מחזור ליום כיפור
כמנהג בני רומה

כפי הנהוג
בירושלים עיה"ק

ערוך ע"י
הלל משה סרמוניטה
ואנג'לו מרדכי פיאטילי

מהדורה שניה

ירושלים

בשנת
שְׁמוּעָה טוֹבָה תְּדַשֶּׁן עָצֶם
לפ"ק

עימוד:

מָכוֹן מֵירָא דַכְיָא

תוכנת תג,

הרב דניאל ווייסמאן נ״י

ירושלים

©

כל הזכויות שמורות לעורכים:

hebraica@netvision.net.il

hillser@netvision.net.il

מהדורה שניה, תשע״ט

מחזור זה

המוגש בברכה לפניכם

יוצא לאור

לאחר מלאכה מרובה, תלאות,

עמל ויגע רב

לזכרם של חברנו היקרים

יואל בן פינחס וסנדרה קרמה

עליזה בת דניאל וסברינה כהן

ומיכול בת שלמה ורג׳ינה כהן

שהלכו לעולמם בטרם עת

יהי זכרם ברוך לעד

משפחת פיאטלי

א. מנהג בני רומה

למן העת העתיקה, איטליה היהודית הקדומה הייתה קשורה בטבורה לארץ־ישראל. בין הקהילות שבארץ הקודש ובין קהילות דרום איטליה רווחו יחסים תורניים, תרבותיים ומסחריים, עד שתש כוחו של היישוב בארץ־ישראל ומוסדותיו. גם בנוסח התפלה הייתה איטליה הדרומית קשורה למקור השראתה מעבר לים, בהיותה בת חסותן של ישיבות ארץ־ישראל. סביר להניח שאכן בני איטליה, עד המאה התשיעית או אפילו מעט מאוחר יותר, התפללו לפי אחד ממנהגי ארץ־ישראל העולים ומתבארים בעקבות פרסום ממצאי הגניזה הקהירית.[1] אליבא דאמת אין בידינו תיעוד מספיק, אלא שברי מידע זעירים בלבד המאשרים לנו לשער פה ושם קביעות רופפות וכלליות על מנהגי התפלה של יהודי דרום איטליה לפני עלייתם של מרכזי התורה הבבליים. אמנם עדויות לכך ניתן למצוא. לפי המסופר ב׳מגילת אחימעץ׳ שהתחברה בקפואה בשנת 1054 – ר׳ אחימעץ הזקן ״כשעלה היו עשרת ימי תשובה, ופייסוהו החברים וראש הישיבה, לעמוד לפני התיבה, ולעשות התפלה בחיבה, [...] התחיל בסליחות ותחנונים [...] באחד שהיה [ל]ר׳ סילנו איש אמונים״.[2] לר׳ אחימעץ לא היה כל קושי להשתלב בתפלה הנהוגה בארץ־ישראל אז, ועוד לפני ראש הישיבה ותלמידיו ולומר סליחה מאת ר׳ סילנו בן ארצו. נוסיף ונאמר כי עוד בתקופתו של הפייטן אמתי ב״ר שפטיה מאוריה (המאה התשיעית), נהגו בני אפוליה אותם מנהגי קריאה של בני זמנם בארץ־ישראל, לפחות בעניין קריאת המועדים. מחֵקר הפיוטים, פרי עטם של פייטני איטליה הראשונים, נמצאנו למדים מעט על סדרי תפלתם ומנהגם. מלשון הפיוטים עולים רמזים בעיקר בעניין מיקום אמירתם בסדר התפלה (׳לשונות המעבר׳) המוכיחים שפיוטים אלו השתלבו בסביבה ליטורגית מטיפוס ארץ־ישראלי.[3]

---

1 ראו למשל את שני הכרכים עבי הכרס בהם מקובצים מבחר מחקריו של עזרא פליישר, ׳תפילות הקבע בישראל בהתהוותן ובהתגבשותן׳, בעריכת שלומית אליצור וטובה בארי, ירושלים, מאגנס, תשע״ב (לענייננו ראו במיוחד בכרך א, בעמ׳ 441 ולפי המפתח); אורי ארליך, ׳תפילת העמידה של ימות החול. נוסחי הסידורים בגניזה הקהירית – שורשיהם ותולדותיהם׳, ירושלים, יד יצחק בן צבי, תשע״ג.

2 Robert Bonfil, *History and Folklore in a Medieval Jewish Chronicle. The Family Chronicle of Aḥima'atz ben Paltiel,* Leiden-Boston, Brill, 2009, pp. 258-259.

3 עזרא פליישר, ׳בחינות בשירת פייטני איטליה הראשונים׳, ׳הספרות׳ 30–31 (אפריל 1981), עמ׳ 141–142.

מרכזי התורה הבבליים הלכו וגברו במאות השמינית והתשיעית, עד שהשפעתם התרבותית, והתורנית בפרט, הגיעה גם לדרומה של אירופה. באיטליה ההגמוניה של יהדות בבל, עלתה על קודמתה – תורת ארץ־ישראל – כנראה במהלך המאה התשיעית, אך התהליך נשלם רק במאה העשירית או האחת־עשרה.[4] תהליך ממושך ומורכב זה השליך במידה רבה ומכרעת על עולם מנהגי התפלה שעוצבו עתה מחדש על פי עיקרי ההלכה הבבלית וקריאת התורה לפי המחזור השנתי, לעומת התלת־שנתי שנהוג היה בבתי הכנסת בארץ־ישראל ומחוצה לה. לחץ המנהג המתחרה – קרי מנהג בבל – עלה ביתר שאת וביתר עוז עד שזה השתלט סופית עם קליטתם וקבלתם של סדורי התפלה מתקופת הגאונים בקרב יהודי איטליה: סדר רב עמרם גאון (810–875) וסדור רב סעדיה גאון (882–942). אמנם במנהג איטליה הקדום, התשתית הארץ־ישראלית "כוסתה לימים בשכבות עבות של פסקי דין, הלכות ונוסחים בבליים, אבל היא ניכרת עדיין במעומעם בכמה סדקים", כדברי פרופ' עזרא פליישר ז"ל, ראש המדברים בתחום זה.[5]

לאחר קבלת תורת בבל, החל התגבשותו של נוסח התפלות מחדש. העד היחיד והמיוחד שנותר בידינו, השופך אור על נוסח התפלה של יהודי איטליה בימי הביניים המוקדמים, כלומר לאחר השלמת תהליך ה'בבילוניזציה', הוא כתב־יד, כנראה מן המחצית השנייה של המאה הי"ב, המכונה בספרות "סדר חבור ברכות". בסדור נדיר זה, שהושפע בוודאי מסדר רב עמרם גאון מצד אחד ומן המסורת הליטורגית העשירה של דרום איטליה הקדומה מצד שני, מוצאים אנו את נוסח תפלות הקבע, פיוטים קדומים, רובם מאת פייטני אפוליה הראשונים, ופסקי הלכה יחודיים. כתב־יד זה היה שמור בספריה הלאומית בטורינו ועלה באש בשריפה בשנת 1904. למזלנו לפני שעבר ובטל מן העולם, הועתק על ידי פרופ' שלמה שכטר והעתקתו נמצאת עתה בספריית בית

---

4 פיטר ש' לנרד, 'מקונטרסי פיוטים עד הדפוס הראשון: מבחר הפיוטים כתיעוד לשלבי העריכה של מחזור בני רומה', בתוך: 'קובץ מחקרים על מחזור כמנהג בני רומה', בעריכת אנג'לו מרדכי פיאטלי. יו"ל עם מהדורת פקסימיליה של 'מחזור כמנהג רומה, שונצין – קואל מייורי רמ"ו (1485–1486)', ירושלים, הוצאת י"ל מאגנס, תשע"ב, עמ' 42 (והספרות המצוטטת שם).

5 ע' פליישר, 'בחינות בשירת פייטני איטליה הראשונים', הנ"ל (לעיל הערה 3), עמ' 131–167; הנ"ל, 'תפילה ומנהגי תפילה ארץ־ישראליים בתקופת הגניזה', ירושלים, הוצאת י"ל מאגנס, תשמ"ח, במיוחד בעמ' 40 ועמ' 325.

המדרש לרבנים בניו יורק.[6] ב׳סדר חיבור ברכות׳ ניתן לזהות בבירור כמה וכמה מאפיינים בולטים המיוחדים למנהג בני רומה המאוחר יותר. לעומת זו בחיבור זה ישנה עדות כי עדיין במאה השתיים עשרה או מעט לפני כן, נאמרו באיטליה קרובות י״ח (יצירות פייטניות שנאמרו בחזרת הש״ץ, לכל ברכה וברכה של העמידה) ושבעתות (יצירות פייטניות שנאמרו בחזרת העמידה של שבת ומועדים) בדרך הנהוגה בארץ־ישראל, כאשר החזן בעת אמירת הפיוטים הנ״ל לא חזר על נוסחאות הקבע של העמידה, אלא הסתפק באמירת חתימתן של הברכות בלבד.[7]

השלב הבא הנחשף לעינינו הוא נוסח התפלה כפי שגובש במחצית השנייה של המאה הי״ג, המיוצג היטב על ידי מספר כתבי־יד, ההולכים ומתרבים במאות הי״ד והט״ו ואילך. כתב־היד הקדום ביותר, הנושא ציון תאריך שנשאר בידינו, הינו משנת כ״ה לאלף השישי (1265)[8], וכנראה הועתק ברומה עצמה.

בתקופה זו נוסח התפלה המיוחד של יהודי איטליה מכונה בשם ״מנהג לועז״ או ״מנהג לועזים״ (דהיינו נוסח התפלות השגור בפי דוברי השפה הלטינית או השפות הרומניוטיות), לצד הכינוי ״מנהג בני רומה״ (רומא או רומי), על פי שם הקהילה בו עוצב על ידי חכמי העיר, רובם ככולם צאצאי משפחת ׳מן העניים׳. רמז לכך ניתן למצוא בעיון במחזורים הראשונים, בכתבי־יד ובדפוס, כאשר ליד התפלות שולבו מנהגים והלכות, בדרך כלל מתומצתים מספרי ההלכה הקלאסיים של הלועזים, ובראש ובראשונה מבית מדרשם של חכמי רומי: ספר ׳שבלי הלקט׳ לר׳ צדקיה ב״ר אברהם הרופא, עיבודו וקיצורו ספר ׳תניא׳, מאת קרוב משפחתו ר׳ יחיאל ב״ר יקותיאל מן הענים (שניהם ממחצית השנייה של המאה הי״ג) וכן מתוך ׳ספר התדיר׳ לר׳ משה ב״ר יקותיאל מרומה (סוף המאה הי״ד). הלכות ומנהגים אלו, בעיבודים שונים ובהשמטות חזרו ונדפסו גם בהוצאות המאוחרות של המחזור כמנהג בני רומה. כתבי־היד של מחזורי תפלה כמנהג בני רומה הם למעשה יצירה ספרותית מיוחדת במינה – המזכירה לנו את מחזור ויטרי או את סדור רש״י – בה משולבים התפלות

---

6 Abraham I. Schechter, *Studies in Jewish Liturgy, based on a unique Manuscript entitled Seder Hibbur Berakot,* Philadelphia 1930; Israel Davidson, *Seder Hibbur Berakhot,* JQR XXI (1931), pp. 256-266; Jacob Mann, *Genizah Fragments of the Palestinian Order of Service,* HUCA 2 (1925), pp. 269-338.

7 פליישר, שם (הערה 3), עמ׳ 141. כהיום, בין קהילות האיטאלייאנים, רק בירושלים ממשיכים לומר את הקרובות בתשעה באב (ולעתים רחוקות גם בשאר ימי הצומות כאשר מתארגן מניין לכך).

8 כ״י הספרייה הלאומית בפרים, Heb. 599 (במכון לתצלומי כתבי יד עבריים בירושלים, ס׳ 11472).

והפיוטים מחד גיסא, וההלכות והפסקים על פי ספרי ההלכה הנ״ל מאידך גיסא. כאשר לעתים ׳ספר תניא׳ או ׳התדיר׳ מעותקים בשולי המחזורים עצמם או כיחידה עצמאית המצורפת למחזורים.[9]

כאמור סדר התפלות כמנהג בני רומה עבר עריכה ושלבים סופיים של התגבשות בידי תלמידי חכמים ברומה, שאף גמרו אומר לוותר על אוסף הפיוטים הקדמונים של פייטני אפוליה והמזרח ולאגור במקומם פיוטים רבים ומגוונים מאת משוררי ספרד, אשכנז, בני רומה עצמה ועוד אחרים.[10]

כתבי־יד של מחזורים כמנהג בני רומה הינם די שכיחים בספריות ברחבי העולם. במכון לתצלומי כתבי־יד עבריים אשר בספרייה הלאומית בירושלים ישנם מעל 600 צילומי כתבי־יד כאלה (כולל מספר רב של כתב־יד שהועתקו לאחר המצאת הדפוס). סדר התפלות של יהודי איטליה הינו הראשון מבין נוסחי התפלה הידועים שיצא לאור הדפוס, בשנת רמ״ו (1485–1486), בשונצינו ובקזאל מג׳ורה. דפוס ראשון זה היה לנגד עינינו בעריכת המחזור הנוכחי ולפי זה גם קבענו את שם המנהג (׳כמנהג בני רומה׳).[11] משנת רמ״ו עד היום, סדר התפלות נדפס פעמים רבות. בין המהדורות הרבות יש לציין את דפוס בולוניא, עם פירושו של ר׳ יוחנן טריווים (פי׳ ׳קמחא דאבישונא׳) משנת ש׳–ש״א (1540), שאף דפוס זה (קרי: נוסח הפנים וכן הנוסח המובא בפירוש) שימש כמקור מכריע בקביעת נוסח התפלות והפיוטים לצורך עריכת מחזור זה.[12]

---

9 יצחק יודלוב, ׳ה׳מחזור כמנהג בני רומה׳ דפוס שונצינו רמ״ו, היבטים טקסטואלים, ביבליוגרפיים והלכתיים׳, בתוך: א״מ פיאטלי (עורך), ׳מחקרים׳, הנ״ל (לעיל הערה 4), עמ׳ 28–35.

10 לעומת זו במחזור אשכנז נקלטו פיוטים רבים מאת פייטני איטליה הקדומה. ראו: יוסף יהלום, ׳מחזור רומה והקרובים לו: מהלכים בהתגבשות המרכזים האיטלקים׳, ׳איטליה׳ כג (תשע״ה), עמ׳ 1–14.

11 יצוין ג״כ כי הרב פרופ׳ משה דוד קאסוטו קבע לכתוב את התיבה ׳רומה׳ באות ה״א, כי לטענתו היא הצורה התקנית בעברית בניגוד לרומא באל״ף כנהוג בארמית. בשנים האחרונות, לאחר שהוקם בית הכנסת כמנהג בני רומה בירושלים, השם המקורי של הנוסח הוחזר על פי קביעתו של מ״ד קאסוטו, ביוזמת נכדו פרופ׳ דוד משה קאסוטו, שהיה יו״ר ׳חברת יהודי איטליה לפעולה רוחנית׳ שנים רבות.

12 לרשימת המהדורות ראו: אנג׳לו מרדכי פיאטלי, ׳ביבליוגרפיה של מחזורים וסידורים כמנהג בני רומא׳, בתוך: הנ״ל, ׳קובץ מחקרים על מחזור כמנהג בני רומא׳ (הנ״ל, לעיל הערה 4), עמ׳ 51–114 (לוח תיקונים באתר: http://www.angelopiattelli.com/#!articles/crig). על המנהג בני רומה, ראו: דניאל גולדשמידט, ׳מנהג בני רומה׳, בתוך: שמואל דוד לוצאטו, ׳מבוא למחזור בני רומה׳, תל אביב, דביר, תשכ״ו, עמ׳ 79–102 ובהערות שם (חזר ונדפס בתוך ספרו: ׳מחקרי תפילה ופיוט׳, ירושלים, י״ל מאגנס, תש״ם); אלברטו משה סומך, *Aspetti peculiari del Nùsach italiano*, 'Segulat Israel'

לאמיתו של דבר, גם לאחר תקופת המצאת הדפוס, תהליך ה׳בבילוניזציה׳ מעולם לא פסק, אלא המשיך וממשיך מאז עד עצם היום הזה, במיוחד בעקבות התפשטותה של הסמכות ההלכתית של השו״ע, של חכמת הקבלה ובהשפעת המנהג הספרדי.[13] מנהגים והלכות קדומות נדחקו לטובת ההלכה הבבלית, פסקי השו״ע ותורת הסוד, וכתוצאה מכך שרידי מנהג ארץ־ישראל והלכותיו שבסדר התפלות ובמחזורים מתמעטים ומטשטשים מדור לדור. עם זאת יש לציין כי בניגוד לקביעה הרומנטית של חוקרי ׳חכמת ישראל׳, שקבעו כי מנהג בני רומה הוא תולדה ישירה של מנהג ארץ־ישראל הקדום, נוסח זה – הוא נוסח תפלה ׳בבלי׳ לכל דבר וענין, ככל שאר המנהגים הקיימים בתפוצות ישראל כהיום, אך, כמנהגי תפלות עתיקים אחרים מימי הביניים – כגון מנהגי פרס, חלב ורומניא – עדיין ניכרים בו מעט שרידי מנהג ארץ־ישראל הקדום.

החל מן המאה הי״ג, לאחר גיבושו הסופי של נוסח התפלות, המנהג התפשט מרומה לקהילות רבות המפוזרות במרכז וצפון איטליה אשר נוסדו בעיקר ע״י יוצאי רומה שהעתיקו את מקומם לצרכי מסחר ובנקאות. מאז התקבל גם השם ״מנהג איטאלייאני״ (או איטלי), כלומר המנהג המשותף והמאפיין את כל קהילות אדמת איטליה הוותיקות. נוסח זה היה והינו נפוץ בעיקר בקהילות איטליה, אך לא זו בלבד. מחוץ לארץ המגף, המנהג היה נהוג בק״ק צפת במאה הט״ז ועד תחילת המאה הי״ז[14] וכן התפללו בו בבתי כנסת אחדים בקושטא ובשאלוניקי עד מלחמת העולם השנייה.

בסדרת סדר התפלות והמחזורים בעריכתנו, לצורך קביעת מטבע הלשונות ונוסח הפיוטים, הושוו מחזור רמ״ו ומחזור בולוניא הנ״ל. בהשוואה התגלה

---

5 (5760), pp. 6-32 (מופיע גם באתר: www.morasha.it); שלמה צוקר, ׳מחזור מוסקוביץ, מעשה ידיו של יואל בן שמעון׳, ירושלים, בית הספרים הלאומי והאוניברסיטאי, תשס״ה, עמ׳ 23–44; א״מ פיאטלי (עורך), ׳קובץ מחקרים על מחזור כמנהג בני רומה׳ (לעיל הערה 4).

13 וראו למשל בקבצי המנהגים של קהילות שונות שנהגו כמנהג איטאלייני (מן המאות הי״ח והי״ט): בצלאל ויכלדר, ׳הגהות רבי שלמה רוקא וצ״ל ומנהגים דק״ק אורבינו – איטליה׳, בתוך: ׳זכור לאברהם׳, חולון תשנ״ג, עמ׳ תעט–תצט; שלמה גליקסברג, ״אלה התורות״, מנהגי בית הכנסת בסקנדיאנו לר׳ יהושע סגרי׳, ׳עלי ספר׳ כג (תשע״ג), עמ׳ 81–119; הנ״ל, ״אלה החוקים והתורות׳: מנהגי בית הכנסת בוויאדנה לר׳ יהושע סגרי׳, ׳איטליה׳ כג (תשע״ה), עמ׳ 41–79; הנ״ל, ׳מנהגי בית הכנסת של ק״ק איטלקי בעיר פירינצי׳, ׳עלי ספר׳ כד–כה (תשע״ה), עמ׳ 253–283.

14 דניאל קארפי, ׳בתרבות הרנסאנס ובין חומות הגיטו׳, תל אביב, אוניברסיטת תל אביב, תשמ״ט, עמ׳ 236–255; אברהם דוד, ׳עלייה והתיישבות בארץ־ישראל במאה הט״ז׳, ירושלים, ראובן מס בע״מ, תשנ״ג, עמ׳ 120–121.

לעינינו שהנחיות מסוימות בעיקר הלכתיות המופיעות במחזור רמ״ו הושמטו במח׳ בולוניא או לאחריו. לדוגמא, בהנחיות לתפלת מנחה ליום חול במח׳ רמ״ו כתוב: ״וזמנה מתחלת שבע שעות ולמעלה, ואם הקדימה קודם לא יצא ידי חובתו״. קטע הנחיה זו הושמט במח׳ בולוניא, ובפי׳ קמחא דאבישונא על אתר נכתב: ״זמנה משש שעות ומחצה ולמעלה עד הלילה״ וכך נפסק להלכה בשו״ע או״ח סי׳ רל״ג, א. כמו כן במח׳ רמ״ו בהנחיות לקריאת התורה בשבת כתוב: ״והקטן עולה למניין שבעה״, ואמנם במח׳ בולוניא הנחיה זו הושמטה. ועוד במח׳ רמ״ו ובולוניא כתוב שיש לומר בליל ראשון של פסח שחל בשבת ברכת ׳מעין שבע׳, אולם כבר בפי׳ קמחא דאבישונא על אתר כתוב: ״שיש נוהגים לא לאמרה שהלילה הזה משומר מן המזיקים״ ובסוף: ״ומיהו נהגו לאמרו״, ואילו במח׳ שד״ל (ליוורנו תרט״ז) ח״א, בערבית של פסח, ברכת ׳מעין שבע׳ לא מופיעה ובהנחיה כתוב: ״שיש נוהגים לא לאמרה שהלילה הזה משומר מן המזיקים״, כפסק הטוש״ע (או״ח ס׳ תפז, א), וכך נוהגים היום.[15] קובץ ההלכות שמופיע בסוף מח׳ רמ״ו רחב יותר מזה שמופיע בסוף מח׳ בולוניא, ומסדר ברכות והלאה לא מופיע במח׳ בולוניא, כנראה מפני שהיות שישנן ברכות ייחודיות כדוגמת ״בורא נפשות״ המסתיימת בחתימה ״בא״י חי עולמים״ כדברי הירושלמי (מובא בתוס׳ ברכות לז. ד״ה ״בורא״), הושמט כל העניין. דוגמאות אלו מאששות את דברינו הנ״ל על דחיקת מנהגים ושרידים קדומים מן המחזור. בדורות האחרונים תופעה זו ניכרת גם בדחיקה של מנהגים והלכות קדומים שקיימים במנהג אשכנז כפסק הרמ״א ונדחו לטובת מנהג המחבר (השו״ע) ונציין כמה דוגמאות: בקובץ ההלכות שבסוף מח׳ רמ״ו ובולוניא כתוב שמברכים שתי ברכות על התפילין ׳להניח תפילין׳ ׳על מצוות תפילין׳ כפסק הרמ״א ומנהג אשכנז (טשו״ע או״ח סי׳ כה, ט), ואילו במח׳ שד״ל ח״א מובא מנהג המחבר שרק אם הפסיק בדיבור בין תפילין של יד לתפילין של ראש יברך ברכת ׳על מצוות תפילין׳, וכך כתוב לנהוג בכל הסדורים האיטאלייאנים שלאחר מח׳ שד״ל. דוגמא נוספת: בקריאת התורה בפורים, במח׳ רמ״ו ובולוניא לא כתוב בהנחיה שכופלים את הפסוק האחרון להשלים לעשרה פסוקים, כמנהג אשכנז ע״פ פסק הרמ״א (טשו״ע או״ח ס׳ תרצג, ד), ואילו במח׳ שד״ל ח״א

15 עיינו במאמרו של י׳ יודלוב, ב׳קובץ מחקרים על מחזור כמנהג בני רומה׳, הנ״ל (לעיל הערה 4), עמ׳ 35, הערה 88, המציין לדוגמאות נוספות. וראו גם: Hillel M. Sermoneta, *Esempi di liturgia ebraica italiana nei frammenti ritrovati nell'Archivio di Stato di Parma,* in 'Hebraica Parmensia', pp. 27-31 (בדפוס).

כתוב בהנחיה "וכופלין פסוק אחרון משום השלמת עשרה פסוקים", כפסק המחבר (השו"ע) שם. במח' רמ"ו ובולוניא הגבהת ספר התורה לא מופיעה כלל וכן הפסוקים שאומרים אחרי ההגבהה. בתקופה מאוחרת יותר, כבמחזור כמנהג בני רומה, ויניציאה ת"ע ועד מחזור שד"ל, ההגבהה מופיעה, אך לאחר קריאת התורה כמנהג הרמ"א (שו"ע או"ח ס' קלד, ב). אולם אח"כ בכל הסדורים ההגבהה מופיעה לפני קריאת התורה כפסק השו"ע (שם), וכך נהוג היום.[16] במח' רמו ובולוניא בברכת 'מחיה המתים' הנוסחה 'מוריד הטל' לא מופיעה כלל, לא בימות החמה ולא בימות הגשמים כמנהג הרמ"א (טוש"ע או"ח ס' קיד, ג). כבר במח' בני רומה, דפוס ויניציאה שנת שפ"ו, הנוסחה 'מוריד הטל' לימות החמה מופיעה, כפסק השו"ע (טוש"ע שם, וסעיף ט), וכך גם במח' שד"ל, וכן נהוג היום. ישנם דוגמאות נוספות ואכמ"ל.

גם בעניין מטבע לשונות התפלה יש דוגמאות לתהליך קבלת ההלכה והנוסחים הרווחים האחרים ודחיקת מנהגים קדומים, ונביא כמה דוגמאות לכך. על פי מנהג בני רומה נהגו לומר בחזרת הש"ץ בתפלות יוה"כ את 'ברכת אבות' בנוסחה הקצרה: 'קונה שמים וארץ' תחת נוסח הברכה הרגיל 'גומל חסדים' עד 'באהבה'. נוסחה זו רווחה גם באשכנז ובצרפת בימים שאמרו פיוטי הקרובות, אך מנהג זה נתקל שם בהתנגדות כבר במאה הי"ב על ידי חכמים שדגלו בעיקרון של חכמי בבל והגאונים שאין לשנות את נוסח הברכות ויש להשתמש באותה נוסחה לכל ימות השנה. באיטליה המנהג נשמר עד שלהי המאה הט"ז, כאשר חכמים, כגון הרב משה פרובינצאלו, ביטלו את אמירת הנוסח המקוצר. במחזור שד"ל הנוסחה המקראית 'קונה שמים וארץ' נשמרה, אך נדפסה בתוך סוגריים עגולים.[17] דוגמא נוספת היא חתימת ברכת 'נחמנו' הנאמרת בברכת המזון בשבת, על פי פסקי הרי"ד וס' שבלי הלקט (ח"א, סי' צד). כנראה החל מתחילת המאה הי"ט נפסק שלא לומר את החתימה

---

16 על עצם המנהג של הגבהת התורה באיטליה, מקורו, השתלשלותו והמחלוקת בנדון, ראו: 'שבלי הלקט', ענין שבת, סי' עז; 'שו"ת ופסקי מהרי"ק החדשים', ירושלים, תש"ל, סי' רס; 'שו"ת מתנות באדם', מהדורת 'בוקסנבוים', ת"א, תשמ"ג, עמ' 49; ספר לדוד אמת לחיד"א, ירושלים, תשמ"ו, עמ' 13; חיים טלבי, 'למנהג הגבהת ספר תורה בעדות ישראל', 'כנישתא' 3 (תשס"ז), במיוחד עמ' קלב־קלה, וב'פירוש נחלת אריאל על מסכת סופרים', פי"ד, ה"ח.

17 ראו בהרחבה בספרו של נפתלי וידר, 'התגבשות נוסח התפלה במזרח ובמערב', ירושלים, מכון בן צבי, תשנ"ח, כרך א, עמ' 84–85, ועוד וראו במחזור שד"ל ח"ב, בתפילות יוה"כ.

המיוחדת לשבת,[18] וכך הברכה נשמטה במהדורות הסדורים במאות העשרים והעשרים ואחת.

בתפלת העמידה לערב שבת, הלועזים נוהגים לומר 'ומאהבתך' כהקדמה לברכת 'אלקינו ואלקי אבותינו' במקום 'אתה קדשת', כידוע על פי התוספתא דברכות (ג, ז), אך כבר ר' יוחנן טריוויס בפירושו על מחזור בולוניא השיג שיש קושי הלכתי בדבר, מפני שאם כן האומר את 'ומאהבתך' ללא 'ויכלו' לא יוצא ידי חובה על פי המדרש "שאומרים ב' פעמים 'ויכלו' כמו הב' עדים שמעידים על בריאת העולם" (פעם בעמידה בלחש ופעם בקידוש). אמנם הקמחא דאבישונא כבר תירץ: "ויש לדחות ולומר שהלועזים סומכים על 'ויכולו' שאומר השליח ציבור אחר התפלה". בעקבות זה, נהגו להדפיס במחזורים שני הנוסחים במקביל וכל איש הישר בעיניו יעשה (כגון במחזור שד"ל). בדורות האחרונים נעשה צד נוסף בטשטוש המנהג המקורי ונקבע להדפיס בסדורים נוסח כלאים הכולל 'ומאהבתך', בהוספת 'ויכלו' ועוד "ישמחו במלכותך' (כך המנהג היום בכל קהילות איטליה). אנו במהדורת הסדורים והמחזורים שהוצאנו לאור החזרנו את העטרה ליושנה ונתנו למתפלל את האפשרות לבחור בין שני הנוסחים. לגבי ברכת 'שלא עשני גוי' בברכות השחר, כך הגירסא במח' רמ"ו ואילו במח' בולוניא: 'שעשתני ישראל' (כנראה מחמת הצנזורה הפנימית), אולם הנוסח המקורי לפי מנהג בני רומה כמנהג א"י היה: 'שעשתני ישראל ולא גוי'.[19] במח' רמ"ו ברכת 'שלא עשני גוי' קודמת לברכת 'שלא עשני עבד',[20] אולם במח' בולוניא הסדר נהפך בגלל הנוסח המתוקן וכן כתב בפי' קמחא דאבישונא (עבד, גוי, אשה – במקום: גוי, עבד אישה). אנו במהדורתנו הבאנו את שני הנוסחים (רמ"ו ובולוניא) והמתפלל יבחר לומר כרצונו.

---

18 'סדר תפלה כפי מנהג קק"י בני איטאליה י"ן מתורגם איטלקית [על ידי שד"ל]', וינה 1829, עמ' תצד וראו גם: יצחק עקיבא ס"ן, 'נוסח ברכת המזון כמנהג בני רומה', 'בקובץ מאמרים' הנ"ל (לעיל הערה 4), עמ' 168, ובהערות שם.

19 עי' למשל סי' כמנהג בני רומה משנת כ"ה (1265), כ"י הספרייה הלאומית בפריס, מס' 599 ועוד. ראו: נ' וידר, 'התגבשות נוסח התפלה במזרח ובמערב', הנ"ל (הערה 17), ח"א, עמ' 207–214, ש' צוקר, 'מחזור מוסקוביץ', הנ"ל (הערה 12), עמ' 24–25. על ברכות השחר בתקופת הגניזה, ראו: דליה מרקס, 'ברכות השחר בגניזת קהיר', 'גנזי קדם' ג (תשס"ז), עמ' 109–161; ד (תשס"ח), עמ' 9–34.

20 וכך גם: בתוספתא ברכות ו, יח; באוצר המדרשים (אייזנשטיין עמ' 510); בסדר רע"ג; בעוד פוסקים גאונים וראשונים, וכן פסק בב"י (שו"ע או"ח סי' מו, ד), ועיין במגן אברהם שם.

יש להוסיף כי בתולדות עם ישראל, איטליה הייתה מקום מקלט ומפגש בין יהודי המזרח והמערב ומטבע הדברים ובעקבות ההגירות הרבות, מנהג בני רומה הושפע ובמיוחד בעת החדשה – הן ממנהג הספרדים (בעיקר בק״ק רומה ובק״ק מילאנו), והן מיוצאי אשכנז וצרפת (בק״ק טורינו ושאר קהילות חבל פיימונטה). לא זו אף זו: מסוף המאה הט״ז המנהג הושפע גם מיוזמות חכמי הקבלה שלעתים אף יצאו בחריפות נגד ׳מנהג הלועזים׳ וביקשו לתקן את נוסח התפלות המאפיינות את המנהג.[21] למשל בק״ק רומה ומילאנו נוהגים היום לומר בתפלת שחרית בימי חול ושבת, את נוסח הקדושה ׳נקדישך ונעריצך׳ הספרדי, ולעומת זה בפיימונטה נוהגים לומר ׳נקדש שמך בעולם׳ האשכנזי. כיום נוסח הקדושה המקורי ׳כתר יתנו לך׳ נאמר רק בק״ק פדובה ובבית הכנסת כמנהג בני רומה בירושלים.

ובכן לאנשי הקבלה הייתה השפעה מסוימת, אם כי לא באופן גורף על נוסח התפלה, כמו: הוספת מזמור פ״ד ׳למנצח על הגיתית׳ ו׳פיטום הקטורת׳ לפני מנחה, בין של חול ובין של שבת, בעוד שגדולי איטליה כמו שבלי הלקט, ענין תפלה, סי׳ ז, קובעים כי מתחילים מנחה ב׳אשרי׳ (ללא ההוספות הנ״ל). ועוד נציין כי מה שנהגו לחתום בערבית של שבת ויו״ט ׳הפורש׳ בה״א, מקורו בנוסח קדום אחר, שאומץ ע״י הזוהר (בראשית, דף מח, א, ועוד מקומות בזוהר), אבל הנוסח המקורי לפני מנהג ק״ק בני רומה, היה ללא ה״א, ראו: מדרש תהלים (בובר) יב, א; ירושלמי ברכות פ״ד, ה״ה, וכן ראו בגדולי איטליה, כמו: שבלי הלקט, הלכות תפלה סי׳ נא, ספר תניא רבתי, סי׳ ט.

כמו כן, להבדיל בין הקודש לחול, גם לצנזורה הייתה השפעה על מטבע התפלות. דוגמא לדבר, בהבדלה הנוסח המקורי הוא: ״בין ישראל לגוים״ עד שבא הצנזור ושינה זאת ״לעמים״. ואנו החזרנו את נוסחאות התפלה שנשמטו ע״י הצנזורה הנוצרית (כגון ברכת ׳ולמשומדים׳), ואנו תקווה שנוסחאות אלו יחזרו בפיהם של בני ישראל.

---

21 ראו: מאיר בניהו, ׳וויכוח הקבלה עם ההלכה׳, דעת 5 (תש״ם), עמ׳ 95–99. על השפעת הקבלה על עולם התפילה באופן כללי ראו: משה חלמיש, ׳קבלה בתפילה בהלכה ובמנהג׳, רמת-גן, אוניברסיטת בר-אילן, תשס״ב; הנ״ל, ׳חקרי קבלה ותפילה׳, באר-שבע, אוניברסיטת בן-גוריון בנגב, תשע״ב.

ב. מנהג בני רומה בירושלים

בעקבות חוקי הגזע האיטלקיים (ספטמבר 1938) והעליה המשמעותית של יהודי איטליה, ריכוזם של חלק מיוצאי איטליה בירושלים ואי התאקלמותם בתפלות החגים בבתי כנסת שפעלו כבר בעיר, בימים הנוראים של שנת תש״א (1940), הרב מנחם עמנואל הרטום ז״ל והחזן משה כהן פיראני ז״ל ארגנו לראשונה מנין ׳כמנהג בני רומי׳ בירושלים, בעידודו ובהדרכתו של הרב אליה שמואל הרטום ז״ל. הודות להשתדלותם של ד״ר רנטו יאראק ז״ל והמשכיל ד״ר יהודה מנחם פאצ׳יפיצ׳י ז״ל הפך ה׳מניין׳ לבית הכנסת, הפתוח בכל השבתות והימים הטובים, בחדר גן ילדים בבית ספר מרגליות שברח׳ הנביאים. בשנים הראשונות החלה עבודת גיבוש המנהג בארץ־ישראל. לימים הרב אליה שמואל הרטום מונה כרבה של הקהילה והחליט לכנות את הנוסח ׳מנהג איטלקי׳ לפי העברית בעת החדשה.[22] הקמת המדינה חייבה הכנסת פרטים חדשים בתפלה ובשנת תשט״ו (1955) התמנתה וועדה לצורך זה, בה היו חברים יחד עם הרב א״ש הרטום, ד״ר שלמה אומברטו נכון וד״ר גד בן עמי צרפתי. החלטות הוועדה וגיבוש המנהג סוכמו ע״י הרב מנחם עמנואל הרטום בחוברת ׳המנהג האיטלקי בירושלים עיה״ק׳.[23] באותה תקופה בית הכנסת עבר למשכנו החדש, ברח׳ הלל 25 בירושלים, באולם הרחב של בית הספר ׳מעלה׳, בעקבות העלאת ריהוט בית הכנסת העתיק מקונילאנו וונטו לירושלים, ובשבת הגדול בשנת תשי״ב (1952) חונך בית הכנסת. מאז המניין פועל באופן מסודר עד עצם היום הזה.

יש לציין שבית הכנסת כמנהג בני רומה היה והינו אבן שואבת לכל עולי קהילות איטליה, כולל יוצאי הקהילות הספרדיות אשר באיטליה, כגון פירנצה, ליוורנו, ויניציאה ועוד. מתפללים מקהילות אלה ואחרים, לפעמים, אף הנהיגו מנהגים מסוימים כמנהגם, בניגוד לקביעותיו של הרב מ״ע הרטום. נזכיר כאן, למשל: אמירת הסליחות כמנהג הספרדים בערב ר״ה ויה״כ, נוסח הקפות לשמחת תורה (כמנהג ליוורנו), סדר המודעא אחרי תפלת מנחת ערב יוה״כ כמנהג רומה ועוד.

---

22 Angelo M. Piattelli, *La sinagoga di rito italiano e la Hevrat Yehudè Italia lif'ulà ruhanit (1940-1952),* 'La Rassegna Mensile di Israel' 80, 2-3 (maggio-dicembre 2014), pp. 115-140.

23 מנחם עמנואל הרטום, ׳המנהג האיטלקי בירושלים עיה״ק׳, ירושלים תשכ״ו ובמהדורה שניה מתוקנת משנת תשנ״א, עמ׳ 10–11.

מסוף שנות השמונים של המאה העשרים הקהילה התעשרה בעולים רבים מרומה. ציבור המתפללים החדש הרגיש צורך להכניס שינויים והוספות בנוסח התפלות הנהוג בבית הכנסת כנוסח קהילת רומה. לכן לאחר התלבטויות חברתיות והתייעצויות הלכתיות, וועד 'חברת יהודי איטליה לפעולה רוחנית' דאז ('היום 'חברת יהודי איטליה בישראל') הסמיך וועדה המורכבת מד"ר אליהו בן־זמרה והח"מ, לבחון ולקבוע שינויי מנהג קלים והוספת תפלות ופיוטים. הוועדה נתנה חופש לשליחי הציבור לנהוג על פי מנהג עיר מוצאם (כגון: אמירת "ברכו" בסוף תפלות שבת, אמירת תפלת 'אנא בכח' בקבלת שבת שנשמטה מכיוון שהינה תפלה קבלית, נוסח מקביל להוצאת ספר תורה כמנהג רומה, אמירת הפזמון 'משכיל מכתם' בערב שבת ובשבת בשחרית כאשר נולד בן זכר בקהילה, אמירת 'מזמור שיר ליום השבת לעתיד לבא' בסוף מוסף של שבת שהינו המנהג המקורי ועוד). לאור שינויי הרכב אנשי הקהילה המנהג עדיין לא גובש סופית. בכל אופן, החוברת של הרב מ"ע הרטום ז"ל מהווה עדיין בסיס ויסוד המנהג.

לבסוף יש לציין כי בשנים האחרונות הוקמו שני מנינים חדשים לפי מנהג בני רומה בירושלים. הראשון, באחד האולמות התפילה בבית הכנסת 'אוהל נחמה' ברח' שופן 3, הפועל בערבי שבתות ומועדים; והשני, 'כנסת ההיכל' בבית הספר אוולינה דה רוטשילד ברח' בן־לברט 15 בחדר הספרייה, פתוח בדרך־כלל לתפלות שחרית ומוסף של שבת ומועדים, וליוה"כ (כל התפלות). נוסח התפלות במניין זה, נקבע על פי המנהג המסורתי של הקהילה ברומה, המושפע במידת מה מן הנוסח הספרדי ומתורת הקבלה. לכן כהיום בין שלושת המנינים כמנהג בני רומה הפועלים בירושלים ישנם שינויים מינוריים מסויימים, אי לכך לקחנו על עצמנו להדיר מחזור ליוה"כ שבעז"ה ישמש את כל המנינים כאחד.

ג. סדר התפלות והמחזורים כמנהג בני רומה הנהוג בירושלים

עד שנת תש"ע טרם יצא לאור סדר תפלות מסודר ושימושי לקהל כמנהג בני רומה הנהוג בירושלים ולכן אז ראינו לנכון למלא את החסר, בהוצאת סדור לימי חול, לשבתות, לראש חודש, לחנוכה ולפורים וכו'. בשנת תשע"א הוצאנו מהדורה שנייה מתוקנת ומורחבת ולקראת המהדורה השלישית, שיצא לאור בשנת תשע"ד, הרגשנו את הצורך לחולל שינויים ממשיים יותר. לאמיתו של דבר, עריכת הסדור מחדש הייתה הכרחית לצורך הכנת מהדורת המחזורים

לכל השנה, עליהם אנו שוקדים לאחרונה (בינתיים יצאו לאור המחזורים לפסח, שבועות, סוכות, ראש השנה בנוסף למחזור ליום כיפור המתפרסם עתה).[24]

החל מן המהדורה השלישית של סדר התפלות ובכל המחזורים, הוכנסו כמה חידושים: א) כל המזמורים והפסוקים שבתנ"ך הוגהו ע"פ הנוסח והמסורה של 'כתר ארם צובה' (תנ"ך כתר ירושלים), שעליו סמך הרמב"ם בספר תורה שכתב כהלכתו ונוספו בהם טעמי המקרא ונעשה הבדל בין 'טעם מפסיק' ל'טעם לגרמיה', טעם מפסיק הוא עבה יותר מטעם לגרמיה; ב) הוספנו הערות בשולי העמודים עם עיקרי שינויי הנוסח המופיעים במחזורים הקדומים, ומעט מידע על הפיוטים; ג) נוספו ציוני מקורות לתפלות ולפיוטים בשולי העמודים; ד) נוצר פונט מיוחד (פונט 'שונצינו') עם גרפיקה חדשה ואף מעט קישוטים מתוך המחזורים העתיקים; ה) בכל תיבות הסדור צויינו המלים מלעיל, ולא מלרע, למעט מקרים חריגים שבהם השיבוש הוא נפוץ; ו) בכל הטקסטים הקמץ הקטן הובלט להבדילו מן קמץ גדול; ז) שווא נע הודגש ונוספו מקפים לפי כללי הדקדוק העברי; ח) הוכנס הפיסוק המסורתי, כאשר נקודה מהווה במקום פסיק ושתי נקודות מהווים סוף פסוק או במקום נקודה; ט) קטעי תפלה הנאמרים בזמנים מסוימים ומוגדרים, הוקפו במסגרת עגולה (כגון: 'יעלה ויבוא' וכדו'), וקטעי תפלה שנאמרים ע"י החזן בחזרת הש"ץ, הוקפו במסגרת מרובעת (לדוגמא: קדושה); י) הניקוד ונוסח הסדור והמחזורים עברו הגהה מדויקת.

על פי הרוב, כאמור, הנוסח ומטבע הלשון נקבע לפי המחזור הנדפס בשונצין–קזאל מייורי רמ"ו ובבולוניא בשנת ש"ש"א, אולם כאשר מלים, תפלות וברכות נוספו לנוסח והתקבלו ברוב קהילות איטליה (בעיקר בירושלים, ברומה ובמילאנו) ולא מופיעים במחזורים הנ"ל, בסדר תפלות ומחזורים שלנו, החלטנו להדגיש את השינויים וההוספות הנ"ל, בהדפסה, בין סוגריים עגולים, או באותיות זעירות או לאחר ההנחיה 'יש אומרים' או 'יש מוסיפים'.

השתמשנו בנוסח הקדיש השגור בפי העם ולא בנוסח המופיע במח' רמ"ו וש'–ש"א ('ולעלמי' במקום 'לעלמי'; 'ויתהדר ויתעלה' במקום 'ויתעלה ויתהדר').[25] שינויים אלה לא צוינו בגוף הטקסט.

---

24 ניתן לעיין ולהדפיס (באישור העורכים) את סדר התפלות, הסידורילו והמחזורים באמצעות האתר דלהלן: http://www.angelopiattelli.com/#!prayer-books-/c19nx.

25 וראו את הערותיהם של תלמידי רבי משה פרובינצאלו והרמ"ע מפאנו, בסוף מחזור כמנהג ק"ק רומה, ויניציאה שמ"ז, ח"ב (בענין המלה 'ולעלמי' ועל תיקונים נוספים עפ"י הקבלה), וכן ראו בהערות בסוף מחזור כמנהג ק"ק רומה, ויניציאה ת"ע, ח"א, לעניין להקדים 'יתהדר' ל'יתעלה' ('מפי

ד. מחזור ליום כיפור

במהדורה שלפנינו הקפדנו יותר, מאשר במחזורים האחרים לשלוש רגלים ולר״ה, בציון עיקרי שינויי נוסח בתפלות ובפיוטים, על פי הדפוסים הראשונים המוזכרים לעיל (ועוד אחרים), ובמידת הצורך מתוך כמה כתבי־יד. בדרך־כלל נוסח הפיוטים המופיעים גם בנוסחים אחרים הושווה עם הגרסאות המקובלות אצל עדות אחרות: מנהג אשכנז וצרפת לענפיהם (עפ״י המחזור ליוה״כ בעריכת דניאל גולדשמידט), מנהג רומניא (עפ״י דפוס קושטא ר״ע ודפוס ויניציאה רפ״ג בערך), מנהג הספרדים, מנהג תימן, מנהג חלב (עפ״י דפוס הצילום שהוציא לאור מאיר בניהו) ועוד. על פי הרוב, בהערות הוספנו את שמות מחברי הפיוטים ומידע חיוני בקיצור נמרץ על היצירות הפייטניות ומקור התפלות. כל אלה התקבצו ובאו בשולי העמודים בשם ׳ח״נ והערות׳.

בנוסף לכך, בשולי התפלות צוינו מקורות ומראה מקומות (מן המקרא, התלמודים והמדרשים, הגאונים והראשונים ועוד) להקל להבנת לשונות הפיוטים (׳מקורות׳).

סדר התפלות והפיוטים נקבעו על פי החוברת של הרב מנחם עמנואל הרטום ז״ל, ׳המנהג האיטלקי בירושלים עיה״ק׳ ועל פי המחזור שנערך על ידו, כי המחזור המונח לפנינו אמור לשמש בעיקר את מתפללי בית הכנסת כמנהג בני רומה בירושלים אשר שוכן ברח׳ הלל 25. אמנם הכנסנו מעט שינויים על פי המנהגים הקדומים ולאור החלטות ועדת בית הכנסת שהוסמכה לבחון ולקבוע שינויי מנהג מסוימים. בהתאם לכך, החלטנו להדפיס גם פיוטים שנאמרים בק״ק רומה, אך לא בירושלים, על מנת שמחזור זה יוכל לשמש גם את המניין של יוצאי רומה ׳כנסת ההיכל׳. יש לציין כי ההבדלים המהותיים הינם בסדר הסליחות בתפלת שחרית ליוה״כ. כל מתפלל שירצה לנהוג על פי הסדר שקבע הרב מ״ע הרטום יוכל להתפלל בקלות במחזור זה (הסליחות סומנו בסימון ׳ירושלים׳), כאשר מי שחפץ לנהוג על פי מנהג ק״ק רומה יאמר את הסליחות על פי סימון ׳רומה׳, כמופיע בשוליים החיצוניים בהדגשה. אמנם ראוי ורצוי מאד לנהוג

הרמ״ע מפאנו ז״ל׳), וראו גם את הערותיו של אברהם ידידיה ב״ר מנחם שמשון באזילה, בסוף ח״ב של מחזור כמנהג ק״ק רומה, מנטובה תע״ב.

על פי המנהג הקדמון של בני רומה, כאשר הרשות בידי החזן לבחור בסליחות, בין אלה המופיעות במחזור, מתוך שמירת מספר הסליחות הקבוע בכל תפלה (כידוע מנהגנו לומר כ״ו סליחות ביוה״כ כמנין ׳הוי״ה׳: חמש בערבית, שלוש עשרה בשחרית, שלש במנחה וחמש בנעילה). בשיטה מבורכת זו פיוטים נאים ויפים לא יישכחו מעולם מפיהם של בני ישראל ויובטח לציבור מגוון עשיר של יצירות. עלינו לציין, שבמחזורים הקדומים מופיעים עוד פיוטים וסליחות שלא הדפסנו, מכיון שהיום לא נוהגים לאומרם בירושלים.

ה. הכרת הטוב

חובתנו הנעימה להודות לכל מי שסייע בידינו במלאכה. בראש ובראשונה לכמוהר״ר דוד יצחקי שליט״א מבני ברק, בקי בעולם התפלה ובתורת הדקדוק שהואיל לעבור על ניקוד המחזור, להגיה אותו ולתקן שיבושים רבים בתפלות ובפיוטים; לר׳ דוד טשינגל נ״י, הזריז המזרז את הזריזים, שיצר עבורנו את פונט ׳שונצינו׳, הקליד את המחזור, עימדו ואף הוסיף קישוטים נאים, מקורות ושיפורים רבים; לבני משפחותנו שעודדו אותנו והמתינו בסבלנות לסיום עבודת מצווה זו.

ברצוננו להתנצל כבר מעתה על הטעויות שנפלו בהדפסה. נשמח לקבל הערות והארות מצד משתמשי המחזור. באם המחזור יחכים, יפתור תעלומות, יהווה שימוש נוח ויעיל לקהל לתפלה מדויקת ולשיפור הכוונה בתפלה, והיה זה שכרנו.

ב״ה, ערב יוה״כ התש״פ, ירושלים עיה״ק ת״ו — העורכים

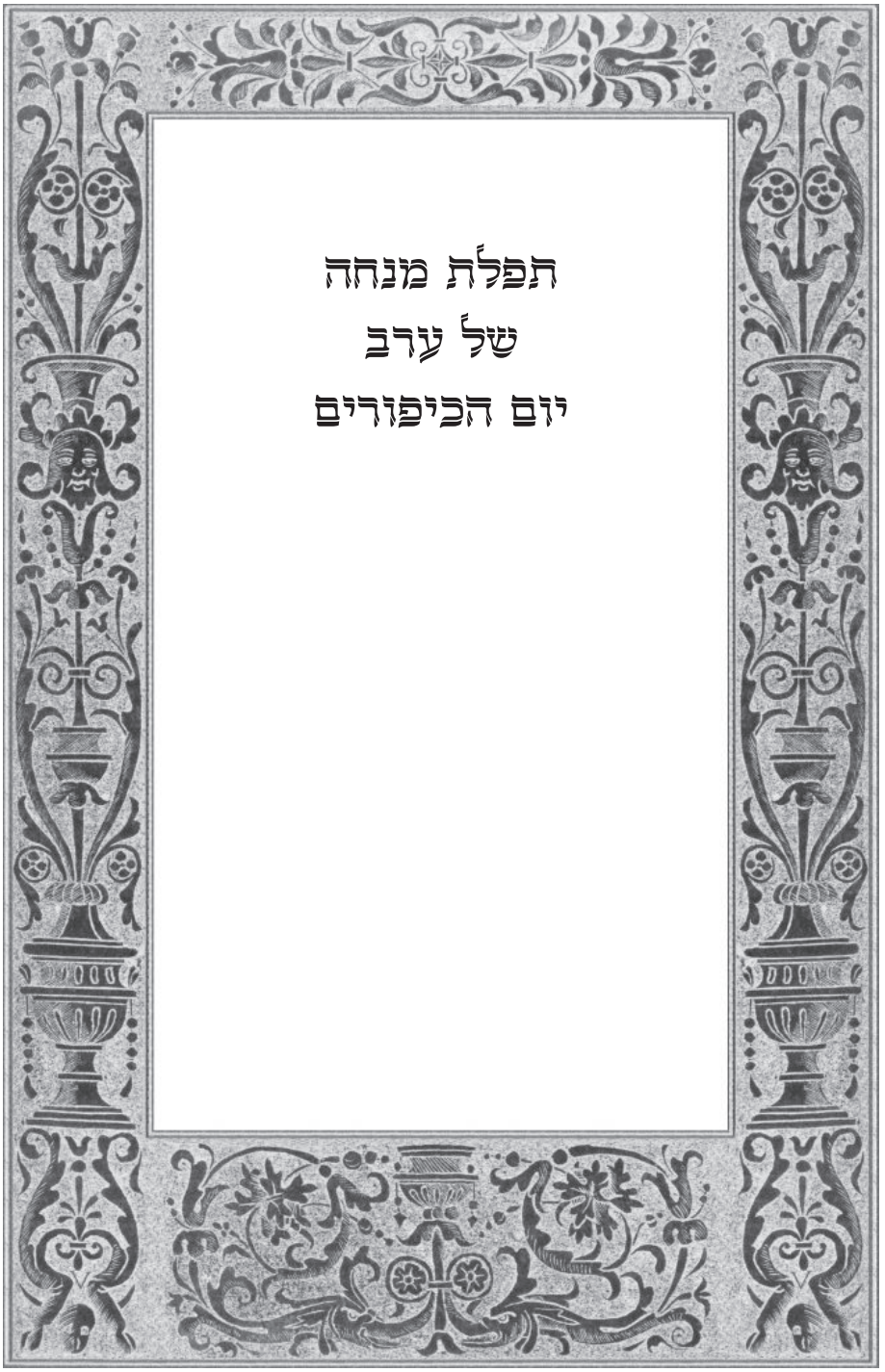

תפלת מנחה
של ערב
יום הכיפורים

נהגו לטבול ערב יום הכיפורים לפני מנחה, וכדברי המדרש פרקי דרבי אליעזר שנהיה נקיים כמלאכי השרת ביום הכיפורים. וצריך להתוודות במנחה קודם הסעודה המפסקת, שמא תטרף דעתו עליו מחמת הסעודה ולא יוכל להתוודות אח"כ (פי' קמחא דאבישונא על אתר).

מִנְחָה שֶׁל עֶרֶב יוֹם הַכִּיפּוּרִים

רמוי ליטול ידיס קודס התפילה. נוהגיס להתעטף בטלית ולהניח תפילין.

לפני עטיפת הטלית יפריד הציליות ויברך:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה· אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם· אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהִתְעַטֵּף בְּצִיצִית:

לפני קשירת התפילין על הזרוע יברך:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה· אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם· אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהָנִיחַ תְּפִלִּין:

מקורות

לטבול עיוה"כ. תשה"ג - שע"ת סי' רכ; רמ"ס יומא פ"ח סי' כד בשם סרע"ג ח"ב, סי' קיח וסדו' רס"ג, עמ' רעט; סדו' רשב"ג, פ"ה, עמ' נה; הריו"ג, הל' יוה"כ, עמ' פ; שבה"ל, סדר יוה"כ, סי' יב. **לפני מנחה.** סדו' רס"ג, עמ' רעט; סדו' רשב"ג, פ"ה, עמ' נה; הריו"ג, הל' יוה"כ, עמ' פ; מח' פרס, דף פז ע"ב. **נקיים כמלה"ש.** רמו' פדר"ח פ' מה. **להתוודות במנחה קודם סעודה.** תוספתא יומא פ"ד, הי"ד; בבלי יומא, דף פז ע"ב; פסקי רי"ד; ויק"ר (ווילנא), פר' ג, סי' ג; שדר"ח דב' שתילתא קסז; סרע"ג ח"ב, סי' קיח; סדו' רשב"ג, פ"ה, עמ' נה; פסקי ריו"ז יומא, פ"ח ה"ד לות כט; שבה"ל, סדר יוה"כ, סי' יב. **תפילת מנחה.** מצ' ברכות פ"ד, מ"ח; פסר"ג פ' יג, סי' ד; ירושלמי ברכות פ"ד, ה"ח; בבלי ברכות, דף כו ע"ב; ב"ר (ווילנא), פר' ויצ"ע, פר' סח, סי' ט; מדת"נ (ווילנא), פר' מקן, סי' ט; סרע"ג ח"ב, סי' קיח; טור או"ח, סוף סי' רלד; שבה"ל, ענין תפילה, סי' מו; סת"ר סי' ח, ענין תפילת מנחה. **ליטול ידיס קודס מנחה.** סרע"ג ח"ח, סי' פד; סדו' רס"ג, עמ' כט. **להתעטף בטו"ת.** מנהג זה לפ"ז החכר בפוסקים הרחבתיו, וכנראה הוא מנהג מלרים מאחר, ורמו: ס' נהר מלרים, הל' תפילין, סי' ג. **לפני עטיפת הטלית יברך.** סדו' רס"ג, עמ' לד ועמ' רלד. **יפריד הלילות.** רמו' גאה"ל או"ח, סי' ח, ס"ק ב, מב"כ בשם הרח"ש. **ברוך אתה ה'.** תה' קיט, יב. **מקד"ו להתעטף.** תוספתא ברכות פ"ו, ה"י; בבלי ברכות, דף ס ע"ב; סרע"ג ח"ח, סי' ו; סדו' רס"ג, עמ' פט ועמ' לד ועמ' רלד; סהח"ק הל' לילית; סת"ר, נספחים, סי' יג, תיקון לילית; סה"ת סי' מו. **מלך העולם.** ע"פ ירמ' י, י; תה' י, טז. **אשר קדשנו במלוותיו.** ס' מל"ה, פר' לו, ד"ה ולפיכך חייבין. **וצונו.** בבלי ברכות, דף כג ע"ח, ע"פ דב' יז, ח; ר"ח עמ"ס שבת, דף כג ע"ח; ילקו"ש תורה, רמז תתקיל, ד"ה ועשית; שבה"ל, ענין שבת, סי' נט. **להניח תפילין.** תוספתא ברכות פ"ו, הכ"ה; בבלי ערכין, דף ג ע"ב; ר"ח עמ"ס ר"ה, דף ח ע"ח; סמגט"ו סי' ג. **לפני קשירת התפילין.** ע"פ בבלי מנחות, דף לה ע"ב; פסקי רי"ד; הל' קטנות לרי"ף, הל' תפילין, דף ת ע"ב; פסקי ריו"ז, הל' תפילין, לות כח. **על הזרוע יברך.** סדו' רס"ג, עמ' לד; פסה"מ מו"ח הל' תפילין סוף סי' ג; הלק"ל, הל' שימוש תפלין, סי' יג; שבה"ל, ענין תפילה, סי' ח; סת"ר סי' ח, ענין מלה ברכות, ונספחים סי' יד סדר הנחת תפילין. **מקד"ו להניח.** תוספתא ברכות פ"ו, ה"י; בבלי ברכות, דף ס ע"ב; מצ' ברכות, עמ' יג, טז; סדו' רס"ג, עמ' לד; הלק"ל הל' שימוש תפלין סי' יג; סה"ת סי' מז, ונספחים סי' יד סדר הנחת תפילין.

לפני הנחת תפילין של ראש יברך:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה· אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם· אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל־מִצְוַת תְּפִלִּין:

כשמגלגלים את הרצועה על האמה יש נוהגים לומר:

וְאֵרַשְׂתִּיךְ לִי לְעוֹלָם וְאֵרַשְׂתִּיךְ לִי בְּצֶדֶק וּבְמִשְׁפָּט וּבְחֶסֶד וּבְרַחֲמִים: וְאֵרַשְׂתִּיךְ
לִי בֶּאֱמוּנָה וְיָדַעַתְּ אֶת־יְהוָה:

לַמְנַצֵּחַ עַל־הַגִּתִּית לִבְנֵי־קֹרַח מִזְמוֹר: מַה־יְּדִידוֹת מִשְׁכְּנוֹתֶיךָ יְהוָה
צְבָאוֹת: נִכְסְפָה וְגַם־כָּלְתָה נַפְשִׁי לְחַצְרוֹת יְהוָה לִבִּי וּבְשָׂרִי
יְרַנְּנוּ אֶל אֵל־חָי: גַּם־צִפּוֹר מָצְאָה בַּיִת וּדְרוֹר קֵן לָהּ אֲשֶׁר־שָׁתָה
אֶפְרֹחֶיהָ אֵת־מִזְבְּחוֹתֶיךָ יְהוָה צְבָאוֹת מַלְכִּי וֵאלֹהָי: אַשְׁרֵי יוֹשְׁבֵי בֵיתֶךָ
עוֹד יְהַלְלוּךָ סֶּלָה: אַשְׁרֵי אָדָם עוֹז־לוֹ בָךְ מְסִלּוֹת בִּלְבָבָם: עֹבְרֵי בְּעֵמֶק
הַבָּכָא מַעְיָן יְשִׁיתוּהוּ גַּם־בְּרָכוֹת יַעְטֶה מוֹרֶה: יֵלְכוּ מֵחַיִל אֶל־חָיִל יֵרָאֶה
אֶל־אֱלֹהִים בְּצִיּוֹן: יְהוָה אֱלֹהִים צְבָאוֹת שִׁמְעָה תְפִלָּתִי הַאֲזִינָה אֱלֹהֵי
יַעֲקֹב סֶּלָה: מָגִנֵּנוּ רְאֵה אֱלֹהִים וְהַבֵּט פְּנֵי מְשִׁיחֶךָ: כִּי טוֹב־יוֹם בַּחֲצֵרֶיךָ
מֵאָלָף בָּחַרְתִּי הִסְתּוֹפֵף בְּבֵית אֱלֹהַי מִדּוּר בְּאָהֳלֵי־רֶשַׁע: כִּי שֶׁמֶשׁ וּמָגֵן
יְהוָה אֱלֹהִים חֵן וְכָבוֹד יִתֵּן יְהוָה לֹא יִמְנַע־טוֹב לַהֹלְכִים בְּתָמִים: יְהוָה
צְבָאוֹת אַשְׁרֵי אָדָם בֹּטֵחַ בָּךְ:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: צַו אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם
אֶת־קָרְבָּנִי לַחְמִי לְאִשַּׁי רֵיחַ נִיחֹחִי תִּשְׁמְרוּ לְהַקְרִיב לִי
בְּמוֹעֲדוֹ: וְאָמַרְתָּ לָהֶם זֶה הָאִשֶּׁה אֲשֶׁר תַּקְרִיבוּ לַיהוָה כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה

מקורות

לפני הנחת רצ"ת. תצו' הרי"ד סי' סג; מחזור רמ"ו ומחזור בולוניא ח"ב, סדר הנחת תפילין וברכתן; סת"ר, נספחים סי' יד סדר הנחת תפילין. **על ראש יברך.** ספה"מ מו"ח הל' תפילין סוף סי' ג; הלק"ל, הל' שימוש תפילין, סי' יג; שבה"ל, ענין תפילה, סי' ח; סת"ר סי' ח, ענין מאה ברכות, ונספחים סי' יד סדר הנחת תפילין; רלו סה"ת סי' מז. **מקצ"ע על מלות.** ירושלמי ברכות פ"ט, ה"ג; בבלי ברכות, דף ס ע"ב; מדה"ג, פר' בח, סי' יד; מש"ט שמ' יג, עז; ע"פ הלק"ל הל' שימוש תפילין סי' יג; סת"ר, נספחים, סי' יד; סה"ת סי' מז. **וארשתיך.** הוש' ב, כא-כב. **למנצח על הגתית.** תה' פד, ב-ג; מ' בשוע גת ע"פ כתה"ג. **קן לה.** ק' רבתי ע"פ המסורה. **פרשת התמיד.** תשובות בעלי התשובה, חות ע; שו"ת הרמ"ע מפאנו, סי' יד. **ויזבר ה'.** שמ' כח, ב-ח.

ח"נ והערות

כשמגלגלים את הרצועה. לא נמצא במח' רמ"ו ובולוניא והוא מנהג ע"פ הקבלה, סמ"ש, דף סו ע"א. **למנצח על הגתית.** ב"י או"ח, סי' רלד, ס"ק א; ס' חמדת הימים, משמרת החדש, פ"א. לפי מח' רמ"ו ובולוניא מתחילים מ"אשרי". והנוסח כאן עפ"י מח' שד"ל. ויש המתחילים ב'אשרי'.

תָּמִים שְׁנַיִם לַיּוֹם עֹלָה תָמִיד: אֶת־הַכֶּבֶשׂ אֶחָד תַּעֲשֶׂה בַבֹּקֶר וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַּעֲשֶׂה בֵּין הָעַרְבָּיִם: וַעֲשִׂירִית הָאֵיפָה סֹלֶת לְמִנְחָה בָּלוּלָה בְּשֶׁמֶן כָּתִית רְבִיעִת הַהִין: עֹלַת תָּמִיד הָעֲשָׂיָה בְּהַר סִינַי לְרֵיחַ נִיחֹחַ אִשֶּׁה לַיהוָה: וְנִסְכּוֹ רְבִיעִת הַהִין לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד בַּקֹּדֶשׁ הַסֵּךְ נֶסֶךְ שֵׁכָר לַיהוָה: וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַּעֲשֶׂה בֵּין הָעַרְבָּיִם כְּמִנְחַת הַבֹּקֶר וּכְנִסְכּוֹ תַּעֲשֶׂה אִשֵּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה:

אַתָּה הוּא שֶׁהִקְטִירוּ אֲבוֹתֵינוּ לְפָנֶיךָ (אֶת־)קְטֹרֶת הַסַּמִּים· פִּטּוּם הַקְּטֹרֶת· הַצָּרִי וְהַצִּפֹּרֶן· הַחֶלְבְּנָה וְהַלְּבוֹנָה· מִשְׁקַל שִׁבְעִים שִׁבְעִים מָנֶה· מֹר וּקְצִיעָה· שִׁבֹּלֶת נֵרְדְּ וְכַרְכֹּם· מִשְׁקַל שִׁשָּׁה עָשָׂר שִׁשָּׁה עָשָׂר מָנֶה· הַקּוֹשְׁטְ שְׁנִים עָשָׂר וְקִלּוּפָה שְׁלֹשָׁה· וְקִנָּמוֹן תִּשְׁעָה· בּוֹרִית כַּרְשִׁינָה תִּשְׁעָה כַּבִּין· יֵין קַפְּרִיסִין סְאִין תְּלָתָא· וְאִם אֵין לוֹ יֵין קַפְּרִיסִין מֵבִיא חֲמַר חִוָּרִין עַתִּיק· מֶלַח סְדוֹמִית רֹבַע· מַעֲלֶה עָשָׁן כָּל־שֶׁהוּא· רִבִּי נָתָן אוֹמֵר אַף כִּפַּת הַיַּרְדֵּן כָּל־שֶׁהִיא· אִם נָתַן בָּהּ דְּבַשׁ פְּסָלָהּ· אִם חִסֵּר אַחַת מִכָּל־סַמָּנֶיהָ חַיָּב מִיתָה:

רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן־גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר· הַצָּרִי אֵינוֹ אֶלָּא שְׂרָף הַנּוֹטֵף מֵעֲצֵי הַקְּטָף· בּוֹרִית כַּרְשִׁינָה שֶׁשָּׁפִין בָּהּ אֶת־הַצִּפֹּרֶן כְּדֵי שֶׁתְּהֵא נָאָה· יֵין קַפְּרִיסִין שֶׁשּׁוֹרִין בּוֹ אֶת־הַצִּפֹּרֶן כְּדֵי שֶׁתְּהֵא עַזָּה· וַהֲלֹא מֵי רַגְלַיִם יָפִין לָהּ· אֶלָּא שֶׁאֵין מַכְנִיסִין מֵי רַגְלַיִם בַּמִּקְדָּשׁ מִפְּנֵי הַכָּבוֹד:

וְעָרְבָה לַיהוָה מִנְחַת יְהוּדָה וִירוּשָׁלָם כִּימֵי עוֹלָם וּכְשָׁנִים קַדְמֹנִיּוֹת:

אַשְׁרֵי יוֹשְׁבֵי בֵיתֶךָ עוֹד יְהַלְלוּךָ סֶּלָה: אַשְׁרֵי הָעָם שֶׁכָּכָה לּוֹ אַשְׁרֵי הָעָם שֶׁיְּהוָה אֱלֹהָיו:

ח"ג והערות

חִוָּרִין. במח' רמ"ו ובולוניא: 'חֵוֶר יֵין'. **במקדש.** וכן איתא בגמ' בכריתות ובסרע"ג.

מקורות

מפי הכבוד. מס"ט (בובר), כר', פר' ויהי, פכ"ב, סי' יח. **ושרפה לה'.** מלמ' ויק' טז, יג. **רשב"ג.** בבלי כריתות, דף ו ע"ח. **מפני

תְּהִלָּה לְדָוִד אֲרוֹמִמְךָ אֱלוֹהַי הַמֶּלֶךְ וַאֲבָרְכָה שִׁמְךָ לְעוֹלָם
וָעֶד: בְּכָל־יוֹם אֲבָרְכֶךָּ וַאֲהַלְלָה שִׁמְךָ לְעוֹלָם וָעֶד:
גָּדוֹל יְהוָה וּמְהֻלָּל מְאֹד וְלִגְדֻלָּתוֹ אֵין חֵקֶר: דּוֹר לְדוֹר יְשַׁבַּח
מַעֲשֶׂיךָ וּגְבוּרֹתֶיךָ יַגִּידוּ: הֲדַר כְּבוֹד הוֹדֶךָ וְדִבְרֵי נִפְלְאֹתֶיךָ
אָשִׂיחָה: וֶעֱזוּז נוֹרְאוֹתֶיךָ יֹאמֵרוּ וּגְדֻלָּתְךָ אֲסַפְּרֶנָּה: זֵכֶר
רַב־טוּבְךָ יַבִּיעוּ וְצִדְקָתְךָ יְרַנֵּנוּ: חַנּוּן וְרַחוּם יְהוָה אֶרֶךְ אַפַּיִם
וּגְדָל־חָסֶד: טוֹב־יְהוָה לַכֹּל וְרַחֲמָיו עַל־כָּל־מַעֲשָׂיו: יוֹדוּךָ יְהוָה
כָּל־מַעֲשֶׂיךָ וַחֲסִידֶיךָ יְבָרְכוּכָה: כְּבוֹד מַלְכוּתְךָ יֹאמֵרוּ וּגְבוּרָתְךָ
יְדַבֵּרוּ: לְהוֹדִיעַ לִבְנֵי הָאָדָם גְּבוּרֹתָיו וּכְבוֹד הֲדַר מַלְכוּתוֹ:
מַלְכוּתְךָ מַלְכוּת כָּל־עֹלָמִים וּמֶמְשַׁלְתְּךָ בְּכָל־דּוֹר וָדֹר: **סוֹמֵךְ**
יְהוָה לְכָל־הַנֹּפְלִים וְזוֹקֵף לְכָל־הַכְּפוּפִים: עֵינֵי־כֹל אֵלֶיךָ יְשַׂבֵּרוּ
וְאַתָּה נוֹתֵן־לָהֶם אֶת־אָכְלָם בְּעִתּוֹ: **פּוֹתֵחַ** אֶת־יָדֶךָ וּמַשְׂבִּיעַ
לְכָל־חַי רָצוֹן: צַדִּיק יְהוָה בְּכָל־דְּרָכָיו וְחָסִיד בְּכָל־מַעֲשָׂיו:
קָרוֹב יְהוָה לְכָל־קֹרְאָיו לְכֹל אֲשֶׁר יִקְרָאֻהוּ בֶּאֱמֶת: רְצוֹן־יְרֵאָיו
יַעֲשֶׂה וְאֶת־שַׁוְעָתָם יִשְׁמַע וְיוֹשִׁיעֵם: שׁוֹמֵר יְהוָה אֶת־כָּל־אֹהֲבָיו
וְאֵת כָּל־הָרְשָׁעִים יַשְׁמִיד: תְּהִלַּת יְהוָה יְדַבֶּר פִּי וִיבָרֵךְ
כָּל־בָּשָׂר שֵׁם קָדְשׁוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
וַאֲנַחְנוּ נְבָרֵךְ יָהּ מֵעַתָּה וְעַד־עוֹלָם· הַלְלוּ־יָהּ:

מקורות

תהלה לדוד. תה׳ קמה, ל־כא; בצלי ברכות, דף ד ע״ב; סדו׳ רס״ג, עמ׳ כה; פסקי רי״ד ברכות, דף ד ע״ב; שבה״ל, ענין תפילה, סי׳ ז; סת״ר סי׳ ג, ענין הזמירות; סה״ת סי׳ ג, וסי׳ מ. **ג׳פ ניוס תהלה.** תוס״ע ברכות, סי׳ טו; פסקי רי״ד ברכות, סוף דף ד ע״ב; שבה״ל, ענין תפילה, סי׳ ז. רמו גליון הע״ס עמ״ס ברכות, דף ד ע״ב, ד״ה בכל יום. **רצון ירמיו יעשה.** רמו רמ״י עמ״ס ברכות, דף לג ע״ח, ד״ה תלת מתוך. רע״ב ברכות פ״ח, סי׳ ו.

ח״נ והערות

הללו יה. במפיק ה״א, כן איתא בכארצ״ו, ונחלק לשתי תיבות, וכן פסק ריא״ז פסחים פ״י, ה״ג, אות כב, וכ״כ המנחת שי, תה׳ סוף מזמור קד, וכן הכריע היעב״ץ בסדו׳, ח״א, דף צ ע״ב.

סוף המזמור. סדו׳ רס״ג, עמ׳ כה. **ונחנו נברך.** תה׳ קטו, יח;

המזן מומר:

יִתְגַּדַּל וְיִתְקַדַּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא. בְּעָלְמָא דִּבְרָא כִרְעוּתֵהּ. וְיַמְלִיךְ
מַלְכוּתֵהּ בְּחַיֵּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל־בֵּית־יִשְׂרָאֵל
בַּעֲגָלָא וּבִזְמַן קָרִיב. וְאִמְרוּ אָמֵן:

יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ. לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא.

יִתְבָּרַךְ וְיִשְׁתַּבַּח וְיִתְפָּאַר וְיִתְרוֹמַם וְיִתְנַשֵּׂא וְיִתְהַדַּר וְיִתְעַלֶּה
וְיִתְהַלַּל שְׁמֵהּ דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא:

לְעֵלָּא לְעֵלָּא מִן־כָּל־בִּרְכָתָא. שִׁירָתָא. תֻּשְׁבְּחָתָא וְנֶחֱמָתָא
דַּאֲמִירָן בְּעָלְמָא. וְאִמְרוּ אָמֵן:

עֲמִידָה לַמִּנְחָה שֶׁל עֶרֶב יוֹהַ״כ

יכוון פניו כנגד מקום המקדש כאשר רגליו זו אצל זו, יעמוד ולא יסמוך ויכוף ראשו מעט, לריך לכוון בכל הברכות, ולפחות בברכה הראשונה.

בשורש המזן מומר בלחש:

אֲדֹנָי שְׂפָתַי תִּפְתָּח וּפִי יַגִּיד תְּהִלָּתֶךָ:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ. אֱלֹהֵי אַבְרָהָם.

מקורות

קדיש. מוזכר במס״ו פ״י, ה״ו; סרע״ג ח״ת, סי׳ פה; סדו׳ רס״ג, עמ׳ מח; שבה״ל, ענין תפילה, סי׳ ת, בשם תשו׳ הרמב״ד סי׳ קצג; סה״ת סי׳ מ; הריו״ג, הל׳ יוה״כ, עמ׳ פד. **קדיש בלשון תרגום.** סרש״י סי׳ יפ; תוס׳ ברכות, דף ג ע״ב, ד״ה ושונין; עור זו״ח, סי׳ נו, בשם סרע״ג ח״ת, סי׳ יז; שבה״ל, ענין תפילה, סי׳ ת, וראו שם עוד טעם בשם מחזו רבב״ח; שו״ת הרשב״ץ, ח״ב, סי׳ נד; סת״ר סוף סי׳ ג, ענין חזמירות; סה״ת סי׳ ב. **נוסח חלי קדיש.** סרע״ג ח״ת, סי׳ יז; סדו׳ רס״ג, עמ׳ לה; סד״ר סי׳ לט; מחו״ו סי׳ פט; רמב״ם, סדר תפילות כל השנה, נוסח הקדיש. **יתגדל.** ע״פ יחז׳ לח, כג. **ויימליך מלכותיה.** ע״פ דני׳ ז, יח. **בעגלא.** ע״פ מלא׳ ג, ל. **ובזמן קריב.** ע״פ עוב׳ ח, טו. **ואמרו אמן.** ע״פ דב׳ כז, טו. **עונין יהא.** בבלי ברכות, דף ג ע״ב; שבה״ל, ענין תפילה, סי׳ ת. **יהא שמיה.** תי״ר בר׳ מט, ל; ע״פ דני׳ ב, כ; שבה״ל, ענין תפילה, סי׳ ת. **לעלם ולעלמי.** דני׳ ז, יח; תר״ת שמ׳ טו, יח. **יתברך.** יסע׳ סה, טז. **ויתרומם ויתנשא.** ע״פ דני׳ יא, לו. **שמיה דקודשא.** ע״פ תי״ר שמ׳ טו, יח. **לעלא לעלא.** תר״ת דב׳ כח, מג; ע״פ נחמ׳ ט, ה; מד׳ רומניא, דף יב ע״ב. **לעלא מן כל ברכתא.** ע״פ נחמ׳ ט, ה. **ג״פ מתפלל בכל יום.** דני׳ ו, יא; ירושלמי ברכות פ״ד, ה״ח; תוספתא ברכות פ״ג, ה״ו; מדת״ג בר׳ סי׳ ה ודב׳ פר׳ כי תבוא סי׳ ש; סרע״ג ח״ת, סי׳ לצ. **עמידה למנחה לערב יוה״כ.** תשב״ג - שע״ת סוף סי׳ רב; סה״ת סי׳ מ. **כנגד מקום המקדש.** משנ׳ ברכות פ״ד, מ״ה; סרע״ג ח״ת, סי׳ לצ. **רגליו זו אצל זו.** ירושלמי ברכות פ״ת ה״ת; בבלי ברכות, דף י ע״ב, ע״פ יחז׳ ת, ז; סרע״ג ח״ת, סי׳ לז; סדו׳ רס״ג, עמ׳ כט; סה״ת סי׳ ד. **ויכוף ראשו.** סדו׳ רס״ג, עמ׳ כט; רמו בשמגו״ר סי׳ ה. **לריך לכוון.** בבלי ברכות, דף לצ ע״ת; סרע״ג ח״ת, סי׳ לצ; שבה״ל, ענין תפילה, סי׳ יז; סת״ר סי׳ ה, ענין התפילה; סה״ת סי׳ ד. **המזן מומר בלחש.** רמו סדו׳ רס״ג, עמ׳ מצ; תה״ד, פסקים וכתבים, סי׳ קי; שו״ת מו״ח סי׳ קיט, ס״ב, ומנ״ש ס״ק ד. **ה׳ שפתי תפתח.** תה׳ נא, ח; בבלי ברכות, דף ט ע״ב; פסקי רי״ד; סרע״ג ח״ת, סי׳ לח; סדו׳ רס״ג, עמ׳ ח, ושמ׳ כו; שבה״ל, ענין תפילה, סי׳ יח; סת״ר סי׳ ה, ענין התפילה. **שמו״ע.** משנ׳ ברכות פ״ד, מ״ג; בבלי מגילה, דף יז ע״ב, יח ע״ת; סרע״ג ח״ת,

אֱלֹהֵי יִצְחָק וֵאלֹהֵי יַעֲקֹב. הָאֵל הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא. אֵל עֶלְיוֹן. גּוֹמֵל חֲסָדִים טוֹבִים וְקוֹנֵה אֶת־הַכֹּל וְזוֹכֵר חַסְדֵי אָבוֹת. וּמֵבִיא גּוֹאֵל לִבְנֵי בְנֵיהֶם לְמַעַן שְׁמוֹ בְּאַהֲבָה:

זָכְרֵנוּ לְחַיִּים. מֶלֶךְ חָפֵץ בַּחַיִּים. וְכָתְבֵנוּ בְּסֵפֶר הַחַיִּים. לְמַעַנְךָ אֵל חָי. מֶלֶךְ גּוֹאֵל עוֹזֵר וּמוֹשִׁיעַ וּמָגֵן. בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. מָגֵן אַבְרָהָם:

אַתָּה גִּבּוֹר לְעוֹלָם אֲדֹנָי. מְחַיֵּה מֵתִים אַתָּה רַב לְהוֹשִׁיעַ. מוֹרִיד הַטַּל. מְכַלְכֵּל חַיִּים בְּחֶסֶד. מְחַיֵּה מֵתִים בְּרַחֲמִים רַבִּים. סוֹמֵךְ נוֹפְלִים וְרוֹפֵא חוֹלִים. מַתִּיר אֲסוּרִים.

מקורות

סי׳ פה; סדו׳ רס״ג, עמ׳ מא; שבה״ל, ענין תפילה, סי׳ ח; סת״ר סי׳ ח, ענין מתא ברכות, סי׳ ה ענין התפילה. **נוסח הברכות ופירושן.** פסז״ו פר׳ זאת הברכה, דף סב ע״ג, ד״ה ויאמר ה׳; סרע״ג ח״ב, סי׳ לח; סדו׳ רס״ג, עמ׳ ח; רמב״ם, סדר תפילות כל השנה, נוסח ברכות התפילה; רלו במנוח למכב״ר מתא שד״ל, עמ׳ ג. **ברכת אבות.** בבלי מגילה, דף יז ע״ב; מד׳ שו״ט (בובר), מז׳ כט, ב. **בגי״ר.** מכיל׳ דר״י, מס׳ דפסחא, פ׳ טז; ילקו״ש תורה, ריש רמז ריט. **ומגיני אבותינו.** ע״פ שמ׳ ג, טו. **הזוכרת אבות.** בתמ״ד (ווערטהיימר) ח״ב, מד׳ מגין, סי׳ ג, ע״פ שמ׳ לב, יג, ומ״ש יח, לו. **מלאי אברהם וכו׳.** שמ׳ ג, ו; בבלי פסחים, דף קח ע״ב; שמו״ר (וילנא), פר׳ בא, פר׳ טו, סי׳ ו. **המלך הגדול הגבור והנורא.** דב׳ י, יז; ירושלמי ברכות פ״ז, ה״ג; בבלי ברכות, דף לג ע״ב; ספרי, פר׳ וזאת הברכה, פ׳ שמג. **אל עליון.** בר׳ יד, כ. **גומל חסדים.** ע״פ יצע׳ סג, ז; תה׳ קז, מג; ליכ׳ ג, כב. **טובים.** ע״פ יצע׳ סג, ז; ירמ׳ לא, יא; תה׳ ק, ה. **וקונה את הכל.** ע״פ בר׳ יד, יט; יצע׳ מה, ז. **וזוכר חסדי אבות.** ע״פ ויק׳ כו, מב; ירושלמי סנהדרין פ״י, ה״ח; ויק״ר (וילנא), פר׳ בחוקותי, פר׳ לו, סי׳ ו; פסז״ו שה״ש פ״ח, סי׳ ה. **ומביא גואל.** ע״פ יצע׳ נט, כ; מתע״ד פל״ב, פל״ט; מד׳ שו״ט (בובר), מז׳ ח, י. **למען שמו.** ע״פ יחז׳ כ, ט. **באהבה.** ע״פ ירמ׳ לא, ב. **הזוכרת זכרנו לחיים.** מס״ו פי״ט, ה״ו; מחו״ו סי׳ שכז; בשם רבנו סבוראי; סרע״ג ח״ב, סי׳ קנז; סדו׳ רס״ג, עמ׳ רכ; שו״ת ר״ג מאה״ג סי׳ ח; תוס׳ ברכות, דף יב ע״ב, ד״ה והלכתא, ודף לד ע״ב ד״ה אלא; שבה״ל, סדר יוה״כ, סי׳ יז; סת״ר סי׳ עז, ענין הכפר תקיעה; סה״ת סוף סי׳ לז, וסי׳ מ. **המושיע.** סרע״ג ח״ב, סי׳ קה; ע״פ סדו׳ רס״ג, עמ׳ רכ; רמב״ם שם; סת״ר סי׳ עז, ענין הכפר תקיעה; סה״ת סוף סי׳ לז, וסי׳ מ. **המושיע.** סרע״ג ח״ב, סי׳ קה; ע״פ רמב״ם, סדר תפילות כל השנה, נוסח ברכות התפילות; מחו״ו סי׳ שכז; בשם רבנו סבוראי; סרע״ג ח״ב, סי׳ קנז; סדו׳ רס״ג, עמ׳ רכ; רמב״ם שם; שו״ת ר״ג מאה״ג סי׳ ח; תוס׳ ברכות, דף יב ע״ב, ד״ה והלכתא, ודף לד ע״ב ד״ה אלא; שבה״ל, סדר יוה״כ, סי׳ יז; סת״ר סי׳ עז, ענין הכפר תקיעה; סה״ת סוף סי׳ לז, וסי׳ מ. **זכרנו לחיים.** מס׳ רומניא, דף יג ע״ב, ודף שכט ע״ב, ובמח׳ ארם צובה, דף עג ע״ב, ודף תקנח ע״ב. **מלך חפץ בחיים.** ע״פ יחז׳ יח, לב; מש׳ עז, טו. **וכתבנו בספר החיים.** ע״פ מלא׳ ג, עז. **למענך אל חי.** מס׳ רומניא, דף של ע״ב. **למענך.** ע״פ יצע׳ מח, יא. **אל חי.** יהו׳ ג, י; תה׳ פד, ג. **מגן.** ע״פ יצע׳ לג, כב; תה׳ ז, עז; דה״ב עז, לח. **גואל עוזר.** ע״פ יצע׳ מג, יד; מד׳ רומניא, דף יג ע״ב. **ומושיע ומגן.** ע״פ ש״ב כב, ג; תה׳ ז, יא. **מגן אברהם.** ע״פ בר׳ טו, א; פדר״א פ׳ כז; ז״ר (וילנא), פר׳ לך לך, פ׳ לט, סי׳ יא; בבלי פסחים, דף קח ע״ב; שבה״ל, ענין תפילה, סי׳ יח; סת״ר סי׳ ה, ענין התפילה. **ברכת גבורות.** בבלי מגילה, דף ח ע״ב. **מתה גבור.** ע״פ ישע׳ ג, יז; תה׳ כד, ה. **נטוש חדלי.** ליכ׳ ג, לח. **מחיה מתים.** ע״פ יצע׳ כו, יט; דני׳ יב, ג. **רב להושיע.** יצע׳ סג, א. **מוריד הטל.** ע״פ בבלי תענית, דף ג ע״א; מגדת בר׳ פ׳ מד; סרע״ג ח״ב, סי׳ לח; רלו ר״ח ופסקי רי״ד עמ״ס תענית, דף ג ע״א; רמב״ם, סדר תפילות כל השנה, נוסח ברכות התפילה. **מכלכל חיים בחסד.** ע״פ תה׳ קלו, כה; מכיל׳ דרשב״י פט״ו, פ״ג, ופי״ח פי״ב; ז״ר (וילנא), פר׳ בראשית, פר׳ כ, סי׳ ט. רלו בבלי תענית, דף ג ע״ב; מש״ט (בובר), פר׳ ויצא, פ״ל, סי׳ כב. **סומך נופלים.** ע״פ תה׳ קמה, יד. **ורופא חולים.** ע״פ דב׳ לב, לט; ירמ׳ ל, יח. **מתיר אסורים.** תה׳ קמו, ז; ספרי, דב׳ פר׳ וזאת הברכה, פ׳ שמג.

ח״נ והערות

וְקוֹנֵה אֶת־הַכֹּל. בוי״ו, כ״ה במח׳ הקדומים, במח׳ רומניא, דף יג ע״ב, ודף שכט ע״ב, ובמח׳ ארם צובה, דף עג ע״ב, ודף תקנח ע״ב. **זכרנו לחיים.** הנוסח ע״פ סרע״ג ח״ב, סי׳ קה; ע״פ סדו׳ רס״ג, עמ׳ ג. **מלך גואל עוזר.** בבלי׳ דר״י, מס׳ דפסחא, פ׳ טז; ילקו״ש תורה, ריש רמז ריט. **ומגיני אבותינו.** ע״פ שמ׳ ג, טו. **מלאי אברהם וכו׳.** שמ׳ ג, ו; בבלי פסחים, דף קח ע״ב; שמו״ר (וילנא), פר׳ בא, פר׳ טו, סי׳ ו. **המלך הגדול הגבור והנורא.** דב׳ י, יז; ירושלמי ברכות פ״ז, ה״ג; בבלי ברכות, דף לג ע״ב; ספרי, פר׳ וזאת הברכה, פ׳ שמג. **גומל חסדים.** ע״פ יצע׳ סג, ז; תה׳ קז, מג; ליכ׳ ג, כב. **טובים.** ע״פ יצע׳ סג, ז; ירמ׳ לא, יא; תה׳ ק, ה. **וקונה את הכל.** ע״פ בר׳ יד, יט; יצע׳ מה, ז. **וזוכר חסדי אבות.** ע״פ ויק׳ כו, מב; ירושלמי סנהדרין פ״י, ה״ח; ויק״ר (וילנא), פר׳ בחוקותי, פר׳ לו, סי׳ ו; פסז״ו שה״ש פ״ח, סי׳ ה. **ומביא גואל.** ע״פ יצע׳ נט, כ; מתע״ד פל״ב, פל״ט; מד׳ שו״ט (בובר), מז׳ ח, י. **למען שמו.** ע״פ יחז׳ כ, ט. **באהבה.** ע״פ ירמ׳ לא, ב. **הזוכרת זכרנו לחיים.** מס״ו פי״ט, ה״ו; מחו״ו סי׳ שכז; בשם רבנו סבוראי; סרע״ג ח״ב, סי׳ קנז; סדו׳ רס״ג, עמ׳ רכ; שו״ת ר״ג מאה״ג סי׳ ח; תוס׳ ברכות, דף יב ע״ב, ד״ה והלכתא, ודף לד ע״ב ד״ה אלא; שבה״ל, סדר יוה״כ, סי׳ יז; סת״ר סי׳ עז, ענין הכפר תקיעה; סה״ת סוף סי׳ לז, וסי׳ מ. **המושיע.** סרע״ג ח״ב, סי׳ קה; ע״פ רמב״ם, סדר תפילות כל השנה, נוסח ברכות התפילות; מחו״ו סי׳ שכז; בשם רבנו סבוראי; סרע״ג ח״ב, סי׳ קנז; סדו׳ רס״ג, עמ׳ רכ; שו״ת ר״ג מאה״ג סי׳ ח; תוס׳ ברכות, דף יב ע״ב, ד״ה והלכתא, ודף לד ע״ב ד״ה אלא; שבה״ל, סדר יוה״כ, סי׳ יז; סת״ר סי׳ עז, ענין הכפר תקיעה; סה״ת סוף סי׳ לז, וסי׳ מ. **זכרנו לחיים.** ע״פ דב׳ ט, כט. **מלך חפץ בחיים.** ע״פ יחז׳ יח, לב; מש׳ עז, טו. **וכתבנו בספר החיים.** ע״פ מלא׳ ג, עז. **למענך אל חי.** מס׳ רומניא, דף של ע״ב. **למענך.** ע״פ יצע׳ מח, יא. **אל חי.** יהו׳ ג, י; תה׳ פד, ג. **מגן.** ע״פ יצע׳ לג, כב; תה׳ ז, עז; דה״ב עז, לח. **גואל עוזר.** ע״פ יצע׳ מג, יד; מד׳ רומניא, דף יג ע״ב. **ומושיע ומגן.** ע״פ ש״ב כב, ג; תה׳ ז, יא. **מגן אברהם.** ע״פ בר׳ טו, א; פדר״א פ׳ כז; ז״ר (וילנא), פר׳ לך לך, פ׳ לט, סי׳ יא; בבלי פסחים, דף קח ע״ב; שבה״ל, ענין תפילה, סי׳ יח; סת״ר סי׳ ה, ענין התפילה. **ברכת גבורות.** בבלי מגילה, דף ח ע״ב. **מתה גבור.** ע״פ ישע׳ ג, יז; תה׳ כד, ה. **נטוש חדלי.** ליכ׳ ג, לח. **מחיה מתים.** ע״פ יצע׳ כו, יט; דני׳ יב, ג. **רב להושיע.** יצע׳ סג, א. **מוריד הטל.** ע״פ בבלי תענית, דף ג ע״א; מגדת בר׳ פ׳ מד; סרע״ג ח״ב, סי׳ לח; רלו ר״ח ופסקי רי״ד עמ״ס תענית, דף ג ע״א; רמב״ם, סדר תפילות כל השנה, נוסח ברכות התפילה. **מכלכל חיים בחסד.** ע״פ תה׳ קלו, כה; מכיל׳ דרשב״י פט״ו, פ״ג, ופי״ח פי״ב; ז״ר (וילנא), פר׳ בראשית, פר׳ כ, סי׳ ט. רלו בבלי תענית, דף ג ע״ב; מש״ט (בובר), פר׳ ויצא, פ״ל, סי׳ כב. **סומך נופלים.** ע״פ תה׳ קמה, יד. **ורופא חולים.** ע״פ דב׳ לב, לט; ירמ׳ ל, יח. **מתיר אסורים.** תה׳ קמו, ז; ספרי, דב׳ פר׳ וזאת הברכה, פ׳ שמג.

מוריד הטל. אינו במח׳ הקדומים.

וּמְקַיֵּם אֱמוּנָתוֹ לִישֵׁנֵי עָפָר· מִי־כָמוֹךָ בַּעַל גְּבוּרוֹת וּמִי דּוֹמֶה
לָּךְ· מֶלֶךְ מֵמִית וּמְחַיֶּה וּמַצְמִיחַ לָנוּ יְשׁוּעָה:

מִי כָמוֹךָ אַב הָרַחֲמִים· זוֹכֵר יְצוּרָיו בְּרַחֲמִים מֵמִית וּמְחַיֶּה·
וְנֶאֱמָן אַתָּה לְהַחֲיוֹת מֵתִים· בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה·
מְחַיֵּה הַמֵּתִים:

בחזרה חומריס:

כֶּתֶר יִתְּנוּ לְךָ הַמּוֹנֵי מַעְלָה עִם־קְבוּצֵי מַטָּה· יַחַד כֻּלָּם קָדֻשָּׁה לְךָ
יְשַׁלֵּשׁוּ· כָּמָה שֶׁנֶּאֱמַר עַל־יַד נְבִיאֶךָ· וְקָרָא זֶה אֶל־זֶה וְאָמַר·
קו״ח: קָדֹושׁ קָדֹושׁ קָדֹושׁ יְהוָה צְבָאוֹת מְלֹא כָל־הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ: חזן:
לְעֻמָּתָם בָּרוּךְ יֹאמֵרוּ· קו״ח: בָּרוּךְ כְּבוֹד־יְהוָה מִמְּקוֹמוֹ: חזן: וּבְדִבְרֵי
קָדְשְׁךָ כָּתוּב לֵאמֹר· קו״ח: יִמְלֹךְ יְהוָה לְעוֹלָם· אֱלֹהַיִךְ צִיּוֹן לְדֹר
וָדֹר· הַלְלוּיָהּ:

לְדוֹר וָדוֹר נַמְלִיךְ לָאֵל· כִּי־הוּא לְבַדּוֹ מָרוֹם וְקָדוֹשׁ· וְשִׁבְחֵךְ

ח״ג והערות

ומצמיח לנו ישועה. במח׳ רמ״ו נוסף: ׳בָּקָרוֹב׳, וכ״ה במח׳ רומניא, דף של ע״א. **וְשִׁבְחֵךְ.** בשי״ן חרוקה וביי״ת שואית, כן איתא במח׳ וכ״ה מנהגנו. וכתב בלו״א, סי׳ קכב, מפני שנגזר מן ׳שֶׁבַח׳, וכמו שנאמר מן ׳שָׁבַח שִׁבְחוּ׳. וגם בסדור דרש״ה, דף כד ע״ב, איתא בשם בכל הסדורי המדוייקים דצ״ל וְשִׁבְחֵךְ׳, והביאו ע״ז ראיות מן הכתובים.

מקורות

ומקיים מתונתו לישני עפר. ע״פ דני׳ יב, ב. **מי כמוך בעל גבורות.** ע״פ ישע׳ מד, ז; פסר״ג פ׳ כה, סי׳ ד, ופ׳ כט, סי׳ ג; תהמ״ד (מיוחסטיין), היכלות, עמ׳ 120, סי׳ ז. **ומי דומה לך.** ע״פ ישע׳ מ, כה; תה׳ פט, ז; מדת״ג (וורטח), פר׳ ויקהל, סי׳ ד; שמו״ר (ווילנא), פר׳ ויקהל, פר׳ מח, סי׳ ה. **מלך ממית ומחיה.** ע״פ דב׳ לב, לט; ש״ת ב, ו. **ומצמיח לנו ישועה.** ע״פ יחז׳ לז, יד; הרש״ר ומדק״ח, עמ׳ תפב. **הזכרת מי כמוך.** מס״ו פי״ט, ה״ו; סרע״ג ח״ב, סי׳ קעז; ש״ת ר״ג מתה״ג סי׳ ח; מחו״ו סי׳ שכז, כמס רבנן סבוראי; תוס׳ ברכות, דף יב ע״ב, ד״ה והלכתא; שבה״ל, סדר יוה״כ, סי׳ שי; סת״ר סי׳ עז, ענין הכפר תקועה; סה״ת סוף סי׳ לז, וסוף סי׳ מ. **המוסח.** ע״פ סרע״ג ח״ב, סי׳ קה; סדו׳ רס״ג, עמ׳ רכ; רמב״ם, סדר תפילות כל השנה, נוסח ברכות המלעיות; מחו״ו סי׳ שמז; בשמ׳ פרס, דף טו ע״ב, הנוסח דומה במקלח. **מי כמוך.** ע״פ שמ׳ טו, יח. **אב הרחמים.** ע״פ תה׳ קג, יג; ר׳ בחיי בר׳ ב, ד ד״ה בהברהם. **ממית ומחיה.** ש״ת ב, ו. **בח״י מחיה המתים.** מד׳ שו״ט (בובר), מז׳ לח, ח; ב״ר (ווילנא), פר׳ לד לך, פ׳ לט, סי׳ יח; שבה״ל, ענין תפילה, סי׳ יח, כמס מגדה (תהמ״ד, עמ׳ 584); סת״ר סי׳ ה, ענין התפילה. **מחיה המתים.** ע״פ ישע׳ כו, יט; דני׳ יב, ג. **קדושה.** בבלי ברכות, דף כא ע״ב; פסר״ב, מפ׳ ג ומילוק; רמב״ם, סדר תפילות כל השנה, נוסח ברכות התפילה; שבה״ל, ענין תפילה, סי׳ כ. **כתר.** סרע״ג ח״ת, סי׳ נו; ר״ח תגיגה, דף יג ע״ב; הח׳ בתשוה״ג התחדשות סי׳ ג; שבה״ל, ענין תפילה, סי׳ יג. **כתר יתנו לך.** ע״פ פסר״ב פ׳ כה, סי׳ ד. **המוני מעלה.** תהמ״ד (מיוחסטיין), תילולות, סוף עמ׳ 67. **כולם קדושה לך ישלשו.** ע״פ פסר״ב פ׳ כז, סי׳ ה. **וקרא זה.** ישע׳ ו, ג. **קו״ח קדוש.** תוספתא ברכות פ״ח, ה״ט; רמב״ם, סדר תפילות כל השנה, נוסח ברכות התפילה. **קו״ח ברוך.** תוספתא ברכות פ״ח, ה״ט. **ברוך כבוד ה׳.** יחז׳ ג, יב. **ימלוך ה׳ לעולם.** תה׳ קמו, י. **ברכת קדושה.** בבלי מגילה, דף יז ע״ב; בתמ״ד (וורטהיימר) ח״ב, מד׳ מגין, סי׳ ו. **נוסח הברכה.** סרע״ג ח״ת, סי׳ לח; מח׳ רומניא, דף יג ע״ב, ודף טל ע״ב; ע״פ רמב״ם, סדר תפילות, נוסח ברכות התפילה. בוחבר בשבה״ל, סדר יוה״כ, סי׳ שח; רקו מוה״ת ח״ת, כל׳ תפילה, חות כ. **לדור ודור נמליך לעלה.** ע״פ תיכ׳ ה, יט. **כי הוא לבדו.** ע״פ דב׳ ד, לה. **מרום וקדוש.** ישע׳ נז, טו.

אֱלֹהֵינוּ מִפִּינוּ לֹא־יָמוּשׁ לְעוֹלָם וָעֶד· כִּי־אֵל מֶלֶךְ גָּדוֹל וְקָדוֹשׁ אָתָּה· בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה· הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ:

אַתָּה חוֹנֵן לְאָדָם דַּעַת· וּמְלַמֵּד לֶאֱנוֹשׁ בִּינָה· וְחָנֵּנוּ מֵאִתְּךָ דֵּעָה וּבִינָה וְהַשְׂכֵּל· בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה· חוֹנֵן הַדָּעַת:

הֲשִׁיבֵנוּ אָבִינוּ לְתוֹרָתֶךָ· וְדַבְּקֵנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ· וְקָרְבֵנוּ מַלְכֵּנוּ לַעֲבוֹדָתֶךָ· וְהַחֲזִירֵנוּ בִּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה לְפָנֶיךָ· בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה· הָרוֹצֶה בִּתְשׁוּבָה:

סְלַח־לָנוּ אָבִינוּ כִּי חָטָאנוּ· מְחַל־לָנוּ מַלְכֵּנוּ כִּי פָשַׁעְנוּ· כִּי אֵל טוֹב וְסַלָּח אָתָּה· בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה· חַנּוּן הַמַּרְבֶּה לִסְלוֹחַ:

מקורות

לג״א ימוש לעולם ועד. ע״פ תה׳ קמה, ד. **כי אל** דב׳ ד, לא; יהו׳ ג, י. **מלך גדול.** ע״פ מלא׳ א, יד. **וקדוש אתה.** ע״פ ויק׳ יא, מד. **הזכרת המלך הקדוש.** בבלי ברכות, דף יב ע״ב; תוס׳ ד״ה והלכתא; רמב״ם, סדר תפילות כל השנה, נוסח ברכות התפילה; פסקי רי״ד; סרע״ג ח״ב, סי׳ קנז; סדו׳ רס״ג, עמ׳ כב; שבה״ל, סדר ר״ה, סי׳ שה; סת״ר סי׳ עז, ענין הכתר תקיעה; סה״ת סוף סי׳ לו, וסי׳ מ. **המלך הקדוש.** ע״פ ויק׳ כא, ח; יהו׳ כד, יט; ישע׳ מג, טו. **ברכת בינה.** בבלי מגילה, דף יז ע״ב; בתמ״ד (וורטהיימר) ח״ב, מד׳ מעין, סי׳ ח. רלו מד׳ שמואל, פר׳ ה, סי׳ ט. **אתה חונן לאדם דעת.** ע״פ תה׳ לד, י; בתמד״ר (ווילנא), פר׳ נשא, פר׳ יא, סי׳ ו; פסז״ו דב׳, פר׳ חקת הברכה, דף סב ע״ג. **ומלמד לאנוש בינה.** ע״פ תיו׳ לח, לו; בתמד״ר (ווילנא), פר׳ נשא, פר׳ יא, סי׳ ו. **וחננו.** ע״פ ישע׳ לג, ב. **מאתך דעה ובינה והשכל.** רלו תדא״ר פר׳ ו; ילקו״ש תורה, רמז שלח, ד״ה ויש העם. **בא״י חונן הדעת.** פרד״ס סוף פ׳ לט; תד״א, פרקי היכילות, סו, פר׳ ג; שבה״ל, ענין תפילה, סי׳ יח, בשם מגדה (תהמ״ד, עמ׳ 584); סת״ר סי׳ ה, ענין התפילה. **חונן הדעת.** מד׳ שו״ט (בובר), מז׳ כט, ג, ע״פ תה׳ צ, י. **ברכת תשובה.** בבלי מגילה, דף יז ע״ב; בתמ״ד (וורטהיימר) ח״ב, מד׳ מעין, סי׳ ט. **השיבנו אבינו לתורתך.** ע״פ נחמ׳ ט, כט. **אבינו** ע״פ דב׳ יד, ח; משנ׳ תענית פ״ג, מי״ד; מתע״ד פי״ד, פ״ת, ע״פ דב׳ לב, יט. **ודבקנו במצותיך.** מדת״נ (בובר), פר׳ שלח, סי׳ לח, ע״פ דב׳ ד, ד; במדב״ר (ווילנא), פר׳ שלח, פר׳ יז, סי׳ ו; תהמ״ד (מיזנצטיין), ה׳ בהכמה, עמ׳ 106. **וקרבנו מלכנו.** ע״פ תיכ׳ ג, מ. **לעבודתך.** ע״פ שמ׳ כג, כה. **והחזירנו בתשובה.** ע״פ תיכ׳ ה, כח; פסז״ו דב׳, פר׳ חקת הברכה, דף סב ע״ג; בתמ״ד (וורטהיימר) ח״ת, שלום פסיקתות, פ״ג. **בתשובה שלמה לפניך.** ע״פ מד׳ שו״ט (בובר), סוף מז׳ קיט. לשון תכמיס בהרכבה מקומות, כמו: ירושלמי ברכות פ״ד, ה״ג; תדא״ר פר׳ יד, ד״ה ושמור; תהמ״ד (מיזנצטיין), תה׳, סוף עמ׳ 578. **בא״י הרוצה בתשובה.** שבה״ל, ענין תפילה, סי׳ יח, בשם מגדה (תהמ״ד, עמ׳ 585); סת״ר סי׳ ה, ענין התפילה. **הרוצה בתשובה.** ע״פ יחז׳ יח, כג; לג, יא; מד׳ שו״ט (בובר), מז׳ כט, ג, ע״פ ש״ת ז, ו. **ברכת סליחה.** בבלי מגילה, דף יז ע״ב; בתמ״ד (וורטהיימר) ח״ב, מד׳ מעין, סי׳ י. **סלח לנו אבינו.** ע״פ מ״ת ח, לד. **כי חטאנו.** ירושלמי תענית פ״ב, ה״ז, ע״פ ירמ׳ ג, לה; מד״ש (בובר), פר׳ יג, ח; ילקו״ש ש״ת, רמז קנ, ד״ה ויספכו. **מחל.** לשון חז״ל בהרכה מקומות, כמו: משנ׳ ב״ק פ״ט, מ״ו; ירושלמי תרומות פ״ו, ה״ח; ספרי דב׳, פר׳ ותתחנן, פי׳ כו. **מחל לנו מלכנו כי פשענו.** ע״פ מ״ת ח, ג. **כי אתה** דב׳ ד, לא; במח׳ פרס, דף מג ע״ב, המשפט דומה. **טוב וסלח אתה.** ע״פ תה׳ פו, ה. **בא״י חנון.** שבה״ל, ענין תפילה, סי׳ יח, בשם מגדה (תהמ״ד, עמ׳ 585); סת״ר סי׳ ה, ענין התפילה. **חנון המרבה לסלוח.** ע״פ ישע׳ נה, ז; מד׳ שו״ט (בובר), מז׳ כט, ג, ע״פ מיכ׳ ז, יט.

ח״נ והערות

ובינה והשכל. שניהם בוי״ו, כ״ה במח׳ וכן מנהגנו. וכן איתא בס׳ הערוך, ערך עין; סרע״ג סי׳ לח; סדו׳ רס״ג, עמ׳ יח; מח׳ פרס, דף מב ע״א. **ודבקנו במצותיך.** כ״ה גם במח׳ רומניא, דף יד ע״א.

רְאֵה נָא בְעָנְיֵנוּ וְרִיבָה רִיבֵנוּ· וּגְאָלֵנוּ מַלְּבֵנוּ מְהֵרָה לְמַעַן
שְׁמֶךָ· כִּי (אֵל) גּוֹאֵל חָזָק אָתָּה· בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה·
גּוֹאֵל יִשְׂרָאֵל:

רְפָאֵנוּ יְהוָה (אֱלֹהֵינוּ) וְנֵרָפֵא· הוֹשִׁיעֵנוּ וְנִוָּשֵׁעָה· כִּי תְהִלָּתֵנוּ
אָתָּה· וְהַעֲלֵה רְפוּאָה שְׁלֵמָה לְכָל־מַכּוֹתֵינוּ (וּלְכָל־
תַּחֲלוּאֵינוּ)· כִּי אֵל רוֹפֵא נֶאֱמָן אָתָּה· בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה·
רוֹפֵא חוֹלֵי עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:

בָּרֵךְ עָלֵינוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ· אֶת־הַשָּׁנָה הַזֹּאת לְטוֹבָה וְאֶת־כָּל־
מִינֵי תְבוּאָתָהּ· וְתֵן טַל לִבְרָכָה עַל־פְּנֵי הָאֲדָמָה וְשַׂבַּע
אֶת־הָעוֹלָם מִבִּרְכוֹתֶיךָ· וְתֵן בְּרָכָה· רְוָחָה וְהַצְלָחָה בְּכָל־
מַעֲשֵׂה יָדֵינוּ· וּבָרֵךְ אֶת־שָׁנוֹתֵינוּ כַּשָּׁנִים הַטּוֹבוֹת הַמְּבוֹרָכוֹת·
בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה· מְבָרֵךְ הַשָּׁנִים:

ח״נ והערות

רפאנו ה׳ (אלהינו) ונרפא. במח׳ רמ״ו ובולוניא ליתא ׳אלהינו׳, אלא ׳רפאנו ה׳ ונרפא׳. וכבר כתב בסד״ר, סי׳ נב, שאין להוסיף ׳אלהינו׳, שהרי פסוק מלא הוא בירמ׳ יז, יד, ׳רפאני ה׳ וארפא׳, וע״ש שהאריך עוד בדברים ע״ז. וכן אין גורס ׳אלהינו׳: סרע״ג, סי׳ לח; סדו׳ רס״ג, עמ׳ יח; אבודרהם על אתר; מהרש״ל בתשו׳, סי׳ סד, בשם סדו׳ קדמונים. וכן משמע מהטור או״ח, סי׳ קטז. **ולכל תחלואינו.** לא נמצא במח׳. וכתב בסד״ר, סי׳ נב, שהאומר ׳ולכל תחלואינו׳, זה הבל ורעות רוח ורעה רבה. והוא ע״פ הרמב״ם, סדר תפילות כל השנה, נוסח ברכות התפילה; מחוו״ו סי׳ פט; סד״ר סי׳ נב. **שְׁנוֹתֵינוּ.** כ״ה הנכון בלשון רבים, ולא בלשון יחיד ׳שְׁנָתֵנוּ׳, וכן איתא במח׳. וראו שבירושלמי, ברכות פ״ב, ה״ד, איתא במפורש ׳שנותינו׳, וכן ברמב״ם, סדר תפילות, נוסח ברכות התפילה, ובלוו״א, סי׳ קנד. **הטובות המְבוֹרָכוֹת.** כ״ה גם במנהג רומניא.

מקורות

ברכת גאולה. בבלי מגילה, דף יח ע״ב; בתמ״ד (וורטהיימר) ח״ב, מד׳ מנין, סי׳ יח. **רחם נא בעניינו.** ע״פ תה׳ קיט, קנג. **וריבה ריבנו.** ע״פ ישע׳ מט, כה; ירמ׳ נ, לד; תה׳ קיט, קנד. **וגאלנו מלכנו.** ע״פ ישע׳ מג, ד. **למען שמך.** ע״פ יחז׳ כ, ט; תה׳ קט, כא. **כי אל גואל.** ע״פ ישע׳ מט, כו. **גואל חזק אתה.** ע״פ ירמ׳ נ, לד. **בא״י גואל ישראל.** בבה״כ, ענין תפילה, סי׳ יח, בשם מגדה (מהמ״ד, עמ׳ 585); סת״ר סי׳ ה, ענין התפילה. **גואל ישראל.** ישע׳ מט, ז; בבלי פסחים, דף קי ע״ב; מד׳ שו״ט (בובר), שמ׳ פר׳ בא, פ׳ יב, ד״ה מזגו לו. **ברכת רפואה.** בבלי מגילה, דף יז ע״ב; בתמ״ד (וורטהיימר) ח״ב, מד׳ מנין, סי׳ יב. **רפאנו ה׳ ונרפא וכו׳ תהלתנו אתה.** ע״פ ירמ׳ יז, יד. רחו׳ תוספתא (ליברמן) מגילה, פ״ג, המ״ח: ׳לרבים, מכנין לותו ליחיד׳; ר״ח עמ״ס מגילה, דף כה ע״ב; רי״ף מגילה, סוף פרק הקורא עומד; רמ״ם מגילה, פ״ג, סי׳ כד; טור או״ח, סי׳ קטז. **והעלה רפואה וכו׳ מכותינו.** ע״פ ירמ׳ ל, יז. **ולכל תחלואינו.** ע״פ תה׳ קג, ג. **כי אל.** דב׳ ד, לא. **אל רופא.** ע״פ שמ׳ טו, כו. **ונאמן אתה.** ע״פ דב׳ ז, ט. **בא״י רופא.** בבה״כ, ענין תפילה, סי׳ יח, בשם מגדה (מהמ״ד, עמ׳ 585); סת״ר סי׳ ה, ענין התפילה. **רופא חולי.** ע״פ דב׳ לב, לט; מד׳ שו״ט (בובר), מז׳ כט, ג. **עמו ישראל.** ב״ג ה, יב. **ברכת השנים.** בבלי מגילה, דף יז ע״ב; מד׳ שו״ט (בובר), מז׳ כט, ג; בתמ״ד (וורטהיימר) ח״ב, מד׳ מנין, סי׳ יג. **ברך עלינו.** ע״פ ויק׳ כה, כא. **ותן טל לברכה.** רחו׳ מסי׳ סוטה פ״ט, מי״ב; בבלי תענית, דף ג, ריש ע״ב; ב״ר (ווילנא), פר׳ לט, סי׳ ח, ׳הטל הזה סימן ברכה לעולם׳. **ותן טל... על פני האדמה.** ע״פ ב״ב יז, יב; מסי׳ מעשר שני פ״ה, מי״ג. **על פני האדמה.** ע״פ מ״ח יח, ח. **ושבע וכו׳ מברכותיך.** ע״פ דב׳ כח, יב; נחמ׳ ט, כה; כ״כ כתב בתשו׳ הרמ״ם, כלל ד, סי׳ כ, דקאי על הקב״ה. **בכל מעשה.** ע״פ תה׳ ג, ח. **בא״י מברך השנים.** בבה״ל, ענין תפילה, סי׳ יח, בשם מגדה (מהמ״ד, עמ׳ 585); סת״ר סי׳ ה, ענין התפילה. **מברך השנים.** מד׳ שו״ט (בובר), מז׳ כט, ג.

תְּקַע בְּשׁוֹפָר גָּדוֹל לְחֵרוּתֵנוּ. וְשָׂא נֵס לְקַבֵּץ גָּלֻיּוֹתֵינוּ. וְקַבְּצֵנוּ יַחַד מֵאַרְבַּע כַּנְפוֹת הָאָרֶץ לְאַרְצֵנוּ). בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. מְקַבֵּץ נִדְחֵי עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:

הָשִׁיבָה שׁוֹפְטֵינוּ כְּבָרִאשׁוֹנָה וְיוֹעֲצֵינוּ כְּבַתְּחִלָּה. וְתִמְלֹךְ עָלֵינוּ אַתָּה (מְהֵרָה) לְבַדְּךָ (בְּחֶסֶד וּבְרַחֲמִים). בְּצֶדֶק וּבְמִשְׁפָּט. בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. הַמֶּלֶךְ הַמִּשְׁפָּט:

נוסח מחזור רמ"ו וגולניא:

וְלַמַּלְשִׁינִים בַּל־תְּהִי תִקְוָה. וְכָל־דַּמִּינִים כֻּלָּם כְּרֶגַע יֹאבֵדוּ. וְכָל־אוֹיְבֶיךָ מְהֵרָה יִכָּרֵתוּ. וּמַלְכוּת זָדוֹן מְהֵרָה תְעַקֵּר וּתְשַׁבֵּר וְתַכְנִיעַ

נוסח נלתי מצוזר:

וְלַמְּשֻׁמָּדִים בַּל־תְּהִי תִקְוָה. וְכָל־דַּמִּינִים כֻּלָּם כְּרֶגַע יֹאבֵדוּ. וְכָל־אוֹיְבֶיךָ עַמְּךָ מְהֵרָה יִכָּרֵתוּ. וּמַלְכוּת זָדוֹן מְהֵרָה תְעַקֵּר וּתְשַׁבֵּר

מקורות

ברכת קיבוץ גלויות. בבלי מגילה, דף יז ע"ב; בתמ"ד (וורטהיימר) ח"ב, מד' מנין, סי' טז. **תקע בשופר גדול.** ע"פ ישע' כז, יג; פדר"א סוף פ"ל; ספרי במ', פר' בהעלותך, סוף פי' עז; מתע"ד פכ"ו, פט"ו; מש"ט (בובר), בר', פר' וירא, פכ"ב, סי' יח. **לחרותנו.** ע"פ ישע' סה, ו ותי"ר. **ושא נס לקבץ גליותינו.** ע"פ ישע' יח, יב. **וקבלנו יחד וכו'.** ע"פ יחז' כח, כה; הוש' ג, ג; נוסח דומה במח' פרס, דף מג ע"ב, ובמח' רומניא, דף יד ע"ג. **מהרע כנפות הארץ.** ישע' יא, יב. **נא"י מקבץ.** שבה"ל, ענין תפילה, סי' יח, בשם מגדה (מהמ"ד, עמ' 585); סת"ר סי' ה, ענין התפילה. **מקבץ נדחי עמו ישראל.** ע"פ דב' ל, ד; ישע' נו, ח; מד' שו"ט (בובר), מז' כט, ב. **ברכת שופטינו.** בבלי מגילה, דף יז ע"ב; בתמ"ד (וורטהיימר) ח"ב, מד' מנין, סי' ח. **השיבה שופטינו וכו' ככתחילה.** ע"פ ישע' א, כו. **ותמלוך עלינו אתה לבדך.** ע"פ ישע' ג, יז; זכ' יד, ט. **בחסד וברחמים.** ע"פ הוש' ב, כא. **בצדק ובמשפט.** הוש' ב, כא. **הזכרת המלך המשפט.** בבלי ברכות, דף יב ע"ב; תוס' ד"ה והלכתא; פסקי רי"ד; סרע"ג ח"ב, סי' קנז; סדו' רס"ג, עמ' כב; שבה"ל, סדר ר"ה, סי' שה; סת"ר סי' עז, ענין הכתר תקיעה; סה"ת סוף סי' לז, וסי' מ. **המלך המשפט.** ע"פ תה' לט, ז. ולהו רס"י עמ"ס ברכות, דף יב ע"ב, ד"ה המלך המשפט; ס' הרקמה, שער לז, דף פרנקפורט, עמ' 223. **נוסח נלתי מצוזר - ולמשומדים.** ע"פ סרע"ג ח"ב, סי' לט; סד"ר סי' נו; רמב"ם, סדר תפילת כל השנה, נוסח ברכות התפילה; ס' הגלחון סי' מח; כ"י; מח' פרס, דף מג ע"ב; מח' רומניא, דף יד ע"ג. **ברכת המינים.** תוספתא ברכות פ"ג, הל' כה; בבלי ברכות, דף כח ע"ב ודף כט ע"ב; פסקי רי"ד; בבלי מגילה, דף יח ע"ב; בתמ"ד (וורטהיימר) ח"ב, מד' מנין, סי' יח. **על תהי תקוה.** ע"פ ירמ' יז, יג. **וכל המינים כרגע יאבדו.** ע"פ ירושלמי שבת פט"ז, סוף ה"ג, ובבלי שבת, דף קנז ע"ב, ע"פ תה' קלו, כא; מדתל"ת (בובר), פר' קורח, הוספה ג; פסז"ו דב', פר' האזינו, דף ס ע"ג, ד"ה מס שותי. **וכל מויבי.** ע"פ מיכ' ה, ח. ולהו מכיל' דר"י בבלה, מס' דשירה, פר' ו, ד"ה וברוב; רס"י שמ' טז, ז, ד"ה תהרס. **זדון.** ע"פ דב' יז, יב. **תעקר.** ע"פ נחמ' ג, ד. **ותשבר.** ע"פ תה' לז, יח.

ח"נ והערות

לחרותנו. כן איתא במח', וללא תוספת של יו"ד. וכתב בלו"א, סי' תי, שהמטיל בה יו"ד, הרי זה לבטלה. **גָּלֻיּוֹתֵינוּ.** במח' רמ"ו ובולוניא: גָּלֻיּוֹתֵינוּ, הלמ"ד בחיריק, וכ"ה במח' פרס, דף מג ע"א. **נוסח בלתי מצוזר.** ע"פ כ"י וסי' קדמונים, וכן פסק הרמב"ם, סדר תפילות, מהדו' פרנקל, בנוסח המקורי 'ולמשומדים'. בידוע בברכת המינים שלטה יד הצנזור, והנוסח במח' רמ"ו ובולוניא הוא ע"פ הוראתם. וראו אריכות ע"ז, בספר 'לוח ארש' ליעב"ץ.

סמך נוסח מזור רמ"ו ובולוגיה:

אוֹתָם בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה שׁוֹבֵר אוֹיְבִים וּמַכְנִיעַ זֵדִים:

סמך נוסח נלמי מלוזור:

וְתַכְנִיעַ אוֹתָם בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה שׁוֹבֵר אוֹיְבִים וּמַכְנִיעַ זֵדִים:

עַל־הַחֲסִידִים וְעַל־הַצַּדִּיקִים וְעַל־גֵּרֵי הַצֶּדֶק וְעָלֵינוּ יֶהֱמוּ רַחֲמֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְתֵן שָׂכָר טוֹב לְכָל־הַבּוֹטְחִים בְּשִׁמְךָ הַטּוֹב בֶּאֱמֶת וְשִׂים חֶלְקֵנוּ עִמָּהֶם וְלְעוֹלָם לֹא נֵבוֹשׁ כִּי־בְךָ בָטָחְנוּ מֶלֶךְ עוֹלְמִים בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה מִשְׁעָן וּמִבְטָח לַצַּדִּיקִים:

וְלִירוּשָׁלַיִם עִירְךָ בְּרַחֲמִים תָּשׁוּב וּבְנֵה אוֹתָהּ בְּנִין עוֹלָם בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם:

ח"נ והערות

יהמו רחמיך. כ"ה במח', ללא תיבת 'נא'. וכן איתא באו"ז, ח"א, הל' תפילה, סי' צ; רמב"ם, סדר תפילות כל השנה, נוסח ברכות התפילה; אבודרהם על אתר; וראו א"ר, או"ח, סי' קיח, ס"ק ב, מ"ש ראיה לזה מהטור וכלבו. **בנין עולם במהרה בימינו.** כ"ה גם במנהג רומניא, דף יד ע"ב.

מקורות

ותכניע. ע"פ סוף ג, ל. **במהרה בימינו.** לשון חכמים בהרבה מקומות, כמו: מסכ' תעניות פ"ד, מ"ח; מס"ו פי"ג, סי"ח; ירושלמי ברכות פ"ד, ה"ג; תוספתא ברכות פ"ג, הכ"ה; בתמ"ד ח"ב, מד' מגין, סי' יט. **ועל הצדיקים.** ע"פ תה' לב, ו. **ועל פליטת.** ע"פ יסע' ד, ג; מס"ו פי"ד, ה"ו. **עמך בית ישראל.** ע"פ יחז' לד, ל. **יהמו רחמיך.** ע"פ ירמ' לא, יט. **שכר טוב.** ע"פ יסע' מ, י; קה' ד, ט. **הבוטחים בשמך.** ע"פ תה' לא, כ; קכה, ו. **בשמך הטוב.** ע"פ תה' נב, יא; מד, ח. **ושים חלקנו עמהם.** ע"פ בבלי ברכות, דף עז ע"ב. **לא נבוש כי בך בטחנו.** ע"פ תה' כה, ג. **מלך עולמים.** ע"פ תה' קמה, יג. **מ"ש משען.** שבה"ל, ענין תפילה, סי' יח, בסם מגדה (מהמ"ד, עמ' 585); סת"ר סי' ה, ענין התפילה. **משען.** ע"פ יסע' י, כ. **משען ומבטח לצדיקים.** ע"פ תה' מ, ה; מד' שו"ט (בובר), מז' כט, ג; שבה"ל, סדר ברכות, סי' קמ, בסם תחיו הרצב"ג, ע"פ מד"ש פר' יג, ד. **ברכת ירושלים.** בבלי מגילה, דף יח ע"ב; בתמ"ד (ווירטהיימר) ח"ב, מד' מגין, סי' כ; ילקו"ש יעשיהו, סוף רמז תפה. **ולירושלים עירך ברחמים תשוב.** ע"פ זכ' ל, טז; רלוו מד' שמועל (בובר), פר' לח, סוף סי' ד; מד' שו"ט (בובר), מז' יח, ד; ילקו"ש ז"ב, רמז קסה, ד"ה ויתן ה'. **ובנה תוכה.** ע"פ יסע' מד, כה; תה' קמז, ב. **בנין שלם.** ע"פ יוש' ד, כ. **מ"ש בונה.** מד' שו"ט (בובר), מז' לח, ח; שבה"ל, ענין תפילה, סי' יח, בסם מגדה (מהמ"ד, עמ' 585); סת"ר סי' ה, ענין התפילה. **בונה ירושלים.** תה' קמז, ב; ירושלמי ברכות פ"ד, ה"ה; מד' שו"ט (בובר), מז' כט, ב; תוס' ריי"ד תעניות, דף יג ע"ב; שבה"ל, סדר ברכות סי' קמ, בסם תחיו הרצב"ג, ע"פ מד"ש פר' יג, ד; סת"ר סי' כז, ענין ברכת המזון.

אֶת־צֶמַח דָּוִד עַבְדְּךָ בִּמְהֵרָה תַצְמִיחַ· וְקַרְנוֹ תָּרוּם
בִּישׁוּעָתֶךָ· כִּי לִישׁוּעָתְךָ קִוִּינוּ כָּל־הַיּוֹם· בָּרוּךְ
אַתָּה יְהוָה· מַצְמִיחַ קֶרֶן יְשׁוּעָה:

שְׁמַע קוֹלֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ· וְחוּס וְחָנֵּנוּ וְרַחֵם עָלֵינוּ· וְקַבֵּל
בְּרַחֲמִים וּבְרָצוֹן אֶת־תְּפִלָּתֵנוּ וְאֶת־תְּחִנָּתֵנוּ· כִּי אָב מָלֵא
רַחֲמִים רַבִּים אַתָּה הוּא מֵעוֹלָם· וְלֹא נָשׁוּב רֵיקָם מִלְּפָנֶיךָ· כִּי
אֵל שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה וְתַחֲנוּן אָתָּה· בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה· שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה:

רְצֵה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וְאֶל־תְּפִלָּתָם שְׁעֵה· וְהָשֵׁב
הָעֲבוֹדָה לִדְבִיר בֵּיתֶךָ· וְאִשֵּׁי יִשְׂרָאֵל וּתְפִלָּתָם מְהֵרָה
בְּאַהֲבָה תְקַבֵּל בְּרָצוֹן· וּתְהִי לְרָצוֹן תָּמִיד עֲבוֹדַת יִשְׂרָאֵל
עַמֶּךָ· וְתֶחֱזֶינָה עֵינֵינוּ בְּשׁוּבְךָ לְצִיּוֹן וְלִירוּשָׁלַיִם עִירֶךָ בְּרַחֲמִים
כְּמֵאָז· בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה· הַמַּחֲזִיר בְּרַחֲמָיו שְׁכִינָתוֹ לְצִיּוֹן:

מקורות

ברכת לְמַח דוד. בצלי מגילה, דף יז ע״ב; מדת״ג (וורצח), פר׳ קורח, סר׳ יג, ע״פ תה׳ כו, ג; בתמ״ד (וורטהיימר) ח״ב, מד׳ מנין, סר׳ כח; ילקו״ש ישעיהו, סוף רמז תפה. **לְמַח לממח.** ע״פ ירמ׳ לג, טו; תה׳ קלב, יח. **דוד עבדך.** ע״פ ש״ב ג, יח; תה׳ קלב, י. **כמהרה תצמיח.** ע״פ ישע׳ נח, ח. **וקרנו תרום.** ע״פ תה׳ פט, כה. **כישועתך.** ע״פ ישע׳ נב, י. **כי לישועתך קוינו כל היום.** ע״פ בר׳ מט, יח, ותה׳ כה, ה. **בא״י מצמיח.** שבה״ל, ענין תפילה, סר׳ יח, בשם תגדה (תהמ״ד, עמ׳ 585); סת״ר סר׳ ה, ענין התפילה. **מצמיח קרן ישועה.** ע״פ יחז׳ כט, כא; בצלי פסחים, דף קיז ע״ב; שבה״ל, סדר ברכות, סר׳ קנז, בשם תחיו הרבצ״ל, ע״פ מד״ש פר׳ יג, ד; סת״ר סר׳ כז, ענין ברכת המזון. **ברכת שומע תפילה.** בצלי מגילה, דף יח ע״ש; בתמ״ד (וורטהיימר) ח״ב, מד׳ מנין, סר׳ כב; ילקו״ש ישעיהו, סוף רמז תפה. **שמע קולנו ה״א.** ע״פ דב׳ כו, ז; מ״ת ח, מא. **וחוס.** ע״פ יוח׳ ג, יח. **וחוס וחננו.** מח׳ רומגיל, דף יד ע״ב. **וחננו.** ע״פ ישע׳ לג, ב; תה׳ קכג, ב. **ורחם עלינו.** בצלי ברכות, דף לג ע״ב; מד׳ שו״ט מז׳ כב, כז. **וקבל ברחמים.** רלו״ו מדת״ג (וורצח), פר׳ ויצלח, סר׳ ט. **ברחמים.** ע״פ נחמ׳ ט, יח. **וברצון תת תפלתינו.** ע״פ תה׳ סט, יד. **ותת תחזינה.** ע״פ מ״ת ח, כח; דס״ב ו, יט; מח׳ רומגיל, דף יד ע״ב. **כי אתה מלך רחמים.** ע״פ תה׳ קג, יג. **מלך רחמים רצים.** תדא״ר פר׳ ט; ספר הערוך, ערך ענן. **אתה הוא משולש.** ע״פ תה׳ לג, ג; דס״ת כט, י. **ולא נשוב ריקם מלפניך.** ע״פ תה׳ עד, כח; מח׳ רומגיל, דף יד ע״ב. **כי אל שומע תפילה.** רלו״ו בא״י, דפ׳ ויגילאה, דף קו ע״ב, ד״ה מה שתקנו, ע״פ תה׳ סו, עז״ב. **שומע תפילה.** תה׳ סה, ג. **ותחנון.** ע״פ תה׳ כח, ו. **בא״י שומע.** שבה״ל, ענין תפילה, סר׳ יח, בשם תגדה (תהמ״ד, עמ׳ 585); סת״ר סר׳ ה, ענין התפילה. **שומע תפלה.** תה׳ סה, ג; מד׳ שו״ט (בובר), מז׳ כט, ב. **ברכת עבודה.** בצלי מגילה, דף יח ע״ש; פסז״ו דב׳, פר׳ וחמל הברכה, דף שד ע״ח; בתמ״ד (וורטהיימר) ח״ב, מד׳ מנין, סר׳ כג; סה״ת סוף סר׳ מ. **רצה ה״א בעמך ישראל.** ע״פ יחז׳ מג, כז; סרע״ג ח״ב, סר׳ קכו. **ואל תפלתם שעה.** ע״פ בר׳ ד, ד; הוס׳ יד, ג. **הזכרת עבודה.** ויק״ר (וויליג), פר׳ ז, סר׳ ב. **לדביר ביתך.** ע״פ מ״ת ח, ו. **ואשי ישראל.** ע״פ ש״ת ג, כח; תוס׳ מכות, דף קי ע״ת, ד״ה ומיכאל. **הזכרת קרבנות.** ויק״ר (וויליג), פר׳ לו, פר׳ ז, סר׳ ג; פדר״ך פי׳ כד, סר׳ ה. **תקבל ברצון.** רלו״ו שמו״ר (וויליג), פר׳ בשלח, פר׳ כא, סר׳ ד, ע״פ ישע׳ מט, ב. **ותהי לרצון תמיד עבודת ישראל עמך.** ע״פ ישע׳ נו, ז. **ותחזינה עינינו.** ע״פ מיכ׳ ד, יא. **בשובך לציון.** ע״פ ישע׳ נב, ח. **לציון ולירושלים עירך ברחמים כמאז.** במד׳ פרש, דף ט ע״ת, נוסח קרוב, ׳לגוך לציון כמו מז ברחמים׳. **ולירושלים עירך ברחמים.** ע״פ זכ׳ ח, טז. **ברחמים כמאז.** רמב״ם, סדר תפילות כל השנה, נוסח ברכות התפילה; מחו״ו סר׳ פט; מח׳ רומגיל, דף יד ע״ב. רלו״ו סדו׳ רס״ג, דף יט; במד׳ פרש לוכה, דף מו ע״ת, ודף תקסח ע״ת, ׳כמאז ברחמים׳. **בא״י המחזיר.** שבה״ל, ענין תפילה, סר׳ יח, בשם תגדה (תהמ״ד, עמ׳ 585);

ח״נ והערות

כי אב מלא רחמים רבים. כ״ה גם במנהג רומניא, דף יד ע״ב. **ואל־תפלתם.** כ״ה במח׳ בולוניא. ובמח׳ רמ״ו וברומניא הגיר: ״ובתפלתם״, וכן איתא בסה״ע עשה״ד, הל׳ שופר, דף קג טור ב. וברמב״ם, סדר תפילות כל השנה, נוסח ברכות התפילה, ובאבודרהם על אתר איתא: ׳ולתפלתם׳.

מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ· שֶׁאַתָּה הוּא יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ· עַל־חַיֵּינוּ הַמְּסוּרִים בְּיָדֶךָ וְעַל־נִשְׁמוֹתֵינוּ הַפְּקוּדוֹת לָךְ· וְעַל־נִסֶּיךָ שֶׁבְּכָל־יוֹם וָיוֹם עִמָּנוּ וְעַל־נִפְלְאוֹתֶיךָ וְטוֹבוֹתֶיךָ שֶׁבְּכָל־עֵת· עֶרֶב וָבֹקֶר וְצָהֳרַיִם· הַטּוֹב כִּי לֹא־כָלוּ רַחֲמֶיךָ· הַמְרַחֵם כִּי לֹא־תַמּוּ חֲסָדֶיךָ· וּמֵעוֹלָם קִוִּינוּ לָךְ· לֹא־הִכְלַמְתָּנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְלֹא־עֲזַבְתָּנוּ וְלֹא־הִסְתַּרְתָּ פָּנֶיךָ מִמֶּנּוּ:

הלימוד מומריס מודים דרבנן:

מוֹדִים כּוֹרְעִים וּמִשְׁתַּחֲוִים אֲנַחְנוּ לְפָנֶיךָ אֱלֹהֵינוּ אֱלֹהֵי כָל־בָּשָׂר· יוֹצְרֵנוּ יוֹצֵר בְּרֵאשִׁית· בְּרָכוֹת וְהוֹדָאוֹת לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ· עַל־שֶׁהֶחֱיִיתָנוּ וְקִיַּמְתָּנוּ· כֵּן תְּחַיֵּינוּ וּרְחָמֶנּוּ וְרֶאֱסוֹף גָּלְיוֹתֵינוּ מֵאַרְבַּע כַּנְפוֹת הָאָרֶץ· וְנָשׁוּב לִשְׁמוֹר חֻקֶּיךָ וְלַעֲשׂוֹת רְצוֹנֶךָ בֶּאֱמֶת וּבְלֵבָב שָׁלֵם· עַל שֶׁאֲנוּ מוֹדִים לָךְ· (בָּרוּךְ אֵל הַהוֹדָאוֹת):

ח"ג והערות

לא־הכלמתנו וכו' עד פניך ממנו. במח' רומניא, דף יד ע"ב, הנוסח זהה. **מודים דרבנן.** כתב הב"י, או"ח סי' קכז, 'מצאתי כתוב, נקרא מודים דרבנן, לפי שהוא תיקון הרבה חכמים'. ומשמע מסוטה, דף מ ע"א, כדבריו. **ברוך אל ההודאות.** במח' ליתא חתימה, וההודאה מסתיימת ב'שאנו מודים לך'. וכן בבבלי סוטה שממנו לקוח הנוסח, ליתא לחתימה כלל. והנוהגים כן לחתום, הוא ע"פ הירושלמי ברכות. אמנם קשה לשיטתם מדוע אינם חותמים ב'שם' ולומר 'בא"י אל ההודאות' וכדאיתא בירושלמי, וכן פסקו הרא"ש, עמ"ס ברכות פ"ג, סי' כ, והטור או"ח, סי' קכז. וכן נמצא במנהג רומניא, דף טו ע"ב.

מקורות

סי' ג, ומז' קו, סי' ח. **ועל נפלאותיך.** ע"פ תה' ט, ב. **וטובותיך. ערב ובוקר וצהריים.** תה' נה, יח. **הטוב.** ע"פ תה' נד, ח. **כי לא כלו וכו'.** ע"פ איכ' ג, כב. **לא תמו חסדיך.** ע"פ תה' כה, ו; קח, ה. **ומעולם קוינו לך.** ע"פ יעט' לג, ג; תה' קכג, ג; סרע"ג ח"ת, סי' לט. **לא הכלמתנו.** סרע"ג ח"ת, סי' לט. **ולא עזבתנו.** ע"פ נחמ' ט, לא. **הסתרת פניך ממנו.** ע"פ יעט' סד, ו; מוכח בהלכ"ל, הל' תעוכה, סי' ג, ובסה"ת סי' ח. **הלימוד מומריס.** פסקי ריא"ז ברכות פ"ג, ה"ב, חות ז; שבה"ל, עניו תפילה, סי' כב. **מומריס.** ירושלמי ברכות פ"ת, ה"ה; סרע"ג ח"ת, סי' ס; רי"ף ברכות, דף כד ע"ת; רב נסים גאון ברכות, דף לד ע"ת; פסקי ריא"ז ברכות, פ"ג, ה"ב, חות ז. **מודים דרבנן.** תשוה"ג התדשות, סי' כח, חות תסמע; שבה"ל, עניו תפילה, סי' כ. **חיכה פותחת ב'ברוך'.** שבה"ל, עניו תפילה, סי' ב. **הטוסת.** ע"פ בבלי סוטה, דף מ ע"ת; סרע"ג ח"ת, סי' ס; רמ"ם עמ"ס ברכות, פ"ג, סי' כ; רמב"ם, הל' תפילה, פ"ט, ה"ד; פסקי ריא"ז ברכות, פ"ג, ה"ב, חות ז. **כורעים ומשתחוים.** תס' ג, ב. **מנחנו לפניך מלהגיונו.** ע"פ דה"ת כט, יט. **מלהי כל בשר.** ירמ' לב, כז. **יוצרנו.** ע"פ יעט' סד, ז. **יוצר בראשית.** ברהשית ת, ח. **לשמך הגדול.** יהו' ז, טו; ע"פ מ"ת ח, מב; ירמ' י, ו. **ותחננו.** ע"פ יעט' לג, ב; מלת' ת, ט. **ותקוף גליותנו מארבע כנפות.** ע"פ יעט' יח, יב. **לשמור חוקיך.** תה' קיט, ה. **ולעשות רצונך.** ע"פ תה' מ, ט. **ובלבב שלם.** מ"ב כ, ג. **שאנו מודים לך.** ע"פ דה"ת כט, יט. **חיכה חותמת ב'ברוך'.** רמב"ם, הל' תפילה, פ"ט, ה"ד; סמ"ג, עטין סי' יט; שבה"ל, עניו תפילה, סי' ב. רמו בבלי סוטה, דף מ ע"ת; רשב"ץ עמ"ס ברכות, סוף דף לד ע"ת. **ברוך אל ההודאות.** ע"פ ירושלמי ברכות סת"ר סי' ה, עניו התפילה. **הממחזיר ברחמיו שכינתו לציון.** ע"פ מד' אר"ט (בובר), מז' לט, סי' ת; ילקו"ש תהלים, רמז תתנב, ד"ה ה' מלך; ס' הכתרי, מאמר ב, סוף חות כד. **ברכת הודאה.** בבבלי מגילה, דף יח ע"ת; פסז"ו דב', פר' ואתחנן הברכה, דף סב ע"ת; בתמ"ד (ווילנא), פר' ויחי, סי' כד; סה"ת סוף סי' מ. רמו ב"ר (תיאודור), פר' ויחי, פר' לט; מדת"ג (בובר), פר' ויחי, סי' ת. **מודים מנחנו לך.** דה"ת כט, יג; ספרי, דב' פר' וחתת הברכה, פ' שמג; ילקו"ש תורה, רמז תתקעג, ד"ה ויאמר ה'; סרע"ג ח"ב, סי' קכז. **שמתה הוא ה' מלהיונו.** ע"פ ירמ' יח, כג; תה' קא, ז. **ומלהי מנחנו.** ע"פ שמ' ג, טו; יהו' יח, ג; עזר' ז, כו. **חיינו המסוריס בידך.** ע"פ תה' לא, ו. **נשמותינו הפקודות לך.** ע"פ תה' לא, ו; איו' יב, י; ספרי במ', פר' פינחס, פי' קלט; מכילי דר"י, מס' דשירה, ריש פר' ט; במדב"ר (ווילנא), פר' בלק, פר' כ, סי' כ. **נסיך שבכל יום עמנו.** ע"פ מד' אר"ט (בובר), מז' סב, סת"ר סי' ה, עניו התפילה. **הממחזיר ברחמיו שכינתו לציון.** ע"פ מד' אר"ט (בובר), מז' לט, סי' ת; ילקו"ש תהלים, רמז תתנב, ד"ה ה' מלך; ס' הכתרי, מאמר ב, סוף חות כד. **ברכת הודאה.** בבבלי מגילה, דף יח ע"ת; פסז"ו דב', פר' ואתחנן הברכה, דף סב ע"ת; בתמ"ד (ווילנא), פר' ויחי, סי' כד; סה"ת סוף סי' מ. רמו ב"ר (תיאודור), פר' ויחי, פר' לט; מדת"ג (בובר), פר' ויחי, סי' ת. **מודים מנחנו לך.** דה"ת כט, יג; ספרי, דב' פר' וחתת הברכה, פ' שמג; ילקו"ש תורה, רמז תתקעג, ד"ה ויאמר ה'; סרע"ג ח"ב, סי' קכז. **שמתה הוא ה' מלהיונו.** ע"פ ירמ' יח, כג; תה' קא, ז. **ומלהי מנחנו.** ע"פ שמ' ג, טו; יהו' יח, ג; עזר' ז, כו. **חיינו המסוריס בידך.** ע"פ תה' לא, ו. **נשמותינו הפקודות לך.** ע"פ תה' לא, ו; איו' יב, י; ספרי במ', פר' פינחס, פי' קלט; מכילי דר"י, מס' דשירה, ריש פר' ט; במדב"ר (ווילנא), פר' בלק, פר' כ, סי' כ. **נסיך שבכל יום עמנו.** ע"פ מד' אר"ט (בובר), מז' סב,

זְכוֹר רַחֲמֶיךָ וּכְבוֹשׁ אֶת־כַּעַסְךָ. כַּלֵּה דֶבֶר וְחֶרֶב וְרָעָב
וּשְׁבִי וּמַשְׁחִית וּמַגֵּפָה וְכָל־מַחֲלָה. מֵעָלֵינוּ וּמֵעַל
כָּל־בְּנֵי בְרִיתֶךָ:

עַל־כֻּלָּם יִתְבָּרַךְ וְיִתְרוֹמַם שִׁמְךָ מַלְכֵּנוּ תָּמִיד. כָּל־הַחַיִּים
יוֹדוּךָ סֶּלָה. וִיהַלְלוּ לְשִׁמְךָ הַטּוֹב בֶּאֱמֶת:

וּכְתוֹב לְחַיִּים טוֹבִים כָּל־בְּנֵי בְרִיתֶךָ:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. הַטּוֹב שִׁמְךָ וּלְךָ נָאֶה לְהוֹדוֹת:

שִׂים שָׁלוֹם. טוֹבָה וּבְרָכָה. (חַיִּים). חֵן וָחֶסֶד וְרַחֲמִים. עָלֵינוּ
וְעַל־כָּל־יִשְׂרָאֵל עַמֶּךָ. בָּרְכֵנוּ אָבִינוּ כֻּלָּנוּ כְּאֶחָד בְּאוֹר
פָּנֶיךָ. כִּי בְאוֹר פָּנֶיךָ נָתַתָּ לָּנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ. תּוֹרַת חַיִּים.
אַהֲבָה וָחֶסֶד. צְדָקָה. בְּרָכָה. יְשׁוּעָה וְרַחֲמִים וְחַיִּים וְשָׁלוֹם.
וְטוֹב יִהְיֶה בְעֵינֶיךָ (לְבָרְכֵנוּ וּ)לְבָרֵךְ אֶת־כָּל־עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל
תָּמִיד בְּכָל־עֵת וּבְכָל־שָׁעָה בִּשְׁלוֹמֶךָ:

מקורות

פ״ת, ה״ה; רמ״ם ערוכות, פ״ב, סי׳ כ. **הזכרת זכור רחמיך.** סרע״ג ח״ב, סי׳ קנז; מחו״ו סי׳ שנח; שבה״ל, סדר יוה״כ, סי׳ שי; סת״ר סי׳ עז, ענין הכפר תקיעה; סה״ת סוף סי׳ נז, וסי׳ מ. **הנוסח.** סרע״ג ח״ב, סי׳ קה; בסדו׳ רס״ג, עמ׳ רכ מוצח רק מהתפלה; ברמב״ם, סדר תפילות כל השנה, נוסח ברכות המעמידות, תחילת הנוסח דומה, למעט מחוכר הוא ל׳וכתוב לחיים׳, וכ״ה בממ׳ פרס, דף עט ע״ח; מחו״ו סי׳ שמז. **זכור רחמיך.** תה׳ כה, ו. **דבר וחרב.** ע״פ יחז׳ יד, כא. **ומשחית.** ע״פ שמ׳ יב, כג; ש״ב כד, טז. **וכל מחלה.** דה״ב ו, כח. **בני בריתך.** ע״פ בר׳ טו, יח - יז, כא - כח, יג. **יתברך ויתרומם שמך מלכנו.** ירושלמי ברכות פ״ט, ה״ב; ב״ר (ווילנא), פר׳ ברשאית, פר׳ יג, סי׳ טו. **שמך מלכנו תמיד.** ע״פ תה׳ מד, ט. **כל החיים יודוך.** ע״פ ישע׳ לח, יט; תה׳ קטו, יח; ב״ר (תיאודור), פר׳ ויחי, פר׳ צד, (מט, ח); מדפ״נ (בובר), פר׳ ויחי, סי׳ ח; מד׳ שו״ט (בובר), מז׳ קמו, סי׳ ח. **יודוך סלה.** תה׳ פה, יח. **ויהללו לשמך.** ע״פ ישע׳ סג, ט. **לשמך הטוב.** ע״פ תה׳ נב, יא; נד, ח; מא׳ רומניא, דף טו ע״ח. **נאמת.** ש״ח יב, כד. **הזכרת וכתוב לחיים.** מחו״ו סי׳ שכז; בשם רבנו סמשון; סרע״ג ח״ב, סי׳ קנז; עור זו״ח, סי׳ תקפב; שבה״ל, סדר ר״ה, סי׳ שה; סת״ר סי׳ עז, ענין הכפר תקיעה; סה״ת סוף סי׳ נז, וסי׳ מ. **הנוסח.** ע״פ סרע״ג ח״ב, סי׳ קה; סדו׳ רס״ג, עמ׳ רכ; ברמב״ם, סדר תפילות כל השנה, נוסח ברכות המעמידות; עור זו״ח, סי׳ תקפב; מחו״ו סי׳ שמז. **וכתוב לחיים.** זו״ח ר״ג מהה״ג סי׳ ח; מחו״ו סי׳ שכז, בשם רבנו סמשון; תוס׳ ברכות, דף יב ע״ב, ד״ה והלכתא; עור זו״ח, סי׳ תקפב. **נאמ״ה טהור שמך.** שבה״ל, ענין תפילה, סי׳ יח, בשם מגדה (מהמ״ד, עמ׳ 585); סת״ר סי׳ ה, ענין התפילה. **הטוב שמך.** ע״פ תה׳ נב, יא; מד׳ שו״ט (בובר), מז׳ כט, ב. **ולך נאה להודות.** ע״פ תה׳ לג, ב. **ברכת שים שלום.** בבלי מגילה, דף יח ע״ח; פסז״ו דב׳, פר׳ חתת הברכה, דף סב ע״ח; בתמ״ד (ווירטהיימר) ח״ב, מד׳ מנין, סי׳ כה. **שים שלום.** ע״פ במ׳ ו, כו. **טובה.** ע״פ תה׳ פה, יג. **וברכה.** ע״פ דב׳ כו, טו. **חן וחסד ורחמים.** ע״פ תה׳ קג, ד. **ישרמ״ל עמך.** ע״פ דב׳ כח, ח; ש״ב ז, כג; דה״א יח, כח. **ברכנו מלפניו.** ע״פ במ׳ ו, כד; תה׳ סז, ב. **כאחד בזמר פניך.** שבה״ל, ענין תפילה, סי׳ כד. **בזמר פניך.** ע״פ במ׳ ו, כה. **כי בזמר פניך.** ע״פ תה׳ פט, טז. **תורת חיים.** ע״פ משׁ׳ ד, יג. **מהבה וחסד.** ע״פ מיכ׳ ו, ח; סרע״ג ח״ת, סי׳ לט; סדו׳ רס״ג, עמ׳ יט. **לצדקה.** ע״פ ישע׳ מה, ח. **ברכה.** דב׳ יח, כו. **ישועה.** ע״פ שמ׳ טו, ב; ישע׳ יב, ב. **ורחמים.** ע״פ דני׳ ט, ט. **וחיים ושלום.** ע״פ משׁ׳ ג, ב. **וטוב יהיה בעיניך.** ע״פ שופ׳ י, טו; מא׳ רומניא, דף טו ע״ח. **לברך את כל עמך ישרמ״ל.** ע״פ דב׳ כו, טו. **תמיד בכל עת.** ע״פ תה׳ לד, ב. **בשלומך.** ע״פ תה׳ כט, יא.

ח״נ והערות

ישועה ורחמים וחיים. במח׳ רמ״ו: תיבת ״וחיים״ לא מופיעה.

בְּסֵפֶר חַיִּים· בְּרָכָה וְשָׁלוֹם· פַּרְנָסָה טוֹבָה וִישׁוּעָה וְנֶחָמָה·
חֵן וָחֶסֶד נִזָּכֵר וְנִכָּתֵב לְפָנֶיךָ· אָנוּ וְכָל־עַמְּךָ
יִשְׂרָאֵל· לְחַיִּים (טוֹבִים) וּלְשָׁלוֹם:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה· הַמְבָרֵךְ אֶת־עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בַּשָּׁלוֹם· (אָמֵן):

נמשרה החזן יממר נקול רס:

אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ· תָּבֹא לְפָנֶיךָ תְּפִלָּתֵנוּ וְאַל־
תִּתְעַלַּם מִתְּחִנָּתֵנוּ· שֶׁאֵין אֲנוּ
עַזֵּי פָנִים וּקְשֵׁי־עֹרֶף בְּדָבָר הַזֶּה שֶׁנֹּאמַר (נ״מ: לוֹמַר) לְפָנֶיךָ
יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ· צַדִּיקִים אֲנַחְנוּ וְלֹא חָטָאנוּ· אֲבָל
אֲנַחְנוּ חָטָאנוּ (נ״מ: חָטָאנוּ אֲנַחְנוּ וַאֲבוֹתֵינוּ)· **אָשַׁמְנוּ· בָּגַדְנוּ· גָּזַלְנוּ·**
דִּבַּרְנוּ דֹפִי· הֶעֱוִינוּ· וְהִרְשַׁעְנוּ· זַדְנוּ· חָמַסְנוּ· טָפַלְנוּ שֶׁקֶר·

ח״ג והערות

אמן. במח׳ רמ״ו ובולוניא לא מופיע לומר: ׳אמן׳. אולם בהנחיות לדין עניית אמן נאמר: ״אבל בסוף ברכותיו רשאי לענות אמן״. ועיין שו״ע או״ח, סימן רטו, ס״א. **אבל אנחנו חטאנו.** כ״ה במח׳ רמ״ו ובולוניא. וגיר׳ ׳חטאנו אנחנו ואבותינו׳, צ״ע, מפני שמפורש איתא בבבלי יומא, דף פז ע״ב, ׳אמר אבל אנחנו חטאנו, תו לא צריך׳, והביא זאת להל׳ בפסקי רי״ד. ועוד דאיתא שם בבבלי בהמשך, ׳שזה עיקר הוידוי׳. ובנראה השינוי נובע מנוסחאות הספרדים. ואף במח׳ רומניא, דף שכז ע״א, ליתא תיבת ׳אבותינו׳. **וידוי.** מיוסד ע״פ א״ב.

מקורות

הזכרת נספר חיים. סרע״ג ח״ב, סי׳ קטז; מס״ו פי״ט, ס״ו; עו״ת ר״ג מהר״ג סי׳ ח; מחו״ו סי׳ שכז, נשם רבנו שבורחי; ע״פ סדו׳ רס״ג, עמ׳ כ; תוס׳ ברכות, דף יב ע״ב, ד״ה והלכתא; נהג״ג סי׳ ח, הל׳ ברכות פ״ה, עמ׳ נט; שבה״ל, סדר ר״ה, סי׳ שה; שבה״ל, סדר יוה״כ, סי׳ שח; סת״ר סי׳ נז, ענין הכפר תקיעה; סה״ת סוף סי׳ לז, וסי׳ מ. **הגופת.** ע״פ סרע״ג ח״ב, סי׳ קה; סדו׳ רס״ג, עמ׳ רכ; רמב״ס, סדר תפילות כל השנה, נוסח ברכות המלצעיות; מחו״ו סי׳ שמז. במח׳ פרס, דף עט ע״ח, הנוסח דומה במקצת, אבל ליתא ׳נספר חיים׳. **מן וחסד.** תס׳ ב, יח. **נא״י וכו׳ שלום.** שבה״ל, ענין תפילה, סי׳ יח, נשם מגדה (מהמ״ד, עמ׳ 585); סת״ר סי׳ ה, ענין התפילה. **המברך את עמו וכו׳.** ע״פ תה׳ כט, יא; מד׳ שו״ט (בובר), מז׳ כט, ב; שבה״ל, סדר יוה״כ, סי׳ שיט. **ומן.** ר׳ יוסי עמ״ס ברכות, דף לג ע״ב, ד״ה וממליגו; מח׳ פרס, דף י ע״ח. **בחזרת החזן יממר.** סרע״ג ח״ב, סי׳ קיט; הרי״ג, הל׳ יוה״כ, סוף עמ׳ פ; שבה״ל, סדר יוה״כ, סוף סי׳ שי; סת״ר סוף סי׳ עט ענין מלות וידוי; סה״ת סי׳ מ; גמה״ל תו״ח, סי׳ תרח, ס״ק ב, ׳שכן ממנ ק״ק מיטלייתי׳. רמו מח׳ רומניא, דף שכז ע״ח. **וידוי.** ע״פ במ׳ ה, ז; ע״פ תוספתא יומא פ״ד, הי״ד; בבלי יומא, דף פז ע״ב; ויק״ר (ווילנא), פר׳ ג, סי׳ ג; סרע״ג ח״ב, סי׳ קיח; ס׳ התיוך מלוה שסד; שבה״ל, סדר יוה״כ, סי׳ שי; סת״ר סוף סי׳ עט ענין מלות וידוי; סה״ת סוף סי׳ לט, וסי׳ מ. **נוסח הוידוי.** סרע״ג ח״ב, סי׳ קיח; סדו׳ רס״ג, עמ׳ רנט; רמב״ס, סדר תפילות, נוסח הוידוי; מח׳ רומניא, דף שכז ע״ח. **אז״ח תבוא.** סרע״ג ח״ח, סי׳ נז, וח״ב סי׳ קיח; מח׳ רומניא, דף שכז ע״ח; סהמ״ק ענין תפילת נוס כיפור; רמב״ס, סדר תפילות, נוסח הוידוי; שבה״ל, ענין תפילה, סי׳ כט, וסדר יוה״כ סי׳ שי; סת״ר סי׳ עט; סה״ת סי׳ מ; סמנע״ו סי׳ יט. **ואלהי אבותינו.** ע״פ במ׳ ג, טו. **תבוא לפניך תפלתנו.** ע״פ תה׳ פת, ג; תה׳ מה, ב. **ואל תתעלם.** ע״פ תה׳ נה, ב. **מתחינתנו.** רמו רד״ק ס׳ השרשים, ערך חנן. **עזי פנים.** מס׳ כלה פ״ח, הט״ז. **לדיקים אנחנו ולא חטאנו.** ע״פ ירמ׳ ג, יח. **אבל אנחנו חטאנו.** רמו מדת״כ (בובר), פר׳ חוקת, סי׳ מו בתחילתו, ופר׳ בלק סי׳ יד; במדב״ר (ווילנא), פר׳ בלק, פר׳ כ, סי׳ עו; בבלי יומא, דף פז ע״ב; פסקי רי״ד; מוהכר בספסר״ב פ׳ לה; תשב״ג - שע״ת סוף סי׳ רב; סמנע״ו סי׳ יט; ס׳ התיוך מלוה שסד. **חטאנו אבותינו ואבותינו.** ע״פ ויק׳ כו, מ; נחמ׳ ט, ג; ירמיה ג, כה. **אשמנו בגדנו.** סרע״ג ח״ב, סי׳ קיח; תו״ז ח״ח, סי׳ קיב, נשם פסיקתא; רמו במדות למכב״ר מלת שד״ל, עמ׳ ה. **אשמנו.** ע״פ הוש׳ ה, טו; עזר׳ ט, ו. **בגדנו.** ע״פ ישע׳ כד, טז; ירמ׳ ג, כ; הוש׳ ה, ז. **גזלנו.** ע״פ ישע׳ י, ב; יחז׳ יח, יח; מיכ׳ ג, ג; מל״ג ג, ח, ורמו רס״י ורד״ק. **דברנו דופי.** ע״פ תה׳ נ, כ. **העוינו והרשענו.** ע״פ תה׳ קו, ו; דני׳ ט, ה. **זדנו.** ע״פ דב׳ ח, יב; תה׳ יט, יד. **חמסנו.** ע״פ יחז׳ ז, יח; כב, כו. **טפלנו שקר.** ע״פ תה׳ קיט, סט.

יָעֲצֵנוּ רַע (וי״פ: עֲצוֹת רָעוֹת)· כִּזַּבְנוּ· לַצָּנוּ (לוֹצֲצָנוּ)· מָרַדְנוּ (מָרִינוּ)·
נִאַצְנוּ (נִאַפְנוּ· נִשְׁבַּעְנוּ לַשָּׁוְא וְלַשֶּׁקֶר)· סָרַרְנוּ· עָוִינוּ· פָּשַׁעְנוּ·
צָרַרְנוּ· קִשִּׁינוּ עֹרֶף· רָשַׁעְנוּ· שִׁחַתְנוּ· תָּעִבְנוּ· תָּעִינוּ· תִּעְתָּעְנוּ:
סַרְנוּ מִמִּצְוֹתֶיךָ וּמִמִּשְׁפָּטֶיךָ הַטּוֹבִים וְלֹא־שָׁוָה לָנוּ· וְאַתָּה
צַדִּיק עַל כָּל־הַבָּא עָלֵינוּ כִּי־אֱמֶת עָשִׂיתָ וַאֲנַחְנוּ הִרְשָׁעְנוּ:

מַה־נֹּאמַר לְפָנֶיךָ יוֹשֵׁב מָרוֹם וּמַה־נְּסַפֵּר לְפָנֶיךָ שׁוֹכֵן שְׁחָקִים·
הֲלֹא כָל־הַנִּסְתָּרוֹת וְהַנִּגְלוֹת אַתָּה יוֹדֵעַ:

אַתָּה יוֹדֵעַ רָזֵי עוֹלָם וְתַעֲלוּמוֹת סִתְרֵי כָל־חָי· אַתָּה חֹפֶשׂ
כָּל־חַדְרֵי־בָטֶן וּבוֹחֵן כְּלָיוֹת וָלֵב· אֵין כָּל־דָּבָר נֶעְלָם
מִמֶּךָּ וְאֵין נִסְתָּר מִנֶּגֶד עֵינֶיךָ· יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ· יְהוָה אֱלֹהֵינוּ
וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ· שֶׁתִּסְלַח וְתִמְחֹל־לָנוּ עַל־כָּל־עֲוֹנוֹתֵינוּ וּפְשָׁעֵינוּ·
וּתְכַפֵּר לָנוּ עַל־כָּל־חַטֹּאתֵינוּ:

עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּאֹנֶס:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בִּבְלִי־דַעַת:

מקורות

יעצנו רע. ע״פ יחז׳ יח, ג; תה׳ סב, ה. **כזבנו.** ע״פ ישע׳ נח, יא; הוש׳ ז, יג; תה׳ עח, לו. **לצנו** ע״פ ישע׳ כח, יד; משׁ׳ ט, יב. **מרדנו.** ע״פ ישע׳ כח, כג; הוש׳ ז, ה. **מרדנו.** ע״פ יחז׳ ג, ג; דני׳ ט, ה. **מרינו.** לויכ׳ ג, מג. **נאצנו.** ע״פ ישע׳ ו, ד; ה, כד. ורלו״ז דע׳ לג, יט. **נאפנו.** ע״פ ירמ׳ ט, ח. **נשבענו לשוא ולשקר.** ע״פ ירמ׳ ז, ט. **סררנו.** ע״פ הוש׳ ד, טז; תה׳ עח, ח. **עווינו.** דני׳ ט, ה. **פשענו.** לויכ׳ ג, מג; ע״פ יחז׳ ב, ג. **צררנו.** ע״פ במ׳ לג, נה; תה׳ קמג, יב. **קשינו עורף.** ע״פ במ׳ לג, ט; מ״ב יז, יד. **רשענו.** מ״ח ת, מז; מלא׳ ג, יט; דני׳ ט, טו. **שחתנו.** עפ במ׳ לג, ז; ישע׳ ו, ד. **תעבנו.** ע״פ מ״ח כח, כו; יחז׳ טז, נב; ויכ׳ ג, ט. **תעינו.** ישע׳ גג, ו; ע״פ תה׳ לח, י. **תעתענו.** ע״פ בר׳ כז, יב; דה״ב לו, טז. **סרנו ממצותיך.** ע״פ נחמ׳ ט, כט; פסר״ב פ׳ לה; סרע״ג ח״ח, סי׳ נז. **ולא שוה לנו.** ע״פ חיו׳ לג, כז. **ואתה לדיק.** נחמ׳ ט, לג. **מה נאמר.** ע״פ עזר׳ ט, י; סרע״ג ח״ב, סי׳ קיח; סדו׳ רס״ג, עמ׳ רסב; שבה״ל, סדר יוה״כ, סי׳ שיח; סה״ת סוף סי׳ מ. **יושב מרום.** ע״פ ישע׳ לג, ה; לג, טז. **ומה נספר לפניך.** ע״פ חיו׳ לח, נז. **שוכן שחקים.** ע״פ תה׳ סח, לה; חיו׳ לח, ג. **הלוא כל הנסתרות.** ע״פ דב׳ כט, כח; דני׳ ב, כב. **אתה יודע רזי עולם.** דני׳ ב, כט; סחכר בצבלי יומא, דף פז ע״ב; ילקו״ש רמז תקנ; סרע״ג סדר יוה״כ ח״ב, סי׳ קיח, וסי׳ קכד; סדו׳ רס״ג, עמ׳ רנט; סדו׳ רשב״ג, פ״ה, עמ׳ מ; בשיוויס; מזכר בתשב״ג - שע״ת סוף סי׳ רג; רלו״ז במצוה למצב״ר מאת שד״ל, עמ׳ ד. **ותעלומות סתרי כל חי.** ע״פ תה׳ מד, כב. **חופש כל חדרי.** מש׳ כ, כז. **ובוחן כליות ולב.** ע״פ ירמ׳ יז, י; פסז״ו במ׳ דף קכו ע״ב, ד״ה ויבא; תהמ״ד (תיזנבטיין), מה, עמ׳ 401, ד״ה זו תפלת. **ואין נסתר מנגד עיניך.** ע״פ ירמ׳ כג, כד; חיו׳ יב, כב; דני׳ ב, כב. **יה״ר מלפניך ה׳.** ע״פ משׁ׳ ח, לה; מוסח דומה בירושלמי יומא, פ״ח, ה״ז; ויק״ר (ווילנא), פר׳ ויקרא, פר׳ ג, סי׳ ג. **ומלהי מחותינו.** ע״פ במ׳ ג, טו. **עוונותינו ופשעינו... מחתינו.** כדברי ר״מ, בצבלי יומא, דף לו ע״ב, ע״פ במ׳ לד, ז; רלו״ז סדו׳ רס״ג, עמ׳ רנט; ס׳ המנהגות, הל׳ יוה״כ, עמ׳ שנג; הרי״ג, הל׳ יוה״כ. **על חטוי.** בחכר בצבדר״ן סי׳ קסז; המוסח כולו בסרע״ג ח״ב, סי׳ קיח; בסדו׳ רס״ג, עמ׳ רנט, נמצא רק שסמ״ג; מת׳ רומניה, דף שכז ע״ב בשיוויס; תו״י עמ״ס יומא, דף פו ע״ב, ד״ה ולריך לפרוט, ע״פ הגמ׳; שבה״ל, סדר יוה״כ, סי׳ שיח; סה״ר סי׳ עט; סה״ת סוף סי׳ מ. **שחטאנו לפניך.** ע״פ ירמ׳ יח, כג. רלו״ז ירושלמי תעניות פ״ב, ה״ז; מד״ש (בובר), פר׳ יג, סוף סי׳ ח. **בחוסם.** ע״פ תה׳ ח, ג. **בבלי דעת.** דב׳ ד, מב; ישע׳ ה, יג; חיו׳ לה, טז.

ח״נ והערות

על חטא שחטאנו לפניך. מיוסד על סדר א״ב (הנוסח במנהג האשכנזים על סדר א״ב בפול). כתב שד״ל,

עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בַּגָּלוּי:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּדַעַת וּבְמִרְמָה:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּהִרְהוּר הַלֵּב:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּוִדּוּי פֶּה:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּזָדוֹן:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּחֹזֶק יָד:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּטֻמְאַת שְׂפָתַיִם:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּיֵצֶר הָרַע:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּיוֹדְעִים וּבְלֹא יוֹדְעִים:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּכַחַשׁ וּבְכָזָב:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּלָשׁוֹן הָרַע:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּמַרְאִית הָעַיִן:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּנֶשֶׁךְ וּבְמַרְבִּית:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּשִׂיחַ שִׂפְתוֹתֵינוּ:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּעֵינַיִם רָמוֹת:

ח״נ והערות

במבוא למכב״ר, עמ׳ ה, שוידוי על חטא, נכתב אחר חתימת התלמוד. ובשבה״ל, סדר יוכ״פ, סימן שיט, כתוב: ״עיקר וידוי על חטא הוא [בסימן] אר״ש זס״ג, אונס רצון שגגה זדון סתר גלוי, אבל האריכו בו וסדרוהו באלפא ביתא׳. והביא זה גם בסת״ר, סי׳ פא, ענין סדר תפילות של יוה״כ, משמו של שבה״ל. וכדברי שבה״ל, נמצא מפורש ברמב״ם (מהדורת פרנקל), נוסח הוידוי, וכ״ה הנוסח במח׳ פרס, דף פח ע״א, ובמח׳ כמנהג ארם צובה, דף תקנה ע״ב. וקרוב לדבר זה נמצא בסדו׳ רס״ג, עמ׳ רנט, ובסדו׳ רשב״ג, פ״ה, עמ׳ נז, שנוסח וידוי על־חטא הוא רק: ׳שגגה זדון סתר גלוי׳. **ביודעים ובלא יודעים.** במח׳ רמ״ו ובולוניא: ״עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּיוֹדְעִים: עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּלֹא יוֹדְעִים:״, וכך הוא הנוסח בסרע״ג ח״ב, סי׳ קיח. והנוסח כאן ע״פ מח׳ שד״ל.

מקורות

בגלוי. ע״פ דב׳ כט, כח; יחז׳ כח, כט. **בדעת.** ע״פ יפע׳ מז, י. **ובמרמה.** ע״פ ירמ׳ ט, ה; תה׳ ג, יט. **בהרהור הלב.** ע״פ תר״ח במ׳ טו, לט; בבלי ברכות, דף יג ע״ב; יומא, דף כט ריש ע״ח. **בוידוי פה.** ע״פ תה׳ עח, לו־לז; בבלי תענית, דף טז ע״ח. **בזדון.** ע״פ דב׳ יז, יג; תה׳ יט, יד. **בחוזק יד.** ע״פ שמ׳ יג, ג; ב״ב יג, יד; ירמ׳ כג, יד. **בטומאת שפתים.** ע״פ ישע׳ ו, ה. **ביצר הרע.** ע״פ בר׳ ח, כא. רמז בבלי נדה, דף יג, תחילת ע״ב; קידושין, דף פא ע״ח; מנחות, דף סב ע״ח; מגן אבות לרבב״ן, ע״מ אבות, פ״ב. **ביודעים.** ע״פ ויק׳ ד, כג. **ובלא יודעים.** ע״פ ויק׳ ה, יח. **בכחש ובכזב.** ע״פ ויק׳ יט, יא; הוש׳ יב, א; תה׳ עח, לו. **בלשון הרע.** ע״פ ויק׳ יט, טז; תה׳ יב, ד; שבו, ט. **במרמית העין.** ע״פ במ׳ טו, לט; ישע׳ לג, טו; קה׳ יח, ט; בבלי שבת, דף סג ע״ב. **בנשך ובמרבית.** ויק׳ כה, לו. **בשיח.** ע״פ מ״ח יח, כז; מש׳ כג, כט. **בשיח שפתותינו.** ע״פ תה׳ סט, יג. **בעיניים רמות.** מש׳ ו, יז.

עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בִּפְתִחוֹן פֶּה:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּצַעֲדֵי רַגְלַיִם:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בִּקְפִיצַת יָד:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּרָצוֹן:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בִּשְׁגָגָה:
(עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בִּשְׁבוּעַת שָׁוְא:)
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּתִמְהוֹן לֵבָב:

עַל־חֲטָאִים שֶׁאָנוּ חַיָּבִים עֲלֵיהֶם אָשָׁם:
עַל־חֲטָאִים שֶׁאָנוּ חַיָּבִים עֲלֵיהֶם חַטָּאת:
עַל־חֲטָאִים שֶׁאָנוּ חַיָּבִים עֲלֵיהֶם עוֹלָה:
עַל־חֲטָאִים שֶׁאָנוּ חַיָּבִים עֲלֵיהֶם קָרְבָּן:
עַל־חֲטָאִים שֶׁאָנוּ חַיָּבִים עֲלֵיהֶם מִיתָה:
עַל־חֲטָאִים שֶׁאָנוּ חַיָּבִים עֲלֵיהֶם כָּרֵת:
עַל־חֲטָאִים שֶׁאָנוּ חַיָּבִים עֲלֵיהֶם מִיתָה וְכָרֵת:

מִיתָה בִּידֵי שָׁמַיִם וְכָרֵת בִּידֵי שָׁמַיִם· אַרְבַּע מִיתוֹת בֵּית דִּין· סְקִילָה שְׂרֵפָה הֶרֶג וְחֶנֶק· וּמַלְקוּת אַרְבָּעִים· (עַל־)מִצְוַת עֲשֵׂה

מקורות

נִפְתְחוֹן פֶּה. יחז׳ טז, סג; מכ׳ י, יט; מִבּוּדְרֶס. **נִצְעֲדֵי רַגְלַיִם.** ע״פ מכ׳ ו, יח. **נִקְפִילַת יָד.** ע״פ דב׳ טו, ז. **נִרְצוֹן.** ע״פ תה׳ סג, ה. **נִשְׁגָגָה.** ע״פ ויק׳ ד, ג; במ׳ טו, כה; תה׳ קיט, סז. **נִשְׁבוּעַת שָׁוְא.** ע״פ שמ׳ כ, ז. **נִתְּמְהוֹן לֵבָב.** דב׳ כח, כח. **עַל חֲטָאִים.** סרע״ג ח״ב, סי׳ קיח; תשס״ג - שע״ת סוף סי׳ רג; סדו׳ רשב״ג, פ״ה, עמ׳ נז, בשינויים והוספות; רמב״ם, סדר תפילות, נוסח הוידוי; סה״ת סי׳ מ. **מָשָׁם.** ע״פ ויק׳ ז, ז; בבלי יומא, דף פה ע״ב. **חַטָּאת.** ע״פ ויק׳ ו, יח. **עוֹלָה.** ע״פ ויק׳ א, ג. **קָרְבָּן.** ע״פ ויק׳ ד, כז־כח. **מִיתָה.** כמו: מכ׳ שבועות פ״ט, מ״ט; בבלי ברכות, דף ד ע״ב. **כָּרֵת.** ע״פ בר׳ יח, יד; ויק׳ יח, כט. **מִיתָה וְכָרֵת.** רלו׳ ספרי במ׳ פר׳ תוקת, פי׳ קכה. **מִיתָה בִּידֵי שָׁמַיִם.** ע״פ תוספתא סנהדרין פי״ד, הט״ז; ירושלמי סוטה פ״א, ה״ז; בבלי מועד קטן, דף כח ע״א. **וְכָרֵת בִּידֵי שָׁמַיִם.** ע״פ מכ׳ יבמות פ״ד, מי״ג; תוספתא מכות פ״ה, הט״ז; מכילתי דרשב״י פכ״ג, פט״ו. **ד׳ מִיתוֹת.** מכ׳ סנהדרין פ״ז, מ״ח. **וּמַלְקוּת אַרְבָּעִים.** ע״פ דב׳ כה, ג־ג.

ח״נ והערות

בִּשְׁבוּעַת שָׁוְא. תוספת זו אינה במח׳ רמ״ו ובולוניא, וכן איננה בסרע״ג ח״ב, סי׳ קיח. ומופיעה במח׳ שד״ל. **מִיתָה וְכָרֵת.** במח׳ שד״ל ליתא כאן ׳מיתה׳, שהרי היא כבר אמורה לעיל. אלא, שגם תיבת ׳כרת׳ הוכפלה. וכן נמצא במח׳ רמ״ו, קד״א וכ״י. **סְקִילָה שְׂרֵפָה הֶרֶג וְחֶנֶק.** כ״ה נוסח המח׳ וכן מנהגנו. וכסדר הזה נמצא במשנ׳ סנהדרין פ״ז, מ״א, וביאר ע״ז הרע״ב, שסדר זה, הוא לפי חומר הדין; וכן איתא במדת״נ (בובר), בר׳ פר׳ וירא, רישׁ סי׳ יד; מד׳ שה״ש (ווילנא), פר׳ ד, ה; סרע״ג ח״ב סי׳ קיח; סד״ר סי׳ קלו. **(עַל־)מִצְוַת עֲשֵׂה.** במח׳ שד״ל נוסף כאן בסוגריים ׳על׳, וכמו שהוא בנוסחאות אשכנזיות.

וּמִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה· בֵּין שֶׁיֵּשׁ בָּהּ קוּם וַעֲשֵׂה· וּבֵין שֶׁאֵין בָּהּ קוּם וַעֲשֵׂה· בֵּין שֶׁגְּלוּיִים לָנוּ וּבֵין שֶׁאֵינָם גְּלוּיִים לָנוּ· הַגְּלוּיִים לָנוּ כְּבָר אָמַרְנוּ לְפָנֶיךָ· וְשֶׁאֵינָם גְּלוּיִים לָנוּ כְּבָר לְפָנֶיךָ גְּלוּיִים וִידוּעִים· כַּדָּבָר שֶׁנֶּאֱמַר הַנִּסְתָּרֹת לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ וְהַנִּגְלֹת לָנוּ וּלְבָנֵינוּ עַד־עוֹלָם לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת:

הנוהגים לומר ״מלכי נצור״, יאמרו פסוק זה לאחריו. ובמזרח המזן מומר מומו נלחם:

יִהְיוּ לְרָצוֹן אִמְרֵי־פִי וְהֶגְיוֹן לִבִּי לְפָנֶיךָ יְהוָה צוּרִי וְגֹאֲלִי:

ויש נוהגים לומר:

אֱלֹהַי· נְצוֹר לְשׁוֹנִי מֵרָע· וּשְׂפָתַי מִדַּבֵּר מִרְמָה· וְלִמְקַלְלַי נַפְשִׁי תִדֹּם וְלִמְצוֹתֶיךָ תִּרְדֹּף נַפְשִׁי· וְנַפְשִׁי כֶּעָפָר לַכֹּל תִּהְיֶה· יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהַי· שֶׁכָּל־הַקָּמִים עָלַי לָרָעָה· תָּפֵר עֲצָתָם וּתְקַלְקֵל מַחְשְׁבוֹתָם· וְכֵן יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהַי· שֶׁתִּפְתַּח לִי שַׁעֲרֵי תוֹרָה· שַׁעֲרֵי חָכְמָה· שַׁעֲרֵי בִינָה· שַׁעֲרֵי דֵעָה· שַׁעֲרֵי פַרְנָסָה וְכַלְכָּלָה· שַׁעֲרֵי חַיִּים· חֵן וָחֶסֶד וְרַחֲמִים וְרָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ:

ח״נ והערות

יש נוהגים לומר אלהי נצור וכו׳. תחילתה של תחינה זו מופיעה בתלמוד בבלי, מס׳ ברכות, דף יז ע״א, בשינויים, לצד נוסחאות רבות אחרות וראו ב״י או״ח סי׳ קכב, ד״ה ואומר, ׳שהעולם ביררו להם תחנה זו דאלהי נצור. וכבר נתבאר בסי׳ קיט, ס״א, מבבלי בברכות, דף לא ע״א, שאם רצה לומר אחר תפילתו, אפילו בסדר יום הכפורים, אומר׳. תחינה זו איננה בסדר חיבור ברכות ובכתבי יד קדומים של הסידורים כמנהג בני רומה וכנראה נוספה כרשות במאות הי״ד-ט״ו. ראו: אורי ארליך ואבי שמידמן, פסקת ׳מלכינו אלהינו׳ בסוף תפילת שמונה עשרה ובברכת המזון: מקורה, נוסחה ומעמדה, ׳גנזי קדם׳ ג (תשס״ז), עמ׳ 20־21. **שבל הקמים עלי לרעה.** בגמ׳ בבלי, דף יז ע״א, הנוסח הוא: ׳וכל החושבים עלי רעה׳. אמנם הנוסח כאן הוא ע״פ המח׳, וכן איתא בסרע״ג ח״א, סי׳ מג. **וכן יה״ר וכו׳ שתפתח לי שערי תורה וכו׳.** קטע זה, מובא בסדר רב עמרם גאון, ח״א, סוף סי׳ מג, בשינויים. התוספות שבנוסח המקובל במנהג בני רומה מזכירות את התפילה למוצאי שבת המופיעה בספר אורחות חיים, חלק א, הלכות הבדלה, א.

מקורות

בין שיש בה קום ועשה. ע״פ בבלי פסחים, דף לא ע״ח. **הנסתרות לה׳.** דב׳ כט, כח. **לנו ולבנינו ע.** לאחד עשרה מקודות ע״פ המסורה. **דברי התורה הזאת.** סרע״ג ח״ב, סי׳ קיח; שבה״ל, סדר יוה״כ, סוף סי׳ שיח; סה״ת סי׳ מ. **החזן מומר יהיו לרצון.** מע״ח לוח״ת, סי׳ קכג ס״ק יד, בשם הבל״ח, עמ״ס תמיד, פ׳ גר מלוה, סי׳ פז. **יהיו לרצון.** תה׳ יט, טו; בבלי ברכות, דף ט ע״ב; פסקי רי״ד; סרע״ג ח״ב, סי׳ קיח; סדו׳ רס״ג, עמ׳ רס; פסקי רי״ד ברכות, דף ט ע״ב; שבה״ל, ענין תפילה, סי׳ יח, וסדר יוה״כ, סוף סי׳ שיח; סת״ר סי׳ ה, ענין התפילה; סה״ת סי׳ מ. **מלכי נצור.** בבלי ברכות, דף יז ע״ח; רלו׳ סדו׳ רס״ג, עמ׳ רס; רש״י ברכות, דף כט ע״ב, ד״ה תחנוניס; סרע״ג ח״ח, סי׳ מג; ע״פ סדו׳ רס״ג, עמ׳ יט; סה״ת סי׳ ד. **נצור לשוני וכו׳ מרמה.** ע״פ תה׳ לד, יד. **ולמקללי נפשי תדום.** ע״פ קה׳ ז, כח; בבלי חולין, דף פט ע״ח, מה תומנותו וכו׳; מד׳ שו״ט (בובר), מז׳ נת, סי׳ ח. **יה״ר מלפניך ה׳.** ע״פ מכ׳ ת, לה. **שכל הקמים עלי לרעה.** ע״פ ב״ב יח, לב. **תפר עלמם.** ע״פ עזר׳ ד, ה. **שתפתח לי.** ע״פ סרע״ג ח״ח, סי׳ מג. **חן וחסד.** מס׳ ב, ח. **וחסד ורחמים.** ע״פ תה׳ קג, ד. **ורצון מלפניך.** ע״פ מכ׳ ת, לה.

יִהְיוּ לְרָצוֹן אִמְרֵי־פִי וְהֶגְיוֹן לִבִּי לְפָנֶיךָ יְהוָה צוּרִי וְגֹאֲלִי׃

פוסע שלש פסיעות לאחוריו בכריעה אחת, וחוזר לשמאלו ואחר כך לימינו, ואומר׃

עֹשֶׂה שָׁלוֹם בִּמְרוֹמָיו׃ הוּא בְרַחֲמָיו׃ יַעֲשֶׂה שָׁלוֹם עָלֵינוּ
וְעַל־כָּל־יִשְׂרָאֵל׃ אָמֵן׃

(יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ׃ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ׃
שֶׁתִּבָּנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ׃ וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתֶךָ׃)

אחרי חזרת הש״ץ אומרים׃

אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ חָטָאנוּ לְפָנֶיךָ׃
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ אֵין לָנוּ מֶלֶךְ אֶלָּא אָתָּה׃
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ עֲשֵׂה עִמָּנוּ לְמַעַן שְׁמֶךָ׃
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ בַּטֵּל מִמֶּנּוּ (כָּל־)גְּזֵרוֹת קָשׁוֹת (וְרָעוֹת)׃
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ חַדֵּשׁ עָלֵינוּ בְּשׂוֹרוֹת טוֹבוֹת׃

מקורות

יהיו לרצון. תה׳ יט, טו; בבלי ברכות, דף ח ע״ב; סדו׳ רס״ג, עמ׳ יט. **פוסע ג׳פ.** בבלי יומא, דף נג ע״ב ופסקי רי״ד; סרע״ג ח״ח, סי׳ מט; סדו׳ רס״ג, עמ׳ כח; פסקי רי״ד ברכות, דף לד ע״ב; פסקי ריא״ז ברכות, פ״ד, ה״ג, אות ח; סמגע״ו סי׳ יח, ע״פ תה׳ נו, ח־ט וסת, יג; שבה״ל, ענין תפילה, סי׳ יח; סת״ר סי׳ ה, ענין התפילה; סה״ת סי׳ מ. **בכריעה אחת.** בבלי יומא, דף נג ע״ב; ראו פסקי רי״ד ברכות, דף לד ע״ב, ויומא, דף נג ע״ב; שבה״ל, ענין תפילה, סי׳ יח. **עושה שלום.** איו׳ כה, ג; ע״פ בבלי יומא, דף נג ע״ב; מזכר במס״ו פ״י, ה״ו; סרע״ג ח״ח, סי׳ מט; טור או״ח, סי׳ קכג; סת״ר סי׳ ה, ענין התפילה; גמה״ל או״ח, סי׳ קכג, ס״ק ח. **יעשה שלום.** ע״פ ישע׳ נז, ה. **ועל כל ישראל אמן.** מחזו״ סי׳ שנח; מט״מ, עמוד העבודה, סי׳ קנד, בשם ר״י החסיד. **יה״ר מלפניך ה׳.** ע״פ מש׳ ח, לה; מצא חצות פ״ה, מ״כ; רמ״ח או״ח סי׳ קכג, ס״ק. **ומלהי מחומיו.** ע״פ שמ׳ ג, טו. **חלקנו בתורתך.** ע״פ ירומלמי ברכות פ״ד, ה״ג; תד״א פוס׳ ג, פ׳ מת, ד״ה עשרה תלקוס; מסתר רבה (ווילנא), פר׳ ל, סוף סי׳ יח; פסז״ו (לקח טוב), קה׳, פ״ג, סי׳ י. **מחרי חזרת הש״ץ.** סרע״ג ח״ב, סי׳ קיט; שבה״ל, סדר ר״ה, סי׳ שה; סת״ר סי׳ עז, ענין הכבר תקיעה; סה״ת סוף סי׳ נז. **ת״ח בעיה״כ.** סרע״ג ח״ב, סי׳ קיט; הריל״ג, הל׳ יוה״כ, עמ׳ פת; שבה״ל, סדר יוה״כ, סוף סי׳ יג; מחזורהס, סדר תפילת יוה״כ; סת״ר סי׳ עט ענין מלות ושדוי; פר״ח או״ח סי׳ תרד, ס״ב; שבה״ג, הל׳ יוה״כ, הגהות ב״י, אות ה. **מנינו מלכנו.** בבלי תענית, דף כה ע״ב; ר״ח; סרע״ג ח״ב, סי׳ קיט וסי׳ קכח; שבה״ל, סדר יוה״כ, סוף סי׳ יג; סה״ת סי׳ מ. **הנוסח.** סרע״ג ח״ב, סי׳ קט בשינויים; מחזו״ סי׳ שמז; לק״י ח״ח או״ח, עמ׳ קלג ענין ה. **חטאנו לפניך.** ירומלמי תענית פ״ב, ה״ז, ע״פ ירמ׳ ג, לה; מד״ש (בובר), פר׳ יג, ג; ילקו״ש ש״ח, רמז קג, ד״ה ויעפכו. **אין לנו מלך.** ע״פ ישע׳ מד, ו; בבלי תענית, דף כה ע״ב. **עשה עמנו למען שמך.** ע״פ ירמ׳ יד, ז; תה׳ קט, כא. **בטל ממנו גזירות קשות.** ע״פ במד״ר (ווילנא), פר׳ יד, סי׳ ו. **גזירות קשות.** לשון חז״ל בהרבה מקומות, כמו: פדר״א פ׳ כח; בבלי שבת, דף לג ע״ח; מדת״כ (וורשא), פר׳ בחוקותי, סי׳ ג; ב״ר (ווילנא), פר׳ נחשבים, פר׳ כח, סי׳ ח. **בשורות טובות.** לשון חז״ל בהרבה מקומות, כמו: מכי׳ ברכות פ״ט, מ״ב; ירומלמי ברכות פ״ט, ה״ב; מס״ו פי״ט, ה״ז; ב״ר (ווילנא), פר׳ נחשבים, פר׳ יג, סי׳ טו.

ח״נ והערות

פוסע ג׳פ. במח׳ רמ״ו ובולוניא הנחייה זו מופיעה קודם ״יהיו לרצון אמרי פי״, וכן איתא בסת״ר, סי׳ ה׳, ענין התפילה. ועיין שו״ע או״ח סימן קכ״ב וקכ״ג סעיף א׳. **שתבנה.** בת״י ולא ביו״ד. שערי תשובה או״ח סי׳ קכג, ס״ק ג׳, בשם מהר״ם די לונזאנו וכך מנהגנו.

אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ חַדֵּשׁ עָלֵינוּ שָׁנָה טוֹבָה׃
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ בַּטֵּל מַחְשָׁבוֹת שׂוֹנְאֵינוּ׃
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ הָפֵר עֲצַת אוֹיְבֵינוּ׃
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ שְׁלַח רְפוּאָה שְׁלֵמָה לְחוֹלֵי עַמֶּךָ׃
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ עֲצוֹר (נ״א: מְנַע) מַגֵּפָה מִנַּחֲלָתֶךָ׃
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ כַּלֵּה דֶּבֶר וְחֶרֶב וְרָעָב וּשְׁבִי וּמַשְׁחִית וּמַגֵּפָה מִבְּנֵי בְרִיתֶךָ׃
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ זָכוֹר כִּי־עָפָר אֲנָחְנוּ׃
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ קָרַע רוֹעַ גְּזַר דִּינֵנוּ׃
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ מְחוֹק שְׁטַר חוֹבוֹתֵינוּ׃
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ סְלַח וּמְחוֹל לַעֲוֹנוֹתֵינוּ׃
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ מְחֵה וְהַעֲבֵר פְּשָׁעֵינוּ וְחַטֹּאתֵינוּ מִנֶּגֶד עֵינֶיךָ׃
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ הַחֲזִירֵנוּ בִּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה לְפָנֶיךָ׃
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ אַל־תְּשִׁיבֵנוּ רֵיקָם מִלְּפָנֶיךָ׃
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ זָכְרֵנוּ בְּזִכָּרוֹן טוֹב לְפָנֶיךָ׃
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ כָּתְבֵנוּ בְּסֵפֶר הַחַיִּים׃

ח״נ והערות

עצור (נ״א מנע). כן הביא הרש״ר ומדק״א, עמ׳ תצב. אמנם בסרע״ג, ח״ב, סי׳ קט, גרס ׳עצור׳. וראו מ״ש גאה״ל או״ח, סי׳ תרב, ס״ק א. **זכור כי עפר אנחנו.** כתב הרש״ר ומדק״א, עמ׳ תצב, בשם הגאונים, שיש לומר ׳זכור׳ בשורוק, כמנהגנו. וראו שם טעמו. **מחוק.** כתב בלו״א, סי׳ שצו, זאת התיבה, לשון חכמים הוא, ואינו במקרא.

מקורות

חדש עלינו שנה טובה. בבלי ברכות, דף נה ע״ח, ע״פ דב׳ יח, יב; מהמ״ד (מיינצטיין), רבינו הקדוש, סוף עמ׳ 505; ילקו״ש ישעיהו, רמז תמב, ד״ה ותחלימני. רמז בבלי שבת, דף לג ע״ח. **בטל מחשבות שונאינו.** ע״פ איוב ה, יב; שם ל, כה. **הפר עצת אויבינו.** ע״פ תהי׳ ד, ט. **שלח רפואה שלמה.** ע״פ תה׳ קז, כ; מהמ״ד (מיינצטיין), דני׳, עמ׳ 102. **עצור מגיפה.** ע״פ במ׳ יז, יג; ב״ב כד, כא; תה׳ קו, ל. **מגע.** ע״פ במ׳ ל, ג. **מנחלתך.** ע״פ דב׳ ט, כו; מ״ח ח, נח; תה׳ כח, ט. **דבר וחרב.** ע״פ יחז׳ יד, כא. **ומשחית.** ע״פ שמ׳ יב, כג; ב״ב כד, טז. **מגפי בריתך.** ע״פ בר׳ טו, יח - יז, כא - כח, יג. **זכור כי עפר.** תה׳ קג, יד. **מחוק שטר חובותינו.** ע״פ מהמ״ד (מיינצטיין), יומא, עמ׳ 222. **סלח ומחול לעוונותינו.** ע״פ ספרי דב׳, פר׳ האזינו, סוף פי׳ שיט. **והעבר פשעינו.** ע״פ מיכ׳ ז, יח. **מנגד עיניך.** יומ׳ ג, ה; תה׳ לא, כג. **החזירנו בתשובה שלימה לפניך.** ע״פ בתמ״ד ח״ח, שבע פסיקתות, פ״ג. רמז מדת״כ (ווירצב), פר׳ נשא, סי׳ ל; ויק״ר (ווילנא), פר׳ חמור, פר׳ ל, סי׳ ג. **אל תשיבנו ריקם מלפניך.** ע״פ תה׳ כה, ז. **זכרנו בזכרון טוב.** ע״פ תה׳ קו, ד. **כתבנו בספר החיים.** ע״פ דני׳ יב, א; תה׳ סט, כט.

אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ כָּתְבֵנוּ בְּסֵפֶר זַכְיוֹת:
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ כָּתְבֵנוּ בְּסֵפֶר יְשׁוּעוֹת וְנֶחָמוֹת:
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ כָּתְבֵנוּ בְּסֵפֶר פַּרְנָסָה וְכַלְכָּלָה:
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ כָּתְבֵנוּ בְּסֵפֶר סְלִיחָה וּמְחִילָה וְכַפָּרָה:
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ הַצְמַח לָנוּ יְשׁוּעָה בְּקָרוֹב:
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ שְׁמַע קוֹלֵנוּ חוּס וְרַחֵם עָלֵינוּ:
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ קַבֵּל בְּרַחֲמִים וּבְרָצוֹן אֶת־תְּפִלָּתֵנוּ:
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ עֲשֵׂה לְמַעַנְךָ אִם לֹא־לְמַעֲנֵנוּ:
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ עֲשֵׂה לְמַעַן שִׁמְךָ הַגָּדוֹל·
הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא:
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ עֲשֵׂה לְמַעַן רַחֲמֶיךָ הָרַבִּים וַחֲסָדֶיךָ
הַגְּדוֹלִים וְרַחֵם עָלֵינוּ וְהוֹשִׁיעֵנוּ:

המזן מומר:

יִתְגַּדַּל וְיִתְקַדַּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא· בְּעָלְמָא דִּבְרָא כִרְעוּתֵהּ· וְיַמְלִיךְ
מַלְכוּתֵהּ בְּחַיֵּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל־בֵּית־יִשְׂרָאֵל
בַּעֲגָלָא וּבִזְמַן קָרִיב· וְאִמְרוּ אָמֵן:

יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ· לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא·

יִתְבָּרַךְ וְיִשְׁתַּבַּח וְיִתְפָּאַר וְיִתְרוֹמַם וְיִתְנַשֵּׂא וְיִתְהַדַּר וְיִתְעַלֶּה
וְיִתְהַלַּל שְׁמֵהּ דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא:

מקורות

כתבנו בספר זכויות. ע״פ מלא׳ ג, טז. **בספר ישועות ונחמות.** רלו מסמ״ד (פיזענטין), עבהם הרוגי מלכות, עמ׳ 446, ׳...בגמו ישועות ובגמו נחמות׳; פהר״ב, פ׳ ו, סי׳ ה. **הצמח לנו ישועה בקרוב.** ע״פ ישע׳ נו, ח. **שמע קולינו.** ע״פ במ׳ כ, טז; דב׳ כו, ז. **חוס ורחם עלינו.** בבלי ברכות, דף לג ע״ב; מד׳ שר״ט מז׳ כב, כז. **קבל ברחמים.** רלו מדת״נ (וורשא), פר׳ ויצלח, סי׳ ט. **למענך אם לא למעננו.** רלו הרס״ר ומדק״ח, עמ׳ תלב. **עשה למען שמך.** ע״פ תה׳ קט, כא. **הגדול הגבור והנורא.** דב׳ י, יז; נחמ׳ ט, לב. **למען רחמיך.** ע״פ מכיל׳ דר״י מס׳ דשירה פר׳ ה. **וחסדיך הגדולים.** ע״פ תה׳ פו, יג. **ורחם עלינו.** ע״פ ירמ׳ לא, יט. **והושיענו.** ע״פ מ״ח יט, יט; ישע׳ לג, כ. **החזן אומר יתגדל.** ע״פ סרע״ג ח״ב, סי׳ קיט. **נוסח קדיש תתקבל.** סרע״ג ח״ב, סי׳ יז, וסי׳ סה; סד״ר סי׳ לט; מחו״ו סי׳ פט; רמב״ם, סדר תפילות כל השנה, נוסח הקדיש.

ח״נ והערות

ומחילה. כתב האבודרהם, סדר תפלת יוה״כ, תיבה זו, לשון חכמים הוא.

לְעֵלָּא לְעֵלָּא מִן־כָּל־בִּרְכָתָא· שִׁירָתָא· תֻּשְׁבְּחָתָא וְנֶחֱמָתָא
דַּאֲמִירָן בְּעָלְמָא· וְאִמְרוּ אָמֵן:
תִּתְקַבַּל צְלוֹתְהוֹן וּבָעוּתְהוֹן דְּכָל־בֵּית־יִשְׂרָאֵל· קֳדָם אֲבוּהוֹן
דְּבִשְׁמַיָּא· וְאִמְרוּ אָמֵן:
יְהֵא שְׁלָמָא רַבָּא מִן־שְׁמַיָּא וְחַיִּים טוֹבִים עָלֵינוּ וְעַל־כָּל־
יִשְׂרָאֵל· וְאִמְרוּ אָמֵן:
עֹשֶׂה שָׁלוֹם בִּמְרוֹמָיו· הוּא בְרַחֲמָיו· יַעֲשֶׂה שָׁלוֹם עָלֵינוּ
וְעַל־כָּל־יִשְׂרָאֵל· אָמֵן:

מס יש נוהגים לומר קדיש יתום, ומוסיפים כאן מזמור של יום או מזמור ס״ז (כמנהג ק״ק רומה) כדלקמן ומחריו קדיש יתום.

לַמְנַצֵּחַ בִּנְגִינֹת מִזְמוֹר שִׁיר: אֱלֹהִים יְחָנֵּנוּ וִיבָרְכֵנוּ יָאֵר פָּנָיו אִתָּנוּ
סֶלָה: לָדַעַת בָּאָרֶץ דַּרְכֶּךָ בְּכָל־גּוֹיִם יְשׁוּעָתֶךָ: יוֹדוּךָ עַמִּים
אֱלֹהִים יוֹדוּךָ עַמִּים כֻּלָּם: יִשְׂמְחוּ וִירַנְּנוּ לְאֻמִּים כִּי־תִשְׁפֹּט עַמִּים מִישֹׁר
וּלְאֻמִּים בָּאָרֶץ תַּנְחֵם סֶלָה: יוֹדוּךָ עַמִּים אֱלֹהִים יוֹדוּךָ עַמִּים כֻּלָּם:
אֶרֶץ נָתְנָה יְבוּלָהּ יְבָרְכֵנוּ אֱלֹהִים אֱלֹהֵינוּ: יְבָרְכֵנוּ אֱלֹהִים וְיִירְאוּ אֹתוֹ
כָּל־אַפְסֵי־אָרֶץ:

או יאמר מזמור של יום:

הַשִּׁיר שֶׁהָיוּ הַלְוִיִּם אוֹמְרִים בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ:

ח״נ והערות

דכל בית ישראל. מנהגנו לומר גם תיבת ״בית״, וכן איתא במח׳. ונוסח זה כבר נמצא ברמב״ם, סדר תפילות, נוסח קדיש. וגם בחלק מסדרי האשכנזים זה נמצא, כגון סדר עם פירוש הראב״ן, דפ׳ אוסטרהא, דף פ ע״ב, סדר היעב״ץ, עמודי שמים, דף קסח ע״ב. **קדם.** הקו״ף בקמץ קטן, כנמצא באופן תמידי במקרא, בחלק הארמי. **אם יש אדם וכו׳.** במח׳ רמ״ו ובולוניא הנחייה זו אינה מופיעה. ומובאת כאן ע״פ מח׳ שד״ל. **שיר של יום.** במח׳ רמ״ו ובולוניא: מובא רק תחילת המזמור ולא כולו,

מקורות

תתקבל צלותהון ובעותהון. ע״פ תי״ו מ״ח ח, מה. **קדם אבוהון דבשמיא.** תי״ר שמ׳ ח, יט. **יהא שלמא רבא.** ע״פ תס׳ קכב, ז; תי״ו מ״ח ב, לג. **עושה שלום.** איוי כה, ב. **יעשה שלום.** ע״פ ישע׳ כז, ה. ולהו ספרא, פר׳ נחוקותי, פר׳ ח, פ״ח, ח; בבלי תוליו, דף קמח ע״ח. **למנצח בנגינות.** תס׳ סז, א־ח; מ׳ בבוע נח ע״פ כתי״ו. ולהו ספר פרע״ח, שער קה״ת, פ״ו. **השיר שהיו הלויים.** מכי׳ תמיד פ״ז, מ״ד; בבלי ר״ה, דף לא ע״ח; מס״ו פי״ח, ה״ב; סרע״ג ח״ח, סי׳ סה; עור חו״ח, סי׳ קלג; רמב״ם, סדר תפילות, נוסח הקדיש; ולהו עו״ת רמ״ע מפאנו סי׳ כה, ב.

בָּרִאשׁוֹן בְּשַׁבָּת הָיוּ אוֹמְרִים:

לְדָוִד מִזְמוֹר לַיהוָה הָאָרֶץ וּמְלוֹאָהּ תֵּבֵל וְיֹשְׁבֵי בָהּ: כִּי־הוּא עַל־יַמִּים
יְסָדָהּ וְעַל־נְהָרוֹת יְכוֹנְנֶהָ: מִי־יַעֲלֶה בְהַר־יְהוָה וּמִי־יָקוּם בִּמְקוֹם
קָדְשׁוֹ: נְקִי כַפַּיִם וּבַר־לֵבָב אֲשֶׁר לֹא־נָשָׂא לַשָּׁוְא נַפְשִׁי וְלֹא נִשְׁבַּע
לְמִרְמָה: יִשָּׂא בְרָכָה מֵאֵת יְהוָה וּצְדָקָה מֵאֱלֹהֵי יִשְׁעוֹ: זֶה דּוֹר דֹּרְשָׁו
מְבַקְשֵׁי פָנֶיךָ יַעֲקֹב סֶלָה: שְׂאוּ שְׁעָרִים רָאשֵׁיכֶם וְהִנָּשְׂאוּ פִּתְחֵי עוֹלָם
וְיָבוֹא מֶלֶךְ הַכָּבוֹד: מִי זֶה מֶלֶךְ הַכָּבוֹד יְהוָה עִזּוּז וְגִבּוֹר יְהוָה גִּבּוֹר
מִלְחָמָה: שְׂאוּ שְׁעָרִים רָאשֵׁיכֶם וְשֹׂאוּ פִּתְחֵי עוֹלָם וְיָבֹא מֶלֶךְ הַכָּבוֹד:
מִי הוּא זֶה מֶלֶךְ הַכָּבוֹד יְהוָה צְבָאוֹת הוּא מֶלֶךְ הַכָּבוֹד סֶלָה:

בַּשְּׁלִישִׁי בְּשַׁבָּת הָיוּ אוֹמְרִים:

מִזְמוֹר לְאָסָף אֱלֹהִים נִצָּב בַּעֲדַת־אֵל בְּקֶרֶב אֱלֹהִים יִשְׁפֹּט: עַד־מָתַי
תִּשְׁפְּטוּ־עָוֶל וּפְנֵי רְשָׁעִים תִּשְׂאוּ־סֶלָה: שִׁפְטוּ־דַל וְיָתוֹם עָנִי
וָרָשׁ הַצְדִּיקוּ: פַּלְטוּ־דַל וְאֶבְיוֹן מִיַּד רְשָׁעִים הַצִּילוּ: לֹא יָדְעוּ וְלֹא יָבִינוּ
בַּחֲשֵׁכָה יִתְהַלֵּכוּ יִמּוֹטוּ כָּל־מוֹסְדֵי אָרֶץ: אֲנִי־אָמַרְתִּי אֱלֹהִים אַתֶּם וּבְנֵי
עֶלְיוֹן כֻּלְּכֶם: אָכֵן כְּאָדָם תְּמוּתוּן וּכְאַחַד הַשָּׂרִים תִּפֹּלוּ: קוּמָה אֱלֹהִים
שָׁפְטָה הָאָרֶץ כִּי־אַתָּה תִנְחַל בְּכָל־הַגּוֹיִם:

בָּרְבִיעִי בְּשַׁבָּת הָיוּ אוֹמְרִים:

אֵל־נְקָמוֹת יְהוָה אֵל נְקָמוֹת הוֹפִיעַ: הִנָּשֵׂא שֹׁפֵט הָאָרֶץ הָשֵׁב גְּמוּל
עַל־גֵּאִים: עַד־מָתַי רְשָׁעִים יְהוָה עַד־מָתַי רְשָׁעִים יַעֲלֹזוּ:
יַבִּיעוּ יְדַבְּרוּ עָתָק יִתְאַמְּרוּ כָּל־פֹּעֲלֵי אָוֶן: עַמְּךָ יְהוָה יְדַכְּאוּ וְנַחֲלָתְךָ
יְעַנּוּ: אַלְמָנָה וְגֵר יַהֲרֹגוּ וִיתוֹמִים יְרַצֵּחוּ: וַיֹּאמְרוּ לֹא יִרְאֶה־יָהּ וְלֹא־יָבִין

מקורות

הזכרת שבת בזיר של יום. רמב״ן שמ״כ, ח, וריטב״ע שמ״ס ר״ה, דף ג ע״ב, ד״ה תדע, ע״פ מכילי דר״י, יתרו, פר׳ ז; ערה״ש תו״ח, סי׳ רמב ס״ב. **בראשון בשבת.** בבלי ר״ה, דף לא ע״ב. **לדוד מזמור.** תה׳ כד, ז־י. **בשלישי בשבת.** משנ׳ תמיד פ״ז, מ״ד; בבלי ר״ה, דף לא ע״ב; מס״ו פי״ח, ה״ב. **מזמור לאסף.** תה׳ פב, ז־ח. **ברביעי בשבת.** משנ׳ תמיד פ״ז, מ״ד; בבלי ר״ה, דף לא ע״ב; מס״ו פי״ח, ה״ב. **אל נקמות**

ח״נ והערות

וכך נמצא בסרע״ג ח״א, סי׳ סה. ובמח׳ שד״ל מובא כל המזמור של אותו היום וכך נהוג היום. **בשבת היו אומרים.** אין מנהגנו להוסיף קודם לזה ולומר ׳היום יום פלוני׳, וגם במח׳ אינו נמצא. ומקור להוספה הוא ע״פ תורת הקבלה, ספר פרי עץ חיים, שער השבת, פ״א, ד״ה וכן תמיד תאמר. וראו סדור רש״ס, עמ׳ 407.

אֱלֹהֵי יַעֲקֹב: בִּינוּ בֹעֲרִים בָּעָם וּכְסִילִים מָתַי תַּשְׂכִּילוּ: הֲנֹטַע אֹזֶן הֲלֹא
יִשְׁמָע אִם־יֹצֵר עַיִן הֲלֹא יַבִּיט: הַיֹּסֵר גּוֹיִם הֲלֹא יוֹכִיחַ הַמְלַמֵּד אָדָם
דָּעַת: יְהוָה יֹדֵעַ מַחְשְׁבוֹת אָדָם כִּי־הֵמָּה הָבֶל: אַשְׁרֵי הַגֶּבֶר אֲשֶׁר־תְּיַסְּרֶנּוּ
יָהּ וּמִתּוֹרָתְךָ תְלַמְּדֶנּוּ: לְהַשְׁקִיט לוֹ מִימֵי רָע עַד יִכָּרֶה לָרָשָׁע שָׁחַת:
כִּי לֹא־יִטֹּשׁ יְהוָה עַמּוֹ וְנַחֲלָתוֹ לֹא יַעֲזֹב: כִּי־עַד־צֶדֶק יָשׁוּב מִשְׁפָּט
וְאַחֲרָיו כָּל־יִשְׁרֵי־לֵב: מִי־יָקוּם לִי עִם־מְרֵעִים מִי־יִתְיַצֵּב לִי עִם־פֹּעֲלֵי
אָוֶן: לוּלֵי יְהוָה עֶזְרָתָה לִּי כִּמְעַט שָׁכְנָה דוּמָה נַפְשִׁי: אִם־אָמַרְתִּי מָטָה
רַגְלִי חַסְדְּךָ יְהוָה יִסְעָדֵנִי: בְּרֹב שַׂרְעַפַּי בְּקִרְבִּי תַּנְחוּמֶיךָ יְשַׁעַשְׁעוּ
נַפְשִׁי: הֲיִחָבְרְךָ כִּסֵּא הַוּוֹת יֹצֵר עָמָל עָלֵי־חֹק: יָגוֹדּוּ עַל־נֶפֶשׁ צַדִּיק
וְדָם נָקִי יַרְשִׁיעוּ: וַיְהִי יְהוָה לִי לְמִשְׂגָּב וֵאלֹהַי לְצוּר מַחְסִי: וַיָּשֶׁב עֲלֵיהֶם
אֶת־אוֹנָם וּבְרָעָתָם יַצְמִיתֵם יַצְמִיתֵם יְהוָה אֱלֹהֵינוּ:

בַּשַּׁבָּת הָיוּ אוֹמְרִים:

יְהוָה מָלָךְ גֵּאוּת לָבֵשׁ. לָבֵשׁ יְהוָה עֹז הִתְאַזָּר. אַף־תִּכּוֹן תֵּבֵל בַּל־תִּמּוֹט:
נָכוֹן כִּסְאֲךָ מֵאָז. מֵעוֹלָם אָתָּה: נָשְׂאוּ נְהָרוֹת יְהוָה. נָשְׂאוּ נְהָרוֹת
קוֹלָם. יִשְׂאוּ נְהָרוֹת דָּכְיָם: מִקֹּלוֹת מַיִם רַבִּים אַדִּירִים מִשְׁבְּרֵי־יָם.
אַדִּיר בַּמָּרוֹם יְהוָה: עֵדֹתֶיךָ נֶאֶמְנוּ מְאֹד. לְבֵיתְךָ נַאֲוָה־קֹדֶשׁ. יְהוָה
לְאֹרֶךְ יָמִים:

יִתְגַּדַּל וְיִתְקַדַּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא. בְּעָלְמָא דִּבְרָא כִרְעוּתֵהּ. וְיַמְלִיךְ מַלְכוּתֵהּ
בְּחַיֵּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל־בֵּית־יִשְׂרָאֵל בַּעֲגָלָא וּבִזְמַן קָרִיב.
וְאִמְרוּ אָמֵן:

יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ. לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא.

יִתְבָּרַךְ וְיִשְׁתַּבַּח וְיִתְפָּאַר וְיִתְרוֹמַם וְיִתְנַשֵּׂא וְיִתְהַדַּר וְיִתְעַלֶּה וְיִתְהַלַּל
שְׁמֵהּ דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא:

ח״נ והערות

נאוה. הנו״ן נקודה בפתח. כן הוא בכארצ״ו, וכ״כ בסידור רש״ס ע״פ המסורה.

מקורות

ס׳. תה׳ נד, ס־כג. **בשיטי כשכת.** מצ׳ תמיד פ״ז, מ״ד; בבלי ר״ה, דף לג ע״ב; מס״ו פי״ח, ה״ב. **ס׳ מלך.** תה׳ ע, ס־ה.

לְעֵלָּא לְעֵלָּא מִן־כָּל־בִּרְכָתָא· שִׁירָתָא· תֻּשְׁבְּחָתָא וְנֶחֱמָתָא דַּאֲמִירָן בְּעָלְמָא· וְאִמְרוּ אָמֵן:

יְהֵא יְהֵא שְׁלָמָא רַבָּא מִן־שְׁמַיָּא וְחַיִּים טוֹבִים עָלֵינוּ וְעַל־כָּל־יִשְׂרָאֵל· וְאִמְרוּ אָמֵן:

עֹשֶׂה עֹשֶׂה שָׁלוֹם בִּמְרוֹמָיו· הוּא בְרַחֲמָיו· יַעֲשֶׂה שָׁלוֹם עָלֵינוּ וְעַל־כָּל־יִשְׂרָאֵל· אָמֵן:

יש אומרים ״מודעים״ ואחריה קדיש ״יהא שלמא רבא״.

והולכין לבתיהן ואוכלין סעודתן ומפסיקים מבעוד יום ומדליקין הנר.

מקורות

ואוכלין סעודתן. ע״פ בבלי ברכות, דף ח ע״ב, ויומא, דף פח ע״ב; רלו״ז ב״ר פ׳ יח, סוף סי׳ ד; סדו׳ רס״ג, עמ׳ רס; סדו׳ רבב״ג, פ״ה, עמ׳ מה; פסקי רי״ד, יומא, דף פ ע״ב; בבה״ל, סדר יוה״כ, סי׳ ז; ע״פ סת״ר סי׳ עח; סה״ת סי׳ מ.
ומפסיקים מבעוד יום. בבלי יומא, דף פח ע״ב; הלק״ל הל׳ יוה״כ סי׳ ו; רמ״ם יומא פ״ח, סי׳ ח; בבה״ל, סדר יוה״כ, סי׳ בח, וסי׳ ביח; סת״ר סי׳ עח; סה״ת סי׳ מ.

ח״נ והערות

סיום תפילת מנחה. המנהג המקורי היה לומר ׳עלינו לשבח׳ לאחר שחרית וערבית, ולא לאחר תפילת מנחה הסמוכה לערבית. וכן משמע מלשון הטור, או״ח, סוף סי׳ רלד, שכתב: ׳ואנחנו לא נדע וכו׳, ואומר ק״ש, ונפטרין לבתיהם לשלום׳, עכ״ל. אמנם במח׳ רמ״ו, אחרי מנחה של ערב יוה״כ בהנחיה כתוב לומר ׳עלינו׳. אולם במח׳ בולוניא והלאה לא מופיע לומר עלינו. במח׳ שד״ל ח״א, סוף מנחה, כתב בהנחיה: ״ואומר קדיש שלם ושיר של הלוים״, ומשמע, שהנחייה מתייחסת למנחה קטנה דווקא. אלא שהרב מ״ע הרטום, בחוברת המנהג, הרחיב את משמעות ההנחיה הנ״ל, וכתב: ״אין אומרים ׳עלינו לשבח׳ גם כשמפסיקים בין מנחה לערבית״, וכן נהוג היום שלא לומר ׳עלינו לשבח׳ אחרי מנחה, בין קטנה ובין גדולה.

מבעוד יום מברכים ומדליקים:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה· אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם· אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ
בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל־(נערב שבת: שַׁבָּת וְ)יוֹם
הַכִּפּוּרִים:

ולאחר הדלקת הנר, הולכין לבית הכנסת ומתעטפין בטליתן.

מקורות

הדלקת נרות. מצ' פסחים פ"ד, מ"ד ורלו רע"ב; ירושלמי פסחים פ"ד, ה"ד; מצ"ע שמ' פ', יב; סדו' רצב"ג, פ"ה, עמ' סמ; הרי"ג, הל' יוה"כ, עמ' פ; צפה"ל, סדר יוה"כ, סי' צית; סה"ת סוף סי' מ. **ברכה על נרות.** רמ"ג עמ"ס יומא, פ"ח, סוף סי' כז. **יום הכיפורים.** ויק' כג, כז. **הולכין לבהכ"נ.** ע"פ סרע"ג ח"ב, סי' קכ. **מתעטפין בטליתן.** רלו הל' קטנות לרמ"ג, הל' ציצית, סי' ח, בסמ ריצב"ל; ס' הגייר, סי' לה, הל' ציצית; סמ"ג, עשין, סי' כו; מנהגים דבי מהר"ס, סוף סדר יוה"כ; תצב"ץ קטן סי' קלב; לק"י ח"ח חו"ח, עמ' קמח, טעה ג.

תְּפִלַּת עַרְבִית
שֶׁל יוֹם הַכִּיפּוּרִים

סדר

תפלת ערבית ליום הכיפורים

לפני עטיפת הטלית יפריד הלילות. ואם מתעטף מבעוד יום, יברך:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה· אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם· אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ לְהִתְעַטֵּף בְּצִיצִית:

ויקוס המזן וירד לפני התיבה, ויאמר בנועם:

קבלת שבת

יוס הכיפורים אחל בשבת מומריס:

מִזְמוֹר לְדָוִד הָבוּ לַיהוָה בְּנֵי אֵלִים הָבוּ לַיהוָה כָּבוֹד וָעֹז:
הָבוּ לַיהוָה כְּבוֹד שְׁמוֹ הִשְׁתַּחֲווּ לַיהוָה בְּהַדְרַת־קֹדֶשׁ:
קוֹל יְהוָה עַל־הַמָּיִם אֵל־הַכָּבוֹד הִרְעִים יְהוָה עַל־מַיִם רַבִּים:
קוֹל־יְהוָה בַּכֹּחַ קוֹל יְהוָה בֶּהָדָר: קוֹל יְהוָה שֹׁבֵר אֲרָזִים וַיְשַׁבֵּר
יְהוָה אֶת־אַרְזֵי הַלְּבָנוֹן: וַיַּרְקִידֵם כְּמוֹ־עֵגֶל לְבָנוֹן וְשִׂרְיֹן כְּמוֹ
בֶן־רְאֵמִים: קוֹל־יְהוָה חֹצֵב לַהֲבוֹת אֵשׁ: קוֹל יְהוָה יָחִיל מִדְבָּר
יָחִיל יְהוָה מִדְבַּר קָדֵשׁ: קוֹל יְהוָה יְחוֹלֵל אַיָּלוֹת וַיֶּחֱשֹׂף יְעָרוֹת
וּבְהֵיכָלוֹ כֻּלּוֹ אֹמֵר כָּבוֹד: יְהוָה לַמַּבּוּל יָשָׁב וַיֵּשֶׁב יְהוָה מֶלֶךְ
לְעוֹלָם: יְהוָה עֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן יְהוָה יְבָרֵךְ אֶת־עַמּוֹ בַשָּׁלוֹם:

מקורות

לפני עטיפת הטלית יברך. סדו׳ רס״ג, עמ׳ לד ועמ׳ רלה; תצב״ץ קטן סי׳ קלב. **מבעוד יום יברך.** מנהגים דבי מהר״ם, סוף סדר יוה״כ; תצב״ץ קטן סי׳ קלב; רמ״ע, לוח״ת סי׳ יח, ס״ע; גאסא״ל לוח״ת, סי׳ יח, ס״ק ע, וסי׳ תריט. **מקבץ להתעטף.** תוספתא ברכות פ״ו, ה״ב; בבלי ברכות, דף ס ע״ב; סרע״ג מ״ע, סי׳ ו; סדו׳ רס״ג, עמ׳ פט ועמ׳ לד ועמ׳ רלה; סהמ״ק הל׳ ציצית; סת״ר, נספחים, סי׳ יג, תיקון ציצית; סה״ת סי׳ מו. **קבלת שבת.** סדו׳ יעב״ן ת״ע, דף שלו ע״ב, בשם הרמ״ק; ס׳ יוסף תומן, סי׳ תקפח. **מזמור לדוד.** תה׳ כט, ת׳־יג; רלו בבלי ברכות, דף כט ע״ב; סדו׳ יעב״ן ת״ע, דף שלו ע״ב, בשם אביו החכ״ל.

ח״נ והערות

מזמור לדוד. כידוע נוסח קבלת שבת המקובל ליתא במח׳ רמ״ו ובולוניא אלא רק ׳מזמור שיר ליום השבת׳.

יש מוסיפים תפילת רבי נחוניא בן הקנה:

אָנָּא· בְּכֹחַ גְּדֻלַּת יְמִינְךָ· תַּתִּיר צְרוּרָה: קַבֵּל רִנַּת עַמְּךָ· שַׂגְּבֵנוּ טַהֲרֵנוּ נוֹרָא: נָא גִבּוֹר· דּוֹרְשֵׁי יִחוּדֶךָ· כְּבָבַת שָׁמְרֵם: בָּרְכֵם· טַהֲרֵם· רַחֲמֵם· צִדְקָתְךָ תָּמִיד גְּמְלֵם: חֲסִין קָדוֹשׁ· בְּרֹב טוּבְךָ נַהֵל עֲדָתֶךָ: יָחִיד גֵּאֶה· לְעַמְּךָ פְּנֵה· זוֹכְרֵי קְדֻשָּׁתֶךָ: שַׁוְּעָתֵנוּ קַבֵּל וּשְׁמַע צַעֲקָתֵנוּ· יוֹדֵעַ תַּעֲלוּמוֹת:
בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

לְכָה דוֹדִי לִקְרַאת כַּלָּה· פְּנֵי שַׁבָּת נְקַבְּלָה:

לְכָה דוֹדִי לִקְרַאת כַּלָּה· פְּנֵי שַׁבָּת נְקַבְּלָה:

שָׁמוֹר וְזָכוֹר בְּדִבּוּר אֶחָד· הִשְׁמִיעָנוּ אֵל הַמְיֻחָד·
יְהוָה אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד· לְשֵׁם וּלְתִפְאֶרֶת וְלִתְהִלָּה:

לִקְרַאת שַׁבָּת לְכוּ וְנֵלְכָה· כִּי־הִיא מְקוֹר הַבְּרָכָה·
מֵרֹאשׁ מִקֶּדֶם נְסוּכָה· סוֹף מַעֲשֶׂה בְּמַחֲשָׁבָה תְּחִלָּה:

ח"נ והערות

לכה לדודי. פזמון לר' שלמה אלקבץ הלוי. סי' שלמה הלוי.

מקורות

תתיר. לשון חז"ל בהרבה מקומות, כמו: מכ' יבמות פט"ו, מ"ג; תוספתא שביעית פ"ח, ה"ה; בבלי שבת, דף קכ ע"ב. **צרורה.** ע"פ ש"ח כה, כט. **קבל רינת.** ע"פ תה' יז, ב. **עמך.** ע"פ שמ' ג, י. **שגבנו.** ע"פ תה' מו, ח. **טהרנו.** ע"פ יחז' לו, כה. **נורא.** ע"פ דב' ז, כא. **גבור.** ע"פ ישע' מג, יג; ירמ' לב, יח. **דורשי יחודך.** ע"פ בבלי ברכות, דף ו ע"ב; תניא, דף ג ע"ב; רלו סד"ר, סי' מת, עמ' רפ. **כבבת שמרם.** ע"פ זכ' ב, יב; תה' יז, ח; שמו"ר (ווילנא), פר' ל, סי' טו. **ברכם.** ע"פ במ' כד, ט; **טהרם.** ע"פ מכ' יומא פ"ח, מ"ט. **רחמם.** ע"פ ישע' מט, י. **לדקתך.** ע"פ תה' ה, ט; שופ' ה, יא. **תמיד גמלם.** ע"פ ישע' סג, ז. **חסין.** ע"פ תה' פט, ט. **חסין קדוש.** ע"פ דני' ז, כב. **קדוש.** ע"פ ויק' יט, ב. **ברוב טובך.** ע"פ תה' לא, כ. **נהל עדתך.** ע"פ שמ' טו, יג. **עדתך.** ע"פ תה' עד, ב. **יחיד גאֶה.** ע"פ שמ' טו, ז; ומ"א. **לעמך פנה.** ע"פ תה' כה, טז; קנ, יח; ויק"ר (ווילנא), פר' ל, סי' ג. **זוכרי קדושתך.** ע"פ ויק' כב, ב. **שועתנו.** ע"פ תה' קיט, קמו. **שועתנו קבל.** ע"פ שמו"ר (ווילנא), פר' כח, סי' ד, ומקבל תפלתן; דב"ר (ווילנא), פר' ב, סי' יב, ולפ שערי תפלה חיגן נעליס לעולם. **ושמע לצעקתנו.** ע"פ שמ' כב, כב. **יודע תעלומות.** תה' מד, כב; ויק"ר (ווילנא), פר' ח, סי' מה. **ברוך שם.** ממירתו הוא ע"פ סדה"י ד"ה ואחר קריאת. הנוסח לקוח מתוספתא פסחים פ"ג, הי"ט; בבלי פסחים, דף נו ע"ב. **ברוך שם כבוד.** ע"פ תה' עב, יט; ק, ב. **כבוד מלכותו לעולם ועד.** ע"פ תה' קמה, יח-יט. **לכה דודי.** ע"פ בבלי שבת, דף קיט ע"ב; ממירתו ע"פ ס' תקוני שבת, דף ז ע"ב. בסדה"י, סדר קבלת שבת, הובא פיוט 'לכה דודי', תחת נוסח שומר. **דודי** - ישרלב. בבלי מגחות, דף נג ע"ב, ע"פ ירמ' יב, ז. **נקראת כלה.** ע"פ בבלי ב"ק, דף לב ריש ע"ב. **כלה.** ע"פ ב"ר (ווילנא) פר' יח, סי' ח, '...ש"ל הקדוש ברוך הוא נכנסת ישרלב היה בן זוגך; ילקו"ש תורה, פר' בראשית, רמז טז. **שמור.** דב' ה, יב; ע"פ בבלי שבועות, דף כ ע"ב. **וזכור.** ע"פ שמ' כ, ח. **בדיבור אחד.** מכילי דר"י יתרו, מס' דבחודש, פר' ז, ד"ה זכור ושמור; ירושלמי נדרים פ"ג, ה"ב; בבלי שבועות, דף כ ע"ב. **השמיענו.** שופ' יג, כג. **אל המיוחד.** ע"פ דב"ר (ווילנא) פר' ב, סי' לא, 'אחד ומיוחד בעולם'; פסז"ר (לקח טוב), בר', סוף הקדמה, '...הקב"ה יחיד ומיוחד; מש"ט (בובר), בר' פר' ויאמר, פל"ה, סי' ז. **ה' אחד.** זכ' יד, ט. **לשם ולתפארת ולתהילה.** ע"פ דב' כו, יט. **לקראת שבת.** ע"פ בבלי שבת, דף קיט ע"ב. **לכו ונלכה.** ב"ח ט, ט. **כי היא מקור הברכה.** ע"פ ישע' נח, יג-יד; בבלי שבת, דף קיט ע"ב, 'שבירים... ובשבתי תרעות במה הן זוכין? תמר לו: בשביל שמכבדין את השבת'; ויק"ר

מְקֻדָּשׁ מֶלֶךְ עִיר מְלוּכָה׃ קוּמִי צְאִי מִתּוֹךְ הַהֲפֵכָה׃
רַב לָךְ שֶׁבֶת בְּעֵמֶק הַבָּכָא׃ וְהוּא יַחֲמוֹל עָלַיִךְ חֶמְלָה׃

הִתְנַעֲרִי מֵעָפָר קוּמִי׃ לִבְשִׁי בִּגְדֵי תִפְאַרְתֵּךְ עַמִּי׃
עַל־יַד בֶּן־יִשַׁי בֵּית הַלַּחְמִי׃ קָרְבָה אֶל־נַפְשִׁי גְאָלָהּ׃

הִתְעוֹרְרִי הִתְעוֹרְרִי׃ כִּי בָא אוֹרֵךְ קוּמִי אוֹרִי׃
עוּרִי עוּרִי שִׁיר דַּבֵּרִי׃ כְּבוֹד יְהוָה עָלַיִךְ נִגְלָה׃

לֹא תֵבוֹשִׁי וְלֹא־תִכָּלְמִי׃ מַה־תִּשְׁתּוֹחֲחִי וּמַה־תֶּהֱמִי׃
בָּךְ יֶחֱסוּ עֲנִיֵּי עַמִּי׃ וְנִבְנְתָה עִיר עַל־תִּלָּהּ׃

וְהָיוּ לִמְשִׁסָּה שׁוֹסַיִךְ׃ וְרָחֲקוּ כָּל־מְבַלְּעָיִךְ׃
יָשִׂישׂ עָלַיִךְ אֱלֹהָיִךְ׃ כִּמְשׂוֹשׂ חָתָן עַל־כַּלָּה׃

יָמִין וּשְׂמֹאול תִּפְרֹצִי׃ וְאֶת־יְהוָה תַּעֲרִיצִי׃
עַל־יַד אִישׁ בֶּן־פַּרְצִי׃ וְנִשְׂמְחָה וְנָגִילָה׃

בּוֹאִי בְשָׁלוֹם עֲטֶרֶת בַּעְלָהּ׃ גַּם בְּשִׂמְחָה (בְּרִנָּה) וּבְצָהֳלָה׃
תּוֹךְ אֱמוּנֵי עַם סְגֻלָּה׃ בּוֹאִי כַלָּה׃ בּוֹאִי כַלָּה׃

מקורות

(ווילנא), פר׳ לד, סי טז; ילקו״ש יפעיהו, רמז תלו, ד״ה וקרלת לצפת. **הצרכה.** ע״פ זמ׳ כ, יח. **מרחץ מקדש נסוכה.** ע״פ מש׳ ח, כג. **סוף מעשה במחשבה תחילה.** ע״פ בבלי ברכות, דף סה ע״ח. **מקדש מלך.** ע״פ עמ׳ ז, יג. **עיר מלוכה.** ע״פ תה׳ מח, ג. **קומי לאי.** ע״פ בר׳ לא, יג. **מתוך ההפכה.** בר׳ יט, כט. **רב לך שבת.** ע״פ דב׳ ג, ו. **בעמק הבכא.** תה׳ פד, ז. **יחמול עליך.** ירמ׳ טו, ה. **חמלה.** ע״פ יחז׳ טז, ה. ילקו מחמ״ג, לות ת, ד״ה חס; ס׳ הצרשיס לרד״ק, לות ת, ערך חמל. **התנערי מעפר קומי.** יפע׳ נג, ב. **לבשי בגדי.** ע״פ יפע׳ נב, ז. **בן־ישי בית הלחמי.** ע״פ ש״ב יז, יח. **קרבה אל נפשי.** תה׳ סט, יט. **התעוררי התעוררי.** יפע׳ נא, יז. **כי בא אורך.** יפע׳ ס, ז. **עורי עורי שיר דברי.** ע״פ שופ׳ ה, יב. **כבוד ה׳ עליך נגלה.** ע״פ ישע׳ ס, ז. **עליך נגלה.** לפון תכמיס בהרבה מקומות, כמו: מכילי דר״י יתרו, מס׳ דפחודש, פר׳ יח, ד״ה בכל המקום; ספרי במ׳, פר׳ נשא, פי לט, ד״ה כה תברכו; ז״ר (ווילנא), פר׳ מז, סי׳ י. **נגלה.** ע״פ ישע׳ מ, ה. **לא תבושי.** ע״פ ישע׳ נד, ד. **מה תשתוחחי ומה תהמי.** ע״פ תה׳ מב, יב; מג, ה. **כך יחסו עניי עמי.** ע״פ ישע׳ יד, לב. **עניי עמי.** ישע׳ י, ג. **ונכנתה עיר.** ירמ׳ ל, יח. **והיו למשסה שוסיך.** ע״פ ירמ׳ ל, טז. **ורחקו כל מבלעיך.** ע״פ ישע׳ מט, יט. **ישיש עליך.** ישע׳ סב, ה. **כמשוש חתן על כלה.** ע״פ ישע׳ סב, ה. **ימין ושמאול.** ישע׳ נד, ג. **ואת ה׳ תעריצי.** ע״פ ישע׳ כט, כג. **בן פרצי.** ע״פ רות ד, יח־כב. ילקו בבלי יבמות, דף עו ע״ב, ילקי מפרק לתי, מלכי הוי; רות רבה (ווילנא), פר׳ ד, סי׳ ט. **פרצי.** ע״פ בר׳ לח, כט. **ונשמחה ונגילה.** ע״פ ישע׳ כה, ט. **בושי נשלוש.** ע״פ מ״ל כג, כז. **עטרת בעלה.** מש׳ יב, ד. **בשמחה ובלהלה.** ע״פ תה׳ ח, טו. **תוך אמוני.** תהמ״ד (פיוצטוין), ריב״ז, עמ׳ 217, ד״ה הכתב. **אמוני עם סגולה.** ע״פ ש״ב כ, יט. **עם סגולה.** ע״פ דב׳ ז, ו. **בושי כלה.** ע״פ בבלי שבת, דף קיט ע״ח; רי״ח בב״ק, ריש דף לב ע״ב; רש״ם עמ״ס שבת, פט״ז, סי׳ ה; חזקוני דב׳ פ״ה, פי״ב.

יום מוסיפים:

תּוֹךְ אֱמוּנֵי עַם סְגֻלָּה׃ בּוֹאִי כַלָּה שַׁבָּת מַלְכָּתָא׃
לְכָה דוֹדִי לִקְרַאת כַּלָּה׃ פְּנֵי שַׁבָּת נְקַבְּלָה׃
בָּרוּךְ יְהוָה אֲשֶׁר נָתַן מְנוּחָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּיוֹם־שַׁבָּת קֹדֶשׁ׃

מִזְמוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת׃

שבת

לַיהוָה וּלְזַמֵּר לְשִׁמְךָ עֶלְיוֹן׃ לְהַגִּיד בַּבֹּקֶר חַסְדֶּךָ וֶאֱמוּנָתְךָ
בַּלֵּילוֹת׃ עֲלֵי־עָשׂוֹר וַעֲלֵי־נָבֶל עֲלֵי הִגָּיוֹן בְּכִנּוֹר׃ כִּי שִׂמַּחְתַּנִי
יְהוָה בְּפָעָלֶךָ בְּמַעֲשֵׂי יָדֶיךָ אֲרַנֵּן׃ מַה־גָּדְלוּ מַעֲשֶׂיךָ יְהוָה מְאֹד
עָמְקוּ מַחְשְׁבֹתֶיךָ׃ אִישׁ־בַּעַר לֹא יֵדָע וּכְסִיל לֹא־יָבִין אֶת־זֹאת׃
בִּפְרֹחַ רְשָׁעִים כְּמוֹ עֵשֶׂב וַיָּצִיצוּ כָּל־פֹּעֲלֵי אָוֶן לְהִשָּׁמְדָם
עֲדֵי־עַד׃ וְאַתָּה מָרוֹם לְעֹלָם יְהוָה׃ כִּי הִנֵּה אֹיְבֶיךָ יְהוָה כִּי־הִנֵּה
אֹיְבֶיךָ יֹאבֵדוּ יִתְפָּרְדוּ כָּל־פֹּעֲלֵי אָוֶן׃ וַתָּרֶם כִּרְאֵים קַרְנִי בַּלֹּתִי
בְּשֶׁמֶן רַעֲנָן׃ וַתַּבֵּט עֵינִי בְּשׁוּרָי בַּקָּמִים עָלַי מְרֵעִים תִּשְׁמַעְנָה
אָזְנָי׃ צַדִּיק כַּתָּמָר יִפְרָח כְּאֶרֶז בַּלְּבָנוֹן יִשְׂגֶּה׃ שְׁתוּלִים בְּבֵית
יְהוָה בְּחַצְרוֹת אֱלֹהֵינוּ יַפְרִיחוּ׃ עוֹד יְנוּבוּן בְּשֵׂיבָה דְּשֵׁנִים
וְרַעֲנַנִּים יִהְיוּ׃ לְהַגִּיד כִּי־יָשָׁר יְהוָה צוּרִי וְלֹא־עַוְלָתָה בּוֹ׃

ח"נ והערות

עולתה. זהו הקרי, והכתיב "עלתה".

מקורות

שבת מלכתא. בבלי שבת, דף קיט ע"ב; רי"ף; רי"ד; רא"ש עמ"ס שבת פט"ז, סי' ה; רמב"ם, הל' שבת, פ"ל, ה"ב. **לכה דודי.** ע"פ בבלי שבת, דף קיט ע"ב. **ברוך ה' אשר נתן.** מ"א ח, נו; מח' רומניא, דף כג ע"ב. **מזמור שיר ליום השבת.** תה' צב, ט"ז-כ"ג; רמב"ם פאר הדור, סי' קנח; מח' רומניא, דף שכח ע"ב; מח' פרס, דף ג ע"ב; במח' ליטא ועזה, ח"ב, דף תקמ ע"ב, נמצא לפחר 'כל מדרי'. **טוב להודות לה'.** תה' צב, ב-ט; מח' רומניא, דף שכח ע"ב.

יְהוָה מָלָךְ גֵּאוּת לָבֵשׁ· לָבֵשׁ יְהוָה עֹז הִתְאַזָּר· אַף־תִּכּוֹן תֵּבֵל
בַּל־תִּמּוֹט: נָכוֹן כִּסְאֲךָ מֵאָז· מֵעוֹלָם אָתָּה: נָשְׂאוּ נְהָרוֹת
יְהוָה· נָשְׂאוּ נְהָרוֹת קוֹלָם· יִשְׂאוּ נְהָרוֹת דָּכְיָם: מִקֹּלוֹת מַיִם
רַבִּים אַדִּירִים מִשְׁבְּרֵי־יָם· אַדִּיר בַּמָּרוֹם יְהוָה: עֵדֹתֶיךָ נֶאֶמְנוּ
מְאֹד· לְבֵיתְךָ נַאֲוָה־קֹדֶשׁ· יְהוָה לְאֹרֶךְ יָמִים:

יש נוהגים לומר פיוט זה (מנהג ק״ק רומה):

שְׁמַע קוֹלִי אֲשֶׁר יִשְׁמַע בְּקוֹלוֹת· וְהָאֵל הַמְקַבֵּל הַתְּפִלּוֹת·
וְהָעוֹשֶׂה בְּלִי חֵקֶר גְּדוֹלוֹת· וְנִפְלָאוֹת וְהַנּוֹרָא
עֲלִילוֹת· וְהֶחָכָם וְהַתָּם לְעוֹלָם· וְהַגִּבּוֹר עֲלֵי כָל־הַיְכוֹלוֹת· וְהָרַחוּם
וְהַחַנּוּן וְהַטּוֹב· וְהֶחָסִיד וְהַמַּרְבֶּה מְחִילוֹת· אֲשֶׁר עָנָה לְאַבְרָהָם
וְיִצְחָק· וְיִשְׂרָאֵל לְמַלֹּאוֹת כָּל־שְׁאֵלוֹת:

וְהָעוֹנָה בְּבֵית כֶּלֶא לְיוֹסֵף· וּמִבּוֹר הֶעֱלָהוּ לַגְּדֻלּוֹת· וְהָעוֹנֶה
בְּמִצְרַיִם לְעַמּוֹ· וְהוֹצִיאָם לְחֵרוּת מִסְּבָלוֹת· וְהָעוֹנֶה בַּיָּם
וַיַּעֲבִירֵם· וְטִבַּע אוֹיְבֵיהֶם בַּמְּצוּלוֹת· וְהָעוֹנֶה בְּהַר סִינַי לְמֹשֶׁה·

מקורות

ה׳ מלך. תה׳ צג, א־ה; מח׳ רומניא, דף שכח ע״ב. **שמע קולי.** ע״פ בר׳ ל, ו. **ישמע בקולות.** ע״פ שמ׳ כ, טז; תה׳ יח, ז. **והמל המקבל התפילות.** ע״פ בר׳ כה, ג; תה׳ סה, ג; שמו״ר פר׳ בשלח, פר׳ כה, סי׳ ד. **והעושה כלי חקר.** ע״פ איוב ט, י. **חקר גדולות.** ע״פ תה׳ קמה, ג. **ונפלאות ונורא עלילות.** ע״פ תה׳ סו, ה. **עלילות.** ע״פ ש״א ג, ג. **והחכם.** ע״פ יש׳ מ, יג־יד ופסוק כח. **והקייס לעולם.** ע״פ דנ׳ ו, כז. **והגבור.** ע״פ יש׳ מב, יג; ירמ׳ י, ו; לב, יח; תה׳ כד, ח. **והגבור עלי כל היכולות.** ע״פ דה״א כט, יא. **כל היכולות.** ע״פ ירמ׳ מט, יט; תה׳ עו, ח. **והרחום והחנון.** ע״פ שמ׳ לד, ו; יואל ב, יג; תה׳ פו, טו. **והטוב.** ע״פ יש׳ סג, ז; ירמ׳ לג, יא; תה׳ כה, ח; לד, ט. **והחסיד.** ירמ׳ ג, יב; תה׳ קמה, יז. **והמרבה מחילות.** ע״פ תה׳ קג, ג. **אשר ענה לאברהם.** ע״פ בר׳ כ, יז; מכ׳ תענית פ״ב, מ״ד. רלו״ז (ווילנא), פר׳ נב, סי׳ יג. **לאברהם יצחק וישרעל.** ע״פ שמ׳ לב, יג. **וישרעל.** ע״פ בר׳ לה, י; בבלי ברכות, דף יג ע״ב; מדת״נ (בובר), פר׳ קדושים, סי׳ ב. **למלות כל שאלות.** ע״פ תה׳ כ, ו; לז, ד. **והעושה בנית כלה ליוסף.** ע״פ מכילי דר״י, פר׳ בא, פר׳ יד, ד״ה ויהי מקץ. רלו״ז מדת״נ (בובר), פר׳ ויצב, סי׳ עז, ״...בכל הקדוש ברוך הוא מיהו כן״. **כלה ליוסף.** ע״פ בר׳ לט, כ. **ומבור העלהו לגדולות.** ע״פ בר׳ מא, יד, ופס׳ לה־מד; תה׳ קה, יח־כא. **לגדולות.** ע״פ דה״א יז, כא. **והעושה במלריס לעמו.** ע״פ שמ׳ ג, כד; ג, ט. **לעמו.** ע״פ שמ׳ ג, י; ש״ב ז, כג. **והוליאם לחרות מסבלות.** ע״פ שמ׳ ו, ז. **והעושה ניס.** ע״פ מכ׳ תענית פ״ב, מ״ד; ירושלמי פ״ב, ה״ב. **ויעבירם.** ע״פ שמ׳ יד, כט; תה׳ עח, יג. **וטבע לאויביהם במצולות.** ע״פ שמ׳ טו, ד; נחמ׳ ט, יא. **והעושה בהר סיני למשה.** ע״פ שמ׳ לד, א־ג.

ח״נ והערות

שמע קולי אשר ישמע בקולות. פיוט זה בן עשרים ותשע חרוזים, מיוחס לרב האי גאון. אינו מופיע במח׳ רמ״ו ובולוניא, ובאן הובנס ע״פ מח׳ שד״ל. הרב מ״ע הרטום, בחוברת המנהג, לא הזכיר לאמרו. וראו במבוא למכב״ר, מאת שד״ל, עמ׳ כז. נדפס במח׳ הספרדים.

וּבְשַׂרְתּוֹ בְּטוּבְךָ בַּגְּאֻלּוֹת. וְהָעוֹנָה לְאַהֲרֹן בַּקְּטֹרֶת. וְגַם פִּינְחָס
עֲנִיתוֹ בַּפְּלִילוֹת:

וְהָעוֹנָה יְהוֹשֻׁעַ וְעֵלִי. וְגַם חַנָּה בְּהִתְחַנְּנָהּ בְּמִלּוֹת. וְהָעוֹנָה שְׁמוּאֵל
בַּתְּשׁוּעוֹת. וְהָעוֹנָה עֲלֵי מַשְׁבֵּר לְחָלוֹת. וְהָעוֹנָה שְׁלֹמֹה
רַב שְׁלוֹמוֹת. וְגַם דָּוִד אֲשֶׁר שָׂר לָךְ בְּמַעֲלוֹת. וְהָעוֹנָה לְאֵלִיָּהוּ
בַּכַּרְמֶל. וְאֵשׁ יָרְדָה וְאָכְלָה מַאֲכָלוֹת:

וְהָעוֹנָה בְּמוֹ יֶשַׁע לֶאֱלִישָׁע. וְחִזְקִיָּה עֲנִיתוֹ בַּתְּעָלוֹת. וְהָעוֹנָה
בְּלֵב הַיָּם לְיוֹנָה. וְהוֹצֵאתוֹ לְאוֹרוֹת מֵאֲפֵלוֹת. וְהָעוֹנָה
חֲנַנְיָה וַעֲזַרְיָה. וּמִישָׁאֵל בְּהַצָּלוֹת לְהַפְלוֹת. וְהָעוֹנָה לְדָנִיֵּאל
בְּרַחֲמָיו. וּמַלְאָךְ חִלְּצָהוּ מִשְׁחָלוֹת:

וְהָעוֹנָה לְמָרְדְּכַי וְאֶסְתֵּר. וְהַפְכָּתָ יְגוֹנוֹתָם לְגִילוֹת. וְהָעוֹנָה
בְּמוֹ עֶזֶר לְעֶזְרָא. וְחַשְׁמוֹנִים עֲנִיתָם בַּחֲיָלוֹת. וְהָעוֹנָה
בְּתוֹךְ מַעְגָּל לְחוֹנִי. בְּעֵת נִשְׁבַּע בְּשִׁמְךָ רַב פְּעָלוֹת. וְהָעוֹנָה
לְכָל־צַדִּיק וְחָסִיד. אֲשֶׁר הָיוּ בְּכָל־דּוֹר בַּקְּהִלּוֹת. וְהָעוֹנָה אֳנִיּוֹת
יָם בְּסַעֲרוֹת. וְהָעוֹנָה לְמִתְעַנֶּה בְּמַחֲלוֹת. וְהָעוֹנָה לְתוֹעֵי מִדְבָּרוֹת.

מקורות

וּבְשַׂרְתּוֹ כְּטוּבְךָ בַּגְּאֻלּוֹת. ע"פ שמ' לג, יט. **וְהָעוֹנָה לְאַהֲרֹן בַּקְּטֹרֶת.** ע"פ במ' טז, יח - לה; יח, יח-טו. **וְגַם פִּינְחָס בַּפְּלִילוֹת.** ע"פ תה' קו, ל. **וְהָעוֹנָה יְהוֹשֻׁעַ.** ע"פ יהו' י, זרת. **וְעֵלִי.** ע"פ ש"א ג, יח; ב, כ-כא. **חַנָּה בְּהִתְחַנְּנָהּ בְּמִלּוֹת.** ע"פ ש"א א, י-יג. **בְּהִתְחַנְּנָהּ.** ע"פ בר' מג, כא. **בְּמִלּוֹת.** ע"פ בבלי ברכות, דף לג ע"ב, 'מכאן למתפלל שיתחנן בשפתיו'. **וְהָעוֹנָה שְׁמוּאֵל בַּתְּשׁוּעוֹת.** ע"פ ש"א ז, ט. רמו מסי' תענית פ"ב, מ"ד. **בַּתְּשׁוּעוֹת.** ע"פ יעט' מה, ז; תה' לג, טו; סיכ' ג, כו. **עֲלֵי מַשְׁבֵּר לְחָלוֹת.** ע"פ תה' מב, ח. **לְחָלוֹת.** ע"פ זכ' ז, ב. **וְהָעוֹנָה שְׁלֹמֹה.** ע"פ מ"א ג, יב. **רַב שְׁלוֹמוֹת.** ע"פ תה' עב, ז, ורמה רס"י. **דָּוִד אֲשֶׁר שָׂר לָךְ בְּמַעֲלוֹת.** תה' מפ קכ, עד פ קלד. **בְּמַעֲלוֹת.** ע"פ שמ' כ, כג. **וְהָעוֹנָה לְאֵלִיָּהוּ בַּכַּרְמֶל.** ע"פ מ"א יח, לז-לח. **וְאֵשׁ יָרְדָה.** ע"פ מ"ב א, יב. **וְאָכְלָה מַאֲכָלוֹת.** ע"פ מ"א יח, לח. **וְהָעוֹנָה בְּמוֹ יֶשַׁע לֶאֱלִישָׁע.** ע"פ מ"ב ג, ד. **וְהָעוֹנָה כְּמוֹ יֶשַׁע לְחִזְקִיָּה.** ע"פ מ"ב יט, ב. **וְחִזְקִיָּה עֲנִיתוֹ בַּתְּעָלוֹת.** ע"פ מ"ב יח, ח. **וְהָעוֹנָה בְּלֵב הַיָּם לְיוֹנָה.** ע"פ יונ' ג; וירושלמי ברכות פ"ט, ה"ב. **בְּלֵב הַיָּם.** ע"פ שמ' טו, ח, ורס"י. **וְהוֹצֵאתוֹ לְאוֹרוֹת מֵאֲפֵלוֹת.** מדת"כ (וורשה), פר' ויקרא, סי' ח, ע"פ יונ' ג, ד. **מֵאֲפֵלוֹת.** ע"פ יעט' נח, י. **וְהָעוֹנָה חֲנַנְיָה וַעֲזַרְיָה וּמִישָׁאֵל.** ע"פ דני' ג, כד-כה. **וְהָעוֹנָה דְּנִיֵּאל בְּרַחֲמָיו.** ע"פ דני' ט, יח; סה"ש (ווילנא), פר' ג, סי' ב. רמו בבלי ברכות, דף ז ע"ב. **וּמַלְאָךְ חִלְּצָהוּ.** ע"פ דני' ו, כג. **מִשְׁחָלוֹת** - מלריות. ע"פ הוש' יג, יד; תה' נא, יג. **וְהָעוֹנָה לְמָרְדְּכַי וְאֶסְתֵּר.** רמו מס' רבה (ווילנא), פר' ח, סי' ז. **וְהַפְכָתָ יְגוֹנוֹתָם לְגִילוֹת.** ע"פ אס' ט, כב. **וְהָעוֹנָה כְּמוֹ עֶזֶר לְעֶזְרָא.** ע"פ עזר' ח, כג. **וְחַשְׁמוֹנִים עֲנִיתָם בַּחֲיָלוֹת.** ע"פ מדת"ה (בובר), מז' ה, סי' יפ (ה, יב); מגלת תענית (ליכטנשטיין), הסכוליון, '...כשתקפה יד בית חשמונאי, ירדו לתוך חילותיו'. **בַּחֲיָלוֹת.** פסר"ב פי' ג, ע"פ זכ' ט, יג. **וְהָעוֹנָה בְּתוֹךְ מַעְגַּל לְחוֹנִי וכו'.** ע"פ ירושלמי תענית פ"ג, ה"ט; בבלי תענית, דף יט ע"ב. **מַעְגַּל לְחוֹנִי.** רמו רס"י ממחות, דף לד ע"ב, ד"ה דשגיל. **רַב פְּעוּלוֹת.** ע"פ יעט' כו, יג; תה' כח, ה. **וְהָעוֹנָה לְכָל צַדִּיק.** ע"פ משל' טו, כט; ויק"ר (ווילנא) פר' ח, סי' ל, 'עוב ה' לקווין, יכול לכלן? ת"ל לנפש תדרשנו'; פסר"ב (פיס שלוס), פי' מג, ד"ה כי פקד ה', 'לעלן ירחיקו ישעה למה, שלח הקב"ה מפיר תפילתו, ונתן לו מה שמבקשר'. רמו מדת"ה (בובר), מז' סח, סי' ו. **וְהָעוֹנָה לַמְּיוֹת יַם.** ע"פ תה' קז, כג-ל. **בְּסַעֲרוֹת.** ע"פ יחז' יג, יא. **וְהָעוֹנָה לְמִתְעַנֶּה בְּמַחֲלוֹת.** ע"פ תה' קז, יז-כ. **וְהָעוֹנָה לְתוֹעֵי מִדְבָּרוֹת.** ע"פ תה' קז, ד-ז.

וְהָעוֹנֶה אֲסִירִים בַּכְּבָלוֹת. וְהָעוֹנֶה לְכָל־צוֹעֵק וְקוֹרֵא. וְכָל־בָּאִים לְפָנֶיךָ לְחַלּוֹת:

עֲנֵה עָנִי שָׁפַל כָּל־הַשָּׁפְלִים. וְשָׂא חֶטְאוֹ מְקַבֵּל הַתְּפִלּוֹת. וְהַאֲרֵךְ נָא בְּרַחֲמֶיךָ שְׁנוֹתָיו. וְצַוֵּה כָּל־שְׁאֵלוֹתָיו לְמַלֹּאוֹת. וְתַחְשֹׁב כָּל־תְּפִלּוֹתָיו קְטֹרֶת. לְפָנֶיךָ כְּקָרְבָּנוֹת וְעוֹלוֹת. וְהָאֵל הַמְקַבֵּל הַתְּפִלּוֹת. שְׁמַע קוֹלִי אֲשֶׁר יִשְׁמַע בְּקוֹלוֹת:

מס יו״כ חל בשבת ובמשך השבוע נולד בקהילה בן זכר
מומריס ממד משני הפזמונים הבאים:

מַשְׂכִּיל מִכְתָּם שִׁירוּ רֵעִים. לִכְבוֹד אֵישׁ תֹּם וּתְמִים דֵּעִים.
גַּם אָמְרוּ מַה־טּוֹב וּמַה־נָּעִים. יֶלֶד הַנִּמּוֹל לִשְׁמוֹנָה.
אָשִׁיר הַיּוֹם לִבְרִית מִילָה. זִמְרָה שִׂגְיוֹן וּתְהִלָּה.
תּוֹדוֹת אַקְרִיב כִּדְמוּת עוֹלָה. וּכְמוֹ תוֹרִים וּבְנֵי־יוֹנָה:

יְהִי־שָׁלוֹם בְּחֵילֵנוּ וְשַׁלְוָה בְּיִשְׂרָאֵל.
בְּסִמָּן טוֹב בֵּן בָּא לָנוּ. בְּיָמָיו יָבוֹא גוֹאֵל.
הַיֶּלֶד יְהִי רַעֲנָן. בְּצֵל שַׁדַּי יִתְלוֹנָן.
וּבַתּוֹרָה יִתְבּוֹנָן. יְאַלֵּף דָּת לְכָל־שׁוֹאֵל: בְּסִמָּן וכו׳

מקורות

והעונה אסירים בכבלות. ע״פ תה׳ קז, י־יד. **והעונה לכל צועק וקורא.** ע״פ תה׳ קמה, יח. **וכל באים לפניך לחלות.** ע״פ זכ׳ ח, כב. **ענה עני.** ע״פ תה׳ יח, כח; לד, ז; קמ, יג. **שפל כל השפלים.** ע״פ מלא׳ ג, ט. **ושא חטאו.** ע״פ תה׳ עט, ט. **מקבל התפילות.** ע״פ בר׳ לה, ג; תה׳ סה, ג; שמו״ר פר׳ כבלא, פר׳ כח, סי׳ ד. **והאריך... שנותיו.** רמז בגלי ברכות, דף נד ע״ב. **כל שאלותיו.** ע״פ תה׳ כ, ו. **למלאות.** ע״פ דני׳ ט, ב. **ותחשוב כל תפלותיו קטורת.** ע״פ תה׳ קמא, ב. **לפניך כקרבנות ועולות.** ע״פ הוש׳ יד, ג; במדב״ר (ווילנא), פר׳ קורח, פר׳ יח, סי׳ כח; פדר״ך (מנדלבויס), פי׳ כד, סי׳ יט; מדת״ג (וורשא), פר׳ קורח, סי׳ יב. **המקבל התפילות.** ע״פ בר׳ לה, ג; תה׳ סה, ג; שמו״ר (ווילנא), פר׳ כח, סי׳ ד. **שמע קולי.** ע״פ בר׳ ל, ו. **אשר ישמע בקולות.** ע״פ בר׳ ל, ו; תה׳ כח, ו. **שירו.** ע״פ ישע׳ מב, י. **רעים.** שה״ש ה, ו. **מים תם.** בר׳ כה, כו. **ותמים דעים.** ע״פ איוב לו, טו. **מה טוב.** תה׳ קלג, ו. **ילד הנמול לשמונה.** ע״פ ויק׳ יב, ג; מכל שבת פי״ט, מ״ה; מדת״ג (וורשא), פר׳ תצוה, סי׳ ו. **משיר היום לברית מילה.** ע״פ מדת״ג (וורשא) פר׳ חיי שרה, סימן ז, ׳כשמל בנו... משמע לותו היום, הוי לומר והוספתי על כל תהלתך׳. **זמרה.** ישע׳ נא, ג; תה׳ לח, ה. **שגיון.** תה׳ ז, ו. **ותהלה.** ישע׳ סו, יא; תה׳ מ, ד. **תודות אקריב.** ע״פ תה׳ נו, יג; ק, ד. **תוריס וכני יונה.** ע״פ ויק׳ ו, יד. **יהי שלום בחילנו ושלוה.** ע״פ תה׳ קכב, ז. **ושלוה ביישראל.** ע״פ ישע׳ ל, טו. **בסימן טוב.** לשון חז״ל בהרבה מקומות, כמו: מכיל׳ דר״י יתרו, מס׳ דבחודש, פר׳ ט, ד״ה ויאמר משה; מתע״ד פי״ט, פע״ו; מס״ו פי״ט, ה״ו; בבלי שבת, דף פט ע״ח. **בן זכ לנו.** ע״פ ישע׳ ט, ה. **בימיו יבוא גואל.** ע״פ מס״ו פי״ג, הי״ב. ראו בבלי סוטה, דף מח ע״ב. **הילד יהי.** ע״פ שופ׳ יג, ה. **יהי רעגן.** ע״פ תה׳ צב, טו. **בגל שדי יתלונן.** תה׳ צא, ח. **וכתורם יתבונן.** ע״פ יהו׳ ח, ח; תה׳ ל, ג. לשון חכמים בהרבה מקומות, כמו: ירושלמי סנהדרין פ״ו, ה״ו, ׳לעיין בתורייתא׳; ויק״ר (ווילנא), פר׳ לד, סי׳ טז. **יתבונן.** ע״פ ישע׳ יד, טז; תה׳ קז, מג. **יתלף.** ע״פ איוב טו, ה.

ח״נ והערות

משכיל מכתם שירו רעים. פזמון מאת ר׳ מרדכי לאטים מרומה. **יהי שלום בחילנו.** פזמון מאת ר׳ טוביה, הנהוג לזמרו ע״פ מנהגי פירנצי וליוורנו.

סדר

הוצאת ספר תורה

פותחין את הארון ומוציאין ס״ת ועולים למזבח
ומומרים בנועם:

וַיְהִי בִּנְסֹעַ הָאָרֹן וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קוּמָה יְהוָה וְיָפֻצוּ אֹיְבֶיךָ וְיָנֻסוּ מְשַׂנְאֶיךָ מִפָּנֶיךָ:

קוּמָה עֶזְרָתָה לָּנוּ וּפְדֵנוּ לְמַעַן חַסְדֶּךָ: כִּי מִצִּיּוֹן תֵּצֵא תּוֹרָה וּדְבַר־יְהוָה מִירוּשָׁלִָם: יְהוָה שִׁמְךָ לְעוֹלָם יְהוָה זִכְרְךָ לְדֹר־וָדֹר: יְהוָה חָפֵץ לְמַעַן צִדְקוֹ יַגְדִּיל תּוֹרָה וְיַאְדִּיר:

ויש נוהגים קודם קריאת התורה:
קוּמָה יְהוָה לִמְנוּחָתֶךָ אַתָּה וַאֲרוֹן עֻזֶּךָ: כֹּהֲנֶיךָ יִלְבְּשׁוּ־צֶדֶק וַחֲסִידֶיךָ יְרַנֵּנוּ: בַּעֲבוּר דָּוִד עַבְדֶּךָ אַל־תָּשֵׁב פְּנֵי מְשִׁיחֶךָ: ומוציאין ספר התורה, ומומרים: בָּרוּךְ הַמָּקוֹם שֶׁנָּתַן תּוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בָּרוּךְ הוּא: אַשְׁרֵי הָעָם שֶׁכָּכָה לּוֹ אַשְׁרֵי הָעָם שֶׁיְּהוָה אֱלֹהָיו: אַבָּרְכָה אֶת־יְהוָה בְּכָל־עֵת תָּמִיד תְּהִלָּתוֹ בְּפִי: בַּיהוָה תִּתְהַלֵּל נַפְשִׁי יִשְׁמְעוּ עֲנָוִים וְיִשְׂמָחוּ: גַּדְּלוּ לַיהוָה אִתִּי וּנְרוֹמְמָה שְׁמוֹ יַחְדָּו:

גַּדְּלוּ לַיהוָה אִתִּי וּנְרוֹמְמָה שְׁמוֹ יַחְדָּו:

מקורות

הוצאת ס״ת. רמ״ב מס׳ יומא פ״ח סי׳ כח בתחילתו; טור או״ח, סי׳ תריט; מחזורים סדר תפלת יום״כ; שיטמ״ק עמ״ס נדרים, דף כג ע״ב. **ויסי בנסוע המרון.** במ׳ י, לה; ס׳ המחכים, ד״ה ובמ; כלבו סי׳ נז. **קומה עזרתה לנו.** תה׳ מד, כז. **כי מציון תצא.** ישע׳ ב, ג. **ה׳ חפץ למען צדקו.** ישע׳ מב, כא. **קומה ה׳ למנוחתך.** תה׳ קלב, ח־י. **ברוך המקום שנתן תורה.** רמו מתע״ד פל״ח, פי״ד. **אשרי העם.** תה׳ קמד, טו. **אברכה את ה׳.** תה׳ לד, ב. **גדלו לה׳ אתי.** תה׳ לד, ד; מס״ו פי״ד, ה״ה; סריע״ג ת״ח, סי׳ נט; מחו״ו סי׳ נג.

ח״נ והערות

סדר הוצאת ס״ת. במח׳ רמ״ו בולוניא ושד״ל הוצאת ס״ת לא מופיעה, ובנראה נקבעה בכדי לתת יותר חשיבות ויראה למעמד התרת נדרים. כתב הכל בו, סי׳ סח, ״והא דקא מפקי ליה לס״ת, כדי להתיר בו נדרים״. והשיטמ״ק במס׳ נדרים, דף כג ע״ב כתב, שהטעם הוא: ״כדי שיהא שכינה מסכמת עמהם בהתרה״. במח׳ רומניא, דף שכט ע״א, הוצאת ס״ת בין פיסקת ׳בישיבה של מעלה׳ ל׳כל נדרי׳. **פסוקים להוצאת ס״ת.** לקוחים משחרית של שבת. ובמח׳ רמ״ו ובולוניא, בתפילת שחרית לשבת, מופיע נוסח שונה ומורחב של פסוקים.

רוֹמְמוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְהִשְׁתַּחֲווּ לַהֲדֹם רַגְלָיו קָדוֹשׁ הוּא:
רוֹמְמוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְהִשְׁתַּחֲווּ לְהַר קָדְשׁוֹ כִּי־קָדוֹשׁ
יְהוָה אֱלֹהֵינוּ: אֵין־קָדוֹשׁ כַּיהוָה כִּי אֵין בִּלְתֶּךָ וְאֵין צוּר כֵּאלֹהֵינוּ:
(כִּי מִי אֱלוֹהַּ מִבַּלְעֲדֵי יְהוָה וּמִי צוּר זוּלָתֵי אֱלֹהֵינוּ:) אֶחָד
אֱלֹהֵינוּ· גָּדוֹל אֲדוֹנֵינוּ· קָדוֹשׁ וְנוֹרָא שְׁמוֹ:

כָּל־נְדָרִים

המזן פותח לבדו, ויתחיל בלחש ובירמה בדמת וזיע, וימתר:

בְּשִׁבְעָה

שֶׁל־מַעְלָה וּבִשִׁבְעָה שֶׁל־מַטָּה· עַל־דַּעַת הַמָּקוֹם בָּרוּךְ הוּא·
וְעַל־דַּעַת כָּל־הַקָּהָל הַקָּדוֹשׁ הַזֶּה· אֲנַחְנוּ מַתִּירִין לְהִתְפַּלֵּל
אֶת־הָעֲבֵרָיְנִין:

יש מוסיפין:

אוֹר זָרַע לַצַּדִּיק וּלְיִשְׁרֵי־לֵב שִׂמְחָה:

מקורות

רוממו וכו׳ להדום רגליו. תה׳ צט, ה. **רוממו וכו׳ להר קדשו.** תה׳ צט, ט. **אין קדוש.** ש״א ב, ב. **כי מי אלוה.** תה׳ יח, לב. **אחד אלהינו.** ע״פ דב׳ ו, ד; מס״ו פי״ד, ס״ה; סרע״ג ח״ל, סי׳ צט. **גדול אדוננו.** תה׳ קמז, ה; ע״פ דב׳ י, יז; ש״ב ז, כב. **קדוש ונורא שמו.** תה׳ קיא, ט; ע״פ תה׳ צט, ג. **המזן פותח וכו׳.** ע״פ שבת״ל, סדר יוה״כ, סי׳ שח; סת״ר סי׳ פ; סה״ת סי׳ מ; ספר מנהגים (עירונא), הל׳ יוה״כ; ט״ז, או״ח סי׳ תריט, סק״ח. **בישיבה של מעלה.** לשון חז״ל בהרבה מקומות, כמו: בבלי פסחים, דף נג ע״ב; בב״מ, דף פה ע״ח; ספרי פר׳ בעלותך, פי׳ צב, ד״ה אשר ידעת; מבר״ח פר׳ כ, עמ׳ 369. מנהגים דבי מהר״ם, סוף סדר יוה״כ; טור או״ח, סי׳ תריט; תשב״ץ קטן סי׳ קלח. **ובישיבה של מטה.** ראו ספרי דב׳, פר׳ וזאת הברכה, פי׳ שמו, סי׳ ה; אהמ״ד (אייזנשטיין), הלל, עמ׳ 129, ד״ה המגביהו לשבת; ילקו״ם תורה, רמז תתקנג. **על דעת המקום.** דמצ״ה או״ח, סי׳ תריט, סק״ב. **המקום ברוך הוא.** ע״פ מסי׳ תבות פ״ב, מ״ט; תוספתא פאה (ליברמן), פ״ח, ה״ד; ירושלמי מכות פ״ג, הי״ג. **הקהל הקדוש.** ע״פ במ׳ עז, ב. **מתירין להתפלל את העבריינין.** ע״פ בבלי ברכות דף ו ע״ב; ראבי״ה ח״ב, מס׳ יומא, סי׳ תקכח; מרדכי, מס׳ יומא, רמז תשכה; טור או״ח, סי׳ תריט. **העבריינין.** ראו בבלי שבת, דף מ ע״ח; נדה, דף יג ע״ב. **אור זרוע לצדיק.** תה׳ צז, יא; ס׳ פרי עץ חיים,

ח״נ והערות

בישיבה של מעלה. קטע זה אינו מופיע במח׳ הקדומים, וכאן נדפס ע״פ מח׳ שד״ל. במח׳ ׳בית הכפורת׳, הנוסח דומה מאוד. במח׳ רומניא (דף שבט ע״א), ובמח׳ האשכנזים, הנוסח שונה במקצת. **אור זרוע לצדיק.** לפי מח׳ שד״ל. במח׳ האשכנזים, פסוק זה נאמר לפני

וֶאֱסָרִים וַהֲקָדֻשׁוֹת וַחֲרָמִים וּשְׁבוּעוֹת וְקִיּוּמִים שֶׁנָּדַרְנוּ
וְשֶׁאָסַרְנוּ וְשֶׁהִקְדַּשְׁנוּ וְשֶׁהֶחֱרַמְנוּ וְשֶׁנִּשְׁבַּעְנוּ וְשֶׁקִּיַּמְנוּ
וְשֶׁקִּבַּלְנוּ עַל־נַפְשׁוֹתֵינוּ בְּשְׁבוּעָה מִיּוֹם צוֹם הַכִּפּוּרִים שֶׁעָבַר
עַד יוֹם צוֹם הַכִּפּוּרִים הַזֶּה הַבָּא עָלֵינוּ (לְשָׁלוֹם) בְּכֻלָּם חָזַרְנוּ

מקורות

שער יוה״כ פ״ב; ס׳ מחברת הקודם, שער יוה״כ. **התרת נדריס ביוה״כ.** רמ״ם מס׳ נדרים פ״ג סי׳ ה; שבה״ל, סדר יוה״כ, סי׳ שיח. רמו סדו׳ רשב״ג, פ״ב, עמ׳ נו, ומש״כ בשם רב האי גאון. **לפני ערבית.** רמ״ם מס׳ יומא פ״ח סי׳ כח ע״פ בבלי שבת, דף קמ ע״ב, ונדריס דף עז ע״ב. **כל נדרים.** ע״פ סדר״ג ח״ב, סי׳ קכ; רמ״ם מס׳ יומא פ״ח סי׳ כח בשם רס״ג; שבה״ל, סדר יוה״כ, סי׳ שיח; סת״ר סי׳ פ, ענין ליל יוה״כ; סה״ת סי׳ מ; רמו ערה״ב ח״ג סי׳ מה; והמיוחס״ק, עמ״ס נדריס, דף כג ע״ב, כ׳ שהוא תקנת תכנה״ג. **נדרים.** ע״פ בר׳ כה, כ; במ׳ ל, ג; משנ׳ דמאי פ״ב, מ״ג; בבלי ברכות, דף לב ע״ב; נדריס, דף ב ע״ב. **ומסרים.** ע״פ במ׳ ל, ג. **והקדשות.** ע״פ ויק׳ כז, יד; משנ׳ ערכין פ״ד, מ״ו. **וחרמים.** ע״פ ויק׳ כז, כח; משנ׳ חלה פ״ד, מ״ט; ערכין פ״ח, מ״ו; בבלי ערכין, דף כח ע״ב. **ושבועות.** ע״פ ויק׳ ה, ד. **וקיומים.** ע״פ במ׳ ל, טו. **מיום צום כיפורים שעבר.** כ׳ הרמ״ם במס׳ נדריס פ״ג סי׳ ה, דכך הוא נוסח המחזורים וכך נהגו הקדמונים; וכ״כ הרמ״ם במס׳ יומא פ״ח סי׳ כח בשם רס״ג; פסקי רי״ד מס׳ נדריס דף כג ע״ב; רמו שבה״ל, סדר יוה״כ, סי׳ שיח. **הבא עלינו.** ע״פ ב״ח ל, כג. **בכולם מזרנו וכו׳ שבשמים.** במח׳ מרס זוטא, ח״ב, דף תקמ ע״ב, הנוסח דומה.

ח״נ והערות

׳בישיבה של מעלה׳. ס״ת קר״ע. ובספר או״ז ח״א, אלפא ביתא, סי׳ א, כתב וז״ל: ״בזה המקרא וכו׳, סופי תיבות ׳ר׳ עקיבה׳, ונכתב בפירוש ולא ברמז״, עכ״ד. המנהג לומר פסוק זה, הוא ע״פ הקבלה, וכנכתב בס׳ פרי עץ חיים, שער יוה״כ, פ״ב. **כל נדרים.** הנוסח בעברית מופיע לראשונה בסדר עמרם גאון, ח״ב, סי׳ קכ. והוא נהוג גם במנהג רומניא, דף שכט ע״א, בשינויים קלים. **וֶאֱסָרִים.** לפי כללי הדקדוק צריך להיות: ׳וְאֶסָּרִים׳, מפני שהוא לשון רבים מ׳אֶסָּר׳ הנמצא בסוף הקטע, ובפר׳ מטות. **הקדשות.** כל הוספות ״הקדש״ אינן מופיעות במח׳ רמ״ו ובמקורות הקדומים, וכאן הוא ע״פ מח׳ בולוניא. וצ״ע היות שמתירים נדר ולא הקדש. **ושקבלנו.** לא מופיע במח׳ רמ״ו. **מיום צום כיפורים וכו׳ הבא עלינו.** קולמוסים רבים נשברו על נוסח זה, מכח קושיתו של ר״ת בספר הישר, חלק החידושים סי׳ ק. אמנם עיין בפסקי רי״ד עמ״ס נדרים, דף כג ע״ב, שתירץ וביאר בטוב טעם ודעת את הבעיות והקושיות, והעמיד את המנהג על תוקפו לבל ימוט כלל וכלל. **הבא עלינו לשלום.** כך הוא הנוסח במח׳ שד״ל.

וּבָאנוּ לִפְנֵי אָבִינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם. אִם נֶדֶר נָדַרְנוּ אֵין כָּאן נֶדֶר. אִם אִסָּר אָסַרְנוּ אֵין כָּאן אִסָּר. אִם הֶקְדֵּשׁ הִקְדַּשְׁנוּ אֵין כָּאן הֶקְדֵּשׁ. אִם חֵרֶם הֶחֱרַמְנוּ אֵין כָּאן חֵרֶם. אִם שְׁבוּעָה נִשְׁבַּעְנוּ אֵין כָּאן שְׁבוּעָה. אִם קִיּוּם קִיַּמְנוּ אֵין כָּאן קִיּוּם: בָּטֵל הַנֶּדֶר מֵעִקָּרוֹ. בָּטֵל הָאִסָּר מֵעִקָּרוֹ. בָּטֵל הַהֶקְדֵּשׁ מֵעִקָּרוֹ. בָּטֵל הַחֵרֶם מֵעִקָּרוֹ. בְּטֵלָה הַשְּׁבוּעָה מֵעִקָּרָהּ. בָּטֵל הַקִּיּוּם מֵעִקָּרוֹ: אֵין כָּאן לֹא נֶדֶר. וְלֹא אִסָּר. וְלֹא הֶקְדֵּשׁ. וְלֹא חֵרֶם. וְלֹא שְׁבוּעָה. וְלֹא קִיּוּם. יֵשׁ כָּאן סְלִיחָה וּמְחִילָה וְכַפָּרָה עַל־כָּל־עֲוֹנוֹתֵינוּ:

וחוזר לראש ואומרו עוד פעמיים.

ואח״כ אומר:

כַּכָּתוּב. וְנִסְלַח לְכָל־עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלַגֵּר הַגָּר בְּתוֹכָם כִּי לְכָל־הָעָם בִּשְׁגָגָה:

ויברך שהחיינו לפי שמי שפטר לברכו על הכוס ואומר:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. שֶׁהֶחֱיָנוּ וְקִיְּמָנוּ וְהִגִּיעָנוּ לַזְּמַן הַזֶּה:

מקורות

תניא שבשמים. לשון חז״ל בהרבה מקומות, כמו: מכ׳ סוטה פ״ט, מט״ו; ירושלמי תגיגה פ״ב, ה״ח; ויק״ר (מרגליות), פ׳ אמור, פר׳ לב, סי׳ ח. **יש כאן וכו׳ כל שווותיהן.** סה״ת סי׳ מ. **סליחה ומחילה וכפרה.** ע״פ תהל״ז (לוי שלום), סוף פר׳ ד. **על כל שווותיהן.** ע״פ מדת״ה (בובר), מז׳ כה, סי׳ ד. **לגמרי ג״פ.** רמ״ע מס׳ נדרים פ״ג סי׳ ה; ראו׳ פסקי ריי״ד עמ״ס נדרים, דף כג סוף ע״ב; שבה״ל, סדר יוה״כ, סי׳ שח; סת״ר סי׳ פ; סה״ת סי׳ מ; מו״ק מו״ח סי׳ תריט. **ומחכ״ת אומר.** סה״ת סי׳ מ. **ונסלח לכל עדת.** במ׳ טו, כו; סרע״ג ח״ב, סי׳ קכ; רמ״ע מס׳ נדרים פ״ג סי׳ ה; פסקי ריי״ד, ותוס׳ ריי״ד נדרים, דף כג ע״ב; שבה״ל, סדר יוה״כ, סי׳ שח; סה״ת סי׳ מ; הרא״ש ומדק״ח, עמ׳ תלד. **שמ״ח לברכו על הכוס.** סרע״ג ח״ב, סי׳ קכ; סה״ת סי׳ מ; מח׳ רומניא, דף שכט ע״ח. **ברכת שהחיינו.** בשלי עירובין, דף מ סוף ע״ב; פסקי ריי״ד; סרע״ג ח״ב, סי׳ קכ; סדו׳ רס״ג, עמ׳ רסח; שבה״ל, סדר יוה״כ, סוף סי׳ שיג, וסי׳ שח; סת״ר סי׳ פ; סה״ת סי׳ מ. **שהחיינו קודש ערבית.** כך מבואר בפירוש בסרע״ג ח״ב, סי׳ קכ; רמ״ע מס׳ יומא פ״ח סוף סי׳ כח, בשם רב פלטוי גאון; הריא״ז, הל׳ יוה״כ, עמ׳ פב, בשם רב נטרונאי גאון, וכ״כ בשמו בסדו׳ רשב״ג, פ״ה, עמ׳ סח; שבה״ל, סדר יוה״כ, סוף סי׳ שיג. מצא״כ הרס״ג ורב האי כתבו לברכו לאחר ערבית, וכ״כ בסדו׳ רשב״ג, פ״ה, עמ׳ נח. **וטפח ברכת שהחיינו.** ירושלמי סוכה פ״ג, ה״ד; בבלי ברכות, בגמ׳ דף לז ע״ב, ובעוד מקומות; תוספתא ברכות פ״ו, ה״י; מכ״ט שמ׳ פר׳ בא פי״ג, סי׳ טז; סרע״ג ח״ב, סי׳ עח; סדו׳ רס״ג, עמ׳ רלז; פסקי ריי״ד פסחים, דף ז ע״ב; פסקי ריא״ז ברכות פ״ט, ה״ג, אות ז; שבה״ל, ענין תנוכה, סי׳ קפה. וגרסת השדר״ח דצ׳ פר׳ וחתם הברכה, ס׳ קעח, הגוסח הוא ׳אשר החיינו׳.

ח״נ והערות

ואומרו עוד פעמיים. לפי מנהג רומניא, דף שכט ע״א, חוזריים פעמיים גם על פסוק ׳ונסלח׳. לפי מח׳ ארם צובה, דף תקנו ע״ב, יש לומר הנוסח עם הפסוק, שבע פעמים. **והגיענו לַזְּמַן הזה.** במח׳ רמ״ו (בחנוכה וגם בפסח): ׳לַזְּמַן׳, הלמ״ד בחיריק, וכ״כ המג״א, או״ח, ריש סי׳ תרעו, בשם הרש״ל ומט״מ, עמוד העבודה, ימי חנוכה, סי׳ תתקפ. במח׳ בולוניא, בחנוכה נקוד בפתח, ואילו בקידוש לליל פסח נקוד בחיריק. ודעת לק״י, או״ח ח״א, עמ׳ קלא, ענין ד, שיש לומר תמיד בפתח.

אָבִינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם· צוּר יִשְׂרָאֵל וְגוֹאֲלוֹ· בָּרֵךְ אֶת־מְדִינַת יִשְׂרָאֵל· רֵאשִׁית צְמִיחַת גְּאֻלָּתֵנוּ· הָגֵן עָלֶיהָ בְּאֶבְרַת חַסְדֶּךָ וּפְרוֹשׂ עָלֶיהָ סֻכַּת שְׁלוֹמֶךָ· וּשְׁלַח אוֹרְךָ וַאֲמִתְּךָ לְרָאשֶׁיהָ שָׂרֶיהָ וְיוֹעֲצֶיהָ וְתַקְּנֵם בְּעֵצָה טוֹבָה מִלְּפָנֶיךָ· חַזֵּק אֶת־יְדֵי מָגְנֵי אֶרֶץ קָדְשֵׁנוּ· וְהַנְחִילֵם אֱלֹהֵינוּ יְשׁוּעָה וַעֲטֶרֶת נְצָחוֹן תְּעַטְּרֵם· וְנָתַתָּ שָׁלוֹם בָּאָרֶץ וְשִׂמְחַת עוֹלָם לְיוֹשְׁבֶיהָ· וְאֶת־אַחֵינוּ כָּל־בֵּית־יִשְׂרָאֵל· פְּקֹד־נָא בְּכָל־אַרְצוֹת פְּזוּרֵיהֶם· וְתוֹלִיכֵם מְהֵרָה קוֹמְמִיוּת לְצִיּוֹן עִירֶךָ וְלִירוּשָׁלַיִם מִשְׁכַּן שְׁמֶךָ· כַּכָּתוּב בְּתוֹרַת מֹשֶׁה עַבְדֶּךָ· אִם־יִהְיֶה נִדַּחֲךָ בִּקְצֵה הַשָּׁמַיִם מִשָּׁם יְקַבֶּצְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּמִשָּׁם יִקָּחֶךָ: וֶהֱבִיאֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יָרְשׁוּ אֲבֹתֶיךָ וְיָרַשְׁתָּהּ וְהֵיטִבְךָ וְהִרְבְּךָ מֵאֲבֹתֶיךָ: וְיַחֵד לְבָבֵנוּ לְאַהֲבָה וּלְיִרְאָה אֶת־שְׁמֶךָ וְלִשְׁמוֹר אֶת־כָּל־דִּבְרֵי תוֹרָתֶךָ· הוֹפַע בַּהֲדַר גְּאוֹן עֻזֶּךָ עַל־כָּל־יוֹשְׁבֵי תֵבֵל אַרְצֶךָ· וְיֹאמַר כֹּל אֲשֶׁר נְשָׁמָה בְּאַפּוֹ

ח"ג והערות

תפילה לשלום המדינה. כמובן תפילה זו ו"מי שברך לחיילי צה"ל" אינם במח' העתיקים, וחוברו ע"י הרבנות הראשית לישראל. ונהגו לאומרם כאן וכן "מי שיברך להקהל", ע"פ חוברת המנהג האיטלקי בירושלים של הרב מ"ע הרטום, עמ' 25.

מקורות

תפילה לשלום המדינה. ע"פ ירמ' כט, ז; משנ' תמות פ"ג, מ"ג; בבלי ע"ז, דף ד ע"ח. **אבינו.** ע"פ ישע' סג, טז; דה"ח כט, י. **אבינו שבשמים.** לשון חז"ל בהרבה מקומות, כמו: משנ' סוטה פ"ט, מט"ו; ירושלמי שקלים פ"ד, ה"ח; במדב"ר (ווילנא), פר' ז, סי' ח. **והנחילם.** ע"פ ישע' מט, ח; משנ' ח, כח. **והנחילם אבינו ישועה.** ע"פ ישע' יב, ג-ג; ס, יח; תה' קיח, כח. **ועטרת נצחון.** ע"פ ישע' סג, ג. **תעטרם.** ע"פ תה' ה, יג; ח, ו. **ונתת שלום בארץ.** ע"פ ויק' כו, ו. **ושמחת עולם ליושביה.** ע"פ ישע' לה, י. **ואת אחינו וכו' פזוריהם.** ע"פ דב' ל, ג-ד; ישע' מג, ה-ו. **אחינו כל בית ישראל.** ע"פ ויק' י, ו. **פקד נא.** ע"פ ש"ב יד, יח. **מרחקות פזוריהם.** ע"פ ירמ' ג, יז; תה' ג, ח. **ותוליכם מהרה קוממיות.** ע"פ ויק' כו, יג. **לציון עירך.** ע"פ ישע' כד, כג; נב, ז; ירמ' ח, יט; מיכ' ד, ז; תה' קמו, י. **ולירושלים משכן.** ע"פ עזר' ז, טו. **משכן שמך.** תה' עד, ז. **ככתוב בתורת משה.** ע"פ יכו' ח, לח; מ"ח ב, ג; דני' ט, יג. **משה עבדך.** מ"ח ח, נג. **אם יהיה נדחך.** דב' ל, ד-ה. **ויחד לבבנו וכו' את שמך.** ע"פ תה' פו, יא. **להסכה ולירכה את שמך.** ע"פ דב' י, יב. **ולשמור וכו' תורתך.** ע"פ יכו' ח, ח. **הופע.** ע"פ תה' נ, ג; פ, ג; לעו' י, ג. **בהדר גאון.** ע"פ ישע' ב, י. **גאון עוזך.** ע"פ תה' כח, יד; פט, יא. **כל יושבי תבל ארצך.** ע"פ ישע' יח, ג. **כל אשר נשמה.** ע"פ בר' ז, כב. **נשמה באפו.** ישע' ב, כב.

ומיתקן. ע"פ תה' מג, ג. **לרחשיה שריה.** ע"פ שמ' יח, כה. **ויועציה.** ע"פ ישע' ט, כו. **ותקנם בעיצה טובה מלפניך.** ע"פ ירמ' לג, יט; ותה' עז, ז. **חזק את ידי.** ע"פ ישע' לה, ג; מג, ו. **מגני ארץ.** ע"פ תה' מז, י. **ארץ קדשנו.** ע"פ משנ' כלים פ"ח, מ"ו; ירושלמי שקלים פ"ד, ה"ח; במדב"ר (ווילנא), פר' ז, סי' ח. **והנחילם.** ע"פ ישע' מט, ח; משנ' ח, כח. **והנחילם אבינו ישועה.** ע"פ ישע' יב, ג-ג; ס, יח; תה' קיח, כח. **ועטרת נצחון.** ע"פ ישע' סג, ג. **תעטרם.** ע"פ תה' ה, יג; ח, ו. **ונתת שלום בארץ.** ע"פ ויק' כו, ו. **ושמחת עולם ליושביה.** ע"פ ישע' לה, י. **ואת אחינו וכו' פזוריהם.** ע"פ דב' ל, ג-ד; ישע' מג, ה-ו. **אחינו כל בית ישראל.** ע"פ ויק' י, ו. **פקד נא.** ע"פ ש"ב יד, יח. **מרחקות פזוריהם.** ע"פ ירמ' ג, יז; תה' ג, ח. **ותוליכם מהרה קוממיות.** ע"פ ויק' כו, יג. **לציון עירך.** ע"פ ישע' כד, כג; נב, ז; ירמ' ח, יט; מיכ' ד, ז; תה' קמו, י. **ולירושלים משכן.** ע"פ עזר' ז, טו. **משכן שמך.** תה' עד, ז. **ככתוב בתורת משה.** ע"פ יכו' ח, לח; מ"ח ב, ג; דני' ט, יג. **משה עבדך.** מ"ח ח, נג. **אם יהיה נדחך.** דב' ל, ד-ה. **ויחד לבבנו וכו' את שמך.** ע"פ תה' פו, יא. **להסכה ולירכה את שמך.** ע"פ דב' י, יב. **ולשמור וכו' תורתך.** ע"פ יכו' ח, ח. **הופע.** ע"פ תה' נ, ג; פ, ג; לעו' י, ג. **בהדר גאון.** ע"פ ישע' ב, י. **גאון עוזך.** ע"פ תה' כח, יד; פט, יא. **כל יושבי תבל ארצך.** ע"פ ישע' יח, ג. **כל אשר נשמה.** ע"פ בר' ז, כב. **נשמה באפו.** ישע' ב, כב.

יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מֶלֶךְ (ע״פ: מָלַךְ) וּמַלְכוּתוֹ בַּכֹּל מָשָׁלָה׃
אָמֵן סֶלָה׃

מי שברך למיילי נה״ל׃

מִי שֶׁבֵּרַךְ אֲבוֹתֵינוּ אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב׃ הוּא יְבָרֵךְ אֶת־חַיָּלֵי
צְבָא הַגָּנָה לְיִשְׂרָאֵל׃ הָעוֹמְדִים עַל־מִשְׁמַר אַרְצֵנוּ וְעָרֵי
אֱלֹהֵינוּ׃ מִגְּבוּל הַלְּבָנוֹן וְעַד־מִדְבַּר מִצְרַיִם וּמִן־הַיָּם הַגָּדוֹל
עַד־לְבוֹא הָעֲרָבָה׃ בַּיַּבָּשָׁה בָּאֲוִיר וּבַיָּם׃ יִתֵּן יְהוָה אֶת־אוֹיְבֵינוּ
הַקָּמִים עָלֵינוּ נִגָּפִים לִפְנֵיהֶם׃ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יִשְׁמֹר
וְיַצִּילֵם מִכָּל־צָרָה וְצוּקָה וּמִכָּל־נֶגַע וּמַחֲלָה׃ וְיִשְׁלַח בְּרָכָה
וְהַצְלָחָה בְּכָל־מַעֲשֵׂה יְדֵיהֶם׃ יְדַבֵּר שׁוֹנְאֵינוּ תַּחְתֵּיהֶם וְיַעֲטֵרֵם
בְּכֶתֶר יְשׁוּעָה וּבַעֲטֶרֶת נִצָּחוֹן׃ וְיִקְיַם בָּהֶם הַכָּתוּב׃ כִּי יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם הַהֹלֵךְ עִמָּכֶם לְהִלָּחֵם לָכֶם עִם־אֹיְבֵיכֶם לְהוֹשִׁיעַ
אֶתְכֶם׃ וְנֹאמַר אָמֵן׃

מי שברך לקהל׃

מִי שֶׁבֵּרַךְ אֲבוֹתֵינוּ אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב׃ הוּא יְבָרֵךְ
אֶת־כָּל־הַקָּהָל הַקָּדוֹשׁ הַזֶּה׃ וְאֶת־כָּל־קְהִלּוֹת הַקֹּדֶשׁ׃
הֵם וּנְשֵׁיהֶם וּבְנֵיהֶם (וּבְנוֹתֵיהֶם) וְכָל־אֲשֶׁר לָהֶם׃ וּמִי שֶׁתִּקְּנוּ
בָּתֵּי כְנֵסִיּוֹת לְתִפְלָה וְהַבָּאִים בְּתוֹכָם לְהִתְפַּלֵּל׃ וְהַנּוֹתְנִים

מקורות

ה׳ אלהי ישראל. שמ׳ ה, ל; יהו׳ ז, יג; תה׳ מח, יד. **ה׳ וכו׳ מלך.** ע״פ ישע׳ מד, ו; תה׳ צג, ל; דה״ב יח, לח. **ומלכותו בכל משלה.** תה׳ קג, יט. **שברך מבותינו מי״ו.** ע״פ בר׳ כד, ל - כה, יא - לה, ט. **מרגלו.** ע״פ מיכ׳ ה, ד. **וערי אלהינו.** ע״פ ש״ב י, יב. **מגבול הלבנון.** ע״פ דב׳ יא, כד; יהו׳ ל, ד. **ומן היס הגדול.** ע״פ במ׳ לד, ו. **יתן ה׳.** ע״פ דב׳ כח, ז. **צרה וצוקה.** ע״פ מצ׳ ל, כז. **ויצלח וכו׳ במעשה ידיהם.** ע״פ ישע׳ סה, כב-כג. **ידבר שונאינו תחתיהם.** ע״פ תה׳ מז, ד. **בכתר ישועה.** ע״פ ישע׳ גב, ח. **כי ה׳ אלהיכם ההולך.** דב׳ כ, ד. **מי שברך לקהל.** ע״פ מ״ש ח, יד; מחו״ו סי׳ קצ; רמו״ו סי׳ ס״ל, ענין שבת, סי׳ פח; מוכח בסת״ר סי׳ טז, ענין קריאת ס״ת. **הם ונשיהם ובניהם ובנותיהם.** ע״פ ירמ׳ יד, טז. **וכל אשר להם.** ע״פ בר׳ מו, לב. **והבחיס בתוכם להתפלל.** ע״פ בבלי ברכות, דף ח ע״ב, ׳...ומתפלל עם הציבור, מעלה היה עליו כאילו פדאני, לי ולבני, מבין תומות העולם׳; תיכ״ר (ווילנא), פר׳ ג, סי׳ ג; מדמ״ש (בובר), פר׳ טו, סי׳ כט.

שֶׁמֶן לַמָּאוֹר וְיַיִן לְקִדּוּשׁ וּלְהַבְדָּלָה וּמְזוֹנוֹת לָאוֹרְחִים וּצְדָקָה
לָעֲנִיִּים. וְהָעוֹסְקִים בַּתּוֹרָה (וּבַמִּצְוֹת). וְהָעוֹסְקִים בְּצָרְכֵי
צִבּוּרָם לְשֵׁם שָׁמַיִם וּבֶאֱמוּנָה. הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יְשַׁלֵּם
שְׂכָרָם. וְיִסְלַח לְכָל־עֲוֹנָם וּירַפֵּא לְכָל־גּוּפוֹתָם וְיִשְׁלַח בְּרָכָה.
רְוָחָה וְהַצְלָחָה בְּכָל־מַעֲשֵׂה יְדֵיהֶם. עִם כָּל־יִשְׂרָאֵל אֲחֵיהֶם.
וְנֹאמַר אָמֵן:

מִי שֶׁבֵּרַךְ (אִמּוֹתֵינוּ) שָׂרָה רִבְקָה רָחֵל וְלֵאָה. הוּא יְבָרֵךְ
אֶת־כָּל־בֵּית יִשְׂרָאֵל שֶׁעוֹשָׂה מְעִיל אוֹ מִטְפַּחַת לְכְבוֹד
הַתּוֹרָה. וְהַמְתַקֶּנֶת נֵר לְכְבוֹד הַתּוֹרָה. הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא
יְשַׁלֵּם שְׂכָרָה. וְיִתֵּן לָהּ גְּמוּלָהּ הַטּוֹב. וְנֹאמַר אָמֵן:

הַשְׁכָּבָה לְרַבָּנִים

וְהַחָכְמָה מֵאַיִן תִּמָּצֵא וְאֵי זֶה מְקוֹם בִּינָה: אֲשֶׁרֵי אָדָם מָצָא
חָכְמָה וְאָדָם יָפִיק תְּבוּנָה: מָה רַב־טּוּבְךָ אֲשֶׁר־

ח"ג והערות

השכבה לרבנים. מבאן עד והוא רחום, לא נמצא במח' הקדומים. נוסח ההשכבה, הוא נוסח ספרדי, נדפס במח' 'עוד יוסף חי', ירושלים, תשס"ה.

מקורות

שמן למאור. שמ' כה, ו. רלו"ז במדב"ר (ווילנא), פר' טו, סי' ו; מדת"כ (בובר), פר' בהעלותך, סי' ו. **ויין לקידוש ולהבדלה.** רלו"ז בבלי פסחים דף קיג ע"ב, 'מאי היא? דמסייר מקידושא לאבדלתא'. **ומזונות לאורחים.** ע"פ יצע' נח, ז; ויק"ר (ווילנא), פר' לד, סי' יח; מדת"כ (בובר), מז' מת, סי' ד (מת, ג). **ולצדקה לעניים.** ע"פ תוספתא פאה (ליברמן), פ"ד, הי"ט; ירושלמי פאה פ"ח, ה"ח; בבלי שבת, דף קנ ע"ח; 'פוסקים לצדקה לעניים בשבת'; ב"ר (ווילנא), פר' לג, סי' ג. **והעוסקים בתורה.** משנ' תמיד פ"ג, מ"ב, ע"פ תיכ' ג, כח; ירושלמי תענית פ"ד, ה"ב; בבלי ברכות, דף ה ע"ח; ב"ר (ווילנא), פר' סו, סי' ח. **העוסקים בתורה. בצרכי ציבור.** שבה"ל, ענין שבת, סי' פח; סת"ר סוף סי' טז, ענין קריאת ס"ת. **והעוסקים בצרכי לבורם לשם שמיים.** ע"פ משנ' תמות פ"ב, מ"ב; תדא"ר (תיש שלום), פר' יח, ד"ה בקנו רחמיס; ילקו"ש תורה, רמז תשעו, ד"ה וידבר משה אל ה'. **ובתמונה.** ע"פ מ"ב יב, טז. **הקב"ה ישלם שכרם.** ע"פ משנ' מכות פ"ח, מ"ג; ירושלמי מכות פ"ח, ה"ה; בבלי סנהדרין, דף ט ע"ח; ספרא ויק', דבורא דחובה, פר' יב, סי' ח; מד"ז רות (בובר), פר' ח, סי' ח. **ויפלח לכל עוונם.** ע"פ יומ' לג, ח. **וירפא לכל גופותם.** ע"פ משנ' ד, כב. **וישלח ברכה.** ע"פ מלא' ג, י; תה' קכח, ב. **ברכה... בכל מעשה ידיהם.** ע"פ דב' כח, ח. **רווחה.** ע"פ שמ' ח, יא. **והצלחה.** רלו' ס' הערוגים לרד"ק, חות ג, ערך גלח. **שברך לאמותינו.** בבלי מזיר, דף כג ע"ב, ע"פ שופ' ה, כד; סנהדרין, דף קה ע"ב. **שרה רבקה רחל ולאה.** חד"ג, נוסח ח, פל"ז, ד"ה בשבעה דבריס; בבלי מזיר, דף כג ע"ב; מדת"י (וורשא), פר' וירא, סי' יז. **שעושה מעיל או מטפחת וכו' והמתקנת נר לכבוד התורה.** רלו' שבה"ל, ענין שבת, סי' פח; ד"י תו"ח, סי' רפד, חות ז. **מעיל.** ע"פ שמ' כח, ד. **מעיל... לכבוד התורה.** רלו' ספ"ר, הל' תיכוסין ויטוחין, סוף סי' שמה. **מטפחת.** ע"פ רות ג, טו; בבלי מגילה, דף לב ע"ח. **נר לכבוד התורה.** ע"פ שבה"ל, סדר חג הסוכות, סי' שעח; ס' קושיות, חות לג. **הקב"ה ישלם שכרה.** ע"פ רות ב, יב. **גמולה הטוב.** ע"פ ש"ט כד, יז; משנ' לח, יב. **השכבה והזכרות נשמות.** רלו' מרדכי, יומא, רמז תשכו, סוף ד"ה ממשנ; ספ"ר, הל' יוה"כ, סי' ריח; ס' כלבו סי' ע; דמ"ה חו"מ, סוף סי' תרכח. **והחכמה מאין תמצא.** איוי' כח, יב; רלו' דע"ז דב' לד, ה; פסקי ריא"ז סנהדרין פי"ח ה"ע חות ג. **מצרי מלם.** משנ' ג, יג. **מה רב טובך.** תה' לא, כ.

צָפְנָתָ לִירֵאֶיךָ פָּעַלְתָּ לַחוֹסִים בָּךְ נֶגֶד בְּנֵי אָדָם: מַה־יָּקָר חַסְדְּךָ אֱלֹהִים וּבְנֵי אָדָם בְּצֵל כְּנָפֶיךָ יֶחֱסָיוּן: יִרְוְיֻן מִדֶּשֶׁן בֵּיתֶךָ וְנַחַל עֲדָנֶיךָ תַשְׁקֵם:

יִזְכֹּר אֱלֹהִים לְטוֹבָה

אֶת־נֶפֶשׁ מַעֲלַת מוֹרֵינוּ הָרַב צְבִי הִירְשׁ מַרְגָּלִיּוֹת

וְאֶת־נֶפֶשׁ מעמוה״ר אַבְרָהָם שְׁלֹמֹה קַאמְפְּנִיאָנוֹ

וְאֶת־נֶפֶשׁ מעמוה״ר יוֹסֵף הַלֵּוִי

וְאֶת־נֶפֶשׁ מעמוה״ר שְׁמוּאֵל קוֹלוֹמְבּוֹ

וְאֶת־נֶפֶשׁ מעמוה״ר רָפָאֵל מְלָא פִּירְגוֹלָא

וְאֶת־נֶפֶשׁ מעמוה״ר חַיִּים רוֹזֶנְבֶּרְג

וְאֶת־נֶפֶשׁ מעמוה״ר יְהוּדָה אַבְרָהָם אוֹרְוִוייטוֹ הי״ד

וְאֶת־נֶפֶשׁ מעמוה״ר יַעֲקֹב אַאוּגוּסְטוֹ חַסְדָּא הי״ד

וְאֶת־נֶפֶשׁ מעמוה״ר מֹשֶׁה אוֹטוֹלֶנְגִי הי״ד

וְאֶת־נֶפֶשׁ מעמוה״ר יַעֲקֹב הַלֵּוִי הי״ד

וְאֶת־נֶפֶשׁ מעמוה״ר נָתָן עַמִּינָדָב יוֹנָה קַאסוּטוֹ הי״ד

וְאֶת־נֶפֶשׁ מעמוה״ר רָאוּבֵן פָּאצִ׳יפִּיצִ׳ הי״ד

וְאֶת־נֶפֶשׁ אַאוּגִ׳נְיוֹ כֹּהֵן סַצִ׳רְדוֹטִי הי״ד

וְאֶת־נֶפֶשׁ עֲקִיבָא מָאיסְטְרוֹ הי״ד

וְאֶת־נֶפֶשׁ מעמוה״ר מַזָּל טוֹב יִשַׁי קַאסְטִילְבּוֹלוֹנְיֶיזִי

וְאֶת־נֶפֶשׁ מעמוה״ר דָּוִד פְּרַאטוֹ

וְאֶת־נֶפֶשׁ מעמוה״ר מֹשֶׁה דָּוִד קָאסוּטוֹ

וְאֶת־נֶפֶשׁ מעמוה״ר חִזְקִיָּה מֵידָד רוֹקָא

וְאֶת־נֶפֶשׁ מעמוה״ר מְנַחֵם קָאלוֹ

וְאֶת־נֶפֶשׁ מע׳ הֶחָבֵר יְהוֹשֻׁעַ מָשִׁיחַ

וְאֶת־נֶפֶשׁ מעמוה״ר שַׁבְּתַאי טוֹאָף

וְאֶת־נֶפֶשׁ מעמוה״ר אֵלִיָּה שְׁמוּאֵל הַרְטוֹם

וְאֶת־נֶפֶשׁ מעמוה״ר דָּן לָאטִיס

וְאֶת־נֶפֶשׁ מעמוה״ר דָּרְיֵוש דִיסֵנִי

וְאֶת־נֶפֶשׁ מעמוה״ר גֶּרְשׁוֹם פּוֹלָאקוֹ

וְאֶת־נֶפֶשׁ מעמוה״ר שָׁאוּל נִסִּים

וְאֶת־נֶפֶשׁ מעמוה״ר צְבִי פְּרִידְנְטַהַל

וְאֶת־נֶפֶשׁ מע׳ המשכיל יוֹסֵף קוֹלוֹמְבּוֹ

וְאֶת־נֶפֶשׁ מעמוה״ר אַבְרָהָם דָּוִד שָׁאוּמָן

וְאֶת־נֶפֶשׁ מעמוה״ר חַיִּים זְאֵב הַלֵּוִי הִירְשְׁבֶּרְג

וְאֶת־נֶפֶשׁ מעמוה״ר אַהֲרֹן יִצְחָק זַסְלַנְסְקִי

וְאֶת־נֶפֶשׁ מעמוה״ר אַהֲרֹן דִּישׁוֹן

ח״נ והערות

רשימת הרבנים. הסדר הוא לפני שנת פטירתם.

מקורות

מה יקר חסדך. תה׳ לו, ח־ט. **יזכור מלהיס לטובה.** ע״פ נחמ׳ ה, יט. **את נפש.** ע״פ בר׳ יד, ה.

וְאֶת־נֶפֶשׁ מע׳ הַמַּשְׁכִּיל חִזְקִיָּהוּ נִיצָנִי (גִ׳נאצָאנִי)

וְאֶת־נֶפֶשׁ מע׳ הַמַּשְׁכִּיל יְהוּדָה מְנַחֵם פָּאצִ׳יפִיצִ׳

וְאֶת־נֶפֶשׁ מע׳ הַמַּשְׁכִּיל מֹשֶׁה פִּיאֶצָא אוֹ שָׁאת

וְאֶת־נֶפֶשׁ מעמוה״ר אַבְרָהָם סוֹפֵר

וְאֶת־נֶפֶשׁ מעמוה״ר מֹשֶׁה אַרְנְדְט

וְאֶת־נֶפֶשׁ מע׳ הַמַּשְׁכִּיל מֹשֶׁה סִיגְרִי

וְאֶת־נֶפֶשׁ מעמוה״ר אָלְדָד לוּצָאטוֹ

וְאֶת־נֶפֶשׁ מע׳ הַמַּשְׁכִּיל שִׁמְעוֹן הַכֹּהֵן סַאצִ׳רְדוֹטִי

וְאֶת־נֶפֶשׁ מע׳ הַמַּשְׁכִּיל יִשְׂרָאֵל אֶלִישָׁע

וְאֶת־נֶפֶשׁ מעמוה״ר רָפָאֵל גְּרַאסִיני

וְאֶת־נֶפֶשׁ מעמוה״ר מְנַחֵם עַמָּנוּאֵל הַרְטוֹם

וְאֶת־נֶפֶשׁ מע׳ הַמַּשְׁכִּיל רָפָאֵל לָאטִיס

וְאֶת־נֶפֶשׁ מע׳ הַמַּשְׁכִּיל חִזְקִיָּהוּ נִיצָנִי (גִ׳נאצָאנִי)

וְאֶת־נֶפֶשׁ מעמוה״ר דָּוִד בֵּילְגְּרַאדוֹ

וְאֶת־נֶפֶשׁ מע׳ הַמַּשְׁכִּיל אָלְדָד סוֹנִינוֹ

וְאֶת־נֶפֶשׁ מעמוה״ר יְהוּדָה פַּאוּוֹנְצִ׳ילוֹ

וְאֶת־נֶפֶשׁ מעמוה״ר אֵלִיָּה קוֹפְּצִ׳וּבְסְקִי

וְאֶת־נֶפֶשׁ מעמוה״ר יִצְחָק קְהַאן

וְאֶת־נֶפֶשׁ מעמוה״ר יְהוּדָה כַּחֲלוֹן

וְאֶת־נֶפֶשׁ מעמוה״ר יִשָּׁשכָר (בְּרְטִי) אָקְרְט

וְאֶת־נֶפֶשׁ מעמוה״ר יוֹסֵף סִיאֶרָה

וְאֶת־נֶפֶשׁ מעמוה״ר אֶלִיהוּא רָפָאֵל טוֹאָף

וְאֶת־נֶפֶשׁ מעמוה״ר אַבְרָהָם שׁוּנְאָק

וְאֶת־נֶפֶשׁ מעמוה״ר שִׁמְעוֹן אַקִילֶה וִיטֶרְבּוֹ

וְאֶת־נֶפֶשׁ מעמוה״ר יוֹסֵף לַארַס

וְאֶת־נֶפֶשׁ כָּל־הָרַבָּנִים וְהַחֲכָמִים אֲשֶׁר הִרְבִּיצוּ תוֹרָה בְּיִשְׂרָאֵל· עִם־נֶפֶשׁ אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב אֲשֶׁר הֵם חַיִּים בְּגַן־עֵדֶן· וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יִכֵּין לָהֶם מְנוּחָה בִּצְרוֹר הַחַיִּים הַנִּצְחִיִּים תַּחַת כִּסֵּא הַכָּבוֹד· וּלְעֵת תְּחִיַּת הַמֵּתִים יָקִיצוּ וִירַנְּנוּ· כְּדִכְתִיב הָקִיצוּ וְרַנְּנוּ שֹׁכְנֵי עָפָר כִּי טַל אוֹרוֹת טַלֶּךָ וָאָרֶץ רְפָאִים תַּפִּיל: וְאֵל הָרַחֲמִים יִתֵּן לְכֻלָּנוּ חַיִּים טוֹבִים

מקורות

הרבנים והחכמים. ע״פ תדפ״ר (חיים שלוס), פר׳ יח, ד״ה פעם חלת הייתי. **הרביצו תורה בישראל.** לשון חכמים הוא, כמו: פסז״ר בר׳, פר׳ ויחי, פמ״ט, סי׳ יד; תהמ״ד (חיימשטיין), יעקב מצינו, עמ׳ 235. **חייס בגן עדן.** ראו שה״ש (ווילנא), פר׳ ת, סי׳ יב. **והקב״ה יכין להם מנוחה.** ראו בצלי ברכות, דף סד ע״ח, ׳תלמידי חכמים אין להסס וכו׳; מדת״ה (בובר), מז׳ פד, סי׳ ד. **בצרור החיים.** ש״מ כה, כט. **תחת כסא הכבוד.** ראו מדת״ג (וורשא), פר׳ וזאת הברכה, סי׳ ו, ע״פ קה׳ ג, כח; תד״ג פ׳, יג, ד״ה צחותא שעה, ע״פ ש״מ כה, כט; תדפ״ר פר׳ ד, ד״ה לח מצה בלבד; בצלי שבת, דף קיב ע״ב; מתע״ד פל״ד, פ״ה; מד״ז קה׳ (בובר), פר׳ ג, סי׳ כח. **תחיית המתים.** ירושלמי פאה פ״ח, ה״ח; בצלי סנהדרין, דף ל ע״ח. **הקיצו ורננו.** ישע׳ כו, יט. **ושלהרחמים.** ע״פ דבר׳ מג, יד. **יתן לכולנו חיים טובים.** ע״פ בצלי יומא, דף עח ע״ח. **יתן לכולנו וכו׳ וכעולם הבא.** ע״פ מד״ז

בָּעוֹלָם הַזֶּה וּבָעוֹלָם הַבָּא וִימַלֵּא מִשְׁאֲלוֹת לִבֵּנוּ לְטוֹבָה. וְכֵן יְהִי רָצוֹן. וְנֹאמַר אָמֵן:

הזכרת נשמות חללי צה״ל וחללי הטרור שנפלו:

יִזְכֹּר אֱלֹהִים לְטוֹבָה

אֶת־נֶפֶשׁ יוֹסֵף אוֹסְמוֹ
וְאֶת־נֶפֶשׁ יוֹסֵף אֵינְצוֹ בּוֹנָאוֵינְטוּרָא
וְאֶת־נֶפֶשׁ רָאוּבֵן הַרְטוֹם
וְאֶת־נֶפֶשׁ רָאוּבֵן וּוֹלְטֵירָא
וְאֶת־נֶפֶשׁ שְׁמוּאֵל פְּרַנְקוֹ וֵינֵיצְיָאנוֹ
וְאֶת־נֶפֶשׁ מְנַחֵם אַרְמַנְדוֹ חַיִּים
וְאֶת־נֶפֶשׁ זְכַרְיָה אַלְחוֹ טֶרְיֵיס
וְאֶת־נֶפֶשׁ אוּגוֹ יוֹרָם טֶרְיֵיס
וְאֶת־נֶפֶשׁ נָתָן גּוּאַלְטִיֵּירוֹ מֵאֲדוּמִים
וְאֶת־נֶפֶשׁ אוּרִיאֵל מוֹרְפּוּרְגוֹ
וְאֶת־נֶפֶשׁ מָרְדְּכַי מוֹרְפּוּרְגוֹ
וְאֶת־נֶפֶשׁ אֱלִיָּהוּ סָלוֹנִיקְיוֹ
וְאֶת־נֶפֶשׁ בֶּן־צִיּוֹן סֶרְג׳וֹ פָּאוּוֶנְצֶ׳לוֹ
וְאֶת־נֶפֶשׁ גֵּרְשׁוֹן סִילְוִיוֹ קָאלוֹ
וְאֶת־נֶפֶשׁ דָּוִד קְלָאוּדְיוֹ קָאמְפִּי
וְאֶת־נֶפֶשׁ יוֹסֵף קוֹנְטִי הַכֹּהֵן
וְאֶת־נֶפֶשׁ יְחֶזְקֵאל בֶּן־יַעֲקֹב הַכֹּהֵן
וְאֶת־נֶפֶשׁ ג׳וֹרְג׳יָה אַבּוּלַאפְיוֹ קְלִינְגֶבַיְיל
וְאֶת־נֶפֶשׁ חַנָּה מִשֶּׁרֶשׁ זְבוּלוֹן קַאסוּטוֹ
וְאֶת־נֶפֶשׁ אֶסְתֵּר סָאלוֹנִיקְיוֹ מִיכָאֵל
וְאֶת־נֶפֶשׁ דָּן סָגֵרָה
וְאֶת־נֶפֶשׁ בְּרוּנוֹ מֵאִירְס

וְאֶת־נֶפֶשׁ גָּד לֵאוֹנְצִינִי
וְאֶת־נֶפֶשׁ גָּד נָבָארָה
וְאֶת־נֶפֶשׁ שָׂרָה אָבִיבָה סוֹנִינוֹ
וְאֶת־נֶפֶשׁ אָמִיר אַסְקָרְלִי
וְאֶת־נֶפֶשׁ מַרְקוֹ וּוֹגֵירָא
וְאֶת־נֶפֶשׁ גַּבְרִיאֵל מָאוּרִיצְיוֹ לֶוִי
וְאֶת־נֶפֶשׁ עֵלִי הַרְטוֹם
וְאֶת־נֶפֶשׁ עוּזִי פַּיִן
וְאֶת־נֶפֶשׁ מָרְדְּכַי אַנְג׳לוֹ שְׁאֵת
וְאֶת־נֶפֶשׁ אוּרִי דְאַנְג׳לִי
וְאֶת־נֶפֶשׁ גַּבְרִיאֵל פֶּרְמוּטִי
וְאֶת־נֶפֶשׁ עָמוֹס חַיִּים עֶשִׁירִי (רַייְכְּמַן)
וְאֶת־נֶפֶשׁ רָפָאֵל פְּרוֹקָאצ׳יָה
וְאֶת־נֶפֶשׁ נָתָן עֶבְרוֹן
וְאֶת־נֶפֶשׁ יְהוּדָה לֵאוֹנַרְדּוֹ פְּרוֹקָאצ׳יָה
וְאֶת־נֶפֶשׁ בִּיאַנְקָא קַאוּדֶרְס שְׁחֹרוֹר
וְאֶת־נֶפֶשׁ יִשַׁי לֶוִי
וְאֶת־נֶפֶשׁ יְהוֹנָתָן יוֹנִי דְּבִירִי
וְאֶת־נֶפֶשׁ נָאוֹר קַאלוֹ
וְאֶת־נֶפֶשׁ יוֹחַאי פּוֹרָת
וְאֶת־נֶפֶשׁ

מקורות

(בובה), קה׳, פר׳ יב, סר׳ ז. **וימלא משאלות לבנו לטובה.** ע״פ בבלי ברכות, דף נז ע״ב. **וכן יהי רצון.** ע״פ דב״ר (ווילנא), פר׳ ותא הברכה, פר׳ יא, סוף סי׳ י. **הזכרת נשמות.** רלו מדת״ג (וורשא), פר׳ תחזיון, סר׳ ג; ספרי דב׳, פר׳ שופטים, פ׳ יז; פסר״ג, פ״כ, פ׳ מתן תורה; מתו״ו סר׳ קנ; שבה״ל, ענין שבת, סר׳ פח. ורלו מש״כ בשם הר״ם כ״ץ; שבה״ל, ענין ר״ח סר׳ קפ; סת״ר סר׳ עז, ענין קריאת ס״ת, וסר׳ לד ענין שבת ור״ח.

כָּל־חַיָּלַי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֶעֱרוּ לַמָּוֶת נַפְשָׁם לְמַגֵּר אֶת־הָאוֹיֵב
הַמִּתְנַפֵּל עָלֵינוּ וַאֲשֶׁר נָפְלוּ חֲלָלִים בְּמִלְחַמְתָּם
נֶגֶד הַצָּר הַצּוֹרֵר אֲשֶׁר הִתְקוֹמֵם לִגְזֹל מִמֶּנּוּ אֶת־אַרְצֵנוּ
וְאֶת־פְּרִי עֲמָלֵנוּ וּלְכַלּוֹתֵינוּ מֵעַל־אַדְמָתֵנוּ· וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ
הוּא יַמְצִיא מְנוּחָה נְכוֹנָה תַּחַת כַּנְפֵי הַשְּׁכִינָה לְנִשְׁמוֹתֵיהֶם
וּלְנִשְׁמוֹת כָּל־הַנִּרְצָחִים בִּידֵי הָאוֹיֵב הָאַכְזָרִי· בְּגַן־עֵדֶן תְּהֵא
מְנוּחָתָם בְּמַעֲלוֹת קְדוֹשִׁים וּטְהוֹרִים· וְיָנוּחוּ בְשָׁלוֹם עַל־
מִשְׁכָּבָם וְיַעַמְדוּ לְגוֹרָלָם לְקֵץ הַיָּמִין· וּבְזִכוּתָם יָשׁוּבוּ בָּנִים
לִגְבוּלָם· נַחֵמֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֵאָבְלֵנוּ הַכָּבֵד עַל־הַנֶּהֱרָגִים
וְהַנִּרְצָחִים· וּבְנֶחָמַת צִיּוֹן וִירוּשָׁלַיִם נֶנָּחֵם כֻּלָּנוּ· וְתָחֵזֶינָה
עֵינֵינוּ בַּהֲקָמַת מַלְכוּת יִשְׂרָאֵל הַשְּׁלֵמָה וּבְשׁוּבְךָ לְצִיּוֹן
וּבְבִנְיַן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ· וְקַיֵּם בְּיָמֵינוּ אֶת־דִּבְרֵי נְבִיאֶיךָ
הַקְּדוֹשִׁים· לֹא־יִשָּׂא גּוֹי אֶל־גּוֹי חֶרֶב וְלֹא־יִלְמְדוּ עוֹד מִלְחָמָה:
כִּי־מָלְאָה הָאָרֶץ דֵּעָה אֶת־יְהוָה כַּמַּיִם לַיָּם מְכַסִּים: אָמֵן·
כֵּן יְהִי רָצוֹן:

מקורות

מאסר הערו למות נפשם. ע"פ יפע' נג, יב. **למגר.** ע"פ תה' פט, מה. **האויב המתנפל עלינו.** ע"פ תהמ"ד (תיזשבטין), מד' מסתר, עמ' 62, פ' יד, סי' יח. **נפלו חללים.** ע"פ ירמ' נא, מט. **במלחמתם.** ע"פ יחז' לב, כז. **הצר הצורר.** ע"פ במ' י, ט. **מאסר התקומם.** ע"פ תה' קלט, כא. **לגזול ממנו.** ע"פ מיכ' ב, ב. **את ארצנו.** ע"פ דבר' טו, יח; שמ' ו, ח. **פרי עמלנו.** ע"פ דב' כו, ז ומתע"ד. **ולכלותינו מעל אדמתנו.** ע"פ שמ' לב, יב. **בידי האויב האכזרי.** ע"פ ירמ' ל, יד; ולקו"ש תורה, רמז תתקמו, ד"ה כי לא כנורנו. **במעגלות קדושים וטהורים.** ע"פ בבלי שבת, דף קה ע"ב; מדת"ה (בובר), מז' ח, סי' ב, 'שמנו קדושים וטהורים'. **ויעמדו לגורלם לקץ הימין.** ע"פ דני' יב, יג. **ישובו בניס לגבולם.** ע"פ ירמ' לא, טז. **נחמנו ה'.** ע"פ יפע' מט, יג. **מחבלנו הכבד.** ע"פ בר' ג, יח. **ובנחמת ציון.** ע"פ יפע' נח, ג. **וירושלים נחזה כולנו.** ע"פ יפע' סו, יג. **ותחזינה עינינו.** ע"פ מיכ' ד, יא. **לגי ישע גוי.** יפע' ב, ד. **כי מלאה הארץ.** יפע' יא, ט. **ממן כן יהי רצון.** דב"ר סוף פר' יא.

מחזירים הספר תורה למרון הקודם ואומר החזן והציבור יחד עמו:

בַּחוּרִים וְגַם־בְּתוּלוֹת זְקֵנִים עִם־
נְעָרִים: יְהַלְלוּ אֶת־שֵׁם
יְהוָה כִּי־נִשְׂגָּב שְׁמוֹ לְבַדּוֹ הוֹדוֹ
עַל־אֶרֶץ וְשָׁמָיִם: וַיָּרֶם קֶרֶן לְעַמּוֹ
תְּהִלָּה לְכָל־חֲסִידָיו לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל
עַם קְרֹבוֹ הַלְלוּ־יָהּ: מְהֻלָּל אֶקְרָא
יְהוָה וּמֵאֹיְבַי אִוָּשֵׁעַ: וּבְנָחָה יֹאמַר
שׁוּבָה יְהוָה רִבְבוֹת אַלְפֵי יִשְׂרָאֵל:
בַּעֲבוּר דָּוִד עַבְדֶּךָ אַל־תָּשֵׁב פְּנֵי
מְשִׁיחֶךָ: כִּי לֶקַח טוֹב נָתַתִּי לָכֶם
תּוֹרָתִי אַל־תַּעֲזֹבוּ: עֵץ־חַיִּים הִיא
לַמַּחֲזִיקִים בָּהּ וְתֹמְכֶיהָ מְאֻשָּׁר:
דְּרָכֶיהָ דַרְכֵי־נֹעַם וְכָל־נְתִיבוֹתֶיהָ
שָׁלוֹם: הֲשִׁיבֵנוּ יְהוָה אֵלֶיךָ
וְנָשׁוּבָה חַדֵּשׁ יָמֵינוּ כְּקֶדֶם: תּוֹרָה
הִיא עֵץ חַיִּים· לְכָלֵנוּ חַיִּים· כִּי־
עִמְּךָ מְקוֹר חַיִּים:

ויש מומרים כנוסח ק״ק רומה:

מִזְמוֹר לְדָוִד הָבוּ לַיהוָה בְּנֵי
אֵלִים הָבוּ לַיהוָה
כָּבוֹד וָעֹז: הָבוּ לַיהוָה כְּבוֹד
שְׁמוֹ הִשְׁתַּחֲווּ לַיהוָה בְּהַדְרַת־
קֹדֶשׁ: קוֹל יְהוָה עַל־הַמָּיִם
אֵל־הַכָּבוֹד הִרְעִים יְהוָה עַל־
מַיִם רַבִּים: קוֹל־יְהוָה בַּכֹּחַ קוֹל
יְהוָה בֶּהָדָר: קוֹל יְהוָה שֹׁבֵר
אֲרָזִים וַיְשַׁבֵּר יְהוָה אֶת־אַרְזֵי
הַלְּבָנוֹן: וַיַּרְקִידֵם כְּמוֹ־עֵגֶל
לְבָנוֹן וְשִׂרְיֹן כְּמוֹ בֶן־רְאֵמִים:
קוֹל־יְהוָה חֹצֵב לַהֲבוֹת אֵשׁ:
קוֹל יְהוָה יָחִיל מִדְבָּר יָחִיל
יְהוָה מִדְבַּר קָדֵשׁ: קוֹל יְהוָה
יְחוֹלֵל אַיָּלוֹת וַיֶּחֱשֹׂף יְעָרוֹת
וּבְהֵיכָלוֹ כֻּלּוֹ אֹמֵר כָּבוֹד: יְהוָה
לַמַּבּוּל יָשָׁב וַיֵּשֶׁב יְהוָה מֶלֶךְ
לְעוֹלָם: יְהוָה עֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן
יְהוָה יְבָרֵךְ אֶת־עַמּוֹ בַשָּׁלוֹם:

מקורות

בחורים וגם בתולות. תה׳ קמח, יב־יד; ס׳ המחכים. **מהולל אקרא.** ש״ב כב, ד. **ובנחה יאמר.** במ׳ י, לו; סמנט״ו סי׳ טו. **בעבור דוד עבדך.** תה׳ קלב, י. **כי לקח טוב.** מש׳ ד, ב. **עץ חיים היא.** מש׳ ג, יח. **דרכיה דרכי נועם.** מש׳ ג, ח. **השיבנו ה׳ אליך.** ליכ׳ ה, כא. **תורה היא.** ע״פ מחז״ו סי׳ תכב ד״ה לגופו. **כי עמך מקור.** תה׳ לו, י. **מזמור לדוד.** תה׳ כט, א־ב.

ח״נ והערות

בחורים וגם בתולות. במח׳ רמ״ו ובולוניא הפסוק הראשון לא מופיע. וכן מפסוק ״בעבור דוד עבדך״ וכו׳. והנוסח כאן הוא לפי הרב מ״ע הרטום, בחוברת המנהג, עמ׳ 13. וראו שם בהערה (1), שבשעת הדחק אפשר לקצר.

ר

וְהוּא הָחָנוּן

יְכַפֵּר עָוֹן וְלֹא־יַשְׁחִית וְהִרְבָּה לְהָשִׁיב אַפּוֹ וְלֹא־יָעִיר כָּל־חֲמָתוֹ:
יְהוָה הוֹשִׁיעָה הַמֶּלֶךְ יַעֲנֵנוּ בְיוֹם־קָרְאֵנוּ:

המזן מומר:

בָּרְכוּ אֶת־יְהוָה הַמְבֹרָךְ:

הקהל מומר ומחריו המזן:

בָּרוּךְ יְהוָה הַמְבֹרָךְ לְעוֹלָם וָעֶד:

ליוס הכיפורים אחל נאומר:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה· אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ
הָעוֹלָם· אֲשֶׁר בִּדְבָרוֹ
מַעֲרִיב עֲרָבִים· וּבְחָכְמָה פּוֹתֵחַ

ליוה"כ אחל נאמת:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה· אֱלֹהֵינוּ
מֶלֶךְ הָעוֹלָם· אֲשֶׁר
כְּלָה מַעֲשָׂיו בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי·

ח"נ והערות

והוא רחום. כתב בפ' קמחא דאבישונא שאומרים "והוא רחום", מפני שהוא יום כפרה וסליחה, ואינו בשאר רגלים שאין לאומרו ע"פ המדרש.

מקורות

תפילת ערבית. מצ' ברכות פ"ד, מ"ח; ירושלמי ברכות פ"ד, ה"ח; בבלי ברכות, דף כו ע"ב; מדת"כ (וורצח), פר' חיי שרה, סי' ה; ב"ר (ווילנא) פר' ויצא פר' סת, סי' ט; פסר"ג, הוספה ח, ריש פ"ב; מס"ט, בר' פר' וירא, פי"ט, סי' לה; ילקו"ש תורה, רמז קיח; פסקי רי"ד ברכות, דף כז ע"ב; פסקי ריא"ז ברכות פ"ד ה"ח אות ח; שבה"ל, ענין תפילה, סי' מת. **ערבית ליוה"כ.** סרע"ג ח"ב, סי' קכ; סדו' רס"ג, עמ' רס; סה"ת סי' מ. **והוא רחום.** תה' עח, לח; סרע"ג ח"ח, סי' נח; סדו' רס"ג, עמ' כו; סרמ"י סי' תכה, שבה"ל, ענין תפילה, סי' מט, וסת"ר סי' ט, ענין תפילת ערבית, בשם ר' אליעזר הגדול; סה"ת סי' ו. רלו מדת"כ (בובר), פר' פיחסס, סי' יב. **ממירתו בליל יוה"כ.** סרע"ג ח"ב, סי' קכ; סדו' רשב"ג, פ"ה, עמ' מז; הריג"ל, הל' יוה"כ, עמ' פ; מחו"ו סי' שמח; שבה"ל, סדר יוה"כ, סי' שח; סת"ר סי' פ; מח' רומניא, דף שכט ע"ח; מח' פרס, דף פט ע"ב, רלו בשם כתר שם טוב, ח"ח, סוף דף קמח. **ה' הושיעה.** תה' כ, י. **החזן מומר ברכו.** סרע"ג ח"ב, סי' לו. **ברכו את ה'.** מצ' ברכות פ"ז, מ"ג. **הקהל עונה ברוך ה'.** ספרי דב' פ' שו ד"ה כי שם. **ב"ה המבורך לע"ו.** מדת"כ (וורצח), פר' ויגש, סי' ג; פסר"ג הוספה ח, פי' ד. **ברכה רשמונה של ק"ש.** מצ' ברכות פ"ח, מ"ד; רלו מד' שו"ט (בובר), מז' ו (יב, ח); סדו' רס"ג, עמ' מח; סדו' רשב"ג, פ"ה, עמ' מז; שבה"ל, ענין תפילה, סי' ח; סת"ר סי' ח, ענין מלה ברכות. **ונפתח הברכה.** ע"פ סרע"ג ח"ח, סי' נח; סדו' רס"ג, עמ' כו; רמב"ם, סדר תפילות כל השנה. **אשר נדברו.** ע"פ תה' לג, ו. **ובחכמה.** ע"פ מצ' ג, יט. **אשר כילה.** ע"פ סדו' רס"ג, עמ' קי; שבה"ל, סדר יוה"כ, סי' שח; ס' מספרות הגאונים, י-ס תרל"ג, עמ' 75. **כילה מעשיו ביום הז'.** ע"פ בר' ב, ב.

המשך ליום הכיפורים שחל בשבת:

שָׁעָרִים· וּבְתִבוּנָה מְשַׁנֶּה עִתִּים· וּמַחֲלִיף אֶת־הַזְּמַנִּים· וּמְסַדֵּר אֶת־הַכּוֹכָבִים בְּמִשְׁמְרוֹתֵיהֶם בָּרָקִיעַ כִּרְצוֹנוֹ· בּוֹרֵא יוֹמָם וָלָיְלָה· גּוֹלֵל אוֹר מִפְּנֵי־חֹשֶׁךְ וְחֹשֶׁךְ מִפְּנֵי־אוֹר· הַמַּעֲבִיר יוֹם וּמֵבִיא לָיְלָה· הַמַּבְדִּיל בֵּין־יוֹם וּבֵין־לָיְלָה· יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ· וְשִׁמוֹ חַי וְקַיָּם תָּמִיד הוּא יִמְלֹךְ עָלֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד· בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה· הַמַּעֲרִיב עֲרָבִים:

המשך ליוה"כ שחל בשבת:

וַיְקָרְאֵהוּ שַׁבַּת־קֹדֶשׁ· מֵעֲרֶב וְעַד עֶרֶב· וּנְתָנוֹ מְנוּחָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּקְדֻשָּׁתוֹ· בּוֹרֵא יוֹמָם וָלָיְלָה· גּוֹלֵל אוֹר מִפְּנֵי־חֹשֶׁךְ וְחֹשֶׁךְ מִפְּנֵי־אוֹר· הַמַּעֲבִיר יוֹם וּמֵבִיא לָיְלָה· הַמַּבְדִּיל בֵּין־יוֹם וּבֵין־לָיְלָה· יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ· וְשִׁמוֹ חַי וְקַיָּם תָּמִיד הוּא יִמְלֹךְ עָלֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד· בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה· הַמַּעֲרִיב עֲרָבִים:

אַהֲבַת עוֹלָם בֵּית יִשְׂרָאֵל עַמְּךָ אָהַבְתָּ· תּוֹרָה וּמִצְוֹת חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים אוֹתָנוּ לִמַּדְתָּ· עַל־כֵּן יְהוָה אֱלֹהֵינוּ· בְּשָׁכְבֵנוּ וּבְקוּמֵנוּ תֵּן־בְּלִבֵּנוּ· לָשִׂיחַ בְּחֻקֶּיךָ· וְנִשְׂמַח וְנַעֲלֹז בְּדִבְרֵי (תַלְמוּד) תּוֹרָתֶךָ· וּבְמִצְוֹתֶיךָ (וְחֻקּוֹתֶיךָ) לְעוֹלָם וָעֶד·

מקורות

משכה עתיס ומחליף מת הזמניס. מד"ח (בובר), שמ', פר' משפטיס, פכ"ג, סי' כד; מהמ"ד (פיזשטיין), מעשה בר', עמ' 318. **במשמרותיהס.** דה"ב לא, ח. **ברקיע כרלונו.** ע"פ בר' א, יד. **בורא יומס.** מח' פרס, דף ג ע"ח; ממ' רוממיע, דף יט ע"ב. **גולל אור וכו' מפני חוך.** בבלי ברכות, דף יח ע"ב; מד' שו"ט (בובר), מז' לו, ב. **המעביר יוס.** מח' פרס, דף ג ע"ח. **המבדיל בין יוס ובין לילה.** ע"פ בר' א, ד-ה. **ה' צבאות.** ישע' מז, ד. **ושמו חי וקיים תמיד.** מח' פרס, דף ג ע"ב. בממ' רוממיע, דף כ ע"א, 'ושמו חל חי וקיים תמיד'. **חי וקיים תמיד.** ע"פ דני' ו, כו. **ימלוך עלינו לעו"ע.** מדת"כ (בובר), פר' ויבלח, סי' ל, ע"פ זכ' יד, ט; ילקו"ם מ"ח, רמז ריד, ד"ה בתרו לכס. **בח"י המעריב ערבים.** מדת"כ (וורשא), פר' וחלת הברכה, סי' ז; מד' שו"ט (בובר), מז' לו, ח; מהמ"ד, עמ' 127; רש"י תה' סה, ט. **שבת קודש.** שמ' טז, כג. **מערב ועד ערב.** ע"פ ויק' כג, לב. **ונתנו מנוחה לעמו ישראל.** ע"פ מ"ח ח, נו. **ברכה שניה של ק"ש.** משב' ברכות פ"ח, מ"ד; רשו מד' שו"ט (בובר), מז' ו (יב, ח); סדו' רס"ג, עמ' מא; שבה"ל, ענין תפילה, סי' ח; סת"ר סי' ח, ענין מאה ברכות. **טופח הברכה.** סרע"ג מ"ח, סי' נח; ע"פ סדו' רס"ג, עמ' כו; רמב"ס, סדר תפילות כל השנה. **מהבת עולם.** ע"פ ירמ' לא, ב; סדו' רשב"ג, פ"ה, עמ' מז; פסקי רי"ד ברכות, דף יח ע"ב; שבה"ל, ענין תפילה, סי' יד. **ביח ישרחל.** שמ' טז, לא; יהו' כח, מג. **עמך מהבת.** ע"פ מלא' ח, ב; ספרי דב', פי' כד, ד"ה בשחת ה'; שמו"ר (ווילנא), פר' משפטיס, פר' לב, סי' ב. **תורה ומלוות חוקיס.** ע"פ נחמ' ט, יג-יד. **חוקיס ומשפטיס לומתו למדת.** ע"פ דב' ד, יד; ו, א. **בשכבנו ובקומנו.** ע"פ דב' ו, ז; יח, יט. **תן בלבנו וכו'.** בממ' פרס, דף ג ע"ב, נוסח דומה; מח' רוממיע, דף כ ע"א. **לשיח בחוקי.** ע"פ תה' קיט, כג. **ונשמח ונעלוז בדברי תורתך.** ע"פ שה"ש רבה (ווילנא), פר' ח, סי' ג; פדר"ך פי' כב, סי' ג; ילקו"ש, תורה, סוף רמז תשפב. **ובמלותיך לעולם ועד.** רלו מדת"ה, מז' קיט, סי' מב; מהמ"ד (פיזשטיין), תה', עמ' 575.

כִּי הֵם חַיֵּינוּ וְאוֹרֶךְ יָמֵינוּ וּבָהֶם נֶהְגֶּה יוֹמָם וָלָיְלָה. וְאַהֲבָתְךָ אַל־תָּסֵר מִמֶּנּוּ עַד־נֶצַח נְצָחִים. בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. אוֹהֵב אֶת־עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:

הקורא ק"ש יכוון לקיים מצות עשה מהתורה ולקבל עליו עול מלכות שמים, ויקרא בנחת ובנעימה. צריך לפרש האותיות בפיו ובשפתיו וצריך ליתן רווח בין הדבקים כגון: "על לבבך", "על לבבכם". וצריך להשמיע לאזניו מה שיוצא מפיו שיהיו פיו ולבו שווים בכוונה, אם לא כיוון לבו בפסוק ראשון לא יצא אפילו בדיעבד. צריך להאריך בדלי"ת של "אחד", וצריך להתיז בזין של "תזכרו" ושל "וזכרתם". אין הש"ץ צריך להנמיך את קולו בפסוקי התוכחה.

הַמַּפְלִיא יחיד מומר: אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן:

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יְהוָה אֶחָד:

מומריס נקול רס: בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאָהַבְתָּ אֵת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־לְבָבְךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ וּבְכָל־מְאֹדֶךָ: וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם עַל־לְבָבֶךָ: וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךָ וְדִבַּרְתָּ בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ

מקורות

כי הם חיינו ומורך ימינו. ע"פ דצ' ל, כ; בבלי ברכות, דף סח ע"ב; שבת דף יג ע"ח; מדת"ג (בובר), פר' בהעלותך, סי' כה. **ובהם נהגה יומם ולילה.** ע"פ יהו' א, ח. **ואהבתך.** ע"פ מלא' ג, ב. **עד נגח נגחים.** ע"פ ירמ' לג, ג; מח' רומניא, דף כ ע"ח; במד' פרש, דף ג ע"ב, ילקוט נצחים'. **מוכס את עמו ישרא"ל.** ע"פ מ"ש י, טו; מלא' ג, ב. **יכוון לקייס מ"ע.** רלו פסקי רי"ד ר"ס דף כט ע"ח, ופסחים דף קיד ע"ב; רע"ג מצב' ברכות פ"ב, מ"ח; שבה"ל, סדר ר"ה, סי' רמז. **ולקבל עליו עומ"ש.** ירושלמי ברכות פ"ב, ה"ח; מש"ט בר' י, יט, סי' לה; פסקי רי"ד ברכות, דף יג ע"ב; פסקי ריא"ז מס' ברכות פ"ח ה"ח אות ח; שבה"ל, ענין תפילה, סי' טו וסי' טז. **לריך לפרש.** סה"ת סי' ג. **רווח בין הדבקים.** בבלי ברכות, דף טו ע"ב; סרע"ג מח"ת, סי' כג; סדו' רס"ג, עמ' יח; שבה"ל, ענין תפילה, סי' טו; סת"ר סי' ז, ענין תפילה, סי' טו; סה"ת סי' ג. **לריך להשמיע לאזניו.** בבלי ברכות, דף יג ע"ב; סרע"ג מח"ת, סי' כג; שבה"ל, ענין תפילה, סי' טו; סת"ר סי' ד, ענין ק"ש; סה"ת סי' ג. **ולריך להתיז זיין.** ירושלמי ברכות פ"ב, ה"ד; סרע"ג מח"ת, סי' כח; שבה"ל, ענין תפילה, סי' טו; סת"ר סי' ד, ענין ק"ש; סה"ת סי' ג. **המתפלל יחיד מומר.** קצו"ש סי' יז, ס"ת. רלו מד"ח (בובר), פר' ותתחנן, פ"ה, סי' יח; דע"ז, פר' ותתחנן, פ"ו, פ"ד; שבה"ל, ענין תפילה, סי' טו; סת"ר סי' ד, ענין ק"ש; סה"ת סי' ג. **אל מלך נאמן.** בבלי שבת, דף קיט ע"ב; מד"ח (בובר), פר' ותתחנן, פ"ה, סוף סי' יח; שבה"ל, ענין תפילה, סי' טו בשם ר"ד גאון, רש"י וריב"ח; סת"ר סי' ד, ענין ק"ש; סה"ת ריש סי' ג, סדר ק"ש. **קריאת שמע.** מצב' ברכות פ"ח, מ"ג, ע"פ דצ' ו, ז; ירושלמי ברכות פ"ח, ה"ה; מד' זו"ט (בובר), מז' ו, ח (יב, ח); סרע"ג מ"ח, סי' כח; סדו' רס"ג, עמ' יד ועמ' לח; מש"ט (בובר), ברחשית פר' ויירא, פי"ט, סי' לה; סדו' רשב"ץ, פ"ה, עמ' מז; שבה"ל, ענין תפילה, סי' מח; ס' התיעור, מלוה תכ. **שמע ישרא"ל.** דצ' ו, ד; סדו' רס"ג, עמ' יד; רמב"ם, הל' ק"ש, פ"ח, ה"ב; ס' התיעור, מלוה תכ. **מומריס נקול רס.** דצ"ר (ווילנא), פר' ותתחנן, פר' ב, סי' לו; מדרשי, יומא, רמז תשכג; טור או"ח, הל' יוה"כ, סי' תריט; מהגיס דבי מהר"ס, סדר כל מדרי; ר' בחיי, דצ' ו, ד; מט"מ, עמוד עבודה, יוה"כ, סי' תשסח; הרא"ש ומדק"ח, עמ' תלד. רלו בשם ערך לחם, הל' יוה"כ, סוף סי' תריט. **בשכמל"ו.** תוספתא פסחים פ"ג, ה"ט; בבלי פסחים, דף ו ע"ח; סדו' רס"ג, עמ' יד ועמ' לח; שבה"ל, ענין תפילה, סי' טו; סת"ר סי' ד, ענין ק"ש. **ברוך שם כבוד.** ע"פ תה' עב, יט; ק, ד. **כבוד מלכותו לעולם ועד.** ע"פ תה' קמה, יא-יג. **ואהבת את ה'.** דצ' ו, ה-ט; סדו' רס"ג ריש עמ' כז.

וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ: וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל־יָדֶךָ
וְהָיוּ לְטוֹטָפֹת בֵּין עֵינֶיךָ: וּכְתַבְתָּם עַל־מְזוּזוֹת בֵּיתֶךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ:

וְהָיָה אִם־שָׁמֹעַ תִּשְׁמְעוּ אֶל־מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם
הַיּוֹם לְאַהֲבָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וּלְעָבְדוֹ בְּכָל־לְבַבְכֶם
וּבְכָל־נַפְשְׁכֶם: וְנָתַתִּי מְטַר־אַרְצְכֶם בְּעִתּוֹ יוֹרֶה וּמַלְקוֹשׁ
וְאָסַפְתָּ דְגָנֶךָ וְתִירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ: וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדְךָ לִבְהֶמְתֶּךָ
וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ: הִשָּׁמְרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתֶּה לְבַבְכֶם וְסַרְתֶּם
וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם: וְחָרָה אַף־יְהוָה
בָּכֶם וְעָצַר אֶת־הַשָּׁמַיִם וְלֹא־יִהְיֶה מָטָר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן
אֶת־יְבוּלָהּ וַאֲבַדְתֶּם מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יְהוָה
נֹתֵן לָכֶם: וְשַׂמְתֶּם אֶת־דְּבָרַי אֵלֶּה עַל־לְבַבְכֶם וְעַל־נַפְשְׁכֶם
וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל־יֶדְכֶם וְהָיוּ לְטוֹטָפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם:
וְלִמַּדְתֶּם אֹתָם אֶת־בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ וּבְלֶכְתְּךָ
בַדֶּרֶךְ וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ: וּכְתַבְתָּם עַל־מְזוּזוֹת בֵּיתֶךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ:
לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וִימֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה
לַאֲבֹתֵיכֶם לָתֵת לָהֶם כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל־הָאָרֶץ:

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִת עַל־כַּנְפֵי בִגְדֵיהֶם לְדֹרֹתָם
וְנָתְנוּ עַל־צִיצִת הַכָּנָף פְּתִיל תְּכֵלֶת: וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִת וּרְאִיתֶם

מקורות

פרשה שניה קש"ס. מדת"כ (ווכמ), פר' נת, סי' יג; מד' שו"ט (בובר), מז' ו (יב, ז); סדו' רס"ג, עמ' כו. **והיה אם שמוע.** דב' יח, יג-כא; מכי' בחדש פ"ב, מ"ב; ירושלמי ברכות פ"ב, ה"ב; סדו' רס"ג, עמ' יד; רמב"ס, הל' ק"ש, פ"ג, ה"ב; ס' החינוך, מצוה תכ. **פרשה שלישית קש"ס.** בבלי ברכות, דף יב ע"ב; פסקי רי"ד; מד' שו"ט (בובר), ו, ז (יב, ז); ילקו"ש תורה, רמז תצב, ד"ה דבר אל; סדו' רס"ג, עמ' יג. **פרשת ציצית בגילה.** מכי' בחדש פ"ז, מ"ה; אור"ח ח"ז, הל' ק"ש, אות ז; רמב"ס, הל' ק"ש, פ"ג, ה"ג. **ויאמר ה'.** במ' טו, לז-מא; מכי' בחדש פ"ב, מ"ב; ירושלמי ברכות פ"ב, ה"ב; סדו' רס"ג, עמ' טו; רמב"ס, הל' ק"ש, פ"ג, ה"ב; ס' החינוך, מצוה תכ.

ח"נ והערות

ובשכבך. הביי"ת הראשונה בשוא נח, כ"ה דעת המנ"ש, מאמר המאריך, ד"ה על החקירה השלישית, ע"פ ר' אליה בחור ובעל מקנה אברם.

אֹתוֹ וּזְכַרְתֶּם אֶת־כָּל־מִצְוֹת יְהוָה וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וְלֹא־תָתוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר־אַתֶּם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם: לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת־כָּל־מִצְוֹתָי וִהְיִיתֶם קְדֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם: אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: הציבור חומר: אֱמֶת:

הזן חוזר וחומר: יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֱמֶת:

ליוס הכיפורים שמל גמול:

וֶאֱמוּנָה כָּל־זֹאת וְקַיָּם עָלֵינוּ· כִּי הוּא יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֵין זוּלָתוֹ· וַאֲנַחְנוּ יִשְׂרָאֵל עַמּוֹ· הַפּוֹדֵנוּ מִיַּד מְלָכִים· הַגּוֹאֲלֵנוּ מִכַּף כָּל־עָרִיצִים· הָאֵל הַנִּפְרָע לָנוּ מִצָּרֵינוּ· הַמְשַׁלֵּם גְּמוּל לְכָל־אוֹיְבֵי נַפְשֵׁנוּ· הַשָּׂם נַפְשֵׁנוּ בַּחַיִּים וְלֹא־נָתַן

ליוה"כ שמל בשבע:

וֶאֱמוּנָה בַּשְּׁבִיעִי קַיֶּמֶת וְגָזְרָה דִּבְּרָתָ· הִקְשַׁבְנוּ וְשָׁמַעְנוּ זָכוֹר· חָמַדְתָּ טְהוֹרִים יֵרָשׁוּהָ· כְּתוּבָה הִיא לְרֹאשׁ אַרְבָּעָה· מֵעֵת נִתָּנָה· שָׂמַח־בָּהּ לֵב יְשֻׁרוּן· עֵדָה

ח"נ והערות

כל עריצים. במח' רמ"ו: "כָּל־הָעָרִיצִים". **ואמונה בשביעי.** מיוסד ע"ס א"ב.

מקורות

החזן חוזר. סה"ת סי' ג, בשם מד' רות. **ה' אלהיכם.** ע"פ ירמ' י, י. **אמת ואמונה.** רלו מד' שו"ט (בובר), מז ו (יב, ח); בבלי ברכות, דף יג ע"ח, ורש"י ד"ה שאומר; סדו' רשב"ג, פ"ה, עמ' מז; פסקי רי"ד; שבה"ל, ענין תפילה, סי' ג; סת"ר סי' ט, ענין תפילת ערבית. **ברכה רשמונה לאחר ק"ש.** מסע ברכות פ"ח, מ"ד; רלו מד' שו"ט (בובר), מז ו (יב, ח); סרע"ג ח"ב, סי' לו; שבה"ל, ענין תפילה, סי' ה; סת"ר סי' ח, ענין מאה ברכות. **ואמונה כל זאת.** ע"פ תה' קיט, פו; סרע"ג ח"ח, סי' נח; ע"פ סדו' רס"ג, עמ' כז; רמב"ם, סדר תפילות כל השנה. **הוא ה' אלהינו.** ירמ' יד, כב; תה' קה, ז. **ואין זולתו.** ע"פ ישע' מה, יד. **ישראל עמו.** ע"פ שמ' ג, י. **הפודנו מיד.** ע"פ ירמ' נ, י; תה' לד, כג. **הגואלנו מלכנו.** ע"פ ישע' מז, ד. **מכף כל עריצים.** ע"פ ירמ' טו, כא. **האל הנפרע וכו'.** ע"פ דב' לב, מג; ישע' לד, ח; ירמ' נא, לו; יחז' כה, יג. **הנפרע לנו מצרינו.** בבלי מגילה, דף כא ע"ב. **מצרינו.** ע"פ יהו' ה, יג; תה' מד, ו. **המשלם גמול לכל מויבי נפשנו.** ע"פ ישע' לט, ד - נט, יח. **השם נפשינו בחיים.** תה' סו, ט. **ומאומה בשביעי.** סדו' רס"ג, עמ' קי; רלו במדות למכב"ר מאת שד"ל, עמ' ה; ס' מספרות הגאונים, י-ס תרל"ג, עמ' 75. **בשביעי קיימת.** ע"פ שמ' טז, כו-כז. **גזרת.** ע"פ דני' ד, יד; רות רבה (ווילנא), פר' ג, סי' ג, ועדיין לא נתבטלה גזירתו עד השתא'; קה' רבה (ווילנא), פר' ט, סי' ג. **דברת.** ע"פ שמ' כ, יט. **ושמעו.** ע"פ דב' ה, כ. **זכור.** שמ' כ, ח. **חמדת טהורים יירשוה.** ע"פ בבלי שבת, דף י ע"ב; פסז"ו פר' בשלח, פט"ז, סי' כטו; ילקו"ש תורה, רמז שן, ד"ה ואת בגדי. **טהורים.** מד"ח (בובר), פר' תזריע פר' יג, סי' ב, 'ישראל נקראו טהורים', ע"פ ישע' סג, יג. **כתובה היא.** ע"פ יהו' י, יג. **כתובה היא לרמז מרבעה.** רביעי לעשרת הדברות, שמ' כ, ח. **מעת ניתנה שמח בה.** ע"פ ספרי דב', פר' רלה, פי' טו, סי' כג; פסז"ו (לקח טוב), פר' תבא, דף מז ע"ב, 'יהא לו לדם שמח לשמוע דברי תורה כאילו ביום שקיבלו מסיני מהר סיני'; ויק"ר (ווילנא), פר' טז, סי' ד, 'דברי תורה שמחין כיום שניתנו מסיני'; מהמ"ד (פיוסנסטין), עשרת הדברות, עמ' 453, 'קבלו את התורה בשמחה'. **ישורון.** ע"פ דב' לג, טו. לחד מע' שמות שנקראו ישראל. מד"ז שה"ש (בובר), פר' ח, סי' ח. **עדה פדית.** ע"פ דב' כח, ח; ש"ב ז, כג; נחמ' ח, י.

המשך ליום הכיפורים שחל בשבת:

לַמּוֹט רַגְלֵנוּ: הַמַּדְרִיכֵנוּ עַל־בָּמוֹת
אוֹיְבֵינוּ· וַיָּרֶם קַרְנֵנוּ עַל־כָּל־
שׂוֹנְאֵינוּ· (הָאֵל) הָעוֹשֶׂה לָּנוּ נִסִּים
וּנְקָמָה בְּפַרְעֹה· אוֹתוֹת וּמוֹפְתִים
בְּאַדְמַת בְּנֵי־חָם· הַמַּכֶּה בְעֶבְרָתוֹ
כָּל־בְּכוֹרֵי מִצְרַיִם· וַיּוֹצֵא יִשְׂרָאֵל
עַמּוֹ מִתּוֹכָם לְחֵרוּת עוֹלָם·
הַמַּעֲבִיר בָּנָיו בֵּין־גִּזְרֵי יַם־סוּף·
אֶת־רוֹדְפֵיהֶם וְאֶת־שׂוֹנְאֵיהֶם
בִּתְהוֹמוֹת טִבַּע· וְרָאוּ בָנִים אֶת־
גְּבוּרָתוֹ· שִׁבְּחוּ וְהוֹדוּ לִשְׁמוֹ·
וּמַלְכוּתוֹ בְּרָצוֹן קִבְּלוּ עֲלֵיהֶם·
מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְךָ עָנוּ שִׁירָה
בְּשִׂמְחָה רַבָּה וְאָמְרוּ כֻלָּם· מִי־

המשך ליום״כ שחל בשבת:

פָּדִיתָ· צָרָקוֹ קָנִיתָ·
רוֹמַמְתָּ שַׁבָּת תָּמִיד· בֵּינְךָ
וּבֵינֵינוּ אוֹת הִיא לְעוֹלָם·
כִּי־שֵׁשֶׁת יָמִים עוֹלָמְךָ
תִּקַּנְתָּ· וּבַשְּׁבִיעִי נַחְתָּ· לְמַעַן
שָׁתַנְיַח לְעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל·
וְלִכְבוֹד שִׁמְךָ שִׁבָּחוּ וְזִמְּרוּ
בָּרוּךְ הוּא· מֹשֶׁה וּבְנֵי
יִשְׂרָאֵל לְךָ עָנוּ שִׁירָה
בְּשִׂמְחָה רַבָּה· וְאָמְרוּ כֻלָּם·
מִי־כָמֹכָה בָּאֵלִם יְהוָה מִי
כָּמֹכָה נֶאְדָּר בַּקֹּדֶשׁ נוֹרָא
תְהִלֹּת עֹשֵׂה פֶלֶא: שׁוֹמְרֵי
שְׁבִיעֵי רָאוּ גְבוּרוֹתֶיךָ עַל־
הַיָּם· יַחַד כֻּלָּם הוֹדוּ

מקורות

המדריכנו על במות. ע״פ דב׳ לג, כט. **וירם קרננו.** ע״פ תה׳ פט, יח. **העושה לנו ניסים ונקמה בפרעה.** רמז שמו״ר (ווילנא), פר׳ יט, סו״ס ח, ׳הודיעהו נסים שנעשו לכם במצרים כשהקשה פרעה׳. **אותות ומופתים וכו׳.** ע״פ תה׳ קה, כז. **המכה בעברתו.** ע״פ ישע׳ יד, ו. **כל בכורי מצריים.** ע״פ שמ׳ יג, כט; תה׳ עח, נא. **ויוצא ישראל עמו מתוכם.** ע״פ דב׳ ו, כא; ירמ׳ לב, כא; תה׳ קלו, יא; שבה״ל, סדר פסח, סי׳ ריח. **לחרות.** לשון חכמים בהרבה מקומות, כמו: משנ׳ תמורת פ״ו, מ״ג; בבלי עירובין, דף נד ע״ח; ספרא׳ פר׳ בחר, פר׳ ג, פ״ב, סי׳ ג; מדת״כ (וורשא), פר׳ נח, סי׳ טו. **המעביר בניו.** ע״פ תה׳ קלו, יד; נחמ׳ ט, יא. **גזרי יס סוף.** ע״פ תה׳ קלו, יג. **את רודפיהם.** ע״פ נחמ׳ ט, יא. **בתהומות טבע.** ע״פ שמ׳ טו, ה. **וראו בנים את גבורתו.** ע״פ שמ׳ יד, לא; תה׳ קו, ח; מד׳ רומניא, דף כ, ריש ע״ב. **שבחו והודו לשמו.** ע״פ שמ׳ טו, ו, ותר״ת; תי״ר; תי״כ. **ומלכותו ברצון קבלו עליהם.** מד״ת (בובר), פר׳ כי תצא, פל״ב, סי׳ יח; מכיל׳ דר״י, פר׳ יתרו, מס׳ דבחודש, פ״ו, ד״ה לא יהיה; ספרא׳, פר׳ אחרי מות, פר׳ ט, פי״ג, סי׳ ג; שמו״ר (ווילנא), פר׳ כי תצא, פר׳ מב, סי׳ ח. **משה ובני׳ וכו׳ שירה.** ע״פ שמ׳ טו, ו. **מי כמוכה באלים ה׳.** שמ׳ טו, יא; רמז רש״י ברכות, דף יד ע״ב, ד״ה ובכרו לך. **לדקה קנית.** ע״פ שמ׳ טו, טו. **רוממת שבת.** ע״פ בר׳ ב, ג. **ניחל ובניניו וכו׳ ובשביעי נחת.** ע״פ שמ׳ לא, יז. **למען שתניח לעמך ישראל.** ע״פ מ״ת ח, נו. **ולכבוד שמך שבחו.** ע״פ תה׳ קטו, ו. **שבחו וזמרו.** ע״פ שמ׳ טו, ו, ותר״ת; תי״ו; תי״כ. **ברוך הוא.** לשון חכמים בהרבה מקומות, כמו: משנ׳ תמורת פ״ב, מ״ט; תוספתא פסח (ליברמן), פ״ת, ה״ד; ירושלמי מכות פ״ג, סי״ג; מדת״כ (בובר), מז׳ קת, סי׳ ת. **שומרי שביעי.** סדו׳ רס״ג, עמ׳ קי. **רמז גבורותיך.** ע״פ שמ׳ יד, לא; תה׳ קו, ח.

ח״נ והערות

שבחו והודו לשמו. במח׳ רמ״ו ורומניא: תיבת ׳שבחו׳ לא מופיעה. **ולכבוד שמך.** במח׳ רמ״ו: ׳לְכָבוֹד׳ ללא ו״ו.

המשך ליום הכיפורים שחל במוצ"ש:

כָּמֹכָה בָּאֵלִם יְהוָה מִי כָּמֹכָה נֶאְדָּר בַּקֹּדֶשׁ נוֹרָא תְהִלֹּת עֹשֵׂה פֶלֶא: מַלְכוּתְךָ רָאוּ בָנֶיךָ בּוֹקֵעַ יָם לִפְנֵי מֹשֶׁה זֶה אֵלִי עָנוּ וְאָמְרוּ: יְהוָה יִמְלֹךְ לְעֹלָם וָעֶד: וְנֶאֱמַר כִּי־פָדָה יְהוָה אֶת־יַעֲקֹב וּגְאָלוֹ מִיַּד חָזָק מִמֶּנּוּ: בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה גָּאַל יִשְׂרָאֵל:

המשך ליוה"כ שחל במוצ"ש:

וְהִמְלִיכוּ וְאָמְרוּ: יְהוָה יִמְלֹךְ לְעֹלָם וָעֶד: תָּחִישׁ יְשׁוּעָה לְשׁוֹמְרֵי עֲנָגָה: תִּפְדֶּה לְצֹאנָךְ: וַאֲל־יְהִיוּ עוֹד לְבִזָּה: כַּבָּתוּב: וְהוֹשַׁעְתִּי לְצֹאנִי וְלֹא־תִהְיֶינָה עוֹד לָבֵז: בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה: גָּאַל יִשְׂרָאֵל:

הַשְׁכִּיבֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְשָׁלוֹם: וְהַעֲמִידֵנוּ מַלְכֵּנוּ לְחַיִּים (טובים) וּלְשָׁלוֹם: וּפְרוֹשׂ עָלֵינוּ סֻכַּת שְׁלוֹמֶךָ: וְתַקְּנֵנוּ בְּעֵצָה טוֹבָה מִלְּפָנֶיךָ: וְהוֹשִׁיעֵנוּ (מְהֵרָה) לְמַעַן שְׁמֶךָ: וְהָסֵר מֵעָלֵינוּ אוֹיֵב: דֶּבֶר וְחֶרֶב וְרָעָב וְיָגוֹן וַאֲנָחָה: וּשְׁבֹר (וְהָסֵר) שָׂטָן מִלְּפָנֵינוּ וּמֵאַחֲרֵינוּ: וּבְצֵל כְּנָפֶיךָ תַּסְתִּירֵנוּ: כִּי אֵל שׁוֹמְרֵנוּ וּמַצִּילֵנוּ אָתָּה: כִּי אֵל מֶלֶךְ חַנּוּן וְרַחוּם אָתָּה: וּשְׁמֹר צֵאתֵנוּ וּבוֹאֵנוּ מֵעַתָּה וְעַד־עוֹלָם: וּפְרוֹשׂ עָלֵינוּ סֻכַּת שְׁלוֹמֶךָ: בָּרוּךְ אַתָּה

מקורות

מלכותך רמו בניך. ע"פ מכילתי דר"י, פר' בשלח, מס' דשירה, פר' ג, ד"ה זה אלי; מכילתי דרשב"י פט"ו, פ"ב; ילקו"ש תורה, רמז רמד, ד"ה עוז וזמרת. **בוקע יס.** ע"פ ישע' סג, יב. **זה אלי ענו ואמרו.** ע"פ תוספתא סוטה פ"ו, ה"ג. **ה' ימלוך.** שמ' טו, יח. **כי פדה.** ירמ' לא, י. **גאל ישראל.** ע"פ ישע' מג, ז; בבלי פסחים, דף קיח ע"ב; ר"ח; פסקי רי"ד; מד' שו"ט (בובר), מז' ו (יב, ז); שבה"ל, ענין תפילה, סי' נח. **והמליכו וגו'.** ע"פ מדת"ג (בובר), פר' כי תשא, סוף סי' ד; ויק"ר (ווילנא), פר' ויקרא, פר' ג, סי' ד; שה"ש רבה (ווילנא), פר' ו, סי' ה. **תחיש ישועה.** ע"פ ישע' ס, כב. **לשומרי עטוגה.** ע"פ ישע' נח, יג. **תפדה לצאנך.** ע"פ ירמ' לא, י. **ולצאנך.** ע"פ יחז' לד, לא; מתע"ד פי"ד, פ"ח; ב"ר (ווילנא), פר' עה, סי' ו. **והושעתי לצאני.** יחז' לד, כב. **ברכה שניה לאחר ק"ש.** מכו' ברכות פ"ח, מ"ד; ילקו' מד' שו"ט (בובר), מז' ו (יב, ז); שבה"ל, ענין תפילה, סי' סת"ר סי' ח, ענין מאה ברכות, סי' ט ענין תפילת ערבית. **השכיבנו ה'.** סרע"ג ת"ח, סי' לח; ע"פ סדו' רס"ג, עמ' כז; ילקו' רכ"י ברכות, דף יד ע"ב, ד"ה ומרגו לך; סדו' רשב"ץ, פ"ה, עמ' מ; רמב"ם, סדר תפילות כל השנה. **השכיבנו... לשלום.** ע"פ תה' ד, ט. **והעמידנו.** ע"פ שמ' ט, טז. **והעמידנו מלכנו.** ע"פ ישע' לג, כב. **לחיים ולשלום.** ע"פ מלא' ג, ה. **ופרוס עלינו סוכת.** ע"פ ישע' לג, כב. **ופרוס עלינו סוכת שלומך.** ע"פ בתמ"ד (ווירטהיימר) ח"ב, מד' אלפ"ת בית"ח, עמ' תמת, ע"פ עמ' ט, יח. **סוכת שלומך והכן בעצתו.** מת' רומניח, דף כ ע"ב. **והכן בעצתו.** ע"פ תה' ג, ד. **ותקננו בעצה טובה מלפניך.** ע"פ ירמ' לב, יט, ותה' טז, ז. **והושיענו למען שמך.** ע"פ תה' קו, ח. **מהרה.** ע"פ תה' סט, יט. **והסר מעלינו אויב.** ע"פ דב' לג, כז; תה' ח, ג. **דבר וחרב.** ע"פ יחז' יד, כא. **דבר וחרב ורעב.** ע"פ מ"ח ח, ט. **ויגון ואנחה.** ע"פ ישע' לה, י. **ושבור שטן.** סרע"ג ח"ח, סי' לח; במד' רומניח, דף כ ע"ב, 'והשבת שטן'. **מלפנינו ומאחרינו.** רלו דב"ר (ווילנא), פר' יח, סי' י, 'פגע בו בשמאל בכל כחו עד שגם מלפניו ירק מאחריו'. **ושמור לצאתנו ובואנו וכו'.** ע"פ תה' קכא, ח. **ופרוס עלינו.** טור או"ח, סי' רסז, בשם ירושלמי והגהות; סרע"ג ח"ב, סי' ג; סד"ר סי' פב; מחו"ו סי' קא.

ח"נ והערות

ברכת השכיבנו. לתולדות נוסחה הקדום של ברכה זו, ראו שמעון פוגל ואורי ארליך, תרביץ, פד, א–ב, תשע"ו, עמודים 77–101.

יְהוָה׃ פּוֹרֵשׂ סֻכַּת שָׁלוֹם עָלֵינוּ וְעַל־כָּל־עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל וְעַל־
יְרוּשָׁלָיִם׃ (אָמֵן):

נוסח שבת מומריס בעמידה:

וְשָׁמְרוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשַּׁבָּת לַעֲשׂוֹת אֶת־הַשַּׁבָּת לְדֹרֹתָם
בְּרִית עוֹלָם׃ בֵּינִי וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אוֹת הִוא לְעֹלָם
כִּי־שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה יְהוָה אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי
שָׁבַת וַיִּנָּפַשׁ׃

אֵלֶּה מוֹעֲדֵי יְהוָה מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ
אֲשֶׁר־תִּקְרְאוּ אֹתָם בְּמוֹעֲדָם׃

חזן מומר:

יִתְגַּדַּל וְיִתְקַדַּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא׃ בְּעָלְמָא דִּבְרָא כִרְעוּתֵהּ׃ וְיַמְלִיךְ
מַלְכוּתֵהּ בְּחַיֵּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל־בֵּית־יִשְׂרָאֵל
בַּעֲגָלָא וּבִזְמַן קָרִיב׃ וְאִמְרוּ אָמֵן׃

יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ׃ לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא׃

יִתְבָּרַךְ וְיִשְׁתַּבַּח וְיִתְפָּאַר וְיִתְרוֹמַם וְיִתְנַשֵּׂא וְיִתְהַדַּר וְיִתְעַלֶּה
וְיִתְהַלַּל שְׁמֵהּ דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא׃

לְעֵלָּא לְעֵלָּא מִן־כָּל־בִּרְכָתָא׃ שִׁירָתָא׃ תֻּשְׁבְּחָתָא וְנֶחֱמָתָא
דַּאֲמִירָן בְּעָלְמָא׃ וְאִמְרוּ אָמֵן׃

מקורות

פורס סוכת שלום. מד׳ שו״ט (בובר), מז׳ ו (יב, ח); ירושלמי ברכות פ״ד, ה״ה; ע״פ סרע״ג ת״ב, סי׳ ג, וסי׳ קכ; שבה״ל, ענין תפילה, סי׳ נג, וסי׳ סה; סת״ר סי׳ ט, ענין תפילת ערבית, סי׳ יג ענין ערבית של ליל שבת, וסי׳ פ; סה״ת סי׳ מ. רמו תצו רנ״ג, תו״ח, סי׳ קמב. **שלום עלינו ועל כל עמו.** ע״פ תה׳ כט, יא. **שלום... ועל ירושלים.** ע״פ תה׳ קכב, ו. **ומומריס בעמידה.** טור תו״ח, סי׳ רסח; סרע״ג ומדק״ח, עמ׳ תפה. **ושמרו.** שמ׳ לא, טז־יז; סרע״ג ת״ב, סי׳ ד; סדו׳ רס״ג, עמ׳ קיא; טור תו״ח, סי׳ רסז; שבה״ל, ענין שבת, סי׳ סה, וסדר יוה״כ סי׳ שיז; סת״ר סי׳ יג ענין ערבית של ליל שבת; סה״ת סי׳ מ. **אלה מועדי ה׳.** ויק׳ כג, ד; שבה״ל, סדר יוה״כ, סי׳ שיז; סת״ר סי׳ פ, ענין ליל יוה״כ; סה״ת סי׳ מ; ממ׳ פרס, דף מז ע״ב. **קדיש.** סדו׳ רשב״ג, פ״ה, עמ׳ מ.

ח״נ והערות

פורש סוכת שלום. היום נהוג לומר ׳הַפּוֹרֵשׂ׳ בה״א, עפ״י הזוהר (כרלסבית, דף מח ע״ח, ועוד). וטוב לומר בלא ה״א, דאיתא בירושלמי ברכות, פ״ד ה״ה, במד׳ שוחר טוב, מזמור ו א, בשבה״ל ענין שבת סי׳ סה ובתניא רבתי סי׳ ט, ללא ה״א. וכן בסחב״ר, במח׳ רמ״ו, בולוניא ושד״ל ״פּוֹרֵשׂ״ ללא ה״א.

יכוון פניו כנגד מקום המקדש כאשר רגליו זו אצל זו, יעמוד ולא ישען ויכוף ראשו מעט, לריך לכוון בכל הברכות, ולפחות בברכה הראשונה.

אֲדֹנָי שְׂפָתַי תִּפְתָּח וּפִי יַגִּיד תְּהִלָּתֶךָ׃

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה· אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ· אֱלֹהֵי אַבְרָהָם·
אֱלֹהֵי יִצְחָק וֵאלֹהֵי יַעֲקֹב· הָאֵל הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא·
אֵל עֶלְיוֹן· גּוֹמֵל חֲסָדִים טוֹבִים וְקוֹנֵה אֶת־הַכֹּל וְזוֹכֵר חַסְדֵי
אָבוֹת· וּמֵבִיא גּוֹאֵל לִבְנֵי בְנֵיהֶם לְמַעַן שְׁמוֹ בְּאַהֲבָה׃

זָכְרֵנוּ לְחַיִּים· מֶלֶךְ חָפֵץ בַּחַיִּים· וְכָתְבֵנוּ בְּסֵפֶר הַחַיִּים·
לְמַעַנְךָ אֵל חָי· מֶלֶךְ גּוֹאֵל עוֹזֵר וּמוֹשִׁיעַ
וּמָגֵן· בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה· מָגֵן אַבְרָהָם׃

אַתָּה גִּבּוֹר לְעוֹלָם אֲדֹנָי· מְחַיֶּה מֵתִים אַתָּה רַב לְהוֹשִׁיעַ·
מוֹרִיד הַטַּל· מְכַלְכֵּל חַיִּים בְּחֶסֶד· מְחַיֶּה מֵתִים
בְּרַחֲמִים רַבִּים· סוֹמֵךְ נוֹפְלִים וְרוֹפֵא חוֹלִים· מַתִּיר אֲסוּרִים·
וּמְקַיֵּם אֱמוּנָתוֹ לִישֵׁנֵי עָפָר· מִי־כָמוֹךָ בַּעַל גְּבוּרוֹת וּמִי דּוֹמֶה
לָךְ· מֶלֶךְ מֵמִית וּמְחַיֶּה וּמַצְמִיחַ לָנוּ יְשׁוּעָה׃

מִי כָמוֹךָ אַב הָרַחֲמִים· זוֹכֵר יְצוּרָיךָ בְּרַחֲמִים· מֵמִית וּמְחַיֶּה·
וְנֶאֱמָן אַתָּה לְהַחֲיוֹת מֵתִים· בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה·
מְחַיֵּה הַמֵּתִים׃

לְדוֹר וָדוֹר נַגִּיד גָּדְלֶךָ· וּלְנֵצַח נְצָחִים קְדֻשָּׁתְךָ נַקְדִּישׁ·
וְשִׁבְחֲךָ אֱלֹהֵינוּ מִפִּינוּ לֹא־יָמוּשׁ לְעוֹלָם וָעֶד· כִּי־אֵל
מֶלֶךְ גָּדוֹל וְקָדוֹשׁ אָתָּה׃

מקורות

עמידה ליל יוה"כ. בבלי יומא, דף פז ע"ב; סדר רבב"ג, פ"ה, עמ' מז; סה"ת סי' מ. **ג' ברכות רגשיות.** סדר רבב"ג, פ"ה, עמ' מ. **ברכת קדושה.** בבלי מגילה, דף יח ע"ב; בתמ"ד (ווירטהיימר) ח"ב, מד' מנין, סי' ו. **נוסח הברכה.** סד"ר סי' מז; ממו"ר סי' פט; רמב"ם, סדר תפילות, נוסח ברכות התפילה. השכר בשבה"ל, סדר יוה"כ, סי' צח; רקו תור"ת ח"ת, הל' תפילה, תוה כ. **לדור ודור.** סרע"ג ח"ב, סי' קכח, וסי' קכט; שבה"ל, סדר יוה"כ, סי' צח; סה"ת סוף סי' מ.

וּבְכֵן תֵּן פַּחְדְּךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ עַל־כָּל־מַעֲשֶׂיךָ וְאֵימָתְךָ
עַל־כָּל־מַה־שָּׁבָרָאתָ. וְיֵרָאוּךָ כָּל־
הַמַּעֲשִׂים וְיִשְׁתַּחֲווּ לְפָנֶיךָ כָּל־הַבְּרוּאִים. וְיֵעָשׂוּ כֻלָּם אֲגֻדָּה
אַחַת לַעֲשׂוֹת רְצוֹנְךָ בְּלֵבָב שָׁלֵם. כְּמָה שֶׁיָּדַעְנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ
שֶׁהַשִּׁלְטוֹן לְפָנֶיךָ. עֹז בְּיָדְךָ וּגְבוּרָה בִימִינֶךָ. וְשִׁמְךָ נוֹרָא
עַל־כָּל־מַה־שָּׁבָרָאתָ:

וּבְכֵן תֵּן כָּבוֹד יְהוָה לְעַמֶּךָ. תְּהִלָּה לִירֵאֶיךָ וְתִקְוָה טוֹבָה
לְדוֹרְשֶׁיךָ. וּפִתְחוֹן פֶּה לַמְיַחֲלִים לָךְ. שִׂמְחָה לְאַרְצֶךָ.
שָׂשׂוֹן לְעִירֶךָ. וּצְמִיחוּת קֶרֶן לְדָוִד עַבְדֶּךָ. וַעֲרִיכוּת נֵר לְבֶן־יִשַׁי
מְשִׁיחֶךָ. בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ:

וְאָז צַדִּיקִים יִרְאוּ וְיִשְׂמָחוּ. וִישָׁרִים יַעֲלְזוּ. וַחֲסִידִים בְּרִנָּה
יָגִילוּ. וְעוֹלָתָהּ תִּקְפֹּץ פִּיהָ. וְכָל־הָרִשְׁעָה כֻּלָּהּ כָּעָשָׁן
תִּכְלֶה. כִּי תַעֲבִיר מֶמְשֶׁלֶת זָדוֹן מִן־הָאָרֶץ. וְתִמְלֹךְ אַתָּה יְהוָה

מקורות

וכן תן פחדך. רמו מס״ו פי״ט ה״ו, ׳כמה שהתימתן על ר״ה ויה״כ משאר ימים טובים, כך תפילתן׳; סרע״ג ח״ב, סי׳ קה, וסי׳ קכט; שבה״ל, סדר יוה״כ, סי׳ שח; סת״כ סי׳ עג. **וכן.** ע״פ תס׳ ד, נז; סרע״ג ח״ב, סי׳ קכו. **תן פחדך ה׳.** ע״פ הוש׳ ג, ה. **ואימתך על כל מה שברמת.** ע״פ מש׳ כ, ג. **ויירכוך כל המעשים.** ע״פ יפע׳ ג, יט; תה׳ לג, ח; סו, ג. **וישתחוו לפניך.** ע״פ תה׳ פו, ט. **כולם מגודה אחת.** ע״פ ש״ב ג, כה; לפ׳ ג, ט; ספרי דב׳, פר׳ וזאת הברכה, פי׳ שמו, ה, ד״ה יחד. **לעשות רצונך.** תה׳ מ, ט; קמג, י. **בלבב שלם.** ע״פ דה״ב יט, ט. **שהשלטון לפניך.** ע״פ קה׳ ח, ד; דני׳ ג, לג. **עוז בידך.** ע״פ תה׳ פט, יד; דה״ב כט, יב. **וגבורה בימינך.** ע״פ מל״ב ג, טו, ו. **ושמך נורא על כל מה שברמת.** ע״פ מל״ב ח, יד; תה׳ לט, ג. **וכבן.** סרע״ג ח״ב, סי׳ קכט. **תן כבוד ה׳ לעמך.** ע״פ יפע׳ כד, כג. **תהילה ליראיך.** ע״פ דב׳ כו, יט; ירמ׳ יג, יח; לפ׳ ג, כ. **ותקוה.** ירמ׳ כט, יא. **טובה לדורשיך.** ע״פ תה׳ לד, יא. **ופתחון פה.** ע״פ יחז׳ כט, כא. **למיחלים לך.** ע״פ תה׳ לט, כה; איוב יג, טו. **שמחה לארצך.** ע״פ תה׳ לו, יא. **ששון לעירך.** ע״פ יפע׳ נח, ג. **ולמיחות קרן לדוד.** ע״פ תה׳ קלב, יח. **לדוד עבדך.** ע״פ ש״ב ז, ה. **ועריכות נר לבן ישי משיחך.** ע״פ תה׳ קלב, יח. **נר.** ש״ב כא, יח. **ולז לדיקים.** תשוה״ג - שע״ת, סי׳ רלז; מהו״ו סי׳ שכח; ספ״ר הל׳ יוה״כ סי׳ ריח. **לדיקים ירלו וישמחו.** ע״פ תה׳ קו, מב; איוב כב, יט. **ויצריס יעלזו.** ע״פ תה׳ קמט, ה. **יעלזו.** ע״פ תה׳ כח, ז. **וחסידיס ברנה.** ע״פ תה׳ קלב, ט. **ועולתה תקפון.** ע״פ איוב ה, טז. ורמה גם הוש׳ י, יג. **וכל הרשעה כולה.** ע״פ מל״ב ג, יט. **כעשן תכלה.** ע״פ הוש׳ יג, ג; תה׳ לז, כ. **תעביר ממשלת זדון.** ע״פ איכ׳ ד, כח. **ותמלוך אתה ה׳.** ע״פ עוב׳ ע, כח; זכ׳ יד, ט.

ח״נ והערות

עֹז בְּיָדְךָ. במח׳ רמ״ו בטעות איתא ״עֹז בְּיָדֶךָ״. **ותקוה טובה לדורשיך.** אף שיש נוסחאות שהשמיטו תיבת ׳טובה׳, מ״מ מנהגינו כן לאמרה, וכן איתא במח״; וכך גם נמצא בספרים אלו: סרע״ג ח״ב, סי׳ קה; רמב״ם, סדר תפילות, נוסח הברכות האמצעיות; מח׳ רומניא, דף של ע״א. **לַמְיַחֲלִים.** המ״ם רפויה. ועכ״ז היא נעה, בעבור המתג הבאה בלמ״ד. **ואז צדיקים.** כך מנהגנו וכן איתא בתשובות הגאונים, שערי תשובה, סימן רצז; מחו״ו סי׳ שכח ובעוד ראשונים. וכ״ה במח׳ פרס, דף עח ע״ב; מח׳ ארם צובה, דף תקנט ע״א. ולא ״ובכן צדיקים״ שהוא עפ״י הזוהר, רעיא מהימנא, במ׳ דף ריט ע״ב; זוהר, תיקונים, ח״ב, דף פז ע״א. **וכל הרשעה כֻּלָּהּ.** הכ״ף בקבוץ והלמ״ד בדגש וההי״א במפיק, כן איתא במח׳, וכן הוא מנהגנו, ולא כבעל ש״ת שכתב ׳כָּלָּה׳. וראו בס׳ לו״א, סי׳ שצא.

לְבָבֶךָ עַל־כָּל־מַעֲשֶׂיךָ· עַל־יְרוּשָׁלַיִם עִירֶךָ וְעַל־צִיּוֹן מִשְׁכַּן כְּבוֹדֶךָ· כַּכָּתוּב בְּדִבְרֵי קָדְשֶׁךָ· יִמְלֹךְ יְהוָה לְעוֹלָם· אֱלֹהַיִךְ צִיּוֹן לְדֹר וָדֹר· הַלְלוּיָהּ: וְכָתוּב· וַיִּגְבַּהּ יְהוָה צְבָאוֹת בַּמִּשְׁפָּט וְהָאֵל הַקָּדוֹשׁ נִקְדַּשׁ בִּצְדָקָה: בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה· הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ:

אַתָּה בְחַרְתָּנוּ מִכָּל־הָעַמִּים· אָהַבְתָּ אוֹתָנוּ וְרָצִיתָ בָּנוּ וְרוֹמַמְתָּנוּ מִכָּל־הַלְּשׁוֹנוֹת· קִדַּשְׁתָּנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ וְקֵרַבְתָּנוּ מַלְכֵּנוּ לַעֲבוֹדָתֶךָ· וְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא עָלֵינוּ קָרָאתָ:

וַתִּתֶּן לָנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה· אֶת־יוֹם (בשבת: הַשַּׁבָּת הַזֶּה וְאֶת־יוֹם) הַכִּפּוּרִים הַזֶּה· לִסְלִיחָה וְלִמְחִילָה וּלְכַפָּרָה עַל־כָּל־עֲוֹנוֹתֵינוּ· מִקְרָא קֹדֶשׁ זֵכֶר לִיצִיאַת מִצְרָיִם:

אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ· יַעֲלֶה וְיָבֹא· יַגִּיעַ· וְיֵרָאֶה וְיֵרָצֶה· וְיִשָּׁמַע· וְיִפָּקֵד· וְיִזָּכֵר זִכְרוֹנֵנוּ וְזִכְרוֹן אֲבוֹתֵינוּ· וְזִכְרוֹן

מקורות

ירושלים עירך. ע"פ מ"ח יח, לב; דני ט, טז. **ציון משכן.** ע"פ יואל ד, יז; תה' עד, ב. **משכן כבודך.** תה' כו, ח. **ימלוך ה'.** **לעולם.** תה' קמו, י. **ויגבה ה' בצדקות.** ישע' ה, טז; רמב"ם, סדר תפילות כל השנה, נוסח ברכות התפילה. **המלך הקדוש.** ע"פ ויק' כא, ח; יהו' כד, יט; ישע' מג, טו; בבלי ברכות, דף יב ע"ב; תוס' ד"ה והלכתא; רמב"ם, סדר תפילות כל השנה, נוסח ברכות התפילה; פסקי רי"ד; סרע"ג ח"ב, סי' קטז; סדו' רס"ג, עמ' כב, ועמ' רס; סדו' רשב"ג, פ"ה, עמ' מז; שבה"ל, סדר ר"ה, סי' סה, וסדר יוה"כ סי' שח; סת"ר סי' עז, ענין הכסר תקיעה; סה"ת סוף סי' מ. **קדושת היום.** תוספתא ברכות פ"ג, הי"ג; רמב"ם, סדר תפילות, סוף נוסח הקדיש. **אתה בחרתנו מכל העמים.** ע"פ דב' ז, ז; יד, ב; מזכר בבלי יומא, דף פז ע"ב; פסקי רי"ד; סרע"ג ח"ב, סי' קכט; סדו' רס"ג, עמ' רסג; שבה"ל, סדר יוה"כ, סי' שח; סת"ר סי' עג; סה"ת סוף סי' מ. **ונתן נרכה ממלענית.** סרע"ג ח"ב, סי' קכח; סדו' רס"ג, עמ' רס; סדו' רשב"ג, פ"ה, עמ' מז עם השמטות ושיוויים; רמב"ם, סדר תפילות כל השנה, נוסח ברכות התמלעיות. **מהכת מותנו.** ע"פ דב' ז, ח; מ"ח י, ט; ירמ' לח, ב. **ורליח נגו.** ע"פ תה' קמט, ד. **ורוממתנו.** ע"פ תה' עה, יא. **מכל הלשונות.** ע"פ עמ' ג, ב. **קדשתנו במצוותיך.** ע"פ שמ' כב, ל; לח, יג; ויק' יא, מג-מה; במ' טו, מ; דב' כו, טז-יט. **וקרבתנו מלכנו לעבודתך.** ע"פ דב' ד, לד-מ. **מלכנו.** ע"פ ש"ח יב, יג; ישע' לג, כב. **לעבודתך.** ע"פ שמ' כג, כה. **ושמך הגדול.** ע"פ יהו' ז, ט; מ"ח ח, מב. **הגדול הגבור והנורא.** דב' י, יז; נחמ' ט, לב. **עלינו קראת.** ע"פ ירמ' יד, ט; ישע' מה, ג. רלו ירושלמי תעניות פ"ב, ה"ו; דב"ר (ליברמן), פר' דבריס, סי' כז; ילקו"ש יהושע, רמז יז, ד"ה ומה תעשה. **ותתן לנו ה'.** מזכר בבבלי ברכות, דף לג ע"ב; בסרע"ג ח"ב, סי' קז נמלא נוסח זה לענין ר"ה, למנהג ספרע"ג ביוה"כ, ח"ב סי' קכח, כתב נוסח דומה לזה; סדו' רס"ג, עמ' רס; רפ"ש מס' ר"ה פ"ד סי' יד בשם ר' פלטוי גאון; שבה"ל, סדר יוה"כ, סי' שח. **ותתן... בהכה את יום השבת.** ע"פ בבלי שבת, דף י ע"ב, 'מתנה טובה יש לי בבית גמזו ושבת שמה, ואני מבקש ליתנה לישראל, לך והודיעם'. **בכיפוריס הזה.** ע"פ ויק' כג, כז. **לסליחה ולמחילה.** ע"פ בבלי תענית, דף ל ע"ב; מדת"ג (ווערטה), פר' כי תשא, סוף סי' לח. ורלו תוס' שב"ק, דף פב ע"ב, ד"ה כדי, בשם סדר עולם. **מקרא קודש.** ויק' כג, כד; ע"פ מס"ו פי"ט, ה"ד. **זכר ליציאת מצריס.** רלו סדו' רס"ג, עמ' רסח. **מו"מ יעלה ויבוא.** הוכח בתוספתא ברכות פ"ג, ה"י; מס"ו פי"ט, ה"ס; בבלי שבת, דף כד ע"ב; תוס' ברכות, דף לד ע"ב, ד"ה מלך; שבה"ל, סדר יוה"כ, סי' שח. **נוסח יע"ו.** סרע"ג ח"ב, סי' מד; סדו' רס"ג, עמ' קג בקילור; רמב"ם, סדר תפילות כל השנה, נוסח ברכות התפילה; מחז"ו סי' נג. **ותלמי תכותינו.** ע"פ שמ' ג, טו. **יעלה.** ע"פ שמ' ג, כג. **ויבוא.** ע"פ שמ' ג, ט. **יגיע.** ע"פ בר' כח, יב. **וירחם.** ע"פ בר' כג, יד. **וירלה.** ע"פ ישע' נו, ז. **וישמע.** ע"פ שמ' ב, כד. **ויפקד.** ע"פ בר' נ, כד; שמ' ג, טז. **ויזכר.** ע"פ שמ' ג, כד. **זכרונגו.** ע"פ תה' קו, ד; קטו, יב. **וזכרון תכותינו.** ע"פ שמ' ג, כד. **וזכרון ירושלים.** ע"פ תה' קמז, ו.

יְרוּשָׁלַיִם עִירֶךָ. וְזִכְרוֹן מָשִׁיחַ בֶּן־דָּוִד עַבְדֶּךָ. וְזִכְרוֹן כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל לְפָנֶיךָ (לִפְלֵיטָה) לְטוֹבָה. לְחֵן וּלְחֶסֶד וּלְרַחֲמִים וּלְרָצוֹן בְּיוֹם (בשבת: הַשַּׁבָּת הַזֶּה וּבְיוֹם) הַכִּפּוּרִים הַזֶּה. זָכְרֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בּוֹ לְטוֹבָה. וּפָקְדֵנוּ בּוֹ לִבְרָכָה. וְהוֹשִׁיעֵנוּ בּוֹ לְחַיִּים טוֹבִים. בִּדְבַר יְשׁוּעָה וְרַחֲמִים. וְחוּס וְחָנֵּנוּ וְרַחֵם עָלֵינוּ וְהוֹשִׁיעֵנוּ. כִּי אֵלֶיךָ עֵינֵינוּ. כִּי אֵל מֶלֶךְ חַנּוּן וְרַחוּם אָתָּה:

אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ. מְחוֹל לַעֲוֹנוֹתֵינוּ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים הַזֶּה. מְחֵה וְהַעֲבֵר פְּשָׁעֵינוּ וְחַטֹּאתֵינוּ מִנֶּגֶד עֵינֶיךָ. כָּאָמוּר. אָנֹכִי אָנֹכִי הוּא מֹחֶה פְּשָׁעֶיךָ לְמַעֲנִי וְחַטֹּאתֶיךָ לֹא אֶזְכֹּר: וְנֶאֱמַר. מָחִיתִי כָעָב פְּשָׁעֶיךָ וְכֶעָנָן חַטֹּאותֶיךָ שׁוּבָה אֵלַי כִּי גְאַלְתִּיךָ: וְנֶאֱמַר. כִּי־בַיּוֹם הַזֶּה יְכַפֵּר עֲלֵיכֶם לְטַהֵר אֶתְכֶם מִכֹּל חַטֹּאתֵיכֶם לִפְנֵי יְהוָה תִּטְהָרוּ:

כִּי־אַתָּה סוֹלֵחַ לְיִשְׂרָאֵל מִן־הָעוֹלָם. וּמוֹחֵל לְשִׁבְטֵי יְשׁוּרוּן בְּכָל־

מקורות

ירושלים עירך. ע״פ מ״ח יח, לב; דני׳ ט, טז. **משיח בן דוד.** ע״פ ס״ח כב, נח; כג, ח; יפע׳ יח, ח. **דוד עבדך.** ע״פ ס״ב ז, ה; תה׳ קלב, י. **וזכרון וכו׳ ישראל.** ע״פ ירמ׳ ג, ג. **עמך בית ישראל.** ע״פ יחז׳ לד, ל. **לפניך.** ע״פ בר׳ כז, ז; שמ׳ כג, יח. **לפליטה.** עזר׳ ט, ח. **לטובה.** ע״פ דב׳ ל, ט. **לחן ולחסד.** ע״פ בר׳ יט, יט; תה׳ ג, ח. **ולחסד ולרחמים.** ע״פ תה׳ כה, ו. **הכיפורים הזה.** ע״פ ויק׳ כג, כז. **זכרנו ה״ן בו לטובה.** ע״פ נחמ׳ ה, יט; יג, נז. **יש שעושים ממן על כל פיסקא. ויש עושים רק בסוף.** סבה״ל, ענין תפילה, סוף סי׳ כג. **ופקדנו בו לברכה.** ע״פ בר׳ כא, ז; פסר״ג (ווגבל) פי׳ מג, סי׳ ט. **והושיענו.** ע״פ מ״ב יט, יט. **בו לחיים טובים.** ע״פ יפע׳ ד, ג; תה׳ כח, ה; סה, ט. **בדבר ישועה ורחמים.** ע״פ תה׳ קו, ד. **וחוס וחננו.** ע״פ מ״ב יג, כג. **ורחם עלינו.** ע״פ ירמ׳ לא, יט. **כי אליך עינינו.** ע״פ דה״ב כ, יב. **כי אל.** ע״פ יואל׳ ב, יג; נחמ׳ ט, לא. **כי אל מלך חנון ורחום אתה.** ע״פ יונ׳ ד, ב. **חנון ורחום אתה.** נחמ׳ ט, לא. **מו״ח מחול לעוונותינו.** סרע״ג ח״ב, סי׳ קכח, וסי׳ קכט; סדו׳ רס״ג, עמ׳ רס; רס״י עמ״ס יומא, דף סח ע״ב, ד״ה על מחילת העון; סדו׳ רצב״ע, פ״ה, עמ׳ מז עם הסמטות ושיוויס; סבה״ל, סדר יוה״כ, סי׳ שח. **ומלהי מבטיחנו.** ע״פ שמ׳ ג, טו. **מחול לעוונותינו.** ע״פ ספרי דב׳, פר׳ האזינו, סוף פי׳ שיט; רלו״ז ב״ר יקר, ח״ב, עמ׳ קב. **ביום הכיפורים הזה.** ע״פ ויק׳ כג, כז. **מחה... פשעינו וחטאתינו.** ע״פ יפע׳ מג, כה. **והעבר פשעינו.** ע״פ מיכ׳ ז, יח. **והעבר... וחטאתינו.** ע״פ ס״ב יב, יג. **מנגד עיניך.** יפע׳ ל, טז; יונ׳ ב, ה; תה׳ לא, כג. **מבטיחי הוה.** יפע׳ מג, כה. **מחיתי כעב פשעיך.** יפע׳ מד, כב. **כי ביום הזה.** ויק׳ טז, ל. **כי אתה סלחן.** ע״פ תה׳ פו, ה. **סולחן ליש״א.** ע״פ מ״ח ח, לד; מיכ׳ ז, יח; פסר״ג (ווגבל), פר׳ מה, סי׳ ב, ׳ליש״א בלבד הוא סולח׳. רלו״ז בבלי ר״ה, דף יח ע״ב. **סולחן... מן העולם.** ע״פ בבלי פסחים, דף נד ע״ב, ׳ז דבריס נברו קודם שנברא העולם, ואלו הן: ...ותשובה׳. רלו״ז בבלי יומא, דף פו ע״ב, ׳בשביל יחיד שעשה תשובה מוחלין לכל העולם כולו׳. **לשבטי ישורון.** ע״פ דב׳ לג, טו.

ח״נ והערות

מחול לעוונותינו ביום. במח׳ שד״ל איתא, שאם חל בשבת מוסיפים: הַשַּׁבָּת הַזֶּה וּבְיוֹם, וכ״כ במטה אפרים, סי׳ תריט, סט״ז. **בְּיוֹם הכפורים הזה.** במח׳ שד״ל נוסף: ׳בְּיוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה וּבְיוֹם הכפורים הזה׳. **סוֹלֵחַ לישראל.** כן הניקוד במח׳ רמ״ו, כ״י, שד״ל ובמח׳ האשכנזים הישנים. וכ״ה בסידור רש״ס, עמ׳ 689 ובמילואים, ובלו״א ח״א, סי׳ תיג.

דּוֹר וָדוֹר· וּדְבָרְךָ אֱמֶת וְקַיָּם לָעַד· וּמִבַּלְעָדֶיךָ אֵין לָנוּ
מֶלֶךְ מוֹחֵל וְסוֹלֵחַ אֶלָּא אָתָּה· בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה· מֶלֶךְ מוֹחֵל
וְסוֹלֵחַ לַעֲוֹנוֹתֵינוּ וְלַעֲוֹנוֹת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל· וּמַעֲבִיר אַשְׁמוֹתֵינוּ
בְּכָל־שָׁנָה וְשָׁנָה· מֶלֶךְ עַל־כָּל־הָאָרֶץ מְקַדֵּשׁ (בשבת: הַשַּׁבָּת
וְ)יִשְׂרָאֵל וְיוֹם הַכִּפּוּרִים:

רְצֵה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וְאֶל־תְּפִלָּתָם שְׁעֵה·
וְהָשֵׁב הָעֲבוֹדָה לִדְבִיר בֵּיתֶךָ· וְאִשֵּׁי
יִשְׂרָאֵל וּתְפִלָּתָם מְהֵרָה בְּאַהֲבָה תְקַבֵּל בְּרָצוֹן· וּתְהִי לְרָצוֹן
תָּמִיד עֲבוֹדַת יִשְׂרָאֵל עַמֶּךָ· וְתֶחֱזֶינָה עֵינֵינוּ בְּשׁוּבְךָ לְצִיּוֹן
וְלִירוּשָׁלַיִם עִירְךָ בְּרַחֲמִים כְּמֵאָז· בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה· הַמַּחֲזִיר
בְּרַחֲמָיו שְׁכִינָתוֹ לְצִיּוֹן:

מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ· שֶׁאַתָּה הוּא יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ·
עַל־חַיֵּינוּ הַמְּסוּרִים בְּיָדֶךָ וְעַל־נִשְׁמוֹתֵינוּ הַפְּקוּדוֹת
לָךְ· וְעַל־נִסֶּיךָ שֶׁבְּכָל־יוֹם וְיוֹם עִמָּנוּ וְעַל־נִפְלְאוֹתֶיךָ וְטוֹבוֹתֶיךָ
שֶׁבְּכָל־עֵת· עֶרֶב וָבֹקֶר וְצָהֳרַיִם· הַטּוֹב כִּי לֹא־כָלוּ רַחֲמֶיךָ·
הַמְרַחֵם כִּי לֹא־תַמּוּ חֲסָדֶיךָ וּמֵעוֹלָם קִוִּינוּ לָךְ· לֹא־הִכְלַמְתָּנוּ
יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְלֹא־עַזַבְתָּנוּ וְלֹא־הִסְתַּרְתָּ פָּנֶיךָ מִמֶּנּוּ:

זְכוֹר רַחֲמֶיךָ וּכְבוֹשׁ אֶת־כַּעַסְךָ· כַּלֵּה דֶבֶר וְחֶרֶב וְרָעָב
וּשְׁבִי וּמַשְׁחִית וּמַגֵּפָה וְכָל־מַחֲלָה מֵעָלֵינוּ

מקורות

ככל דור ודור. תה׳ מה, יח; קמה, יג. **ודברך אמת.** ע״פ ירמ׳ י, י; ב״ר (ווילנא), פר׳ ג, סי׳ ז. **ודברך אמת וקייס לנצח.** ע״פ תה׳ קיט, קס. **אין לנו מלך.** ע״פ יבע׳ מד, ו; בבלי תענית, דף כה ע״ב. **מוחל וסולח לנו אתה.** ע״פ תה׳ פו, ה. **מלך מולך וסולח.** ע״פ מס״ו פי״ט, ה״ד. ורלו מס״כ סם בהל׳ ו; סרע״ג ח״ב, סי׳ קכח; רכ״א עמ״ס יומא, דף סח ע״ב, ד״ה על מחילת העון; שבה״ל, סדר יוה״כ, סי׳ שח. **וסולח לעוונותינו.** פדר״ג פ׳ טו; ילקו״ש תהי, רמז תתקיט. **ולעוונות עמו ישראל.** מד׳ רוממית, סוף דף של ע״ח. **ומעביר אשמותינו ככל שנה.** מדת״ג (בובר), פר׳ וירא, סי׳ מו, ע״פ ויק׳ טז, ל; שמו״ר (ווילנא), פר׳ בא, פר טו, סי׳ ו; פסר״ב, פי׳ מה, ד״ה ד״ג תשרי. **מלך על כל הארץ.** ע״פ זכ׳ יד, טז; תה׳ מז, ג; רמב״ם, סדר תפילות כל השנה, נוסח ברכות התעניות. **מקדש ישראל.** ע״פ יחז׳ נג, כח. **הוספה בחתימה לשבת.** סרע״ג ח״ב, סי׳ קכח. **ויום הכיפורים.** ע״פ ויק׳ כג, כז. **רצה ומודים.** סרע״ג ח״ב, סי׳ קכח; סדו׳ רשב״ג, פ״ה, עמ׳ מז.

וּמֵעַל כָּל־בְּנֵי בְרִיָּתֶךָ. עַל־כֻּלָּם יִתְבָּרַךְ וְיִתְרוֹמַם שִׁמְךָ מַלְכֵּנוּ תָּמִיד. כָּל־הַחַיִּים יוֹדוּךָ סֶּלָה. וִיהַלְלוּ לְשִׁמְךָ הַטּוֹב בֶּאֱמֶת. וּכְתוֹב לְחַיִּים טוֹבִים כָּל־בְּנֵי בְרִיתֶךָ. בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. הַטּוֹב שִׁמְךָ וּלְךָ נָאֶה לְהוֹדוֹת:

שִׂים שָׁלוֹם. טוֹבָה וּבְרָכָה. (חַיִּים). חֵן וָחֶסֶד וְרַחֲמִים. עָלֵינוּ וְעַל־כָּל־יִשְׂרָאֵל עַמֶּךָ. בָּרְכֵנוּ אָבִינוּ כֻּלָּנוּ כְּאֶחָד בְּאוֹר פָּנֶיךָ. כִּי בְאוֹר פָּנֶיךָ נָתַתָּ לָּנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ. תּוֹרַת חַיִּים. אַהֲבָה וָחֶסֶד. צְדָקָה. בְּרָכָה. יְשׁוּעָה וְרַחֲמִים וְחַיִּים וְשָׁלוֹם. וְטוֹב יִהְיֶה בְּעֵינֶיךָ (לְבָרְכֵנוּ וּ)לְבָרֵךְ אֶת־כָּל־עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל תָּמִיד בְּכָל־עֵת וּבְכָל־שָׁעָה בִּשְׁלוֹמֶךָ:

בְּסֵפֶר חַיִּים. בְּרָכָה וְשָׁלוֹם. פַּרְנָסָה טוֹבָה וִישׁוּעָה וְנֶחָמָה. חֵן וָחֶסֶד נִזָּכֵר וְנִכָּתֵב לְפָנֶיךָ. אֲנוּ וְכָל־עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל. לְחַיִּים (טוֹבִים) וּלְשָׁלוֹם. בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. הַמְבָרֵךְ אֶת־עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בַּשָּׁלוֹם. (אָמֵן):

אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ. תָּבֹא לְפָנֶיךָ תְּפִלָּתֵנוּ וְאַל־תִּתְעַלַּם מִתְּחִנָּתֵנוּ. שֶׁאֵין אֲנוּ עַזֵּי פָנִים וּקְשֵׁי־עֹרֶף בַּדָּבָר הַזֶּה שֶׁנֹּאמַר (נ״ח: לוֹמַר) לְפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ. צַדִּיקִים אֲנַחְנוּ וְלֹא חָטָאנוּ. אֲבָל אֲנַחְנוּ חָטָאנוּ (נ״ח: חָטָאנוּ אֲנַחְנוּ וַאֲבוֹתֵינוּ). אָשַׁמְנוּ. בָּגַדְנוּ. גָּזַלְנוּ. דִּבַּרְנוּ דֹפִי. הֶעֱוִינוּ. וְהִרְשַׁעְנוּ. זַדְנוּ. חָמַסְנוּ. טָפַלְנוּ שֶׁקֶר. יָעַצְנוּ רַע (וי״ח: עֲצוֹת רָעוֹת). כִּזַּבְנוּ. לַצְנוּ (לוֹצַצְנוּ). מָרַדְנוּ (מָרִינוּ). נָאַצְנוּ (נִאַפְנוּ. נִשְׁבַּעְנוּ לַשָּׁוְא וְלַשֶּׁקֶר). סָרַרְנוּ. עָוִינוּ. פָּשַׁעְנוּ. צָרַרְנוּ. קִשִּׁינוּ עֹרֶף. רָשַׁעְנוּ. שִׁחַתְנוּ. תִּעַבְנוּ. תָּעִינוּ. תִּעְתָּעְנוּ:

ח״נ והערות

חָטָאנוּ אֲנַחְנוּ וַאֲבוֹתֵינוּ. כ״ה במח׳ ארם צובה, דף תקסא ע״ב.

מקורות

שים שלום. סרע״ג ת״ב, סי׳ קכח; סדו׳ רצב״ג, פ״ה, עמ׳ מז.
וידוי כמעריב. סדו׳ רצב״ג, פ״ה, עמ׳ נה; שבס״ל, סדר יוכ״כ,

סַרְנוּ מִמִּצְוֹתֶיךָ וּמִמִּשְׁפָּטֶיךָ הַטּוֹבִים וְלֹא־שָׁוָה לָנוּ. וְאַתָּה צַדִּיק עַל כָּל־הַבָּא עָלֵינוּ כִּי־אֱמֶת עָשִׂיתָ וַאֲנַחְנוּ הִרְשָׁעְנוּ:

מַה־נֹּאמַר לְפָנֶיךָ יוֹשֵׁב מָרוֹם וּמַה־נְּסַפֵּר לְפָנֶיךָ שׁוֹכֵן שְׁחָקִים. הֲלֹא כָל־הַנִּסְתָּרוֹת וְהַנִּגְלוֹת אַתָּה יוֹדֵעַ:

אַתָּה יוֹדֵעַ רָזֵי עוֹלָם וְתַעֲלוּמוֹת סִתְרֵי כָל־חָי. אַתָּה חוֹפֵשׂ כָּל־חַדְרֵי־בֶטֶן וּבוֹחֵן כְּלָיוֹת וָלֵב. אֵין דָּבָר נֶעְלָם מִמְּךָ וְאֵין נִסְתָּר מִנֶּגֶד עֵינֶיךָ. יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ. יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ. שֶׁתִּסְלַח וְתִמְחַל־לָנוּ עַל־כָּל־עֲוֹנוֹתֵינוּ וּפְשָׁעֵינוּ. וּתְכַפֵּר לָנוּ עַל־כָּל־חַטֹּאתֵינוּ:

עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּאֹנֶס:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בִּבְלִי־דַּעַת:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בַּגָּלוּי:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּדַעַת וּבְמִרְמָה:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּהִרְהוּר הַלֵּב:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּוִדּוּי פֶּה:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּזָדוֹן:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּחֹזֶק יָד:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּטֻמְאַת שְׂפָתַיִם:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּיֵצֶר הָרַע:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּיוֹדְעִים וּבִלֹּא יוֹדְעִים:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּכַחַשׁ וּבְכָזָב:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּלָשׁוֹן הָרַע:

מקורות

סוף סי׳ נח. **אתה יודע רזי עולם.** סדר רבנ״ע, פ״ה, עמ׳ מ.

עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּמַרְאִית הָעַיִן:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּנֶשֶׁךְ וּבְמַרְבִּית:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּשִׂיחַ שִׂפְתוֹתֵינוּ:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּעֵינַיִם רָמוֹת:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּפִתְחוֹן פֶּה:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּצַעֲדֵי רַגְלַיִם:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בִּקְפִיצַת יָד:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּרָצוֹן:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בִּשְׁגָגָה:
(עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בִּשְׁבוּעַת שָׁוְא:)
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּתִמְהוֹן לֵבָב:

עַל־חֲטָאִים שֶׁאָנוּ חַיָּבִים עֲלֵיהֶם אָשָׁם:
עַל־חֲטָאִים שֶׁאָנוּ חַיָּבִים עֲלֵיהֶם חַטָּאת:
עַל־חֲטָאִים שֶׁאָנוּ חַיָּבִים עֲלֵיהֶם עוֹלָה:
עַל־חֲטָאִים שֶׁאָנוּ חַיָּבִים עֲלֵיהֶם קָרְבָּן:
עַל־חֲטָאִים שֶׁאָנוּ חַיָּבִים עֲלֵיהֶם מִיתָה:
עַל־חֲטָאִים שֶׁאָנוּ חַיָּבִים עֲלֵיהֶם כָּרֵת:
עַל־חֲטָאִים שֶׁאָנוּ חַיָּבִים עֲלֵיהֶם מִיתָה וְכָרֵת:

מִיתָה בִּידֵי שָׁמַיִם וְכָרֵת בִּידֵי שָׁמַיִם· אַרְבַּע מִיתוֹת בֵּית דִּין· סְקִילָה שְׂרֵפָה הֶרֶג וְחֶנֶק· וּמַלְקוּת אַרְבָּעִים· (עַל־)מִצְוַת עֲשֵׂה וּמִצְוַת לֹא תַעֲשֶׂה· בֵּין שֶׁיֵּשׁ בָּהּ קוּם וַעֲשֵׂה· וּבֵין שֶׁאֵין בָּהּ קוּם וַעֲשֵׂה· בֵּין שֶׁגְּלוּיִים לָנוּ וּבֵין שֶׁאֵינָם גְּלוּיִים לָנוּ· הַגְּלוּיִים לָנוּ כְּבָר אָמַרְנוּ לְפָנֶיךָ· וְשֶׁאֵינָם גְּלוּיִים לָנוּ כְּבָר לְפָנֶיךָ גְּלוּיִים וִידוּעִים· כַּדָּבָר שֶׁנֶּאֱמַר הַנִּסְתָּרֹת לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ וְהַנִּגְלֹת לָנוּ וּלְבָנֵינוּ עַד־עוֹלָם לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת:

הנוהגים לומר "אלקי נצור", יאמרו פסוק זה לאחריו:

יִהְיוּ לְרָצוֹן אִמְרֵי־פִי וְהֶגְיוֹן לִבִּי לְפָנֶיךָ יְהוָה צוּרִי וְגֹאֲלִי:

ויש נוהגים לומר:

אֱלֹהַי נְצוֹר לְשׁוֹנִי מֵרָע. וּשְׂפָתַי מִדַּבֵּר מִרְמָה. וְלִמְקַלְלַי נַפְשִׁי תִדּוֹם
וְלִמְצוֹתֶיךָ תִּרְדֹּף נַפְשִׁי. וְנַפְשִׁי כֶּעָפָר לַכֹּל תִּהְיֶה. יְהִי רָצוֹן
מִלְּפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהַי. שֶׁכָּל־הַקָּמִים עָלַי לְרָעָה. תָּפֵר עֲצָתָם וּתְקַלְקֵל
מַחְשְׁבוֹתָם. וְכֵן יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהַי. שֶׁתִּפְתַּח לִי שַׁעֲרֵי תוֹרָה.
שַׁעֲרֵי חָכְמָה. שַׁעֲרֵי בִינָה. שַׁעֲרֵי דֵעָה. שַׁעֲרֵי פַרְנָסָה וְכַלְכָּלָה. שַׁעֲרֵי
חַיִּים. חֵן וָחֶסֶד וְרַחֲמִים וְרָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ:

יִהְיוּ לְרָצוֹן אִמְרֵי־פִי וְהֶגְיוֹן לִבִּי לְפָנֶיךָ יְהוָה צוּרִי וְגֹאֲלִי:

פוסע שלש פסיעות לאחוריו בכריעה אחת, ומוזר לשמאלו ואחר כך לימינו, ואומר:

עֹשֶׂה שָׁלוֹם בִּמְרוֹמָיו. הוּא בְרַחֲמָיו. יַעֲשֶׂה שָׁלוֹם עָלֵינוּ
וְעַל־כָּל־יִשְׂרָאֵל. אָמֵן:

(יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ. יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ.
שֶׁתִּבָּנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ. וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתֶךָ:)

בשבת, החזן והקהל לומרים בעמידה:

יוֹם הַשִּׁשִּׁי:

וַיְכֻלּוּ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל־צְבָאָם: וַיְכַל אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי
מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּשְׁבֹּת בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִכָּל־מְלַאכְתּוֹ
אֲשֶׁר עָשָׂה: וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת־יוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיְקַדֵּשׁ אֹתוֹ כִּי בוֹ
שָׁבַת מִכָּל־מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר־בָּרָא אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת:

מקורות

יהיו לרצון אמרי פי. סדו' רשב"ג, פ"ס, עמ' נח. **החזן והקהל מומרים.** סדו' רס"ג, עמ' קיד; רמו טור או"ח, סי' רסח.
בעמידה. ס' כלבו סי' לה בשם המדרש; שבה"ל, ענין שבת, סי' סו; סת"ר סי' יג ענין ערבית של ליל שבת; סה"ת סי' יב. **יום השני.** בר' ב, ב. **ויכולו השמים.** בר' ב, א-ג; בשלי שבת, דף קיט ע"ב; סרע"ג ח"ב, סי' ו, וסי' קכג; סדו' רס"ג, עמ' קיד; הלק"ל הל' יוה"כ סי' י; שבה"ל, סדר יוה"כ, סוף סי' שח; סת"ר סי' יג ענין ערבית של ליל שבת, וסי' פ ענין ליל יוה"כ; סה"ת סי' יב, סוף סי' מ.

ח"נ והערות

יום השישי. תיבות אלו אינן במח' הקדומים.

המזן מומר נרכת מעין שבע:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה· אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ· אֱלֹהֵי אַבְרָהָם·
אֱלֹהֵי יִצְחָק וֵאלֹהֵי יַעֲקֹב· הָאֵל הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא
אֵל עֶלְיוֹן קוֹנֵה (בְּרַחֲמָיו) שָׁמַיִם וָאָרֶץ:

המזן והקהל מומרים יחד:

מָגֵן אָבוֹת בִּדְבָרוֹ· מְחַיֵּה מֵתִים בְּמַאֲמָרוֹ· הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ
שֶׁאֵין כָּמוֹהוּ· הַמֵּנִיחַ לְעַמּוֹ בְּיוֹם שַׁבַּת קָדְשׁוֹ· כִּי בָם רָצָה
לְהָנִיחַ לָהֶם· לְפָנָיו נַעֲבוֹד בְּיִרְאָה וָפַחַד· וְנוֹדֶה לִשְׁמוֹ בְּכָל־יוֹם
תָּמִיד מֵעֵין הַבְּרָכוֹת· אֵל הַהוֹדָאוֹת· אֲדוֹן הַשָּׁלוֹם· מְקַדֵּשׁ
הַשַּׁבָּת וּמְבָרֵךְ הַשְּׁבִיעִי· הַמֵּנִיחַ בִּקְדֻשָּׁה לְעַם מְדֻשְּׁנֵי עֹנֶג· זֵכֶר
לְמַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית:

המזן מסיים לבד:

אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ· רְצֵה בִמְנוּחָתֵנוּ· קַדְּשֵׁנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ
וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתֶךָ· שַׂבְּעֵנוּ מִטּוּבֶךָ· שַׂמְּחֵנוּ

ה"ג והערות

מְדֻשְּׁנֵי. במח' רמ"ו ובולוניא: "מְדַשְּׁנֵי".

מקורות

המזן מומר מעין שבע. בצלי שבת, דף כד ע"ב; פסקי רי"ד; סרט"ג מ"ב, סי' ו; סדו' רס"ג, עמ' קיג, ועמ' רסג; טור או"ח, סי' רסח; מחו"ו סי' שנח; הריטב"ג, הל' יוה"כ, עמ' פד; פסקי ריא"ז שבת, פ"ב ה"ל אות כט. רלו שבה"ל, עין שבת, סי' סו; סת"ר סי' יג עין ערבית של ליל שבת. **נוסח הברכה.** סרט"ג מ"ב, סי' ו; סדו' רס"ג, עמ' קיד; תצו' רכ"ג או"ח סי' עד; סד"ר סי' פה; מחו"ו סי' קה; רמב"ם, הל' תפילה, פ"ט, ה"י. **במ"י.** מכילתא דר"י מס' דפסחא פ' טז. **ומלהי מבוחיו.** ע"פ שמ' ג, טו. **הזכרת אבות.** בתמ"ד (ווירטהיימר) ח"ב, מד' מעין, סי' ג, ע"פ שמ' לב, יג, ומ"ל יח, לו. **מלהי מכרסם וכו'.** שמ' ג, ו; שמו"ר (ווילנא), פר' בח', פר' טו, סי' ו; בצלי פסחים, דף קח ע"ב. **הלל הגדול.** דצ' י, ח; בצלי ברכות, דף לב ע"ב. **מל עליון.** בר' יד, כ. **קונם ברחמיו שמים.** מח' פרס, דף י ע"ב. **הקהל מומריס.** רלו סה"ת סי' יב. **ברכת מעין שבע.** החכר בצלי שבת, דף כד ע"ב; סרט"ג מ"ב, סי' ו, וסי' קכג; סדו' רס"ג, עמ' קיד, ועמ' רסג; ע"פ תצו' רכ"ג או"ח סי' עד; הלק"ל הל' יוה"כ סי' י; טור או"ח, סי' רסח; שבה"ל, עין שבת, סי' סה, וסדר יוה"כ, סוף סי' שח; סת"ר, עין ליל יוה"כ, סי' פ. **מגן אבות בדברו.** ע"פ בר' טו, ו, כו, ג, כח, טו. **מחיה מתים במאמרו.** ע"פ יחז' לז, יג; בצלי כתובות, דף ח ע"ב. **המלך הקדוש שאין כמוהו.** ע"פ ש"ב ז, ג. **הזכרת המלך.** בצלי ברכות, דף יב, ג; סרט"ג מ"ב, סי' קעז; שבה"ל, סדר ר"ה, סי' שה. **המניח לעמו.** ע"פ דצ' ה, יד. **שבת קדשו.** ע"פ נחמ' ט, יד. **כי בם רצה.** ע"פ דצ' ז, ח. **להניח להם.** ע"פ בצלי שבת, דף י ע"ב, 'מתוה טובה יש לי בבית גנזי ושבת שמה, ומי מבקש ליתתה לישראל; בצלי סנהדרין, דף נח ע"ב, 'עכרי שבת חייב מיתה'. **נעבוד בירא ופחד.** ע"פ תה' ב, יא; ירוצלמי ברכות פ"ה, ה"ל; מדת"ל (בובר), פר' נח, סוף סי' כח. **ונודה לשמו.** ע"פ תה' מד, ט; קה, יד. **בכל יום תמיד מעין הברכות.** בצלי ברכות, דף מ ע"ל, וסוכה דף מו ע"ל, ע"פ תה' סח, כ. **מל ההודאות.** ע"פ דנ' ב, כג; בצלי ברכות, דף נט ע"ב. **אדון השלום.** ע"פ ישע' מה, ז; איו' כה, ב. **מקדש השבת ומברך השביעי.** ע"פ בר' ב, ג. **המניח בקדושה.** ע"פ שמ' טז, כג; ב, ח; לק, יג-טו; ויק' כג, ג; ישע' נח, יג. **מדושני עונג.** ע"פ ישע' נה, ב. **זכר למעשה בראשית.** ע"פ שמ' כ, יא; לק, ח. **המזן מסיים לבד.** רלו סה"ת סי' יב. **מל"ת רלה ממוחתינו.** סרט"ג מ"ב, סי' ה, וסי' ו; סדו' רס"ג, עמ' קיב, ועמ' קיד; רמב"ם, סדר תפילות, נוסח ברכות המעלעיות. **ומלהי מבוחיו.** ע"פ שמ' ג, טו. **ותן חלקנו בתורתך.** מכו' מצות פ"ה, מ"כ; ירוצלמי ברכות פ"ד, ה"ג; תד"ג נוס' ב, פ' מת, ד"ה עברה חלקוס; תסתר רבה (ווילנא), פר' ח, סוף סי' ח; פסז"ו (לקח טוב), קה', פ"ב, סי' י. **שבענו מטובך.** ע"פ נחמ' ט, כה. **שמחנו בישועתך.** ע"פ ישע' כה, ט.

בִּישׁוּעָתֶךָ. וְטַהֵר לִבֵּנוּ לְעָבְדְּךָ בֶּאֱמֶת. וְהַנְחִילֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה וּבְרָצוֹן שַׁבַּת קָדְשֶׁךָ. וְיִשְׂמְחוּ בְךָ כָּל־יִשְׂרָאֵל מְקַדְּשֵׁי שְׁמֶךָ. בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

אָהֲבַתְ צֶדֶק וְתִשְׂנָא רֶשַׁע. בַּעֲבוּר לְהַצְדִּיק וְלֹא לְהַרְשִׁיעַ.
גָּשְׁנוּ לְהִתְוַדּוֹת עֲלֵי פֶּשַׁע. דְּלֵנוּ מֵחֵטְא מֵעָוֹן וּמֵרֶשַׁע.
הֵן לְךָ עֵינֵינוּ מְיַחֲלוֹת. וּבָאנוּ לְפָנֶיךָ לְחַלּוֹת.

מקורות

וטהר לבנו. ע"פ תה' נא, יב. **לעבדך באמת.** ע"פ ש"ב יג, כה. **שבת קדשך.** נחמ' ט, יד. **וישמחו בך.** ע"פ ספרי במ', פר' בהעלותך, פי' עז; סרע"ג ח"ב, סי' ה; סד"ר סי' לד; שבה"ל, ענין שבת סוף סי' פב, וביאר מנהגנו ע"פ הספרי, במ', פ' עז, ששבת הוא ג"כ יום שמחתכם וא"כ בודאי ששייך לומר "וישמחו בך", וכן בירושלמי, מגילה פ"א, ה"ד, ששבת הוא יום שמחה, דר' זעירה הקשה לר' אבהו, שיעשו סעודת פורים בשבת, ואמר לו ששבת בלא"ה יום שמחה הוא. ובתורת חיים עמ"ס חולין, דף כו ע"ב, ג"כ ביאר את מנהגנו. **אהבת צדק ותשנא רשע.** מיוסד ע"ס א"ב. פיוט זה נמצא רק במנהגנו.

ח"נ והערות

וישמחו בך כל ישראל. זהו נוסח הקדום, ראו ע' פליישר, תפילה ומנהגי תפילה ארץ־ישראליים תקופת הגניזה, עמ' 27. שבה"ל, ענין שבת, סוף סי' פב, וביאר מנהגנו ע"פ הספרי, במ', פ' עז, ששבת הוא ג"כ יום שמחתכם וא"כ בודאי ששייך לומר "וישמחו בך", וכן בירושלמי, מגילה פ"א, ה"ד, ששבת הוא יום שמחה, דר' זעירה הקשה לר' אבהו, שיעשו סעודת פורים בשבת, ואמר לו ששבת בלא"ה יום שמחה הוא. ובתורת חיים עמ"ס חולין, דף כו ע"ב, ג"כ ביאר את מנהגנו. **אהבת צדק ותשנא רשע.** מיוסד ע"ס א"ב. פיוט זה נמצא רק במנהגנו.

לבנו. ע"פ תה' נא, יב. **לעבדך באמת.** ע"פ ש"ב יג, כה. **שבת קדשך.** נחמ' ט, יד. **וישמחו בך.** ע"פ ספרי במ', פר' בהעלותך, פי' עז; סרע"ג ח"ב, סי' ה; סד"ר סי' לד; שבה"ל, ענין שבת סוף סי' פב, וביאר מנהגנו ע"פ הספרי, במ', פ' עז, ששבת הוא ג"כ יום שמחתכם וא"כ בודאי ששייך לומר "וישמחו בך", וכן בירושלמי, מגילה פ"א, ה"ד, ששבת הוא יום שמחה, דר' זעירה הקשה לר' אבהו, שיעשו סעודת פורים בשבת, ואמר לו ששבת בלא"ה יום שמחה הוא. ובתורת חיים עמ"ס חולין, דף כו ע"ב, ג"כ ביאר את מנהגנו. **אהבת צדק ותשנא רשע.** מיוסד ע"ס א"ב. פיוט זה נמצא רק במנהגנו.

מקדש השבת. ע"פ בר' ב, ג; שבלי פסחים, דף קיז ע"ב; שבת, דף כד ע"ב; סרע"ג ח"ב, סי' ו, וסי' קכג; הלק"ל הל' יוה"כ סי' י; סה"ת סוף סי' מ. **מחבת לדק.** תה' מה, ח; סרע"ג ח"ב, סי' קכג; סדו' רס"ג דף רס; שבה"ל, סדר יוה"כ, סוף סי' ביח; סת"ר, ענין לילי יוה"כ, סי' פ; סה"ת סוף סי' מ. **בעבור להצדיק.** ע"פ מ"ש ח, לב. **ולא להרשיע.** ע"פ יחז' לג, יא. **גשנו להודות עלי פשע.** ע"פ תה' לב, ה. **דלנו מחטא מעוון ומרשע.** ע"פ שמ' לד, ז; ישע' מג, כה; ירמ' לג, ח. **לך עיניו מיחלות.** ע"פ דה"ב כ, יב; שבלי סוכה, דף מג ע"ב. **ובאנו לפניך לחלות.** ע"פ זכ' ז, ב.

זֶה הָפֵק לָנוּ מְחִילוֹת· חַטֹּאתֵינוּ הֱיוֹת נִמְחָלוֹת·
טוֹב וְסַלָּח נִקְרֵאתָ· יוֹם לְצַדְּקֵנוּ קָרָאתָ·
כַּפָּרָה לְהָשִׁית בָּעָשׂוֹר חָקַקְתָּ· לַעֲשִׂירִיָּה אֲשֶׁר יִקָּרֶתָּ·
מָרְדְנוּ בְכָל־פַּעַם וְאַתָּה סָלַחְתָּ· נֹאצָנוּךָ וְשׁוּבוּ שָׂחָתָּ·
סְלַח־נָא כְּעַל יְדֵי צִיר סָלַחְתָּ· עֵת כִּי־חָנַנְתָּ וְסָלַחְתִּי הֵשַׂחְתָּ·
פְּדֵנוּ הַיּוֹם מִדַּחַק· צַעֲקָתֵנוּ קְשֹׁב מִשַּׂחַק·
קָרָאנוּךָ אַל־תִּרְחַק· רְשָׁעֵנוּ לַיָּם תִּדְחַק·
שַׁדַּי לְפָנֶיךָ בְּשַׁוְעִי· יֶעֱרַב לְפָנֶיךָ שַׁוְעִי·
תֵּפֶן לְכַפֵּר פִּשְׁעִי· בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי:

יַעֲלֶה תַחֲנוּנֵנוּ מֵעָרֶב· וְיָבֹא שׁוֹבָב מִבְּקָר·
וְיֵרָאֶה רְצוֹנֵנוּ עַד־עָרֶב:
יַעֲלֶה קוֹלֵנוּ מֵעָרֶב· וְתָבֹא צִדְקָה מִבְּקָר·
וְיֵרָאֶה פִּדְיוֹנֵנוּ עַד־עָרֶב:

ח״נ והערות

אֲשֶׁר יִקָּרֶתָּ. במח׳ רמ״ו: אֲשֶׁר יִקָּרֶתָּה. **וְשׁוּבוּ שָׂחָתָּ.** במח׳ רמ״ו: וְשׁוּבוּ שָׂחָתָּה. **וְסָלַחְתִּי הֵשַׂחְתָּ.** במח׳ רמ״ו: וְסָלַחְתִּי הֵשַׂחְתָּה. **לַיָּם תִּדְחַק.** בכ״י: יַלְיָם תִּרְחַק. **תֵּפֶן.** במח׳ בולוניא: יִתֶּפֶן׳ וכן בכולם. **יעלה תחנונינו מערב.** מיוסד ע״פ תשר״ק. פיוט זה נמצא גם במנהג אשכנז, גולדשמידט, כיפור, עמ׳ 10־11 (עם כמה שינויי נוסח). **ויראה רְצוֹנֵנוּ.** בנוסחאות אשכנזיות: ׳ויראה רִנּוּנֵנוּ׳. **וְתָבֹא צְדָקָה.** במח׳ רמ״ו ובולוניא יָבֹא צְדָקָה׳, בלשון זכר. וכן הלאה ׳וְתֵרָאֶה במקום וְיֵרָאֶה בהמשך). וראו בפי׳ קד״א על אתר. וכבר העיר שד״ל (במבוא ח״ב, עמ׳ ה): ׳גם במח׳ בני רומה כ״י ישן נושן

מקורות

הפק לנו. ע״פ מכ׳ ח, לה. **חטאתינו היות נמחלות.** ע״פ במ׳ לד, ט; תה׳ עח, ט. **טוב וסלח נקראת.** תה׳ פו, ה. **יום לצדקנו קראת.** ע״פ יט׳ כג, יב. **כפרה וכו׳ חקקת.** ע״פ ויק׳ טז, ל. **להשית** - להוסיף׳ מלשון ׳ע״פ פסז״ו (לקח טוב), פר׳ בלק, דף קכט ע״ב, ׳שהשית עינו לראות העתידות׳. **בעשור חקקת.** ע״פ ויק׳ טז, כט. **לעשיריה תאר יקרת.** ע״פ ירמ׳ ג, ג. **מרדנו.** ע״פ יחז׳ ג, ג; דני׳ ט, ה. **ותתה סלחת.** ע״פ במ׳ יד, כ. **נאצנוך.** ע״פ ישע׳ ס״ה, ז. **שובו שחת.** ע״פ ירמ׳ ג, יד. **סלח נא.** במ׳ יד, יט. **כעל ידי ציר.** ע״פ מכ׳ כה, יג. **כעל וכו׳ סלחת.** ע״פ במ׳ יד, כ. **עת כי חנך.** ע״פ במ׳ יד, יג־יט. **וסלחתי השחת.** ע״פ במ׳ יד, כ. **פדנו היום מדוחק.** ע״פ תה׳ יז, ו; קהל׳ ז. **משחק** - משמיס. ע״פ תה׳ פט, ז. **קרמנוך.** ע״פ תה׳ יז, ו; קהל׳ ז. **אל תרחק.** ע״פ תה׳ כב, יב. **רצעו ליס תדחק.** ע״פ מיכ׳ ז, יט. **שדי לפניך כשועי.** ע״פ תה׳ כח, ב. **יערב לפניך שועי.** ע״פ תה׳ קד, לד. **לכפר פשעי.** ע״פ תה׳ סה, ד. **בעשור לחודש השביעי.** ויק׳ כג, כז. **יעלה תחנוניו.** רמ״ח מ״צ, מס׳ יומא, סי׳ תקכט; מרדכי, יומא, רמז תשכה; שבה״ל, סדר יוה״כ, סוף סי׳ שז; הג׳ מיימוניות, סדר תפילות, נוסח הברכות המעלעות, לות ז; סת״ר, ענין ליל יוה״כ, סי׳ פ. **מערב וכו׳ עד ערב.** ע״פ ויק׳ כג, לב. **ויבוא שובב.** ע״פ ירמ׳ ג, יד. **ויראה רצונו.** ע״פ יבע׳ מט, ח; תה׳ סט, יד; מכ׳ ח, לה. **יעלה קולנו.** ע״פ במ׳ כ, טז; דב׳ כו, ז. **ותבוא לצדקה.** ע״פ דב׳ ו, כה; יבע׳ ז, כז; מכ׳ י, ג. **פדיונו** - עשיית התשובה. ע״פ מדת״ה (בובר), מז׳ מט, סי׳ ג, ׳ויקר פדיון נפשם,

תַּעֲלֶה עֲתִירָתֵנוּ מֵעָרֶב· וְתָבֹא סְלִיחָה מִבְּקָר·
וְיֵרָאֶה נְוֹשֵׁא חֵטְא עַד־עֶרֶב:

יַעֲלֶה מְנוּסָתֵנוּ מֵעָרֶב· וְיָבֹא לְמַעֲנוֹ מִבְּקָר·
וְיֵרָאֶה כְּפוּרֵנוּ עַד־עֶרֶב:

תַּעֲלֶה יְחִידָתֵנוּ מֵעָרֶב· וְתָבֹא טַהֲרָה מִבְּקָר·
וְיֵרָאֶה חְפוּשָׁתֵנוּ עַד־עֶרֶב:

יַעֲלֶה זִכְרוֹנֵנוּ מֵעָרֶב· וְיָבֹא וְיֵעָרֵב מִבְּקָר·
וְיֵרָאֶה הֶגְיוֹנֵנוּ עַד־עֶרֶב:

תַּעֲלֶה דְּפִיקָתֵנוּ מֵעָרֶב· וְתָבֹא גִילָה מִבְּקָר·
וְתֵרָאֶה בַּעֲדֵנוּ עַד־עֶרֶב:

תַּעֲלֶה אֶנְקָתֵנוּ מֵעָרֶב· וְתָבֹא אֵלֶיךָ מִבְּקָר·
וְתֵרָאֶה אֵלֵינוּ עַד־עֶרֶב:

אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ· הֱיֵה עִם־פִּיפִיּוֹת שְׁלוּחֵי עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל· הָעוֹמְדִים לְבַקֵּשׁ תְּפִלָּה וְתַחֲנוּנִים מִלְּפָנֶיךָ

מקורות

מלמלת עשו תשובה, היה יקר נפשם בעיני הקב״ה, והיה חדל הפורעניות מהן, ויורדין העולם הבא׳. **תעלה עתירתנו.** ע״פ בר׳ כה, כא; שופ׳ יג, ח; מיו׳ כב, כז. **סליחה מבוקר.** ע״פ תה׳ קל, ד-ו. ובוקר זמן רצון הוא, בגלי ברכות, דף ו ע״ב, ע״פ תה׳ ה, ד. **נושא חטא.** ע״פ שמ׳ לד, ז; תה׳ פה, ג. **ממנו.** ע״פ ש״ב כב, ג; ירמ׳ טז, יט; תה׳ נט, ח. **למענו.** ע״פ יש׳ מג, כה. ראו בגלי ברכות, דף י ע״ב, ׳כל התולה בזכות מחבירו, תולין לו בזכות עצמו׳. **כפורנו עד ערב.** ע״פ ויק׳ כג, לב. **יחידתנו.** ע״פ תה׳ כב, כא; לה, ח. **טהרה.** ע״פ יחז׳ לו, כה. **חיפושנו.** ע״פ יש׳ נח, ו; מיו׳ ג, יט. **יעלה זכרונו.** ע״פ ירמ׳ לא, יט; תה׳ קטו, יב. **ויערב.** ע״פ תה׳ קד, לד. **הגיונו.** ע״פ תה׳ יט, טו. **דפיקתנו.** ע״פ שה״ש ה, ב. **גילה.** יש׳ סה, יח. **ותראה בעדנו.** ע״פ ש״ת ח, יח; תה׳ לה, ח. **בעדנו.** ע״פ ירמ׳ כח, ב. **תעלה מנקתנו.** ע״פ תה׳ עט, יח; קב, כח. **ותבוא מליך.** ע״פ יוג׳ ב, ח; תה׳ קב, ג. **מו״ח היה עם פיפיות.** מחכר בעור מו״ח, סי׳ תרכח; מצ״ע קס׳ ה, ח, בשם הקדמוניס; שבה״ל, סדר יוה״כ, סוף סי׳ שח; סמ״ק, ענין לילי יוה״כ, סי׳ פ; סה״ת סוף סי׳ מ. **ומלחי מבוהינו.** ע״פ שמ׳ ג, טו. **היה עם פיפיות.** ע״פ שמ׳ ד, יב. **פיפיות.** ע״פ יש׳ מא, טו. ופף לשון חכמים הוא, כמו: ירושלמי מגילה פ״ד, סי״ג; בגלי ברכות, דף יא ע״ב. ומלו בם שערי דמעות, על שערי תפלה לרז״ה, סי׳ יג. **שלוחי עמך.** ע״פ ירמ׳ מב, ו; משנ׳ ברכות פ״ה, מ״ה. **עמך בית ישראל.** ע״פ יחז׳ לד, ל. **העומדים לבקש תפילה ותחנונים.** ע״פ דני׳ ט, ג; שמו״ר (ווילנא), פר׳ מג, סי׳ ח; מדת״ה (בובר), מז׳ קמ, סי׳ ח.

ח״נ והערות

שבידי כתוב יעלה ויבוא ויראה, תמיד בלשון זכר׳. ובדפוסים אחרונים מנהג בני רומה וגם בכ״י גדול שבידי עשו הפעל זכר ונקבה כפי שהוא השם הבא אחריו, אבל בדפוסים קדומנים ובקצת כ״י נמצא ״יעלה ויבוא, תעלה ותבוא״, בסדר בלתי מסכים עם הדקדוק. **עֲתִירָתֵנוּ מערב.** כן הוא הניקוד במח׳ רמ״ו, בולוניא וכ״י. במח׳ שד״ל: ״עֲתִירָתֵנוּ מערב״. **חְפוּשָׁתֵנוּ.** במח׳ רמ״ו ״חִפּוּשָׁתֵנוּ״ בשי״ן שמאלית. **או״א היה עם פיפיות.** נמצא גם במנהג אשכנז. גולדשמידט, כיפור, עמ׳ 248, ובמח׳ רומניא, תפילות שחרית, דף שמ ע״א.

עַל־עַמְּךָ בֵּית־יִשְׂרָאֵל· דְּוֹרֵם מַדְּ־שֶׁיֹּאמְרוּ· הֲבִינֵם מַה־
שֶּׁיְּדַבְּרוּ· הֲשִׁיבֵם מַה־שֶּׁיִּשְׁאֲלוּ· יַדְּעֵם הֵיאַךְ יְפָאֲרוּ· בְּאוֹר־
פָּנֶיךָ יְהַלְּכוּן· בֶּרֶךְ לְךָ יִבָּרְכוּן· עַמְּךָ בְּפִיהֶם יְבָרְכוּן· וּמִבִּרְכוֹת
פִּיךָ יִתְבָּרְכוּן· עַמְּךָ לְפָנֶיךָ יַעֲבִירוּן· וְהֵם בַּתָּוְךָ יַעֲבִרוּן· עֵינֵי
עַמְּךָ בָּם תְּלוּיוֹת· וְעֵינֵיהֶם לְךָ מְיַחֲלוֹת· גָּשִׁים מוּל שׁוֹד
לְהִלָּחֵמָה· וְשַׂכֵּךְ כַּעַס וְחֵמָה· וְעַם מַסְבִּיבִים אוֹתָךְ כַּחוֹמָה·
וְאַתָּה מִן־הַשָּׁמַיִם תַּשְׁגִּיחַ אוֹתָם לְרַחֵמָה· עַיִן נוֹשְׂאִים לָךְ
לַשָּׁמַיִם· לֵב שׁוֹפְכִים נָכְחָךְ כַּמַּיִם· וְאַתָּה תִּשְׁמַע מִן־הַשָּׁמַיִם·
שֶׁלֹּא יִכָּשְׁלוּ בִלְשׁוֹנָם· וְלֹא־יִנָּקְשׁוּ בְּשִׂנּוֹנָם· וְאַל־יֵבוֹשׁוּ
בְּמַשְׂעֲנָם· וְאַל־יִכָּלְמוּ בָּם שְׂאוֹנָם· וְאַל־יֹאמְרוּ בְּפִיהֶם דָּבָר
שֶׁלֹּא כִרְצוֹנָךְ· כִּי חֲנוּנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ הֵמָּה חֲנוּנִים· (וּמְרֻחֲמֶיךָ
הֵמָּה מְרֻחָמִים)· וּמְלַמְּדֶיךָ הֵמָּה מְלֻמָּדִים· כְּמָה שֶׁיְּדַעֲנוּ יְהוָה
אֱלֹהֵינוּ אֶת־אֲשֶׁר תָּחֹן יְחָן· וְאֶת־אֲשֶׁר תְּרַחֵם יְרַחֵם· כַּכָּתוּב
בְּתוֹרָתְךָ· וְחַנֹּתִי אֶת־אֲשֶׁר אָחֹן וְרִחַמְתִּי אֶת־אֲשֶׁר אֲרַחֵם:

ח"ע והערות

יַעֲבִירוּן, יַעֲבִרוּן. כאן הנוסח הוא ע"פ מח' שד"ל. ובמח' רמ"ו ובולוניא: התיבות הם בסדר הפוך. **מסביבים אוֹתָךְ כחומה.** במח' רמ"ו תוקן בכ"י: 'מסביבים אוֹתָם כחומה', וכן הוא בנוסחאות אשכנז. **וְאַל־יִכָּלְמוּ בָּם שְׂאוֹנָם.** תיבות אלו אינן מופיעות במח' רמ"ו. **וּמְלַמְּדֶיךָ הֵמָּה מְלֻמָּדִים.** במח' גולדשמידט העיר, שזהו הנוסח המקורי, וכן הוא במח' רמ"ו, בולוניא וכ"י, אלא ששינו זאת ל'וּמְרֻחֲמֶיךָ הֵמָּה מְרֻחָמִים', בכדי להתאימו לפסוק ולמובא אחריו. במח' שד"ל, ומרוחמיך וכו', נמצא בסוגריים, ובמח' רומניא (דף שמ ע"א) איננו.

מקורות

הורם מה שיאמרו. ע"פ שמ' ד, יג. **הבינם.** ע"פ ישע' מ, יד. **הבינם מה שידברו.** ע"פ דנ' י, יא; מתי' ח, יג. **השיבם.** ע"פ בר' מ, יד. **השיבם מה שישאלו.** ע"פ ישע' סה, כד; לוי' יג, כג. **ידעם.** ע"פ הוש' יד, י. **יפארו.** ע"פ עזר' ז, כז. **באור פניך יהלכון.** תה' פט, טז. **ברך לך יברכון.** ע"פ ישע' מה, כג; תה' נה, ו. **עמך בפיהם יברכון.** ע"פ יהו' כב, לג; תה' סג, ה. **ומברכות פיך יתברכון.** ע"פ ב"ב ז, כט. **עמך לפניך יעבירון.** ע"פ מצ' ר"ה פ"ת, מ"ב. **והם בתוך יעברון.** פדר"ח פ' מג; פדר"ך פי' ג, ד"ה ומצה ומסרן; ילקו"ש תורה, רמז רסד ורסה. **עיני עמך בם תלויות.** ע"פ תד' ז"ו (בובר), מז' כה, סי' ה; ילקו"ש תהלים, רמז תצב. רלו' סד"ר, סי' עת, עמ' שו'. **ועיניהם לך מיחלות.** ע"פ תה' קכג, ב; תד' ז"ו מז' פת, סי' ח; ילקו"ש תהלים, רמז תתלט. **גשים מול שוד להלחמה.** רלו' במעוז למכב"ר, מתת שד"ל, עמ' כח; תצב"ן קטן, סי' קיט. **ושכך כעס.** ע"פ תה' ז, י. **מסביבים כחומה.** ע"פ ויק' כה, לח; יחז' מג, כ. **ואתה מן השמים תשגיח.** ע"פ מ"ת ח, לד; תה' לג, יג-יד; שה"ש ב, ט. **חומם לרחמה.** ע"פ ירמ' מצ, יג; תה' קו, מו. **עין נושאים.** ע"פ תה' קכג, ב; חיכ' ג, מא. **לב שופכים נכחך כמים.** ע"פ חיכ' ב, יט. **ואתה תשמע.** דה"ב ו, כג. **שלא יכשלו בלשונם.** ע"פ תה' סד, ט. **ינקשו.** תה' לח, יג. **בשנונם.** ע"פ דב' ו, ז. **ואל יבושו.** ע"פ תה' כה, ג. **במשענם.** ע"פ ש"ב כב, יט; ישע' ג, י; דה"ב יג, יח. **ואל יכלמו.** ע"פ תה' סט, ז. **שאונם.** ע"פ ישע' סו, ו. **שלא כרצונך.** ע"פ ירמ' ו, כ; מצ' ברכות פ"ה, מ"ה. **כי חנוניך ה.** ע"פ ישע' ל, יח. **המה חנונים.** ע"פ שמ' כב, כו; יוא' ד, ב. **ומלמדיך.** ע"פ ישע' מח, יח. **תחון.** ע"פ תה' נט, ו. **וחנותי את אשר.** שמ' לג, יט.

אֵל אֶרֶךְ אַפַּיִם אַתָּה׃ וּבַעַל הָרַחֲמִים נִקְרֵאתָ׃ וְדֶרֶךְ
תְּשׁוּבָה הוֹרֵיתָ׃ גְּדֻלַּת רַחֲמֶיךָ
וַחֲסָדֶיךָ תְּזָכֵּר הַיּוֹם וּבְכָל־יוֹם לְזֶרַע יְדִידֶיךָ׃ תֶּפֶן אֵלֵינוּ
בְּרַחֲמִים׃ כִּי אַתָּה הוּא בַּעַל הָרַחֲמִים׃ בְּתַחֲנוּן וּבִתְפִלָּה (לְפָנֶיךָ)
נְקַדֵּם׃ כְּמוֹ שֶׁהוֹדַעְתָּ לְעָנָו מִקֶּדֶם׃ מֵחֲרוֹן אַפֶּךָ שׁוּב׃ כְּמוֹ
בְּתוֹרָתְךָ כָּתוּב׃ בְּצֵל כְּנָפֶיךָ נֶחֱסֶה וְנִתְלוֹנָן׃ כְּמוֹ וַיֵּרֶד יְהוָה
בֶּעָנָן׃ תַּעֲבֹר עַל־פֶּשַׁע וְתִמְחֶה אָשָׁם׃ כְּוַיִּתְיַצֵּב עִמּוֹ שָׁם׃ תַּאֲזִין
שֵׁוַע וְתַקְשִׁיב מַאֲמָר׃ כְּוַיִּקְרָא בְשֵׁם׃ יְהוָה׃ וְשָׁם נֶאֱמַר׃ וַיַּעֲבֹר
יְהוָה עַל־פָּנָיו וַיִּקְרָא׃ יְהוָה יְהוָה אֵל רַחוּם וְחַנּוּן אֶרֶךְ אַפַּיִם
וְרַב־חֶסֶד וֶאֱמֶת׃ נֹצֵר חֶסֶד לָאֲלָפִים נֹשֵׂא עָוֹן וָפֶשַׁע וְחַטָּאָה
וְנַקֵּה׃ וְסַלַחְתָּ לַעֲוֹנֵנוּ וּלְחַטָּאתֵנוּ וּנְחַלְתָּנוּ׃ סְלַח לָנוּ אָבִינוּ כִּי
חָטָאנוּ׃ מְחֹל לָנוּ מַלְכֵּנוּ כִּי פָשַׁעְנוּ׃ כִּי־אַתָּה אֲדֹנָי טוֹב וְסַלָּח
וְרַב־חֶסֶד לְכָל־קֹרְאֶיךָ׃ כִּי־עִמְּךָ הַסְּלִיחָה לְמַעַן תִּוָּרֵא׃ לְמַעַן־
שִׁמְךָ יְהוָה וְסָלַחְתָּ לַעֲוֹנֵנוּ כִּי רַב הוּא׃

מקורות

אל ארך אפים אתה. ע"פ יונ' ד, ב; תה' פו, טו. **הרחמים נקראת.** ע"פ ישע' מט, י. **ודרך תשובה הוריתנו.** ירושלמי מכות פ"ב, ה"ו, ע"פ תה' כה, ח; בבלי ע"ז, דף ד סוף ע"ב, ודף ה ע"ח; מדת"כ (וורשא), פר' ואתחנן, סי' יד; שמו"ר (ווילנא), פר' יב, סי' ח; פסז"ו דב' פר' ואתחנן, דף י ע"ח, ד"ה מי יקו; ילקו"ש תהלים, רמז תתסח. **גדולת רחמיך וחסדיך.** ע"פ ישע' נד, ז ובמ' יד, יט. **רחמיך וחסדיך תזכר.** ע"פ תה' כה, ו. **היום ובכל יום.** ע"פ בבלי ברכות, דף ס ע"ב. **לזרע ידידיך.** ע"פ ב"ר (ווילנא), פר' לג, סי' ג. **תפן אלינו ברחמיך.** ע"פ מ"ב יג, כג. **אתה הוא בעל הרחמים.** ע"פ ירושלמי תענית פ"ג, ה"ט. **בעל הרחמים.** ליטן חז"ל בהרבה מקומות, כמו: מכילתא דרשב"י פ"ג, פ"ח; ויק"ר (ווילנא), פר' מצורע, פר' ח, סי' ד. **בתחנון ובתפילה נקדם.** ע"פ דני' ט, ג. **כמו שהודעת לעניו.** ע"פ שמ' לג, יג, לד, ה-ז; תה' קג, ז; בבלי ר"ה, דף ח ע"ב. **לעניו.** ע"פ במ' יב, ג. **מחרון אפך שוב.** ע"פ שמ' לב, יב. **כנלך כנפיך נחסה.** ע"פ תה' יז, ח; לו, ח; מז, ה; סג, ח. **וירד ה' בענן.** שמ' לד, ה. **תעבור על פשע.** ע"פ מיכ' ז, יח. **ותמחה אשם.** ע"פ ישע' מג, כה; תה' נא, ג; שהר' ט, יג. **כויתילכ עמו שם.** ע"פ שמ' לד, ה. **תאזין שוע.** ע"פ תה' לט, יג. **ותקשיב מאמר.** ע"פ תה' י, יז. **כויקרא בשם ה'.** ע"פ שמ' לד, ה. **ויעבור ה'.** שמ' לד, ו-ז. **י"ג מידות.** בבלי ר"ה, דף יז ע"ב; שבה"ל, סדר יוה"כ, סוף סי' שיח; סת"ר, ענין לילי יוה"כ, סי' פ; סה"ת סוף סי' מ. רלו הריו"ב, הל' יוה"כ, עמ' פה; תור"ת ח"ת, הל' יוה"כ, תוא לב. **נוסר חסד.** נ' רבתי, ע"פ המסורה. **וסלחת לעוונו.** שמ' לד, ט. **סלח לנו.** ע"פ במ' יד, יט. **מכינו.** ע"פ ישע' סד, ז. **כי חטאנו.** רלו ירושלמי תעניות פ"ב, ה"ז, ע"פ ירמ' ג, לה; מד"ש (בובר), פר' יג, ח; ילקו"ש ס"ח, רמז קג, ד"ה ויעבור. **מחול.** ליטן מכמוש (תפודרסה, פירוש ברכת קדושת היום דיו"כ). רלו מדת"ג (בובר), פר' ואתחנן, סי' ו. **מלכנו.** ע"פ ס"ח יב, יב. **כי אתה אדוני.** תה' פו, ה. **כי עמך הסליחה.** תה' קל, ד. **למען שמך ה'.** ע"פ תה' כה, יא.

ח"נ והערות

ובתפלה (לְפָנֶיךָ) נקדם. 'לפניך', היא תוספת במח' שד"ל, ואיננה במח' רמ"ו, בולוניא וכ"י. בנוסחאות אשכנזיות: 'ובתפלה פָּנֶיךָ נקדם'. **לְעָנָו מקדם.** כן הוא במח' רמ"ו, בולוניא וכ"י. במח' שד"ל: 'לְעָנָו מקדם', בסגול, ושניהם נכונים.

נמח' שד"ל ח"ב דף ע"ו עמ' ג' כתוב: "ומנהגנו לומר בערבית לוס כיפור ה' סליחות, ובתפילת שחרית י"ג, ובתפילת המנחה ג' ובנעילה ה', מספר כולם כ"ו רמז לשם הוי"ה". כרשות החזן לבחור את הסליחות, אין הנדפסות נמחזור, עפ"י מנהגו.

סְלִיחָה רִאשׁוֹנָה

דִּלְתֵיךְ הַלַּיְלָה. לְשָׁבֵי חֵטְא הֻתָּרוּ. כְּחַקָּקְתָּ בְּסִפָּרִים. אֲשֶׁר בָּאֱמֶת נִסְדָּרוּ. לֹא תֵבוֹשׁוּ עַמִּי. וְלֹא פָנִים יֶחְוָרוּ. מִכֹּל חַטֹּאתֵיכֶם לִפְנֵי יְהוָה תִּטְהָרוּ:

וְהַבֵּט מִשְׁמֶיךָ. וְעָלַי שַׁדַּי שִׁוּבָה. וְעִיר צִיּוֹן אֵל עֶלְיוֹן. בִּרְצוֹנְךָ הֵיטֵבָה. וְכַפֵּר עָוֹן וְאַשְׁמָה. וְאָשׁוּבָה מְמֻשׁוּבָה. וְאִם עַל־רֹאשׁ עָבָרוּ. בְּמַעֲמַקִּים יִנְהָרוּ. מִכֹּל חַטֹּאתֵיכֶם לִפְנֵי יְהוָה תִּטְהָרוּ:

יְהִי נָא שַׁוְעִי נֶגְדֶּךָ. כְּקָרְבַּן שַׁי וּכְמִנְחָה. וְלַשָּׁבִים עָדֶיךָ. נִין יִשַׁי תִּשְׁלָחָה. לְקַבֵּץ אֶחָד מֵעִיר. וּשְׁנַיִם מִמִּשְׁפָּחָה. וְכַמִּים אֲשֶׁר גָּרוּ. בְּהוֹד וְהָדָר יִגְבָּרוּ. מִכֹּל חַטֹּאתֵיכֶם לִפְנֵי יְהוָה תִּטְהָרוּ:

ח"ג והערות

דלתיך הלילה. סליחה מיוחסת לר' דוד ב"ר אלעזר אבן פקודה. סימן דויד. נמצא גם במח' כמנהג חלב, דף תקעד, ב– תקעה, א. **בְּמַעֲמַקִּים יִנְהָרוּ.** במח' רמ"ו ובולוניא: יִבָּעֲמַקִּים יִגְּהָרוּ, וכאן הנוסח הוא ע"פ פי' קד"א.

מקורות

סליחות. סרע"ג ח"ב, סי' קכב; הריל"ג, הל' יוה"כ, עמ' פד; עור זו"ח, סי' תריט; שבה"ל, סדר יוה"כ, סוף סי' שח; סה"ת סוף סי' מ. **ומנהגנו לומר בערבית וכו'.** כ"כ הרש"ר ומדק"ח, עמ' תלד; רלו רמ"ס, עמ"ס יומא, פ"ח, סי' כ, בשם רב נטורונאי; מרדכי, יומא, רמז תשכז; מנהגים דבי מהר"ס, סדר יוה"כ. **לתיך הלילה.** ע"פ תה' קז, טז. **לשבי חטא הותרו.** רלו מכו' יומא פ"ח, מ"ח; מכיל' דר"י, מס' דשחדש, פ"ז, ד"ס מפני; בבלי יומא, דף פו ע"ב. **הותרו.** ע"פ דני' ד, יח ורש"י. **כחקקת בספרים.** ויק' טז, ל. **אשר באמת נסדרו.** רלו בבלי מגילה, דף יד ע"ב, 'בשלמא שהוערכה לדורות וכתבה'. **לא תבושו עמי.** ע"פ יואל כט, כה. **ולא פנים יחורו.** ע"פ יואל כט, כג. **מכל חטאתיכם.** ויק' טז, ל. **והבט משמיך.** ע"פ יואל סג, טו. **ועלי שדי שובה.** ע"פ הוש' כז, י. **ועיר ציון.** ע"פ תה' נא, כ. **אל עליון.** בר' יד, כ. **ברצונך היטיבה.** ע"פ תה' נא, כ. **וכפר עוון.** ע"פ תה' עח, לח. **וכפר... ואשמה.** ע"פ ויק' ה, כו. **ואשובה ממשובה.** ע"פ ירמ' ג, יב. **ואם עברו.** ע"פ תה' לא, ה. **במעמקים ינהרו.** ע"פ תה' קל, ו. **יהי נא שועי.** ע"פ דה"ב ו, מ. **שועי נגדך כקרבן.** ע"פ הוש' יד, ג. **כקרבן... וכמנחה.** ע"פ ויק' ב, ו. **שי.** תה' סח, ל. **ולשבים עדיך.** ע"פ תה' סה, ג. **נין ישי תשלחה.** ע"פ ישע' יא, ו. **לקבץ אחד מעיר.** ע"פ ירמ' ג, יד. **וכמיס אשר גרו.** ע"פ ש"ב יד, יד. **בהוד והדר.** ע"פ תה' כח, ו.

דְּרֹשׁ נָא דַלּוּתֵנוּ· וְהָאֵר אֶת־פָּנֶיךָ· לָהָרִים שִׁפְלוּתֵנוּ· וְהַשְׁקֵף
מִמְּעוֹנֶךָ· לְכַפֵּר חַטֹּאתֵינוּ· שְׁלַח הַיּוֹם יְמִינֶךָ· וְאִם לְהַאֲדִים
מָהֲרוּ· כַּצֶּמֶר יִצְחָרוּ· מִכֹּל חַטֹּאתֵיכֶם לִפְנֵי יְהוָה תִּטְהָרוּ׃

אֵל מֶלֶךְ יוֹשֵׁב עַל־כִּסֵּא רַחֲמִים· מִתְנַהֵג בַּחֲסִידוּת· מוֹחֵל
עֲוֹנוֹת עַמּוֹ· מַעֲבִיר רִאשׁוֹן רִאשׁוֹן· מַרְבֶּה מְחִילָה
לַחַטָּאִים וּסְלִיחָה לַפּוֹשְׁעִים· עוֹשֶׂה צְדָקוֹת עִם־(כָּל־)בָּשָׂר
וְרוּחַ· וְלֹא כָרָעָתָם תִּגְמֹל (ג״ח: לָהֶם גּוֹמֵל)׃ אֵל הוֹרִיתָנוּ לוֹמַר
(מִדּוֹת) שָׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה וּזְכֹר לָנוּ (הַיּוֹם) בְּרִית שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה
(כְּמוֹ) שֶׁהוֹדַעְתָּ לְעָנָו מִקֶּדֶם וְכֵן כָּתוּב (בְּתוֹרָתֶךָ)· וַיֵּרֶד יְהוָה׀
בֶּעָנָן וַיִּתְיַצֵּב עִמּוֹ שָׁם וַיִּקְרָא בְשֵׁם· יְהוָה׃ וְשָׁם נֶאֱמַר· וַיַּעֲבֹר
יְהוָה׀ עַל־פָּנָיו וַיִּקְרָא· יְהוָה׀ יְהוָה אֵל רַחוּם וְחַנּוּן אֶרֶךְ אַפַּיִם
וְרַב־חֶסֶד וֶאֱמֶת׃ נֹצֵר חֶסֶד׀ לָאֲלָפִים נֹשֵׂא עָוֹן וָפֶשַׁע וְחַטָּאָה
וְנַקֵּה· וְסַלַּחְתָּ לַעֲוֹנֵנוּ וּלְחַטָּאתֵנוּ וּנְחַלְתָּנוּ׃ סְלַח־לָנוּ אָבִינוּ כִּי

מקורות

דרש נא. ע״פ מ״ח כב, ה. **לדלותנו.** ע״פ ירמ׳ נב, טו; תה׳ קטז, ו. **והאר את פניך.** ע״פ תה׳ פ, ד. **להריס שפלותינו.** ע״פ עזר׳ ט, ו. **והשקף ממעונך.** ע״פ דב׳ כו, טו. **לכפר חטאתינו.** ע״פ תה׳ עט, ט. **שלח היום ימינך.** ע״פ תה׳ קלח, ז. **ואם להאדים מהרו כצמר יצחרו.** ע״פ ישע׳ א, יח. **להאדים מהרו.** ע״פ מש׳ ו, יח. **כצמר יצחרו.** ע״פ יחז׳ כז, יח. **מלך יושב וכו׳.** מש׳ כ, ח. **יושב על כסא רחמים.** ע״פ בבלי ע״ז, דף ג ע״ב; בתמ״ד, ח״ב, מד׳ ר״ע בן יוסף, עמ׳ תעד, ד״ה מ״ס ים לכלי; ויק״ר (ווילנא), פר׳ כט, סי׳ ג. **מתנהג בחסידות.** ע״פ ירמ׳ ג, יב; ט, כג. **מוחל עוונות עמו.** ע״פ ירובעלמי יומא פ״ז, ה״ג; תדא״ר פר׳ ג; ד״ה ד״ג ימים. **מעביר ראשון ראשון.** בבלי ר״ה, דף יח ע״ב; תדא״ר פר׳ י, ד״ה בזוך המקום; ילקו״ש תורה, רמז שלח. **מרבה מחילה לחטאים.** ע״פ תה׳ כה, ח; פדר״ך פי׳ כד, ז; ילקו״ש יחז׳, רמז שנח. **וסליחה לפושעים.** ע״פ מ״ג ח, ג. **עושה לדקות.** תה׳ קג, ו. **כאב ורוח.** ע״פ תה׳ עח, לט. **ולא כרעתם תגמול.** ע״פ תה׳ קג, י; ראו פדר״ך פי׳ כד, סוף סי׳ יג; ילקו״ש הוש׳, רמז תקלב. **אל הורתינו לומר י״ג.** ע״פ תדא״ז פר׳ כג, ד״ה ד״ה יעבך ס׳; בבלי ר״ה, דף יח ע״ב; ילקו״ש תורה, רמז שלח. **וזכר לנו ברית י״ג.** ע״פ תמ׳ יד, ח. **שהודעת לעניו מקדם.** ע״פ תה׳ קג, ז; בבלי ר״ה, דף יח ע״ב; ילקו״ש תורה, רמז שלח; שדר״ח, פר׳ ויקהל, ע׳ סו. **וירד ה׳ בענן.** שמ׳ לד, ה. **ויעבור ה׳.** שמ׳ לד, ו-ז. **י״ג מידות.** בבלי ר״ה, דף יח ע״ב; שבה״ל, סדר יוה״כ סו׳ שח; סה״ת סו׳ מ; סת״ר, ענין ליל יוה״כ, סי׳ פ. רמו הריו״ג, הל׳ יוה״כ, עמ׳ פה; תור״ח ח״ח, הל׳ יוה״כ, תות לב. **נוצר חסד.** נ׳ רבתי, ע״פ המסורה. **וסלחת לעוונו.** שמ׳ לד, ט. **כי תטהרו.** רמו ירובעלמי תעניית פ״ב, ה״ז, ע״פ ירמ׳ ב, לה; מד״ש (בובר), פר׳ יג, ח; ילקו״ש ח״ח, רמז קג, ד״ה ויספכו.

ח״נ והערות

להאדים מהרו. במח׳ רמ״ו: ׳להאדים מהרו׳. **עם (כל־)בשר.** תיבת ׳כל׳, איננה במח׳ רמ״ו, בולוניא וכ״י, ונוספה ע״פ מח׳ שד״ל. וכן כל הסוגריים אשר בקטע זה, אינם במח׳ רמ״ו, בולוניא וכ״י.

חָטָאנוּ· מְחֹל לָנוּ מַלְכֵּנוּ כִּי פָשַׁעְנוּ: כִּי־אַתָּה אֲדֹנָי טוֹב וְסַלָּח
וְרַב־חֶסֶד לְכָל־קֹרְאֶיךָ: כִּי־עִמְּךָ הַסְּלִיחָה לְמַעַן תִּוָּרֵא: לְמַעַן־
שִׁמְךָ יְהוָה וְסָלַחְתָּ לַעֲוֹנֵנוּ כִּי רַב הוּא:

סְלִיחָה שְׁנִיָּה

יוֹם יַעֲלֶה נִקְרָאָה· לֵאלֹהִים בִּנְדָבָה· לִקְרָאתְךָ יָצָאָה· חָרְדָה
חֲלִיפוֹת וְצָבָא· כִּי מֵאֲשֶׁר יָרָאָה· עָדֶיךָ
נִצָּבָה· בָּעֶרְבוֹ הֵיא בָאָה וּבַבֹּקֶר הֵיא שָׁבָה:

יָקָשׁ דְּפִיָּה זָכָרָה· אֲשֶׁר רוּחָהּ הֵסַתָּה· וּכְלֵי יָגוֹן חָגָרָה· לְזֹאת
כִּי אֻחָזָתָה· אֵימָתְךָ כִּי חָפָרָה· לְבוּשָׁהּ שֻׁשְׁזָפָתָה· וּמִפֶּשַׁע
אֲשֶׁר גָּבָרָה· יָדָהּ הִיא הֵרָגָתָה· לְךָ שָׁבָה וְהִיא חַתָּה· וְעֵינָהּ
מִבְּכִי זָבָה· בָּעֶרְבוֹ הֵיא בָאָה וּבַבֹּקֶר הֵיא שָׁבָה:

וּבְלֵב עִמָּהּ דְּבָרִים· כִּדְבָרְךָ לֹא לָקְחָה· בָּאָה בִּזְכוּת הוֹרִים·
וְיָדָהּ בְּצִדְקָם שָׁלְחָה· שְׁפָתָהּ תַּחַת פָּרִים· עָרְכָה וְכַפָּהּ
שָׁטְחָה· יִפְתְּחוּ הַשְּׁעָרִים· שִׁירִים לְרַחֲמִים פָּתְחָה· פִּיהָ בְּלֵיל
כִּפּוּרִים· לִזְעֹק חֲלִיפוֹת וְצָבָא· בָּעֶרְבוֹ הֵיא בָאָה וּבַבֹּקֶר הֵיא שָׁבָה:

ח"ג והערות

יום יעלה נקראה. סליחה זו חוברה בנראה ע"י רבי יוסף ברבי יצחק אבן אביתור. סימן 'יוסף'. **כדברך לא.** כן הוא במח' רמ"ו, בולוניא וכ"י. במח' שד"ל ובפי' קד"א: 'כדברך לה'.

מקורות

כי אתה אדני. תס' פו, ה. **כי עמך הסליחה.** תס' קל, ד. **למען שמך ס'.** ע"פ תס' כה, יח. **יום יעלה נקראה.** ע"פ תס' ג, טו. שבו יבראם נקראים לדין, ע"פ בבלי ר"ה, דף לב ע"ב. **יעלה.** ע"פ מצ' ה, יט. **נלחיים נמהצם.** ע"פ עזר' ט, ד. **נקראתך ילפה.** מצ' ז, טו. **חרדה.** ירמ' ל, ה. **חליפות וצבא.** ע"פ מיו' י, יח. **כי מאשר ירפה.** ע"פ בר' יח, טו. **עדיך נצבה.** ע"פ שמ' יח, יד; דב' כט, ט. **נערב היא נתה.** תס' ג, יד. **יוקש דפיה.** ע"פ שמ' לב, ט. **יוקש דפיהם זכרה.** ע"פ ירמ' יד, כ. **תאר רוחה הסתה.** ע"פ מ"ת כח, כה. **וכלי יגון.** ע"פ תס' לח, יח. **חגרה.** ע"פ מצ' לח, ח. **כי תאחזתה.** ע"פ ירמ' מט, כד. **תירמך כי תרפה.** ע"פ מיו' יג, כח. **לבושה ששזפתה.** ע"פ שה"ש ה, ו. **ומפשע תאשר גברה.** ע"פ יבע' גג, ח. **ידה היא הרגתה.** ע"פ יבע' גג, ט. **לך שבה.** ע"פ ירמ' ג, י. **והיא חתה.** ע"פ ירמ' מח, כ. **ועינה מבכי זבה.** ע"פ ירמ' לח, טו. **ובלב עמה דברים.** ע"פ הוש' יד, ג. **כדברך לא לקחה.** ע"פ נפ' ג, ג. **באה בזכות הורים.** ע"פ מ"ב יג, כג. רלו בבלי שבת, דף נה ע"ב; ספרי דב', פר' רפה, פי' יו, יח. **וידה בצדקם שלחה.** ע"פ יחז' יד, יד. **שפתה תחת פריס.** ע"פ הוש' יד, ג. **ערכה.** מצ' ט, ג. **וכפה שטחה.** ע"פ מצ' לח, כ. **יפתחו שעריס.** ע"פ יבע' כו, ג. **שיריס לרחמיס פתחה.** ע"פ תס' עח, ב. **פיה.** מצ' לח, כו. **לזעוק חליפות וצבא.** ע"פ מיו' י, יח.

סוֹדֶרֶת צְעָדֶיהָ· בְּמַעֲמַד תַּחֲנוּנֶיהָ· קָרְבָּן אֵין בְּיָדֶיהָ· לְכַפֵּר
עַל־עֲוֹנוֹתֶיהָ· לְבַד הֶגְיוֹן שְׂפָתֶיהָ· בְּאָמְרָהּ בִּלְשׁוֹנֶיהָ· אִשָּׁה
וִילָדֶיהָ· תִּהְיֶה לַאדוֹנֶיהָ· עָנְיָהּ וּמְרוּדֶיהָ· זָכְרָה אֱלֹהַי לְטוֹבָה·
בָּעֶרֶב הֵיא בָאָה וּבַבֹּקֶר הֵיא שָׁבָה:

פִּתּוּחַ תַּאֲוָתֵיךְ· יַעֲלֶה טָמוֹן בְּחִבֵּךְ· הֶבְלֵי יַלְדוּתַיִךְ· הַמַּטִּים
אֶת־לִבֵּךְ· אַחַר מַרְאֹתַיִךְ· וַתָּלִינִי בְקִרְבֵּךְ· מַחְשָׁבוֹת רָעוֹתַיִךְ·
הַמַּשְׁחִיתִים גַּבֵּךְ· עִזְבִי מְשׁוּבוֹתַיִךְ· עִזְבִי אֶרְפָּא מְשׁוּבָה·
בָּעֶרֶב הֵיא בָאָה וּבַבֹּקֶר הֵיא שָׁבָה:

אֵל מֶלֶךְ יוֹשֵׁב עַל־כִּסֵּא רַחֲמִים· מִתְנַהֵג בַּחֲסִידוּת· מוֹחֵל
עֲוֹנוֹת עַמּוֹ· מַעֲבִיר רִאשׁוֹן רִאשׁוֹן· מַרְבֶּה מְחִילָה
לַחַטָּאִים וּסְלִיחָה לַפּוֹשְׁעִים· עוֹשֶׂה צְדָקוֹת עִם (כָּל־)בָּשָׂר
וְרוּחַ וְלֹא כָרָעָתָם תִּגְמֹל (י״ח: לָהֶם גּוֹמֵל): אֵל הוֹרִיתָנוּ לוֹמַר
(מִדּוֹת) שָׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה וּזְכֹר לָנוּ (הַיּוֹם) בְּרִית שָׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה
(כְּמוֹ) שֶׁהוֹדַעְתָּ לְעָנָו מִקֶּדֶם וְכֵן כָּתוּב (בְּתוֹרָתֶךָ)· וַיֵּרֶד יְהוָה
בֶּעָנָן וַיִּתְיַצֵּב עִמּוֹ שָׁם וַיִּקְרָא בְשֵׁם· יְהוָה: וְשָׁם נֶאֱמַר· וַיַּעֲבֹר
יְהוָה עַל־פָּנָיו וַיִּקְרָא· יְהוָה יְהוָה אֵל רַחוּם וְחַנּוּן אֶרֶךְ אַפַּיִם
וְרַב־חֶסֶד וֶאֱמֶת: נֹצֵר חֶסֶד לָאֲלָפִים נֹשֵׂא עָוֹן וָפֶשַׁע וְחַטָּאָה

מקורות

סודרת צעדיה. ירושלמי תענית פ״ג, ס״ח, ׳חס סדרתה תפילה, לא יהא לך לרי עין מלמעלה, אלא הכל יהו מלמעין כתך׳, ע״פ מיו לו, יט. **כמעמד תחנוניה.** ע״פ מכ׳ תבות פ״ב, מי״ג, ׳...אלא רחמים ותחנוניה לפני המקום ב״ה׳. **קרבן אין בידיה וכו׳ בלמרה בלשוניה.** במדב״ר (ווילנא), פר׳ יח, סי׳ כח, ׳...בזמן שבהמ״ק קיים, היינו מקריבים קרבן ומתכפר, ועכשיו אין בידינו אלא תפלה וכו׳, יהי רצון מלפניך שתהא כפרה עלינו׳, ע״פ הוס יד, ג; מדת״כ (ווילנא), פר׳ קורח, סי׳ יג; מדת״ה (בובר), מז כה, סי׳ ג. **לכפר על עוונותיה.** ע״פ ויק׳ טז, לד. **הגיון שפתיה.** ע״פ תה׳ יט, טו. **בלמרה בלשוניה.** ע״פ הוס׳ יד, ג. **אשה וילדיה תהיה לאדוניה.** ע״פ שמ׳ כא ד. **ענייה ומרודיה.** ויק׳ ט, ז. **זכרה אלהי לטובה.** ע״פ נחמ׳ ה, יט. **פיתוח תאוותיך.** ע״פ משׁ ט, י. **יעלה טמון בחובך.** ע״פ איו לח, לג. **הבלי ילדותיך.** ע״פ קה׳ יח, י. **המטים את לבך אחר מראותיך.** ע״פ קה׳ יא, ט. **ותלוני בקרבך.** ע״פ ירמ׳ ד, יד. **מחשבות רעותיך.** ע״פ יחז׳ לח, י. **המשחיתים גבך.** ע״פ יחז׳ טז, לט. **עזבי משובותיך.** ע״פ ירמ׳ ג, יט. **ארפא משובה.** ע״פ הוס׳ יד, ה.

ח״נ והערות

על־עֲוֹנוֹתֶיהָ. בכ״י ובמח׳ רמ״ז: ״עַל־עֲוֹנֶיהָ״. **יעלה טָמוֹן.** במח׳ רמ״ז ובולוניא: ״יעלה טָמוּן׳, וכן הוא בכל המח׳ שלפני מח׳ שד״ל. וכאן הוא ע״פ מח׳ שד״ל ח״ב, הקדמה, עמ׳ ו. **הֶבְלֵי ילדותיך.** כן הוא בכ״י. במח׳ רמ״ז ובולוניא: ׳חֲבְלֵי ילדותיך׳. וכאן הוא ע״פ מח׳ שד״ל ח״ב, הקדמה, עמ׳ ו. **מַחְשָׁבוֹת רָעוֹתַיִךְ.** במח׳ רמ״ז: ׳מַחְשָׁבוֹת רַעוֹתַיִךְ׳.

וְנַקֵּהוּ· וְסָלַחְתָּ לַעֲוֹנֵנוּ וּלְחַטָּאתֵנוּ וּנְחַלְתָּנוּ: סְלַח־לָנוּ אָבִינוּ כִּי חָטָאנוּ· מְחֹל לָנוּ מַלְכֵּנוּ כִּי פָשַׁעְנוּ: כִּי־אַתָּה אֲדֹנָי טוֹב וְסַלָּח וְרַב־חֶסֶד לְכָל־קֹרְאֶיךָ: כִּי־עִמְּךָ הַסְּלִיחָה לְמַעַן תִּוָּרֵא: לְמַעַן־שִׁמְךָ יְהוָה וְסָלַחְתָּ לַעֲוֹנֵנוּ כִּי רַב הוּא:

סַלַּיחָה שְׁלִישִׁית

יִשְׂרָאֵל בְּחִירֵי אֵל· יְלִידֵי אֵיתָנֶיךָ· צוּר יִשְׁעָם שְׁעֵה שַׁוְעָם·
וְזָכְרָה בְרִית אֱמוּנֶיךָ· וְעָנְתָה בָּם
צִדְקָתָם· בְּעֵת בּוֹאָם בְּדִינֶיךָ· בְּיוֹם מָחָר כִּי־תָבוֹא עַל־שְׁכָרֵי לְפָנֶיךָ:

זְכוֹר אֵיתָן אֲשֶׁר נָתַן· בְּנוֹ יְחִידוֹ לִזְבָחִים· יְלִיד תֶּרַח אֲשֶׁר
פָּרַח· כְּשׁוֹשַׁנָּה בֵּין הַחוֹחִים· שְׁמָךְ הִזְכִּיר וְגַם הִכִּיר·
תְּחִלַּת כָּל־אֶזְרָחִים· בְּרִית הִגְבִּיר וְגַם הֶעֱבִיר· מַשְׁאוֹת שָׁוְא
וּמַדּוּחִים· וְשָׂרַף אֱלִיל וְהֶחֱלִיף כָּלִיל· וְלֹא שָׁמַר בְּרִית אַחִים·
וְיִחֵד לָךְ בְּמַהֲלָלֶךָ· לְעָבְדָךְ נֶצַח נְצָחִים· זְכֹר עוֹשָׂיו אֶת־

ח"ג והערות

ישראל בחירי אל. סליחה מיוחסת לרבי יצחק בנזו. נמצא גם במח' כמנהג ארם צובה, סליחות של ר"ה, דף תעו ע"א. **בואם בְּדִינֶיךָ.** כן הוא במח' רמ"ו, בולוניא וכ"י. במח' שד"ל: 'בואם בְּדִינֶךָ'. **כְּשׁוֹשַׁנָּה בֵּין הַחוֹחִים.** כן הוא בכ"י, וכלשון הפסוק. במח' רמ"ו, בולוניא ושד"ל: "כְּשׁוֹשָׁן בֵּין הַחוֹחִים".

מקורות

ישראל בחירי אל. ע"פ ישע' מה, ד; דה"ב טז, יג. **ילידי מימיך.** ע"פ דבר' כח, יג; ישע' מח, ח; דה"ב כ, ז. **מימיך.** ע"פ בבלי ב"ב, דף טו ע"ח, 'מיכן למזרחי זה הוא מבריסס'; ויק"ר (ווילנא), פר' ט, סי' ח. **לור ישעם.** ע"פ דב' לב, טו; תה' לה, ח. **שעה שועם.** ע"פ תה' ה, ג. **וזכרה ברית מימיך.** ע"פ ויק' כו, מב. **ועמתה כם לצדקתם.** ע"פ בר' ל, לג. **לצדקתם.** ע"פ ישע' נד, ח. **בעת בואם בדיניך.** ע"פ בבלי ברכות, דף כ ע"ב, 'וכי לא תמצא פניס לזכרוני'. **ביום מחר.** בר' ל, לג. **זכירת עקידה ליזרעך.** ע"פ ירושלמי תענית פ"ב, ה"ג; מדה"ג (בובר), פר' וירא, סי' מו. **מיתן.** תה' פט, ח; בבלי ב"ב, דף טו ע"ח. **לאחר נתן נגו.** ע"פ בר' כב, ג - ח. **נגו יחידו.** ע"פ בר' כב, ב. **נגו... לזבחים.** ע"פ בר' כב, טי-יג. **יליד תרח.** ע"פ בר' יא, כו. **לאחר פרח.** ע"פ בר' כב, ח; דב' י, כב; יהו' כד, ג. **כשושנה בין החוחים.** שה"ש ב, ב. **שמך הזכיר.** ע"פ בר' כא, לג; ובפרבריס; בבלי סוטה, דף י סוף ע"ח; ב"ר (ווילנא), פר' נד, סי' ו; ילקו"ש תורה, רמז נה. **וגם הסיר.** ע"פ מדריש, דף לב ע"ח; ב"ר פר' מג, פר' ל, סי' ת. **תחילת כל מזרחים.** ע"פ בבלי סוטה, דף י ע"ב; ילקו"ש תורה, רמז נה. רלו ב"ר, פר' לך לך, פר' מג, סי' ז. **ברית הגביר.** ע"פ דני' ט, כז. **וגם העביר.** ע"פ בר' יח, יט. **משאות שוא.** ויק' ב, יד. **ושרף אליל.** מהמ"ד (פיזנבעיין), ח"ל, עמ' 7. רלו ב"ר (ווילנא), פר' לח, סי' יג. **והחליף כליל.** ע"פ ישע' ג, יח. **ולא שמר ברית אחים.** ע"פ עמ' ח, ט. **וייחד לך במהללך.** ע"פ מהמ"ד (פיזנבעיין), מד' ויומבע, עמ' 147, 'רחיתם מבריסס תוכבי היתך יחד את שמי בעולם הזה'. רלו בבלי סוטה, דף י ע"ב, 'הקריב מבריסס מביטו בשמו של הקב"ה בפה כל עובר ושב'. **לעבדך נצח נצחים.** ע"פ בר' יח, יט. **עושיו את מעשיו.** ע"פ מסי' תפות פ"ה, מי"ט. רלו בבלי ברכות, דף ו ע"ב.

מַעֲשָׂיו· לְבָנָיו הַנֶּאֱנָחִים· וְעָנְתָה בָּם צִדְקָתוֹ· לְעַם קְרוּאִים בָּנֶיךָ·
בְּיוֹם מָחָר כִּי־תָבוֹא עַל־שְׁכָרֵי לְפָנֶיךָ׃

זְכֹר נֶעֱקַד אֲשֶׁר נִפְקַד· לְקָרְבַּן זִבְחֵי שְׁלָמִים· בֶּן־זְקוּנִים צָעִיר שָׁנִים· חֲנֻנָתוֹ לִזְקַן יָמִים· אֲשֶׁר הֶעֱלָה כְּמוֹ עוֹלָה·
לְרֵיחַ קְטֹרֶת סַמִּים· בְּעֵת עֲקָדוֹ אֲשֶׁר יְלָדוֹ· וְנָאַם לוֹ בְּנֵאוּמִים·
עֲקֹד זִבְחֶךָ בְּמִזְבָּחֶךָ· לְבִלְתִּי נִהְיֶה אֲשֵׁמִים· וְזָבוּחַ וְזוֹבֵחַ·
נְכוֹנִים לִזְרֹק דָּמִים· בְּלֵב נִשְׁלָם לְאֵל עוֹלָם· שְׁנֵיהֶם כְּאֶחָד
שְׁלֵמִים· לִטְבֹּחַ וְלִזְבֹּחַ· בְּשָׁלְחוֹ יָד אִישׁ תָּמִים· אֲזַי חָנַנוֹ אֲשֶׁר
נָתָנוֹ· וְצָעַק־לוֹ מִמְּרוֹמִים· זְכֹר זִכְרוֹ וְאֶת־אָפְרוֹ· וְיַחְדָּו יִהְיוּ
תַמִּים· כְּהוֹדַעְתָּ וְנִשְׁבַּעְתָּ· לְבַל־תִּשְׁכַּח לְעוֹלָמִים· זְכֹר שְׁבוּעָה
הַקְּבוּעָה· לְבָנָיו הַנִּזְעָמִים· וְעָנְתָה בָּם צִדְקָתוֹ· הֱיוֹת תָּמִיד
לְעֵינֶיךָ·
בְּיוֹם מָחָר כִּי־תָבוֹא עַל־שְׁכָרֵי לְפָנֶיךָ׃

זְכֹר אִישׁ תָּם הַנֶּחְתָּם· בְּכִסְאֲךָ שׁוֹכֵן זְבוּלִים· צָבִי נֶחְמָד
אֲשֶׁר לְמַד· וְהוּא יוֹשֵׁב אֹהָלִים· וּבְשַׂרְתּוֹ וְהִבְטַחְתּוֹ·

מקורות

לבניו הנאנחים. ע״פ יחז׳ ט, ד. **ועתה כם לזקתו.** ע״פ בר׳ ל, לג; מ״ב יג, כג; בבלי ברכות, דף ז ע״ב. **לעם קרואים בניך.** ע״פ שמ׳ ד, כב; דב׳ יד, ח. **נעקד.** ע״פ בר׳ כב, ט. **מאר נפקד.** ע״פ בר׳ כח, ח. **לקרבן זבחי שלמים.** ע״פ בר׳ כב, ז־ח; ויק׳ ג, ח. **בן זקונים.** ע״פ בר׳ כח, ג. **לעיר שמים.** רמז סע״ר (לייענ), פר׳ ח, ׳ילחק היה כשנעקד על המזבח בן ל״ז שנה׳. **חננתו לזקן ימים.** ע״פ בר׳ כח, ח. **מאר הועלה כמו עולה.** ע״פ בר׳ כב, ב - יג. **לריח קטורת סמים.** רמז תי״ו בר׳ כז, כז. **בעת עקדו מאר ילדו.** ע״פ בר׳ כב, ט. **ונאם וכו׳ עקוד זבחך וכו׳ נאשמים.** ע״פ ב״ר (ווילנא), פר׳ נו, סי׳ ח. **עקוד זבחך במזבחך.** רמז ספרי דבריס, פר׳ ואתחנן פי׳ לג, ׳ילחק שעקד עצמו על גבי המזבח׳; מתע״ד פ״ו, פ״ב, ד״ה ובכל נפשך. **לבלתי נהיה נאשמים.** ע״פ בר׳ מב, כא. **נכונים לזרוק דמים.** ע״פ מכיל׳ דר״י, פר׳ בא, מס׳ דפסחא, פר׳ ז, ׳רומה תני דס עקדתו של ילחק׳; במדב״ר (ווילנא), פר׳ שלח פר׳ יז, סי׳ ב, ׳כתלו דס ילחק זרוק לפניך׳; מדת״נ (וורשא), פר׳ שלח, סי׳ יד. **לזרוק דמים.** ע״פ שמ׳ כט, טז. **בלב נשלם.** ע״פ ישע׳ לח, ג. **לאל עולם.** ע״פ בר׳ כח, לג. **שניהם כאחד שלמים.** ע״פ בר׳ כב, ו - ח; קה׳ יח, ו. **לטבוח ולזבוח.** הלשון ע״פ ישע׳ לד, ו. **בשלחו יד.** ע״פ בר׳ כב, י. **איש תמים.** ע״פ בר׳ ח, ה; בבלי נדריס, דף לב ע״ח; מכות, דף כד ע״ח; מתע״ד פי״ח, פי״ג; ב״ר (ווילנא), פר׳ מא, סי׳ ח. **חננו מאר נתנו.** ע״פ בר׳ כח, ד־ג. **ונעק לו ממרומים.** ע״פ בר׳ כב, יח־יט. **זכור זכרו.** ע״פ שמ׳ לב, יג; דב׳ ט, כז. **ואת אפרו.** ירושלמי תענית פ״ב, ה״ח; מדת״נ (וורשא), פר׳ ויחי, סי׳ כג; ב״ר (ווילנא), פר׳ לד, סי׳ ה. **ויחדו יהיו תמים.** שמ׳ כו, כד. **כהודעת ונשבעת.** ע״פ בר׳ כב, טז. **לבל תשכח לעולמים.** ע״פ ישע׳ מט, טו. **זכור שבועה הקבועה.** ע״פ בר׳ כב, טז. **לבניו הנזעמים.** ע״פ ב״ר (ווילנא), פר׳ נו, סי׳ י. **ועתה כם לזקתו.** ע״פ בר׳ ל, לג. **היות תמיד לעיניך.** ע״פ ספרא בחוקותי פר׳ ג, פ״ח; ב״ר (ווילנא), פר׳ ויצא, פר׳ לד, סי׳ ה; מד״ח ויק׳, פר׳ בחוקותי, פכ״ו, סי׳ מב; פסז״ר ויק׳, דף עז ע״ח. **תם נחתם.** בר׳ כה, כז. **הנחתם** - שמלד מהול. ע״פ לד״י טוסח ח, פ״ב, ד״ה ולחכו סייג; ב״ר (תיאודור־לעבן), פר׳ ויצא פר׳ פד, סי׳ ג; במדב״ר (ווילנא), פר׳ יד, סי׳ ה; מדת״נ (וורשא), פר׳ נת, סי׳ ה. **בכספך שוכן זבולים.** ע״פ ישע׳ סג, טו; בבלי חולין, דף נא ע״ב, ורש״י ד״ה בדיוקנו; מדת״נ (וורשא), פר׳ במדבר, סי׳ יט; ילקו״ש ישעיהו, רמז תנב, ד״ה חמר ה׳. **נבי נחמד.** ע״פ ישע׳ כח, ח. **מאר לומד.** ע״פ שמו״ר (ווילנא), פר׳ ח, סי׳ ח, ׳למד מה שלמדו מבניו׳; מדת״נ (וורשא), פר׳ שמות,

ח״נ והערות

לטבוח ולזבוח וכו׳. חרוז זה אינו במחז׳ רמ״ו וברוב כה״י ומופיע במחז׳ בולוניא.

בְּחֻזְיוֹן יוֹרְדִים וְעוֹלִים· לְהַזְרִיחַ לְהַפְרִיחַ· פְּרִי קֹדֶשׁ הִלּוּלִים·
בְּפֹאֲרוֹתָיו וְיוֹנְקוֹתָיו· נְטִיעִים הַמְגֻדָּלִים· אֱזֵי נִסְגַּל וְגַם נִדְגַּל·
בִּשְׁנֵים עָשָׂר דְּגָלִים· וְהָעֲרִיכָם וְהִדְרִיכָם· בְּתֹם יְשָׁר מִפְעָלִים·
זְכֹר צִדְקוֹ וְאֶת־חֻקּוֹ· לְבָנָיו הָאֻמְלָלִים· וְעָנְתָה בָּם צִדְקָתוֹ·
עֲבוּר הֵפִיק רְצוֹנֶךָ· בְּיוֹם מָחָר כִּי־תָבוֹא עַל־שְׁכָרֵי לְפָנֶיךָ:

זְכוֹר אוֹמֵן אֲשֶׁר אִמֵּן· כְּאָב הַמְגַדֵּל בָּנִים· בְּרִית עָנָו וְחֻזְיוֹנָיו·
נֶאֱמַן הַנֶּאֱמָנִים· יְקוּתִיאֵל בְּחִיר הָאֵל· מֵשִׁיב אַף
וַחֲרוֹנִים· אֲשֶׁר הוֹצִיא וְגַם הִמְצִיא· פְּדוּת לִבְנֵי אֵיתָנִים· וְהוּא
הֶעֱלָם וְהִנְחִילָם· דַּת אֵל מִשְׁמֵי מְעוֹנִים· וְהוּא הוֹרִיד
לְבֶן־שָׂרִיד· שְׁנֵי לוּחֹת הָאֲבָנִים· לְהַדְבִּיקָם לְהַחֲזִיקָם· הֱיוֹתָם
בָּךְ נֶאֱמָנִים· וְהֵעִידָם וְגַם לִמְּדָם· דַּת הָאֵל בְּהָגְיוֹנִים· זְכֹר
בְּרִיתוֹ לַעֲדָתוֹ· עֲנִיִּים הָאֲבְיוֹנִים· וְעָנְתָה בָּם צִדְקָתוֹ· לָעָם
קְדָמוּ פָנֶיךָ· בְּיוֹם מָחָר כִּי־תָבוֹא עַל־שְׁכָרֵי לְפָנֶיךָ:

ח"נ והערות

לְבָנָיו הָאֻמְלָלִים. בכל המח: 'לְבָנָיו הָאֻמְלָלִים'.

מקורות

סי' ח. **יוצא מהלים.** בר' כה, כז; ב"ר (ווילנא), פר' סח, סי' ה, 'נטמן בצית עבר'. **וכשתרו והכטחתו.** בר' כח, יג-טו. **בחזון יורדים ועולים.** ע"פ בר' כח, יב. **להזריח להפריח.** ע"פ בר' כח, יד. **פרי קודש הלולים.** ע"פ ויק' יט, כד. **בפוארותיו.** ע"פ יחז' טז, ה. **ויונקותיו.** ע"פ יחז' יז, כב. **נטיעים המגודלים.** ע"פ תה' קמד, יב. **אזי נסגל.** ע"פ שמ' יט, ה; דב' ז, ו; תה' קלה, ד. **וגם נדגל.** ע"פ בר' כח, יד. **נדגל.** ע"פ תה' כ, ו ושם"י. **בשנים עשר דגלים.** ע"פ בר' לה, כב. **דגלים.** ע"פ במ' ג, יב. **והעריכם והדריכם.** ע"פ מדת"כ (ווילנא), פר' שמות, סי' ג; שמו"ר (ווילנא), פר' ג, סי' ג, 'יעקב מבניו יסיר את בניו וירידה תותם ולמדם דרכיו'. **בתם יושר מפעלים.** ע"פ מ"ג ט, ד. **זכור לדקו.** ע"פ בר' ל, לג; ברמב"ם רבתי, פר' ויצא, עמ' 133, 'להודיע לדקתו של יעקב'; מדת"כ (בובר), פר' ויצא סי' טז, '...יעקב, בזדקתך עשיתי לך כל הנסיס'. **ותת חוקו.** ע"פ תה' קה, י; דה"א טז, ח. **לבניו המומללים.** ע"פ נחמ' ג, לז. **ועמתה כס לדקתו.** ע"פ בר' ל, לג. **עבור הפיק רלונך.** ע"פ מש' ח, לה; מס' כלה רבתי, פ"ג, ריש הל' טו; מס' דרך ארץ, פ"ת, ה"י. **מומן** - זה משה. ירושלמי סנהדרין פ"י, ה"ת, ע"פ יטע' סג, יח. **מומן משר ממן.** במ' יח, יב; ס"ז פר' כז, פי"ז, 'משה דומה לרועה נאמן'; מיכ' רבתי (ווילנא), פתיחה, סי' כד. **כתב המגדל בניס.** ע"פ במ' יח, יב. ראו בבלי סנהדרין, דף ח ע"ת. **ברית עניו.** ע"פ במ' יב, ג. **וחזיונו.** ע"פ במ' יב, ח. **נאמן הנאמנים.** ע"פ במ' יב, ז. **יקותיאל** - שם אחד מי' שמות של משה רבינו. ויק"ר (ווילנא), פר' ח, סי' ג; ילקו"ש שמות, רמז קסו, 'שמו קראה לו יקותיאל'. **בחיר הא.** ע"פ תה' קו, כג. **משיב אף וחרונים.** כמו, שמ' לב, יד; במ' יד, כ; ע"פ תה' קו, כג; מסתר רבה (ווילנא), פר' ז, סי' יג, 'בעלת גזירתם לכלותו השחית'. **אשר הוציא.** ע"פ שמ' לב, ח; ב"ת יג, ח. **פדות לבני איתנים.** ע"פ שמ' ח, יט; דה"א יח, כח. **והוא העלם.** ע"פ הוש' יג, יד. **והנחילם דת אל.** ע"פ דב' ד, מד; לג, ד. **דת אל.** ע"פ דני' ו, ו. **משמי משונים.** ע"פ דב' לג, כז. **והוא הוריד.** ע"פ שמ' לב, טו. **שני לוחות האבנים.** דב' ט, י. **והעידם.** ע"פ שמ' יט, כה; דב' לא, יט - כח. **וגם למדם.** ע"פ דב' ו, ה; ד, ה; כה; בבלי עירובין, דף נד ע"ב. **בהגיונים.** ע"פ תה' יט, טו. **זכור בריתו לעדתו.** ע"פ דב' כט, י. **עניים האביונים.** ע"פ יטע' מא, ח. **ועמתה כס.** ע"פ בר' ל, לג. **לעם קדמו פניך.** ראו שמ' כד, ג-ז.

זְכֹר מְכַהֵן אֲשֶׁר כִּהֵן· בְּמִכְלוֹל עֹז וְתִפְאֶרֶת· לְשָׁרֵת לָךְ בְּאָהֳלָךְ· בֵּין בַּדֵּי כַפֹּרֶת· בְּעֵת נִזְהַר וְגַם מִהַר· בְּגַחֲלֵי אֵשׁ וּקְטֹרֶת· עֲבוּר מַשְׁחִית אֲשֶׁר הִשְׁחִית· לְהִיוֹתָהּ מְכַפֶּרֶת· וְעֹז נִצְמַד בְּיוֹם מַעֲמָד· וּמַגֵּפָה נֶעֱצָרֶת· בְּעֵת שָׁמַר דַּת מַאֲמַר· פְּקֻדַּת הַמִּשְׁמֶרֶת· זְכֹר חַסְדּוֹ וּמַעֲבָדוֹ· לְבַת־נְקֵרֵאת שְׁחַרְחֹרֶת· וְעָנְתָה בָּם צִדְקָתוֹ· וְתִשְׁמַע מִמְּעוֹנֶיךָ·

בְּיוֹם מָחָר כִּי־תָבוֹא עַל־שָׁכְרִי לְפָנֶיךָ:

זְכֹר מְשׁוֹרֵר הַמְּעוֹרֵר· שְׁנָתוֹ בַּחֲצוֹת לַיְלָה· לְהוֹדוֹת לָךְ בְּרֹב־גְּדֻלָּךְ· הָעֹז וְהַמֶּמְשָׁלָה· בְּתִשְׁבָּחוֹת מְשֻׁבָּחוֹת· לְשִׁמְךָ נוֹרָא עֲלִילָה· בְּרִנּוּנָיו וְנִגּוּנָיו· בְּנֹעַם שִׁיר וּתְהִלָּה· אֲשֶׁר הִשְׁפִּיל וְגַם הֶאֱפִיל· אֶת־צִבְאוֹת בְּנֵי עֲוָלָה· בְּיוֹם הִצְמִית וְגַם הֵמִית· מְחֻרָף מַחֲנֵה סְגֻלָּה· זְכֹר זְכוּתוֹ לַעֲדָתוֹ· עֲנִיָּה סוֹעֲרָה וְגוֹלָה· וְעָנְתָה בָּם צִדְקָתוֹ· בְּמִשְׁפַּט אֲבִיוֹנֶיךָ·

בְּיוֹם מָחָר כִּי־תָבוֹא עַל־שָׁכְרִי לְפָנֶיךָ:

מקורות

זכור מכהן - זה אהרן. ע״פ שמ׳ כח, ג. **אשר כיהן.** ע״פ תה׳ צט, ו. **במכלול.** ע״פ יחז׳ כג, יב. **עז ותפארת.** תה׳ צו, ו. **לשרת לך באהלך.** ע״פ דה״ב כג, יג. **בין בדי כפורת.** ע״פ ויק׳ טז, יד. **בעת נזהר.** ע״פ ירושלמי יומא פ״ג, ה״ה; בבלי יומא, דף נג ע״ב, ׳כי בעת אראה אזהרה׳. **וגם מהר.** ע״פ שמ׳ ח, יא. **בגחלי אש וקטורת.** ע״פ ויק׳ טז, יב. **עבור משחית אשר השחית.** ע״פ שמ׳ יח, יא; מדת״כ (בובר), פר׳ לו, סי׳ יב. **להיותה מכפרת.** ע״פ שמ׳ יח, יב; בבלי שבת, דף פט ע״ב; מדת״כ (וורשא), פר׳ בשלח, סי׳ כח. **ועז נצמד.** ע״פ שמ׳ יח, יג. **ומגפה נעצרת.** ע״פ שמ׳ יח, טו. **בעת שמר דת.** ע״פ תה׳ צט, ז. **דת מאמר.** ע״פ שמ׳ יט, כו. ילקו אהמ״ד (מיינצטיין), מד׳ בן עדן גיהנם, עמ׳ 91, ׳תורה אחת ומאמר אחד׳. **פקודת משמרת.** ע״פ שמ׳ ג, לו. **זכור חסדו.** ע״פ שמו״ר (וויליגע), פר׳ ה, סי׳ י, ׳חסד זה אהרן׳, ע״פ דב׳ לג, ח; פסר״ב (מיס שלום), פי׳ מז, ד״ה אחרי מות; מתד״ע (בובר), פר׳ שמות, סי׳ כה. **ומעבדו.** ע״פ דני׳ ד, לד. הרבה פעמים מבואר שהכהן עשה דבר ה׳, כגון: ויק׳ ח, לו; שמ׳ ח, ג. **לבת.** ע״פ ירמ׳ לא, כא. **לבת נקרעת.** ילקו מד״ז שה״ש (בובר), פר׳ ח, סי׳ ח. **שחרחורת.** שה״ש א, ו. **ועטתה כס.** ע״פ בר׳ ל, לג. **ותשמע ממעוניך.** ע״פ מ״ח ח, ל. **משורר** - זה דוד המלך. ע״פ במדב״ר (וויליגע), פר׳ י, סי׳ ג. **משורר המעורר וכו׳ בחצות לילה.** ע״פ בבלי ברכות, דף ג ע״ב. **בחצות לילה להודות לך.** ע״פ תה׳ קיט, סב. **ברב גדלך.** ע״פ תה׳ יח, ג; קמא, ג; דה״א כט, יא. **הטעז והממשלה.** ע״פ תה׳ קג, יט. **בתושבחות משובחות.** ע״פ שה״ש רבה (וויליגע), פר׳ ד, ד״ה כמגדל דויד. **לשמך נורא עלילה.** ע״פ תה׳ סו, ה. **ברנוניו.** ע״פ תה׳ סג, ו. **וניגוניו.** ע״פ ש״ט נז, יח. ילקו רות רבה (וויליגע), פר׳ ד, סי׳ ג; מד״ש (בובר), פר׳ יט, סי׳ ח. **בנועם שיר תהלה.** ע״פ תה׳ מ, ד. **משחר השפיל.** ע״פ יבע׳ כה, יא־יב. **בני עולה.** ע״פ ש״ב ז, י. **ביום הממית.** ע״פ ש״ח יז, ל־לא. **וגם המית.** ע״פ ש״ח יח, כ. **מחרף** - זה גלית. מדת״ע (בובר), פר׳ ויגש, סי׳ ח; שמו״ר (וויליגע), פר׳ לא, סי׳ ג. **מחרף מחנה סגולה.** ע״פ ש״ח יז, י. **מחנה סגולה.** ע״פ שמ׳ יט, ה. **זכור זכותו.** ע״פ דה״ב ו, מב. **לעדתו.** ע״פ תה׳ עח, עא; בבלי יומא, דף פו ע״ב, ׳פרנסיס טובים עמדו להם לישראל׳; ספרי דב׳, פר׳ ואתחנן, פי׳ כו, ד״ה אני פרנסיס. ילקו בעה״ט שמ׳ יד, יט. **עניה סוערה.** יבע׳ נד, יא. **וגולה.** ע״פ יבע׳ מט, כא. **ועטתה כס לזקנתו.** ע״פ בר׳ ל, לג. שמו״ר (וויליגע), פר׳ ח, סי׳ ג, ׳מיד נעמה׳; מדת״ג (בובר), פר׳ ואתחנן, סי׳ ו. **במשפט תכיונך.**

ח״נ והערות

בְּמִכְלוֹל. הנוסח הוא ע״פ הפסוק ביחזקאל כג, יב ועיי״ש ברד״ק, וע״פ כ״י. **אֲשֶׁר הִשְׁחִית.** בכ״י: במקום תיבת ׳אשר׳ מופיעה תיבת ׳גַּם׳. **אֶת־צִבְאוֹת בְּנֵי עוֹלָה.** בכ״י: ׳את־כָּל־בני עולה׳.

זְכֹר מְקַנֵּא אֲשֶׁר קִנְּאוּ· לְשִׁמְךָ עוֹשֶׂה פְלָאִים· פְּדוּת הִמְצִיא
וְגַם הוֹצִיא· נַפְשׁוֹ מִתּוֹךְ לְבָאִים· וּבִשַּׂרְתּוֹ בְמַשְׁכְּרְתּוֹ·
גֵּאָה עַל־כָּל־גֵּאִים· בְּרִית לְעֵילוֹם וְהַשָּׁלוֹם· הֱיוֹתָם שְׁנֵיהֶם
מְלֵאִים· בְּרִית כְּהֻנָּה וְקוֹל רִנָּה· וְיִהְיוּ נִקְרָאִים· בְּבֵית נֶעֱרָב
אֲשֶׁר נֶחֱרַב· וְנָפַל וְיָרַד פְּלָאִים· בְּמָה אֶסְמֹךְ בְּמִי אֶתְמֹךְ·
בְּיוֹם מַעֲשַׂי נִקְרָאִים· וְאֵין כֹּהֵן אֲשֶׁר יְכַהֵן· לְכַפֵּר אֶת־הַחֲטָאִים·
וְאֵין מְנָחָה וְאֵין זְבִיחָה· וְאֵין לִשְׁכַּת הַטְּלָאִים· עֲשֵׂה לְמַעַנְךָ
וְלִמְעוֹנְךָ· לְבָנִים הַנִּדְכָּאִים· מְחֵה עֲוֹנָם לְהַלְבִּינָם· לְהַעֲבִיר
בְּגָדִים צוֹאִים· וְהַכְּתָמִים הָרְשׁוּמִים· הַנְּקִדִּים וְהַטְּלוּאִים· מְחֵה
וְתָבֹר כִּי תַעֲבֹר· הַיּוֹם בְּכָל־צַאנֶךָ·

בְּיוֹם מָחָר כִּי־תָבוֹא עַל־שְׁכָרִי לְפָנֶיךָ׃

אֵל מֶלֶךְ יוֹשֵׁב עַל־כִּסֵּא רַחֲמִים· מִתְנַהֵג בַּחֲסִידוּת· מוֹחֵל
עֲוֹנוֹת עַמּוֹ· מַעֲבִיר רִאשׁוֹן רִאשׁוֹן· מַרְבֶּה מְחִילָה
לַחַטָּאִים וּסְלִיחָה לַפּוֹשְׁעִים· עוֹשֶׂה צְדָקוֹת עִם (כָּל־)בָּשָׂר
וְרוּחַ וְלֹא כָרָעָתָם תִּגְמֹל (נ״מ: לָהֶם גּוֹמֵל): אֵל הוֹרִיתָנוּ לוֹמַר
(מִדּוֹת) שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה וּזְכֹר לָנוּ (הַיּוֹם) בְּרִית שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה

מקורות

ע״פ שמ׳ כג, ו. **זכור מקנא** - זה פינחס. ע״פ במ׳ כה, יג; פדר״א (היגר), סוף פ׳ כח; ילקו״ש תורה, רמז תשמג, ׳פינחס תפס הקמאה׳. **מקנא משה קנא.** ע״פ במ׳ כה, יג. **נשמך עושה פלאים.** בבלי סנהדרין, דף פב ע״ב; פסז״ו במ׳, פר׳ בלק, דף קלט ע״ג, ד״ה ויבא מחר. **פדות המציא.** ע״פ תה׳ קיא, ט. **נפשו מתוך לבאים.** ע״פ תה׳ נה, ה. **ובשרתו במשכורתו.** ע״פ במ׳ כה, יב-יג. **גאה על גאים.** ע״פ תר״י שמ׳ טו, י; בבלי חגיגה, דף יג ע״ב; מדת״ג (בובר), פר׳ בשלח, סי׳ יד. **ברית לעילום והשלום.** ע״פ תי״ו במ׳ כה, יב. **ברית כהונה.** ע״פ במ׳ כה, יג. **וקול רנה.** ע״פ תה׳ קיח, טו. **ויהיו נקראים.** חס׳ ו, ח. **מאד מחרב.** ע״פ מ״ב כה, ט; ירמ׳ נב, יג; דה״ב לו, יט. **ונפל.** ע״פ בבלי גיטין, דף נו ע״ב, ע״פ יחז׳ י, לד. **וירד פלאים.** ע״פ איכ׳ ג, ט. **במה אסמוך במי אתמוך.** ע״פ מצב׳ סוטה פ״ט, מט״ו, ׳מיום שחרב בית המקדש... ועתה מבקש, על מי יש להשען?׳. **במי אתמוך.** ע״פ יחז׳ מג, ג. **לכפר את החטאים.** ע״פ ויק׳ טז, לד. **ואין מנחה ואין זביחה.** ע״פ דניי׳ ט, כז. **עשה למענך.** ע״פ יחז׳ מח, יא. **עשה למענך ולמענוך.** ע״פ דניי׳ ט, יט. **לבניך הנדכאים.** ע״פ יחז׳ מ, טו. **מחה עוונם.** ע״פ זכ׳ ג, ד. **עוונם להלבינם.** ע״פ יחז׳ ג, יח; בבלי שבת, דף פט ע״ב, ׳הושיל ותליתא עלמכם בי׳. **להעביר בגדים מוזרים.** ע״פ זכ׳ ג, ד. **והכתמים הרשומים.** ע״פ יחז׳ ג, טז; ד, ד. **הנקודים והטלואים.** ע״פ בר׳ ל, לה. **מחה.** ע״פ יחז׳ מג, כה. **ותבור** - מלשון העברה. ע״פ ז״ב יג, יג. **תעבור היום ככל נחלך.** ע״פ בר׳ ל, לב.

(כְּמוֹ) שֶׁהוֹדַעְתָּ לָעָנָו מִקֶּדֶם וְכֵן כָּתוּב (בְּתוֹרָתֶךָ)· וַיֵּרֶד יְהוָה בֶּעָנָן וַיִּתְיַצֵּב עִמּוֹ שָׁם וַיִּקְרָא בְשֵׁם· יְהוָה: וְשָׁם נֶאֱמַר· וַיַּעֲבֹר יְהוָה עַל־פָּנָיו וַיִּקְרָא· יְהוָה יְהוָה אֵל רַחוּם וְחַנּוּן אֶרֶךְ אַפַּיִם וְרַב־חֶסֶד וֶאֱמֶת: נֹצֵר חֶסֶד לָאֲלָפִים נֹשֵׂא עָוֹן וָפֶשַׁע וְחַטָּאָה וְנַקֵּה· וְסָלַחְתָּ לַעֲוֹנֵנוּ וּלְחַטָּאתֵנוּ וּנְחַלְתָּנוּ: סְלַח־לָנוּ אָבִינוּ כִּי חָטָאנוּ· מְחֹל לָנוּ מַלְכֵּנוּ כִּי פָשַׁעְנוּ: כִּי־אַתָּה אֲדֹנָי טוֹב וְסַלָּח וְרַב־חֶסֶד לְכָל־קֹרְאֶיךָ: כִּי־עִמְּךָ הַסְּלִיחָה לְמַעַן תִּוָּרֵא: לְמַעַן־ שִׁמְךָ יְהוָה וְסָלַחְתָּ לַעֲוֹנֵנוּ כִּי רַב הוּא:

סַלִּיחָה רַבִּיעִית כמנהג ירושלים (לאמרה במקום הנאמה)

ירושלים 4

בָּרוּךְ אֱלֹהֵי עֶלְיוֹן· מֵרֹאשׁ אַחֲרִית חוֹזֶה· שׁוֹמֵעַ אֶל־אֶבְיוֹן· וְעֲנוּתוֹ לֹא־תִבְזֶה· מְכַפֵּר כָּל־שְׁגִיוֹן· בְּיוֹם הֶעָשׂוֹר הַזֶּה· מָחָר יַעֲשֶׂה יְהוָה הַדָּבָר הַזֶּה:

נַפְשִׁי לְךָ עוֹרֶגֶת· כְּאַיָּל עַל־אֲפִיקִים· וּמִיּוֹם דִּין חוֹרֶגֶת· בְּעַד מַעֲשֶׂיהָ רֵקִים· בְּאֵין חַטָּאת רוֹגֶגֶת· וְלֹא עוֹלוֹת מַצְדִּיקִים· לְבַד בְּךָ נוֹהֶגֶת· קְרֻשַׁת שִׁמְךָ לְהָקִים· תִּרְצָנָה בְאִישׁ· לִפְנֵי הַכַּפֹּרֶת יַזֶּה· מָחָר יַעֲשֶׂה יְהוָה הַדָּבָר הַזֶּה:

מקורות

ברוך אלהי עליון. ע״פ בר׳ יד, כ. **אלהי עליון.** ע״פ תה׳ מז, ג. **מרומם מחרית חוזה.** ע״פ ישע׳ מו, י. **שומע אל מכיון.** ע״פ תה׳ סט, לד. **ועמותו לא תבזה.** ע״פ תה׳ נא, יט. **מכפר וכו׳ ביום העשור.** ע״פ ויק׳ כג, כז־כח; ספרא פר׳ אחרי, פר׳ ה, פ״ת, סי׳ ט; ויק״ר (ווילנא), פר׳ כ, סי׳ יב. רלו מכב׳ יומא פ״ת, מ״ח. **שגיון.** ע״פ תה׳ ז, ו; תה׳ נ, ג; ורש״י בשם רבותינו. **מחר יעשה ה׳.** שמ׳ ט, ה. **נפשי לך עורגת וכו׳ על אפיקים.** ע״פ תה׳ מב, ב; מדת״ה (בובר), מז׳ כב, סי׳ יד. **ומיום דין חורגת.** ע״פ ב״ר (ווילנא) פר׳ נג, סי׳ יא; ...ויבא על כסא דין וזן כל אחד ואחד, ועכ״ו שאין כל בשר ודם יכולים לעמוד לפניו. **חורגת** - מפחדת. ע״פ תר״י דב׳ לג, כה. **בעד מעשיה רקים.** ע״פ עזר׳ ט, יג; מדת״ה (בובר), מז׳ כב, סי׳ ו, ולקו בגו מעכיס׳. **לבד בך נוהגת.** ע״פ ישע׳ כו, יג. רלו מד׳ ער״ט מז׳ כח, ב; ילקו״ש תהלים, רמז תשא. **קדושת שמך להקים.** ע״פ יחז׳ לו, כג. **לפני כפורת יזה.** ע״פ ויק׳ טז, יד.

ח״נ והערות

ברוך אלהי עליון. מחבר הסליחה הוא ׳ר׳ בנימין ב״ר אברהם מן הענוים׳. סי׳ בנימן. **יעשה ה׳ הדבר הזה.** בכ״מ: ׳יעשה ה׳ את־הדבר הזה׳, וכן בכל הבתים, ואע״פ שתיבת ׳את׳ איננה בפסוק. **תִּרְצָנָה בְאִישׁ.** הנוסח הוא ע״פ כ״י. ובמח׳ רמ״ו: ׳תִּרְצֶינָה כְּאֵשׁ׳, אמנם נוסח זה לא מובן. ובמח׳ בולוניא: ׳תִּרְצֶינָה כְּאֵשׁ׳.

יוֹם נִקְרֵאתִי לָבֹא· בַּדִּין עִם־הַמֶּלֶךְ· לְבַבִּי כָּלָה בְחִבּוֹ· כְּטַל מַשְׁכִּים הֹלֵךְ· לֹא־יוֹעִיל בְּזֹהֲבוֹ· וְלֹא דַלּוּת וְהֵלֶךְ· לְבַעֲבוּר כְּבוֹדְךָ שׁוֹבְבוֹ· בְּאַרְצוֹת חַיִּים לְהַלֵּךְ· וּלְמַעֲנְךָ סְלַח־נָא· לַעֲוֹן הָעָם הַזֶּה· מָחָר יַעֲשֶׂה יְהוָה הַדָּבָר הַזֶּה:

מַלְכִּי אֱלֹהִים צְוֵה· יְשׁוּעוֹת יַעֲקֹב וְקָרֵב· וּרְצֵה תַּעֲנִית דָּוֶה· מֵעֶרֶב עַד־עֶרֶב· וְגִשְׁמֵי נְדָבוֹת רַוֵּה· צְמָאוֹנוֹ וְטַל עֶרֶב· צוּר יִשְׂרָאֵל מְקֻוֶּה· מֵחֵטְא לְטַהֲרִי תֵּירֵב· עָוֹן וְזָכְרְתָּ יְהֹ· הִנֵּה אֱלֹהֵינוּ זֶה· מָחָר יַעֲשֶׂה יְהוָה הַדָּבָר הַזֶּה:

נַקֵּה חֶטְאִי קוֹרֵא· בְּבֵית מִקְדַּשׁ הַקֹּדֶשׁ· בְּמֵרֶךְ לֵבָב יָרֵא· שְׁאֵת חַטֹּאתָיו גֶּדֶשׁ· אִם בְּרִיאָה יִבְרָא· לֵב חָדָשׁ לְהִתְחַדֵּשׁ· כַּאֲשֶׁר בְּשֵׂר מוֹרֶה· צֶדֶק בְּמִשְׁפַּט קֹדֶשׁ· בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה· מָחָר יַעֲשֶׂה יְהוָה הַדָּבָר הַזֶּה:

מל מלך

סְלִיחָה רְבִיעִית כמנהג ק״ק רומה (לממרס במקום הקודמת) רומה 4

יְהֹ אֲשֶׁר גָּאָה גָּאָה· בְּאוֹפְנֵי מֶרְכָּבָה· וְרוֹאֶה כֹּל וְלֹא נִרְאָה· אֵל דָּגוּל מֵרְבָבָה· סְגֻלָּתְךָ

ח״נ והערות

תֵּירֵב. במח׳ בולוניא: ׳תֵּרֵב׳. ושני הניקודים נכונים, ראו מכלול דף קיג ע״א. **יה אשר גאה גאה.** מיוסד ע״ש המחבר ׳יוסף׳.

מקורות

ו, ד. **לֹא יועיל בזהבו.** ע״פ משׁ׳ י, ג; תה׳ מט, ח. **ולא דלות והלך.** ע״פ תה׳ מט, יא; מדתה״כ (בובר), מז׳ מט, סי׳ ג, ׳יחד עשיר ומבזיון... כולם יורדין לגיהנם׳; ילקו״ש תה׳, רמז תסמ. **והלך.** ע״פ ב״ב יג, ד. **לבעבור כבודך.** ע״פ ירמ׳ יד, כא. **שובבו.** ע״פ יבע׳ מט, ה. **בארצות חיים להלך.** ע״פ תה׳ קטז, ט. **ולמענך.** ע״פ יבע׳ מח, יא. **סלח נא לעוון.** ע״פ במ׳ יד, יט. **מלכי מלכים וכו׳ יעקב.** ע״פ תה׳ מד, ה. **ישועות יעקוב וקרב.** ע״פ יבע׳ נו, ז. **ורצה תעניתם דומה.** ע״פ מדתה״כ (וורשא), פר׳ כי תשא, סי׳ לג, ׳היו יכולין לברוח בתפלה ותענית, ובו ביום נאמר לו למשה סלחתי כדבריך׳. **דומה.** מיכ׳ ה, יז. **מערב עד ערב.** ויק׳ כג, לב. **וגשמי נדבות רוה.** ע״פ תה׳ סח, י. **לור ישראל מקוה.** ע״פ ירמ׳ יז, יג. **מחטא לטהרי תירב.** ע״פ יחז׳ לו, כה; תה׳ נא, ד. **עזי וזמרת יה.** שמ׳ טו, ב. **הנה מלכיהו זה.** יבע׳ כה, ט. **נקה מחטאי קורא.** ע״פ תה׳ יט, ד. **קורא בבית מקדש.** ע״פ יבע׳ ו, ד. **מקדש הקודש.** ע״פ ויק׳ טז, לג. **כמורך לבב ירא.** ע״פ ויק׳ כו, לו. **שמת מחטאתיו.** ע״פ בר׳ ד, ז. **גדש.** רמו מחמ״נ וס׳ הכרמים לרד״ק, ערך גדש. **מס ברימה יברא.** ע״פ במ׳ טז, ל. **לב חדש להתחדש.** ע״פ יחז׳ לו, כו. **מורה.** דה״ב טו, ג. **לדק במשפט קודש.** ע״פ יבע׳ ה, טז. **בעשור לחודש.** ויק׳ כג, כז. **יה מאשר גאה גאה.** ע״פ שמ׳ טו, ח. **כאופני מרכבה.** ע״פ שמ׳ יד, כה. **ורואה כל ולא נראה.** ע״פ בבלי ברכות, דף י ע״ח; מדתה״כ (וורשא), פר׳ חיי שרה, סי׳ ג; ויק״ר (ווילנא), פר׳ ד, סי׳ ח; מד׳ שו״ט מז׳ קנ, סי׳ ד. **אל דגול מרכבה.** ע״פ שה״ש ה, י. **סגולתך.** ע״פ שמ׳ יט, ה.

הַגְּלֻאָה· כִּי צָרָה מַעֲצִיבָה· פְּתָחֶיךָ מִשְׁתָּאָה· וּבֵית קָדֶשׁ נִצָּבָה·
בְּעֶרְבוֹ הֱיֵא בָאָה וּבַבֹּקֶר הֱיֵא שָׁבָה:

וַאֲנַחְנוּ לֹא נֵדַע· מַה־נְּדַבֵּר וּמַה־נַּעֲשֶׂה· כִּי כָלוּ וְאָפְסוּ· אַנְשֵׁי
חֶסֶד וּמַעֲשֶׂה· וְאֵין אֵלֵינוּ עֶזְרָה· וְלֹא מִסְתּוֹר וְלֹא
מַחְסֶה· זוֹלָתְךָ אָב רַחְמָן· עַל־כָּל־רֹאשׁ מִתְנַשֵּׂא· אִם רַבּוּ
פְשָׁעֵינוּ· לְמַעַנְךָ אֱלֹהַי עֲשֵׂה· וְתָבֹא אַהֲבַת הוֹרִים· וּפְשַׁע
בָּנִים תְּכַסֶּה· צִדְקַת אַב הֲמוֹן גּוֹיִם· וּזְכוּת נָעֲקַד כַּשֶּׂה· וְתָם
יוֹשֵׁב אֹהָלִים· הֶחָקוּק בַּכַּפֶּא· אוֹיַבְתִּי צָרָתִי· בְּשֶׁצֶף קֶצֶף
תַּמְסֶה· הָאֹמָרָה בִּלְבָבָהּ· אֶמְלָאָה הֶחָרָבָה·
בְּעֶרְבוֹ הֱיֵא בָאָה וּבַבֹּקֶר הֱיֵא שָׁבָה:

סוֹבֵל הַכֹּל בְּכוֹחֶךָ· וּבְזֹרַע נְטוּיָה הַצָּדָקָה· פְּתָחֶיךָ דָפְקָנוּ·
מְבָכִי וַאֲנָקָה· רְאֵה כִּי כָל־גְּבוּלֵנוּ· הִקִּיפָה הַצָּעָקָה· וְכִי
מָלְאוּ מָתְנֵינוּ· חַלְחָלָה וּמוּעָקָה· וְנַחֲלָתֵנוּ נֶהֶפְכָה· וְלַאֲחֵרִים

מקורות

הגלאה. ע״פ ישע׳ טז, יב; תה׳ סח, י. **כי צרה מעציבה.** ע״פ ס״ח ל, ו. **פתחיך משתאה.** ע״פ ישע׳ כו, ג; ירמ׳ כו, י; תה׳ קיח, יט־כ. **משתאה.** ע״פ בר׳ כד, כא. **נצבה.** ע״פ דב׳ כט, ט. **נערב היא באה.** תס׳ ב, יד. **ומחנו לא נדע.** דה״ב כ, יב. **מה נדבר.** ע״פ בר׳ מד, טז. **ומה נעשה.** ע״פ דה״ב כ, יב. **כי כלו ואפסו.** ע״פ תה׳ יז, ג. **כלו ואפסו מנשי חסד.** ע״פ ישע׳ מ, ח. **מנשי... ומעשה.** ע״פ מצ׳ כא, כט; שמו״ר (ווילנא), פר׳ יח, סי׳ ח. **ואין אליינו עזרה.** ע״פ ישע׳ ו, ג. **ואין מסתור ולא מחסה.** ע״פ ישע׳ ד, ו. **זולתך אב רחמן.** ע״פ ישע׳ כו, יג. **על כל רשע מתנשא.** ע״פ דה״ב כט, יח; בבלי ב״ב, דף לא ריש ע״ב; שמו״ר (ווילנא), פר׳ לג, סי׳ ד. **אם רבו פשעינו.** ע״פ ישע׳ נט, יב. **למענך אלהי עשה.** ע״פ דני׳ ט, יט. **ותבא אהבת הוריס.** ע״פ ויק״ר (ווילנא), פר׳ כט, סי׳ ז; ׳תהיו מכירין זכות אבות, ותאמר זוכין לפני בדין׳; פדר״ך (מנדלבוים), פי׳ כג, סי׳ ז. **אהבת הוריס.** תדא״ר פר׳ כו, ד״ה אנו תכמיס; מדת״ג (בובר), פר׳ נח, סי׳ ז; מצ״ט שמ׳ פר׳ בא, פי״ב, ד״ה דברו. **ופשע בניס תכסה.** ע״פ מצ׳ י, יב. **לזקת אב** - לזקת אברהם. ע״פ בר׳ טו, ו; בבלי מגילה, דף יא ע״ב, ׳כוח בלדקו מתחילתו ועד סופו׳. **אב המון גוים.** ע״פ בר׳ יז, ד. **וזכות נעקד.** ע״פ ירושלמי תענית פ״ב, ה״ג, ׳להזכיר זכותו של יצחק׳; שמו״ר (ווילנא), פר׳ כג, סי׳ ה. **נעקד כשה.** ע״פ בר׳ כב, ט. **ותם יושב אוהליס.** ע״פ בר׳ כה, כז. **החקוק בכסא.** בבלי חולין, דף לא ע״ב, ורמ״י ד״ה בדיוקנו; מדת״ג (ווילנא), פר׳ במדבר, סי׳ יט; ילקו״ש ישעיהו, רמז תנב, ד״ה אמר ר׳. **אויבי צרתי.** ע״פ שמ׳ כג, כב. **בשלף קלף.** ע״פ ישע׳ נד, ח. **המומרה בלבבה.** ישע׳ מז, ח. **אמלאה החרבה.** יחז׳ כו, ב. **סובל הכל בכוחך.** ע״פ ישע׳ מו, ד. **ובזרוע נטויה הצדקה.** ע״פ תה׳ קלו, יב. **פתחיך דפקנו.** רלו״ מדת״ה (בובר), מז׳ טז, סי׳ ה, ׳ממהרין לפתוח לבעל׳. **מבכי ואנקה.** ע״פ מלא׳ ג, יג. **כי כל גבולנו.** ע״פ יחז׳ יח, י; ישע׳ ס, יח. **הקיפה הצעקה.** ע״פ ישע׳ טו, ח. **וכי מלאו מתנינו חלחלה.** ע״פ ישע׳ כא, ג. **מתניהו חלחלה ומועקה.** ע״פ תה׳ סו, יא. **ונחלתנו נהפכה ולאחרים נתקה.** ע״פ ירמ׳ ה, ב.

ח״נ והערות

ואין אליינו עזרה. כן הוא במחז׳ רמ״ו, בולוניא ושד״ל. בכ״י: ׳ואין לנו עזרה׳. **אם רבו פשעינו.** בכ״י: ׳אם רבו עוונינו׳. **ובזרע נטויה הצדקה.** כן הוא במחז׳ רמ״ו, בולוניא ושד״ל. בכ״י נשמטה תיבת ׳נטויה׳. **הקיפה הצעקה.** בכ״י: ׳הקיפה הזועקה׳. **ולאחרים נתקה.** במחז׳ רמ״ו ובכ״י: ׳ולאחרים נתקה״.

נִתְקָה· וְשָׁמוּ אֶרֶץ הַצְּבִי· בּוּקָה וּמְבֻלָּקָה· פְּקַח עֵינֶיךָ וּרְאֵה·
עֲדָתְךָ הַמְעוּקָה· כִּי בָקָקוּהָ בוֹקְקִים· וְהִצִּיגוּהָ רֵיקָה· עֶגְלָה
הַמְלֻמָּדָה· הַכְנִיסָהּ לְרַבְקָה· וְאֶת־צוֹרְרֶיהָ תַּשְׁקָה· כּוֹס עֲמֻקָּה
וּרְחָבָה· בָּעֲרֵבוּ הֵיא בָאָה וּבַבֹּקֶר הֵיא שָׁבָה:

פּוֹדֶה וְגוֹאֵל וּמָעוֹז· אֱלֹהֵי קֶדֶם מָעוֹנָה· אֶת־פָּנֶיךָ הָאֵר· לְקִרְיָה
הַנֶּאֱמָנָה· וְתַשְׁכֵּן בְּאָהֳלֶיהָ· שִׁבְטֵי עֲדַת מִי־מָנָה· הָעִיר
אֲשֶׁר בָּחַרְתָּ· קִרְיַת דָּוִד חָנָה· גַּם תִּשָּׂא לְקַבֵּץ· אֶת־הַפְּזוּרִים
בְּכָל־פִּנָּה· מִזְרָחָה וְיָמָּה· וְתֵימָנָה וְצָפוֹנָה· אֶל־עִיר קָדְשֶׁךָ
תְּנַהֲלֵם· וּתְשַׂמְּחֵם בְּבִנְיָנָהּ· וְתַעֲמִיד רוֹעִים שִׁבְעָה· וּנְסִיכִים
שְׁמוֹנָה· לְמַעֲנְךָ אֵל הָשֵׁב· שְׁבוּת אָהֳלָה וְאָהֳלִיבָה· וְאֶת־
צוֹרְרֶיהָ תִּזְרֶה· לְאֶרֶץ לֹא נוֹשָׁבָה· בָּעֲרֵבוּ הֵיא בָאָה וּבַבֹּקֶר הֵיא שָׁבָה:

אֵל מֶלֶךְ יוֹשֵׁב עַל־כִּסֵּא רַחֲמִים· מִתְנַהֵג בַּחֲסִידוּת· מוֹחֵל
עֲוֹנוֹת עַמּוֹ· מַעֲבִיר רִאשׁוֹן רִאשׁוֹן· מַרְבֶּה מְחִילָה
לַחַטָּאִים וּסְלִיחָה לַפּוֹשְׁעִים· עוֹשֶׂה צְדָקוֹת עִם (כָּל־)בָּשָׂר
וְרוּחַ וְלֹא כְרָעָתָם תִּגְמֹל (נ״ח: לָהֶם גּוֹמֵל): אֵל הוֹרִיתָנוּ לוֹמַר
(מִדּוֹת) שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה וּזְכֹר לָנוּ (הַיּוֹם) בְּרִית שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה
(כְּמוֹ) שֶׁהוֹדַעְתָּ לְעָנָו מִקֶּדֶם וְכֵן כָּתוּב (בְּתוֹרָתֶךָ)· וַיֵּרֶד יְהוָה

ח״ג והערות

וְתַשְׁכֵּן בְּאָהֳלֶיהָ. במח׳ רמ״ו, בולוניא וכ״י: ״וְתַשְׁכּוֹן בְּאָהֳלֶיהָ״.

מקורות

ב, ג. **והציגוה ריקה.** ע״פ ירמ׳ נ״א, לד; הוש׳ ב, ה. **עגלה המלומדה.** ע״פ הוש׳ י, יא. **ואת צורריה תשקה.** ע״פ שמ׳ כג, כב; ירמ׳ ב, ג. **כוס עמוקה ורחבה.** ע״פ יחז׳ כג, לב. **פודה וגואל.** ע״פ ירמ׳ ל״א, י. **ומעוז.** ע״פ ש״ב כב, ג; ירמ׳ ט״ז, יט. **אלהי קדם מעונה.** ע״פ דב׳ ל״ג, כז. **את פניך האר.** ע״פ דני׳ ט, יז. **לקריה הנאמנה.** ע״פ י״ש א׳, כא. **ותשכן באהליה.** ע״פ תהי׳ ע״ח, ס. **שבטי עדת מי מנה.** ע״פ במ׳ כג, י. **העיר אשר בחרת.** מ״ל ת, מת. **קריית חנה דוד.** ע״פ י״ש כ״ט, ז. **גם תאסף לקבץ.** ע״פ י״ש י״א, יב. **את הפזורים מכל פינה.** ע״פ יוא׳ ד, ג; תהי׳ ק״ז, ג. **מזרחה וימה ותימנה וצפונה.** ע״פ דב׳ ג, כז. **אל עיר קדשך תנהלם.** ע״פ שמ׳ ט״ו, יג. **תנחלם.** ע״פ תהי׳ ע״ח, ד. **ותשמחם בבניינה.** ע״פ י״ש ל״ה, י; ע״ח, ג; ס״ו, י. **ותעמיד רועים וכו׳ שמונה.** ע״פ מיכ׳ ה, ד. **למענך אל תשב.** ע״פ דני׳ ט, יט. **שבות אהלה.** ע״פ ירמ׳ ל, יח. **אהלה ואהליבה.** ע״פ יחז׳ כג, ד. **ואת צורריה תזרה.** ע״פ תהי׳ י, ה. **לארץ לא נושבה.** ע״פ ירמ׳ ו, ח.

ושמו ארץ הצבי. ע״פ דני׳ י״א, ט״ז. **בוקה ומבולקה.** ע״פ נחו׳ ב, י״ח. **פקח עיניך וראה.** דני׳ ט, י״ח. **עדתך.** תה׳ ע״ד, ב. **המעוקה.** ע״פ תה׳ ס״ו, י״ח. **כי בקקוה בוקקים.** ע״פ נחו׳

בֶּעָנָן וַיִּתְיַצֵּב עִמּוֹ שָׁם וַיִּקְרָא בְשֵׁם· יְהוָֹה: וְשָׁם נָאֱמַר· וַיַּעֲבֹר
יְהוָֹה עַל־פָּנָיו וַיִּקְרָא· יְהוָֹה יְהוָֹה אֵל רַחוּם וְחַנּוּן אֶרֶךְ אַפַּיִם
וְרַב־חֶסֶד וֶאֱמֶת: נֹצֵר חֶסֶד לָאֲלָפִים נֹשֵׂא עָוֹן וָפֶשַׁע וְחַטָּאָה
וְנַקֵּה· וְסָלַחְתָּ לַעֲוֹנֵנוּ וּלְחַטָּאתֵנוּ וּנְחַלְתָּנוּ: סְלַח־לָנוּ אָבִינוּ כִּי
חָטָאנוּ· מְחֹל לָנוּ מַלְכֵּנוּ כִּי פָשַׁעְנוּ: כִּי־אַתָּה אֲדֹנָי טוֹב וְסַלָּח
וְרַב־חֶסֶד לְכָל־קֹרְאֶיךָ: כִּי־עִמְּךָ הַסְּלִיחָה לְמַעַן תִּוָּרֵא: לְמַעַן־
שִׁמְךָ יְהוָֹה וְסָלַחְתָּ לַעֲוֹנֵנוּ כִּי רַב הוּא:

סְלִיחָה חֲמִישִׁית

יֶרֶצֶה עַם־אָבְיוֹן· אֲשֶׁר פָּנֶיךָ שִׁחַר· צוֹעֵק מִקּוֹל קוֹרְאוֹ· לְקוֹל
גְּרוֹנוֹ נְחַר· חַסְדְּךָ אֵל יְקַדְּמֵנוּ· הַלַּיְלָה
וְגַם־מָחָר· אֲדֹנָי הַקְשֵׁיבָה וַעֲשֵׂה אַל־תְּאַחֵר:

אֲשֶׁר יִתְוַדֶּה חֶטְאָיו· וְנִחַם עַל־אַשְׁמָתוֹ· וְשָׁם עֶוֶן בְּצָעוֹ וּפִשְׁעוֹ·
לְנָגְדּוֹ וּלְעָמָּתוֹ· מַלְאֲכֵי מְרוֹמִים תִּשְׁלַח· לְהַפְגִּיעַ מְגַמָּתוֹ· כִּי
בְּבֹשֶׁת כְּלִמָּתוֹ· לִבּוֹ סְחַרְחַר· אֲדֹנָי הַקְשֵׁיבָה וַעֲשֵׂה אַל־תְּאַחֵר:

בְּלֵיל זֶה אֲדוֹן הָאֲדוֹנִים· שְׁעֵה דַלִּים וְאֶבְיוֹנִים· פְּנֵה אֱלֹהִים
מְמָעוֹנִים· וְרַחֵם אָבוֹת וּבָנִים· וְחֹן שׁוֹפְכֵי תַחֲנוּנִים· וְשָׂא עָוֹן

מקורות

יֶרֶצֶה עם אביון. ע״פ תה׳ סט, לד. **מאר פניך שחר.** ע״פ מכ׳ ז, טו. **צועק מקול קוראו.** ע״פ ירמ׳ כה, לו; תה׳ עז, ב. **לקול גרונו נחר.** ע״פ תה׳ סט, ד. **חסדך אל יקדמנו.** ע״פ תה׳ נט, יח; קיט, מז. **ד׳ הקשיבה.** דני׳ ט, יט. **מאר יתודה חטאיו.** ע״פ דני׳ ט, כ. **ונחם על עמתו.** ע״פ ירמ׳ מ, ו. **ושם עון וכו׳ לנגדו ולעומתו.** ע״פ תה׳ נ, כא. **בצעו ופשעו.** ע״פ ישע׳ מ, יח. **לנגדו ולעומתו.** ע״פ שמ׳ לט, כ. **מלאכי מרומים.** ע״פ ישע׳ לג, ז. **מגמתו** - שליפתו. ע״פ חבק׳ ג, ט ורכ״י. **כי כבושת כלמתו.** ע״פ ירמ׳ ג, כה. **לבו סחרחר.** ע״פ תה׳ לח, יח. **אדון האדונים.** ע״פ דב׳ י, יז. **שעה דלים ואביונים.** ע״פ ישע׳ יד, ל. **פנה אלהים.** ע״פ תה׳ כה, טו; קב, יח. **אלהים ממעונים.** ע״פ דב׳ לג, כז. **ורחם אבות ובנים.** ע״פ מלא׳ ג, כד. **וחון שופכי תחנונים.** ע״פ תה׳ לח, ג. **ושא עון.** ע״פ תה׳ כה, יח.

ח״נ והערות

יֶרֶצֶה עם אביון. מחבר הסליחה הוא ר׳ יצחק ב״ר יהודה אבן גיאת (המאה הי״א). במח׳ בולוניא: ״יֶרֶצֶה עם־אביון״. **צועק מקול קוראו. לקול גרונו נחר.** במח׳ ׳בית הכפורת׳: ׳צוֹעֵק וּמִקּוֹל קָרְאוֹ לְקוֹנוֹ. גְּרוֹנוֹ נִחַר׳. **ושם עון.** במח׳ בולוניא: ״וְשָׁא עָוֹן״. **לבו סְחַרְחַר.** כן הוא במח׳ רמ״ו, כ״י ובולוניא. במח׳ בית כפורת: ׳לְבָבוֹ בְקִרְבּוֹ סְחַרְחַר׳, וכנראה לפי נוסח זה, במח׳ שד״ל נוספה תיבות ׳לבבו בקרבו׳ בסוגריים.

וּזְדוֹנִים׃ וְאִם יִהְיוּ כַשָּׁנִים׃ הַלְבֵּן כְּצֶמֶר צַחַר׃
אֲדֹנָי הַקְשֵׁיבָה וַעֲשֵׂה אַל־תְּאַחֵר׃

הַזּוֹעֲקִים לְךָ בְּשִׁבְיָם׃ בַּעֲוֹנָם וּמָרָיָם׃ וְדִמְעוֹתָם יוֹרִידוּ׃
בְּפִשְׁעֵיהֶם עַל־לֶחֱיָם׃ חִישׁ נָא אֶת־יְשׁוּעָתָךְ׃ וְעֵת פְּדוּתָךְ
בְּקִוּוֹיָם׃ וְאֶת־תְּפִלַּת מַאֲוָיָם׃ תְּקָרֵב הַיּוֹם וְתִבְחַר׃
אֲדֹנָי הַקְשֵׁיבָה וַעֲשֵׂה אַל־תְּאַחֵר׃

אֵל מֶלֶךְ יוֹשֵׁב עַל־כִּסֵּא רַחֲמִים׃ מִתְנַהֵג בַּחֲסִידוּת׃ מוֹחֵל
עֲוֹנוֹת עַמּוֹ׃ מַעֲבִיר רִאשׁוֹן רִאשׁוֹן׃ מַרְבֶּה מְחִילָה
לַחַטָּאִים וּסְלִיחָה לַפּוֹשְׁעִים׃ עוֹשֶׂה צְדָקוֹת עִם (כָּל־)בָּשָׂר
וְרוּחַ וְלֹא כָרָעָתָם תִּגְמֹל (נ״פ׃ לָהֶם גּוֹמֵל)׃ אֵל הוֹרִיתָנוּ לוֹמַר
(מִדּוֹת) שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה וּזְכֹר לָנוּ (הַיּוֹם) בְּרִית שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה
(כְּמוֹ) שֶׁהוֹדַעְתָּ לְעָנָו מִקֶּדֶם וְכֵן כָּתוּב (בְּתוֹרָתֶךָ)׃ וַיֵּרֶד יְהוָה
בֶּעָנָן וַיִּתְיַצֵּב עִמּוֹ שָׁם וַיִּקְרָא בְשֵׁם׃ יְהוָה׃ וְשָׁם נֶאֱמַר׃ וַיַּעֲבֹר
יְהוָה עַל־פָּנָיו וַיִּקְרָא׃ יְהוָה יְהוָה אֵל רַחוּם וְחַנּוּן אֶרֶךְ אַפַּיִם
וְרַב־חֶסֶד וֶאֱמֶת׃ נֹצֵר חֶסֶד לָאֲלָפִים נֹשֵׂא עָוֹן וָפֶשַׁע וְחַטָּאָה
וְנַקֵּה׃ וְסָלַחְתָּ לַעֲוֹנֵנוּ וּלְחַטָּאתֵנוּ וּנְחַלְתָּנוּ׃ סְלַח־לָנוּ אָבִינוּ כִּי
חָטָאנוּ׃ מְחֹל לָנוּ מַלְכֵּנוּ כִּי פָשָׁעְנוּ׃ כִּי־אַתָּה אֲדֹנָי טוֹב וְסַלָּח
וְרַב־חֶסֶד לְכָל־קֹרְאֶיךָ׃ כִּי־עִמְּךָ הַסְּלִיחָה לְמַעַן תִּוָּרֵא׃ לְמַעַן־
שִׁמְךָ יְהוָה וְסָלַחְתָּ לַעֲוֹנֵנוּ כִּי רַב הוּא׃

ח״נ והערות

בַּעֲוֹנָם וּמָרָיָם. במח׳ בולוניא: ׳בעונם ומריָם׳. ואולי צ״ל ״בַּעֲוֹנָם בְּמָרְיָם״ ע״פ נחמ׳ ט, יז. ועי׳ בספר המכלול, דף קעד ע״ב.

מקורות

מֵת יהיו כשניס וכו׳. ע״פ יבע׳ ח, יח. **כלמר לחר.** ע״פ יחז׳ כז, יח. **הזועקים מליך בשביס וכו׳.** ע״פ שופ׳ י, י. **בעוונם ומריס.** ע״פ תה׳ לו, ד; מש׳ יד, כה. **ודמעותם יורידו.** ע״פ ירמ׳ ט, ח. **ודמעותם... על לחיס.** ע״פ איכ׳ ב, יח. **חיס נת מת ישועתך.** ע״פ תה׳ קיט, קכג. **ועת פדותך בקוויס.** ע״פ תה׳ קל, ז. **תפילת מתויס.** ע״פ מ״ח ח, לח. **מתויס.** ע״פ תה׳ קמ, ט. **תקרב היום ותבחר.** ע״פ תה׳ סה, ה.

סְלַח־נָא לַעֲוֹן הָעָם הַזֶּה כְּגֹדֶל חַסְדֶּךָ וְכַאֲשֶׁר נָשָׂאתָה לָעָם
הַזֶּה מִמִּצְרַיִם וְעַד־הֵנָּה: וַיֹּאמֶר יְהוָה סָלַחְתִּי
כִּדְבָרֶךָ: שׁוּב מֵחֲרוֹן אַפֶּךָ וְהִנָּחֵם עַל־הָרָעָה לְעַמֶּךָ: שׂוּב
לְמַעַן עֲבָדֶיךָ שִׁבְטֵי נַחֲלָתֶךָ: שׁוּבָה יְהוָה עַד־מָתַי וְהִנָּחֵם
עַל־עֲבָדֶיךָ: שׁוּבָה יְהוָה אֶת־שְׁבִיתֵנוּ כַּאֲפִיקִים בַּנֶּגֶב: שׁוּבֵנוּ
אֱלֹהֵי יִשְׁעֵנוּ וְהָפֵר כַּעַסְךָ עִמָּנוּ: שׁוּבָה יְהוָה חַלָּצָה נַפְשֵׁנוּ·
הוֹשִׁיעֵנוּ לְמַעַן חַסְדֶּךָ: שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל עַד יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי
כָשַׁלְתָּ בַּעֲוֹנֶךָ: קְחוּ עִמָּכֶם דְּבָרִים וְשׁוּבוּ אֶל־יְהוָה אִמְרוּ אֵלָיו
כָּל־תִּשָּׂא עָוֹן וְקַח־טוֹב וּנְשַׁלְּמָה פָרִים שְׂפָתֵינוּ: תָּשֵׁב אֱנוֹשׁ
עַד־דַּכָּא וַתֹּאמֶר שׁוּבוּ בְנֵי־אָדָם: וְקִרְעוּ לְבַבְכֶם וְאַל־בִּגְדֵיכֶם
וְשׁוּבוּ אֶל־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם כִּי־חַנּוּן וְרַחוּם הוּא אֶרֶךְ אַפַּיִם
וְרַב־חֶסֶד וְנִחָם עַל־הָרָעָה: דִּרְשׁוּ יְהוָה בְּהִמָּצְאוֹ קְרָאֻהוּ
בְּהִיוֹתוֹ קָרוֹב: יַעֲזֹב רָשָׁע דַּרְכּוֹ וְאִישׁ אָוֶן מַחְשְׁבֹתָיו וְיָשֹׁב
אֶל־יְהוָה וִירַחֲמֵהוּ וְאֶל־אֱלֹהֵינוּ כִּי־יַרְבֶּה לִסְלוֹחַ: שׁוּבוּ בָנִים
שׁוֹבָבִים אֶרְפָּה מְשׁוּבֹתֵיכֶם הִנָּנוּ אָתָּנוּ לָךְ כִּי אַתָּה יְהוָה
אֱלֹהֵינוּ: אֶרְפָּא מְשׁוּבָתָם אֹהֲבֵם נְדָבָה כִּי שָׁב אַפִּי מִמֶּנּוּ:
וְגַם־עַתָּה נְאֻם־יְהוָה שֻׁבוּ עָדַי בְּכָל־לְבַבְכֶם וּבְצוֹם וּבִבְכִי
וּבְמִסְפֵּד: כִּי לֹא אָחְפֹּץ בְּמוֹת הַמֵּת נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִה (הקריאה:
אֱלֹהִים) וְהָשִׁיבוּ וִחְיוּ: אֱמֹר אֲלֵיהֶם חַי־אָנִי נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִה
אִם־אָחְפֹּץ בְּמוֹת הָרָשָׁע כִּי אִם־בְּשׁוּב רָשָׁע מִדַּרְכּוֹ וְחָיָה שׁוּבוּ

מקורות

נקט פסוקי סליחה ותשובה. שבס"ל, סדר יוה"כ, סוף סי' קח; סת"ר, ענין לולי יוה"כ, סי' פ; סה"ת סוף סי' מ. ליקוט פסוקים מלו נמצא גם בסמ' מרס לובה, ח"ב, דף תקפ ע"ח, ובדף תקפד ע"ג, מנהג ג'קהמורות הכתוב ליוה"כ' ובסדר אחר עם שינויים. ורלו מה רומניא, דף שלב ע"ח - ע"ב. **סלח נא.** במ' יד, יט-כ. **שוב מחרון אפך.** שמ' לב, יב. מפסוק זה ואילך עד 'כי ירצה לסלות', רובו נמצא גם בסמ' רומניא, דף שלב ע"ח - ע"ב. **שוב למען עבדיך.** ישע' סג, ח. **שובה ה' עד מתי.** תה' ג, יג. **שובה ה' את שביתנו.** תה' קכו, ד. **שובנו אלהי ישענו.** תה' פה, ה. **שובה ה' חלצה ובו' חסדך.** ע"פ תה' ו, ה. **שובה ישראל עד ה'.** הוש' יד, ב-ג. **תשב אנוש עד דכא.** תה' ג, ג. **וקרעו לבבכם.** יואל ב, יג. **דרשו ה' בהמצאו.** ישע' נה, ו-ז. **שובו כניס שובניס.** ירמ' ג, כב. **ארפא משובתם.** הוש' יד, ה. **וגם עתה נאם ה'.** יואל ב, יב. **כי לא אחפוץ במות.** יחז' יח, לב. **אמור אליהם חי אני.** יחז' לג, יא.

שׁוּבוּ מִדַּרְכֵיכֶם הָרָעִים וְלָמָּה תָמוּתוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל: וְאַתָּה
בְּאֱלֹהֶיךָ תָּשׁוּב חֶסֶד וּמִשְׁפָּט שְׁמֹר וְקַוֵּה אֶל־אֱלֹהֶיךָ תָּמִיד:
קַוֵּה אֶל־יְהוָה וּשְׁמֹר דַּרְכּוֹ וְיָרוֹמִמְךָ לָרֶשֶׁת אֶרֶץ בְּהִכָּרֵת
רְשָׁעִים תִּרְאֶה: לְכוּ וְנָשׁוּבָה אֶל־יְהוָה כִּי הוּא טָרָף וְיִרְפָּאֵנוּ
יַךְ וְיַחְבְּשֵׁנוּ: הַסּוֹלֵחַ לְכָל־עֲוֹנֵינוּ הָרֹפֵא לְכָל־תַּחֲלוּאֵינוּ: הַגּוֹאֵל
מִשַּׁחַת חַיֵּינוּ· הַמְעַטְּרֵנוּ חֶסֶד וְרַחֲמִים: הַמַּשְׂבִּיעַ בַּטּוֹב עָדְיֵנוּ·
תִּתְחַדֵּשׁ כַּנֶּשֶׁר נְעוּרֵינוּ: וְהוּא רַחוּם יְכַפֵּר עָוֹן וְלֹא־יַשְׁחִית
וְהִרְבָּה לְהָשִׁיב אַפּוֹ וְלֹא־יָעִיר כָּל־חֲמָתוֹ: אֲשֶׁר הִרְאִיתָנִי
צָרוֹת רַבּוֹת וְרָעוֹת תָּשׁוּב תְּחַיֵּנִי וּמִתְּהֹמוֹת הָאָרֶץ תָּשׁוּב
תַּעֲלֵנִי: הֲלֹא־אַתָּה תָּשׁוּב תְּחַיֵּנוּ וְעַמְּךָ יִשְׂמְחוּ־בָךְ: הֲשִׁיבֵנוּ
יְהוָה אֵלֶיךָ וְנָשׁוּבָה חַדֵּשׁ יָמֵינוּ כְּקֶדֶם: לָמָּה לָנֶצַח תִּשְׁכָּחֵנוּ
תַּעֲזְבֵנוּ לְאֹרֶךְ יָמִים: לָמָּה אֱלֹהִים זָנַחְתָּ לָנֶצַח יֶעְשַׁן אַפְּךָ
בְּצֹאן מַרְעִיתֶךָ: לָמָּה יְהוָה תַּעֲמֹד בְּרָחוֹק תַּעְלִים לְעִתּוֹת
בַּצָּרָה: לָמָּה־פָנֶיךָ תַסְתִּיר תִּשְׁכַּח עָנְיֵנוּ וְלַחֲצֵנוּ: עוּרָה לָמָּה
תִישַׁן אֲדֹנָי הָקִיצָה אַל־תִּזְנַח לָנֶצַח: הֲשָׁכַח חַנּוֹת אֶל אִם־קָפַץ
בְּאַף רַחֲמָיו סֶלָה: כִּי רֶגַע בְּאַפּוֹ חַיִּים בִּרְצוֹנוֹ בָּעֶרֶב יָלִין
בֶּכִי וְלַבֹּקֶר רִנָּה: רַחוּם וְחַנּוּן יְהוָה אֶרֶךְ אַפַּיִם וְרַב־חֶסֶד:
לֹא־לָנֶצַח יָרִיב וְלֹא לְעוֹלָם יִטּוֹר: לֹא כַחֲטָאֵינוּ יַעֲשֶׂה לָנוּ·
וְלֹא כַעֲוֹנֹתֵינוּ יִגְמֹל עָלֵינוּ: (כִּי כִגְבַהּ שָׁמַיִם עַל־הָאָרֶץ· יַגְבִּיר
חַסְדּוֹ עָלֵינוּ:) כִּרְחֹק מִזְרָח מִמַּעֲרָב· יַרְחִיק מִמֶּנּוּ אֶת־פְּשָׁעֵינוּ:

ח"ע והערות

הראיתני. זהו הקרי. אבל הכתיב הוא: "הראיתנו". **תחיני.** זהו הקרי. אבל הכתיב הוא: "תחינו". **ונשובה.** זהו הקרי. אבל הכתיב הוא: "ונשוב".

מקורות

תשכחנו. ליכ' ה, כ. **למה תלהיס זנחת לנצח.** תה' עד, ח. **למה ה' תעמוד ברחוק.** תה' י, ח. **למה פניך תסתיר.** תה' מד, כה. **עורה למה תישן.** תה' מד, כד. **השכח חנות תל.** תה' עז, י. **כי רגע באפו.** תה' ל, ו. **רחום וחנון ה'.** תה' קג, ח. **לא לנצח יריב.** תה' קג, ט. **לא כחטאינו יעשה לנו.** ע"פ תה' קג, י־יג. **כי כגבוה שמים.** תה' קג, יא. **יגביר חסדו עלינו.** ע"פ תה' קג, יא. **כרחוק מזרח ממערב.** תה' קג, יב. **ירחיק ממנו את פשעינו.** ע"פ תה' קג, יב.

ומה נתלהיך תשוב. הוש' יב, ז. **קוה תל ה'.** תה' לז, לד. **לכו ונשובה תל ה'.** הוש' ו, ו. **הסולח לכל עוונינו.** ע"פ תה' קג, ג־ה. **והוא רחום יכפר עון.** תה' עח, לח. **תאר הרחיתני צרות רבות.** תה' עא, כ. **הלא תאתה תשוב.** תה' פה, ז. **השיבנו ה' תליך.** ליכ' ה, כא; מח' רומניה, דף שלג ע"ב. **למה תגזח**

כְּרַחֵם אָב עַל־בָּנִים· יְרַחֵם יְהוָה עָלֵינוּ: יְהוָה אֱלֹהִים צְבָאוֹת
הֲשִׁיבֵנוּ הָאֵר פָּנֶיךָ וְנִוָּשֵׁעָה: זְכֹר לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיִשְׂרָאֵל
עֲבָדֶיךָ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לָהֶם בָּךְ וַתְּדַבֵּר אֲלֵהֶם אַרְבֶּה
אֶת־זַרְעֲכֶם כְּכוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וְכָל־הָאָרֶץ הַזֹּאת אֲשֶׁר אָמַרְתִּי
אֶתֵּן לְזַרְעֲכֶם וְנָחֲלוּ לְעֹלָם: וַיִּנָּחֵם יְהוָה עַל־הָרָעָה אֲשֶׁר דִּבֶּר
לַעֲשׂוֹת לְעַמּוֹ:

הַמְּזַמֵּן אוֹמֵר:

יִתְגַּדַּל וְיִתְקַדַּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא· בְּעָלְמָא דִּבְרָא כִרְעוּתֵהּ· וְיַמְלִיךְ
מַלְכוּתֵהּ בְּחַיֵּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל־בֵּית־יִשְׂרָאֵל
בַּעֲגָלָא וּבִזְמַן קָרִיב· וְאִמְרוּ אָמֵן:

יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ· לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא·

יִתְבָּרַךְ וְיִשְׁתַּבַּח וְיִתְפָּאַר וְיִתְרוֹמַם וְיִתְנַשֵּׂא וְיִתְהַדַּר וְיִתְעַלֶּה
וְיִתְהַלַּל שְׁמֵהּ דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא:
לְעֵלָּא לְעֵלָּא מִן־כָּל־בִּרְכָתָא· שִׁירָתָא· תֻּשְׁבְּחָתָא וְנֶחֱמָתָא
דַּאֲמִירָן בְּעָלְמָא· וְאִמְרוּ אָמֵן:
תִּתְקַבַּל צְלוֹתְהוֹן וּבָעוּתְהוֹן דְּכָל־בֵּית־יִשְׂרָאֵל· קֳדָם אֲבוּהוֹן
דְּבִשְׁמַיָּא· וְאִמְרוּ אָמֵן:
יְהֵא שְׁלָמָא רַבָּא מִן־שְׁמַיָּא וְחַיִּים טוֹבִים עָלֵינוּ וְעַל־כָּל־
יִשְׂרָאֵל· וְאִמְרוּ אָמֵן:
עֹשֶׂה שָׁלוֹם בִּמְרוֹמָיו· הוּא בְרַחֲמָיו· יַעֲשֶׂה שָׁלוֹם עָלֵינוּ
וְעַל־כָּל־יִשְׂרָאֵל· אָמֵן:

מקורות

כרחם אב על בנים. תה׳ קג, יג. **ירחם ה׳ עלינו.** ע״פ יצע׳ יד, ח; תה׳ קג, יג. **ה׳ אלהים צבאות.** תה׳ פ, כ. **זכור לאברהם ליצחק ולישראל.** שמ׳ לב, יג־יד; מח׳ רומניא, דף שלב ע״ב. **קדיש שלם.** סרע״ג ח״ב, סי׳ קכב; שבה״ל, סדר יוה״כ, סוף סי׳ שח; סת״ר, ענין לילי יוה״כ, סי׳ פ; סה״ת סוף סי׳ מ.

פותחין את ארון הקודש, ומומר החזן בקול רם:

לְדָוִד מִזְמוֹר לַיהוָה הָאָרֶץ וּמְלוֹאָהּ תֵּבֵל וְיֹשְׁבֵי בָהּ: כִּי־הוּא
עַל־יַמִּים יְסָדָהּ וְעַל־נְהָרוֹת יְכוֹנְנֶהָ: מִי־יַעֲלֶה בְהַר־
יְהוָה וּמִי־יָקוּם בִּמְקוֹם קָדְשׁוֹ: נְקִי כַפַּיִם וּבַר־לֵבָב אֲשֶׁר־
לֹא־נָשָׂא לַשָּׁוְא נַפְשִׁי וְלֹא נִשְׁבַּע לְמִרְמָה: יִשָּׂא בְרָכָה מֵאֵת
יְהוָה וּצְדָקָה מֵאֱלֹהֵי יִשְׁעוֹ: זֶה דּוֹר דֹּרְשָׁו מְבַקְשֵׁי פָנֶיךָ יַעֲקֹב
סֶלָה: שְׂאוּ שְׁעָרִים רָאשֵׁיכֶם וְהִנָּשְׂאוּ פִּתְחֵי עוֹלָם וְיָבוֹא מֶלֶךְ
הַכָּבוֹד: מִי זֶה מֶלֶךְ הַכָּבוֹד יְהוָה עִזּוּז וְגִבּוֹר יְהוָה גִּבּוֹר
מִלְחָמָה: שְׂאוּ שְׁעָרִים רָאשֵׁיכֶם וְשְׂאוּ פִּתְחֵי עוֹלָם וְיָבֹא מֶלֶךְ
הַכָּבוֹד: מִי הוּא זֶה מֶלֶךְ הַכָּבוֹד יְהוָה צְבָאוֹת הוּא מֶלֶךְ
הַכָּבוֹד סֶלָה:

אַתָּה־הוּא יְהוָה הָאֱלֹהִים· הַזָּן וּמְפַרְנֵס וּמְכַלְכֵּל בְּרַחֲמֶיךָ
הָרַבִּים לְכָל־הַבְּרוּאִים· מַקַּרְנִי רְאֵם וְעַד בֵּיצֵי
כִנִּים· כַּכָּתוּב· טֶרֶף נָתַן לִירֵאָיו· יִזְכֹּר לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ: פּוֹתֵחַ
אֶת־יָדֶךָ וּמַשְׂבִּיעַ לְכָל־חַי רָצוֹן:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ· יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ· לְמַעַן
רַחֲמֶיךָ וַחֲסָדֶיךָ וּשְׁמוֹתֶיךָ הַקְּדוֹשִׁים· שֶׁיִּהְיוּ
מְזוֹנוֹתֵינוּ וּפַרְנָסָתֵנוּ וּכְסוּתֵנוּ וּכְסוּת עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל· מְיֻדָּךְ
הַמְּלֵאָה וְהָרְחָבָה· הַקְּדוֹשָׁה וְהַטְּהוֹרָה· וְאַל־תַּצְרִיכֵנוּ לִידֵי

ח"נ והערות

תפילה על הפרנסה. תפילה זו לא מופיעה במח' רמ"ו ובולוניא. הנוסח כאן הוא עפ"י מח' שד"ל, ח"ב, דף ע"ו, בהשמטות בדומה לנוסח שנקבע ע"י הרב מ"ע הרטום בחוברת המנהג עמ' 53, וראו שם, עמ' 30, הערה 4.

מקורות

תפילה על הפרנסה. ס' פרי עץ חיים, שער תפילות ר"ה, פ"ז. **לדוד מזמור לה' הארץ.** תה' כד, א'-ו; מטה יפריס, סי' תריט, ס"ק ח. **אתה הוא ה'.** נחמ' ט, ז. **הזן ומפרנס וכו'.** ע"פ מכילי דרבי"ו פט"ו פ"ג; בבלי ע"ז, דף ג ע"ב; תהמ"ד (ויינשטיין), פסיקתא, עמ' 496, ע"פ תה' קמה, טז. **ברחמיך הרבים.** ע"פ דניי' ט, יח; ספרי במ', פר' פינחס, פי' קלג. **פותח את ידיך.** תה' קמה, טז. **יה"ר מלפניך ה'.** ע"פ מש' ח, לה. **ומלהי מצותיו.** ע"פ שמ' ג, טו. **למען רחמיך וחסדיך.** ע"פ תה' כה, ו; מדת"ג (וורשא), פר' לך לך, סי' ה. **שיהיו מזונותינו.** נוסח דומה בירושלמי ברכות פ"ד, ה"ב. **הקדושה והטהרה.** ע"פ פסר"ב (פיס שטוס), פי' יד, ד"ה ויקחו מלך.

מַתְּנוֹת בָּשָׂר וָדָם. אֶלָּא בְּשִׁמְךָ הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא. חָנֵּנוּ אָבִינוּ. פַּרְנְסֵנוּ אָבִינוּ. כַּלְכְּלֵנוּ אָבִינוּ. וּמֵאוֹצַר מַתְּנַת חִנָּם תְּכַלְכְּלֵנוּ וּתְפַרְנְסֵנוּ. וְתַשְׂפִּיעַ עָלֵינוּ שֹׂפַע רָצוֹן וּמָלֵא בִּרְכַת יְהוָה. יִהְיוּ לְרָצוֹן אִמְרֵי־פִי וְהֶגְיוֹן לִבִּי לְפָנֶיךָ יְהוָה צוּרִי וְגֹאֲלִי: פּוֹתֵחַ אֶת־יָדֶךָ וּמַשְׂבִּיעַ לְכָל־חַי רָצוֹן: יִפְתַּח יְהוָה לְךָ אֶת־אוֹצָרוֹ הַטּוֹב אֶת־הַשָּׁמַיִם לָתֵת מְטַר־אַרְצְךָ בְּעִתּוֹ וּלְבָרֵךְ אֶת כָּל־מַעֲשֵׂה יָדֶךָ וְהִלְוִיתָ גּוֹיִם רַבִּים וְאַתָּה לֹא תִלְוֶה: בֵּין הָעַרְבַּיִם תֹּאכְלוּ בָשָׂר וּבַבֹּקֶר תִּשְׂבְּעוּ־לָחֶם:

מִזְמוֹר לְדָוִד יְהוָה רֹעִי לֹא אֶחְסָר: בִּנְאוֹת דֶּשֶׁא יַרְבִּיצֵנִי עַל־מֵי מְנֻחוֹת יְנַהֲלֵנִי: נַפְשִׁי יְשׁוֹבֵב יַנְחֵנִי בְמַעְגְּלֵי־צֶדֶק לְמַעַן שְׁמוֹ: גַּם כִּי־אֵלֵךְ בְּגֵיא צַלְמָוֶת לֹא־אִירָא רָע כִּי־אַתָּה עִמָּדִי שִׁבְטְךָ וּמִשְׁעַנְתֶּךָ הֵמָּה יְנַחֲמֻנִי: תַּעֲרֹךְ לְפָנַי שֻׁלְחָן נֶגֶד צֹרְרָי דִּשַּׁנְתָּ בַשֶּׁמֶן רֹאשִׁי כּוֹסִי רְוָיָה: אַךְ טוֹב וָחֶסֶד יִרְדְּפוּנִי כָּל־יְמֵי חַיָּי וְשַׁבְתִּי בְּבֵית־יְהוָה לְאֹרֶךְ יָמִים:

יש מוסיפים:

וַיְהִי יְהוָה אֶת־יוֹסֵף וַיְהִי אִישׁ מַצְלִיחַ וַיְהִי בְּבֵית אֲדֹנָיו הַמִּצְרִי:

ויש מומריס במקום התפילה הנ״ל, הנוסח להלן:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ. יְהוָה הָאֵל הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא. עֲשֵׂה לְמַעֲנְךָ שֶׁתִּכְתְּבֵנוּ בְּסֵפֶר פַּרְנָסָה וְכַלְכָּלָה שָׁנָה זוֹ וְכָל־שָׁנָה וְשָׁנָה. אוֹתָנוּ וְאֶת כָּל־בְּנֵי בֵיתֵנוּ. בְּמִלּוּי וּבְרֵיוַח. וְלֹא

מקורות

הגדול הגבור והנורא. ע״פ דב׳ י, יז; נחמ׳ ט, לב. **חננו מאיתו.** ע״פ יעט׳ לג, ג; תה׳ קכג, ג. **פרנסנו מאיתו.** ע״פ תהמ״ד (מיינצטיין), מעשיות, עמ׳ 344. **ומאוצר מתנת חינם.** רלו מדת״כ (בובר), פר׳ כי תשא, סי׳ טז; שמו״ר (וויליגא), פר׳ כי תשא, פר׳ מה, סי׳ ו, ע״פ שמ׳ לג, יט. **ותשפיע עלינו.** רלו מדת״כ (בובר), מז׳ ד, סי׳ יא; ילקו״ש תה׳, רמז תרכח. **שפע רצון.** ע״פ דב׳ לג, כג. **יהיו לרצון.** תה׳ יט, טו. **פותח את ידיך.** תה׳ קמה, טז. **יפתח ה׳ לך.** דב׳ כח, יב. **בין הערבים.** שמ׳ טז, יב. **מזמור לדוד ה׳ רועי.** תה׳ כג, א־ו. **ויהי ה׳ את יוסף.** בר׳ לט, ג. **המלך הגדול הגבור והנורא.** דב׳ י, יז. **עשה למענך.** ע״פ יחז׳ לו, כב; דני׳ ט, יט.

ח״נ והערות

ויהי ה׳ את־יוסף. בק״ק רומה נוהגים לומר פסוק זה ישר והפוך ז׳ פעמים, מהשפעה וטעם קבלי, ולענ״ד אין ראוי לעשות כן. **ירמ״ה ה׳ הא הגדול.** חיברו הרב אליה שמואל הרטום.

בְּאִסּוּר וְלֹא בְּעָמָל וָטָרַח· בְּנַחַת וּבְשַׁלְוָה וּבְהַשְׁקֵט וָבֶטַח· כְּדֵי שֶׁנּוּכַל לַעֲבֹד אֶת־עֲבוֹדַת הַקֹּדֶשׁ בְּקְדֻשָּׁה וּבְטָהֳרָה· פַּרְנָסָה שֶׁלֹּא יִהְיֶה בָּהּ שׁוּם בּוּשָׁה וּכְלִמָּה· וְאַל־תַּצְרִיכֵנוּ לִידֵי מַתָּנוֹת בָּשָׂר וָדָם· כִּי אִם מִיָּדְךָ הַפְּתוּחָה וְהַקְּדוֹשָׁה· וְתַצְלִיחֵנוּ וְתַרְוִיחֵנוּ בְּכָל־לִמּוּדֵינוּ וּמַעֲשֵׂי יָדֵינוּ וַעֲסָקֵינוּ· וְיִהְיוּ בָּתֵּינוּ מְלֵאִים בִּרְכַת יְהוָה· וְנִשְׂבַּע־לָחֶם וְנִהְיֶה טוֹבִים· אָמֵן כֵּן יְהִי רָצוֹן:

סוגרין את מרון הקודש והחזן אומר בקול רם:

עָלֵינוּ לְשַׁבֵּחַ לַאֲדוֹן הַכֹּל· לָתֵת גְּדֻלָּה לְיוֹצֵר בְּרֵאשִׁית· שֶׁלֹּא עָשָׂנוּ כְּגוֹיֵי הָאֲרָצוֹת· וְלֹא שָׂמָנוּ כְּמִשְׁפְּחוֹת הָאֲדָמָה· שֶׁלֹּא שָׂם חֶלְקֵנוּ כָּהֶם· וְגוֹרָלֵנוּ כְּכָל־הֲמוֹנָם· שֶׁהֵם מִשְׁתַּחֲוִים לְהֶבֶל וָרִיק וּמִתְפַּלְלִים אֶל־אֵל לֹא יוֹשִׁיעַ· וַאֲנַחְנוּ כּוֹרְעִים וּמִשְׁתַּחֲוִים לִפְנֵי מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא· (שֶׁהוּא) נוֹטֶה שָׁמַיִם וְיֹסֵד אָרֶץ· וְכִסֵּא כְבוֹדוֹ בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל וּשְׁכִינַת עֻזּוֹ בְּגָבְהֵי מְרוֹמִים· הוּא יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֵין עוֹד מִלְבַדּוֹ· אֱמֶת מַלְכֵּנוּ וְאֵין זוּלָתוֹ· כַּכָּתוּב בְּתוֹרָתֶךָ· וְיָדַעְתָּ הַיּוֹם וַהֲשֵׁבֹתָ אֶל־לְבָבֶךָ כִּי יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל וְעַל־הָאָרֶץ מִתָּחַת אֵין עוֹד:

ח"נ והערות

שהם משתחוים וכו' לא יושיע. קטע זה נמחק במח' בגלל הצנזורה. **ואנו כורעים.** תיבת ואנו, היא מלשון חכמים ואינה בלשון המקרא. וכך הנוסח במח' פרס, דף פ ע"א. **אין עוד מלבדו.** במח' רמ"ו: וְאֵין עוֹד מלבדו, בתוספת וי"ו.

מקורות

סד"ר קלב; רמב"ם, סדר תפילות, נוסח ברכות התמצעיות; מחו"ו סי' לט; מח' פרס, דף פ ע"ח, הנוסח דומה. **נתן גדולה.** ע"פ יסו' ג, יח; תס' מז, ה. **ליוצר בראשית.** לשון חכמים בהרבה מקומות, כמו: ירושלמי ברכות פ"ח, ה"ה; בבלי סוטה, דף מ ע"ח; בתמ"ד, ח"ח, סדר רבה דב', סי' כד. **עשנו.** ע"פ דב' לב, ו; תס' קמט, ב. **כגויי הארץ.** ע"פ בר' יח, יח; דה"ב לב, ח. **ולא שמנו כמשפחות האדמה.** ע"פ יחז' כ, לב. **שלא שם.** ע"פ ירמ' י, טז. **וגורלנו ככל המונם.** ע"פ תס' טז, ה; תי"ו דב' לב, ט; פדר"א פ' כד; ילקו"ש תהלים, רמז תרסז. **להבל וריק.** ע"פ ישע' ל, ז. **ומתפללים אל אל.** ישע' מה, כ. **ואנו כורעים ומשתחוים לפני.** ע"פ תס' נה, ו. **מלך מלכי המלכים.** ע"פ דנ' ג, לז; בבלי שבועות, דף לה ע"ב; ר"ח; ילקו"ש דניאל, רמז תתרס; פסקי ריש"ז שבועות, פ"ד ה"ג, אות לב. **נוטה שמים.** ישע' נא, יג. **וכסא כבודו.** ע"פ ישע' סו, ח. **בשמים ממעל.** ע"פ תס' קג, יט. **הוא ה' אלהינו.** ירמ' יד, כב; תס' קה, ז. **אין עוד מלבדו.** דב' ד, לה; ע"פ ישע' מה, כא. **אמת מלכנו.** ע"פ ירמ' י, י. **ואין זולתו.** ע"פ ישע' מה, יד. **וידעת היום.** דב' ד, לט; רמו שת"י, דפ' ויגיליהה, דף קח ע"ב.

עַל־כֵּן נְקַוֶּה לָךְ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לִרְאוֹת מְהֵרָה בְּתִפְאֶרֶת עֻזֶּךָ·
לְהַעֲבִיר גִּלּוּלִים מִן־הָאָרֶץ· וְהָאֱלִילִים כָּרוֹת יִכָּרֵתוּן·
לְתַקֵּן עוֹלָם בְּמַלְכוּת שַׁדַּי· וְכָל־בְּנֵי בָשָׂר יִקְרְאוּ בִשְׁמֶךָ·
לְהַפְנוֹת אֵלֶיךָ כָּל־רִשְׁעֵי אָרֶץ· יַכִּירוּ וְיֵדְעוּ כָּל־יוֹשְׁבֵי תֵבֵל·
כִּי לְךָ תִכְרַע כָּל־בֶּרֶךְ· תִּשָּׁבַע כָּל־לָשׁוֹן· לְפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ
יִכְרְעוּ וְיִפֹּלוּ· וְלִכְבוֹד־ שִׁמְךָ יָקָר יִתֵּנוּ· וִיקַבְּלוּ כֻלָּם עֹל
מַלְכוּתֶךָ· וְתִמְלֹךְ עֲלֵיהֶם מְהֵרָה לְעוֹלָם וָעֶד· כִּי הַמַּלְכוּת
שֶׁלְּךָ הִיא· וּלְעוֹלְמֵי עַד תִּמְלֹךְ בְּכָבוֹד· כַּכָּתוּב בְּתוֹרָתֶךָ·
יְהוָה יִמְלֹךְ לְעֹלָם וָעֶד: וְכָתוּב· שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ
יְהוָה אֶחָד:

קדיש יתום:

יִתְגַּדַּל וְיִתְקַדַּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא· בְּעָלְמָא דִּבְרָא כִרְעוּתֵהּ· וְיַמְלִיךְ מַלְכוּתֵהּ
בְּחַיֵּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל־בֵּית־יִשְׂרָאֵל בַּעֲגָלָא וּבִזְמַן קָרִיב·
וְאִמְרוּ אָמֵן:

יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ· לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא·

יִתְבָּרַךְ וְיִשְׁתַּבַּח וְיִתְפָּאַר וְיִתְרוֹמַם וְיִתְנַשֵּׂא וְיִתְהַדַּר וְיִתְעַלֶּה וְיִתְהַלַּל
שְׁמֵהּ דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא:

לְעֵלָּא לְעֵלָּא מִן־כָּל־בִּרְכָתָא· שִׁירָתָא· תֻּשְׁבְּחָתָא וְנֶחֱמָתָא דַּאֲמִירָן
בְּעָלְמָא· וְאִמְרוּ אָמֵן:

יְהֵא שְׁלָמָא רַבָּא מִן־שְׁמַיָּא וְחַיִּים טוֹבִים עָלֵינוּ וְעַל־כָּל־יִשְׂרָאֵל·
וְאִמְרוּ אָמֵן:

מקורות

על כן נקוה. מח׳ פרס, דף פ ע״ב, טוסח זהה. **נקוה לך.** ע״פ ירמ׳ יד, כב; תה׳ מ, ב. **לראות מהרה בתפארת.** ע״פ יחב׳ נא, ח. **להעביר גלולים מן הארץ.** ע״פ זכ׳ יג, ב. **והאלילים כרות יכרתון.** ע״פ יחב׳ ב, יח. **לתקן עולם במלכות.** ע״פ יחב׳ ג, יח. **וכל בני בשר יקראו בשמך.** ע״פ נפ׳ ג, ט. **להפנות אליך.** ע״פ זכ׳ ח, כב. **כל יושבי תבל.** ע״פ יחב׳ יח, ג. **תכרע כל וכו׳ לשון.** ע״פ יחב׳ מה, כג. **יקר יתנו.** תה׳ ס, כ. **כי המלכות שלך היא.** ע״פ תה׳ פג, יט. **ולשולמי עד תמלוך בכבוד.** ע״פ דני׳ ו, כז. **ה׳ ימלוך.** שמ׳ טו, יח. **שמע ישראל.** דב׳ ו, ד.

ח״נ והערות

לתקן עולם. בסדוו׳ רס״ג, עמ׳ רכא, ׳לתכן עולם׳ בכ״ף. וכ״ה במח׳ פרס, דף פ ע״ב. **וכתוב.** במח׳ רמ״ו: ׳ענאמר׳.

עֹשֶׂה שָׁלוֹם בִּמְרוֹמָיו. הוּא בְרַחֲמָיו. יַעֲשֶׂה שָׁלוֹם עָלֵינוּ וְעַל־כָּל־יִשְׂרָאֵל. אָמֵן:

יִגְדַּל אֱלֹהִים חַי וְיִשְׁתַּבַּח. נִמְצָא וְאֵין־עֵת אֶל־מְצִיאוּתוֹ:
אֶחָד וְאֵין יָחִיד כְּיִחוּדוֹ. נֶעְלָם וְגַם אֵין־סוֹף לְאַחְדּוּתוֹ:
אֵין לוֹ דְּמוּת הַגּוּף וְאֵינוֹ גוּף. לֹא־נַעֲרוֹךְ אֵלָיו קְדֻשָּׁתוֹ:
קַדְמוֹן לְכָל־דָּבָר אֲשֶׁר נִבְרָא. רִאשׁוֹן וְאֵין־רִאשִׁית לְרֵאשִׁיתוֹ:
הִנּוֹ אֲדוֹן עוֹלָם לְכָל־נוֹצָר. יוֹרֶה גְּדֻלָּתוֹ וּמַלְכוּתוֹ:
שֶׁפַע נְבוּאָתוֹ נָתַנּוֹ אֶל־ אַנְשֵׁי סְגֻלָּתוֹ וְתִפְאַרְתּוֹ:
לֹא־קָם בְּיִשְׂרָאֵל כְּמֹשֶׁה עוֹד. נָבִיא וּמַבִּיט אֶת־תְּמוּנָתוֹ:
תּוֹרַת אֱמֶת נָתַן לְעַמּוֹ אֵל. עַל־יַד נְבִיאוֹ נֶאֱמַן בֵּיתוֹ:
לֹא־יַחֲלִיף הָאֵל וְלֹא־יָמִיר דָּתוֹ לְעוֹלָמִים לְזוּלָתוֹ:
צוֹפֶה וְיוֹדֵעַ סְתָרֵינוּ. מַבִּיט לְסוֹף דָּבָר בְּקַדְמוּתוֹ:

ח״ג והערות

יגדל אלהים חי. פיוט לר׳ דניאל בן יהודה דיין. בדבר מחברו, רבו ההשערות. אמנם כדבריו כתב שד״ל, במבוא למכב״ר, עמ׳ יח. וכנראה שחי בתחילת האלף הששי. מיוסד על י״ג עקרי האמונה, שקבע הרמב״ם, סנהדרין, הקדמה לפרק י. על הפיוט ראו: חנה כשר ואורי מלמד, הורתו ולידתו של הפיוט יגדל אלהים חי, בתוך אורי ארליך (עורך), התפילה בישראל, היבטים חדשים, באר־שבע, אוניברסיטת בן־גוריון תשע״ו, עמ׳ 155–183. שירת יחוד ה׳ לאחר ערבית, נמצא גם במח׳ פרס, דף יא ע״א.

מקורות

יגדל מלהיס חי. תה׳ ע, ה. **מלהיס חי.** מ״ג יט, ד. **וישתבח.** ע״פ שמו״ר (ווילנא), פר׳ נח, פר׳ טו, סו׳ כ; פסז״ו שמ׳ פר׳ ומרח, פ״ט סו׳ לה. **מציאותו.** ע״פ מהמ״ד (חיינסטיין), גדול וגדולה, עמ׳ 79. **מחד.** דב׳ ד, ו; ז״ר (ווילנא), פר׳ ברחצית, פר׳, ג, סו׳ ח; מד׳ שו״ט מז׳ קג, ד; ילקו״ש תהלים, רמז תתמ. **ואין יחיד כיחודו.** ע״פ ישע׳ מה, ה; תה׳ יח, לב. **נעלם.** ע״פ בבלי ברכות, דף י ע״ח; מדת״ג (ווילנא), פר׳ חיי שרה, סו׳ ג; ויק״ר פר׳ ויקרא, פר׳ ד, סו׳ ח; מד׳ שו״ט מז׳ קג, ד. **אין לו דמות הגוף ואינו גוף.** ע״פ דב׳ ד, טו; ישע׳ מ, כה; מהמ״ד (חיינסטיין), מבוא שני, עמ׳ 4. **לא נערוך.** ע״פ ישע׳ מ, יח. **קדמון לכל דבר מאמר נברא.** ע״פ ישע׳ מג, ד; תה׳ ל, ב. רמו ב״ר (ווילנא), פר׳ נ, סו׳ ג. **ראשון ואין ראשית לראשיתו.** ע״פ ישע׳ מד, ו; מת, יב. **מדון שולט לכל נולד.** ע״פ ישע׳ מג, י; ירמ׳ י, טז; ילקו״ש תורה, רמז שלו. **יורה גדולתו.** ע״פ תה׳ קמה, ג. **גדולתו ומלכותו.** ע״פ תדא״ז, פר׳ טו, ד״ה חמה; ילקו״ש תורה, רמז תתקמ, ד״ה תניא. **ומלכותו.** תה׳ קג, יט. **נבואתו נתנו.** פסו׳ רביה מוריס על הנבואה, נבואה ראשונה, בר׳ ג, טז; נבואה אחרונה, מלא׳ ג. **סגולתו.** ע״פ שמ׳ יט, ה. **ותפארתו.** ע״פ ישע׳ מו, יג. **לא קם כישראל וכו׳ נביא.** ע״פ דב׳ לד, י; ספרי דב׳, פי׳ שמ, י; בבלי י״ס, דף כח ע״ב; במדב״ר (ווילנא), פר׳ נשא, פר׳ יד, סי׳ כ; רמב״ם, הל׳ יסודי התורה, פ״ח, ה״א. **נביא.** מדת״ג (ורשא), פר׳ ברחצית, סי׳ ח; ויק״ר (ווילנא), פר׳ ויקרא, פר׳ ו, סי׳ יד. **ומביט את תמונתו.** ע״פ שמ׳ לג, יא; שמ׳ יג, ח; בבלי ברכות, דף ז ע״ח; מדת״ג (ורשא), פר׳ ברחצית, סי׳ ו; ויק״ר (ווילנא), פר׳ ויקרא, פר׳ ו, סי׳ יד. **תורת אמת.** ע״פ מלא׳ ג, ו; תה׳ קיט, קמב; לשון זה שנור בפי תכמים לרוב, כמו: בבלי ב״מ, דף עה ע״ב; ספרא, פר׳ אמיטי, פר׳ ו, לה; מס״ו פ״ג, ה״ו; שמו״ר (ווילנא), פר׳ מספטים, פר׳ ל, סי׳ יב. **נתן לעמו תל.** ע״פ ומתי ט, יג; מתע״ד לג, ב, ד״ה ע״ח תם דת; ספרי דב׳, פר׳ האזינו פי׳ שו, ד״ה דבר אחר; ספרא, פר׳ בחוקותי, פר׳ ג, ח, יב; מס״ו פי״ג, ה״ו. רמו מצ׳ סנהדרין פ״י, מ״ת; ירושלמי פאה פ״ח, ה״ח; בבלי ע״ז, דף יח ע״ח. **על יד נביאו.** ע״פ שמ׳ טו, כה; עזר׳ ז, ו; ומח׳ ט, יד; רמו ספרי דב׳, פר׳ וזכיס, פי׳ שה, ד״ה בשנה אחת; מכילי דר״י, בשלח, מס׳ דשירה, פר׳ ח, ד״ה תז יהיו; מתע״ד פט״ז, פי״ח. **נאמן ביתו.** ע״פ שמ׳ יב, ז. **תל יחליף המלו ועם ימיר.** ע״פ לשון ויק׳ כז, י; דב׳ יג, ח. רמו פה״מ לרמב״ם, סנהדרין פ״י, מ״ת, ד״ה ויסוד התשיעי; ס׳ העיקרים, מאמר ח, פ״ג, ד״ה ונשלל רחשוה. **לופה ויודע סתריו.** פסו׳ רביה מוריס על ענין זה, כמו: בר׳ ו, ה; דב׳ כט, כח; לב, יט; ירמ׳ לב, יט; עמ׳ ד, יג; דני׳ ב, כב; פהר״ב פ׳ ח, סו׳ ג. **מביט לסוף דבר בקדמותו.** ע״פ ישע׳ מו, י; מצ׳ תבות פ״ב, מט״ו;

גּוֹמֵל לְאִישׁ חָסִיד כְּמִפְעָלוֹ׃ נוֹתֵן לָרָשָׁע רָע כְּרִשְׁעָתוֹ׃
יִשְׁלַח לְקֵץ יָמִין מְשִׁיחֵנוּ׃ לִפְדוֹת מְחַכֵּי קֵץ יְשׁוּעָתוֹ׃
מֵתִים יְחַיֶּה אֵל בְּרוֹב חַסְדּוֹ׃ בָּרוּךְ עֲדֵי־עַד שֵׁם תְּהִלָּתוֹ׃
(אֵלֶּה שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה הֵם עִקָּרִים׃ יְסוֹד תּוֹרַת מֹשֶׁה וּנְבוּאָתוֹ׃)

אֲדוֹן עוֹלָם אֲשֶׁר מָלַךְ׃ בְּטֶרֶם כָּל־יְצִיר נִבְרָא׃
לְעֵת נַעֲשָׂה בְחֶפְצוֹ כֹּל׃ אֲזַי מֶלֶךְ שְׁמוֹ נִקְרָא׃
וְאַחֲרֵי כִּכְלוֹת הַכֹּל׃ לְבַדּוֹ יִמְלֹךְ נוֹרָא׃
וְהוּא הָיָה וְהוּא הֹוֶה׃ וְהוּא יִהְיֶה בְּתִפְאָרָה׃
וְהוּא אֶחָד וְאֵין שֵׁנִי׃ לְהַמְשִׁיל לוֹ לְהַחְבִּירָה׃
בְּלִי רֵאשִׁית בְּלִי תַכְלִית׃ וְלוֹ הָעֹז וְהַמִּשְׂרָה׃

מקורות

מדת״ג (בובר), פר׳ שלח, סי׳ טז; במדב״ר פר׳ שלח, פ׳ טז, סי׳ טז; פסר״ג, פי׳ מד, ד״ה דבר אחר שובה; ילקו״ש תורה, רמז תשמג, ד״ה למקום ההוא. **גומל לאיש חסד כמפעלו.** ע״פ ירמ׳ לב, יט; מש׳ יג, יד; מדת״ג (וורשא), פר׳ שלח, סי׳ לו; מד שר״ט, מז קיט, ח; אהמ״ד (חיזקטעין), תה׳, עמ׳ 571; ילקו״ש תורה, רמז תצטו, ד״ה ולזולתה. **נותן לרשע רע כרשעתו.** ע״פ שמ׳ לב, לה; ישע׳ ג, יא; תה׳ ז, יח; מכיל׳ דר״י, בשלח, מס׳ דויהי, פר׳ ו; מדת״ג (וורשא), פר׳ שלח, סי׳ ל; פסז״ו שמ׳, פר׳ בשלח, פי״ד, סי׳ כו; ילקו״ש תורה, רמז רלו, ד״ה ויאמר ה׳. **ישלח... משיחנו.** פסו׳ רציס מוריס על ענין זה, כמו: דמ׳ כד, יט; ש״ב כג, ח; מלא׳ ג, כג. כן מקומות רציס בחז״ל דדרו ע״ז, כמו: בבלי סוכה, דף נב ע״ש; מדת״ג (בובר), פר׳ תולדות, סי׳ טז; שמו״ר (ווילנא), פר׳ בא, פר׳ טו, סי׳ ח; סע״ר, פ׳ יח; ילקו״ש תורה, סוף רמז מא. רלו רש״י סנהדרין, דף ל ע״ש, ד״ה ה״ג המומר. **לקץ ימין.** ע״פ דבר מט, ח, תי״ו ומפרשים; דני׳ יב, יג. **לפדות מחכי קץ ישועתו.** ע״פ תהל׳ ג, ג; דני׳ יב, יג; בבלי סנהדרין, דף ז ע״ב; ילקו״ש תהלים, רמז תקסב, ד״ה על ממרחי. **מתיס יחיה כל.** ע״פ תה׳ קנז, טו; דני׳ יב, ב; ספרי דב׳, פר׳ האזינו, פי׳ שכט, ד״ה דבר אחר; מתע״ד פל״ב, פ״ב; מכיל׳ דרשב״י פע״ז, פ״ח; אהמ״ד (חיזקטעין), מצית, עמ׳ 391. רלו ירושלמי פאה פ״ח, ה״ח. **ברוך חסדו.** ע״פ תה׳ קו, מה; חיב׳ ג, לב. **עדי עד.** ישע׳ כו, ד; תה׳ פג, יח. **שם תהילתו.** ע״פ תה׳ קג, כב. **מלה י״ג הם עקריס.** ע״פ פה״מ לרמב״ם, סנהדרין, הקדמה לפרק י. **תורת משה.** לשון זה נמלא בפסו׳ רציס, כמו: יהו׳ ח, לא; מלא׳ ג, כב; דה״ב כג, יח. **מדון עולם.** בבלי ברכות, דף ז ע״ב, ע״פ בר׳ טו, ח; ב״ר (ווילנא), פר׳ לך לך, פר׳ לט, סי׳ ח, ע״פ תה׳ מה, יב; ילקו״ש תורה, רמז עז, ד״ה ויאמר ה׳. **משר מלך.** ע״פ מ״ם ׳בורא עולמות ומחריבן׳, ב״ר (ווילנא), פר׳ בראשית, פר׳ ג, סי׳ ז; מד״ז קה׳, פר׳ ג, סי׳ יא; פסר״ג פי׳ ו, ד״ה ד״ה ותשלם. רלו אהמ״ד (חיזקטעין), אלישזר, עמ׳ 33, ד״ה מי יממלל. **בטרם כל יציר נברא.** פדר״א פ׳ ג; מד׳ תותיות דר״ע, (ווירטהיימר), עמ׳ כג; אהמ״ד (חיזקטעין), אלישזר, עמ׳ 32. רלו פסר״ג, פי׳ כז, ד״ה זה הוא. **לעת נעשה כחפצו כל.** ע״פ בר׳ ג, לא; ישע׳ מג, ז; מש׳ טז, ד. רלו מכו׳ לחנות פ״ו, מי״ח; מתד״ע (בובר), פר׳ בראשית סי׳ יב; ירושלמי יומא פ״ג, ה״ט; בבלי יומא, דף לח ע״ש; מעת״ד פי״ח, פכ״ב. **אזי מלך שמו נקרא.** ע״פ פדר״א פ׳ ג; ילקו״ש מצלי, רמז תתקמח, ד״ה ויאמר ה׳. רלו ר׳ בחיי בר׳, פל״ח, פ״ל. **ומחרי ככלות הכל.** ע״פ בבלי ר״ה, דף לא ע״ח; סנהדרין, דף ז ע״ח; ילקו״ש ישעיהו, רמז שצג, ד״ה וגשב ה׳. **לבדו ימלוך נורא.** ע״פ ישע׳ ב, יח; שוב׳ ח, כח; מתע״ד פל״ב, פי״ב, ד״ה ואין שמו; מדת״ג (וורשא), פר׳ פקודי, סי׳ ג; מס׳ שמחות, ס׳ חיבוט הקבר, פ״ח, ה״ד. **והוא היה הוה ויהיה.** ע״פ שמ׳ ג, יד; ישע׳ מא, ד; מד, ו; מה, יב. **והוא יהיה בתפארה.** ע״פ ישע׳ כח, ה; בבלי מגילה, דף טו ע״ב; סנהדרין, דף קיא ע״ב. **והוא אחד ואין שני.** ע״פ קה״ר ד, ח; דב״ר (ווילנא), פר׳ ואתחנן, פר׳ ג, סי׳ לג; תגדת בר׳, סוף פל״ח. **להמשיל לו.** ע״פ ישע׳ מ, יח, כה; מו, ה. **להחבירה.** ע״פ תה׳ לד, כ; איוב טו, ד. **בלי ראשית בלי תכלית.** ע״פ ישע׳ מד, ו; ממ, יב; ירושלמי סנהדרין פ״ח, ה״ח; שה״ש רבה (ווילנא), פר׳ ג, סי׳ ט. **ולו העוז והמשרה.** ע״פ תה׳ כב, כט; דה״א כט, יא; דני׳ ב, לז; תדא״ז פר׳ כד, ד״ה אל יתהלל; אהמ״ד (חיזקטעין),

ח״נ והערות

לאיש חסיד. במח׳ הקדומים: ׳לְאִישׁ חֶסֶד׳. **אדון עולם.** מחבר שיר נאה זה, אינו ידוע. **לעת נעשה.** במח׳ רמ״ו ובולוניא: ׳בְּעֵת נַעֲשָׂה׳. **כחפצו.** במח׳ רמ״ו ובולוניא: ׳בְּחֶפְצוֹ׳. **להחבירה.** במח׳ רמ״ו: ׳וּלְהַחְבִּירָה׳. **בלי תכלית.** במח׳ רמ״ו: ׳וּבְלִי תַכְלִית׳.

וְהוּא אֵלִי וְחַי גּוֹאֲלִי׃ וְצוּר חֶבְלִי בְּעֵת צָרָה׃
וְהוּא נִסִּי וּמָנוֹסִי׃ מָנָת כּוֹסִי בְּיוֹם אֶקְרָא׃
בְּיָדוֹ אַפְקִיד רוּחִי׃ בְּעֵת אִישַׁן וְאָעִירָה׃
וְעִם־רוּחִי גְּוִיָּתִי׃ יְהוָה לִי וְלֹא אִירָא׃

ומומריס נגמת:

יְהִי יְהוָה אֱלֹהֵינוּ עִמָּנוּ כַּאֲשֶׁר הָיָה עִם־אֲבוֹתֵינוּ
אַל־יַעַזְבֵנוּ וְאַל־יִטְּשֵׁנוּ׃ וכו׳

ובשבת מומריס נגמת:

בָּרוּךְ יְהוָה אֲשֶׁר נָתַן מְנוּחָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר דִּבֶּר
לֹא־נָפַל דָּבָר אֶחָד מִכֹּל דְּבָרוֹ הַטּוֹב אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּיַד
מֹשֶׁה עַבְדּוֹ׃

הרב מ״ע הרטוס ז״ל כתב בשורת המנהג שלאחר ערבית מומריס תהלים, לפחות כ״ט מזמורים הרשומים ומחריסס מומריס קדיש ״יהא שלמא רבא״.

ח״נ והערות

בעת צרה. במח׳ רמ״ו ובולוניא: ׳בְּיוֹם צָרָה׳. **יהי ה׳ אלהינו עמנו.** המנהג לומר את הפסוקים הללו לאחר העמידה, הוא מנהג ארץ־ישראל קדום. בשבת עד היום נהוג בנוסח חלב (מח׳ חלב, דף קי). על המנהג ראו: עזרא פליישר, תפילה ומנהגי תפילה ארץ־ישראליים בתקופת הגניזה, ירושלים, מאגנס תשמ״ח, עמ׳ 39, 45; הנ״ל, תפילות הקבע בישראל בהתהוותן ובהתגבשותן, ירושלים, מאגנס תשע״ב, כרך א, עמ׳ 270. במנהג בני רומה הפסוקים נדחו לסוף התפילה. **ברוך ה׳.** במח׳ רמ״ו ובולוניא פסוק זה מופיע לאחר קדיש יתום ולפני ״יגדל״.

מקורות

עקידת, עמ׳ 418. **והוא אלי.** ע״פ שמ׳ טו, ב; תה׳ קיח, כז. **וחי גואלי.** ע״פ איוב יט, כה. **וצור חבלי.** ע״פ תה׳ קטז, ג־ד. **בעת צרה.** ישע׳ לג, ב; ירמ׳ יד, ח. **והוא נסי ומנוסי.** ע״פ ש״ב כב, ג; ירמ׳ עז, יט. **מנת כוסי.** ע״פ תה׳ עז, ה. **ביום אקרא.** תה׳ נו, י; קב, ג. **בידו אפקיד רוחי.** ע״פ תה׳ לא, ו; איוב יב, י; ספרי במ׳, פר׳ פינחס, פי׳ קלט; מדת״כ (בובר), פר׳ בלק, סי׳ כג; במדב״ר (ווילנא), פר׳ בלק, פר׳ כ, סי׳ כ. **ה׳ לי ולא אירא.** ע״פ תה׳ נו, יא; קיח, ו; מגדת בראשית (בובר), פע״ו. **יהי ה׳ אלהינו עמנו.** מ״ק ח, מ. **ברוך ה׳.** מ״ק ח, גו; רלו מח׳ פרס, דף יג ע״ח. **לאחר ערבית מומריס תהלים.** רלו טור או״ח, סי׳ תקעט; דמצ״ה או״ח, סי׳ תריט, ס״ק יג. **ומחריסס מומריס קדיש.** רלו בס הפרדס, דף שח, דפ׳ עהרעגרייך; מ״ר או״ח, סי׳ נה, סק״ג.

תפלת שחרית
של יום הכיפורים

תְּפִלַּת שַׁחֲרִית שֶׁל יוֹם כִּפּוּר

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה· אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם· אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל־נְטִילַת יָדָיִם:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה· אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם· אֲשֶׁר יָצַר אֶת־הָאָדָם
בְּחָכְמָה וּבָרָא בוֹ נְקָבִים נְקָבִים חֲלוּלִים חֲלוּלִים· גָּלוּי
וְיָדוּעַ לִפְנֵי כִסֵּא כְבוֹדֶךָ· שֶׁאִם יִפָּתֵחַ אֶחָד מֵהֶם אוֹ יִסָּתֵם
אֶחָד מֵהֶם· אִי אֶפְשַׁר לְהִתְקַיֵּם וְלַעֲמוֹד לְפָנֶיךָ שָׁעָה אֶחָת·
בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה· רוֹפֵא לְכָל־בָּשָׂר וּמַפְלִיא לַעֲשׂוֹת:

אֱלֹהַי· נְשָׁמָה שֶׁנָּתַתָּ בִּי טְהוֹרָה· אַתָּה בְרָאתָהּ בִּי· אַתָּה
נְפַחְתָּהּ בִּי· וְאַתָּה מְשַׁמְּרָהּ בְּקִרְבִּי· וְאַתָּה עָתִיד

ח"ג והערות

חֲלוּלִים חֲלוּלִים. כן הוא במח׳ וכך מנהגנו. והגיר׳ בגמ׳ שלפנינו, ברכות, דף ס ע״ב, ׳חֲלָלִים חֲלָלִים׳ (הניקוד ע״פ לו״א סי׳ ח)׳, וכך גם גרס רש״י. אמנם הרי״ף דף מד ע״א, והרא״ש פ״ט, סי׳ כב, גרסו בגמ׳ שניהם יחדיו: ׳חלולים חלולים׳, וכן גרס בפסקי ריי״ד, בגמ׳. **שעה אחת.** לא נמצא במח׳ רמ״ו. ובספר תשב״ץ קטן, סי׳ רטז, כתב מפורש שאין לאמרו. **אלהי.** הה״א בפתח, ע״פ עזר׳ ט, ו. **שנתת בי.** במח׳ רמ״ו ובולוניא: ׳שֶׁנָּפַחְתָּ בִּי׳. **טהורה.** מנהגנו ללא תיבת ׳היא׳. וכן בבבלי מס׳ ברכות, דף ס ע״ב, ליתא תיבת ׳היא׳. וכך גם איתא בפסקי ריי״ד. **בראתה.** במח׳ רמ״ו: ׳יְצַרְתָּהּ בִּי׳. **ואתה עתיד לטלה.** במח׳ רמ״ו ובולוניא: ׳וְאַתָּה נוֹטְלָהּ׳.

מקורות

שחרית של יום״כ. סרע״ג ח״ב, סי׳ קכד; סדו׳ רסב״ג, פ״ה, עמ׳ נח; סבה״ל, סדר יוה״כ, סי׳ שיט. **נטילת ידים.** בבלי ברכות, דף ס ע״ב; סרע״ג ח״ח, סי׳ ח; סדו׳ רס״ג, עמ׳ פח; סהמ״ק ענין נטילת ידים; סבה״ל, ענין תפילה, סי׳ ח; סת״ר סי׳ ח, ענין מאה ברכות; סה״ת פ׳ סי׳ ח. **ברוך אתה ה׳.** תה׳ קיט, יג. **מלך העולם.** ע״פ ירמ׳ י, י; תה׳ י, טז. **אשר קדשנו במצוותיו.** ס׳ מל״ה, פר׳ נו, ד״ה ולפיכך חייבין. **וצונו.** בבלי ברכות, דף כג ע״ב, ע״פ דב׳ יז, ח; ר״ח עמ״ס שבת, דף כג ע״ב; ילקו״ש תורה, רמז תתקיח, ד״ה ועשית; סבה״ל, ענין שבת, סי׳ נט. **אשר יצר.** ע״פ בר׳ ב, כז; ג, ז; מדת״ג (ווירמב״ן), פר׳ שמיני, סי׳ ח; ירושלמי ברכות פ״ט, ה״ד; בבלי ברכות, דף ס ע״ב; סרע״ג ח״ח, סי׳ ח; סדו׳ רס״ג, עמ׳ פח; סהמ״ק ענין נטילת ידים; סבה״ל, ענין תפילה, סי׳ ח; סת״ר סי׳ ח, ענין מאה ברכות. **המדם נחכמה.** תוס׳ ברכות, דף ס ע״ב, ד״ה אשר; וראו סבה״ל, ענין תפילה, סי׳ ג, וגם מה שכ׳ בשם מחזיו רבב״ח. **וברא בו נקבים נקבים.** ע״פ יחז׳ כח, יג; בבלי ב״ב, דף עה ע״ח; ילקו״ש יחז׳, רמז שסז, ד״ה בעקן. **חלולים חלולים.** סרע״ג ח״ח, סי׳ ח; מד׳ פרס, דף יג ע״ב. **גלוי ויודע לפני כסא כבודך.** ע״פ ירמ׳ כג, כד; דני׳ ב, כב; לשון חכמים בהרבה מקומות, כמו: בבלי ברכות, דף ס ע״ב; ויק״ר (מרגליות), פר׳ אמור, פר׳ כט; אס רבה (ווילנא), פר׳ ת, סי׳ ז. **שאם יפתח... או יסתם.** גאה״ל או״ח, סי׳ ו, ס״ק ח, בשם הרי״ף, רש״י ורמ״ש. **אין כל בריה יכולה לעמוד.** במח׳ רומניא, דף ו ע״ח, הוסיף ׳אין שום בריה יכולה להתקיים׳. **שעה אחת.** ע״פ ריי״ף ברכות, דף מד ע״ח; רמב״ם הל׳ תפילה פ״ז, ה״ה; רמ״ם ברכות פ״ט, סי׳ כב; מח׳ פרס, דף יד ע״ח. וראו מ״ב בהערות. **הרופא לכל בשר.** ע״פ דב׳ לב, לט; מב׳ ד, כב; מח׳ פרס, דף יד ע״ח. **ומפליא לעשות.** שופ׳ יג, יט; ז״ר (ווילנא), פר׳ בראשית, פר׳ ח, סי׳ ג; וראו שבה״ל, ענין תפילה, סי׳ ג, מה שכ׳ בשם רמ״י. **יסמוך אשר יצר לנטלה נשמה.** ראו טור או״ח, סי׳ ו; פסקי ריי״ד כתובות, דף ח ע״ח; שבה״ל, ענין תפילה, סי׳ ח. **מלהי**

לִטְלָה מִמֶּנִּי. וְאַתָּה עָתִיד לְהַחֲזִירָהּ בִּי לֶעָתִיד לָבוֹא. אֱלֹהַי כָּל־זְמַן שֶׁהַנְּשָׁמָה בְּקִרְבִּי מוֹדָה (הנשים אומרות: מוֹדָה) אֲנִי לְפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהַי וֵאלֹהֵי אֲבוֹתַי. בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. הַמַּחֲזִיר נְשָׁמוֹת לִפְגָרִים מֵתִים:

כשנכנס לבית הכנסת יאמר:

שִׁוִּיתִי יְהוָה לְנֶגְדִּי תָמִיד. כִּי מִימִינִי בַּל־אֶמּוֹט:

וַאֲנִי בְּרֹב חַסְדְּךָ אָבוֹא בֵיתֶךָ אֶשְׁתַּחֲוֶה אֶל־הֵיכַל־קָדְשְׁךָ בְּיִרְאָתֶךָ: מַה־טֹּבוּ אׇהָלֶיךָ יַעֲקֹב מִשְׁכְּנֹתֶיךָ יִשְׂרָאֵל: אֲבוֹאָה לְמִשְׁכְּנוֹתֶיךָ. אֶשְׁתַּחֲוֶה אֶל־הֵיכַל קׇדְשְׁךָ: וַאֲנִי תְפִלָּתִי־לְךָ יְהוָה עֵת רָצוֹן אֱלֹהִים בְּרׇב־חַסְדֶּךָ עֲנֵנִי בֶּאֱמֶת יִשְׁעֶךָ:

כשנכנס לבית הכנסת מתעטף בטלית ומברך:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהִתְעַטֵּף בְּצִיצִית:

מקורות

נשמה. שבה״ל, ענין תפילה, סי׳ ח; סת״ר סי׳ ח, ענין מאה ברכות; מעשי ה׳, מעשי ברתאית, פ״ט, ד״ה והנה תמנס. **טופח הנרכה.** ע״פ בצלי ברכות, דף ס ע״ב; רי״ף; פסקי רי״ד; סרע״ג ח״ח, סי׳ ח; תבו׳ רנ״ג, חו״מ סי׳ ט; פסקי ריא״ז ברכות, פ״ט, ה״ג, חות טז; ס׳ הכתרי, מאמר ח, חות קטו. **מיהם פותחת ב׳ברוך׳.** תוס׳ עמ״ס פסחים, דף קד ע״ב, ד״ה כלו; רשו שבה״ל, ענין תפילה, סי׳ ג, וגם מה שכ׳ בשם אחיו רבצ״ח. **נשמה שנתת בי טהורה.** בצלי ברכות, דף י ע״ח; שבת דף קנב ע״ב. **אתה ברחת בי.** ע״פ זכ׳ יב, ח. **אתה נפחת בי.** ע״פ בר׳ ב, ז. **משמרה נקרבי.** ע״פ תה׳ קיט, ז. **עתיד לטלה ממני.** ע״פ קה׳ יב, ז. **לעתיד לבוא.** לשון חכמים בהרבה מקומות, כמו: מצ׳ מו״ק פ״ג, מ״ט; תוספתא יומא, פ״ג, ה״ז; ירושלמי ברכות, פ״ח, ה״ו; בצלי ברכות, דף ד ע״ח; ב״ר (ווילנא), פר׳ ברחצית, פר׳ ב, סי׳ ה. **כ״ז שהנשמה בקרבי מודה אני.** ע״פ תה׳ קטו, יח־יט. **המחזיר נשמות.** דצ״ר (ווילנא), פר׳ שופטים, פר׳ ה, סי׳ טו, ע״פ יפע׳ מב, ה; מד׳ שו״ט (בובר), מז׳ ז, ח (ז, ט); תדא״ר פר׳ יח, ד״ה שמעוני אחי. **לפגרים מתים.** ע״פ מ״ב יט, לה; יפע׳ לז, לו. **שויתי ה׳.** תה׳ טז, ח. **ומני ברוב חסדך.** תה׳ ה, ח; סרע״ג ח״ב, סי׳ קמט; סרמ״ת סי׳ תיז; כלבו סי׳ פז; סה״ת סי׳ ב. **מה טובו.** במ׳ כד, ה; סרע״ג ח״ב, סי׳ קמט; סרמ״י סי׳ תיז; סה״ת סי׳ ב. רשו בצלי סהדרין, דף קס ע״ב. **אבואה למשכנותיך.** ע״פ תה׳ ה, ח. **ואני תפלתי לך.** תה׳ סט, יד; סרמ״י סי׳ תיח. **לפני עטיפת הטלית יברך.** סדו׳ רס״ג, עמ׳ לד ועמ׳ רלד. **מקבץ להתעטף.** תוספתא ברכות פ״ו, ה״י; בצלי ברכות, דף ס ע״ב; סרע״ג ח״ח, סי׳ ו; סדו׳ רס״ג, עמ׳ פט ועמ׳ לד ועמ׳ רלד; סהמ״ק הל׳ ציצית; סת״ר, נספחים, סי׳ יג, תיקון ציצית; סה״ת סי׳ מו. **להתעטף.** ע״פ יפע׳ סח, י ותי״ו. רשו בתמ״ד (ווריהיימר), מדרש תלפיות ציצית, סוף דף תמת.

ח״נ והערות

להחזירה בי. במח׳ רמ״ו ובולוניא: ׳להחזירה בקרבי׳. **הנשים אומ׳ מודה.** לא נמצא במח׳ רמ״ו ובולוניא.

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה· אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם· הַנּוֹתֵן לַשֶּׂכְוִי בִינָה
לְהַבְחִין בֵּין יוֹם וּבֵין לָיְלָה:

נוסח ממזור רמ״ו:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה· אֱלֹהֵינוּ
מֶלֶךְ הָעוֹלָם· שֶׁלֹּא
עָשָׂנִי גּוֹי:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה· אֱלֹהֵינוּ
מֶלֶךְ הָעוֹלָם· שֶׁלֹּא
עָשָׂנִי עֶבֶד (נ״ב: עָבֶד· הגסיס
מומרות: שִׁפְחָה):

נוסח ממזור בולוניה:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה· אֱלֹהֵינוּ
מֶלֶךְ הָעוֹלָם· שֶׁלֹּא
עָשָׂנִי עֶבֶד (נ״ב: עָבֶד· הגסיס
מומרות: שִׁפְחָה):

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה· אֱלֹהֵינוּ
מֶלֶךְ הָעוֹלָם· שֶׁעָשָׂנִי
יִשְׂרָאֵל:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה· אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם· שֶׁלֹּא עָשָׂנִי אִשָּׁה
(הגסיס מומרות: שֶׁעָשָׂנִי כִּרְצוֹנוֹ):

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה· אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם· פּוֹקֵחַ עִוְרִים:

ח״נ והערות

הנותן לשכוי בינה. לדעת הרי״ף הגרסה בגמ׳ היא ׳שנתן לשכוי בינה׳. אמנם לדעת הרע״ג והרמב״ם הנוסח הוא: ׳הנותן לשכוי בינה׳, וכן איתא בפס׳ ריא״ז, ובמח׳ פרס, דף יג ע״א, וכך מנהגנו. **שלא עשני גוי.** במח׳ רמ״ו הנוסח הוא: ׳שלא עשני גוי׳, ובמח׳ בולוניא: ׳שעשתני ישראל׳, אולם הנוסח המקורי לפי מנהג בני רומה כמנהג א״י היה: ׳שעשתני ישראל ולא גוי׳ (ע׳ למשל סי׳ כמנהג בני רומה משנת כ״ה 1265, כתב־יד פריס הספריה הלאומית מס׳ 599, ועוד), ובמח׳ רמ״ו ברכת ׳שלא עשני גוי׳ קודמת לברכת ׳שלא עשני עבד׳ וכן בתוספתא ברכות ו, יח. במח׳ בולוניא הסדר הפוך וכן כתב בפי׳ קד״א (עבד, גוי, אשה), אולם בשו״ע או״ח מו, ד כתב כמח׳ רמ״ו וכן צ״ל.

מקורות

הנותן לשכוי בינה. ע״פ ויו׳ ח, לח, לו; רמו׳ בגלי ר״ה, דף כו ע״ב. ע״פ בגלי ברכות, דף ס ע״ב; סרע״ג ח״ב, סי׳ ח; סדו׳ רס״ג, עמ׳ לג; רמב״ס הל׳ תפילה פ״ז, ה״ד; פסקי ריא״ז מס׳ ברכות פ״ט ה״ב אות טז; סת״ר סי׳ ח. **שלא עשני גוי.** ע״פ יבמ׳ מ, יז; תוספתא ברכות פ״ו, הי״ח; סרע״ג ח״ב, סי׳ ח; ע״פ סדו׳ רס״ג, עמ׳ פט; רי״ף ברכות, דף מד ע״ב; רמב״ם הל׳ תפילה פ״ז, ה״ו; בבה״ל, ענין תפילה, סי׳ ח; סת״ר סי׳ ח, ענין מאה ברכות. **שלא עשני עבד.** בגלי מגחות, דף מג ע״ב; סרע״ג ח״ב, סי׳ ח; ע״פ סדו׳ רס״ג, עמ׳ פט; רמב״ם הל׳ תפילה, סי׳ ח; סת״ר סי׳ ח, ענין מאה ברכות. **שלא עשני שפחה.** רמו׳ סדו׳ יעב״ץ ח״ב, דף סג ע״ב. **שעשני ישראל.** בגלי מגחות, דף מג ע״ב. **שלא עשני אשה.** תוספתא ברכות פ״ו, הי״ח; סרע״ג ח״ב, סי׳ ח; ע״פ סדו׳ רס״ג, עמ׳ פט; רמב״ם הל׳ תפילה פ״ז, ה״ו; בבה״ל, ענין תפילה, סי׳ ח; סת״ר סי׳ ח, ענין מאה ברכות. **הגסיס מומרות.** טור או״ח, סי׳ מו; תבודרכס, ברכות השחר. **שעשני כרצונו.** ע״פ יומ׳ ח, יד. **פוקח עוריס.** ע״פ תה׳ קמו, ח; בגלי ברכות, דף ס ע״ב; סרע״ג ח״ב, סי׳ ח; סדו׳ רס״ג, עמ׳ פח.

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה· אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם· מַתִּיר אֲסוּרִים:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה· אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם· מַגְבִּיהַּ שְׁפָלִים:

(בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה· אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם· הַנּוֹתֵן לַיָּעֵף כֹּחַ:)

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה· אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם· מַלְבִּישׁ עֲרֻמִּים:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה· אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם· זוֹקֵף כְּפוּפִים:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה· אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם· רוֹקַע הָאָרֶץ עַל־הַמָּיִם:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה· אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם· הַמֵּכִין מִצְעֲדֵי־גָבֶר:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה· אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם· אוֹזֵר יִשְׂרָאֵל בִּגְבוּרָה:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה· אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם· עוֹטֵר יִשְׂרָאֵל בְּתִפְאָרָה:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה· אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם· שֶׁעָשִׂיתָ לִי כָּל־צָרְכִּי:

מקורות

מתיר אסורים. ע"פ תה' קמו, ז; בבלי ברכות, דף ס ע"ב; סדו' רס"ג, עמ' פח. **מגביה שפלים.** ע"פ תיו' ה, יא; סחב"ר סי' ז; סרע"ג ח"ח, סי' ח; סדו' רס"ג, עמ' פח; סמ"ק מלוה קמה; הל' גדולות סי' ח' פ"ט ד"ה כד; שבה"ל, ענין תפילה, סי' ח, וסי' ד; סת"ר סי' ח, ענין מאה ברכות. **הנותן ליעף כח.** מחז"ו סי' פט; ב"ח או"ח סי' מו, ט בשם הקדמונים; ע"פ ישע' מ, כט; וע"פ מדת"ה כה, ב. **מלביש ערומים.** בבלי ברכות, דף ס ע"ב; סרע"ג ח"ח, סי' ח; סדו' רס"ג, עמ' פח; שבה"ל, ענין תפילה, סי' ח; סת"ר סי' ח, ענין מאה ברכות. רמז בבבלי סוטה, דף יד ע"ח; מדת"ע (בובר), פר' חמור, סי' כ; ילקו"ש תהלים, רמז תתמ, ד"ה כי מי בשחק. **זוקף כפופים.** ע"פ תה' קמו, ח; בבלי ברכות, דף ס ע"ב; סרע"ג ח"ח, סי' ח; סדו' רס"ג, עמ' פח; שבה"ל, ענין תפילה, סי' ח; סת"ר סי' ח, ענין מאה ברכות. **רוקע המרן.** ע"פ תה' קלו, ו; בבלי ברכות, דף ס ע"ב; סרע"ג ח"ח, סי' ח; סדו' רס"ג, עמ' פח; שבה"ל, ענין תפילה, סי' ח; סת"ר סי' ח, ענין מאה ברכות. **המכין מצעדי גבר.** ע"פ תה' לז, כג; בבלי ברכות, דף ס ע"ב, וברי"ף; סרע"ג ח"ח, סי' ח; סדו' רס"ג, עמ' פח; שבה"ל, ענין תפילה, סי' ח; סת"ר סי' ח, ענין מאה ברכות. **אוזר ישראל.** ע"פ ירמ' יג, יא; בבלי ברכות, דף ס ע"ב; סרע"ג ח"ח, סי' ח; סדו' רס"ג, עמ' פח; שבה"ל, ענין תפילה, סי' ח; סת"ר סי' ח, ענין מאה ברכות. **עוטר ישראל בתפארה.** ע"פ ישע' מד, ג; בבלי ברכות, דף ס ע"ב; ע"פ סדו' רס"ג, עמ' פט. **שעשית לי.** ע"פ בבלי ברכות, דף ס ע"ב; סרע"ג ח"ח, סי' ח; סדו' רס"ג, עמ' פח; ריב"ף ברכות, דף מד ע"ב; רא"ם פ"ט, סי' כג; רמב"ם פ"ז, ה"ו; מחז"ו סי' פט; סד"ר סי' ו. בשם שבה"ל, ענין תפילה, סי' ח בא הנוסח 'שלא חסר מלרבי כלום', וכן בסת"ר סי' ח, ענין מאה ברכות. ממנ שבה"ל סדר תעניח סי' רסט, וכן בהל' יוה"כ סי' שיט, הנוסח הוא: 'שעשית לי כל צרכי'. **ברכת 'שעשית לי' ביוה"כ.** גאה"ל או"ח, סי' תריג, ס"ק ח. רלו סה"ת סי' מת. **כל צרכי.** ע"פ דה"ב ב, טו.

ח"נ והערות

מתיר אסורים. במח' רמ"ו ברכות מתיר אסורים ומגביה שפלים. באות לאחר ברכת זוקף כפופים. **שעשית לי כל צרכי.** במח' רמ"ו ברכה זו, באה לאחר ברכת 'המכין מצעדי גבר'. יש שגרסו 'שעשה לי', אבל במח' הנוסח כמנהגנו 'שעשית לי', וכן איתא בריי"ף, בראש"ו וברמב"ם. **צָרְכִּי.** במח' רמ"ו ובולוניא: 'צָרְכָי'.

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה· אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם· הַמַּעֲבִיר חֶבְלֵי שֵׁנָה
מֵעֵינַי וּתְנוּמָה מֵעַפְעַפָּי׃

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ· יְהוָה אֱלֹהַי וֵאלֹהֵי אֲבוֹתַי שֶׁתַּרְגִּילֵנִי לִדְבַר
מִצְוָה· וְאַל־תַּרְגִּילֵנִי לִדְבַר עֲבֵרָה וְעָוֹן· וְהַשְׁלֵט בִּי יֵצֶר
טוֹב· וְאַל־תַּשְׁלֵט בִּי יֵצֶר רָע· וְחַזְּקֵנִי בְּמִצְוֹתֶיךָ וְתֵן חֶלְקִי
בְּתוֹרָתֶךָ· וְאַל־תְּבִיאֵנִי לִידֵי חֵטְא וְלֹא־לִידֵי נִסָּיוֹן וְלֹא־לִידֵי
בְּזָיוֹן· וְכוֹף יִצְרִי לְהִשְׁתַּעְבֵּד לָךְ· וְהַכְנַע עָרְפִּי לָשׁוּב אֵלֶיךָ·
וְחַדֵּשׁ כִּלְיוֹתַי לִשְׁמוֹר פִּקּוּדֶיךָ· וּמֹל אֶת־לְבָבִי וְאֶת־לְבַב זַרְעִי
לְאַהֲבָה וּלְיִרְאָה אֶת־שְׁמֶךָ· וְלַעֲשׂוֹת הַטּוֹב וְהַיָּשָׁר בְּעֵינֶיךָ·
וְקָרְבֵנִי לְכָל־מַה־שֶּׁאָהֲבְתָּ· וְרַחֲקֵנִי מִכָּל־מַה־שֶּׁשָּׂנֵאתָ· וְקַיֵּם
עָלַי וְעַל־זַרְעִי וְעַל־זֶרַע זַרְעִי מִקְרָא שֶׁכָּתוּב· וּמָל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
אֶת־לְבָבְךָ וְאֶת־לְבַב זַרְעֶךָ לְאַהֲבָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־
לְבָבְךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ לְמַעַן חַיֶּיךָ· וַאֲנִי זֹאת בְּרִיתִי אוֹתָם אָמַר
יְהוָה רוּחִי אֲשֶׁר עָלֶיךָ וּדְבָרַי אֲשֶׁר־שַׂמְתִּי בְּפִיךָ לֹא־יָמוּשׁוּ
מִפִּיךָ וּמִפִּי זַרְעֲךָ וּמִפִּי זֶרַע זַרְעֲךָ אָמַר יְהוָה מֵעַתָּה וְעַד־עוֹלָם·
וְנוֹדַע בַּגּוֹיִם זַרְעָם וְצֶאֱצָאֵיהֶם בְּתוֹךְ הָעַמִּים כָּל־רֹאֵיהֶם יַכִּירוּם

ח"נ והערות

המעביר חבלי שינה. במח' רמ"ו, ברכת המעביר חבלי שנה עד הגומל חסדים טובים לעמו ישראל, באה לאחר ׳אלהי נשמה׳ ובראש ברכות השחר. **יה"ר בלשון יחיד.** כן איתא במח' וכן מנהגנו. וכ"ה במח' רומניא, דף ו ע"ב. **וְהַשְׁלֵט בִּי יֵצֶר טוֹב וכו'.** במח' רומניא הנוסח הוא: יְמָשְׁוֹל בִּי יֵצֶר טוֹב. וְאַל־יִמָּשֵׁל בִּי יֵצֶר הָרַע. **וחזקני במצותיך וכו'.** במח' רומניא, דף ז סוף ע"א, נמצא נוסח דומה בשינויים, אמנם ביה"ר בפני עצמו. **לאהבה.** תיבה זו לא נמצאת במח' רמ"ו. **וקרבני לכל מה.** הקטע מתיבת ׳וקרבני׳ עד ׳ששנאת׳, לא נמצא במח' רמ"ו.

מקורות

המעביר חבלי שינה. בבלי ברכות, דף ס ע"ב; סרע"ג ח"ת, סי' ת; סדו' רס"ג, עמ' פז; שבסי"ל, ענין תפילה, סי' ת; סת"ר סי' ת, ענין מאה ברכות; רלו מח' רומניא, סוף דף ו ע"ת; מח' פרס, דף יד ע"ת. **שנה מעיני ותנומה מעפעפי.** ע"פ מש' ו, ד. **יה"ר מלפניך ה'.** ע"פ מש' ח, לה; בבלי ברכות, דף ס ע"ב; מוגה בסרע"ג ח"ת, סי' ת, ובסדו' רס"ג, עמ' פז בקונטר. במח' פרס, דף יד ע"ת, תחילת הברכה וסופה דומות, ממנה התוספת שבמלע"ש. **בלשון יחיד.** בבלי ברכות, דף ס ע"ב; סרע"ג ח"ת, סי' ת; רמבו"ם; מח' פרס, דף יד ע"ת. **שתרגילני לדבר מצוה.** ע"פ תה' קיט, מד; מח' רומניא, דף ו ע"ב. **יצר רע.** ע"פ בר' ח, כא; בבלי סוכה, דף נב ע"ת; ספרי דב', פר' עקב, סוף פי' מה; ב"ר (ווילנא), פר' נח, פר' לד, סי' י; מדת"נ (ווהבא), פר' בראשית, סי' ז. **וחזקני במצותיך.** ע"פ יהו' ח, ז. **ותן חלקי בתורתך.** ע"פ משנ' תמיד פ"ה, מ"ב; ירושלמי ברכות פ"ד, ה"ב. **ואל תביאני לידי נסיון.** ע"פ בבלי סנהדרין, דף קז ע"ת; ילקו"ש ש"ב, רית רמז קמה; משנ"ט (בובר), פר' שמות, פ"ב, סי' טו. **והכנע ערפי.** ע"פ דב' י, טז. **לשוב אליך.** ע"פ ירמ' ג, יד. **לשמור פקודיך.** ע"פ תה' קיט, ד. **ומול את לבבי.** ע"פ דב' ל, ו. **לאהבה וליראה את שמך.** ע"פ דב' י, יב. **ולעשות הטוב.** ע"פ דב' יב, כח. **וקרבני לכל מה שאהבת וכו'.** ע"פ ירושלמי ברכות פ"ד, ה"ב. **ומל ה'.** דב' ל, ו. **ואני זאת בריתי.** ישע' נט, כא. **ונודע בגויים זרעם.**

כִּי הֵם זֶרַע בֵּרַךְ יְהוָה: לֹא יִיגְעוּ לָרִיק וְלֹא יֵלְדוּ לַבֶּהָלָה כִּי זֶרַע בְּרוּכֵי יְהוָה הֵמָּה וְצֶאֱצָאֵיהֶם אִתָּם: וְהָיָה טֶרֶם־יִקְרָאוּ וַאֲנִי אֶעֱנֶה עוֹד הֵם מְדַבְּרִים וַאֲנִי אֶשְׁמָע: כֶּי אָצָק־מַיִם עַל־צָמֵא וְנוֹזְלִים עַל־יַבָּשָׁה אָצֵק רוּחִי עַל־זַרְעֶךָ וּבִרְכָתִי עַל־צֶאֱצָאֶיךָ: וְצָמְחוּ בְּבֵין חָצִיר כַּעֲרָבִים עַל־יִבְלֵי־מָיִם: זֶה יֹאמַר לַיהוָה אָנִי וְזֶה יִקְרָא בְשֵׁם־יַעֲקֹב וְזֶה יִכְתֹּב יָדוֹ לַיהוָה וּבְשֵׁם יִשְׂרָאֵל יְכַנֶּה: וַיְהִי כַחוֹל זַרְעֶךָ וְצֶאֱצָאֵי מֵעֶיךָ כִּמְעֹתָיו לֹא־יִכָּרֵת וְלֹא־יִשָּׁמֵד שְׁמוֹ מִלְּפָנָי: וְתִהְיֶה לִי לְמִשְׂגָּב וּמִבְטָח וּמִגְדַּל־עֹז וּבֵית מְצוּדוֹת לְהוֹשִׁיעֵנִי· וּלְהַצִּיל נַפְשִׁי מִשַּׁחַת וּמִכָּל־צָרָה וּתְנֵנִי (הַיּוֹם וּבְכָל־יוֹם)· לְחֵן וּלְחֶסֶד וּלְרַחֲמִים בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָל־רוֹאַי· וְגָמְלֵנִי חֲסָדִים טוֹבִים· בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה· גּוֹמֵל חֲסָדִים טוֹבִים לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ· יְהוָה אֱלֹהַי וֵאלֹהֵי אֲבוֹתַי· שֶׁתַּצִּילֵנִי הַיּוֹם וּבְכָל־יוֹם מֵעַזֵּי פָנִים וּמֵעַזּוּת פָּנִים· וּמִיֵּצֶר הָרָע וּמֵאָדָם רָע· וּמֵחָבֵר רָע· וּמִשָּׁכֵן רָע· וּמִלָּשׁוֹן הָרָע וּמִשָּׁטָן הַמַּשְׁחִית· וּמִדִּין קָשֶׁה וּמִבַּעַל דִּין קָשֶׁה· בֵּין שֶׁהוּא בֶּן־בְּרִית וּבֵין שֶׁאֵינוֹ בֶּן־בְּרִית וּמִדִּינָה שֶׁל־גֵּיהִנֹּם:

מקורות

יפע׳ סח, ט. **לֹא ייגעו לריק.** יפע׳ סה, כג. **והיה טרם** **יקראו.** יפע׳ סה, כד. **כי אצק מים על צמא.** יפע׳ מד, ג־ה. **ויהי כחול זרעך.** יפע׳ מח, יט. **ותהיה לי למשגב.** ע״פ תה׳ לד, כג. **ומבטח.** ע״פ ירמ׳ יז, ז. **ומגדל עוז.** ע״פ תה׳ סא, ד. **ובית מצודות להושיעני.** ע״פ תה׳ לא, ג. **ולהציל נפשי משחת.** ע״פ תה׳ פו, יג. **ומכל צרה.** ע״פ ש״ב כו, כד. **ותנני חסדים טובים.** בבלי ברכות, דף ס ע״ב. **לחן.** ע״פ מש׳ ג, ד. **וגמלני** **גומל.** ע״פ תה׳ קיט, ח. **גומל.** ע״פ יפע׳ סג, ז.

ח״נ והערות

היום ובכל יום. תיבות הללו, ליתא במח׳ פרס, דף יד ע״א. **גומל חסדים טובים.** בכ״י פרמה 1898 ובמח׳ רומניא, החתימה ללא תיבות ׳לעמו ישראל׳. **ירה״מ אור״א שתצילני.** במח׳ רמ״ו לא נמצא כל קטע זה. **ומאדם רע.** במח׳ בולוניא נוסף: ׳מֵעַיִן הָרָע וּמִדִּינָה שֶׁל־גֵּיהִנֹּם׳.

יה״ר מלפניך ה׳. ע״פ מש׳ ח, לה; בבלי ברכות, דף נח ע״ב. **עזי פנים.** ע״פ ירמ׳ ג, ג. **עזות פנים.** ע״פ מש׳ כח, כט. **יהר רע.** ע״פ בר׳ ח, כח; בבלי סוכה, דף נג ע״ב; ספרי דב׳, פר׳ עקב, סוף פי׳ מה; ב״ר (ווילנא), פר׳ נח, פר׳ לד, סי׳ י; מדת״ע (וורשא), פר׳ בראשית, סי׳ ז. **ומחבר רע ומשכן רע.** רמו מצנ׳ תורת ה״ח, מ״ז; במדב״ר (ווילנא), פר׳ קורח, פר׳ יח, סי׳ ה. **לשון הרע.** ע״פ תה׳ לד, יד. **בן ברית.** בגור בלשון תכמיס הרבה פעמיס, כמו: תוספתא סנהדרין פי״ח, ה״ד; מכילתי דר״י, פר׳ משפטים, מס׳ דכספא, פר׳ כ, ד״ה מדבר; ספרא, פר׳ אחרי מות, פר׳ ח, פי״ח, סי׳ ח. **ומדינה של גיהנם.** לשון תכמיס בהרבה מקומות, כמו: פדר״א פ׳ לח; מס׳ דרך ארץ פ״ז, ה״כ; בבלי ברכות, דף סח ע״ב; מתע״ד פל״ג, פ״ב.

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה· אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם· אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל־דִּבְרֵי תוֹרָה: (וְ)הַעֲרֶב נָא יְהוָה אֱלֹהֵינוּ
אֶת־דִּבְרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ· וּבְפִי־פִיּוֹת עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל· וְנִהְיֶה
אֲנַחְנוּ וְצֶאֱצָאֵינוּ· (וְצֶאֱצָאֵי צֶאֱצָאֵינוּ) וְצֶאֱצָאֵי עַמְּךָ בֵּית
יִשְׂרָאֵל· כֻּלָּנוּ יְרֵאֵי שְׁמֶךָ· וְלוֹמְדֵי תוֹרָתְךָ לִשְׁמָהּ· בָּרוּךְ אַתָּה
יְהוָה· הַמְלַמֵּד תּוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה· אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם· אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ
מִכָּל־הָעַמִּים· וְנָתַן לָנוּ אֶת־תּוֹרָתוֹ· בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה·
נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: צַו אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם אֶת־קָרְבָּנִי לַחְמִי לְאִשַּׁי רֵיחַ נִיחֹחִי תִּשְׁמְרוּ

ח"נ והערות

על דברי תורה. כן היא הגרסה הנבונה, וכך מנהגינו. וכן איתא בגאונים ובחלק מהראשונים, ראו במקורות בהרחבה. **הערב.** במח' רמ"ז ובולוניא הערב ללא ו"ו, וכן איתא בפסקי ריי"ד ברכות, דף יא, ע"ב, ובפסקי ריא"ז ברכות פ"א, ה"א, אות יח. בפירוש קד"א על אתר כתב שזהו מחלוקת הראשונים: לר"ת בוי"ו (ע"פ תוס' ברכות, דף מו ע"א), וכן במח' פרס, דף טו ע"א. ואילו הרמב"ם מנאה ברכה בפני עצמה. **וכן עיקר.** מכיון שהלשון משתנה ומדבר להבא **וכן נוהגין לומרה ללא וי"ו.** וראו בספר שבה"ל, ענין תפילה, שבולת א, ובסת"ר, סי' א, ענין מאה ברכות, דכתבו בפירוש שברכת התורה הרי הם ג' ברכות. אולם עיין שו"ע (או"ח סי' מ"ז, ס"ו) וברמ"א ובמשנ"ב מה שכתבו שם. **וצאצאי צאצאינו.** עיין שו"ע או"ח סימן מ"ז ס"ו ובמשנ"ב ס"ק ט' בשם המ"א שאין צריך לומר תיבות אלו. **תורתך לשמה.** בגמ' ליתא תיבת 'לשמה', אמנם כבר העיר ע"ז הרעק"א בגליון הש"ס, שהרי"ף כן גרס זאת, וכן הוא מנהגנו. וכתב בסדו' יעב"ץ, ח"א, סוף דף סד ע"א, דזה ע"פ חז"ל, 'והלמד תורה שלא לשמה נוח לו שלא נברא', ראו ברכות, דף יז ע"א; ילקו"ש תה', רמז תתע. וא"כ תיבת 'תורתך' איננה סוף הברכה, ולכך אין לה דין של מפסיק, ומפני זה התי"ו מנוקדת בשוא ולא בסגול.

מקורות

ברכת התורה מחר יום"כ. רמו' סי' יעב"ץ, ח"ת, דף סד ע"ת; חיי"ת ח"ת, כלל ט, סי' ג. **ברכת התורה.** בבלי ברכות, דף יא ע"ב; ע"פ סרע"ג ח"ת, סי' ב; סדו' רס"ג, עמ' שנח; שבה"ל, ענין תפילה, סי' ת, וסי' ה; סת"ר סי' ת, ענין מאה ברכות. רמו' פסקי ריי"ד, כתובות, דף ח ע"ת. **ברה"ת, פר' התמיד ומח"כ בר' כהניט.** רמו' ס' המכתם (מלבק), הל' פסד"ז, דף ה, ע"ת; מח' פרס, דף טו ע"ת - טז ע"ת. **על דברי תורה.** סרע"ג ח"ת, סי' ב; סדו' רס"ג, עמ' שנח; תשו' רי"ג מו"ח סי' ט; פסקי ריי"ד ברכות, דף יא ע"ב; פסקי ריא"ז ברכות, פ"ת, ה"ת, אות יח. **כפיון.** ע"פ ישע' נט, כא. **עמך בית ישרא"ל.** ע"פ יחז' נד, ל. **ונאמני נאמניון.** פסקי ריי"ד ברכות, דף יא ע"ב; פסקי ריא"ז ברכות, פ"ת, ה"ת, אות יח. ורמו' ב"ח או"ח סי' מז סק"ת; מח' פרס, דף טו ע"ת. **ירחי שמך.** תה' סת, ו. **ירחי שמך... תורתך.** ע"פ בבלי שבת, דף לא ע"ת, 'אדם שיש בו תורה ואין בו יראת שמים, דומה...'; שמו"ר (ווילנא), פר' ת, סי' טז, 'שכר היראה, תורה'. **ולומדי תורתך לשמה.** ספרי דב', פר' עקב, פי' מת, ד"ה לאהבה, ע"פ דב' יח, יג; מתע"ד פי"ת, פי"ג. **המלמד תורה לעמו ישרא"ל.** ע"פ שמ' כד, יב; מלא' ג, כב; מדה"ג (בובר), פר' יתרו, סי' טז; ילקו"ש שה"ש, רמז תתקל, ד"ה מראהו כלבנון; דני', רמז תתרסד, סוף ד"ה קדמיתא. **ברכת מאור בחר.** בבלי ברכות, דף יא ע"ב; סרע"ג ח"ת, סי' ב. **בחר בנו.** ע"פ דב' ז, ו. **ונתן לנו את תורתו.** ע"פ שמ' כד, יב; מלא' ג, כב. **לימוד בפיוס הברכות.** ירושלמי ברכות פ"ת, ה"ה 'והוא שנאמר על תתר'; סדו' רס"ג, עמ' שנח; פסקי ריא"ז ברכות פ"ת ה"ת אות יח. **סדר קרבנות.** בבלי מגילה, דף לא ע"ב. **וידבר ה'.** במ' כח, ב־ח. **פרשת התמיד.** סרע"ג ח"ת, סי' ב; תוס' ע"ז, דף יט ע"ב

לְהַקְרִיב לִי בְּמוֹעֲדוֹ: וְאָמַרְתָּ לָהֶם זֶה הָאִשֶּׁה אֲשֶׁר תַּקְרִיבוּ
לַיהוָה כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה תְּמִימִם שְׁנַיִם לַיּוֹם עֹלָה תָּמִיד:
אֶת־הַכֶּבֶשׂ אֶחָד תַּעֲשֶׂה בַבֹּקֶר וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַּעֲשֶׂה בֵּין
הָעַרְבָּיִם: וַעֲשִׂירִית הָאֵיפָה סֹלֶת לְמִנְחָה בָּלוּלָה בְּשֶׁמֶן כָּתִית
רְבִיעִת הַהִין: עֹלַת תָּמִיד הָעֲשָׂיָה בְּהַר סִינַי לְרֵיחַ נִיחֹחַ אִשֶּׁה
לַיהוָה: וְנִסְכּוֹ רְבִיעִת הַהִין לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד בַּקֹּדֶשׁ הַסֵּךְ נֶסֶךְ
שֵׁכָר לַיהוָה: וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַּעֲשֶׂה בֵּין הָעַרְבָּיִם כְּמִנְחַת
הַבֹּקֶר וּכְנִסְכּוֹ תַּעֲשֶׂה אִשֵּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה:

נוסח מוסיפים:

וּבְיוֹם הַשַּׁבָּת שְׁנֵי־כְבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה תְּמִימִם וּשְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים
סֹלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בַּשָּׁמֶן וְנִסְכּוֹ: עֹלַת שַׁבָּת בְּשַׁבַּתּוֹ
עַל־עֹלַת הַתָּמִיד וְנִסְכָּהּ:

תורה:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו
לֵאמֹר כֹּה תְבָרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל· אָמוֹר לָהֶם:
יְבָרֶכְךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה פָּנָיו אֵלֶיךָ וִיחֻנֶּךָּ: יִשָּׂא
יְהוָה פָּנָיו אֵלֶיךָ וְיָשֵׂם לְךָ שָׁלוֹם: וְשָׂמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל· וַאֲנִי אֲבָרְכֵם:
וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־דִּבְרֵי הַבְּרִית הַזֹּאת וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם לְמַעַן תַּשְׂכִּילוּ
אֵת כָּל־אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּן:

מקורות

ד״ס ישמ״ש; רמצ״ס, סדר תפילות כל השנה; פסקי ריע״ז ברכות פ״ע ס״ע אות י״ח; שבס״ל, ענין תפילה, סי׳ ה; סת״ר סוף סי׳ ע; גאסל״ל מו״ס, סי׳ מת, ס״ק ע. **וביום השבת.** במ׳ כח, ט־י; סרע״ג ת״ל, סי׳ ג, ומ״ב סי׳ כ; טור מו״ח, סי׳ מת. **וידבר ה׳ וכו׳ דבר אל אהרן.** במ׳ ו, כג־כז; מת פרס, דף עז ע״ל, עי׳ **10**; מת רומגיע, דף ו ע״ב. **ברכת כהנים.** תוס׳ ברכות, דף יע ע״ב ד״ס שבבר; רמצ״ס, סדר תפילות כל השנה; פסקי ריע״ז ברכות פ״ע ס״ע אות יח. **ושמרתם את דברי.** דצ׳ כט, ח; מת פרס, דף עז ע״ב; מת רומגיע, דף ו ע״ב.

נביאים:

לֹא־יָמ֗וּשׁ סֵ֚פֶר הַתּוֹרָ֣ה הַזֶּ֔ה מִפִּ֖יךָ וְהָגִ֣יתָ בּ֑וֹ יוֹמָ֥ם וָלָ֛יְלָה
לְמַ֥עַן תִּשְׁמֹ֖ר לַעֲשׂ֣וֹת כְּכָל־הַכָּת֣וּב בּ֑וֹ כִּי־אָ֣ז
תַּצְלִ֤יחַ אֶת־דְּרָכֶךָ֙ וְאָ֣ז תַּשְׂכִּ֔יל: הֲלֹ֥וא צִוִּיתִ֖יךָ חֲזַ֣ק וֶאֱמָ֑ץ
אַל־תַּעֲרֹ֥ץ וְאַל־תֵּחָ֖ת כִּ֣י עִמְּךָ֣ יְהוָ֔ה אֱלֹהֶ֖יךָ בְּכֹ֥ל אֲשֶׁר־תֵּלֵֽךְ׃
גְּאֻלֵּ֕נוּ יְהוָ֥ה צְבָא֖וֹת שְׁמ֑וֹ קְד֥וֹשׁ יִשְׂרָאֵֽל׃

כתובים:

אַשְׁרֵי הָאִ֗ישׁ אֲשֶׁ֤ר ׀ לֹ֤א הָלַ֗ךְ בַּעֲצַ֣ת רְשָׁעִ֑ים וּבְדֶ֥רֶךְ חַטָּאִ֥ים
לֹ֥א עָ֝מָ֗ד וּבְמוֹשַׁ֥ב לֵצִ֥ים לֹ֣א יָ֑שָׁב: כִּ֤י אִם־בְּתוֹרַ֖ת
יְהוָ֣ה חֶפְצ֑וֹ וּבְתוֹרָת֥וֹ יֶהְגֶּ֝ה יוֹמָ֗ם וָלָֽיְלָה: וְהָיָ֤ה כְּעֵ֨ץ׀ שָׁת֬וּל
עַל־פַּלְגֵ֣י מָ֭יִם אֲשֶׁ֣ר פִּרְי֑וֹ יִתֵּ֥ן בְּעִתּ֗וֹ וְעָלֵ֥הוּ לֹֽא־יִבּ֑וֹל וְכֹ֥ל
אֲשֶׁר־יַ֝עֲשֶׂ֗ה יַצְלִֽיחַ׃

משנה:

מֵאֵימָתַי קוֹרִין אֶת־שְׁמַע בְּעַרְבִית? מִשָּׁעָה שֶׁהַכֹּהֲנִים נִכְנָסִים
לֶאֱכוֹל בִּתְרוּמָתָן. עַד סוֹף הָאַשְׁמוּרָה הָרִאשׁוֹנָה.
דִּבְרֵי רִבִּי אֱלִיעֶזֶר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים עַד חֲצוֹת. רַבָּן גַּמְלִיאֵל
אוֹמֵר עַד שֶׁיַּעֲלֶה עַמּוּד הַשַּׁחַר׃

תלמוד:

תַּנְא. הֵיכָא קָאֵי דְּקַתָּנֵי מֵאֵימָתַי? וְתוּ. מַאי שְׁנָא דְּקַתָּנֵי
בְּעַרְבִית בְּרֵישָׁא? לִתְנֵי דְּשַׁחֲרִית בְּרֵישָׁא! תַּנָּא אַקְּרָא
קָאֵי. דִּכְתִיב וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ. וְהָכִי קַתָּנֵי. אֵימָתַי זְמַן קְרִיַּת

ח"נ והערות

בערבית. במח׳ רמ״ו: ׳בְּעַרְבִין׳, וכן בכולם. **דשחרית.** במח׳ רמ״ו ובולוניא: ׳דְּשַׁחֲרִין׳, וכן בכולם.

מקורות

לא ימוש ספר. יהו׳ א, ח־ט; צפ״ל, ענין תפילה, סי׳ ה; מת׳ פרס, דף טז ע״ב; מת׳ רומניא, דף ו ע״ב. **גאלנו ה׳.** יפע׳ מז, ד; מת׳ פרס, דף טז ע״ב. **תצרי המים.** תה׳ ע, ו־ג; מת׳ פרס, דף טז ע״ב - יח ע״ב; מת׳ רומניא, דף ו ע״ב. **מאימתי קורין.** מצע׳ ברכות פ״א, מ״א; צפ״ל, ענין תפילה, סי׳ ה; סת״ר סוף סי׳ ע; מת׳ רומניא, דף ו ע״ב. **תנא היכא קאי.** בבלי ברכות, דף ב ע״א; מת׳ רומניא, דף ז ע״א. **ובשכבך ובקומך.** דב׳

שְׁמַע דִּשְׁכִיבָה? מִשָּׁעָה שֶׁהַכֹּהֲנִים נִכְנָסִים לֶאֱכוֹל בִּתְרוּמָתָן·
וְאִי בָּעֵית אֵימָא· יָלִיף מִבְּרִיָּתוֹ שֶׁל עוֹלָם· דִּכְתִיב וַיְהִי־עֶרֶב
וַיְהִי־בֹקֶר יוֹם אֶחָד: אִי הָכִי· סֵיפָא דְּקַתָּנֵי בַּשַּׁחַר מְבָרֵךְ
בְּרִישָׁא· לְתֵנִי בָּעֶרֶב מְבָרֵךְ בְּרִישָׁא! תַּנָּא עַרְבִית תַּנָּא בְּרִישָׁא·
וְהָדָר תַּנָּא בְּשַׁחֲרִית· וְאַדְּקָאי בְּשַׁחֲרִית· מְפָרֵשׁ מִלֵּי דְּשַׁחֲרִית·
וְהָדָר מְפָרֵשׁ מִלֵּי דְּעַרְבִית:

אֵיזֶהוּ מְקוֹמָן שֶׁל־זְבָחִים? קָדְשֵׁי קָדָשִׁים שְׁחִיטָתָן בַּצָּפוֹן·
פַּר וְשָׂעִיר שֶׁל־יוֹם הַכִּפּוּרִים שְׁחִיטָתָן בַּצָּפוֹן· וְקִבּוּל
דָּמָן בִּכְלֵי שָׁרֵת בַּצָּפוֹן· וְדָמָן טָעוּן הַזָּיָה עַל־בֵּין הַבַּדִּים· וְעַל
הַפָּרֹכֶת· וְעַל־מִזְבַּח הַזָּהָב· מַתָּנָה אַחַת מֵהֶן מְעַכֶּבֶת· שִׁיְּרֵי
הַדָּם הָיָה שׁוֹפֵךְ עַל יְסוֹד מַעֲרָבִי שֶׁל־מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן· וְאִם־לֹא
נָתַן· לֹא עִכֵּב:

פָּרִים הַנִּשְׂרָפִים וּשְׂעִירִים הַנִּשְׂרָפִים שְׁחִיטָתָן בַּצָּפוֹן· וְקִבּוּל
דָּמָן בִּכְלֵי שָׁרֵת בַּצָּפוֹן· וְדָמָן טָעוּן הַזָּיָה עַל־הַפָּרֹכֶת
וְעַל־מִזְבַּח הַזָּהָב· מַתָּנָה אַחַת מֵהֶן מְעַכֶּבֶת· שִׁיְּרֵי הַדָּם הָיָה
שׁוֹפֵךְ עַל יְסוֹד מַעֲרָבִי שֶׁל־מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן· וְאִם־לֹא נָתַן· לֹא
עִכֵּב· אֵלּוּ וָאֵלּוּ נִשְׂרָפִין בְּבֵית הַדֶּשֶׁן:

חַטֹּאת הַצִּבּוּר וְהַיָּחִיד· אֵלּוּ הֵן חַטֹּאת הַצִּבּוּר· שְׂעִירֵי רָאשֵׁי
חֳדָשִׁים וְשֶׁל־מוֹעֲדוֹת· שְׁחִיטָתָן בַּצָּפוֹן· וְקִבּוּל דָּמָן

מקורות

ו, ז. **ויהי ערב.** בר' א, ה. **משנת מיזמו.** סרע"ג ח"ת, סי' ג; תוס' ע"ז, ד"ה יצא; שבה"ל, ענין תפילה, סי' ה; סת"ר סוף סי' ח. **מיזמו מקומן.** מכ' זבחים פ"ה, מ"ח. **שחיטתן בצפון.** ע"פ ויק' ו, יא - ו, יח. **וקיבול דמן בכלי שרת.** בבלי זבחים, דף נ ע"ב, ע"פ ויק' ז, נ. **ודמן טעון הזיה.** ע"פ ויק' ט, יד. **ועל הפרוכת.** ע"פ ויק' ט, טז. בבלי זבחים, דף מ ע"ב, ע"פ ויק' ד, כ. **שירי הדם היה שופך.** ע"פ ויק' ד, ז. **ואם לא נתן לא עכב.** בבלי זבחים, דף נב ע"ב, ע"פ ויק' ט, כ. **פריס הנשרפים.** מכ' זבחים פ"ה, מ"ב. **ושעירים הנשרפים.** ויק' ד, כא - טז, כז. **שחיטתן בצפון.** ע"פ ויק' ו, יא - ו, יח. **נשרפין בבית הדשן.** ע"פ ויק' ד, יב - ו, ד. **תמחות הלימור.** מכ' זבחים פ"ה, מ"ג.

ח"נ והערות

מועדות. בל' המקרא, רוב פעמים, הוא בלשון זכר 'מועדים', כמו ויק' כג, ד, ופעם אחת בא 'מועדות' בלשון נקבה, בדה"ב ח, יג. אמנם בלשון חכמים, שניהם משמשים כאחת.

בִּכְלֵי שָׁרֵת בַּצָּפוֹן. וְדָמָן טָעוּן אַרְבַּע מַתָּנוֹת עַל־אַרְבַּע קְרָנוֹת.
כֵּיצַד? עָלָה בַכֶּבֶשׁ. וּפָנָה לַסּוֹבֵב. וּבָא־לוֹ לְקֶרֶן דְּרוֹמִית
מִזְרָחִית. מִזְרָחִית צְפוֹנִית. צְפוֹנִית מַעֲרָבִית. מַעֲרָבִית
דְּרוֹמִית. שְׁיָרֵי הַדָּם הָיָה שׁוֹפֵךְ עַל יְסוֹד דְּרוֹמִי. וְנֶאֱכָלִין
לִפְנִים מִן־הַקְּלָעִים. לִזְכָרֵי כְהֻנָּה. בְּכָל־מַאֲכָל לְיוֹם וָלַיְלָה.
עַד־חֲצוֹת:

הָעוֹלָה קֹדֶשׁ קָדָשִׁים. שְׁחִיטָתָהּ בַּצָּפוֹן. וְקִבּוּל דָּמָהּ בִּכְלֵי
שָׁרֵת בַּצָּפוֹן. וְדָמָהּ טָעוּן שְׁתֵּי מַתָּנוֹת שֶׁהֵן אַרְבַּע.
וּטְעוּנָה הֶפְשֵׁט. וְנִתּוּחַ. וְכָלִיל לָאִשִּׁים:

זִבְחֵי שַׁלְמֵי צִבּוּר וַאֲשָׁמוֹת. אֵלּוּ הֵן אֲשָׁמוֹת. אֲשַׁם גְּזֵלוֹת.
אֲשַׁם מְעִילוֹת. אֲשַׁם שִׁפְחָה חֲרוּפָה אֲשַׁם נָזִיר. אֲשַׁם
מְצוֹרָע. אָשָׁם תָּלוּי. שְׁחִיטָתָן בַּצָּפוֹן. וְקִבּוּל דָּמָן בִּכְלֵי שָׁרֵת
בַּצָּפוֹן. וְדָמָן טָעוּן שְׁתֵּי מַתָּנוֹת שֶׁהֵן אַרְבַּע. וְנֶאֱכָלִין לִפְנִים
מִן־הַקְּלָעִים לִזְכָרֵי כְהֻנָּה. בְּכָל־מַאֲכָל. לְיוֹם וָלַיְלָה. עַד חֲצוֹת:

הַתּוֹדָה וְאֵיל נָזִיר קָדָשִׁים קַלִּים. שְׁחִיטָתָן בְּכָל־מָקוֹם
בָּעֲזָרָה. וְדָמָן טָעוּן שְׁתֵּי מַתָּנוֹת שֶׁהֵן אַרְבַּע.
וְנֶאֱכָלִין בְּכָל־הָעִיר. לְכָל־אָדָם. בְּכָל־מַאֲכָל. לְיוֹם וָלַיְלָה. עַד
חֲצוֹת. הַמּוֹרָם מֵהֶם כַּיּוֹצֵא בָהֶם. אֶלָּא שֶׁהַמּוֹרָם נֶאֱכָל לַכֹּהֲנִים.
לְנָשֵׁיהֶם וְלִבְנֵיהֶם וּלְעַבְדֵיהֶם:

מקורות

נאכלין לפנים מן הקלעים. ע״פ ו, יט. **ליום ולילה.** ע״פ ויק׳ ז, טו. **עד חצות.** רמ״ו מכ׳ ברכות פ״ח, מ״ח. **העולה קודש.** מכ׳ זבחים פ״ה, מ״ד. **שחיטתה בצפון.** ע״פ ויק׳ ו, יח. **שתי מתנות שהן ארבע.** בבלי זבחים, דף נג ע״ב, ע״פ ויק׳ ח, טו. **וטעונה הפשט וניתוח.** ע״פ ויק׳ ו, ו. **וכליל לאשים.** ע״פ ויק׳ ו, ט. **זבחי שלמי.** מכ׳ זבחים פ״ה, מ״ה. **אשם נזיר.** במ׳ ו, ט־יב. **אשם מצורע.** ויק׳ יד, י־כ. **אשם תלוי.** ויק׳ ה, יז־יט. **ונאכלין לפנים וכו׳ לזכרי כהונה.** ע״פ ויק׳ ז, ו. **התודה ואיל.** מכ׳ זבחים פ״ה, מ״ו. **התודה.** ויק׳ ז, יא־טו. **ואיל נזיר.** במ׳ ו, יג־כא. **בכל העיר.** ע״פ ויק׳ ו, יג. **ליום ולילה.** בבלי זבחים, דף לו ע״ב, ע״פ ויק׳ ז, טו. **עד חצות.** רמ״ו מכ׳ ברכות פ״ח, מ״ח. **לנשיהם ולבניהם.** ע״פ ויק׳ ו, יד.

שְׁלָמִים קָדָשִׁים קַלִּים· שְׁחִיטָתָן בְּכָל־מָקוֹם בָּעֲזָרָה· וְדָמָן טָעוּן שְׁתֵּי מַתָּנוֹת שֶׁהֵן אַרְבַּע· וְנֶאֱכָלִין בְּכָל־הָעִיר· לְכָל־אָדָם· בְּכָל־מַאֲכָל· לִשְׁנֵי יָמִים וְלַיְלָה אֶחָד· הַמּוּרָם מֵהֶם כַּיּוֹצֵא בָּהֶם· אֲבָל שֶׁהַמּוּרָם נֶאֱכָל לַכֹּהֲנִים· לְנָשֵׁיהֶם וְלִבְנֵיהֶם וּלְעַבְדֵיהֶם:

הַבְּכוֹר וְהַמַּעֲשֵׂר וְהַפֶּסַח קָדָשִׁים קַלִּים· שְׁחִיטָתָן בְּכָל־מָקוֹם בָּעֲזָרָה· וְדָמָן טָעוּן מַתָּנָה אַחַת· וּבִלְבַד שֶׁיִּתֵּן כְּנֶגֶד הַיְסוֹד· שְׁנָה בַאֲכִילָתָן· הַבְּכוֹר נֶאֱכָל לַכֹּהֲנִים· וְהַמַּעֲשֵׂר לְכָל־אָדָם· וְנֶאֱכָלִין בְּכָל־הָעִיר· בְּכָל־מַאֲכָל· לִשְׁנֵי יָמִים וְלַיְלָה אֶחָד· הַפֶּסַח אֵינוֹ נֶאֱכָל אֶלָּא בַלַּיְלָה· וְאֵינוֹ נֶאֱכָל אֶלָּא עַד־חֲצוֹת· וְאֵינוֹ נֶאֱכָל אֶלָּא לִמְנוּיָו· וְאֵינוֹ נֶאֱכָל אֶלָּא צָלִי:

יש מומרים:

וְשָׁחַט אֹתוֹ עַל יֶרֶךְ הַמִּזְבֵּחַ צָפְנָה לִפְנֵי יְהוָה וְזָרְקוּ בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת־דָּמוֹ עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:

גרייתא דרבי ישמעאל:

רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר· בִּשְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת הַתּוֹרָה נִדְרֶשֶׁת· א מִקַּל־וָחֹמֶר· ב מִגְּזֵרָה שָׁוָה· ג מִבִּנְיַן אָב מִכָּתוּב אֶחָד·

מקורות

שלמים קדשים. מכ' זבחים פ"ה, מ"ז. **שחיטתן בכל מקום בעזרה.** ע"פ ויק' ג, ח. **לשני ימים ולילה אחד.** ע"פ ויק' ז, ח. **הבכור והמעשר.** מכ' זבחים פ"ה, מ"ח. **הבכור.** שמ' יג, ב. **והמעשר.** ויק' כז, לב. **והפסח.** שמ' יב, ג-יא. **הבכור נאכל לכהנים.** ע"פ במ' יח, יח. **ונאכלין בכל העיר.** ע"פ דב' יב, ו. **לימו נאכל אלא בלילה.** ע"פ שמ' יב, ח. **אלא עד חצות.** בכלי זבחים, פה מ"ב, ע"פ שמ' יב, ח - יב, יב. **אלא למנויו.** ע"פ שמ' יב, ד. **אלא צלי.** ע"פ שמ' יב, ח. **י"ג פסוק וזבחו.** ב"י או"ח, סי' ל, אות ח, בשם י"ו ב"ר יקר, ע"פ ויק"ר (מרגליות), פר' ב, סי' יא; שו"ע או"ח, סי' ל, ס"ח. **וזבחו אותו על ירך.** ויק' א, יא. **ברייתא דר"י.** סרע"ג ח"ל, סי' ג; תשובה"ג החדשות סי' כז; תוס' ע"ז, פה יט ע"ב, ד"ה ישמ"א.

ח"נ והערות

ברייתא דר"י. במח' רמ"ו ובולוניא מופיע בשינויים קלים. **רבי.** נקוד בחיריק. כן הוא בהרבה סדו' לנוסחאות של עדות שונות. ומוכח כן מהגמ' בבלי, שבת דף קטו ע"א, דאיתא: 'רבן גמליאל בריבי', וכתב ע"ז רש"י, 'לא שהיה בנו של רבי, אלא אדם גדול קרי **בריבי**', עכ"ד. וראו שבשניהם בא מלא יו"ד, להורות על קריאתו שהוא נקוד בחיריק. וכתב ב'מגן אבות' לרשב"ץ, אבות פ"ב, מ"א: 'ודע, כי הקריאה הקדומה היא רבי, הרי"ש בחיריק', עכ"ד. **התורה נדרשת.** מנהגנו שלא לומר 'נדרשת בהן'. וכן איתא בכל ה'תורת

ר' ישמעאל אומר. ריש ספרא, הנקרא 'תורת כהנים'. והיא כמעין הקדמה לספרא'. **מקל וחומר.** בבלי ב"ק, דף כה ע"ב; ב"ר (ווילנא), פר' נב, סי' ז. **מגזרה שוה.** ע"פ בבלי סנהדרין, דף נד ע"ב, 'אפילו אמר כל התורה כולה מן הסמיס... תן מגזרה

וּמִבִּנְיַן אָב מִשְּׁנֵי כְתוּבִים. ד מִכְּלָל וּפְרָט. ה וּמִפְּרָט וּכְלָל. ו מִכְּלָל וּפְרָט וּכְלָל. אִי אַתָּה דָן אֶלָּא כְּעֵין הַפְּרָט. ז מִכְּלָל שֶׁהוּא צָרִיךְ לִפְרָט. וּמִפְּרָט שֶׁהוּא צָרִיךְ לִכְלָל. ח וְכָל־דָּבָר שֶׁהָיָה בִכְלָל וְיָצָא מִן־הַכְּלָל לְלַמֵּד. לֹא לְלַמֵּד עַל־עַצְמוֹ יָצָא. אֶלָּא לְלַמֵּד עַל־הַכְּלָל כְּלוֹ יָצָא. ט וְכָל־דָּבָר שֶׁהָיָה בִכְלָל. וְיָצָא לִטְעוֹן טָעוּן אַחֵר שֶׁהוּא כְעִנְיָנוֹ. יָצָא לְהָקֵל וְלֹא לְהַחֲמִיר. י וְכָל־דָּבָר שֶׁהָיָה בִכְלָל וְיָצָא לִטְעוֹן טָעוּן אַחֵר שֶׁלֹּא כְעִנְיָנוֹ. יָצָא לְהָקֵל וּלְהַחֲמִיר. יא וְכָל־דָּבָר שֶׁהָיָה בִכְלָל וְיָצָא לִדּוֹן בְּדָבָר הֶחָדָשׁ. אִי אַתָּה יָכוֹל לְהַחֲזִירוֹ לִכְלָלוֹ. עַד שֶׁיַּחֲזִירֶנּוּ הַכָּתוּב לִכְלָלוֹ בְּפֵרוּשׁ. יב וְדָבָר הַלָּמֵד מֵעִנְיָנוֹ. וְדָבָר הַלָּמֵד מִסּוֹפוֹ. יג וְכֵן שְׁנֵי כְתוּבִים הַמַּכְחִישִׁים זֶה אֶת־זֶה. עַד שֶׁיָּבֹא הַכָּתוּב הַשְּׁלִישִׁי וְיַכְרִיעַ בֵּינֵיהֶם:

אֵלּוּ דְּבָרִים שֶׁאֵין לָהֶם שִׁעוּר. הַפֵּאָה וְהַבִּכּוּרִים וְהָרָאָיוֹן וּגְמִילוּת חֲסָדִים וְתַלְמוּד תּוֹרָה. אֵלּוּ דְּבָרִים שֶׁאָדָם אוֹכֵל פֵּרוֹתֵיהֶן בָּעוֹלָם הַזֶּה וְהַקֶּרֶן קַיֶּמֶת לוֹ לָעוֹלָם הַבָּא. כִּבּוּד אָב וָאֵם. וּגְמִילוּת חֲסָדִים. וְהַבָאַת שָׁלוֹם בֵּין אָדָם לַחֲבֵרוֹ. וְתַלְמוּד תּוֹרָה כְּנֶגֶד כֻּלָּם:

ח"ג והערות

כהנים' ללא 'בהן', והרשב"ם במס' בב"ב, דף קיא ע"א, ד"ה מדין, הוא שגרם זאת. וראו יעב"ץ בסידורו ח"א, דף פ ע"ב. **טעון אחר.** בריי"ש, ולא אחד בדל"ת, כ"ה מנהגנו וכן איתא במח' ובתו"כ. וראו כאן במקורות, שהם חלק מהספרים שגורסים 'אחר' בריי"ש.

מקורות

סוס זו, זה הוא כי דבר כ' בזה'; פסחים, דף סו, סוף ע"ח. **מזקו כנופי תורה** - רכ"י כתובות, דף ג ע"ח, ד"ה שוויה רבק. **טעון אחר.** תו"כ; ר"ם עמ"ס נגעים פ"ג, מ"ד; סד"ר סי' יג; תוי"ח ח"ח תות יח; כלבו סי' ג. **אלו דברים שאין להם שיעור.** מכ' פאה פ"ח, מ"ח; סדו' רס"ג, עמ' שנח; תוס' ברכות, דף יח ע"ב, ד"ה שכבר; רמב"ם, סדר תפילות כל השנה; במח' פרס, דף ח ע"ח, המוסח דומה עם הוספות. מכת 'אלו דברים' לאחר ברייתא דר"י, מח' רומניח, דף ז ע"ח. **הפאה.** ע"פ ויק' יט, ט; כג, כב. **והבכורים.** ע"פ שמ' כג, יט; לד, כו. **והראיון.** ע"פ שמ' כג, ח; לד, כג. ראו רע"ב על אתר. **וגמילות חסדים.** ע"פ ירושלמי מס' פאה פ"ח, ה"ח, 'הדא דתימר בגופו'; ילקו"ש תורה, רמז רמה; רמב"ם, הל' אבל, פי"ד, ה"ח. ראו ירושלמי מס' פאה פ"ח, ה"ח, 'גמ"ח שקולות כנגד כל מצותיה של תורה'; בבלי סוכה, דף מט ע"ב, 'גמ"ח... בין בגופו בין בממונו... בין לעשיר בין לעשירים... בין לאיש בין לאשה'. **ותלמוד תורה.** ע"פ יהו' ח, ח; תוספתא ע"ז (לוקרמאנדן), פ"ח, ה"כ; ירושלמי פאה פ"ח, ה"ח. **אלו דברים שאדם אוכל וכו'.** נמצא גם בבבלי שבת, דף קכז ע"ח; מדת"ס (וורשא), פר' יתרו, סי' יד. **כיבוד אב ואם.** ע"פ בבלי קידושין, דף מ ע"ח, ע"פ דב' ה, טז. **וגמ"ח.** ירושלמי פאה פ"ח, ה"ח, ע"פ מש' כא, כא; בבלי ב"ב, דף ט ע"ב, 'כל הרודף אחר צדקה, הקב"ה ממציא לו מעות ושובה בהן צדקה'. **והכנסת שלום.** ירושלמי פאה פ"ח, ה"ח ובבלי קידושין, דף מ ע"ח, ע"פ תה' לד, טו. **ותלמוד תורה כנגד כולם.** ע"פ

אָמַר רִבִּי זֵירָא. בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל הֵן שֶׁחָמְרוּ עַל־עַצְמָן. שֶׁאֲפִלּוּ רוֹאוֹת טִפַּת דָּם כְִּחַרְדָּל. יוֹשְׁבוֹת עָלֶיהָ שִׁבְעָה נְקִיִּים:

תָּנָא דְּבֵי אֵלִיָּהוּ כָּל־הָאוֹמֵר הֲלָכָה וְשׁוֹנֶה בָּהּ מֻבְטָח לוֹ שֶׁהוּא בֶּן־הָעוֹלָם הַבָּא שֶׁנֶּאֱמַר. הֲלִיכוֹת עוֹלָם לוֹ. אַל־תִּקְרֵי הֲלִיכוֹת אֶלָּא הֲלָכוֹת:

מַזְכִּירִין יְצִיאַת מִצְרַיִם בַּלֵּילוֹת. אָמַר רִבִּי אֶלְעָזָר בֶּן־עֲזַרְיָה. הֲרֵי אֲנִי כְּבֶן־שִׁבְעִים שָׁנָה וְלֹא זָכִיתִי שֶׁתֵּאָמֵר יְצִיאַת מִצְרַיִם בַּלֵּילוֹת. עַד שֶׁדְּרָשָׁהּ בֶּן־זוֹמָא שֶׁנֶּאֱמַר. לְמַעַן תִּזְכֹּר אֶת־יוֹם צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ. יְמֵי חַיֶּיךָ הַיָּמִים. כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ הַלֵּילוֹת. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים. יְמֵי חַיֶּיךָ הָעוֹלָם הַזֶּה. כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ לְהָבִיא לִימוֹת הַמָּשִׁיחַ:

אָמַר רִבִּי אֶלְעָזָר. אָמַר רִבִּי חֲנִינָא. תַּלְמִידֵי חֲכָמִים מַרְבִּים שָׁלוֹם בָּעוֹלָם. שֶׁנֶּאֱמַר. וְכָל־בָּנַיִךְ לִמּוּדֵי יְהוָה וְרַב שְׁלוֹם בָּנָיִךְ. אַל־תִּקְרֵי בָּנָיִךְ אֶלָּא בּוֹנָיִךְ. יְהִי־שָׁלוֹם בְּחֵילֵךְ שַׁלְוָה בְּאַרְמְנוֹתָיִךְ:

בָּרוּךְ אֱלֹהֵינוּ שֶׁבְּרָאָנוּ לִכְבוֹדוֹ. וְהִבְדִּילָנוּ מִן־הַתּוֹעִים. וְנָתַן לָנוּ תּוֹרָתוֹ תּוֹרַת אֱמֶת. הוּא יִפְתַּח לִבֵּנוּ לְתוֹרָתוֹ וְיָשֵׂם

מקורות

ירושלמי מס׳ פסח פ״ח, ה״ח, יחד חמר חפילו כל העולם כולו חיגו שוה לדבר חחד של תורה, ואד חמר, חפילו כל מלותיה של תורה חיגן שוות לדבר חחד מן התורה׳. **אמר ר״ז.** בבלי ברכות, דף לח ע״ח; רמב״ם, סדר תפילות כל השנה; מח׳ רומניה, דף ז ע״ח. **תנדב״א.** ע״פ בבלי מגילה, דף כח ע״ב; נדה, דף עג ע״ח; רמב״ם, סדר תפילות כל השנה; מח׳ רומניה, דף ז ע״ח. **בן העולם הבא.** ע״פ רשו״י בבא, דף קנג ע״ח, ד״ה אם בן עולם. **הליכות עולם.** חבק׳ ג, ו. **מזכירין יצ״מ.** מסי׳ ברכות פ״ח, מ״ב. **יציאת מצרים.** ע״פ במ׳ טו, מא. **הרי אני כבן שבעים שנה.** רשו בבלי ברכות, דף כח ע״ח. **ולא זכיתי** - ולא נאמתי. רע״ג על אתר, ע״פ בבלי נדה, דף לח ע״ב. **למען תזכור.** דב׳ טז, ג. **תמר ר״ש.** תד״ע סוף פ׳ מח; ירושלמי ברכות סוף פ״ט; בבלי ברכות, דף סד ע״ח; רמב״ם, סדר תפילות כל השנה. **וכל ימיך.** יבע׳ נד, יג. **יהי שלום.** תס׳ קכב, ז. **ברוך תלטיו.** סרע״ג ח״ח, סי׳ סה; סדו׳ רס״ג, עמ׳ כה ועמ׳ מ; שבה״ל, ענין תפילה, סי׳ מד; סח״ר סי׳ ז, ענין קדיעת דסידרח. יסוד המוסח נמלח גם ברמב״ם, סדר תפילות, נוסח הקדיש. **שברחנו לכבודו.** ע״פ יבע׳ מג, ז. **והבדילנו מן התועים.** ע״פ ויק׳ כ, כו; מ״ח ח, נג. **ונתן לנו תורתו.** ע״פ מס״ו פי״ג, ה״ו. **תורת חמת.** ע״פ מלח׳ ב, ו; תס׳ קיט, קמב; לשון זה שגור בפי חכמים לרוב, כמו: בבלי ב״מ, דף עה ע״ב; ספרח, פר׳ שמיני, פר׳ ח, לח; מס״ו פי״ג, ה״ו; שמו״ר (ווילנא), פר׳ משפטים, פר׳ ל, סי׳ יב.

ח״נ והערות

יהי שלום בחילך. פסוק זה לא נמצא במחז׳ רמ״ו, וכן איננו באד״נ, סוף פ׳ מח, ובירושלמי ברכות, סוף פ״ט. אבל בבבלי ברכות, סוף דף סד ע״א, מובא פסוק זה.

בְּלִבֵּנוּ לְאַהֲבָה אוֹתוֹ. וּלְיִרְאָה אוֹתוֹ. וְלַעֲשׂוֹת רְצוֹנוֹ בְּלֵבָב שָׁלֵם). לְמַעַן לֹא נִיגַע לָרִיק וְלֹא נֵלֵד לַבֶּהָלָה. וְנִירַשׁ חֶקֶךְ. וְנִזְכֶּה לְתַלְמוּד תּוֹרָה וּלְמַעֲשִׂים טוֹבִים וּלְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא:

קדיש דרבנן:

יִתְגַּדַּל וְיִתְקַדַּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא. בְּעָלְמָא דִּבְרָא כִרְעוּתֵהּ. וְיַמְלִיךְ מַלְכוּתֵהּ בְּחַיֵּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל־בֵּית־יִשְׂרָאֵל בַּעֲגָלָא וּבִזְמַן קָרִיב. וְאִמְרוּ אָמֵן:

יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ. לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא.

יִתְבָּרַךְ וְיִשְׁתַּבַּח וְיִתְפָּאַר וְיִתְרוֹמַם וְיִתְנַשֵּׂא וְיִתְהַדַּר וְיִתְעַלֶּה וְיִתְהַלַּל שְׁמֵהּ דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא:

לְעֵלָּא לְעֵלָּא מִן־כָּל־בִּרְכָתָא. שִׁירָתָא. תֻּשְׁבְּחָתָא וְנֶחֱמָתָא דַּאֲמִירָן בְּעָלְמָא. וְאִמְרוּ אָמֵן:

עַל־יִשְׂרָאֵל וְעַל־רַבָּנָן. וְעַל־תַּלְמִידֵיהוֹן וְעַל־(כָּל־)תַּלְמִידֵי תַלְמִידֵיהוֹן (דְּיָתְבִין) דְּעָסְקִין בְּאוֹרַיְתָא (קַדִּשְׁתָּא) דִּי בְּאַתְרָא הָדֵן וְדִי בְכָל־אֲתַר וַאֲתַר. יְהֵא (לָנָא וּ)לְהוֹן וּלְכוֹן שְׁלָמָא וְחִנָּא וְחִסְדָּא וְרַחֲמִין (וְחַיֵּי אֲרִיכֵי) וּמְזוֹנֵי רְוִיחִין מִן־קֳדָם מָרֵהּ שְׁמַיָּא וְאַרְעָא וְאִמְרוּ אָמֵן:

יְהֵא שְׁלָמָא רַבָּא מִן־שְׁמַיָּא וְחַיִּים טוֹבִים עָלֵינוּ וְעַל־כָּל־יִשְׂרָאֵל. וְאִמְרוּ אָמֵן:

עֹשֶׂה שָׁלוֹם בִּמְרוֹמָיו. הוּא בְּרַחֲמָיו. יַעֲשֶׂה שָׁלוֹם עָלֵינוּ וְעַל־כָּל־יִשְׂרָאֵל. אָמֵן:

ח"נ והערות

ולחיי העולם הבא. במח' רמ"ו ובולוניא מופיע שאומרים כאן קטע או"א תבא' וכו'. וכהיום לא נוהגים לאמרו.

מקורות

ולירלאה לומו. ע"פ דצ' ו, כה; בבלי ברכות, דף לג ע"ב; ילקו"ש תורה, רמז תתנה. **ולעשות לרוני.** ע"פ תס' מ, ט; קמנ, י. **בלבב שלם.** ע"פ דצ' יח, יג. **לא ניגע וכו' לבהלה.** ע"פ ישע' סה, כג. **ולחיי העולם הבא.** ע"פ בבלי ברכות, דף יז ע"ב.

ז"פ קדיש בכל יום. המו"ז מ"ב, הל' מוצ"ש סי' פט, כ; בבס ר"ח מוועמש שזה תקנת תכנה"ג; שבה"ל, ענין תפילה, סי' ח ע"פ תס' קיט, קסד. **קדיש דרבנן.** מחבר בבבלי סוטה, דף מט ע"ב; רמו"ז הרמב"ס הל' ק"ש, פ"ח, ה"ל; מג"ח או"ח סי' נד, סק"ג; מו"ק או"ח סי' קלב; ח"ר או"ח סי' קנה, סק"ח. **נוסח קדיש דרבנן.** מנהג מרבלייחה, פסחי, עמ' 159; ס' כלבו סי' לו, וסו' מ מחבר בקנרה; תבודרהם, הקדיש ופירושו. רמו רמב"ס, סדר תפילות כל השנה, נוסח הקדיש. **דעסקין בתורייתא.** ע"פ תי"ו בר' ל, יח. **בכל מאד.** ע"פ תי"ר שמ' כ, כח. **להון.** תרגום יעש' מז, ה. **וחנה וחסדא.** ע"פ תס' ג, ח. **ורחמין.** ע"פ דני' ג, יח. **מרה שמיא ומרעא.** ע"פ עזר' ה, יח.

תהלים

עומדים וגוהגים לומר פעמיים את שני הפסוקים להלן:

יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים׃ יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים׃

יְהוָה מֶלֶךְ׃ יְהוָה מָלָךְ׃ יְהוָה יִמְלֹךְ לְעֹלָם וָעֶד׃ ע״כ.

יְהִי כְבוֹד יְהוָה לְעוֹלָם יִשְׂמַח יְהוָה בְּמַעֲשָׂיו׃ יְהִי שֵׁם יְהוָה מְבֹרָךְ
מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם׃ מִמִּזְרַח שֶׁמֶשׁ עַד מְבוֹאוֹ מְהֻלָּל שֵׁם יְהוָה׃ רָם עַל כָּל גּוֹיִם
יְהוָה עַל הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ׃ יְהוָה שִׁמְךָ לְעוֹלָם יְהוָה זִכְרְךָ לְדֹר וָדֹר׃ יְהוָה
בַּשָּׁמַיִם הֵכִין כִּסְאוֹ וּמַלְכוּתוֹ בַכֹּל מָשָׁלָה׃ בָּרְכוּ יְהוָה מַלְאָכָיו גִּבֹּרֵי כֹחַ
עֹשֵׂי דְבָרוֹ לִשְׁמֹעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ׃ בָּרְכוּ יְהוָה כָּל צְבָאָיו מְשָׁרְתָיו עֹשֵׂי רְצוֹנוֹ׃
בָּרְכוּ יְהוָה כָּל מַעֲשָׂיו בְּכָל מְקוֹמוֹת מֶמְשַׁלְתּוֹ בָּרְכִי נַפְשִׁי אֶת יְהוָה׃

מִזְמוֹר לְתוֹדָה׃ הָרִיעוּ לַיהוָה כָּל הָאָרֶץ׃
עִבְדוּ אֶת יְהוָה בְּשִׂמְחָה בֹּאוּ לְפָנָיו בִּרְנָנָה׃
דְּעוּ כִּי יְהוָה הוּא אֱלֹהִים הוּא עָשָׂנוּ וְלוֹ אֲנַחְנוּ
עַמּוֹ וְצֹאן מַרְעִיתוֹ׃ בֹּאוּ שְׁעָרָיו בְּתוֹדָה
חֲצֵרֹתָיו בִּתְהִלָּה הוֹדוּ לוֹ בָּרְכוּ שְׁמוֹ׃
כִּי טוֹב יְהוָה לְעוֹלָם חַסְדּוֹ וְעַד דֹּר וָדֹר אֱמוּנָתוֹ׃

מקורות

זמירות. ע״פ בבלי ברכות, דף לב ע״ב ׳לעולם יסדר אדם שבחו של הקב״ה ואח״כ יתפלל׳; לבעל תשוה״ג החדשות, סי׳ נח; הזמירות הסם מדאורייתא; סרע״ג ח״ב, סי׳ קכד; סדו׳ רשב״ג, פ״ס, עמ׳ נח; שבה״ל, סדר יוה״כ, סי׳ ציט; סת״ר סי׳ עד; סה״ת סי׳ מח. **עומדים.** סחב״ר סי׳ יח; סה״ת סי׳ מח. **ה׳ הוא.** מ״ח יח, לט; רמו רבינו יונה, על הרי״ף ברכות, דף כד ע״ב. **ה׳ מלך וכו׳ לעולם ועד.** מס״ו פי״ד, ה״ד; תהמ״ד (חיינצעטיין), קדושת, עמ׳ **501**, ד״ה ברכי נפשי; רמב״ם, סדר תפילות כל השנה; שבה״ל, ענין שבת, סי׳ טו; סת״ר סי׳ טו ענין שחרית של שבת; סה״ת סי׳ מח. **ה׳ מָלָךְ.** תה׳ י, טז. **ה׳ יִמְלֹךְ.** תה׳ קמו, ח. **ה׳ ימלוך.** שמ׳ טו, יח. **יהי כבוד ה׳.** תה׳ קד, לא; מס״ו פי״ח, ה״ח. **ישמח ישראל.** תה׳ קמט, ב. **ימלוך ה׳ לעולם.** תה׳ קמו, י. **ברוך ה׳ מלהים.** תה׳ עב, יח-יט. **מזמור לתודה.** תה׳ ק, ג-ה; רמו ויק״ר (ווילנא), פר׳ לו, פר׳ ט, סי׳ ז; בבלי שבועות, דף טו ע״ב, וברכ״י ד״ה ת״ר. **תמירתו בשבת ולא נחול.** שבה״ל, ענין שבת, סי׳ טו, והביא בשם תחיו רשב״ץ טעם לדבר זה; סת״ר סי׳ טו, ענין שחרית של שבת; ורמו בספ״ר, בסוף הקדמה להלי ברכות.

ח״נ והערות

ה׳ הוא האלהים. פסוק זה והמנהג לכפול את שני הפסוקים, אינם מופיעים במחז׳ הקדומים. הפסוק הראשון נהגו לאמרו לאחרונה עפ״י מנהג ק״ק רומה.

הוֹדוּ לַיהוָה כִּי־טוֹב כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ׃
הוֹדוּ לֵאלֹהֵי הָאֱלֹהִים כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ׃
הוֹדוּ לַאֲדֹנֵי הָאֲדֹנִים כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ׃
לְעֹשֵׂה נִפְלָאוֹת גְּדֹלוֹת לְבַדּוֹ כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ׃
לְעֹשֵׂה הַשָּׁמַיִם בִּתְבוּנָה כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ׃
לְרֹקַע הָאָרֶץ עַל־הַמָּיִם כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ׃
לְעֹשֵׂה אוֹרִים גְּדֹלִים כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ׃
אֶת־הַשֶּׁמֶשׁ לְמֶמְשֶׁלֶת בַּיּוֹם כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ׃
אֶת־הַיָּרֵחַ וְכוֹכָבִים לְמֶמְשְׁלוֹת בַּלָּיְלָה כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ׃
לְמַכֵּה מִצְרַיִם בִּבְכוֹרֵיהֶם כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ׃
וַיּוֹצֵא יִשְׂרָאֵל מִתּוֹכָם כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ׃
בְּיָד חֲזָקָה וּבִזְרוֹעַ נְטוּיָה כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ׃
לְגֹזֵר יַם־סוּף לִגְזָרִים כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ׃
וְהֶעֱבִיר יִשְׂרָאֵל בְּתוֹכוֹ כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ׃
וְנָעֵר פַּרְעֹה וְחֵילוֹ בְיַם־סוּף כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ׃
לְמוֹלִיךְ עַמּוֹ בַּמִּדְבָּר כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ׃
לְמַכֵּה מְלָכִים גְּדֹלִים כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ׃
וַיַּהֲרֹג מְלָכִים אַדִּירִים כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ׃
לְסִיחוֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ׃
וּלְעוֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ׃
וְנָתַן אַרְצָם לְנַחֲלָה כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ׃
נַחֲלָה לְיִשְׂרָאֵל עַבְדּוֹ כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ׃
שֶׁבְּשִׁפְלֵנוּ זָכַר לָנוּ כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ׃

מקורות

הודו לה׳ כי טוב. תה׳ קלו, א־כו. רמו בגלי פסחים, דף קיח ע״ב.

וַיּוֹצִיאֵם בְּכֶסֶף וְאֵין בִּשְׁבָטָיו כּוֹשֵׁל׃ כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ׃
פָּרַשׂ עָנָן לְמָסָךְ וְאֵשׁ לְהָאִיר לָיְלָה׃ כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ׃
שָׁאַל וַיָּבֵא שְׂלָו וְלֶחֶם שָׁמַיִם יַשְׂבִּעֵם׃ כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ׃

הוֹדוּ לַיהוָה קִרְאוּ בִשְׁמוֹ הוֹדִיעוּ בָעַמִּים עֲלִילֹתָיו׃
שִׁירוּ לוֹ זַמְּרוּ־לוֹ שִׂיחוּ בְּכָל־נִפְלְאֹתָיו׃
הִתְהַלְלוּ בְּשֵׁם קָדְשׁוֹ יִשְׂמַח לֵב מְבַקְשֵׁי יְהוָה׃
דִּרְשׁוּ יְהוָה וְעֻזּוֹ בַּקְּשׁוּ פָנָיו תָּמִיד׃
זִכְרוּ נִפְלְאֹתָיו אֲשֶׁר עָשָׂה מֹפְתָיו וּמִשְׁפְּטֵי־פִיהוּ׃
זֶרַע יִשְׂרָאֵל עַבְדּוֹ בְּנֵי יַעֲקֹב בְּחִירָיו׃
הוּא יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּכָל־הָאָרֶץ מִשְׁפָּטָיו׃
זִכְרוּ לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ דָּבָר צִוָּה לְאֶלֶף דּוֹר׃
אֲשֶׁר כָּרַת אֶת־אַבְרָהָם וּשְׁבוּעָתוֹ לְיִצְחָק׃
וַיַּעֲמִידֶהָ לְיַעֲקֹב לְחֹק לְיִשְׂרָאֵל בְּרִית עוֹלָם׃
לֵאמֹר לְךָ אֶתֵּן אֶרֶץ־כְּנָעַן חֶבֶל נַחֲלַתְכֶם׃
בִּהְיוֹתְכֶם מְתֵי מִסְפָּר כִּמְעַט וְגָרִים בָּהּ׃
וַיִּתְהַלְּכוּ מִגּוֹי אֶל־גּוֹי וּמִמַּמְלָכָה אֶל־עַם אַחֵר׃
לֹא־הִנִּיחַ לְאִישׁ לְעָשְׁקָם וַיּוֹכַח עֲלֵיהֶם מְלָכִים׃
אַל־תִּגְּעוּ בִּמְשִׁיחָי וּבִנְבִיאַי אַל־תָּרֵעוּ׃
שִׁירוּ לַיהוָה כָּל־הָאָרֶץ בַּשְּׂרוּ מִיּוֹם־אֶל־יוֹם יְשׁוּעָתוֹ׃
סַפְּרוּ בַגּוֹיִם אֶת־כְּבוֹדוֹ בְּכָל־הָעַמִּים נִפְלְאֹתָיו׃
כִּי גָדוֹל יְהוָה וּמְהֻלָּל מְאֹד וְנוֹרָא הוּא עַל־כָּל־אֱלֹהִים׃
כִּי כָל־אֱלֹהֵי הָעַמִּים אֱלִילִים וַיהוָה שָׁמַיִם עָשָׂה׃

מקורות

הודו לה׳ קראו בשמו. דה״ר טז, ח-לו; מס״ו פי״ח, ה״ל; טור או״ח סי׳ נג; ספר מנהג התלמידים, פר׳ יתרו. **כי כל אלהי העמים אלילים.** רמו טור או״ח, סי׳ נג; שת״י, דפ׳ ויגיגיאה, דף קח ע״ב.

הוֹד וְהָדָר לְפָנָיו עֹז וְחֶדְוָה בִּמְקוֹמוֹ:
הָבוּ לַיהוָה מִשְׁפְּחוֹת עַמִּים הָבוּ לַיהוָה כָּבוֹד וָעֹז:
הָבוּ לַיהוָה כְּבוֹד שְׁמוֹ שְׂאוּ מִנְחָה וּבֹאוּ לְפָנָיו
הִשְׁתַּחֲווּ לַיהוָה בְּהַדְרַת־קֹדֶשׁ: חִילוּ מִלְּפָנָיו כָּל־הָאָרֶץ
אַף־תִּכּוֹן תֵּבֵל בַּל־תִּמּוֹט: יִשְׂמְחוּ הַשָּׁמַיִם וְתָגֵל הָאָרֶץ
וְיֹאמְרוּ בַגּוֹיִם יְהוָה מָלָךְ: יִרְעַם הַיָּם וּמְלוֹאוֹ
יַעֲלֹץ הַשָּׂדֶה וְכָל־אֲשֶׁר־בּוֹ: אָז יְרַנְּנוּ עֲצֵי הַיָּעַר
מִלִּפְנֵי יְהוָה כִּי־בָא לִשְׁפּוֹט אֶת־הָאָרֶץ: הוֹדוּ לַיהוָה
כִּי טוֹב כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: וְאִמְרוּ הוֹשִׁיעֵנוּ אֱלֹהֵי יִשְׁעֵנוּ
וְקַבְּצֵנוּ וְהַצִּילֵנוּ מִן־הַגּוֹיִם לְהֹדוֹת לְשֵׁם קָדְשֶׁךָ
לְהִשְׁתַּבֵּחַ בִּתְהִלָּתֶךָ: בָּרוּךְ יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל
מִן־הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם וַיֹּאמְרוּ כָל־הָעָם אָמֵן
וְהַלֵּל לַיהוָה:

לפי מנהג ק״ק רומה מין מומריס:

לַמְנַצֵּחַ מִזְמוֹר לְדָוִד: הַשָּׁמַיִם מְסַפְּרִים כְּבוֹד־אֵל וּמַעֲשֵׂה
יָדָיו מַגִּיד הָרָקִיעַ: יוֹם לְיוֹם יַבִּיעַ אֹמֶר וְלַיְלָה לְלַיְלָה
יְחַוֶּה־דָּעַת: אֵין־אֹמֶר וְאֵין דְּבָרִים בְּלִי נִשְׁמָע קוֹלָם: בְּכָל־
הָאָרֶץ יָצָא קַוָּם וּבִקְצֵה תֵבֵל מִלֵּיהֶם לַשֶּׁמֶשׁ שָׂם־אֹהֶל בָּהֶם:
וְהוּא כֶּחָתָן יֹצֵא מֵחֻפָּתוֹ יָשִׂישׂ כְּגִבּוֹר לָרוּץ אֹרַח: מִקְצֵה
הַשָּׁמַיִם מוֹצָאוֹ וּתְקוּפָתוֹ עַל־קְצוֹתָם וְאֵין נִסְתָּר מֵחַמָּתוֹ: תּוֹרַת
יְהוָה תְּמִימָה מְשִׁיבַת נָפֶשׁ עֵדוּת יְהוָה נֶאֱמָנָה מַחְכִּימַת פֶּתִי:
פִּקּוּדֵי יְהוָה יְשָׁרִים מְשַׂמְּחֵי־לֵב מִצְוַת יְהוָה בָּרָה מְאִירַת
עֵינָיִם: יִרְאַת יְהוָה טְהוֹרָה עוֹמֶדֶת לָעַד מִשְׁפְּטֵי־יְהוָה אֱמֶת

מקורות

הושיענו אלהי ישענו. רמז ילקו״ש תהלים, רמז תרסב. **למנצח מזמור לדוד.** תה׳ יט, ל־טו; מ׳ בשוע נח ע״פ כתר״ט.

צָדְקוּ יַחְדָּו: הַנֶּחֱמָדִים מִזָּהָב וּמִפַּז רָב וּמְתוּקִים מִדְּבַשׁ וְנֹפֶת
צוּפִים: גַּם־עַבְדְּךָ נִזְהָר בָּהֶם בְּשָׁמְרָם עֵקֶב רָב: שְׁגִיאוֹת
מִי־יָבִין מִנִּסְתָּרוֹת נַקֵּנִי: גַּם מִזֵּדִים חֲשֹׂךְ עַבְדֶּךָ אַל־יִמְשְׁלוּ־בִי
אָז אֵיתָם וְנִקֵּיתִי מִפֶּשַׁע רָב: יִהְיוּ לְרָצוֹן אִמְרֵי־פִי וְהֶגְיוֹן לִבִּי
לְפָנֶיךָ יְהוָה צוּרִי וְגֹאֲלִי:

יְהוָה מָלָךְ תָּגֵל הָאָרֶץ יִשְׂמְחוּ אִיִּים רַבִּים: עָנָן וַעֲרָפֶל סְבִיבָיו
צֶדֶק וּמִשְׁפָּט מְכוֹן כִּסְאוֹ: אֵשׁ לְפָנָיו תֵּלֵךְ וּתְלַהֵט סָבִיב
צָרָיו: הֵאִירוּ בְרָקָיו תֵּבֵל רָאֲתָה וַתָּחֶל הָאָרֶץ: הָרִים כַּדּוֹנַג
נָמַסּוּ מִלִּפְנֵי יְהוָה מִלִּפְנֵי אֲדוֹן כָּל־הָאָרֶץ: הִגִּידוּ הַשָּׁמַיִם צִדְקוֹ
וְרָאוּ כָל־הָעַמִּים כְּבוֹדוֹ: יֵבֹשׁוּ כָּל־עֹבְדֵי פֶסֶל הַמִּתְהַלְלִים
בָּאֱלִילִים הִשְׁתַּחֲווּ־לוֹ כָּל־אֱלֹהִים: שָׁמְעָה וַתִּשְׂמַח צִיּוֹן וַתָּגֵלְנָה
בְּנוֹת יְהוּדָה לְמַעַן מִשְׁפָּטֶיךָ יְהוָה: כִּי־אַתָּה יְהוָה עֶלְיוֹן
עַל־כָּל־הָאָרֶץ מְאֹד נַעֲלֵיתָ עַל־כָּל־אֱלֹהִים: אֹהֲבֵי יְהוָה שִׂנְאוּ
רָע שֹׁמֵר נַפְשׁוֹת חֲסִידָיו מִיַּד רְשָׁעִים יַצִּילֵם: אוֹר זָרֻעַ לַצַּדִּיק
וּלְיִשְׁרֵי־לֵב שִׂמְחָה: שִׂמְחוּ צַדִּיקִים בַּיהוָה וְהוֹדוּ לְזֵכֶר קָדְשׁוֹ:

יְהוָה מָלָךְ יִרְגְּזוּ עַמִּים יֹשֵׁב כְּרוּבִים תָּנוּט הָאָרֶץ: יְהוָה בְּצִיּוֹן
גָּדוֹל וְרָם הוּא עַל־כָּל־הָעַמִּים: יוֹדוּ שִׁמְךָ גָּדוֹל וְנוֹרָא
קָדוֹשׁ הוּא: וְעֹז מֶלֶךְ מִשְׁפָּט אָהֵב אַתָּה כּוֹנַנְתָּ מֵישָׁרִים מִשְׁפָּט
וּצְדָקָה בְּיַעֲקֹב אַתָּה עָשִׂיתָ: רוֹמְמוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְהִשְׁתַּחֲווּ
לַהֲדֹם רַגְלָיו קָדוֹשׁ הוּא: מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן בְּכֹהֲנָיו וּשְׁמוּאֵל בְּקֹרְאֵי
שְׁמוֹ קֹרְאִים אֶל־יְהוָה וְהוּא יַעֲנֵם: בְּעַמּוּד עָנָן יְדַבֵּר אֲלֵיהֶם
שָׁמְרוּ עֵדֹתָיו וְחֹק נָתַן־לָמוֹ: יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אַתָּה עֲנִיתָם אֵל

מקורות

ה׳ מלך תגל הארץ. תה׳ צ״ז, ט״ו-יב. סה״ת סי׳ ל״ז, סדר ר״ה. ה׳ מלך ירגזו עמים. תה׳ צ״ט, ט״ו-ט; רמו סה״ת סי׳ ל״ד.

נִשָּׂא הָיִיתָ לָהֶם וְנֹקֵם עַל־עֲלִילוֹתָם: רוֹמְמוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ
וְהִשְׁתַּחֲווּ לְהַר קָדְשׁוֹ כִּי־קָדוֹשׁ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ:

וְהוּא רַחוּם יְכַפֵּר עָוֹן וְלֹא־יַשְׁחִית וְהִרְבָּה לְהָשִׁיב אַפּוֹ
וְלֹא־יָעִיר כָּל־חֲמָתוֹ: זְכֹר־רַחֲמֶיךָ יְהוָה וַחֲסָדֶיךָ כִּי
מֵעוֹלָם הֵמָּה: אַתָּה יְהוָה לֹא־תִכְלָא רַחֲמֶיךָ מִמֶּנִּי חַסְדְּךָ
וַאֲמִתְּךָ תָּמִיד יִצְּרוּנִי: תְּנוּ עֹז לֵאלֹהִים עַל־יִשְׂרָאֵל גַּאֲוָתוֹ וְעֻזּוֹ
בַּשְּׁחָקִים: נוֹרָא אֱלֹהִים מִמִּקְדָּשֶׁיךָ אֵל יִשְׂרָאֵל הוּא נֹתֵן עֹז
וְתַעֲצֻמוֹת לָעָם בָּרוּךְ אֱלֹהִים: יְהוָה אֲדֹנֵינוּ מָה־אַדִּיר שִׁמְךָ
בְּכָל־הָאָרֶץ: יְהוָה צְבָאוֹת עִמָּנוּ מִשְׂגָּב־לָנוּ אֱלֹהֵי יַעֲקֹב סֶלָה:
יְהוָה צְבָאוֹת אַשְׁרֵי אָדָם בֹּטֵחַ בָּךְ: יְהוָה הֹפִיר עֲצַת־גּוֹיִם
הֵנִיא מַחְשְׁבוֹת עַמִּים: עֲצַת יְהוָה לְעוֹלָם תַּעֲמֹד מַחְשְׁבוֹת
לִבּוֹ לְדֹר וָדֹר: קַוֹּה אֶל־יְהוָה חֲזַק וְיַאֲמֵץ לִבֶּךָ וְקַוֵּה אֶל־יְהוָה:
אֵל־נְקָמוֹת יְהוָה אֵל נְקָמוֹת הוֹפִיעַ: הִנָּשֵׂא שֹׁפֵט הָאָרֶץ הָשֵׁב
גְּמוּל עַל־גֵּאִים: עָזְרֵנוּ אֱלֹהֵי יִשְׁעֵנוּ עַל־דְּבַר כְּבוֹד־שְׁמֶךָ
וְהַצִּילֵנוּ וְכַפֵּר עַל־חַטֹּאתֵינוּ לְמַעַן שְׁמֶךָ: וַיֵּרֶם קֶרֶן לְעַמּוֹ
תְּהִלָּה לְכָל־חֲסִידָיו לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל עַם קְרֹבוֹ הַלְלוּ־יָהּ:
מִגְדַּל־עֹז שֵׁם יְהוָה בּוֹ־יָרוּץ צַדִּיק וְנִשְׂגָּב: עֲשֵׂה־עִמִּי אוֹת
לְטוֹבָה וְיִרְאוּ שֹׂנְאַי וְיֵבֹשׁוּ כִּי־אַתָּה יְהוָה עֲזַרְתַּנִי וְנִחַמְתָּנִי:
וַיַּרְא בַּצַּר לָהֶם בְּשָׁמְעוֹ אֶת־רִנָּתָם: וַיִּזְכֹּר לָהֶם בְּרִיתוֹ וַיִּנָּחֵם
כְּרֹב חֲסָדָו: וַיִּתֵּן אוֹתָם לְרַחֲמִים לִפְנֵי כָּל־שׁוֹבֵיהֶם: הוֹשִׁיעֵנוּ
יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְקַבְּצֵנוּ מִן־הַגּוֹיִם לְהֹדוֹת לְשֵׁם קָדְשֶׁךָ לְהִשְׁתַּבֵּחַ

מקורות

והוא רחום. תה׳ עח, לח. **זכור רחמיך ה׳.** תה׳ כה, ו. **תתם ה׳.** תה׳ מ, יב. **תנו עז לאלהים.** תה׳ סח, לה-לו. **ה׳ מדינו.** תה׳ ח, י. **ה׳ נקמות עמנו.** תה׳ מו, יב; ירושלמי ברכות פ״ה, ה״ת. **ה׳ נקמות תאצרי.** תה׳ פד, יג; ירושלמי ברכות פ״ה, ה״ת. **ה׳ הפיר.** תה׳ לג, י-יא. **קום אל ה׳.** תה׳ כו, יד. **אל נקמות ה׳.** תה׳ צד, ח-ב. **עזרנו אלהי ישענו.** תה׳ עט, ט. **וירם קרן לעמו.** תה׳ קמח, יד. **מגדל עז.** מש׳ יח, י. **עשה עמי אות.** תה׳ פו, יז. **וירע בגר להם.** תה׳ קו, מד-מז.

בִּתְהִלָּתֶךָ: אַתָּה תָקוּם תְּרַחֵם צִיּוֹן כִּי־עֵת לְחֶנְנָהּ כִּי־בָא מוֹעֵד:
וְחָפְרָהּ הַלְּבָנָה וּבוֹשָׁה הַחַמָּה כִּי־מָלַךְ יְהוָה צְבָאוֹת בְּהַר צִיּוֹן
וּבִירוּשָׁלַיִם וְנֶגֶד זְקֵנָיו כָּבוֹד: וְאָמַר בַּיּוֹם הַהוּא הִנֵּה אֱלֹהֵינוּ
זֶה קִוִּינוּ לוֹ וְיוֹשִׁיעֵנוּ זֶה יְהוָה קִוִּינוּ לוֹ נָגִילָה וְנִשְׂמְחָה בִּישׁוּעָתוֹ:
בָּרוּךְ יְהוָה לָעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן: בָּרוּךְ אֲדֹנָי יוֹם יוֹם יַעֲמָס־לָנוּ
הָאֵל יְשׁוּעָתֵנוּ סֶלָה: בָּרוּךְ יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִן־הָעוֹלָם
וְעַד הָעוֹלָם וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן. הַלְלוּ־יָהּ:

עד כאן אין אומרים לפי מנהג ק״ק רומה.

הַלְלוּ יָהּ

הַלְלוּ אֶת־שֵׁם יְהוָה הַלְלוּ עַבְדֵי יְהוָה:
שֶׁעֹמְדִים בְּבֵית יְהוָה בְּחַצְרוֹת בֵּית אֱלֹהֵינוּ:
הַלְלוּ־יָהּ כִּי־טוֹב יְהוָה זַמְּרוּ לְשְׁמוֹ כִּי נָעִים:
כִּי־יַעֲקֹב בָּחַר לוֹ יָהּ יִשְׂרָאֵל לִסְגֻלָּתוֹ:
כִּי אֲנִי יָדַעְתִּי כִּי־גָדוֹל יְהוָה וַאֲדֹנֵינוּ מִכָּל־אֱלֹהִים:
כֹּל אֲשֶׁר־חָפֵץ יְהוָה עָשָׂה בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ
בַּיַּמִּים וְכָל־תְּהֹמוֹת: מַעֲלֶה נְשִׂאִים מִקְצֵה הָאָרֶץ
בְּרָקִים לַמָּטָר עָשָׂה מוֹצֵא־רוּחַ מֵאוֹצְרוֹתָיו:
שֶׁהִכָּה בְּכוֹרֵי מִצְרַיִם מֵאָדָם עַד־בְּהֵמָה:
שָׁלַח אוֹתֹת וּמֹפְתִים בְּתוֹכֵכִי מִצְרָיִם
בְּפַרְעֹה וּבְכָל־עֲבָדָיו: שֶׁהִכָּה גּוֹיִם רַבִּים
וְהָרַג מְלָכִים עֲצוּמִים: לְסִיחוֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי
וּלְעוֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן וּלְכֹל מַמְלְכוֹת כְּנָעַן:

מקורות

מתה תקוס תרחם. תה׳ קב, יד. **וחפרה הלבנה.** ישע׳ כד, כג. **ובירושלים.** רלו תוס׳ עמ״ס תענית, דף טז ע״ב, ד״ה הר שילה. **ואמר ביום ההוא.** ישע׳ כה, ט. **ברוך ה׳ לעולם.** תה׳ פט, נג; רלו רמב״ם, סדר תפילות כל השנה. **ברוך מדני.** תה׳ סח, כ. **ברוך ה׳ מלכי ישרמל.** תה׳ קו, מח. **הללו את שם ה׳.** תה׳ קלה, א-כא. **הללו הגדול.** רמב״ם, סדר תפילות כל השנה.

וְנָתַן אַרְצָם נַחֲלָה נַחֲלָה לְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ׃
יְהוָה שִׁמְךָ לְעוֹלָם יְהוָה זִכְרְךָ לְדֹר־וָדֹר׃
כִּי־יָדִין יְהוָה עַמּוֹ וְעַל־עֲבָדָיו יִתְנֶחָם׃
עֲצַבֵּי הַגּוֹיִם כֶּסֶף וְזָהָב מַעֲשֵׂה יְדֵי אָדָם׃
פֶּה־לָהֶם וְלֹא יְדַבֵּרוּ עֵינַיִם לָהֶם וְלֹא יִרְאוּ׃
אָזְנַיִם לָהֶם וְלֹא יַאֲזִינוּ אַף אֵין־יֶשׁ־רוּחַ בְּפִיהֶם׃
כָּמוֹהֶם יִהְיוּ עֹשֵׂיהֶם כֹּל אֲשֶׁר־בֹּטֵחַ בָּהֶם׃
בֵּית יִשְׂרָאֵל בָּרְכוּ אֶת־יְהוָה בֵּית אַהֲרֹן בָּרְכוּ אֶת־יְהוָה׃
בֵּית הַלֵּוִי בָּרְכוּ אֶת־יְהוָה יִרְאֵי יְהוָה בָּרְכוּ אֶת־יְהוָה׃
בָּרוּךְ יְהוָה מִצִּיּוֹן שֹׁכֵן יְרוּשָׁלָם׃

הַלְלוּ־יָהּ׃

עומדים ואומרים:

בָּרוּךְ שֶׁאָמַר וְהָיָה הָעוֹלָם׃ בָּרוּךְ אוֹמֵר וְעוֹשֶׂה׃ בָּרוּךְ גּוֹזֵר וּמְקַיֵּם׃ בָּרוּךְ אֵל חַי לָעַד וְקַיָּם לָנֶצַח׃ בָּרוּךְ עוֹשֶׂה בְרֵאשִׁית׃ בָּרוּךְ מְרַחֵם עַל־הָאָרֶץ׃ בָּרוּךְ מְרַחֵם עַל־הַבְּרִיּוֹת׃ בָּרוּךְ מְשַׁלֵּם שָׂכָר טוֹב לִירֵאָיו׃ בָּרוּךְ פּוֹדֶה וּמַצִּיל׃ בָּרוּךְ הוּא וּבָרוּךְ שְׁמוֹ׃ בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם׃ הָאֵל

מקורות

ברוך שאמר. סרע"ג ח"ב, סי' קכד; סדו' רס"ג, עמ' קכ; רי"ף עמ"ס ברכות, דף כג ע"ב; רמ"ם עמ"ס ברכות, פ"ה, סי' ה; טור או"ח, סי' נח, בבח ספר היכלות; שבה"ל, ענין תפילה, סי' ח, וסי' ז; סת"ר סי' ח, ענין מהה ברכות, סי' ב ענין הזמירות; מוכח בתלמ"ז פ' ד. **המוסת.** סרע"ג ח"ב, סי' ט; ע"פ סדו' רס"ג, עמ' קיח; רמב"ם, סדר תפילות כל השנה. בממ' פרש, דף יח ע"ב, המוסת בתריכות רבה, על פני ג' עמ'. לומש בסופו דף יט ע"ב, דומה לנוסחאותינו, אבל בשינוי סדר. רשו גאה"ל או"ח, סי' נח, ס"ק ח. **י' פעמים 'ברוך'.** שבה"ל, ענין תפילה, סי' ז, בבח אחו רבב"ח. **שאמר והיה העולם.** ע"פ תה' לג, ו - ט; ב"ר (ווילנא), פר' ברתשית, פר' יב, סי' י. לשון חכמים בהרבה מקומות, כמו: מכילי' דר"י, מס' דפסחא, פר' יח, ד"ה עד בקר; תוספתא יומא פ"ח, ה"ד; ספרא פר' אחרי מות, פר' ט, פי"ג; ירושלמי פאה פ"ד, ה"ג; בבלי שבת, דף קלט ע"ח. **ומשר ושמה.** ע"פ תמ' כג, יט. **גוזר ומקייס.** ע"פ איוב כב, כח; ירושלמי ברכות פ"ט, ה"ח; בבלי ברכות, דף מ ע"ב; מדת"נ (בובר), פר' ויחי, סי' לו. **אל חי.** יסו' ג, י; תה' פד, ג. **לעד וקייס לנצח.** ע"פ תמ' טו, יח; מתע"ד פ"ג, פכ"ג; פסז"ו, פר' ברתשית, פ"ג, סי' ד; תהמ"ד (מיזנסעין), היכלות, עמ' 111. **עושה ברתשית.** ע"פ בר' ח, ח. **מרחם על הארץ.** משנ' תענית פ"ג, מ"ד; ירושלמי תענית פ"ג, ה"ט. **מרחם על הבריות.** ע"פ תה' קמה, ט. **משלם שכר טוב ליראיו.** ע"פ תה' לח, כ. **פודה ומציל.** ע"פ דני' ו, כח. **ברוך הוא.** ע"פ תה' פט, נג. **וברוך שמו.** ע"פ תה' לו, ב. **מתימת ברכת ברוך שאמר.** ע"פ סדו' רס"ג עמ' לב; ממ' רומניה, דף י ע"ב, נוסח דומה בבינויים.

הַמֶּלֶךְ הַמְהֻלָּל. הַמְשֻׁבָּח וְהַמְפֹאָר בְּפִי עַמּוֹ וּבִלְשׁוֹן כָּל־חֲסִידָיו וַעֲבָדָיו. וּבְשִׁירֵי דָוִד עַבְדֶּךָ נְהַלֶּלְךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וּנְשַׁבֶּחְךָ וּנְרוֹמֶמְךָ וּנְגַדֶּלְךָ וְנַמְלִיכְךָ. וְנַזְכִּיר אֶת־שִׁמְךָ מַלְכֵּנוּ אֱלֹהֵינוּ יָחִיד חַי הָעוֹלָמִים. מֶלֶךְ מְשֻׁבָּח וּמְפֹאָר עֲדֵי־עַד שְׁמוֹ הַגָּדוֹל. בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה מֶלֶךְ מְהֻלָּל בַּתִּשְׁבָּחוֹת (נ״ח: בַּתִּשְׁבָּחוֹת):

ע״כ עומדים:

רק בשבת מומרים: **מִזְמוֹר** שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת:

טוֹב לְהֹדוֹת לַיהוָה וּלְזַמֵּר לְשִׁמְךָ עֶלְיוֹן: לְהַגִּיד בַּבֹּקֶר חַסְדֶּךָ וֶאֱמוּנָתְךָ בַּלֵּילוֹת: עֲלֵי־עָשׂוֹר וַעֲלֵי־נָבֶל עֲלֵי הִגָּיוֹן בְּכִנּוֹר: כִּי שִׂמַּחְתַּנִי יְהוָה בְּפָעֳלֶךָ בְּמַעֲשֵׂי יָדֶיךָ אֲרַנֵּן: מַה־גָּדְלוּ מַעֲשֶׂיךָ יְהוָה מְאֹד עָמְקוּ מַחְשְׁבֹתֶיךָ: אִישׁ־בַּעַר לֹא יֵדָע וּכְסִיל לֹא־יָבִין אֶת־זֹאת: בִּפְרֹחַ רְשָׁעִים כְּמוֹ עֵשֶׂב וַיָּצִיצוּ כָּל־פֹּעֲלֵי אָוֶן לְהִשָּׁמְדָם עֲדֵי־עַד: וְאַתָּה מָרוֹם לְעֹלָם יְהוָה: כִּי הִנֵּה אֹיְבֶיךָ יְהוָה כִּי־הִנֵּה אֹיְבֶיךָ יֹאבֵדוּ יִתְפָּרְדוּ כָּל־פֹּעֲלֵי אָוֶן: וַתָּרֶם כִּרְאֵים קַרְנִי בַּלֹּתִי בְּשֶׁמֶן רַעֲנָן: וַתַּבֵּט עֵינִי בְּשׁוּרָי בַּקָּמִים עָלַי מְרֵעִים תִּשְׁמַעְנָה אָזְנָי: צַדִּיק כַּתָּמָר יִפְרָח כְּאֶרֶז בַּלְּבָנוֹן יִשְׂגֶּה: שְׁתוּלִים בְּבֵית יְהוָה בְּחַצְרוֹת אֱלֹהֵינוּ יַפְרִיחוּ: עוֹד

מקורות

המשוֹל. ע״פ ס״ג כב, ד. **המשוּבח.** ע״פ תה׳ קמה, ד. **והמפוֹאר.** ע״פ יצע׳ מט, ג. **בפי עמו.** ע״פ יצע׳ מג, כח; סרע״ג ח״ת, סי׳ ט; מחו״י סי׳ פט; סד״ר סי׳ יד; רמב״ם ח״ת, שו״ת סי׳ קסח; רמצ״ס, סדר תפילות כל השנה; מחזורסס; סדו׳ רס״ס; סדו׳ דרס״ס. **ובלשון.** ע״פ תה׳ סו, ח. **כל חסידיו.** ע״פ תה׳ קלב, יח. **ועבדיו.** ע״פ תה׳ קיג, ל. **דוד עבדך.** ע״פ ס״ג ז, ה; תה׳ קלב, י. **נהללך ה׳.** ע״פ תה׳ קיג, ל. **ונשבחך.** ע״פ תה׳ סג, ד. **ונרוממך.** ע״פ תה׳ לד, ד. **ונמליכך.** ע״פ ס״ג יח, יג. **ונזכיר את שמך.** ע״פ ישע׳ כו, יג. **מלכנו אלהינו.** ע״פ ס״ת יב, יג; תה׳ מז, ז. **יחיד.** ע״פ דב׳ ו, ד. **חי העולמים.** ע״פ דב׳ לב, מ. **רק בשבת מומרים.** סדו׳ רס״ג, עמ׳ קכ; מוס״ת ח״ת, דין מתה בברכות, פוס כו. **מזמור שיר ליום השבת.** תה׳ צב, ו; סדו׳ רס״ג, עמ׳ קיח; מיקום המזמור קודם המזמורים - רמצ״ס, סדר תפילות כל השנה; מח׳ פרס, דף יט ע״ב. **טוב להודות לה׳.** תה׳ צב, ב-טז; רמו׳ סה״ת סוף סי׳ כג.

ח״נ והערות

חַי העולמים. בפתח, כן הוא מנהגנו. וראו בתשובות שאילת יעב״ץ, ח״א, סי׳ קמא. **בַּתִּשְׁבָּחוֹת.** הנוסח הנכון והנמצא במח׳ הוא: בקובץ ולא בחירוק, וכן הוא במח׳ פרס, דף יט ע״ב. וראו ב׳לוח ארש׳, סי׳ נח. **רק בשבת אומרים.** כך המנהג היום, וכ״ה במח׳ רומניא, דף שכח ע״ב. אמנם בספר התדיר, סי׳ מא, שחרית יוה״כ, כתב שיש לאמרו אפילו כאשר חל בימות החול.

יְנוּבוּן בְּשֵׂיבָה דְּשֵׁנִים וְרַעֲנַנִּים יִהְיוּ׃ לְהַגִּיד כִּי־יָשָׁר יְהוָה צוּרִי
וְלֹא־עַוְלָתָה בּוֹ׃

יְהוָה מָלָךְ גֵּאוּת לָבֵשׁ· לָבֵשׁ יְהוָה עֹז הִתְאַזָּר· אַף־תִּכּוֹן תֵּבֵל
בַּל־תִּמּוֹט׃ נָכוֹן כִּסְאֲךָ מֵאָז· מֵעוֹלָם אָתָּה׃ נָשְׂאוּ נְהָרוֹת
יְהוָה· נָשְׂאוּ נְהָרוֹת קוֹלָם· יִשְׂאוּ נְהָרוֹת דָּכְיָם׃ מִקֹּלוֹת מַיִם
רַבִּים אַדִּירִים מִשְׁבְּרֵי־יָם· אַדִּיר בַּמָּרוֹם יְהוָה׃ עֵדֹתֶיךָ נֶאֶמְנוּ
מְאֹד· לְבֵיתְךָ נַאֲוָה־קֹדֶשׁ· יְהוָה לְאֹרֶךְ יָמִים׃

לפי מנהג ק״ק רומה מומריס כמן מזמור זה׃

לַמְנַצֵּחַ מִזְמוֹר לְדָוִד׃ בְּבוֹא־אֵלָיו נָתָן הַנָּבִיא כַּאֲשֶׁר־בָּא אֶל־בַּת־שָׁבַע׃
חָנֵּנִי אֱלֹהִים כְּחַסְדֶּךָ כְּרֹב רַחֲמֶיךָ מְחֵה פְשָׁעָי׃ הֶרֶב כַּבְּסֵנִי
מֵעֲוֹנִי וּמֵחַטָּאתִי טַהֲרֵנִי׃ כִּי־פְשָׁעַי אֲנִי אֵדָע וְחַטָּאתִי נֶגְדִּי תָמִיד׃ לְךָ
לְבַדְּךָ חָטָאתִי וְהָרַע בְּעֵינֶיךָ עָשִׂיתִי לְמַעַן תִּצְדַּק בְּדָבְרֶךָ תִּזְכֶּה
בְשָׁפְטֶךָ׃ הֵן־בְּעָוֹן חוֹלָלְתִּי וּבְחֵטְא יֶחֱמַתְנִי אִמִּי׃ הֵן־אֱמֶת חָפַצְתָּ בַטֻּחוֹת
וּבְסָתֻם חָכְמָה תודיעֵנִי׃ תְּחַטְּאֵנִי בְאֵזוֹב וְאֶטְהָר תְּכַבְּסֵנִי וּמִשֶּׁלֶג אַלְבִּין׃
תַּשְׁמִיעֵנִי שָׂשׂוֹן וְשִׂמְחָה תָּגֵלְנָה עֲצָמוֹת דִּכִּיתָ׃ הַסְתֵּר פָּנֶיךָ מֵחַטָּאָי
וְכָל־עֲוֹנֹתַי מְחֵה׃ לֵב טָהוֹר בְּרָא־לִי אֱלֹהִים וְרוּחַ נָכוֹן חַדֵּשׁ בְּקִרְבִּי׃
אַל־תַּשְׁלִיכֵנִי מִלְּפָנֶיךָ וְרוּחַ קָדְשְׁךָ אַל־תִּקַּח מִמֶּנִּי׃ הָשִׁיבָה לִי שְׂשׂוֹן
יִשְׁעֶךָ וְרוּחַ נְדִיבָה תִסְמְכֵנִי׃ אֲלַמְּדָה פֹשְׁעִים דְּרָכֶיךָ וְחַטָּאִים אֵלֶיךָ
יָשׁוּבוּ׃ הַצִּילֵנִי מִדָּמִים אֱלֹהִים אֱלֹהֵי תְשׁוּעָתִי תְּרַנֵּן לְשׁוֹנִי צִדְקָתֶךָ׃
אֲדֹנָי שְׂפָתַי תִּפְתָּח וּפִי יַגִּיד תְּהִלָּתֶךָ׃ כִּי לֹא־תַחְפֹּץ זֶבַח וְאֶתְּנָה עוֹלָה
לֹא תִרְצֶה׃ זִבְחֵי אֱלֹהִים רוּחַ נִשְׁבָּרָה לֵב־נִשְׁבָּר וְנִדְכֶּה אֱלֹהִים לֹא
תִבְזֶה׃ הֵיטִיבָה בִרְצוֹנְךָ אֶת־צִיּוֹן תִּבְנֶה חוֹמוֹת יְרוּשָׁלִָם׃ אָז תַּחְפֹּץ
זִבְחֵי־צֶדֶק עוֹלָה וְכָלִיל אָז יַעֲלוּ עַל־מִזְבַּחֲךָ פָּרִים׃

ח״נ והערות

עולתה. זהו הקרי, והכתיב ״עלתה״.

מקורות

ה׳ מָלָךְ גֵּאוּת לָבֵשׁ. תה׳ צג, א־ה; מס״ו פ״ח, ה״ח. **למנצח מזמור לדוד.** תה׳ נא, א־כא.

יְהִי כְבוֹד יְהוָה לְעוֹלָם יִשְׂמַח יְהוָה בְּמַעֲשָׂיו: יְהִי שֵׁם יְהוָה
מְבֹרָךְ מֵעַתָּה וְעַד־עוֹלָם: מִמִּזְרַח־שֶׁמֶשׁ עַד־מְבוֹאוֹ
מְהֻלָּל שֵׁם יְהוָה: רָם עַל־כָּל־גּוֹיִם יְהוָה עַל הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ:
יְהוָה שִׁמְךָ לְעוֹלָם יְהוָה זִכְרְךָ לְדֹר־וָדֹר: יְהוָה בַּשָּׁמַיִם הֵכִין
כִּסְאוֹ וּמַלְכוּתוֹ בַכֹּל מָשָׁלָה: יִשְׂמְחוּ הַשָּׁמַיִם וְתָגֵל הָאָרֶץ
וְיֹאמְרוּ בַגּוֹיִם יְהוָה מָלָךְ: יְהוָה מָלָךְ· יְהוָה מָלָךְ· יְהוָה יִמְלֹךְ
לְעֹלָם וָעֶד: יְהוָה מֶלֶךְ עוֹלָם וָעֶד אָבְדוּ גוֹיִם מֵאַרְצוֹ: יְהוָה
הֵפִיר עֲצַת־גּוֹיִם הֵנִיא מַחְשְׁבוֹת עַמִּים: עֲצַת יְהוָה וְתִפֶּר דַּבְּרוּ
דָבָר וְלֹא יָקוּם כִּי עִמָּנוּ אֵל: רַבּוֹת מַחֲשָׁבוֹת בְּלֶב־אִישׁ וַעֲצַת
יְהוָה הִיא תָקוּם: עֲצַת יְהוָה לְעוֹלָם תַּעֲמֹד מַחְשְׁבוֹת לִבּוֹ
לְדֹר וָדֹר: כִּי הוּא אָמַר וַיֶּהִי הוּא־צִוָּה וַיַּעֲמֹד: כִּי־בָחַר יְהוָה
בְּצִיּוֹן אִוָּה לְמוֹשָׁב לוֹ: כִּי־יַעֲקֹב בָּחַר לוֹ יָהּ יִשְׂרָאֵל לִסְגֻלָּתוֹ:
כִּי־בוֹ יִשְׂמַח לִבֵּנוּ כִּי בְשֵׁם קָדְשׁוֹ בָטָחְנוּ: כִּי לֹא־יִטֹּשׁ יְהוָה
עַמּוֹ וְנַחֲלָתוֹ לֹא יַעֲזֹב: וְהוּא רַחוּם יְכַפֵּר עָוֹן וְלֹא־יַשְׁחִית
וְהִרְבָּה לְהָשִׁיב אַפּוֹ וְלֹא־יָעִיר כָּל־חֲמָתוֹ: (יְהוָה הוֹשִׁיעָה הַמֶּלֶךְ
יַעֲנֵנוּ בְיוֹם־קָרְאֵנוּ:) אַשְׁרֵי תְמִימֵי־דֶרֶךְ הַהֹלְכִים בְּתוֹרַת יְהוָה:

אַשְׁרֵי יוֹשְׁבֵי בֵיתֶךָ עוֹד יְהַלְלוּךָ סֶּלָה: אַשְׁרֵי הָעָם שֶׁכָּכָה
לּוֹ אַשְׁרֵי הָעָם שֶׁיְהוָה אֱלֹהָיו:

מקורות

פסוקים לפני המזמורים. סדו' רס"ג, עמ' לג; רמב"ם סדר תפילות כל השנה; במד' פרס, דף יט ע"ב, עד דף כ ע"ב, כל הפסו' תומים. מנהג לומר ויומרו בגויס חסר 'ה' מלא', וכ"כ ע"ז שם. **ליקוט פסוקים.** ע"פ סרע"ג ח"ח, סי' י; סדו' רס"ג, עמ' לג; רמב"ם סדר תפילות כל השנה. **יהי כבוד ה'.** תה' קד, לא. **יהי שם ה' מבורך.** תה' קיג, ג-ד. **ה' שמך לעולם.** תה' קלה, יג. **ה' בשמים.** תה' קג, יט. **ישמחו השמים.** דה"ח טז, לא. **ה' מלך וכו' לעולם ועד.** מס"י פי"ד, ה"ד. **ה' מלך.** תה' י, טז. **ה' מלך עולם ועד.** תה' י, טז. **ה' יתלוך.** שמ' טו, יח. **ה' מלך עולם ועד.** תה' י, טז. **ה' הפיר.** תה' לג, י. **עולם עילם ותופר.** יבע' ח, י; מח' רומיע, דף י ע"ב. **רבות מחשבות.** מש' יט, כא. **עצת ה'.** תה' לג, יא. **כי בחר ה'.** תה' קלב, יג. **כי יעקב בחר.** תה' קלה, ד. **כי בו ישמח.** תה' לג, כא. **כי לא יטוש ה'.** תה' צד, יד. **והוא רחום.** תה' עח, לח. **ה' הושיעה.** תה' כ, י; פסוק זה פיענו בממ' רמיע, דף י ע"ב. **אשרי תמימי דרך.** תה' קיט, א; מח' רמיע, דף י ע"ב. פסוק זה פיענו בממ' פרס דף כ ע"ב. **ג"פ אשרי.** שבס"ל, ענין תפילה, סי' ז, בשם אחיו רבב"ח; סת"ר סי' ג, ענין הזמירות. **אשרי יושבי.** תה' פד, ה; סרע"ג ח"ח, סי' י; סדו' רס"ג, עמ' לג; תוס' ברכות, דף לב ע"ב, ד"ה קודש; רמב"ם, סדר תפילות כל השנה. **אשרי העם.** תה' קמד, טו; סרע"ג ח"ח, סי' י; סדו' רס"ג, עמ' לג; רמב"ם, סדר תפילות כל השנה.

תְּהִלָּה לְדָוִד אֲרוֹמִמְךָ אֱלוֹהַי הַמֶּלֶךְ וַאֲבָרְכָה שִׁמְךָ לְעוֹלָם
וָעֶד: בְּכָל־יוֹם אֲבָרְכֶךָּ וַאֲהַלְלָה שִׁמְךָ לְעוֹלָם וָעֶד:
גָּדוֹל יְהוָה וּמְהֻלָּל מְאֹד וְלִגְדֻלָּתוֹ אֵין חֵקֶר: דּוֹר לְדוֹר יְשַׁבַּח
מַעֲשֶׂיךָ וּגְבוּרֹתֶיךָ יַגִּידוּ: הֲדַר כְּבוֹד הוֹדֶךָ וְדִבְרֵי נִפְלְאֹתֶיךָ
אָשִׂיחָה: וֶעֱזוּז נוֹרְאֹתֶיךָ יֹאמֵרוּ וּגְדֻלָּתְךָ אֲסַפְּרֶנָּה: זֵכֶר
רַב־טוּבְךָ יַבִּיעוּ וְצִדְקָתְךָ יְרַנֵּנוּ: חַנּוּן וְרַחוּם יְהוָה אֶרֶךְ אַפַּיִם
וּגְדָל־חָסֶד: טוֹב־יְהוָה לַכֹּל וְרַחֲמָיו עַל־כָּל־מַעֲשָׂיו: יוֹדוּךָ יְהוָה
כָּל־מַעֲשֶׂיךָ וַחֲסִידֶיךָ יְבָרְכוּכָה: כְּבוֹד מַלְכוּתְךָ יֹאמֵרוּ וּגְבוּרָתְךָ
יְדַבֵּרוּ: לְהוֹדִיעַ לִבְנֵי הָאָדָם גְּבוּרֹתָיו וּכְבוֹד הֲדַר מַלְכוּתוֹ:
מַלְכוּתְךָ מַלְכוּת כָּל־עֹלָמִים וּמֶמְשַׁלְתְּךָ בְּכָל־דּוֹר וָדֹר: **סו**מֵךְ
יְהוָה לְכָל־הַנֹּפְלִים וְזוֹקֵף לְכָל־הַכְּפוּפִים: עֵינֵי־כֹל אֵלֶיךָ יְשַׂבֵּרוּ
וְאַתָּה נוֹתֵן־לָהֶם אֶת־אָכְלָם בְּעִתּוֹ: פּוֹתֵחַ אֶת־יָדֶךָ וּמַשְׂבִּיעַ
לְכָל־חַי רָצוֹן: צַדִּיק יְהוָה בְּכָל־דְּרָכָיו וְחָסִיד בְּכָל־מַעֲשָׂיו:
קָרוֹב יְהוָה לְכָל־קֹרְאָיו לְכֹל אֲשֶׁר יִקְרָאֻהוּ בֶאֱמֶת: רְצוֹן־יְרֵאָיו
יַעֲשֶׂה וְאֶת־שַׁוְעָתָם יִשְׁמַע וְיוֹשִׁיעֵם: שׁוֹמֵר יְהוָה אֶת־כָּל־אֹהֲבָיו
וְאֵת כָּל־הָרְשָׁעִים יַשְׁמִיד: תְּהִלַּת יְהוָה יְדַבֶּר פִּי וִיבָרֵךְ
כָּל־בָּשָׂר שֵׁם קָדְשׁוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
וַאֲנַחְנוּ נְבָרֵךְ יָהּ מֵעַתָּה וְעַד־עוֹלָם· הַלְלוּ־יָהּ:

הַלְלוּ־יָהּ הַלְלִי נַפְשִׁי אֶת־יְהוָה: אֲהַלְלָה יְהוָה בְּחַיָּי אֲזַמְּרָה
לֵאלֹהַי בְּעוֹדִי: אַל־תִּבְטְחוּ בִנְדִיבִים בְּבֶן־אָדָם

מקורות

תהלה לדוד. תה׳ קמה, ט־כח; בבלי ברכות, דף ד ע״ב; סרע״ג ח״ת, סי׳ י; רמב״ם, סדר תפילות כל השנה; פסקי רי״ד ברכות, דף ד ע״ב; שבה״ל, ענין תפילה, סי׳ ז וסת״ר סי׳ ב, ענין הזמירות בשם מס״ו פי״ח, ה״ת; סה״ת סי׳ ב. בסדו׳ רס״ג, עמ׳ נג החזר רק הפסוק ׳תהלה לדוד׳. **ג׳פ ביום תהלה.** תוס״ג ברכות, סי׳ טו; פסקי רי״ד ברכות, סוף דף ד ע״ב; שבה״ל, ענין תפילה, סי׳ ז. רמו גליון הש״ס עמ״ס ברכות, דף ד ע״ב, ד״ה בכל יום. **ומאחנו ונברך.** תה׳ קטו, יח; סרע״ג ח״ת, סי׳ יח; שבה״ל, ענין תפילה, סי׳ ז, בשם סרש״י סי׳ ו; סת״ר סי׳ ב, ענין הזמירות. בזמר פרס, דף כג ע״ב, פסוק זה לאחר סיום מזמור קנ. **הללי נפשי את ה׳.** תה׳ קמו, א־ב; בבלי שבת, דף קיח ע״ב; סרע״ג ח״ת, סי׳ יג; שבה״ל, ענין תפילה, סי׳ ז, בשם מס״ו פי״ח, ה״ת; סת״ר סי׳ ב, ענין הזמירות.

שֶׁאֵין לוֹ תְּשׁוּעָה: תֵּצֵא רוּחוֹ יָשֹׁב לְאַדְמָתוֹ בַּיּוֹם הַהוּא אָבְדוּ
עֶשְׁתֹּנֹתָיו: אַשְׁרֵי שֶׁאֵל יַעֲקֹב בְּעֶזְרוֹ שִׂבְרוֹ עַל־יְהוָה אֱלֹהָיו:
עֹשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ אֶת־הַיָּם וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־בָּם הַשֹּׁמֵר אֱמֶת
לְעוֹלָם: עֹשֶׂה מִשְׁפָּט לָעֲשׁוּקִים נֹתֵן לֶחֶם לָרְעֵבִים יְהוָה מַתִּיר
אֲסוּרִים: יְהוָה פֹּקֵחַ עִוְרִים יְהוָה זֹקֵף כְּפוּפִים יְהוָה אֹהֵב
צַדִּיקִים: יְהוָה שֹׁמֵר אֶת־גֵּרִים יָתוֹם וְאַלְמָנָה יְעוֹדֵד וְדֶרֶךְ
רְשָׁעִים יְעַוֵּת: יִמְלֹךְ יְהוָה לְעוֹלָם אֱלֹהַיִךְ צִיּוֹן לְדֹר וָדֹר
הַלְלוּ־יָהּ:

הַלְלוּ יָהּ כִּי־טוֹב זַמְּרָה אֱלֹהֵינוּ כִּי־נָעִים נָאוָה תְהִלָּה: בּוֹנֵה
יְרוּשָׁלַם יְהוָה נִדְחֵי יִשְׂרָאֵל יְכַנֵּס: הָרֹפֵא לִשְׁבוּרֵי
לֵב וּמְחַבֵּשׁ לְעַצְּבוֹתָם: מוֹנֶה מִסְפָּר לַכּוֹכָבִים לְכֻלָּם שֵׁמוֹת
יִקְרָא: גָּדוֹל אֲדוֹנֵינוּ וְרַב־כֹּחַ לִתְבוּנָתוֹ אֵין מִסְפָּר: מְעוֹדֵד
עֲנָוִים יְהוָה מַשְׁפִּיל רְשָׁעִים עֲדֵי־אָרֶץ: עֱנוּ לַיהוָה בְּתוֹדָה
זַמְּרוּ לֵאלֹהֵינוּ בְּכִנּוֹר: הַמְכַסֶּה שָׁמַיִם בָּעָבִים הַמֵּכִין לָאָרֶץ
מָטָר הַמַּצְמִיחַ הָרִים חָצִיר: נוֹתֵן לִבְהֵמָה לַחְמָהּ לִבְנֵי עֹרֵב
אֲשֶׁר יִקְרָאוּ: לֹא בִגְבוּרַת הַסּוּס יֶחְפָּץ לֹא־בְשׁוֹקֵי הָאִישׁ יִרְצֶה:
רוֹצֶה יְהוָה אֶת־יְרֵאָיו אֶת־הַמְיַחֲלִים לְחַסְדּוֹ: שַׁבְּחִי יְרוּשָׁלַם
אֶת־יְהוָה הַלְלִי אֱלֹהַיִךְ צִיּוֹן: כִּי־חִזַּק בְּרִיחֵי שְׁעָרָיִךְ בֵּרַךְ בָּנַיִךְ
בְּקִרְבֵּךְ: הַשָּׂם־גְּבוּלֵךְ שָׁלוֹם חֵלֶב חִטִּים יַשְׂבִּיעֵךְ: הַשֹּׁלֵחַ
אִמְרָתוֹ אָרֶץ עַד־מְהֵרָה יָרוּץ דְּבָרוֹ: הַנֹּתֵן שֶׁלֶג כַּצָּמֶר כְּפוֹר
כָּאֵפֶר יְפַזֵּר: מַשְׁלִיךְ קַרְחוֹ כְפִתִּים לִפְנֵי קָרָתוֹ מִי יַעֲמֹד:
יִשְׁלַח דְּבָרוֹ וְיַמְסֵם יַשֵּׁב רוּחוֹ יִזְלוּ־מָיִם: מַגִּיד דְּבָרָו לְיַעֲקֹב

מקורות

הללו יה כי טוב. תס׳ קמן, ט־כ; בבלי שבת, דף קיח ע״ב; סרע״ג מ״ח, סי׳ יג; שבה״ל, ענין תפילה, סי׳ ז, בשם מס״ו פי״ח, ה״ל. **ירושלים.** רשו תוס׳ עמ״ס תעניית, דף טז ע״ל, ד״ה הר ציון.

חָקָיו וּמִשְׁפָּטָיו לְיִשְׂרָאֵל׃ לֹא עָשָׂה כֵן לְכָל־גּוֹי וּמִשְׁפָּטִים
בַּל־יְדָעוּם׃ הַלְלוּ־יָהּ׃

הַלְלוּ יָהּ הַלְלוּ אֶת־יְהוָה מִן־הַשָּׁמַיִם הַלְלוּהוּ בַּמְּרוֹמִים׃
הַלְלוּהוּ כָּל־מַלְאָכָיו הַלְלוּהוּ כָּל־צְבָאָו׃ הַלְלוּהוּ
שֶׁמֶשׁ וְיָרֵחַ הַלְלוּהוּ כָּל־כּוֹכְבֵי אוֹר׃ הַלְלוּהוּ שְׁמֵי הַשָּׁמָיִם
וְהַמַּיִם אֲשֶׁר מֵעַל הַשָּׁמָיִם׃ יְהַלְלוּ אֶת־שֵׁם יְהוָה כִּי הוּא צִוָּה
וְנִבְרָאוּ׃ וַיַּעֲמִידֵם לָעַד לְעוֹלָם חָק־נָתַן וְלֹא יַעֲבוֹר׃ הַלְלוּ
אֶת־יְהוָה מִן־הָאָרֶץ תַּנִּינִים וְכָל־תְּהֹמוֹת׃ אֵשׁ וּבָרָד שֶׁלֶג וְקִיטוֹר
רוּחַ סְעָרָה עֹשָׂה דְבָרוֹ׃ הֶהָרִים וְכָל־גְּבָעוֹת עֵץ פְּרִי וְכָל־
אֲרָזִים׃ הַחַיָּה וְכָל־בְּהֵמָה רֶמֶשׂ וְצִפּוֹר כָּנָף׃ מַלְכֵי־אֶרֶץ
וְכָל־לְאֻמִּים שָׂרִים וְכָל־שֹׁפְטֵי אָרֶץ׃ בַּחוּרִים וְגַם־בְּתוּלוֹת זְקֵנִים
עִם־נְעָרִים׃ יְהַלְלוּ אֶת־שֵׁם יְהוָה כִּי־נִשְׂגָּב שְׁמוֹ לְבַדּוֹ הוֹדוֹ
עַל־אֶרֶץ וְשָׁמָיִם׃ וַיָּרֶם קֶרֶן לְעַמּוֹ תְּהִלָּה לְכָל־חֲסִידָיו לִבְנֵי
יִשְׂרָאֵל עַם קְרֹבוֹ׃ הַלְלוּ־יָהּ׃

הַלְלוּ יָהּ שִׁירוּ לַיהוָה שִׁיר חָדָשׁ תְּהִלָּתוֹ בִּקְהַל חֲסִידִים׃
יִשְׂמַח יִשְׂרָאֵל בְּעֹשָׂיו בְּנֵי־צִיּוֹן יָגִילוּ בְמַלְכָּם׃
יְהַלְלוּ שְׁמוֹ בְמָחוֹל בְּתֹף וְכִנּוֹר יְזַמְּרוּ־לוֹ׃ כִּי־רוֹצֶה יְהוָה בְּעַמּוֹ
יְפָאֵר עֲנָוִים בִּישׁוּעָה׃ יַעְלְזוּ חֲסִידִים בְּכָבוֹד יְרַנְּנוּ עַל־
מִשְׁכְּבוֹתָם׃ רוֹמְמוֹת אֵל בִּגְרוֹנָם וְחֶרֶב פִּפְיוֹת בְּיָדָם׃ לַעֲשׂוֹת
נְקָמָה בַּגּוֹיִם תּוֹכֵחוֹת בַּלְאֻמִּים׃ לֶאְסֹר מַלְכֵיהֶם בְּזִקִּים
וְנִכְבְּדֵיהֶם בְּכַבְלֵי בַרְזֶל׃ לַעֲשׂוֹת בָּהֶם מִשְׁפָּט כָּתוּב הָדָר
הוּא לְכָל־חֲסִידָיו׃ הַלְלוּ־יָהּ׃

מקורות

הללו את ה׳. תה׳ קמח, ג־יד; בבלי שבת, דף קיח ע״ב; סרע״ג ח״ת, סי׳ יג; סדו׳ רס״ג, עמ׳ לג; שבה״ל, ענין תפילה, סי׳ ז, בשם מס״ו פי״ח, ה״ת. ורלו רס״י שבת, דף קיח ע״ב, ד״ה פסוקי חמרת. **הללו יה שירו לה׳**. תה׳ קמט, ג־ט; בבלי שבת, דף קיח ע״ב; סרע״ג ח״ת, סי׳ יג; סדו׳ רס״ג, עמ׳ לג; שבה״ל, ענין תפילה, סי׳ ז, בשם מס״ו פי״ח, ה״ת.

הַלְלוּ יָהּ הַלְלוּ־אֵל בְּקָדְשׁוֹ הַלְלוּהוּ בִּרְקִיעַ עֻזּוֹ: הַלְלוּהוּ
בִּגְבוּרֹתָיו הַלְלוּהוּ כְּרֹב גֻּדְלוֹ: הַלְלוּהוּ בְּתֵקַע
שׁוֹפָר הַלְלוּהוּ בְּנֵבֶל וְכִנּוֹר: הַלְלוּהוּ בְּתֹף וּמָחוֹל הַלְלוּהוּ
בְּמִנִּים וְעֻגָב: הַלְלוּהוּ בְצִלְצְלֵי־שָׁמַע הַלְלוּהוּ בְּצִלְצְלֵי תְרוּעָה:
כֹּל הַנְּשָׁמָה תְּהַלֵּל יָהּ. הַלְלוּ־יָהּ: כֹּל הַנְּשָׁמָה תְּהַלֵּל יָהּ. הַלְלוּ־יָהּ:

בָּרוּךְ יְהוָה לְעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן: יִמְלֹךְ יְהוָה לְעוֹלָם.
אָמֵן וְאָמֵן:

עומדים (עד סוף שירת הים), ומומרים:

אֶת־יְהוָה לְעֵינֵי כָל־הַקָּהָל וַיֹּאמֶר דָּוִיד בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵי
יִשְׂרָאֵל אָבִינוּ מֵעוֹלָם וְעַד־עוֹלָם: לְךָ יְהוָה הַגְּדֻלָּה וְהַגְּבוּרָה
וְהַתִּפְאֶרֶת וְהַנֵּצַח וְההוֹד כִּי־כֹל בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ לְךָ יְהוָה
הַמַּמְלָכָה וְהַמִּתְנַשֵּׂא לְכֹל לְרֹאשׁ: וְהָעֹשֶׁר וְהַכָּבוֹד מִלְפָנֶיךָ
וְאַתָּה מוֹשֵׁל בַּכֹּל וּבְיָדְךָ כֹּחַ וּגְבוּרָה וּבְיָדְךָ לְגַדֵּל וּלְחַזֵּק לַכֹּל:
וְעַתָּה אֱלֹהֵינוּ מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ וּמְהַלְלִים לְשֵׁם תִּפְאַרְתֶּךָ:

מקורות

הללו את ה' מן השמים. תה' קמ, ד־ו; צפ' צפת, דף קיח ע"ב; סרע"ג ח"ח, סי' יג; סדו' רס"ג, עמ' לג; צפה"ל, ענין תפילה, סי' ז, צפס מס"ו פי"ח, ה"ח. ורמו רמ"י צפת, דף קיח ע"ב, ד"ה פסוקי דזמרא. **כופלין פסוק כל הנשמה.** מהו"ו סי' ח; מרדכי סוכה, רמז תשמה; טור או"ח, סוף סי' נח; רמו שבה"ל, ענין ר"ח, סוף סי' קעב. **ברוך ה' לעולם.** תה' פט, גג; סדו' רס"ג, עמ' לג; רמב"ם, סדר תפילות כל השנה; מהו"ו סי' פט; רמו ילקו"ש תורה, רמז ח; תשב"ץ קטן סי' רד; מח' פרס, דף כג ע"ב; מח' רמיעץ, דף יח ע"ב. **ימלוך ה' לעולם.** תה' קמו, י; רמב"ם, סדר תפילות כל השנה; מח' פרס, דף כג ע"ב; מח' רמיעץ, דף יח ע"ב. **ויברך דויד.** דה"א כט, י־יג; סרע"ג ח"ח, סי' יג; טור או"ח סוף סי' נח צפס הגאונים; רמב"ם, סדר תפילות כל השנה; מח' פרס, דף כג ע"ב. **ועתה מלהיו.** סדו' רס"ג, עמ' לג; מח' פרס, דף כד ע"ח. **נשמ תפארתך.** סרע"ג ח"ח, סי' יג; סדו' רס"ג, עמ' לג.

ח"נ והערות

כל הנשמה. המנהג לכפול פסוק זה, לא מופיע במח' רמ"ו ובולוניא, וכן אינו במח' פרס, דף כג ע"ב. מקור מנהג זה, הוא ע"פ מח' ויטרי סי' א.

וִיבָרְכוּ שֵׁם כְּבוֹדֶךָ וּמְרוֹמַם עַל־כָּל־בְּרָכָה וּתְהִלָּה: אַתָּה־הוּא יְהוָה לְבַדֶּךָ אַתָּה עָשִׂיתָ אֶת־הַשָּׁמַיִם שְׁמֵי הַשָּׁמַיִם וְכָל־צְבָאָם הָאָרֶץ וְכָל־אֲשֶׁר עָלֶיהָ הַיַּמִּים וְכָל־אֲשֶׁר בָּהֶם וְאַתָּה מְחַיֶּה אֶת־כֻּלָּם וּצְבָא הַשָּׁמַיִם לְךָ מִשְׁתַּחֲוִים:

וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הָלְכוּ בַיַּבָּשָׁה בְּתוֹךְ הַיָּם וְהַמַּיִם לָהֶם חוֹמָה מִימִינָם וּמִשְּׂמֹאלָם: וַיּוֹשַׁע יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא אֶת־יִשְׂרָאֵל מִיַּד מִצְרָיִם וַיַּרְא יִשְׂרָאֵל אֶת־מִצְרַיִם מֵת עַל־שְׂפַת הַיָּם: וַיַּרְא יִשְׂרָאֵל אֶת־הַיָּד הַגְּדֹלָה אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה בְּמִצְרַיִם וַיִּירְאוּ הָעָם אֶת־יְהוָה וַיַּאֲמִינוּ בַּיהוָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ:

אָז יָשִׁיר־מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת לַיהוָה וַיֹּאמְרוּ לֵאמֹר אָשִׁירָה לַיהוָה כִּי־גָאֹה גָּאָה סוּס וְרֹכְבוֹ רָמָה בַיָּם: עָזִּי וְזִמְרָת יָהּ וַיְהִי־לִי לִישׁוּעָה זֶה אֵלִי וְאַנְוֵהוּ אֱלֹהֵי אָבִי וַאֲרֹמְמֶנְהוּ: יְהוָה אִישׁ מִלְחָמָה יְהוָה שְׁמוֹ: מַרְכְּבֹת פַּרְעֹה וְחֵילוֹ יָרָה בַיָּם וּמִבְחַר שָׁלִשָׁיו טֻבְּעוּ בְיַם־סוּף: תְּהֹמֹת יְכַסְיֻמוּ יָרְדוּ בִמְצוֹלֹת כָּמוֹ־אָבֶן: יְמִינְךָ יְהוָה נֶאְדָּרִי בַכֹּחַ יְמִינְךָ יְהוָה תִּרְעַץ אוֹיֵב: וּבְרֹב גְּאוֹנְךָ תַּהֲרֹס קָמֶיךָ תְּשַׁלַּח חֲרֹנְךָ יֹאכְלֵמוֹ כַּקַּשׁ: וּבְרוּחַ אַפֶּיךָ נֶעֶרְמוּ מַיִם נִצְּבוּ כְמוֹ־נֵד

ח"נ והערות

ישיר. הטעמת התיבה היא מלרע ולא מלעיל.

מקורות

ויברכו שם כבודך. נחמ' ט, ה־ו; טור או"ח סוף סי' נו בשם הגאונים. במח' פרס, דף כד ע"ג, וכן ברמב"ם, סדר תפילות כל השנה, נמלוף רק הפסוק 'ויברכו'. תמנם במח' פרס, דף יד ע"ב, הובא עד 'לך משתחוים', ואל מיקומו בתחילת פסד"ז. **ובני ישרא'.** שמ' יד, כט־לא; במח' פרס, דף כו ע"ג, במקום פסו' זה, נאו שני פסו' אחרים מתה, כג, ה־ו. **ויושע ה'.** ראו סדו' רס"ג, עמ' לד; מח' פרס, דף כו ע"ב. **שירת היס.** טור או"ח סוף סי' נו בשם הגאונים. וברמב"ם, סדר תפילות כל השנה, שירת היס לאחר 'ישתבח', וכ"כ במח' פרס, דף כו ע"ב. **מז ישיר.** שמ' טו, ו־יח.

גְּזָלִים קָפְאוּ תְּהֹמֹת בְּלֶב־יָם: אָמַר
אוֹיֵב אֶרְדֹּף אַשִּׂיג אֲחַלֵּק שָׁלָל תִּמְלָאֵמוֹ
נַפְשִׁי אָרִיק חַרְבִּי תּוֹרִישֵׁמוֹ יָדִי: נָשַׁפְתָּ
בְרוּחֲךָ כִּסָּמוֹ יָם צָלְלוּ כַּעוֹפֶרֶת בְּמַיִם
אַדִּירִים: מִי־כָמֹכָה בָּאֵלִם יְהוָה מִי
כָּמֹכָה נֶאְדָּר בַּקֹּדֶשׁ נוֹרָא תְהִלֹּת עֹשֵׂה
פֶלֶא: נָטִיתָ יְמִינְךָ תִּבְלָעֵמוֹ אָרֶץ: נָחִיתָ
בְחַסְדְּךָ עַם־זוּ גָּאָלְתָּ נֵהַלְתָּ בְעָזְּךָ אֶל־נְוֵה
קָדְשֶׁךָ: שָׁמְעוּ עַמִּים יִרְגָּזוּן חִיל
אָחַז יֹשְׁבֵי פְלָשֶׁת: אָז נִבְהֲלוּ אַלּוּפֵי
אֱדוֹם אֵילֵי מוֹאָב יֹאחֲזֵמוֹ רָעַד נָמֹגוּ
כֹּל יֹשְׁבֵי כְּנָעַן: תִּפֹּל עֲלֵיהֶם אֵימָתָה
וָפַחַד בִּגְדֹל זְרוֹעֲךָ יִדְמּוּ כָּאָבֶן עַד־
יַעֲבָר עַמְּךָ יְהוָה עַד־יַעֲבָר עַם־זוּ
קָנִיתָ: תְּבִאֵמוֹ וְתִטָּעֵמוֹ בְּהַר נַחֲלָתְךָ מָכוֹן
לְשִׁבְתְּךָ פָּעַלְתָּ יְהוָה מִקְדָּשׁ אֲדֹנָי כּוֹנְנוּ
יָדֶיךָ: יְהוָה יִמְלֹךְ לְעֹלָם וָעֶד:

יְהוָה מֶלֶךְ· יְהוָה מָלָךְ· יְהוָה יִמְלֹךְ לְעֹלָם וָעֶד:

כִּי לַיהוָה הַמְּלוּכָה וּמֹשֵׁל בַּגּוֹיִם: וְעָלוּ מוֹשִׁעִים בְּהַר צִיּוֹן
לִשְׁפֹּט אֶת־הַר עֵשָׂו וְהָיְתָה לַיהוָה הַמְּלוּכָה: וְהָיָה יְהוָה

מקורות

ה׳ מלך וכו׳ לעולם ועד. מס״ו פי״ד, ה״ד. **ה׳ מָלָךְ.** תה׳ י, טז. **ה׳ מָלָךְ.** תה׳ קמ, ז. **ה׳ ימלוך.** שמ׳ טו, יח. **כופלין הפסוק.** מתו״ו סי׳ ז; מדרכי עמ״ס סוכה, רמז תשמה. **כי לה׳ המלוכה.** תה׳ כב, כט. **ועלו מושיעים.** עוב׳ א, כא. **והיה ה׳ למלך.** זכ׳ יד, ט.

ח״נ והערות

כי לה׳ המלוכה. פסוק זה, ושני פסו׳ ׳ועלו מושיעים, והיה ה׳ למלך׳ הנאמרים כאן, נמצאים גם במח׳ פרס, דף כח ע״ב, אמנם בסדר אחר. **והיה ה׳ למלך.** במח׳ רמ״ו

לְמֶלֶךְ עַל־כָּל־הָאָרֶץ בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה יְהוָה אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד׃

כָּל־בְּרוּאֵי מַעְלָה וּמַטָּה׃

יְעִידוּן יַגִּידוּן כֻּלָּם כְּאֶחָד׃ יְהוָה אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד׃

שָׁלֹשִׁים וּשְׁתַּיִם נְתִיבוֹת שְׁבִילָךְ׃ וְכָל־מֵבִין יְסוֹדָם יְסַפְּרוּ אֶת־גְּדֻלָּךְ׃ וּמֵהֶם יַכִּירוּ כִּי הַכֹּל שֶׁלָּךְ׃ וְאַתָּה הַמֶּלֶךְ הַמְיֻחָד׃ יְעִידוּן יַגִּידוּן כֻּלָּם כְּאֶחָד׃ יְהוָה אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד׃

לְבָבוֹת בָּחָשְׁבָם עוֹלָם בָּנוּי׃ יִמְצָאוּ כָל־יֵשׁ בִּלְתְּךָ שָׁנוּי׃ בְּמִסְפָּר בְּמִשְׁקָל הַכֹּל מָנוּי׃ כֻּלָּם נִתְּנוּ מֵרוֹעֶה אֶחָד׃

יְעִידוּן יַגִּידוּן כֻּלָּם כְּאֶחָד׃ יְהוָה אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד׃

מֵרֹאשׁ וְעַד־סוֹף יֵשׁ־לְךָ סְמָן׃ מִזְרָח וּמַעֲרָב צָפוֹן וְתֵימָן׃ שַׂחַק וְתֵבֵל לְךָ עֵד נֶאֱמָן׃ מִזֶּה אֶחָד וּמִזֶּה אֶחָד׃

יְעִידוּן יַגִּידוּן כֻּלָּם כְּאֶחָד׃ יְהוָה אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד׃

הַכֹּל מִמְּךָ נִזְבַּד זָבוֹד׃ אַתָּה תַעֲמֹד וְהֵם יֹאבֵדוּ אָבוֹד׃ לָכֵן כָּל־יָצוּר לְךָ יִתֵּן כָּבוֹד׃ כִּי מֵרֹאשׁ וְעַד־סוֹף הֲלוֹא אָב אֶחָד׃ יְעִידוּן יַגִּידוּן כֻּלָּם כְּאֶחָד׃ יְהוָה אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד׃

ח״ג והערות

ובולוניא, נוסף לפני הפסוק, תיבת ״כָּתוּב״. **כל ברואי.** מחברו הוא רבי שלמה אבן גבירול. וחתם שמו ״שלמה״, בראשי הבתים. וכל חרוז הוא בעל ארבע תיבות. במחז״ רמ״ו ובולוניא פתיחה זו נשמטה והפיוט מתחיל בתיבת ״יעידון״. וכתב שד״ל ח״א, במבוא למכב״ר, עמ׳ יט, ראוי לדעת כי מלות ׳כל ברואי מעלה ומטה׳, אינן מעיקר הפיוט, ואינן בשום כ״י ובשום דפוס קדמון, ותחלת הראותן, הוא בסדור מנהג ספרדי הנדפס בויניציאה שנת ש״ד, ועי״ש עוד שהאריך בענין זה. **וכל מבין.** במחז״ רמ״ו ובולוניא: ׳לְכָל־מֵבִין׳. **את גדלך.** במחז״ רמ״ו ובולוניא: ללא תיבת ״את״. **ואתה המלך המיוחד.** כתב שד״ל, במבוא למכב״ר, עמ׳ יט, שזהו נוסח הספרדים. אבל בסדור בני רומה כ״י שבידי, מצאתי נוסחא אחרת, וזו היא: ״י רועי יחיד ומיוחד׳. **כל יָצוּר.** במחז״ רמ״ו ובולוניא: ׳כל יְצִיר׳. **מראש ועד סוף.** עי׳ במבוא למכב״ר, מאת שד״ל, עמ׳ יט, שהקשה מדוע תיבות הללו באים פעמים, וראו שהביא ע״ז חילופי נוסחאות.

מקורות

ה׳ אחד. זכ׳ יד, ט. **שלשים ושתים נתיבות.** מסמ״ד (מייזנסטיין), ירושה, עמ׳ 239, פ״ח. **הכל שלך.** מס׳ כלה רבתי, פ״ד, הי״ח. **כולם נתנו.** ע״פ במדב״ר יד, ד. **מראש ועד סוף.** קה׳ ג, יח. **מזרח ומערב צפון ותימן.** ע״פ דב׳ ג, כז; תה׳ קז, ג. **שחק ותבל לך עד נאמן.** ע״פ תה׳ פט, לח. **מזה אחד.** שמ׳ יח, יג. **הכל ממך.** ע״פ דה״ב כט, יד. **אתה תעמוד והם יאבדו.** ע״פ תה׳ קב, כז. **כל יצור לך יתן כבוד.** ע״פ ישע׳ מג, ז; ירמ׳ יג, טז; מלא׳ ג, ג. **מראש ועד סוף.** קה׳ ג, יח. **הלוא אב אחד.** מלא׳ ג, י.

וּבְתוֹרָתְךָ כָּתוּב לֵאמֹר׃ שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יְהוָה
אֶחָד׃

יְהִי־חַסְדְּךָ יְהוָה עָלֵינוּ כַּאֲשֶׁר יִחַלְנוּ לָךְ׃ מַלְכוּתְךָ יְהוָה
אֱלֹהֵינוּ מַלְכוּת כָּל־עֹלָמִים׃ וּמֶמְשַׁלְתְּךָ מַלְכֵנוּ
בְּכָל־דּוֹר וָדֹר׃ שֶׁאַתָּה הוּא אַדִּיר בִּקְדֻשָּׁה וּלְךָ נָאֶה הַמְּלוּכָה׃
הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ׃

לְדָוִד בְּשַׁנּוֹתוֹ אֶת־טַעְמוֹ לִפְנֵי אֲבִימֶלֶךְ וַיְגָרְשֵׁהוּ וַיֵּלֶךְ׃
אֲבָרְכָה אֶת־יְהוָה בְּכָל־עֵת תָּמִיד תְּהִלָּתוֹ בְּפִי׃ בַּיהוָה
תִּתְהַלֵּל נַפְשִׁי יִשְׁמְעוּ עֲנָוִים וְיִשְׂמָחוּ׃ גַּדְּלוּ לַיהוָה אִתִּי וּנְרוֹמְמָה
שְׁמוֹ יַחְדָּו׃ דָּרַשְׁתִּי אֶת־יְהוָה וְעָנָנִי וּמִכָּל־מְגוּרוֹתַי הִצִּילָנִי׃
הִבִּיטוּ אֵלָיו וְנָהֳרוּ וּפְנֵיהֶם אַל־יֶחְפָּרוּ׃ זֶה עָנִי קָרָא וַיהוָה
שָׁמֵעַ וּמִכָּל־צָרוֹתָיו הוֹשִׁיעוֹ׃ חֹנֶה מַלְאַךְ־יְהוָה סָבִיב לִירֵאָיו
וַיְחַלְּצֵם׃ טַעֲמוּ וּרְאוּ כִּי־טוֹב יְהוָה אַשְׁרֵי הַגֶּבֶר יֶחֱסֶה־בּוֹ׃
יְרָאוּ אֶת־יְהוָה קְדֹשָׁיו כִּי־אֵין מַחְסוֹר לִירֵאָיו׃ כְּפִירִים רָשׁוּ
וְרָעֵבוּ וְדֹרְשֵׁי יְהוָה לֹא־יַחְסְרוּ כָל־טוֹב׃ לְכוּ־בָנִים שִׁמְעוּ־לִי
יִרְאַת יְהוָה אֲלַמֶּדְכֶם׃ מִי־הָאִישׁ הֶחָפֵץ חַיִּים אֹהֵב יָמִים לִרְאוֹת
טוֹב׃ נְצֹר לְשׁוֹנְךָ מֵרָע וּשְׂפָתֶיךָ מִדַּבֵּר מִרְמָה׃ סוּר מֵרָע
וַעֲשֵׂה־טוֹב בַּקֵּשׁ שָׁלוֹם וְרָדְפֵהוּ׃ עֵינֵי יְהוָה אֶל־צַדִּיקִים וְאָזְנָיו
אֶל־שַׁוְעָתָם׃ פְּנֵי יְהוָה בְּעֹשֵׂי רָע לְהַכְרִית מֵאֶרֶץ זִכְרָם׃ צָעֲקוּ
וַיהוָה שָׁמֵעַ וּמִכָּל־צָרוֹתָם הִצִּילָם׃ קָרוֹב יְהוָה לְנִשְׁבְּרֵי־לֵב

מקורות

וכתורתך כתוב לאמר. לו״מ סי׳ קכ בשם סדו׳ יבנים; סדו׳ יעב״ץ מ״ת, קף קי ע״ב, בשם מצוה התכ״ג; סלו׳ תרמ״ק, קף נה ע״ב; רלו״ח לו״ר מו״ת, סי׳ מו ס״ק יד; צו״ת מהר״ם שיק או״ח, סי׳ מג. **שמע ישראל.** דב׳ ו, ד. **יהי חסדך ה׳ עלינו.** תה׳ לג, כב. **מלכותך ה״מ מלכות.** ע״פ תה׳ קמה, יג; בשם פרס, קף כח ע״ב, בשם נוסח דומה. **שאתה הוא מדיר.** מד׳ פרס, קף כח ע״ב. **מדיר בקדושה.** ע״פ שמ׳ טו, יא. **לדוד בשנותו.** תה׳ לד, א-כג; סה״ת סי׳ לז, סדר ר״ה.

ח״נ והערות

ובתורתך כתוב לאמר. כן הוא מנהגנו. וראו מה שכתב היעב״ץ בספר לו״א, סי׳ קכ, וכן בסידורו, ח״א, דף קי ע״ב, ובתשו׳ מהר״ם שיק, או״ח, סי׳ מג.

וְאֶת־דַּבְּאֵי־רוּחַ יוֹשִׁיעַ׃ רַבּוֹת רָעוֹת צַדִּיק וּמִכֻּלָּם יַצִּילֶנּוּ יְהוָה׃
שֹׁמֵר כָּל־עַצְמוֹתָיו אַחַת מֵהֵנָּה לֹא נִשְׁבָּרָה׃ תְּמוֹתֵת רָשָׁע
רָעָה וְשֹׂנְאֵי צַדִּיק יֶאְשָׁמוּ׃ פֹּדֶה יְהוָה נֶפֶשׁ עֲבָדָיו וְלֹא יֶאְשְׁמוּ
כָּל־הַחֹסִים בּוֹ׃

רְשׁוּת לְנִשְׁמַת שֶׁל יוֹם כִּפּוּר

הרשות ביד החזן לומר פיוט "מי העומד בהרמה", במקום "שחי לאל יחידה".

רומה

שְׁחִי לָאֵל יְחִידָה הַחֲכָמָה׃ וְרוּצִי לַעֲבֹד אוֹתוֹ בְּאֵימָה׃
לְעוֹלְמֵךְ פְּנִי לֵילֵךְ וְיוֹמֵךְ׃ וְלָמָּה תִּרְדְּפִי הֶבֶל וְלָמָּה׃
מְשׁוּלָה אַתְּ בְּעוֹלְמֵךְ לְאֵל חַי׃ וְכַאֲשֶׁר נֶעֱלָם אַתְּ נֶעֱלָמָה׃
הֲלֹא כִּי יוֹצֶרֶךְ טָהוֹר וְנָקִי׃ דְּעִי כִּי כֵן טָהוֹרָה אַתְּ וְתַמָּה׃
חֲסִין יִשָּׂא שְׂחָקִים עַל־זְרוֹעוֹ׃ כָּמוֹ תִּשְׂאִי גְוִיָּה נֶעֱלָמָה׃
זְמִירוֹת קַדְּמִי נַפְשִׁי לְצוּרֵךְ׃ אֲשֶׁר לֹא שָׁם דְּמוּתֵךְ בָּאֲדָמָה׃
קְרֻבֵי בָּרְכוּ תָמִיד לְצוּרְכֶם׃ אֲשֶׁר לִשְׁמוֹ תְּהַלֵּל כָּל־נְשָׁמָה׃

ח"ג והערות

הרשות ביד החזן וכו'. הערה זו נמצאת במח' רמ"ו, בולוניא ושד"ל. **שחי לאל יחידה.** מחברו הוא רבי שלמה אבן גבירול, וחתם שמו "שלמה חזק" בראשי הבתים. פיוט זה, נמצא ג"כ במנהג רומניא. נדפס אצל שירמן, השירה העברית בספרד ובפרובאנס, ח"א עמ' 237. הרב מ"ע הרטוס, בחוברת המנהג, כתב לא לאומרו, אולם בק"ק רומה ומילאנו יע"א, אומרים אותו. **יחידה הַחֲכָמָה.** כן הוא במח' בלוניא, קד"א, כ"י ושד"ל. אבל במח' רס"ד "יחידה הַנְּשָׁמָה", ובמח' רמ"ו הנוסח המקורי נמחק ותוקן כבפנים. **אַתְּ וְתַמָּה.** כן הוא בכ"י ושד"ל, וכן תוקן במח' רמ"ו בכ"י. אבל במח' רס"ד, (רמ"ו במקור) ובולוניא: 'אֵת וְרָמָה'. **חסין ישא.** בחטף פתח וכמו בפסוק ובמח' רמ"ו. וכן כתבו הראב"ע, הרד"ק והמאירי על תה' פט, ט, שהוא על משקל 'גְּבִיר'. **גויה נֶעֱלָמָה.** כן הוא במח' רס"ד, רמ"ו במקור וקד"א. אבל ברמ"ו תוקן בכ"י: 'גויה נֶאֱלָמָה' באל"ף, וכן הוא בבולוניא, שד"ל וכ"י.

מקורות

שחי לאל. ע"פ תה' כט, ג. **יחידה.** לחת מה' שמות לגשמה, ב"ר (ווילנא), פר' בר', פר' יד, סי' ט; ע"פ תה' כב, כא. **ורוצי לעבוד.** ע"פ הוס' ו, ג; תה' קיט, לג; מצ' לחצות פ"ד, מ"ב. **לעבוד אותו באימה.** ע"פ תה' ב, יא. **לעולמך.** ע"פ בבלי ברכות דף יז ע"ח, 'עולמך תרלה בחייך'. **פני לילך ויומך.** ע"פ יהו' ח, ח. **ולמה תרדפי הבל.** ע"פ לחו' ט, כט. רלו בבלי ב"ק, דף נ ע"ב. **משולה את בעולמך.** ע"פ בבלי ברכות, דף י ע"ח; ילקו"ש תהלים, רמז תתמז. **נעלם חי.** ע"פ יהו' ג, י; תה' פד, ג. **וכאשר נעלם את נעלמה.** ע"פ ויק"ר (ווילנא), פר' ד, סי' ח, 'הנפש הזו רואה ואינה נראה, והקב"ה רואה ואינו נראה'; מדת"ג (ווכטא), פר' חיי שרה, סי' ג. **יוצרך טהור וזכי.** ע"פ ויק"ר (מרגליות), פר' יח, סי' ח, 'לתי טהור ומעוני טהור ומברתיי טהוריס'; קה"ר (ווילנא), פר' יב, סי' ז; ילקו"ש יפע', רמז תסד. **טהורה את.** ע"פ בבלי ברכות, דף ס ע"ב; מכילי' דר"י בשלח, מס' דשירה, סוף פר' ג. **חסין.** תה' פט, ט. **ישא שחקים על זרועו.** רלו לחגד"ר (בובר), פ' נח, סי' ח; פסז"ר (לקח טוב), דב', דף סו ע"ב. **גויה** - כיוצ' לגוף. ע"פ נחו' ג, ג. **זמירות קדמי נפשי לצורך.** ע"פ תה' מז, ז. **לא שם דמותך בארמה.** ע"פ תה' סו, ט; מדת"ס (בובר), מז' קכח, סי' ב. **דמותך.** ע"פ בר' ה, ח. **קרבי ברכו תמיד לצורכם.** ע"פ תה' קג, ח. **תהלל כל הנשמה.** ע"פ תה' קג, ו.

מִי הָעוֹמֵד בְּהֵרָאֹה· מֶלֶךְ יוֹשֵׁב עַל־כִּסֵּא־דִין· נִשְׁמַת כָּל־חַי מְמוֹרָאוֹ· חַתָּה מֵאָז מֵאֵימַת דִּין:

שׁוֹפֵט בְּצֶדֶק הַדַּלִּים· יוֹם יוֹם קָרָא לַשּׁוֹבְבִים· שָׁלַח גַּם־מַלְאָכִים קַלִּים· בִּשֹׂר אָסְלַח אֶל־הַשָּׁבִים· שׁוּב הֶעֱבִיר קוֹל בָּאָהֳלִים· תְּקַע הָרִיעַ וּשְׁבָבִים· שָׁם רָמַז דִּין גַּם רַחֲמִים· בִּשְׁלֹשִׁים יוֹשְׁבִים עוֹמְדִים· שֶׁיַּעֲורוּ הַנִּרְדָּמִים· אַשְׁרֵי שָׁב עַד־עוֹמֵד לַדִּין:

מִי הָעוֹמֵד בְּהֵרָאֹה· מֶלֶךְ יוֹשֵׁב עַל־כִּסֵּא־דִין·
נִשְׁמַת כָּל־חַי מְמוֹרָאוֹ· חַתָּה מֵאָז מֵאֵימַת דִּין:

הֵן לִבִּי כַּדּוֹנֵג נָמַס· תּוֹךְ מֵעַי כִּי־שָׁקוּל כַּעֲסִי· הֶבֶל רָדַף לַדַּל חוֹמֵס· לֹא זָכַר עֶזִּי וּמְנוֹסִי· הֶשִׁימַנִי לַכֹּל רֶמֶס· רֹאשׁ הִשְׁקַנִי מָלֵא כוֹסִי· הֵן־כָּל־אֵלֶּה יִפְעַל הָאֵל· פַּעֲמַיִם שָׁלֹשׁ עִם־הַמּוֹרְדִים· חַיֵּינוּ מִשַּׁחַת גּוֹאֵל· עֵת נָחְנוּ מֵחֵטְא נִפְרָדִים:

מִי הָעוֹמֵד בְּהֵרָאֹה· מֶלֶךְ יוֹשֵׁב עַל־כִּסֵּא־דִין·
נִשְׁמַת כָּל־חַי מְמוֹרָאוֹ· חַתָּה מֵאָז מֵאֵימַת דִּין:

מקורות

מי העומד בהרמה. ע״פ שמ׳ לג, כ; שופ׳ יג, כב; ב״ר (ווילנא), פר׳ נג, סי׳ יח, ׳ואו לנו מיום הדין ואו לנו מיום התוכחה וכו׳, הקב״ה שהוא דיין ועבעל דין ויושב על כסא דין ודן כל אחד ואחד, עתיד״ו שאין כל בשר ודם יכולים לעמוד לפניו׳. **בהרמה.** ע״פ שופ׳ יג, כא. **מלך יושב על כסא דין.** מש׳ כ, ח. **כל חי ממורמו.** ע״פ יעש׳ ח, יג. **חתה מאז מאימת דין.** ע״פ תה׳ קיט, קכ. **שופט בצדק הדלים.** ע״פ יעש׳ יא, ד. **יום יום.** ע״פ יעש׳ נח, ב; מש׳ ח, לד. **קרא לשובבים.** ע״פ ירמ׳ ג, יד. **שלח גם מלאכים קלים.** ע״פ ירמ׳ ז, כה; דה״ב לו, טו. **מלאכים קלים.** ע״פ יעש׳ יח, ב. **בשר אסלח אל השבים.** ע״פ ירמ׳ ה, א. **העביר קול באהלים.** ע״פ שמ׳ לו, ו. **קול באהלים.** ע״פ תה׳ קיח, טו. **תקע הריע.** ע״פ במ׳ י, ה. **ושבבים.** ע״פ הוש׳ ח, ו; רד״ק. **רמז דין גם רחמים.** רמז רמב״ן, ויקרא כג, כד, ד״ה זכרון תרועה; ריקאנטי שם. **בשלשים יושבים עומדים.** ע״פ בבלי ר״ה, דף טז, סוף ע״ב ודיש ע״ב. **שיעורו הנרדמים.** ע״פ יומ׳ ח, ו; פסק״ז (פיש שלום), פי׳ מז, פר׳ אחרי, ד״ה ד״א אחרי מות; רמב״ם, הל׳ תשובה, פ״ג, ה״ד. **אשרי שב עד וכו׳.** ע״פ טור או״ח, סי׳ תקפח, בשם מדת״נ (בובר), פר׳ אמור, סי׳ ל. **הן לבי וכו׳ תוך מעי.** ע״פ תה׳ כב, טו. **כי שקול כעסי.** ע״פ איו׳ ו, ב. **הבל רדף.** ע״פ מש׳ כח, ו. **לדל חומס.** ע״פ תה׳ עג, יג-יד. **לא זכר.** ע״פ שופ׳ ח, לד. **עוזי ומנוסי.** ע״פ ירמ׳ טז, יט. **השימני לכל רמס.** ע״פ יעש׳ כה, יח; מיכ׳ ז, י. **ראש השקני מלא כוסי.** ע״פ יעש׳ נא, ח. **הן כל אלה יפעל האל.** ע״פ איו׳ לג, כט. **חיינו משחת גואל.** ע״פ תה׳ קג, ד. **עת נחנו מחטא נפרדים.** רש״י ויק׳ כג, כז, ע״פ בבלי שבועות, דף יג ע״ב.

ח״נ והערות

מי העומד בהראה. בפיוט זה, חתום שמו של המחבר, ׳משה כהן חזק׳. במבוא למכב״ר, מאת שד״ל, עמ׳ כט, כתב, שהוא בעל שמונה הברות. וכתב עוד, שפיוט זה היה נוהג באיטליה זה ארבע מאות שנה, ובו אחז רבי משה ריאיטי, בספר מקדש מעט, וע״ש עוד. הרב מ״ע הרטום בחר בפיוט זה לאומרו כאן בירושלים, כנראה על סמך דברי שד״ל הנ״ל, וכך המנהג גם בק״ק טורינו יע״א. **שֶׁיַּעֲורוּ הַנִּרְדָּמִים.** במח׳ רמ״ז: ׳שֶׁיַּעוּרוּ הנרדמים׳. **עִם הַמּוֹרְדִים.** במח׳ רמ״ו ובולוניא: ׳עם המורדין׳. **מֵחֵטְא נִפְרָדִים.** במח׳ רמ״ו ובולוניא: ׳מחטא נפרדין׳.

כָּל־הַנִּקְרָא יָשׁוּב אֶל־עַל· כִּי אֲרָכוּ־לוֹ שָׁם הַיָּמִים· יַשְׁבִּית
סוֹטֵן כִּי שָׁם נִגְעַל· רַק טָהוֹר לֵב זָכָר תָּמִים· בַּד
שָׁב עַד יָהּ כִּי הוּקַם עָל· הוֹרָה דֶּרֶךְ שָׁבִים צָמִים· חַזֵּק
כָּל־אִישׁ בְּאֵל חָשְׁקוּ· לוֹ מַהֲלְכִים בֵּין הָעֲמָדִים· אָב רָם יִתְמֹךְ
בִּימִין צִדְקוֹ· אֶת־כָּל־בָּנָיו וַיַּצְדִּיק דִּין:

מִי הָעוֹמֵד בְּהֵרָאֹה· מָלָךְ יוֹשֵׁב עַל־כִּסֵּא־דִין·
נִשְׁמַת כָּל־חַי מְמוֹרָאוֹ· חַתָּה מֵאָז מֵאֵימַת דִּין:

המזן מומר נקול ובנעימה:

נִשְׁמַת

כָּל־חַי תְּבָרֵךְ אֶת־שִׁמְךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ· וְרוּחַ כָּל־בָּשָׂר תְּפָאֵר
וּתְרוֹמֵם זִכְרְךָ מַלְכֵּנוּ· מִן־הָעוֹלָם וְעַד־הָעוֹלָם אַתָּה הוּא אֵל·
וּמִבַּלְעָדֶיךָ אֵין־לָנוּ מֶלֶךְ גּוֹאֵל עוֹזֵר וּמוֹשִׁיעַ· פּוֹדֶה וּמַצִּיל
מְפַרְנֵס וּמְרַחֵם בְּכָל־עֵת צָרָה וְצוּקָה· אֵין־לָנוּ מֶלֶךְ אֶלָּא אָתָּה:

ח״נ והערות

בַּד שב. כן הוא ברמ״ו ובולוניא. אבל בכ״י ׳בַּר שב׳. ובקד״א (ע״ש) ושד״ל שתי הנוסחאות.

מקורות

כל הנקרא ישוב אל על. ע״פ הוש׳ יא, ז. **כי ארכו לו.** בר׳ כו, ח. **ישבית סוטן.** ע״פ בבלי יומא, ריש דף כ ע״ב; ויק״ר (ווילנא), פר׳ אחרי, פר׳ כח, סי׳ ד. **כי שם נגעל.** ש״ב ו, כא.
רק טהור לב. ע״פ תה׳ נא, יב. **זכר תמיס.** ויק׳ ו, ג. **שב עד יה.** ע״פ הוש׳ יד, ב. **הוקם על.** ש״ב כג, ו; בבלי מו״ק, דף טז ע״ב. **הורה דרך.** ע״פ תה׳ כה, ח. **שבים ומצים.** ע״פ יומ׳ ב, יב. **חזק כל איש בחשקו.** ע״פ ש״ח ל, ו. **בחל חשקו.** ע״פ דב׳ ז, ז. **לו מהלכים בין העמדים.** ע״פ זכ׳ ג, ז. **אב.** ע״פ ישע׳ סג, טו. **רם.** ע״פ ישע׳ נז, טו. **יתמוך בימין.** ע״פ תה׳ סג, ט. **וילדיק דין.** ע״פ תה׳ נז, ו. **ברכת השיר.** מוזכר במשנ׳ פסחים פ״י, מ״ז, וראו רע״ב; בבלי פסחים, דף קיח ע״ח, ותוס׳ ד״ה ר׳ יוחנן; בפיו תר״י, ברכות, דף כד ע״ח (דפי הרי״ף), כ׳ שהוא ממהג הגאונים. **נשמת.** סרע״ג ח״ב, סי׳ כח; סדו׳ רס״ג, עמ׳ קיט; רמב״ם, סדר תפילות כל השנה; מח׳ פרס, מדף כד ע״ח, בנוסח דומה, עם הוספות בסופו. **נשמת כל חי.** ע״פ תה׳ קו, ו; סרע״ג ח״ב, סי׳ קכד; שבה״ל, סדר יוה״כ, סי׳ שיט. ראו מהמ״ד (חיזקיהו), מד׳ ר׳ עקיבא, עמ׳ 408, ׳...לא ברח הקב״ה את הטוסס אלא בשביל שירה וזמרה׳, ע״פ תה׳ לו, ו. **תברך את שמך.** ע״פ תה׳ קג, ח. **ורוח כל בשר.** ע״פ חיו׳ יב, י. **זכרך מלכנו.** ע״פ תה׳ קלה, יג. **מן העולם וכו׳ אתה הוא אל.** ע״פ תה׳ ג, ב. ראו מד׳ שו״ט (בובר), מז׳ קו, סי׳ ט. **ומבלעדיך אין לנו.** ע״פ ישע׳ מה, כח. **מלך גואל עוזר.** ע״פ ישע׳ מח, יד. **ומושיע.** ע״פ ש״ב כב, ג; תה׳ ז, יח. **פודה.** ירמ׳ לא, י; תה׳ לד, כג. **ומציל.** ע״פ שמ׳ יח, ח; שופ׳ ח, לד; תה׳ לה, י. **מפרנס.** ע״פ מכילׅ דר״י בשלח, מס׳ דשירה, פר׳ ד; בבלי ע״ז, דף ג ע״ב; מד׳ שו״ט (בובר), מז׳ קלו, סי׳ ח. **ומרחם.** ע״פ ישע׳ מט, י, טו; מד, י; תה׳ קנז, ח. **בכל עת.** ע״פ נחמ׳ ט, כח. **צרה וצוקה.** ישע׳ ל, ו. **אין לנו מלך אלא אתה.** בבלי תענית, דף כה ע״ב.

אֱלֹהֵי הָרִאשׁוֹנִים וְהָאַחֲרוֹנִים· אֱלוֹהַּ כָּל־בְּרִיּוֹת· אֲדוֹן כָּל־תּוֹלָדוֹת· הַמְהֻלָּל בְּרֹב הַתִּשְׁבָּחוֹת (נ״ח: הַתִּשְׁבָּחוֹת)· הַמְנַהֵג עוֹלָמוֹ בְּחֶסֶד וּבְרִיּוֹתָיו בְּרַחֲמִים· וַיהוָה לֹא־יָנוּם וְלֹא־יִישָׁן· הַמָּעוֹרֵר יְשֵׁנִים וְהַמֵּקִיץ נִרְדָּמִים· סוֹמֵךְ נוֹפְלִים וְרוֹפֵא חוֹלִים:

וּלְךָ (לְבַדְךָ) אֲנַחְנוּ מוֹדִים:

אִלּוּ פִינוּ מָלֵא שִׁירָה כַּיָּם· וּלְשׁוֹנֵנוּ רִנָּה כַּהֲמוֹן גַּלָּיו· וְשִׂפְתוֹתֵינוּ שֶׁבַח כְּמֶרְחֲבֵי רָקִיעַ· וְעֵינֵינוּ מְאִירוֹת כַּשֶּׁמֶשׁ וְיָרֵחַ (נ״ח: וְכַיָּרֵחַ)· וְיָדֵינוּ פְרוּשׂוֹת כְּנִשְׁרֵי שָׁמָיִם· וְרַגְלֵינוּ קַלּוֹת כָּאַיָּלוֹת· אֵין אֲנוּ מַסְפִּיקִין לְהוֹדוֹת לָךְ· יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ· וּלְבָרֵךְ אֶת־שִׁמְךָ עַל־אַחַת מֵאֶלֶף אַלְפֵי אֲלָפִים וְרִבֵּי רְבָבוֹת (פְּעָמִים) הַטּוֹבוֹת (נִסִּים וְנִפְלָאוֹת) שֶׁעָשִׂיתָ עִמָּנוּ וְעִם־אֲבוֹתֵינוּ· מִמִּצְרַיִם גְּאַלְתָּנוּ וּמִבֵּית עֲבָדִים פְּדִיתָנוּ· בָּרָעָב זַנְתָּנוּ· וּבַשָּׂבָע כִּלְכַּלְתָּנוּ· מֵחֶרֶב הִצַּלְתָּנוּ· וּמִדֶּבֶר מִלַּטְתָּנוּ· וּמֵחֳלָאִים רָעִים וְרַבִּים דִּלִּיתָנוּ: וְעַד־הֵנָּה עֲזָרוּנוּ רַחֲמֶיךָ

מקורות

מלאי הרמשונים. ע״פ יפע׳ מד, ו. סדו׳ רס״ג, עמ׳ קיט, מדע׳ על קטע זה בבבא, וכן במח׳ פרס, קף כד ע״ב. **המהולל ברוב התושבחות.** ע״פ מהמ״ד (פיוימבטיין), מד׳ ויומבע, עמ׳ 153, ד״ס ובכרות. **המנהג עולמו.** ע״פ תה׳ קו, ח. **והי לא ינום.** ע״פ תה׳ קכא, ד. **סומך נופלים.** ע״פ תה׳ קמה, יד. **ולך אנחנו מודים.** ע״פ דה״ח כט, יג; ע״פ בבלי סוכה, קף מה ע״ב. בסדו׳ רס״ג, עמ׳ קיט מכאן ממשיך בבבא. **מילו פינו מלא שירה.** בחכר בבבלי ברכות, קף נט ע״ב; תענית, קף ו ע״ב; תדמ״ר פר׳ כט, ד״ס בית ישראל. **ולשוננו רינה.** תה׳ קכו, ב. **כהמון גליו.** ע״פ ירמ׳ נא, מב. **ושפתותינו שבח.** ע״פ תה׳ סג, ד. **וידינו פרושות.** ע״פ מ״ח ח, גד. **כנשרי שמים.** ע״פ מש׳ ג, יט. **ורגלינו קלות כאילות.** ע״פ ש״ב כב, לד. **אין אנו מספיקין.** לשון חכמים, כמו: בבבלי ברכות, קף נט ע״ב; שבת, קף יג ע״ב; פסז״ר, פר׳ במדבר, קף פט ע״ח. **להודות לך.** תה׳ קיט, סב. **ולהלל תהלותינו.** ע״פ שמ׳ ג, טו. **ולברך את שמך.** ע״פ תה׳ לג, ב; ק, ד. **על אחת מאלף.** ע״פ פהר״ב פ׳ כח, סו׳ ב. **שעשית עמנו ועם אבותינו.** ע״פ מכיל׳ דר״י בבלח, מד׳ דבירה, סוף פר׳ ג. **ממצרים גאלתנו.** ע״פ שמ׳ כ, ב. **ומבית עבדים.** ע״פ נחמ׳ ט, י. **ברעב זנתנו.** ע״פ נחמ׳ ט, טו. **ומחלאים רעים.** ע״פ דב׳ כח, נט. **דליתנו.** ע״פ תה׳ ל, ב. **ועד הנה עזרונו.** ע״פ ש״ח ז, יב.

ח״נ והערות

והמקיץ נרדמים. במח׳ רמ״ו: ׳והמקיץ רדומים׳. כן הנוסח גם בכ״י וכן במח׳ ויטרי (דפ׳ ישן), סד״ר, חסידי אשכנז, רב הירץ ש״ץ, הענא שפ״ח ולובלין של״א. וראה סדו׳ רש״ס ובמילואים ובסדו׳ עבו״י. **ועד־הנה.** במח׳ רמ״ו: ׳עַד־הֵנָּה׳ ללא ו״ו.

וְלֹא־עֲזָבוּנוּ· אַל־יַעַזְבוּנוּ רַחֲמֶיךָ· וַחֲסָדֶיךָ· יְהוָה אֱלֹהֵינוּ· לָכֵן אֵבָרִים שֶׁפִּלַּגְתָּ בָּנוּ· וְרוּחַ וּנְשָׁמָה שֶׁנָּפַחְתָּ בְאַפֵּינוּ· וְלָשׁוֹן אֲשֶׁר שַׂמְתָּ בְּפִינוּ· הֵן הֵם יוֹדוּ· וִיבָרְכוּ· וִישַׁבְּחוּ· אֶת־שִׁמְךָ· יְהוָה אֱלֹהֵינוּ· כִּי כָל־פֶּה לְךָ· יוֹדֶה· וְכָל־לָשׁוֹן בְּךָ· תִּשָּׁבַע· וְכָל־בֶּרֶךְ לְךָ· תִּכְרַע· וְכָל־קוֹמָה לְפָנֶיךָ· תִּשְׁתַּחֲוֶה· וְכָל־הַלְּבָבוֹת יִירָאוּךָ· וְכָל־קֶרֶב וּכְלָיוֹת יְזַמְּרוּ· לִשְׁמֶךָ· כַּדָּבָר שֶׁנֶּאֱמַר· כָּל עַצְמוֹתַי תֹּאמַרְנָה יְהוָה מִי כָמוֹךָ:

מִי יִדְמֶה־לָּךְ· וּמִי יִשְׁוֶה־לָּךְ· וּמִי יַעֲרֹךְ־לָךְ· וּמִי־יַעֲשֶׂה כְמַעֲשֶׂיךָ וְכִגְבוּרָתֶךָ· הָאֵל הַגָּדוֹל· הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא· אֵל עֶלְיוֹן קוֹנֵה שָׁמַיִם וָאָרֶץ· הָאֵל בְּתַעֲצוּמוֹת עֻזֶּךָ· הַגָּדוֹל וְלִכְבוֹד שְׁמֶךָ הַגִּבּוֹר לָנֶצַח נוֹרָאוֹתֶיךָ· נְהַלֶּלְךָ· וּנְשַׁבְּחֲךָ· וּנְבָרֵךְ אֶת־שֵׁם קָדְשֶׁךָ· וְדָוִד עַבְדְּךָ· אָמַר לְפָנֶיךָ· בָּרְכִי נַפְשִׁי אֶת־יְהוָה וְכָל־קְרָבַי אֶת־שֵׁם קָדְשׁוֹ:

מַצִּיל עָנִי מֵחָזָק מִמֶּנּוּ וְעָנִי וְאֶבְיוֹן מִגּוֹזְלוֹ: וְכָתוּב· רַנְּנוּ צַדִּיקִים בַּיהוָה לַיְשָׁרִים נָאוָה תְהִלָּה:

ח"נ והערות

לְךָ יודה. במח' רמ"ו ובולוניא: לְךָ יודה'. **בְּךָ תשבע.** במח' רמ"ו, בולוניא ורומניא: בְּךָ תשבע'. **לְךָ תכרע.** במח' רמ"ו ובולוניא: לְךָ תכרע'. **כל עצמותי.** תיבת 'כל', בקמץ גדול וללא מקף, עפ"י המסורה, מנחת שי בשם רד"ק.

מקורות

ולֹא עזבונו. ע"פ עזר' ט, ט. **אל יעזבונו.** ע"פ מ"ל ח, מ. **רחמיך וחסדיך ה'.** ע"פ תה' כה, ו; מ, יב. **שפלגת.** ע"פ איוב לח, כה. **ורוח ונשמה שנפחת בנחיריו.** ע"פ בר' ב, ז. **ולשון...** ע"פ תה' נט, נח. **יודו.** ע"פ תה' קו, ח; קמה, י. **ויברכו.** ע"פ נחמ' ט, ה; דה"ל כט, כ. **וישבחו.** ע"פ תה' קמה, ד. **פה לך יודה.** ע"פ תה' נט, יח. **וכל לשון לך תשבע.** ע"פ ישע' מה, כג. **וכל ברך לך תכרע.** ע"פ ישע' מה, כג; תה' כב, ל. **קומה.** ע"פ ישע' י, לג. **וכל הלבבות יירהוך.** ע"פ מ"ל ח, לעי-מ; דה"ב ו, ל-לא. **וכל קרב.** ע"פ תה' קג, ח. **יזמרו לשמך.** ע"פ תה' סו, ד. **כל עצמותי תאמרנה.** תה' לה, י. **מי ידמה לך.** ע"פ תה' פט, ז; בסדו' רס"ג, עמ' קכ מדלג על קטע זה בטעות, וכן בזמח' פרס, קף כה ע"ח. **ומי יערוך לך.** ע"פ תה' פט, ז. **ומי יעשה כמעשיך וכגבורתיך.** ע"פ דב' ג, כד. **האל הגדול** דב' י, יז. **אל עליון.** בר' יד, כב. **האל בתעצומות עוזך.** ע"פ תה' סח, לה. **הגדול ולכבוד שמך.** ע"פ תה' קמח, ה. **ודוד עבדך.** ע"פ ב"ב ז, ה; תה' קמב, י. **ברכי נפשי.** תה' קג, ח. **מציל עני מחזק ממנו.** תה' לה, י; בסדו' רס"ג, עמ' קכ ממשיך מכאן בטעות. **רננו לדיקים.** תה' לג, ח.

בְּפִי (כָּל) יִשָּׂרֵים תִּתְרוֹמָם·
וּבְדִבְרֵי צַדִּיקִים תִּתְבָּרַךְ·
וּבִלְשׁוֹן חֲסִידִים תִּתְקַדַּשׁ·
וּבְקֶרֶב קְדוֹשִׁים תִּתְהַלָּל·

וּבְמַקְהֲלוֹת (נ״ח: וּבְמִקְהֲלוֹת) רִבְבוֹת עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל·
יִתְפָּאַר שִׁמְךָ וְזִכְרְךָ מַלְכֵּנוּ בְּכָל־דּוֹר וָדוֹר·
שֶׁכֵּן חוֹבַת כָּל־הַיְצוּרִים מִלְּפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ·
לְהוֹדוֹת· לְהַלֵּל· לְשַׁבֵּחַ· לְפָאֵר· לְרוֹמֵם· לְהַדֵּר וּלְקַדֵּשׁ·
עַל־כָּל־דִּבְרֵי שִׁירוֹת וְתִשְׁבָּחוֹת (ו״א: וְתִשְׁבָּחוֹת) שֶׁאָמַר דָּוִד
בֶּן־יִשַׁי עַבְדְּךָ מְשִׁיחֶךָ· (וּבְכֵן):

עומדים ומומרים:

יִשְׁתַּבַּח שִׁמְךָ לָעַד מַלְכֵּנוּ· הָאֵל הַמֶּלֶךְ הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ
בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ· כִּי לְךָ נָאֶה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי
אֲבוֹתֵינוּ· שִׁיר וּשְׁבָחָה· הַלֵּל וְזִמְרָה· עֹז וּמֶמְשָׁלָה· נֶצַח· גְּדֻלָּה

מקורות

ובקרב קדושים תתהלל. ע״פ תה׳ פט, ח. **ובמקהלות רבבות.** ע״פ תה׳ סח, כז; בסדו׳ רס״ג, עמ׳ קכ מובא נוסח דומה במקצתו לכאן. **רבבות עמך.** ע״פ במ׳ י, לו. **עמך בית ישראל.** ע״פ יחז׳ לד, ל. **וזכרך מלכנו בכל דור ודור.** ע״פ תה׳ קב, יג; קלה, יג. **שכן חובת כל היצורים.** מהמ״ד (מייזנסטיין), היכלות, פ׳ כו, סי׳ ו. **כל היצורים.** ע״פ יבע׳ מג, כח. רלו מד׳ שו״ט (בובר), מז׳ ה, סוף סי׳ י. **ומלהי מבותינו.** ע״פ שמ׳ ג, טו. **להודות להלל.** ע״פ דה״ח טז, ד; מכ׳ פסחים פ״י, מ״ה. **לשבח.** ע״פ תה׳ קמה, ד; דני׳ ב, כג. **לפאר.** יבע׳ ס, יג; עזר׳ ז, כז. **לרומם.** עזר׳ ט, ט. **להדר.** ע״פ יבע׳ לה, ב; תה׳ קמה, ה. **על כל דברי שירות.** סרס״ו סי׳ יח; סבה״ל, ענין תפילה, סי׳ ת. **דוד בן ישי.** ע״פ ש״ב יח, נח. **ישתבח שמך.** רי״ף עמ״ס ברכות, דף כג ע״ח; רמ״ם עמ״ס ברכות, פ״ה, סי׳ ה; טור או״ח, סי׳ נו בשם הירושלמי; סבה״ל, ענין תפילה, סי׳ ת, וסי׳ ז; סת״ר סי׳ ת, ענין מהם ברכות, סי׳ ב ענין הזמירות. סדר תפילות כל השנה. **שמך לעד מלכנו.** ע״פ תה׳ קמה, ה. **המלך הגדול.** ע״פ ירמ׳ י, ו; מלא׳ ח, יד. **בשמים ובארץ.** דב׳ ג, כד. **כי לך נאה.** ע״פ ירמ׳ י, ז. **ומלהי מבותינו.** ע״פ שמ׳ ג, טו. **שיר ושבחה.** מחו״ר סי׳ קח בשם ג׳יפוי יבראל. **ושבחה.** ע״פ תה׳ קמו, ב. **הלל וזמרה.** ע״פ יבע׳ נח, ג; תה׳ פא, ג. **עוז.** ע״פ תה׳ כט, ח; סב, יב. **וממשלה.** ע״פ תה׳ קג, יט. **נצח.** ע״פ ש״ח טו, כט. **נצח גדולה וגבורה.** ע״פ דה״ח כט, יח.

ח״נ והערות

בפי ישרים וכו׳. ר״ת ״יצחק, רבקה״. ראו מחו״ו סי׳ קסא; אבודרהם, שחרית של שבת, ד״ה ואלו פינו; לבוש או״ח, סי׳ תקפד, ס״א. **ובלשון.** במח׳ רמ״ו, בולוניא ושד״ל נוסף תיבת: ״בְּל״. **ובמקהלות.** כתב שכה״ג, או״ח סי׳ רפא, הגהות טור, אות ה, ״המון העם קורין במ״ם בפתח והה״א בצירי וכן נדפס בסדו׳. והמדקדקים אומרים ״ובמקהֲלות״, המ״ם בחיר״ק והה״א בשב״א פת״ח״. והא״ר הביא דברי שכה״ג. **שאמר דוד.** במח׳ רומניא, דף ל ע״א, ״שאמר לְפָנֶיךָ דוד״. וראו בבלי פסחים, דף קיז ע״א ״כל שירות ותושבחות שאמר דוד״. **גדולה.** במח׳ רמ״ו ובולוניא: ״וּגְדוּלָה״.

הגוסת. סרט״ג ח״ת, סי׳ יד; ע״פ סדו׳ רס״ג, עמ׳ לד; רמב״ם, **המלך הגדול.** ע״פ ירמ׳ י, ו; מלא׳ ח, יד. **בשמים ובארץ.** דב׳ ג, כד. **כי לך נאה.** ע״פ ירמ׳ י, ז. **שיר.** ע״פ יבע׳ מג, י; תה׳ נט, ח. **שיר ושבחה.** מחו״ו סי׳ רפא, הגהות טור, אות ה, ״המון העם קורין במ״ם בפתח והה״א בצירי וכן נדפס בסדו׳. והמדקדקים אומרים ״ובמקהֲלות״, המ״ם בחיר״ק והה״א בשב״א פת״ח״. והא״ר הביא דברי שכה״ג. **שאמר דוד.** במח׳ רומניא, דף ל ע״א, ״שאמר לְפָנֶיךָ דוד״. וראו בבלי פסחים, דף קיז ע״א ״כל שירות ותושבחות שאמר דוד״. **גדולה.** במח׳ רמ״ו ובולוניא: ״וּגְדוּלָה״.

וּגְבוּרָה· תְּהִלָּה וְתִפְאֶרֶת· קְדֻשָּׁה וּמַלְכוּת· בְּרָכוֹת וְהוֹדָאוֹת
מֵעַתָּה וְעַד־עוֹלָם· בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה· מֶלֶךְ גָּדוֹל וּמְהֻלָּל
בַּתְּשְׁבָּחוֹת (ויו״ט: בַּתִּשְׁבָּחוֹת)· אֵל הַהוֹדָאוֹת· אֲדוֹן הַנִּפְלָאוֹת·
הַבּוֹחֵר בְּשִׁירֵי זִמְרָה· מֶלֶךְ· אֵל· חַי הָעוֹלָמִים· אָמֵן:

רְשׁוּת לְקַדִּישׁ שֶׁל שַׁחֲרִית יוֹם כִּפּוּר

יְהִ נִמְצָא וְלֹא נִרְצָה· וְהִמְצִיא כֹּל בְּחָכְמָתוֹ· וְעַל־בְּלִימָה
תּוֹלֶה אֲדָמָה· וְשָׁמַיִם תִּכֵּן בְּזֶרְתוֹ·
אֵל שַׁדַּי עַד־בְּלִי־דַי· הֵרִיק לַכֹּל אֶת־בִּרְכָתוֹ· בָּרְכוּ יְהוָה רַעְיוֹנַי·
כְּבוֹדוֹ מָלֵא כָל־הָאָרֶץ· בָּרוּךְ אָב רָם אֵל־עֶלְיוֹן· קוֹנֵה שָׁמַיִם וָאָרֶץ:

וְהוּא בְאֶחָד הַמְיֻחָד· וְנַפְשׁוֹ אִוְּתָה וּמִי יְשִׁיבֶנּוּ· חַי עוֹלָם מִכֹּל
נֶעְלָם· הָאָדָם וְכָל־חַי לֹא יִרְאֻנוּ· וּמִצַּד מַעֲשָׂיו וּפְעֻלּוֹתָיו·

ח״נ והערות

ברכות והודאות. במח׳ רמ״ו ובולוניא, תיבות הללו מופיעות לאחר ׳הלל וזמרה׳. **מלך גדול.** במח׳ רמ״ו: תיבת ׳גדול׳ לא מופיעה. **יה נמצא ולא נרצה.** חתום בו שם המחבר ׳יואב ברבי יחיאל׳. השיר הזה, חובר על דרך ׳יה שמך׳, לרבי יהודה הלוי. פיוט זה, על שלש עשרה בתיו, מבוסס על שלשה עשר עיקרים לרמב״ם, שכל בית מהווה עיקר אחד. **ולא נרצה.** במח׳ רמ״ו תוקן בכ״י: ׳ולו נרצה׳. ובקד״א הביא ב׳ הנוסחאות וביארם שם. **ועל־בְּלִימָה.** במח׳ רמ״ו: ׳ועל־בְּלִי־מָה׳, בשתי תיבות. ויש בזה חילופי נוסחאות במסורה. ראו נוסחאות ר״מ ברויאר לאיוב כו, ז.

מקורות

ע״פ יפע׳ מ, יב. **מל שדי.** בר׳ יז, ח. **עד בלי די.** מלח׳ ג, י. **הריק לכל מת ברכתו.** ע״פ מלח׳ ג, י. **ברכו ה׳ רעיוני.** ע״פ יפע׳ כו, ט; תה׳ קג, ח. **כבודו מלוא כל הארץ.** ע״פ במ׳ יד, כח; יפע׳ ו, ג. ראו שמו״ר (ווילנא), פר׳ ג, סי׳ ו, ע״פ ירמ׳ כג, כד; מד׳ שו״ט (בובר), מז׳ סב, סי׳ ג; ילקו״ש תהלים, רמז תתפט. **ברוך אב רם וכו׳.** ע״פ בר׳ יד, יט. **והוא באחד וכו׳ ומי ישיבנו.** ע״פ איוב כג, יג. **נאחד המיוחד.** ע״פ דב״ר (ווילנא) פר׳ ב, סי׳ לח, ׳אחד ומיוחד בעולם׳; פסז״ו (לקח טוב), בר׳, סוף הקדמה, ׳...הקב״ה יחיד ומיוחד׳; מכ״ט (בובר), בר׳ פר׳ ויבלח, פל״ה, סי׳ ז. **חי עולם.** ע״פ דב׳ לב, מ; דניי׳ יב, ז. **מכל נעלם וכו׳.** ע״פ איוב כח, כח. **האדם וכל חי לא ירמנו.** ע״פ במ׳ לג, כ. **ומצד מעשיו ופעלותיו וכו׳.** ע״פ תוס״ל שער ח, פ״י; ר׳ בחיי במ׳ לג, יג.

וגבורה. ע״פ ירמ׳ י, ו; תה׳ פט, יד. **תהלה.** ע״פ תה׳ מ, ד; ק, ד; נחמ׳ ט, ה. **ותפארת.** ע״פ תה׳ עח, ח; דה״ח כט, יפ. **קדושה.** ע״פ ש״ח ג, ג; יפע׳ ו, ג; תה׳ צט, ט. **ומלכות.** ע״פ מיכ׳ ד, ז; תה׳ צה, ו. **ברכות.** ע״פ שופ׳ ה, ג; תה׳ קג, כ. **והודאות.** ע״פ דניי׳ ג, כג. **מעתה ועד עולם.** תה׳ קיג, ג. **ברכה לאחר הזמירות.** תשוס״ג החדשות סי׳ לח. **מלך גדול.** מלח׳ ח, יד. **גדול ומהולל.** ע״פ תה׳ מח, ב; דה״ח טז, כה. **ומהולל בתושבחות.** ע״פ תה׳ קח, ח; קמז, ג. **אל ההודאות.** ע״פ בבלי תענית, דף ו ע״ב. **אדון הנפלאות.** ע״פ תה׳ פו, ט. **הבוחר בשירי זמרה.** ע״פ תה׳ קלה, ג-ד. **חי העולמים.** ע״פ דב׳ לב, מ. **חומת ג׳מגן.** רח״ש ברכות, פ״ז, סי׳ י, בשם ר״ח ור״ג; רמב״ם, הל׳ ברכות, פ״ח, הט״ז; סת״ר סי׳ כז; ממ׳ פרס, דף כו ע״ח. **והמליח כל בחכמתו.** ע״פ ירמ׳ י, יב. **ועל כלימה תולה אדמה.** ע״פ איוב כו, ז. **ושמים תיכן בזרתו.**

קָרוֹב לַכֹּל וְיוֹדִיעֵנוּ· יְהוָה אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד· לְמֶלֶךְ עַל־כָּל־
הָאָרֶץ· בָּרוּךְ אָב רָם אֵל־עֶלְיוֹן· קוֹנֵה שָׁמַיִם וָאָרֶץ:

אֵין לוֹ תְּכוּנָה וְגוּף וּתְמוּנָה· וְלֹא יָדְעוּ אֵיךְ וּמַה הוּא· מֵרוֹמְמוּתוֹ
שֵׁם עַצְמוּתוֹ· הַעֲלֵם יַעֲלִימוּהוּ· נִקְרָא אֶהְיֶה אֲשֶׁר אֶהְיֶה·
וְאֵל־עֶלְיוֹן יִקְרָאוּהוּ· גְּבוֹר וְנוֹרָא בְּרֵאשִׁית בָּרָא· הַשָּׁמַיִם
וְהָאָרֶץ· בָּרוּךְ אָב רָם אֵל־עֶלְיוֹן· קוֹנֵה שָׁמַיִם וָאָרֶץ:

בַּמָּה אֲקַדֵּם אֱלֹהֵי קֶדֶם· וְאֵין רֵאשִׁית לְקַדְמוּתוֹ· בְּלִי תְחִלָּה
וּבְלִי תְכְלָה· וְאֵין זְמָן לִמְצִיאוּתוֹ· הוּא רִאשׁוֹן וְהוּא אַחֲרוֹן·
מוֹשֵׁל עוֹלָם בִּגְבוּרָתוֹ· וְלִפְנֵי יוֹם וּלְמִן־הַיּוֹם· בָּרָא אֱלֹהִים
אָדָם עַל־הָאָרֶץ· בָּרוּךְ אָב רָם אֵל־עֶלְיוֹן· קוֹנֵה שָׁמַיִם וָאָרֶץ:

בֵּינוּ נְבוֹנֵי אָדוֹן יְהוָה· וּבְגַאֲוָתוֹ רוֹכֵב שְׁחָקִים· וְהוּא בְּשִׁמוֹ
אֲדוֹן עוֹלָמוֹ· כָּל־קַצְוֵי־אֶרֶץ וְיָם רָחֲקִים· אֱלֹהֵי אֱלֹהִים אֲדוֹן
אֲדוֹנִים· כָּל־אַפְסֵי אָרֶץ הוּא הֵקִים· נוֹדֶה בְּפִינוּ יְהוָה אֲדֹנֵינוּ
מָה־אַדִּיר שִׁמְךָ בְּכָל־הָאָרֶץ· בָּרוּךְ אָב רָם אֵל־עֶלְיוֹן· קוֹנֵה שָׁמַיִם וָאָרֶץ:

מקורות

קרוב לכל. ע״פ תה׳ קמה, יח. **ויודיענו.** ע״פ ישע׳ מ, יד. **ה׳ אחד וכו׳ כל הארץ.** ע״פ זכ׳ יד, ט. **אין לו תכונה וגוף ותמונה.** ע״פ דב׳ ד, טו; ישע׳ מ, כה; מהמ״ד (מיימוניות), מלכים פרק ג, עמ׳ 4. **ולא ידעו איך ומה הוא.** ירום׳ ברכות, פ״ט, ה״ל, ע״פ חיו׳ לז, כ, כג. **מרוממותו שם עצמותו העלם.** ע״פ בבלי פסחים, דף נ ע״ב; קידושין עח ע״ב. **העלם יעלימוהו.** ע״פ ויק׳ כ, ד. ראו משנ׳ סנהדרין פ״י, מ״ה; ירושלמי פאה פ״ח, ה״ח; מדה״נ (וורשא), פר׳ ואתחנן, סי׳ ח. **אהיה אשר אהיה.** שמ׳ ג, יד. **ואל עליון יקראוהו.** ע״פ בר׳ יד, יט. ומעלה ע״פ הוש׳ יא, ז. **גבור ונורא.** ע״פ דב׳ י, יז; נחמ׳ ט, לב. **בראשית ברא השמים והארץ.** ע״פ בר׳ א, ה. **קמה מקדם.** מיכ׳ ו, ו. **אלהי קדם.** דב׳ לג, כז. **ואין ראשית לקדמותו.** ע״פ ישע׳ מד, ו; תה׳ צ, ב. ראו ב״ר (ווילנא), פר׳ לח, סי׳ ז; פסז״ר בר׳ פר׳ לך לך, פי״ג, סי׳ יח. **בלי תחילה.** ע״פ ישע׳ מ, יג. **הוא ראשון והוא אחרון.** ע״פ ישע׳ מד, ו; מת, יג; ירושלמי סנהדרין פ״ת, ה״ח; סה״מ רפה (ווילנא), פר׳ ו, סי׳ ט. **מושל עולם בגבורתו.** ע״פ תה׳ סו, ז. **ולמן היום ברא אלהים.** ע״פ דב׳ ד, לב. **בינו נבוני.** ע״פ ישע׳ כט, יד; ממ״י, יט, כה. **אדון יודה.** ע״פ שמ׳ כג, יז; לד, כג. **ובגאותו רוכב שחקים.** ע״פ דב׳ לג, כו. **והוא בשמו אדון עולמו.** ראו בבלי ברכות, דף ז ע״ב, ע״פ בר׳ טו, ח; ב״ר (ווילנא), פר׳ לך לך, פר׳ לט, סי׳ ח, ע״פ תה׳ ממ, יג; ילקו״ש תורה, רמז עז, ד״ה ויאמר ה׳. **כל קלוי מרן.** תה׳ סה, ו. **אלהי אלהים.** ע״פ דב׳ י, יז. **אדון אדונים.** ע״פ דב׳ י, יז; תה׳ קלו, ג. **כל אפסי ארץ הוא הקים.** ע״פ משׁ׳ ג, ד. **נודה בפינו.** ע״פ תה׳ קיט, ל. **ה׳ אדוננו.** תה׳ ח, י.

ח״נ והערות

קרוב לכל ויודיענו. כן הוא במחז׳ בולוניא ושד״ל, וכן כתב בקד״א שגרסינן בנוסחן דגושה. במחז׳ רמ״ו: ׳קרוב לכל ויודיענו׳. **ראשון והוא אחרון.** במחז׳ בולוניא: ׳ראשון ואחרון׳. **כל אפסי ארץ.** במחז׳ רמ״ו: ׳כל אפסי ארץ׳.

רוּחַ אֱלֹהִים עַל־הַנְּבִיאִים· וַיִּתְנַבְּאוּ וְלֹא יָסָפוּ· וְהֵם רוֹאִים
מַרְאוֹת אֱלֹהִים· בְּאֶשְׁנַב שֶׁכָּל בּוֹ נִשְׁקָפוּ· וְהָעֲתִידִים
וְהַנּוֹלָדִים· וַאֲשֶׁר יִחְיוּ וְיָסוּפוּ· אֱלֵיהֶם נוֹדַע לְמַעַן נֵדַע· כִּי
יְהוָה בָּקֶרֶב הָאָרֶץ· בָּרוּךְ אָב רָם אֵל־עֶלְיוֹן· קוֹנֵה שָׁמַיִם וָאָרֶץ:

בָּעַם נִבְחָר הָאֵל בָּחַר· אִישׁ הָאֱלֹהִים קָדוֹשׁ הוּא· הָאִישׁ מֹשֶׁה
עוֹלָה אִשֶּׁה· הוּא עָשָׂהוּ וַיְכוֹנְנֵהוּ· יְדָעוֹ אֱלֹהִים פָּנִים בְּפָנִים·
וְלֹא־קָם נָבִיא עוֹד כָּמוֹהוּ· הוּא בְּכְבוֹדוֹ הֵעִיד בְּעַבְדּוֹ· כִּי אֵין
כָּמֹהוּ בָּאָרֶץ· בָּרוּךְ אָב רָם אֵל־עֶלְיוֹן· קוֹנֵה שָׁמַיִם וָאָרֶץ:

יָרַד יְהוָה עַל־הַר סִינַי· תּוֹרַת אֱמֶת הָיְתָה בְּפִיהוּ· לְעַם יִשְׂרָאֵל
שָׂם שָׂם אֵל· לָוּ חֹק וּמִשְׁפָּט וְשָׂם נִסָּהוּ· עַל־יַד עַבְדּוֹ מֹשֶׁה
יְדִידוֹ· בְּכָל־בֵּיתוֹ נֶאֱמָן הוּא· חֻקִּים וּמִצְוֹת לָעֵד וּלְאוֹת· כִּי־הוּא
עָשָׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ· בָּרוּךְ אָב רָם אֵל־עֶלְיוֹן· קוֹנֵה שָׁמַיִם וָאָרֶץ:

יָדוֹ רָמָה תּוֹרָה תְּמִימָה· מְשִׁיבַת נֶפֶשׁ נָתַן לְעַמּוֹ· לֹא יַחֲלִיפֶנָּה
וְלֹא יְמִירֶנָּה· עוֹמֶדֶת לָעַד דְּבַר־יוֹם בְּיוֹמוֹ· מְשַׁפְּטִים צַדִּיקִים
אֲשֶׁר מֵקִים· וּמַעֲמִיד בָּם אֶת־עוֹלָמוֹ· יִהְיוּ לָעֵד עוֹלָם וָעֶד·
עַד כָּל־יְמֵי הָאָרֶץ· בָּרוּךְ אָב רָם אֵל־עֶלְיוֹן· קוֹנֵה שָׁמַיִם וָאָרֶץ:

ח"נ והערות

אֲלֵיהֶם נודע. כן הוא במחז' רמ"ו, בולוניא וקד"א. אבל בשד"ל: 'אֱלֹהִים נודע', ואולי הוא טעות דפוס. **הוא בְּכְבוֹדוֹ.** כן הוא במחז' בולוניא, קד"א ושד"ל. אבל במחז' רמ"ו ורס"ד: 'הוא כְּבוֹדוֹ', ללא בי"ת. אך ברמ"ו הוגה הבי"ת בכ"י.

מקורות

יח, ג. **עולה אשה.** ויק' ח, ט. **הוא עשהו ויכוננהו.** ע"פ דב' לב, ו. **ידעו אלהים פנים אל פניהם.** ע"פ שמ' לג, יח; דב' לד, י. **ולא קם נביא עוד.** דב' לד, י. **הוא בכבודו העיד בעבדו.** במ' יב, ז-ח. **כי אין כמוהו בארץ.** תהי' ח, ה. **ירד ה' על הר סיני.** ע"פ שמ' יט, כ. **תורת אמת היתה בפיהו.** מלא' ב, ו. **תורת אמת... לעם ישראל.** ע"פ נחמ' ט, יג. **שם שם וכו' נסהו.** ע"פ שמ' טו, כה. **ע"י עבדו אשה.** ע"פ נחמ' ט, יג. **אשה ידידו.** ע"פ דברים רבה יא, ג. **בכל ביתו נאמן הוא.** במ' יב, ז. **חוקים ומצות.** נחמ' ט, יג. **לעד ולאות.** ע"פ דב' ד, ו. **עושה שמים וארץ.** תה' קטו, טו. **ידו רמה.** ע"פ ישע' כו, יא. **תורה תמימה.** ע"פ תה' יט, ח. **משיבת נפש.** תה' יט, ח. **נתן לעמו.** ע"פ שמ' כד, יב. **לא יחליפנה ולא ימירנה.** ע"פ ויק' כז, י. **עומדת לעד.** ע"פ דב' ה, כו; ו, ב; יז, ח. **דבר יום ביומו.** שמ' ה, יג; מ"ל ח, נט; דנ' ג, ה. **משפטים לדיקים.** דב' ד, ח. **ומעמיד בם את עולמו.** בבלי פסחים, קף סח ע"ב, ע"פ ירמ' לג, כה. **יהיו לעד עולם ועד.** ע"פ תה' יט, ח; רמב"ם, הל' יסודי התורה, פ"ט, ה"ח. **עוד כל ימי הארץ.** בר'

חַי עוֹלָמִים וַיִּשְׁכֹּן מְרוֹמִים· וְרוֹאֶה כֹּל וְלֹא נִרְאֶה· יוֹדֵעַ כֹּל
וּלְדַעְתּוֹ כָּל־אִישׁ מַחֲרִישׁ וְלוֹ מִשְׁתָּאֶה· וְאֵין אִישׁ יָרִים
בַּמִּסְתָּרִים· יָדוֹ וְרַגְלוֹ וְלֹא יֵרָאֶה· וְאָמְרוּ נְבִיאֵי עֵינֵי יְהוָה·
הֵמָּה מְשׁוֹטְטִים בָּאָרֶץ· בָּרוּךְ אָב רָם אֵל־עֶלְיוֹן· קוֹנֵה שָׁמַיִם וָאָרֶץ:

יִגְמֹל חֶקוֹ לְאִישׁ כְּצִדְקוֹ· כְּבֹר יָדָיו יָשִׁיב־לוֹ· וְהָרְשָׁעִים נֵאָרִים·
אִם אוֹתוֹ קוֹבְעִים הַגּוֹי כֻּלּוֹ· וּכְפִי חַסְדּוֹ מַטָּה יָדוֹ· הַצּוּר
תָּמִים פָּעֳלוֹ· אוֹהֵב בְּמִשְׁפָּט צֶדֶק וּמִשְׁפָּט· חֶסֶד יְהוָה מָלְאָה
הָאָרֶץ· בָּרוּךְ אָב רָם אֵל־עֶלְיוֹן· קוֹנֵה שָׁמַיִם וָאָרֶץ:

אֶל־עַם מְפֻזָּר וּלְאֻחָיו מוּזָר· גּוֹאֵל יָבִיא וְיִגְאָלֵנוּ· מְשִׁיחַ יְהוָה
וְצִיר אֱמוּנָיו· לְצִיּוֹן עִירְךָ תְּשַׁלְּחֵנוּ· כָּל־אִישׁ יַאֲמִין לְקֵץ הַיָּמִין·
הָאֵל בְּדַעְתּוֹ יְחִישֵׁנוּ· אָז יָשִׁירוּ וְיַזַּמְּרוּ· יְהוָה מָלָךְ תָּגֵל הָאָרֶץ·
בָּרוּךְ אָב רָם אֵל־עֶלְיוֹן· קוֹנֵה שָׁמַיִם וָאָרֶץ:

לְשׁוֹכְנֵי עָפָר בְּלִי מִסְפָּר· יְקַיֵּם הָאֵל אֶת־בְּרִיתוֹ· לְהַעֲלוֹתָם
מִקִּבְרוֹתָם· וְלַהֲבִיאָם אֶל־אַדְמָתוֹ· וְיַעֲבִיר קוֹל יוֹצֵר הַכֹּל·

מקורות

ח, כב. **חי עולמים.** ע״פ דב׳ לב, מ; דני׳ יב, ז. **וישכן מרומים.** ע״פ ישע׳ לג, טז. **ורואה כל.** ע״פ ירמ׳ כג, כד; דני׳ ג, כב; תה״ב טז, ט. **ורואה כל ולא נראה.** ע״פ בבלי ברכות, דף י ע״ח; מדת״נ (ווירטח), פר׳ חיי שרה, סי׳ ג; ויק״ר (ווילנא), פר׳ ד, סי׳ ח; מד׳ שו״ט מז קג, ד. **ולא נראה.** ע״פ שמ׳ לג, כ. **יודע כל.** ע״פ ירמ׳ יח, כג; תה׳ ק, יא; חוי׳ מב, ג; דה״ב ו, ל; רמב״ם, הל׳ יסודי התורה, פ״ב, ה״י. **אין מחריש ולו משתאה.** ע״פ בר׳ כד, כא. **ואין איש יריס... ידו ורגלו.** ע״פ בר׳ מא, מד. **כמסתריס... ולא ירמה.** ע״פ ירמ׳ כג, כד. **עיני ה׳ המה משוטטים בארץ.** ע״פ זכ׳ ד, י. **יגמול חוקו לאיש כצדקו.** ע״פ ב״ש כלדקו. ע״פ ב״ש בר׳ כו, כג. **יגמול חוקו וכו׳ ישיב לו.** ע״פ ב״ש כג, כה; תה׳ יח, כא. **וכרשעים.** ישע׳ מ, כ. **נאריס וכו׳ הגוי כולו.** ע״פ מלא׳ ג, ט. **וכפי חסדו מטה ידו.** תוספתא סנהדרין, פי״ג, ה״ג, ע״פ שמ׳ לד, ו; ירושלמי פאה פ״ח, ה״ב; בבלי ר״ה, דף יז ע״ח; שמו״ר (בובר), פר׳ שמות, פר׳ ג, סי׳ ח. **הצור תמים פעלו.** דב׳ לב, ד. **אוהב במשפט לצדק ומשפט.** ע״פ תה׳ לג, ה. **חסד ה׳ מלאה הארץ.** תה׳ לג, ה. **עם מפוזר.** ע״פ מל׳ ג, ח. **ולמחיו מוזר.** ע״פ תה׳ סט, ט. **משיח ה׳.** חיכ׳ ד, כ. **משיח... לציון עירך תשלחנו.** ע״פ ישע׳ נב, ז; זכ׳ ט, ט; בבלי סנהדרין, דף נח ע״ח. **ועיר חמודי.** ע״פ מכ׳ יג, ח. **לציון עירך.** ע״פ ישע׳ כד, כג; נב, ז; ירמ׳ ח, יט; מיכ׳ ד, ז; תה׳ קמו, י. **כל קיץ ימין.** ע״פ בבלי שבת, דף מז ע״ח; ׳כן מתמיהים בני מתמיהים׳. **לקן הימין.** דני׳ יב, יג. **הלל בדעתו יחישנו.** ע״פ ישע׳ ס, כב; ירושלמי תענית פ״ח, ה״ח; בבלי סנהדרין, דף נח ע״ח; מדת״ג (בובר), פר׳ בחוקותי, סי׳ ה; ילקו״ש ישעיהו, רמז תקג, ד״ה אני ה׳. **אז ישירו ויזמרו.** ע״פ תה׳ סו, ד. **ה׳ מלך.** תה׳ צ, ח. **לשוכני עפר.** ע״פ ישע׳ כו, יט. **גלי מספר.** ע״פ בר׳ יג, טז; הוש׳ ב, ח. **יקיס הלל את בריתו.** ע״פ דב׳ ח, יח. **להעלותם מקברותם וכו׳ מדמתו.** ע״פ יחז׳ לז, יב. **ולהביאם אל אדמתו.** ע״פ ישע׳ יד, ב. **ויעביר קול.** ע״פ שמ׳ לג, ו; יחז׳ לז, ד־ה. **יוצר הכל.** ירמ׳ י, טז; נא, יט.

ח״נ והערות

ולו משתאה. במחז׳ רמ״ו, בולוניא ורס״ד באל״ף ׳ולא משתאה׳. ובמחז׳ רמ״ו תוקן בכ״י לוי״ו. ושתי הגרסאות נמצאות בקד״א. **ירים במסתרים.** במחז׳ רמ״ו: ׳ירים בְּמִסְתָּרִים׳. **לאיש בְּצִדְקוֹ.** במחז׳ רמ״ו: ׳לאיש בְּצִדְקוֹ׳. **יביא ויגאלנו.** כן הוא בקד״א ושד״ל, בסגול ודגש כבפנים, ופי׳ ויגאל אותו. במחז׳ רמ״ו ובולוניא: ׳יביא וְיִגְאָלֵנוּ׳, פי׳ ויגאל אותנו. **ולהביאם אל אדמתו.** בכל הספרים מנוקד: ׳וּלְהָבִיאָם אל אדמתו׳, על דרך ׳וּלְהָבִיא׳,

הָקִיצוּ שׁוֹמְרֵי אֱמוּנָתוֹ· וּלְצִיּוֹן יְשׁוּבוּן וְשָׁם יְנוּבוּן· וְיָצִיצוּ מֵעִיר כְּעֵשֶׂב הָאָרֶץ· בָּרוּךְ אָב רָם אֵל־עֶלְיוֹן· קוֹנֵה שָׁמַיִם וָאָרֶץ:

המזן מומר:

יִתְגַּדַּל וְיִתְקַדַּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא· בְּעָלְמָא דִּבְרָא כִרְעוּתֵהּ· וְיַמְלִיךְ מַלְכוּתֵהּ בְּחַיֵּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל־בֵּית־יִשְׂרָאֵל בַּעֲגָלָא וּבִזְמַן קָרִיב· וְאִמְרוּ אָמֵן:

יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ· לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא יִתְבָּרַךְ שְׁמֵהּ דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא·

יִתְבָּרַךְ וְיִשְׁתַּבַּח וְיִתְפָּאַר וְיִתְרוֹמַם וְיִתְנַשֵּׂא וְיִתְהַדַּר וְיִתְעַלֶּה וְיִתְהַלַּל שְׁמֵהּ דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא· לְעֵלָּא לְעֵלָּא מִן־כָּל־בִּרְכָתָא· שִׁירָתָא· תֻּשְׁבְּחָתָא וְנֶחֱמָתָא דַּאֲמִירָן בְּעָלְמָא· וְאִמְרוּ אָמֵן:

יוֹצֵר לְיוֹם כִּפּוּר

אָז בְּיוֹם כִּפּוּר סְלִיחָה הוֹרֵיתָ· אוֹר וּמְחִילָה לְעַם זוּ קָנִיתָ· בְּסָלְחָךְ לַעֲוֹנוֹת וַחֲטָאֵי עֵדָה· בָּעָשׂוֹר סְמוּכִים לְבֵית הַוַּעֲדָה· חָטָאנוּ צוּרֵנוּ· סְלַח לָנוּ יוֹצְרֵנוּ:

ח"נ והערות

דני׳ ט, כד. אלא שדרך המקרא שבתוספת הכינוי בסוף נהפך הה״א לחטף פתח, ובעקבות כן הופך שוא הלמ״ד לפתח, והוי״ו השרוקה בראש התיבה לויי״ו עם שוא. **אז ביום כיפור.** מיוסד ע״ס א״ב כפול, ללא שם המחבר. נמצא גם במנהג אשכנז, גולדשמידט, כיפור, עמ׳ 99, רומניא, דף שלט ע״א. יוצר זה, במקור היה מיועד להיות אחרי יוצר אור וכו׳, לפני ״המאיר לארץ״ וכו׳, וכן הוא במח׳ רומניא ואשכנז, וכבר בדפוסים הראשונים וכ״י במנהג בני רומה, יוצר זה הועתק לפני ברכות ק״ש. **אור ומחילה.** כן הוא במח׳ רמ״ו, בולוניא, קד״א, כ״י, רומניא וגולדשמידט. ובמח׳ שד״ל: ׳אור מְחִילָה׳, ללא וי״ו.

מקורות

הקילו. יסע׳ כו יט. **שומרי מְמונתו.** ע״פ יסע׳ כו, ג. **ונליון ישובון ושם ינובון.** ע״פ יסע׳ לה, ו; נח, יא. **ויציצו מעיר כעשב המרן.** תה׳ עב, טז. **מז ביוה״כ סליחה הוריח.** ע״פ ויק׳ טז, ל; סע״ר פ׳ ו, ע״פ ויק׳ טז, לד; שע״ת לר׳ יוסה, שער ג, סי׳ יד. **מור ומחילה.** רמז פדר״ך פי׳ כד, ז; ויק״ר (ווילנא), פר׳ אחרי, פר׳ כא, סי׳ ד; ילקו״ש יחז׳, רמז שנת. **לעם זו קנית.** ע״פ שמ׳ טו, טז. **בסלחך לעוונות וכו׳.** ע״פ ויק׳ טז, לד. **בעשור.** ויק׳ טז, כט. **סמוכים.** ע״פ תה׳ קיט, ח. **לבית הועדה.** לפון חכמיס בהרכה מקומות, כמו: מצ׳ סוטה פ״ט, מט״ו; תוספ׳ פ״ח, מ״ד; מכילׄ׳ דר״י, פר׳ משפטים, מס׳ דכספא, פר׳ כ. **חטאנו צורנו.** רמז ירושלמי תעניות פ״ב, ה״ז, ע״פ ירמ׳ ג, לה; מד״ש (בובר), פר׳ יג, ח; ילקו״ש ש״ח, רמז קנ, ד״ה ויעפכו. **סלח לנו.** ע״פ במ׳ יד, יט. **יוצרנו.** יסע׳ סד, ז.

גָּבְרוּ חֲטָאִים בְּאֹם אֲנִי יְשֵׁנָה· גָּשׁ יוֹם אֶחָד בִּימֵי שָׁנָה· דּוֹבְבוּ
בְתַחֲנוּן לְמוֹחֵל וְסוֹלֵחַ· דָּפְקוּ בִתְשׁוּבָה לְיוֹצֵר אוֹר וְסַלָּח·
סְלַח לְגוֹי קָדוֹשׁ· בְּיוֹם קָדוֹשׁ· מָרוֹם וְקָדוֹשׁ:

הַמְתֵּק הָאוֹר לִסְלִיחָתִי· הָעֵת תַּעֲנֶה וְתֹאמַר סָלַחְתִּי· וְתָאִיר
עֵינֵינוּ וְתַעֲבֹר עַל־פֶּשַׁע· וְחוֹטְאֵי בִשְׁגָגָה נָא אַל־יָמוּתוּ
בְּרֶשַׁע· חָטָאנוּ צוּרֵנוּ· סְלַח לָנוּ יוֹצְרֵנוּ:

זָדְנוּ וְהִרְשַׁעְנוּ כְּרֹעַ מַעֲלָלֵינוּ· זֶה צַדִּיק אַתָּה עַל־כָּל־הַבָּא
עָלֵינוּ· חָטָאנוּ לְךָ מֶלֶךְ עוֹלָמִים· חַנְּנֵנוּ בְאוֹרֶךָ וְלֹא נֵצֵא
נִכְלָמִים· סְלַח לָנוּ קָדוֹשׁ· בְּיוֹם קָדוֹשׁ· מָרוֹם וְקָדוֹשׁ:

טוֹב וְסַלָּח לְךָ הִיא הַצְּדָקָה· טַהֲרֵנוּ בְמַעְיָנְךָ וַעֲשֵׂה עִמָּנוּ
צְדָקָה· יוֹמָם וָלַיְלָה נִשְׁפְּךָ לֵב וָנֶפֶשׁ· יְזָרֵחַ לָנוּ אוֹר בְּיוֹם
כִּפּוּר עִנּוּי נֶפֶשׁ· חָטָאנוּ צוּרֵנוּ· סְלַח לָנוּ יוֹצְרֵנוּ:

כְּחַנּוּן תְּחַפֵּשׂ סִתְרֵי מַעֲשִׂים· כָּרַחוּם תִּסְלַח עֲוֹנוֹת עֲמוּסִים·
לְמַעַן נָרוּץ לְאוֹר פָּנֶיךָ· וְלֹא נֵצֵא רֵיקָם מִלְּפָנֶיךָ·
סְלַח לָנוּ קָדוֹשׁ· בְּיוֹם קָדוֹשׁ· מָרוֹם וְקָדוֹשׁ:

מקורות

גברו חטאים. ע״פ עזר׳ ט, ו. **כמוס מני ישנה.** ע״פ שה״ש ה, ב. **גש.** ע״פ מ״ל יח, לו. **מחד בימי שנה.** ע״פ ויק׳ טז, לד. **דובבו.** ע״פ שה״ש ז, י. **דופקו בתחנון.** ע״פ דני׳ ט, יח־יט. **למוחל וסולח.** ע״פ תה׳ פו, ה. **דפקו בתשובה.** ע״פ שה״ש ה, ב. **ליוצר אור.** יצע׳ מה, ז. **וסלח.** תה׳ פו, ה. **לגוי קדוש.** ע״פ שמ׳ יט, ו; יחז׳ לט, ז. **ביום קדוש.** ע״פ ויק׳ כג, כז. **מרום וקדוש.** יצע׳ נז, טו. **המתק האור.** ע״פ קה׳ יח, ז. **העת תענה.** ע״פ יצע׳ מט, ח; תה׳ סט, יד. **ותאמר סלחתי.** ע״פ במ׳ יד, כ. **ותאיר עינינו.** ע״פ עזר׳ ט, ח. **ותעבור על פשע.** מיכ׳ ז, יח. **וחוטאי בשגגה.** ע״פ ויק׳ ה, טו; בבלי יומא, דף לו ע״ב. **אל ימותו ברשע.** ע״פ יחז׳ ג, יח; לג, ח. **זדנו והרשענו.** ע״פ תה׳ קו, ו. **כרוע מעלינו.** ע״פ ירמ׳ כו, ג; זכ׳ ג, ו. **לדיק אתה על כל הבא עלינו.** ע״פ נחמ׳ ט, לג. **חטאנו לך.** סופ׳ י, ו; דני׳ ט, ח. **מלך עולמים.** ע״פ תה׳ קמה, יג. **חננו.** ע״פ מש׳ כב, ו. **חננו באורך.** ע״פ תה׳ פט, טז. **ולא נצא נכלמים.** ע״פ תה׳ עד, כא. **טוב וסלח.** תה׳ פו, ה. **לך היא הצדקה.** ע״פ דני׳ ט, ז. **טהרנו במעיניך.** ע״פ ויק׳ יח, לו; ורמ״י. רלו מצב׳ יומא פ״ח, סוף מ״ט. **ועשה עמנו לצדקה.** ירוסלמי ברכות פ״ד, ה״ג; מדה״ג (ווהרמ), פר׳ תזריע, סי׳ ט; מד׳ שו״ט (בובר), מז׳ ד, סי׳ ל. **יומם ולילה.** ירמ׳ ח, כג; תה׳ כב, ג; נחמ׳ ט, ו. **נשפוך לב.** ע״פ מיכ׳ ג, יט; ס״ל ט, טו. **יזרח לנו מור.** ע״פ ס״ג כג, ד. **ביום כיפור עמו נפש.** ע״פ ויק׳ כג, כז. **תחפש סתרי מעשים.** ע״פ מש׳ כ, כז; ירמ׳ יח, כ; דב׳ כט, כח. **כרחום תסלח.** ע״פ שמ׳ לד, ו־ט; במ׳ יד, יט; דני׳ ט, ט. **עמוסים.** יצע׳ מו, ג. **למען נרוץ לאור פניך.** ע״פ תה׳ פט, טז. **ולא נצא נכלמים.** ע״פ תה׳ עד, כא.

ח״נ והערות

המתק האור. במח׳ רומניא: ׳המתיק האור׳. **כרוע מעלינו.** במח׳ רומניא וגולדשמידט: ׳ברוע מעלינו׳. **חננו באורך.** במח׳ רמ״ו: ׳חננו באורך׳, במח׳ בולוניא: ׳חננו באורך׳. **נשפך לב ונפש.** במח׳ רמ״ו ובולוניא: ׳נשפך לב ונפש׳. **ולא נצא ריקם.** בגולדשמידט נוסף: ׳ולא נצא היום ריקם׳.

מַלְבִּין כַּשֶּׁלֶג חֲטָאַי עַמָּךְ· מְקוֹר חַיִּים וָחֶסֶד עִמָּךְ· נָבֹא עָדֶיךָ
זוֹכֵר הַבְּרִית· נַהֲגֵנוּ בְאוֹרָךְ כַּנִּסְתָּר בְּנַחַל כְּרִית·
חָטָאנוּ צוּרֵנוּ· סְלַח לָנוּ יוֹצְרֵנוּ:

סָר הַמְכַפֵּר בְּעַד צֹאן מַרְעִית· סוֹכְכֵנוּ בְּאֶבְרָתֶךָ כְּסֹכַּת
מַרְאִית· עֲנֵנוּ אָבִינוּ מְמַעֲמַקִּים· עוֹרֵר כְּאוֹר נְגַהּ שׁוֹשַׁנַּת
עֲמָקִים·
סְלַח לְגוֹי קָדוֹשׁ· בְּיוֹם קָדוֹשׁ· מָרוֹם וְקָדוֹשׁ:

פְּתַח לָנוּ שַׁעַר וְתַעֲלֶה תְפִלָּה· פָּנֶיךָ נְחַלָּה שׁוֹכֵן מַעְלָה·
צֵאָתֵנוּ תְנַקֵּה וּבְחֵטְא לֹא נִתְנַזָּק· צָרְפֵנוּ כְּכֶסֶף שִׁבְעָתַיִם
מְזֻקָּק·
חָטָאנוּ צוּרֵנוּ· סְלַח לָנוּ יוֹצְרֵנוּ:

קָרְבֵנוּ לִישׁוּעָתֶךָ בְּאוֹר שְׁנֵי עָפָרִים· קוֹרְאֵי קְדֻשַּׁת יוֹם כִּפּוּרִים·
רְעֵנוּ כִימֵי קֶדֶם וְתָאֳרֵנוּ יְנֵהַר· רַחוּם הַקְשֵׁיבָה וַעֲשֵׂה
אַל־תְּאַחַר·
סְלַח לְגוֹי קָדוֹשׁ· בְּיוֹם קָדוֹשׁ· מָרוֹם וְקָדוֹשׁ:

שָׁפַכְנוּ כַמַּיִם אַבְנֵי לְבָבוֹת· שַׁחַר אוֹר יַגִּיהַּ בּוֹחֵן לִבּוֹת·
תְּחַטְּאֵנוּ וְנִטְהַר בְּיוֹם סְלִיחָתִי· תַּקְשִׁיב סְלַח־נָא וְתֹאמַר
סָלַחְתִּי·
חָטָאנוּ צוּרֵנוּ· סְלַח לָנוּ יוֹצְרֵנוּ:

ח"ג והערות

סָר המכפר. במח' רמ"ו, בולוניא, רומניא וגולדשמידט: שַׂר המכפר', בפי' קד"א ומח' שד"ל כבפנים. ועי' בפי' הנ"ל, שמבאר את שתי הגרסאות, ומצדד לגי' 'סר'. **סוככנו באברתך.** במח' רמ"ו ובולוניא: סָמְכֵנוּ בְאוֹרָךְ', וכן הוא בכ"י ובמח' רומניא. וראו פי' קד"א על אתר. **בְּאוֹר שני עפרים.** במח' רמ"ו, בולוניא, כ"י ושד"ל: בְּאוֹר שני עפרים', והנוסח בפנים בקד"א.

מקורות

מלבין כשלג חטאי עמך. ע"פ ישע' א, יח. **מקור חיים וחסד עמך.** ע"פ תה' לו, י. **נבוא עדיך.** ע"פ תה' סה, ג. **זוכר הברית.** ע"פ בר' ט, טז; תה' קה, ח. **נהגנו באורך.** ע"פ תה' לו, י. **כנסתר בנחל כרית.** ע"פ מ"ב יח, ג. **סר המכפר.** ע"פ הוש' ג, ד; סה"ס רבה (ווילנא), פר' ד, סי' ו. **לאן מרעית.** ע"פ ירמ' כג, א; יחז' לד, ו; תה' עח, יג. **סוככנו באברתך.** ע"פ תה' יז, ח. **כסכת מרעית.** רמו ויק' כג, מג; בבלי סוכה, דף ב ע"ב ועו"ב. **ענו מאימו ממעמקים.** ע"פ תה' קל, א. **עורר כאור נוגה.** ע"פ ישע' ט, ו. **שושנת עמקים.** שה"ש ב, א. **פתח לנו שער.** ע"פ תה' קיח, יט. **ותעלה תפלה.** ע"פ מ"ב ח, מה. **פניך נחלה.** ע"פ שמ' לג, יד; מלא' ג, ט. **שוכן מעלה.** ע"פ דב' לג, כז; ישע' לג, טז; איוב לו, כב. **לחתנו לנו נתנזק.** ע"פ ישע' ד, ד. **ובחטא לא נתנזק.** ע"פ תה' קיט, עה; דני' ט, יד. **צרפנו ככסף.** ע"פ זכ' יג, ט; תה' סו, י. **שבעתים מזוקק.** ע"פ תה' יב, ז. **קרבנו לישעך.** ע"פ ישע' מ, ג; תה' סט, יט. **נאור שני עפרים.** ע"פ שה"ש ד, ה. **קורמי קדשת יום כיפורים.** ע"פ ויק' כג, כז. **רעונו כימי קדם.** ע"פ ישע' נג, ט. **ותארנו יאחר.** מופל מאיכ' ד, ח. **הקשיבה ועשה.** דני' ט, יט. **שפכנו כמים לבבות.** ע"פ איכ' ב, יט. **תחטאנו ונטהר.** ע"פ יחז' יח, יט. **שחר אור יגיה.** ע"פ ישע' נח, ח. **בוחן לבות.** ע"פ תה' ז, י; מש' יז, ג. **תחטאנו ונטהר.** ע"פ תה' נא, ט. **ביום סליחתי.** ע"פ שמ' טז, ל. **תקשיב סלח נא.** ע"פ דני' ט, יט. **סלח נא.** במ' יד, יט. **ותאמר סלחתי.** במ' יד, כ.

קָדוֹשׁ אַדִּיר בַּעֲלִיָּתוֹ׃ בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ׃
קָדוֹשׁ בִּתְשׁוּבָה שָׁת סְלִיחָתוֹ׃ בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ׃

מַלְכוּתוֹ בִּקְהַל עֲדָתִי׃ וּכְבוֹדוֹ הוּא אֱמוּנָתִי׃
אֵלָיו בַּקָּשָׁתִי׃ לְכַפֵּר עֲוֹן חַטָּאתִי׃ וּבְיוֹם צוֹם
כִּפּוּר סְלִיחָתִי׃ תַּעֲנֶה וְתֹאמַר סָלַחְתִּי׃

קָדוֹשׁ גְּלָה סוֹד דָּתוֹ׃ בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ׃
קָדוֹשׁ דָּיַן עַל־כַּפָּרַת צֹאן מַרְעִיתוֹ׃ בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ׃
קָדוֹשׁ הַסַּלָּח לַאֲיָמָתוֹ׃ בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ׃
קָדוֹשׁ וְעַמּוֹ יְמַלְּלוּ גְבוּרָתוֹ׃ בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ׃
קָדוֹשׁ זוֹכֵר אֲיָמָה בְּאַהֲבָתוֹ׃ בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ׃
קָדוֹשׁ חָפֵץ בְּעִנּוּי נֶפֶשׁ יוֹנָתוֹ׃ בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ׃
קָדוֹשׁ טְמֵאִים יְטַהֵר בְּמֵי זְרִיקָתוֹ׃ בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ׃
קָדוֹשׁ יַלְבִּין כַּשֶּׁלֶג חֲטָאֵי סְגֻלָּתוֹ׃ בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ׃
קָדוֹשׁ כַּפֶּר לְעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל שִׁגְגָתוֹ׃ בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ׃

מקורות

קדוש. יסע׳ ו, ג. **אדיר בעליתו.** ע״פ תה׳ צג, ד. **ברוך שם.** **כבוד מלכותו.** ע״פ תה׳ עב, יט; ק, ד; תוספתא פסחים פ״ג, הי״ט; בבלי פסחים, דף ו ע״ב. **בתשובה שת סליחתו.** ע״פ מ״ב ח, לג־לד; ירושלמי מכות פ״ב, ה״ו; פדר״ך פי׳ כד, סר׳ ז; ילקו״ש יחז׳, רמז שנח. **מלכותו... ומונתי.** ע״פ דב׳ לג, ה; תה׳ פט, ו. **ליו בקשתי.** ע״פ ליק׳ ב, ג; הוש׳ ה, טו; מדת׳ (ויק״ר), פר׳ בחוקותי, סר׳ ג. **וביום צום.** ע״פ יעע׳ נח, ג. **כפור סלחתי.** ע״פ ויק׳ טז, ל. **ותענה ותאמר סלחתי.** ע״פ במ׳ יד, כ. **גילה סוד דתו.** ע״פ עמ׳ ג, ז; תה׳ כה, יד. **דיין מרעיתו.** ע״פ תה׳ עט, יג. **לאיימתו.** ע״פ שה״ש ו, ד; במו״ר (ויק״ר), פר׳ בא, פר׳ טו, סר׳ ו. **ימללו גבורתו.** ע״פ תה׳ קו, ב. **זוכר.** ע״פ ירמ׳ לא, יט; תה׳ קו, מה. **בהבתו.** ע״פ מל״ב ח, ג. **חפץ בעמוי נפש.** ע״פ ויק׳ כג, כז. **יונתו.** ע״פ שה״ש ב, יד. **טמאים יטהר במי זריקתו.** ע״פ יחז׳ לו, כה. **ילבין כשלג חטאתי.** ע״פ יעע׳ א, יח. **סגולתו.** ע״פ במ׳ יט, ה. **כפר לעמך ישראל.** דב׳ כא, ח. **שגגתו.** ע״פ ויק׳ טז, ל; בבלי יומא, דף ו ע״ב.

ח״נ והערות

קדוש אדיר בעליתו. יוצר אחר ליוה״כ. מיוסד ע״ס א״ב וללא שם המחבר. נמצא גם במנהג אשכנז, גולדשמידט, עמ׳ 103; מח׳ רומניא דף שלט ע״א. בכ״י מופיע בראש הפיוט כותרת ׳אופן׳ וכן בגולדשמידט. ופיוט זה נספח אחרי פסוק ׳קדוש קדוש קדוש׳, לפני ׳והאופנים וחיות הקודש׳. **אליו בקשתי.** כן הוא במח׳ רמ״ו ושד״ל. אבל בבולוניא, כ״י וגולדשמידט: ׳אליו בַּקָּשָׁתִי׳. **וביום צום כפור.** כן הוא בגולדשמידט, כיפור, עמ׳ 103. במח׳ רמ״ו, בולוניא, רומניא, כ״י ושד״ל: ׳וּבְצוֹם כִּפּוּר׳. **קדוש טְמֵאִים יְטַהֵר במי.** בכ״י וברומניא: ׳קדוש טַהֵר טְמֵאת טְהוֹרִים במי׳, וכן הוא בהרבה חילופי נוסחאות המובאים בגולדשמידט.

קָדוֹשׁ לְיוֹם אֶחָד בַּשָּׁנָה שָׁת סְלִיחָתוֹ׃ בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ׃
קָדוֹשׁ מוֹחֵל וְסוֹלֵחַ לַאֲיָמָתוֹ׃ בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ׃
קָדוֹשׁ נִרְאָה בְהַר מָרוֹם הָרִים עֲמִידָתוֹ׃ בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ׃
קָדוֹשׁ סוֹלֵחַ וְטוֹב לְסוֹבְלֵי עֹל יִרְאָתוֹ׃ בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ׃
קָדוֹשׁ עָוֹן יְכַפֵּר וְלֹא יָעִיר כָּל־חֲמָתוֹ׃ בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ׃
קָדוֹשׁ פְּשָׁעִים עוֹבֵר בְּצִדְקָתוֹ׃ בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ׃
קָדוֹשׁ צוֹם הֶעָשׂוֹר יְקַבֵּל לִתְשׁוּבָתוֹ׃ בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ׃
קָדוֹשׁ קְדוֹשִׁים יַעֲרִיצוּ קְדֻשָּׁתוֹ׃ בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ׃
קָדוֹשׁ רַחוּם וְחַנּוּן וְאֵין זוּלָתוֹ׃ בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ׃
קָדוֹשׁ שׁוֹכֵן שְׁחָקִים בִּמְכוֹן שִׁבְתּוֹ׃ בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ׃
קָדוֹשׁ תַּרְשִׁישִׁים יַגִּידוּ תִפְאַרְתּוֹ׃ בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ׃

מַלְכוּתוֹ בִּקְהַל עֲדָתִי׃ וּכְבוֹדוֹ הוּא אֱמוּנָתִי׃
אֵלָיו בַּקָּשָׁתִי׃ לְכַפֵּר עֲוֹן חַטָּאתִי׃ וּבְיוֹם צוֹם
כִּפּוּר סְלִיחָתִי׃ תַּעֲנֶה וְתֹאמַר סָלַחְתִּי׃

יש נוהגים לומר לפני ברכו:

קְדוֹשַׁי אֵל תְּנוּ שֵׁבַח וְתוֹדָה׃ וּבָרְכוּ וכו׳׃

ח״נ והערות

קדוש סוֹלֵחַ. בכ״י: קדוש סַלָּח׳. **צום הֶעָשׂוֹר.** בכ״י, רומניא וגולדשמידט: ׳צום עָשׂוֹר׳. **אליו בַּקָּשָׁתִי.** כן הוא במח׳ רמ״ו ושד״ל. אבל בבולוניא, כ״י וגולדשמידט: ׳אליו בְּקֶשָׁתִי׳. **קדושי לֹא תנו שבח ותודה.** חרוז האחרון של הפיוט ״יעידון כל עבדיך לגדלך״, ויש המשמיטים אותו.

מקורות

ליום מחל כשנה שת. ע״פ ויק׳ טז, לד; פסר״ג פי׳ כג, סוף ד״ה גלמי רמו. **שת סליחתו.** ע״פ ויק׳ טז, ל. **מוחל וסולח.** ע״פ תה׳ פו, ה. **נהר מרום.** יחז׳ ח, כג. **נהר מרוס כריס עמידתו.** ע״פ זכ׳ יד, ד. **סולח וטוב.** ע״פ תה׳ פו, ה. **לסובלי עול.** ע״פ בר׳ מט, טו. **ירתמו.** שמ׳ כ, יח; תה׳ ג, יח. **עון יכפר ולא יעיר כל חמתו.** ע״פ תה׳ עח, לח. **פשעים עובר בצדקתו.** ע״פ מיכ׳ ז, יח. **צום העשור.** ע״פ ויק׳ טז, כט; מס״ו פי״ט, ה״ד. **יקבל לתשובתו.** ע״פ ויק׳ טז, ל. **קדושים.** ויק׳ יט, ב. **קדושים יעריצו קדושתו.** ע״פ יפע׳ כט, כג. **רחום וחנון.** שמ׳ לד, ו. **ואין זולתו.** ע״פ יפע׳ מג, י; מד, ו; מה, כא. **שוכן שחקים.** ע״פ תה׳ סח, לה; חוי׳ לח, ב. **במכון שבתו.** ע״פ שמ׳ טו, יח; מ״ם ח, מט. **תרשישים.** ע״פ דני׳ י, ו. **יגידו תפארתו.** ע״פ ב״ר (ווילנא), פר׳ ויצא, פר׳ עח, סי׳ ח; מבר״ח, פר׳ טו, עמ׳ 291, ד״ה וכי מי גדול; מב״ע בר׳, פר׳ ויצא, פל״ב, סי׳ ו; ילקו״ש תורה, רמז קנג, ד״ה ויאמר שלחני.

המזן מומר:

בָּרְכוּ אֶת־יְהוָה הַמְבֹרָךְ׃

הקהל מומר, והמזן חוזר:

בָּרוּךְ יְהוָה הַמְבֹרָךְ לְעוֹלָם וָעֶד׃

ומומר המזן, והצבור לוחצין עמו:

יוה"כ האל בחול מומרים:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה׀ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ
הָעוֹלָם׀ יוֹצֵר אוֹר
וּבוֹרֵא חֹשֶׁךְ עֹשֶׂה שָׁלוֹם
וּבוֹרֵא אֶת־הַכֹּל׀ הַמֵּאִיר לָאָרֶץ
וְלַדָּרִים עָלֶיהָ׀
הַמְחַדֵּשׁ טוּבוֹ בְּכָל־
יוֹם תָּמִיד׀ מַעֲשֵׂה

יוה"כ האל בשבת מומרים:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה׀ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם׀
יוֹצֵר אוֹר׀ וּבוֹרֵא חֹשֶׁךְ עֹשֶׂה שָׁלוֹם
וּבוֹרֵא אֶת־הַכֹּל׀ אוֹר עוֹלָם אוֹצַר חַיִּים׀
אוֹרוֹת מֵאוֹפֶל אָמַר וַיֶּהִי׀ הַכֹּל יוֹדוּךָ וְהַכֹּל
יְשַׁבְּחוּךָ׀ וְהַכֹּל יֹאמְרוּ׀ אֵין־קָדוֹשׁ כַּיהוָה׀
הַכֹּל יְרוֹמְמוּךָ סֶּלָה יוֹצֵר הַכֹּל׀ הָאֵל הַפּוֹתֵחַ
בְּכָל־יוֹם דַּלְתוֹת שַׁעֲרֵי מִזְרָח׀ וּבוֹקֵעַ חַלּוֹנֵי
רָקִיעַ׀ וּמוֹצִיא חַמָּה מִמְּקוֹמָהּ וּלְבָנָה מִמְּכוֹן
שִׁבְתָּהּ׀ וּמֵאִיר לָעוֹלָם כֻּלּוֹ׀ וּלְיוֹשְׁבָיו שֶׁבָּרָא
בְּמִדַּת רַחֲמִים׀ הַמֵּאִיר לָאָרֶץ וְלַדָּרִים
עָלֶיהָ׀ הַמְחַדֵּשׁ טוּבוֹ בְּכָל־יוֹם תָּמִיד׀ מַעֲשֵׂה

מקורות

המזן מומר. סרע"ג ח"ב, סי' כח. **ברכו את ה'.** משנ' ברכות פ"ז, מ"ג; סת"ר סי' עד, ענין שחרית של ר"ה. **הקהל עונה ברוך ה'.** ספרי דב' פ' שו ד"ה כי שם. **כ"ה המכוון לע"ו.** מדמ"נ (ווירשא), פר' ויגש, סי' ג; פסר"ג הוספה ח, פי' ד.

ומומר המזן. רלו בבלי סוטה, דף ל ע"ב ורמ"ו ד"ה כסופר; סרע"ג ח"ח, סי' כ; שבס"ל, ענין תפילה, סי' יג. **ברכה רמשומה של ק"ש.** בבלי ברכות, דף יא ע"ח ועי"ש; מחכר במ' שו"ע (בובר), מז' ו, ח (יב, ח); פסקי ריא"ז ברכות, פ"ח, ה"ח, לוח י; שבס"ל, ענין תפילה, סי' ח, וסי' יג; סת"ר סי' ח, ענין מאה ברכות. כ' התוס' עמ"ס חגיגה, דף יג ע"ב, ד"ה מזישתן, דלכאה"נ יסדוה. **נוסח הברכה.** סרע"ג ח"ח, סי' כ. בסדו' רס"ג, עמ' יג ועמ' לו, נמלמ רק תחילת הברכה וסופה; מחו"ו סי' פט; רמב"ם, סדר תפילות כל השנה. **יוצר אור.** ישע' מה, ז; סרע"ג ח"ב, סי' קכד; סדו' רשב"ג, פ"ה, עמ' נח. **המאיר לארץ ולדרים עליה.** ע"פ לוז' כה, ג; ויק"ר (ווילנא), פר' אמור, פר' לח, סי' ו. רלו ספרי דב', פי' שנג, סי' יד. **המחדש טובו.** מח' רומגיל, דף יג ע"ב. **המחדש וכו' מעשה בראשית.** ע"פ פדר"ח פ' ג; בבלי חגיגה, דף יב ע"ב; מד' שו"ט (בובר), מז' לו, ח; פסז"ו קה', פ"ח, סי' ט; ילקו"ש ישעיהו, סוף רמז תמה. **תמיד.** ע"פ בר' ח, כב. **נוסח הברכה.** סרע"ג ח"ח, סי' כב. בסדו' רס"ג, עמ' יג ועמ' לו, נמלמ רק תחילת הברכה וסופה; מחו"ו סי' פט; רמב"ם, סדר תפילות כל השנה. **יוצר אור.** ישע' מה, ז. **ובורא את הכל.** ע"פ בר' ח, ה-לג. **אור עולם.** ע"פ ישע' ס, יט. **מאיר לארץ ולדרים עליה.** ע"פ ש"ח כה, כט; ספרי פר' פינחס, פי' קלט, ד"ה ויפקוד; פדר"ח פ' מג; ילקו"ש תורה, רמז תשעו. **מאורות מתופף.** ע"פ בר' ח, ג ורבב"ס. **ממר ויהי.** תה' לג, ט. **הכל יודוך.** ע"פ תה' קמה, י; סרע"ג ח"ב, סי' כב; ס' העתים סי' קעב; מחו"ו סי' קסח. **והכל ישבחוך.** ע"פ תה' קח, ח. **והכל יאמרו.** ע"פ תה' קמה, כח. **אין קדוש כה'.** ש"ח ג, ב. **הכל ירוממוך סלה.** ע"פ תה' לד, ד. **יוצר הכל.** ירמ' י, טז; נח, יט. **לחודת שערי מזרח.** רלו מהמ"ד (פיוימבטיין), מעשה בראשית, עמ' 318, ד"ה למעלה מן. **ומאיר לעולם כולו.** ע"פ בבלי ברכות, דף ס ע"ב; ספרי, פר' האזינו, פי' שו, ד"ה ד"ח האזינו; מהמ"ד (פיוימבטיין), הלל, עמ' 127. **וליושביו.** ע"פ ישע' יח, ג. **שברא במידת רחמים.** ע"פ מד"ר, הוספה ג לנושא ח, פ"ד, ד"ה

ח"נ והערות

המאיר לארץ ולדרים עליה. וכך במח' רומגיא, דף יב ע"ב, ללא תיבת 'רחמים'. **המחדש טובו.** במח' רמ"ו ובולוניא: 'טובו מחדש'.

המשך ליוה"כ כחל נמוך:

בְּרֵאשִׁית· מָה־רַּבּוּ
מַעֲשֶׂיךָ יְהוָה כֻּלָּם
בְּחָכְמָה עָשִׂיתָ מָלְאָה
הָאָרֶץ קִנְיָנֶךָ: הַמֶּלֶךְ
הַמָּרוֹם לְבַדּוֹ מֵאָז·
הַמְהֻלָּל· הַמְשֻׁבָּח
וְהַמְפֹאָר וְהַמִּתְנַשֵּׂא
מִימוֹת עוֹלָם· אֱלֹהֵי
עוֹלָם· בְּרַחֲמֶיךָ
הָרַבִּים רַחֵם עָלֵינוּ·
אֲדוֹן עֻזֵּנוּ· צוּר
מִשְׂגַּבֵּנוּ· מָגֵן יִשְׁעֵנוּ·
מִשְׂגָּב בַּעֲדֵנוּ· אֵל
בָּרוּךְ גְּדוֹל דֵּעָה·
הֵכִין וּפָעַל זָהֳרֵי

המשך ליוה"כ כחל נמצמצ:

בְּרֵאשִׁית· מָה־רַּבּוּ מַעֲשֶׂיךָ יְהוָה כֻּלָּם
בְּחָכְמָה עָשִׂיתָ מָלְאָה הָאָרֶץ קִנְיָנֶךָ: הַמֶּלֶךְ
הַמָּרוֹם לְבַדּוֹ מֵאָז· הַמְהֻלָּל· הַמְשֻׁבָּח
וְהַמְפֹאָר וְהַמִּתְנַשֵּׂא מִימוֹת עוֹלָם· אֱלֹהֵי
עוֹלָם· בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים רַחֵם עָלֵינוּ· אֲדוֹן
עֻזֵּנוּ· צוּר מִשְׂגַּבֵּנוּ· מָגֵן יִשְׁעֵנוּ· מִשְׂגָּב בַּעֲדֵנוּ·
אֵין עֲרוֹךְ לָךְ וְאֵין זוּלָתֶךָ· אֶפֶס בִּלְתֶּךָ וְאֵין
דּוֹמֶה לָךְ· אֵין עֲרוֹךְ לָךְ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בָּעוֹלָם
הַזֶּה· וְאֵין זוּלָתֶךָ מַלְכֵּנוּ לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא·
אֶפֶס בִּלְתֶּךָ גּוֹאֲלֵנוּ לִימוֹת הַמָּשִׁיחַ· וְאֵין דּוֹמֶה
לָךְ מוֹשִׁיעֵנוּ לִתְחִיַּת הַמֵּתִים:

אֵל אָדוֹן עַל־כָּל־הַמַּעֲשִׂים· בָּרוּךְ הוּא
וּמְבֹרָךְ בְּפִי כָל־נְשָׁמָה· גָּדְלוֹ וְטוּבוֹ
מָלֵא עוֹלָם· דַּעַת וּתְבוּנָה סְבִיבִים אוֹתוֹ:
הַמִּתְגָּאֶה עַל־חַיּוֹת הַקֹּדֶשׁ· וְנֶהְדָּר בְּכָבוֹד
עַל־הַמֶּרְכָּבָה· זְכוּת וּמִישׁוֹר לְפָנֵי כִסְאוֹ· חֶסֶד
וְרַחֲמִים מָלֵא כְבוֹדוֹ: טוֹבִים מְאוֹרוֹת שֶׁבָּרָא

ח"נ והערות

א ברוך. מיוסד ע"ס א"ב. וראו במבוא למכב"ר, מאת שד"ל, עמ' ה. **אין ערוך לָךְ.** במח' רמ"ו: 'אין ערוך אֵלֶיךָ'. **א אדון.** מיוסד ע"ס א"ב. וראו במבוא למכב"ר, מאת שד"ל, עמ' ה-ז. **שֶׁבָּרָא לְהינו.** נ"א: 'שֶׁבָּרָאם להינו'.

מקורות

רסצ"ג; ילקו"ש תורה, רמז רמג; בתמ"ד (וורטהיימר), ח"ב, מד' מותיות דר"ע, ג"ח, ד"ה מהיה, עמ' שסד; מהמ"ד (פיינשטיין), מסה, עמ' **368**. רלו ב"ר (ווילנא), פר' בראשית, פר' יב, סי' טו. **מה רבו מעשיך.** תה' קד, כד. **המלך המרומם.** ע"פ נחמ' ט, ה. **לבדו מאז.** ע"פ מ"ב יט, טו. **המהולל.** ע"פ ש"ב כב, ד. **המשובח.** ע"פ תה' קמה, ד. **והמפואר.** ע"פ יחז' מו, ג. **והמתנשא.** ע"פ דה"ל כט, יא. **מימות עולם.** ע"פ תה' ג, ב. **אלהי עולם.** יחז' מ, כח. **ברחמיך הרבים.** ע"פ דנ' ט, יח. **רחם עלינו.** ע"פ ירמ' לא, יט. **אדון עוזנו.** ע"פ סדו' רס"ג, עמ' לו. **צור משגבנו.** ע"פ תה' סב, ג. **מגן ישענו.** ע"פ ש"ב כב, לו. **גדול דעה.** ע"פ ירמ' נב, יט. **הכין ופעל זהרי חמה.** ע"פ תה' עד, טז. **משגב בעדנו.** ע"פ תה' מו, ח. **אין ערוך לך.** ע"פ תה' מ, ו; מדת"כ (וורצב), פר' תולדות, סי' ח; מד' שו"ט (בובר), מז' קלו, סי' ב. **ומין זולתך.** ע"פ ש"ב ז, כב; דה"ל יז, כ; בראשית רבתי, פר' בראשית, עמ' 29. **מפס בלתך.** ע"פ יחז' מה, יד. **ומין דומה לך.** ע"פ תה' פט, ז. **מפס בלתך גואלנו.** ע"פ יחז' מז, ד. **אל אדון.** ע"פ תה' ח, ב; קלא, ה; קמו, ה; סרע"ג ח"ב, סי' כב. **אדון על כל המעשים.** תוספתא סוטה, פ"ז, הי"ז; בבלי תגיגה, דף ג ע"ב; ילקו"ש קה', רמז תתקפט. **ברוך הוא ומבורך.** ע"פ דנ' ב, יט-כ; תדא"ר פר' יח, ד"ה במלך שלמה. **בפי כל נשמה.** ע"פ תה' קנ, ו. **גדלו.** ע"פ מלא' ג, יח. **מלא עולם.** ע"פ ירמ' כג, כד. **דעת ותבונה.** ע"פ מש' ב, ו. **המתגאה על חיות הקודש.** רלו תד"א מוסתח ג, פל"ז, ד"ה שבעה מידות. **וטובו מאורות.** ע"פ בר' ג, יח. **שברא להינו.** ע"פ בר' ג, טז; תה' קלו, ז.

המשך ליוה"כ כמל נמוך:

חַמָּה· טוֹב יָצַר כָּבוֹד
לִשְׁמוֹ· מְאוֹרוֹת נָתַן
סְבִיבוֹת עֻזּוֹ· פְּנוֹת
צְבָאוֹת קְדוֹשִׁים
רוֹמְמֵי שַׁדַּי תָּמִיד
יְסַפְּרוּ כְּבוֹד־אֵל
וּקְדֻשָּׁתוֹ:

יִתְבָּרַךְ יְהוָה
אֱלֹהֵינוּ
בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל וְעַל־
הָאָרֶץ מִתָּחַת· וְעַל־
כָּל־שַׁבַּח מַעֲשֵׂי
יָדֶיךָ· וְהַמְאוֹרוֹת

המשך ליוה"כ כמל נמצמצ:

אֱלֹהֵינוּ· יָצָרָם בְּדֵעָה בְּבִינָה וּבְהַשְׂכֵּל· כֹּחַ
וּגְבוּרָה נָתַן בָּהֶם· לִהְיוֹת מוֹשְׁלִים בְּקֶרֶב תֵּבֵל:
מְלֵאִים זִיו וּמְפִיקִים נְגַהּ· נָאֶה זִיוָם בְּכָל־
הָעוֹלָם· שְׂמֵחִים בְּצֵאתָם שָׂשִׂים בְּבוֹאָם· עֹשִׂים
בְּאֵימָה רְצוֹן קוֹנֵיהֶם: פְּאֵר וְכָבוֹד נוֹתְנִים
לִשְׁמוֹ· צָהֳלָה וְרִנָּה לְזֵכֶר מַלְכוּתוֹ· קָרָא
לַשֶּׁמֶשׁ וַיִּזְרַח־אוֹר· רָאָה וְהִתְקִין צוּרַת הַלְּבָנָה:
שֶׁבַח נוֹתְנִים־לוֹ כָּל־צְבָא מָרוֹם· תִּפְאֶרֶת
וּגְדֻלָּה· שְׂרָפִים וְאוֹפַנִּים וְחַיּוֹת הַקֹּדֶשׁ:

(לְ)אֵל אֲשֶׁר שָׁבַת מִכָּל־הַמַּעֲשִׂים· וּבְיוֹם
הַשְּׁבִיעִי נִתְעַלָּה וְיָשַׁב עַל־כִּסֵּא
כְבוֹדוֹ· תִּפְאֶרֶת עָטָה לְיוֹם הַמְּנוּחָה· עָנַג
קָרָא לְיוֹם הַשַּׁבָּת· זֶה שִׁיר וְשֶׁבַח לְיוֹם
הַשְּׁבִיעִי· שֶׁבּוֹ שָׁבַת אֵל מִכָּל־מַלְאַכְתּוֹ· וְיוֹם
הַשְּׁבִיעִי מְשַׁבֵּחַ וְאוֹמֵר· מִזְמוֹר שִׁיר לְיוֹם
הַשַּׁבָּת: לְפִיכָךְ יְפָאֲרוּ לָאֵל כָּל־יְצוּרָיו· וְשֶׁבַח

מקורות

טוב יצר. ע"פ בר' ח, י. **יצר כבוד לשמו.** ע"פ ישע' מג, ז. **מאורות נתן סביבות עוזו.** ע"פ בית מדרשות (ווירטהיימר), מדרש אלפא ביתו"ת, ריש פ"ח. **יתברך ה'.** סרע"ג ח"ח, סי' כ. **בשמים ממעל ועל הארץ מתחת.** דב' ד, לט. **שבח מעשי ידיך.** ע"פ תה' קג, ה. **והמאורות אשר ירצת.** ע"פ בר' ח, טז. **להיות מושלים.** ע"פ בר' ח, יח; תה' קלו, ח־ט. **שמחים בצאתם.** ע"פ תה' יט, ו; ספרי דב', פר' האזינו, פי' שו; מתע"ד פל"ב, פ"ח, ד"ה ד"ח האזינו. **עושים בימה לעוף קויסס.** רלו מד' בו"ט (בובר), מז' יט, סי' יח. **פאר וכבוד נותנים לשמו.** ע"פ תה' יט, ב. **להלה וריעה.** ע"פ ישע' נד, ח. **קרא לשמש.** ע"פ בר' ח, ה. **רמה והתקין צורת הלבנה.** ע"פ ב"ר (ווילנא), פר' בראשית, פר' ו, סי' ח; פדר"ך פי' ה, סי' ח; ילקו"ש תורה, רמז ח, ד"ה ויאמר אלהים. רלו דע"ז בר' ח, כח; פירוש הרמ"ם עה"ת, בר' ח, טז; טור או"ח, סי' רפח; מצוה למכב"ר מתא שד"ל, עמ' ה. **שבח נותנים לו.** תהמ"ד (פוזנסטיין), כתפות בעלי חיעור, עמ' 262. **לשבח מרום.** ישע' כד, כא. **תפארת וגדולה.** ע"פ דה"ל כט, יא. **שרפים ואופנים וחיות הקודש.** בבלי ר"ה, דף לא ע"א, בגרסת הב"ח, אות ג, וראו זה גם בדקדוקי סופרים שכן הוא נוסח הב"י.

ח"נ והערות

תָּמִיד יְסַפְּרוּ. כ"ה גם במח' רומניא, דף יב ע"ב. **רצון קוניהם.** כך הוא מנהגנו, ולא קונם. וראו בתשו' לחם רב, סי' א. והמהר"ל בספר נתיבות עולם, נתיב העבודה, סוף פי"ג, האריך לבאר נוסח זה. **שרפים ואופנים וחיות הקודש.** במח' רמ"ו: שְׂרָפִים וְחַיּוֹת וְאוֹפַנֵּי הַקֹּדֶשׁ. **וביום השביעי.** במח' רמ"ו ובולוניא: בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי' ללא וי"ו. **נתעלה.** כ"ה מנהגנו וכן איתא במח', ולא 'התעלה'. וכן איתא בגמ' בבלי ר"ה, דף לא ע"א, בגרסת הב"ח, אות ג, וראו זה גם בדקדוקי סופרים שכן הוא נוסח הב"י.

המשך ליוה"כ סתל נמוך:

אֲשֶׁר יָצַרְתָּ· הֶמָּה יְפָאֲרוּךָ סֶּלָה:

וממשיכים "תתברך" וכו'

המשך ליוה"כ סתל נשפת:

(יְקָר) וּגְדֻלָּה יִתְּנוּ לְמֶלֶךְ שֶׁנָּתַן מְנוּחָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּיוֹם שַׁבַּת קֹדֶשׁ:

שִׁמְךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יִתְקַדַּשׁ· וְזִכְרְךָ מַלְכֵּנוּ יִתְפָּאַר· בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל וְעַל־הָאָרֶץ מִתָּחַת· וְעַל־כָּל־שֶׁבַח מַעֲשֵׂי יָדֶיךָ· וְהַמְּאוֹרוֹת אֲשֶׁר יָצַרְתָּ· הֶמָּה יְפָאֲרוּךָ סֶּלָה:

בין יוה"כ סתל נמוך ובין סתל נשפת ממשיכים "תתברך" וכו':

תִּתְבָּרַךְ (לָנֶצַח) צוּרֵנוּ מַלְכֵּנוּ וְגֹאֲלֵנוּ· בּוֹרֵא קְדוֹשִׁים· יִשְׁתַּבַּח וְיִתְפָּאַר שִׁמְךָ (לָעַד) מַלְכֵּנוּ· יוֹצֵר מְשָׁרְתִים· וַאֲשֶׁר מְשָׁרְתָיו כֻּלָּם עוֹמְדִים בְּרוּם עוֹלָם וּמַשְׁמִיעִים בְּיִרְאָה יַחַד בְּקוֹל· דִּבְרֵי אֱלֹהִים חַיִּים וּמֶלֶךְ עוֹלָם· כֻּלָּם אֲהוּבִים· כֻּלָּם בְּרוּרִים· כֻּלָּם גִּבּוֹרִים· כֻּלָּם עוֹשִׂים בְּאֵימָה וּבְיִרְאָה רָצוֹן קוֹנֵיהֶם· וְכֻלָּם פּוֹתְחִים אֶת־פִּיהֶם בִּקְדֻשָּׁה וּבְטָהֳרָה· (בְּשִׁירָה וּבְזִמְרָה) וּמְבָרְכִים וּמְשַׁבְּחִים וּמְפָאֲרִים וּמַקְדִּישִׁים (וּמַעֲרִיצִים וּמַמְלִיכִים) אֶת־שֵׁם הָאֵל· הַמֶּלֶךְ הַגָּדוֹל· הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא· קָדוֹשׁ הוּא· וְכֻלָּם מְקַבְּלִים עֲלֵיהֶם עֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם זֶה מִזֶּה· וְנוֹתְנִים

ח"נ והערות

תִּתְבָּרַךְ. בפתח ולא בצירי, וכ"ה במח', וכך מנהגנו. וכתב בלו"א, סי' קכח, שזהו לשון חכמים, שבה קבעו את נוסחאות תפילתם, ולכך תתברך נקוד בפתח. ובדברי הלו"א, על דבר 'לשון חכמים', כתב ג"כ שד"ל, במבוא למכב"ר, עמ' יט. **כולם אהובים וכו'.** בנוסחאותינו נמצא החרוז רק אותיות אב"ג. אמנם במח' פרס, דף ל ע"א, בא ע"ס א"ב עד אות ל.

מקורות

המה יפארוך. ע"פ תה' יט, ב. **יקר וגדולה.** מס' ו, ג. **למלך.** ע"פ יפע' ו, ה; ירמ' מו, ח. **שנתן מנוחה לעמו ישראל.** ע"פ מ"ח ח, ו. **ביום שבת קודש.** ע"פ שמ' לא, טו; יפע' נח, יג. **שמך ה"ו יתקדש.** סרע"ג ח"ב, סי' כב; סדו' רס"ג, עמ' קכח. **וזכרך מלכנו.** ע"פ תה' קלה, יג. **בשמים ממעל ועל הארץ מתחת.** דב' ד, לט. **שבח מעשי ידיך.** ע"פ תה' קמ, ה. **והמאורות אשר יצרת.** ע"פ בר' א, טז. **המה יפארוך.** ע"פ תה' יט, ב. **תתברך.** סרע"ג ח"ח, סי' כ; ע"פ סדו' רס"ג, עמ' לו. **צורנו מלכנו וגואלנו.** ע"פ יפע' מד, ו. **יוצר משרתים.** בבלי חגיגה, דף יד ע"ח, ע"פ תה' ק, ג; ילקו"ש דניאל, רמז תתרסה; תוס' חגיגה, דף יג ע"ב, ד"ה מזיעתן. **ומשר משרתיו.** סה"ת סוף סי' ג. **גילתה.** ע"פ יחז' ח, יח. **בקול.** ע"פ יחז' ג, יב. **דברי אלהים חיים.** ירמ' כג, לו. **ומלך עולם.** ירמ' י, י. **כולם גבורים.** ע"פ תה' קג, כ. **עושים... רצון קוניהם.** ע"פ תה' קג, כא. **מתקדשים.** ע"פ תה' לט, ג. **המלך המלך הגדול הגבור והנורא.** ע"פ דב' י, יז; נחמ' ט, לב. **קדוש הוא.** תה' לט, ג; ע"פ ויק' יט, ב; יהו' כד, יט. **עול מלכות שמים.** לשון חכמים נהרגה מקומות, כמו: משנ' ברכות פ"ב, מ"ב; ספרא, פר' בהר, פר' ה, סי' ד; ירושלמי ברכות פ"ב, ה"ח; בבלי ברכות, דף יג ע"ח; מדמ"ג (בובר), פר' לך לך, סי' ח. **ונותנים רשות.** תוס' עמ"ס חגיגה, דף יג ע"ב, ד"ה מזיעתן, ע"פ מד' תיכ'

בְּאַהֲבָה רְשׁוּת זֶה לָזֶה. לְהַקְדִּישׁ לְיוֹצְרָם בְּנַחַת רוּחַ. בְּשָׂפָה בְרוּרָה בִּנְעִימָה וּבִקְדֻשָּׁה. כֻּלָּם כְּאֶחָד עוֹנִים בְּאֵימָה וְאוֹמְרִים בְּיִרְאָה. קָדֵּושׁ קָדֵּושׁ קָדֵּושׁ. יְהוָה צְבָאוֹת. מְלֹא כָל־הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ: וְהָאוֹפַנִּים וְחַיּוֹת הַקֹּדֶשׁ כֻּלָּם בְּרַעַשׁ גָּדוֹל. מִתְנַשְּׂאִים לְעֻמָּתָם. מְשַׁבְּחִים וְאוֹמְרִים. בָּרוּךְ כְּבוֹד־יְהוָה מִמְּקוֹמוֹ:

לָאֵל בָּרוּךְ נְעִימוֹת יִתֵּנוּ. לַמֶּלֶךְ אֵל חַי וְקַיָּם לָעַד זְמִירוֹת יֹאמֵרוּ וְתִשְׁבָּחוֹת (נ"א: וְתִשְׁבָּחוֹת) יַשְׁמִיעוּ. כִּי הוּא לְבַדּוֹ (מָרוֹם וְקָדוֹשׁ). פּוֹעֵל גְּבוּרוֹת. עֹשֶׂה חֲדָשׁוֹת. בַּעַל מִלְחָמוֹת. זוֹרֵעַ צְדָקוֹת. נוֹרָא תְהִלּוֹת. בּוֹרֵא רְפוּאוֹת. מַצְמִיחַ יְשׁוּעוֹת. אֲדוֹן הַנִּפְלָאוֹת. הַמְחַדֵּשׁ טוּבוֹ בְּכָל־יוֹם תָּמִיד מַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית. כָּאָמוּר. לְעֹשֵׂה אוֹרִים גְּדֹלִים כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: וּבְחַסְדּוֹ נָתָנָם לְהָאִיר עַל־הָאָרֶץ. בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. יוֹצֵר הַמְּאוֹרוֹת:

אַהֲבַת עוֹלָם אֲהַבְתָּנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ. חֶמְלָה גְדוֹלָה וִיתֵרָה חָמַלְתָּ עָלֵינוּ. אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ. בַּעֲבוּר אֲבוֹתֵינוּ שֶׁבָּטְחוּ

מקורות

(ווילנא), פר' ג, סי' ח. **נשפה ברורה.** ע"פ ילפ' ג, ט. **נעימה ובקדושה.** רלו"ז רש"י יבע' ו, ג; תוס' עמ"ס תגיגה, דף יג ע"ב, ד"ה מזיעתן. **כולם כאחד.** צבה"ל, ענין תפילה, סי' יג, וע"פ ימז' ח, טו; סת"ר סי' ד, ענין ק"ש. **ק"ק** יבע' ו, ג; רוכח במס"ו פע"ז, ה"ט. **והמופיעים וכו'.** רלו"ז ימז' פ"ח; סרע"ג ח"ב, סי' כב; צבה"ל, ענין תפילה, סי' יג. **ברוך כבוד ה'.** ימז' ג, יב. **למלך אל חי.** ע"פ ירמ' י, י. **וקיים לעד.** ע"פ שמ' טו, יח. **הוא לבדו.** ע"פ דב' ד, לה. **מרום וקדוש.** יבע' מ, טו. **פועל גבורות.** ע"פ תה' מד, ג; דב' ג, כד. **עושה חדשות.** ע"פ יבע' מג, יט; ויק' ג, כג. **בעל מלחמות.** ע"פ יבע' מב, יג. **זורע תהלות.** שמ' טו, יח. **מדון הנפלאות.** ע"פ שמ' ג, כ. **לעושה מוריס.** תה' קלו, ז. **להאיר על הארץ.** בר' ח, טו. **נתי' יוסר.** מדת"כ (בובר), פר' וזאת הברכה, סי' ז; תגדת ברתבית, (בובר), פר' ח, ח; מד' תו"ט (בובר), מז' כח, ה; תהמ"ד (לייזנטטיין), הלל, עמ' 127; רש"י תה' סה, ט. **יוסר הממורות.** ע"פ בר' ח, טז; פדר"ך פי' כח, סי' ח, ע"פ יבע' כד, טו; ילקו"ש יבעיהו, רמז תכה, ד"ה ויהי. **ברכה שניה של ק"ש.** מוזכר במעי' תמיד פ"ה, מ"ח; בבלי ברכות, דף יא ע"ח ועי"ש; מוזכר שמ' טו"ט (בובר), מז' ו, ח (יב, ח); צבה"ל, ענין תפילה, סי' ח, סי' יג וסי' יד; סת"ר סי' ח, ענין מעה ברכות, סי' ד ענין ק"ש. **ופתח הברכה.** סרע"ג ח"ח, סי' כ; סדו' רס"ג, עמ' יג; רמב"ם, סדר תפילות כל השנה; שמח' פרס, דף לח ע"ח, המוסח מוקף עם הוספות ושיוויים. **מהכת עולם.** ע"פ ירמ' לא, ב; סדו' רס"ג, עמ' יג ועמ' לז; סדו' רשב"ג, פ"ה, עמ' נח; פסקי רי"ד עמ"ס ברכות, דף יא ע"ב; פסקי ריא"ז עמ"ס ברכות, פ"ח, ה"ח, אות י; צבה"ל, ענין תפילה, סי' יד. **מהכת... חממלה.** ע"פ יבע' סג, ט. **חממלה גדולה ויתרה חמלת עלינו.** ע"פ מלא' ג, יח. **אבינו מלכנו.** לשון תכמיס הוא זה, כמו: בבלי תענית, דף כה ע"ב. **בעבור אבותינו.** רלו"ז מדמ"ג (וורשא), פר' כי תשא, סי' כה; שמו"ר (ווילנא), פר' יתרו, פר' כה, ריש סי' ג;

ח"נ והערות

בְּנְעִימָה וּבִקְדֻשָּׁה. כ"ה גם במח' רומניא, דף יב ע"ב. **עונים באימה ואומרים ביראה.** במח' רמ"ו, בולוניא ורומניא: עוֹנִים בְּיִרְאָה וְאוֹמְרִים. **ק"ק.** כתב הרש"ס, דלפי משפטי טעמי המקרא יש להפסיק מעט בין כל 'קדוש'. **מתנשאים לעמתם.** כן נמצא גם במנהג רומניא. **ובחסדו נתנם להאיר על־הארץ.** כ"ה במח' רומניא.

בָּךְ׃ וַתְּלַמְּדֵם לַעֲשׂוֹת מִצְוֹת חֻקֵּי חַיִּים׃ כֵּן תְּחָנֵּנוּ וּתְלַמְּדֵנוּ׃ אָבִינוּ אָב הָרַחֲמָן׃ הַמְרַחֵם׃ רַחֵם נָא עָלֵינוּ׃ וְתֵן בְּלִבֵּנוּ (בִּינָה) לְהָבִין וּלְהַשְׂכִּיל וְלִשְׁמוֹעַ׃ לִלְמוֹד וּלְלַמֵּד׃ לִשְׁמוֹר וְלַעֲשׂוֹת וּלְקַיֵּם אֶת־כָּל־דִּבְרֵי תַלְמוּד תּוֹרָתֶךָ בְּאַהֲבָה׃ וְהָאֵירָה עֵינֵינוּ בְּתוֹרָתֶךָ׃ וְדַבֵּק לִבֵּנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ׃ וְיַחֵד לְבָבֵנוּ לְאַהֲבָה וּלְיִרְאָה אֶת־שְׁמֶךָ׃ כִּי־שֵׁם קָדְשְׁךָ הַגָּדוֹל בָּאֱמֶת נִקְרָא עָלֵינוּ׃ עָשֵׂה עִמָּנוּ (חֶסֶד) בַּעֲבוּר כְּבוֹד שִׁמְךָ׃ הָאֵל הַגָּדוֹל׃ הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא׃ מְהֵרָה בְאַהֲבָה תָּרִים קַרְנֵנוּ וְתִמְלֹךְ עָלֵינוּ וְהוֹשִׁיעֵנוּ לְמַעַן שְׁמֶךָ׃ כִּי־בְךָ בָטַחְנוּ לֹא נֵבוֹשׁ׃ וּבְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל חָסִינוּ׃ לֹא־נִכָּלֵם וְלֹא־נִכָּשֵׁל לָעַד וּלְעוֹלְמֵי עַד׃ כִּי־אָבִינוּ וֵאלֹהֵינוּ אָתָּה׃ וְרַחֲמֶיךָ וַחֲסָדֶיךָ הָרַבִּים אַל־יַעַזְבוּנוּ נֶצַח סֶלָה וָעֶד׃ וְנָגִילָה וְנִשְׂמְחָה בִּישׁוּעָתֶךָ׃ (מַהֵר) וְהָבֵא עָלֵינוּ בְּרָכָה וְשָׁלוֹם מְהֵרָה מֵאַרְבַּע כַּנְפוֹת הָאָרֶץ׃ וְתוֹלִיכֵנוּ מְהֵרָה קוֹמְמִיוּת לְאַרְצֵנוּ׃ כִּי־אֵל פּוֹעֵל

ח״נ והערות

ותלמדם לעשות מצות חקי חיים. כ״ה גם במנהג רומניא. **ותן בלבנו (בינה).** במח׳ פרס, דף לא ע״ב, ליתא תיבת ׳בינה׳. **עינינו בתורתך.** במח׳ רמ״ו ובולוניא: ׳עֵינֵינוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ׳, וכ״ה בסרע״ג; רמב״ם, סדר תפילות כל השנה; מח׳ פרס, דף לא ע״ב. **לבנו במצותיך.** במח׳ רמ״ו: ׳לְבֵּנוּ לְיִרְאָתֶךָ׳. ובמח׳ בולוניא ׳לְבֵּנוּ לְתוֹרָתֶךָ׳, וכ״ה בסרע״ג; רמב״ם, סדר תפילות כל השנה. **כי־שם קדשך וכו׳ עד ונגילה ונשמחה בישועתך.** במח׳ רומניא, נוסח דומה עם שינויים. **תרים.** הנוסח הוא ביו״ד, ואע״פ שזהו הכתיב שבתהלים, וכן איתא בסדו׳ רס״ג, עמ׳ יד.

מקורות

בעה״ט דצ׳ ד, ט׳. **לעשות מצות חוקי חייס.** ע״פ דצ׳ ד, ח׳; ח, ח׳. **תכינו.** יסע׳ סג, נח; סד, ז; דס״ג כט, י. **תכ הרחמן.** ע״פ תס׳ קג, יג. **המרחס.** ע״פ יסע׳ נד, י; ירמ׳ לא, יט. **רחס נא עלינו.** ע״פ יסע׳ יד, ח׳. **להבין.** מ״ח ג, ט; תס׳ קיט, כז - כח. **ולהשכיל.** ע״פ דצ׳ כט, ח. **ולשמוע.** דצ׳ כו, ח. **ללמוד וללמד.** פסקי רי״ד ברכות, דף יח ע״ב; שבה״ל, ענין תפילה, סי׳ ה. **ללמוד.** ע״פ דצ׳ ו, ז; מתע״ד פ״ו, פ״ז; בבלי יומא, דף יט ע״ב; קידושין, דף ל ע״ח; מד׳ שו״ט (בובר), מז׳ לט, ד. **וללמד.** ע״פ דצ׳ יח, יט. **לשמור ולעשות וכו׳ תורתך.** ע״פ יהו׳ ח, ח. **בתהכם.** ע״פ דצ׳ י, יג; יח, כב; ספרי פר׳ ואתחנן, פי׳ לב, סי׳ ה; מתע״ד פ״ו, פ״ה; מד״ח (בובר), פר׳ ואתחנן, פ״ו סי׳ ה. ולו בבלי סוטה, דף לח ע״ח. **והאירה עיינינו.** ע״פ תס׳ יג, ד; מש׳ ו, כג; מח׳ רומניא, דף יב ע״ב. **ודבק לבנו במלותיך.** מדת״י (בובר), פר׳ שלח, סי׳ לח, ע״פ דצ׳ ד, ד; במדב״ר (ווילנא), פר׳ שלח, פר׳ יח, סי׳ ו; תהמ״ד (מיזיכסטיין), כ׳ בתכמה, עמ׳ 106. **ויחד לבבנו וכו׳ לת שמך.** ע״פ תס׳ פו, יא. **לתהכה ולירמה לת שמך.** ע״פ דצ׳ י, יב. **שם קדשך וכו׳ נקרת עלינו.** ע״פ ירמ׳ יד, ט. **נקרת עלינו.** מש״ט (בובר), פר׳ שמות, פ״ה, סי׳ ג. ולו ירושלמי תענית, פ״ג, ה״ו; במדב״ר (ווילנא), פר׳ במדבר, פר׳ ה, סי׳ ו; ילקו״ש יהושע, רמז יח. **עשה עמנו בעבור כבוד שמך.** ע״פ ירמ׳ יד, ז; תס׳ קו, כא. **הלל הגדול הגבור והטורת.** ע״פ דצ׳ י, יח; נחמ׳ ט, לב. **תריס קרלנו.** ע״פ תס׳ פט, יח. **ותמלוך עלינו.** ע״פ כר׳ ג׳, ח. **והושיענו למען שמך.** ע״פ תס׳ קו, כא. **כך בשתנו לת נבוש.** ע״פ תס׳ כה, ג. **וכשמך הגדול תסינו.** ע״פ ש״ב כב, ג. **לת נכלס.** ע״פ תס׳ סט, ז. **לעד ולעולמי עד.** ע״פ יסע׳ מה, ח. **כי תכינו.** ע״פ יסע׳ סג, נח. **ותלכינו תתה.** ע״פ ירמ׳ ג, כב; עזר׳ ט, יג. **ורחמיך וחסדיך.** ע״פ תס׳ מ, יב. **לת יעזבונו נלח.** ע״פ תיק׳ ה, כ. **נלח סלה ועד.** ולו בבלי שיר׳ ילקו״ש תהלים, רמז תרפג. **ונגילה ונשמחה בישועתך.** ע״פ יסע׳ כה, ט. **והבת עלינו ברכה.** ע״פ שופ׳ ת, טו. **ושלום.** ע״פ יסע׳ מ, ג; תס׳ כט, יא. **מארבע כנפות הארץ.** יסע׳ יא, יב. **ותולכינו מהרה קוממיות לארצנו.** ע״פ ויק׳ כו, יג. **כי אל.** דצ׳ ד, לח. **פועל ישועות אתה.** תס׳ עד, יב.

יְשׁוּעוֹת אָתָּה· וּבָנוּ בָחַרְתָּ מִכָּל־עַם וָלָשׁוֹן· וְקֵרַבְתָּנוּ (מַלְכֵּנוּ)
לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל סֶלָה בֶּאֱמֶת· לְהוֹדוֹת לָךְ וּלְיַחֶדְךָ בְּאֱמֶת
וּבְאַהֲבָה· בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה· הַבּוֹחֵר בְּעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּאַהֲבָה:

המתפלל יחיד מומר: אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן:

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יְהוָה אֶחָד:

מומריס נקול רס: בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאָהַבְתָּ אֵת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־לְבָבְךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ וּבְכָל־
מְאֹדֶךָ: וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם
עַל־לְבָבֶךָ: וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךָ וְדִבַּרְתָּ בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ
וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ: וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל־יָדֶךָ
וְהָיוּ לְטֹטָפֹת בֵּין עֵינֶיךָ: וּכְתַבְתָּם עַל־מְזוּזוֹת בֵּיתֶךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ:

וְהָיָה אִם־שָׁמֹעַ תִּשְׁמְעוּ אֶל־מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם
הַיּוֹם לְאַהֲבָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וּלְעָבְדוֹ בְּכָל־לְבַבְכֶם
וּבְכָל־נַפְשְׁכֶם: וְנָתַתִּי מְטַר־אַרְצְכֶם בְּעִתּוֹ יוֹרֶה וּמַלְקוֹשׁ
וְאָסַפְתָּ דְגָנֶךָ וְתִירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ: וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדְךָ לִבְהֶמְתֶּךָ

מקורות

וגמו בחרת מכל עם. ע"פ דב' ז, ו. **הכוחר בעמו ישרמ"ל בתהכה.** ע"פ דב' ז, ז־ח. רלו רל"ם עמ"ס יומ"ע, הל' עבודת יוה"כ, על דף ע ע"ב. **המתפלל יחיד מומר.** קצו"ע סי' יח, ס"ח. רלו מד"מ (בובר), פר' ואתחנן, פ"ה, סי' יא; דע"ז, פר' ואתחנן, פ"ו, פ"ד; שבה"ל, ענין תפילה, סי' טו; סת"ר סי' ד, ענין ק"ש; סה"ת ריש סי' ג, סדר ק"ש. **מל מלך נאמן.** בצלי שבת, דף קיט ע"ג; מד"מ (בובר), פר' ואתחנן, פ"ה, סוף סי' יא; שבה"ל, ענין תפילה, סי' טו בשם ר"ד גאון, רש"י וריה"ח; סת"ר סי' ד, ענין ק"ש; סה"ת ריש סי' ג, סדר ק"ש. **קריאת שמע.** מצמ' ברכות פ"ח, מ"ג, ע"פ דב' ו, ז; ירושלמי ברכות פ"ח, ה"ס; מד' שו"ט (בובר), מז' ו, ט (יב, ט); סרע"ג ת"ח, סי' כח; סדו' רס"ג, עמ' יד ועמ' לח; מש"ט (בובר), ברהמית פר' וירא, פי"ט, סי' לה; סדו' רשב"ג, פ"ה, עמ' נח; שבה"ל, ענין תפילה, סי' מח; ס' החינוך, מלוה תכ. **שמע ישרמ"ל.** דב' ו, ד; סדו' רס"ג, עמ' יד; רמב"ם, הל' ק"ש, פ"ח, ה"ב; ס' החינוך, מלוה תכ. **מומריס נקול רס.** דב"ר (ווילנא), פר' ואתחנן, פר' ב, סי' לו; מרדכי, יומ"ע, רמז תשכג; טור או"ח, הל' יוה"כ, סי' תריט; מנהגים דבי מהר"ס, סדר כל נדרי; ר' בחיי, דב' ו, ד; מע"מ, עמוד עבודה, יוה"כ, סי' תתסח; הרש"ר ומדק"ח, עמ' תלד. רלו בס ערך לחס, הל' יוה"כ, סוף סי' תריט. **בשכמל"ו.** תוספתא פסחים פ"ג, הי"ט; בצלי פסחים, דף ו ע"ח; סדו' רס"ג, עמ' יד ועמ' לח; שבה"ל, ענין תפילה, סי' טו; סת"ר סי' ד, ענין ק"ש. **ברוך שם כבוד.** ע"פ תה' עב, יט; ק, ד. **כבוד מלכותו לעולם ועד.** ע"פ תה' קמה, יג־יז. **ואהבת את ה'.** דב' ו, ה־ט; סדו' רס"ג, עמ' יז. **פרשה שניה דק"ש.** מדת"כ (ווכסלר), פר' נח, סי' יג; מד' שו"ט (בובר), מז' ו, ח (יב, ח); סדו' רס"ג, עמ' יג. **והיה אם שמוע.** דב' יא, יג־כא; מצמ' ברכות פ"ב, מ"ב; ירושלמי ברכות פ"ב, ה"ב; סדו' רס"ג, עמ' יד; רמב"ם, הל' ק"ש, פ"ח, ה"ב; ס' החינוך, מלוה תכ.

וְאָכַלְתֶּם וְשָׂבַעְתֶּם: הִשָּׁמְרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתֶּה לְבַבְכֶם וְסַרְתֶּם
וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם: וְחָרָה אַף־יְהוָה
בָּכֶם וְעָצַר אֶת־הַשָּׁמַיִם וְלֹא־יִהְיֶה מָטָר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן
אֶת־יְבוּלָהּ וַאֲבַדְתֶּם מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יְהוָה
נֹתֵן לָכֶם: וְשַׂמְתֶּם אֶת־דְּבָרַי אֵלֶּה עַל־לְבַבְכֶם וְעַל־נַפְשְׁכֶם
וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל־יֶדְכֶם וְהָיוּ לְטוֹטָפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם:
וְלִמַּדְתֶּם אֹתָם אֶת־בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ וּבְלֶכְתְּךָ
בַדֶּרֶךְ וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ: וּכְתַבְתָּם עַל־מְזוּזוֹת בֵּיתֶךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ:
לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וִימֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה
לַאֲבֹתֵיכֶם לָתֵת לָהֶם כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל־הָאָרֶץ:

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִת עַל־כַּנְפֵי בִגְדֵיהֶם לְדֹרֹתָם
וְנָתְנוּ עַל־צִיצִת הַכָּנָף פְּתִיל תְּכֵלֶת: וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִת וּרְאִיתֶם
אֹתוֹ וּזְכַרְתֶּם אֶת־כָּל־מִצְוֹת יְהוָה וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וְלֹא־תָתוּרוּ
אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר־אַתֶּם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם: לְמַעַן
תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת־כָּל־מִצְוֹתָי וִהְיִיתֶם קְדֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם: אֲנִי
יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת
לָכֶם לֵאלֹהִים אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: הגיבור אומר: אֱמֶת:

המזן מוזר ואומר: יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֱמֶת:

מקורות

פרשת שלשים דק״ם. בבלי ברכות, דף יב ע״ב; פסקי רי״ד; מד׳ שו״ט (בובר), ו, ו (יב, ו); ילקו״ש תורה, רמז תמב, ד״ה דבר אל; סדו׳ רס״ג, עמ׳ יג. **ויאמר ה׳.** במ׳ טו, לז־מא; משנ׳ ברכות פ״ב, מ״ב; ירושלמי ברכות פ״ב, ה״ב; סדו׳ רס״ג, עמ׳ טו; רמב״ם, הל׳ ק״ש, פ״ג, ה״ב; ס׳ החינוך, מלוה תכ. **החזן מוזר.** סה״ת סי׳ ג, בשם מד׳ רות; לקוט המור, פר׳ בהעלותך, ד״ה ובמדרש תמרו. **ה׳ אלהיכם.** ע״פ ירמ׳ י, י. **אמת ויציב.** מוהכ במשנ׳ תמיד פ״ה, מ״ח; ירושלמי ברכות פ״ח, ה״ו; בבלי ברכות, דף יב ע״ח, ורש״י ד״ה שנאמר; פסקי רי״ד; סרע״ג ת״ב, סי׳ קכד; מד׳ שו״ט (בובר), מז, ו, ו (יב, ו); סדו׳ רס״ג, עמ׳ לח; סדו׳ רשב״ץ, פ״ה, עמ׳ נח; סת״ר סי׳ ט, ענין תפילת ערבית.

וַיַּצִּיב· וְנָכוֹן· וְקַיָּם· וְיָשָׁר· וְנֶאֱמָן· וְאָהוּב· וְחָבִיב· וְנֶחְמָד· וְנָעִים·
וְנוֹרָא· וְאַדִּיר· וּמְתֻקָּן· וּמְקֻבָּל· וְטוֹב· וְיָפֶה· הַדָּבָר הַזֶּה
עָלֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד· אֱמֶת הוּא אֱלֹהֵי עוֹלָם מַלְכֵּנוּ· צוּר יַעֲקֹב·
מָגֵן יִשְׁעֵנוּ· לְדוֹר וָדוֹר הוּא קַיָּם· וּשְׁמוֹ קַיָּם· וְכִסְאוֹ נָכוֹן·
וּמַלְכוּתוֹ וֶאֱמוּנָתוֹ לָעַד קַיֶּמֶת (נ"ח: קַיָּמֶת)· וּדְבָרָיו חַיִּים וְקַיָּמִים
וְנֶאֱמָנִים וְנֶחֱמָדִים לָעַד וּלְעוֹלְמֵי עוֹלָמִים· עַל־אֲבוֹתֵינוּ וְעָלֵינוּ·
עַל־בָּנֵינוּ וְעַל־דּוֹרוֹתֵינוּ· וְעַל־כָּל־דּוֹרוֹת זֶרַע יִשְׂרָאֵל עֲבָדֶיךָ·
עַל־הָרִאשׁוֹנִים וְעַל־הָאַחֲרוֹנִים· דָּבָר טוֹב וְקַיָּם· אֱמֶת וֶאֱמוּנָה·
חָק־נָתַן וְלֹא יַעֲבוֹר: אֱמֶת שֶׁאַתָּה הוּא יְהוָה אֱלֹהֵינוּ· מַלְכֵּנוּ
מֶלֶךְ אֲבוֹתֵינוּ· גּוֹאֲלֵנוּ גּוֹאֵל אֶת־אֲבוֹתֵינוּ· צוּרֵנוּ צוּר יְשׁוּעָתֵנוּ·
פּוֹדֵנוּ וּמַצִּילֵנוּ מֵעוֹלָם הוּא שְׁמֶךָ· וְאֵין אֱלֹהִים עוֹד זוּלָתֶךָ:

עֶזְרַת אֲבוֹתֵינוּ אַתָּה הוּא מֵעוֹלָם· מָגֵן וּמוֹשִׁיעַ (לָהֶם וְ)לִבְנֵיהֶם
אַחֲרֵיהֶם בְּכָל־דּוֹר וָדוֹר· בְּרוּם עוֹלָם מוֹשָׁבֶךָ·

מקורות

מיום פותחת כ'ברוך'. שבה"ל, ענין תפילה, סי' טז; סת"ר סי' ד, ענין ק"ש. **נוסח ברכה לפתר ק"ש.** סרע"ג ח"ח, סי' כט; סדו' רס"ג, עמ' טו; רמב"ם, סדר תפילות כל השנה. **ויציב.** ע"פ דני' ג, מה; החכר במצ' בברכות פ"ב, מ"ב; מחו"ו סי' קפ, בשם גיאתי ישרחל; שבה"ל, ענין תפילה, סי' טז וסת"ר סי' ד, ענין ק"ש, בשם גיאתי מרן ישרחל. **ונכון.** ע"פ שמ' ח, כב. **וקיים.** דני' ו, כג. **ויפה.** תה' לג, ד; נב, טז. **ונעלה.** ע"ע. **ונעים.** תה' קמח, ח. **ונורא.** ע"פ דב' ז, כח; מלח' ח, יד. **ואדיר.** ע"ע לג, כח; תה' ח, ב. **ומתוקן.** ע"פ קה' יב, ט. **וטוב.** ירמ' לג, יח; תה' לד, ט; קי, ה. **ויפה.** שה"ש ו, טז. **הדבר וכו' לעולם ועד.** ע"פ יע' מ, ח. **קימת הוא מלכי.** ע"פ ירמ' י, י. **עולם מלכנו.** ע"פ שמ' טו, יח; ירמ' י, י. **צור יעקב.** ע"פ ב"ב כג, ג. **מגן ישענו.** ע"פ ב"ב כג, ב. **לדור ודור הוא קיים.** ע"פ תה' קב, כה. **ושמו קייס.** ע"פ תה' קלה, יג. **וכסאו נכון.** ע"פ תה' לג, ב. **ומלכותו.** ע"פ שמ' טו, יח; תוספתא ברכות פ"ב, ה"ח; ירושלמי ברכות פ"ח, ה"ו; רחבי"ה מ"ח, ברכות סי' מד; טור או"ח, סי' סו. **ואמונתו לעד קיימת.** ע"פ תה' ק, ה. **ודבריו חיים.** ע"פ ירמ' ג, יג; יז, יג. **ונחמדים.** ע"פ תה' קיח, ז. **ונחמדים.** ע"פ תה' יט, יא. **לעד ולעולמי עולמים.** ע"פ יע' מה, יח. **זרע ישרחל עבדיך.** ע"פ דה"ח טז, יג. **על הרחשונים ועל המחרונים.** ע"פ קה' ח, יח. **דבר טוב.** ע"פ תה' יט, ח. **קימת ומאומנת.** ע"פ דב' לב, ד. **חק נתן.** תה' קמח, ו. **שאתה הוא ה' מלהינו.** ע"פ ירמ' יד, כב; תה' קה, ז. **מלכנו מלך מלכותינו.** ע"פ יע' מד, ו. **גואלנו.** יע' מז, ד; ירושלמי ברכות פ"ח, ה"ו. **גואל את מבותינו.** ע"פ שמ' ו, ו. **צורנו.** דב' לב, לא; רחו ירושלמי ברכות פ"ח, ה"ו: 'ר"ל צור ישרחל'. **צור ישועתנו.** ע"פ תה' סח, כ. **פודנו.** ע"פ תה' לד, כג; קל, ח. **ומצילנו.** ע"פ שמ' יח, ח; שופ' ח, לד. **מעולם הוא שמך.** ע"פ יע' סג, טז; תה' קלה, יג. **ואין מלהים עוד זולתך.** ע"פ יע' מה, ו; מה, כא; עי' שו"ת תשב"ץ ח"ח, סי' קנח. **עזרת מבותינו.** ע"פ סדו' רס"ג, עמ' טז. **אתה הוא מעולם.** ע"פ תה' לג, ג; דה"ח כט, י. **מגן ומושיע.** ע"פ דב' לג, כט; יע' מה, ח. **לבניהם מחריסם בכל דור ודור.** ע"פ יע' מה, יז; תה' ג, ו; ק, ה. **ברוס עולם מושבך.** ע"פ יע' לג, ה; תה' קכג, ח.

ח"נ והערות

ויציב. כתב בלו"א, סי' קלו, 'הרי זו מילה ארמית מוחלטת, שאין לו שורש בכתוב, ולא נמצאת כלל במקרא, רק בתרגום שבדניאל ב, מה'. **מעולם הוא שמך.** וכך הנוסח בסרע"ג ח"א, סי' כט; ס' הכוזרי מאמר ג, אות יז. **עוד זולתך.** במח' רמ"ו ובולוניא מופיע כאן לומר זולת 'אֵל יִשְׂרָאֵל נִקְרָאתָ לְפָנִים'. אולם כבר במח' בני רומה ווניציאה שפ"ו והלאה לא מופיע, וכן בהיום אין אומרים אותו.

וּמִשְׁפָּטֶיךָ וְצִדְקָתְךָ עַד־אַפְסֵי־אָרֶץ: (אֱמֶת) אַשְׁרֵי אִישׁ
שֶׁיִּשְׁמַע אֶל־מִצְוֹתֶיךָ· וְתוֹרָתְךָ וּדְבָרְךָ יָשִׂים עַל־לִבּוֹ· אֱמֶת
אַתָּה הוּא אָדוֹן לְעַמֶּךָ· וּמֶלֶךְ גָּדוֹל וְגִבּוֹר לָרִיב אֶת־רִיבָם·
אֱמֶת אַתָּה הוּא רִאשׁוֹן וְאַתָּה הוּא אַחֲרוֹן· וּמִבַּלְעָדֶיךָ אֵין־לָנוּ
מֶלֶךְ גּוֹאֵל עוֹזֵר וּמוֹשִׁיעַ· (אֱמֶת) בְּמִצְרַיִם נִגְלֵיתָ· כָּל־בְּכוֹרֵיהֶם
הָרָגְתָּ· בְּכוֹרְךָ (יִשְׂרָאֵל) גָּאָלְתָּ· יַם־סוּף בָּקַעְתָּ· זֵדִים טִבַּעְתָּ·
יָם לְיַבָּשָׁה שַׁמְתָּ· וִידִידִים עָבָרוּ· וַיְכַסּוּ־מַיִם צָרֵיהֶם אֶחָד מֵהֶם
לֹא נוֹתָר: וְעַל־זֹאת שִׁבְּחוּ אֲהוּבִים לָאֵל· וְנָתְנוּ יְדִידִים זְמִירוֹת
שִׁירוֹת וְתִשְׁבָּחוֹת (נ"ח: וְתִשְׁבָּחוֹת)· בָּרָכוֹת וְהוֹדָאוֹת· לַמֶּלֶךְ
אֵל רָם וְנִשָּׂא· חַי וְקַיָּם· גָּדוֹל וְנוֹרָא· מַשְׁפִּיל גֵּאִים· מַגְבִּיהַּ
שְׁפָלִים· מוֹצִיא אֲסִירִים· וּפוֹדֶה עֲנָוִים· וְעוֹזֵר דַּלִּים· וְעוֹנֶה
לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּעֵת שַׁוְּעָם אֵלָיו· תְּהִלָּה (נ"ח: תְּהִלּוֹת) לָאֵל
עֶלְיוֹן בָּרוּךְ הוּא· מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְךָ עָנוּ שִׁירָה בְּשִׂמְחָה
רַבָּה וְאָמְרוּ כֻלָּם· מִי־כָמֹכָה בָּאֵלִם יְהוָה מִי כָּמֹכָה נֶאְדָּר

ח"ג והערות

ומלך גדול וגבור. כן נמצא גם במנהג רומניא. **(אמת) במצרים נגלית וכו' עד ענו שירה בשמחה רבה.** כ"ה גם במח' רומניא, בשינויים קלים. **תהלה לאל עליון.** כ"ה הגיר' בסרע"ג ח"א, סי' כט; אבודרהם; מנהגי מהרי"ל, הל' תפילה, אות א; מח' פרס, דף לד ע"א. ולא **תהלות לאל עליון**, שהוא מנהג קבלי, ומקורו מס' נגיד ומצוה, דפ' קושטא, ש' תפו, דף כז ע"א.

מקורות

ומשפטיך וצדקתך. ע"פ תה' לו, ז. **עד אפסי ארץ.** מיכ' ה, ג. **אשרי איש שישמע וכו'.** ע"פ מש' ח, לד. **שימעו אל מצותיך.** ע"פ דב' יא, יג. **ותורתך ודברך ישים על לבו.** ע"פ דב' יא, יח; ספרי, פר' עקב, פי' מד, סי' יח; מתע"ד פי"ח, פי"ח; ילקו"ס תורה, רמז תתסט. **אמת אתה הוא.** ע"פ ש"ב ז, כח. **אדון לעמך.** ע"פ תה' מה, יב. **ומלך.** ע"פ ירמ' י, ה. **גדול וגבור.** ע"פ דב' י, יז. **לריב את ריבם.** ע"פ מש' כב, כג. **אתה הוא ראשון ואתה הוא אחרון.** ע"פ ישע' מד, ו; מד, ז; מח, יב. **ומבלעדיך אין לנו.** ע"פ ישע' מד, ו. **מלך גואל ועוזר.** ע"פ ישע' מג, יד; מד, ו. **ומושיע.** ע"פ ש"ב כב, ג; תה' ז, יח. **אמת במצרים נגלית.** ע"פ תוספתא ברכות פ"ב, ה"ח; ירושלמי ברכות פ"ח, ה"ו; שבה"ל, סדר פסח, סי' ריח. **כל בכוריהם הרגת.** ע"פ תה' קלו, י. **מכת בכורים.** תוספתא ברכות פ"ב, ה"ח; ירושלמי ברכות פ"ח, ה"ו. **בכורך ישראל.** ע"פ שמ' ד, כב. **גאלת.** ע"פ שמ' ג, יג. **יס סוף נקצת.** ע"פ שמ' יד, כח; תה' עח, יג. **קריעת יס סוף.** תוספתא ברכות פ"ב, ה"ח; ירושלמי ברכות פ"ח, ה"ו. **זדים טבעת.** ע"פ שמ' יד, כח; טו, ד. **יס ליבשה שמת.** ע"פ תה' סו, ו. **וידידים.** ע"פ ירמ' יב, ז. **וידידים עברו.** ע"פ שמ' יד, כב; טו, יט. **ויכסו מים לריבם.** תה' קו, יח. **ועל זאת שבחו.** ע"פ שמ' טו, ו ותר"ח. **מהוגים.** ע"פ דב' ז, ח; כג, ו. **ונתנו ידידים זמירות שירות ותושבחות.** שמ' טו, ה"ים. **מל רם ונשא.** ע"פ ישע' ו, ג; מ, טו. **חי וקיים.** ע"פ דנ' ו, כז. **גדול ונורא.** דב' ז, כא; תה' לט, ג. **משפיל גאים.** ע"פ תה' קמז, ו. לשון מכמיס הוא זה, כמו: מס' רבה (ווילנא), פר' ח, סי' ז; פסז"ו פר' בשלח, פט"ו, סי' ו; פהר"ג פ' כז, סי' ו; מכ"ע (בובר), פר' בשלח, פט"ו, סי' ו. **מגביה שפלים.** ע"פ יחו' ה, יח. **מוציא אסירים.** תה' סח, ז. **ופודה עמוים.** ע"פ ישע' סח, ו. **ועוזר דליים.** ע"פ יחו' ה, טז. **ועונה לעמו ישראל.** ע"פ שמ' ג, כג; שופ' ג, ט. **בעת שועם אליו.** ע"פ תה' לד, כג. **תהלה לאל עליון.** ע"פ ישע' מג, כא; תה' ט, טו. **ברוך הוא.** ע"פ בר' ט, כו; שמ' יח, י; ש"ב כה, לט. **משה וכו"י לך ענו שירה.** ע"פ שמ' טו, ו. **מי כמוכה.** שמ' טו, יא; סדו' רס"ג, עמ' לח.

בַּקֹּדֶשׁ נוֹרָא תְהִלֹּת עֹשֵׂה פֶלֶא. שִׁירָה חֲדָשָׁה שִׁבְּחוּ גְאוּלִים
לְשִׁמְךָ (הַגָּדוֹל) עַל־שְׂפַת הַיָּם. יַחַד כֻּלָּם הוֹדוּ וְהִמְלִיכוּ וְאָמְרוּ.
יְהוָה יִמְלֹךְ לְעֹלָם וָעֶד: בִּגְלַל אָבוֹת תּוֹשִׁיעַ בָּנִים. וְתָבִיא
גְאֻלָּה לִבְנֵי בְנֵיהֶם. כִּי־מֵעוֹלָם אַתָּה גּוֹאֵל. בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה.
גָּאַל יִשְׂרָאֵל:

עֲמִידָה לְשַׁחֲרִית שֶׁל יוֹם כִּיפּוּרִים

יכוון פניו כנגד מקום המקדש כאשר רגליו זו אצל זו, יעמוד ולא ישען ויכוף ראשו מעט, לריך לכוון בכל הברכות, ולפחות בברכה הראשונה.

אֲדֹנָי שְׂפָתַי תִּפְתָּח וּפִי יַגִּיד תְּהִלָּתֶךָ:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ. אֱלֹהֵי אַבְרָהָם.
אֱלֹהֵי יִצְחָק וֵאלֹהֵי יַעֲקֹב. הָאֵל הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא.
אֵל עֶלְיוֹן. גּוֹמֵל חֲסָדִים טוֹבִים וְקוֹנֵה אֶת־הַכֹּל וְזוֹכֵר חַסְדֵי
אָבוֹת. וּמֵבִיא גּוֹאֵל לִבְנֵי בְנֵיהֶם לְמַעַן שְׁמוֹ בְּאַהֲבָה:

זָכְרֵנוּ לְחַיִּים. מֶלֶךְ חָפֵץ בַּחַיִּים. וְכָתְבֵנוּ בְּסֵפֶר הַחַיִּים.
לְמַעַנְךָ אֵל חָי. מֶלֶךְ גּוֹאֵל עוֹזֵר וּמוֹשִׁיעַ
וּמָגֵן. בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. מָגֵן אַבְרָהָם:

אַתָּה גִּבּוֹר לְעוֹלָם אֲדֹנָי. מְחַיֵּה מֵתִים אַתָּה רַב לְהוֹשִׁיעַ.
מוֹרִיד הַטַּל. מְכַלְכֵּל חַיִּים בְּחֶסֶד. מְחַיֵּה מֵתִים
בְּרַחֲמִים רַבִּים. סוֹמֵךְ נוֹפְלִים וְרוֹפֵא חוֹלִים. מַתִּיר אֲסוּרִים.

מקורות

שירה חדשה. ע״פ תה׳ מ, ד. לשון נקבה, ראו מכילי דר״י, מס׳ דשירה, פר׳ ו; סה״מ רבה (ווילנא), פר׳ ו, סי׳ ג; תוס׳ עמ״ס פסחים, דף קטז ע״ב, ד״ה ומאמר; שבה״ל, ענין תפילה, סי׳ נז, נשם מחז רבב״ו; סת״ר סי׳ ד, ענין ק״ש; סה״ת סי׳ ד. **לשמך הגדול.** יהו׳ ז, ט. **על שפת היס.** ע״פ שמ׳ יד, ל. **ה׳ ימלוך.** שמ׳ טו, יח; סדו׳ רס״ג, עמ׳ לח. **בגלל אבות תושיע.** ראו סדו׳ רס״ג, עמ׳ קי. **כי מעולם אתה גואל.** ע״פ יעי׳ סג, טז; מתע״ד פל״ב, פל״ט. ראו בבלי שבת, דף פט ע״ב. **גאל ישראל.** בבלי פסחים, דף קיז ע״ב; מד״ש ויק׳, פ״ח, סי׳ ה; מחכר במ׳ זו״ט (בובר), מז׳ ו, ח (יב, ח); שבה״ל, ענין תפילה, סי׳ ח; סת״ר סי׳ ח, ענין מלה ברכות. **עמידה.** סרע״ג ח״ב, סי׳ קכד; סדו׳ רס״ג, עמ׳ רסח; סדו׳ רשב״ג, פ״ה, עמ׳ נח; שבה״ל, סדר יוה״כ, סי׳ שיט.

ח״נ והערות

בגלל אבות וכו׳. במח׳ רומניא, דף יג ע״ב, הנוסח דומה, אך במקום ׳תושיע׳ מופיעה התיבה ׳הושעת׳.

וּמְקַיֵּם אֱמוּנָתוֹ לִישֵׁנֵי עָפָר. מִי־כָמוֹךָ בַּעַל גְּבוּרוֹת וּמִי דּוֹמֶה
לָּךְ. מֶלֶךְ מֵמִית וּמְחַיֶּה וּמַצְמִיחַ לָּנוּ יְשׁוּעָה:

מִי כָמוֹךָ אַב הָרַחֲמִים. זוֹכֵר יְצוּרָיו בְּרַחֲמִים. מֵמִית וּמְחַיֶּה.
וְנֶאֱמָן אַתָּה לְהַחֲיוֹת מֵתִים. בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה.
מְחַיֵּה הַמֵּתִים:

לְדוֹר וָדוֹר נַגִּיד גָּדְלֶךָ. וּלְנֵצַח נְצָחִים קְדֻשָּׁתְךָ נַקְדִּישׁ.
וְשִׁבְחֲךָ אֱלֹהֵינוּ מִפִּינוּ לֹא־יָמוּשׁ לְעוֹלָם וָעֶד. כִּי־אֵל
מֶלֶךְ גָּדוֹל וְקָדוֹשׁ אָתָּה:

וּבְכֵן תֵּן פַּחְדְּךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ עַל־כָּל־מַעֲשֶׂיךָ וְאֵימָתְךָ
עַל־כָּל־מַה־שָּׁבָרָאתָ. וְיִרָאוּךָ כָּל־
הַמַּעֲשִׂים וְיִשְׁתַּחֲווּ לְפָנֶיךָ כָּל־הַבְּרוּאִים. וְיֵעָשׂוּ כֻלָּם אֲגֻדָּה
אַחַת לַעֲשׂוֹת רְצוֹנְךָ בְּלֵבָב שָׁלֵם. כְּמָה שֶׁיָּדַעְנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ
שֶׁהַשִּׁלְטוֹן לְפָנֶיךָ. עֹז בְּיָדְךָ וּגְבוּרָה בִּימִינֶךָ. וְשִׁמְךָ נוֹרָא
עַל־כָּל־מַה־שָּׁבָרָאתָ:

וּבְכֵן תֵּן כָּבוֹד יְהוָה לְעַמֶּךָ. תְּהִלָּה לִירֵאֶיךָ וְתִקְוָה טוֹבָה
לְדוֹרְשֶׁיךָ. וּפִתְחוֹן פֶּה לַמְיַחֲלִים לָךְ. שִׂמְחָה לְאַרְצֶךָ.
שָׂשׂוֹן לְעִירֶךָ. וּצְמִיחוּת קֶרֶן לְדָוִד עַבְדֶּךָ. וַעֲרִיכוּת נֵר לְבֶן־יִשַׁי
מְשִׁיחֶךָ. בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ:

וְאָז צַדִּיקִים יִרְאוּ וְיִשְׂמָחוּ. וִישָׁרִים יַעֲלְזוּ. וַחֲסִידִים בְּרִנָּה
יָגִילוּ. וְעוֹלָתָה תִּקְפֹּץ פִּיהָ. וְכָל־הָרִשְׁעָה כֻּלָּהּ כְּעָשָׁן
תִּכְלֶה. כִּי תַעֲבִיר מֶמְשֶׁלֶת זָדוֹן מִן־הָאָרֶץ. וְתִמְלֹךְ אַתָּה
יְהוָה לְבַדְּךָ עַל־כָּל־מַעֲשֶׂיךָ. עַל־יְרוּשָׁלַיִם עִירֶךָ. וְעַל־צִיּוֹן
מִשְׁכַּן כְּבוֹדֶךָ. כַּכָּתוּב בְּדִבְרֵי קָדְשֶׁךָ. יִמְלֹךְ יְהוָה לְעוֹלָם.

אֱלֹהַיִךְ צִיּוֹן לְדֹר וָדֹר. הַלְלוּ־יָהּ: וְכָתוּב. וַיִּגְבַּהּ יְהוָה צְבָאוֹת בַּמִּשְׁפָּט וְהָאֵל הַקָּדוֹשׁ נִקְדַּשׁ בִּצְדָקָה: בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ:

אַתָּה בְחַרְתָּנוּ מִכָּל־הָעַמִּים. אָהַבְתָּ אוֹתָנוּ וְרָצִיתָ בָּנוּ וְרוֹמַמְתָּנוּ מִכָּל־הַלְּשׁוֹנוֹת. קִדַּשְׁתָּנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ וְקֵרַבְתָּנוּ מַלְכֵּנוּ לַעֲבוֹדָתֶךָ. וְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא עָלֵינוּ קָרָאתָ:

וַתִּתֶּן לָנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה. אֶת־יוֹם (בשבת: הַשַּׁבָּת הַזֶּה וְאֶת־יוֹם) הַכִּפּוּרִים הַזֶּה. לִסְלִיחָה וְלִמְחִילָה וּלְכַפָּרָה עַל־כָּל־עֲוֹנוֹתֵינוּ. מִקְרָא קֹדֶשׁ זֵכֶר לִיצִיאַת מִצְרָיִם:

אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ. יַעֲלֶה וְיָבֹא. יַגִּיעַ. וְיֵרָאֶה וְיֵרָצֶה. וְיִשָּׁמַע. וְיִפָּקֵד. וְיִזָּכֵר זִכְרוֹנֵנוּ וְזִכְרוֹן אֲבוֹתֵינוּ. וְזִכְרוֹן יְרוּשָׁלַיִם עִירֶךָ. וְזִכְרוֹן מָשִׁיחַ בֶּן־דָּוִד עַבְדֶּךָ. וְזִכְרוֹן כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל לְפָנֶיךָ (לִפְלֵיטָה) לְטוֹבָה. לְחֵן וּלְחֶסֶד וּלְרַחֲמִים וּלְרָצוֹן בְּיוֹם (בשבת: הַשַּׁבָּת הַזֶּה וּבְיוֹם) הַכִּפּוּרִים הַזֶּה. זָכְרֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בּוֹ לְטוֹבָה. וּפָקְדֵנוּ בוֹ לִבְרָכָה. וְהוֹשִׁיעֵנוּ בוֹ לְחַיִּים טוֹבִים. בִּדְבַר יְשׁוּעָה וְרַחֲמִים. וְחוּס וְחָנֵּנוּ וְרַחֵם עָלֵינוּ וְהוֹשִׁיעֵנוּ. כִּי אֵלֶיךָ עֵינֵינוּ. כִּי אֵל מֶלֶךְ חַנּוּן וְרַחוּם אָתָּה:

אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ. מְחוֹל לַעֲוֹנוֹתֵינוּ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים הַזֶּה. מְחֵה וְהַעֲבֵר פְּשָׁעֵינוּ וְחַטֹּאתֵינוּ מִנֶּגֶד עֵינֶיךָ. כָּאָמוּר. אָנֹכִי אָנֹכִי הוּא מֹחֶה פְּשָׁעֶיךָ לְמַעֲנִי וְחַטֹּאתֶיךָ לֹא אֶזְכֹּר: וְנֶאֱמַר. מָחִיתִי כָעָב פְּשָׁעֶיךָ וְכֶעָנָן חַטֹּאותֶיךָ שׁוּבָה

אֵלַי כִּי גְאַלְתִּיךָ: וְנֶאֱמַר: כִּי־בַיּוֹם הַזֶּה יְכַפֵּר עֲלֵיכֶם לְטַהֵר
אֶתְכֶם מִכֹּל חַטֹּאתֵיכֶם לִפְנֵי יְהוָה תִּטְהָרוּ:

כִּי־אַתָּה סוֹלְחָן לְיִשְׂרָאֵל מִן־הָעוֹלָם. וּמוֹחֵלָן לְשִׁבְטֵי
יְשׁוּרוּן בְּכָל־
דּוֹר וָדוֹר. וּדְבָרְךָ אֱמֶת וְקַיָּם לָעַד. וּמְבַלְעָדֶיךָ אֵין לָנוּ
מֶלֶךְ מוֹחֵל וְסוֹלֵחַ אֶלָּא אָתָּה. בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. מֶלֶךְ מוֹחֵל
וְסוֹלֵחַ לַעֲוֹנוֹתֵינוּ וְלַעֲוֹנוֹת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל. וּמַעֲבִיר אַשְׁמוֹתֵינוּ
בְּכָל־שָׁנָה וְשָׁנָה. מֶלֶךְ עַל־כָּל־הָאָרֶץ מְקַדֵּשׁ (בשבת: הַשַּׁבָּת
וְ)יִשְׂרָאֵל וְיוֹם הַכִּפּוּרִים:

רְצֵה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וְאֶל־תְּפִלָּתָם שְׁעֵה.
וְהָשֵׁב הָעֲבוֹדָה לִדְבִיר בֵּיתֶךָ. וְאִשֵּׁי
יִשְׂרָאֵל וּתְפִלָּתָם מְהֵרָה בְּאַהֲבָה תְקַבֵּל בְּרָצוֹן. וּתְהִי לְרָצוֹן
תָּמִיד עֲבוֹדַת יִשְׂרָאֵל עַמֶּךָ. וְתֶחֱזֶינָה עֵינֵינוּ בְּשׁוּבְךָ לְצִיּוֹן
וְלִירוּשָׁלַיִם עִירְךָ בְּרַחֲמִים כְּמֵאָז. בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. הַמַּחֲזִיר
בְּרַחֲמָיו שְׁכִינָתוֹ לְצִיּוֹן:

מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ. שֶׁאַתָּה הוּא יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ.
עַל־חַיֵּינוּ הַמְּסוּרִים בְּיָדֶךָ וְעַל־נִשְׁמוֹתֵינוּ הַפְּקוּדוֹת
לָךְ. וְעַל־נִסֶּיךָ שֶׁבְּכָל־יוֹם וְיוֹם עִמָּנוּ וְעַל־נִפְלְאוֹתֶיךָ וְטוֹבוֹתֶיךָ
שֶׁבְּכָל־עֵת. עֶרֶב וָבֹקֶר וְצָהֳרַיִם. הַטּוֹב כִּי לֹא־כָלוּ רַחֲמֶיךָ.
הַמְרַחֵם כִּי לֹא־תַמּוּ חֲסָדֶיךָ. וּמֵעוֹלָם קִוִּינוּ לָךְ. לֹא־הִכְלַמְתָּנוּ
יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְלֹא־עֲזַבְתָּנוּ וְלֹא־הִסְתַּרְתָּ פָּנֶיךָ מִמֶּנּוּ:

זְכוֹר רַחֲמֶיךָ וּכְבוֹשׁ אֶת־כַּעַסְךָ. כַּלֵּה דֶּבֶר וְחֶרֶב וְרָעָב
וּשְׁבִי וּמַשְׁחִית וּמַגֵּפָה וְכָל־מַחֲלָה מֵעָלֵינוּ

וּמֵעַל כָּל־בָּנֶיךָ בְּרִיתֶךָ. עַל־כֻּלָּם יִתְבָּרַךְ וְיִתְרוֹמַם שִׁמְךָ מַלְכֵּנוּ תָּמִיד. כָּל־הַחַיִּים יוֹדוּךָ סֶּלָה. וִיהַלְלוּ לְשִׁמְךָ הַטּוֹב בֶּאֱמֶת. וּכְתוֹב לְחַיִּים טוֹבִים כָּל־בְּנֵי בְרִיתֶךָ. בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. הַטּוֹב שִׁמְךָ וּלְךָ נָאֶה לְהוֹדוֹת:

שִׂים שָׁלוֹם. טוֹבָה וּבְרָכָה. (חַיִּים). חֵן וָחֶסֶד וְרַחֲמִים. עָלֵינוּ וְעַל־כָּל־יִשְׂרָאֵל עַמֶּךָ. בָּרְכֵנוּ אָבִינוּ כֻּלָּנוּ כְּאֶחָד בְּאוֹר פָּנֶיךָ. כִּי בְאוֹר פָּנֶיךָ נָתַתָּ לָּנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ. תּוֹרַת חַיִּים. אַהֲבָה וָחֶסֶד. צְדָקָה. בְּרָכָה. יְשׁוּעָה וְרַחֲמִים וְחַיִּים וְשָׁלוֹם. וְטוֹב יִהְיֶה בְּעֵינֶיךָ (לְבָרְכֵנוּ וּ)לְבָרֵךְ אֶת־כָּל־עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל תָּמִיד בְּכָל־עֵת וּבְכָל־שָׁעָה בִּשְׁלוֹמֶךָ:

בְּסֵפֶר חַיִּים. בְּרָכָה וְשָׁלוֹם. פַּרְנָסָה טוֹבָה וִישׁוּעָה וְנֶחָמָה. חֵן וָחֶסֶד נִזָּכֵר וְנִכָּתֵב לְפָנֶיךָ. אָנוּ וְכָל־עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל. לְחַיִּים (טוֹבִים) וּלְשָׁלוֹם. בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. הַמְבָרֵךְ אֶת־עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בַּשָּׁלוֹם. (אָמֵן):

אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ. תָּבֹא לְפָנֶיךָ תְּפִלָּתֵנוּ וְאַל־תִּתְעַלַּם מִתְּחִנָּתֵנוּ. שֶׁאֵין אָנוּ עַזֵּי פָנִים וּקְשֵׁי־עֹרֶף בַּדָּבָר הַזֶּה שֶׁנֹּאמַר (נ״ח: לוֹמַר) לְפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ. צַדִּיקִים אֲנַחְנוּ וְלֹא חָטָאנוּ. אֲבָל אֲנַחְנוּ חָטָאנוּ (נ״ח: חָטָאנוּ אֲנַחְנוּ וַאֲבוֹתֵינוּ). אָשַׁמְנוּ. בָּגַדְנוּ. גָּזַלְנוּ. דִּבַּרְנוּ דֹפִי. הֶעֱוִינוּ. וְהִרְשַׁעְנוּ. זַדְנוּ. חָמַסְנוּ. טָפַלְנוּ שֶׁקֶר. יָעַצְנוּ רַע (וי״ח: עֵצוֹת רָעוֹת). כִּזַּבְנוּ. לַצְנוּ (לוֹצַצְנוּ). מָרַדְנוּ (מָרִינוּ). נָאַצְנוּ (נִאַפְנוּ. נִשְׁבַּעְנוּ לַשָּׁוְא וְלַשֶּׁקֶר). סָרַרְנוּ. עָוִינוּ. פָּשַׁעְנוּ. צָרַרְנוּ. קִשִּׁינוּ עֹרֶף. רָשַׁעְנוּ. שִׁחַתְנוּ. תִּעַבְנוּ.

מקורות

וידוי בשחרית. סדו׳ רשב״ג, פ״ה, עמ׳ נה.

תָּעֵינוּ. תִּעֲתַּעֲנוּ: סָרְנוּ מִמִּצְוֹתֶיךָ וּמִמִּשְׁפָּטֶיךָ הַטּוֹבִים וְלֹא־שָׁוָה לָנוּ. וְאַתָּה צַדִּיק עַל כָּל־הַבָּא עָלֵינוּ כִּי־אֱמֶת עָשִׂיתָ וַאֲנַחְנוּ הִרְשָׁעְנוּ:

מַה־נֹּאמַר לְפָנֶיךָ יוֹשֵׁב מָרוֹם וּמַה־נְּסַפֵּר לְפָנֶיךָ שׁוֹכֵן שְׁחָקִים. הֲלֹא כָל־הַנִּסְתָּרוֹת וְהַנִּגְלוֹת אַתָּה יוֹדֵעַ:

אַתָּה יוֹדֵעַ רָזֵי עוֹלָם וְתַעֲלוּמוֹת סִתְרֵי כָל־חָי. אַתָּה חוֹפֵשׂ כָּל־חַדְרֵי־בֶטֶן וּבוֹחֵן כְּלָיוֹת וָלֵב. אֵין כָּל־דָּבָר נָעְלָם מִמְּךָ וְאֵין נִסְתָּר מִנֶּגֶד עֵינֶיךָ. יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ. יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ. שֶׁתִּסְלַח וְתִמְחֹל־לָנוּ עַל־כָּל־עֲוֹנוֹתֵינוּ וּפְשָׁעֵינוּ. וּתְכַפֵּר לָנוּ עַל־כָּל־חַטֹּאתֵינוּ:

עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּאֹנֶס:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בִּבְלִי־דַּעַת:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בַּגָּלוּי:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּדַעַת וּבְמִרְמָה:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּהִרְהוּר הַלֵּב:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּוִדּוּי פֶּה:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּזָדוֹן:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּחֹזֶק יָד:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּטֻמְאַת שְׂפָתַיִם:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּיֵצֶר הָרַע:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּיוֹדְעִים וּבִלְא יוֹדְעִים:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּכַחַשׁ וּבְכָזָב:

עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּלָשׁוֹן הָרַע׃
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּמַרְאִית הָעַיִן׃
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּנֶשֶׁךְ וּבְמַרְבִּית׃
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּשִׂיחַ שִׂפְתוֹתֵינוּ׃
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּעֵינַיִם רָמוֹת׃
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּפִתְחוֹן פֶּה׃
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּצַעֲדֵי רַגְלַיִם׃
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בִּקְפִיצַת יָד׃
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּרָצוֹן׃
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בִּשְׁגָגָה׃
(עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בִּשְׁבוּעַת שָׁוְא׃)
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּתִמְהוֹן לֵבָב׃

עַל־חֲטָאִים שֶׁאָנוּ חַיָּבִים עֲלֵיהֶם אָשָׁם׃
עַל־חֲטָאִים שֶׁאָנוּ חַיָּבִים עֲלֵיהֶם חַטָּאת׃
עַל־חֲטָאִים שֶׁאָנוּ חַיָּבִים עֲלֵיהֶם עוֹלָה׃
עַל־חֲטָאִים שֶׁאָנוּ חַיָּבִים עֲלֵיהֶם קָרְבָּן׃
עַל־חֲטָאִים שֶׁאָנוּ חַיָּבִים עֲלֵיהֶם מִיתָה׃
עַל־חֲטָאִים שֶׁאָנוּ חַיָּבִים עֲלֵיהֶם כָּרֵת׃
עַל־חֲטָאִים שֶׁאָנוּ חַיָּבִים עֲלֵיהֶם מִיתָה וְכָרֵת׃

מִיתָה בִּידֵי שָׁמַיִם וְכָרֵת בִּידֵי שָׁמַיִם׃ אַרְבַּע מִיתוֹת בֵּית דִּין׃ סְקִילָה שְׂרֵפָה הֶרֶג וְחֶנֶק׃ וּמַלְקוּת אַרְבָּעִים׃ (עַל־)מִצְוַת עֲשֵׂה וּמִצְוַת לֹא תַעֲשֶׂה׃ בֵּין שֶׁיֵּשׁ בָּהּ קוּם וַעֲשֵׂה׃ וּבֵין שֶׁאֵין בָּהּ קוּם וַעֲשֵׂה׃ בֵּין שֶׁגְּלוּיִים לָנוּ וּבֵין שֶׁאֵינָם גְּלוּיִים לָנוּ׃ הַגְּלוּיִים לָנוּ כְּבָר אָמַרְנוּ לְפָנֶיךָ׃ וְשֶׁאֵינָם גְּלוּיִים לָנוּ כְּבָר לְפָנֶיךָ גְּלוּיִים

וידועים. בַּדָּבָר שֶׁנֶּאֱמַר הַנִּסְתָּרֹת לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ וְהַנִּגְלֹת לָנוּ וּלְבָנֵינוּ עַד־עוֹלָם לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת:

הגוהגיס לומר "אלקי נצור", יאמרו פסוק זה לאחריו:

יִהְיוּ לְרָצוֹן אִמְרֵי־פִי וְהֶגְיוֹן לִבִּי לְפָנֶיךָ יְהוָה צוּרִי וְגֹאֲלִי:

ויש נוהגים לומר:

אֱלֹהַי. נְצוֹר לְשׁוֹנִי מֵרָע. וּשְׂפָתַי מִדַּבֵּר מִרְמָה. וְלִמְקַלְלַי נַפְשִׁי תִדּוֹם וְלִמְצוֹתֶיךָ תִּרְדֹּף נַפְשִׁי. וְנַפְשִׁי כֶּעָפָר לַכֹּל תִּהְיֶה. יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהַי. שֶׁכָּל־הַקָּמִים עָלַי לְרָעָה. תָּפֵר עֲצָתָם וּתְקַלְקֵל מַחְשְׁבוֹתָם. וְכֵן יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהַי. שֶׁתִּפְתַּח לִי שַׁעֲרֵי תוֹרָה. שַׁעֲרֵי חָכְמָה. שַׁעֲרֵי בִינָה. שַׁעֲרֵי דֵעָה. שַׁעֲרֵי פַרְנָסָה וְכַלְכָּלָה. שַׁעֲרֵי חַיִּים. חֵן וָחֶסֶד וְרַחֲמִים וְרָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ:

יִהְיוּ לְרָצוֹן אִמְרֵי־פִי וְהֶגְיוֹן לִבִּי לְפָנֶיךָ יְהוָה צוּרִי וְגֹאֲלִי:

פוסע שלש פסיעות לאחוריו בכריעה אחת, ומזכר לשמאלו ואחר כך לימינו, ואומר:

עֹשֶׂה שָׁלוֹם בִּמְרוֹמָיו. הוּא בְרַחֲמָיו. יַעֲשֶׂה שָׁלוֹם עָלֵינוּ וְעַל־כָּל־יִשְׂרָאֵל. אָמֵן:

(יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ. יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ. שֶׁתִּבָּנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ. וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתֶךָ:)

המזן מומר בלחש (וכפי מנהג ק״ק רומא מומר בקול רם):

אֲדֹנָי שְׂפָתַי תִּפְתָּח וּפִי יַגִּיד תְּהִלָּתֶךָ׃

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה׀ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ׀ אֱלֹהֵי אַבְרָהָם׀
אֱלֹהֵי יִצְחָק וֵאלֹהֵי יַעֲקֹב׀ הָאֵל הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא׀
אֵל עֶלְיוֹן׀ גּוֹמֵל חֲסָדִים טוֹבִים וְקוֹנֵה אֶת־הַכֹּל וְזוֹכֵר חַסְדֵי
אָבוֹת׀ וּמֵבִיא גּוֹאֵל לִבְנֵי בְנֵיהֶם לְמַעַן שְׁמוֹ בְּאַהֲבָה׃

מְסוֹד חֲכָמִים וּנְבוֹנִים׀ מִלֶּמֶד דַּעַת מְבִינִים׀ אֶפְתַּח פִּי
בְּתַחֲנוּנִים׀ לְחַלּוֹת פְּנֵי שׁוֹכֵן מְעוֹנִים׃

מקורות

חזרת הש״ץ לשחרית. סרט״ג ח״ב, סי׳ קכה; סדו׳ רבב״ג, פ״ה, עמ׳ נח. **המזן מומר בלחש.** רלו סדו׳ רס״ג, עמ׳ מא; תה״ד, פסקים וכתבים, סי׳ קי; סר״ע מו״ח סי׳ קיא, ס״ב, ומג״א ס״ק ד. **מומרים רלוי וסליחות.** רלו סרט״ג ח״ב, סי׳ קכה. **מסוד.** ע״פ תה׳ קיא, ו ורד״ק. **חכמים ונבונים.** דב׳ ד, ו, יג. **מלמד דעת מבינים.** ע״פ דה״ב לה, ג; נחמ׳ ח, ז ועז. **אפתח פי בתחנונים.** ע״פ תה׳ נא, יז; דני׳ ט, ג. **לחלות פני שוכן.** ע״פ זכ׳ ח, כא. **שוכן מעונים.** ע״פ דב׳ לג, כז; יבע׳ לג, טז; חיו׳ לא, ג.

ח״נ והערות

אל עליון. במח׳ רמ״ו, בולוניא, כ״י ורומניא הנוסח בחזרת הש״ץ הוא: ׳ברוך אתה... אל עליון קונה שמים וארץ׳ ואח״כ ׳מסוד חכמים׳ וכו׳. במח׳ ויניציאה שפ״ו ושד״ל כתוב: ״לפי הרמ״ף [ר׳ משה פרובינצאלו] ז״ל, ראוי להשלים כל נוסח הברכה עד ׳באהבה׳ ומשמיטין ׳קונה שמים וארץ׳ ואח״כ אומרים ׳מסוד חכמים׳, וכן נוהגין המדקדקין, וכן מנהג ויניציאה״, וכן נהוג כיום, ראו: נ׳ וידר, כרך א, עמ׳ 84–85. **מסוד חכמים ונבונים.** פתיחה לקרובה ׳שושן עמק איומה׳, המיוחסת לרבי אלעזר הקליר, נמצא גם מח׳ רומניא, דף שמ ע״ב. במח׳ האשכנזים, פתיחה זו מופיעה לפני כל פיוטי חזרת הש״ץ לכל הימים טובים.

יש אומרים (לפי מנהג ק״ק רומה ומילאנו. בירושלים מדלגים על פיוט זה):

מָתְנַי אָחֲזוּ חַלְחָלָה. וְלִבִּי חָלָה. בְּזָכְרִי אֲשָׁמַי. וְאֵין בַּמֶּה לְכַפְּרָן. מִזִּבְחַ נֶהֱרָס. דָּמִים מִלְמָרַס. חֶלְבֵי אִשַּׁי. עַל־גַּבָּיו לְסַדְּרָן:

שָׂבְתוּ מְנָחוֹת. וְעוֹלוֹת מְנַחֲחוֹת. שְׁגָגוֹת וּזְדוֹנוֹת. לְצָרֵף וּלְהַעֲבִירָן. שָׂרַד מְלֶבָּשִׁים. מַקְרִיבֵי אִשִּׁים. אֶחָד עָשָׂר פְּנִימָה לְתַמְּרָן:

הַכֵּלִים הַמְשֻׁבָּחִים. כְּתָמִים מְצַחְצָחִים. אֶחָד אֶחָד לַעֲבוֹדָתוֹ. הֻתְכַּן הִגְבִּירָן. הַמְעֻטָּר בְּקוֹל. מְצָרֵף מַעַשׂ קוֹל. מְגֻבָּע בְּלָבְשׁוֹ. שְׁמוֹנָה בְּהִדּוּרָן:

בַּדָּם טְבוּלָה. זְמָנָה לִמְחִילָה. לְמַמְעִיטֵי דְמוּת יוֹצְרָן. יְגוּל עֶרְוָה. חֻפּוֹת בַּד הַנָּאוָה. מִמַּתָּן וְעַד־יָרֵךְ לְחַבְּרָן:

רֹאשׁ מְצֻנָּף. גְּבַהּ מְעֻנָּף. לְהַגָּפָה מְרֻצָּה. בֶּן־הוֹסָא הוֹרָן. בְּמִתָּן אָזוּר. עָגֹל כְּחֵזוּר. הִרְהוּרֵי הַלֵּב. מִתָּוְנָיו לְטַהֲרָן:

ח״נ והערות

מתני אחזו חלחלה. קרובה בת יח בתים. שד״ל כותב (מבוא למכב״ר, עמ׳ כט): ״שם המחבר נראה שהוא משה בירבי בנימן, אותיות משה חתומות שתי פעמים, ואותיות בירבי פעם אחת, ואותיות בנימן מגומגמות״. שד״ל מציע החלפה בסדר הבתים, ולפי זה שם ׳בנימין׳, חתום על הסדר. הרב מ״ע הרטום, בחוברת המנהג, כתב שבירושלים אין אומרים פיוט זה. **לְצָרֵף.** בכ״י: ׳לְצָרוֹף׳. **הֻתְכַּן הִגְבִּירָן.** בכ״י: ׳הֻתְקַן וְהִגְבִּירָן׳. **הַמְעֻטָּר בקול.** במחז׳ רמ״ו ובולוניא: ׳הַמְעֻתָּר בקול׳. ראו פי׳ קד״א על אתר, המביא ב׳ גירסאות נוספות: ׳המעותד׳ ׳המעותר׳ (מלשון עשיר, שתרגומו עתיר). **מְגֻבָּע בלבשו.** בכ״י: ׳מְגֻבָּע בלבשו׳. **עָגֹל בחזור.** כן הוא בכ״י וכמו במקרא. אבל במחז׳ רמ״ו, בולוניא ושד״ל: ׳עָגוּל כחזור׳.

מקורות

מתני אחזו חלחלה. ע״פ ישע׳ כא, ג. **ולבי חלה.** ע״פ מש׳ יג, יב. **בזכרי אשמי.** ע״פ עזר׳ ט, ו־ז; יחז׳ נח, סא. **במה לכפרן.** ע״פ ב״ב כא, ב. **מזבח נהרס.** ע״פ מ״ג יח, ל. **דמים מלמרס.** ע״פ מכז׳ יומא פ״ד, מ״ג; בבלי דף מג ע״ב. **חלבי אשי.** ע״פ ויק׳ טז, כה; ו, טו. **על גביו לסדרן.** ע״פ ויק׳ ו, ה. **שבתו מנחות ועולות.** ע״פ דעי׳ ט, כז; יומ׳ ל, ט ויג. **ועולות מנחחות.** ע״פ ויק׳ ל, יג. **שגגות וזדונות.** ויק׳ טז, כא; ע״פ בבלי יומא, דף לו ע״ב. **לצרף.** ע״פ תה׳ סו, י; דני׳ יב, י. **ולהעבירן.** ע״פ ב״ב יג, יג. **שרד מלבשים.** ע״פ שמ׳ לה, יט. **מקריבי אשים.** ע״פ ויק׳ כא, ו. **אחד עשר פנימה.** סממנים של קטורת, ע״פ בבלי כריתות, דף ו ע״ב. **לתמרן.** ע״פ בבלי יומא, דף לח ע״ב, ׳עלות עמן׳. **הכלים המשובחים.** ע״פ דה״ב לו, י. **כתמים מלחלחים.** ע״פ ירמ׳ ג, כג. **המעטר בקול מלרף וכו׳.** ע״פ בבלי זבחים, דף פח ע״ב; ערכין, דף טז ע״ב. **מגבע.** ע״פ שמ׳ כח, מ. **שמוזם בהדורן.** ע״פ ויק״ר (ווילנא), פר׳ י, סי׳ ו. **בהדורן.** ע״פ שמ׳ כח, ג. **כדם טבולה וכו׳ לממעיטי.** ע״פ בבלי ערכין, דף טז ע״ב. **לממעיטי דמות יוצרן.** רש״י שמ׳ לט, ג. רמז בבלי שבת, דף סד ע״ב. **יוגל ערוה.** ע״פ בבלי יבמות, דף סג ע״ב, ׳כחולו ממעט הדמות׳, ע״פ בר׳ ט, ו; מכילו דר״י, יתרו, מס׳ דבחדש, פר׳ ח, ד״ה כיולד נתנו. **יגול ערוה... לחברן.** ע״פ בבלי ערכין, דף טז ע״ב. **חפות בד וכו׳ ועד ירך.** ע״פ שמ׳ כח, מב. **רמז מולקן וגבה מענף.** ע״פ שמ׳ כח, לט. **להגפה מרצה.** ע״פ בבלי ערכין, דף טז ע״ב; ויק״ר (ווילנא), פר׳ לו, פר׳ י, סי׳ ו. **בן הוסא הורן.** ע״פ בבלי ערכין, דף טז ע״ב, ורמז קד״א. **במתן אזור.** ע״פ מ״ב ג, ח. **עגל כחזור.** ע״פ תר״ח שמ׳ כה, לג. **הרהורי הלב מתוניו לטהרן.** רש״י שמ׳ לט, ג. רמז בבלי שבת, דף סד ע״ב.

יְפֵי אוֹרִים וְתֻמִּים· דִּבְרֵיהֶם מְאִירִים וּמַשְׁלִימִין· הִטּוּי דִּין· לְכַפֵּר
בְּזוֹהוֹרָן· בְּוָלָד נִפְסָלִים· מְרַצֶּה מְחִילִים· וּמְטַהֵר עַזּוּת תָּאֳרָן:
נָאֶה כָּעָגִיל· חָבֵר הָרָגִיל· זָקֵן וּפִרְקוֹ· נָאֶה בְּדוֹרָן· בְּנָיָנִים אֵלּוּ
נִמְחוּ· וּתְמִידִין נִדְחוּ· וּמַחֲדִילֵי רִגֵּז· בְּכִלּוּל הִבְעִירָן:
מוֹרֵי הוֹרוּנִי· לִקְרוֹת בְּמַעֲנִי· סִדְרֵי קָרְבְּנוֹתַי בְּחִבּוּרָן· נִדְבַת
הַבְטָחָה· לְאֵיתָן הֶבְטָחָה· זְכֹר לְבָנָיו· וּמְצַחֲנָה לְטַהֲרָן:
טוֹב וְסַלָּח קְטֹרֶת מֻמְלָח· הַעֲרֵב אִמְרֵי נֶאֱלָח· וּכְנִיחוֹחַ צוֹבָרָן·
עֲדֵי עַד נֶצַח עַמָּךְ· אַמֵּץ לְמַעַן שְׁמָךְ· אַתָּה הִשְׁעַנְתָּ· עֶמֶק
שׁוֹשָׁן וְסִבְרָן:

עד כאן מן מומריס בירושלים.

שׁוֹשַׁן עֶמֶק אֲיָמָה· שַׁבַּת שַׁבָּתוֹן לְקַיָּמָה·
שְׂרֹשׁ וְעָנָף סְיָמָה· שָׁוִים יַחַד לְצַיָּמָה:

מקורות

מוריס ותומיס. ממ׳ כת, ל. **דכריסס מחיריס ומשלימין.** ירושלמי יומא פ״ז, ס״ג; בבלי יומא, דף עג ע״ב; ס״ז ממ׳, פכ״ז, פכ״ח. **היטוי דין לכפר בזיהורן.** ע״פ בבלי ערכין, דף טז ע״ב; ויק״ר (ווילנא), פר׳ לו, פר׳ י, סי׳ ו. **מרלה מחילים.** ע״פ בבלי פסחים, דף פ ע״ב, ׳לית מרלה׳. **ומטהר עזות תמרן.** ע״פ בבלי ערכין, דף טז ע״ב. **נאה כעגיל.** ע״פ בבלי יומא, דף יח ע״ב, רשו קד״ח. **הרגיל זקן ופרקו נאה.** ע״פ מכר״ח, פר׳ טו, עמ׳ 288, ד״ה עמדו בתפלה. **בניים אלו נמחו.** ע״פ מ״ב כה, ט; מסכ׳ תעניות פ״ד, מ״ו; בבלי ר״ה, דף יח ע״ב. **ותמידין נדחו.** ע״פ דני׳ יב, יא. **ומחדילי רוגז.** ע״פ תהי ג, ח. **בכלול הבעירן.** ע״פ מ״ח יד, י. **מורי הורוני... בחבורן.** ע״פ בבלי מגילת תענית, דף קו ע״ב; שה״ש רבה (ווילנא), פר׳ ד, סי׳ ד; ילקו״ש תורה, רמז תקנ, ד״ה אמר ר״ל. **סדרי קרבנותי וכו׳ זכור לבניו.** ע״פ בבלי תעניות, דף כז ע״ב; ילקו״ש תורה, רמז עז, ד״ה ויאמר ה׳. **לאיתן.** ׳לאברהם מאיתן׳. רשו בבלי בב״ב, דף טו ע״ב; מדמ״נ (ווילנא), פר׳ חוקת, סי׳ ו; ויק״ר (ווילנא), פר׳ לו, פר׳ ט, סי׳ ח; פדר״ך פי׳ ד, סי׳ ג, ד״ה ויחכם. **ומצחנה לטהרן.** ע״פ ישע׳ ד, ד. **לטהרן.** ע״פ ויק׳ טז, ל. **טוב וסלח.** תה׳ פו, ה. **קטורת ממלח.** ע״פ שמ׳ ל, לה; בבלי מגילת, דף כא ע״ב. **הערב אמרי.** ע״פ תה׳ קד, לד. **נאלח.** מיו׳ טו, טז. **וכניחוח לובהן.** ע״פ ירושלמי תעניות פ״ב, ה״ח; ב״ר (ווילנא), פר׳ לד, סי׳ ה. **עדי־עד.** תה׳ קלב, יד. **עמך ממן.** ע״פ ישע׳ מח, י. **למען שמך.** ירמ׳ יד, ז. **אתה השענת.** ע״פ ישע׳ י, כ; דה״ב יג, יח. **עמק שושן.** ע״פ שה״ש ב, א; **וסברן.** ע״פ תר״ח זכר׳ מע, יח; תה׳ סב, ט. **שושן עמק.** ע״פ שה״ש ב, א; שבה״ל, סדר יוה״כ, סי׳ טיט. **מיומה.** שה״ש ו, ד. **שבת שבתון לקיימה.** ע״פ ויק׳ טז, לא. **שורש ועלף.** ע״פ מלא׳ ג, יט, ותי״ו. **לציימה.** ע״פ ב״ב יג, יח; ישע׳ נח, ג.

ח״נ והערות

מאירים ומשלימין. במח׳ רמ״ו: ׳מאירים ומשלימים׳. **לכפר בזוהורן.** במח׳ רמ״ו וכ״י: ׳לכפר בזוהורן׳. **עזות תאֳרן.** כן הוא מנוקד בכ״י. אבל במח׳ רמ״ו, בולוניא ושד״ל: ׳עזות תואֳרן׳, וגם מסתברא כניקוד זה. **נאה בדורן.** בכ״י: ׳נאה בהדורן׳. **בכלול הבעירן.** בכ״י: ׳בכלול העבירן׳. **ומצחנה לטהרן.** בכ״י: ׳ומצחנה טהרן׳. **שושן עמק איומה.** חלק ראשון של הקרובה לרבי אלעזר הקליר. חתום בראשי הבתים ׳שבת שבתון׳, הרומז לויקרא כג, לב. כל בית בפיוט, בנוי מארבעה חלקים המתחילים באותה האות. פיוט זה, נמצא גם במנהג אשכנז, אמנם בתפילת מוסף. במנהג רומניא, דף שמ ע״ב, נמצא בשחרית כמו אצלינו. **אֵיָמָה.** כן הוא בשבה״ל, סי׳ שיט, קד״א, מח׳ רומניא ורוו״ה. אבל במח׳ רמ״ו, בולוניא, כ״י וגולדשמידט: ׳אֵימָה׳, וכ״כ רוו״ה בשם הראב״ע (קה׳ ה, א). **ועלף סְיָמָה.** בכ״י ובחילופים רבים בגולדשמידט: ׳ועלף סִיָּמָה׳, וכן בחו״ה.

בְּעֵת מָטוּ יְסוֹדוֹתֶיהָ· בָּטְחָה בָחִין מוֹסְדוֹתֶיהָ·
בָּם תָּקְעָה יְתֵדוֹתֶיהָ· בְּכֶפֶל לְהַשְׁעִין יְדוֹתֶיהָ:
תָּמְכָה פֹּעַל צוּרִים· תָּמַת הֵמָּה הַיּוֹצְרִים·
תְּרוּפָה תֵּת לַעֲצוּרִים· תֵּבֵל לְהַאֲפִיל לְצָרִים:
שְׁתִילֵי גְבָעוֹת אַרְבַּע· שַׁאֲגַ סֵפֶר הַמְּרֻבָּע·
שֻׁוַע פְּגִיעוֹת אַרְבַּע· שְׁעֵה צִדְקָם לְתִבַּע:
בֵּיטָה בְמִתְהַלֵּךְ בְּתָמִים· בְּמוּסַר לְחוּמוֹ חֲתוּמִים·
בְּצִדְקוֹ תָּדִיחַ כְּתָמִים· בְּאֶפֶס אוּרִים וְתֻמִּים:
תְּמוּר תַּשְׁלוּמֵי פַר· תֵּבֶן הֶגֶג הַמְסֻפָּר·
תּוֹקְעֵי בַחֹדֶשׁ שׁוֹפָר· תַּלְאוּבָם בְּכִפּוּר יְכֻפַּר:
וְשַׁכֵּךְ חֵמַת זַעְמֶךָ· וְתָחֹן שְׂרִידֵי עַמֶּךָ·
וְעָלֵימוֹ יְהִי נוֹעַמֶךָ· וְיִחְיוּ מִמְּקוֹר עִמֶּךָ:

ח"נ והערות

בְּכֶפֶל. במקרא הכ"ף בסגול, ראו: איוּ מא, ה. **המה הַיּוֹצְרִים.** כן הוא בב"י, שד"ל, רוו"ה וגולדשמידט. במח' רמ"ו, בולוניא ורומניא: 'המה הַיְצוּרִים'. אמנם בפי' קד"א על אתר כתב כבפנים, ונתן לזה ביאור. **שתילי גבעות וכו'.** בבית זה, יש שינויי סדר בין המח'. הסדר בפנים, הוא ע"פ מח' שד"ל, רומניא, קד"א (בנוסח הראשון), רוו"ה וגולדשמידט. במח' רמ"ו, בולוניא ורומניא הסדר הוא כך: שְׁתִילֵי גְבָעוֹת אַרְבַּע. שָׁעֵה צִדְקָם לְתִבַּע. שֻׁוַע פְּגִיעוֹת אַרְבַּע. שַׁאֲגַ סֵפֶר הַמְּרֻבָּע. בב"י הסדר: שֻׁוַע פְּגִיעוֹת אַרְבַּע. שַׁאֲגַ סֵפֶר הַמְּרֻבָּע. שְׁתִילֵי גְבָעוֹת אַרְבַּע. שְׁעֵה צִדְקָם לְתִבַּע. **שַׁאֲגַ.** במח' בולוניא, קד"א, רומניא, רוו"ה וגולדשמידט, בשני פתחים– שם דבר. במח' רמ"ו, שד"ל וב"י: 'שָׁאַג', פעל עבר. **תָּדִיחַ.** ת"ו בפתח ודל"ת דגושה, הוא משורש 'נדח', מלשון מסית ומדיח, וכאן הוא מלשון רחיצה וכביסה, משורש 'דוח', ולכך התי"ו קמוצה והדל"ת רפויה, וכן מנוקד בב"י, רוו"ה וגולדשמידט. **וְיִחְיוּ מִמְּקוֹר.** בב"י: 'וְיִהְיוּ ממקור'.

מקורות

בעת מטו יסודותיה. ע"פ דב' לב, לה, וש"י; בבלי שבת, דף נה ע"ב. **מטו יסודותיה.** ע"פ תה' פב, ה. **בחין מוסדותיה.** ע"פ מיכ' ו, ב; בבלי ר"ה, דף יח ע"ב. **תקעה יתדותיה.** ע"פ ישע' כ, כג וכה. **בכפל.** ע"פ דב' מט, כ'-כא. **להשעין ידותיה.** ע"פ ש"ב מ"ב ה, יח. **תמכה פועל צורים.** ע"פ במ' כג, ט; בבלי ר"ה, דף יח ע"ב; שמו"ר (ווילנא), פר' טו, סי' ז. **תומת.** ע"פ מש' יא, ג. **המה היוצרים.** דה"ב ד, כג; ב"ר (ווילנא), פר' ח, סי' ז; רות רבה (ווילנא), פר' ב, סי' ג. **תרופה.** ע"פ הוש' יד, ה; יחז' מז, יב. **לעצורים.** ע"פ יומ' ח, יד. **תבל להאפיל.** ע"פ חיו' י, כב; מש' ד, יט. **לצרים.** ע"פ חיכ' ח, ה. **שתילי.** תה' קכח, ג. **שתילי גבעות.** ע"פ במ' כג, ט; מדת"כ (בובר), פר' בלק, סי' יב; ספרי דב', פר' וזאת, פי' שנג, סי' טו. **מרבע.** מס' שמחות פ"ח, הי"ב; בבלי ברכות, דף טז ע"ב; ב"ר (ווילנא), פר' לך לך, פר' לט, סי' יח. **שאג.** ע"פ תה' כב, ב; לב, ג. **ספר המרבע.** ע"פ במ' כג, י; במדב"ר (ווילנא), פר' כ, סי' יט. **שוע.** ע"פ תה' ה, ג. **פגיעות.** בבלי ברכות, דף כו ע"ב, ע"פ דב' כח, יח; בבלי תענית, דף ז ע"ב, ע"פ ירמ' ז, טז. **מרבע שעה לדקם.** פסר"ג, פי' מז, ד"ה דבר אחר. **לדקם לתבע.** ע"פ ש"ב כב, כא; תה' יח, כא. **במתהלך בתמים.** ע"פ בר' יז, ח. **מחומו.** ע"פ נח' ח, ח. **תחומים.** ע"פ בבלי שבת, דף קמ ע"ב. **בצדקו תדיח.** ע"פ פסר"ג פי' לג, ד"ה דבר אחר אחר. **תדיח כתמים.** ע"פ ירמ' ג, כב. **באפס אורים ותומים.** ע"פ נחמ' ז, סה; מכ' סופרים פ"ט, מי"ב; בבלי יומא, דף כא ע"ב. **תמור תשלומי פר.** ע"פ הוש' יד, ג. **תיכן הגג.** ע"פ תה' ה, ב. **המספר.** ע"פ תה' ט, ג; עמ, טו. **תוקעי בחודש שופר.** ע"פ ויק' כה, ט; תה' פא, ד. **תלאובם.** ע"פ הוש' יג, ה. **בכפור יכופר.** ע"פ ויק' טז, ל. **ושכך חמת זעמך.** ע"פ תה' ז, י. **שרידי עמך.** ע"פ ירמ' לא, ו. **ועליכמו יהי נועמך.** ע"פ תה' צ, ח. **ויחיו ממקור עמך.** ע"פ ירמ' ב, יג; תה' לו, י.

נָאוֹר עִמְּךָ הַסְּלִיחָה· נָכוֹן לְמַהֵר לְסָלְחָה·
נִיב שְׂפָתַיִם הַצְּלִיחָה· נַאֲק שְׁמָעָה וּסְלָחָה:

כַּכָּתוּב אֲדֹנָיו שְׁמָעָה אֲדֹנָיו סְלָחָה אֲדֹנָי הַקְשִׁיבָה וַעֲשֵׂה
אַל־תְּאַחַר לְמַעַנְךָ אֱלֹהַי כִּי־שִׁמְךָ נִקְרָא עַל־עִירְךָ
וְעַל־עַמֶּךָ: וְנֶאֱמַר כִּי־עִמְּךָ הַסְּלִיחָה לְמַעַן תִּוָּרֵא: וְנֶאֱמַר
כִּי־אַתָּה אֲדֹנָי טוֹב וְסַלָּח וְרַב־חֶסֶד לְכָל־קֹרְאֶיךָ: וְנֶאֱמַר
כִּי־עִמְּךָ מְקוֹר חַיִּים בְּאוֹרְךָ נִרְאֶה־אוֹר: וְנֶאֱמַר שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל
עַד יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי כָשַׁלְתָּ בַּעֲוֹנֶךָ: וְנֶאֱמַר קְחוּ עִמָּכֶם דְּבָרִים
וְשׁוּבוּ אֶל־יְהוָה וְאִמְרוּ אֵלָיו כָּל־תִּשָּׂא עָוֹן וְקַח־טוֹב וּנְשַׁלְּמָה
פָּרִים שְׂפָתֵינוּ:

שְׂפָתֵינוּ מְדוֹבְבוֹת יְשֵׁנִים· יְנַצְּחוּךָ כְּעַל־שׁוֹשַׁנִּים· חֲדָשִׁים
גַּם־יְשָׁנִים· בְּמָגִנַּת אָב מְשֻׁעָנִים:

זָכְרֵנוּ לְחַיִּים· מֶלֶךְ חָפֵץ בַּחַיִּים· וְכָתְבֵנוּ בְּסֵפֶר הַחַיִּים·
לְמַעַנְךָ אֵל חַי· מֶלֶךְ גּוֹאֵל עוֹזֵר וּמוֹשִׁיעַ
וּמָגֵן· בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה· מָגֵן אַבְרָהָם:

אַתָּה גִּבּוֹר לְעוֹלָם אֲדֹנָי· מְחַיֵּה מֵתִים אַתָּה רַב לְהוֹשִׁיעַ·
מוֹרִיד הַטַּל· מְכַלְכֵּל חַיִּים בְּחֶסֶד· מְחַיֵּה מֵתִים

מקורות

נאור. תה' עו, ה. **עמך הסליחה.** תה' קל, ד. **נכון.** נר' מח, לב. **למהר לסלוח.** ע"פ תה' עט, ח-ט. **ניב שפתיים.** ישע' נז, יט. **שפתים הצליחה.** ע"פ דה"ב כו, ה. **נאק שמעה וסלחה.** ע"פ דני' ט, יט. **ה' שמעה.** דני' ט, יט. **כי עמך הסליחה.** תה' קל, ד. **כי אתה אדני.** תה' פו, ה. **כי עמך מקור חיים.** תה' לו, י. **שובה ישראל.** הוש' יד, ב. **קחו עמכם דברים.** הוש' יד, ג. **שפתינו מדובבות ישנים.** ע"פ שה"ש ז, י. **ינצחוך כעל שושנים.** ע"פ תה' מה, ח. **חדשים גם ישנים.** שה"ש ז, יד. **במגנת אב.** ע"פ נר' טו, ח. **משענים.** ע"פ דה"ב יג, יח.

ח"נ והערות

ואמרו אליו. כ"ה במחז' רמ"ו, בולוניא, כ"י ורומניא, בוי"ו, וכן הוא בהרבה נוסחאות של תנ"ך אצל קניקוט וגניזה, ואף בפירוש של ר' ישעיה דטראני, הרי"ד, במהדו' מקראות גדולות הכתר. וכן במקצת ספרי חז"ל מצינו כן. **מְדוֹבְבוֹת ישנים.** כן הוא במחז' רמ"ו, רס"ד, בולוניא, קד"א, שד"ל וחו"ה. בכ"י ורומניא: 'בְּדִבְבוֹת ישנים', וכן הוגה בכ"י במחז' רמ"ו. **אב מְשֻׁעָנִים.** כן הוא במחז' רמ"ו, רס"ד, בולוניא ושד"ל. בכ"י, רומניא, קד"א, רוי"ה וגולדשמידט: 'אב נִשְׁעָנִים', וכן הוא בכ"י במחז' רמ"ו.

בְּרַחֲמִים רַבִּים· סוֹמֵךְ נוֹפְלִים וְרוֹפֵא חוֹלִים· מַתִּיר אֲסוּרִים·
וּמְקַיֵּם אֱמוּנָתוֹ לִישֵׁנֵי עָפָר· מִי־כָמוֹךָ בַּעַל גְּבוּרוֹת וּמִי דּוֹמֶה
לָּךְ· מֶלֶךְ מֵמִית וּמְחַיֶּה וּמַצְמִיחַ לָנוּ יְשׁוּעָה:

יוֹם מִימִים הוּחַס· יוֹם כִּפּוּר הַמְיֻחָס· יוֹדְעָיו חֻמַּל וְחָס·
יוֹקְשָׁיו לְפוֹעֶרֶת הַס:

וּבוֹ בְּתַחְבּוּלוֹת יוּעָצוּ· וְדִוּי בְּתַחַן יָאֵיצוּ· וְשׁוֹכְנֵי עָפָר יָקִיצוּ·
וּמֵרֹאשׁ הָרִים יָלִיצוּ:

מִפְעֲלוֹת עוֹקֵד וְעָקוּד· מֵאָז בְּיָדָם פָּקוּד· מוֹפֵת הַכָּמוּס בְּפִקּוּד·
מוֹקֵשׁ לְהַבְעִית בְּסִקּוּד:

כְּהִבְטַחְתָּ סְבִיכַת אַיִל· כָּפְרוּ הַנָּצוּר לְחַיִל· כֵּן תַּעֲצִים חַיִל·
כּוֹרְעֶיךָ בָּעֶצֶם וְלַיִל·

פַּחֲדוּ יָחִיל סוֹטְמִים· פִּיּוֹתָם הֱיוֹת אֲטוּמִים· פְּרָחָיו בְּמִשְׁעֲנוֹתָם
חֲטוּמִים· פְּלוּטִים מֵרֶכֶל פְּטוּמִים·

ח״נ והערות

יום מימים הוחס. חלק שני של קרובת ׳שושן עמק׳, לרבי אלעזר הקליר. בראשי הבתים: ״יום כפורים״. כל בית בפיוט, בנוי מארבעה חלקים המתחילים באותה האות. פיוט זה, נמצא גם במנהג אשכנז (גולדשמידט, כיפור, עמ׳ 334), אמנם בתפילת המוסף. נמצא גם במח׳ רומניא דף שמ ע״ב. **חמל וְחָס.** בקמ״ץ, כן הוא במח׳ בולוניא, רומניא, שד״ל ורוו״ה. ובקד״א פירשו שהוא כמו ׳חוס׳, לשון ציווי, אבל במח׳ רמ״ו, כ״י וגולדשמידט: ׳חמל וְחַס׳, בפתח. ולפ״ז הוא יהיה ׳שם דבר׳, כמו ׳חס ושלום׳. **בָּתַחַן יאיצו.** ראו ביאורי קד״א, רוו״ה וגולדשמידט. **כָּהִבְטַחְתָּ.** במח׳ רומניא, רוו״ה וגולדשמידט: ׳כְּהַבְטָחַת׳. **סְבִיכַת איל.** כן הוא במח׳ רמ״ו, בולוניא, קד״א, שד״ל, רוו״ה וגולדשמידט. במח׳ רומניא: ׳סְבִיבַת איל׳. **יחיל סוֹטְמִים.** כן הוא במח׳ רמ״ו, בולוניא, רומניא, קד״א ושד״ל. ברוו״ה וגולדשמידט: ״יחיל שׁוֹטְמִים״, ובכ״י: ״יחיל סוֹטָנִים״. **בְּמִשְׁעֲנוֹתָם חטומים.** בכ״י ובכמה ח״נ אצל גולדשמידט: ׳בְּמִשְׁעֲנוֹתָיו חטומים׳. **מרכל פטומים.** במח׳ רמ״ו נשמט בטעות האות מ׳ מתיבת ׳פטומים׳.

מקורות

יוס מימיס וכו׳ המיוחס. ע״פ פסר״ג פי׳ כג, סוף ד״ה גלמי רלמו. **יודעיו.** ע״פ הוס׳ ג, כב. **חמול וחס.** ע״פ ירמ׳ יג, יד. **יוקשיו.** ע״פ תה׳ קכד, ז. **לפוערת.** ע״פ ישע׳ ה, יד. **הס.** ע״פ עמ׳ ח, ג. **בתחבולות.** ע״פ מש׳ כ, יח. **ושוכני עפר יקיצו.** ע״פ ישע׳ כו, יט; דני׳ יב, ב. **ומראש הרים יליצו.** ע״פ ישע׳ מב, יא. **עוקד ועקוד.** בר׳ כב, ט; בגלי ברכות, דף סב ע״ב. **כהבטחת.** ע״פ בר׳ כב, טז. **סביכת איל.** ע״פ בר׳ כב, יג. **כפרו.** ע״פ שה״ש רבה (ווילנא), פר׳ ח, סי׳ יד. **לחיל.** ע״פ תר״ח שמ׳ יב, מא. **כן תעציס חיל.** ע״פ תה׳ סח, לו. **כורעיך.** ע״פ ישע׳ מה, כג. **בעצם.** ע״פ ויק׳ כג, כח. **פחדו.** ע״פ בר׳ לא, מב. **יחיל.** תה׳ כט, ח. **סוטמיס וכו׳.** ע״פ זכ׳ ג, ב. **פיותם היות אטומים.** ע״פ בגלי יומא, דף כ ע״ח. **פרחיו.** בגלון תכמיס הכוונה לצחורים, כמו: מגל׳ יומא פ״ח, מ״ז; תוספתא סוכה פ״ג, הט״ו; בגלי סוכה, דף מט ע״ח. **במשענותם.** ע״פ דה״ב יג, יח. **חטומים.** ע״פ ישע׳ מח, ט. **פלוטים.** ע״פ עזר׳ ט, ח. **מרכל.** ע״פ ויק׳ יט, טז. **פטומים.** ע״פ בגלי בב״מ, ריש דף סו ע״ח.

וְאִם אֵין בָּנוּ מַעֲשִׂים· וְזֶבַח מִבְּלִי מֵשִׁים· וְזָכְרָה לְנִבְזִים
וּמְאוּסִים· וּמִגְזָעָם הָפֵר כְּעָסִים:

רָם קוֹשְׁטְ מַעֲבָדֶיךָ· רָאֹה תַרְאֶה לְעוֹבְדֶיךָ· רֵעִים בָּאֵי עָדֶיךָ·
רַחוּם זְכֹר לַעֲבָדֶיךָ:

יְבַקֵּשׁ עָוֹן וְאֵינֶנּוּ· יָמָה בִּמְצוּלוֹת תַּנֵּנוּ· יֶלֶד בְּשַׁעֲשׁוּעָיו תַּעֲנֶנּוּ·
יִשֶׁר מֵלִיץ יְחָנֶּנּוּ:

מִבְּרַק חֶרֶב הַשָּׁנוּן· מַלֵּט מֵאֲרִיכֵי רִנּוּן· מַלֵּא מִשְׁאֲלוֹתָם
בְּתַחֲנוּן· מֶלֶךְ אֵל רַחוּם וְחַנּוּן:

כַּכָּתוּב וַיַּעֲבֹר יְהוָה עַל־פָּנָיו וַיִּקְרָא· יְהוָה יְהוָה אֵל רַחוּם
וְחַנּוּן אֶרֶךְ אַפַּיִם וְרַב־חֶסֶד וֶאֱמֶת: וְנֶאֱמַר בַּיָּמִים
הָהֵם וּבָעֵת הַהִיא נְאֻם־יְהוָה יְבַקֶּשׁ אֶת־עֲוֹן יִשְׂרָאֵל וְאֵינֶנּוּ
וְאֶת־חַטֹּאת יְהוּדָה וְלֹא תִמָּצֶאינָה כִּי אֶסְלַח לַאֲשֶׁר אַשְׁאִיר:
וְנֶאֱמַר וַיְחָנֶּנּוּ וַיֹּאמֶר פְּדָעֵהוּ מֵרֶדֶת שָׁחַת מָצָאתִי כֹּפֶר:

כְּפֶר פְּדִיוֹן נֶפֶשׁ· פְּדֵה מִטְּבִיעַת רֶפֶשׁ· מְיַחֲלֶיךָ בְּעָנוּי וְכִפֶּשׁ·
תְּחַיִּים בְּטַלְלֵי נֹפֶשׁ:

מקורות

מין גנו מעשים. ע"פ יבע' מ"ת, כט; מדת"כ (בובר), כב, ג, סי' ו. **וזכח.** ע"פ הוש' ג, ד; מ"ו ד, כ. **לנבזים ומאוסים.** ע"פ תה' טו, ד. **ומגזעם.** ע"פ יבע' מ, כד. **הפר כעסים.** ע"פ תה' פה, ה. **רם.** יבע' מז, טו. **קושט מעבדיך.** ע"פ דנ' ד, לד. **רחם תרחם לעובדיך.** ע"פ ש"ב כ"ד, יז. **רעים.** תה' קלט, ח, ע"פ מד' שו"ט (בובר), מז' קנז, סי' ה, קנז, טו; שה"ש ה, ו. **כמי עדיך.** תה' פה, ג. **זכור לעבדיך.** דב' ט, כז. **יבוקש עוון ומיגנו.** ע"פ ירמ' נ, כ. **ימה במצולות תענו.** ע"פ מיכ' ז, יט. **ילד בשעשועיו תעננו.** ע"פ ירמ' לא, יט. **יושר מלין יחננו.** ע"פ מ"ו לג, כג-כד. **מברק חרב השנון.** ע"פ דב' לב, מא. **מלט.** ע"פ יבע' מו, ד; תה' כג, ו. **מאריכי רנון.** ע"פ ש"ב כ"ד, יג; ירושלמי ברכות פ"ד, ה"ג. **רנון.** ע"פ מ"ב יח, כח. **מלא משאלותם.** ע"פ תה' כ, ה; לז, ד. **בתחנון.** ע"פ תה' כ, ב. **אל רחום וחנון.** שמ' לד, ו. **ויעבור ה' על פניו.** שמ' לד, ו. **בימים ההם ובעת ההיא.** ירמ' נ, כ. **ויחננו ויאמר פדעהו.** מ"ו לג, כד. **כופר פדיון נפש.** ע"פ שמ' כא, ל. **פדה מטביעת רפש.** ע"פ תה' סט, טו. **מיחליך.** ע"פ תה' לג, יח; קמז, יא. **בענוי.** ע"פ ויק' טז, כט. **וכפש.** ע"פ מיכ' ג, ז. **תחייס בטללי נפש.** ע"פ יבע' כו, יט; ירושלמי ברכות פ"ה, ה"ב; תענית פ"ח, ה"ח.

ח"נ והערות

ראה תַרְאֶה. כן הוא במח' רמ"ו, שד"ל, ומקצת ח"נ אצל גולדשמידט. במח' בולוניא, כ"י, רומניא, רוו"ה וגולדשמידט: 'ראה תְרְאֶה'. **מלא מִשְׁאֲלוֹתָם.** בכ"י: 'מלא מִשְׁאֲלוֹתָיו'. **ונאמר ויחננו וכו'.** במח' רומניא וגולדשמידט נוספו כאן עוד כמה פסוקים. ובשאר נוסחאות אשכנז, אין כאן פסוקים כלל. וראו מ. א. לפשיץ, כתבים, הוצאת מוסד הרב קוק, ירושלים תש"ז, במאמרו 'הקרובה', עמ' שא-דש. **תְּחַיִּים בטללי.** בכ"י, רוו"ה וגולדשמידט: 'תַּחַיִּים בטללי'.

יש המלגיס על פיוט זה (מנהג ירוסלים):

עַד־יוֹם מוֹתוֹ תְּחַכֶּה־לּוֹ לְתִשׁוּבָה· לְהַנְטוֹתוֹ לְתִחָיָה:

אֱנוֹשׁ מַה־יִּזְכֶּה וּצְבָא דוֹק לֹא־יַזַּכּוּ בְעֵינֶיךָ· בַּלַּחִים אִם־תִּבְעַר־
הָאֵשׁ וּמַה־בֶּחָצִיר יָבֵשׁ:

עַד־יוֹם מוֹתוֹ תְּחַכֶּה־לּוֹ לְתִשׁוּבָה· לְהַנְטוֹתוֹ לְתִחָיָה:

גָּלוּי הוּא לְךָ חָשְׁךְ כָּמוֹ אוֹר· מְשׁוֹטֵט כֹּל בָּעֲוֹן· דִּירָתְךָ בַּסֵּתֶר
וּגְלוּיוֹת לְךָ כָּל־נִסְתָּרוֹת:

עַד־יוֹם מוֹתוֹ תְּחַכֶּה־לּוֹ לְתִשׁוּבָה· לְהַנְטוֹתוֹ לְתִחָיָה:

הַדָּן יְחִידִי וְהוּא בְּאֶחָד וּמִי יְשִׁיבֶנּוּ· וְעַל־גּוֹי וְעַל־אָדָם יַחַד
יִנְטֶה קַו וְאֵין מִי־יַרְשִׁיעַ:

עַד־יוֹם מוֹתוֹ תְּחַכֶּה־לּוֹ לְתִשׁוּבָה· לְהַנְטוֹתוֹ לְתִחָיָה:

זֹאת אִם־הַבִּין יְצִיר· לֹא יִתְּעוֹ יֵצֶר לַחֲטֹא לְיוֹצֵר· חֲתֻלַּת בְּאֵרוֹ
חֲפִירַת בּוֹרוֹ חֶשְׁבּוֹן בּוֹרְאוֹ:

עַד־יוֹם מוֹתוֹ תְּחַכֶּה־לּוֹ לְתִשׁוּבָה· לְהַנְטוֹתוֹ לְתִחָיָה:

ח״נ והערות

עד יום מותו. הוספת תוכחה לקרובה למחבר עלום שם, הנמצאת גם במנהג אשכנז (גולדשמידט, בשחרית, כיפור, עמ׳ 117), בת יא בתים. מיוסד ע״ס א״ב. הרב מ״ע הרשום, בחוברת המנהג, כתב שבירושלים אין אומרים פיוט זה. **לא יַזַּכּוּ.** כן הוא הנכון ע״פ הפסוק. וקרוב לזה הנקוד במח׳ רמ״ו וכ״י. במח׳ בולוניא ושד״ל: ׳לא יְזַכּוּ׳, וברוו״ה ובגולדשמידט: ׳לא זַכּוּ׳, והשוו לנוסח במוסף לר״ה ויוה״כ. **לְךָ כָּל־נִסְתָּרוֹת.** כן הוא במח׳ רמ״ו, בולוניא, כ״י, רוו״ה וגולדשמידט, ללא ה׳. ובמח׳ שד״ל: ׳לְךָ כָּל־הַנִּסְתָּרוֹת׳, עם ה״א. **זֹאת אִם־הַבִּין יְצִיר.** במח׳ רוו״ה ובגולדשמידט: ׳זֹאת יָבִין כָּל־יְצִיר׳, אמנם בגולדשמידט ליתא תיבת ׳כל׳.

מקורות

עד יום מותו תחכה לו. פדר״א פ׳ מב; ע״פ תה׳ ל, ג; רות רבה (ווילנא), פר׳ ו, סי׳ ד; ילק׳ יח, לב. **להנטותו לתחיה.** ע״פ יחז׳ לג, יא. **אנוש מה יזכה.** ע״פ איו׳ טו, יד. **ובצבא דוק לא יזכו בעיניו.** ע״פ איו׳ כה, ה. **בלחים אם תבער האש וכו׳ יבש.** ע״פ תד״א פר׳ יד, ד״ה לעולם; ילקו״ש תורה, רמז עו, ד״ה תצטער וכנסו. **כחציר יבש.** ע״פ ישע׳ מ, ז-ח. **גלוי הוא לך חושך כמו אור.** ע״פ תה׳ קלט, יב. **משוטט כל בעין.** ע״פ זכ׳ ד, י; דה״ב טז, ט. **דירתך בסתר.** ע״פ תה׳ נא, ח; איו׳ כב, יד. **וגלויות לך כל נסתרות.** ע״פ דנ׳ כע, כח; דני׳ ב, כב. **הדן יחידי.** ע״פ איו׳ כג, יג, ורס״י; מצו׳ תבות פ״ד, מ״ח; שה״ש רבה, פר׳ ח, סי׳ ו; שמו״ר (ווילנא), פר׳ ד, סי׳ ג. **והוא בלחוד ומי ישיבנו.** איו׳ כג, יג. **ועל גוי ועל אדם יחד.** איו׳ לד, כט. **ינטה קו.** ע״פ זכ׳ ו, טז. **ומין מי ירשיע.** ע״פ ישע׳ נ, ט. **זאת אם הבין וכו׳.** ע״פ מצו׳ תבות פ״ב, מ״ח; ירוסלמי סוטה פ״ב, ה״ב; ויק״ר (ווילנא), פר׳ מלורע, פר׳ יח, סי׳ ו. **לו יתעו יצר וכו׳.** ע״פ בבלי בב״ב, דף טז ע״ח; תוספות דר׳ עקיבא, נוסח ב, תות ט; תהמ״ד (פיזנצעיין), עמ׳ 426 עור ו; תה׳ לה, י, ומלבי״ח; בר׳ ח, כח. **תחולת.** ע״פ איו׳ לח, ט. **תחולת כאחרו... כורחו.** ע״פ ויק״ר (ווילנא), פר׳ יח, סי׳ ו; קה״ר (ווילנא), פר׳ יב, סי׳ ו. ילקו רוו״ה, שחרית ליוה״כ, דף לו ע״ו (פתיחה 66).

טָמֵא מִשְׁאֵרוֹ וּמִטַּמֵּא בְּעוֹדוֹ וּמְטַמֵּא בְּמוֹתוֹ· יְמֵי חַיָּיו תְּהוּ
וְלֵילוֹתָיו בֹּהוּ וְעִנְיָנוֹ הָבֶל:
עַד־יוֹם מוֹתוֹ תְּחַכֶּה־לּוֹ לְתִשׁוּבָה· לְהַנְטוֹתוֹ לְתִחְיָה:

כַּחֲלוֹם מֵהָקִיץ נִדְמָה· בַּלָּהוֹת יְבַעֲתוּהוּ תָּמִיד· לַיְלָה לֹא־יִשְׁכַּב
יוֹמָם לֹא־יָנוּחַ עַד־יֵרָדֵם בַּקֶּבֶר:
עַד־יוֹם מוֹתוֹ תְּחַכֶּה־לּוֹ לְתִשׁוּבָה· לְהַנְטוֹתוֹ לְתִחְיָה:

מַה־יִּתְאוֹנֵן אָדָם חָי· דַּיּוֹ אֲשֶׁר הוּא־חַי· נוֹצָר לְעָמָל· אַשְׁרָיו
אִם־יְהִי יְגִיעוֹ בְּדַת אֱמֶת:
עַד־יוֹם מוֹתוֹ תְּחַכֶּה־לּוֹ לְתִשׁוּבָה· לְהַנְטוֹתוֹ לְתִחְיָה:

סוֹפוֹ עַל־רֹאשׁוֹ מוֹכִיחַ וְלָמָּה יַחֲנִיף· עוֹד חוֹתָמוֹ יְעִידוּ עַל־פָּעָלוֹ
וּמַה־יִּגְנֹב דַּעַת:
עַד־יוֹם מוֹתוֹ תְּחַכֶּה־לּוֹ לְתִשׁוּבָה· לְהַנְטוֹתוֹ לְתִחְיָה:

פּוֹעֵל צְדָקוֹת אִם־יְהִי· יַלְוְוהוּ לְבֵית־עוֹלָמוֹ· צוֹפֶה בְּחָכְמָה
אִם־יְהִי עִמּוֹ תְּלוּנֵן בְּכֶלְחוֹ:
עַד־יוֹם מוֹתוֹ תְּחַכֶּה־לּוֹ לְתִשׁוּבָה· לְהַנְטוֹתוֹ לְתִחְיָה:

מקורות

טמא משארו. כגון ויק' טו, טז; יג, מד־מו. **משארו.** ע"פ ויק' כא, י; רמ"י תה' עח, כז. **ומטמא בעודו.** רלו רמב"ם, הל' טומאת מת, פ"ג, הי"ד. **ומטמא במותו.** ע"פ במ' יט, יח; בבלי מזיר, דף לג ע"ב; ע"ז, דף לז ע"ב. **ימי חייו תוהו.** ע"פ קה' ז, טו. **ולילותיו בוהו.** ע"פ תיו' ז, ג, תוי"ט מכל' עדיות פ"ב, מ"א, ד"ה מצפט תיוב. **ועניו הכל.** ע"פ קה' ד, ח. **כחלום מהקיץ.** תה' עג, כ. **בלהות יבעתוהו תמיד.** ע"פ תיו' יח, יח. **לילה לא ישכב.** ע"פ קה' ב, כג. **יומם לא ינוח.** ע"פ יבמ' יד, ג. **יורדם בקבר.** ע"פ תה' פח, ו; תיו' כח, לב. **מה יתמון מדם.** תיכ' ג, לט. **דיו מצר וכ'.** ע"פ תיכ"ר (ווילנא), פר' ג, סי' מ. **מצר רוח חי.** בר' ט, ג. **נוצר לעמל.** ע"פ תיו' ה, ז. **מצריו מס יהי וכו'.** ע"פ מס' שמחות, ס' חיבוט הקבר, פ"ח, ט"ו; בבלי ברכות, דף ח ע"ח. **סופו על רמצו מוכיח.** ע"פ בבלי נדרים, דף מח ע"ח. **ולמה יניף.** ע"פ יבמ' ט, טז; תיו' יג, טז. **עוד חותמו יעידו.** ע"פ תיו' לז, ז; ספרי המזיגו, פי' שז, ד"ה ד"ח הלוי; מדת"י (בובר), פר' בראשית, סי' כט; פסר"ג, פי' מד, ד"ה ד"ח בובה. **ומה יגנוב דעת.** ע"פ פסר"ג פ"ח, סי' ג; תוספתא ב"ק פ"ז, ה"ב; ויק"ר (ווילנא), פר' י, סי' ה; ילקו"ם שם, רמז תתקמד. **פועל לצדקות.** ע"פ תה' טו, ב. **ילוהו לבית עולמו.** ע"פ מכל' תפות פ"י, מ"ט; מתע"ד, פל"ב, פ"ד; בבלי תעניות, דף יא ע"ח. **צופה בחכמה.** ע"פ בבלי ברכות, דף נו ע"ב. **עמו תלונן בכלחו.** ע"פ בבלי יבמות, דף לז ע"ח שפתותיו דובבות בקבר'. **בכלחו.** ע"פ תיו' ה, כו.

ח"נ והערות

ומטמא בעודו. כן הוא הניקוד הנכון, וכן הוא בב"י, רוו"ה וגולדשמידט. **חותמו יעידו.** בב"י, רוו"ה וגולדשמידט: 'חותמו מעידו'. **על־פָּעָלו.** בב"י: 'על־פְּנֵי פָּעֳלוֹ'. **יהי עמו תלונן.** במח' רמ"ו, בולוניא ושד"ל: "היה עמו תְּלוּנֵן". **תלונן.** במח' רוו"ה ובגולדשמידט: 'תִּתְלוֹנֵן'. **בְּכֶלְחוֹ.** כן הוא הנכון וכך נמצא בב"י, רוו"ה וגולדשמידט. במח' רמ"ו: 'בְּכֶלְחוֹ'. במח' בולוניא ושד"ל: 'בְּכַלְחוֹ'.

קָצוּף בְּדָמִים וּמְרָמָה· אִם יִהְיוּ חֲרוּצִים יָמָיו· רָצוֹנוֹ וְחָפְצוֹ
בִּהְיוֹת בְּמוּסָר· יָנוּב בְּשֵׂיבָה טוֹבָה:
עַד־יוֹם מוֹתוֹ תְּחַכֶּה־לּוֹ לְתִשׁוּבָה· לְהַנְטוֹתוֹ לְתִחְיָה:

שֵׁם טוֹב אִם יִקְנֶה מְשֻׁמּוֹת נָעִים יִקָּרֵא· תַּחַת כֵּן לָכֵן מִיּוֹם
לֵידָה מוּטָב יוֹם מִיתָה:
עַד־יוֹם מוֹתוֹ תְּחַכֶּה־לּוֹ לְתִשׁוּבָה· לְהַנְטוֹתוֹ לְתִחְיָה:

עד כאן יש מלגיס.

מִי כָמוֹךָ אַב הָרַחֲמִים· זוֹכֵר יְצוּרָיךָ בְּרַחֲמִים· מֵמִית וּמְחַיֶּה·
וְנֶאֱמָן אַתָּה לְהַחֲיוֹת מֵתִים· בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה·
מְחַיֵּה הַמֵּתִים:

צָפֵה בְּבַת תְּמוּתָה· צוֹם הֶעָשׂוֹר עֲמוּתָה· צֹאן בְּהֵעָנְשָׂה
מִיתָה· צַדֶּקָה מִמְּכַר צְמִיתָה:
וּבָבֹא סוֹטֵן לִנְקֹב· וְלַחֲשׁוֹף שֹׁרֶשׁ עָקֹב· וּבַל־יֵרָשֶׂה לְקוֹב·
וֶכַח תּוֹלְדוֹת יַעֲקֹב:

ח״ג והערות

נָעִים יִקָּרֵא. בכ״י: ׳נעים אֲשֶׁר לוֹ יקרא׳. ברוו״ה וגולדשמידט תיבת ׳לוֹ׳ איננה. **מִיּוֹם לֵידָה מוּטָב יוֹם מִיתָה.** ברוו״ה ובגולדשמידט: ׳יוֹם הַמִּיתָה מִיּוֹם לֵידָה הוּטָב׳. **צפה בבת תמותה.** החלק השלישי של הקרובה, לרבי אלעזר הקליר. חתום בראשי הבתים ״צום העסור״ (אות ס׳ במקום ש׳). כל בית בפיוט, בנוי מארבעה חלקים המתחילים באותה האות. נמצא גם במנהג אשכנז במוסף, גולדשמידט, כיפור, עמ׳ 339, ובמח׳ רומניא דף שמא ע״א. **מִמְּכַר צמיתה.** כן הוא במח׳ בולוניא, קד״א, שד״ל, כ״י, וכן הוגה בכ״י במח׳ רמ״ז. אמנם במח׳ רמ״ו וכ״י: ׳מִמֶּכֶר צמיתה׳. במח׳ רומניא, רוו״ה וגולדשמידט: ׳מִמֶּכֶר צמיתה׳. **שֹׁרֶשׁ עקב.** כן הוא בכ״י, מח׳ רמ״ו וגולדשמידט, וכן דינו במקרא. במח׳ בולוניא, קד״א, שד״ל, רומניא ורוו״ה: ׳סַרְעַף עקב׳, בסמ״ק. **ובל ירשה לְקוֹב.** כן הוא במח׳ בולוניא, שד״ל, רוו״ה וגולדשמידט. במח׳ רמ״ו ורומניא: ׳ובל ירשה לַקוֹב׳. ובכ״י: ׳ובל ירשה לָקוֹב׳. **וֶכַח תולדות.** כן מנוקד ברוו״ה ובגולדשמידט. אבל במח׳ רמ״ו, בולוניא, כ״י ושד״ל הוי״ו בצירי. במח׳ רומניא: ׳וְכַח תולדות׳, ויש שם עוד שינויים בסדר ובתיבות.

מקורות

קלוף. ע״פ יצע׳ מ, ח. **כדמיס ומרמה.** ע״פ תס׳ ה, ז; נה, כד. **אם יהיו חרוציס ימיו.** ע״פ לוי׳ יד, ה. **רצונו וחפצו בהיות במוסר.** ע״פ מצ׳ יב, ח. **ינוב בשיבה טובה.** ע״פ תס׳ צב, טו. **אם טוב שם יקנה.** ע״פ קה׳ ז, ח; מד״ז; מצ׳ תכות פ״ב, מ״ז. **תחת כן וכו׳.** רמו שמו״ר (ווילנא), פר׳ ויקהל, פר׳ מה, סי׳ ח; ילקו״ש קה׳, רמז תתקעג. **לפה.** ע״פ יצע׳ סג, טו; תס׳ פ, טו; מצ׳ טו, ג. **נבת תמותה.** ע״פ תס׳ עט, יח. **לוס העשור.** מס״ו פי״ט, ס״ד. **עמותה.** ע״פ ויק׳ יט, טו; טור או״ח, הל׳ יוה״כ, סי׳ תרו, בשם פדר״א פ׳ מה; ילקו״ש תורה, רמז תקטח. **לחן.** ע״פ ירמ׳ כג, ג; יחז׳ לג, כב. **כהעשה מיתה לדקה.** ע״פ יחז׳ לג, יד־טז. **מממכר למיתה.** ע״פ ויק׳ כה, כג. **למיתה.** ע״פ תס׳ קל, ח. **וכנוח סוטן לנקב.** ע״פ זכ׳ ג, ח. **לנקוב.** ע״פ במ׳ ח, יז. **ולחשוף.** ע״פ בר׳ ל, ח. **שרעף.** ע״פ תס׳ נ, יט; קלט, כג. **עקוב.** ע״פ ירמ׳ יז, ט. **ירשה.** ע״פ עזר׳ ג, ז. **לקוב.** ע״פ במ׳ כג, יח. **וכח תולדות יעקב.** ע״פ מיכ׳ ו, ב. **תולדות יעקב.** ע״פ בר׳ לז, ב.

מָכוֹן לְשִׁבְתְּךָ בְּשׁוֹמָךְ· מֵאָז חֻמַּקְתּוֹ בְּרִשׁוּמָךְ· מוֹלְדוֹתָיו
הַכְּלוּלִים בִּשְׁמָךְ· מַלְטֵם לְמַעַן שִׁמָּךְ׃

הִזָּכֵר יְשִׁיבַת אֹהֶל· הַמַּאֲבִיק לְשַׂר גַּחַל· הַצֵּילָה שְׁאוֹנוֹ מִבַּהַל·
הַצָּגִים לְהַרְטוֹת מַחַל׃

עִנּוּי נֶפֶשׁ שׁוּר· עָוֹן בְּלִי תָשׁוּר· עֹרְכֵי שֶׁוַע בְּכִשּׁוּר· עֲנֵם
בֶּאֱמֶת וְאִשּׁוּר׃

סְלַח לְשָׁבֵי פֶּשַׁע· סְלִיחָה תַּכְרִיעַ רֶשַׁע· סִדּוּר תְּשׁוּבָה תֵּשַׁע·
סֶבֶר פְּדוּת לְיֵשַׁע׃

וְאִם־הֵמָּה כְּאָדָם· וּמוֹעֲדָה וּמָטָה יָדָם· וַאֲתָּה נוֹצֵר הָאָדָם·
וּתְרוֹן תְּנָה לְעוֹדָדָם׃

רָעָבָם וּצְמָאָם חֲזֵה· רָעָתָם בְּלִי תָחֵזֶה· רֶגֶשׁ רַחֲשָׁם מִלְּבְזֶה·
רוֹנְנִים סְלַח־נָא לַעֲוֹן הָעָם הַזֶּה׃

מקורות

מכון לשבתך. ע"פ שמ' טו, יז; מ"ח ח, מט. **כשומך.** ע"פ ירמ' מט, לח; תה' קג, יט. **חקקתו ברשומך.** בבלי חולין, דף לח ע"ב, ורס"י ד"ס בדיוקנו; מדת"נ (וורשא), פר' במדבר, סי' יט; ילקו"ש ישעיהו, רמז תנב, ד"ס ימר ה'. **מולדותיו הכלולים בשמך.** ע"פ ירושלמי תענית פ"ג, ה"ו; מדת"נ (וורשא), פר' לו, סי' יד; דב"ר (ליברמן), פר' דברים, סי' כז; ילקו"ש יהושע, רמז, יז, ד"ס ומס תעשה. **מלטם למען שמך.** ע"פ ירמ' יד, ז. **ישיבת אוהל.** ע"פ בר' כה, כז. **המאביק לשר גחל.** ע"פ בר' לב, כה; שה"ש רבה (ווילנא), פר' ג, סי' ג. **הצילה שאונו מבהל.** ע"פ דב' כ, ג-ד. **שאונו.** ע"פ ישע' ה, יד. **מבהל.** ע"פ תה' ו, ד. **הלגיס העומדים.** ע"פ בר' מז, ב. **עינוי נפש.** ע"פ ויק' כג, כז. **שור.** ע"פ שמ' כד, ח. **עון בלי תשור.** ע"פ שמ' כג, כא. **עורכי שוע.** ע"פ תה' לו, יט. **נכשור.** ע"פ קה' ב, כא. **ענם באמת.** ע"פ תה' סט, יד. **ואשור.** ע"פ מל"ב ג, יב, וקד"ח. **סלח לשבי פשע.** ע"פ ישע' נט, כ. **סליחה תכריע רשע.** ע"פ בבלי ר"ה, דף יז ע"ח, ירוש"ת מומר עובד. **סדור תשובה תישע.** ע"פ בבלי ר"ה, דף יז ע"ב, ויעשו לפני כסדר הזה'. **תשע.** ע"פ בר' ד, ד. **סבר פדות.** ע"פ תה' קל, ח. **לישע.** חבק' ג, יג; תה' פ, ג. **המה כאדם.** ע"פ הוש' ו, ז. **ומועדה.** ע"פ ב"ב כב, ב; תה' יח, נ. **ומטה ידם.** ע"פ ויק' כה, לה. **ואתה נוצר האדם.** ע"פ איוב ז, כ. **ותרון.** ע"פ בבלי ב"ק, סוף דף נ ע"ח; במדב"ר (ווילנא), פר' ט, סי' ג. **לעודדם.** ע"פ תה' קמו, ו. **רעבם וצמאם.** ע"פ תה' קו, ה. **רעבם וצמאם חזה.** ע"פ ישע' נח, ג; דניי' י, יב. **רעתם בלי תחזה.** ע"פ חבק' ו, יג. **רגש.** ע"פ תה' נה, טו. **רחשם.** ע"פ תה' מה, ג; בבלי מנחות, דף סג ע"ח. **מלבזה.** ע"פ תה' נח, יט; כב, כה. **רוננים.** ע"פ תה' לג, ח; איכ' ג, יט. **סלח נא לעון.** במ' יד, יט.

ח"נ והערות

ישיבת אֹהֶל. כן הניקוד בדפו' וכ"י. אולם בגולדשמידט בשם כ"י ישנים מנוקד: 'ישיבת אֹהַל', מפני החריזה. ובמח' רוו"ה: 'ישיבת אֲהַל', ע"פ כ"י והחריזה. **שאונו מִבַּהַל.** במח' רוו"ה: 'שאונו מְבַּהַל'. **בְּכִשּׁוּר.** במח' רמ"ז, רומניא, כ"י, גולדשמידט, חילופי כ"י בגולדשמידט ורוו"ה: 'בְּיִשּׁוּר', במח' בולוניא: 'בְּאֶשּׁוּר'. והגי' בפנים כפי' קד"א ומח' שד"ל. ועי' בפי' הנ"ל המבאר את הגי' שלפנינו. **סֶבֶר פְּדוּת.** בגולדשמידט: 'שֵׂבֶר פדות', לשון שברו על ה' אלהיו', תה' קמו, ה, שהוא לשון תקוה. והגי' בפנים הוא ע"פ לשון חכמים, כנהוג להחליף שי"ן בסי"ן. **פדות לְיֵשַׁע.** כן הוא במח' בולוניא, שד"ל, רומניא, כ"י, רוו"ה וגולדשמידט. במח' רמ"ז: 'פדות לִישַׁע'. **וּמוֹעֲדָה וּמַטֵּה.** במח' רוו"ה: 'וּמָעֲדָה ומטה'.

כַּכָּתוּב סְלַח־נָא לַעֲוֹן הָעָם הַזֶּה כְּגֹדֶל חַסְדֶּךָ וְכַאֲשֶׁר נָשָׂאתָה
לָעָם הַזֶּה מִמִּצְרַיִם וְעַד־הֵנָּה: וְנֶאֱמַר לָכֵן כֹּה־אָמַר
יְהוָה אֶל־בֵּית יַעֲקֹב אֲשֶׁר פָּדָה אֶת־אַבְרָהָם לֹא־עַתָּה יֵבוֹשׁ
יַעֲקֹב וְלֹא עַתָּה פָּנָיו יֶחֱוָרוּ: וְנֶאֱמַר כִּי בְרָאתִיו יְלָדָיו מַעֲשֵׂה
יָדַי בְּקִרְבּוֹ יַקְדִּישׁוּ שְׁמִי וְהִקְדִּישׁוּ אֶת־קְדוֹשׁ יַעֲקֹב וְאֶת־אֱלֹהֵי
יִשְׂרָאֵל יַעֲרִיצוּ: וְנֶאֱמַר יִמְלֹךְ יְהוָה לְעוֹלָם· אֱלֹהַיִךְ צִיּוֹן לְדֹר
וָדֹר· הַלְלוּ־יָהּ:

וְאַתָּה קָדוֹשׁ יוֹשֵׁב תְּהִלּוֹת יִשְׂרָאֵל· אֵל נָא:

אָשָׁא דֵעִי לְמֶרְחוֹק· שְׂעֹן בְּאֶת מֵרָחוֹק· בְּפַעֲלוֹ צָרִי
דְחֹק· אֲסַפְּרָה אֶל־חֹק· מִסְּכוֹ בְּלִי
לִרְחֹק· חַיִּים לִי לָחֹק· לָשׁוֹד בְּחֶתֶף יִמְחֹק· לוֹחֲמִי לְבַל־יִשְׂחֹק·
וְיִמָּלֵא פִי שְׂחוֹק· נֶחְשֶׁב כְּצֹג בְּאֵיתוֹן· דְּחוֹת בְּפִלּוּלִי עֲקַלָּתוֹן·
וְנַקְדִּישְׁךָ בְּשַׁבַּת שַׁבָּתוֹן· קָדוֹשׁ:

ח״נ והערות

ככתוב סלח נא. במח׳ רומניא וגולדשמידט ישנה תוספת ואף שינויים בפסוקים. **מעשה ידַי.** במח׳ רמ״ו ורס״ד: ׳מעשה יָדָיו׳. **אשא דעי למרחוק.** לר׳ אלעזר בירבי קליר, ושמו חתום בראשי הבתים. פיוט זה מופיע גם במנהג רומניא בשחרית יוה״כ, דף שמא ע״ב, ובמנהג אשכנז במוסף, גולדשמידט, כיפור, עמ׳ 341. הפזמון משולש החותם במילות הפתיחה של שלשת הפיוטים הקודמים ״בשבת שבתון״; ״ביום כפורים״; ״בצום העשור״. **שְׂעֹן בְּאֶת.** כן הוא במח׳ רוו״ה ובגולדשמידט, וכ״כ שד״ל, במבוא למכב״ר, עמ׳ ל, ע״פ מנהג אשכנז. במח׳ רמ״ו, רס״ד, רומניא וכ״: ׳שְׂעֹן בָּאת׳. במח׳ בולוניא: שָׂעוֹן בָּא׳, ובשד״ל שָׂעֹן בָּאתָ׳, ובאחד מחילופי נוסח בגולדשמידט: שְׂעֹן בָּאתָא׳. **לשוד בחתף.** במח׳ רמ״ו ׳לְשֹׁר כְּחֶתֶף׳, ובמח׳ רס״ד: ׳לַשׁוּר כְּחֶתֶף׳. **בְּחֶתֶף ימחק.** כן הוא במח׳ בולוניא, קד״א, שד״ל, רומניא וכ״. במח׳ רמ״ו, רס״ד, רוו״ה וגולדשמידט: ׳בְּחֶתֶף ימחק׳. **וְיִמָּלֵא פִי.** במח׳ שד״ל ׳יְמַלֵּא פִי׳. **כצג באיתון.** דרך הפייטנים להשתמש ב׳צג׳ ללשון עמידה, משורש יצג, נצג. **בְּפִלּוּלִי עקלתון.** כן הוא בכ״י, קד״א, שד״ל, רוו״ה ומח׳ אשכנז. במח׳ רמ״ו, בולוניא, רומניא וגולדשמידט: ׳בְּפִלְלִי עקלתון׳.

מקורות

ככתוב סלח. במ׳ יד, יט. **לכן כה אמר ה׳.** יפע׳ כט, כב. **כי ברמותו ילדיו.** יפע׳ כט, כג. **ימלוך ה׳ לעולם.** תה׳ קמו, י. **ומתה קדוש יובב תהלות.** תה׳ כב, ד. **אל נא.** במ׳ יב, יג. **משא דעי למרחוק.** מיו׳ לו, ג. **שען.** ע״פ יפע׳ י, כ. **באת מרחוק.** ע״פ ויק״ר (ווילנא), פר׳ יד, סו׳ ב. **כפעלו.** ע״פ דב׳ לב, ד; מש׳ כד, יב. **צרי דחוק.** לשון נופל ע״פ שופ׳ ג, יח; תה׳ מב, י. **מספרה אל חוק.** תה׳ ג, ז. **מסוכו.** ע״פ תה׳ עו, ג. **בלי לרחוק.** ע״פ תה׳ כב, כ. **חייס לי לחוק.** ע״פ יפע׳ ד, ג. **לשוד.** ׳כיוון לשען׳, ע״פ תצ״ן קטן, סו׳ קיט; צו״ת מהרי״ל חדשות, סו׳ סב. **בחתף.** ע״פ מש׳ כג, כח. **ימחוק.** ע״פ שופ׳ ה, כו. **לוחמי.** ע״פ קה׳ ט, יד; בבלי נדרים, דף לב ע״ב. **לבל ישחוק.** ע״פ מיכ׳ ז, ז. **וימלא פי שחוק.** ע״פ תה׳ קכו, ג. **נחשב.** ע״פ בר׳ טו, ו. **כציון.** ע״פ שהדרין, דף מד ע״ב; מ, טו. **בפלולי.** ע״פ תה׳ קו, ל; בבלי סנהדרין, דף מד ע״ב. **עקלתון.** ע״פ יפע׳ כז, ח. **ונקדישך.** ע״פ יפע׳ כט, כג. **ונקדישך בשבת שבתון.** ע״פ שמ׳ טז, כג.

עֲוֹרְבֵי שָׁוְא לָרֹב· חִין עֶרְכָּם יַעֲרֹב· פְּנֵי אֱלֹהִים מְקָרוֹב·
עֻתִּירָתִי אָז תִּקְרֹב· עֻבְּרָתִי בַּל־תֶּאֱרֹב· אֵלַי לְבַל־קְרֹב· זוֹמֵם
אִם־יִזְרֹב· עֲדַת אֵל לַחֲרֹב· אֶשְׁעֶן בְּמַצְדִּיק וְקָרוֹב· הַיּוֹם
בְּפָתְחָךְ סְפָרִים· חֹן שִׁמְךָ מְפָאֲרִים· וְנַקְדִּישָׁךְ בְּיוֹם כִּפּוּרִים·
קָדוֹשׁ:

רָשַׁע אִם־הִכְרִיעִי· זְכֹר לִי רוֹעִי· צִדְקוֹ עַתָּה לְרוֹעֲעִי· רָעֵה
צֹאן רוֹעִי· בְּמִרְעֶה טוֹב לְהַרְעִי· וּבְאוֹר חַיִּים לְזָרְעִי· בַּעֲוֹן
אֹרַח רִבְעִי· וּבְקַו נְטִיַּת מַרְעִי· נָא אַל־יַאַרְעִי· מַסְטִין בְּכֶבֶל
אֱסֹר· וְתִקְוַת אֲסִירַי בְּשֹׂר· וְנַקְדִּישָׁךְ בְּצוֹם הֶעָשׂוֹר· קָדוֹשׁ:

יַסְכִּיתוּ שׁוּבוּ לְבִצָּרוֹן· גָּשִׁים פְּנֵי אָרוֹן· לְהַעֲצִים אֶרֶשֶׁת רוֹן·
יְחַלּוּ רִאשׁוֹן וְאַחֲרוֹן· מַשְׁבִּית אַף וְחָרוֹן· בְּזֹאת יָבֹא אַהֲרֹן·
רוֹגְשִׁים קְרֹא בְגָרוֹן· פְּלוּשׁ אֲטוּמֵי חֶבְרוֹן· מְצֹא מְחִילַת וְתָרוֹן·

מקורות

עורכי שוא לרוב. ע"פ תיו' לו, יט. **חין ערכם יערוב.** ע"פ תה' קד, לד. **פני אלהים מקרוב.** ע"פ תה' מג, ג. **אלהים מקרוב.** ע"פ ירמ' כג, כג; מדת"כ (ורצ"ל), פר' יתרו, סי' ו. **עתירתי אז תקרוב.** ע"פ תה' קיט, קסט; תיו' לג, כו. **כל תאחר.** טופל מל' לחיל ג, י. **אלי לבל קרוב.** ע"פ תה' לב, ט. **זומם.** תה' נ, יב. **יזרוב.** ע"פ תיו' ו, יח. **עדת אל.** ע"פ תה' פב, ח. **לחרוב.** ע"פ יעז' ס, יב. **במצדיק וקרוב.** ע"פ יעז' נ, ח. **בפתחך ספריס.** ע"פ עזר' ח, ס; בבלי ר"ה, דף נח ע"ב. **שמך מפוארים.** ע"פ יעז' ס, יג; תה' קמט, ג. **ביום כיפורים.** ע"פ ויק' כג, כז. **רשע אם הכריעי.** ע"פ פסר"ג פר' מו, לדוד מזכיל אחרי נשוי; ילקו"ש תה', רמז תשיח. **זכור לי רועי** - 'משה רבינו'. ע"פ ירושלמי סנהדרין פ"ו, ה"ח. **צדקו לרועעי.** ע"פ בבלי סנהדרין, דיס דף קה ע"ח. **רעה צאן.** ע"פ יחז' לד, יח. **צאן רועי.** ע"פ תה' עט, יג. **במרעה טוב להרעי.** ע"פ יחז' לד, יד. **ובאור חיים לזרעי.** ע"פ תה' נו, יד. **בעוון מורח.** ע"פ יחז' לג, ט. **מורח רבעי.** ע"פ תה' קלט, ג. **ובקו נטית.** ע"פ תיו' ג, ח. **מרעי.** ע"פ יחז' לד, יד. **ימרעי** - יקרמני', לשון 'מקרה', מתורגם בשורש 'ארע או ערע'. כמו רות ג, ג; בר' מב, ד. **מסטין בכבל אסור.** ע"פ בבלי יומא, דיס דף כ ע"ח. **ותקות אסירי.** ע"פ זכ' ט, יב. **בשר.** ע"פ יעז' נב, ז. **בצום העשור.** ע"פ מס"ו פי"ט, ה"ד. **יסכימו.** ע"פ דב' כז, ט. **שובו לבצרון.** זכ' ט, יב. **גשים פני ארון.** ע"פ מ"ת ג, טו; דה"ב ל, טז, ד. **להעציס.** ע"פ תה' קה, כד. **ארשת.** תה' כח, ג. **רון.** ע"פ תיכ' ג, יט. **יחלו.** ע"פ מלא' ג, ט. **לחשון ומחרון.** ע"פ יעז' מד, ו. **משבית אף וחרון.** ע"פ עזר' י, יד. **בזאת יבוא אהרן.** ויק' טז, ג. **רוגשים.** ע"פ תה' נה, טו. **קרוא בגרון.** יעז' נח, ג. **מטומי.** ע"פ מ"ת ו, ד. **מצא מחילת.** ע"פ תה' קל, ד. **ותרון.** ע"פ בבלי ב"ק, סוף דף נ ע"ח;

ח"נ והערות

אֱלֹהִים מקרוב. בכ"י: 'אֱלֹהֵי מקרוב', במח' רומניא וגולדשמידט: 'אֱלֹהֵי מקרוב', כלשון הפסוק ירמ' כג, כג. **חן שמך.** במח' אשכנז: 'חן אום שמך', ושתי הנוסחאות נמצאות בחילופי כ"י אצל גולדשמידט. **אם־הִכְרִיעִי.** כן הוא במח' בולוניא, שד"ל, גולדשמידט וכ"י. במח' רמ"ו, רומניא ורוו"ה: 'אִם־הַכְרִיעִי'. **זכר לי רועי.** כן הוא במח' רומניא, קד"א, רוו"ה ובגולדשמידט. בכ"י: 'זכר לי רַעִי'. **חיים לְזָרְעִי.** בכ"י: 'חיים לְרוֹעֲעִי'. **נטית מַרְעִי.** במח' רוו"ה ובגולדשמידט: 'נטית מָרַעִי'. **נא אל־יַאַרְעִי.** בכ"י: 'נא אל־יַאֲרִיעִי'. בגולדשמידט: 'נא אל־יְעָרְאִי'. **פְּלוּשׁ אטומי.** כן הוא במח' בולוניא, שד"ל, רומניא וכ"י. ודומה לזה נמצא במח' רמ"ו: 'פְּלוּשׁ אטומי'. במח' רס"ד נראה 'פְּלוּשׁ אטומי', ברוו"ה: 'פְּלוּשׁ אטומי', ובגולדשמידט: 'פְּלוּם אטומי'. ומקד"א נראה שהנוסח הוא ברוו"ה, ופירושו מענין שקילה במאזנים. **מְחִילַת וְתָרוֹן.** במח' רומניא: 'תְּחִלָּה וְיִתָּרוֹן'.

נֶחְשַׁב כְּצֹאן בְּאֵיתוֹן· דְּחוּת בְּפִלּוּלִי עֲקַלָּתוֹן· וְנַקְדִּישְׁךָ בְּשַׁבַּת שַׁבָּתוֹן· קָדוֹשׁ:

בָּשְׁבָתוֹ בְּכֶס רִיב· יְרִיבַי לְעֵינַי יָרִיב· יָהּ נִצָּב לָרִיב· בּוֹזְזַי חָרֹב יַחֲרִיב· כְּמוֹ קַדְמוֹנִים הֶחֱרִיב· וְנַאֲקִי לְפָנָיו יַקְרִיב· יְצַג אִתִּי בָּרִיב· מְלִיצַי שַׁי יַקְרִיב· וְשִׂיחִי לְגוֹחִי לְהַעֲרִיב· הַיּוֹם בְּפָתְחָךְ סְפָרִים· חֹן שִׁמְךָ מְפָאֲרִים· וְנַקְדִּישְׁךָ בְּיוֹם כִּפּוּרִים· קָדוֹשׁ:

קוֹל אָרִים כַּשּׁוֹפָר· בְּמַתַּן אִמְרֵי שָׁפָר· לִפְנֵי חֲזָקִים שִׁפָּר· קֶצֶב שָׁעִירִים וּפָר· בְּנִיב שְׂפָתַי יְסֻפָּר· וּבְכֵן סוֹטֵן יֶחְפָּר· לִפְלוּסִים כְּכוֹכְבֵי מִסְפָּר· וְשָׁחִים עַד־עָפָר· בִּצְעָם וְעִוּוָּם הַיּוֹם יְכֻפַּר· מַסְטִין בְּכֶבֶל אֶסֹּר· וְתִקְוַת אֲסִירַי בְּשֹׂר· וְנַקְדִּישְׁךָ בְּצוֹם הָעָשׂוֹר· קָדוֹשׁ:

יִשְׁלְגוּ אֲדָמַי שָׁנִים· שֶׁל־כָּל־יְמוֹת הַשָּׁנִים· חֲדָשִׁים גַּם־יְשָׁנִים· יֶלְבָּנוּ כִתְמֵי שׁוֹשַׁנִּים· וְיוּשְׁבוּ לְתַעֲרֹם שְׁנוּנִים· בְּפִלּוּל אֲשֶׁר מְשַׁנְּנִים· רַחֲצוּ הִזַּכּוּ מֵעֲשׂוֹנִים· לְאֻוֶּלֶת מִהְיוֹת שׂוֹנִים· וְעַל־

ח"נ והערות

שי יַקְרִיב. במח' רוו"ה וגולדשמידט: 'שי לְהַקְרִיב'. **שְׂפָתַי יספר.** במח' רומניא, כ"י, רוו"ה וגולדשמידט: 'שָׂפָתַיִם יספרו'. **לִפְלוּסִים ככוכבי.** במח' רומניא: 'לְפַלּוּסִים ככוכבי'. **אֲדָמַי שנים.** במח' רוו"ה ובגולדשמידט: 'אֲדֹמֵי שנים'.

מקורות

מריס כשופר. ע"פ יבע' נח, ח. **נמתן אמרי שפר.** ע"פ בר' מט, כא; מד' שו"ט (בובר), מז' פא, סי' ד; ילקו"ש תהלים, רמז תתמ, ד"ה מי כמוך. **לפני חזקים שפר.** ע"פ חיו' כו, יג; לז, יח. **קצב.** ע"פ מ"ח ו, כה. **נניב שפתי.** ע"פ יבע' מז, יט; הוש' יד, ג. **וכן סוטן יחפר.** ע"פ תה' ט, ג; עמ, כד. **לפלוסים ככוכבי מספר.** ע"פ מדת"ג (בובר), פר' שמות, סי' ב; ילקו"ש תורה, רמז קסב, ד"ה ומלא שמות. **ככוכבי מספר.** ע"פ בר' טו, ה. **ושחים עד עפר.** ע"פ תה' מד, כו. **בצעם ועוויים.** ע"פ יבע' מז, ח. **מסטין.** בלשון חכמים הכוונה למקטרג, כמו: פסר"ג פי' לז, ד"ה סוף זה שנאמר: פדר"א פ' לג; ילקו"ש תורה, רמז קמ, ד"ה ויצא מצרפסס. **יושבו לתזמי שניס.** ע"פ יבע' ח, יח. **כל ימות שניס.** רמו בבלי יומא, קף פו ע"ב; ירושלמי יומא פ"ח ה"ז; בר"ע לוי"ח, סי' תרז, ס"ד; לוי"ח ח"ח, סי' קנד. **חדשים גם ישנים.** שה"ש ז, יד. **יולבנו כתמי.** ע"פ יבע' ח, יח. **שושנים.** שה"ש ג, ח. **ויושבו לתערם שנוניס.** ע"פ דב' לב, מא; יחז' כח, ח, לה. **משננים.** ע"פ דב' ו, ז. **רחצו הזכו מעשוניס.** ע"פ יבע' ח, טז. **לאולת מהיות שוניס.** ע"פ מש' כו, יח. **ועל מבטחיזמו שטוניס.** ע"פ ירמ' יז, ז.

מִבְטָחֻמוֹ שְׁעוּנִים· נֶחְשַׁב כְּצֹאן בְּאִיתוֹן· דְּחוּת בְּפִלּוּלִי עֲמָלָתוֹן·
וְנַקְדִּישָׁךְ בְּשַׁבַּת שַׁבָּתוֹן· קָדוֹשׁ:

אֵין עֲרֹךְ אֵלַיִךְ· בִּין עֹצֶם מִפְעָלַיִךְ·

אָת־לַחֲשִׁי עֲנֵה־נָא· זַעֲקִי רָצֵה־נָא· הָאֵל הַקָּדוֹשׁ:

גֶּשֶׁת הֲמוֹן מְיַחֲלַיִךְ· דּוֹרְשֵׁי לְגַבֵּר חֲיָלַיִךְ·

אָדוֹן לְקוֹל עַמֶּךְ· זְכֹר רַחֲמַיִךְ· הָאֵל הַקָּדוֹשׁ:

הוֹגֵי הֲמָלַת קְדֻשׁ· וּמְהַלְלִים בְּהַדְרַת קְדֻשׁ·

אָת־לַחֲשִׁי עֲנֵה־נָא· זַעֲקִי רָצֵה־נָא· הָאֵל הַקָּדוֹשׁ:

זֶרַע תְּבוּאַת קֻדְּ֫שׁ· חֻשַּׁב כְּאֵילֵי קֻדְּ֫שׁ·

אָדוֹן לְקוֹל עַמֶּךְ· זְכֹר רַחֲמַיִךְ· הָאֵל הַקָּדוֹשׁ:

טַפְסְרֵי מְרֻבְּעֵי פָנִים· יָשִׁירוּ לָךְ עִם־אוֹפַנִּים·

אָת־לַחֲשִׁי עֲנֵה־נָא· זַעֲקִי רָצֵה־נָא· הָאֵל הַקָּדוֹשׁ:

כְּבִקְרֵךְ כָּל־פָּנִים· לְבִלְתִּי נְשֹׂא פָנִים·

אָדוֹן לְקוֹל עַמֶּךְ· זְכֹר רַחֲמַיִךְ· הָאֵל הַקָּדוֹשׁ:

מִתְנַשֵּׂא לְכֹל לְרֹאשׁ· נוֹעַץ אַחֲרִית מֵרֹאשׁ·

אָת־לַחֲשִׁי עֲנֵה־נָא· זַעֲקִי רָצֵה־נָא· הָאֵל הַקָּדוֹשׁ:

מקורות

אין ערוך אליך. תה׳ מ, ו. **בין.** ע״פ תה׳ כח, ה; ישׁ׳ לג, יד. **בין עמס מפעליך.** ע״פ ישׁ׳ יח, ז. **עמס מפעליך.** ע״פ תה׳ סח, ו. **לחשי.** ע״פ יבע׳ כו, טז. **עגה נא.** ע״פ תה׳ ד, ב. **זעקי.** ע״פ נחמ׳ ט, ט. **זעקי רצה נא.** ע״פ תה׳ קיט, קמ; ישׁ׳ לג, כו. **האל הקדוש.** יבע׳ ה, טז. **גשת.** ע״פ מ״ק יח, לו; ב״ר (ווילנא), פר׳ לג, סי׳ ו. **המון.** תה׳ מב, ה. **מיחליך.** ע״פ תה׳ קמו, יח. **דורשי.** ע״פ תה׳ קה, ד; דה״ב יט, יח. **לגבר חיליך.** ע״פ קה׳ י, י. **מדון.** תה׳ קיז, ז. **לקול עמך.** ע״פ מ״ק ח, ל. **זכור רחמיך.** תה׳ כה, ו. **סוגי.** ע״פ תה׳ עח, יג; יט, טו. **המולת.** ע״פ ירמ׳ יח, טז. **ומהללים בהדרת קודש.** ע״פ דה״ב כ, כא. **זרע תבואת קודש.** ע״פ ירמ׳ ב, ג; ויבע׳ ו, יג. **כאילי קודש.** ע״פ תה׳ כט, ו; ורב״ע, יבע׳ מג, כח; דה״ב כד, ה. **טפסרי.** ע״פ נחו׳ ג, יח; פהר״ב פ׳ לח, סי׳ ד. **מרבעי פנים.** ע״פ יחז׳ מ, ו. **ישירו לך.** ע״פ תה׳ סח, ז; בבלי חולין, דף לח סוף ע״ב. **לך עם אופנים.** רמז קדושה שמו״ע של חול, וביאור מגדולת הסלסל, עמ׳ קיד־קטו. **נשוא פנים.** ע״פ דב׳ י, יז. **מתנשא לכל לראש.** ע״פ דה״ב כט, יא. **נועץ אחרית מראש.** ע״פ יבע׳ מו, י; מדת״נ (בובר), פר׳ יח, ע״פ תה׳ כה, יב. **כבקרך.** ע״פ יחז׳ לד, יב. **פנים.** ע״פ זכ׳ יד, י ורד״ק. **לבלתי**

ח״נ והערות

אין ערוך אליך. מיוסד ע״ס א״ב. וכתב שד״ל, במבוא למכב״ר, עמ׳ ל, פיוט זה הוא מר׳ אלעזר הקליר, ושמו ׳אלעזר׳ חתום בו פעמים, בשני הפזמונים, ע״כ. פיוט זה הוא גם במנהג רומניא בשחרית יוה״כ, דף שמב ע״א, ובאשכנז במוסף, גולדשמידט עמ׳ 343. **גֶּשֶׁת המון.** במחז׳ רומניא, רוו״ה וגולדשמידט: ׳גִּישַׁת המון׳. **אָדוֹן לקול עמך.** כ״ה במחז׳ רמ״ו, בולוניא, קד״א, כ״י ושד״ל. במחז׳ רומניא ורוו״ה: ׳אָזוֹן לקול עמך׳. ובגולדשמידט, ישנם שתי הנוסחאות. **ישירו לך.** במחז׳ רמ״ו, רומניא, כ״י, רוו״ה וגולדשמידט: ׳יְשִׁישִׁירוּךְ׳. והפנים כמח׳ בולוניא ושד״ל. **כבקרך כל פָּנִים.** במחז׳ רומניא: ׳כבקרך כל פָּנִים׳.

סְלִיחָה לַשּׁוֹבָבִים דְּרוֹשׁ. עֲוֹנוֹת לָשֵׂאת כְּמֵרֹאשׁ.
אָדוֹן לְקוֹל עַמֶּךָ. זְכֹר רַחֲמֶיךָ. הָאֵל הַקָּדוֹשׁ:

פְּרוּדֵי כְנַף רְנָנִים. צִדְקוֹתֶיךָ חַי מְרַנְּנִים.
אֶת־לַחֲשִׁי עֲנֵה־נָא. זַעֲקִי רְצֵה־נָא. הָאֵל הַקָּדוֹשׁ:

קוֹל שָׁאוֹן מְחַנְּנִים. רְצֵה בְחִין וּבְתַחֲנוּנִים.
אָדוֹן לְקוֹל עַמֶּךָ. זְכֹר רַחֲמֶיךָ. הָאֵל הַקָּדוֹשׁ:

שְׁנְאַן רִבּוֹתַי אֲלָפִים. שׁוֹאֲגִים וְלַבְּקָרִים נֶחֱלָפִים.
אֶת־לַחֲשִׁי עֲנֵה־נָא. זַעֲקִי רְצֵה־נָא. הָאֵל הַקָּדוֹשׁ:

תְּקֻף יַשִּׁיגוּ אַלּוּפִים. רְעָדָה וְזִמְרָה מְאַלְּפִים.
אָדוֹן לְקוֹל עַמֶּךָ. זְכֹר רַחֲמֶיךָ. הָאֵל הַקָּדוֹשׁ:

וּבְכֵן אַתָּה כְּרַחוּם סְלַח־לָנוּ:

אֲשֶׁר פָּקָה לְפָנֶיךָ שִׂיחָה. לְבַקֵּשׁ רַחֲמִים וּסְלִיחָה. הָסֵר מֶנּוּ יָגוֹן וַאֲנָחָה. אַתָּה כְּרַחוּם סְלַח־לָנוּ:

ח״ע והערות

לַשּׁוֹבָבִים דרוש. כ״ה במח׳ שד״ל, רוו״ה וגולדשמידט. ברמ״ו, בולוניא, כ״י ורומניא: ׳לְשׁוֹבָבִים דרוש׳. **עֲוֹנוֹת לשאת כְּמֵרֹאשׁ.** כ״ה במח׳ רמ״ו, בולוניא ושד״ל. אבל במח׳ רומניא, כ״י, רוו״ה וגולדשמידט: ׳עֲוֹנָם לשאת כְּמֵרֹאשׁ׳. בקד״א: ׳עֲוֹנוֹתָם כְּמוֹ מֵרֹאשׁ׳. **קוֹל שָׁאוֹן.** כ״ה בנוסחאות בני רומי, רומניא ובח״נ אצל גולדשמידט. ברוו״ה וגולדשמידט: ׳קוֹל שַׁאֲנַ׳. **רִבּוֹתַי אלפים.** במח׳ רומניא, רוו״ה וגולדשמידט: ׳רִבְבוֹת אלפים׳. **יַשִּׁיגוּ אלופים.** במח׳ רומניא: ׳יַגִּישׁוּ אלופים׳. **רְעָדָה וזמרה.** כ״ה במח׳ רמ״ו, בולוניא, קד״א ושד״ל. אבל בכ״י, רומניא, רוו״ה וגולדשמידט: ׳תּוֹדָה וזמרה׳. **אשפכה לפניך שיחה.** הפיוט מיוסד ע״ס א״ב, בלי שם המחבר, ואיננו במנהג אחר. בקי״ק רומה לא נוהגין לאמרו.

מקורות

ומ״ל, סי׳ יח; ב״ר (ווילנא), פר׳ בראשית, פר׳ טז, סי׳ ב. **סליחה לשוכנים דרום.** ע״פ ירמ׳ ג, יב. **עוונות נשאת.** ע״פ שמ׳ לד, ז; מיכ׳ ז, יח; מדת״ג (ווילנא), פר׳ ויקהל, סי׳ ז. **כמרחם.** ע״פ תה״ל דב׳ ד, לב (קד״ל). **פרודי.** ע״פ יחז׳ ח, יח. **כנף רננים.** איוב לט, יג. **לצדקותיך חי מרננים.** ע״פ תה׳ קמה, ז; במדב״ר (ווילנא), פר׳ ב, סי׳ ב; מדת״ס (בובר), מז׳ לג, סי׳ ח. **חי.** ע״פ הוש׳ ב, ח; דב׳ ה, כג; ירמ׳ י, י. **מרננים.** ע״פ תה׳ כ, ו. **קול שאון.** ע״פ יצע׳ סו, ו. **מחננים.** ע״פ מצ׳ כו, כה; פסז״ו פר׳ בשלח, פ׳ יד, סי׳ ט. **בחין.** ע״פ איוב מא, ד. **שנאן רבותי מלפים.** ע״פ תה׳ סח, יח. **שואגים.** ע״פ תה׳ כב, ב. **ולנקרים נחלפים.** ע״פ בבלי חגיגה, דף יד ע״ח; ב״ר (ווילנא), פר׳ ויצלח, פר׳ עח, סי׳ ח; תיכה רבתי (ווילנא), פר׳ ג, סי׳ ח; מש״ט (בובר), פר׳ ויצלח, פל״ב, סי׳ ל. **תוקף ישיגו אלופים.** ע״פ תי״ו מיכ׳ ה, ג, תר״ע שמ׳ טו, יג (קד״ל). **אלופים.** ע״פ זכ׳ ט, ז. **רעדה וזמרה.** ע״פ תה׳ ב, יא, ולעומת ׳תודה וזמרה׳, ע״פ יצע׳ נא, ג. **מהם כרחום.** ע״פ יוא׳ ד, ב. **סלח לנו.** ע״פ במ׳ יד, יט. **תשפכה לפניך שיחה.** ע״פ תה׳ קמב, ג. **שיחה.** ע״פ תה׳ נה, יח; ילקו ב״ר (ווילנא), פר׳ ס, סי׳ יד. **לבקש רחמים.** ע״פ דני׳ ג, יח. **הסר ממנו יגון ואנחה.** ע״פ יצע׳ לה, י.

בְּךָ הִיא תּוֹחַלְתֵּנוּ· וְאַתָּה הוּא תִּקְוָתֵנוּ· סְלַח־נָא לְכָל־עֲוֹנוֹתֵינוּ·
אַתָּה כָּרַחוּם סְלַח־לָנוּ:

גָּשִׁים לְרַצּוֹתְךָ לִפְנֵי אָרוֹן· וְתַחֲנוּנִים מְצַפְצְפִים בְּגָרוֹן· כַּלֵּה
מֵהֶם אַף וָחָרוֹן· אַתָּה כָּרַחוּם סְלַח־לָנוּ:

דּוֹרְשִׁים לְחַלּוֹת פָּנֶיךָ· לְתַחֲנוּנָם הַט אָזְנֶךָ· וְאַל־תַּעְלֵם מֵהֶם
אָזְנֶךָ· אַתָּה כָּרַחוּם סְלַח־לָנוּ:

הָעוֹמְדִים בְּוַעֲדָם צְפוּפִים· וְקוֹמָה בְּהִשְׁתַּחֲוָיָה כּוֹפְפִים· נַקֵּם
מִכָּל־טְנוּפִים· אַתָּה כָּרַחוּם סְלַח־לָנוּ:

וּמוֹדִים וּמִשְׁתַּחֲוִים וְכוֹרְעִים· וְדִבְרֵי תְחִנּוֹת מַבִּיעִים· מַלְּטֵם
מִפְּגָעִים רָעִים· אַתָּה כָּרַחוּם סְלַח־לָנוּ:

זוֹעֲקִים מֵרֹב צוּקָה· שְׁעֵה מֵהֶם נְאָקָה· חָנֵּם תַּעֲשֶׂה לָּנוּ צְדָקָה·
אַתָּה כָּרַחוּם סְלַח־לָנוּ:

חוֹכִים לִישׁוּעָתְךָ· וְצָגִים לְחַלּוֹתְךָ· הַרְבֵּם כְּמוֹ עַנְוָתְךָ·
אַתָּה כָּרַחוּם סְלַח־לָנוּ:

טָרְפָה מָנְעוּ מִפִּיהֶם· וְצוֹם עִנּוּי קִבְּלוּ עֲלֵיהֶם· רַחֵמֶיךָ יֶהֱמוּ
עֲלֵיהֶם· אַתָּה כָּרַחוּם סְלַח־לָנוּ:

מקורות

כך היא תוחלתנו. ע"פ תה' לט, ח. **ואתה הוא תקותנו.** ע"פ תה' עא, ה. **סלח נא לכל עוונותינו.** ע"פ שמ' לד, ט. ראו פדה"ש סוף פ' מה. **גשים... לפני ארון.** ע"פ מ"ת ג, טו; דה"ש טז, ד. **לרצותך.** ע"פ תה' סט, יד. **מצפצפים בגרון.** ע"פ ישע' נח, ג. **כלה מהם אף וחרון.** ע"פ שמ' לב, יב. והיפוך הל', יחז' ה, יג. **דורשים... פניך.** ע"פ ש"ש טו, ט; תה' כ, ו. **לחלות לפניך.** ע"פ זכ' ז, ב. **לתחנונם הט אזנך.** ע"פ תה' יז, ו. **ואל תעלם מהם מחזק.** ע"פ מיכ' ג, ו. **העומדים בועדם צפופים.** ע"פ מצע' תענית, פר' ה, מ"ה; בבלי יומא, דף כח ע"ב; ב"ר (ווילנא), פר' בראשית, פר' ה, סי' ז. **בוערם.** ע"פ שמ' כט, מב. **וקומה כהשתחויה כופפים.** ע"פ נחמ' ח, ו; דה"ב ז, ג. **נקם מכל טנופים.** ע"פ ישע' ד, ד; תה' יט, יג. **ומודים ומשתחוים.** ע"פ תה' קלה, ב; לה, ו. **וכורעים.** ע"פ מ"ת ח, נד; עזר' ט, ה. **ודברי תחנות מביעים.** ע"פ תה' קיט, קעה. **תחנות.** ע"פ מ"ת ח, כח. **מלטם.** ע"פ תה' מא, ב. **מפגעים רעים.** ע"פ מ"ת ח, יח. **זועקים מרב לוקה.** ע"פ תה' קז, יג. **מרב לוקה.** ע"פ מש' ל, כו. **שעה מהם נאקה.** ע"פ שמ' ו, ה. **חנם תעשה לנו לדקה.** ע"פ מדת"ה (בובר), מז' כב, סוף סי' ו (כב, ג); במדב"ר (ווילנא), פר' יח, סי' ו. **חוכים לישועתך.** ע"פ בר' מט, יח. **וצגים לחלותך.** ע"פ תה' קו, ל; בבלי ברכות, דף ו ע"ב; כו ע"ב. **הרבם כמו עוונתך.** ע"פ תה' יח, לו. **טרף.** ע"פ מל"ג ג, י; תה' קיל, ה; מש' לא, טו. **מנעו.** ע"פ ירמ' ה, כה. **ועוט עוני.** ע"פ ישע' נח, ה. **קבלו עליהם.** ע"פ חס' ט, כז. **רחמיך יהמו עליהם.** ע"פ ישע' סג, טו; ירמ' לא, יט.

ח"נ והערות

מהם אזנך. כ"ה במח' רמ"ו, רס"ד, בולוניא ושד"ל. ברמ"ו תוקן בכ"י: 'מהם עֵינֶיךָ', ואין זה מסתבר להכפיל אותה המילה במקום החריזה. **חוכים לישועתך.** בכ"י: 'חוסים לישועתך'. **לישועתך וצגים לחלותך.** במח' רמ"ו וכ"י: 'לִישׁוּעָתְךָ וצגים לְחַלּוֹתְךָ'. וכאן כמח' בולוניא ושד"ל. **כמו עוונתך.** במח' רמ"ו: 'כְּרֹב עֲוֹנָתְנוּתְךָ', ודומה לזה נמצא בכ"י: 'עַנְוָתְנוּתְךָ'. וכאן כמח' בולוניא ושד"ל.

יְלָדִים וִישִׁישִׁים· גְּבָרִים עִם־נָשִׁים· מַלְּטֵם מִפַּח יוֹקְשִׁים·
אַתָּה כְרַחוּם סְלַח־לָנוּ:

כַּפָּרָה הַמְצִיא לָנוּ· וְחִישׁ־נָא לְגָאֳלֵנוּ· וְאַל־תַּעַשׂ כְּמַעֲלָלֵינוּ·
אַתָּה כְרַחוּם סְלַח־לָנוּ:

לַמִּתְוַדִּים לְפָנֶיךָ עֲוֹנָם· וְנוֹשְׂאִים לְךָ עֵינָם· הַסְכֵּתוֹ וּשְׁמַע
מַעֲנָם· אַתָּה כְרַחוּם סְלַח־לָנוּ:

מָחֹל נָא לַפְּשָׁעִים· וְאַל־תִּמְשְׁכֵנוּ עִם־רְשָׁעִים· חֹן פְּלֵיטַת אַחִים
וְרֵעִים· אַתָּה כְרַחוּם סְלַח־לָנוּ:

נֹשֵׂא עָוֹן וָפֹשֵׁעַ וְחַטָּאָה· מַלְּטֵנוּ מִתְּלָאָה· וּמִכָּל־רוּחַ נְכֵאָה·
אַתָּה כְרַחוּם סְלַח־לָנוּ:

סְמֹךְ נֶאֱמָנוּ בְחַסְדֶּךָ· לְעַם יוֹדְעֵי סוֹדֶיךָ· וְהַצִּילֵנוּ מִפַּחְדֶּךָ·
אַתָּה כְרַחוּם סְלַח־לָנוּ:

עֲנֵה נָא מֶנּוּ לְחִישׁוֹת· וְיַשֵּׁר כָּל־מַעֲקַשׁוֹת· וְהַצִּילֵנוּ מִכָּל־גְּזֵרוֹת
קָשׁוֹת· אַתָּה כְרַחוּם סְלַח־לָנוּ:

פְּלוֹלֵנוּ לְפָנֶיךָ יֶעֱרַב· וְהוֹשִׁיעֵנוּ מוֹשִׁיעַ וָרָב· וְחָשְׂכֵנוּ מִיּוֹם־
קְרָב· אַתָּה כְרַחוּם סְלַח־לָנוּ:

ח"נ והערות

מָחֹל נָא לַפְּשָׁעִים. בכ"י: ׳מָחֹל לָנוּ כָּל־פְּשָׁעִים׳. **בְּחַסְדֶּךָ, סוֹדֶיךָ, מִפַּחְדֶּךָ.** במח' רמ"ז: ׳בְּחַסְדָּךְ׳, ׳סוֹדָךְ׳, ׳מִפַּחְדָּךְ׳, ובמח' רס"ד, בולוניא ושד"ל כבפנים. **לְפָנֶיךָ יֶעֱרַב.** בכ"י: ׳יֶעֱרַב לְפָנֶיךָ׳.

מקורות

מעגס. ע"פ מס' טו, ח. **מחול נא לפשעים.** ע"פ שמ' לד, ז. **ואל תמשכנו עם רשעים.** ע"פ תה' כח, ג. **חון פליטת.** ע"פ יפט' ד, ב. **מחים ורעים.** ע"פ תה' קכב, ח; מכיל' דר"י, מס' דויהי, פ' ג; ממ"ר (ווילנא), פר' כז, סי' ח; רש"י עמ"ס תגיגה, דף ז ע"ח, ד"ה מבית רבך. **נושא עון.** שמ' לד, ז. **מלטנו.** ע"פ תה' מח, ג. **מתלאה.** ע"פ תיכ' ג, ה. **ומכל רוח נכאה.** ע"פ מש' יח, יד. **סמוך.** ע"פ תה' לז, יח; קיט, קטז. **סמוך... כחסדך.** ע"פ מדת"כ (בובר), מז' ט, סי' ג (פט, ג); ילקו"ש תה', רמז תתמ, ד"ה מסכיל לאיתן. **נאמנו.** ע"פ יפט' ח, כו; תה' קח, ו. **לעם יודעי סודיך.** ע"פ תה' לו, יח. **עמה נח.** ע"פ תה' ד, ג. **לחישות.** ע"פ יפט' כו, טז. **ויאר כל מעקשות.** ע"פ יפט' מב, טז; מיכ' ג, ט. **והצילנו מכל גזרות קשות.** ע"פ תיכ' זוטא (בובר), פר' ח, סוף סי' מג; ירושלמי תענית פ"ד, ה"ז. **פלוילנו.** ע"פ תה' קו, ל. **פלוילנו לפניך יערב.** ע"פ תה' קד, לד. **מושיע ורב.** ע"פ יפט' סג, ח. **וחשכנו מיום קרב.** ע"פ תיו' לח, כג.

צַוֵּה יְשׁוּעוֹת יַעֲקֹב· וְהָסֵר מֵנּוּ לֵב הֶעָקֹב· וְשֵׂם חָדָשׁ לָנוּ תִּקֹּב· אַתָּה כָּרַחוּם סְלַח־לָנוּ:

קוֹוֵיךְ אַל־יֵבוֹשׁוּ· וּפְאֵרָם כְּאָז יִלְבָּשׁוּ· וּמִכָּל־כְּאֵב יְחַבָּשׁוּ· אַתָּה כָּרַחוּם סְלַח־לָנוּ:

רַחֲמֶיךָ מֵנּוּ לֹא־תִכְלָא· וְאַל־יֶאֱרַע בָּנוּ תַּקָּלָה· וְרַפְאֵנוּ מִכָּל־מַחֲלָה· אַתָּה כָּרַחוּם סְלַח־לָנוּ:

שִׁמְךָ אַל־יַנִּיחֵנוּ· נִקְרָאֶךָ וְאַתָּה תַּעֲנֵנוּ· וּלְמַעַנְךָ תָּאִיר עֵינֵינוּ· אַתָּה כָּרַחוּם סְלַח־לָנוּ:

תַּאֲזִין תְּפִלָּתֵנוּ· תְּקַדֵּמְךָ תְּחִנָּתֵנוּ· תִּשְׁמַע שַׁוְּעָתֵנוּ· אַתָּה כָּרַחוּם סְלַח־לָנוּ:

ים מוסיפים (לפי מנהג ק״ק רומה ומילאנו):

וּבְכֵן וּלְךָ הַכֹּל יַכְתִּירוּ· וּבְכֵן לְנוֹרָא עֲלֵיהֶם בְּיִרְאָה יַעֲרִיצוּ·

וּבְכֵן נַאֲדִ֫יר֥ךָ אֱלֹהֵינוּ· וְהוּא רַחוּם יְכַפֵּר עָוֹן·

עד כמן.

מקורות

צוה ישועות יעקב. תה׳ מד, ה. **לב העקוב.** ע״פ ירמ׳ יז, ט. **ושם חדש לנו תקוב.** ע״פ יש׳ סה, ג. **קוויך אל יבושו.** ע״פ תה׳ כה, ג. **ופארם כאז ילבשו.** ע״פ יחז׳ כד, יז; יש׳ סא, ג. **ומכל כאב יחבשו.** ע״פ הוש׳ ו, א; איוב ה, יח. **רחמיך ממנו אל תכלא.** ע״פ תה׳ מ, יב. **ואל יארע בנו תקלה.** ע״פ בבלי ברכות, דף כה ע״ב. **ורפאנו מכל מחלה.** ע״פ שמ׳ כג, כה; ירמ׳ יז, יד. **שמך אל יניחנו.** ע״פ ירמ׳ יד, ט. **נקראך ואתה תעננו.** ע״פ יש׳ סה, כד. **תאיר עינינו.** ע״פ עזר׳ ט, ח. **תאזין תפלתנו.** ע״פ תה׳ יז, ו. **תקדמך תחינתנו.** ע״פ תה׳ פח, יד. **תשמע שועתנו.** ע״פ תה׳ מ, ב. **ככל יכתירו.** ע״פ תה׳ קמב, ח. **לנורא עליהם.** ע״פ נפ׳ ב, יא; תה׳ עו, ח. **כירחם.** ע״פ תה׳ ב, יג. **יערילו.** ע״פ יש׳ כט, כג. **נאדירך.** ע״פ שמ׳ טו, יא. רמז מדש״נ (וירשלמ), פר׳ קדושים, סי׳ ד. **והוא רחום.** תה׳ עח, לח.

ח״נ והערות

רחמיך מנו. כ״ה בכ״י ושד״ל. במח׳ רמ״ו ובולוניא: ׳רחמיך בָּנוּ׳. **בנו תקלה.** כן הניקוד במח׳ רמ״ו, בולוניא וכ״י, אבל במח׳ שד״ל: ׳בנו תָּקָלָה׳. וראו ׳לחם שמים׳, עמ״ס ברכות פ״ב, מ״ב, לענין הניקוד. **ובכן ולך.** פתיחה לפיוט: ״א שת מאז מעונו״, שהיום לא נהוג לאומרו (ע״פ הרב מ״ע הרטום) ולכן לא הובא כאן, אולם הפיוט במלואו מופיע במח׳ הקדומים. בק״ק מילאנו ורומה נהוג לומר רק את הפתיחה המופיעה כאן. **ובכן לנורא.** פתיחה לפיוט: ׳אשר אימתך׳, שהיום לא נהוג לאומרו וכנ״ל (ד״ה ובכן לך). מופיע ג״כ במח׳ האשכנזים. מיוחס ליניי, ראו: פיוטי יניי מהד׳ זולאי, עמ׳ שלג. **ובכן נאדירך.** פתיחה לפיוט: ׳מעשה אלהינו׳, שהיום לא נהוג לאומרו וכנ״ל (ד״ה ובכן לך). מופיע ג״כ במח׳ רומניא ואפ״ם ובמ׳ האשכנזים בהשמטת חרוזי ׳מעשה אנוש׳. **והוא רחום.** פתיחה לפיוט: ׳אמרו לאלהים׳, שהיום לא נהוג לאומרו וכנ״ל (ד״ה ובכן לך). מופיע ג״כ במח׳ האשכנזים.

וּבְכֵן אַךְ חַנּוּן וְרַחוּם אָתָּה׃

לְיוֹשֵׁב תְּהִלּוֹת׃ לְרוֹכֵב עֲרָבוֹת׃ קָדוֹשׁ וּבָרוּךְ׃

אַמִּיצֵי שְׁחָקִים מִמַּעַל׃ וְכָל־צְבָא מַעַל׃ אוֹמְרִים קָדוֹשׁ׃
אֱמוּנֵי אַהֲבָה וְצַמְחֵי רְבָבָה׃ אוֹמְרִים בָּרוּךְ׃
בְּכִתֵי מַלְאָכִים׃ שְׁמוֹ מַמְלִיכִים אוֹמְרִים קָדוֹשׁ׃
בְּנֵי בְחוּרֵי בְרִית׃ לְזוֹכֵר הַבְּרִית׃ אוֹמְרִים בָּרוּךְ׃

לְיוֹשֵׁב תְּהִלּוֹת׃ לְרוֹכֵב עֲרָבוֹת׃ קָדוֹשׁ וּבָרוּךְ׃

גְּבוּרֵי כֹחַ׃ לְאַמִּיץ וְשַׁגִּיא כֹּחַ׃ אוֹמְרִים קָדוֹשׁ׃
גְּדוּלֵי צְדָקָה׃ לְנִקְדָּשׁ בִּצְדָקָה׃ אוֹמְרִים בָּרוּךְ׃
דְּמוּת אַרְבַּע פָּנִים׃ לְכָל־צַד פּוֹנִים׃ אוֹמְרִים קָדוֹשׁ׃
דְּגֻלֵּי נְצוּרָה׃ לְעַמָּם בַּצָּרָה׃ אוֹמְרִים בָּרוּךְ׃

לְיוֹשֵׁב תְּהִלּוֹת׃ לְרוֹכֵב עֲרָבוֹת׃ קָדוֹשׁ וּבָרוּךְ׃

הָמוֹן צְבָא הַמָּלָה׃ לְשׁוֹכֵן מַעְלָה׃ אוֹמְרִים קָדוֹשׁ׃
הוֹלְכֵי דֶּרֶךְ תְּמִים׃ לְהַצּוּר תָּמִים׃ אוֹמְרִים בָּרוּךְ׃

ח"ג והערות

ובכן אך חנון. כותרת לפיוט: 'אמיצי שחקים ממעל', בנוי על סדר א־ב כפול, מופיע גם במח' אשכנז (גודלשמידט, כיפור, עמ' 385), ופולין בתפילת מוסף. **חַנּוּן וְרַחוּם.** בכ"י: רַחוּם וְחַנּוּן. **אמיצי שחקים ממעל.** מיוסד ע"ס א"ב כפול. **בְּחוּרֵי ברית.** במח' רוו"ה: 'בְּחוּנֵי ברית', וכ"ה בח"נ בגולדשמידט. **אומרים ברוך.** במח' רמ"ו: 'קדוש וברוך' ללא המילה 'אומרים', וכך בכל סופי הבתים, וכן הוא בגולדשמידט ורוו"ה. וכאן כמח' בולוניא ושד"ל. **גְּדוּלֵי צדקה.** בכ"י: 'גְּדוּלֵי צדקה'. **לְנִקְדָּשׁ בִּצְדָקָה.** בכ"י: 'לְנָחֵשֶׁבֶת צְדָקָה'.

מקורות

חנון ורחום אתה. נחמ' ט, לא. **ליושב תהלות.** ע"פ תה' כב, ד. **לרוכב ערבות.** ע"פ תה' סח, ה. **קדוש.** ע"פ ישע' ו, ג. **וברוך.** ע"פ יחז' ג, יב. **ממיצי שחקים ממעל.** ע"פ מש' ח, כח. **וכל מעל.** ע"פ נחמ' ט, ו; ברייתא דל"ב מידות, לר"י הגלילי, מידה טז. **מאמיני.** ע"פ ש"ב כ, יט; ישע' כו, ב. **מהבה.** ע"פ דב' ז, ז; מלא' ח, ב. **ולמחי רבבה.** ע"פ יחז' טז, ז. **בכתי מלאכים.** ע"פ מדת"כ (בובר), מז' ל, סי' ג (ל, ח). **שמו ממליכים.** ע"פ מדת"כ (וויכס), פר' בלק, סי' יד 'וממליכים להקב"ה'; במדב"ר (וויליגא), פר' כ, סי' כ; בבלי ר"ה, דף לז ע"ב. **בני בחורי ברית.** ע"פ דב' ז, ו; נחמ' ט, ז־ח. **לזוכר הברית.** ע"פ בר' ט, טז; שמ' ב, כד; ויק' כו, מב. **גבורי כח.** תה' קג, כ. **למחין כח.** ע"פ ישע' מ, כו; מיו' ט, ד. **ושגיא כח.** ע"פ מיו' ז, כג. **גדולי צדקה.** ע"פ ישע' מד, יד. **לנקדש בצדקה.** ישע' ה, טז. **דמות מרכבת פניה.** ע"פ יחז' א, ה־ו. **לכל לד פוניה.** ע"פ יחז' א, ט. **דגלי.** ע"פ במ' ב, ג; שה"ש ב, ד; במדב"ר (וויליגא), פר' ב, סי' ג; מדת"כ (בובר), פר' במדבר, סי' יד. **נצורה.** ע"פ דב' לג, י. **לעמם בצרה.** ע"פ תה' לא, טו. **המון צבא המולה.** ע"פ יחז' א, כד. **לשוכן מעלה.** ע"פ דב' לג, כו; ישע' לג, טז; מיו' לא, ג. **הולכי דרך תמיה.** ע"פ תה' קא, ו; מש' כח, יח. **להצור תמיה.** ע"פ דב' לב, ד.

וְרָצִים וְשָׂבִים· טַעַם צוּר מַקְשִׁיבִים· אוֹמְרִים קָדוֹשׁ:
וְחוֹכֵי יְשׁוּעוֹת· וְקוֹוֵי סְלִיחוֹת· אוֹמְרִים בָּרוּךְ:
לְיוֹשֵׁב תְּהִלּוֹת· לְרוֹכֵב עֲרָבוֹת· קָדוֹשׁ וּבָרוּךְ:

זְמִירוֹת רַבּוֹת· זַכֵּי שְׁמֵי עֲרָבוֹת· אוֹמְרִים קָדוֹשׁ:
זֶרַע מַטַּע אֱמֶת· לְאֵל אֱלֹהִים אֱמֶת· אוֹמְרִים בָּרוּךְ:
חַשְׁמַלִּים עַזִּים· לְעוֹשֵׂה חֲזִיזִים· אוֹמְרִים קָדוֹשׁ:
חוֹנִים וְנוֹשְׂאִים· לְמַעֲלֶה נְשִׂיאִים· אוֹמְרִים בָּרוּךְ:
לְיוֹשֵׁב תְּהִלּוֹת· לְרוֹכֵב עֲרָבוֹת· קָדוֹשׁ וּבָרוּךְ:

טַפְסְרֵי מְרוֹמִים· לְרָם עַל־רָמִים· אוֹמְרִים קָדוֹשׁ:
טוֹבוּ אַהֳלָיו· יוֹנָקָיו וְעוֹלָלָיו· אוֹמְרִים בָּרוּךְ:
יְהוֹדוּן הוֹלְכִים· כּוֹרְעִים וּבוֹרְכִים· אוֹמְרִים קָדוֹשׁ:
יְוֹשְׁבֵי אֹהֶל וּמִשְׁכָּן· לְשׁוֹכֵן בְּתוֹכָם· אוֹמְרִים בָּרוּךְ:
לְיוֹשֵׁב תְּהִלּוֹת· לְרוֹכֵב עֲרָבוֹת· קָדוֹשׁ וּבָרוּךְ:

כְּתֵי הֲמוֹנִים· חַיּוֹת וְאוֹפַנִּים· אוֹמְרִים קָדוֹשׁ:
כֶּתֶר נוֹתְנִים· בְּנֵי אֵיתָנִים· אוֹמְרִים בָּרוּךְ:

מקורות

ורגיס ושגיס. ע"פ יחז' ח, יד. **טעם** - פקודת. ע"פ יוכ' ג, ז. **צור מקשיבים.** ע"פ ש"ח טו, כב; ישע' מח, יח. **צור.** ע"פ דב' לב, ד; ש"ב כב, לג. **וחוכי ישועות.** ע"פ ישע' ל, יח. **וקווי סליחות.** ע"פ תה' קל, ד-ה; ב"ר (ווילנא), פר' נח, סי' יד. **זמירות רבות.** ע"פ חיו' לח, ז; תד"א, נוסח ב, פ' מד; בבלי חולין, דף לח ע"ב. **זכי.** ע"פ חיו' טו, טו, רש"י ותרגום. **זרע מטע אמת.** ע"פ ירמ' ב, כא. **לאל מלהיס אמת.** ע"פ ירמ' י, י. **חשמלים.** ע"פ יחז' ח, כז; בבלי חגיגה, דף יג ע"ח. **חשמלים עזים.** ע"פ תה' קג, כ; בבלי שבת, דף פח ע"ח. **לעושה חזיזים.** ע"פ זכ' י, ח. **חונים.** ע"פ במ' יד, טו. **ונושאים.** ע"פ ויק' ג, מא. **מעלה נשיאים.** תה' קלה, ז. **טפסרי.** ע"פ נחו' ג, ח; פסר"ב פ' לח, סי' ד. **לרם על רמיס.** ע"פ מהמ"ד (ווישנסטיין), הלל, עמ' 128. **טובו אהליו.** ע"פ במ' כד, ה. **יונקיו ועולליו.** ע"פ יומ' ג, טז; תה' ח, ג. **יהודון.** תה' סח, יג. **כורעים ובורכים.** ע"פ ישע' מה, כג. **יושבי אוהל.** ע"פ בר' כה, כז. **לשוכן בתוכם.** ע"פ במ' כה, ח. **כתי המוניס.** ע"פ מדה"ס (בובר), מז' ל, סי' ג (ל, ח). רמו תיקוני זוהר, דף לח ע"ב. **חיות.** ע"פ יחז' ח, ה; מובאה הרבה בזח"ל, כגון: ספרי, במ' פר' בהעלותך, פ' קג, ד"ה בזמלה; מדה"ס מז' ל; מש"ט ויק' פ"ח, ד"ה וגילה. **ואופנים.** ע"פ יחז' ח, טו; מובאה הרבה בזח"ל, כגון: מכילתי דר"י, יתרו, מס' דבחודש, פ"ו; תהמ"ד (ווישנסטיין), סיכולת, עמ' 123. **כתר נותנים.** ע"פ תיקוני זוהר, תיקון כח, דף נט ע"ח. **בני איתנים.** ע"פ תה' פט, ט ורש"י בסה רז"ל; בבלי ב"ב,

ח"נ והערות

טעם צור מקשיבים. כ"ה במח' רמ"ו, בולוניא, קד"א, רוו"ה וגולדשמידט. אבל במח' שד"ל נשמטה תיבת "צור". **וחוכי ישועות, וקווי סליחות.** במח' רוו"ה הסדר שונה. **וקווי סליחות.** בקד"א הביא נוסח אחר: "למקים שבועות", וכ"ה בשד"ל בסוגריים. בח"נ בגולדשמידט: "לאל מושעות". **חונים ונושאים.** במח' רוו"ה ובחלק בח"נ בגולדשמידט: "חונים ונוסעים", ע"פ במ' ט, כ. **לשוכן בתוכם.** במח' שד"ל נמצא בסוגריים: "לבניהם שבן", וברוו"ה וגולדשמידט: "לבתוכם שבן".

לַהֲקַת שְׁבִיבִים· אֵשׁ לֶהָבִים· אוֹמְרִים קָדוֹשׁ:
לְמַעֲנוֹ גּוֹי אֶחָד· לְשֵׁם אֵל אֶחָד· אוֹמְרִים בָּרוּךְ:
לְיוֹשֵׁב תְּהִלּוֹת· לְרוֹכֵב עֲרָבוֹת· קָדוֹשׁ וּבָרוּךְ:

מְסוֹכְכִים מְרוֹפְפִים· בַּנְּפִיהֶם מְרַפְרְפִים· אוֹמְרִים קָדוֹשׁ:
מְנַצְּחִים תָּמִיד· בְּכָל־יוֹם תָּמִיד· אוֹמְרִים בָּרוּךְ:
נוֹרָאִים בְּנִפְלָאוֹת· בְּצֶדֶק נוֹרָאוֹת· אוֹמְרִים קָדוֹשׁ:
נְדִיבֵי עַמָּךְ· מְסַלְסְלִים לִשְׁמָךְ· אוֹמְרִים בָּרוּךְ:
לְיוֹשֵׁב תְּהִלּוֹת· לְרוֹכֵב עֲרָבוֹת· קָדוֹשׁ וּבָרוּךְ:

סַלְדֵי בְחִילָה· לְנוֹרָא עֲלִילָה· אוֹמְרִים קָדוֹשׁ:
שְׂרָפִים עוֹמְדִים· מִשְׁתַּחֲוִים וּמוֹדִים· אוֹמְרִים בָּרוּךְ:
עֵינֵיהֶם מְלֵאִים· בְּתַרְשִׁישׁ מְמֻלָּאִים· אוֹמְרִים קָדוֹשׁ:
עוֹנִים בְּמַקְהֲלוֹת· בְּלַחַשׁ וְקוֹלוֹת· אוֹמְרִים בָּרוּךְ:
לְיוֹשֵׁב תְּהִלּוֹת· לְרוֹכֵב עֲרָבוֹת· קָדוֹשׁ וּבָרוּךְ:

ח״נ והערות

לשם אל אֶחָד. בכ״י: ׳לשם אל מְיֻחָד׳, ברוו״ה ובגולדשמידט: הַמְיֻחָד. **מסוככים מרופפים.** במחז״נ: ׳מסוככים מְעוֹפְפִים׳, וכנראה שהוא תיקון כ״י, אך בכמה ח״נ בגולדשמידט, כן נמצא נוסח זה. וכאן כבולוניא, רס״ד ושד״ל. **בַּנְּפִיהֶם מְרַפְרְפִים.** בקד״א מביא נ״א: ׳פְּנֵיהֶם מרפרפים׳. ברוו״ה ובגולדשמידט: ׳בְּכַנְפֵיהֶם מְעוֹפְפִים׳. **מנצחים תָּמִיד.** במחז׳ גולדשמידט: ׳מנצחים לְהַתְמִיד׳. אך בחילופים, ישנם כ״י כבפנים. **מְסַלְסְלִים לשמך.** בקד״א מביא נ״א: ׳מְסַלְּדִים לשמך׳. **סלדי בחילה וכו׳, שרפים עומדים וכו׳.** בכ״י, רוו״ה וגולדשמידט, קודם בא הבית ׳שרפים עומדים׳, ואח״כ סלדי בחילה. **סַלְדֵי בחילה.** כ״ה במחז׳ רמ״ו, בולוניא, קד״א ושד״ל. אך בכ״י, רוו״ה וגולדשמידט: ׳סוֹלְדֵי בחילה׳. **בְּתַרְשִׁישׁ ממלאים.** בכ״י: ׳בְּתַרְשִׁישׁ ממלאים׳, וכ״ה באחד מנוסחי קד״א.

מקורות

סח, כז. **נלחם.** ע״פ ישע׳ כו, טז. **וקולות.** ע״פ תה׳ ג, ה; קמב׳ ב, דף טו ע״ב; ר״ה, דף יז ע״ב; ב״ר (ווילנא), פר׳ נח, סי׳ ט. **להקת.** ז״ח יט, כ. **שביביס. חג להבים** - מלאכי חג. ע״פ תה׳ קד, ד; חיו׳ יח, ה; תד״א, נוסח ב, פרק כד; שמו״ר (ווילנא), פר׳ טו, סי׳ ו. **למענו גוי אחד.** ע״פ דה״ז ח, כח. **אל אחד.** מלא׳ ב, י. **מסוככים.** ע״פ שמ׳ כה, כ; יחז׳ כח, יד. **מרופפים.** ע״פ חיו׳ כו, יח. **כנפיהם מרפרפים.** ע״פ יחז׳ ח, כד-כה. **מנצחים** - מצאתים. ע״פ תה׳ ד, ו; ורד״ק; בבלי פסחים, דף קח ע״ב. **מנצחים וכו׳ יום תמיד.** ע״פ תה׳ קמה, ג; ויק״ר (ווילנא), פר׳ ב, סי׳ ח; מדת״ה (בובר), מז׳ ו, סי׳ ה. **מרגיזים בגפלותם.** ע״פ תה׳ קלט, יד; מכילי דר״י, מס׳ דשירה, פר׳ ה; מדת״ה (בובר), מז׳ קג, סי׳ ה. רמו מדת״נ (ורשא), פר׳ שמיני, סי׳ יב. **בלבך מורגות.** ע״פ תה׳ סה, ו. **נדיבי עמך.** ע״פ שופ׳ ה, ג. **מסלסלים** - מצאתים. ע״פ בחמ״ד (ווירטהיימר) ח״ב, מד׳ סדר רבה דבראשית, סי׳ כח; פהר״ב פ׳ יד, סי ב. **סלדי בחילה.** חיו׳ ו, י. **לנורא עלילה.** ע״פ תה׳ סו, ה. **שרפים עומדים.** ישע׳ ו, ב. **משתחוים ומודים.** ע״פ מדת״נ (בובר), פר׳ ויחי, סי׳ ח; ילקו״ש תורה, רמז קמ, ד״ה ויקרא יעקב. **עיניהם מלאים.** ע״פ יחז׳ ח, יח. **כתרשיש ממולאים.** ע״פ שה״ש ה, יד. **עונים במקהלות.** ע״פ תה׳ סח, כז. **בלחש.** ע״פ ישע׳ כו, טז. **וקולות.** ע״פ תה׳ ג, ה; קמב׳ ב.

פְּנֵיהֶם כַּבְּרָקִים· וּפַז בֶּגֶד פְּאוּרִים· אוֹמְרִים קָדוֹשׁ:
פְּדוּיֵי בִזְרַע מְחֻזָּק· לְגוֹאֲלָם חָזָק· אוֹמְרִים בָּרוּךְ:
צְבָאוֹת שָׁמַיִם· לְרוֹכֵב שָׁמַיִם· אוֹמְרִים קָדוֹשׁ:
צֹאן קָדָשִׁים· מַסַּע קְדוֹשִׁים· אוֹמְרִים בָּרוּךְ:
לְיוֹשֵׁב תְּהִלּוֹת· לְרוֹכֵב עֲרָבוֹת· קָדוֹשׁ וּבָרוּךְ:

קַלִּים לְצוּרָם· רָצִים לְיוֹצְרָם· אוֹמְרִים קָדוֹשׁ:
קְהִלּוֹת יַעֲקֹב· בְּלִי לֵב עָקוֹב· אוֹמְרִים בָּרוּךְ:
רַגְלֵיהֶם מְעֻגָּל· כְּאוֹפַן וְגַלְגַּל· אוֹמְרִים קָדוֹשׁ:
רְצוּיִים לְבוֹרְאָם· לְרָם אֲשֶׁר בְּרָאָם· אוֹמְרִים בָּרוּךְ:
לְיוֹשֵׁב תְּהִלּוֹת· לְרוֹכֵב עֲרָבוֹת· קָדוֹשׁ וּבָרוּךְ:

שׁוֹכְנֵי שַׁדַּי· שְׁנוֹתָם אֵין דַּי· אוֹמְרִים קָדוֹשׁ:
שׁוֹמְרֵי חֻקּוֹקִים· מִצּוֹת וְחֻקִּים· אוֹמְרִים בָּרוּךְ:
תֹּקֶף תַּרְשִׁישִׁים· בַּמָּרוֹם חָשִׁים· אוֹמְרִים קָדוֹשׁ:
תְּמִימִים בְּדַרְכֵיהֶם· בְּמַעֲשֵׂה יְדֵיהֶם· אוֹמְרִים בָּרוּךְ:
לְיוֹשֵׁב תְּהִלּוֹת· לְרוֹכֵב עֲרָבוֹת· קָדוֹשׁ וּבָרוּךְ:

מקורות

פניהם כברקים. ע"פ דניי' י, ו. **ופז בגד פאורים.** ע"פ דניי' י, ה. **פדויי בזרוע מחוזק.** ע"פ דב' ד, לד. **לגואלם חזק.** ע"פ ירמ' נ, לד. **צבאות שמים.** ע"פ נחמ' ט, ו. **לרוכב שמים.** ע"פ דב' לג, כו. **צאן קדשים.** יחז' מ, לח. **מטע קדושים.** ע"פ ישע' ה, ז; עזר' ט, ג; ילקו"ש תורה, רמז תרמה, 'בני ישראל מקרא קדש'. **קלים לצורם.** ע"פ ישע' יח, ב. **קלים... רצים.** ע"פ ש"ב ב, יח; עמ' ג, טו. **רצים ליוצרם.** ע"פ יחז' ח, יד. **קהלות יעקב.** דב' לג, ד. **לב עקוב.** ע"פ ירמ' יז, ט. **רגליהם מעוגל.** רמו יחז' מ, ז. **כאופן וגלגל.** ע"פ שמ' יד, כה ותר"פ; מ"ח ז, ל ותי"ו. **רצויים לבוראם.** ע"פ תה' קמ, יח; קמט, ד. **לרם.** ע"פ ישע' מ, טו. **אשר בראם.** ע"פ תד"א, מוסח ח, פ' לז, ד"ה שבעה ברויות; ב"ר (ווילנא), פר' עח, סי' ח; מש"ט (בובר), פר' ויצלח, פ' לג, סי' ל. **שוכני שדי** - לשון קלר, וכמו בלע שדי, קד"ח. ע"פ תה' פג, ו"ז; בבלי ע"ז, דף ה ע"ח. **שנותם אין די.** ע"פ תה' פג, יח; קמט, ח. **שומרי חקוקים.** ע"פ ויק' יח, ד. **מצות וחקים.** ע"פ דב' ד, מ; נחמ' ט, יג. **תקף תרשישים.** ע"פ יחז' ח, טז; י, ט; תה' קג, כ, ובבלי שבת, דף פח ע"ח. **במרום חשים.** ע"פ בבלי חגיגה, דף יג ריס ע"ב. **תמימים בדרכיהם.** ע"פ יחז' כח, טו; תה' טו, ג; קח, ו. **במעשה ידיהם.** רמו בבלי תענית, דף ה ע"ב; כתובות, דף ה ע"ב.

ח"נ והערות

פניהם כַּבְּרָקִים. בכ"י, רוו"ה וגולדשמידט: 'פניהם כְּבָרָקִים'. **וּפַז בגד.** בפתח, לשון סמיכות. וכ"ה בגולדשמידט. **בגד פְּאוּרִים.** בכ"י: 'בגד מְפוּאָרִים'. **רָצִים ליוצרם.** במח' רוו"ה וגולדשמידט: 'קוֹרְאִים ליוצרם'. **רגליהם מְעֻגָּל, כְּאוֹפַן וְגַלְגַּל.** במח' רוו"ה וגולדשמידט: 'רגליהם כְּעֻגָּל, וְאוֹפַן מִתְגַּלְגֵּל'. **שוכני שדי.** במח' רוו"ה וגולדשמידט: 'שוכני בְּצַל שדי'. **שְׁנוֹתָם אין די.** הקד"א מביא נ"א: 'שְׁנוֹתָיו אין די'. **בְּמַעֲשֵׂה ידיהם.** במח' רוו"ה וגולדשמידט: 'וּבְמַעֲשֵׂה ידיהם'.

יש מדלגים על הפיוט הזה (מנהג ירושלים):

וּבְכֵן תִּתְקַיֵּם לָנֶצַח נְצָחִים:

כִּי־אִמְרָתְךָ לֹא תַפִּיל. כִּי בְרִיתְךָ לֹא תְחַלֵּל: כִּי גְזֵרָתְךָ לֹא תְבַטֵּל. כִּי דְבָרֶיךָ לֹא תְשַׁנֶּה: כִּי הֶגְיוֹנְךָ לֹא תָמִיר. כִּי וָסְתָךְ לֹא תְכַלֶּה: כִּי זִכְרָךְ לֹא תִשְׁכַּח: כִּי חַסְדָךְ לֹא תָסִיר: כִּי טוּבָךְ לֹא תִמְנַע. כִּי יָדָךְ לֹא תִקְצַר: כִּי כְבוֹדָךְ לֹא תְבַזֶּה. כִּי לְמוּדָךְ לֹא תַחְלִיף: כִּי מְנָהָגְךָ לֹא תַעֲבִיר. כִּי נִצְחָךְ לֹא תַמְעִיט: כִּי סְגֻלָּתְךָ לֹא תְאַבֵּד. כִּי עֲנָוָתְךָ לֹא תַעֲזֹב: כִּי פְעֻלָּתְךָ לֹא תַרְפֶּה. כִּי צִדְקָתְךָ לֹא תַגִּיחַ: כִּי קְרֻבָתְךָ לֹא תַרְחִיק. כִּי רַחֲמֶיךָ לֹא־תִכְלָא: כִּי שִׁבְחָךְ לֹא תַשְׁבִּית. כִּי תִפְאַרְתְךָ לֹא תַתִּים:

עד כמן.

וּבְכֵן אַךְ חַנּוּן אַתָּה וְרַחוּם לְכָל־פֹּעַל:

ח״נ והערות

ובכן תתקים. פתיחה לפיוט ׳כי אמרתך לא תפיל׳, בנוי על סדר א״ב, ואיננו במנהג אחר. מחברו יניי, בן עשרים וחמש חרוזים. ראו: פיוטי יניי, מהד׳ מנחם זולאי, עמ׳ שלג. הרב מ״ע הרטום, בחוברת המנהג, כתב שבירושלים אין אומרים פיוט זה. **תִּתְקַיֵּם לנצח.** במחז׳ רמ״ו, בולוניא וכ״י: ׳תִּתְקַיֵּם לנצח׳, אלא שניקדו קמ״ץ תחת הפתח. **דְבָרֶיךָ לֹא תשנה.** במחז׳ רמ״ו, בולוניא וכ״י: ׳דְּבָרְךָ לֹא תשנה׳. **וָסְתָךְ לֹא תכלה.** כ״ה במחז׳ רמ״ו, רס״ד וקד״א, ודומה לזה בכ״י. בבולוניא: ׳יְשִׁיחָךְ לֹא תכלה׳, ובשד״ל: ׳יְשִׁיחָךְ לֹא תכלה׳. **כבודך לא תְבַזֶּה.** במחז׳ רמ״ו, רס״ד וכ״י: ׳כבודך לא תִבְזֶה׳. **עֲנָוָתְךָ לֹא תעזב.** כ״ה במחז׳ שד״ל וכ״י. ברמ״ו, בולוניא ורס״ד: ׳עֲנוּתְךָ לא תעזב׳. **פעלתך לא תַרְפֶּה.** במחז׳ רמ״ו, בולוניא, רס״ד, שד״ל וכ״י: ׳פעלתך לא תַרְפֶּה׳. אך בכ״י, נראה שהנוסח המקורי היה בפ״א כבפנים, וראו קד״א. **שִׁבְחָךְ לֹא תשבית.** במחז׳ רמ״ו וכ״י: ׳שִׁבְחָךְ לא תשבית׳. **ובכן אך חנון.** פתיחה לפיוט ׳אך אומרים לפניך׳, בנוי על סדר א״ב, מופיע בשינויים גם במנהג אשכנז (גולדשמידט, כיפור, עמ׳ 357) ופולין.

מקורות

תתקים לנצח. ע״פ שמ׳ טו, יח; ישע׳ מט, ד; מד, ו; מח, יג; תה׳ ג, ח־ב. **לנצח נלחים.** ישע׳ לד, י. **כי אמרתך לא תפיל.** ע״פ יהו׳ כג, יד; מ״ח ח, טו; מ״ב י, י. **בריתך לא תחלל.** ע״פ תה׳ פט, לה; ב״ר (ווילנא), פר׳ טו, סי׳ ח; מדת״נ (בובר), פר׳ ויחי, סי׳ מ. **גזרתך לא תבטל.** ע״פ רות רבה (ווילנא), פר׳ ג, סי׳ ג; קה״ר רבה (ווילנא), פר׳ ט, סי׳ ג. **דבריך לא תשנה.** ע״פ תה׳ פט, לה. **כי הגיונך לא תמיר.** ע״פ מש׳ ח, ז. **וסתך לא תכלה** - מנהג הטוב לא תכלה, קד״ח. ע״פ מיכ׳ ג, כב; מ״ח יז, יד. מגל׳ ג, ו; ספרי דב׳, פר׳ האזינו, פ׳ שו, ד״ה עתידה כנסת; מתע״ד פ׳ לג, פ״ח. **זכרך לא תשכח.** ע״פ תה׳ קב, יג; קלה, יג. **חסדך לא תסיר.** ע״פ ש״ב ז, טו; תה׳ פט, לד. **טובך לא תמנע.** ע״פ מש׳ ג, כז. **כי ידך לא תקלה.** ע״פ ישע׳ נט, א. **כבודך לא תבזה.** ע״פ ש״ח ג, ה; ישע׳ מב, ח; מח, יא. **למודך לא תחליף.** ע״פ ש״ח טו, כט; מדת״ה (בובר), מז׳ יג, סי׳ ח. **מנהגך.** ע״פ מ״ב טו, כ. **נחך** - לשון כח, קד״ח. ע״פ ירמ׳ לב, יח. **סגולתך.** ע״פ שמ׳ יט, ה. **סגלתך לא תחבל.** ע״פ עמ׳ ט, ת. **עמותך לא תעזוב.** ע״פ תה׳ יח, לו; שמו״ר (ווילנא), פר׳ מא, סי׳ ד; מדת״נ (בובר), פר׳ בראשית, סי׳ ד. **פעלתך לא תרפה.** ע״פ ישע׳ מג, יג; תה׳ ט, יח; כח, ה. **לדקתך לא תגיח.** ע״פ ישע׳ נא, ח; תה׳ קיט, קמב; איוב ח, ט וילקו״ש רמז תתקז. **קרנתך.** ע״פ ישע׳ נח, ג; תה׳ עג, כח. **לא תרחיק.** ע״פ תה׳ לח, כב. **רחמיך לא תכלא.** ע״פ תה׳ מ, יב. **שבחך לא תשבית.** ע״פ תה׳ קיג, ג; קמה, כא. **תפארתך לא תתים.** ע״פ תה׳ עט, ח. **חנון אתה.** ע״פ יונ׳ ד, ב. **ורחום לכל פעל.** ע״פ תה׳ קמה, ט.

לפי מנהג ק״ק רומה ומילמו מלגיס על פיוט זה:

אַךְ אוֹמְרִים לְפָנֶיךָ׃ חַנּוּן וְרַחוּם לְכָל־פֹּעַל׃
אַךְ בָּאִים וּמִשְׁתַּחֲוִים לְפָנֶיךָ׃ כִּי אַתָּה רַחוּם לְכָל־פֹּעַל׃

אַךְ גָּשִׁים בִּתְחִנָּה לְפָנֶיךָ׃ חַנּוּן וְרַחוּם לְכָל־פֹּעַל׃
אַךְ דּוֹרְשִׁים בְּדָתְךָ יוֹמָם וָלַיְלָה׃ כִּי אַתָּה רַחוּם לְכָל־פֹּעַל׃

אַךְ הוֹגִים בְּהַלֵּל וּבְתִשְׁבָּחוֹת לְפָנֶיךָ׃ חַנּוּן וְרַחוּם לְכָל־פֹּעַל׃
אַךְ וְאוֹמְרִים סְלַח־נָא לַעֲוֹנוֹתֵינוּ׃ כִּי אַתָּה רַחוּם לְכָל־פֹּעַל׃

אַךְ זוֹעֲקִים בִּתְפִלָּה וּבְתַחֲנוּן לְפָנֶיךָ׃ חַנּוּן וְרַחוּם לְכָל־פֹּעַל׃
אַךְ חוֹקְרִים סוֹד בְּרִיָּתְךָ׃ כִּי אֵין בְּלָתֶךָ׃ כִּי אַתָּה רַחוּם לְכָל־פֹּעַל׃

אַךְ טוֹעֲנִים שְׁמַע יִשְׂרָאֵל׃ כִּי אֵין כָּאֵל׃ חַנּוּן וְרַחוּם לְכָל־פֹּעַל׃
אַךְ יוֹדְעִים שֵׁם הַמְפֹרָשׁ׃ וּבְפִיהֶם יִתְפָּרַשׁ׃ כִּי אַתָּה רַחוּם לְכָל־פֹּעַל׃

אַךְ כֻּלָּם הַיּוֹם כְּמַלְאָכִים׃ וּקְדֻשָּׁה לְפָנֶיךָ עוֹרְכִים׃
חַנּוּן וְרַחוּם לְכָל־פֹּעַל׃
אַךְ לְבוּשֵׁיהֶם נְקִיִּים׃ וְכֻלָּם צָמִים וּמִתְעַנִּים׃ כִּי אַתָּה רַחוּם לְכָל־פֹּעַל׃

מקורות

מומרים לפניך. ע״פ דני׳ ט, יח. **בחים ומשתחוים לפניך.** ע״פ תה׳ נה, ו. **בתחנה לפניך.** ע״פ דני׳ ט, יח. **דורשים בדתך.** ע״פ עזר׳ ז, י. **בדתך.** ע״פ עזר׳ ז, יד. **יומם ולילה.** ע״פ יהו׳ א, ח. **הוגים.** ע״פ יסע׳ לח, יד. **בהלל ובתשבחות.** ע״פ תה׳ קו, מז־מח; ילקו״ש תה׳, רמז תתמ; תהמ״ד (פייזענטיין), מעשה בראשית, עמ׳ 315. **סלח נא לעוונותינו.** ע״פ במ׳ יד, יט; תה׳ כה, יח. **זועקים בתפלה.** ע״פ תה׳ קמב, ג; מדה״ג (בובר), פר׳ ואתחנן, סי׳ ג; במד״ר (ווילנא), פר׳ לח, סי׳ ד. **בתפלה ובתחנון.** ע״פ מ״ח ח, כח; דני׳ ט, ג. **חוקרים.** ע״פ יסע׳ מ, כח; תה׳ קמה, ג; איו׳ לב, יח. **סוד בריתך.** ע״פ תה׳ כה, יד. **כי אין בלתך.** ע״פ ש״ח ב, ג. **טוענים - לשון טוען ומטען, שעניו עריכת דברים, רוו״ה. ע״פ בבלי ב״ב, דף כח ע״ב. שמע ישראל.** דב׳ ו, ד. **כי אין כאל.** ע״פ דב׳ לג, כו. **אך יודעים שם המפרש.** ע״פ בבלי קידושין, דף עא ע״ב; מדה״ם (בובר), מז, לח, סי׳ ג; במדב״ר (ווילנא), פר׳ יג, סי׳ ג; תוה״ג, מס׳ חגיגה, עמ׳ 22. **כולם היום כמלאכים.** פדר״ח פ׳ מה. **וקדושה לפניך שרפים.** ע״פ בבלי ברכות, דף כא ע״ב, ע״פ ויק׳ כב, לב. **לבושיהם נקיים.** בבלי שבת, דף קיט ע״ב, ע״פ יסע׳ נח, יג; ויק״ר (מרגליות), פר׳ בחר, פר׳ לד, סי׳ עז; פסז״ו פר׳ אמור, דף סו ע״ב. **צמים ומתענים.** ע״פ ויק׳ עז, כט; בבלי יומא, דף עד ע״ב.

ח״נ והערות

אך אומרים לפניך. מיוסד ע״ס א״ב. המילה ״אך״ הפותחת כל אות מן הא״ב, בגימטריה 21 המקבילה לשם ״אהיה״ (שמ׳ ג יד). **אומרים לפניך.** במח׳ רוו״ה וגולדשמידט: ׳אומרים בְּחֵן לפניך׳. **כי אתה רחום לכל פעל.** במח׳ רמ״ו: ׳כי רחום אתה לכל־פועל׳, ורק בשורות הראשונות, אבל אח״כ ׳אתה רחום׳, וכ״ה בשאר הנוסחאות. וכאן כמח׳ בולוניא ושד״ל. **גָּשִׁים בתחנה.** בכ״י: ׳גּוֹעִים בתחנה׳, וכ״ה בנ״א בקד״א ובאחד מהחילופים שבגולדשמידט. **לעוונותינו.** במח׳ רמ״ו, כ״י, רוו״ה וגולדשמידט: ׳לַעֲוֹנֵינוּ לְפָנֶיךָ׳, וכאן כמח׳ בולוניא ושד״ל. **כי אין כא׳.** במח׳ רמ״ו בתוספת המילה: ׳לפניך׳, וכאן כמח׳ בולוניא ושד״ל. **צמים ומתענים.** במח׳ רמ״ו וכ״י נוסף: ״צמים ומתענים לְפָנֶיךָ׳, וכאן כבולוניא ושד״ל.

אַךְ מַעֲשֵׂיהֶם מַגִּידִים· וְחַטָּאֵיהֶם בְּפִיהֶם מְתַנִּים· סְלַח־נָא עֲוֹנִים· חַנּוּן וְרַחוּם לְכָל־פֹּעַל:

אַךְ נִקְרָאִים הַיּוֹם· סָלַחְתִּי לָכֶם הַיּוֹם· וּטְהַרְתֶּם הַיּוֹם· כִּי אַתָּה רַחוּם לְכָל־פֹּעַל:

אַךְ סְפוּרִים כְּחוֹל הַיָּם· עֲוֹנוֹתֵיהֶם תַּשְׁלִיךְ בִּמְצוּלוֹת יָם· כִּי שָׁפְכוּ לֵב כַּיָּם· חַנּוּן וְרַחוּם לְכָל־פֹּעַל:

אַךְ עֲוֹנִים אַרְבַּע קְדֻשׁוֹת לְפָנֶיךָ· חוֹקֵר כְּלָיוֹת· יוֹדֵעַ כָּל־נִסְתָּרוֹת· כִּי אַתָּה רַחוּם לְכָל־פֹּעַל:

אַךְ פָּקְדֵם לְחַיִּים· וְטַהֲרֵם בְּמַיִם טְהוֹרִים· מְקוֹרוֹ מַיִם חַיִּים· חַנּוּן וְרַחוּם לְכָל־פֹּעַל:

אַךְ צוֹעֲקִים אָנָּא אֵל נָא סְלַח־נָא· וְחַטְּאָ כַּפָּר־נָא· לַעֲדַת מִי מָנָה· כִּי אַתָּה רַחוּם לְכָל־פֹּעַל:

אַךְ קוֹלָם בְּרַעַשׁ מַרְעִישִׁים· קָדָוֹשׁ קָדֻושׁ קָדוֹשׁ קוֹרְאִים· אָבוֹת וּבָנִים· חַנּוּן וְרַחוּם לְכָל־פֹּעַל:

אַךְ רִאשׁוֹן וְאַחֲרוֹן אַתָּה· חַנּוּן וְרַחוּם אַתָּה· לְמַעֲנְךָ עֲשֵׂה עַתָּה· כִּי אַתָּה רַחוּם לְכָל־פֹּעַל:

ח״נ והערות

וטהרתם היום. במח׳ גולדשמידט: ׳וטהרתם לְפָנַי היום׳. **ברעש מרעישים.** כ״ה במח׳ שד״ל, כ״י, רוו״ה וגולדשמידט. במח׳ רמ״ו ובולוניא, חסרה המילה: ׳בְּרַעַשׁ׳. **קדוש קוראים.** כ״ה במח׳ בולוניא, שד״ל, כ״י, רוו״ה וגולדשמידט. במח׳ רמ״ו חסרה המילה: ׳קוראים׳. **אבות ובנים.** במח׳ רמ״ו וכ״י נוספה המילה: ׳לְפָנֶיךָ׳, וכאן במח׳ בולוניא, שד״ל, רוו״ה וגולדשמידט.

מקורות

מעשיהם מגידים וכו׳. ע״פ ויק׳ טז, כא; בבלי יומא, דף פז ע״ב. **וחטאיהם בפיהם מתנים.** ע״פ במ׳ ה, ז. **מתנים.** ע״פ שופ׳ ה, יא ורד״ק. **סלח נא.** ע״פ במ׳ יד, יט. **נקראים היום.** ע״פ מס׳ ד, יא; שע״ת לר׳ יונה, שער ב, סי׳ יד. **סלחתי... וטהרתם היום.** ע״פ ויק׳ טז, ל. **ספורים כחול היום.** ע״פ בר׳ לב, יג; מ״ג ג, ח. **עוונותיהם תשליך במצולות ים.** ע״פ מיכ׳ ז, יט. **כי שפכו לב כים.** ע״פ איכ׳ ב, יט. **חוקר כליות.** ע״פ ירמ׳ יז, י. **יודע כל נסתרות.** ע״פ דב׳ לא, כא; כה; דני׳ ב, כג; פסחי״ב פ״ח, סי׳ ג. **פקדם לחיים.** ע״פ יבע׳ ד, ג. **וטהרם במים טהוריים.** ע״פ יחז׳ לו, כה. **מקור מים חיים.** ירמ׳ ב, יג. **חנון ורחום אתה.** ע״פ בבלי יומא, דף פו ע״ב; ת״ז ז, ח; תה׳ לד, יח. **סלח נא.** במ׳ יד, יט. **וחטאת כפר נא.** ע״פ בבלי יומא, דף לה ע״ב. **מי מנה.** במ׳ כג, י. **קולם ברעש מרעישים.** ע״פ יחז׳ ג, יב־יג; יבע׳ ו, ג־ד. **קדוש קוראים.** ע״פ יבע׳ ו, ג. **אבות ובנים.** ע״פ ירמ׳ ו, כא. **אתה ראשון ואתה אחרון אתה.** ע״פ יבע׳ מא, ד; מד, ו; מח, יב. **חנון ורחום אתה.** נחמ׳ ט, לא. **למענך עשה.** ע״פ יבע׳ מח, ט ופסו׳ יא; דני׳ ט, יט.

אַךְ שְׁמַע נָא אֶת־תְּפִלָּתֵנוּ· בְּקָרְאֵנוּ אֵלֶיךָ עֲנֵנוּ· אֱלֹהֵי צִדְקֵנוּ·
חַנּוּן וְרַחוּם לְכָל־פֹּעַל:
אַךְ תּוֹלִים לְךָ עֵינֵיהֶם· עָנֵם וּשְׁמַע תְּפִלּוֹתֵיהֶם· סְלַח־נָא
לַעֲוֹנוֹתֵיהֶם· כִּי אַתָּה רַחוּם לְכָל־פֹּעַל:

יש מלגיס על פיוט זה (מנהג ירושלים):

בְּקֶצֶף לֹא תִשְׁפֹּט· בְּזַעַם בַּל־תָּרִיב·

בְּאֶנֶף לֹא תַאֲנִיפֵנוּ· בְּבַהַל לֹא תְבַלְּעֵנוּ: בְּגֹעַל לֹא תַגְעִילֵנוּ· בְּדֶבֶר לֹא תַדְחִיפֵנוּ:

בְּהֶבֶל לֹא תַהֲבִילֵנוּ· בְּוֹכַח לֹא תְוַכְּחֵנוּ: בְּזַעַם לֹא תַזְעִיפֵנוּ·
בְּחָרוֹן לֹא תְחַבְּלֵנוּ: בְּטֹמוֹן לֹא תַטְמִינֵנוּ· בְּיֶקֶשׁ לֹא תְיַחֲתֵנוּ:
בְּכַעַס לֹא תְכַלֵּנוּ· בְּלַעַג לֹא תְלַפְּתֵנוּ: בְּמִשְׁפָּט לֹא תְמַנֵּנוּ·
בְּנֶגַע לֹא תְנַעֲרֵנוּ: בְּסַעַר לֹא תְסוֹפֵנוּ· בְּעָוֹן לֹא תְעַלְּפֵנוּ:
בְּפַחַד לֹא תַפְחִידֵנוּ· בְּצָרָה לֹא תַצְמִיתֵנוּ: בְּקָלוֹן לֹא

מקורות

שמע נא וכו׳ אלהי צדקנו. ע״פ תה׳ ד, ב. **תוליס לך עיניהם.** ע״פ תה׳ קכג, ב. **ענם.** ע״פ תה׳ כ, י. **ושמע תפלותיהם.** ע״פ תה׳ ד, ב ועוד. **סלח נא לעוונותיהם.** ע״פ במ׳ יד, יט. **בקצף לא תשפוט.** ע״פ תה׳ לח, ב. **לא תשפט.** ע״פ תה׳ קמג, ב. **בזעם.** ע״פ תה׳ קב, יא; לח, ב. **כל תריב.** ע״פ יעז׳ נז, טז; תה׳ קג, ט. **באנף לא תאניפנו.** ע״פ יעז׳ יב, ו; תה׳ עט, ה. **בבהל.** ע״פ דני׳ ב, כה. **לא תבלענו.** ע״פ תה׳ כח, י. **בגעל.** ע״פ יחז׳ טז, ה. **לא תגעילנו.** ע״פ ויק׳ כו, מד. **בדבר.** ע״פ תה׳ לח, ג. **תדחיפנו.** ע״פ תה׳ ח, יד. **בהבל לא תהבילנו.** ע״פ איוב כז, יב. **בוכח** - לשון יסוריס. ע״פ תה׳ ו, ב; ב״ב ז, יד. **בזעם.** ע״פ נחו׳ ו, ו. **תזעיפנו.** ע״פ מיכ׳ ז, ט. **בחרון.** ע״פ שמ׳ לב, יב. **תחבלנו.** ע״פ קה׳ ה, ה. **בטמון לא תטיפנו.** רלו״ז קד״ח ע״פ מצ׳ לחנות פ״ב, מ״ו, ותר״ס שמ׳ יח, ד. **ביקש.** ע״פ תה׳ קמא, ט. **תיחתנו.** ע״פ יעז׳ כו, מד; ירמ׳ ה, יח; נחמ׳ ט, לח. **בכעס.** ע״פ מ״ח טו, ל. **לא תכלנו.** ע״פ ויק׳ כו, מד; ירמ׳ ה, יח; נחמ׳ ט, לח. **בלעג.** ע״פ תה׳ מד, יד; עט, ד. **תלפתנו.** מלשון ״ולפתו תרחות״, איוב ו, יח, כפי רס״ע ורלב״ג. **במשפט.** ע״פ תה׳ קמג, ב. **לא תמננו** - לא תביא במנין מעשיו הרעים, קד״ח. ע״פ עזר׳ ט, ו; בבלי יומא, דף פז ע״ב. **בנגף.** ע״פ במ׳ ח, יט. **לא תנערנו.** ע״פ איוב לח, יג; נחמ׳ ה, יג. **בסער.** ע״פ עמ׳ ח, יד. **לא תסופנו.** ע״פ במ׳ טו, כו. **בעון.** ע״פ תה׳ לח, יח. **תעלפנו.** ע״פ יעז׳ נח, כ. **בפחד לא תפחידנו.** ע״פ תה׳ יד, ה; איוב ג, כה. **בצרה.** ע״פ תה׳ ט, י; נחמ׳ ט, כז. **תצמיתנו.** ע״פ תה׳ לד, כב. **בקלון.** ע״פ נחו׳ ג, ה. **לא תקלענו.** ע״פ ירמ׳ י, יח.

ח״נ והערות

את תפלתנו. במח׳ רמ״ו ובולוניא חסרה המילה ׳את׳, וכאן כמח׳ שד״ל. **אלהי צדקנו.** במח׳ רמ״ו ובולוניא ליתא המילים: ׳אֱלֹהֵי צִדְקֵנוּ׳. בבולוניא במקום מילים אלו כתוב: ׳סְלַח נָא לַעֲוֹנוֹתֵיהֶם׳, בכ״י: ׳חוּשָׁה לְעֶזְרָתֵינוּ׳. והנוסח כאן כמח׳ שד״ל. **תולים לך.** במח׳ רמ״ו ובולוניא: ׳תולים לְךָ׳. **בקצף לא תשפט.** פתיחה לפיוט: ׳בְּאֶנֶף לֹא תַאֲנִיפֵנוּ׳, בנוי על סדר א״ב כפול. פיוט זה איננו במנהג אחר, ובמח׳ גולדשמידט נמצא רק הכותרת, וכן במח׳ רומניא, דף שדמ, ריש ע״א. הרב מ״ע הרטום, בחוברת המנהג, כתב שבירושלים אין אומרים פיוט זה. **בְּגֹעַל לא תגעילנו.** במח׳ רמ״ו, בולוניא, שד״ל וכ״י: ׳בְּגֹעַל לֹא תגעילנו׳. **בְּזַעַם לא.** בכ״י: ׳בְּזַעַף לֹא׳. **לא תְעַלְּפֵנוּ.** בכ״י: ׳לֹא תְעַלְּפֵנוּ׳. **לא תַצְמִיתֵנוּ.** כ״ה במח׳ רמ״ו, בולוניא, קד״א וכ״י. במח׳ שד״ל: ׳לֹא תַצְמִידֵנוּ׳.

תְּקַבְּלֵנוּ· בְּרֹגֶז לֹא תְרִיבֵנוּ: בְּשׁוֹד לֹא תְשִׁטְפֵנוּ· בְּתַעַב לֹא תַתְכִּיפֵנוּ:

וְשַׂרְפֵי־קֹדֶשׁ יוֹדְעֵי טוּבָךְ:

הַמַּכְבִּירִים אֶת־הֲמוֹן רַחֲמֶיךָ· הַמַּכְבִּירִים תְּהִלּוֹת תַּעֲצוּמֶיךָ:
הַמַּכְבִּירִים שִׁנּוּן שְׁמֶךָ· הַמַּכְבִּירִים רֹב רַחֲמֶיךָ:
הַמַּכְבִּירִים קְשֻׁט קִיּוּמֶךָ· הַמַּכְבִּירִים עֶדֶק צִיּוּמֶךָ:
הַמַּכְבִּירִים פְּרוּשׁ פְּעָמֶיךָ· הַמַּכְבִּירִים עֹז עוֹלָמֶךָ:
הַמַּכְבִּירִים שֶׁכֶל סִיּוּמֶיךָ· הַמַּכְבִּירִים נִצּוּחַ נָעִימֶיךָ:
הַמַּכְבִּירִים מָלֵל מַנְעִימֶיךָ· הַמַּכְבִּירִים לְהוֹדוֹת לְשִׁמְךָ:
הַמַּכְבִּירִים כְּנִשּׁוּאֵי כְמֵרַחֲמֶיךָ· הַמַּכְבִּירִים יָשָׁר יְמִינֶךָ:
הַמַּכְבִּירִים טוּב טְעָמֶיךָ· הַמַּכְבִּירִים חֶקֶר חִכּוּמֶיךָ:
הַמַּכְבִּירִים זֵיל זְרוֹמֶיךָ· הַמַּכְבִּירִים וֶתֶק וְנוֹאֲמֶךָ:
הַמַּכְבִּירִים הֶגְיוֹן הַמַּנְעִימֶיךָ· הַמַּכְבִּירִים דִּיּוּן דּוֹבְרֶיךָ:
הַמַּכְבִּירִים גִּיל גְּשׁוּמֶיךָ· הַמַּכְבִּירִים בְּהִתְאַפְּקָךְ בְּרַחֲמֶיךָ:
הַמַּכְבִּירִים אֱלֹהֵי אֲרוֹמְמֶךָ:

ח״נ והערות

ושרפי קדש. פתיחה לפיוט: ׳הַמַּכְבִּירִים אֶת־הֲמוֹן רַחֲמֶיךָ׳, בנוי על סדר תשר״ק. פיוט זה נמצא גם במנהג רומניא, דף שדמ ע״א. **שֶׁכֶל סִיּוּמֶיךָ.** במח׳ רומניא: ׳סֵכֶל סיומיך׳. **נִצּוּחַ נָעִימֶיךָ.** במח׳ רומניא: ׳עֻצַּח נוֹעֲמֶיךָ׳. **מָלֵל מַנְעִימֶיךָ.** במח׳ רומניא ובכ״י: ׳מְלוּל מנעימיך׳. **כְּנִשּׁוּאֵי כְמֵרַחֲמֶיךָ.** בכ״י: ׳כנשואי בְּרַחֲמֶיךָ׳, ובמח׳ רומניא: ׳כנשואי מְרַחֲמֶיךָ׳. **טוּב טְעָמֶיךָ.** כ״ה במח׳ רמ״ו וכ״י ולא כבולוניא. והוא הנכון על משקל ׳שְׁעָרֶיךָ, נְעָלֶיךָ׳, כבמכלול, דף קנא. **דִּיּוּן דּוֹבְרֶיךָ.** במח׳ רומניא: ׳דין דובריך׳. **בְּהִתְאַפְּקָךְ בְּרַחֲמֶיךָ.** במח׳ רומניא ע״פ נבלי סנהדרין, דף כד ע״ב ׳שמעיומין זה לזה בהלכה׳. **להודות לשמך.** ע״פ תה׳ קן, מז; דה״ב טז, לה. **כנשואי כמרחמיך.** ע״פ יבע׳ מו, ג. **ישר ימינך.** ע״פ תה׳ מח, יא; מש׳ ד, יח. **טוב טעמיך.** ע״פ תה׳ קיט, סו. **חקר חכומיך.** ע״פ יבע׳ מ, כח. **זיל זרומיך.** ע״פ תה׳ קמז, יח ויבע׳ כה, ד. **ותק ונואמך** - כמו ׳ותק נואמיך׳, מל׳ ותיקין מהבבים ומדקדקים במלות. ע״פ רש״י ברכות, דף ט ע״ב, ד״ה ותיקין. **הגיון.** ע״פ נבלי כתובות, דף ח ע״ב, ׳דיהא והגדה׳. **דין דובריך** - ר״ל הבעיות התמורות ליברירל׳ בלשון שמחה, כמו: לשוש עליך לעוזב, דב׳ ל, ט, שבון ושמחה ישיגו, יבע׳ לה, י, קד״ח. **גיל.** ע״פ הוש׳ ט, ח; מש׳ כג, כד. **גשומיך.** ע״פ ויק׳ כו, ד. **כהתאפקך ברחמיך.** ע״פ יבע׳ סג, טו. **תלהי מרוממך.** תה׳ קיח, כח.

מקורות

ברגז. ע״פ תצק׳ ג, ג. **לא תריבנו.** ע״פ יבע׳ ג, יג; הוש׳ ד, ח; מיכ׳ ו, ג. **בשוד.** ע״פ ירמ׳ כ, ח, ורמז מלודת ציון. **לא תשטפנו.** ע״פ תה׳ לב, ו; סט, ג. **בתעב.** ע״פ דב׳ ז, כו. **לא תתכיפנו.** רמז קד״ח. **ושרפי קדש.** ע״פ נבלי חגיגה, דף יג ע״ב; תמים״ד (פיוזנצעיין), מעין החכמה, עמ׳ 306. **יודעי טובך.** ע״פ תה׳ קמה, ז. **המכבירים את וכו׳.** מיוסד ע״פ נבלי חגיגה, דף יג ע״ב. **המון רחמיך.** ע״פ יבע׳ סג, טו. **תהלות תעצומיך.** ע״פ תה׳ סח, לו. **שנון שמך.** ע״פ מד׳ תגדה (בובר), ברמבים, פ׳ כו, סי׳ כח. **רוב רחמיך.** תה׳ נח, ג. **קושט קיומך.** ע״פ תה׳ ס, ו ומס״י. **ליומך** - לשון נוסף, קד״ח. ע״פ יבע׳ נח, ו. **פרוש פעמיך.** ע״פ נחמ׳ ח, ח ותה׳ קיט, קלג. **עז עולמך.** ע״פ קה׳ ג, יח. **גלות.** ע״פ תה׳ ד, ח ושוה. **נעימיך.** ע״פ ס״ב כג, ח. **מלל.** ע״פ תה׳ קו, ב. **מנעימיך.**

וּבְכֵן שְׂרָפִים עֹמְדִים מִמַּעַל לוֹ:

אֵילֵי מָרוֹם אוֹמְרִים הִלּוּלוֹ. אוֹפַן וְגַלְגַּל מַבִּיעִים סִלְסוּלוֹ.
בְּאֵימָה וּבִירָאָה מַכְתִּירִים
גְּדֻלּוֹ. שְׂרָפִים עֹמְדִים מִמַּעַל לוֹ.

וֶה־אֵל זֶה שׁוֹאֲלִים. אַיֵּה אֵל אֵלִים. וְכֻלָּם מַעֲרִיצִים וּמַקְדִּישִׁים וּמְהַלְלִים:

גְּדוּדֵי מְעוֹנָה נִצָּבִים יַחַד. גֶּאֶה וְגָבֹהַּ לְיַחֵד לְאֶחָד. דְּמָמָה
דַקָּה רַעַד וָפַחַד. שֵׁשׁ כְּנָפַיִם שֵׁשׁ כְּנָפַיִם לְאֶחָד.

וֶה־אֵל זֶה שׁוֹאֲלִים. אַיֵּה אֵל אֵלִים. וְכֻלָּם מַעֲרִיצִים וּמַקְדִּישִׁים וּמְהַלְלִים:

הַיּוֹשֵׁב יְחִידִי עַל־אוֹפַנָּיו. הָאוֹמֵר דָּבָר דָּבָר עַל־אָפְנָיו. וְחַיּוֹת
מְעוֹפְפוֹת עוֹמְדוֹת לְפָנָיו. בְּשִׁתַּיִם יְכַסֶּה פָּנָיו.

וֶה־אֵל זֶה שׁוֹאֲלִים. אַיֵּה אֵל אֵלִים. וְכֻלָּם מַעֲרִיצִים וּמַקְדִּישִׁים וּמְהַלְלִים:

זְהַר הָרָקִיעַ כְּעֵין חַשְׁמַלָּיו. זִיקִים רָצִים וְשָׁבִים אֵלָיו. חֵיל
שָׂרָף אֵימָה עָלָיו. וּבְשִׁתַּיִם יְכַסֶּה רַגְלָיו.

וֶה־אֵל זֶה שׁוֹאֲלִים. אַיֵּה אֵל אֵלִים. וְכֻלָּם מַעֲרִיצִים וּמַקְדִּישִׁים וּמְהַלְלִים:

טוֹב שׁוֹכֵן עַד עֲלֵיהֶם יְעוֹפֵף. טָהוֹר עֵינַיִם כַּנֶּשֶׁר יָרַחֵף. יְדוֹדוּן
יְכַסֶּה פָּנָיו בְּלִי מִתְרוֹפֵף. וּבְשִׁתַּיִם יְעוֹפֵף.

וֶה־אֵל זֶה שׁוֹאֲלִים. אַיֵּה אֵל אֵלִים. וְכֻלָּם מַעֲרִיצִים וּמַקְדִּישִׁים וּמְהַלְלִים:

מקורות

שרפים עומדים ממעל לו. יסע' ו, ג. **אילי מרום** - מלאכים. ע"פ יסע' כד, כא; מ"ב כד, טו; יחז' יח, יג. **אומרים הילולו.** ע"פ תה' קמח, ב. **אופן וגלגל.** ע"פ יחז' י, יג. **מכתירים סלסולו.** ע"פ תה' סח, ה. **באימה וביראה.** ע"פ ויק"ר (ווילנא), פר' כז, סו' ו. **מכתירים גדלו.** ע"פ תה' קמב, ח. **שרפים עומדים ממעל לו.** יסע' ו, ב. **אל אלים.** ע"פ דני' יא, לו. **מערילים ומקדישים.** ע"פ יסע' כט, כג. **ומהללים.** ע"פ דה"א כט, יג. **גדודי משוה.** ע"פ תיו' כה, ג ודב' לג, כז. **נצבים יחד.** ע"פ יסע' ג, ח. **גאה.** ע"פ שמ' טו, ח. **וגבה.** ע"פ קה' ה, ז. **ליחד לאחד.** ע"פ דב' ו, ד; בבלי ברכות, דף ו ע"ח; פסחים, דף נו ע"ח; ב"ר (ווילנא), פר' כח, סו' ח, ע"פ דני' ח, יג. **דממה דקה.** ע"פ מ"א יט, יב. **רעד ופחד.** ע"פ תיו' ד, יד; תהמ"ד (תיזאבטוין), סיכלות, עמ' 123. **שש כנפים.** יסע' ו, ב. **היושב יחידי.** ע"פ תיו' כג, יג; מכל' מכות פ"ד, מ"ח; שמו"ר (ווילנא), פר' ד, סו' ג. **דבר דבור על אפניו.** מש' כה, יא. **וחיות מעופפות עומדות לפניו.** ע"פ יסע' ו, ב; יחז' ח, יב-יד. **בשתים יכסה פניו.** יסע' ו, ב. **זוהר רקיע.** דני' יב, ג. **כעין חשמלו.** ע"פ יחז' ח, ד. **זיקים רליס ושבים.** ע"פ יחז' ח, יד. **חיל.** ע"פ שמ' טו, יד; תה' מח, ז. **שרף.** ע"פ יסע' ו, ב. **אימה עליו.** ע"פ בר' טו, יב; שמ' טו, טז. **ובשתים יכסה רגליו.** יסע' ו, ב. **טוב.** ע"פ תה' קמה, ט. אחד משבעים שמות של

ח"נ והערות

וכ"י: 'בְּהִתְאַפֵּק ברחמיך'. **ובכן שרפים עמדים.** פתיחה לפיוטי קדם קדושה. **אילי מרום אומרים.** מיוסד ע"ס א"ב כפול (א' ג' ה' וכו'). מופיע גם במנהג אשכנז (גולדשמידט, כיפור, עמ' 388) ופולין במוסף, רומניא דף שדמ ע"ב. לפי מנהג ק"ק רומה לא אומרים פיוט זה. **עליהם יעופף.** קד"א נ"א: 'עליהם יְחוֹפֵף', ע"פ דב' לג, יב. **יְדוֹדון יכסה.** במח' רומניא, רוו"ה

כַּבִּיר כֹּחַ הוּא אֵלִי וֶה׳. כִּי תְפִלַּת עָנִי לֹא תִבְזֶה׳. לָכֵן שְׂרָפִים
מְפָאֲרִים מִזֶּה וּמִזֶּה׳. וְקָרָא זֶה אֶל־זֶה׳.
וֶה־אֶל־וֶה שׁוֹאֲלִים׳. אַיֵּה אֵל אֵלִים׳. וְכֻלָּם מַעֲרִיצִים וּמַקְדִּישִׁים וּמְהַלְלִים׃

מַלְאֲכֵי שָׂרֵת עֲלֵיהֶם נִגְמַר׳. מוֹרָא עֲלֵיהֶם לְקַבֵּל מַאֲמָר׳. נִשָּׂא
וְנַעֲלָה שִׁבְחוֹ לוֹמַר׳. וְקָרָא זֶה אֶל־זֶה׳ וְאָמַר׳.
וֶה־אֶל־וֶה שׁוֹאֲלִים׳. אַיֵּה אֵל אֵלִים׳. וְכֻלָּם מַעֲרִיצִים וּמַקְדִּישִׁים וּמְהַלְלִים׃

שָׂרָף מְכֻנֶּה אֶחָד קָדוֹשׁ׳ סִלּוּד אוֹמֵר לְבָרוּךְ וְקָדוֹשׁ׳ עִיר
וְקַדִּישׁ נִקְרָא קָדוֹשׁ׳ קָדֻּשׁוֹ קָדֵשׁ קָדֹשׁ׳.
וֶה־אֶל־וֶה שׁוֹאֲלִים׳. אַיֵּה אֵל אֵלִים׳. וְכֻלָּם מַעֲרִיצִים וּמַקְדִּישִׁים וּמְהַלְלִים׃

פֶּלֶא נִפְלָא מַפְלִיא פְּלָאוֹת׳ פּוֹעֵל יְשׁוּעוֹת עִזּוּז נוֹרָאוֹת׳ צָגִים
לְפָנָיו מַלְאֲכֵי צְבָאוֹת׳ עוֹנִים וְאוֹמְרִים יְהוָה צְבָאוֹת׳.
וֶה־אֶל־וֶה שׁוֹאֲלִים׳. אַיֵּה אֵל אֵלִים׳. וְכֻלָּם מַעֲרִיצִים וּמַקְדִּישִׁים וּמְהַלְלִים׃

קָדֻּשׁוֹ קָדֵשׁ קָדוֹשׁ קוֹרְאִים בְּעֶרֶץ׳. קַלִּים לָרוּץ עַד־קְצֵה
הָאָרֶץ׳. רָם וְנִשָּׂא הַיּשֵׁב עַל־חוּג הָאָרֶץ׳. כְּבוֹדוֹ מָלֵא כָל־
הָאָרֶץ׳. וֶה־אֶל־וֶה שׁוֹאֲלִים׳. אַיֵּה אֵל אֵלִים׳. וְכֻלָּם מַעֲרִיצִים וּמַקְדִּישִׁים וּמְהַלְלִים׃

ח״נ והערות

וגולדשמידט: יְדוּד יכסה׳, לשון יחיד. וזה מתאים למילת
״יכסה״. **לֹא תִבְזֶה.** בכ״י: ׳לא יִבְזֶה׳. **מְפָאֲרִים מִזֶּה
וּמִזֶּה.** בכ״י: ׳מפארים זֶה מִזֶּה׳. **עֲלֵיהֶם נִגְמַר.** במחז׳
רמ״ז: ׳אוֹתָם נִגְמַר׳, ובקד״א: ׳אוֹתָם נִגְמַר׳. וכאן במחז׳
בולוניא, שד״ל וכ״י. **נִשָּׂא וְנַעֲלָה.** בקד״א: ׳נִרְשָׁם
וְנַעֲלִים׳. **וְנַעֲלָה שִׁבְחוֹ.** במחז׳ רוו״ה וגולדשמידט:
׳וְנַעֲלָם שִׁבְחוֹ׳.

מקורות

הקצ״ה, מד״ז שה״ש (בובר), פר׳ ח, סי׳ ח. **שוכן עד.** ע״פ
יעט מ, טו. **עליסם ישופף.** ע״פ תה׳ יח, יא. **טהור עיניס.**
חבק׳ ח, יד. **כעשר ירקף.** ע״פ דב׳ לג, יא. **ידודון.** תה׳
סח, יג. **יכסה פניו.** יעט ג, ו. **בלי מתרופף.** ע״פ ישע׳
כו, יח. **ובשתיס ישופף.** יעט ו, ג. **כביר כח.** ישע׳ לו, ה.
הוא אלי זה. ע״פ שמ׳ טו, ג. **תפלת עני.** ע״פ תה׳ קב, ח.
לא תבזה. תה׳ נא, יט. **לכן שרפיס מפארים מזה ומזה.** ע״פ
יעט ו, ב־ג. **וקרא זה אל זה.** יעט ו, ג. **מלאכי שרת.** ע״פ
בבלי ג״ב, דף קכ ע״ח; סנהדרין, דף לו ע״ח. **מורא עליהם.**
ע״פ נפ׳ ג, יח; פהר״ג פ׳ כז, סי׳ ד. **נשא.** ע״פ יעט ו, ח. **ונעלה.** ע״פ תה׳ מז, י. **שבחו לומר.** ע״פ תה׳ קמח, ג. **וקרא
זה אל זה.** יעט ו, ג. **שרף.** ע״פ יעט ו, ב. **מכנה מחד קדוש.** ע״פ דני׳ ח, יג. **סלוד.** ע״פ חיו׳ ו, י. **עיר וקדיש.** דני׳
ד, י. **נקרא קדוש.** ע״פ סד״ר סי׳ ל, עמ׳ קעז. **קדוש קדוש קדוש.** יעט ו, ג. **נפלא.** מחד מסבטיס שמות של הקצ״ה, מד״ז
שה״ש (בובר), פר׳ ח, סי׳ ח. **מפליא פלאות.** ע״פ יעט כט, יד; תה׳ קלט, יד. **פועל ישועות.** תה׳ עד, יב. **עזוז נוראות.** ע״פ
תה׳ קמה, ו. **צגיס** - טומדיס. ע״פ זכ׳ ג, ז; שמו״ר (ווילנא), פר׳ כה, סי׳ ג; מד׳ פתרון תורה, פר׳ כי תזריע, עמ׳ 35. **מלאכי
צבאות.** ע״פ תה׳ סח, יג; בבלי שבת, דף פח ע״ב; מכילי׳ דר״י, מס׳ דבחודש, פר׳ ט, ד״ה ויהי העם. **עוניס ואומריס ה׳ צבאות.**
ע״פ בבלי חולין, דף לז ע״ב. **קק״ק קורמיס.** ע״פ יעט ו, ג. **קורמיס בערץ.** ע״פ יעט כט, כג. **קליס לרוץ.** ע״פ קה׳ ט, יח;
יחז׳ ח, יד. **עד קלס המרץ.** ע״פ יעט סב, יח. **רס ונשא.** יעט ו, ח; מז, ט. **היושב על חוג הארץ.** יעט מ, כב. **כבודו
מלוא כל הארץ.** ע״פ במ׳ יד, כח; יעט ו, ג. ולהו שמו״ר (ווילנא), פר׳ ג, סי׳ ו, ע״פ ירמ׳ כג, כד; מד׳ שו״ט (בובר), מז׳ סב,

שְׁנֵאַן רִבּוֹתַיִם אַלְפֵי וְעִוּדוֹ׃ שָׁוִים כַּבָּזָק לְפָאֵר הוֹדוֹ׃ תּוֹלָה
תֵבֵל בְּזֹרַע יָדוֹ׃ מְלֹא כָל־הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ׃
זֶה־אֵל־זֶה שׁוֹאֲלִים׃ אַיֵּה אֵל אֵלִים׃ וְכֻלָּם מַעֲרִיצִים וּמַקְדִּישִׁים וּמְהַלְלִים׃

וּבְכֵן וּלְךָ תַּעֲלֶה קְדֻשָּׁה׃ כִּי־אַתָּה מֶלֶךְ מוֹחֵל וְסוֹלֵחַ׃

מִי־יַעֲרֹךְ אֵלֶיךָ מַעֲנֶה לְסַפֵּר׃ גְּבוּרוֹת רַחֲמֶיךָ לְהַגִּיד
וּלְסַפֵּר׃ אַגִּידָה וַאֲדַבֵּרָה עָצְמוּ מִסַּפֵּר׃
כִּי־אַתָּה צָעֲדִים סוֹפֵר׃ פֶּשַׁע וָעָוֹן מְכַפֵּר׃ וּבְסוּר מִמְּךָ
כָּל־כּוֹפֵר׃ תְּחַכֶּה־לּוֹ לָשׁוּב וּלְהִתְכַּפֵּר׃ לְבִלְתִּי לֵבוּשׁ וּלְהֻחָפֵר׃
כִּי לֹא תַחְפֹּץ בְּמוֹת אֲשֶׁר יָפֵר׃ לָכֵן שַׂמְתָּ עֲשֶׂרֶת יְמֵי שֶׁפֶר׃
לַעֲשׂוֹת בָּם תְּשׁוּבָה מִהְיוֹת לְחֶפֶר׃ וְאִם שָׁב וְחִנֵּן בְּאִמְרֵי
שֶׁפֶר׃ יַעֲמֹד מֵלִיץ וְיָשְׁרוֹ יְסַפֵּר׃ וְתַקְשִׁיב וְתֹאמַר מָצָאתִי
כֹּפֶר׃ וּבְיוֹם הַכִּפּוּרִים מִתְכַּפֵּר׃ כִּי כְשִׁמּוֹ כִּפּוּר כֵּן מְכַפֵּר׃
וּמִכָּל־פְּשָׁעָיו לוֹ תְכַפֵּר׃ וְכָל־חַטָּאָיו תְּדִיחַ וְתָפֵר׃ וְיוּחַק לְחַיִּים

מקורות

סי׳ ג; ולקו״ס תהלים, רמז תתפט. **שמלן רבותיס מלפי.** ע״פ תה׳ סח, יח. **ושודו.** ע״פ שמ׳ כה, כג ושו׳. **שויס כבזק.** ע״פ ישע׳ מ, טו. **תולה תבל.** ע״פ איוב כו, ז. **בזרוע ידו.** ע״פ ישע׳ מ, יב. **תולה תבל.** ע״פ איוב כו, ז. **בזרוע ידו.** ע״פ ילקו״ס תורה, רמז תתקמג, סוף ד״ה בהתחלת תהמ״ד (מיינצטיין), מעשה בראשית, עמ׳ 317. **מלא כל הארץ כבודו.** ישע׳ ו, ג. **מלך מוחל וסולח.** ע״פ תה׳ פו, ה. **מי יערוך מליך.** תה׳ מ, ו. **מעתה לספר.** ע״פ תה׳ עט, יג; מצ׳ טו, ל. **גבורות רחמיך.** ע״פ ישע׳ סג, טו. **מגידה ומדברה.** תה׳ מ, ו. **כי אתה לעדיס סופר.** ע״פ איוב יד, טז. **פשע ועוון מכפר.** ע״פ ישע׳ מד, כב. **וכסור ממך.** ע״פ דני׳ ט, ה. **כל כופר.** ע״פ משל״ת, פר׳ ז, עמ׳ 137, ד״ה מפני מה עשה; ספרא׳ פר׳ אמיני, פר׳ י, פי״ב, סי׳ ד. **תחכה לו לשוב.** ע״פ מלא׳ ג, ז; תה׳ ל, ג. **לשוב ולהתכפר.** ע״פ בבלי פסחים, דף נד ע״ב; ירושלמי תגיגה, פ״ב, ה״ב; רות רבה (ווילנא), פר׳ ו, סי׳ ד. **לבוש ולהחפר.** ע״פ ירמ׳ טו, ט. **כי לא תחפוץ במות.** ע״פ יחז׳ יח, לב. **תשר יפר.** ע״פ בר׳ ח, יד; ירמ׳ יד, כא. **לכן שמת י׳ ימי שפר.** ע״פ ירושלמי ר״ה פ״ח, ה״ג; בבלי ר״ה, דף יח ע״ב; ויק״ר (מרגליות), פר׳ חמור, פר׳ ל, סי׳ ג; פסר״ג פי׳ מ, ד״ה ועשיתם עולה לה׳. **שפר.** ע״פ בר׳ מט, כא. **לעשות כס תשובה מהיות לחפר.** ע״פ בבלי ר״ה, דף יח ע״ב, ״הכא מוחלין לו עב וכו׳, הין מוחלין לו״. **לחפר.** ע״פ ירמ׳ טו, ט. **ומס עב וחנן.** ע״פ ירושלמי תעניות, פ״ב, ה״ח, ע״פ דה״ב ז, יד; בבלי ר״ה, דף לה ע״ב, ״ד׳ דבריס מקרעין גזר דינו של אדם... לעקה״; מדה״ג (וורשא), פר׳ נח, סי׳ ח. **וחנן.** ע״פ תה׳ ו, ג; קלט, כג. **בשמרי שפר.** ע״פ בר׳ מט, כא. **מלין ויצרו יספר.** ע״פ איוב לג, כג. **ותשמר מלחתי כופר.** ע״פ איוב לג, כד. **וכיוס הכיפורים מתכפר.** ע״פ ויק׳ כג, כח. **ומכל פשעיו.** ע״פ יחז׳ יח, כח. **פשעיו לו תכפר.** ע״פ ויק׳ טז, לד. **וכל חטאיו תדיח.** ע״פ ישע׳ ד, ד; יחז׳ לו, כה. **ותפר.** ע״פ תה׳ פה, ה. **ויוחק**

ח״נ והערות

שָׁוִים כבזק. בכ״י ובחילופי גולדשמידט: ׳שָׂבִים כבזק׳. **ובכן ולך תעלה קדושה.** פתיחה לפיוט סילוק לקדושה: ׳מי יַעֲרוֹך אֵלֶיךָ׳ וכו׳. נמצא גם במח׳ רומניא (דף שסו ע״א) ובאשכנז במוסף (גולדשמידט, כיפור, עמ׳ 393). הפיוט מכיל 6 קטעים כשהמילה שמסיימת כל קטע פותחת את הקטע הבא. **אגידה ואדברה.** בכ״י ובכמה חילופי גולדשמידט: ׳אגידה ואַסַפְּרה׳. **עצמו מספר.** במח׳ גולדשמידט: ׳עָעַד כַּמָּה וְכַמָּה אֵיךְ אֲסַפֵּר׳, כי אתה וכו׳. ואכן לפי מבנה הפיוט, זה נחסר כאן. **מהיות לְחֶפֶר.** במח׳ בולוניא: ׳מהיות לְחָפֵר׳. **וְחִנֵּן באמרי.** במח׳ שד״ל: ׳וְסַנֵּן באמרי׳. **וְיָשְׁרוֹ יְסַפֵּר.** בכ״י: ׳וְיָשְׁרוֹ לְסַפֵּר׳, ובגולדשמידט: ׳יָשְׁרוֹ לְסַפֵּר׳.

בְּגִלְיוֹן סֵפֶר· בְּבֵן גַּשְׁנוּ לְפָנֶיךָ חֲטָאֵינוּ לְסַפֵּר· כְּמוֹדֶה וְעוֹזֵב
לְהִתְכַּפֵּר· וְאִם כְּאָדָם עָבַרְנוּ בְּרִיתֶךָ לְהָפֵר· אַתָּה כְּאֵל רַחוּם
וְחַנּוּן פָּנֵינוּ אַל־תַּחְפֵּר· בִּזְכוּת נָם אָנֹכִי עָפָר וָאֵפֶר· וּכְמוֹ
בָּעֲרוּפָה לָנוּ כַּפֵּר:

כַּפֵּר רַחוּם לְשׁוֹפְכֵי לְךָ שִׂיחָה· כְּטוֹב וְסַלָּח וְעִמְּךָ הַסְּלִיחָה·
וּלְדַלֵּי מַעַשׂ תִּתֵּן סְלִיחָה· וְאִם־כְּפִי פָּעָלָם אֵין לָהֶם
סְלִיחָה· וְאִם תִּשְׁמֹר עָוֹן יְהִיוּ כַּסּוּחָה· בְּבֵן גַּשְׁנוּ הַיּוֹם לְשׁוֹחֲחָה·
בְּחִין הֶגְיוֹן שְׂמָעָה וּסְלָחָה· בְּטוּחִים כִּי־אַתָּה מַרְבֶּה סְלִיחָה·
מְקַוִּים לְרַחֲמֶיךָ עִוְּתִים לְסָלְחָה:

לְסָלְחָה עֲוֹנָם גְּשִׁים לְחַלּוֹתֶךָ· לְהַרְבּוֹת לְעַמְּךָ מְחִילָתֶךָ·
כִּי הוּא שִׁבְחֲךָ וּתְהִלָּתֶךָ· וְהֵם עַמְּךָ וְנַחֲלָתֶךָ·
רַעְיָתֶךָ וּסְגֻלָּתֶךָ· מַעֲשֵׂה יָדֶיךָ וּפְעֻלָּתֶךָ· וְאֵין לָמוֹ אֱלוֹהַּ

ח״נ והערות

כְּמוֹדֶה ועוזב. בכ״י: ׳כְּמוֹדֶה ועוזב׳. **בריתך להפר.** בכ״י: ׳ואם בריתך עָבְרנו להפר׳. **אתה כְּאֵל רחום.** בכ״י: ׳אתה אֵל רחום׳. **אל־תַּחְפֵּר.** במחז׳ רמ״ו: ׳אל־תָּחְפֵּר׳, וכאן כמחז׳ בולוניא ושד״ל. **נָם אנכי.** כ״ה בכל הנוסחאות. בשד״ל: ׳נָאם אנכי׳. **וּכְמוֹ בָּעֲרוּפָה.** במחז׳ גולדשמידט ובכ״י: ׳וּכְאָז בָּעֲרוּפָה׳, במחז׳ רומניא: ׳וּכְאָז כַּעֲרוּפָה׳. **בְּחִין הֶגְיוֹן שמעה.** בכ״י: ׳בְּחִנּוּן הַיּוֹם שמעה׳. **לעמך מחילתך.** במחז׳ רמ״ו: ׳לְמוֹ׳ במקום ׳לְעַמְּךָ׳. במחז׳ בולוניא: ׳לְעַמּוֹ׳ במקום ׳לְעַמְּךָ׳, וכאן כמחז׳ שד״ל. **רַעְיָתֶךָ וּסְגֻלָּתֶךָ.** תיבות אלו אינם בכ״י.

מקורות

לחייס בגליון ספר. ע״פ תיו׳ יט, כג. **חטאינו לספר.** ע״פ מס׳ כת, יג; מכר״ח, פר׳ יח, עמ׳ **210**, סי׳ טו; בבלי יומא, דף פז ע״ב; מדת״ה (בובר), מז׳ ק, סי׳ ג (ק, ח). **כמודה ועוזב להתכפר.** ע״פ מש׳ כת, יג. **כאדם עברנו בריתך.** ע״פ הוש׳ ו, ז. **בריתך להפר.** ע״פ בר׳ ח, יד; ירמ׳ יד, כא. **כאל רחום וחנון.** ע״פ שמ׳ לד, ו. **פנינו אל תחפר.** ע״פ תה׳ לד, ו. **מלכי עפר ואפר.** ע״פ בר׳ יח, כז. **וכמו בערופה לנו כפר.** ע״פ דב׳ כא, ח. **כפר רחום.** ע״פ שמ׳ לד, ו־ז; מס״ו פי״ט, ה״ד. **לשופכי לך שיחה.** ע״פ תה׳ קב, ח. **שיחה.** ע״פ תה׳ נה, יח; רמו ג״ר פר׳ חיי שרה, פר׳ ס, סי׳ יד. **כטוב וסלח.** ע״פ תה׳ פו, ה. **ועמך הסליחה.** ע״פ תה׳ קל, ד. **ולדלי מעש.** ע״פ תה׳ קטז, ו. **כפי פעלם.** ע״פ מש׳ כד, יב. **אין להם סליחה.** ע״פ דה״ב לו, טז. רמו תדא״ר, נוסח ח, ריש פ׳ לט; מדת״ר (בובר), פר׳ כי תשא, סי׳ כא. **ואם תשמור עון.** ע״פ תה׳ קל, ג. **יהיו כסוחה.** ע״פ ישע׳ ה, כה; תה׳ קב, ח; בר׳ יח, כג; ב״ר (ווילנא), פר׳ מט, סי׳ ח. **לשוחחה.** ע״פ תה׳ קמג, ה. **בחין.** ע״פ תיו׳ מא, ד. **הגיון.** ע״פ תה׳ יט, טו. **שמעה וסלחה.** ע״פ דני׳ ט, יט. **בטוחים.** ע״פ תה׳ קכה, ח. **כי אתה מרבה סליחה.** ע״פ ישע׳ נה, ז. **מקוים לרחמיך.** ע״פ תה׳ כה, כ־ו. **עוויס לסלחה.** ע״פ ירמ׳ ג, כא־כב; דני׳ ט, ט; ישע׳ נה, ז. **לסלחה שוגם.** ע״פ שמ׳ יד, יט; מתע״ד פ״ג, פכ״ד, ד״ה ואתה התילות. **גשים לחלותך.** ע״פ בר׳ יח, כג. **להרבות לעמך מחילתך.** ע״פ ישע׳ נה, ז. **הוא שבחך ותהלתך.** ע״פ תה׳ קג, ב־ג. **והם עמך ונחלתך.** דב׳ ט, כט; ע״פ מ״ח ח, מ״ת. **רעיתך.** ע״פ שה״ש ב, י. **וסגולתך.** ע״פ שמ׳ יט, ה. **מעשה ידיך.** ע״פ ישע׳ סה, ז. **ופעולתך.** ע״פ ישע׳ מה, יח. **ואין למו אלוה זולתך.** ע״פ ש״ח ז, כב; דה״ח יח, כ.

זוּלָתֶךָ. וּמוֹשִׁיעַ וְאֵין בִּלְתֶּךָ. וּכְנֶמְתָּ לְצִיר סָלַחְתִּי כְּמִלָּתֶךָ.
תְּבַשֵּׂר סָלַחְתִּי לְאוֹהֲבֵי חַלּוֹתֶךָ. לְהוֹדִיעָם רַחֲמֵי גְדֻלָּתֶךָ.
וְיַנְעִימוּ זֶמֶר לְעַלּוֹתֶךָ:

לְעַלּוֹתְךָ בְּגֵיא וּבְשִׂחָקִים. לְסִלַּח עֲוֹנָם פֶּלֶל נוֹאָקִים. כִּי הֵם
מִמַּעֲשִׂים רֵיקִים. לָכֵן כְּדַלִּים שְׁעָרֶיךָ דוֹפְקִים.
סְלַח־נָא עֲוֹנֵינוּ לְפָנֶיךָ צוֹעֲקִים. זְכֹר שְׁלֹשֶׁת אָבוֹת אֲשֶׁר בְּךָ
חֲשׂוּקִים. וְחֶבֶל וְנַחֲלָה לְשִׁמְךָ חֲקוּקִים. וּשְׁבוּעָה אֲשֶׁר לָמוֹ
בְּטֶיֶת תָּקִים. לְקוֹרְאֶיךָ מְמַעֲמַקִּים לְהוֹשִׁיעָם מִהְיוֹת עוֹד
דְּחוּקִים. אֲשֶׁר לְהַצְדִּיקָם תֵּחַן מְפִיקִים. לְהָשִׁיב שְׁבוּתָם
כַּאֲפִיקִים. כִּי הֵם בָּנֶיךָ וְעָלֶיךָ מִתְרַפְּקִים. וּלְחָנְנָם בְּעִנּוּי
עֲסוּקִים. לְהוֹצִיא לָאוֹר דִּינָם כַּעֲשׂוּקִים. לְקָרְבָם אֵלֶיךָ מְקָרֵב

מקורות

ומושיע ואין בלתך. ע"פ ישע' מג, יא; מה, כא; הוש' יג, ד. **לציר.** ע"פ מש' כה, יג. אחד מעשרה שמות שנקרא הנביא - תד"א, נוסח ג, פ' לד, ד"ה עשרה; תהמ"ד (מיינסטיין), חופת אליהו, עמ' 162, סי' י. **סלחתי כמלתך.** ע"פ במ' יד, כ. **תבשר סלחתי.** ע"פ מדת"ה (בובר), מז' כז, סי' ד. **חלותך.** ע"פ מלא' ג, ט. **להודיעם רחמי גדולתך.** ע"פ תגב"ר (בובר), פ' כד, סי' ג, 'הוא סיגור על ישראל'. **גדולתך.** ע"פ בבלי מגילה (כ"י מינכן), דף לג ע"ב, 'גדולתו של הקב"ה'; פסז"ו דב' פר' עקב, דף טו ע"ג; סד"ר סי' מד, עמ' טו. **ויעימו זמר.** ע"פ ש"ב כג, ג. **לעלותך** - מלשון לעלה ולקלס. ע"פ מסמ' פסחים פ"י, מ"ה; גמ' דף קנז ע"ב. ורלו בבלי שבת, דף לג ע"ב, 'יהודה שעילה'. **בגיא** - אחד מעשרה שמות שנקראה התורה, תד"ג, נוסח ב, פ' מג, ד"ה עשרה שמות; מדמ"ש (בובר), פר' ח, סי' ט. **בגיא ובשחקים.** ע"פ דב' לג, כו. **לסלוח עוונם.** ע"פ ירמ' לא, לג. **פלל.** ע"פ תה' קו, ל; בבלי סנהדרין, דף מד ע"ח. **נואקים.** ע"פ שמ' ג, כד. והוא אחד מעשרה לשונות שנקרא תפלה - ספרי פר' ואתחנן, פ' כו; מתע"ד פ"ג, פכ"ג; דב"ר (ווילנא), פר' ג, סי' ח. **ממעשים ריקים.** ע"פ מדת"ה (בובר), מז' כב, סי' ו (כב, ג). ולו יקו"ש תורה, רמז תתכב, ד"ה עלה רחם. **כדלים שעריך.** ע"פ עמ' ה, יג; מש' כב, כג; בבלי סנהדרין, דף קו ע"ח, דוד דומה לסוחר כותי וכו'. **שעריך דופקים.** ע"פ בבלי ברכות, דף לב ע"ב; דב"ר (ווילנא), פר' ג, סי' יג; מדת"ה (בובר), מז' ד, סי' ג. **סלח נא עוונינו.** ע"פ שמ' לד, ט. **לפניך צועקים.** ע"פ פדר"א (היגר), סוף פ' מה. והוא אחד מעשרה לשונות שנקרא תפלה - דב"ר (ווילנא), פר' ב, סי' ח. **ג' אבות אשר בך חשוקים.** ע"פ דב' ו, טו. **וחבל ונחלה.** ע"פ דב' לב, טו. **לשמך חקוקים.** ע"פ ירושלמי יומא פ"ז, סוף ה"ג; בבלי יומא, דף עג ע"ב. **ושבועה וכו' תקים.** ע"פ שמ' לב, יג; ירמ' יא, ה; בבלי ברכות, דף לב ע"ח. **בטיית.** ע"פ ויק' ה, ד. **לקורייך ממעמקים.** ע"פ תה' קל, ח. **להושיעם.** ע"פ תה' קו, מז; דה"ל עז, לה. **מהיות עוד דחוקים.** ע"פ במדב"ר (ווילנא), פר' יח, סי' ח; ילקו"ש שה"ש, רמז תתקלד, ד"ה כרם היה. **תחן להצדיקם.** ע"פ תה' לז, ו. **להצדיקם תחן מפיקים.** ע"פ תה' יז, ח-ג. **תחן.** ע"פ בר' מג, כח; דב' ג, כג. **תחן מפיקים.** ע"פ ירמ' יז, טו. **להשיב שבותם כאפיקים.** ע"פ תה' קכו, ד. **כי הם בניך.** ע"פ דב' יד, ח. **ועליך מתרפקים.** שה"ש ח, ה. **ולחננם בעוני עסוקים.** ע"פ ישע' נח, ג-ה; תה' ע, יד; כה, יח. **להוציא לאור דינם.** ע"פ תה' קמו, ז. **כעשוקים.** ע"פ ירמ' נ, לג. **לקרבם אליך.** ע"פ תה' סה, ה. **מקרב רחוקים.** ע"פ ירמ' ל, כח; דב' ל, ד; ישע' מג, ו; במדב"ר (ווילנא),

ח"נ והערות

ומושיע ואין. במח' גולדשמידט וכ"י: 'ומושיע אין', וכלשון הפסוק, וכ"ה במח' רומניא, אלא שהניקוד הוא: 'אֵין'. **וכנמת לציר.** כ"ה במח' רמ"ו, קד"א, רומניא, גולדשמידט וכ"י. במח' בולוניא: 'כְּנַאֲמָתְ לציר', ובשד"ל: 'כְּנַאֲמָתְ לציר'. **סלחתי כמלתך.** במח' רמ"ו: 'סלחתי בְּמִלָּתֶךָ', וכאן כמח' בולוניא ושד"ל. **לאוהבי חלותך.** בכ"י: 'לאוהבי שְׁמֶךָ וּסְגֻלָּתֶךָ', ובמח' רומניא: 'לאוהבי מְחִילָתֶךָ'. **וְחֶבֶל וְנַחֲלָה.** במח' רומניא, גולדשמידט וכ"י: 'וְחֶבֶל נַחֲלָה'. **אשר להצדיקם... להשיב... כאפיקים.** כל זה חסר בכ"י. **לאור דינם.** במח' רמ"ו ובולוניא ליתא המילה: 'לְאוֹר', וכאן כמח' שד"ל.

רְחוּקִים· הֱיוֹת בָּאֱזוֹר בְּךָ דְבוּקִים· לְנַצָּחְךָ כְּעַל־שׁוֹשַׁנַּת הָעֲמָקִים:

עֲמָקִים בְּפַלְשָׁךְ תְּחַפֵּשׂ צְדָקָה· רַב לְהוֹשִׁיעַ מְדַבֵּר בִּצְדָקָה·
וְלֵאִין זְכוּת וּמַעֲשִׂים תַּעֲשֶׂה צְדָקָה· כִּי לָנוּ הַבֹּשֶׁת
וּלְךָ הַצְּדָקָה· לָכֵן לְרוֹמְמְךָ מְעַלִּים צְדָקָה· בְּמִדַּת טוּבְךָ
אוֹתָם לְצַדְּקָה· כִּי קָדוֹשׁ אַתָּה וְתִקְדַּשׁ בִּצְדָקָה· בְּסָלְחְךָ עָוֹן
שָׁבֶיךָ בִּצְדָקָה:

בִּצְדָקָה תְּשׁוֹבֵב עַם לְךָ חֲתוּמִים· כִּי־רַחוּם אַתָּה וּמָלֵא
רַחֲמִים· וּלְךָ הַסְּלִיחוֹת וְהָרַחֲמִים· וּבְשִׁבְתְּךָ עַל־
כִּסֵּא דִין תְּבַקֵּשׁ רַחֲמִים· וְתַהֲפֹךְ מִדַּת הַדִּין לְמִדַּת רַחֲמִים·
לְהַצְדִּיק בָּנִים לְךָ רְחוּמִים· לְנַקּוֹתָם מִטְּנוּף כְּתָמִים· וּלְהַאֲזִין
שַׁוְּעָם מְמָרוֹמִים· אֲשֶׁר מִמְּצוֹתֶיךָ הֵם עֲרֵמִים· וְלָשׁוּב אֵלֶיךָ
מַעֲרִימִים· וְחָטָאנוּ לְךָ נוֹאֲמִים· לִמְצֹא לְפָנֶיךָ חֶסֶד וְרַחֲמִים·

ח"נ והערות

בך דבוקים. במח' גולדשמידט וכ"י: 'בך דְּבֵקִים'. **עמקים בְּפַלְשָׁךְ.** כ"ה במח' רמ"ו, בולוניא וכ"י. בקד"א, שד"ל וגולדשמידט: 'עמקים בְּפַלְשָׁךְ', לשון פלס ומאזנים, ע"פ ישע' מ, יב, איו' לז, טז וראב"ע. במח' רומניא: 'עמקים בְּפַלָּשְׁךְ'. **ובְּשִׁבְתְּךָ על כסא.** במח' רמ"ו: 'וּבְשִׁבְתְּךָ על כסא'. וכאן כמח' בולוניא, שד"ל, רומניא, גולדשמידט וכ"י. **אליך מערימים.** בכ"י: 'אליך הֵם מערימים'. **וחטאנו לך.** במח' רמ"ו: 'וחטאנו לְךָ לְפָנֶיךָ', וכאן כמח' בולוניא, שד"ל וכ"י. אולם בפי' קד"א: 'וחטאנו לְפָנֶיךָ'. **לפניך חֶסֶד.** בכ"י: 'לפניך חֵן וָחֶסֶד'.

מקורות

פר' כג, סי' יד. **היות כאיזור.** ע"פ ירמ' יג, יא. **בך דבוקים.** ע"פ דב' ד, ד. **לנצחך כעל שושנת.** ע"פ תה' מה, ו. **שושנת העמקים.** שה"ש ב, ו. **עמקים בפלשך.** ע"פ דני' ג, כב; ירמ' יח, כ. **תחפש לצדקה.** ע"פ ירמ' ה, ו; יבע' מג, כו. **רב להושיע מדבר בצדקה.** ע"פ יבע' סג, ו. **ולאין זכות ומעשים תעשה לצדקה.** ע"פ מדת"ה (בובר), מז' ד, סי' ו, וסי' ז. **כי לנו הבושת ולך הצדקה.** ע"פ דני' ט, ז. **לרוממך.** ע"פ יבע' כה, ו; תה' נט, ה; מדת"ה (בובר), מז' קמה, סוף סי' ו. **במדת טובך.** ע"פ נצבו ברכות, דף עז ע"ב; ספרי במ', פ' קלה, ד"ה ויאמר ה'; ילקו"ש תורה, רמז תתיד. **לותם לצדקה.** ע"פ ירמ' ט, כג; תה' לז, ו. **כי קדוש אתה.** ע"פ ויק' יח, מה. **ותוקדש בצדקה.** ע"פ יבע' ה, טז. **בסלחך עון.** ע"פ שמ' לד, ט. **שביך בצדקה.** ע"פ יבע' ו, כז. **תשובב.** ע"פ תה' פה, ב. **כי רחום אתה.** ע"פ יואל ב, יג. **עם לך חתומים.** ע"פ ירושלמי ברכות פ"ט, ה"ג; נצבו שבת, דף קמ ע"ב, 'ונחתמו אתם בחותם'. **ומלא רחמים.** ע"פ תה' פו, טו; נחמ' ט, לא. **ולך הרחמים והסליחות.** ע"פ דני' ט, ט. **ובשבתך על כסא דין וכו' רחמים.** ע"פ נצבו ע"ז, דף ג ע"ב; ויק"ר (ווילנא), פר' כט, סי' ו. **כעיס.** ע"פ שמ' ד, כב; דב' יד, ו; משנ' תענית פ"ג, מ"ד; נצבו קידושין, דף לו ע"ב. **לך רחומים.** ע"פ מלא' ג, ג ותי"ו; שמו"ר (ווילנא), פר' מט, סי' ג. **לנקותם.** ע"פ תה' יט, יד. **מטוף כתמים.** ע"פ יבע' ד, ד; ירמ' ג, כב. **ולהאזין שועם.** ע"פ תה' לד, טז; לט, יג. **ממרומים.** ע"פ יבע' נח, ד; תיו' לג, ג. **ממלותיך הם ערומים.** לשון חז"ל בהרבה מקומות, כמו: מס' שמחות דרבי חייא, פ"ג, ה"ב; ירושלמי ברכות פ"ט, ה"ה; נצבו ברכות, דף מ ע"ב; מכילתא דר"י, מס' דפסחא, פר' ה. **ולשוב אליך מעריבים.** ע"פ שמו"ר (ווילנא), פר' כז, סי' ד. **וחטאנו לך טומים.** ע"פ שמ' כח, ז; מדת"ה (ווילנא), פר' תוקת, סי' יט. ילקו"ש תענית פ"ג, ה"ז, ע"פ ירמ' ג, לה; מד"ש (בובר), פר' יג, ג; ילקו"ש ש"ת, רמז קג, ד"ה ויצפו. **טומים.** ע"פ ירמ' כג, לח. **למלות לפניך.** ע"פ דה"א יח, כה. **חסד ורחמים.** ע"פ הוש' ב, כא; תה'

וְאִם תְּפַלֵּשׁ מַעֲשֵׂימוֹ יִהְיוּ נִכְלָמִים· וּבְשׁוּרָם מַלְאֲכֵי מְרוֹמִים·
כִּי תַצְדִּיק בַּדִּין מְכֻתָּמִים· אֲשֶׁר מִדִּינָךְ חַתִּים וּדְמוּמִים· יִפְצָחוּ
פֶּה וְיֵהְיוּ מְרוֹמְמִים· וַיַּשְׁמִיעוּ לְאַדִּרְךָ שִׁיר נְעִימִים· וּלְהַגְבִּיר
קוֹלָם קוֹל מַרְעִימִים· מָה־אַדִּיר שִׁמְךָ בְּכָל־הֲדוֹמִים· וְגֹדֶל
חַסְדְּךָ מֵעַל מְרוֹמִים· כִּי לֹא תִזְנַח לְעוֹלָמִים· וְלֹא תִקְצֹף לְאֹרֶךְ
יָמִים· וְדֶרֶי מַטָּה עִם־צָבָא מְרוֹמִים· לְהַעֲרִיץ לְהַקְדִּישׁ לְעַתִּיק
יָמִים· יַחַד שְׁלוּשׁ קְדֻשָּׁה חוֹתְמִים:

וְיִקְרְאוּ זֶה־אֶל־זֶה· יְקַבְּלוּ זֶה מִזֶּה· יַאֲרִישׁוּ זֶה לָזֶה· יֹאמְרוּ
זֶה־אֶל־זֶה· אֻיּוּצוּ בְּאוּ גֹּשׁוּ דְּרֹשׁוּ·
הִלְכוּ וְעֻפּוּ· זוּעוּ חֹשׁוּ טֹוסוּ יַחֲדוּ· כִּרְעוּ לַחֲשׁוּ· מַהֲרוּ נַצְּחוּ·
סֹלּוּ עֹשׂוּ· פָּאֲרוּ צַהֲלוּ· קַדְּשׁוּ רַחֲשׁוּ· שַׁנְּנוּ שַׁלְּשׁוּ· תַּעֲרִיצוּ

מקורות

קג, ד. **תפלש מעשיהמו.** ע"פ ישע' כט, טו; עמ' ח, ז. **נכלמים.** ע"פ יחז' לו, לב; עזר' ט, ו. **ובשורם.** ע"פ במ' כג, ט; כד, ח. **מלאכי מרומים.** ע"פ בר' כב, יח; ישע' כד, כא. **כי תצדיק בדין.** ע"פ תה' נ, ו. **מכותמים.** ע"פ ירמ' ג, כב. **חתים מדיך חתים.** ע"פ תה' קיט, קכ. **חתים.** ע"פ ש"ח ג, ד. **ודמומים.** ע"פ שמ' טו, טז. **יפצחו פה.** ע"פ תה' נא, יז. **מרוממים.** ע"פ עומדין ודמומים". **ישמיעו.** ע"פ תה' נח, ד. **מרוממים.** ע"פ תה' נט, ה; תהמ"ד (חייזנטיין), היכלות, עמ' 123, 'מקלסין עירין מרוממין'. **לאדרך.** ע"פ תה' ח, ב. **שיר נעימים.** ע"פ ש"ח ג, כג. **ולהגביר קולם.** ע"פ יחז' ג, יב־יג. **קול מרעימים.** ע"פ ש"ח ג, י; תה' יח, יד. **מה אדיר שמך.** ע"פ תה' ח, ב. **כל הדומים.** ע"פ ישע' סו, ח. **וגודל חסדך מעל מרומים.** ע"פ תה' מ, יא. **כי לא תזנח לעולמים.** ע"פ תה' מד, כד. **ולא תקוף לאורך ימים.** ע"פ ישע' מ, כח. **ודרי מטה עם לצבא מרומים.** ע"פ בבלי חולין, דף לח ע"ב; תהמ"ד (חייזנטיין), עקיבא, ריש עמ' 430. **לצבא מרומים.** ע"פ ישע' כד, כא. **להעריץ להקדיש.** ע"פ ישע' כט, כג. **לעתיק ימיים.** דני' ז, ט. **יחד שילוש קדשה.** ע"פ חיו' לח, ז. **חותמים.** רמז' ס' השרשים לרד"ק, אות ח, ערך תתם, ויחז' כח, יג. **ויקרמו זה אל זה. יקבלו זה מזה.** ע"פ ישע' ו, ג. **זה אל זה.** שמ' יד, כ. **יקבלו זה מזה.** ע"פ תי"ו ישע' ו, ג. **יאריכו.** ע"פ תה' נח, ג. **יאמרו זה אל זה.** ע"פ ישע' ו, ג. **מזה.** ע"פ בר' יט, טו. **בזה.** ע"פ תה' ק, ג. **גושו.** ע"פ יהו' ג, ט. **דרשו.** ע"פ ישע' נה, ו; עמ' ה, ו. **הלכו.** ע"פ ירמ' נא, ג; תה' נה, ח. **ועופו.** ע"פ ישע' ו, ב. **זועו.** ע"פ דני' ו, כז, לשון פחד ורהדה. **חושו.** ע"פ תה' קיט, ס. **טוסו.** ע"פ חיו' ט, כו. **יחדו.** ע"פ תה' פו, יא. **כרעו.** ע"פ תה' נה, ו. **לחשו.** ע"פ ישע' כו, טז. **מהרו.** ע"פ דה"ל יב, ט. **נצחו** - נגנו. ע"פ דה"ל כג, ד. **סלו.** ע"פ תה' סח, ה. **עשו.** ע"פ יחז' ד, יא. **פארו.** ע"פ ישע' ס, ז; עזר' ז, כז. **צהלו.** ע"פ ישע' יב, ו. **קדשו.** ע"פ ישע' כט, כג. **רחשו.** ע"פ תה' מה, ב. **שננו.** ע"פ מ"ש יח, לד; דב' ו, ז. **שלשו.** ע"פ מ"ש יח, לד; דב"ר (ווילנא), פר' ב, סי' לג. **תעריצו תקדישו.** ע"פ ישע' כט, כג.

ח"נ והערות

ואם תְּפַלֵּשׁ. כ"ה במח' רמ"ו, בולוניא, רומניא, גולדשמידט וכ"י. במח' שד"ל וקד"א: 'ואם תְּפַלֵּשׁ', לשון מאזנים, ע"פ ישע' מ, יב. **כִּי תַצְדִּיק בַּדִּין מְכֻתָּמִים.** במח' רומניא: 'בֵּית צַדִּיק בְּדִין מָחֳתָמִים'. **חתים ודמומים.** בכ"י: 'חתים וְדוֹמְמִים'. **וישמיעו לְאַדִּרְךָ.** במח' רומניא ובכ"י: 'וישמיעו לְהַאֲדִירְךָ'. **ולהגביר קוֹלָם.** במח' רומניא, גולדשמידט וכ"י: 'ולהגביר כֹּחָךְ'. **לְהַקְדִּישׁ לעתיק.** בכ"י: 'וּלְהַקְדִּישׁ לעתיק'. **יַחַד שְׁלוּשׁ קְדֻשָּׁה חותמים.** במח' רומניא: 'קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ חותמים'. **קדשה חוֹתְמִים.** בכ"י: 'קדשה עוֹנִים'. **וַיִּקְרְאוּ זה אל זה.** כ"ה במח' בולוניא, קד"א ושד"ל, אבל ברמ"ו 'וַיִּקְרָא זה אל זה', אמנם בכ"י הוגה 'ויקראו', ובכ"י אחרים: 'וְקָרָא'. עוד פיוט אחר מסוג "סילוק" בהקדמה לקדושה. פיוט זה לא נמצא במנהגים אחרים, והוא אנונימי. בנוי על סדר א"ב משולש, ובסוף 26 מילים המתחילות באות סמך, שהינם גימטריה של שם "הויה".

תַּקְדִּישׁוּ· בְּאַהֲבָה בְאַחֲוָה· בְּבִינָה וּבִבְחִינָה· בְּגִיל וְנָהֵין·
בְּדִיצָה בְּדֵעָה· בְּהוֹד וְהָדָר· בְּוַעוּד וָוָתֵק· בְּזִרוּז וְזֵמֶר·
בְּחֵן וְחֶסֶן· בְּטוּב וְטַעַם· בְּיִרְאָה וְיִחוּד· בְּכָבוֹד וְכֶלֶל· בְּלֶמֶד
וְלֶקַח· בְּמַעַן וּמְלִיץ· בְּנִגּוּן וְנִצּוּחַ· בְּשׂוֹם וְשֶׂכֶל· בְּעֹז וַעֲנָוָה·
בְּפֶלֶל וּפְאֵר· בְּצִלְצוּל וְצָהֳלָה· בְּקִרְיָאָה וּקְדֻשָּׁה· בְּרֶנֶן וְרֶגֶשׁ·
בְּשִׁיר וְשֶׁבַח· בִּתְהִלָּה וְתִפְאָרָה· בְּסוֹד שִׂיחַ· סֵדֶר סֶלָה· שׂוֹם
שֶׂכֶל· סֵבֶר שֶׁמַּח· שׂוֹשׂ שֶׁגֶב· סֶגֶן סֶגֶל· שָׁאֵי שְׁרָרָה· סְבוּבֵי
סַעַר· סְלוּלֵי סַפִּיר· שְׁפַת שָׂרָפִים· סַלְסֵל סַלֵּד· שַׂגִּיא סוֹלֵחַ·
סוֹמֵךְ סוֹבֵל כֹּל· וְתִקְדַּשׁ בְּשִׁלּוּשׁ קְדֻשָּׁה:

כֶּתֶר יִתְּנוּ לָךְ הַמּוֹנֵי מַעְלָה עִם־קְבוּצֵי מַטָּה· יַחַד כֻּלָּם
קְדֻשָּׁה לְךָ יְשַׁלֵּשׁוּ· כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר עַל־יַד

ח"נ והערות

בדיצה בְּדֵעָה. כ"ה בכל הנוסחאות. ולכאורה היה צ"ל: 'בדיצה וְדֵעָה', ככל חבריו. **בְּזִרוּז וזמר.** בכ"י: 'בְּזַרוּז וזמר', וכן עיקר לתשלום הדגש. **שָׁאֵי שְׁרָרָה.** במחז' רמ"ו תוקן: 'שָׁאֵי סררה'. בכ"י: 'סֵבֶר סָאֵי שְׁרָרָה'. במחז' רמ"ו, בולוניא ושד"ל: 'סְאֵי סְרָרָה', כאן תוקן ע"פ שני כ"י הנ"ל. **סלסל סַלֵּד.** במחז' רמ"ו ורס"ד: 'סלסל סֶלֶד'. **סוֹלֵחַ סוֹמֵךְ סובל כל.** בכ"י: 'סוֹמֵךְ סוֹעֵד סובל כל'. **ותקדש בְּשִׁלּוּשׁ קדש.** בכ"י: 'ותקדש בְּסוֹד שִׂיחַ שַׂרְפֵי קדש'.

מקורות

ע"פ תס' קג, כ. **וזמר.** ע"פ תס' לג, ג; ויו' לח, ז. **כחן.** ע"פ יסע' ל, יח. **וחסן.** ע"פ יסע' לג, ו; תס' פט, ט; מש' טו, ו. **כטוב וטעם.** ע"פ תס' קיט, סו. **כטוב** - לחד מכמניס שמות להקב"ה, מד"ז שה"ש (בונר), פר' ח, ס' ח. ע"פ תס' קמה, ט. **וטעם.** ע"פ תס' לד, ט. **כירלאה.** ע"פ יחז' ח, יח. **ויחוד.** ע"פ דב' ו, ד. **ככבוד.** ע"פ תס' כט, ח. **וכלל** - שלימות. ע"פ מיכ' ג, טו, ס' הכרמים לרד"ק, לות כ, ערך כלל. **כלמד.** ע"פ יסע' ח, טז. **ולקח.** ע"פ מש' ד, ג. **כמעון.** ע"פ מש' טו, כג. **ומליץ.** ע"פ תי' לג, כג. **כנגון ונצוח.** ע"פ תס' ד, ט ועוד. **כשום וכשל.** ע"פ נחמ' ח, ח. **כעוז.** ע"פ תס' סח, לה. **ועטוה.** ע"פ כנלי מגילה, דף לז ע"ח, 'אתה מוצא עטותנותו'. **כפלל.** ע"פ ש"ח ג, כה. **ופאר.** ע"פ יסע' מה, ה; עזר' ז, כז. **כצלצול.** ע"פ תס' קג, ה. **ולהל.** ע"פ יסע' יב, ו; תס' ח, טו. **כקריאה וקדושה.** ע"פ יסע' ו, ג. **כרנן.** ע"פ תס' לח, ד. **ורגש.** ע"פ תס' נה, טו. **כשיר.** ע"פ תס' לג, ג. **ושבח.** ע"פ תס' קמז, יב. **כתהילה ותפארה.** ע"פ ירמ' יג, יח. **כסוד שיח.** ע"פ תס' פט, ח. **שיח.** ע"פ תס' קד, לד; כנלי סוכה, דף כח ע"ח. **סדר** - כיתות מלאכים המומרות קדושה על הסדר. ע"פ כנלי חולין, דף לז ע"ב. **סלה.** רמז כנלי עירובין, דף נד ע"ח. **שוס שכל.** נחמ' ח, ח. **סבר שמח.** ע"פ משנ' תנות פ"ח, מט"ו. **שוש.** ע"פ יסע' סח, י. **שגב.** ע"פ יסע' ב, יז; תס' מו, ח. **סגן.** ע"פ יחז' יז, כג, מהברת מנחם, ערך סגן. **סגל.** ע"פ שמ' יט, ה. **שאבי שערה.** ע"פ תס' ק, ג. **סלולי ספיר.** ע"פ שה"ש כה, טז. **שרפים.** ע"פ יסע' ו, ג. **סלסל.** ע"פ תס' סח, ה. **סלד.** ע"פ שה"ש ו, י. **שגיא סולח.** ע"פ שה"ש לז, כג ורס"י; שמו"ר (ווילנא), פר' לד, סי' ח; פתמ"ד (וורטהיימר) ח"ב, מד' שה"ש, סי' מט. **סולח.** ע"פ תס' קג, ג. **סומך.** ע"פ תס' קמה, יד. **סובל כל.** ע"פ יסע' מו, ד; מדת"נ (וורשא), פר' בהעלותך, סי' ט. **ותקדש בשלוש קדש.** ע"פ דב"ר (ווילנא), פר' ג, סי' לג. **קדושה.** כנלי ברכות, דף כח ע"ב; פהר"ב מפ' ג ואילך; רמב"ם, סדר תפילות כל השנה, נוסח ברכות התפילה; שבה"ל, ענין תפילה, סי' כ. **כתר.** סרע"ג ח"ח, סי' נו; ר"ח חגיגה, דף יג ע"ב; חוז' בתסוה"ג החדשות סי' ל; שבה"ל, ענין תפילה, סי' יג. **כתר יתנו לך.** ע"פ פהר"ב פ' כה, סי' ד. **המוני מעלה.** תהמ"ד (חיינסטיין), תלילות, סוף עמ' 67. **כולם קדושה לך ישלשו.** ע"פ פהר"ב פ' כז, סי' ה.

נְבִיאֶךָ: וְקָרָא זֶה אֶל־זֶה וְאָמַר: קו״ח: קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ יְהוָה צְבָאוֹת מְלֹא כָל־הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ: מז״ן: לְעֻמָּתָם בָּרוּךְ יֹאמֵרוּ: קו״ח: בָּרוּךְ כְּבוֹד־יְהוָה מִמְּקוֹמוֹ: מז״ן: וּבְדִבְרֵי קָדְשְׁךָ כָּתוּב לֵאמֹר: קו״ח: יִמְלֹךְ יְהוָה לְעוֹלָם אֱלֹהַיִךְ צִיּוֹן לְדֹר וָדֹר הַלְלוּיָהּ:

חֲמֹל עַל־מַעֲשֶׂיךָ וְתִשְׂמַח בְּמַעֲשֶׂיךָ: שְׁפֹט בְּצֶדֶק מַעֲשֶׂיךָ וְתֻקַּדַּשׁ בְּמַעֲשֶׂיךָ: וּבְכֵן יִתְקַדַּשׁ שִׁמְךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ עַל־יִשְׂרָאֵל עַמֶּךָ: וְעַל־יְרוּשָׁלַיִם עִירֶךָ וְעַל־צִיּוֹן מִשְׁכַּן כְּבוֹדֶךָ: וְעַל־מַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ: וְעַל־מְכוֹנָךְ וְהֵיכָלֶךָ:

וּבְכֵן יִתְקַדַּשׁ שִׁמְךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ:

יש המלגיס על פיוט זה (מנהג ק״ק רומה ומילאנו):

הָאוֹחֵז בְּיַד מִדַּת מִשְׁפָּט:
וְכֹל מַאֲמִינִים שֶׁהוּא אֶל אֱמוּנָה:
הַבּוֹחֵן וְחוֹקֵר גְּנָזֵי נִסְתָּרוֹת:
וְכֹל מַאֲמִינִים שֶׁהוּא בוֹחֵן לִבּוֹת:

מקורות

וקרא זה. יסע׳ ו, ג. **קו״ח קדוש.** תוספתא ברכות פ״ח, ה״ט; רמב״ם, סדר תפילות כל השנה, נוסח ברכות התפילה. **קו״ח ברוך.** תוספתא ברכות פ״ח, ה״ט. **ברוך כבוד ה׳.** יחז׳ ג, יב. **ימלוך ה׳ לעולם.** תה׳ קמו, י. **חמול על מעשיך.** ע״פ תה׳ קמה, ט. **ותשמח במעשיך.** ע״פ תה׳ קד, לא. **שפוט בצדק מעשיך.** ע״פ יסע׳ יח, ד. **ישראל עמך.** ע״פ דב׳ כח, ח; ש״ב ז, כג; דה״א יז, כא. **ירושלים עירך.** ע״פ מ״ח יח, לג; דניי ט, יט. **ליון משכן.** ע״פ יומ׳ ד, יז; תה׳ עד, ג. **משכן כבודך.** תה׳ כו, ח. **מלכות בית דוד.** רמו׳ תוספתא תרומות פ״ז, ה״כ. מס״ו פי״ג, הי״ב; נבלי ברכות, דף מח ע״ב. **מכונך.** ע״פ שמ׳ טו, יז; מ״ח ח, יג. **המוחז ביד מדת משפט.** ע״פ דב׳ לב, מא; שמו״ר (ווילנא), פר׳ ל, סוף סי׳ ה. **מאמינים.** שמ׳ יד, לא. **אל אמונה.** דב׳ לב, ד. **הבוחן וחוקר.** ע״פ ירמ׳ יז, י. **הבוחן וכו׳ נסתרות.** ע״פ דב׳ כט, כח; דניי ב, כב. **בוחן לבות.** ע״פ תה׳ ז, י.

ח״נ והערות

חמול על מעשיך. משפטים אלו הנוספים בחזרת הש״ץ, מופיעים בשינויים גם במנהג אשכנז. לפני פסוקים אלו מופיע במח׳ הקדומים (רמ״ו בולוניא ועוד) הפיוט: ״אל ברוב עצות תכן את רוח״, המורכב משלושה חלקים, והוא חלק מן הקדושה שבמנהג אשכנז, המיוחס לר׳ משולם ברבי קלונימוס מהעיר לוקא (שד״ל, הקדמה). לדעת חוקרים אחרים הפיוט מיוחס לתקופה מוקדמת יותר, לייני או הקליר. היום לא נהוג לאומרו, ולכן הוא לא הודפס כאן. **ה״א עלינו על ישראל.** במח׳ רמ״ו ובולוניא המילה ׳עלינו׳ לא מופיעה, וכאן כמח׳ שד״ל. **האוחז ביד מדת משפט.** פיוט זה, מיוחס ליניי (המאה החמישית או השישית). מיוסד ע״פ סדר א״ב כפול, וכל משפט בנוי משתי צלעיות. נמצא גם במנהג אשכנז במוסף של ר״ה ויוה״כ, גולדשמידט, כיפור עמ׳ 414. לפי פי׳ קד״א, כל אחד מתארי האל המופיעים בפיוט, רומזים לאחד משמותיו של הקב״ה על דרך האמת. **בְּיַד מִדַּת.** כ״ה במח׳ רמ״ו וכן נראה מבולוניא ושד״ל. בכ״י, רוו״ה וגולדשמידט: ׳בְּיָד מִדַּת׳. **הַבּוֹחֵן וְחוֹקֵר.** בנוסחי אשכנז: ׳הַבּוֹחֵן וּבוֹדֵק׳. בחילופי גולדשמידט: ׳הַבּוֹדֵק וְחוֹקֵר׳. **בוחן לְבוֹת.** בנוסחי האשכנזים: ׳בוחן כְּלָיוֹת׳.

הַגּוֹאֵל מְמֻוָּת וּפוֹדֶה מְשֻׁחָת׃
וְכֹל מַאֲמִינִים שֶׁהוּא גּוֹאֵל וְחָזָק׃
הַדָּן יְחִידִי לְבָאֵי עוֹלָם׃
וְכֹל מַאֲמִינִים שֶׁהוּא דַּיָּן אֱמֶת׃
הֶהָגוּי בְּאֶהְיֶה אֲשֶׁר אֶהְיֶה׃
וְכֹל מַאֲמִינִים שֶׁהוּא הָיָה וְהוֹוֶה וְיִהְיֶה׃
הַוַּדַּאי בִּשְׁמוֹ בֶּן תְּהִלָּתוֹ׃
וְכֹל מַאֲמִינִים שֶׁהוּא וְאֵין עֶרְכּוֹ׃
הַזּוֹכֵר לְמַזְכִּירָיו טוֹבוֹת זִכְרוֹנוֹת׃
וְכֹל מַאֲמִינִים שֶׁהוּא זוֹכֵר הַבְּרִית׃
הַחוֹתֵךְ חַיִּים לְכָל־חַי׃
וְכֹל מַאֲמִינִים שֶׁהוּא חַי וְקַיָּם׃
הַטּוֹב וּמֵיטִיב לַטּוֹבִים וְלָרָעִים׃
וְכֹל מַאֲמִינִים שֶׁהוּא טוֹב לַכֹּל׃
הַיּוֹדֵעַ יֵצֶר כָּל־יְצוּרִים׃
וְכֹל מַאֲמִינִים שֶׁהוּא יוֹצְרָם בַּבֶּטֶן׃

ח"נ והערות

גואל וְחָזָק. בכ"י: 'גואל חָזָק', וכ"ה בנוסחאות האשכנזים. **שהוא היה והווה ויהיה.** במחז"ו, בולוניא וכ"י, המילה יְהוָה' לא מופיעה. וכאן בגרסה המופיעה בפי' קד"א ומחז' שד"ל, וכ"ה ברוב נוסחי אשכנז. **הודאי בִּשְׁמוֹ.** כ"ה במחז' רמ"ו ושד"ל. בבולוניא, קד"א וכ"י: 'הודאי כְּשֵׁמוֹ', וכ"ה ברוב חילופי גולדשמידט. בדפוסי אשכנז: 'הודאי שְׁמוֹ'. **ואין עֶרְכּוֹ.** בכ"י: 'ואין כְּעֶרְכּוֹ', בנוסחי אשכנז וגולדשמט: 'ואין בְּלָתוֹ'. **לַטּוֹבִים וְלָרָעִים.** בכ"י: 'לָרָעִים וְלַטּוֹבִים', וכ"ה בנוסחי אשכנז.

מקורות

הגואל ממות ופודה משחת. ע"פ הוש' יג, יד. **גואל וחזק.** ע"פ ירמ' ג, לד. **הדן יחידי לכאי עולם.** ע"פ תהי' כג, יג, ורס"י; מצ' תצוה פ"ד, מ"ח. **דיין אמת.** מצ' ברכות פ"ט, מ"ב. **ההגוי באהיה אשר.** ראו סד"ר סי' קח. **באהיה אשר אהיה.** ע"פ שמ' ג, יד. **הודאי בשמו וכו'.** ראו ערה"ב ח"ח, עמ' 141; תצב"ק קטן, סי' קיט. **הוזמי.** ע"פ בבלי ברכות, דף לג ע"ב. **בשמו כן תהלתו.** ע"פ תה' מח, יא. **ואין ערכו.** ע"פ ישע' מ, יח. **הזוכר למזכיריו.** ע"פ ישע' סג, ו. **זוכר הברית.** ע"פ ויק' כו, מב; יחז' טז, ס; תוס' עמ"ס שבת, דף נה ע"ח, ד"ה ובמוחלן אמר. **החותך חייס.** ע"פ שמ' כג, כו; מ"ב כ, ו; בבלי יבמות, דף מט ע"ב - נ ע"א. **לכל חי.** בר' ג, כ. **חי וקייס.** ע"פ דניי' ו, כו. **הטוב ומיטיב לטובים.** ע"פ תה' קמה, ט. **היודע יצר כל יצורים.** ע"פ תה' קג, יד. **יוצרם בבטן.** ע"פ ישע' מד, כ.

הַכֹּל יָכוֹל וְכִלְכָּלָם יַחַד׃
וְכֹל מַאֲמִינִים שֶׁהוּא כֹּל יָכוֹל׃
הַלָּן בְּסֵתֶר אֶל שַׁדַּי׃
וְכֹל מַאֲמִינִים שֶׁהוּא לְבַדּוֹ הוּא׃
הַמַּמְלִיךְ מְלָכִים וְלוֹ הַמְּלוּכָה׃
וְכֹל מַאֲמִינִים שֶׁהוּא מֶלֶךְ עוֹלָם׃
הַנּוֹהֵג בְּחֶסֶד עִם־כָּל־דּוֹר׃
וְכֹל מַאֲמִינִים שֶׁהוּא נוֹצֵר חֶסֶד׃
הַסּוֹבֵל כֹּל וּמַעֲלִים עַיִן מִפּוֹרְרִים׃
וְכֹל מַאֲמִינִים שֶׁהוּא סוֹלֵחַ סֶלָה׃
הָעֶלְיוֹן וְעֵינָיו עַל־יֶרֶאָיו׃
וְכֹל מַאֲמִינִים שֶׁהוּא עָוְנָה לַחַשׁ׃
הַפּוֹתֵחַ לְדוֹפְקֵי פִּתְחוּ בִּתְשׁוּבָה׃
וְכֹל מַאֲמִינִים שֶׁהוּא פָּתוּחָה יָדוֹ׃
הַצּוֹפֶה רָשָׁע וְחָפֵץ לְהַצְדִּיקוֹ׃
וְכֹל מַאֲמִינִים שֶׁהוּא צַדִּיק וְיָשָׁר׃

מקורות

הכל יכול. ע"פ חיוי' מג, ג. **וכלכלם.** מ"ח יח, ד; תה' קלו, כה. **הלן בסתר.** ע"פ תה' צא, ח. **אל שדי.** בר' יז, ח. **לבדו הוא.** ע"פ דב' ד, לה; ישע' ג, יח; זחמ' ט, ו. **הממליך מלכים.** ע"פ חיוי' לו, ז. **ולו המלוכה.** ע"פ תה' כב, כט. **מלך עולם.** ע"פ ירמ' י, י; תה' כט, י. **הנוהג בחסד עם כל דור.** ע"פ תה' ק, ה. **נוצר חסד.** שמ' לד, ז. **הסובל כל.** ע"פ ישע' מו, ד. **ומעלים עין.** ע"פ ישע' ח, טו. **ומעלים עין מסוררים.** ע"פ בבלי עירובין, דף כב ע"א, 'ארך אפיס לרבעיס'; תה' ג, ג ירושלמי תגיגה פ"ב, ה"ו; מד' רות (ויילנא), פר' ו, סי' ד. **מסוררים.** ע"פ ישע' ל, ו. **סולח סלה.** ע"פ שמ' יד, כ. **סולח סלה.** ע"פ תה' לב, ה; פו, ה. **העליון.** ע"פ בר' יד, יח; תה' נז, ג. **ועיניו על ירחיו.** ע"פ תה' לג, יח. **עונה לחש.** ע"פ ישע' כו, טז. **הפותח לדופקי פתחו בתשובה.** ע"פ ירושלמי תגיגה פ"ב, ה"ו; ב"ר פר' בראשית, פר' כא, סי' ו; פדר"ך פכ"ד, ג; מש"ט בר' פר' ויצא, פל"ז, סי' כט. ולהו בבבלי ע"ז, דף ד ע"ב. **פתוחה ידו.** ע"פ תה' קמה, טז. **הלופה רשע.** ע"פ יחז' ג, יח. **וחפץ להצדיקו.** ע"פ יחז' יח, כג. **צדיק ויושר.** דב' לב, ד.

ח"נ והערות

בסתר אל. כ"ה בכמ' רמ"ו ובולוניא. בקד"א וכ"י: 'בסתר בְּצַל', וכ"ה בנוסחאות האשכנזים. **על־יראיו.** מקד"א נראה שהנוסח הוא: 'על־כָּל־יראיו'. **לדופקי פתחו.** בכ"י: 'לדופקי פְּתָחְוּ'.

הַקּוֹצֵף בְּזַעַם וּמַאֲרִיךְ אַף׃
וְכֹל מַאֲמִינִים שֶׁהוּא קָשֶׁה לִכְעֹס׃
הָרַחוּם וּמַקְדִּים רַחֲמִים לְרֹגֶז׃
וְכֹל מַאֲמִינִים שֶׁהוּא רַךְ לְרַצּוֹת׃
הַשַּׁדַּי וּמַשְׁוֶה קָטוֹן וְגָדוֹל׃
וְכֹל מַאֲמִינִים שֶׁהוּא שׁוֹפֵט צֶדֶק׃
הַתָּם וְתָמִים עִם־תְּמִימִים׃
וְכֹל מַאֲמִינִים שֶׁהוּא תָּמִים פָּעֳלוֹ׃

וּבְכֵן שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יְהוָה אֶחָד׃

יש המלגיס על פיוט זה (לפי מנהג ק״ק רומה):

הָאוֹמְרִים אֶחָד יְהוָה אֱלֹהֵינוּ׃
הַבּוֹטְחִים בְּךָ עוֹנִים יְהוָה אֶחָד׃
הַגְּדוּדִים כַּמַּיִם אַחֲרֶיךָ אוֹמְרִים יְהוָה אֱלֹהֵינוּ׃
הַדְּבֵקִים בְּךָ עוֹנִים יְהוָה אֶחָד׃

ח״נ והערות

הַקּוֹצֵף בְּזַעַם. בנוסחאות האשכנזים: ׳הַקְּצַר בְּזַעַם׳, ובגולדשמידט: ׳הַקּוֹצֵף בְּזַעַף׳. **רַךְ לְרַצּוֹת.** כ״ה במח׳ רמ״ו, בולוניא, שד״ל וכ״י. בנוסחאות האשכנזים: ׳רַךְ לִרְצוֹת׳. **הַשַּׁדַּי וּמַשְׁוֶה.** כ״ה במח׳ רמ״ו, בולוניא שד״ל וכ״י. אך בקד״א ונוסחאות האשכנזים: ׳הַשָּׁוֶה ומשוה׳, ובחילופי גולדשמידט: ׳הַשּׁוֹפֵט ומשוה׳. **הָאוֹמְרִים אֶחָד ה׳.** מיוסד ע״ס א״ב. נמצא גם במנהג אשכנז, בחלופי נוסחאות, גולדשמידט (ציפור, עמ׳ 421). **אֶחָד ה׳ אֱלֹהֵינוּ.** במח׳ גולדשמידט נוסף: ׳אחד **אוֹמְרִים** ה׳ אֱלֹהֵינוּ׳, כמו בכל השורות הבאות. **הַגְּדוּדִים כַּמַּיִם.** במח׳ בולוניא: ׳הַגָּרוּרִים כמים׳, וכ״ה בגולדשמידט. וכאן במח׳ רמ״ו, פי׳ קד״א ומח׳ שד״ל. **הַדְּבֵקִים בְּךָ.** בכ״י: ׳הדבקים בְּשִׁמְךָ׳, וכ״ה בשני חילופי גולדשמידט.

מקורות

הקוצף בזעם. ע״פ תה׳ ז, יב. **ומאריך אף.** ע״פ יפע׳ מח, ט. **קשה לכעוס.** מכ׳ תבות פ״ה, מי״ת. **הרחום.** ע״פ שמ׳ לד, ו. **ומקדים רחמיו לרוגז.** ע״פ תהק׳ ג, ג. **רך לרצות.** ע״פ מכ׳ ג, יג; מכ׳ תבות פ״ה, מי״ת. **השדי.** ע״פ בר׳ יז, א. **קטון וגדול.** ע״פ דב׳ א, יז; יוי ג, יט. **שופט צדק.** תה׳ ט, ה. **התם.** ע״פ דב׳ לב, ד. **ותמיס עם תמימים.** ע״פ ש״ב כב, כו. **תמיס פעלו.** ע״פ דב׳ לב, ד. **שמע ישראל.** דב׳ ו, ד. **האומרים אחד.** ע״פ נוסחאות ברכות, דף ו ע״ב; תניא, דף ג ע״ב. **האומרים סד״ר, סו׳** מח, עמ׳ רפ. **הבוטחים בך.** ע״פ תה׳ קטו, ט. **הגדודים.** ע״פ הוש׳ ו, ט. ראו ס׳ הכרכים לרד״ק, ערך גדד. **כמים מחריך.** ע״פ שה״ש ה, ד. **הדבקים בך.** ע״פ דב׳ ד, ג.

הַהוֹלְכִים בִּנְתִיבוֹתֶיךָ אוֹמְרִים יְהוָה אֱלֹהֵינוּ׃
הַוְּעוּדִים כִּי הֵם עֵדֶיךָ עוֹנִים יְהוָה אֶחָד׃
הַזַּכִּים בְּמִצְוַת אֲבוֹתָם אוֹמְרִים יְהוָה אֱלֹהֵינוּ׃
הַחֲתוּמִים בְּמִילַת בְּרִיתֶךָ עוֹנִים יְהוָה אֶחָד׃
הַטְּפוּלִים בְּמִמְקוֹרֶךָ אוֹמְרִים יְהוָה אֱלֹהֵינוּ׃
הַיְחִידִים וּמְיֻחָדִים שְׁמֶךָ עוֹנִים יְהוָה אֶחָד׃
הַכְּלוּלִים בְּמִצְוֹתֶיךָ אוֹמְרִים יְהוָה אֱלֹהֵינוּ׃
הַלְּקוּטִים כַּשּׁוֹשָׁן מֻחוֹחִים עוֹנִים יְהוָה אֶחָד׃
הַמַּאֲמִינִים בְּנֵי מַאֲמִינִים אוֹמְרִים יְהוָה אֱלֹהֵינוּ׃
הַנְּתוּנִים כַּחוֹתָם עַל־לִבֶּךָ עוֹנִים יְהוָה אֶחָד׃
הַסְּגוּלִים לְךָ מִכָּל־עַם אוֹמְרִים יְהוָה אֱלֹהֵינוּ׃
הָעֲמוּסִים כְּמִבִּטְנֶךָ עוֹנִים יְהוָה אֶחָד׃
הַפְּלוּטִים כְּמֵרַחֲמֶיךָ אוֹמְרִים יְהוָה אֱלֹהֵינוּ׃
הַצֹּאן הַטְּבוּחָה עָלֶיךָ עוֹנִים יְהוָה אֶחָד׃
הַקְּרוּאִים שְׁמָם בִּשְׁמֶךָ אוֹמְרִים יְהוָה אֱלֹהֵינוּ׃
הָרְשׁוּמִים וּמְצֻיָּנִים לְךָ עוֹנִים יְהוָה אֶחָד׃

מקורות

ההולכים בנתיבותיך. ע"פ ישע' מב, טז; תה' קיט, לה. **הועודים.** ע"פ דה"ב ה, ו. **כי הם עדיך.** ע"פ ישע' מג, י; מד, ח. **הזכים.** ע"פ חוכ' ד, ז; מכ' כח; ח; חיו' לג, ט. **במצות אבותם.** ע"פ מל' ג, ח; בר' יח, יט; מ"ז יח. **החתומים במילת בריתך.** ע"פ בבלי שבת, דף קלז ע"ב, ונלמלמו תחת בחות'. **הטפולים.** ע"פ תה' קיט, סט; חיו' יג, ד. **כממקורך.** ע"פ תה' לו, י. **היחידים.** ע"פ ש"ב ז, כג; דה"ל יח, כח. **ומיחדים שמך.** ע"פ בבלי ברכות, דף ו ע"ב; תגיגה, דף ג ע"ב. ראו סד"ר, סי' מח, עמ' רפ. **הכלולים.** ע"פ ירמ' ג, ג. **כשושן מחוחים.** ע"פ שה"ש ב, ב. **המאמינים בני מאמינים.** לשון חכמים בהרבה מקומות, כמו: ספרי פר' דבריס, פי' כה, סי' כח; בבלי שבת, דף לז ע"ב; שמו"ר (ווילנא), פר' שמות, פי' ג, סי' יב. **הנתונים כחותם על לבך.** ע"פ שה"ש ח, ו. **הסגולים לך מכל עם.** ע"פ שמ' יט, ה; דב' ז, ו; יד, ב. **העמוסים כמבטנך.** ע"פ ישע' מו, ג. **הפלוטים כמרחמיך.** ע"פ תה' לז, מ. **הצאן הטבוחה.** ע"פ תה' מד, כג. **הקרואים שמם בשמך.** ע"פ שמ' ה, ח; דב' כח, י; מדת"ה (בובר), מז' ד, סי' ג. **הרשומים.** ראו ירושלמי סוכה פ"ד, ה"ח, 'היתה רשומה בדקיע'. **ומצויים.**

ח"נ והערות

הַוְּעוּדִים כִּי הֵם. בכ"י: 'הַוָּעֲדִים כי הם'. **בְּמִצְוַת אֲבוֹתָם.** בכ"י: 'בְּמִצְוֹת אבותם'. **הַטְּפוּלִים כְּמִמְקוֹרֶךָ.** בכ"י: 'הטפולים בְּמִמָּקוֹרֶךָ'. **הַיְחִידִים וּמְיֻחָדִים.** במח' שד"ל וכ"י היו"ד דגושה, וכן צ"ל ע"פ הכלל שכתב הרד"ק בס' המכלול, דף מא ע"א. **כַּשּׁוֹשָׁן מְחוֹחִים.** במח' גולדשמידט וכ"י: 'כְּשׁוֹשָׁן מחוחים'. **הַנְּתוּנִים כַּחוֹתָם.** בכ"י: 'הנתונים כְּחוֹתָם'. **הַפְּלוּטִים כְּמֵרַחֲמֶיךָ.** בכ"י: 'הפלוטים בִּמְרַחֲמֶיךָ'. **הַקְּרוּאִים שְׁמָם בִּשְׁמֶךָ.** בכ"י: 'הקרואים שְׁמָם כִּשְׁמֶךָ', ובמח' גולדשמידט: 'הקרואים בִּשְׁמָם כִּשְׁמֶךָ'.

הַשּׁוֹנִים בְּדָתוֹתֵיהֶם אוֹמְרִים יְהוָה אֱלֹהֵינוּ׃
הַמְּתֻלּוִים בְּךָ מִכָּל־עַם עוֹנִים יְהוָה אֶחָד׃

עד כאן.

לְדוֹר וָדוֹר נַגִּיד גָּדְלֶךָ׃ וּלְנֵצַח נְצָחִים קְדֻשָּׁתְךָ נַקְדִּישׁ׃
וְשִׁבְחֲךָ אֱלֹהֵינוּ מִפִּינוּ לֹא־יָמוּשׁ לְעוֹלָם וָעֶד׃
כִּי־אֵל מֶלֶךְ גָּדוֹל וְקָדוֹשׁ אָתָּה׃

וּבְכֵן תֵּן פַּחְדְּךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ עַל־כָּל־מַעֲשֶׂיךָ וְאֵימָתְךָ עַל־
כָּל־מַה־שָּׁבָרָאתָ׃ וְיִרָאוּךָ כָּל־הַמַּעֲשִׂים
וְיִשְׁתַּחֲווּ לְפָנֶיךָ כָּל־הַבְּרוּאִים׃ וְיֵעָשׂוּ כֻלָּם אֲגֻדָּה אַחַת לַעֲשׂוֹת
רְצוֹנְךָ בְּלֵבָב שָׁלֵם׃ כְּמָה שֶׁיָּדַעְנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ שֶׁהַשִּׁלְטוֹן לְפָנֶיךָ׃
עֹז בְּיָדְךָ וּגְבוּרָה בִּימִינֶךָ׃ וְשִׁמְךָ נוֹרָא עַל־כָּל־מַה־שָּׁבָרָאתָ׃

וּבְכֵן תֵּן כָּבוֹד יְהוָה לְעַמֶּךָ׃ תְּהִלָּה לִירֵאֶיךָ וְתִקְוָה טוֹבָה
לְדוֹרְשֶׁיךָ׃ וּפִתְחוֹן פֶּה לַמְיַחֲלִים לָךְ׃ שִׂמְחָה לְאַרְצֶךָ׃
שָׂשׂוֹן לְעִירֶךָ׃ וּצְמִיחוּת קֶרֶן לְדָוִד עַבְדֶּךָ וַעֲרִיכוּת נֵר לְבֶן־יִשַׁי
מְשִׁיחֶךָ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ׃

וְאָז צַדִּיקִים יִרְאוּ וְיִשְׂמָחוּ׃ וִישָׁרִים יַעֲלֹזוּ׃ וַחֲסִידִים בְּרִנָּה
יָגִילוּ׃ וְעוֹלָתָה תִּקְפֹּץ פִּיהָ וְכָל־הָרִשְׁעָה כֻּלָּהּ כָּעָשָׁן
תִּכְלֶה׃ כִּי תַעֲבִיר מֶמְשֶׁלֶת זָדוֹן מִן־הָאָרֶץ׃ וְתִמְלֹךְ אַתָּה
יְהוָה לְבַדְּךָ עַל־כָּל־מַעֲשֶׂיךָ׃ עַל־יְרוּשָׁלַיִם עִירֶךָ וְעַל־צִיּוֹן
מִשְׁכַּן כְּבוֹדֶךָ׃ כַּכָּתוּב בְּדִבְרֵי קָדְשֶׁךָ׃ יִמְלֹךְ יְהוָה׀ לְעוֹלָם׃

ח"נ והערות

מכל עם עונים ה' אחד. בכ"י נוסף כאן: "כַּכָּתוּב בְּדִבְרֵי קָדְשֶׁךָ. יִמְלֹךְ יְהוָה׀ לְעוֹלָם. אֱלֹהַיִךְ צִיּוֹן לְדֹר וָדֹר. הַלְלוּ־יָהּ:".

מקורות

ע"פ ספרי פר' עקב, פי' מג, סו' ח, ד"ס ד"ע וחגדתם מהרה; רס"י דב' יח, יח; ילקו"ש שם"ס, רמז תתקפו, ד"ס המלך שמה, 'בניס המצוויניס בתמוז'. **השונים בדתותיך.** ע"פ תס' ג, ח; מתע"ד פל"ג, סוף פ"ב; מד' שו"ט (בובר), מז' ז, סו' יח.

התעויס בך. ע"פ מד' שו"ט (בובר), מז' כה, סו' ח; ילקו"ש תהלים, רמז תשב.

אֱלֹהֶיךָ צִיּוֹן לְדֹר וָדֹר. הַלְלוּ־יָהּ: וְקָתוֹב. וַיִּגְבַּהּ יְהוָה צְבָאוֹת
בַּמִּשְׁפָּט וְהָאֵל הַקָּדוֹשׁ נִקְדַּשׁ בִּצְדָקָה: בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה.
הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ:

אַתָּה בְחַרְתָּנוּ מִכָּל־הָעַמִּים. אָהַבְתָּ אוֹתָנוּ וְרָצִיתָ בָּנוּ וְרוֹמַמְתָּנוּ
מִכָּל־הַלְּשׁוֹנוֹת. קִדַּשְׁתָּנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ וְקֵרַבְתָּנוּ מַלְכֵּנוּ
לַעֲבוֹדָתֶךָ. וְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא עָלֵינוּ קָרָאתָ:

וַתִּתֶּן לָנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה. אֶת־יוֹם (בשבת: הַשַּׁבָּת הַזֶּה
וְאֶת־יוֹם) הַכִּפּוּרִים הַזֶּה. לִסְלִיחָה וְלִמְחִילָה וּלְכַפָּרָה
עַל־כָּל־עֲוֹנוֹתֵינוּ. מִקְרָא קֹדֶשׁ זֵכֶר לִיצִיאַת מִצְרָיִם:

אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ. יַעֲלֶה וְיָבֹא. יַגִּיעַ. וְיֵרָאֶה וְיֵרָצֶה.
וְיִשָּׁמַע. וְיִפָּקֵד. וְיִזָּכֵר זִכְרוֹנֵנוּ וְזִכְרוֹן אֲבוֹתֵינוּ.
וְזִכְרוֹן יְרוּשָׁלַיִם עִירֶךָ. וְזִכְרוֹן מָשִׁיחַ בֶּן־דָּוִד עַבְדֶּךָ. וְזִכְרוֹן
כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל לְפָנֶיךָ (לִפְלֵיטָה) לְטוֹבָה. לְחֵן וּלְחֶסֶד
וּלְרַחֲמִים וּלְרָצוֹן בְּיוֹם (בשבת: הַשַּׁבָּת הַזֶּה וּבְיוֹם) הַכִּפּוּרִים הַזֶּה.
זָכְרֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בּוֹ לְטוֹבָה. וּפָקְדֵנוּ בּוֹ לִבְרָכָה. וְהוֹשִׁיעֵנוּ
בּוֹ לְחַיִּים טוֹבִים. בִּדְבַר יְשׁוּעָה וְרַחֲמִים. וְחוּס וְחָנֵּנוּ וְרַחֵם
עָלֵינוּ וְהוֹשִׁיעֵנוּ. כִּי אֵלֶיךָ עֵינֵינוּ. כִּי אֵל מֶלֶךְ חַנּוּן וְרַחוּם
אָתָּה:

אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ. מְחוֹל לַעֲוֹנוֹתֵינוּ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים
הַזֶּה. מְחֵה וְהַעֲבֵר פְּשָׁעֵינוּ וְחַטֹּאתֵינוּ מִנֶּגֶד עֵינֶיךָ.
כָּאָמוּר. אָנֹכִי אָנֹכִי הוּא מֹחֶה פְּשָׁעֶיךָ לְמַעֲנִי וְחַטֹּאתֶיךָ לֹא
אֶזְכֹּר: וְנֶאֱמַר. מָחִיתִי כָעָב פְּשָׁעֶיךָ וְכֶעָנָן חַטֹּאותֶיךָ שׁוּבָה
אֵלַי כִּי גְאַלְתִּיךָ: וְנֶאֱמַר. כִּי־בַיּוֹם הַזֶּה יְכַפֵּר עֲלֵיכֶם לְטַהֵר
אֶתְכֶם מִכֹּל חַטֹּאתֵיכֶם לִפְנֵי יְהוָה תִּטְהָרוּ:

עַד לֹא מָכוֹן· כִּסְאֶךָ נָכוֹן׃

אָהַלְתָּ מְתוּחִים· אִמַּצְתָּ נִמְלָחִים· וְאֵין מִלְּבַדֶּךָ מְאַהֵל טְפוּחִים· עַד לֹא מָכוֹן· כִּסְאֶךָ נָכוֹן׃

בָּנְתָּ בְעָרְמָה· לִרְקֹעַ אֲדָמָה· וְאֵין מִלְּבַדֶּךָ יוֹעֵץ בְּחָכְמָה·
עַד לֹא מָכוֹן· כִּסְאֶךָ נָכוֹן׃

גָּלִּיתָ חֹשֶׁךְ מִתְּהוֹם· בְּהַרְעִיפְךָ רוּחַ עַל־פְּנֵי תְהוֹם· וְאֵין מִלְּבַדֶּךָ
מְחוֹלֵל מַעְיְנוֹת תְּהוֹם· עַד לֹא מָכוֹן· כִּסְאֶךָ נָכוֹן׃

דְּהַרְתָּ אוֹר עֲלֵי־אֶרֶץ· בְּהַעֲבִירְךָ בְּהוּ מֵאֶרֶץ· וְאֵין מִלְּבַדֶּךָ
מַבְהִיק פְּנֵי־אֶרֶץ· עַד לֹא מָכוֹן· כִּסְאֶךָ נָכוֹן׃

הִקְפִּיתָ רָקִיעַ בְּמַשָּׂאוֹת· לְמַעְלָה מִמֶּנּוּ לְהִתְנַשְּׂאוֹת· וְאֵין
מִלְּבַדֶּךָ יוֹעֵץ וּבָן עֲשׂוֹת· עַד לֹא מָכוֹן· כִּסְאֶךָ נָכוֹן׃

וּפָעַלְתָּ דְמוּת כִּסֵּא· וְקֶרַח הַנּוֹרָא עַל־הַכִּסֵּא· וְאֵין מִלְּבַדֶּךָ
יַעַשׂ וְיִתְנַשֵּׂא· עַד לֹא מָכוֹן· כִּסְאֶךָ נָכוֹן׃

ח״נ והערות

אהלת מתוחים. מיוסד ע״ס א״ב. וכתב שד״ל, במבוא למכב״ר, עמ׳ לא, שפיוט זה הוא גם מנהג צרפת במוסף. לפי דעת צונץ, הפיוט מיוחס לר״א הקליר. הפיוט נדפס במח׳ גולדשמידט, כיפור, עמ׳ 432. **אֲמַצְתָּ נמלחים.** בכ״י: ׳בְּאֶרֶץ נמלחים׳. **בְּהַרְעִיפְךָ רוח.** במח׳ גולדשמידט וכ״י: ׳בְּהַרְחִיפְךָ רוח׳, ע״פ לשון הפסוק. **הקפית רקיע.** במח׳ רמ״ו: ׳הִקְפִּיתָ רקיע׳, ובאן כמח׳ בולוניא ושד״ל. **על־הכסא.** במח׳ גולדשמידט וכ״י: ׳על־ראש הכסא׳.

מקורות

עד לֹא מכון. ע״פ נגלי מדרים, דף לט ע״ב; פדר״א (היגר), פ׳ ג; ב״ר (ווילנא), פר׳ ח, סי׳ ד; מדת״י (וורשא), פר׳ נשא, סי׳ יח. **מכון כסאך.** ע״פ תה׳ צז, ב. **אהלת מתוחים.** ע״פ ישע׳ מ, כב. **אמצת נמלחים.** ע״פ ישע׳ נח, ו; ירושלמי ברכות פ״ח, ה״ח; ב״ר (ווילנא), פר׳ ד, סי׳ ג, ׳בשני קרבו׳, ע״פ בר׳ ח, ו. **ומין מלבדך.** ע״פ דב׳ ד, לה. **מאהיל טפוחים.** ע״פ ישע׳ מח, יג. **בנת בערמה.** ע״פ מש׳ ג, יט; ירושלמי סנהדרין פ״ד, סוף ה״ט; מדת״י (בובר), פר׳ תוקת, סי׳ ח; במדב״ר (ווילנא), פר׳ יח, סי׳ כב; יל׳ש מצו׳, רמז תתקלה, ד״ה ממר ר׳ תנחום. הלשון ע״פ תה׳ קלט, ג; מש׳ ח, ה. **בערמה** - בחכמה. יהו׳ ט, ד ותי״ו. **לרקוע מדמה.** ע״פ תה׳ קלו, ו. **ומין מלבדך יועץ בחכמה.** ע״פ מש׳ ג, יט. **יועץ בחכמה.** ע״פ ירמ׳ יח, יח; ליו׳ יב, יג. **גלית חושך מתהום.** ע״פ בר׳ ח, ד. **בהרעיפך רוח על פני תהום.** ע״פ בר׳ ח, ב. **מחולל מעיינות תהום.** ע״פ מש׳ ח, כד. **דהרת.** ע״פ שופ׳ ה, כב. **הור עלי מרן.** ע״פ בר׳ ח, ג; ליו׳ לח, כד. **בוהו ממרן.** ע״פ בר׳ ח, ב. **מבהיק.** ע״פ לשון חז״ל בהרכה מקומות; כמו: ירושלמי פסחים פ״ח, ה״ח; בבלי ב״ב, דף י״ס ע״ח; ב״ר (ווילנא), פר׳ לח, סי׳ יח. **מבהיק פני מרן.** ע״פ בר׳ ח, ג. **פני מרן.** ע״פ עמ׳ ט, ו. **הקפית רקיע.** רמז לעיל ד״ה ממעל נמלחים. **במשאות** - לשון גבוה. ע״פ חיכ׳ ב, יד ומפרשים. ורמז יחז׳ טז, י, שלשון גבוה מופל גם על ניווי מיידי. **למעלה ממנו להתנשאות.** תדא״ר פר׳ כט, ׳הקב״ה יושב בשמי השמיים העליונים׳, ע״פ יחז׳ ח, כו. **יועץ.** ע״פ ליו׳ יב, יג. **דמות כסא.** יחז׳ ח, כו. **וקרח הנורא.** יחז׳ ח, כב. **ומין מלבדך יעש.** ע״פ ישע׳ מד, כד; מה, ז. **ויתנשא.** ע״פ דה״ל כט, יח.

זְבַדְתּוֹ בְּחַיּוֹת· פָּנִים אַרְבַּע לָמוֹ לִהְיוֹת· וְאֵין מִלְּבַדֶּךָ עָתִיד לִהְיוֹת·
עַד לֹא מָכוֹן· כִּסְאֲךָ נָכוֹן:

חֲצַבְתָּ אוֹפַנִּים· סוֹבְבוֹת כֵּס בְּכָל־פִּנּוֹת· וְאֵין מִלְּבַדֶּךָ מַאֲזִין מֵהֶם רְנָנִים·
עַד לֹא מָכוֹן· כִּסְאֲךָ נָכוֹן:

טָסוֹת לְכָל־רוּחַ· וּפוֹנוֹת בְּכָל־רוּחַ· וְאֵין מִלְּבַדֶּךָ יוֹצֵר הָרוּחַ·
עַד לֹא מָכוֹן· כִּסְאֲךָ נָכוֹן:

יְצִירָתָם מֵאֵשׁ· וְהֶגֶה דִּבּוּרָם מֵאֵשׁ· וְאֵין מִלְּבַדֶּךָ מְחַלֵּק נֶהֱרֵי אֵשׁ·
עַד לֹא מָכוֹן· כִּסְאֲךָ נָכוֹן:

כְּבוֹדְךָ לֹא רוֹאוֹת· וְקָדוֹשׁ וּבָרוּךְ מַכְתִּירוֹת· וְאֵין מִלְּבַדֶּךָ כֹּל חוֹקֵר לִרְאוֹת·
עַד לֹא מָכוֹן· כִּסְאֲךָ נָכוֹן:

לוֹהֲטוֹת כְּשַׁלְהֶבֶת· וְרֶגֶל יְשָׁרָה נִצֶּבֶת· וְאֵין מִלְּבַדֶּךָ עֲלֵיהֶם לָשֶׁבֶת·
עַד לֹא מָכוֹן· כִּסְאֲךָ נָכוֹן:

מַחֲנָם קָדוֹשׁ· עַל־אֵשׁ לָדוֹשׁ· וְאֵין מִלְּבַדֶּךָ בִּתְהִלּוֹת קָדוֹשׁ·
עַד לֹא מָכוֹן· כִּסְאֲךָ נָכוֹן:

מקורות

זבדתו. ע"פ בר' ג, כ. **בחיות.** יחז' ח, ה. **פנים ארבע למו.** ע"פ יחז' ח, ו. **להיות.** ע"פ יחז' ח, ו. **ואין מלבדך עתיד להיות.** ע"פ יפע' מל, ד; מד, ו; תה' קב, כח. **חצבת אופנים.** ע"פ יחז' ח, טו; ס' יצירה פ"ח, סי' יב. **סובבות כס בכל פנים.** ע"פ תהמ"ד (מיינצטיין), מטטרון, סוף עמ' 289. **טסות לכל רוח.** ע"פ יחז' ח, כ. **ופונות בכל רוח.** ע"פ יחז' ח, יח; י, יח. **יוצר הרוח.** ע"פ עמ' ד, יג. **יצירתם מאש.** ע"פ תה' קד, ד; פדר"ח (היגר), פ' ד; במ"ר (ווילנא), פר' טו, סי' ו; מדת"נ (וורצב), פר' ויגש, סי' ו. **והגה דבורם מאש.** ע"פ בבלי חגיגה, דף יג ע"ח ועב, ורע"י ד"ה חיות ממללות. **מחלק נהרי אש.** ע"פ דני' ז, י; פדר"ח (היגר), פ' ד. **כבודך לא רואות.** ע"פ בבלי חגיגה, דף יג ע"ב; מד"ח (בובר), פר' כי תשא, פל"ג, סי' כ. **וקדוש וברוך מכתירות.** ע"פ פדר"ח (היגר), פ' ד; ילקו"ש יפעיהו, רמז תד, ד"ה ברפיס עומדים. **ואין מלבדך כל חוקר לראות.** ע"פ יפע' מ, כח; ירמ' יח, י; איוב יא, ז. **לוהטות כשלהבת.** ע"פ יחז' ח, יג. **ורגל ישרה נצבת.** ע"פ יחז' ח, ז. **עליהם לשבת.** על כסא הכבוד. ע"פ יפע' ו, ח; תה' מז, ט. והחיות נושאות את הכסא - ע"פ מדת"ה (בובר), מז' קג, סי' ה; במ"ר (ווילנא), פר' כג, סי' טו. **מחנם קדוש.** פסר"ג פ' כח, סי' ג. הלשון ע"פ דב' כג, טו. **על אש לדוש.** ע"פ דני' ז, ט; פדר"ח (היגר), פ' ד. **כתהילות קדוש.** ע"פ תה' כב, ד.

ח"נ והערות

פנים ארבע למו להיות. בכ"י: 'פנים למו בהיות'. **כס בכל־פנים.** בכ"י מנוקד: 'כס בכל־פְּנים'. **ופונות בכל־רוח.** במח' גולדשמידט וכ"י: 'ופונות לכל־רוח', וכן מסתבר. **והגה דבורם.** במח' רמ"ו ובפ' קד"א: 'וְהֶגֶא דבורם', וכאן כמח' בולוניא ושד"ל. **דבורם מאש.** במח' גולדשמידט וכ"י: 'דבורם אש'. **לוהטות כשלהבת.** כ"ה במח' בולוניא, קד"א, שד"ל וגולדשמידט. במח' רמ"ו: 'לוהטות בְּשַׁלְהֶבֶת'. **מחנם קדוש.** בכ"י: 'מַחֲנָה קדוש'. **על־אש.** בכ"י: 'עַל־אש'. **אש לדוש.** במח' רמ"ו: 'אש לְדוּש', וכאן כמח' בולוניא ושד"ל.

נוֹגְנוֹת בְּקוֹלָם· נוֹשְׂאוֹת כֵּס בְּחֵילָם· וְאֵין מִלְּבַדָּךְ יוֹדֵעַ פָּעֳלָם·
עַד לֹא מָכוֹן· כִּסְאֲךָ נָכוֹן:

סוֹעֲרוֹת בְּחֵמָה· וַעֲלֵיהֶם בְּאֵימָה· וְאֵין מִלְּבַדָּךְ שׁוֹכֵן בְּקוֹל דְּמָמָה·
עַד לֹא מָכוֹן· כִּסְאֲךָ נָכוֹן:

עֲלֵיהֶם יְחוּדָךְ· וּמְזִיעוֹת אֵשׁ מֵאֵימַת כְּבוֹדָךְ· וְאֵין מִלְּבַדָּךְ מִשְׁגָּב לַדָּךְ·
עַד לֹא מָכוֹן· כִּסְאֲךָ נָכוֹן:

פְּנֵיהֶם פְּנֵי אָדָם· וּפְנֵי שׁוֹר נֶגֶד אָדָם· וְאֵין מִלְּבַדָּךְ מְלַמֵּד יְשֶׁר לְאָדָם·
עַד לֹא מָכוֹן· כִּסְאֲךָ נָכוֹן:

צָגוֹת בְּכִשָּׁר· וְחָקוּק בָּם נָשָׂר· וְאֵין מִלְּבַדָּךְ לְהַגִּיד לְאָדָם יֹשֶׁר·
עַד לֹא מָכוֹן· כִּסְאֲךָ נָכוֹן:

קוֹמָתָם כְּאַרְיֵה· וּזְרוֹעוֹת עֵזֶם כְּאַרְיֵה· וְאֵין מִלְּבַדָּךְ שׁוֹאֵג כְּאַרְיֵה·
עַד לֹא מָכוֹן· כִּסְאֲךָ נָכוֹן:

רַב מְאֹד מַחֲנָם· וְשֶׁפֶר הֲגִיוֹנָם· וְאֵין מִלְּבַדָּךְ מֵבִין מַעֲנָם·
עַד לֹא מָכוֹן· כִּסְאֲךָ נָכוֹן:

ח״נ והערות

עליהם יחודך. במח׳ רמ״ו וכ״י: ׳עליהם יַחוּדָךְ׳. **ומזיעות אש.** כן מנוקד בכ״י ובמח׳ גולדשמידט. וראו ס׳ מכלול, דף קה ע״א. **מאימת כבודך.** בכ״י: ׳מִכְּבוֹדָךְ׳, וליתא תיבת ׳מאימת׳. **משגב לדך.** כ״ה במח׳ שד״ל, גולדשמידט וכ״י. אבל במח׳ רמ״ו ובולוניא: ׳נִשְׂגָּב לדך׳.

מקורות

נוגנות בקולם. ע״פ תה׳ סח, כו, ובמו״ר (ווילנא), פר׳ כג, סי׳ ז; בבלי חולין, דף נ ע״ב; ילקו״ש תהלים, רמז תשלו. **נושאות כס בחילם.** ע״פ מדת״ה (בובר), מז׳ קג, סי׳ ה; במו״ר (ווילנא), פר׳ כג, סי׳ טו. **יודע פעלם.** ע״פ תה׳ לג, ד, וספרי פר׳ האזינו, פי׳ שז. **סוערות בחמה.** ע״פ ירמ׳ כג, יט; בבלי חגיגה, דף יג ע״ב. **ועליהם בחימה.** פדר״א (היגר), פ׳ ד; ילקו״ש יפע׳, רמז תד. הלשון ע״פ עזר׳ ג, ג. **שוכן בקול דממה.** ע״פ מ״א יט, יב; תיו׳ ד, טז. **עליהם יחודך.** ע״פ תהמ״ד (מיזמטיין), מד׳ קדושת, עמ׳ **501**, ׳לומרת היה שמם יברכו׳, מד׳ כונן, עמ׳ **260**, ׳כל אחד ואחד מומר וכו׳ כי אחד; פסר״ג פ׳ נא, סוף סי׳ ד. **ומזיעות אש מאימת כבודך.** ע״פ בבלי חגיגה, דף יג ע״ב; פדר״א פ׳ ד; ילקו״ש יפעיהו, רמז תד, ד״ה ברפיס טומדים; מש״ט (בובר), פר׳ ויצלח, פל״ג, סי׳ ל. **משגב לדך.** תה׳ ט, י. **פניהם פני אדם.** ע״פ יחז׳ א, י; פסר״ג פ׳ כז, סי׳ ב. **ופני שור.** ע״פ יחז׳ א, י; פסר״ג פ׳ כז, סי׳ ג. **מלמד יושר לאדם.** ע״פ תה׳ יט, ט; הוש׳ יד, י; קה׳ ז, כט. **צגות בכושר.** ע״פ יחז׳ א, ז. רמז׳ ס׳ המכלול לרד״ק, דף עה ע״ב. **וחקוק בם נשר.** ע״פ יחז׳ א, י; פסר״ג פ׳ כז, סי׳ ה. **להגיד לאדם יושר.** ע״פ תיו׳ לג, כג. **קומתם כאריה.** ע״פ יחז׳ א, י. **וזרועות עוזם כאריה.** ע״פ פסר״ג פ׳ כז, סי׳ ד. **שואג כאריה.** ע״פ הוש׳ יא, י; במו״ר (ווילנא), פר׳ יתרו, פר׳ כט, סי׳ ט. **רב מאוד מחנם.** ע״פ יואל ב, יא; מדת״נ (בובר), פר׳ ויקרא, סי׳ א; מד׳ שו״ט (בובר), מז׳ קג, סי׳ יח. **ושפר.** ע״פ בר׳ מט, כא; מדת״ה (בובר), מז׳ פא, סי׳ ד. **הגיונם.** ע״פ יהו׳ א, ח. **מענם.** ע״פ תש׳ טו, כג; בבלי עירובין, דף נד ע״ח.

שׁוֹחֲחוֹת וְכוֹרְעוֹת. וּפָנִים לֹא רוֹאוֹת. וְאֵין מִלְּבַדָּךְ שׁוֹקֵד בַּדּוֹרוֹת. עַד לֹא מָכוֹן. כִּסְאֲךָ נָכוֹן:

תּוֹמְכוֹת כִּסְאֲךָ. תּוֹקְפוֹת כֵּס לְנַשְּׂאֲךָ. וְאֵין מִלְּבַדָּךְ אֵין כְּמוֹרָאֲךָ. עַד לֹא מָכוֹן. כִּסְאֲךָ נָכוֹן:

כַּכָּתוּב בְּדִבְרֵי קָדְשֶׁךָ. נָכוֹן כִּסְאֲךָ מֵאָז. מֵעוֹלָם אָתָּה:

תוכחה לרבינו בחיי החסיד ונהגו למומרה ביום הכיפורים:

בָּרְכִי נַפְשִׁי אֶת־יְהוָה וְכָל־קְרָבַי אֶת־שֵׁם קָדְשׁוֹ:

נַפְשִׁי עֲזִי תִּדְרְכִי וְצוּרֵךְ בָּרְכִי. וְחִין לְפָנָיו עֶרְכִי. וְשִׂיחָה שִׂפְכִי. וְהִתְעוֹרְרִי מִשְּׁנָתֵיכִי. וְהִתְבּוֹנְנִי מִמְּקוֹמֵיכִי. אֵי־מִזֶּה בָּאת וְאָנָה תֵּלֵכִי:

נַפְשִׁי מִתְנוֹמָתֵךְ עוּרִי. וְלִפְנֵי יוֹצְרֵךְ שִׁיר דַּבְּרִי. וְלִשְׁמוֹ זַמְּרִי. וְנִפְלְאוֹתָיו סַפְּרִי. וְגוּרִי מִמֶּנּוּ בַּאֲשֶׁר תָּגוּרִי:

מקורות

שוחחות. לשון תכמיס בהרבה מקומות, כמו: מד' רות (ווילנא), פר' ד, סי' ט, 'כל הנסיס שוחחות ומלקטות'; פסז"ר רות, פ"ב, סי' ה. **שוחחות וכורעות.** ע"פ תה' ס, ז; תהמ"ד (לייפציגער), מד' היכלות, עמ' 120, 'כורעין ומשתחוין בשירה'. **וכורעות.** ע"פ ליו' ד, ד. **ופנים לא רואות.** ע"פ מד"ח (בובר), פר' כי תשא, פל"ג, סי' כ. **שוקד בדורות.** ע"פ ירמ' ח, יב. **תומכות כסאך תוקפות כס.** ע"פ תהמ"ד (לייפציגער), מד' מטטרון, סוף עמ' 289. **לנשאך.** ע"פ דה"ח כט, יח. **ואין מלבדך.** ע"פ דב' ד, לה. **אין כמוראך.** ע"פ יעב' ח, יג. **נכון כסאך מאז.** תה' צג, ב. **ברכי נפשי.** תה' קג, ח. **נפשי עוז תדרכי.** ע"פ שופ' ה, כא. **ועורך ברכי.** ע"פ תה' קג, ח. **וחין... ערכי.** ע"פ מש' טז, ח. **ושיחה.** ע"פ תה' נה, יח; קב, ח; תהמ"ד (ווילנא), פר' ס, סי' יד. **והתעוררי מאמתיכי.** ע"פ יעב' נא, יז; ליו' ד, יב. **והתבונני ממקומיכי.** ע"פ תה' ג, י. **אי מזה באת.** בר' טז, ח. **מתנומתך עורי.** ע"פ ליו' ד, יב. **יוצרך.** יעב' מג, ז. **שיר דברי.** ע"פ שופ' ה, יב. **ולשמו זמרי.** ע"פ תה' קמה, ג. **ונפלאותיו ספרי.** ע"פ תה' עה, ב; ליו, ג; דה"ח טז, כד. **וגורי ממנו.** ע"פ תה' כב, כד. **באשר תגורי.** מ"ב ח, ח.

ח"נ והערות

כס לנשאך. במחז' רמ"ו: 'כס לנשאך'. **תוכחה לרבינו בחיי החסיד.** תוכחה זו, לבעל חובות הלבבות (הנזכרת בשער אהבת ה', פרק ה') איננה במחז' בכ"י וגם לא במחז' רמ"ו (במחז' רמ"ו מהד' פקסימליה מופיעה בכ"י בשולים). נדפסה לראשונה במחז' בולוניא ובדפוסים שאחריו, כי אמנם לא ליום הכיפורים נכתבה, אלא לכל זמן שימצא אדם את עצמו לאומרה בכוונה. והיא כתובה בסוף קצת סידורים מנהג בני רומה, ואחריה הבקשה הנזכרת בפרק הנ"ל מחובות הלבבות, וכבר הדפיסוה במחז' בולוניא, אבל קיצורה הרבה ממה שהיא בכ"י. **לפניו עֶרְכִי.** כ"ה במחז' בולונא ושד"ל. בגליון במחז' רמ"ו, אוצה"ת וחוה"ל: 'לפניו תַּעֲרֹכִי'. **ושיחה שפכי.** בחוה"ל ואוצה"ת נוסף: 'ושיחה לְנֶגְדּוֹ שפכי', ובמחז' שד"ל נוסף בסוגריים. **שיר דַּבְּרִי.** בגליון מח' רמ"ו: 'שיר תְּדַבְּרִי'.

נַפְשִׁי אַל־תְּהִי כְּסוּס כְּפֶרֶד אֵין הָבִין· וּכְשִׁכּוֹר נִרְדָּם· וְאִישׁ נִדְדָּם· כִּי־מִמְּקוֹר בִּינָה קִרַצְתְּ· וּמִמַּעְיַן חָכְמָה לֻקַּחְתְּ· וּמִמָּקוֹם קָדוֹשׁ הוּבֵאת· וּמֵעִיר גִּבּוֹרִים הוּצֵאת· מֵאֵת יְהוָה מִן־הַשָּׁמַיִם:

נַפְשִׁי לִבְשִׁי בִּגְדֵי שִׂכְלִי· וְהִתְאַזְּרִי אֵזוֹר בִּינָה· וּמַלְטִי אֶת־נַפְשֵׁךְ מֵהַבְלֵי פְגָרֵךְ אֲשֶׁר אַתְּ בּוֹ מִתְגּוֹרֶרֶת· וְאַל־יַשִּׁיאֵךְ לִבֵּךְ בְּנוֹעַם חָמְדּוֹתָיו· וְאַל־יְסִיתֵךְ בִּשְׂכִיוֹת תַּאֲוֹתָיו· אֲשֶׁר יִמָּאֲסוּ כְּמוֹ־יָמִים יִתְהַלְּכוּ־לָמוֹ· וְזִכְרִי כִּי לֹא לְעֶזֶר וְלֹא לְהוֹעִיל רֵאשִׁיתָם· כִּי אִם לְבֹשֶׁת וְגַם לְחֶרְפָּה אַחֲרִיתָם:

נַפְשִׁי שׁוֹטְטִי בִּרְחוֹבוֹת תְּבוּנָתֵךְ· וְסִבִּי בְחַדְרֵי חָכְמָתֵךְ· וּבוֹאִי עַד־תְּכוּנַת בִּנְיַן מַשְׁכִּיתֵךְ· אֲשֶׁר בֶּעָפָר יְסוֹדוֹ· הֲלֹא הוּא גוּף נִמְאָס· וּפֶגֶר מוּבָס· קָרוּץ מִמַּעְיַן נִרְפָּשׁ·

ח"ג והערות

וּכְשִׁכּוֹר נִרְדָּם. בגליון מח׳ רמ״ו: ׳וּכְדִבּוּר נִרְדָּם׳. **וממעין חכמה.** כ״ה באוצה״ת וחוה״ל. בגליון מח׳ רמ״ו ובולוניא: ׳וּמִמָּקוֹם חכמה׳, ובמח׳ שד״ל מובא כנוסח אחר, בסוגרים. **מֵהַבְלֵי פגרך.** כן הניקוד בגליון מח׳ רמ״ו, חוה״ל ואוצה״ת, וכמו שהוא במקרא (ירמ׳ ח, יט; יד, כב), ודלא כבולוניא ושד״ל, שניקדו הה״א בסגול. **ישיאך לבך.** בגליון מח׳ רמ״ו, ליתא תיבת ׳לבך׳. **ואל ישיאך לבך בנועם חמדותיו, ואל יסיתך בשביות תאותיו.** בגליון מח׳ רמ״ו ובולוניא: ׳ואל ישיאך בנועם תאותיו, ואל יסיתך בשביות חמדותיו׳, ובאן כמח׳ שד״ל, חוה״ל ואוצה״ת. **בִּשְׂכִיוֹת תאותיו.** בגליון מח׳ רמ״ו: ׳בְּמַשְׂכִּיוֹת תאותיו׳. **בָּחֲדְרֵי חכמתך.** כן מנוקד במקרא, וכ״ה בגליון מח׳ רמ״ו, חוה״ל ואוצה״ת. **עַד תְּכוּנַת בנין משכיתך.** כ״ה בחוה״ל ואוצה״ת. בגליון מח׳ רמ״ו: ׳עַד בֵּית משכיתך׳, במח׳ בולוניא: ׳עד בֵּית בנין משכיתך׳, ובשד״ל המילה ׳בית׳ מובאת בסוגרים בנוסח אחר.

מקורות

מלֹ תהיי וכו׳ לִין הבין. ע״פ תה׳ לב, ט. **וכשכור נרדם.** ע״פ בר׳ ט, כא; יואל א, ה. **ואיש נדדם.** ע״פ ירמ׳ יד, ט. **ממקור בינה קרצת.** ע״פ משלי ג, יג: ׳הָאָדָם מָצָא חָכְמָה׳; ועיין מכוחס לגוף הפתם בלמ בסמכ׳; ס׳ תורמת לדיקים, שער יראת שמים, ד״ה ועתה תורינך. רמז זוהר, מד׳ הנעלם, בר׳, קף קט, סוף ע״ב ורים ע״ב. **קורלת.** ע״פ משלי לג, ו. **וממעין חכמה.** ע״פ מש׳ יח, ד **וממקום קדוש הובאת.** ע״פ קה׳ ח, י. **ומעיר גבורים הוצאת.** ע״פ מש׳ כא, כב. **מאת ה׳ מן השמים.** בר׳ יט, כד. **לבשי בגדי.** ע״פ ישע׳ נב, א. **שכל.** ע״פ תה׳ קיא, י. **והתאזרי.** ע״פ תה׳ לג, ה, ומלות ליון. **אזור.** ע״פ ישע׳ יא, ה. **בינה.** ע״פ ישע׳ יא, ב. **מהבלי פגרך.** ע״פ קה׳ ה, ב. **ומלטי את נפשך.** מ״ח א, יב. **פגרך** - כינוי מבוחס לגוף הפתם בלמ נכמה. ע״פ ויק׳ כו, ה; במ׳ יד, כט. וכלו ממוקי הכתור, שורש פגר, וכס התכני. **את בו מתגוררת.** ע״פ בבלי ברכות, דף ס ע״ב, ׳כל זמן שהנשמה בקרבי׳; ולקו״ש בר׳, רמז כ, ד״ה ויפח בלפיו. **ואל ישיאך לבך.** ע״פ ירמ׳ כט, ח; עוב׳ א, ג. **חמדותיו... בשכיות.** ע״פ ישע׳ ג, טז. **יסיתך.** ע״פ דב׳ יג, ז. **תאותיו.** ע״פ מש׳ יח, ה; כא, כו. **ימאסו כמו מים.** תה׳ נח, ח. **לא לעזר וכו׳ וגם לחרפה.** ע״פ ישע׳ ל, ה. **נפשי שוטטי ברחובות.** ע״פ ירמ׳ ה, א. **תבונתך.** ע״פ דב׳ ד, ו. **וסבי.** ע״פ ישע׳ כג, טז. **בחדרי חכמתך.** ע״פ מהמ״ד (מיכאלעזיין), מד׳ מלילות, עמ׳ 68, ד״ה ירוחס בן יוסף. **עד תכונת בנין.** ע״פ מיו׳ כג, ג; יחז׳ מג, יא. **בנין משכיתך.** ע״פ יחז׳ ח, יב. **מאשר בעפר יסודו.** ע״פ מיו׳ ד, יט. **גוף נמאס.** ע״פ ירמ׳ ו, ל. **ופגר מובס.** ע״פ ישע׳ יד, יט. **קרוץ.** ע״פ מיו׳ לג, ו. **ממעין נרפש וממקור משחת.** ע״פ מש׳ כה, כו.

וּמִמְּקוֹר מָשְׁחָת· בָּנוּי מִטְפָּה סְרוּחָה· שְׂרָפָה בָאֵשׁ כְּסוּחָה·
גֹּלֶם בִּדְמוּת תּוֹלֵעָה· וְהָיָה רַק־זָוָעָה· עָצוּר בְּבֶטֶן מְטֻנָּף·
סָגוּר בְּרֶחֶם מְלֻכְלָךְ· נוֹלָד בְּצִירִים וַחֲבָלִים· לִרְאוֹת עָמָל
וַהֲבָלִים· כָּל־הַיּוֹם הִתְאַוָּה תַּאֲוָה· וְסָר מִמּוּסָר וּמִמְּצָוָה· בַּחֹשֶׁךְ
בָּא וּבַחֹשֶׁךְ יֵלֵךְ· דַּל אֶבְיוֹן עָנִי וְהֵלֶךְ· לֹא־דַעַת לוֹ מִבַּלְעָדֶךָ·
וְלֹא־תְבוּנָה לוֹ מִבִּלְתֶּךָ· בְּחַיָּיו עָפָר וּבְמוֹתוֹ אֵפֶר· בְּעוֹדוֹ
תּוֹלָעִים יְסוֹבְבוּהוּ· וְאַחֲרִיתוֹ רִמָּה וְגוּשׁ עָפָר יְכַסּוּהוּ· לֹא
יֵדַע בֵּין יְמִינוֹ לִשְׂמֹאלוֹ· טָמוּן בָּאָרֶץ חַבְלוֹ· לָכֵן לְכִי אַתְּ
וּמָלְכִי עָלָיו· כִּי לִבְנֵי חָכְמָה מְלוּכָה תֵּאוֹת· וְעֶבֶד אֱוִיל
לַחֲכַם־לֵב· וְאַל־תֵּלְכִי בְּשְׁרִירוּת לִבּוֹ הָרָע· וְאַל־תִּנָּקְשִׁי
בְּמוֹעֲצוֹתָיו· וּמַאֲסִי בְּבֶצַע מַעֲשַׁקּוֹתָיו· וְאַל־תִּבְטְחִי בְּעֹשֶׁק·
וּבְגָזֵל אַל־תֶּהְבָּלִי· כִּי הָעֹשֶׁק יְהוֹלֵל חָכָם וְיַאֲבֵד אֶת־לֵב
מַתָּנָה:

מקורות

בנוי מטיפה סרוחה. ע"פ מצ' לא:ג (בוכר), מ"ק; מדת"נ (בוכר), פר' חיי שרה, סו' ז; ויק"ר (ווילנא), פר' מצורע, פר' יח, סו' ג. **שרופה כאש כסוחה.** תס', פ, ח. **גולם בדמות תולעה.** ע"פ יבע' יד, יא; יוי' כה, ו. **והיה רק זועה.** יבע' כח, יט. **עצור בבטן.** ע"פ יוי' ג, י. **מטונף.** ע"פ שה"ש ה, ג. **מטונף... מלוכלך.** ע"פ יחז' טז, ד. **סגור ברחם.** ע"פ ש"א א, ה־ו. **נולד בצירים וחבלים.** ע"פ יבע' יג, ח; כא, ג. **לראות עמל והבלים.** ע"פ קה' ג, יא. **כל היום התאוה תאוה.** מצ' כא, כו. **וסר ממוסר.** ע"פ תה' ג, ח. **וסר... וממצוה.** ע"פ דני' ט, ה. **בחושך גם בחושך ילך.** ע"פ קה' ו, ד. **והלך** - כינוי ליל"ר. ע"פ ב"ב, יב, ד; בבלי סוכה, דף נב ע"ב. **לא דעת... ולא תבונה.** יבע' מד, יט. **בחייו עפר.** ע"פ בבלי ברכות, דף ח ע"א; יומא, דף פז ע"ב. **תולעים יסובבוהו.** ע"פ ויק"ר (ווילנא), פר' יח, סו' ח. **ואחריתו רמה.** ע"פ יוי' כה, ו, ותי"ו; בבלי ברכות, דף כד ע"ב. רמו מצ' לא:ג, מ"ק. **וגוש עפר יכסוהו.** ע"פ יוי' ז, ה. **לא ידע בין ימינו לשמאלו.** ע"פ יונ' ד, יא. **טמון בארץ חבלו.** יוי' יח, י. **ומלכי עליו.** ע"פ בר' ז, ז; בבלי קידושין, דף ל ע"ב; מדת"נ (ווילנא), פר' נצא, סו' כח; ויק"ר (ווילנא), פר' לד, סו' ח. **לכני חכמה מלוכה תאות.** רמו מ"ק ג, כח; רמב"ם, הל' מלכים, פ"ח, ה"ז. **כשרירות לבו הרע.** ע"פ ירמ' יח, יא. **ואל תנקשי.** ע"פ דב' יג, ב; ב"ק נ, ב. **במועצותיו.** ע"פ תה' ה, יא. **ומאסי בבצע מעשקותיו.** ע"פ יבע' לג, טו. **ואל תבטחי בעושק ובגזל אל תהבלי.** ע"פ תה' סב, יא. **כי העושק יהולל.** קה' ז, ז.

ח"נ והערות

גולם בדמות. במח' בולוניא ושד"ל 'גָּלוּם בדמות', וכאן כמח' רמ"ו בשולים, חוה"ל ואוצה"ת. **עצור בְּבֶטֶן.** בגליון מח' רמ"ו, חוה"ל ואוצה"ת: 'עצור בָּרֶחֶם', ע"פ מש' ל, טז. **סָגוּר בְּרֶחֶם.** בגליון מח' רמ"ו, חוה"ל ואוצה"ת: 'סגור בְּבֶטֶן', ע"פ איו' ג, י. **נוֹלָד בצירים.** כ"ה בגליון מח' רמ"ו, בולוניא ושד"ל. בחוה"ל ואוצה"ת: 'יֹלֶד בצירים'. **בַּחֹשֶׁךְ בא.** בגליון מח' רמ"ו: 'בָּהֶבֶל בא'. **לֹא ידע.** בגליון מח' רמ"ו: 'וְלֹא ידע'. **יֵדַע בין ימינו.** כ"ה בגליון מח' רמ"ו, חוה"ל ואוצה"ת. במח' בולוניא ושד"ל: 'יֵדַע בין ימינו'. **לִבּוֹ הרע.** כ"ה בגליון מח' רמ"ו, בולוניא ושד"ל. בחוה"ל ואוצה"ת: 'לִבֵּךְ הרע'. **ואל־תנקשי במועצותיו, ומאסי בבצע מעשקותיו.** תיבות אלו אינן בכ"י. **ויאבד את לב מתנה.** בגליון מח' רמ"ו ובולוניא, המילה 'את' ליתא, ובמח' שד"ל מופיעה בסוגרים. אמנם, כ"ה בפסוק, חוה"ל ואוצה"ת.

נַפְשִׁי שֶׁתִּי לִבֵּךְ לַמְסִלָּה דֶּרֶךְ הָלָכְתְּ· כִּי הַכֹּל הָיָה מִן־הֶעָפָר·
אָמְנָם הַכֹּל שָׁב אֶל־הֶעָפָר· וּלְכָל־נִבְרָא וְנוֹצָר· יֵשׁ קֵץ
וְתַכְלִית לָשׁוּב אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר מִמֶּנָּה לֻקָּח· וְהַחַיִּים וְהַמֵּתִים
אַחִים· שִׁבְתָּם יַחַד אִישׁ בְּאָחִיו יְדֻבָּקוּ· יִתְלַכְּדוּ וְלֹא יִתְפָּרְדוּ·
אֲחוּזִים בִּשְׁתֵּי קְצָוֹת גֶּשֶׁר רָעוּעַ· וְכָל־בְּרוּאֵי תֵבֵל עוֹבְרִים
עָלָיו· הַחַיִּים מוֹבָאוּ וְהַמֵּתִים מוֹצָאוּ· הַחַיִּים בּוֹנֶה וְהַמֵּתִים סוֹתֵר·
הַחַיִּים זוֹרֵעַ וְהַמֵּתִים קוֹצֵר· הַחַיִּים נוֹטֵעַ וְהַמֵּתִים עוֹקֵר· הַחַיִּים
מַחְבִּיר וְהַמֵּתִים מַפְרִיד· הַחַיִּים מַחְרִיז וְהַמֵּתִים מְפַזֵּר· וּדְעִי נָא
וּרְאִי כִּי גַם־עָלַיִךְ תַּעֲבָר־כּוֹס· פְּרוּד פְּגָרֵךְ וְתִצְאִי מִפְּלוֹן
חָדְרֵךְ בְּרֶגַע· כִּי־יִקְרֵךְ עֵת וָפֶגַע· וְתָשׁוּבִי אֶל־בֵּית עוֹלָמֵךְ·
בַּיּוֹם הַהוּא תִּרְצִי פְעֻלָּתֵךְ· וְתִקְחִי מַשְׂכֻּרְתֵּךְ· חֵלֶף עֲבוֹדָתֵךְ
אֲשֶׁר יָגַעַתְּ בּוֹ בָּעוֹלָם הַזֶּה אִם־טוֹב וְאִם־רָע· לָכֵן שִׁמְעִי־נָא

ח"ג והערות

כי הַכֹּל היה. בכ"י: 'כי כֹּל היה'. **אמנם הַכֹּל שב אל־העפר.** כ"ה בחוה"ל ואוצה"ת, אך במח' בולוניא ליתא לתיבת 'הכל'. בשד"ל: 'אמנם כֹּל שב אל־העפר', ובכ"י: אמנם... העפר, ליתא. **ולכל־נִבְרָא.** בכ"י: 'ולכל־בָּרוּא'. **שבתם יחד.** כ"ה במח' שד"ל, חוה"ל ואוצה"ת. אמנם אינם בגליון מח' רמ"ו ובולוניא. **החיים מחביר והמות מפריד.** ליתא בכ"י. **החיים מַחְרִיז.** בכ"י: 'החיים מַבְרִיז'. **פְּרוּד פְּגָרֵךְ.** כ"ה בגליון מח' רמ"ו ובולוניא. במח' שד"ל תיבות אלו מופיעות בסוגרים. **כי יִקְרֵךְ עת.** בכ"י: 'כי יִמְצָאֵךְ עת'. **תרצי פעלתך ותקחי משכורתך.** בגליון מח' רמ"ו ובולוניא הגרסה הפוכה עם תוספת: 'תקחי משכרתך ותרצי פעלתך וְתָשׁוּבִי'. וכאן במח' שד"ל חו"ה ואוצה"ת, ושם המילה 'וְתָשׁוּבִי' מופיעה בסוגרים. **שמעי־נָא וראי.** בכ"י: 'שמעי־בַת וראי', כלשון הפסוק בתה' מה, יא.

מקורות

שיתי לבך. ירמ' לא, כ. **הכל היה וכו' שב אל העפר.** ע"פ קה' ג, כ. **ולכל נברא וכו' קץ ותכלית.** ע"פ יבע' נא, ו; תה' לט, ה. **לשוב אל וכו' ממנה לוקח.** ע"פ בר' ג, יט. **והחיים והמות מחיש.** רמו ב"ר (ווילנא), פר' ט, סי' י. **שבתם יחד.** ע"פ תה' קלג, א. **מיש בזמיו וכו' יתפרדו.** ע"פ חיו' מא, ט. **מחוזים בשתי קצות.** ע"פ מכי' ב"מ פ"ח, מ"ח. **גשר רעוע.** רמו ס' סודי רזיו ח"א, תוס ג. **וכל ברואי תבל עוברים עליו.** ע"פ בבלי ר"ה, דף יח ע"ב. **מחייה ומבזו.** רמו מכי' ב"מ פ"ג, מי"ח. הלשון ע"פ שופ' ח, כד. **והמוות מולמו.** ע"פ תה' סה, כח. **מחייה בומה.** ע"פ בר' ג, כב. **והמוות סומר.** ע"פ קה' יב, ז. **מחייה זורע.** רמו מכ' יח, יח ורכ"י. **מחייה נוטע.** ע"פ מכ' ג, יח; יבע' ס, כח; מס"ו פי"ג, ה"ו; בבלי שבת, דף קיח ע"ב. **והמות עוקר.** ע"פ בר' רבתי, פרשת ויחי, עמ' 234, 'סרגוסו עקרו'. **מחייה מחביר.** רמו רכ"ו בר' ג, ז; מדת"כ (ווילנא), פר' פקודי, סוף סי' ג. **והמוות מפריד.** ע"פ קה' יב, ז; רות ח, יח. **מחריז.** לשון מכמיס הוא, כמו: ויק"ר (ווילנא), פר' עז, סי' ד. **והמות מפזר.** רמו מלח' ג, כח, ובבלי ר"ה, דף יח ע"ב. **ודעי נא וראי כי.** ע"פ ירמ' ג, יט. **כי גם עליך תעבור כוס.** ע"פ חיכ' ד, כח. **ותצאי ממלון חדרך כרגע.** ע"פ חיו' לד, כ. **ממלון חדרך.** ע"פ בבלי ברכות, דף י ע"ב, 'כמה יוצאת בחדרי חדרים'; תהמ"ד (חייכשטיין), עולם קטן, עמ' 406. **כי יקרך עת ופגע.** ע"פ קה' ט, יא. **ותשובי.** ע"פ בר' ג, יט; קה' ג, כ. **ותשובי אל בית עולמך.** ע"פ קה' יב, ה. **תרצי פעלתך.** ע"פ קה' ט, ז; ירמ' לא, טו. **ותקחי משכורתך.** ע"פ רות ב, יב. **חלף עבודתך אשר.** ע"פ במ' יח, כא. **אשר יגעת בו.** יבע' סב, ח. והטענין ע"פ יבע' מט,ד, וכפירוש כמה מפרשים, וירושלמי ע"ז פ"ג ה"ח; שמו"ר (ווילנא), פר' נב, סי' ג; תה' קכח, ב. **אשר יגעת בו בשוה"ז.** ע"פ ספרי פר' האזינו, פי' שז; בבלי קידושין, דף לט ע"ב; ילקו"ש תורה, רמז תתקמב. **אם טוב ואם רע.** ירמ' מב, ו; קה' יב, יד. **לכן שמעי נא.** יבע' נח, כח.

וְרְאִי וַהַטִּי אָזְנֶךָ· וְשִׂכְחִי עַמֵּךְ וּבֵית אָבִיךְ· וְקוּמִי רְנִּי לְמַלְכֵּךְ·
יוֹמֵךְ וְלֵילֵךְ· שְׁאִי אֵלָיו כַּפַּיִם· וְהִשְׁתַּחֲוִי לוֹ אַפַּיִם· וְעַפְעַפַּיִךְ
יְזֹלוּ מַיִם· בִּכְרִיעָה עַל־בִּרְכַּיִם· אוּלַי יִתְאָו הַמֶּלֶךְ יָפְיֵךְ· וְיִשָּׂא
פָּנָיו אֵלַיִךְ וְיָשֵׂם לָךְ שָׁלוֹם· וְיָחֹן עָלַיִךְ בִּימֵי עָנְיֵךְ בָּעוֹלָם הַזֶּה
וִירַחֲמֵךְ בְּשׁוּבֵךְ לִמְנוּחָיְכִי· כִּי־מֵעוֹדֵךְ גָּמַל עָלָיְכִי׃

נַפְשִׁי הָבֵינִי צֵדָה לָרֹב· אַל־תַּמְעִיטִי בְּעוֹד בַּחַיִּים חַיָּתֵךְ
וַיֵּשׁ לְאֵל יָדֵךְ כִּי רַב מִמֵּךְ הַדָּרֵךְ· וְאַל־תֹּאמְרִי לְמָחָר
אָקַח צֵדָה כִּי־פָנָה הַיּוֹם· וְלֹא תֵדְעִי מַה־יֵּלֶד יוֹם· וּדְעִי
כִּי־תָמוֹל לָעַד לֹא־יָשׁוּב· וְכָל־אֲשֶׁר פָּעֲלְתְּ בּוֹ שָׁקוּל וְסָפוּר
וְחָשׁוּב· וְאַל־תֹּאמְרִי מָחָר אֶעֱשֶׂה· כִּי יוֹם הַמָּוֶת מִכָּל־חַי
מְכֻסֶּה· מַהֲרִי עֲשׂוֹת בְּכָל־יוֹם חֻקּוֹ· כִּי הַמָּוֶת בְּכָל־עֵת יִשְׁלַח
חִצּוֹ וּבְרָקוֹ· וְאַל־תִּתְמַהְמְהִי מֵעֲשׂוֹת חֹק דְּבַר־יוֹם בְּיוֹמוֹ· כִּי

מקורות

ורמי וכטי מזנך. תה' מה, יא. **וקומי רוני וכו' מליו כפיס.** ע"פ ליכ' ג, יט. **והשתחוי לו.** תה' מה, יב. **ועפעפיך יזלו מיס.** ע"פ ירמ' ט, ח. **בכריעה על ברכיס.** ע"פ עזר' ט, ה. **יתאו המלך יפיך.** ע"פ תה' מה, יב. **וישא פניו וכו' שלום.** ע"פ במ' ו, כה. **ויחן עליך.** ע"פ מ"ב יג, כג ותי"ו. **בימי עניך.** ע"פ חיו' ל, טז; ליכ' ט, ז. **עניך בעוס"ז.** ע"פ בבלי קידושין, דף מ ע"ב; יומא, דף פז ע"ב. **בשובך למנוחיכי וכו' עליכי.** ע"פ תה' קטז, ז. **הכיני לידה לרוב.** ע"פ מכר"ח, פר' ג, עמ' 58; בבלי כתובות, דף סז ע"ב, 'וזודתי קלילי ומורחת רחיקתת'. **אל תמעיטי.** מ"ב ד, ג. **בחייס חיתך.** ע"פ יחז' ז, יג. בתוס"ל המריך בזה, שער ז, פ"ז; שע"ת לר"י, שער ט, סי' ט, ע"פ בבלי ע"ז, דף יט ע"ב. **ויש נאל ידך.** ע"פ בר' לח, כט. **כי רב ממך הדרך.** ע"פ מ"ב יט, ז. **ואל תמהרי למחר.** ילקו' מדת"ה (בובר), מז' קיט, סי' מ (קיט, קכו). **ואל תמהרי למחר מקח לידה.** ע"פ קה' ט, ח; בבלי שבת, דף קנג ע"ב. **מקח לידה.** ע"פ מכר"ח, פר' ג, עמ' 58; בבלי כתובות, דף סז ע"ב, 'וזודתי קלילי ומורחת רחיקתת'. **כי פנה היום.** ע"פ ירמ' ו, ד. **ואל תדעי מה ילד יום.** ע"פ מש' כז, ו; מכו' תענית פ"ב, מ"ד. **כי תמול.** ע"פ איו' ח, ט. **לעד לא ישוב.** ע"פ ש"ב יג, כג; מ"ב כ, י. **וכל אשר פעלת וכו' וחשוב.** ע"פ מכו' תענית פ"ב, מ"ח; ירמ' ח, ו; מדמ"ש (בובר), פר' ה, סי' כח; ילקו"ש מכלי, רמז תתקלח. **שקול וספור.** הלשון ע"פ ישע' מ, יב. **ואל תמהרי מחר.** ע"פ משל' ג, כח. **מחר מעשה.** משל' ה, ח. ע"פ מכו' תענית פ"ב, מ"ד; תור"ת להרמ"ם, סי' עה. **יום המוות מכל חי מכוסה.** ע"פ קה' ט, יב; בבלי שבת, דף ל ע"ב; פסחים, דף נד ע"ב; ב"ר (ווילנא), פר' סה, סי' יב; רות רבה (ווילנא), פר' ג, סי' ג; קה"ר (ווילנא), פר' ה, סי' ב. **מהרי עשות.** ע"פ בר' יח, ו. **עשות בכל יום חוקו.** ע"פ מדמ"ש (בובר), פר' ו, סי' ד; ילקו"ש מכלי, רמז תתקלח, ע"פ משל' ו, ה. **ישלח חצו וברקו.** ע"פ תה' יח, טו. **מעשות חוק.** ע"פ דב' יח, ג; בבלי שבת, דף קנ. **דבר יום ביומו.** ע"פ שמ' ה, יג.

ח"נ והערות

רְנִּי למלכך. כ"ה במח' בולוניא, חוה"ל ואוצה"ת, ע"פ הפסוק איכ' ב, יט. **ועפעפיך... ברכים.** חסר בכ"י. **וְעַפְעַפַּיִךְ יזלו.** כ"ה במח' שד"ל. בבולוניא חוה"ל ואוצה"ת: **וְעַפְעַפַּיִם יזלו.** **וירחמך בְּשׁוּבֵךְ.** כ"ה בגליון מח' רמ"ו, בולוניא ושד"ל. בחוה"ל ואוצה"ת: **וְאַחֲרֵי שׁוּבֵךְ.** **לְמְנוּחָיְכִי.** כ"ה במח' שד"ל, חוה"ל ואוצה"ת. במח' בולוניא וכ"י: **לְמָנוֹחָתֵךְ. גמל עָלָיְכִי.** בכ"י: **גמל עָלַיִךְ.** **פָּנָה הַיּוֹם.** כ"ה במח' שד"ל חוה"ל ואוצה"ת. אך בבולוניא: **פָּנָה יוֹם.** **וספור וחשוב.** כ"ה במח' שד"ל, חוה"ל ואוצה"ת. אבל בבולוניא אין תיבת **וחשוב.** **מכל-חי מכסה.** בכ"י ליתא תיבת **חי.** **מהרי עֲשׂוֹת.** בכ"י: **מהרי לַעֲשׂוֹת.** **כי המות בכל עת.** כ"ה בגליון מח' רמ"ו, בולוניא, שד"ל וחוה"ל. אבל באוצה"ת: **כי בְּכָל-יום המות.**

כְּצִפּוֹר נוֹדֶדֶת מִן־קִנָּהּ כֵּן־אִישׁ נוֹדֵד מִמְּקוֹמוֹ׃ וְאַל־תְּדַמִּי
בְנַפְשֵׁךְ׃ כִּי אַחֲרֵי צֵאתֵךְ מִמַּסְגֵּר פִּגְרֵךְ תָּשׁוּבִי לְתוֹכַחַת׃
מִמְּשׁוּבָה נִצַּחַת׃ כִּי לֹא יִתָּכֵן לָךְ אָז עֲשׂוֹת טוֹב וָרַע׃ וְלֹא
יוֹעִילֵךְ תְּשׁוּבָה מִמְּשׁוּבָה׃ וְלֹא הִנָּחֵם מֵעֲשׂוֹת רֶשַׁע וְאַשְׁמָה
וָפֶשַׁע׃ כִּי־הָעוֹלָם הַהוּא נָכוֹן לְחֶשְׁבּוֹן וְסֵפֶר כָּל־סָתוּם וְצָפוּן׃
אֲשֶׁר בְּיַד כָּל־אָדָם חָתוּם׃ וְעָרוּךְ לְשַׁלֵּם שָׂכָר טוֹב לְיִרְאֵי
יְהוָה וּלְחֹשְׁבֵי שְׁמוֹ׃ וּלְהִנָּקֵם בּוֹ נָקָם־בְּרִית מִן־שׁוֹכְחֵי אֵל׃
הָאוֹמְרִים לָאֵל סוּר מִמֶּנּוּ וְדַעַת דְּרָכֶיךָ לֹא חָפָצְנוּ׃ מַה־שַּׁדַּי
כִּי־נַעַבְדֶנּוּ וּמַה־נּוֹעִיל כִּי נִפְגַּע־בּוֹ׃

נַפְשִׁי אִם־חָכַמְתְּ חָכַמְתָּ לָּךְ וְאִם לַצְתְּ אַתָּה תָּלִין מְשׁוּגָתֵךְ׃
שִׁמְעִי מוּסָר וַחֲכָמִי וְאַל־תִּפְרָעִי׃ שִׁיתִי עַל־לִבֵּךְ תָּמִיד׃
דִּבְרֵי קֹהֶלֶת בֶּן־דָּוִד׃ סוֹף דָּבָר הַכֹּל נִשְׁמָע אֶת־הָאֱלֹהִים יְרָא
וְאֶת־מִצְוֹתָיו שְׁמוֹר כִּי־זֶה כָּל־הָאָדָם׃ כִּי אֶת־כָּל־מַעֲשֶׂה
הָאֱלֹהִים יָבִא בְמִשְׁפָּט עַל כָּל־נֶעְלָם אִם־טוֹב וְאִם־רָע׃
וְאַל־תִּשְׁכְּחִי בְּיַד־כָּל־אָדָם יַחְתּוֹם לְדַעַת כָּל־אַנְשֵׁי מַעֲשֵׂהוּ׃

ח״ג והערות

הנחם מֵעֲשׂוֹת רֶשַׁע. בחוה״ל ואוצה״ת: ׳הנחם לָךְ מֵרֶשַׁע׳. **וספר כָּל.** בכ״י: ׳וספר עַל׳. **סָתוּם וְצָפוּן.** כ״ה בכמ׳ בולוניא, שד״ל וחוה״ל. בגליון רמ״ו ואוצה״ת: ׳צָפוּן וְסָתוּם׳. **אם־חָכַמְתְּ.** בכ״י: ׳אם־חָכַמְתָּ׳. **שיתי עַל.** בכ״י: ׳שיתי אֶל׳.

מקורות

כצפור נודדת. ע״פ מש׳ כז, ח. **ואל תדמי בנפשך.** ע״פ תס׳ ד, יג. **תחרי לאחר... תשובי לתוכחת.** ע״פ מכיל׳ דרשב״י, פט״ו, סוף פ״ח; בבלי סנהדרין, דף לח סוף ע״ב וריש ע״ב; קה׳ יב, ז. **ממסגר.** ע״פ תה׳ קמב, ח. **פגרך** - כינוי מצחיח לגוף האדם (לפי נשמה. ע״פ ויק׳ כו, ל; במ׳ יד, כט. ולפי ממוקי הכתוב, שורש פגר, ובס׳ התשבי. **ממשובה נצחת.** ע״פ ירמ׳ ח, ה. **לא יתכן לך אז.** ע״פ קה׳ ט, י; דב״ר (ליברמן), פר׳ ומתחנן, ד״ה תורך ימיס; ילקו״ש קהלת, רמז תתקפט, ד״ה בכל עת. **עשות טוב ורע.** ע״פ במ׳ כד, יג. **העולם הבוא נכון לחשבון.** ע״פ בבלי עירובין, דף כב ע״ב, ע״פ דב׳ ז, יח; ב״ב, דף עח ע״ב, ע״פ במ׳ כח, כז. **וספר כל סתום.** ע״פ דני׳ יב, ד. **כל סתום וצפון.** ע״פ תה׳ לט, כ; מדמ״ש (בובר), פר׳ יג, סי׳ כה. **כיד כל אדם חתום.** ע״פ איוב לז, ז. **וערוך.** ע״פ יבמ׳ ל, לב; בבלי נדרים, דף לט ע״ב; ב״ר (ווילנא), פר׳ ד, סי׳ ו; מדת״ע (בובר), פר׳ בחוקותי, סי׳ ח. **לשלם שכר טוב.** ע״פ ויק״ר (מרגליות), פר׳ אמור, פר׳ כז, סי׳ ו; במדב״ר (ווילנא), פר׳ במדבר, פר׳ ד, סי׳ ה; מד״ש (בובר), פר׳ תצוה, פכ״ט, סי׳ מה. **לירחי ה׳.** מלא׳ ג, טז. **ולהנקם בו נקם ברית.** ע״פ ויק׳ כו, כה ותר״פ. **מן שוכחי אל.** ע״פ תה׳ ט, יח. **המומריס לאל וכו׳ לא תפלטו.** ע״פ איוב כא, יד. **מה שדי.** איוב כא, טו. **אם חכמת.** משׁ׳ ט, יב. **ואם לצת אתה.** ע״פ משׁ׳ ט, יב; בבלי ע״ז, דף יח ע״ב. **תיתך תלין משוגתך.** ע״פ איוב יט, ד. **שמעי מוסר וחכמי אל תפרעי.** ע״פ משׁ׳ ח, לג. **שיתי על לבך.** ע״פ ירמ׳ לא, כ. **על לבך תמיד.** ע״פ משׁ׳ ו, כא. **דברי קהלת בן דוד.** קה׳ א, א. **סוף דבר הכל נשמע.** קה׳ יב, יג-יד. **כיד כל אדם יחתום.** איוב לז, ז.

וְזִכְרִי אֵין־חֹשֶׁךְ וְאֵין צַלְמָוֶת לְהִסָּתֵר שָׁם פֹּעֲלֵי אָוֶן: בַּקְּשִׁי
אֶת־יְהוָה קוּנֵךְ בְּכָל־כֹּחֵךְ וְאוֹנֵךְ· בַּקְּשִׁי צֶדֶק בַּקְּשִׁי עֲנָוָה·
אוּלַי תִּסָּתְרִי בְּיוֹם אַף יְהוָה וּבְיוֹם חֲרוֹן אַפּוֹ· וְתַזְהֲירִי כְּזֹהַר
הָרָקִיעַ וְכִצֵּאת הַשֶּׁמֶשׁ בִּגְבוּרָתוֹ· וְתַזְרִיחַ עָלַיִךְ שֶׁמֶשׁ צְדָקָה
וּמַרְפֵּא בִּכְנָפֶיהָ· וְעַתָּה קוּמִי לְכִי וְהִתְחַנָּנִי לַאדֹנַיִךְ· וּשְׁאִי
זִמְרָה לֵאלֹהַיִךְ· הַלְלִי־יָהּ כִּי־טוֹב זַמְּרָה לֵאלֹהֵינוּ· כִּי־נָעִים
נָאוָה תְּהִלָּה:

וִידּוּי

רִבּוֹנוֹ שֶׁל־עוֹלָם· קֹדֶם כָּל־דָּבָר אֵין לִי פֶּה לְהָשִׁיב וְלֹא
מֶצַח לְהָרִים רֹאשׁ כִּי עֲוֹנֹתַי עָבְרוּ
רֹאשִׁי כְּמַשָּׂא כָּבֵד יִכְבְּדוּ מִמֶּנִּי: כִּי־עֲוֹנוֹתַי רַבּוּ מִלְּמְנוֹת
וְחַטֹּאתַי עָצְמוּ מִסַּפֵּר· מִתְוַדֶּה אֲנִי לְפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהַי בְּכִפְּיפַת
רֹאשׁ· בְּכִפְּיפַת קוֹמָה· בִּכְנִיעוּת חָיִל· בַּחֲלִישׁוּת כֹּחַ· בְּשִׁבִּירוּת

מקורות

מִן חוּשֵׁךְ וּמִן צַלְמוּת. מיו׳ לד, כב. **בַּקְּשִׁי מֵת ה׳.** ע״פ הוס׳ ג, ה; ל״פ ג, ג. **קוּנֵךְ.** ע״פ דב׳ לג, ו. **בְּכָל כֹּחֵךְ.** ע״פ תה׳ קג, יט. **וּמְוֹךְ.** ע״פ יעב׳ מ, כט. **בַּקְּשִׁי לְדָק וכו׳ כְּיוֹם חָף ה׳.** ע״פ ל״פ ג, ג. **וּבְיוֹם חֲרוֹן אַפּוֹ.** יעב׳ יג, יג. **וְתַזְהִירִי כְּזֹהַר הָרָקִיעַ.** ע״פ דני׳ יב, ג. **וְכִצֵּאת הַשֶּׁמֶשׁ בִּגְבוּרָתוֹ.** ע״פ שופ׳ ה, לא. **וְתַזְרִיחַ עָלַיִךְ שֶׁמֶשׁ לְדָקָה.** מלא׳ ג, כ. **קוּמִי לְכִי.** ע״פ חיכ׳ ב, יט; יוג׳ ח, ו. **וְהִתְחַנָּנִי לְאַדוֹנַיִךְ.** ע״פ תה׳ ל, ט. **וּשְׂאִי זִמְרָה.** ע״פ תה׳ פא, ג. **הַלְלִי יָהּ כִּי טוֹב.** ע״פ תה׳ קמז, א. **כִּי נָעִים.** תה׳ קמז, א. **רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם.** לשון חז״ל בהרבה מקומות, כמו: מכ׳ תענית פ״ג, מ״א; תוספתא סוטה פ״ו, ה״ה; ירושלמי תענית פ״ד, ה״ב; בבלי ברכות, דף ד ע״ח. **קוֹדֶם כָּל דָּבָר.** ע״פ תה׳ קיט, סז; הוס׳ ח, ב; דני׳ ט, כג. **אֵין לִי פֶּה לְהָשִׁיב.** ע״פ יחז׳ עז, סג; חיו׳ לב, ה. רלו״ בבלי ברכות, דף יב ע״ב. **אֵין לִי וכו׳ לְהָרִים רֹאשׁ.** ע״פ עזר׳ (רעיא מהימנא), שמ׳, דף קיט ע״ח; רמב״ם, נוסח נפילת אפיים. **מִצַּח לְהָרִים רֹאשׁ.** ע״פ עזר׳ ט, ו. **כִּי עֲוֹנוֹתַי עָבְרוּ רֹאשִׁי.** תה׳ לח, ה. **כִּי עֲוֹנוֹתַי רַבּוּ מִסְפָּר.** ע״פ בבלי יומא, דף פז ע״ב. **וְחַטֹּאתַי עָצְמוּ.** ע״פ יחז׳ ל, יד. **עָצְמוּ מִסְפָּר.** ע״פ תה׳ מ, ו. **מִתְוַדֶּה אֲנִי לְפָנֶיךָ.** ע״פ ויק׳ כו, מ; דני׳ ט, ד. **בִּכְפִיפַת רֹאשׁ.** ע״פ יעב׳ נח, ה. **בִּכְפִיפַת קוֹמָה.** ע״פ ב״ח כח, כ; בבלי סנהדרין, דף סה ע״ח. **בִּכְנִיעוּת חָיִל.** ע״פ ויק׳ כו, מא. **בַּחֲלִישׁוּת כֹּחַ.** ע״פ תה׳ לח, יא; קט, כד. **בִּשְׁבִירוּת לֵב.** ע״פ

ח״נ והערות

וביום חרון אפו. במח׳ בולוניא, לא מופיעות התיבות: ׳בְּיוֹם חֲרוֹן אַפּוֹ׳. וכ״ה בכ״י, אמנם נשלם הוא על הגליון. **וְתַזְהִירִי כְּזוֹהַר.** בגליון מח׳ רמ״ו: ׳תַּזְהִירִי כזוהר׳. **וְתַזְרִיחַ עָלַיִךְ.** בגליון כ״י: ׳ותזריח אורך׳. **קוּמִי לְכִי.** בגליון מח׳ רמ״ו: ׳קומי לך׳. **וְהִתְחַנָּנִי לַאדֹנַיִךְ.** האל״ף נחה, ע״פ הכלל המועתק במ״ש תה׳ קלה, ה. **הַלְלִי־יָהּ.** במח׳ בולוניא, חוה״ל ואוצה״ת לא מופיע. **וִידּוּי.** במח׳ שד״ל לפני הוידוי, כתוב: ״וידוי הגדול לרבינו נסים ז״ל ראש ישיבת בבל״, אולם כבר כתב שד״ל במבוא שלו שהוידוי נמצא גם במנהג ספרד, ושם הוא מיוחס לר׳ נסים שהיה באפריקה, ודרך כבוד קרא לו גאון אע״פ שלא היה מראשי ישיבת בבל. האשכנזים נוהגים לאומרו בתפלת ערב ראש חודש (יוכ״פ קטן) ע״פ ספר שערי ציון לר׳ נתן הנובר, מהמאה הי״ז. **כִּי עֲוֹנוֹתַי עָבְרוּ.** במח׳ רמ״ו, בולוניא, עבו״י, עיון תפלה, וכ״ה: ׳כי מִפָּנֵי שֶׁעֲוֹנוֹתַי עברו׳. ובשד״ל התוספת שאיננה בפסוק, נמצאת בסוגרים. **כִּי עֲוֹנוֹתַי רַבּוּ.** בכ״י ליתא תיבת ׳כי׳.

לֵב· בִּנְמִיכוּת רוּחַ· בְּקִידָה בִּבְרִיכָה בְּהִשְׁתַּחֲוָיָה· בְּאֵימָה· בְּבָעֵת· בְּרֶתֶת· בְּזִיעַ· בְּחִלְחוּל· בְּיִרְאָה· בְּמוֹרָא· אוֹמַר אֲנִי לְפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהַי מִן־מִקְצָת מַעֲשֵׂי הָרָעִים וּמִדְּרָכַי הַמְכֹעָרִים· וּמִמַּעֲלָלַי הַמְקֻלְקָלִים· לְאָמְרָם אִי אֶפְשָׁר· לְבָרְרָם אֵין־בִּי כֹחַ· לְגַלּוֹתָם לֹא אֶעֱצַר־חַיִל· לְדַבְּרָם לֹא אֵדָעֵם· לְהַגִּידָם אֵינִי כְדַי· לְתִבַּע עֲלֵיהֶם סְלִיחָה וּמְחִילָה וְכַפָּרָה· מָה־אֲנִי מָה־חַיָּיִ· אֲנִי הֶבֶל וָרִיק· אֲנִי רִמָּה וְתוֹלֵעָה· אֲנִי עָפָר וָאֵפֶר· בּוּשׁ אֲנִי מֵחָטְאַי· וּמְכֻלָּם אֲנִי מִפָּשָׁעַי· אֵין לִי פְּתִחוֹן פֶּה לְהִתְוַדּוֹת לְפָנֶיךָ· גָּדוֹל עֲוֹנִי מִנְּשׂוֹא עָצְמוּ פְשָׁעַי מִסַּפֵּר· בּוֹשְׁתִּי וְגַם נִכְלַמְתִּי כְּגַנָּב הַנִּמְצָא בַּמַּחְתֶּרֶת:

רִבּוֹנוֹ שֶׁל־עוֹלָם אִם עָמַדְתִּי לְפָרֵשׁ אֶת־חֶטְאַי וּלְבָאֲרָם· יִכְלֶה הַזְּמָן וְהֵם לֹא־יִכְלוּ· עַל־אֵיזֶה מֵהֶם אֶתְבַּע·

ח"נ והערות

בִּבְרִיכָה בהשתחויה. בנוסח אשכנז: 'בִּכְרִיעָה בהשתחויה'. **בְּהִשְׁתַּחֲוָיָה.** במח' רמ"ו, כ"י, חוה"ל ואוצה"ת: בְּהִשָּׁתַּחֲוָיָה. **בְּבֶעָת ברתת.** תיבת 'בבעת', איננה בכ"י ובנוסח הספרדים. ב'עין תפלה' תוקן: 'בִּבְעָתָה ברתת', ע"פ ירמ' ח, טו. **בִּיראה בְּמוֹרָא.** בכ"י ובעבו"י: 'ביראה ובְּמוֹרָא', וכן תוקן בכ"י במח' רמ"ו. **אוֹמַר אני לפניך.** כ"ה במח' רמ"ו, שד"ל, כ"י ובית כפורת, לשון עתיד, וכן מסתבר ע"פ הלשונות דלקמן 'אֶעֱצָר, אֵדָעֵם'. **מקצת מן־מעשי הרעים.** כ"ה במח' רמ"ו, בולוניא, שד"ל ועבו"י. אצל הספרדים ועין תפלה, ללא 'מן'. ובכ"י: 'קְצַת מִמַּעֲשֵׂי הרעים'. **וּמִמַּעֲלַלַי המקלקלים.** בכ"י: 'וּמִמַּפְעָלַי המקלקלים'. **לאמרם אי.** במח' רמ"ו: 'לאמרם אֵי', וכאן כמח' בולוניא, שד"ל וכ"י. **לְדַבְּרָם לא אדעם.** כן הוא במח' רמ"ו, בולוניא, כ"י ואשכנז, וכן הנכון. במח' שד"ל 'לְחַבְּרָם לא אדעם'.

מקורות

תה' נח, יט. **בנמיכות רוח.** ע"פ מצ' יח, יב; תדא"ר פר' יח, ד"ה לעולם יהא, ע"פ תה' נח, יט. **בקידה.** ע"פ בבלי ברכות, דף לד ע"ב; מש"ט (בובר), פר' מקץ, פמ"ג, סי' כח. **בבריכה.** ע"פ עזר' ט, ה. **בהשתחויה.** ע"פ עזר' י, ח; נחמ' ט, ג. **בלחימה.** ע"פ בר' טו, יז; ויו' לט, כ. **בלחימה... ברתת וזיע.** ע"פ בבלי ברכות, דף כב ע"ב; ויק"ר (ווילנא), פר' כז, ס' ו. **בבעת.** ע"פ ויו' יג, יח. **ברתת.** ע"פ הוש' יג, ז. **בחלחול.** ע"פ דני' ה, יט. **בזיע.** ע"פ דני' ה, יט. **בירמה כמורת.** ע"פ תוספתא מגילה פ"ג, הכ"ד. **מעשי הרעים.** ע"פ עזר' ט, יג. **ומדרכי המכוערים.** ע"פ בבלי יומא, דף פו ע"ב; תי"ו נחו' ג, ו. **וממעללי המקולקלים.** ע"פ זכ' ח, ד ותי"ו. **לומרם אי אפשר.** ע"פ בבלי סוכה, דף כב ע"ב. **לברר.** ע"פ ויו' לג, ג. **אין בי כח.** יחע' ג, ב. **לגלותם.** ע"פ דב' כט, כח; בבלי סנהדרין, דף מג ע"ב. **אעצר חיל.** ע"פ ש"ב ג, ד; דה"ב יג, כ. **לדברם.** ע"פ בר' מד, טז. **לדברם לא אדעם.** ע"פ ויו' לד, לג. **להגידם.** ע"פ דב' כו, ג. **אינני כדי.** ע"פ בבלי ברכות, דף ח ע"ב; יומא, דף פז ע"ב; מס' גרים פ"ח, ה"ח. **לתבוע** - מסורס בע, לפי נקטה, ס' המתורגמן, סורס בע; ע"פ דני' ג, יח. **סליחה ומחילה וכפרה.** ע"פ תדא"ז, סוף פר' ז; פסז"ו ויק', פר' לימור, דף סה ע"ב, ד"ה וקרלתם; בבלי ב"ב, דף קכא ע"ב; מדה"ס (בובר), מז' יח, סי' ח (יח, ז). **מה אני.** שמ' עז, ח; דה"ח יז, עז. **מה מני מה חיי.** ע"פ בבלי יומא, דף פז ע"ב. **הבל וריק.** יחע' ג, ז. **מני רמה ותולעה.** ע"פ ויו' כה, ו. **מני עפר ואפר.** ע"פ בר' יח, כז. **בוש מני מחטאי.** ע"פ יחז' לו, לא־לב; עזר' ט, ו; בבלי ברכות, דף יב ע"ב. **ומכולם מני מפשעי.** ע"פ תה' לט, ט. **אין לי פתחון פה.** ע"פ יחז' עז, סג. **להתוודות לפניך.** ע"פ דה"ב ו, כב; דני' ט, כ. **גדול עוני מנשוא.** בר' ד, יג. **עצמו פשעי.** ע"פ ירמ' ה, ו. **בושתי וגם נכלמתי.** ירמ' לא, ח. **בושתי... כגנב הנמצא במחתרת.** ע"פ ירמ' ב, כו, ומ' כב, ח. **לפרש את חטאי ולבארם.** ע"פ בבלי ברכות, סוף דף לד ע"ב; יומא, דף פו ע"ב. **יכלה הזמן.** ע"פ תה' עח, לג. **והם לא יכלו.** ע"פ תה' לח, ה; עזר' ט, ו. **על מיזה מהם אתבע.**

וְעַל־אֵיזֶה מֵהֶם אֲבַקֵּשׁ· וְעַל־אֵיזֶה מֵהֶם אֶתְוַדֶּה· עַל־הַכְּלָל
אוֹ עַל־הַפְּרָט· עַל־הַנִּסְתָּרוֹת אוֹ עַל־הַנִּגְלוֹת· עַל־הָרִאשׁוֹנוֹת
אוֹ עַל־הָאַחֲרוֹנוֹת· עַל־הַחֲדָשׁוֹת אוֹ עַל־הַיְשָׁנוֹת· עַל־הַטְּמוּנוֹת
אוֹ עַל־הַנּוֹדָעוֹת· עַל־הַנִּזְכָּרוֹת אוֹ עַל־הַנִּשְׁכָּחוֹת מִמֶּנִּי· אֲנִי
יוֹדֵעַ בְּעַצְמִי שֶׁאֵין בִּי לֹא תּוֹרָה וְלֹא חָכְמָה· לֹא דַעַת וְלֹא
תְבוּנָה· וְלֹא צְדָקָה וְלֹא יְשָׁרוּת וְלֹא גְּמִילוּת חֲסָדִים· אֲבָל
אֲנִי סָכָל וְלֹא יוֹדֵעַ· בַּעַר וְלֹא מֵבִין· גַּזְלָן וְלֹא נֶאֱמָן· חַיָּב וְלֹא
זַכַּאי· רָשָׁע וְלֹא צַדִּיק· רַע וְלֹא טוֹב· וְכָל־מַעֲשַׂי רָעִים
עָשִׂיתִי· נלחם: אָשַׁמְתִּי· בָּגַדְתִּי· גָּזַלְתִּי· דִּבַּרְתִּי דֹּפִי· הֶרֵעֹתִי·
הֶרֵעוֹתִי· הֶעֱוֵיתִי· וְעַתְתִּי· זַדְתִּי· זָנִיתִי· חָטָאתִי· חָנַפְתִּי·
חָמַסְתִּי· טָעִיתִי· טִמֵּאתִי· הִטְעֵיתִי· יָעַצְתִּי עֲצוֹת רָעוֹת·
כִּחַשְׁתִּי· לָצִתִּי· לוֹצַצְתִּי· מָרִיתִי· מָרַדְתִּי· מָאַסְתִּי דְּבָרֶיךָ·

מקורות

ע״פ דני׳ ו, יב. **על הכלל ואו על הפרט.** ע״פ בבלי סוטה, דף ל״ז ע״ב. **הנסתרות... הנגלות.** ע״פ דב׳ כט, כח. **על הראשונות.** ע״פ תה׳ עט, ח; שמו״ר (ווילנא), פר׳ לא, סי׳ ח. **על המחרונות.** ילקו בבלי ברכות, דף יג ע״ב; יומא, דף פ ע״ב. **הטמונות.** ע״פ ירמ׳ יג, ז. **הנודעות.** ע״פ שמ׳ ו, ג. **הנשכחות.** ע״פ תה׳ לב, ג; בבלי תענית, דף טו ע״ב; מדת״ה (בובר), מז׳ לב, סי׳ ג. **הנשכחות ממני.** ע״פ איוב כח, ד וכש״י. **אני יודע בעצמי שאין בי.** ע״פ בבלי תמורה, דף טו ע״ב. **לא תורה.** ע״פ דה״ב טו, ג. **ולא חכמה.** ע״פ משׁ׳ כא, ל; איוב כו, ג. **לא דעת ולא תבונה.** ע״פ ישע׳ מד, יט. **ולא לדקה.** ע״פ דב׳ ט, ו; ישע׳ מו, יג; דניֿ ט, יח. **ולא ישרות.** ע״פ איוב לג, כז. **גמילות חסדים.** ע״פ הוש׳ ו, ו; מיכ׳ ו, ח; משׁ׳ פאתה פ״ת, מ״ת; תוספ׳ פ״ת, מ״ב. **סכל.** ע״פ קה׳ ז, ח. **ולא יודע.** ע״פ ויק׳ ה, יז-יח; ישע׳ מד, יט. **בער ולא מבין.** ע״פ תה׳ לג, ז. **גזלן.** ע״פ בבלי ב״ב, דף קסה ע״ת; ׳רוב גזלו; מש׳ כח, כד; ברכות, דף לה ע״ב; יחז׳ יח, יב. **ולא נאמן.** ע״פ תה׳ עח, ח. **חייב ולא זכאי.** ע״פ בבלי קידושין, דף מ ע״ב. **רשע.** ע״פ ירמ׳ יד, כ; יחז׳ יח, כ. **ולא לדיק.** ע״פ דב׳ ט, ה-ו; איוב טו, יד; קה׳ ז, כ. **רע.** ע״פ ישע׳ ג, יא; ירמ׳ יח, י; דה״ב כט, ו. **ולא טוב.** ע״פ ישע׳ סה, ב; תה׳ לו, ה. **מעשים רעים.** ע״פ עזר׳ ט, יג; קה׳ ח, יא. **נשמתי, בגדתי.** ע״פ סרט״ג מ״ב, סי׳ קיח; תו״ז מ״ת, סי׳ קיב, בשם פסיקתא. **נשמתי.** ע״פ הוש׳ ה, טו; עזר׳ ט, ו. **בגדתי.** ע״פ ירמ׳ ג, כ; הוש׳ ה, ז. **גזלתי.** ע״פ יחז׳ יח, יח; מלא׳ ג, ח, ורמו רש״י ורד״ק. **דברתי דופי.** ע״פ תה׳ נ, כ. **הרשעתי.** במ׳ טז, טו. **העויתי.** ע״פ תה׳ קו, ו; דניֿ ט, ה. **ועתתי.** ע״פ מיכ׳ ג, נט; מחמ״ג לוח ט, ערך עוה. **זדתי.** ע״פ דב׳ יח, יב. **זניתי.** ע״פ דב׳ לא, טז; ישע׳ ו, כא. **חטאתי.** בר׳ לט, ט. **חנפתי.** ע״פ ישע׳ ט, טו. **חמסתי.** ע״פ יחז׳ ז, יא; כג, כו. **טעיתי.** ע״פ תה׳ קיט, קעו. **טמאתי.** ע״פ ירמ׳ ג, כב. **הטעיתני.** ע״פ יחז׳ יג, י. **יעצתי עצות רשות.** ע״פ יחז׳ יח, ג; תה׳ סג, ה. **כחשתי.** משׁ׳ ל, ט. **לצתי לוצצתי.** ע״פ ישע׳ כח, יד. **מריתי.** מיכ׳ ג, מג. **מרדתי.** ע״פ יחז׳ ג, ג; דניֿ ט, ה. **מאסתי דבריך.** ע״פ ויק׳ כו, טו; מ״ב יז, טו.

ח״נ והערות

ועל איזה מהם אתודה. תיבות אלו, אינן מופיעות במח׳ רמ״ו. וכאן כמח׳ בולוניא, שד״ל, כ״י ואשכנז. **רעים עשיתי.** במח׳ רמ״ו: ׳רעים אֲנִי עָשִׂיתִי׳. וכאן כמח׳ בולוניא, שד״ל, כ״י ואשכנזים. **בלחש.** במח׳ הקדומים וכן במח׳ שד״ל לא מופיעה הנחיה לאמרה בלחש, וכאן כמח׳ הרטום. **הרעתי, הרעות, העויתי.** בב״י: ׳העויתי, הרעותי, הרעתי׳. **וְעַתָּתִי.** כ״ה במח׳ רמ״ו, בולוניא, שד״ל וכ״י. במח׳ הרב מ״ע הרטום: ׳וְעָתַתִּי׳. ונמצא לו חבר בשינויי נוסח, סליחות ליטא, מהד׳ גולדשמידט, סי׳ כח, שורה 11, עמ׳ עה.

נִאַצְתִּי· נוֹקַשְׁתִּי· נִלְבַּדְתִּי בְאִמְרֵי־פִי· סָרְתִּי· סוֹרַרְתִּי· עָוִיתִי·
פָּשַׁעְתִּי· צָרַרְתִּי· קִשֵּׁיתִי עֹרֶף· קַצְתִּי בְתוֹכְחוֹתֶיךָ· קִלְקַלְתִּי
דָּרָכַי· רָשַׁעְתִּי· שִׁחַתִּי· שִׁקַּרְתִּי· תָּעִיתִי· תִּעְתָּעְתִּי· וְכָל־עֲבֵרוֹת
רָעוֹת עָשִׂיתִי: עד כאן נלמ"ד. וְאִם אַתָּה דָּן אוֹתִי כְּמַעֲשַׂי אוֹי לִי וַי
לִי· אֱהֶה עָלַי· אוֹיָה עַל־נַפְשִׁי· וְאִם־תְּבַקֵּשׁ לְנַקּוֹתִי כִּמְטַהֵר
וְכִמְצָרֵף כֶּסֶף· לֹא יִשָּׁאֵר מִמֶּנִּי מְאוּמָה· כִּי כָקַשׁ אֲנִי לִפְנֵי
אֵשׁ· וּכְעֵצִים יְבֵשִׁים לִפְנֵי הָאוּר· כֶּסֶף סִיגִים מְצָפֶּה עַל־חֶרֶשׂ·
הֶבֶל הֲבָלִים אֵין בּוֹ מַמָּשׁ:

בַּמָּה אֲקַדֵּם אוֹ מָה אֶרְפּוֹאֶה אֲבַקֵּשׁ· כְּבֶן סוֹרֵר וּמוֹרֶה הָיִיתִי·
כְּעֶבֶד מוֹרֵד עַל־אֲדוֹנָיו· כְּתַלְמִיד חוֹלֵק עַל־רַבּוֹ·
אֶת־אֲשֶׁר טְהַרְתָּ טִמֵּאתִי· וַאֲשֶׁר טִמֵּאתָ טְהַרְתִּי· אֶת־אֲשֶׁר
הִתְרָתָּ אָסַרְתִּי· וַאֲשֶׁר אָסַרְתָּ הִתַּרְתִּי· אֶת־אֲשֶׁר אָהַבְתָּ
שָׂנֵאתִי· וַאֲשֶׁר שָׂנֵאתָ אָהַבְתִּי· אֶת־אֲשֶׁר הֵקַלְתָּ הֶחֱמַרְתִּי·
וַאֲשֶׁר הֶחֱמַרְתָּ הֵקַלְתִּי· אֶת־אֲשֶׁר קֵרַבְתָּ רִחַקְתִּי· וַאֲשֶׁר רִחַקְתָּ

ח"נ והערות

שִׁחַתִּי. בכל הנוסחאות: שִׁחֵתִּי. וכאן תוקן כדרך לשון המקרא. **אֶת־אֲשֶׁר התרת.** בכ"י: וַאֲשֶׁר התרת, וכן כל ההמשך.

מקורות

נאצתי. ע"פ יצע' ס, ד; ס, כה. וראו דב' לב, יט. **נוקשתי נלכדתי.** ע"פ יצע' ח, ט. **נלכדתי באמרי פי.** ע"פ משׁ' ו, ג. **סרתי.** ע"פ תה' קיט, קג. **סוררתי.** ע"פ הוש' ד, טז; תה' עח, ח. **עויתי.** דני' ט, ה. **פשעתי.** ליכ' ג, מג; ע"פ יחז' ג, ג. **צררתי.** ע"פ במ' לג, נה; תה' קמג, יב. **קשיתי עורף.** ע"פ שמ' לג, ט; מ"ב ח, יד. **קלקלתי דרכי.** ע"פ מש' ג, יח. **קצתי בתוכחותיך.** ע"פ זכ' ח, ד ותי"ו. **רשעתי.** מ"ח ח, מז; מלח' ג, יט. **שחתי.** עפ במ' לג, ז; יצע' ס, ד. **שקרתי.** ע"פ יצע' מט, ג. **תעיתי.** יצע' נג, ו; ע"פ תה' לה, י. **תעתעתי.** ע"פ בר' כז, יב; דה"ב ל, טז. **עבירות רעות.** בבלי קידושין, דף מ ע"ח, 'רע לבמיס ורע לבריות', ע"פ יצע' ג, יח. **זן מותי כמעשי.** ע"פ משׁ' כ, ט; ליו' טו, יד; תנח"ז פר' כד, ד"ה תמר להס ר"ח; פסר"ב פי' מ. **מוי לי ווי לי.** ע"פ יצע' ו, ה ותי"ו. **מהה.** ע"פ שופ' יח, לה. **מויה.** ע"פ תה' קכ, ה. **ומס תנקש לנקותי.** ע"פ יצע' ד, ד. **לנקותי.** ע"פ תה' יט, יד. **כמטהר וכמצרף כסף.** ע"פ מלח' ג, ג. **לח ישאר ממני מאומה.** רלו בבלי מנחות, דף כט ע"ח. **כקש אני לפני אש.** ע"פ יצע' מז, יד; נחו' ט, י ותי"ו. **וכעצים יבשים לפני האור.** רלו רש"י יצע' כז, יח; זוהר, רשית מכימנח, פר' שופטים, דף רעד ע"ב. **כסף סיגים.** משׁ' כו, כג. **הבל הבלים.** קה' א, ב. **אין בו ממש.** ע"פ בבלי סנהדרין, דף סג ע"ב. **במה אקדם.** ע"פ מיכ' ו, ו. **רפואה אבקש.** ע"פ ירמ' יח, יד; תה' מא, ה; דה"ב טז, יג; דב"ר (ליברמן), פר' ותתחנן, ד"ה ד"ה אז יבדיל משה. **כבן סורר ומורה.** דב' כא, יח. **כעבד מורד על אדוניו.** ע"פ בבלי ברכות, דף י ע"ח; ילקו"ש תהלים, רמז תרכה, ד"ה א"ל הקוח מיגאי; מהמ"ד (מיזנסטיין), רכב"י, עמ' 552. **כתלמיד חולק על רבו.** ע"פ בבלי סנהדרין, דף קי ע"ח, ע"פ במ' כו, ט; מדתה"נ (וורצב"ן), פר' קורח, סי' י; במדב"ר (ווילנא), פר' יח, סי' כ. **טהרת טמאתי... טמאת טהרתי.** ע"פ ירושלמי תרומות פ"ח, ה"ג; בבלי ברכות, דף כה ע"ב, וכגירסת הריו"ף רפ"ק ורמב"ם. **אשר אהבת שנאתי.** ע"פ תה' ג, ח. **ואשר שנאת אהבתי.** ע"פ תה' נב, ג-ו. **החמרת הקלתי.** ע"פ בבלי יבמות, דף פח ע"ח. **אשר קרבת רחקתי.** ע"פ מכ' עדויות פ"ת, מ"ז; בבלי סנהדרין, דף קנ ע"ב. **ואשר רחקת קרבתי.** ע"פ במדב"ר (ווילנא), פר' כח, סי' ה; מדת"נ (וורצב"ן), פר' פינחס, סי' ג; פדר"ך (ממלבו"ים), פי' כח,

קֵרַבְתִּי· אַךְ לֹא לְהַכְעִיסָךְ נִתְכַּוַּנְתִּי· וּבְעַוּוֹת מֵצַח בָּאתִי לְבַקֵּשׁ
מִלְּפָנֶיךָ· שָׁמְתִּי פָנַי כְּכֶלֶב הֵעַזְתִּי מֵצַח כְּזוֹנָה· וָאֵשְׁתִּי לְפָנֶיךָ
בְּבֹשֶׁת פָּנִים· וְכֵן כָּתוּב וּמֵצַח אִשָּׁה זוֹנָה הָיָה לָךְ מֵאַנְתְּ הִכָּלֵם:

רִבּוֹנוֹ שֶׁל־עוֹלָם לֹא עַל־עַצְמִי בִלְבַד אֲנִי מִתְפַּלֵּל וּמִתְוַדֶּה
כִּי אִם־בַּעֲדִי וּבְעַד קְהָלֶךָ הָעוֹמְדִים לְפָנֶיךָ· וְאַף
עַל־פִּי שֶׁאֵינִי רָאוּי וְלֹא זַכַּאי לְהִתְוַדּוֹת עַל־עַצְמִי וְכָל־שֶׁכֵּן
עַל־אֲחֵרִים· אֲבָל כִּי דַּרְכְּךָ לְהַאֲרִיךְ אַפֶּךָ· וּמִדָּתְךָ לְהַעֲבִיר
קְצָפֶךָ· וּמִנְהָגְךָ לְרַחֵם עַל־בְּרִיּוֹתֶיךָ· וּבְיוֹתֵר לַשָּׁבִים אֵלֶיךָ
וּמוֹדִים לְפָנֶיךָ· וְעוֹזְבִים וּמִתְנַחֲמִים עַל־פִּשְׁעֵיהֶם וְלֹא מְכַסִּים
אוֹתָם· שֶׁכֵּן כָּתוּב מְכַסֶּה פְשָׁעָיו לֹא יַצְלִיחַ וּמוֹדֶה וְעֹזֵב יְרֻחָם:
וּמַצִּיל אֶת־נַפְשׁוֹ מִדִּינָה שֶׁל־גֵּיהִנָּם:

רִבּוֹנוֹ שֶׁל־עוֹלָם מִנְהַג בֵּית־דִּינְךָ הַצֶּדֶק לֹא כְמִנְהַג בָּתֵּי
דִינִין שֶׁל־בְּנֵי־אָדָם· שֶׁמִּדַּת בְּנֵי אָדָם כְּשֶׁהוּא תּוֹבֵעַ

מקורות

סי׳ ס. **לא להכעיסך נתכוונתי.** ע״פ מדת״כ (בובר), מז׳ ח, סי׳ יד; ילקו״ש תהלים, רמז תרעח. **ובעוות מלת.** ע״פ בבלי קידושין, דף ע ע״ב; פסז״ר שמ׳, פ״כ, סי׳ ח. **כמתי לבקש מלפניך.** ע״פ תה׳ כז, ד׳ת; תס׳ ד, ח. **פני ככלב.** ע״פ ישע׳ נו, יא; בבלי סנהדרין, דף נ ע״ח. **ומצח זונה.** ירמ׳ ג, ג. **מתפלל ומתודה.** ע״פ בבלי פסחים, דף ג ע״ח; יומא, דף פז ע״ב. **מתפלל ומתודה וכו׳ ובעד קהלך.** ע״פ דנ׳ ט, כ. **בעדי ובעד.** ע״פ מ״ב כב, יג; דה״ב לג, כח. **קהלך.** ע״פ דב׳ ה, יט. **העומדים לפניך.** ע״פ בר׳ יח, כב; דה״ב כ, יג. **שמיני רצוי.** ע״פ בבלי ברכות, דף יז ע״ח; יומא, דף פז ע״ב; רש״י יבמות, דף מז ע״ח, ד״ה ומיני כדלא׳. **זכאי להתוודות.** ע״פ בבלי יומא, דף מג ע״ב; שבועות, דף יד ע״ח, ׳מועד יבוא זכאי ויכפר על החייב׳. **דרכך להאריך אפך.** ע״פ שמ׳ לד, ו; תה׳ פו״ת, ד״ה עשרה שמות; ירושלמי תענית פ״ב, ה״ח; ב״ר (ווילנא), פר׳ כו, סי׳ ה; מד״ז שה״ש, פר׳ ח, סי׳ טו. **להעביר קצפך.** ע״פ ישע׳ ס, י; תה׳ לח, ב; מדת״כ (בובר), מז׳ לח, סי׳ ב. **לרחם על בריותיך.** ע״פ שמ׳ לד, ו; תה׳ קמה, ט; דנ׳ ט, ט. **לרחם... לשבים.** ע״פ דב׳ ל, ג-ג. **וביותר לשבים מלניך.** ע״פ מ״ח כח, כט; ירושלמי סנהדרין פ״י, ה״ב; פדר״ך (מהלכוים), פי׳ כד, ד״ה תשובתו של יחזקאל. **מכסה פשעיו.** מש׳ כח, יג. **ומציל את נפשו מדינה של גיהנם.** ע״פ קהלת רבה (ווילנא), פר׳ ז, סי׳ יז; פסז״ר קהלת, פ״ז, סי׳ יד.

ח״נ והערות

לבקש מלפניך. במח׳ שד״ל ואשכנזים: ׳לבקש סְלִיחָה מלפניך׳, ומעין זה נמצא אצל הספרדים. **שמתי פני ככלב העזתי מצח כזונה.** במח׳ רמ״ו וכ״י: ׳...כְּכֶלֶב וְהֶעֱזְתִּי מֵצַח כְּזוֹנָה׳. וכאן כמח׳ בולוניא, שד״ל ואשכנזי. **כְּכֶלֶב העזתי מצח כְּזוֹנָה.** במח׳ רמ״ו, אשכנזים וכ״י: ׳כְּכֶלֶב העזתי מצח כְּזוֹנָה׳. **רבש״ע לא על עצמי.** במח׳ הספרדים נוספה הוראה לפני קטע זה: ׳ואומר החזן לבדו׳, כי באמת קטע זה הוא נוסח עבור הש״ץ, המתוודה בשביל שולחיו. **לא על עצמי בלבד.** במח׳ רמ״ו המילה ׳בִּלְבַד׳ לא מופיעה, וכאן כמח׳ בולוניא, שד״ל, אשכנזים וספרדים. **כי אם בעדי.** במח׳ בולוניא נחסר תיבת ׳אם׳, וכנראה שטעות הוא. **קהלך העומדים.** בכ״י נוסף: ׳קהלך אֱלֶה העומדים׳. **שאיני ראוי ולא זכאי.** במח׳ רמ״ו: ׳שאיני ראוי וְלֹא כָּשֵׁר וְלֹא זַכַּאי׳, ובכ״י: ׳לֹא כָּשֵׁר׳. וכאן כמח׳ בולוניא, שד״ל ואשכנזים. **וְכָל־שכן.** בכ״י: ׳כָּל־שכן׳. **מדינה של־גיהנם.** ע״כ אומר החזן לבדו. **שמדת בני אדם.** תיבות אלו חסרות בכ״י.

אֶת־חֲבֵרוֹ בְּמָמוֹן וְקוֹבְעוֹ אֶל־בֵּית־דִּין אוֹ אֶל־הַשּׁוֹפֵט. אִם־יִכְפֹּר יִנָּצֵל מִן־הַמָּמוֹן. וְאִם־יוֹדֶה מִתְחַיֵּב לִתֵּן. בֵּית דִּינָךְ הַצֶּדֶק לֹא כָךְ הוּא. אִם־יִכְפֹּר אָדָם אוֹי לוֹ וְאוֹי לְנַפְשׁוֹ. וְאִם־מוֹדֶה וְעוֹזֵב אַתָּה מְרַחֲמֵהוּ:

רִבּוֹנוֹ שֶׁל־עוֹלָם לוּלֵי חֲטָאֵינוּ וּפְשָׁעֵינוּ לֹא הָיֵינוּ בּוֹשִׁים וְנִכְלָמִים. וְעַל־מָה הָיֵינוּ מִתְוַדִּים כִּי אִי אָפְשָׁר לוֹ לְאָדָם לְבַקֵּשׁ עַל־חֵטְא וְהוּא לֹא־חָטָא. וְלֹא יָדַע רַחֲמֶיךָ אֶלָּא בְּהַעֲבִירָךְ חַטֹּאת יְרֵאֶיךָ. וְלֹא עַל־עַצְמִי בִלְבַד אֲנִי מִתְוַדֶּה. כִּי אִם־בַּעֲדִי וּבְעַד (כָּל־)קָהָלֶךָ. יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁתִּסְלַח לָנוּ עַל־כָּל־עֲוֹנוֹתֵינוּ וּפְשָׁעֵינוּ וּתְכַפֵּר לָנוּ עַל־כָּל־חַטֹּאתֵינוּ:

אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ. הֱיֵה עִם־פִּיפְיוֹת שְׁלוּחֵי עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל. הָעוֹמְדִים לְבַקֵּשׁ תְּפִלָּה וְתַחֲנוּנִים מִלְּפָנֶיךָ עַל־עַמְּךָ בֵּית־יִשְׂרָאֵל. הוֹרֵם מַה־שֶּׁיֹּאמְרוּ. הֲבִינֵם מַה־שֶּׁיְדַבְּרוּ. הֲשִׁיבֵם מַה־שֶּׁיְשִׁיאֲלוּ. יַדְּעֵם הֵיאַךְ יְפָאֲרוּ. בְּאוֹר־פָּנֶיךָ יְהַלְּכוּן. בָּרֶךְ לָךְ יִבְרְכוּן. עַמְּךָ בְּפִיהֶם

ח"נ והערות

בֵּית דִּינָךְ. בכ"י: ׳אֲבָל בֵּית דִּינָךְ׳, בנוסח אשכנז וספרדים: ׳וּבֵית דִּינָךְ׳. **וְאוֹי לְנַפְשׁוֹ.** בכ"י: ׳וְאוֹיָה לנפשו׳. **אִי אִפְשָׁר.** במח׳ רמ"ו: ׳אי אפשר׳. וכאן כמח׳ בולוניא ושד"ל. **יוֹדֵעַ רַחֲמֶיךָ.** כך הנוסח במח׳ רמ"ו. אמנם במח׳ בולוניא, שד"ל, אשכנזים וספרדים: ׳יודע עוז רחמיך׳. **וּבְעַד כָּל קָהָלֶךָ.** במח׳ רמ"ו, בולוניא ועבו"י, המילה ׳כָּל׳ לא מופיעה. וכאן כשד"ל, כ"י ועין תפלה. **אוֹ"א הִיא עַם־פִּיפְיוֹת.** תפלה לש"ץ, וכן נראה ממח׳ רומניא, דף שמ ע"א. וראו גם לעיל, ליל כיפור.

מקורות

מִם יִכְפֹּר יִנָּצֵל. ע"פ בבלי ב"מ, דף ה ע"ב; טור וש"ע חו"מ, סי' עה, ס"ז. **וּמִם יוֹדֶה מִתְחַיֵּב.** ע"פ בבלי גיטין, דף מ ע"ב ׳הודאת בעל דין כמאה עדים דמי׳. **מִם יִכְפֹּר מִדַּם חוֹי לוֹ.** ע"פ בבלי תענית, דף יח ע"ב, ׳לפני כיתו של מדם וכו׳ מעידים בו׳, ע"פ תהלים ג, יח. **מוּדֶה וְעוֹזֵב מִתַּם מְרַחֲמֵהוּ.** ע"פ משלי כח, יג. **גּוֹלֵי... לֹא הֱיֵינוּ בּוֹשִׁים וּנְכְלָמִים.** ע"פ ירמי' לא, יח; עזר' ט, ו. **אֱלֹהֵי לֹא לְמַדְתָּ לְבַקֵּשׁ... לֹא חָטָאנוּ.** ע"פ יומא פז, ב; רלו"ז תוס"ל, שער יחוד המעשה, פ"ה; ס' חסידים, סי' תרח. **יוֹדֵעַ רַחֲמֶיךָ מִלֹּא כְּחַטְאַת יְרֵאֶיךָ.** ע"פ בבלי שבת, דף ל ע"ב. **כְּחַטְאַת יְרֵאֶיךָ.** ע"פ ב"ב יב, יא. רלו"ז מדת"ס (בובר), מז' ק, סי' ח. **יִסַּרְתָּ מִלְּפָנֶיךָ וְכוּ'.** נוסח דומה בירושלמי יומא, פ"ח, ה"ז; ויק"ר (ווילנא), פר' ויקרא, פר' ג, סי' ג. **וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ.** ע"פ שמ' ג, טו. **עֲוֹנוֹתֵינוּ וּפִשְׁעֵינוּ... חַטֹּאתֵינוּ.** כדברי ר"מ, בבלי יומא, דף לו ע"ב, ע"פ שמ' לד, ז; רלו"ז סדו' רס"ב, עמ' רנט; ס' המתיקון, הל' יוה"כ, עמ' שנג; הרי"ג, הל' יוה"כ.

יְבָרְכוּן· וּמִבָּרְכוֹת פִּיךָ יִתְבָּרְכוּן· עַמְּךָ לְפָנֶיךָ יַעֲבִירוּן· וְהֵם בַּתָּוֶךָ יַעֲבֹרוּן· עֵינֵי עַמְּךָ בָּם תְּלוּיוֹת· וְעֵינֵיהֶם לְךָ מְיַחֲלוֹת· גְּשִׁים מוּל שׁוֹד לְהִלָּחֲמָה· וְשַׁכֵּךְ כַּעַס וְחֵמָה· וְעַם מַסְבִּיבִים אוֹתָךְ כַּחוֹמָה· וְאַתָּה מִן־הַשָּׁמַיִם תַּשְׁגִּיחַ אוֹתָם לְרַחֵמָה· עַיִן נוֹשְׂאִים לָךְ לַשָּׁמַיִם· לֵב שׁוֹפְכִים נָכְחָךְ כַּמַּיִם· וְאַתָּה תִּשְׁמַע מִן־הַשָּׁמַיִם· שֶׁלֹּא יִכָּשְׁלוּ בִלְשׁוֹנָם· וְלֹא־יִנָּקְשׁוּ בְּשִׁנּוּנָם· וְאַל־יֵבוֹשׁוּ בְּמַשְׂעֲנָם· וְאַל־יִכָּלְמוּ בָּם שְׂאוֹנָם· וְאַל־יֹאמְרוּ בְּפִיהֶם דָּבָר שֶׁלֹּא כִרְצוֹנָךְ· כִּי חֲנוּנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ הֵמָּה חֲנוּנִים· (וּמְרֻחֲמֶיךָ הֵמָּה מְרֻחָמִים)· וּמְלֻמָּדֶיךָ הֵמָּה מְלֻמָּדִים· כְּמָה שֶׁיִּדַּעְנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֶת־אֲשֶׁר תָּחֹן יְחַן· וְאֶת־אֲשֶׁר תְּרַחֵם יְרַחֵם· כַּכָּתוּב בְּתוֹרָתֶךָ·
וְחַנֹּתִי אֶת־אֲשֶׁר אָחֹן וְרִחַמְתִּי אֶת־אֲשֶׁר אֲרַחֵם:

אֵל אֶרֶךְ אַפַּיִם אַתָּה· וּבַעַל הָרַחֲמִים נִקְרֵאתָ· וְדֶרֶךְ תְּשׁוּבָה הוֹרֵיתָ· גְּדֹלַת רַחֲמֶיךָ וַחֲסָדֶיךָ תִּזְכֹּר
הַיּוֹם וּבְכָל־יוֹם לְזֶרַע יְדִידֶיךָ· תֵּפֶן אֵלֵינוּ בְּרַחֲמִים· כִּי אַתָּה הוּא בַּעַל הָרַחֲמִים· בְּתַחֲנוּן וּבִתְפִלָּה (לְפָנֶיךָ) נָקַדֵּם· כְּמוֹ שֶׁהוֹדַעְתָּ לְעָנָו מִקֶּדֶם· מֵחֲרוֹן אַפְּךָ שׁוּב· כְּמוֹ בְּתוֹרָתְךָ כָּתוּב· בְּצֵל כְּנָפֶיךָ נֶחֱסֶה וְנִתְלוֹנָן· כְּמוֹ וַיֵּרֶד יְהוָה בֶּעָנָן· תַּעֲבֹר עַל־פֶּשַׁע וְתִמְחֶה אָשָׁם· כְּוִיתְיַצֵּב עִמּוֹ שָׁם· תַּאֲזִין שָׁוְעַ וְתַקְשִׁיב מַאֲמָר· כְּוַיִּקְרָא בְּשֵׁם· יְהוָה· וְשָׁם נֶאֱמַר· וַיַּעֲבֹר יְהוָה עַל־פָּנָיו וַיִּקְרָא· יְהוָה יְהוָה אֵל רַחוּם וְחַנּוּן אֶרֶךְ אַפַּיִם וְרַב־חֶסֶד וֶאֱמֶת· נֹצֵר חֶסֶד לָאֲלָפִים נֹשֵׂא עָוֹן וָפֶשַׁע וְחַטָּאָה וְנַקֵּה· וְסָלַחְתָּ לַעֲוֹנֵנוּ וּלְחַטָּאתֵנוּ וּנְחַלְתָּנוּ· סְלַח לָנוּ אָבִינוּ כִּי חָטָאנוּ· מְחֹל לָנוּ מַלְכֵּנוּ כִּי פָשַׁעְנוּ· כִּי־אַתָּה אֲדֹנָי טוֹב וְסַלָּח וְרַב־חֶסֶד לְכָל־קֹרְאֶיךָ· כִּי־עִמְּךָ הַסְּלִיחָה לְמַעַן תִּוָּרֵא· לְמַעַן־שִׁמְךָ יְהוָה וְסָלַחְתָּ לַעֲוֹנֵנוּ כִּי רַב הוּא:

מנהגנו לומר י״ג סליחות בתפילת שחרית, והחזן יפתח בהן.

סְלִיחָה רִאשׁוֹנָה כְּמִנְהָגּ יְרוּשָׁלַיִם וְרוֹמָה

שׁוֹפֵט כָּל־הָאָרֶץ· וְאוֹתָהּ בְּמִשְׁפָּט יַעֲמִיד· נָא חַיִּים
וָחֶסֶד· עַל־עַם עָנִי תַּצְמִיד· וְאֶת־
תְּפִלַּת הַשַּׁחַר בְּמָקוֹם עוֹלָה תַּעֲמִיד· עֹלַת הַבֹּקֶר אֲשֶׁר לְעֹלַת הַתָּמִיד:

לוֹבֵשׁ צְדָקָה וּמַעֲטֶה· לְךָ לְבַד הַיִּתְרוֹן· אִם־אֵין בָּנוּ מַעֲשִׂים·
זְכָרֵהוּ יְשֵׁנֵי חֶבְרוֹן· וְהֵם יַעֲלוּ לְזִכָּרוֹן· לִפְנֵי יְהוָה תָּמִיד·
עֹלַת הַבֹּקֶר אֲשֶׁר לְעֹלַת הַתָּמִיד:

מַטֵּה כְלַפֵּי חֶסֶד· לְהַטּוֹת אִישׁ לִתְחִיָּה· עַמְּךָ לְצֶדֶק הַטֵּה·
וּגְמֹל עָלָיו וְחָיֶה· כְּתוֹב תָּיו חַיִּים· וְהָיָה עַל־מִצְחוֹ תָּמִיד·
עֹלַת הַבֹּקֶר אֲשֶׁר לְעֹלַת הַתָּמִיד:

ח״נ והערות

שופט כל הארץ. שם המחבר שלמה חזק׳ חתום בראשי החרוזים. שד״ל מיחסו לר׳ שלמה בן גבירול, ואילו צונץ מיחסו לר׳ שלמה בן אבון (הנקרא הנערי). סליחה זו נמצאת גם במנהג אשכנז, (גולדשמידט, עמ׳ 272), ספרד, רומניא, (דף שמט ע״א), ועוד. ראו שד״ל, במבוא למכב״ר, עמ׳ ט. **ומַעֲטֶה לְךָ לְבַד היתרון.** במחז׳ רמ״ו ובולוניא: ׳מַעֲטֶה וּלְךָ לְבַדְךָ היתרון׳. וכאן כמח׳ שד״ל. **ישני חברון.** במחז׳ רמ״ו ושד״ל: ׳יְשֵׁינֵי חברון׳. וכאן כמח׳ בולוניא. **תיו חיים והיה.** בכל הנוסחאות, תיבת ׳והיה׳ מופיעה לפני הנקודה, מפני שחרוזה עם ׳וחיה׳, חוץ ממח׳ שד״ל ששינה את מקום הנקודה, מפני חיבור הפסוק.

מקורות

לומר י״ג סליחות. רמו טור או״ח, סוף סי׳ תרכ, בשם המנהגי העזרי. **שופט כל הארץ.** ע״פ בר׳ יח, כה. **ואותה במשפט יעמיד.** ע״פ מש׳ כט, ד. **חייס וחסד.** תהי׳ י, יג. **עם עני.** ש״ב כב, כח. **תעמיד.** תה׳ ג, יט. **תפלת השחר במקום עולה.** ע״פ בבלי ברכות, דף כ ע״ב. **עולת הבוקר.** במ׳ כח, כג. **לובש צדקה ומעטה.** ע״פ ישע׳ נט, יז. **היתרון.** ע״פ קה׳ ח, ג. **אם אין בנו מעשים.** ע״פ מדת״כ (בובר), מז׳ כב, סי׳ ו; ילקו״ש תהלים, רמז תרפה. **זכרה ישני חברון.** רמו ירושלמי יומא פ״ג, ה״ח; תוס׳ עמ״ס מגחות, דף ק ע״ח, ד״ה מתניתין. **לזכרון לפני ה׳ תמיד.** ע״פ במ׳ כח, כט. **מטה כלפי חסד...** תוספתא סנהדרין פי״ג, ה״ג; ירושלמי פאה פ״ח, ה״ח; בבלי ר״ה, דף יח ע״ח; במד״ר (ווילנא), פר׳ שמות, פר׳ ג, סי׳ ח. **להטות.** ע״פ תה׳ ג, לה. **עמך לצדק הטה.** ע״פ תה׳ עב, ג; בבלי ברכות, דף כ ע״ב. **וגמול עליו וחיה.** ע״פ תה׳ קיט, ח. **כתוב תו חייס.** ע״פ יחז׳ ט, ד; בבלי שבת, דף נה ע״ח; מדת״נ (בובר), פר׳ תזריע, סי׳ יג; תיכ״ר (בובר), פר׳ ב, סי׳ ח, ד״ה ויקרא בחזוני. **והיה על מלחו תמיד.** שמ׳ כח, לח.

הֵיטִיבָה בִרְצוֹנְךָ· אֶת־צִיּוֹן עִיר קָדְשֶׁךָ· וְנָתַתָּ יָד וָשֵׁם· בְּבֵיתְךָ
לִמְקֻדָּשֶׁיךָ· עֲרִיכַת נֵר לְבֶן־יִשַׁי· לְהַעֲלוֹת נֵר תָּמִיד·
עֹלַת הַבֹּקֶר אֲשֶׁר לְעֹלַת הַתָּמִיד:

חֻזְקוּ וְיַאֲמֵץ לְבַבְכֶם· עַמִּי בְּאֵל וּמָעֻזּוֹ· עֵדוּתָיו כִּי־תִנְצְרוּ· גַּם
אֶת־זוֹ לְעֻמַּת זוֹ· יְכַפֵּר בְּעַד חַטַּאתְכֶם· וְיִזְכּוֹר רַחֵם בָּרְגְזוֹ·
דִּרְשׁוּ יְהוָה וְעֻזּוֹ· בַּקְּשׁוּ פָנָיו תָּמִיד· עֹלַת הַבֹּקֶר אֲשֶׁר לְעֹלַת הַתָּמִיד:

אֵל מֶלֶךְ יוֹשֵׁב עַל־כִּסֵּא רַחֲמִים· מִתְנַהֵג בַּחֲסִידוּת· מוֹחֵל
עֲוֹנוֹת עַמּוֹ· מַעֲבִיר רִאשׁוֹן רִאשׁוֹן· מַרְבֶּה מְחִילָה
לַחַטָּאִים וּסְלִיחָה לַפּוֹשְׁעִים· עוֹשֶׂה צְדָקוֹת עִם (כָּל־)בָּשָׂר
וְרוּחַ וְלֹא כָרָעָתָם תִּגְמֹל (נ״ח: לָהֶם גּוֹמֵל)· אֵל הוֹרִיתָנוּ לוֹמַר
(מִדּוֹת) שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה וּזְכֹר לָנוּ (הַיּוֹם) בְּרִית שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה
(כְּמוֹ) שֶׁהוֹדַעְתָּ לְעָנָו מִקֶּדֶם וְכֵן כָּתוּב (בְּתוֹרָתֶךָ)· וַיֵּרֶד יְהוָה
בֶּעָנָן וַיִּתְיַצֵּב עִמּוֹ שָׁם וַיִּקְרָא בְשֵׁם· יְהוָה: וְשָׁם נֶאֱמַר· וַיַּעֲבֹר
יְהוָה עַל־פָּנָיו וַיִּקְרָא· יְהוָה יְהוָה אֵל רַחוּם וְחַנּוּן אֶרֶךְ אַפַּיִם
וְרַב־חֶסֶד וֶאֱמֶת: נֹצֵר חֶסֶד לָאֲלָפִים נֹשֵׂא עָוֹן וָפֶשַׁע וְחַטָּאָה
וְנַקֵּה· וְסָלַחְתָּ לַעֲוֹנֵנוּ וּלְחַטָּאתֵנוּ וּנְחַלְתָּנוּ· סְלַח־לָנוּ אָבִינוּ כִּי
חָטָאנוּ· מְחַל לָנוּ מַלְכֵּנוּ כִּי פָשַׁעְנוּ· כִּי־אַתָּה אֲדֹנָי טוֹב וְסַלָּח
וְרַב־חֶסֶד לְכָל־קֹרְאֶיךָ· כִּי־עִמְּךָ הַסְּלִיחָה לְמַעַן תִּוָּרֵא· לְמַעַן־
שִׁמְךָ יְהוָה וְסָלַחְתָּ לַעֲוֹנֵנוּ כִּי רַב הוּא·

מקורות

הטיבה ברצונך את ציון. תה׳ נא, כ. **עיר קדושי.** ע״פ ישע׳ נב, ו; מחמ׳ יח, ו. **ונתת יד ושם בביתך.** ע״פ ישע׳ נו, ה. **למקודשי.** ע״פ צפנ׳ צה, קף מה ע״ח. **עריכת נר לבן ישי.** ע״פ תה׳ קלב, יז. **להעלות נר תמיד.** שמ׳ כז, כ. **חזקו ויאמץ לבבכם.** תה׳ לא, כה. **עמי באל ומעוזו.** ע״פ ש״ב כב, לג. **עדותיו כי תנצרו.** ע״פ תה׳ עח, ז; קה, מה. **גם את זו לעומת זו.** ע״פ קה׳ ז, יד. **יכפר בעד חטאתכם.** ע״פ ויק׳ טז, ו; שמ׳ לב, ל. **ויזכור רחם ברגזו.** ע״פ חבק׳ ג, ב. **דרשו ה׳ ועוזו.** תה׳ קה, ד; דה״ב טז, יא.

ח״נ והערות

עריכת נר. במח׳ רמ״ו, בולוניא וקד״א: ׳עֲרִיכוּת נר׳. וכאן כמח׳ שד״ל, אשכנז ותכלאל. **חזקו ויאמץ לבבכם.** בית זה המיועד לשליח ציבור, לא מופיע במח׳ רמ״ו, וכן לא בסליחות מהד׳ בער, וכאן כמח׳ בולוניא ושד״ל. במח׳ שד״ל נוסף עוד בית: ׳בְּנֵי עֲבָדֶיךָ הַיּוֹם׳ וכו׳, שלא מפיע במח׳ רמ״ו ולא במח׳ בולוניא. **עמי באל ומָעֻזּוֹ.** כ״ה בכל נוסחאות בני רומי ובתכלאל ע״ח. **עֵדוּתָיו.** בדפוסי אשכנז: ׳עֵדוּתָיו׳.

שַׁנִּיָּה לְפִי מִנְהַג ק״ק רוּמָה. בִּירוּשָׁלַיִם לֹא אוֹמְרִים סַלִּיחָה זוֹ.

יְהִי נוֹעַם עַתָּה. יְהוָה אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ. סְלִיחָה נָתַתָּ. לְהוֹדוֹת לְפָנֶיךָ חַטֹּאתֵינוּ. וְנַפְשֵׁנוּ חַתָּה. וּבַמֶּה נְקַדֵּם לָךְ מַלְכֵּנוּ. תְּשֻׁא עָוֹן וְקַח־טוֹב. וּנְשַׁלְּמָה פָּרִים שְׂפָתֵינוּ:

עֲדָקָה שׁוּם יִשְׁרוּת אֵין בָּנוּ. וְלֹא מַעֲשִׂים הֵמָּה טוֹבִים. וְכָל־פֶּשַׁע כָּל־חֵטְא עִמָּנוּ. וְעַל־רַחֲמֶיךָ נִקְרָבִים. תְּכַפֵּר וּבְטוּבְךָ כִּי אָנוּ. בְּכָל־לֵב לְךָ עַתָּה שָׁבִים. זְכֹר אֵל אָבוֹת לָךְ נִתְאָבִים. זְכוּתָם אֲשֶׁר אַל־יַעַזְבֵנוּ. תְּשֻׁא עָוֹן וְקַח־טוֹב. וּנְשַׁלְּמָה פָּרִים שְׂפָתֵינוּ:

חֲמֹל עַל־יִשְׂרָאֵל וּלְעַמֶּךָ. וְהִנּוֹ בְאַלּוּף לַמַּטְבֵּחַ. וְהֵמָּה גּוֹיֶךָ וּלְאֻמֶּךָ. תְּהִי נָא עֲוֹנָם סוֹלֵחַ. רְצֵה חִין שַׁוְעָתָם מִשָּׁמֶיךָ. כְּמוֹ הַשְּׁלָמִים בַּמִּזְבֵּחַ. וְאֵין לָנוּ עוֹד נִיחוֹחַ רֵיחַ. אֲשֶׁר הוּא מְכַפֵּר שָׁם אֵלֵינוּ. תְּשֻׁא עָוֹן וְקַח־טוֹב. וּנְשַׁלְּמָה פָּרִים שְׂפָתֵינוּ:

ח״נ והערות

יהי נועם עתה. הסליחה אינה מופיעה במחז׳ העתיקים ומופיעה במחז׳ שד״ל. סימן הסליחה ״יצחק הלוי״. צונץ מעלה אפשרות לזהות את המחבר עם יצחק בן יעקב דה לויטיס, נכדו של רבי אריה ממודינא שנולד בשנת 1621 ופרסם שירים בשנת 1661 בערך. הרב מ״ע הרטום זי״ל כתב בחוברת המנהג שבירושלים לא נהוג לומר סליחה זו.

מקורות

יהי נועם וכו׳ עלינו. ע״פ תה׳ צ, יח. **סליחה נתת.** ע״פ ויק׳ טז, ל; בבלי תענית, דף ל ע״ב; ולקו״ש תורה, רמז שנח. **להודות לפניך חטאתינו.** ע״פ תה׳ לב, ה; ויק׳ טז, כא; נחמ׳ ט, ו. **ונפשנו חתה.** ע״פ תה׳ נד, יט. **חתה** - לשון שבירה. כמו טוב׳ ט, ט ותו״ו. **ובמה נקדם.** ע״פ מיכ׳ ו, ו. **לך מלכנו.** ע״פ ישע׳ לג, כב. **תשא עון וקח טוב...** הוש׳ יד, ג. **לזקה... חין גנו.** ע״פ דני׳ ט, יח; דב׳ ט, ה־ו. **ולא מעשים המה טובים.** רמז מצב׳ תבוא פ״ג, מי״ח; ירושלמי פסחים פ״ו, ה״ב; בבלי סנהדרין, דף צו ע״ח. **וכל פשע וכל חטא.** ע״פ ויק׳ טז, טז. **פשע כל חטא עמנו.** ע״פ ישע׳ נט, יב. **ועל רחמיך נקרבים.** ע״פ דב׳ ל, ג; ספרי פר׳ מסעי, פי קסא. **תכפר.** תה׳ סה, ד; ע״פ ויק׳ טז, ל. **וכטובך.** ע״פ נחמ׳ ט, כה. **בכל לב לך עתה שבים.** ע״פ ש״ח ז, ג; מ״ח ח, מז. **זכור לנו אבות.** ע״פ שמ׳ לב, יג; שמו״ר (ווילנא), פר׳ מד, סי׳ י. **לך נתאבים.** היפך תה׳ פא, יב. **זכותם תשר לנו יעזבנו.** ע״פ ויק״ר (ווילנא), פר׳ כט, סי׳ ז; רמז בבלי שבת, דף נה ע״ח, ותוס׳ ד״ה ושמואל. **חמול עלינו.** ע״פ דה״ב לו, טו. **ישרמל ולעמך.** ע״פ דב׳ כח, ח; ש״ב ז, כג; דה״ח יז, כא. **כחלוף למטבח.** ע״פ ירמ׳ יח, יט. **והמה גויך.** ע״פ תה׳ קו, ה. **תהי נא עוונם סולח.** ע״פ שמ׳ לד, ט. **רצה...** ע״פ ויו׳ לג, כו. **רצה חין שועתם משמיך.** ע״פ ש״ב כב, ז. **חין.** ע״פ ויו׳ מח, ד. **שועתם משמיך.** ע״פ נחמ׳ ט, כז. **כמו השלמים.** ע״פ הוש׳ יד, ג. **השלמים במזבח.** ע״פ ויק׳ כב, כא. **ואין לנו עוד.** ע״פ דני׳ יב, יח. **ניחוח ריח.** ע״פ שמ׳ כט, יח. **מכפר שם אלינו.** ע״פ ויק׳ ט, ד.

קָרַב־נָא חוּשָׁה גַּם תָּחִישׁ יֶשַׁע· וְאָז נַעֲבֹד תּוֹךְ מִקְדָּשֶׁךָ· וְתִמְחֶה
מֵעָלֵינוּ כָּל־פֶּשַׁע· כְּהַבְטָחָתָךְ לְמִקְדָּשֶׁיךָ· אֲשֶׁר הַכֹּהֵן יִכְלֶה
הָרֶשַׁע· בְּהַקְרִיב לְפָנֶיךָ אִשֶּׁיךָ· וּבֵין כָּךְ תִּתְרַצֶּה לְמִבַּקְשֶׁיךָ·
שְׁמַע נָא וְקַבֵּל אֶת־קוֹלֵנוּ· תְּשָׂא עָוֹן וְקַח־טוֹב· וּנְשַׁלְּמָה פָּרִים שְׂפָתֵינוּ:

הֲלָעַד תִּזְכֹּר עָוֹן גַּם תִּקְצֹף· רְאֵה עַמְּךָ נֶחְנוּ כֻלָּנוּ· לְקוֹל חִין
עַד רָצוֹף יִהְיֶה רָצוֹף· לְוִיִּים בְּדוּכָן שָׁם אִתָּנוּ· וְאָז עִם־רֹב
טוֹב יֵצֵף יָצוֹף· יְהוָה צְבָאוֹת הוּא עִמָּנוּ· יְהוָה קוֹמָה עֶזְרָתָה
לָּנוּ· לְמַעַן שִׁמְךָ וּפְדֵנוּ· תְּשָׂא עָוֹן וְקַח־טוֹב· וּנְשַׁלְּמָה פָּרִים שְׂפָתֵינוּ:

אֵל מֶלֶךְ יוֹשֵׁב עַל־כִּסֵּא רַחֲמִים· מִתְנַהֵג בַּחֲסִידוּת· מוֹחֵל עֲוֹנוֹת
עַמּוֹ· מַעֲבִיר רִאשׁוֹן רִאשׁוֹן· מַרְבֶּה מְחִילָה לַחַטָּאִים וּסְלִיחָה
לַפּוֹשְׁעִים· עוֹשֶׂה צְדָקוֹת עִם (כָּל־)בָּשָׂר וְרוּחַ וְלֹא כָרָעָתָם תִּגְמֹל
(נ״ח: לָהֶם גּוֹמֵל): אֵל הוֹרִיתָנוּ לוֹמַר (מִדּוֹת) שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה וּזְכֹר
לָנוּ (הַיּוֹם) בְּרִית שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה (כְּמוֹ) שֶׁהוֹדַעְתָּ לְעָנָו מִקֶּדֶם וְכֵן
כָּתוּב (בְּתוֹרָתֶךָ)· וַיֵּרֶד יְהוָה בֶּעָנָן וַיִּתְיַצֵּב עִמּוֹ שָׁם וַיִּקְרָא בְּשֵׁם·
יְהוָה: וַיַּעֲבֹר יְהוָה וגו׳ עַל־פָּנָיו וַיִּקְרָא· יְהוָה יְהוָה אֵל
רַחוּם וְחַנּוּן אֶרֶךְ אַפַּיִם וְרַב־חֶסֶד וֶאֱמֶת: נֹצֵר חֶסֶד לָאֲלָפִים
נֹשֵׂא עָוֹן וָפֶשַׁע וְחַטָּאָה וְנַקֵּה· וְסָלַחְתָּ לַעֲוֹנֵנוּ וּלְחַטָּאתֵנוּ וּנְחַלְתָּנוּ:
סְלַח־לָנוּ אָבִינוּ כִּי חָטָאנוּ· מְחֹל לָנוּ מַלְכֵּנוּ כִּי פָשַׁעְנוּ: כִּי־אַתָּה
אֲדֹנָי טוֹב וְסַלָּח וְרַב־חֶסֶד לְכָל־קֹרְאֶיךָ: כִּי־עִמְּךָ הַסְּלִיחָה לְמַעַן
תִּוָּרֵא: לְמַעַן־שִׁמְךָ יְהוָה וְסָלַחְתָּ לַעֲוֹנֵנוּ כִּי רַב הוּא:

מקורות

קרב נא. ע״פ תהׄ סט, יט. **חושה.** ע״פ תהׄ לח, כג. **תחיש ישע.** ע״פ ישע׳ מה, ח. **נעבוד תוך מקדשך.** ע״פ יחז׳ כ, מ. **ותמחה מעלינו כל פשע.** ע״פ ישע׳ מג, כה. **כהבטחתך וכו׳ יכלה הרשע.** ע״פ ויק׳ טז, לג־לד. **יכלה הרשע.** ע״פ תהׄ קג, כ. **בהקריב לפניך אשיך.** ע״פ ויק׳ כג, כז־כח. **תתרצה.** ע״פ ש״ב כט, ד. **למבקשיך.** ע״פ תהׄ סט, ז. **שמע נא וקבל.** ע״פ דנ׳ כ, ז ותהׄ ל״ב. **הלעד תזכור וכו׳ נחנו כולנו.** ע״פ ישע׳ סד, ח. **גם תקצף.** ע״פ ישע׳ נז, טז. **רחה עמך.** ע״פ שמ׳ לב, יג. **לקול חין.** ע״פ תהׄ כח, ב; וְחִיו׳ לג, כו. **רצוף.** ע״פ שה״ש ג, י; במדב״ר (ויל״ש), פר׳ יב, סי׳ ד, ׳זו הסביעה׳. **לוויים בדוכן.** ע״פ נחל׳ מגילה, דף ג ע״ב. **רב טוב.** ע״פ תהׄ לא, כ. **יצף.** ע״פ בר׳ לא, מט. **יצף יצוף.** ע״פ מיכ׳ ז, ז. **ה׳ צבאות הוא עמנו.** ע״פ תהׄ מו, ח. **ה׳ קומה עזרתה וכו׳ ופדנו.** ע״פ תהׄ מד, כז. **עזרתה לנו למען שמך.** ע״פ תהׄ עט, ט.

שניה כמנהג ירושלים ושלישית כמנהג ק״ק רומה.

יֶעֱרַב חִין עָרְכֵּנוּ. הַגִּיגֵנוּ אַל־תִּבְזֶה. יוֹם עַנּוֹת אֶת־נַפְשִׁי.
וּמִשְׁמַן בְּשָׂרִי רָזֶה. זְכֹר נָא בְּרִית כָּרַתָּ.
אֶל־אֲבוֹתַי בַּמַּחֲזֶה. בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה:

בְּנָקְשִׁי עַל־דְּלָתֶיךָ. שְׁעֵה נָא מִמְּעוֹנֶךָ. אִם־לֹא לְמַעֲנִי
תַּעֲשֶׂה. עֲשֵׂה אֱלֹהַי לְמַעַנֶךָ. וְהוֹד קוֹלְךָ הַשְׁמִיעַ.
קְרָא־נָא וְיֵשׁ עוֹנֶךָ. וְהַעֲבֵר חֶטְאִי. לְמַעַן אֶמְצָא־חֵן בְּעֵינֶיךָ.
וּרְאֵה כִּי עַמְּךָ הַגּוֹי הַזֶּה. בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה:

הִנֵּנִי בָא בְּלֹא־צֶדֶק. וּמֵאֵין פֹּעַל יָשָׁר. בְּלֵב מָלֵא מַהֲתַלּוֹת.
וּמַעַשׂ אֲשֶׁר לֹא יִכְשַׁר. אֱלֹהִים אֲשֶׁר עַל־אֲנָשִׁים. בְּעֵין
יָשׁוֹר תִּישַׁר. סֶלֶף בּוֹגֵד בָּגָד. בִּלְבָבִי אִם־נִקְשַׁר. סְלַח־נָא
לַעֲוֹן הָעָם הַזֶּה. בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה:

ח״נ והערות

יערב חין ערכנו. סליחה מאת מחבר אנונימי, הנמצאת גם במח׳ רומניא, דף שנד ע״ב. וראו צונץ, ל. ג. 232. ישנן חוקרים הטוענים, שיתכן שבבית הראשון מסתתר השם ״יחיאל״ (״ערב חִין ערכנו הגיגנו אֵל תבזה״). **בשרי רָזֶה.** במח׳ רומניא: ״בשרי יֵרֵזֶה״. **קולך הַשְׁמַע.** בכ״י: ״קולך הַשְׁמַע״, ובמח׳ רומניא: ״קולך תַּשְׁמַע״. **והעבר חֶטְאִי.** בכ״י ובמח׳ רומניא: ״והעבר חֶטְאַי״. **חטאי למען אמצא.** במח׳ רמ״ו, רומניא וכ״י, תיבת ״למען״ מופיעה לפני הנקודה, כי כל הסליחה בנויה על משקל שכל קטע מכיל שש תנועות, ואיננו מתחשב עם היתדות, ולכך ״למען״ שייך לקטע הקודם. אך במח׳ בולוניא ושד״ל, חיברוהו בקטע הבא עם סוף הפסוק. **הנני בא בלא.** במח׳ בולוניא ליתא תיבת ״בא״. **בעין יָשׁוֹר.** כ״ה במח׳ רמ״ו, בולוניא, רומניא וכ״י, והוא הנכון, מקורו משורש ״ישר״, על משקל ״פָּעוּל״. בשד״ל ״בעין יָשׁוּר״, אבל איננו נכון לפי כללי הדקדוק. **סֶלֶף בּוֹגֵד בָּגָד.** במח׳ רומניא: ״אַל סָלַח בֶּגֶד בָּגוֹד״.

מקורות

יערב חין ערכנו. ע״פ תה׳ קד, לד; מד׳ שו״ט (בובר), מז׳ קמט, סו׳ ה. **חין ערכנו.** ע״פ חיו׳ מל, ד. **הגיגנו.** ע״פ תה׳ ה, ב. **יום תענה.** ע״פ תה׳ נא, יט. **ומשמן בשרי רזה.** ע״פ תה׳ קט, כד. **ברית כרת.** בר׳ טו, יח. **אל אבותי במחזה.** ע״פ בר׳ טו, ה. **בשור לחודש.** ויק׳ כג, כז. **בנקשי.** ע״פ שה״ש ה, ב; דני׳ ה, ו. **בנקשי על דלתיך.** ע״פ בבלי מגילה, דף יג ע״ב, ׳הקים על בערי רחמיס׳. **שעה.** ע״פ בר׳ ד, ד. **שעה נא ממעונך.** ע״פ דב׳ כו, טו; תה׳ פ, טו. **לא למעני תעשה.** ע״פ יחז׳ לו, כב. **עשה מלכי למענך.** דני׳ ט, יט. **והוד קולך.** ע״פ תה׳ כט, ד. **קולך השמיע.** ע״פ שה״ש ב, יד. **קרא נא ויש עונך.** ע״פ ירמ׳ לג, ג; חיו׳ ה, ח. **והעבר חטאי.** ע״פ צ״ב יב, יג. **למען אמצא חן בעיניך.** שמ׳ לג, יג. **בלא לדק.** ירמ׳ כב, יג. **פועל יסר.** ע״פ מש׳ כ, יח. **בלב מלא מהתלות.** ע״פ ישע׳ נט, יג. **מהתלות.** יבע׳ ל, י. **ומעש תאר לא יכשר.** ע״פ קה׳ ד, ד. **על תמשיס בעין ישור.** ע״פ חיו׳ לג, כז ורלב״ג. **סלף בוגד.** ע״פ מש׳ כג, יג. **בוגד בגד.** ע״פ ישע׳ כד, טז. **בלבבי אם נקשר.** ע״פ מש׳ ו, כח. **סלח נא לעוון.** במ׳ יד, יט.

אִם־אַשְׁמָתִי תַּעֲלֶה· לָרוֹם עַד־רֹאשׁ כּוֹכָבִים· וְצִדְקוֹתַי נִדְעֲכוּ·
כַּפִּשְׁתָּה הוֹלְכִים וְכָבִים· עַד מָתַי תִּמְשֹׁךְ אַף· עֲלֵי בָנִים
שׁוֹבָבִים· וְהֵם עַמְּךָ וְנַחֲלָתֶךָ· וְאֵלֶיךָ חוֹבְבִים· הֲכִי תִשְׁבַּח
יְדִידוּתָם· וְנָשִׁיתָ אֶת־אֲהָבִים· וּמֶה חָרֵי הָאַף הַגָּדוֹל הַזֶּה·

בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה:

יָהּ מָרוֹם הַקְשִׁיבָה· לְקוֹל צַעֲקַת עַמֶּךָ· אֲשֶׁר לָבָשׁוּ וַיַּעֲטוּ·
כְּמַדָּם אֶת־זַעֲמֶךָ· וְאִם־אֵין צֶדֶק בְּכַפִּי· עֲשֵׂה נָא לְמַעַן
שִׁמֶּךָ· בָּמְקֻדַּשׁ אֵל דָּפַקְתִּי· עֲלֵי דַלְתֵי רַחֲמֶיךָ· חֲזָקִים כִּרְאֵי
מוּצָק· וּמִשְׁטַר שְׁמֵי שָׁמֶיךָ· לֹא יְכַלְכְּלוּךָ· אַף כִּי־הַבַּיִת הַזֶּה·

בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה:

כַּף צִדְקֵנוּ הַעֲדִיף· וְכַף רִשְׁעֵנוּ הַחְסִיר· בְּמֹאזְנַיִם עֵת יַעֲלוּ·
כְּבֶד עֲוֹנִי הָסִיר· רְאֵה רֵיחַ לִבָּתִי· כְּרֵיחַ שְׁפִיתַת הַסִּיר·

מקורות

רֹאשׁ כּוֹכָבִים. תהי' כב, יב. **וְצִדְקוֹתַי...** ע"פ יצע' מו, יב. **נִדְעֲכוּ כְּפִשְׁתָּה הוֹלְכִים וְכָבִים.** ע"פ יצע' מג, ח. **עַד מָתַי תִּמְשֹׁךְ אַף.** ע"פ תה' פה, ו. **בָּנִים שׁוֹבָבִים.** ירמ' ג, יד. **וְהֵם עַמְּךָ וְנַחֲלָתֶךָ.** דב' ט, כט; ע"פ מ"ל ח, נא. **וְאֵלֶיךָ חוֹבְבִים.** ע"פ דב' לג, ג. **הֲכִי תִשְׁכַּח יְדִידוּתָם.** ע"פ יצע' מט, טו. **יְדִידוּתָם.** ע"פ ירמ' יג, ז. **וְנָשִׂיתָ אֶת אֹהֲבִים.** ע"פ ירמ' כג, לט; תהי' ג, ח. **אֹהֲבִים.** ע"פ מצ' ה, יט; רש"י תה' כב, ח. **וּמֶה חָרֵי הָאַף הַגָּדוֹל הַזֶּה.** ע"פ תה' ה, ג; דני' ט, יט. **לְעֵקַת עַמֶּךָ.** ע"פ שמ' ג, ט. **לָבְשׁוּ וַיַּעֲטוּ.** ע"פ תה' קו, כט. **כְּמַדָּם אֶת זַעֲמֶךָ.** ע"פ תה' לח, ד; תה' קו, יח. **צֶדֶק בְּכַפִּי.** ע"פ תה' מה, יח; מדת"כ (וורשא), פר' שופטים, סי' ד. **עֲשֵׂה נָא לְמַעַן שִׁמֶּךָ.** ע"פ תה' קט, כא. **בָּמְקֻדַּשׁ אֵל.** ע"פ תה' עג, ח. **דָּפַקְתִּי עֲלֵי.** ע"פ שה"ש ה, ב; שופ' יט, כב. **לְתֵי רַחֲמֶיךָ.** ע"פ בבלי מגילה, דף כח ע"ב. **חֲזָקִים כִּרְאֵי מוּצָק.** איכה עלֵ שערי רחמיס'; מדת"כ (בובר), מז' ד, סוף סי' ג; ב"ר, פר' ויצלח, ד"ה ותקרע, עמ' 156. **חזקיס כרמי מוצק.** תהי' לז, יח. **וּמִשְׁטַר שְׁמֵי שָׁמֶיךָ.** ע"פ תהי' לח, לג. **שְׁמֵי שָׁמֶיךָ לֹא יְכַלְכְּלוּךָ.** מ"ל ח, כז. **כַּף** - לשון כף מאזניים. מצ' תבות פ"ת, מ"ת. **כַּף לְזַכּוֹתֵנוּ** - כמו כף זכות. מצ' תבות פ"ת, מ"ת. לשון לזכות, מתורגם ללשון זכות, כמו 'תיש לזיכוי בר' ו, ט, 'וגבר זכאי'. **הַעֲדִיף... הַחְסִיר.** ע"פ שמ' טז, יח. **רֵיחַ נִיחוֹחַ.** ע"פ ירמ' יד, כ. **כְּמֹאזְנַיִם עֵת יַעֲלוּ.** ע"פ תה' סב, י; תהי' ו, ג. **כְּבֶד עֲוֹנִי.** ע"פ יצע' ס, ד. **עֲוֹנִי הָסִיר.** ע"פ יצע' ו, ז. **רֵיחַ... לִבָּתִי.** ע"פ ירמ' כ, יב. **רֵיחַ לִבָּתִי.** ע"פ תרגום תה' לט, ד. **לִבָּתִי** - פירוש לב, ע"פ יחז' טז, ל. **כְּרֵיחַ שְׁפִיתַת הַסִּיר.** ע"פ ירמ' ס, יג, ויחז' כד, ג.

ח"נ והערות

לָרוֹם עַד רֹאשׁ. במח' בולוניא ורומניא: 'לָרוֹם עַד ראשׁ'. **וְאֵלֶיךָ חוֹבְבִים.** במח' רומניא נוסף וגורס: 'וְאֵלֶיךָ מְאֹד דּוֹבְבִים'. ובשד"ל: 'וְאֵלֶיךָ (הֵם) חוֹבְבִים'. ולשניהם, הוא בכדי להשלים לששה תנועות. **צַעֲקַת עַמֶּךָ.** במח' רומניא: 'זַעֲקַת עַמֶּךָ'. **וְאִם אֵין צֶדֶק.** בכ"י ובמח' רומניא: 'אִם אֵין צֶדֶק'. **בָּמְקֻדַּשׁ אֵל.** בכ"י ובמח' רומניא: 'בְּמִקְדָּשׁ מְעַט'. והוא ע"פ יחז' יא, טז, בבלי מגילה, דף כט ע"א. **וּמִשְׁטַר שְׁמֵי.** במח' רומניא: 'וּמִשְׁמַר שְׁמֵי'. **כַּף צִדְקֵנוּ הַעֲדִיף.** מכאן ועד סוף הפיוט, איננו מופיע במח' רומניא. **הַעֲדִיף... הַחְסִיר.** כ"ה בנוסחאות בני רומי. והם לשון צווי, אע"פ שדרכם לבוא בציר"י, ראו ס' מכלול, דף סה ע"א, ונימוקי הבחור. בכ"י: 'הַעֲדִיף... הֶחְסִיר', לשון עבר. **שְׁפִיתַת הַסִּיר.** בכ"י: 'שְׁפִיתַת הסיר'. אמנם הנכון הוא כבפנים, ע"פ מ"ב ד, לח; יחז' כד, ג.

לְחֶטְאִי כָּלוּא הַעֲבֵר· וְהַשְׁלֵךְ זְדוֹנִי אָסִיר· אֶל־אֶרֶץ אַחֶרֶת כַּיּוֹם הַזֶּה· בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה:

שְׁעֵה נוֹעָדִים הַיּוֹם· לְהוֹדוֹת עַל־מִפְעָלָם· וְהַשָּׁבִים בְּכָל־לִבָּם· עַל־גָּלוּי וְעַל־נֶעֱלָם· וְחָשְׁכוּ מֵאֲכַל תַּאֲוָה· וְהָלְכוּ בְּיִחוּף נַעֲלָם· וְהוֹרִידוּ אֶת־בִּכְיָתָם· וְדִמְעָתָם מִלֹּא שָׁעָלָם· וְלָבְשׁוּ חֲרָדוֹת הַיּוֹם· עַל־חֶטְאָם וְעַל־מַעֲלָם· וְיִחֲדוּ אֶת־כְּבוֹד שְׁמֶךָ· הַנִּכְבָּד וְהַנּוֹרָא הַזֶּה· בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה:

אֵל מֶלֶךְ יוֹשֵׁב עַל־כִּסֵּא רַחֲמִים· מִתְנַהֵג בַּחֲסִידוּת· מוֹחֵל עֲוֹנוֹת עַמּוֹ· מַעֲבִיר רִאשׁוֹן רִאשׁוֹן· מַרְבֶּה מְחִילָה לַחַטָּאִים וּסְלִיחָה לַפּוֹשְׁעִים· עוֹשֶׂה צְדָקוֹת עִם (כָּל־)בָּשָׂר וְרוּחַ וְלֹא כְרָעָתָם תִּגְמֹל (נ״מ: לָהֶם גּוֹמֵל): אֵל הוֹרֵיתָנוּ לוֹמַר (מִדּוֹת) שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה וּזְכֹר לָנוּ (הַיּוֹם) בְּרִית שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה (כְּמוֹ) שֶׁהוֹדַעְתָּ לְעָנָו מִקֶּדֶם וְכֵן כָּתוּב (בְּתוֹרָתֶךָ)· וַיֵּרֶד יְהוָה בֶּעָנָן וַיִּתְיַצֵּב עִמּוֹ שָׁם וַיִּקְרָא בְשֵׁם· יְהוָה: וְשָׁם נֶאֱמַר· וַיַּעֲבֹר יְהוָה עַל־פָּנָיו וַיִּקְרָא· יְהוָה יְהוָה אֵל רַחוּם וְחַנּוּן אֶרֶךְ אַפַּיִם וְרַב־חֶסֶד וֶאֱמֶת: נֹצֵר חֶסֶד לָאֲלָפִים נֹשֵׂא עָוֹן וָפֶשַׁע וְחַטָּאָה וְנַקֵּה· וְסָלַחְתָּ לַעֲוֹנֵנוּ וּלְחַטָּאתֵנוּ וּנְחַלְתָּנוּ: סְלַח־לָנוּ אָבִינוּ כִּי חָטָאנוּ· מְחַל לָנוּ מַלְכֵּנוּ כִּי פָשַׁעְנוּ: כִּי־אַתָּה אֲדֹנָי טוֹב וְסַלָּח

ח״נ והערות

בְּיִחוּף נעלם. במח׳ רמ״ו וכ״י: ׳בְּיִחוּף נעלם׳.

מקורות

לחטאי... הַעֲבֵר. ע״פ ז״ב יג, יג. **כלוא הַעֲבֵר.** ע״פ בבלי סוכה, דף נב ע״ח, ׳ילה״ר שנפון ושומד בלבו של מדס׳. **והשלך זדוני.** ע״פ מיכ׳ ז, יט. **מאסיר.** ע״פ זכ׳ ט, יב. **אל ארץ אחרת.** דב׳ כט, כז. **שעה.** ע״פ בר׳ ד, ה. **נועדים.** ע״פ נחמ׳ ו, י; דה״ב ה, ו. **היום.** ע״פ ויק׳ טז, ל. **להודות על מפעלם.** ע״פ תה׳ לג, ה; מש׳ כח, יג. **מפעלם.** ע״פ הוש׳ ז, ח; מש׳ יח, יח. **ושבים בכל לבם.** דה״ב ו, לח. **על גלוי ועל נעלם.** ע״פ דב׳ כט, כח. **וחשכו מאכל.** ע״פ ויק׳ טז, כט. **מאכל תאוה.** תיו׳ לג, כ. **ביחוף נעלם.** ע״פ בבלי יומא, דף עז ע״ח. **והורידו את בכיתם.** ע״פ תיכ׳ ט, טז. **ודמעתם.** ע״פ תה׳ נו, ט; תיכ׳ ג, ג. **מלא שעלם.** ע״פ יבע׳ מ, יב. **ולבשו חרדות.** ע״פ יחז׳ כו, טז. **על חטאם ועל מעלם.** ע״פ ויק׳ ה, טו. **ויחדו את כבוד שמך.** ע״פ מדת״ג (וורשא), פר׳ ויצא, סי׳ ג; שה״ש רבה (ווילנא), פר׳ ג, סי׳ טז, ע״פ דב׳ ו, ד. **שמך הנכבד והנורא הזה.** ע״פ דב׳ כח, נח.

וְרַב־חֶסֶד לְכָל־קֹרְאֶיךָ׃ כִּי־עִמְּךָ הַסְּלִיחָה לְמַעַן תִּוָּרֵא׃ לְמַעַן־
שִׁמְךָ יְהוָה וְסָלַחְתָּ לַעֲוֹנֵנוּ כִּי רַב הוּא׃

סְלִיחָה

שְׁלִישִׁית כְּמִנְהָג יְרוּשָׁלַיִם וּרְבִיעִית כְּמִנְהָג ק״ק רוֹמָה

בְּיוֹם עָשׂוֹר קְרָאתִיךָ׃ בְּכָל־לִבִּי וְנִשְׁמָתִי׃ וְאָתְוַדֶּה עֲלֵי
פְּשָׁעִים׃ וְאֶבְכֶּה עַל־אַשְׁמָתִי׃
וְאָתְמַרְמַר בְּלֵב נִשְׁבָּר׃ חֲצוֹת לַיְלָה בְּמִטָּתִי׃

כִּי־עֲוֹנִי אַגִּיד אֶדְאַג מֵחַטָּאתִי׃

לְךָ לְבַדְּךָ חָטָאתִי׃ כִּי אֵין צוּר בְּלָתֶךָ׃ וְאֵין לִי פֶּה לְהָשִׁיב׃
בְּתוֹךְ בֵּית תְּפִלָּתֶךָ׃ וְלֹא מָצָח לְהָרִים רֹאשׁ׃ לְךָ לִמְעוֹן
שִׁבְתֶּךָ׃ אֲבָל בּוֹשְׁתִּי וְנִכְלַמְתִּי׃ מְאֹד עַל־רֹב מְשׁוּגָתִי׃

כִּי־עֲוֹנִי אַגִּיד אֶדְאַג מֵחַטָּאתִי׃

עֵינִי לְךָ צוֹפִיָּה׃ וְנַפְשִׁי לְךָ הוֹמִיָּה׃ וְאַזְוִיל דְּמָעוֹת כַּנָּהָר׃ לְמַהֵר
מָרָר בְּכִיָּה׃ בְּצוֹם עָשׂוֹר בְּיוֹם אָסוּר׃ בַּאֲכִילָה וּשְׁתִיָּה׃
בְּשָׁפְכִי בוֹ לִבָּתִי׃ פְּנֵה וְהַקְשֵׁב שַׁוְעָתִי׃ כִּי־עֲוֹנִי אַגִּיד אֶדְאַג מֵחַטָּאתִי׃

מקורות

עשור. ע״פ ויק׳ טז, כט; במ׳ כט, ז. **קראתיך.** ע״פ תה׳ קל, ח. **בכל לבי ונשמתי.** ע״פ דב׳ ו, ה; מ״ב כג, ג. **ואתודה עלי פשעים.** ע״פ תה׳ לב, ה. **ואבכה על אשמתי.** ע״פ עזר׳ ט, טו, י, ח. **ואתמרמר.** ע״פ דני׳ ח, ז. **בלב נשבר.** ע״פ תה׳ נא, יט. **חצות לילה במטתי.** ע״פ תה׳ קיט, סב. **במטתי.** ע״פ תה׳ ו, ז. **כי עוני אגיד.** תה׳ לח, יט. **לך לבדך חטאתי.** תה׳ נא, ה. **כי אין צור בלתך.** ע״פ ש״ב ב, ג. **ואין לי פה להשיב.** ע״פ יחז׳ נז, סג; ליו׳ לג, ה. ולמו בבלי ברכות, דף יג ע״ב. **בית תפלתך.** ע״פ ישע׳ נו, ז. **ולא מצח להריס ראש.** ע״פ זוהר (רעיא מהימנא), שמ׳, דף קיט ע״ח; רמב״ם, נוסח גפילת חפיס. **להריס ראש.** ע״פ עזר׳ ט, ו. **למעון שבתך.** ע״פ מ״ח ח, מג; תה׳ כו, ח. **אבל בושתי ונכלמתי.** ע״פ ירמ׳ לא, ח; יח; עזר׳ ט, ו. **על רוב משוגתי.** ע״פ ירמ׳ ל, יד; ליו׳ לא, ה. **משוגתי.** ליו׳ יט, ד. **עיני לך צופיה.** ע״פ תה׳ ה, ד. **צופיה.** ע״פ מש׳ לא, כז. **ונפשי לך.** תה׳ סג, ב. **ונפשי לך הומיה.** ע״פ תה׳ מב, יב. **הומיה.** ישע׳ כג, ב. **ואזיל דמעות.** ע״פ ירמ׳ ט, ח. **דמעות ככהר.** ע״פ ליו׳ ב, יח. **למהר מרר בכיה.** ע״פ ירמ׳ ט, ח. **מרר בכיה.** ע״פ ישע׳ כב, ד. **בצום העשור.** ע״פ מס״ו פי״ט, ה״ד. **אסור בתכילה ושתיה.** מכ׳ יומא פ״ח, מ״א; פדר״א פ׳ מה; ירושלמי יומא פ״ח, ה״א; בבלי יומא, דף עג ע״ב. **בשפכי כו לבתי.** ע״פ ליו׳ ב, יט. **לבתי.** ע״פ יחז׳ נז, ל. **פנה והקשב שועתי.** ע״פ תה׳ לט, יג.

ח״נ והערות

ביום עשור קראתיך. כתב שד״ל, במבוא למכב״ר, עמ׳ לב, שם המחבר ׳בלעם׳, חתום בראשי החרוזים. הכוונה לר׳ יהודה ן׳ בלעם המדקדק. סליחה זו נמצאת גם בסליחות כמנהג טריפולי שבלוב, שפתי רננות. **עלי פְּשָׁעִים.** בכ״י: ׳עלי רְשָׁעִי׳. **למעון שבתך.** במח׳ רמ״ו: ׳לְמָכוֹן שבתך׳, ובכ״י: ׳לְמָרוֹם שבתך׳. וכאן כמח׳ בולוניא ושד״ל. **מרר בכיה.** במח׳ רמ״ו ובקד״א: ׳מְמָרֵר בכיה׳, ובכ״י: ׳מָרֵד בכיה׳. וכאן כמח׳ בולוניא ושד״ל. **בְּצוֹם עשור.** בכ״י: ׳בְּיוֹם עשור׳.

מָחֵה כָעָב עֲוֹנוֹתַי· וְכֶעָנָן חַטֹּאתַי· וְהֵעָתֵר וְשִׁים הַיּוֹם· בְּנֹאדֶךָ דִּמְעוֹתַי· וְאִם־זַדְתִּי וְאָשַׁמְתִּי· זְרֵה הַיּוֹם זְדוֹנוֹתַי· וְאַל־תִּגְמֹל כְּמִפְעָלַי· וְלֹא תָמֹד כְּמַדָּתַי· כִּי־עֲוֹנִי אַגִּיד אֶדְאַג מֵחַטָּאתִי:

חֲמֹל עַל־עַם בָּחַרְתָּ· לְךָ מִכָּל־עַמִּים· וְיוֹם עָשׂוֹר הִנְחַלְתָּם· מְקֻדָּשׁ מִכָּל־יָמִים· לְטַהֵר בּוֹ הַלְּבָבוֹת· לְכַפֵּר בּוֹ כָּל־אֲשָׁמִים· וּבוֹ אָקוֹד וְאֶתְחַנֵּן· וּבוֹ אַרְבֶּה תְּפִלָּתִי· כִּי־עֲוֹנִי אַגִּיד אֶדְאַג מֵחַטָּאתִי:

אֵל מֶלֶךְ יוֹשֵׁב עַל־כִּסֵּא רַחֲמִים· מִתְנַהֵג בַּחֲסִידוּת· מוֹחֵל עֲוֹנוֹת עַמּוֹ· מַעֲבִיר רִאשׁוֹן רִאשׁוֹן· מַרְבֶּה מְחִילָה לַחַטָּאִים וּסְלִיחָה לַפּוֹשְׁעִים· עוֹשֶׂה צְדָקוֹת עִם (כָּל־)בָּשָׂר וָרוּחַ וְלֹא כָרָעָתָם תִּגְמֹל (ג״פ: לָהֶם גּוֹמֵל): אֵל הוֹרִיתָנוּ לוֹמַר (מִדּוֹת) שָׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה וּזְכֹר לָנוּ (הַיּוֹם) בְּרִית שָׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה (כְּמוֹ) שֶׁהוֹדַעְתָּ לָעָנָו מִקֶּדֶם וְכֵן כָּתוּב (בְּתוֹרָתֶךָ)· וַיֵּרֶד יְהוָה בֶּעָנָן וַיִּתְיַצֵּב עִמּוֹ שָׁם וַיִּקְרָא בְשֵׁם· יְהוָה: וְשָׁם נֶאֱמַר· וַיַּעֲבֹר יְהוָה עַל־פָּנָיו וַיִּקְרָא· יְהוָה יְהוָה אֵל רַחוּם וְחַנּוּן אֶרֶךְ אַפַּיִם וְרַב־חֶסֶד וֶאֱמֶת: נֹצֵר חֶסֶד לָאֲלָפִים נֹשֵׂא עָוֹן וָפֶשַׁע וְחַטָּאָה וְנַקֵּה· וְסָלַחְתָּ לַעֲוֹנֵנוּ וּלְחַטָּאתֵנוּ וּנְחַלְתָּנוּ: סְלַח־לָנוּ אָבִינוּ כִּי חָטָאנוּ· מְחֹל לָנוּ מַלְכֵּנוּ כִּי פָשַׁעְנוּ: כִּי־אַתָּה אֲדֹנָי טוֹב וְסַלָּח וְרַב־חֶסֶד לְכָל־קֹרְאֶיךָ: כִּי־עִמְּךָ הַסְּלִיחָה לְמַעַן תִּוָּרֵא: לְמַעַן־שִׁמְךָ יְהוָה וְסָלַחְתָּ לַעֲוֹנֵנוּ כִּי רַב הוּא:

ח״נ והערות

אקוד וְאֶתְחַנֵּן. בב״י: ׳אקוד וְאֶתְחַנֵּן׳.

מקורות

מחה כעב עוונותי וכענן חטאתי. ע״פ יבע׳ מד, כב. **והעתר.** ע״פ יבע׳ יט, כב. **ושים היום בנאדך דמעתי.** ע״פ תה׳ נו, ט. **וזה זדתי ואשמתי.** ע״פ עזר׳ ט, ו. **זרה.** ע״פ צמ׳ יח, ב. **זרה היום זדונותי.** ע״פ מיכ׳ ז, יט. **ואל תגמול כמפעלי.** ע״פ תה׳ קג, י. **כמפעלי.** ע״פ הוש׳ ז, ט; מש׳ יח, יח. **ולא תמד כמדתי.** ע״פ מצ׳ סוטה פ״ח, מ״ז, ׳במדה שאדם מודד בה מודדין לו׳; בבלי סוטה, דף ח ע״ב, ע״פ יבע׳ כז, ח; מכילתי דר״י, מס׳ דויהי, פתיחתא, ד״ה ומה הולך. **חמול על עם.** ע״פ ויק׳ ג, יח; דה״ב לו, טו. **עם בחרת לך מכל העמים.** ע״פ דב׳ ז, ו. **ויום עשור.** ע״פ ויק׳ טז, כט. **המחלתם.** ע״פ ויק׳ טז, לח; בבלי ברכות, דף לג ע״ב, ׳ותמחילנו׳. **לטהר בו הלבבות.** ע״פ ויק׳ טז, ל. **לכפר בו כל חמשים.** ע״פ ויק׳ טז, לד. **מקוד.** ע״פ בר׳ כד, מח, מצורפ קדד. **ואתחנן.** ע״פ דב׳ ג, כג; חגי׳ ט, טו. **ואתחנן וגו׳ מרבה.** ע״פ דב״ר (וילנא), פר׳ יח, סי׳ י, ׳שתפלג מצה בחותו הפרק תקט״ו פעמים׳. **מרבה תפלתי.** ע״פ ב״ח ח, יב.

חמישית כמנהג ק״ק רומה. בירושלים לא אומרים סליחה זו כלל.

שַׁחַר קַמְתִּי לְהוֹדוֹת׃ לְךָ אֱלֹהַי תְּהִלָּתִי׃ וַאֲרַנֵּן לַבֹּקֶר׃
וְאוֹדִיעֲךָ חַטָּאתִי׃ יִנָּתֵן לִי בָּזֶה׃
שָׂכָר לִפְעָלָתִי׃ נַפְשִׁי בִּשְׁאֵלָתִי וְעַמִּי בְּבַקָּשָׁתִי׃

לְפָנִים זֹאת בְּיִשְׂרָאֵל׃ לְמַקְרִיבֵי הַקָּרְבָּן׃ אִם־חַטָּאת כַּשָּׁנִי׃
כֻּלּוֹ הָפַךְ לָבָן׃ וְאָדֵּה כָּל־שְׁנוֹתַי׃ אֲנִי תָמִיד עַל־חָרְבָּן׃ וְאֵין
לִי לָבַד מִלָּתִי׃ וְעוֹלָתִי תְּפִלָּתִי׃ נַפְשִׁי בִּשְׁאֵלָתִי וְעַמִּי בְּבַקָּשָׁתִי׃

מְזֻבָּח בְּהִיוֹתוֹ׃ וְקָדָשִׁים לִזְבִיחָה׃ וְהֵבִיא אִישׁ אֶת־זִבְחוֹ׃
וְנִתְכַּפֵּר בְּסִלִּיחָה׃ אָפֵס מֶנִּי מְכַהֵן׃ וְאֵין זֶבַח וְאֵין מִנְחָה׃
תּוֹדָתִי זְבִיחָתִי׃ וְשִׂיחָתִי מִנְחָתִי׃ נַפְשִׁי בִּשְׁאֵלָתִי וְעַמִּי בְּבַקָּשָׁתִי׃

הֵן בְּהִיוֹת הָעֲבוֹדָה׃ וְכֹהֵן עַל־מִשְׁמֶרֶת׃ הֲלֹא חַטָּאת מַכְשֶׁרֶת׃
וְהָעוֹלָה מְכַפֶּרֶת׃ אֵין חַטָּאת וְאֵין עוֹלָה׃ וְלֹא חֵלֶב וְיוֹתֶרֶת׃
וְאָשְׁפֹּךְ אֶת־רִנָּתִי׃ וַאֲפִיל אֶת־תְּחִנָּתִי׃ נַפְשִׁי בִּשְׁאֵלָתִי וְעַמִּי בְּבַקָּשָׁתִי׃

מקורות

שחר קמתי. ע״פ תה׳ מ, ט. **קמתי להודות.** ע״פ תה׳ קיט, סב. **לך תהלתי.** ע״פ תה׳ קנ, ו. **וארנן לך לבוקר.** ע״פ תה׳ נט, יז. **ואודיעך חטאתי.** ע״פ תה׳ לב, ה. **ינתן לי.** ע״פ תה׳ ז, ג. **שכר לפעולתי.** ע״פ ירמ׳ לא, טו. **נפשי בשאלתי.** תה׳ ז, ג. **לפניכ זאת בישראל.** ע״פ רות ד, ז. **למקריבי הקרבן.** ע״פ ויק׳ ד, יד. **אם חטאת כשני וכו׳.** ע״פ יצע׳ ס, יח. **כולו הפך לבן.** ויק׳ יג, יג. **ואדה כל שנותי.** ע״פ יצע׳ לח, טו. **תמיד על חרבן.** ע״פ נחמ׳ ג, ג; בבלי ב״ב, דף ס ע״ב, ע״פ תה׳ קלז, ו. **לבד מילתי ושולתי תפלתי.** ע״פ בבלי יומא, דף פו ע״ב, ׳מתפייס ממנו בדבריס... כחילו הקריב פריס׳; במדב״ר (ווילנא), פר׳ יח, סי׳ כח, ע״פ הוס׳ יל, ג. **מזבח... והביא איש.** ע״פ ויק׳ ד, כו. **והכיא איש את זבחו.** ע״פ ויק׳ יז, ה. **אפס מני מכהן.** ע״פ דב״ב טו, ג; טור או״ח, סי׳ מת, ׳לית לנו כהן בעבודתו׳. **ואין זבח ואין מנחה.** ע״פ דניי׳ ט, כז. **תודתי זביחתי.** ע״פ תה׳ נא, יט; ויק״ר (ווילנא), פר׳ ז, סי׳ ב. **ושיחתי.** ילקו בבלי ברכות, דף כו ע״ב, ע״פ תה׳ קב, ו; ב״ר (ווילנא), פר׳ חיי שרה, פר׳ ס, סי׳ יד. **ושיחתי מנחתי.** ע״פ ירושלמי ברכות, פ״ה, ה״ו, ׳המתפלל בבית הכנסת כחילו מקריב מנחה טהורה׳. **וכהן על משמרת.** ע״פ יחז׳ מ, מה; נחמ׳ יג, ל. **הלא חטאת מכשרת.** ע״פ ירושלמי סוטה פ״ב, ה״ו. **והעולה מכפרת.** ע״פ תוספתא מנחות פ״י, הי״ב; בבלי זבחים, דף נב ע״ו. **חלב ויותרת.** ע״פ שמ׳ כט, יג. **ואשפוך את רנתי.** ע״פ ב״ו ו, טו; תה׳ קמב, ג. **ואפיל את תחנתי.** ע״פ דניי׳ ט, כ.

ח״נ והערות

שחר קמתי להודות לך. חתום בו שם המחבר ׳שלמה הקטן חזק׳, והוא רבי שלמה אבן גבירול. נמצא גם במנהג אשכנז, סליחות גולדשמידט (סי׳ עה), רומניא (דף שנ ע״א) וטריפולי. הרב מ״ע הרטום, בחוברת המנהג האיטלקי בירושלים לא הזכיר לומר סליחה זו כחלק מי״ג הסליחות הנאמרות בשחרית, אולם בק״ק רומה ומילנו סליחה זו נאמרת. **יִנָּתֵן לִי בָּזֶה.** בנוסחי אשכנז וגולדשמידט: ׳תִּנָּתֵן לי בזה׳, ע״פ לשון הפסוק באסתר. **לְמַקְרִיבֵי הַקָּרְבָּן.** במח׳ רומניא: ׳למקריבי קָרְבָּן׳, וכ״ה בחלק החילופים שבגולדשמידט. **חטאת כַּשָּׁנִי.** במח׳ רומניא: ׳חטאת כשנים׳. **וְקָדָשִׁים לִזְבִיחָה.** הקו״ף בקמץ גדול, ראו מנ״ש ומאור עינים לרוו״ה, שמ׳ כט, כז. במח׳ רומניא: ׳וְקָדָשִׁים בִּזְבִיחָה׳. **אָפֵס מֶנִּי מְכַהֵן.** במח׳ רמ״ו: ׳אָפֵס מני מכהן׳. וכאן כמח׳ בולוניא ושד״ל. **אֵין חַטָּאת.** בנוסח אשכנז ומח׳ רומניא: ׳וְאֵין חטאת׳, עם הוי״ו, פירושו ׳אבל אין׳.

הֵן קֶדֶם בַּמִּקְדָּשׁ· בְּקוּם זְרִיזִים בְּאַשְׁמֶרֶת· טְהוֹרִים נִצָּבוּ לְהָפִיס· הַחֲדָשִׁים לִקְטֹרֶת· אֵין לְבוֹנָה וְאֵין קְטֹרֶת· וְנִשְׁאֲרִתִּי שְׁחַרְחֹרֶת· בְּהִתְוַדּוֹת חַטָּאתִי· יְהִי קָרְבָּן תּוֹדָתִי·

נַפְשִׁי בִּשְׁאֲלָתִי וְעַמִּי בְּבַקָּשָׁתִי:

חֲזֵה קָדוֹשִׁי· כִּי יָדִי כָּבְדָה עַל־אַנְחָתִי· וְאֵין מִי יַעֲמוֹד בַּעֲדִי· וְאֵין לִי בֵּית מָנוֹחָתִי· לְבַד בְּךָ אַזְכִּיר שִׁמְךָ· מִגְדַּל עֹז יְשׁוּעָתִי· וְהַעֲבֵר אֶת־אַשְׁמָתִי· וְעָנְתָה־בִּי צִדְקָתִי·

נַפְשִׁי בִּשְׁאֲלָתִי וְעַמִּי בְּבַקָּשָׁתִי:

אֵל מֶלֶךְ יוֹשֵׁב עַל־כִּסֵּא רַחֲמִים· מִתְנַהֵג בַּחֲסִידוּת· מוֹחֵל עֲוֹנוֹת עַמּוֹ· מַעֲבִיר רִאשׁוֹן רִאשׁוֹן· מַרְבֶּה מְחִילָה לַחַטָּאִים וּסְלִיחָה לַפּוֹשְׁעִים· עוֹשֶׂה צְדָקוֹת עִם (כָּל־)בָּשָׂר וְרוּחַ וְלֹא כָרָעָתָם תִּגְמֹל (ג״פ: לָהֶם גּוֹמֵל): אֵל הוֹרִיתָנוּ לוֹמַר (מִדּוֹת) שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה וּזְכֹר לָנוּ (הַיּוֹם) בְּרִית שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה (כְּמוֹ) שֶׁהוֹדַעְתָּ לְעָנָו מִקֶּדֶם וְכֵן כָּתוּב (בְּתוֹרָתֶךָ)· וַיֵּרֶד יְהוָה בֶּעָנָן וַיִּתְיַצֵּב עִמּוֹ שָׁם וַיִּקְרָא בְשֵׁם· יְהוָה: וְשָׁם נֶאֱמַר· וַיַּעֲבֹר

ח״נ והערות

אֵין לבונה. במח׳ רומניא וכ״י: ׳וְאֵין לבונה׳, וכ״ה בש״נ שבגולדשמידט. **בְּהִתְוַדּוֹת חטאתי.** בכ״י: ׳וּבְהִתְוַדּוֹת חטאתי׳. **יְהִי קָרְבָּן.** כ״ה בכל נוסחאות בני רומי. בנוסח אשכנז ובגולדשמידט: ׳תְּהִי כָּקָרְבָּן׳, במח׳ רומניא: ׳תְּהֵא כָּקָרְבָּן׳. **חזה קָדוֹשִׁי.** בנוסח אשכנז, מהד׳ בער, מח׳ גולדשמידט ורומניא: ׳חזה קָדוֹשׁ׳. **אזכיר שִׁמְךָ.** במח׳ רמ״ו, בולוניא, רומניא וכ״י: ׳אזכיר שְׁמָךְ׳. וכאן כמח׳ שד״ל ונוסח אשכנז. **מִגְדַּל עֹז ישועתי.** בכ״י, נוסח אשכנז, מהד׳ בער וגולדשמידט: ׳מָעוֹז צוּר ישועתי׳, במח׳ רומניא: ׳מָעוֹז עֹז ישועתי׳, ע״פ תה׳ לא, ג, כח, ח. **וְהַעֲבֵר את אשמתי.** כ״ה במח׳ בולוניא, שד״ל וכ״י. ברמ״ו: ׳הַעֲבֵר את אשמתי׳.

ישועתי. תה׳ קמ, ח. **והעבר את אשמתי.** ע״פ ז״כ יב, יג. **ועתה כי לצדקתי.** בר׳ ל, לג.

מקורות

קדש במקדש. ע״פ חיכ׳ ה, כח. **נקוס זריזים בתשמורת.** ע״פ מכ׳ יומא פ״ח, מ״ח. **זריזים.** ע״פ ירושלמי שקלים פ״ג, ה״ב; בבלי חולין, דף קכג ע״ב. **בתשמורת.** ע״פ שמ׳ יב, כב. **טהורים נגשו** - שטמע מסור בעבודה. בבלי סנהדרין, דף פג ע״ח; שבועות, דף יח ע״ח. **טהורים נגשו להפיס.** ע״פ מכ׳ תמיד פ״ח, מ״ב. **להפיס חדשים לקטורת.** ע״פ מכ׳ יומא פ״ב, מ״ד. **ואין קטורת.** ע״פ טור או״ח, סי׳ קלג. **ונשארתי שחרחורת.** ע״פ שה״ש ה, ו. **בהתוודות חטאתי.** ע״פ ויק׳ טז, כא. **יהי קרבן תודתי.** רמו מדת״כ (בובר), פר׳ בלק, סי׳ יד; במדב״ר (ווילנא), פר׳ כ, סי׳ טו; ילקו״ש תורה, רמז תשסה, ד״ה ויאמר בלעם. **חזה.** ע״פ תה׳ יז, ג. **קדושי.** ע״פ יצע׳ מג, טו. **ידי כבדה על תנחתי.** איוב כג, ב. **ואין מי יעמוד בעדי.** ע״פ יחז׳ כב, ל. **בית מנוחתי.** ע״פ דה״א כח, ב. **לבד בך אזכיר שמך.** ע״פ יצע׳ כו, יג. **אזכיר שמך.** תה׳ מה, יח. **מגדל עוז ישועתי.** ע״פ תה׳ סא, ד. **עוז**

יְהוָה יְהוָה עַל־פָּנָיו וַיִּקְרָא׃ יְהוָה יְהוָה אֵל רַחוּם וְחַנּוּן אֶרֶךְ אַפַּיִם
וְרַב־חֶסֶד וֶאֱמֶת׃ נֹצֵר חֶסֶד לָאֲלָפִים נֹשֵׂא עָוֹן וָפֶשַׁע וְחַטָּאָה
וְנַקֵּה׃ וְסָלַחְתָּ לַעֲוֹנֵנוּ וּלְחַטָּאתֵנוּ וּנְחַלְתָּנוּ׃ סְלַח־לָנוּ אָבִינוּ כִּי
חָטָאנוּ׃ מְחֹל לָנוּ מַלְכֵּנוּ כִּי פָשַׁעְנוּ׃ כִּי־אַתָּה אֲדֹנָי טוֹב וְסַלָּח
וְרַב־חֶסֶד לְכָל־קֹרְאֶיךָ׃ כִּי־עִמְּךָ הַסְּלִיחָה לְמַעַן תִּוָּרֵא׃ לְמַעַן־
שִׁמְךָ יְהוָה וְסָלַחְתָּ לַעֲוֹנֵנוּ כִּי רַב הוּא׃

סַלִּיחָה

רביעית כמנהג ירושלים כאשר יוה״כ חל בימי חול.

ששית כמנהג ק״ק רומה. בירושלים אין אומרים בשבת.

בְּנֵי צִיּוֹן הַיְקָרִים׃ אִישׁ בְּאָחִיו יָלִיצוּ׃ לְהִסְתּוֹפֵף בְּחַצְרוֹת
אֵל׃ וְאֶת־שְׁנָתָם יָקִיצוּ׃ וּבְחַדְרֵי מִשְׁכָּבָם׃
לִקְרֹא לוֹ נוֹעֲצוּ׃ וּכְמוֹ הַשַּׁחַר עָלָה וַיָּאִיצוּ׃

נָדְדָה שְׁנַת הַחֶלֶךְ׃ אוֹכֵל לֶחֶם מְגֹאָל׃ לָבֹא אֶל־הַמֶּלֶךְ׃ יְהוָה
נִשְׁאוֹל נִשְׁאַל׃ בְּעַד חֶטְאוֹ הַמּוֹלֵךְ׃ וְתוֹעֲבוֹתָיו אֲשֶׁר יָאַל׃
אֲנָא סְלַח לַהֲלָךְ׃ יְדוּעַ חוֹלִי וְתַאַל׃ וּכְטַל מַשְׁכִּים הוֹלֵךְ׃

ירושלים 4 בימי החול, רומה 6

מקורות

בני ציון היקרים. ליכ׳ ד, ב. **איש באחיו.** ע״פ יצע׳ מא, ו. **יליצו.** ע״פ ליו׳ לג, כג. **להסתופף בחצרות אל.** ע״פ תה׳ פד, יא, ג. **ואת שנתם יקיצו. ובחדרי משכבם.** שמ׳ ז, כח. **לקרוא לו.** ע״פ יצע׳ נה, ו; זכ׳ יג, ט. **נוצצו.** ע״פ מש׳ יג, י. **וכמו השחר עלה.** בר׳ יט, טו. **נדדה שנת.** ע״פ קה׳ ו, ח. **החלך.** ע״פ תה׳ י, ו ותי״ו, רש״י בסם מנחם, רד״ק ומלירי. **אוכל לחם מגואל.** ע״פ מלא׳ ח, ז. **לבוא אל המלך.** ס״ב טו, ב. **נשאול נשאל.** ס״ח כ, ו. **חטאו המולך.** ע״פ קה׳ רמה (ווילנא), פר׳ ד, סי׳ יג; ילקו״ש תורה, רמז תתע. **ותועבותיו.** ע״פ יחז׳ יד, ו; מש׳ טו, כו. **אשר יאל.** ע״פ שמ׳ ג, כח, קד״ח; במ׳ יב, יח. **אנא סלח.** ע״פ במ׳ יד, יט; עמ׳ ז, ב. **להלך.** ע״פ ס״ב יב, ד. **ידוע חולי.** יצע׳ נג, ג. **ותאל.** ע״פ ליכ׳ ג, סה. **וכטל משכים והולך.** ע״פ הוש׳ ו, ד.

ח״נ והערות

בני ציון היקרים. סליחה מאת ר׳ בנימן ב״ר אברהם מן הענוים מרומה. חתום בראשי הבתים שם המחבר ׳בנימן׳. סליחה זו אינה במנהג אחר. **שנת הַחֶלֶךְ.** כ״ה במח׳ בולוניא, שד״ל וקד״א. בכ״י: ׳שנת הַהֶלֶךְ׳, ע״פ ש״ב יב, ד. במח׳ רס״ד: ׳שנת הַמֶּלֶךְ׳, וכן נראה שהיה ברמ״ו, אלא שהוגה בכ״י ל׳יחלך׳. **בעד חֶטְאוֹ.** במח׳ רמ״ו: ׳בעד חֶטְאֵי׳, וכן נראה מקד״א. בכ״י: ׳בעד חֶטְאֵי׳. וכאן כמח׳ בולוניא ושד״ל. **חטאו הַמּוֹלֵךְ.** כתב הקד״א: ׳המולך׳, מלרע גרסינן, ע״ש. במח׳ רמ״ו ורס״ד: ׳חטאו הַמּוֹלֶךְ׳, בסגול. ואם אינו טעות דפוס, צ״ל שהוא שם ע״ז, ולכך נגינת התיבה תהיה מלעיל, אך בבולוניא, שד״ל, כ״י וקד״א, בצירי ומלרע. **לַהֲלָךְ יְדוּעַ חולי.** במח׳ רמ״ו וכ״י: ׳לְהֲלָךְ יָדוּעַ חולי׳. וכאן כמח׳ בולוניא ושד״ל.

פִּשְׁעוֹ וְחֶטְאוֹ נוֹאָל· בְּלֵב יַמִּים סוּרוֹ· אַל־תִּגְּעוּ כִּי נָצוּ·
וּכְמוֹ הַשַּׁחַר עָלָה וַיָּאֵיצוּ·

יָהּ זָכְרָה רַחֲמֶיךָ· אֲשֶׁר מֵעוֹלָם הֵמָּה· וְכַפֶּר חֵטְא צָמֶיךָ· בְּיוֹם
קָדוֹשׁ לָאֵיָמָה· וְחוּסָה עַל־עַמֶּךָ· מִי סְלִיחָתְךָ יִצְמָא· שְׁאֹב
עֵינוֹת נוֹעֲמֶךָ· וּמְקוֹר יֶשַׁע יִגְמָא· אָנָּא לִכְבוֹד שְׁמֶךָ· בְּהַשָּׁמַיִם
רוֹמָה· וְעַל־אוֹיְבֶיךָ· קוֹמָה יְהוָה וְיָפֻצוּ· וּכְמוֹ הַשַּׁחַר עָלָה וַיָּאֵיצוּ·

מַלְכִּי אֱלֹהִים צְוֵה· יְשׁוּעוֹת עַם הוֹרְשֶׁיךָ· וְדַבֵּר עַל־לֵב דָּוֶה·
בְּתַנְחוּמוֹת רַחֲשֶׁיךָ· וּמָלְשֵׁנִי לֹא־יִנָּוֶה· בְּשָׁפְטְךָ אֶת־
מְבַקְשֶׁיךָ· יֵרֶה אֵלָיו כִּמְטַחֲוֵי· לַהֲבַת אִשֶּׁיךָ· וְנוֹדַע כִּי־אַתָּה
מְקֻוֶּה· בֵּית יַעֲקֹב קְדוֹשֶׁיךָ· בְּעֵת תִּתֵּן רִישֶׁיךָ· לְשׁוֹנְאַי חִנָּם
יִקְרָצוּ· וּכְמוֹ הַשַּׁחַר עָלָה וַיָּאֵיצוּ·

נִשְׁמַע קוֹלֵךְ יוֹנָה· וְנִרְצֵית אֶל־אֲדֹנַיִךְ· וַתַּעֲבֹר הָרִנָּה· בְּמַחֲנֵה
צוּר קוֹנַיִךְ· וְעוֹד תִּהְיִי לְרֹאשׁ פִּנָּה· וְרַב שָׁלוֹם בָּנַיִךְ· וְכָל־עַם
אוֹתָךְ הוֹנָה· יְהִי לְמִשְׁמַע מַחֲנַיִךְ· וְצֹאן אָדָם תַּעֲבֹרְנָה· כְּמֵאָז

ח"נ והערות

בלב ימים. נוסח קד"א: 'הַשְׁלִיכֵהוּ בלב ימים'. **נוֹעֲמֶךָ.** לשון יחיד ללא יו"ד, כ"ה במחז' רמ"ו וקד"א, ע"ש. **אַתָּה מקוה.** במחז' רמ"ו, בולוניא, קד"א וכ"י: 'אַתְּ מקוה', בכדי שיהיה רק ששה תנועות. וכאן במחז' שד"ל, וכנראה תוקן ללשון זכר מסברא.

מקורות

פשעו וחטאו. ע"פ ויק' טז, כא. **וחטאו נואל.** ע"פ במ' יב, יא. **בלב ימים סורו.** ע"פ מיכ' ז, יט; יחז' כז, כז. **סורו אל תגעו כי נצו.** תוס' ד, טו. **יה זכרה וכו' משולם המה.** ע"פ תה' כה, ו. **וכפר חטא למיך.** ע"פ ויק' טז, כע-ל. **ביום קדוש.** ע"פ ויק' כג, כז. **לאיומה.** שה"ש ו, ד. **וחוסה על עמך.** ע"פ יואל ב, יח. **מי סליחתך.** ע"פ יחז' לו, כה; בצלי יוצא, דף פח ע"ב. **יצמא.** ע"פ תה' סג, ב. **שאוב עינות.** ע"פ בר' כד, מה. **נועמך.** ע"פ תה' ג, ח. **ומקור ישע.** ע"פ ירמ' ח, יג-יד. **יגמא.** ע"פ בר' כד, ח. **אנא לכבוד שמך.** ע"פ תה' עט, ט. **בהשמים רומה.** ע"פ תה' מז, ו. **ועל אויביך קומה ה'.** ע"פ במ' י, לה. **מלכי מלהים לוה ישועות.** תה' מד, ה. **עם דורשיך.** ע"פ שמ' יח, טו; יבע' סה, י. **ודבר על לב.** ע"פ יבע' מ, ב. **לב דוה.** ויק' ה, ח. **בתנחומות.** ע"פ יבע' סו, יג; ירו' טו, יא. **רחשיך.** ע"פ תה' מה, ב. **ומלשני.** ע"פ תה' קמ, ה. **לא ינוה.** ע"פ חבק' ג, ה. **בשפטך.** ע"פ תה' לו, יג. **מת מבקשיך.** ע"פ תה' מ, ח. **ירה.** ע"פ מ"ב יג, ח. רלו בבלי קידושין, דף פו ע"ב, 'גירה בעיניה דטען'. **כמטחוי.** ע"פ בר' כח, טז. **להבת אשיך.** ע"פ יבע' סו, טו. **אתה מקוה.** ע"פ ירמ' יד, ח. **בית יעקב.** ע"פ יבע' ב, ה; יחז' כ, ה. **קדושיך.** ע"פ דב' לג, יט; יבע' סג, יח. **רישיך** - לשון דלות ועני. ע"פ מש' י, טו. **לשונאי חינם יקרצו.** ע"פ תה' לה, יט. **נשמע קולך יונה.** ע"פ שה"ש ב, יד; שמו"ר (ווילנא), פר' כח, סי' ה. **ונרצית אל אדניך.** ע"פ ש"ב כט, ד. **ותעבר הרנה במחנה.** ע"פ מ"ב כג, לו; רש"י יבע' סח, ז. **צור.** ט"פ דב' לב, ד. **קוניך.** ע"פ דב' לב, ו. **ועוד תהיי לראש פינה.** ע"פ תה' קיח, כב. **ורב שלום בניך.** יבע' נד, יג. **וכל עם קותך הומה.** ע"פ יבע' מט, כו; כט, ח. **יהי למשמע מחניך.** ע"פ יבע' נב, ז. **ועמך צדיקים לעולם.** ע"פ ירמ' לב, יג; יחז' לו, לח.

עַל־יַד מוֹנַיִךְ׃ שְׁאִי־סָבִיב עֵינַיִךְ וּרְאִי כֻּלָּם נִקְבְּצוּ׃

וּכְמוֹ הַשַּׁחַר עָלָה וַיָּאֶיצוּ׃

אֵל מֶלֶךְ יוֹשֵׁב עַל־כִּסֵּא רַחֲמִים׃ מִתְנַהֵג בַּחֲסִידוּת׃ מוֹחֵל עֲוֹנוֹת עַמּוֹ׃ מַעֲבִיר רִאשׁוֹן רִאשׁוֹן׃ מַרְבֶּה מְחִילָה לַחַטָּאִים וּסְלִיחָה לַפּוֹשְׁעִים׃ עוֹשֶׂה צְדָקוֹת עִם (כָּל־)בָּשָׂר וְרוּחַ וְלֹא כָרָעָתָם תִּגְמֹל (נ״ח: לָהֶם גּוֹמֵל)׃ אֵל הוֹרִיתָנוּ לוֹמַר (מִדּוֹת) שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה וּזְכֹר לָנוּ (הַיּוֹם) בְּרִית שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה (כְּמוֹ) שֶׁהוֹדַעְתָּ לְעָנָו מִקֶּדֶם וְכֵן כָּתוּב (בְּתוֹרָתֶךָ)׃ וַיֵּרֶד יְהוָה בֶּעָנָן וַיִּתְיַצֵּב עִמּוֹ שָׁם וַיִּקְרָא בְשֵׁם׃ יְהוָה׃ וְשָׁם נֶאֱמַר׃ וַיַּעֲבֹר יְהוָה עַל־פָּנָיו וַיִּקְרָא׃ יְהוָה יְהוָה אֵל רַחוּם וְחַנּוּן אֶרֶךְ אַפַּיִם וְרַב־חֶסֶד וֶאֱמֶת׃ נֹצֵר חֶסֶד לָאֲלָפִים נֹשֵׂא עָוֹן וָפֶשַׁע וְחַטָּאָה וְנַקֵּה׃ וְסָלַחְתָּ לַעֲוֹנֵנוּ וּלְחַטָּאתֵנוּ וּנְחַלְתָּנוּ׃ סְלַח־לָנוּ אָבִינוּ כִּי חָטָאנוּ׃ מְחֹל לָנוּ מַלְכֵּנוּ כִּי פָשַׁעְנוּ׃ כִּי־אַתָּה אֲדֹנָי טוֹב וְסַלָּח וְרַב־חֶסֶד לְכָל־קֹרְאֶיךָ׃ כִּי־עִמְּךָ הַסְּלִיחָה לְמַעַן תִּוָּרֵא׃ לְמַעַן־שִׁמְךָ יְהוָה וְסָלַחְתָּ לַעֲוֹנֵנוּ כִּי רַב הוּא׃

סַלֵּיחָה

חֲמִישִׁית כְּמִנְהַג יְרוּשָׁלַיִם כַּאֲשֶׁר יוֹהֲ״כ חָל בְּחוֹל וּרְבִיעִית כַּאֲשֶׁר חָל בְּשַׁבָּת. סַלֵּיחָה שְׁבִיעִית כְּמִנְהַג ק״ק רוֹמָה

בְּיוֹם הַלְבָּנַת פִּשְׁעִי׃ בְּהָגְיוֹן חִין אֶתְקַדֵּשׁ׃ לְבַקֵּר בֵּית מוֹשִׁיעִי וְלָבֹא בְּמִקְדַּשׁ קָדֶשׁ׃

בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ׃

מקורות

עַל יַד מוֹנַיִךְ. ע״פ ירמ׳ לג, יג. **שְׂאִי סָבִיב עֵינַיִךְ.** ישע׳ מט, יח. **בְּיוֹם הַלְבָּנַת פִּשְׁעִי.** ע״פ ויק׳ טז, לד; משנ׳ יומא פ״ו, מ״ח; בבלי יומא, דף סז ע״ב. **כְּהַגְיוֹן.** ע״פ תה׳ יט, טו. **חִין.** ע״פ תה׳ מה, ג. **אֶתְקַדֵּשׁ.** ע״פ שמ׳ יט, כב. **לְבַקֵּר בֵּית.** ע״פ תה׳ כז, ד. **מוֹשִׁיעִי.** ע״פ ישע׳ מה, כא; ירמ׳ יד, ח. **וְלָבֹא בְּמִקְדַּשׁ קוֹדֶשׁ.** ע״פ ויק׳ טז, ג, לג. **בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ.** ויק׳ טז, כט.

ח״נ והערות

בְּיוֹם הַלְבָּנַת פִּשְׁעִי. סליחה מאת ר׳ בנימן ב״ר אברהם מהענוים איש רומה. חתום בראשי הבתים שם המחבר ׳בנימן׳. סליחה זו אינה במנהג אחר.

נִקְרָא אֱלֹהִים בְּחָזְקָה· וְנִשָּׂא לֵב בְּכַפַּיִם· וּנְפָאֵר בְּרֹן זְעָקָה·
אֵל אֶרֶךְ אַפַּיִם· אוּלַי בְּרֹן נִצְטַדְּקָה· כְּבִקְטֹרֶת כַּפַּיִם· לְהַלְבִּין
אָדֶם רִשְׁעִי· כְּמֵאָז בְּמִקְדַּשׁ קֹדֶשׁ· וּבְקִרְבִּי אֵל רוֹעִי· רִוַּח
חֲדָשָׁה לְחַדֵּשׁ· בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ:

יִשָּׂרוֹן יוֹם הַנֶּאֱסָר· בִּרְחִיצָה וּבְסִיכָה· וּמַאֲכַל תַּאֲוָה נֶחְסָר·
וְגַם מַנְעַל בַּחֲשִׂיכָה· יָבוֹאוּ נָגִיד וְשָׂר· לְפָאֵר אֵל בִּנְסִיכָה·
וְיֹאמְרוּ לוֹ מְיֻדָּעַי· בְּצֶדֶק אָב זָד עֶדֶשׂ· בְּכַף צֶדֶק הַכְרִיעִי·
אֵל נָאְדָּר בַּקֹּדֶשׁ· בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ:

מָחֹל וּמְחֹק כָּל־רֶשַׁע· וְהַצְחַר כִּתְמֵי מְעִילָה· וְנַתֵּק חֶבְלֵי
פֶּשַׁע· וְהַתֵּר אֲגֻדּוֹת עַוְלָה· וְחִין צַעֲקָתִי תְּשַׁע· כְּמִנְחַת
אֵשׁ וּכְעוֹלָה· הַקְשֵׁיבָה לְקוֹל שַׁוְעִי· בְּשָׂטְחִי כַף בַּקֹּדֶשׁ·

ח"נ והערות

נקרא אֱלֹהִים. הנוסח ע"פ כ"י, לפי משקל השיר, שש תנועות בכל קטע. בדפוסים: 'נקרא לֵאלֹהִים'. **ונפאר בְּרֹן.** במחז' רמ"ו הוגה בכ"י: 'ונפאר בְּקוֹל'. **בְּרֹן נִצְטַדְּקָה.** בכ"י: 'בְּדִין נצטדקה'. **במקדש קֹדֶשׁ.** במחז' רמ"ו: 'במקדש קָדֵשׁ'. וכאן כמח' בולוניא ושד"ל. **אֵל רוֹעִי.** כ"ה במחז' רמ"ו, בולוניא, רס"ד וכ"י, וכן הנכון. בשד"ל: 'אֶל־רוֹעִי'. **תַּאֲוָה נֶחְסָר.** במחז' רמ"ו: 'תאוה נֶאֱסָר', ובכ"י: 'תאוה נֶאֱסָר'. וכאן כמח' בולוניא ושד"ל. **מַנְעַל בַּחֲשִׂיכָה.** במחז' רמ"ו וכ"י: 'מנעל בַּחֲסִיכָה'. וכאן כמח' בולוניא ושד"ל. וראו פי' קד"א על אתר הגורס השין כמו: 'עָאֲחָשׁךְ גַּם אָנֹכִי' (בראשית כ, ו). **וְהַצְחַר כִּתְמֵי.** במחז' רמ"ו, בולוניא וכ"י: 'וְהַצָּחַר כתמי'. וכאן כמח' שד"ל. **וְהַתֵּר אֲגֻדּוֹת.** בכ"י: 'והתר עֲנוּת וַאֲגֻדּוֹת'.

מקורות

נקרא אלהים בחזקה. ע"פ יוז' ג, ח. **ונשא לב בכפיים.** ע"פ מיכ' ג, מד. **ונפאר.** ע"פ יצע' ס, יג. **ברון.** ע"פ חיו' לח, ז. **זעקה.** ע"פ חמ' ט, לח. **אל ארך אפים.** ע"פ שמ' לד, ו; יוז' ד, ב; תה' פו, טו. **אולי.** ע"פ עמ' ה, טו. **נצטדקה.** ע"פ בר' מד, טז; תה' קמג, ב. **כקטרת כפיים.** ע"פ ויק' טז, יב. **להלבין מדם רשעי.** ע"פ יצע' ס, יח. **במקדש קודש.** ע"פ ויק' טז, לג. **ובקרבי.** היפך דב' לג, ח. **אל רועי.** ע"פ תה' כג, ח; בר' מח, טו. **רוח חדשה לחדש.** ע"פ יחז' יח, יט; תה' נא, יב. **ישורון.** דב' לג, טו. **יום הנאסר וכו' ומנעל.** מכ' יומא פ"ח, מ"ח; ירוסלמי יומא פ"ח, ה"ח; בבלי יומא, דף עג ע"ב. **ומאכל תאוה.** ע"פ חיו' לג, כ. **ומאכל נחסר.** ע"פ ויק' טז, כט. **נגיד ושר.** ע"פ תה' ג, ג; ירמ' כב, כה. **לפאר אל.** ע"פ יצע' ס, יג. **בנסיכה.** ע"פ תה' ג, ג; ירמ' קד"ח. **מיודעי.** ע"פ חיו' יט, יד. **בלדק אב.** ע"פ מכיל' דרכב"י פ' יט 'כסבל בזכות יעקב'; ב"ר (ווילנא), פר' עו, סי' ה; ויק"ר (מרגליות), פר' לו, סי' ד. **אב זד עדש** - זה יעקב אבינו. ע"פ בר' כה, כט, קד"ח. **בכף לזכריעי.** ע"פ מכ' חגוה פ"ח, מ"ו; בבלי ר"ה, דף יח ע"ח. **אל נאדר בקודש.** ע"פ שמ' טו, יח. **מחול.** ע"פ בבלי שבת, דף ל ע"ח. **ומחוק כל רשע.** ע"פ יצע' מג, כה; תה' נא, ג. **והצחר** - לַבֵּן. ע"פ שופ' ה, י, כדעת רוב המפרשים; יחז' כג, יח. **והצחר כתמי מעילה.** ע"פ יצע' ח, יח. **כתמי מעילה.** ע"פ ירמ' ב, כב. **מעילה.** ע"פ ויק' ה, כא. **ונתק חבלי.** ע"פ יצע' לג, כ. **ונתק חבלי פשע.** ע"פ יצע' נח, ו. **חבלי פשע.** ע"פ מש' ה, כב. **והתר אגודות עוולה.** ע"פ יצע' נח, ו. **עוולה.** ע"פ תה' קיט, ג. **וחין.** ע"פ חיו' מא, ד. **תישע.** ע"פ בר' ד, ד. **כמנחת אש וכעולה.** ע"פ בבלי ממחות, דף קי ע"ח, [פי"ג, מי"ח]. **הקשיבה לקול שועי.** תה' ה, ג. **בשטחי כף.** ע"פ תה' פח, י. **בקודש.** ע"פ תה' עד, ג; ירמ' יחז' יח, טז, ובבלי מגילה, דף כט ע"ח, 'מקדש מעט'.

מִכָּל־חֵטְא לְהַפְדִּיעִי· וְקַטֵּגוֹרִי לְהָדֵשׁ·
בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ:

נוֹצָר הֵן לֹא יִצְדַּק· לִפְנֵי יוֹשֵׁב סֵתֶר· אַךְ אִם־בּוֹ יֶאֱדַק· לְשַׁחֲרוֹ
בְּרֹן וְעֶתֶר· יְפַשְּׁפֵשׁ מַעֲשָׂיו וְיִבְדַּק· לוֹ יִמְצָא טוֹב פּוֹתֵר·
הַעֲמֵד מֵלִּין לְפָדְעִי· לַהַק תְּבוּאוֹת קְדֶשׁ· וּמְחֵה פְּשָׁעַי בְּכָרְעִי·
נָגְדָּךְ בְּהַדְרַת קֹדֶשׁ· בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ:

אֵל מֶלֶךְ יוֹשֵׁב עַל־כִּסֵּא רַחֲמִים· מִתְנַהֵג בַּחֲסִידוּת· מוֹחֵל
עֲוֹנוֹת עַמּוֹ· מַעֲבִיר רִאשׁוֹן רִאשׁוֹן· מַרְבֶּה מְחִילָה
לַחַטָּאִים וּסְלִיחָה לַפּוֹשְׁעִים· עוֹשֶׂה צְדָקוֹת עִם (כָּל־)בָּשָׂר
וְרוּחַ וְלֹא כָרָעָתָם תִּגְמֹל (י״ח: לָהֶם גּוֹמֵל): אֵל הוֹרִיתָנוּ לוֹמַר
(מִדּוֹת) שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה וּזְכֹר לָנוּ (הַיּוֹם) בְּרִית שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה
(כְּמוֹ) שֶׁהוֹדַעְתָּ לְעָנָו מִקֶּדֶם וְכֵן כָּתוּב (בְּתוֹרָתֶךָ)· וַיֵּרֶד יְהוָה
בֶּעָנָן וַיִּתְיַצֵּב עִמּוֹ שָׁם וַיִּקְרָא בְשֵׁם· יְהוָה: וְשָׁם נֶאֱמַר· וַיַּעֲבֹר
יְהוָה עַל־פָּנָיו וַיִּקְרָא· יְהוָה יְהוָה אֵל רַחוּם וְחַנּוּן אֶרֶךְ אַפַּיִם
וְרַב־חֶסֶד וֶאֱמֶת: נֹצֵר חֶסֶד לָאֲלָפִים נֹשֵׂא עָוֹן וָפֶשַׁע וְחַטָּאָה
וְנַקֵּה· וְסָלַחְתָּ לַעֲוֹנֵנוּ וּלְחַטָּאתֵנוּ וּנְחַלְתָּנוּ: סְלַח־לָנוּ אָבִינוּ כִּי
חָטָאנוּ· מְחַל לָנוּ מַלְכֵּנוּ כִּי פָשַׁעְנוּ: כִּי־אַתָּה אֲדֹנָי טוֹב וְסַלָּח

מקורות

מכל חטא להפדיעי. ע״פ תה׳ קל, ח; לט, ט; לו, לג, כד. **וקטגורי להדש.** ע״פ קה׳ רבה (ויל״ש), פר׳ ד, סי׳ ל. **וקטגורי להדש.** ע״פ יבע׳ מע, טו. **טוב הן נל יפדק.** ע״פ תה׳ קמג, ג; לו, טו, יד. **יושב סתר.** ע״פ תה׳ צא, א. **אם בו יפדק.** ע״פ דב׳ י, כ. **יפדק** - לשון דיבוק. ע״פ לו, מע, ט ותרגום. **לשחרו.** ע״פ תה׳ עח, לד. **ברון.** ע״פ לו, לח, ז. **ועתר.** ע״פ בר׳ כה, כא; לו, לג, כו. **יפשפש מעשיו ויבדק.** ע״פ צפנ׳ ברכות, דף ס ע״א; עירובין, דף יג ע״ב ורש״י. **לו ימצא.** ע״פ דב׳ לג, כט. **טוב פותר.** ע״פ בר׳ מ, טז. **העמד מלין לפדעי.** ע״פ לו, לג, כג-כד. **להק.** ע״פ ש״א יט, כ. **להק תבואות קודש.** ע״פ ירמ׳ ג, ג. **ומחה פשעי.** ע״פ יבע׳ מג, כה; תה׳ נא, ג. **בכרעי נגדך.** ע״פ תה׳ לה, ו. **נגדך בהדרת קודש.** ע״פ תה׳ כט, ב.

ח״נ והערות

מכל חטא לְהַפְדִּיעִי. בכ״י: ׳מכל חטא לְהַפְרִיעִי׳, בקד״א פירשו לשון פדיון, ע״פ איו׳ לג, כד. **וְקַטֵּגוֹרִי לְהָדֵשׁ.** במח׳ בולוניא וכ״י מנוקד: ׳קַטֵּגוֹר להדש׳, וללא דגש בט״ת, ובבולוניא ללא וי״ו החיבור. **לְהָדֵשׁ.** כ״ה הניקוד בכ״י, וקרוב לזה במח׳ בולוניא, וכן נראה משורש ׳דוש׳, ראו מו״ק סי׳ כה בענין נוסח ׳להניח תפלין׳.

וְרַב־חֶסֶד לְכָל־קֹרְאֶיךָ: כִּי־עִמְּךָ הַסְּלִיחָה לְמַעַן תִּוָּרֵא: לְמַעַן־
שִׁמְךָ יְהוָה וְסָלַחְתָּ לַעֲוֹנֵנוּ כִּי רַב הוּא:

רומה 8

סַלִּיחָה

שמינית כמנהג ק״ק רומה. בירושלים אין אומרים אותה.

יָשֵׁן אַל־תֶּרְדַּם· וַעֲזֹב הִתְלַהְלְהֶךָּ· הַרְחֵק בְּנֵי־אָדָם· וְשׁוּר
דַּרְכֵי גְבוּהֶךָ· וְרוּץ לַעֲבֹד צוּר קָדַם· כְּרוּץ
כּוֹכְבֵי נְגוּהֶךָ· מַה־לְּךָ נִרְדָּם קוּם קְרָא אֶל־אֱלֹהֶיךָ:

הָקֵץ לִרְאוֹת שָׁמָיו· וְאֶת־מַעֲשֵׂה אֶצְבְּעוֹתָיו· וְהַבֵּט אָהֳלֵי
מְרוֹמָיו· תְּלוּיִים בְּזִרְעוֹתָיו· וְכוֹכְבֵיהֶם חוֹתָמָיו· פְּתוּחֵי
טַבְּעוֹתָיו· וּפְחַד מִפְּנֵי אֵימָיו· וּתְיַחֵל אֶת־יְשׁוּעוֹתָיו· פֶּן זְמָן
יַגְבִּיהֶךָ· וְרָם לְבָבְךָ בְּגָבְהֶךָ· מַה־לְּךָ נִרְדָּם קוּם קְרָא אֶל־אֱלֹהֶיךָ:

וְצֵא בַּחֲצוֹת הַלֵּילוֹת· בְּעִקְבוֹת אַנְשֵׁי שֵׁמוֹת· אֲשֶׁר בִּלְשׁוֹנָם
תְּהִלּוֹת· וְאֵין תּוֹכָם תּוֹךְ וּמְרְמוֹת· לֵילוֹתֵיהֶם תְּפִלּוֹת· וִימוֹתֵיהֶם

ח״נ והערות

ישן אל תרדם. סליחה לר׳ יהודה הלוי. חתום בראשי הבתים ״יהודה״. והיא גם במח׳ ארם צובה, דף תקעט ע״ב, במנהג ספרד ועוד מנהגים בשינוי נוסח. הודפסה ע״י ברודי, דיואן ר׳ יהודה הלוי, ב 203; ואצל שירמן, השירה העברית בספרד ובפרובאנס, עמ׳ א 517. בחוברת המנהג האיטלקי בירושלים של הרב מ״ע הרטום לא הוזכר לאומרה, וראו הקדמת שד״ל למח׳ ח״ב, עמ׳ ט. **הַרְחֵק בְּנֵי אָדָם.** כ״ה במח׳ רמ״ו, בולוניא, רס״ד, כ״י, בית אל ותכלאל עץ חיים, וכן נראה שהיה לפני קד״א, אלא שדעתו לגרוס אחרת, ע״ש, וכ״ה הנכון ע״פ המשקל של ששה תנועות הנמצא בפיוט. במח׳ רמ״ו ובולוניא ׳בני׳ לא מופיעה, אולם כבר בפירוש קד״א על אתר כתב שנראה לגרוס ״דרכי בני אדם״, ע״ש, וכך הגרסה במח׳ שד״ל, (אצל ברמן הגרסה: ׳דרכי אדם׳). **כוכבי נְגוּהֶךָ.** במח׳ רמ״ו וקד״א: ׳כוכבי נְגֹהֶךָ׳. **וּתְיַחֵל את ישועותיו.** בכ״י ותכלאל: יָחֵל את ישועותיו׳, לשון ציווי. **וימותיהם צומות.** במח׳ שד״ל: ׳ימותיהם תְּחִנּוֹת (צוֹמוֹת)׳.

מקורות

ישן אל תרדם. ע״פ יונ׳ א, ו; שה״ש זועטא (בוכר), פר׳ ה, סי׳ ב. **התלהלהך.** ע״פ מש׳ כו, יח. **הרחק.** ע״פ מש׳ ה, ח. **הרחק בני אדם.** ע״פ ירמ׳ ט, ה. **ושור.** ע״פ תהי׳ לה, ה. **דרכי גבוהיך.** ע״פ ישע׳ נה, ט. **ורוץ לעבוד.** ע״פ תה׳ קיט, לב. **צור קדם.** ע״פ דב׳ לג, לז; ישע׳ כו, ד. **כרוץ כוכבי.** ע״פ במ׳ כד, יז ורש״י; סד״ר, סי׳ כט, עמ׳ קעד. **כוכבי נגוהך.** ע״פ יואל ג, י; תה׳ קמח, ג. **מה לך נרדם.** יונ׳ א, ו. **הקץ.** ע״פ תה׳ לה, כג. **לראות שמיו ואת מעשה אצבעותיו.** ע״פ תה׳ ח, ד. **והבט אהלי מרומיו.** ע״פ בר׳ טו, ה. **אהלי מרומיס.** ע״פ ישע׳ מ, כב. **תלויים בזרועותיו.** ע״פ יוֹקר״ם תורה, רמז תתקמב, סוף ד״ה בהאלֿ אסמ״ד (אייזנשטיין), מעשה ברמאית, עמ׳ 317. **וכוכביהס חותמיו.** ע״פ איוב ט, ז. **ופחד מפני אימיו.** ע״פ סוס׳ ג, ה; תה׳ קיט, קמח; קה׳ ג, יד. **ותיחל את ישועותיו.** ע״פ איכ׳ ג, כו. **זמן יגביהך ורם לבבך בגבהך.** ע״פ יחז׳ לא, י. **ורם לבבך בגבהך.** ע״פ דב׳ ח, יד; מש׳ טז, ה. **בגבהך.** ע״פ ישע׳ ג, ח. **וקץ בחלות הלילות.** ע״פ תה׳ קיט, סב. **בעקבות.** ע״פ שה״ש ה, ח; ספרי, פר׳ פינחס, סוף פי׳ קלטו; יוֹקר״ם שה״ש, רמז תתקפב, ד״ה הגידה לי. **אנשי שמות.** דה״א ה, כד. **בלשונס תהלות.** ע״פ תה׳ לה, כח. **תוך ומרמות.** ע״פ תה׳ י, ז. **לילותיהס תפלות.** ע״פ תה׳ מב, ט. **וימותיהס לומות.** ע״פ תה׳ קב, ד.

צוֹמוֹת· לָאֵל בְּלִבָּם מְסִלּוֹת· וְלָהֶם בְּכִסְאוֹ מְקוֹמוֹת· דַּרְכָּם
סֶלָה לַעֲלוֹת· עַד־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ· מַה־לְּךָ נִרְדָּם קוּם קְרָא אֶל־אֱלֹהֶיךָ׃

דְּמָעוֹת תַּזִּיל עֵינֶךָ· וְתִתְחָרֵט עַל־פְּשָׁעִים· וְתִתְחַנֵּן לְמוּל קוֹנֶךָ·
וְאַל־תִּתְחַר בַּמְּרֵעִים· וְהַשְׁפֵּל מְאֹד אֶת־גְּאוֹנֶךָ· וְקַח הַטּוֹב
כִּי־נָעִים· כַּבֵּד אֵל מֵהוֹנֶךָ· לְעֵת יַעֲלוּ מוֹשִׁיעִים· וְיִשְׁאוּ קוֹל
הֲמוֹנֶךָ· הִכּוֹן לִקְרַאת אֱלֹהֶיךָ· מַה־לְּךָ נִרְדָּם קוּם קְרָא אֶל־אֱלֹהֶיךָ׃

דַּלִּים אֲשֶׁר עָפָר יְסוֹדָם· הַחָכְמָה מֵאַיִן· וּמוֹתַר הָאָדָם·
מִן־הַבְּהֵמָה אָיִן· רַק לְרוֹאֵי צוּר כְּבוֹדָם· רְאוּת לֵב לֹא רְאוּת
עַיִן· וּמוֹצָאֵי מַעְיְנֵי סוֹדָם· הַטּוֹבִים מִיַּיִן כִּי כֵן בָּשָׂר וָדָם·
תִּמְצָא אֶת־אֱלֹהֶיךָ· מַה־לְּךָ נִרְדָּם קוּם קְרָא אֶל־אֱלֹהֶיךָ׃

הָאֶהְיֶה אֲשֶׁר אֶהְיֶה· אֲשֶׁר כָּל־חֶפְצוֹ פָּעַל· הַמֵּמִית וּמְחַיֶּה·
מוֹרִיד שְׁאוֹל וַיַּעַל· עֲמֹד לַמִּשְׁפָּט וֶחְיֵה· וַעֲזֹב מֶרֶד וּמַעַל·
לֵאמֹר מָתַי וְאַיֵּה· מַה־לְּמַטָּה וּמַה־לְּמַעַל· וְאוּלָם תָּמִים תִּהְיֶה·
עִם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ· מַה־לְּךָ נִרְדָּם קוּם קְרָא אֶל־אֱלֹהֶיךָ׃

מקורות

נאל נלכד מסילות. ע״פ תה׳ פה, ו. **ולהם בכסאו מקומות.** ע״פ מד״ג פ׳ יג, ד״ה כתותה שעה; מתע״ד פל״ד, פ״ה; בבלי שבת, דף קנד ע״ב; מדת״ג (בובר), פר׳ וחמת הבהכה, סי׳ ה. **דרכם סולם לעלות.** ע״פ בר׳ כח, יב. **עד ה׳ מלהיך.** דב׳ ד, ל; הוש׳ יד, ב. **דמעות תזיל עיניך.** ע״פ ירמ׳ ט, יז; איכ׳ ב, יח. **ותתחרט על פשעים.** ע״פ מש׳ כח, יג; מד׳ ילמדנו (מלן), ילקוט תורה - בר׳, לות כב; בבלי קידושין, דף מ ע״ב, ורלו שם רש״י ד״ה בתוהח. **ותתחנן.** ע״פ מ״ח ח, לג. **למול.** ע״פ איכ׳ ג, יט. **קונך.** דב׳ לב, ו. **ואל תתחר במרעים.** ע״פ תה׳ לז, ח. **והשפל מאד את גאונך.** ע״פ ישע׳ יד, יח; יחז׳ כח, לח. **וקח הטוב.** ע״פ הוש׳ יד, ג. **וקח הטוב כי נעים.** ע״פ תה׳ קלה, ג. **כבד אל מהונך.** ע״פ משׁ ג, ט; פדר״ך פ׳ י, סי׳ ג. **לעת.** ע״פ דני׳ ח, יז; ישע׳ ס, כב. **לעת יעלו מושיעים.** ע״פ עוב׳ ה, כא. **וישאו קול.** ע״פ ישע׳ נח, ה. **קול המוכך.** ע״פ ישע׳ יג, ד. **הכון לקראת מלהיך.** עמ׳ ד, יב. **דלים עפר יסודם.** ע״פ איו׳ ד, יט. **החכמה מאין.** איו׳ כח, יב. **ומותר האדם.** קה׳ ג, יט. **לרואי צור כבודם.** ע״פ שמ׳ לג, כב־כג. **ראות לב ולא ראות עין.** ע״פ ישע׳ מב, יח. **ומוצאי מעיני.** ע״פ תה׳ קו, לג. **סודם.** ע״פ תה׳ כה, יד. **הטובים מיין.** ע״פ שה״ש ה, ב. **כשר ודם.** ע״פ בבלי סוטה, דף מג ע״ח, [פ״ח, מ״ח]. **תמצא את מלהיך.** דה״ח כח, ט. **מהיה אשר אהיה.** שמ׳ ג, יד. **כל חפצו פעל.** ע״פ תה׳ קטו, ג. **הממית ומחיה וכו׳ ויעל.** ע״פ ב״ש ב, ו. **עמוד למשפט.** ע״פ ישע׳ ג, ח. **ועזוב מרד.** ע״פ ישע׳ נה, ז. **מרד ומעל.** ע״פ יהו׳ כב, כב. **לאמור מתי ואיה.** ע״פ ירמ׳ יז, טו; תה׳ מב, ד־ה. **מה למטה ומה למעל.** ע״פ מצע תגיגה פ״ב, מ״ח; מס׳ כלה רבתי פ״ו, ה״ח; ירושלמי תגיגה פ״ב, ה״ח. **תמיס תהיה.** דב׳ יח, יג.

ח״נ והערות

מאד את גאונך. במח׳ בולוניא ליתא תיבת ׳את׳. **קול הֲמוֹנֶךָ.** בחלק מהנוסחאות: ׳קול הֲמוֹנֶיךָ׳ לשון רבים. **דַּלִּים אֲשֶׁר עפר.** כל הבית הזה, איננו בכ״י, וראו בהקדמת שד״ל הנ״ל, עמ׳ ט. במח׳ רמ״ו ובולוניא: ׳דל אשר עפר׳, אולם כבר בפירוש קד״א על אתר גרסתו ׳דלים׳, וכ״ה בבית אל, תכלאל עץ חיים והגהה בגליון במח׳ רמ״ו. ולדעת שד״ל, בהקדמה, ע״פ מקורות עתיקים, עיקר הנוסח הוא: לַאֲשֶׁר עפר יסודם, וללא תיבת ׳דלים׳. **הממית ומחיה.** בכ״י ותכלאל עץ חיים: ׳הממית וְהַמְחַיֶּה׳. **עָמֹד לַמִּשְׁפָּט.** בכ״י ותכלאל עץ חיים: ׳עָמֹד לַמִּשְׁפָּטוֹ׳, בבית אל: ׳עָבוֹד בְּמִשְׁפָּט׳. **וְאוּלָם תמים.** בכ״י ותכלאל עץ חיים: ׳אוּלָם תמים׳.

אֵל מֶלֶךְ יוֹשֵׁב עַל־כִּסֵּא רַחֲמִים· מִתְנַהֵג בַּחֲסִידוּת· מוֹחֵל עֲוֹנוֹת עַמּוֹ· מַעֲבִיר רִאשׁוֹן רִאשׁוֹן· מַרְבֶּה מְחִילָה לַחַטָּאִים וּסְלִיחָה לַפּוֹשְׁעִים· עוֹשֶׂה צְדָקוֹת עִם (כָּל־)בָּשָׂר וְרוּחַ וְלֹא כְרָעָתָם תִּגְמֹל (נ״מ: לָהֶם גּוֹמֵל): אֵל הוֹרִיתָנוּ לוֹמַר (מִדּוֹת) שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה וּזְכֹר לָנוּ (הַיּוֹם) בְּרִית שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה (כְּמוֹ) שֶׁהוֹדַעְתָּ לְעָנָו מִקֶּדֶם וְכֵן כָּתוּב (בְּתוֹרָתְךָ)· וַיֵּרֶד יְהוָה בֶּעָנָן וַיִּתְיַצֵּב עִמּוֹ שָׁם וַיִּקְרָא בְשֵׁם· יְהוָה: וְשָׁם נֶאֱמַר· וַיַּעֲבֹר יְהוָה עַל־פָּנָיו וַיִּקְרָא· יְהוָה יְהוָה אֵל רַחוּם וְחַנּוּן אֶרֶךְ אַפַּיִם וְרַב־חֶסֶד וֶאֱמֶת: נֹצֵר חֶסֶד לָאֲלָפִים נֹשֵׂא עָוֹן וָפֶשַׁע וְחַטָּאָה וְנַקֵּה· וְסָלַחְתָּ לַעֲוֹנֵנוּ וּלְחַטָּאתֵנוּ וּנְחַלְתָּנוּ: סְלַח־לָנוּ אָבִינוּ כִּי חָטָאנוּ· מְחַל לָנוּ מַלְכֵּנוּ כִּי פָשַׁעְנוּ: כִּי־אַתָּה אֲדֹנָי טוֹב וְסַלָּח וְרַב־חֶסֶד לְכָל־קֹרְאֶיךָ: כִּי־עִמְּךָ הַסְּלִיחָה לְמַעַן תִּוָּרֵא: לְמַעַן־שִׁמְךָ יְהוָה וְסָלַחְתָּ לַעֲוֹנֵנוּ כִּי רַב הוּא:

סְלִיחָה

שִׁשִּׁית כְּמִנְהַג יְרוּשָׁלַיִם כַּאֲשֶׁר יוה״כ חָל בְּחוֹל, וְחֲמִישִׁית כַּאֲשֶׁר חָל בְּשַׁבָּת. סְלִיחָה תְּשִׁיעִית כְּמִנְהַג ק״ק רוֹמָה.

יְצַו הָאֵל לְדַל שׁוֹאֵל· וְיִהְיוּ דְלָתָיו פְּתוּחוֹת· הֲמוֹן שִׂיחוֹ וּמַר רוּחוֹ· לְאֵל אֱלֹהֵי הָרוּחוֹת· אֲשֶׁר יִקְרָא בְּעֵת יִירָא· מְשֻׁפָּטִים וְתוֹכָחוֹת· לַאדֹנָי אֱלֹהֵינוּ הָרַחֲמִים וְהַסְּלִחוֹת:

ירושלים 6 בחול (5 בשבת) רומה 9

ח״נ והערות

יצו הא׳ לדל שואל. כתב שד״ל, במבוא למכב״ר, עמ׳ לב, שמחברו הוא ר׳ יהודה הלוי, חתום ״יהודה׳ בראשי הבתים. סליחה זו היא גם במנהג ספרד ובמחז׳ רומניא (דף רסו ע״ב), נדפסה ע״י ברודי, דיואן ריי״ה, ג 183. **מְשֻׁפָּטִים ותוכחות.** כ״ה במח׳ בולוניא, קד״א ושד״ל. בכ״י, רס״ד ורומניא: ׳מִשְׁפָּטִים ותוכחות׳. **וְתוֹבָחוֹת.** במח׳ רומניא וכ״י: ׳וְתוֹכָחוֹת׳, אבל לפי הענין, הנכון הוא כבפנים, לשון עונש.

מקורות

יצו הא׳ לדל שואל. ע״פ דב׳ כח, ח. **לדל שואל.** ע״פ יסע׳ מא, יז; תה׳ רכה (ויילנא), פר׳ ח, סי׳ ז. **דלתיו פתוחות.** ע״פ מיו׳ לא, לב. **המון שיחו.** ע״פ ש״ב ה, טו; תה׳ קב, ה. **ומר רוחו.** ע״פ יחז׳ ג, יד. **לאל מלכי הרוחות.** ע״פ במ׳ טז, כב. **אשר יקרא.** ע״פ דה״ב כא, יג; תה׳ ד, ג. **בעת יירא. משפטים.** ע״פ דב׳ ט, יט; תה׳ קיט, קכ. **משפטים ותוכחות.** ע״פ יחז׳ ה, טו; תה׳ לט, יב. **לה׳ אלהינו הרחמים והסליחות.** ע״פ דני׳ ט, ט.

הֲיִמָּצֵא חֵן בְּעֵין בּוֹחֵן· כְּלָיוֹת אִישׁ מָלֵא מִרְמָה· אֲשֶׁר חוֹלַל
וְהִתְגּוֹלָלוּ· בְּדַם עָוֹן וּמֵי אַשְׁמָה· וְסוֹף שִׁבְרוֹ בְּבֵית קִבְרוֹ·
יְצוּעַ גּוּשׁ וְסוּת רִמָּה· וְיִתְגַּבַּר לְלֹא דָבָר· וְיִשְׂמַח וּבַל־יֵדַע
מָה· וְכִי־יִכְסֹף יָקָר לָאֶסֹף· וְלֹא יֵדַע לְמִי וָלָמָּה· וְיִשְׂבַּח יוֹם
בְּלֹא פְדְיוֹם· יְהִי קוֹדֵר בְּלֹא חַמָּה· יוֹם מְגִלּוֹת נִפְתָּחוֹת· וְיִזָּכְרוּ
נִשְׁכָּחוֹת· לַאדֹנָי אֱלֹהֵינוּ הָרַחֲמִים וְהַסְּלִחוֹת׃

וְאֵיךְ יִגְבַּר אֲשֶׁר חָבַר· בְּמֵי טִפָּה וְדַם נִדָּה· אֲשֶׁר נָחְשַׁב לְגֵר
תּוֹשָׁב· וְיֻלַּךְ־לוֹ בְּלֹא חֶמְדָּה· וּמַטְעַמָּיו וְגַם־מֵימָיו· וְקֵץ יָמָיו
כְּמוֹ מִדָּה· וְאֵין רֵגַע בְּלֹא נֶגַע· וְלֹא פֶּגַע בְּלֹא חֲרָדָה· וְאֵין
תָּמִים בְּלֹא דָמִים· וְאֵין אִישׁ מִשְׁאוֹל נַפְשׁוֹ· אֶבֶל נִרְצָה וְחֵן

מקורות

הימלא חן. ע״פ תיו׳ טו, טו; מדת״כ (בובר), מז׳ כו, סי׳ ח. **בעין בוחן.** ע״פ תה׳ יז, ג־ג; מכ׳ טו, ג. **בוחן כליות.** ירמ׳ יז, כ. **מלא מרמה.** ע״פ ירמ׳ ה, כז. **חולל... עוון.** ע״פ תה׳ נא, ז. **והתגולל בדם.** ע״פ ס״ב כ, יב; יחע׳ טו, ד. **בדם עוון.** ע״פ תה׳ נט, ג. **ומי אשמה.** ע״פ תיו׳ טו, טז. **וסוף שברו בבית קברו.** ע״פ קה׳ ז, ג. **וסוף שברו בבית קברו.** ע״פ מכ׳ חגדות פ״ד, מכ״ג; נחמ׳ ג, ג. **יצוע.** ע״פ בר׳ מט, ד (תבודרהס). **גוש.** ע״פ תיו׳ ז, ה. **וסות** - לשון כסות. ע״פ בר׳ מט, יז. **וסות רמה.** ע״פ תיו׳ ז, ה. **ויתגבר.** ע״פ תיו׳ טו, כה. **ויתגבר ללא דבר. וישמח.** ע״פ עמ׳ ו, יג. **ובל ידע מה.** ע״פ קה׳ י, יד. **וכי יכסוף.** ע״פ תה׳ ח, יג. **וכי יכסוף וכו׳ ולמ ידע.** ע״פ תה׳ לט, ז. **יקר.** ע״פ יחז׳ כג, כה. **למסוף ולמ ידע למי ולמה.** ע״פ תה׳ לט, ז; קה׳ ג, כו; בבלי מגילה, דף י ע״ב; מדת״ג (וורשא), פר׳ לך לך, סי׳ ח. **ולמה.** ע״פ בר׳ כה, לב. **וישכח יום נלמ פדיום.** ע״פ תה׳ מז׳ מט; בבלי שבת, דף קנג ע״ב. **יהי קודר נלמ חמה.** ע״פ תיו׳ ל, כח. **יום מגלות וכו׳ נשכחות.** ע״פ בבלי ר״ה, דף יח ע״ב; מכ׳ חגדות פ״ב, מ״ח. **ויזכרו נשכחות.** ע״פ מדת״ה (בובר), מז׳ קמ, סי׳ ח (קמז, ז).

יגבר. ע״פ תיו׳ טו, כה. **חבר וכו׳ ודם נדה.** ע״פ בבלי נדה, דף לא ע״ב; רמב״ן ויק׳, יב, ב. **נחשב לגר תושב.** ע״פ דה״א כט, טו; מד׳ שו״ט (בובר), מז׳ קיט, סי׳ י; ברחשית רבתי, פר׳ ברחשית, עמ׳ 20. **ויולך לו בלמ חמדה.** ע״פ דה״ב כא, כ. **ומטעמיו וכו׳ כמו מדה.** ע״פ בבלי נדה, דף לא ע״ב, ובא זכר בעובט בא ככרו בידו; כתובות, דף סז ע״ב; ב״ר (ווילנא), פר׳ ח, סי׳ ו; ס׳ חסידים סי׳ תקיט־תקכ. **וקץ ימיו כמו מדה.** ע״פ תה׳ לט, ה; בבלי שבת, דף ל ע״ב. **ואין רגע... בלמ חרדה.** ע״פ יחז׳ כו, טז; נחמ׳ ג, י. **נגע** - לשון מכה. ע״פ שמ׳ יח, ח; מ״ח ח, נז. **פגע.** ע״פ מ״ח ה, יח; קה׳ ט, יח. **תמים.** ע״פ בר׳ ו, ט; תה׳ טו, ב. **בלמ דמים.** ע״פ תה׳ ה, ז (תבודרהס). **ואין איש משאול נפשה.** ע״פ תה׳ מט, ח; מט, טז. **אבל נרצה.** ע״פ ויק׳ ח, ד; תיו׳ לג, כו. **וחן מלמ.** ע״פ בר׳ ו, ח; מכ׳ ג, ד.

ח״נ והערות

מָלֵא מרמה. בכ״י: ׳מְלֵא מרמה׳. **חוֹלַל וְהִתְגּוֹלָלוּ.** במח׳ רומניא: ׳חוֹלֵל וּמִתְגָּאֵל׳. **בְּבֵית קִבְרוֹ.** במח׳ רמ״ו ורס״ד: ׳וּבֵית קברו׳, וכן היה לפני קד״א, אלא שדעתו לגרוס ׳בבית׳, וכ״ה בשאר הנוסחאות. **יְצוּעַ גּוּשׁ.** במח׳ רומניא: ׳יְצֵעַ גוש׳. **וְיִשְׂמַח וּבַל־יֵדַע מָה. וְכִי־יִכְסֹף יָקָר לָאֶסֹף.** מילים אלו אינם מופיעים במח׳ רמ״ו, בולוניא וכ״י. וכאן כמח׳ שד״ל, רומניא ואבודרהם. **וּבַל יֵדַע מה.** במח׳ רומניא ואבודרהם: ׳בַּל יֵדַע מה׳. **וְלֹא יֵדַע לְמִי.** במח׳ בולוניא, שד״ל, רומניא וכ״י: ׳וְלֹא יָדַע לְמִי׳. **בְּלֹא חַמָּה.** כ״ה במח׳ בולוניא, קד״א, שד״ל וכ״י. אבל ברמ״ו ורס״ד: ׳בְּלֹא חַמָּה׳. **בלא נגע.** במח׳ רומניא וכ״י: ׳בְּלִי נגע׳, וכן תוקן ברמ״ו ורס״ד. וכאן כמח׳ בולוניא, שד״ל ואבודרהם. **פגע בלא.** במח׳ רמ״ו ובולוניא: ׳פגע וְלֹא׳. אולם כבר בפירוש קד״א הגרסה הינה ׳בְּלֹא׳, וכך גם במח׳ שד״ל. **בלא חֲרָדָה.** במח׳ רומניא וכ״י: ׳בלא חָרְדָה׳.

מָצָא· אֲשֶׁר חָטָא וְהִתְוַדָּה· וְקָדַם שִׁיר וְתִשְׁבָּחוֹת· פְּנֵי אָרוֹן וּמִזְבֵּחוֹת·
לַאדֹנָי אֱלֹהֵינוּ הָרַחֲמִים וְהַסְּלִיחוֹת:

דּוֹרֵךְ עֹז אֲשֶׁר יָעֹז· בְּמַעֲלָתוֹ וּמֶרְכָּבוֹ· וְשָׁם כִּסְלוֹ יְמֵי הֶבְלוֹ·
בָּרֹב חֵילוֹ וּבִזְהֲבוֹ· הֲלֹא יֶזְכַּר זְמָן יֶעֱבַר· זְדוֹן גָּבְהוֹ וּמַצָּבוֹ·
וְאֵיךְ יִשְׂבַּח אֲשֶׁר יוּכַח· בְּמַכְאוֹב עַל־מִשְׁכָּבוֹ· בְּעֵת יִדְאַב וְגַם יִכְאַב· וְאֵין מַרְפֵּא לְמַכְאוֹבוֹ· וְעֵת יָמֵשׁ מָאוֹר שִׁמָּשׁ· וְאֵין הָדָר לְכוֹכָבוֹ· וְסָבְבוּ בַשּׁוּק אֲנָחוֹת· מִשְׁפָּחוֹת מִשְׁפָּחוֹת·
לַאדֹנָי אֱלֹהֵינוּ הָרַחֲמִים וְהַסְּלִיחוֹת:

הָדַר תֵּבֵל כְּצִיץ נוֹבֵל· וַאֲחֵרִיתָהּ בְּאֵר שַׁחַת· לְבַד לֵב תָּם אֲשֶׁר נָחְתָּם· וְהוּא מִפְּנֵי שְׁמוֹ נִחַת· וְעֹל יִסְבֹּל וְלֹא יִבֹּל·
וְלֹא יָקוּץ בְּתוֹכַחַת· וּמִמּוֹקְשׁוֹ תְּהִי נַפְשׁוֹ· כְּמוֹ שְׁפָחָה בּוֹרַחַת·
וְתִתְנַשֵּׂא עֲדֵי כִסֵּא· וְתָסוּר מִשְׁאוֹל תַּחַת· וְגוּף נָעֱזָב כְּמוֹ אַכְזָב· וְכָאֵזוֹר אֲשֶׁר נִשְׁחַת· תְּמוּנוֹת תָּאָרוֹ נִמְחוֹת· וְהֵם עַל־כֵּס מְפֻתָּחוֹת·
לַאדֹנָי אֱלֹהֵינוּ הָרַחֲמִים וְהַסְּלִיחוֹת:

ח"נ והערות

הלֹא יֶזְכַּר. במח' רומניא ובאבודרהם: 'הלֹא יְזָכֵר'. **זמן יֶעֱבַר.** במח' רומניא: 'זמן יַעֲבֹר', ובאבודרהם: 'זמן יעבור'. **זְדוֹן גבהו.** במח' רומניא: 'מְרוֹם גבהו', ובאבודרהם: 'הֲדַר גבהו'. **תארו נִמְחוֹת.** כן מנוקד במח' בולוניא וכ"י, וראו ס' מכלול דף קיד ע"ב.

מקורות

מאר חטא והתודה. ע"פ ויק' ה, ה. **וקדם.** ע"פ תה' נה, ג. **שיר ותשבחות.** ע"פ שמ' טו, ו ותר"י. **פני ארון ומזבחות.** ע"פ דה"ב ו, ד. **דורך עוז.** ע"פ עוב' ה, כח. **מאר יעוז.** ע"פ תה' נג, ט. **במעלתו.** ע"פ דה"ב ח, ח. **ומרכבו.** ע"פ יצע' סו, טו. **כסלו.** 'יוי' ח, יד. **כסלו... וזשחבו.** ע"פ 'יוי' לח, כד. **ימי הבלו.** ע"פ קה' ו, יג. **כרוב חילו.** ע"פ תה' מט, ז. **הלֹא יוזכר.** ע"פ קה' יח, ח; יב, ג ורש"י. **זמן יועבר.** ע"פ יהו' ז, כה. **זדון גבהו ומצבו.** ע"פ ירמ' מט, טז; עוב' ג, ג. **ואיך ישבח.** ע"פ תה' נ, כג; 'יוי' ח, יג. **יוכח במכאוב על משכבו.** 'יוי' לג, יט. **ידאב.** ע"פ תה' פח, י. **וגם יכאב.** ע"פ 'יוי' יד, כג. **ואין מרפא למכאובו.** ע"פ ירמ' יד, יט; טו, יח. **ועת ימש.** ע"פ שמ' י, כא. **ועת ימש מאור שמש.** ע"פ קה' יג, ב. **מאור שמש.** יצע' ס, יט; ירמ' לא, לד. **ואין הדר לכוכבו.** ע"פ קה' יג, ב; בבלי שבת, דף קמו ע"ב. **וסבבו בשוק.** ע"פ קה' יג, ה. **וסבבו בשוק מאנחות משפחות.** ע"פ זכ' יג, יב. **מאנחות.** ע"פ 'יוכ' ח, כג. **הדר תבל.** ע"פ יצע' לה, ב; תה' מח, ג. **תבל כציץ נובל.** ע"פ יצע' כד, ד. **כציץ נובל.** ע"פ יצע' כח, ח. **ואחריתה.** ע"פ עמ' ח, י. **באר שחת.** ע"פ תה' נה, כד. **לב תם.** ע"פ תה' עח, עב; קח, ב. **לב... תאר נחתם.** ע"פ שה"ש ח, ו. **והוא מפני שמו נחת.** ע"פ מל"ב ג, ה. **ועל יסבל.** ע"פ יצע' ט, ג. **ולא יבול.** תה' ו, ג. **ולא יקוץ בתוכחת.** ע"פ מש' ג, יח. **וממוקשו.** ע"פ מש' יג, יד. **וממוקשו תהי נפשו.** ע"פ מש' כב, כה. **נפשו... בורחת.** ע"פ תה' פט, מט. **שפחה בורחת.** ע"פ בר' טז, ח. **ותתנשא עדי כסא.** ע"פ בבלי יומא, דף פו סוף ע"ב, 'גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד', ע"פ הוש' יד, ג; פדר"ך (מנדלבויס), פי' כד, סי' יג; מדמ"ש (בובר), פר' ו, סי' ד. **ותסור משאול תחת.** ע"פ תה' פו, יג; מש' טו, כד. **וגוף נעזב.** ע"פ תה' פח, ו. **וגוף נעזב כמו אכזב.** ע"פ ירמ' טו, יח. **וכאזור אשר נשחת.** ע"פ ירמ' יג, ז. **תמונות תארו נמחות.** ע"פ יצע' נג, יד; 'יוכ' ד, ח. **והם על כס מפתחות.** רש"י ירמ' יד, כא; ע"פ מד"ר.

אֵל מֶלֶךְ יוֹשֵׁב עַל־כִּסֵּא רַחֲמִים· מִתְנַהֵג בַּחֲסִידוּת· מוֹחֵל עֲוֹנוֹת עַמּוֹ· מַעֲבִיר רִאשׁוֹן רִאשׁוֹן· מַרְבֶּה מְחִילָה לַחַטָּאִים וּסְלִיחָה לַפּוֹשְׁעִים· עוֹשֶׂה צְדָקוֹת עִם (כָּל־)בָּשָׂר וְרוּחַ וְלֹא כְרָעָתָם תִּגְמֹל (נ״ח: לָהֶם גּוֹמֵל)· אֵל הוֹרִיתָנוּ לוֹמַר (מִדּוֹת) שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה וּזְכֹר לָנוּ (הַיּוֹם) בְּרִית שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה (כְּמוֹ) שֶׁהוֹדַעְתָּ לְעָנָו מִקֶּדֶם וְכֵן כָּתוּב (בְּתוֹרָתֶךָ)· וַיֵּרֶד יְהוָה בֶּעָנָן וַיִּתְיַצֵּב עִמּוֹ שָׁם וַיִּקְרָא בְשֵׁם· יְהוָה: וַיַּעֲבֹר יְהוָה עַל־פָּנָיו וַיִּקְרָא· יְהוָה יְהוָה אֵל רַחוּם וְחַנּוּן אֶרֶךְ אַפַּיִם וְרַב־חֶסֶד וֶאֱמֶת: נֹצֵר חֶסֶד לָאֲלָפִים נֹשֵׂא עָוֹן וָפֶשַׁע וְחַטָּאָה וְנַקֵּה· וְסָלַחְתָּ לַעֲוֹנֵנוּ וּלְחַטָּאתֵנוּ וּנְחַלְתָּנוּ: סְלַח־לָנוּ אָבִינוּ כִּי חָטָאנוּ· מְחֹל לָנוּ מַלְכֵּנוּ כִּי פָשַׁעְנוּ: כִּי־אַתָּה אֲדֹנָי טוֹב וְסַלָּח וְרַב־חֶסֶד לְכָל־קֹרְאֶיךָ: כִּי־עִמְּךָ הַסְּלִיחָה לְמַעַן תִּוָּרֵא: לְמַעַן־שִׁמְךָ יְהוָה וְסָלַחְתָּ לַעֲוֹנֵנוּ כִּי רַב הוּא:

סַלֵּיחָה

שְׁבִיעִית כְּמִנְהָג יְרוּשָׁלַיִם כַּאֲשֶׁר יוֹה״כ חָל בְּחוֹל וְשִׁשִּׁית כַּאֲשֶׁר חָל בְּשַׁבָּת. סַלֵּיחָה עֲשִׂירִית כְּמִנְהָג ק״ק רוֹמֶה.

יְהֹ צוּר עוֹלָמִים· אֵל נֶאְדָּר בַּקֹּדֶשׁ· שְׁעֵה שַׁוְעַת עֲנִיֶּיךָ· לְךָ נִקְרָא עַם קְדֻשֶׁךָ· וְהַמְצִיאֵם מְחִילָה· בְּיוֹם זֶה מִקְרָא־קֹדֶשׁ· בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ:

ירושלים 7 בחול (6 בשבת), רומה 10

מקורות

יה צור עולמים. ע״פ יבע׳ כו, ד. **אל נאדר בקודש.** ע״פ שמ׳ טו, יח. **שעה שועת.** ע״פ ס״ב כב, ז. **שועת ענייך.** ע״פ תס׳ עב, יג; לוי׳ כט, יב. **לך נקרא עם קדש.** ע״פ דב׳ ז, ו ועוד; דני׳ יב, ז. **והמציאם מחילה ביום זה.** ע״פ ויק׳ טז, ל. **ביום זה מקרא קודש.** ע״פ במ׳ כט, ז; מס״ו פי״ט, ה״ד. **בחודש השביעי בעשור לחודש.** ויק׳ טז, כט.

ח״נ והערות

יה צור עולמים. סליחה מאת מחבר אנונימי שאינה נמצאת במנהגים אחרים. **שעה שַׁוְעַת.** הוי״ו רפויה, ואף על כן השוא נע, מפני מתג השי״ן. ראו ש״א ה, יב; ירמ׳ ח, יט. בדרך כלל במח׳, לא מציינים מתג זה. **שועת עֲנִיֶּיךָ.** בכ״י: ׳שועת עַמֶּךָ׳.

אֱלֹהִים יוֹם נוֹרָא וְאָיֹם· בְּחַנְּתוֹ מִימוֹת עֲשֶׂרֶת· חֲלוֹת בְּתַחֲנוּן
לְךָ אֵל חַנּוּן· יוֹם וָלַיִל וְאַשְׁמֶרֶת· וְיוֹם יָבֹא כָּל־מַחְבּוֹא· וּמַה־יַּעַשׂ
בְּמִסְתָּרֶת· אִם־תִּשְׁקֹד וְדִין תִּפְקֹד· וְתָבִין כָּל־נִסְתָּרֶת· הֲיֵשׁ
תְּקוּמָה לַאֲיָמָה· אֲשֶׁר בְּגָלוֹת נִסְגָּרֶת· אֵין כֹּהֵן אֲשֶׁר יְכַהֵן·
בְּצִיץ נֵזֶר הַקֹּדֶשׁ· בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ:

לֵב נִפְתָּל אֲשֶׁר הֻתַּל· אֲשֶׁר מִיּוֹצֵר לֹא נִכְחַד· מַה־יַּעֲשֶׂה לְיוֹם
כִּסֵּא· לְיוֹם בַּדִּין יִתְיַחַד· כִּי אֵין לְפָנִים מַשּׂוֹא פָנִים· וְלֹא מִקַּח
שֹׁחַד· לְוֹאת יִרְעַד לֵב לָעַד· וְהַנֶּפֶשׁ גַּם יֵחַד· וּמְיַחֲדִים
וּמְעִידִים· אֶל־יְהוָה אֵל אֶחָד· טוֹב וְסַלָּח הוּא יִשְׁלַח· עֶזְרָךְ
מִקְּדֶשׁ· בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ:

לְךָ אֶדְרֹשׁ וְאֶכֹּף רֹאשׁ· מֵבִין כָּל־מִפְעָלוֹת· וַאֲרַנֵּן וְאֶתְחַנֵּן·
הַיּוֹם בְּחָמֵשׁ תְּפִלּוֹת· בְּעֵת תַּעַל זְכוּת וּמַעַל· בְּמֹאזְנַיִם לַעֲלוֹת·

ח"נ והערות

בגלות נסגרת. במחז' רמ"ו, בולוניא וכ"י: 'בגלות נִסְתָּרֶת', וכך בפירוש קד"א, וכאן כמחז' שד"ל. **מִיּוֹצֵר לא נכחד.** במחז' רמ"ו ובולוניא: 'מִיְּצוּר לא נכחד'. אולם בפירוש קד"א כתב שנראה לגרוס 'מִיּוֹצֵר', וכך הגרסה במחז' שד"ל, אך בכ"י 'מִצּוּר לא נכחד', ולנוסח זה אין הכרח להגיה מסברא. **ליום בַּדִּין.** בכ"י: 'ליום הַדִּין'. **כי אין לְפָנִים.** בקד"א גורס: 'כי אין לִפְנִים ע"ש'. **וְאֶכֹּף ראש.** במחז' רמ"ו: 'וְאָכוֹף ראש', עתיד קל משורש כפף, אבל 'אֶכֹּף', הוא עתיד נפעל משורש כפף או כוף, ולכאורה לא יצדק כאן, מיהו בפיוט 'אגדלך' שבמחז' הספרדים מנוקד כן 'וְאֶכּוֹף ראש וקומה'. **במאזנים לַעֲלוֹת.** במחז' רמ"ו וכ"י: 'במאזנים לְהַעֲלוֹת', וכאן כמחז' בולוניא ושד"ל.

מקורות

יוס טורס. ע"פ יומ' ג, יא. **טורס ומיוס.** ע"פ חבק' ג, ז. **כחכמו.** ע"פ ירמ' יא, כ; תה' ז, י. **כחכמו מימות עשרת.** ע"פ בבלי ר"ה, דף טז ע"ב, 'כיוצייס וכו'. **חלות בתחנון לך.** ע"פ תה' כח, ג; מיו' מ, כז. **לא חנון.** יוז' ד, ג; ע"פ שמ' לד, ו; תה' פו, טו. **יום ויל.** ע"פ תה' כג, ג. **ותשמורת.** ע"פ טור או"ח, סי' תקפט; ביאור הגר"ח, ע"פ מיכ' ג, יט. **ויום יבוש כל מחכוס.** ע"פ ירמ' ח, י; בבלי ר"ה, דף יח ע"ב, ע"פ תה' לג, טו; כריתות, דף כה ע"ב, ע"פ ויק' טז, ל. **ומה יעש כמסתרת.** ע"פ ירמ' כג, כד. **מס תשקוד ודין תפקוד.** ע"פ ירמ' מד, כז; דני' ט, יד. **ודין תפקוד.** ע"פ שמ' לד, ז; ישע' כו, כא. **ותבין כל נסתרת.** ע"פ דב' כט, כח; דני' ב, כב. **היש תקומה לאיומה.** ע"פ ויק' כו, לז; תה' קמג, ג; איו' טו, טו־טז. **לאימה.** ע"פ שה"ש ו, ד. **אשר בגלות נסגרת.** ע"פ מיכ' ח, ג; יחז' כה, ג. **נסגרת.** ע"פ יכו' ו, ח. **אין כהן אשר יכהן.** ע"פ דה"ב טו, ג. **בציץ נזר הקודש.** ע"פ שמ' לט, ל. **לב נפתל אשר הותל.** ע"פ ישע' מד, כ. **אשר מיוצר לא נכחד.** ע"פ תה' קלט, טו. **מה יעשה.** ע"פ דה"ב כ, יג. **ליום כסא.** ע"פ מש' כ, ח; בבלי ר"ה, דף לב ע"ב. **ליום בדין יתיחד.** ע"פ תה' פח, ד; בבלי ר"ה, דף טז ע"ב [פ"ק, מ"ג]; ויק"ר (ווילנא), פר' כט, סי' ח. **אין לפניס משוא פניס.** ע"פ דב' י, יח; מש' ו, לה; דה"ב יט, ז. **ולא מקח שוחד.** ע"פ דב' י, יז; מש' ו, לה; דה"ב יט, ז; ויק"ר (ווילנא), פר' כט, סי' ח [פ"ק, מ"ג]. **ירעד לב.** ע"פ תה' נה, ה־ו. **ומיחדים ומעידים.** תוס' עמ"ס חגיגה, דף ג ע"ב, ד"ה ומי כעמך, ע"פ המדרש; ב"ר (ווילנא), פר' כ, סי' ז; פדר"ק (היגר), פ' ד. **ה' לא אחד.** ע"פ דב' ו, ד, ומלא' ג, י. **טוב וסלח.** ע"פ תה' פו, ה. **ישלח עזרך מקודש.** תה' כ, ג. **לך אדרוש.** ע"פ איו' ה, ח; דה"ב כח, טו. **ואכוף ראש.** ע"פ ישע' נח, ה. **מבין כל מפעלות.** ע"פ תה' לג, טו. **ואחנן.** תה' נט, יח; ע"פ מיכ' ג, יט. **ואתחנן.** ע"פ דב' ג, כג. **בחמש תפלות.** ע"פ בבלי יומ', דף פז ע"ב. **בעת תעל זכות ומעל.** ע"פ בבלי ר"ה, דף יח ע"ב. **ומעל.** ע"פ ויק' ה, כא; עזר' ט, ד. **במחזיס לעלות.** ע"פ תה' סב, י.

זְכוּת יְצְדַק וְיִצְטַדַּק· מֵרוֹם כּוֹכָב וּמַזָּלוֹת· מְחֵה זְדוֹנוֹת כְּבֹשׁ
עֲוֹנוֹת· וְהַשְׁלִיכֵם בִּמְצוּלוֹת· וְחִישׁ חֶזְיוֹן וְשׁוּר הֶגְיוֹן· בְּצִיּוֹן
הַר־הַקֹּדֶשׁ· בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ:

בְּנֵה אֵלִי בֵּית זְבוּלִי· בִּזְכוּת יְשֵׁנֵי חֶבְרוֹן· וְנִשְׁאַרְתִּי שְׁחַרְחֶרֶת·
בְּרֹב דְּלְדּוּל וְחִסָּרוֹן· תְּחוֹקְקֵנוּ וּפָקְדֵנוּ· בְּסֵפֶר הַזְּכָרוֹן· וְחִישׁ
תְּבַשֵּׂר חֶסֶד נוֹצֵר· שׁוּבוּ שׁוּבוּ לְבִצָּרוֹן· הָשֵׁב כֹּהֲנִים לִפְנֵי
לִפְנִים· מְשׁוֹרְרִים לְךָ בְּקוֹל גָּרוֹן· וְאָז נָשִׂישׂ בְּהוֹד הַצִּיץ· וְהָיָה
עַל־מֵצַח אַהֲרֹן· וְאִישׁ בְּאָהֳלוֹ יִשְׁמַע קוֹלוֹ· בְּבֹאוֹ אֶל־הַקֹּדֶשׁ·
בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ:

אֵל מֶלֶךְ יוֹשֵׁב עַל־כִּסֵּא רַחֲמִים· מִתְנַהֵג בַּחֲסִידוּת· מוֹחֵל עֲוֹנוֹת
עַמּוֹ· מַעֲבִיר רִאשׁוֹן רִאשׁוֹן· מַרְבֶּה מְחִילָה לַחַטָּאִים וּסְלִיחָה
לַפּוֹשְׁעִים· עוֹשֶׂה צְדָקוֹת עִם (כָּל־)בָּשָׂר וְרוּחַ וְלֹא כָרָעָתָם תִּגְמֹל
(י״פ: לָהֶם גּוֹמֵל): אֵל הוֹרִיתָנוּ לוֹמַר (מִדּוֹת) שָׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה וּזְכֹר
לָנוּ (הַיּוֹם) בְּרִית שָׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה (כְּמוֹ) שֶׁהוֹדַעְתָּ לְעָנָו מִקֶּדֶם וְכֵן
כָּתוּב (בְּתוֹרָתֶךָ)· וַיֵּרֶד יְהוָה בֶּעָנָן וַיִּתְיַצֵּב עִמּוֹ שָׁם וַיִּקְרָא בְּשֵׁם·
יְהוָה: וַיַּעֲבֹר יְהוָה וְיִקְרָא· יְהוָה יְהוָה עַל־פָּנָיו וַיִּקְרָא· יְהוָה יְהוָה אֵל

מקורות

זכות יצדק ויצטדק. ע״פ יצע״ מה, כה; תה׳ קמג, ב. **מרום כוכב.** ע״פ ישע׳ יד, יג. **כוכב ומזלות.** לשון חכמים בהרבה מקומות, כגון בבלי ברכות, דף י ע״ח. **ומזלות.** ע״פ דהי״ב לג, ג ובכ״ל. **מחה זדונות.** ע״פ יצע׳ מג, כה. **כבוש עוונות והשליכם במצולות.** ע״פ מיכ׳ ז, יט. **וחיש חזיון.** ע״פ יצע׳ ס, כב. **חזיון.** ע״פ יוע׳ ג, ח. **ושור.** ע״פ במ׳ כג, ט. **הגיון.** ע״פ תה׳ יט, טו. **בציון הר הקודש.** ע״פ יוע׳ ד, ח. **בחודש השביעי בעשור לחודש.** ע״פ ויק׳ טז, כט; כג, כז; במ׳ כט, ז. **בנה אלי בית זבולי.** ע״פ מ״ב ח, יג. **בזכות ישני חברון.** ע״פ ירמ׳ לא, יד; בבלי סוטה יא ע״ב, ה״ח. רש״י פסז״ו במ׳ פר׳ בלק, סוף דף קכ ע״ב. **ישני חברון.** ע״פ בר׳ מט, כט־ל. **ונשארתי שחרחורת.** ע״פ שה״ש ו, ו. **דלדול.** ע״פ תה׳ קטז, ו; בבלי ר״ה, דף יח ע״ח. **וחסרון.** ע״פ קה׳ ו, טו. **תחוקקנו.** ע״פ יצע׳ לג, כב. **ופקדנו.** ע״פ תה׳ קו, ד. **בספר הזכרון.** ע״פ מלא׳ ג, טז. **וחיש תבשר.** ע״פ יצע׳ נב, ז. **חסד נוצר.** שמ׳ לד, ז. **שובו לבצרון.** ע״פ זכ׳ ט, יב. **לפני לפנים.** לשון חז״ל בהרבה מקומות, כגון: ירושלמי שבת פי״ב, ה״ג; בבלי ברכות, דף ז ע״ח; מדת״כ (בובר), פר׳ מחרי מות, סי׳ ז. **משולריים.** נחמ׳ יח, כג. **בקול גרון.** ע״פ יצע׳ נח, ה. **נשיש.** ע״פ יצע׳ סו, י; תה׳ לה, ט. **בהוד.** ע״פ חבק׳ ג, ג. **בהוד הציץ.** ע״פ שמ׳ לט, ל. **והיה על מצח אהרן.** שמ׳ כח, לח. **ואיש באהלו ישמע.** ע״פ שופ׳ ז, ח. **ישמע קולו בבואו אל הקודש.** ע״פ שמ׳ כח, לה.

ח״נ והערות

מרום כוכב. במח׳ רמ״ו, בולוניא ושד״ל: ׳מרום כוכב׳. וכאן הנוסח ע״פ כ״י וקד״א. **ושור הגיון.** במח׳ רמ״ו, כ״י ובפ׳ קד״א על אתר: ׳ושיר הגיון׳. וכאן כמח׳ בולוניא ושד״ל. **וחיש תְּבַשֵּׂר.** בכ״י: ׳וחיש מְבַשֵּׂר׳. **בְּהוֹד הציץ.** במח׳ רמ״ו: ׳בְּתוֹךְ הציץ׳. וכאן כמח׳ בולוניא ושד״ל. **באהלו יִשְׁמַע.** במח׳ רמ״ו: ׳באהלו יִשָּׁמַע׳.

רַחוּם וְחַנּוּן אֶרֶךְ אַפַּיִם וְרַב־חֶסֶד וֶאֱמֶת: נֹצֵר חֶסֶד לָאֲלָפִים
נֹשֵׂא עָוֹן וָפֶשַׁע וְחַטָּאָה וְנַקֵּה: וְסָלַחְתָּ לַעֲוֹנֵנוּ וּלְחַטָּאתֵנוּ וּנְחַלְתָּנוּ:
סְלַח־לָנוּ אָבִינוּ כִּי חָטָאנוּ· מְחֹל לָנוּ מַלְכֵּנוּ כִּי פָשַׁעְנוּ: כִּי־אַתָּה
אֲדֹנָי טוֹב וְסַלָּח וְרַב־חֶסֶד לְכָל־קֹרְאֶיךָ: כִּי־עִמְּךָ הַסְּלִיחָה לְמַעַן
תִּוָּרֵא: לְמַעַן־שִׁמְךָ יְהוָה וְסָלַחְתָּ לַעֲוֹנֵנוּ כִּי רַב הוּא:

סְלִיחָה

שְׁבִיעִית כְּמִנְהַג יְרוּשָׁלַיִם כַּאֲשֶׁר יוֹהֵ״כ חָל בְּשַׁבָּת.
סְלִיחָה אַחַת עֶשְׂרֵה כְּמִנְהַג ק״ק רוֹמֶה.

יְרוּשָׁלַיִם 7 בְּשַׁבָּת, רוֹמֶה 11

יְדִידַי אֵל בָּרְכוּהוּ· בַּעֲצֶרֶת קְהִלַּתְכֶם· צַעֲקוּ עַל־
פִּשְׁעֵיכֶם· וְרֹעַ מַעֲלֵלֵיכֶם· חֶסֶד
קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל· יְעוֹרֵר הַיּוֹם עֲלֵיכֶם· כִּי־בַיּוֹם הַזֶּה יְכַפֵּר עֲלֵיכֶם:

אֶבְיוֹנֵי אָדָם· עִם־פְּלֵיטַת אֱמוּנַי· הַבּוֹחֲרִים בַּתּוֹרָה· כִּנְתוּנָה
עַל־הַר סִינַי· קְחוּ עִמָּכֶם דְּבָרִים וְשׁוּבוּ אֶל־יְהוָה בְּעִנּוּי
נַפְשׁוֹתֵיכֶם· וּבְיִחוּף רַגְלֵיכֶם· כִּי־בַיּוֹם הַזֶּה יְכַפֵּר עֲלֵיכֶם:

דִּמְעַתְכֶם הוֹרִידוּ· כָּל־אִישׁ מִבְּכִיּוֹתָיו· הָסִירוּ מִקִּרְבְּכֶם·
עָרְלַת לֵב וְתוֹעֲבוֹתָיו· יַעֲזֹב רָשָׁע דַּרְכּוֹ וְאִישׁ אָוֶן

ח״נ והערות

ידידי אל ברכוהו. סי׳ ״צחק״. והוא רבי יצחק גיאת. פיוט זה נמצא גם במחז׳ כמנהג ארם צובה, דף תקפב ע״ב, כרך ב׳ פתיחה 152 (פרט לבית האחרון), וכן במנהג תימן (תכלאל עץ חיים, עמ׳ שכו), וראו צונץ ל. ג. 412. **כִּנְתוּנָה עַל הַר סִינַי.** במחז׳ רמ״ו ורס״ד: ׳בִּנְתוּנָה על הר סִינַי׳, בכ״י: ׳הַנְּתוּנָה על הר סִינַי׳, בבולוניא: ׳כִּנְתוּנָה בְּסִינַי׳, וכאן כמחז׳ שד״ל. **וּבְיִחוּף רַגְלֵיכֶם.** בכ״י מנוקד: ׳וּבְיָחוּף רגליכם׳. **דִּמְעַתְכֶם הוֹרִידוּ.** בכ״י: ׳דִּמְעוֹתֵיכֶם הורידו׳. **אִישׁ מִבְּכִיּוֹתָיו.** בכ״י: ׳אִישׁ מִבְּכִיּוֹתָיו׳.

מקורות

ידידי אל. ע״פ בבלי מגילה, דף יג ע״ב, ׳ידידיס, לוי ישראל׳, ע״פ ירמ׳ יב, ז; ספרי פר׳ חקת, פי׳ שנא, סי׳ יב; ילקו״ש תורה, רמז קסו. **ברכוהו.** ע״פ תה׳ סח, כז; נחמ׳ ט, ה. **בעצרת קהלתכם.** ע״פ תה׳ סח, כז. **צעקו על פשעיכם.** ע״פ יואל ג, ח. **ורוע מעלליכם.** ע״פ ישע׳ ו, טז. **חסד קדוש ישראל.** ע״פ תה׳ לח, ג. **חסד... ישורר.** ע״פ תיכ׳ ג, לב. **קדוש ישראל.** ע״פ ישע׳ מא, יד; מא, יח. **ישורר היום עליכם.** ע״פ שמ׳ לב, כט. **היום עליכם.** ע״פ ויק׳ טז, ל. **כי ביום הזה.** ויק׳ טז, ל. **תכיוני תדם.** ע״פ ישע׳ כט, יט. **פליטת תמוני.** ע״פ ישע׳ ד, ב. **תמוני.** ע״פ ש״ב כ, יט. **הכוחריס נתונה.** ע״פ דב׳ ל, טו״כ; מדת״ה (בובר), מז׳ ו, סו׳ ח. **כנתונה על הר סיני.** ע״פ שמ׳ כד, יב; לח, יח; נחמ׳ ט, יג. **קחו עמכם דבריס.** הוס׳ יד, ג. **בעינוי נפשותיכם.** ע״פ ויק׳ טז, לח. **וביחוף רגליכם.** ע״פ ירמ׳ ג, כה. **דמעתכם הורידו.** ע״פ תיכ׳ ב, יח. **מבכיותיו.** ע״פ יומ׳ ג, יב. **הסירו מקרבכם ערלת לב.** ע״פ דב׳ י, טז; ירמ׳ ד, ד. **לב ותועבותיו.** ע״פ מש׳ כו, כה. **יעזוב רשע דרכו.** ישע׳ נה, ז.

מַחְשְׁבֹתֶיו· וְתַעֲזְבוּ דַרְכֵיכֶם· וְהַיְשִׁירוּ מַעֲלְלֵיכֶם·
כִּי־בַיּוֹם הַזֶּה יְכַפֵּר עֲלֵיכֶם:

זַחֲלוּ מִדִּין עֶלְיוֹן· וְהִשְׁתַּחֲווּ אַפַּיִם· וְחַלּוּ־נָא אֶת־פָּנָיו· שְׁאוּ
אֵלָיו כַּפַּיִם· כִּי־חַנּוּן וְרַחוּם הוּא· אֵל אֶרֶךְ אַפַּיִם· וְיִפְדֶּה
נַפְשׁוֹתֵיכֶם· וְנֶפֶשׁ עוֹלְלֵיכֶם· כִּי־בַיּוֹם הַזֶּה יְכַפֵּר עֲלֵיכֶם:

טוֹב עַל־כָּל־יְצוּרָיו· טוּבוֹ עֲלֵיכֶם סָבִיב· יְקַבֵּל תְּפִלַּת הַשָּׁב·
וְיָשִׁיב אֶת־הַשּׁוֹבָב· אַךְ טוֹב לְיִשְׂרָאֵל אֱלֹהִים לְבָרֵי לֵבָב:
נְשׂוּאֵי עָוֹן הַיּוֹם· יְשִׁיבְכֶם לְאָהֳלֵיכֶם· כִּי־בַיּוֹם הַזֶּה יְכַפֵּר עֲלֵיכֶם:

אֵל מֶלֶךְ יוֹשֵׁב עַל־כִּסֵּא רַחֲמִים· מִתְנַהֵג בַּחֲסִידוּת· מוֹחֵל
עֲוֹנוֹת עַמּוֹ· מַעֲבִיר רִאשׁוֹן רִאשׁוֹן· מַרְבֶּה מְחִילָה
לַחַטָּאִים וּסְלִיחָה לַפּוֹשְׁעִים· עוֹשֶׂה צְדָקוֹת עִם (כָּל־)בָּשָׂר
וְרוּחַ וְלֹא כְרָעָתָם תִּגְמֹל (נ״ח: לָהֶם גּוֹמֵל): אֵל הוֹרִיתָנוּ לוֹמַר
(מִדּוֹת) שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה וּזְכֹר לָנוּ (הַיּוֹם) בְּרִית שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה
(כְּמוֹ) שֶׁהוֹדַעְתָּ לְעָנָו מִקֶּדֶם וְכֵן כָּתוּב (בְּתוֹרָתֶךָ)· וַיֵּרֶד יְהוָה
בֶּעָנָן וַיִּתְיַצֵּב עִמּוֹ שָׁם וַיִּקְרָא בְשֵׁם· יְהוָה: וְשָׁם נֶאֱמַר· וַיַּעֲבֹר
יְהוָה עַל־פָּנָיו וַיִּקְרָא· יְהוָה יְהוָה אֵל רַחוּם וְחַנּוּן אֶרֶךְ אַפַּיִם
וְרַב־חֶסֶד וֶאֱמֶת: נֹצֵר חֶסֶד לָאֲלָפִים נֹשֵׂא עָוֹן וָפֶשַׁע וְחַטָּאָה

מקורות

ותעזבו דרכיכם. ע״פ יבע׳ נה, ז. **והישירו מעלליכם.** ע״פ ירמ׳ ז, ה; מצ׳ ט, טו. **זחלו מדין עליון.** ע״פ תה׳ לג ו. **מדין עליון.** ע״פ תה׳ צ, ח־ט. **והשתחוו אפיס.** ע״פ בר׳ יט, ג; נחמ׳ ח, ו. **וחלו נא את פניו.** ע״פ מלא׳ ג, ט. **שאו כפיס.** ע״פ איכ׳ ג, מא. **כי חנון ורחום הוא.** יונ׳ ג, יג. **אל ארך אפיס.** ע״פ שמ׳ לד, ו; יונ׳ ד, ב; תה׳ פו, טו. **ויפדה נפשותיכם.** ע״פ תה׳ מט, טז. **ונפש עוליכם.** ע״פ איכ׳ ב, יט. **טוב על כל יצוריו.** ע״פ תה׳ קמה, ט. **טובו עליכם סביב.** ע״פ יבע׳ סג, ז; תה׳ לב, י. **יקבל תפלת השב.** ע״פ הוש׳ יד, ג. **ויציב את השובב.** ע״פ ירמ׳ ג, יד. **אך טוב ליסראל.** תה׳ עג, ז; יבע׳ ג, כד. **נשואי עון.** ע״פ שמ׳ לד, ז; יבע׳ נג, כד. **ישיבכם לאהליכם.** ע״פ דב׳ ה, כז; מ״ב יג, ה ותי״ו.

ח״נ והערות

ותעזבו דרכיכם. בכ״י: ׳ותעזבו רָעָתְכֶם׳. **והישירו מעלליכם.** במח׳ רמ״ו: ׳וְיַיְשִׁירוּ מעלליכם׳. **זחלו מדין.** במח׳ חלב: ׳פַּחֲדוּ מדין׳. **שְׂאוּ אליו.** בכ״י: ׳וּשְׂאוּ אליו׳. **וְנֶפֶשׁ עוולליכם.** במח׳ חלב: ׳וְיַחֲנֵן עוללים׳, ובכ״י: ׳וְנַפְשׁוֹת עוולליכם׳. **ישיבכם לְאָהֳלֵיכֶם.** במח׳ רמ״ו: ״ישיבכם אֶל־אֱלֹהֵיכֶם׳, ובקד״א: ״ישיבכם אֶל־אָהֳלֵיכֶם׳.

וְנַקֵּהוּ וְסָלַחְתָּ לַעֲוֹנֵנוּ וּלְחַטָּאתֵנוּ וּנְחַלְתָּנוּ: סְלַח־לָנוּ אָבִינוּ כִּי חָטָאנוּ· מְחֹל לָנוּ מַלְכֵּנוּ כִּי פָשַׁעְנוּ: כִּי־אַתָּה אֲדֹנָי טוֹב וְסַלָּח וְרַב־חֶסֶד לְכָל־קֹרְאֶיךָ: כִּי־עִמְּךָ הַסְּלִיחָה לְמַעַן תִּוָּרֵא: לְמַעַן־ שִׁמְךָ יְהוָה וְסָלַחְתָּ לַעֲוֹנֵנוּ כִּי רַב הוּא:

סַלִּיחָה

רומה 12

שְׁתַּיִם עֶשְׂרֵה כְּמִנְהָג ק״ק רוֹמָה. בִּירוּשָׁלַיִם לֹא נָהֲגוּ לֶאֱמֹרָה וְהָרִשׁוּת בְּיַד הַחַזָּן לֶאֱמֹרָה בְּמָקוֹם הַקּוֹדֶמֶת.

בְּיוֹם כַּפָּרַת עֲוֹנִי· עֵת מְחִילָה וּסְלִיחָה· לְהוֹצִיא לָאוֹר דִּינִי· וּמִשְׁפָּטִי לַהֲנָחָה·

יְהִיֶה־נָּא דְּבַר־אֲדֹנָי הַמֶּלֶךְ לְמְנָחָה:

נָגֶד מְעִירֵי שַׁחַר· לְפָאֳרָךְ שׁוֹכֵן מַעַל· פֶּשַׁע מְאָדָם הַצְחַר· וְהַשְׁלֵג כֶּתֶם מֵעַל· וּזְכֹר אַיִל אַחַר· לְקוֹדְמֶיךָ בְּלִי נַעַל· סְלִיחָתָם מִלְּאַחַר· וְחוֹבֶשׁ מְזוֹרָם לְהַעַל· וְתַחֲנוּנָם בְּצוֹם נִבְחָר· שְׁמָעָה אֲדֹנָי סְלָחָה· יְהִיֶה־נָּא דְּבַר־אֲדֹנָי הַמֶּלֶךְ לְמְנָחָה:

יוֹם כִּפּוּר אָתְמַהֲרִי· בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר· לְדָרְשׁ מֵי הַנּוֹהֲרִי· אוֹרִי וּפָעֳלִי חוֹקֵר· וְאַרְצָה אֶהְיֶה גּוֹהֲרִי· וְלֹא אֶבְטַח עַל־שֶׁקֶר·

ח״ג והערות

ביום כפרת עוני. סליחה לר׳ בנימין ב״ר אברהם מן העגונים. סי׳ בנימן. **ומשפטי לַהֲנָחָה.** במח׳ רמ״ו: ׳ומשפטי לְהַנָּחָה׳. **מְעִירֵי שחר.** במח׳ רס״ד: ׳מְעִירֵי שחר׳, וכנראה שכן היה ברמ״ו, אלא שתוקן בכ״י לצירי. **פשע מְאָדָם.** במח׳ רמ״ו ובולוניא: ׳פשע מואָדָם׳. **וְהַשְׁלֵג כתם.** בקד״א: ׳וְהַשַׁלֵּג כתם׳. **וְחוֹבֶשׁ.** בסגול, כ״ה במח׳ רמ״ו, בולוניא ורס״ד. ברמ״ו נוסף מתג מלעיל, והוא שם דבר, ראו קד״א. במח׳ שד״ל: ׳וְחוֹבֵשׁ׳, בצירי. **וְאַרְצָה אהיה.** במח׳ רמ״ו: ׳וְאָרֵצָה אהיה׳.

מקורות

נגוקר. ע״פ יבע׳ ג, ד. **מי.** ע״פ יבע׳ לג, טז; יחז׳ לו, כה. **כז, ח. ופעלי חוקר.** ע״פ ירמ׳ ח, י. **גוהר.** ע״פ מ״ב ד, לה. **כיוס כפרת עוני.** ע״פ ויק׳ טז, לד. **להוציא לאור דיני.** ע״פ תה׳ לז, ו. **ומשפטי להנחה.** ע״פ תה׳ קמג, ב. **להנחה.** ע״פ מס׳ ב, יח. **יהיה נא דבר.** ב״ב יד, ח. **מעירי שחר.** ע״פ תה׳ מ, ט; קח, ג. **לפארך.** ע״פ יבע׳ ס, יג. **שוכן מעל.** ע״פ יבע׳ לג, ה. **פשע מאדם הלחר, והשלג כתם מעל.** ע״פ יבע׳ מ, יח. **הלחר** - לבן לבן. ע״פ שופ׳ ה, י; יחז׳ כז, יח. **מיל מאחר.** בר׳ כב, יג. **לקודמיך.** ע״פ תה׳ לה, ב. **בלי נעל.** ע״פ מכ׳ יומא פ״ח, מ״ח. **סליחתם מלאחר.** ע״פ תה׳ מ, יח. **וחובש מזורם.** ע״פ יבע׳ ל, כו; ירמ׳ ל, יג. **מזורם להעל.** ע״פ ירמ׳ ל, יח. **ותחנונם... שמעה.** ע״פ תה׳ כח, ב. **בצום נבחר.** ע״פ יבע׳ נח, ו. **שמעה ס׳ סלחה.** ע״פ דני׳ ט, יט. **יום כפור.** ע״פ ויק׳ כג, כז. **מתמהר.** ע״פ בר׳ יח, ו. **נבוקר הנוהר** - לבן לוהר. ע״פ יבע׳ ס, ה; תה׳ לז, ו. **לוהרי.** תה׳

אוּלַי חֲטָאַי יְטַהֵר· חֹב פֶּשַׁע מִלְּחַקֵּר· וְיִרְצֶה נִיב בְּמִתְמַהֵר·
הַכֹּל֙ הַמְזַבֵּחָה· יְהִיֶה־נָּא דְּבַר־אֲדֹנַי הַמֶּלֶךְ לִמְנֻחָה׃

מָאוֹר שַׁחַר בְּהִתְהַדֵּר· הִנְנוּ אָתָּנוּ לָךְ· פֶּרֶץ יִצְרִי לְהַגְדֵּר·
רְדֹף אַחֲרַי מְלוּלָךְ· וְאֶתְיַצֵּב חִין לְהַסְדֵּר· כָּל־הַיּוֹם בְּהֵיכָלָךְ·
פְּנֵה נָא לְקוֹל הָעֵדֶר· אֲשֶׁר אוֹמֵר מַהֲלָלָךְ· וּפִשְׁעֵי צֹאנְךָ
בַּדֵּר· וּנְשָׂא הֲמוֹן רוּחָא· יְהִיֶה־נָּא דְּבַר־אֲדֹנַי הַמֶּלֶךְ לִמְנֻחָה׃

נוֹתֵן קוֹל עֹז בְּקוֹלוֹ· יִשְׁמַע קוֹל תַּחֲנוּנִים· הַמַּבְדִּיעַ חֶבְלוֹ· יַחַד
אָבוֹת וּבָנִים· וַיַּעֲצֹר אֶת־אָכְלוֹ· לְהִתְוַדּוֹת חֵטְא זְדוֹנִים· בְּצוֹם
עָשׂוֹר מִלֵּילוֹ· וְעַד־לֵילוֹ מִתְעַנִּים· עַד־יְבַשְּׂרוֹ אֵל מָחוֹלְלוֹ·
הָיְתָה אוֹרָה וְשִׂמְחָה· יְהִיֶה־נָּא דְּבַר־אֲדֹנַי הַמֶּלֶךְ לִמְנֻחָה׃

אֵל֙ מֶלֶךְ יוֹשֵׁב עַל־כִּסֵּא רַחֲמִים· מִתְנַהֵג בַּחֲסִידוּת· מוֹחֵל
עֲוֹנוֹת עַמּוֹ· מַעֲבִיר רִאשׁוֹן רִאשׁוֹן· מַרְבֶּה מְחִילָה
לַחַטָּאִים וּסְלִיחָה לַפּוֹשְׁעִים· עוֹשֶׂה צְדָקוֹת עִם (כָּל־)בָּשָׂר
וְרוּחַ וְלֹא כָרָעָתָם תִּגְמֹל (נ״פ: לָהֶם גּוֹמֵל): אֵל הוֹרִיתָנוּ לוֹמַר
(מִדּוֹת) שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה וּזְכֹר לָנוּ (הַיּוֹם) בְּרִית שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה
(כְּמוֹ) שֶׁהוֹדַעְתָּ לְעָנָו מִקֶּדֶם וְכֵן כָּתוּב (בְּתוֹרָתֶךָ)· וַיֵּרֶד יְהוָה֙

מקורות

חטאי יטהר. ע״פ ויק׳ עז, ל; יחז׳ לו, כה. **חוב פשע מלחקר.** ע״פ ירמ׳ ח, י; תה׳ קלט, ג. **וירצה ניב.** ע״פ תה׳ קיט, קח; הוש׳ יג, ב. **ניב.** ע״פ ישע׳ נז, יט. **כמתמהר.** ע״פ ישע׳ לג, ד; בבלי ברכות, דף לד ע״ב [פ״ה, מ״ה]. **הכל המזבחה.** ויק׳ ז, ט. **מאור שחר.** ע״פ תה׳ קח, ג. **בהתהדר.** ע״פ שמ׳ כג, ג. **הננו אתנו לך.** ירמ׳ ג, כב. **פרץ יצרי להגדר.** ע״פ קה׳ י, ח. **רדוף אחרי מלולך.** ע״פ ישע׳ נח, ז; הוש׳ ו, ג. **מלולך** - לשון דיבורך. ע״פ בר׳ כח, ז ורש״י; תה׳ קו, ג; דני׳ ו, כג. **ואתיצב** - לשון עמידה. ע״פ מש׳ כב, כט. **חין.** ע״פ הוש׳ יד, ד ותרגום. **להסדר.** ע״פ תרגום הוש׳ ב, יג. **בהיכלך.** בבלי מגילה, דף כט ע״ב; ע״פ יחז׳ יא, יז. **פנה נא.** ע״פ תה׳ קב, יח. **לקול.** ע״פ תה׳ קג, ב. **העדר.** ע״פ ירמ׳ יג, כ. **תאר תומר מהלנך.** ע״פ הס״ח כט, יג. **מהלנך.** ע״פ מש׳ כז, כח. **ופשעי לצאנך בדר.** ע״פ ירמ׳ ג, כ. **לצאנך.** ע״פ יחז׳ פ, לד. **בדר** - לשון פיזור. ע״פ תר״ח בר׳ יא, ט; ויק׳ כו, לג. **ונשא המון רוחא.** דני׳ ב, לה. **מתן קול עז בקולו.** ע״פ תה׳ סח, לד. **ישמע קול תחנונים.** ע״פ תה׳ כח, ב. **המביע.** ע״פ תה׳ קמה, ז. **חבלו.** ע״פ דב׳ לג, ט. **יחד אבות ובנים.** ע״פ ירמ׳ ו, כא. **ויעצור.** ע״פ במ׳ כט, ה ורמ״י; בבלי חגיגה, דף ט ע״א. **ויעצור את אכלו.** ע״פ יואל א, יד. **להתוודות חטא.** ע״פ ויק׳ ה, ה; במ׳ ה, ז. **זדונים.** ע״פ ירמ׳ מט, טז; שופ׳ ט, ג; בבלי יומא, דף לו ע״ב, ׳עוונות, תלו הזדונות׳. **בצום עשור.** ע״פ מס״ו פי״ט, ה״ד. **מלילו ועד לילו מתענים.** ע״פ ויק׳ כג, לב. **יבשרו.** ע״פ ישע׳ מא, כז. **אל מחוללו.** ע״פ דב׳ לב, יח. **היתה אורה ושמחה.** תס׳ ת, טז.

ח״נ והערות

מאור שחר. במח׳ בולוניא: ׳מאור שחר׳. **ופשעי צאנך.** במח׳ רמ״ו ורס״ד: ׳ופשעי צאנך׳. **ונשא המון רוחא.** במח׳ רמ״ו ורס״ד: ׳ונשא המון רוחה׳.

בָּעָנָן וַיִּתְיַצֵּב עִמּוֹ שָׁם וַיִּקְרָא בְשֵׁם· יְהוָֹה: וְשָׁם נָאֱמַר· וַיַּעֲבֹר
יְהוָֹה עַל־פָּנָיו וַיִּקְרָא· יְהוָֹה יְהוָֹה אֵל רַחוּם וְחַנּוּן אֶרֶךְ אַפַּיִם
וְרַב־חֶסֶד וֶאֱמֶת: נֹצֵר חֶסֶד לָאֲלָפִים נֹשֵׂא עָוֹן וָפֶשַׁע וְחַטָּאָה
וְנַקֵּה· וְסָלַחְתָּ לַעֲוֹנֵנוּ וּלְחַטָּאתֵנוּ וּנְחַלְתָּנוּ: סְלַח־לָנוּ אָבִינוּ כִּי
חָטָאנוּ· מְחֹל לָנוּ מַלְכֵּנוּ כִּי פָשַׁעְנוּ: כִּי־אַתָּה אֲדֹנָי טוֹב וְסַלָּח
וְרַב־חֶסֶד לְכָל־קֹרְאֶיךָ: כִּי־עִמְּךָ הַסְּלִיחָה לְמַעַן תִּוָּרֵא: לְמַעַן־
שִׁמְךָ יְהוָֹה וְסָלַחְתָּ לַעֲוֹנֵנוּ כִּי רַב הוּא:

סַלֵּיחָה

ירושלים ב בחול

שמינית כמנהג ירושלים כאשר יוה״כ חל בימי חול. ואם חל בשבת לא אומרים אותה. לפי מנהג ק״ק רומה אין אומרים אותה כלל.

יְחִידָתִי בְצָרָתִי· מְבַקָּה אֵל לְפָנֶיךָ· וְאִם זָדְתִי וְעָשִׂיתִי·
אֲנִי הָרַע בְּעֵינֶיךָ· סְלַח פִּשְׁעִי· וְשָׂא
רִשְׁעִי· וְשַׁכֵּךְ אֶת־חֲרוֹנֶךָ· פְּקֹד אוֹתִי בְּגָלוּתִי· וְהוֹשִׁיעָה יְמִינֶךָ·
לְרַוְחָתִי לְשַׁוְעָתִי· אַל־תַּעְלֵם אָזְנֶךָ:

לְךָ אֶקְרָא· בְּיוֹם צָרָה· וְתַאֲזִין אֶת־קְרִיאָתִי· וְאִם לַצְתִּי
וּפָשַׁעְתִּי· וְהִרְשַׁעְתִּי וְחָטָאתִי· רְאֵה עָנְיִי וְשׁוּר בְּכְיִי·
וְאַל־תָּמֹד כְּמִדָּתִי· קָחָה מַלְכִּי תְּמוּר נִסְכִּי· תְּפִלָּתִי וְדִמְעָתִי·

ח״ע והערות

יחידתי בצרתי. שם המחבר ״יוסף״, חתום בבית הראשון. סליחה זו איננה בשום מנהג אחר.

מקורות

יחידתי. תה׳ כב, כח; ספרי, פר׳ האזינו, פי׳ שיג, סי׳ י; מתע״ד פל״ב, פ״ט; ב״ר (ווילנא), פר׳ יד, סי׳ ט. **יחידתי בצרתי.** ע״פ תה׳ קמג, יא. **מבקה.** ע״פ ירמ׳ לח, יד. **מבקה אל לפניך.** ע״פ דב׳ ג, כו. **זדתי.** ע״פ נחמ׳ ט, יז. **ועשיתי מי הרע בעיניך.** ע״פ תה׳ נא, ו. **סלח פשעי.** ע״פ מ״ח ח, כ. **ושא רשעי.** ע״פ תה׳ כה, יח. **ושכך את חרונך.** ע״פ שמ׳ לב, יב; תס׳ ז, י. **פקד אותי בגלותי.** ע״פ תה׳ פ, טו; ירמ׳ כט, י. **והושיעה ימינך.** תה׳ ס, ז. **לרוחתי לשועתי אל תעלם אזנך.** ע״פ איכ׳ ג, נו. **לך אקרא.** ע״פ יוא׳ ג, יט. **ביום צרה ותאזין את קריאתי.** ע״פ תה׳ כ, ב. **ותאזין את קריאתי.** ע״פ תה׳ קמה, ז. **ואם לצתי.** ע״פ מצ׳ ט, יב. **ופשעתי.** ע״פ ויק׳ טז, כא. **ופשעתי והרשעתי וחטאתי.** ע״פ תה׳ קו, ו; דנ׳ ט, ה. **ראה עניי.** תה׳ כה, יח. **ושור.** לשון ראיה, ע״פ ׳תשורנו ולא קרוב׳, במ׳ כד, יז. **ושור בכיי.** ע״פ מ״ח ב, ה; יבע׳ לח, ה. **ואל תמוד כמדתי.** ע״פ בבלי סוטה, דף ח ע״ב [פ״ת, מ״ז]. **קחה מלכי תמור נסכי.** ע״פ הוש׳ יד, ג; רמ״י יומא, דף לו ע״ב, ד״ה ההוא דגחית. **תמור נסכי.** ע״פ יוא׳ ב, יד ורמ״י ד״ה והשתיר. **תפלתי ודמעתי.** ע״פ מ״ב כ, ה.

עֲבוּר אֵיתָן אֲשֶׁר נָתַן· יְחִידוֹ לָךְ עֲנֵה אוֹתִי· זְכֹר עָקוּד כְּשֵׂה נָקוּד· וְקָרֵב קֵץ יְשׁוּעָתִי· וְאֶת־אִישׁ תָּם· אֲשֶׁר נָחְתַּם· בְּבֵכֶס כְּבוֹד מְעוֹנֶךָ· לְרַוְחָתִי לְשַׁוְּעָתִי· אַל־תַּעְלֵם אָזְנֶךָ:

רְאֵה עַמֶּךָ· בְּאוּלָמֶךָ· יְרֵאִים מִפְּלִילֶיךָ· לְךָ יִבְכּוּ· וְהֵם תְּכוּ· אֲדוֹן עוֹלָם לְרַגְלֶיךָ· לְךָ יִקְדּוּ· וְגַם יוֹדוּ· לְךָ הוֹד מַהֲלָלֶיךָ· פְּקֹד אוֹתָם· לְהַעֲלוֹתָם· בְּמוֹ שָׁלֹשׁ רְגָלֶיךָ· וְנַתֵּק מוֹסְרוֹתֵימוֹ· וְרַבֵּה אֶת־פָּעֲלֶיךָ· וְהָהָר אֵל· וְהָאֲרִיאֵל· תְּשׁוֹבֵב לִמְעוֹנֶךָ· לְרַוְחָתִי לְשַׁוְּעָתִי· אַל־תַּעְלֵם אָזְנֶךָ:

שָׁלַח צוּרִי· אֱלִי צִירִי· צָרִי וְתַעַל לְדַאֲבוֹנִי· רְאֵה הַבֵּן· וְחֻטָּא לַבֵּן· וְאִם יִהְיֶה כְּמוֹ שָׁנִי· בַּיּוֹם הַזֶּה· שְׁלַח מַזֶּה· בְּמֵי יִשְׁעֶךָ לְטַהֲרֵנִי· רְכַב וּצְלַח· וְיָד תִּשְׁלַח· אֱלִי עַבְדְּךָ לְסַעֲדֵנִי· שְׁפֹךְ זַעַם· אֱלִי הָעָם· אֲשֶׁר תָּמִיד רָדָפוּנִי· בְּאַף הָרְגֵּם· וְתַשִּׂיגֵם· לְשׁוֹן אֶפְעֶה וְצִפְעוֹנִי· עֲלֵי עַמֶּךָ· בְּהוֹד שְׁמֶךָ· יְהִי שָׁלוֹם לְבָנֶיךָ· לְרַוְחָתִי לְשַׁוְּעָתִי· אַל־תַּעְלֵם אָזְנֶךָ:

מקורות

עבור איתן... עמה מותי. ע״פ בבלי תענית, דף טו ע״ב [פ״ד, מ״ד]. **איתן.** ע״פ בבלי ב״ב, דף טו ע״ב, ׳איתן האזרחי (תה׳ פט, ח) זהו אברהם׳. **אשר נתן יחידו לך.** ע״פ בר׳ כב, ב. **זכור עקוד.** ע״פ בבלי ר״ה, דף טז ע״ב. **עקוד.** ע״פ בר׳ כב, ט. **כשה נקוד.** ע״פ בר׳ ל, לט. **וקרב קץ ישועתי.** ע״פ יבע״ו מו, ח; דני׳ יב, ו. **איש תם.** בר׳ כה, כז. **אשר נחתם בכם כבוד מעונך.** בבלי חולין, דף לח ע״ב, ורש״י ד״ה בדיוקנו; מדת״נ (ווירשא), פר׳ במדבר, סי׳ יט; ילקו״ש יפעיהו, רמז תנב, ד״ה אמר ה׳. **רחם עמך.** ע״פ ס״ח ט, טז. **בגולמך.** ע״פ מ״ח ו, ג. וביה״כ הוא מקדש מעט, בבלי מגילה, דף כט ע״ב. **ירחיש מפלילך.** ע״פ תה׳ קיט, קכ. **מפלילך.** ע״פ שמ׳ כח, כב. **לך יבכו.** ע״פ עזר׳ י, ח. **ותם תוכו... לרגליך.** ע״פ דב׳ לג, ג. **תדון עולם.** בבלי ברכות, דף ז ע״ב, ע״פ בר׳ טו, ח; ב״ר (ווילנא), פר׳ לך לך, פר׳ לט, סי׳ ח, ע״פ תה׳ מה, יב; ילקו״ש תורה, רמז עז, ד״ה ויאמר ה׳. **לך יקדו.** ע״פ דה״א כט, כ; נחמ׳ ח, ו. **וגם יודו.** ע״פ תה׳ לב, ה. **לך הוד.** ע״פ דה״א כט, יא. **מהלליך.** ע״פ דה״א כט, יג. **פקוד מותם.** ע״פ שמ׳ ג, טז. **להטלותם.** ע״פ דב׳ ח, ח, ורש״י ד״ה וקמת ועלית; בבלי תגיגה, דף ג ע״ח; קידושין, דף סט ע״ח; ספרי, פר׳ עקב, סוף פי׳ מז. **שלח רגליך.** ע״פ שמ׳ כג, יד. **ונתק מוסרותימו.** ע״פ תה׳ ב, ג. **ורבה את פעליך.** ע״פ תה׳ קד, כד. **והרר אל.** ע״פ שמ׳ ג, ח; יחז׳ כח, טז; תה׳ סח, טז. **והאריאל.** יבע״ו כט, ז. **תשובב למעונך.** ע״פ ירמ׳ ג, יט. **למעונך.** ע״פ תה׳ כו, ח. **לרוחתי.** ע״פ תה׳ כח, ג; סב, ג. **לירוי.** ע״פ יבע״ו יג, ח. **לֶרִי.** ע״פ ירמ׳ ח, כב; נח, ח. **ותעל.** ע״פ ירמ׳ ל, יג; מו, יח. **לדאבוני.** ע״פ דב׳ כח, סה; ירמ׳ לא, יח. **הבן.** ע״פ שמ׳ ד, כב; ירמ׳ לא, יט. **וחטא לבן.** ע״פ יבע״ו ד, ד; ירושלמי יומא פ״ח, ה״ז, ע״פ ירמ׳ ח, יג; מדת״נ (בובר), פר׳ מלואים, סוף סי׳ יח; מדת״ה (בובר), מז׳ ד, סי׳ ט (ד, ה). **ואם יהיה כמו שני.** ע״פ יבע״ו ג, יח. **ביום הזה.** ויק׳ טז, ל. **מזה.** ע״פ שמ׳ יט, כח. **כמי ישעך לטהרני.** ע״פ יחז׳ לו, כה. **ישעך.** ע״פ תה׳ סט, יד. **רכב וצלח.** ע״פ תה׳ מה, ה. **ויד תשלח.** ע״פ תה׳ קלח, ז; קמד, ז. **אלי עבדך לסעדני.** ע״פ תה׳ יח, לו. **שפוך זעם.** ע״פ תה׳ סט, כה. **שפך זעם אלי העם.** ע״פ תה׳ עט, ו. **העם אשר תמיד רדפוני.** ע״פ דב׳ ל, ז; תה׳ סט, כז. ילקו רמז״ן ויק׳, בסוף בחוקותי על כו, טז. **באף הרגם ותשיגם.** ע״פ תה׳ סט, כה. **לשון תפעה.** תיו כ, טח. **ולפעוני.** ע״פ ירמ׳ ח, ח. **בהוד שמך.** ע״פ תה׳ קמה, יג. **יהי שלום לבניך.** ע״פ תה׳ קכח, ו.

ח״נ והערות

במו שלש. במח׳ רמ״ו: ׳במו שלש׳. **וחטא לבן.** במח׳ רמ״ו: ׳וחט לבן׳. **אלי העם.** במח׳ שד״ל: ׳עלי העם׳.

אֵל מֶלֶךְ יוֹשֵׁב עַל־כִּסֵּא רַחֲמִים· מִתְנַהֵג בַּחֲסִידוּת· מוֹחֵל עֲוֹנוֹת
עַמּוֹ· מַעֲבִיר רִאשׁוֹן רִאשׁוֹן· מַרְבֶּה מְחִילָה לַחַטָּאִים וּסְלִיחָה
לַפּוֹשְׁעִים· עוֹשֶׂה צְדָקוֹת עִם (כָּל־)בָּשָׂר וְרוּחַ וְלֹא כְרָעָתָם תִּגְמֹל
(י״פ: לָהֶם גּוֹמֵל): אֵל הוֹרִיתָנוּ לוֹמַר (מִדּוֹת) שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה וּזְכֹר
לָנוּ (הַיּוֹם) בְּרִית שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה (כְּמוֹ) שֶׁהוֹדַעְתָּ לְעָנָו מִקֶּדֶם וְכֵן
כָּתוּב (בְּתוֹרָתֶךָ)· וַיֵּרֶד יְהוָה בֶּעָנָן וַיִּתְיַצֵּב עִמּוֹ שָׁם וַיִּקְרָא בְּשֵׁם·
יְהוָה: וְשָׁם נֶאֱמַר· וַיַּעֲבֹר יְהוָה עַל־פָּנָיו וַיִּקְרָא· יְהוָה יְהוָה אֵל
רַחוּם וְחַנּוּן אֶרֶךְ אַפַּיִם וְרַב־חֶסֶד וֶאֱמֶת: נֹצֵר חֶסֶד לָאֲלָפִים
נֹשֵׂא עָוֹן וָפֶשַׁע וְחַטָּאָה וְנַקֵּה· וְסָלַחְתָּ לַעֲוֹנֵנוּ וּלְחַטָּאתֵנוּ וּנְחַלְתָּנוּ:
סְלַח־לָנוּ אָבִינוּ כִּי חָטָאנוּ· מְחֹל לָנוּ מַלְכֵּנוּ כִּי פָשַׁעְנוּ: כִּי־אַתָּה
אֲדֹנָי טוֹב וְסַלָּח וְרַב־חֶסֶד לְכָל־קֹרְאֶיךָ: כִּי־עִמְּךָ הַסְּלִיחָה לְמַעַן
תִּוָּרֵא: לְמַעַן־שִׁמְךָ יְהוָה וְסָלַחְתָּ לַעֲוֹנֵנוּ כִּי רַב הוּא:

סַלִּיחָה

שְׁמִינִית כְּמִנְהַג יְרוּשָׁלַיִם כַּאֲשֶׁר יוה״כ חָל בְּשַׁבָּת, בְּחוֹל לֹא אוֹמְרִים אוֹתָהּ. סַלִּיחָה שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה כְּמִנְהַג ק״ק רוֹמָה כַּאֲשֶׁר יוה״כ חָל בְּשַׁבָּת

(אך יש אומרים במקומה את הסליחה הנאמה)

שָׂרֵי קֹדֶשׁ הַיּוֹם· אִישׁ בְּרֵעוֹ נִתְאַחַד· שַׁבָּת שַׁר הַמְּנוּחָה·
וְיוֹם כִּפּוּר הַמְיֻחָד· אֵל כִּי־יִשְׁפֹּט הַיּוֹם·
עַל־גְּלוּי וְעַל־נִכְחָד· הוֹצֵא כָאוֹר צִדְקֵנוּ· וּפְינוּ יָרֹן וְנִחַד·

הִנֵּה מַה־טּוֹב וּמַה־נָּעִים שֶׁבֶת אַחִים גַּם־יָחַד:

(אך יש אומרים במקומה את הסליחה הנאמה)
ירושלים 8 בשבת, רומה 13 בשבת

ח״נ והערות

שרי קודש היום. סליחה ליום כיפור החל בשבת, נמצאת גם במנהג אשכנז וצרפת (גולדשמידט, כיפור, עמ׳ 274– 275).

מקורות

שרי קודש. דה״ח כד, ה. **מים גריטו.** ע״פ ישע׳ מח, ו. **שבת שר המנוחה.** ע״פ בר׳ ב, ג; שמ׳ כ, יא; משנ׳ תמיד פ״ז, מ״ד. **ויום כפור המיוחד.** ע״פ ויק׳ טז, לד. **אל כי ישפוט היום.** ע״פ שופ׳ יא, כז. **כי ישפוט היום.** ע״פ תה׳ קיט, קמ. והפיוטן העביר המשפט גם ליום״כ, ע״פ בבלי ר״ה, דף טז ע״ב, ׳בימוניוס תליוין ועומדין מר״ה ועד יוה״כ׳. **על גלוי.** ע״פ דנ׳ כט, כח. רמז בבלי סנהדרין, דף מג ע״ב. **ועל נכחד.** ע״פ תה׳ קלט, טו. **הוצא כאור צדקנו.** ע״פ תה׳ לז, ו. **ופינו ירון.** ע״פ תה׳ קכו, ב. **ירון ונחד.** ע״פ משנ׳ כט, ו. **הנה מה טוב.** תה׳ קלג, א.

בְּשַׁבָּת יוֹם מַרְגּוֹעִי· וְשַׂר תַּעֲנוּגִי וְנַפְשִׁי· בְּשָׁרִי רָז מִמִּשְׁמָן·
וְעָנָה בְּפָנַי כַּחֲשִׁי· וְכָסַל מְצוֹם בִּרְכַּי· וְרוּחִי צָקוּן
וְלַחֲשִׁי· מִזְעַר דָּמִי וְחֶלְבִּי· קְחָה כְקָרְבָּן אֵל קְדוֹשִׁי· אִם עֲוֹנַי
יִתְאַסְפוּן· יַחַד עָבְרוּ רֹאשִׁי· בְּסִדְּךָ אַל־תָּבֹא נַפְשִׁי· וּבִקְהָלָם
כְּבוֹדִי אַל־תֵּחַד· הִנֵּה מַה־טּוֹב וּמַה־נָּעִים שֶׁבֶת אַחִים גַּם־יָחַד:

בְּמִקְרָא שַׁבַּת עֻנָּג· בְּשִׁפְלוּת נְפָשִׁים נַעֲנִים· שִׁוּבוּ הַיּוֹם
בָּנִים· בְּנֵי נִטְעֵי נַעֲמָנִים· לְהַלְבִּין אֶת־חֲטָאֵיכֶם·
אִם יִהְיוּ כַשָּׁנִים· וְקִרְאוּ לְאֵל בְּחָזְקָה· וְהַרְבּוּ־לוֹ תַּחֲנוּנִים·
כִּי־הוּא אֱלֹהֵי הָאֱלֹהִים· וַאֲדֹנֵי הָאֲדֹנִים· אֲשֶׁר לֹא־יִשָּׂא פָנִים·
וְלֹא יִקַּח שֹׁחַד· הִנֵּה מַה־טּוֹב וּמַה־נָּעִים שֶׁבֶת אַחִים גַּם־יָחַד:

בְּמִבְצַר עִיר הַקֹּדֶשׁ· עֶבֶר בַּסָּךְ אֵיךְ אוּכַל· בִּהְיוֹתָם
מִזְבָּחוֹתַי· תּוֹךְ מוֹסַד הַהֵיכָל· אֲשֶׁר יִסַּד בֶּן־אוּרִי·
וּבֶן־אַדְמוֹן אִישׁ מִיכַל· לְכַפֵּר עַל־עֲוֹן יַעֲקֹב· לְצָר נִתָּן כְּצֹאן

מקורות

מרגועי. ע״פ ירמ׳ ו, טז. **תעוגי.** ע״פ יפע׳ נח, יג. **ונפשי.** ע״פ שמ׳ כג, יב. **בשרי רז ממשמן.** ע״פ תה׳ קט, כד. **ועמה בפני כחשי.** לוי׳ טז, ח. **וכחל מצום ברכי.** ע״פ תה׳ קט, כד. **ורוחי צקון ולחשי.** ע״פ יפע׳ כו, ט. **לקון לחזי.** ע״פ יפע׳ כו, טז. **מזער דמי וחלבי.** ע״פ בבלי ברכות, דף יז ע״ב. **קח קדושי.** ע״פ יהו׳ כד, יט. **אם עוני וכו׳ עברו ראשי.** ע״פ תה׳ לח, ה; עזר׳ ט, ו. **בסודם וכו׳ אל תבא.** ע״פ בר׳ מט, ו. **כמקרא לשבת עונג.** ע״פ יפע׳ נח, יג; בבלי שבת, דף קיח ע״ב; ויק״ר (ווילנא), פר׳ כהר, פר׳ לד, סי׳ טז; מדת״נ (בובר), פר׳ תולדות, סי׳ יג. **בשפלות.** ע״פ יפע׳ מז, טו; קה׳ י, יח. **נפשים נעניים.** ע״פ יפע׳ נח, י. **שובו היום בנים.** ע״פ ירמ׳ ג, יד. **בני נטעי נעמנים.** ע״פ יפע׳ ח, י. **נעמנים** - לשון גועם. ס׳ הערוגים לרד״ק, שורש נעם. **להלבין את חטאיכם** מס יהיו כשנים. ע״פ יפע׳ ג, יח. **וקראו לאל בחזקה.** ע״פ יונ׳ ג, ח. **והרבו לו תחנונים.** ע״פ חיו׳ מ, כז. **הוא מלהי המלהים אשר לא ישא.** דב׳ י, יז. **כמגלר עיר הקודש.** ע״פ ירמ׳ לד, ז. **עיר הקודש.** ע״פ יפע׳ מח, ג; נחמ׳ יא, א. **עבור בסך איך מוכל.** ע״פ תה׳ מב, ה ורש״י; מד׳ חיכ׳ (ווילנא), פר׳ ג, סי׳ נב. **בהיותם מזבחותי.** ע״פ חיכ׳ ב, ז. **מוסד ההיכל.** ע״פ יפע׳ כח, טז; דב״ר (ווילנא), פר׳ ג, סי׳ יג. **אשר יסד בן אורי.** ע״פ שמ׳ לא, כב. **תדמון.** ע״פ ש״ב טז, יב; יח, מג. **לכפר עון יעקב.** ע״פ יפע׳ כז, ט. **לצר נתן כלאן מאכל.** ע״פ תה׳ מד, יב.

ח״נ והערות

ושר תענוגי. במח׳ גולדשמידט: ׳שׂוד תענוגי׳, ונ״א בכ״י: ׳עֶסֶר תענוגי׳. **מזער דמי.** במח׳ רמ״ו נרשם בטעות: ׳מִזְעַד דמי׳, וכבר תוקן ל׳מזער׳ ברס״ד. **אם עֲוֹנַי.** במח׳ בולוניא: ׳אם עֲוֹנוֹתַי׳. **בְּמִקְרָא שבת.** במח׳ רמ״ו ורס״ד: ׳בְּמִקְדָּשׁ שבת׳. **שַׁבַּת עֻנָּג.** ס״ה במח׳ רמ״ו ובולוניא. אבל בכ״י, שד״ל וגולדשמידט: ׳שַׁבָּת עֹנֶג׳ בקמ״ץ. **נפשים נַעֲנִים.** כן מנוקד במח׳ בולוניא שד״ל וגולדשמידט. אבל ברמ״ו וכ״י: ׳נפשים נְעֲנִים׳. **שובו היום.** במח׳ רמ״ו: ׳שובבו היום׳. **נטעי נַעֲמָנִים.** כ״ה במח׳ רמ״ו, בולוניא, קד״א ושד״ל. אבל בכ״י: ׳נטעי נֶאֱמָנִים׳. **בְּמִבְצַר עיר הקדש, עֶבֶר בַּסָּךְ איך.** במח׳ גולדשמידט: ׳בְּזָכְרִי עיר הקדש, עֲצוֹר בְּבֶכִי איך׳. **בְּהְיוֹתָם.** במח׳ גולדשמידט: ׳בִּהְיוֹת שָׁם׳. **תוך מוסד.** בכ״י: ׳תוך מוסר׳. **יִסַּד בן אורי.** במח׳ רמ״ו: ׳יִיסֵּד בן אורי׳. בבולוניא, שד״ל וכ״י: ׳יִסֵּד בן אורי׳. **נִתָּן כצאן.** בקמ״ץ, לשון הווה.

מַאֲכָל· וּבָא שׁוֹטְנִי אֲשֶׁר הֶעֱרִים· לְשׁוֹמְכֶם חָרְבָּה וְנָכָל· מִשָּׁם לָמָּה אֶשְׁכַּל· גַּם־שְׁנֵיכֶם יוֹם אֶחָד·

הִנֵּה מַה־טּוֹב וּמַה־נָּעִים שֶׁבֶת אַחִים גַּם־יָחַד:

שְׁעֵה חִין עֶרְכִּי הַיּוֹם· וְהַט אָזְנְךָ לְשַׁוְּעָתִי· שִׁמְעָה אֶת־תְּפִלָּתִי· וְאַל־תֶּחֱרַשׁ לְדִמְעָתִי· וְשׁוּר מְפָרוֹמִים רֵישִׁי· וְכָל־עֲמַל יְגִיעָתִי· וְשׁוּב וּבְנֵה מָעוֹן בֵּיתֶךָ· מָקוֹם מִשְׁכַּן יְרִיעָתִי· וְאָשִׁיר אָז לִשְׁמֶךָ· וְאָרִים קוֹל תְּרוּעָתִי· הִנֵּה אֵל יִשְׁוּעָתִי אֶבְטַח וְלֹא אֶפְחָד·

הִנֵּה מַה־טּוֹב וּמַה־נָּעִים שֶׁבֶת אַחִים גַּם־יָחַד:

אֵל מֶלֶךְ יוֹשֵׁב עַל־כִּסֵּא רַחֲמִים· מִתְנַהֵג בַּחֲסִידוּת· מוֹחֵל עֲוֹנוֹת עַמּוֹ· מַעֲבִיר רִאשׁוֹן רִאשׁוֹן· מַרְבֶּה מְחִילָה לַחַטָּאִים וּסְלִיחָה לַפּוֹשְׁעִים· עוֹשֶׂה צְדָקוֹת עִם (כָּל־)בָּשָׂר וְרוּחַ וְלֹא כְרָעָתָם תִּגְמֹל (נ״ח: לָהֶם גּוֹמֵל)· אֵל הוֹרִיתָנוּ לוֹמַר (מִדּוֹת) שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה וּזְכֹר לָנוּ (הַיּוֹם) בְּרִית שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה (כְּמוֹ) שֶׁהוֹדַעְתָּ לְעָנָו מִקֶּדֶם וְכֵן כָּתוּב (בְּתוֹרָתְךָ)· וַיֵּרֶד יְהוָה בֶּעָנָן וַיִּתְיַצֵּב עִמּוֹ שָׁם וַיִּקְרָא בְשֵׁם· יְהוָה: וְשָׁם נֶאֱמַר· וַיַּעֲבֹר יְהוָה עַל־פָּנָיו וַיִּקְרָא· יְהוָה יְהוָה אֵל רַחוּם וְחַנּוּן אֶרֶךְ אַפַּיִם וְרַב־חֶסֶד וֶאֱמֶת: נֹצֵר חֶסֶד לָאֲלָפִים נֹשֵׂא עָוֹן וָפֶשַׁע וְחַטָּאָה וְנַקֵּה· וְסַלַחְתָּ לַעֲוֹנֵנוּ וּלְחַטָּאתֵנוּ וּנְחַלְתָּנוּ: סְלַח־לָנוּ אָבִינוּ כִּי חָטָאנוּ· מְחַל לָנוּ מַלְכֵּנוּ כִּי פָשַׁעְנוּ: כִּי־אַתָּה אֲדֹנָי טוֹב וְסַלָּח

ח״נ והערות

חרבה וְנָכָל. מבנין הקל. במח׳ גולדשמידט: ׳חרבה וְנִכַּל׳, בנין פיעל. **והט אָזְנְךָ.** במח׳ רמ״ו: ׳והט אָזְנֶךָ׳. **וְשׁוּב וּבְנֵה.** במח׳ גולדשמידט: ׳וְשׁוּבָה וּבְנֵנִי׳.

מקורות

שוטני. ע״פ מ״ח יח, יד; תה׳ עח, יג. **מאר הערים.** ע״פ תה׳ פג, ד. **לשומכם חרבה וכלי.** מ״ב כה, מפסוק ח ומלמ״ל. **חרבה.** ויק׳ כו, לג; יעט׳ סד, י. **וכלי.** ע״פ במ׳ כה יח; מלמ״ל ח, יד. **למה אשכל.** בר׳ כז, מה. **שמה.** ע״פ בר׳ ד, ה. **חין ערכי.** ע״פ תיו׳ מת, ד. **והט אזנך.** ע״פ מ״ב יט, טז; תה׳ יח, ו; דני׳ ט, יח. **אזנך לשועתי.** ע״פ תיכ׳ ג, נו. **שמעה את וכו׳ לתפלתי.** ע״פ תה׳ לט, יג. **ושור ממרומים.** ע״פ תה׳ קג, כ. **ריבי.** ע״פ מצ׳ לג, ז. **עמל יגיעתי.** ע״פ קה׳ י, טו. **ושוב ובנה משון ביתך.** ע״פ זכ׳ ח, טז. **משון ביתך.** תה׳ כו, ח. **מקום משכן יריעתי.** ע״פ תה׳ כו, ח. **משכן יריעתי.** ע״פ יעט׳ נד, ג. **ואשיר אז לשמך.** ע״פ תה׳ סט, לא. **ואריס קול תרועתי.** ע״פ יחז׳ כח, כז; עזר׳ ג, יא. **הנה אל ישועתי.** יעט׳ יב, ג.

וְרַב־חֶסֶד לְכָל־קֹרְאֶיךָ: כִּי־עִמְּךָ הַסְּלִיחָה לְמַעַן תִּוָּרֵא: לְמַעַן־
שִׁמְךָ יְהוָה וְסָלַחְתָּ לַעֲוֹנֵנוּ כִּי רַב הוּא:

סַלֵּיחָה

תְּשִׁיעִית כְּמִנְהַג יְרוּשָׁלַיִם כַּאֲשֶׁר יוה״כ חָל בְּשַׁבָּת, בִּימֵי הַחוֹל לֹא אוֹמְרִים אוֹתָהּ. סַלֵּיחָה שְׁלִישׁ עֲשָׂרָה כְּמִנְהַג ק״ק רוֹמָה, כַּאֲשֶׁר יוה״כ חָל בְּשַׁבָּת, לֹא אוֹמְרָהּ בְּמָקוֹם הַקּוֹדֶמֶת.

יוֹם שַׁבָּת וְכִפּוּרִים. אִישׁ בְּאָחִיו דָּבֵקוּ. שְׁמַע אֶל־
שַׁוְעַת עַמֶּךָ. עַל־סְלִיחָה יִצְעָקוּ.
וְתָרֹנָּה לְשׁוֹנוֹתָם. וְלִבּוֹתָם יִשְׂחָקוּ. חֶסֶד־וֶאֱמֶת נִפְגָּשׁוּ צֶדֶק וְשָׁלוֹם נָשָׁקוּ:

צֹאן מַרְעִיתֶךָ אֲנַחְנוּ. וְאִם כַּצֹּאן תָּעִינוּ. וּבָאנוּ בִּפְרִי אָוֶן. וִיבוּל
שָׁוְא רָעֵינוּ. יְקוּמוּן יוֹם הָעָשׂוֹר. וְנֶפֶשׁ אֲשֶׁר שָׁעֵינוּ. וַחֲסְדֵי
אָבוֹת יְעוֹרְרוּן. וַחֲסָדְךָ יַשְׁבִּיעֵנוּ. רִאשׁוֹנוֹת יַשְׁמִיעֲנוּ יִתְּנוּ
עֲדֵיהֶם וְיִצְדָּקוּ. חֶסֶד־וֶאֱמֶת נִפְגָּשׁוּ צֶדֶק וְשָׁלוֹם נָשָׁקוּ:

חִין עֶרֶךְ עַמֶּךָ. וְתַחֲנוּנָיו יֶעֱרָבוּן. וְהַבֵּט כִּי בְיוֹם עָנְגֵנוּ. בְּעַנּוּי
נֶפֶשׁ יְשׁוּבוּן. וְחֵלֶף קָרְבָּן מְכַפֵּר. רוּחָם נִשְׁבָּרָה יַקְרִיבוּן.

מקורות

חִין כְּמַחוֹי דְּבָקוּ. ע״פ תהי׳ מא, ט. **שְׁמַע אֶל שַׁוְעַת עַמֶּךָ.** ע״פ תה׳ קמה, יט; בבלי ברכות, דף כט ע״ב. **עַל סְלִיחָה יִצְעָקוּ.** ע״פ ב״ל יג, י; דני׳ ט, ג - יח־יט; בבלי תענית, דף טו ע״ב [פ״ב, מ״ד]. **וְתָרֹנָּה לְשׁוֹנוֹתָם.** ע״פ תה׳ נא, טז. **וְלִבּוֹתָם יִשְׂחָקוּ.** ע״פ בר׳ יח, יח. **חֶסֶד וֶאֱמֶת נִפְגָּשׁוּ.** תה׳ פה, יא. **צֹאן מַרְעִיתֶךָ אֲנַחְנוּ.** ע״פ תה׳ עט, יג. **וְאִם כַּצֹּאן תָּעִינוּ.** ע״פ יבע׳ נג, ו. **בִּפְרִי אָוֶן.** ע״פ יבע׳ נט, ז; מש׳ ו, יח. **וִיבוּל.** ע״פ זכ׳ ח, יב. **שָׁוְא.** ע״פ יחז׳ יג, ו; תה׳ פט, מח. **שׁוֹת רָעֵינוּ.** ע״פ מש׳ טו, יד. **יְקוּמוּן.** ע״פ יוא׳ ג, ו. **יוֹם הָעָשׂוֹר.** ע״פ ויק׳ כג, כז. **וְנֶפֶשׁ.** ע״פ שמ׳ כג, יב. **אֲשֶׁר שָׁעֵינוּ.** ע״פ יבע׳ נח, ג; ס׳ הסרסים לרד״ק, שורש שעה. **וַחֲסְדֵי אָבוֹת.** ע״פ ויק׳ כו, מב; ירמ׳ ג, ב. **יְעוֹרְרוּן.** ע״פ יבע׳ נח, ט; תה׳ פ, ג. **וַחֲסָדְךָ יַשְׁבִּיעֵנוּ.** ע״פ תה׳ ק, יד. **רִאשׁוֹנוֹת יַשְׁמִיעֵנוּ.** ע״פ דני׳ ט, יח. **יִתְּנוּ עֲרֵבוֹן.** ע״פ תה׳ קד, לד. **חִין עֶרֶךְ.** ע״פ תהי׳ מא, ד. **עַמֶּךָ.** ע״פ מ״ב ח, נח. **וְתַחֲנוּנָיו.** ע״פ דני׳ ט, יח. **יֶעֱרָבוּן.** ע״פ תה׳ קד, לד. **וְהַבֵּט.** ע״פ יבע׳ סד, ח; תה׳ עד, כ. **כִּי בְיוֹם עָנְגֵנוּ.** ע״פ יבע׳ נח, יג. **בְּעַנּוּי נֶפֶשׁ.** ע״פ ויק׳ טז, לא; כג, כז. **יְשׁוּבוּן.** ע״פ דב׳ ל, י. **קָרְבָּן מְכַפֵּר.** ע״פ ויק׳ ט, ז. **רוּחָם נִשְׁבָּרָה יַקְרִיבוּן.** ע״פ תה׳ נא, יט.

ח״נ והערות

יום שבת וכפורים. סליחה ליוה״כ ושבת, נמצאת גם במנהג צרפת ורומניא (ד״ו דף שעז ע״ב– שעח ע״א) בשינויים. שם המחבר ״יצחק״, חתום בראשי הבתים. לפי צונץ (ל. ג. 412) מחברו הוא יצחק בן גיאת. **באחיו דָּבֵקוּ.** במח׳ רומניא וכ״י: ׳באחיו דָּבְקוּ׳, ושני הניקודים נכונים. **וְלִבּוֹתָם יִשְׂחָקוּ.** במח׳ רומניא וכ״י: ׳בְּלִבּוֹתָם ישחקו׳. **וחסדך יַשְׁבִּיעֵנוּ.** כ״ה במח׳ שד״ל, קד״א וכ״י. במח׳ רמ״ו: ׳וחסדך יַשְׁבִּיעֲנוּ׳, ובבולניא נראה: ׳וחסדך יַשְׁבִּיעֲנוּ׳. **וְתַחֲנוּנָיו יֶעֱרָבוּן.** כ״ה במח׳ בולוניא, רומניא, קד״א ושד״ל. ברמ״ו וכ״י: ׳תַּחֲנוּנָיו יערבון׳.

כְּמוֹ חוֹקְקֵי עֵט בַּרְזֶל· לָעַד בַּצּוּר יֵחָצְבוּן· הַיּוֹם בְּטוֹב יִכָּתֵבוּן·
וּבַסֵּפֶר יֵחָקוּ· חֶסֶד־וֶאֱמֶת נִפְגָּשׁוּ צֶדֶק וְשָׁלוֹם נָשָׁקוּ׃

קָמִים לִפְנֵי אֲרוֹנוֹת· וְעָזְבוּ מַרְבִּין מְעוֹנוֹת· מִקְרֹא נִחֲרוּ גְרוֹנוֹת·
שְׁבוּרֵי לֵב מִיגוֹנוֹת· מָחֹל לָהֶם שִׁגְיוֹנוֹת· וְהַשְׁלֵךְ בְּצוּל יָם
זְדוֹנוֹת· וְחֶטְאָם אֵין לְהַמְנוֹת· בְּסֵפֶר הַזִּכְרוֹנוֹת· וְיִמְחוּ אַף עֲוֹנֹת
אֲבוֹתָם אִתָּם יִמָּקוּ· חֶסֶד־וֶאֱמֶת נִפְגָּשׁוּ צֶדֶק וְשָׁלוֹם נָשָׁקוּ׃

אֵל מֶלֶךְ יוֹשֵׁב עַל־כִּסֵּא רַחֲמִים· מִתְנַהֵג בַּחֲסִידוּת· מוֹחֵל
עֲוֹנוֹת עַמּוֹ· מַעֲבִיר רִאשׁוֹן רִאשׁוֹן· מַרְבֶּה מְחִילָה
לַחַטָּאִים וּסְלִיחָה לַפּוֹשְׁעִים· עוֹשֶׂה צְדָקוֹת עִם (כָּל־)בָּשָׂר
וְרוּחַ וְלֹא כָרָעָתָם תִּגְמֹל (נ״ח: לָהֶם גּוֹמֵל)· אֵל הוֹרִיתָנוּ לוֹמַר
(מִדּוֹת) שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה וּזְכֹר לָנוּ (הַיּוֹם) בְּרִית שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה
(כְּמוֹ) שֶׁהוֹדַעְתָּ לְעָנָו מִקֶּדֶם וְכֵן כָּתוּב (בְּתוֹרָתֶךָ)· וַיֵּרֶד יְהוָה
בֶּעָנָן וַיִּתְיַצֵּב עִמּוֹ שָׁם וַיִּקְרָא בְּשֵׁם· יְהוָה: וְשָׁם נֶאֱמַר· וַיַּעֲבֹר
יְהוָה עַל־פָּנָיו וַיִּקְרָא· יְהוָה יְהוָה אֵל רַחוּם וְחַנּוּן אֶרֶךְ אַפַּיִם
וְרַב־חֶסֶד וֶאֱמֶת: נֹצֵר חֶסֶד לָאֲלָפִים נֹשֵׂא עָוֹן וָפֶשַׁע וְחַטָּאָה
וְנַקֵּה· וְסַלַּחְתָּ לַעֲוֹנֵנוּ וּלְחַטָּאתֵנוּ וּנְחַלְתָּנוּ: סְלַח־לָנוּ אָבִינוּ כִּי
חָטָאנוּ· מְחֹל לָנוּ מַלְכֵּנוּ כִּי פָשַׁעְנוּ: כִּי־אַתָּה אֲדֹנָי טוֹב וְסַלָּח

ח״נ והערות

חוֹקְקֵי עֵט. כן מנוקד במחז׳ שד״ל. אבל ברמ״ו ובולוניא: ׳חֹוקְקֵי עֵט׳, בחיריק. בכ״י: ׳חְקְקֵי עֵט׳. **הַיּוֹם.** כ״ה במחז׳ בולוניא ושד״ל. ברמ״ו וקד״א: ׳הַטּוֹב׳, ע״ש. בכ״י: ׳חַיִּים׳. ברומניא: ׳וְחַיִּים יכתבון׳. **וְעָזְבוּ מַרְבִּין.** כן מנוקד במחז׳ רמ״ו, בולוניא ושד״ל. בכ״י: ׳וְעזבו מְרַבִּין׳, ע״פ יחז׳ כה, ה. **מַרְבִּין מְעוֹנוֹת.** במחז׳ רומניא: ׳מרבין בַּיִת מְלוֹנוֹת׳.

מקורות

חוקקי עט ברזל. ע״פ ירמ׳ יז, א; איוב יט, כד. **לעד בצור יחצבון.** איוב יט, כד. **היום בטוב יכתבון.** ע״פ מלא׳ ג, טז. **יכתבון וכספר יוחקו.** ע״פ איוב יט, כג. **קמים.** ע״פ בר׳ כג, ג; ש״ב כד, יז. **לפני מרומות.** ע״פ מ״ז ג, טו. **ועזבו מרבין מעונות.** ע״פ ירמ׳ לג, יג. **מרבין.** ע״פ נח׳ ב, טו. **מעונות.** ע״פ תה׳ כו, ח. **מקרוא נחרו גרונות.** ע״פ תה׳ סט, ד. **שבורי לב.** ע״פ תה׳ קמז, ג. **מיגונות.** ע״פ תה׳ יג, ג. **מחול להם.** ע״פ מדמ״נ (בובר), פר׳ ופתחתן, סי׳ ו. **שגיונות.** תהל׳ יט, יג. **והשלך בצול יס זדונות.** ע״פ מיכ׳ ז, יט. **זדונות.** ע״פ דב׳ ח, יג. **וחטאם אין להמנות.** ע״פ יבע׳ סד, ח; תה׳ כה, ז. **אין להמנות.** ע״פ תה׳ קמ, ו. **בספר הזכרונות.** ע״פ מלא׳ ג, טז; תה׳ נו, ט. **וימחו אף עוונות.** ע״פ תה׳ נא, יא. **אף עונת אבותם.** ע״פ ויק׳ כו, טו.

וְרַב־חֶסֶד לְכָל־קֹרְאֶיךָ: כִּי־עִמְּךָ הַסְּלִיחָה לְמַעַן תִּוָּרֵא: לְמַעַן־
שִׁמְךָ יְהוָה וְסָלַחְתָּ לַעֲוֹנֵנוּ כִּי רַב הוּא:

סַלִּיחָה

תשיעית כמנהג ירושלים כאשר יוה״כ חל בימי חול. בשבת אין אומרים.

יִשְׂרָאֵל עַם קָדוֹשׁ. יָגֵל וְיִשְׂמַח לִבּוֹ. אֲשֶׁר־לוֹ אֱלֹהִים
קְרֹבִים. וְשָׁם שְׁמוֹ בְּקִרְבּוֹ. קוֹרֵא
אֵלָיו וַיַּעֲנֵהוּ. וְיִגְעַר בְּשָׂטָן אוֹרְבוֹ. יְהוָה אֱלֹהָיו עִמּוֹ וּתְרוּעַת מֶלֶךְ בּוֹ:

אֱלֹהִים דַּר בְּקִדְשׁוֹ. מְקֻדָּם לֶאֱמוּנַי. בְּיוֹם זֶה אַתֶּם עוֹבְרִים. כִּבְנֵי
מְרוֹן לְפָנַי. גְּאֻלָּה אֶתֵּן לָכֶם. בְּקוֹל שׁוֹפָר בְּיוֹם דִּינַי. וְרִאוּ
כִּי־טוֹב יְהוָה אַשְׁרֵי הַגֶּבֶר יֶחֱסֶה־בּוֹ. יְהוָה אֱלֹהָיו עִמּוֹ וּתְרוּעַת מֶלֶךְ בּוֹ:

דְּעוּ וּרְאוּ כִּי כָל־אִישׁ. אֲשֶׁר בִּדְרָכָיו יַחְפֹּץ. הוֹלֵךְ לִמְצֹא עֲוֹנוֹ.
וְאַחַר עֵינוֹ יָפוֹץ. זְמַן חָשְׁבּוֹן יַגִּיעוֹ. וּלְבֵית בּוֹרוֹ יִקְפֹּץ. עֻצַּב
נִבְזֶה נָפוֹץ. כִּכְלִי אֵין־חֵפֶץ בּוֹ. יְהוָה אֱלֹהָיו עִמּוֹ וּתְרוּעַת מֶלֶךְ בּוֹ:

ירושלים ו בחול

מקורות

ישראל עם קדוש. ע״פ דב׳ ז, ו. **יגל וישמח.** ע״פ תה׳ יד, ז. **מאר לו מלהיס קרוביס.** דב׳ ד, ז. **ושם שמו בקרבו.** ע״פ מדה״ס (בובר), מז׳ ד, ס׳ ג (ד, ב); ירושלמי ברכות פ״ט, ה״ג. **קורא אליו ויעננו.** ע״פ תיו׳ יג, ד. **ויגער בשטן.** ע״פ זכ׳ ג, ב. **ה׳ אלהיו עמו.** במ׳ כג, כא. **אלהים דר בקדשו.** ע״פ תה׳ סח, ו. **מקדם לאמוני.** ע״פ ויק״ר (ווילנא), פר׳ כט, סי׳ ח. **כבני מרון לפני.** מכו׳ ר״ה פ״ח, מ״ב; ירושלמי פ״ח, ה״ג; מדה״ג (וורשא), פר׳ המזיגו, סי׳ ד; דב״ר (ליברמן), פר׳ המזיגו, ד״ה הלזה תמיס. **גאולה אתן לכם.** ע״פ ויק׳ כה, כד. **גאולה אתן וכו׳ ביום דיני.** ע״פ ויק״ר (ווילנא), פר׳ כט, סי׳ י; ילקו״ש תורה, רמז תרמה, ד״ה ופחדם השביעי. **ורמו כי טוב ה׳.** תה׳ לד, ט. **דעו ורמו.** ע״פ ש״ב יג, ח. **כי כל איש וכו׳.** דב׳ ד, ג. **כדרכיו יחפוץ.** ע״פ תה׳ לז, כג; תיו׳ כא, יז. **הולך למצוא עונו.** ע״פ תה׳ לו, ג. **ואחר עינו.** ע״פ בבלי סוטה, דף ט ע״ב [פ״ח, מ״ח]. **יפוץ.** ע״פ בר׳ יא, ד. **זמן חשבון.** ע״פ תה׳ לט, ה; קה׳ ה, ח. **זמן חשבון יגיעו.** ע״פ קה׳ ג, ב. **ולבית בורו.** ע״פ ישע׳ יד, טו; יחז׳ לב, כג. **יקפוץ.** ע״פ קה׳ ט, יג. **עצב נבזה נפוץ.** ע״פ ירמ׳ כב, כח. **ככלי אין חפץ בו.** ע״פ ירמ׳ מח, לח.

ח״נ והערות

ישראל עם קדוש. מיוסד ע״ס א״ב. סליחה זו נמצאת גם במח׳ ארם צובה (כרך ב, דף תמה ע״ב, סליחות לר״ה), תכלאל עץ חיים (סי׳ ט, עמ׳ רצה). ואולי היה שם מחברה ישראל, כי מתחילה ומסתיימת במילה זו. **עם קדוש.** במח׳ אר״צ: ׳עם קודֶשׁ׳. **וְשָׁם שְׁמוֹ.** במח׳ בולוניא נוסף: ׳ושם את שמו׳. באר״צ ותימן: ׳וְגַם שכנו בקרבו׳, באר״צ מנוקד: שְׁכְנוֹ, ובתימן: שָׁכְנוֹ. **בשטן אורבו.** באר״צ: ׳בשטן בָּאֲרְבוֹ׳, ובתימן: ׳בשטן בְּאַרְצוֹ׳. **אלהים דר בקדשו... יחסה בו.** בית זה נשמט במח׳ רמ״ו ובולוניא, וכנראה שנשמט בכוונה, כי סליחה זו נועדה לר״ה, כמו שמופיעה באר״צ, ובית זה שייך יותר לר״ה ולא ליוה״כ. וכאן נדפס לפי מח׳ ד״ו שנ״ו ומח׳ שד״ל. **דָּר בקדשו.** במח׳ אר״צ ותימן: ׳דְּבָר בקדשו׳. **ביום זה אתם.** במח׳ אר״צ ותימן: ׳ביום שֶׁאַתֶּם׳. **גאלה אֶתֵּן.** במח׳ אר״צ ותימן: ׳גאלה תִּהְיֶה׳. **בדרכיו יַחְפֹּץ.** בתימן: ׳בדרכיו יָחְפָּץ׳. **זמן חֶשְׁבּוֹן.** באר״צ ותימן: ׳זמן וְחֶשְׁבּוֹן׳. **חשבון יַגִּיעוּ.** בתימן: ׳חשבון יַגִּיעוּ׳. **נבזה נָפוֹץ.** כן מנוקד במח׳ בולוניא, שד״ל ואר״צ. אך ברמ״ו ותימן: ׳נבזה נָפוּץ׳, וכן נראה מקד״א.

חוֹטֵא וְלֹא שָׁב בְּלִבּוֹ· מְשָׁלוֹ לְמָה הוּא דוֹמֶה· טוֹבֵל וְאוֹחֵז בְּיָדוֹ·
הַשֶּׁרֶץ וְהַטֻּמְאָה· יִיגַע וְלֹא־יוֹעִיל־לוֹ· וְאִם טָבַל בְּכָל־מֵימֵי עוֹלָם·
כְּלֹא שָׁב כָּל־יְמֵי· אֲשֶׁר הַנָּגַע בּוֹ· יְהוָה אֱלֹהָיו עִמּוֹ וּתְרוּעַת מֶלֶךְ בּוֹ:

כּוֹנֵן עַמִּי לִבֶּךָ· וְנַעֲזְבָה כָל־לָצוֹן· לָכָה אִיעָצְךָ שׁוּבָה· בְּכָל־לִבְּךָ
בְּעֶלְצוֹן· מוֹדֶה וְעוֹזֵב יְרֻחָם· אִם־פְּנִימִי כְּחִיצוֹן· תָּמִים יִהְיוּ
לְרָצוֹן· כָּל־מוּם לֹא יֵהָיֶה־בּוֹ· יְהוָה אֱלֹהָיו עִמּוֹ וּתְרוּעַת מֶלֶךְ בּוֹ:

גְּדֻבוֹת פִּי בוֹרְאֶךָ· הֵם יִהְיוּ לְךָ לְמִקְמַע· סַלְסֵל אֶת־תּוֹרָתוֹ·
וְאֶת־מֵימֶיהָ תִּגְמַע· עֲזֹב לְבַב הַשּׁוֹבָב· וּבִבְכִי עֵינֶיךָ תִּדְמַע·
הִשָּׁמֶר מִפָּנָיו וּשְׁמַע· בְּקֹלוֹ אַל־תַּמֵּר בּוֹ·

יְהוָה אֱלֹהָיו עִמּוֹ וּתְרוּעַת מֶלֶךְ בּוֹ:

פְּנֵי לֵב רַע לֹא תִשָּׂא· בְּעֵת יִשְׂחַק וִירַנֵּן· צָפוֹנִי הַרְחֵק מִמֶּךָּ·
לְפַתּוֹתְךָ כִּי יְשַׁנֵּן· קְצֵה־בוֹ וְעָזְבֵהוּ· וּבְקִרְבְּךָ אַל־יְקַנֵּן·

ח"ג והערות

ולא שב בְּלִבּוֹ. במח׳ אר״צ: ׳ולא שב בְּכָל־לִבּוֹ׳, ובתימן: ׳ולא שב בְּכָל־לְבָבוֹ׳. **מָשָׁלוֹ לְמה.** כ״ה במח׳ בולוניא, שד״ל וארי״צ. ברמ״ו: ׳מָשָׁלוּ למה׳, ברס״ד ותימן: ׳מָשָׁלוּ למה׳. **טוֹבֵל ואוחז.** כ״ה במח׳ רמ״ו, בולוניא, ארי״צ ותימן. בשד״ל: ׳לְטוֹבֵל ואוחז׳, בתוספת למ״ד. **השרץ וְהַטֻּמְאָה.** במח׳ ארי״צ ותימן: ׳השרץ הַטֻּמְאָה׳. **יִיגַע ולא יועיל.** במח׳ רמ״ו: ׳יָגַע ולא יועיל׳. **וְאִם טָבַל.** במח׳ ארי״צ: ׳כְּלֹא אָב׳, ובתימן: ׳שָׁוְא הוּא׳. **בְּעֶלְצוֹן.** במח׳ ארי״צ: ׳וּבְעָלְצוֹן׳, ובתימן: ׳בַּעֲלָצוֹן׳. **יִהְיוּ לרצון.** בתימן: ׳יִהְיֶה לרצון׳, כלשון הפסוק, וכן נראה מקד״א. באר״צ: ׳תִּהְיֶה לרצון׳. **יִהְיוּ לְךָ לְמִקְמַע.** כ״ה בנוסחאות בני רומי. במח׳ אר״צ: ׳יִהְיוּ לְךָ כְּמוֹ קְמַע׳. **לֵב הַשּׁוֹבֵב.** במח׳ ארי״צ: ׳לְבָבְךָ הַשּׁוֹבֵב׳, ובתימן: ׳לְבָבְךָ הַשּׁוֹכֵב׳, וכן פירש שם בעץ חיים למהרי״ץ. **עֵינֶיךָ תִּדְמַע.** במח׳ רמ״ו: ׳עֵינֶיךָ תִּדְמַע׳, באר״צ: ׳עֵינְךָ תִּדְמַע׳ לשון יחיד, והוא הנכון להתאים ל׳תִּדְמַע׳ שהוא ג״כ לשון יחיד. **צפוני הַרְחֵק.** במח׳ בולוניא: ׳צפוני הַרְחֵק׳. **לְפַתּוֹתְךָ כי ישנן.** במח׳ רמ״ו: ׳לְפַתּוֹתְךָ כי ישנן׳. **קְצֵה בו.** כן מנוקד במח׳ בולוניא ושד״ל. ברמ״ו נראה: ׳קוּצָה בו׳, וכ״ה באר״צ ותימן, ובגליון רמ״ו, תוקן בכ״י: ׳קַצֵּה בו׳.

מקורות

חוטא ולא שב וכו׳. ע״פ תוספתא תענית פ״ח, ה״ח; בבלי תענית, דף טז ע״ב; ילקו״ש מכלי, סוף רמז תתקסח. **ייגע ולא יועיל.** ע״פ בבלי ר״ה, דף יח ע״ב; מכ׳ יח, ד. **ואם טבל בכל מימי עולם.** ע״פ בבלי תענית, דף טז ע״ב; ילקו״ש מכלי, סוף רמז תתקסח. **כל ימי מאר הנגע בו.** ויק׳ יג, מו. **כונן עמי לבך.** ע״פ תה׳ י, יח. **ונעזבה כל לצון.** ע״פ יבע׳ כח, כב. **לכה איעצך שובה בלבך מיעלך.** במ׳ כד, יד. **שובה.** ירמ׳ ג, יב; הוש׳ יד, ב. **בכל לבבך ובכל נפשך מאודך.** ע״פ מ״ב כג, כה. **בעלצון.** ע״פ תה׳ ט, ג. **ומודה ועוזב ירוחם.** ע״פ משׁ׳ כח, יג. **אם פנימי כחיצון.** היפך תה׳ עח, לו-לז. **תמים יהיו לרצון וכו׳.** ע״פ ויק׳ כב, כא. **נדבות פי.** תה׳ קיט, קח. **למקמע** - לכאן קמיע, קד״ם. **סלסל את תורתו.** ע״פ משׁ׳ ד, ח. **ואת מימיה תגמע.** ע״פ דר׳ כד, ח ורש״י. **עזוב לבב השובב.** ע״פ יבע׳ נה, ז; משׁ׳ כח, יג. **לבב השובב.** ע״פ ירמ׳ ל, כא. **ובבכי עיניך תדמע.** ע״פ ירמ׳ ל, טו; תה׳ ו, ז. **השמר מפניו ושמע.** שמ׳ כג, כא. **פני לב רע.** ע״פ ויק׳ יט, טו. **לב רע.** ע״פ בבלי סוכה, דף נב ע״ב; ילקו״ש [פ״ט, מ״כ]. **נעת יחמץ וירקן.** ע״פ תה׳ קכו, ג. **לפוני הרחק ממך.** ע״פ יומ׳ ג, כ; בבלי סוכה, דף נב ע״ב. **לפתותך.** ע״פ שמ׳ כג, טו; בבלי ב״ב, דף טז ע״ב, ירוד ומתעה׳; סוכה, דף נב ע״ב. **כי ישנן.** ע״פ בבלי יומא, דף פו ע״ב, ׳עבר מדם עבירה ונגרר׳. **קלה בו.** היפך מהיתם אל מוסר, משׁ׳ ג, יא. **ועזבהו.** ע״פ יבע׳ נה, ז. **ובקרבך אל יקנן.** ע״פ בבלי שבת, דף קה ע״ב, ע״פ תה׳ פא, י. **יקנן.** ע״פ ירמ׳ מת, כח.

וְאַל־תִּשְׁמַע כִּי־יְחַנֵּן קוֹלוֹ אַל־תַּאֲמֶן־בּוֹ׃

יְהוָה אֱלֹהָיו עִמּוֹ וּתְרוּעַת מֶלֶךְ בּוֹ׃

רְאֵה כִּי מֵאָז בָּחַר בְּךָ הָאֱלֹהִים לְעֵדָה׃ שׁוֹמֵר לְךָ כָּל־טוּבוֹ׃
וְכָל־יְקָרָה הַחֲמוּדָה׃ תִּשְׁבַּע דֶּשֶׁן בֵּיתוֹ׃ כֹּל מְתֻקָּן לִסְעוּדָה׃
יִשְׂרָאֵל וִיהוּדָה׃ וְכָל־זָר לֹא־יֹאכַל בּוֹ׃

יְהוָה אֱלֹהָיו עִמּוֹ וּתְרוּעַת מֶלֶךְ בּוֹ׃

אֵל מֶלֶךְ יוֹשֵׁב עַל־כִּסֵּא רַחֲמִים׃ מִתְנַהֵג בַּחֲסִידוּת׃ מוֹחֵל
עֲוֹנוֹת עַמּוֹ׃ מַעֲבִיר רִאשׁוֹן רִאשׁוֹן׃ מַרְבֶּה מְחִילָה
לַחַטָּאִים וּסְלִיחָה לַפּוֹשְׁעִים׃ עוֹשֶׂה צְדָקוֹת עִם (כָּל־)בָּשָׂר
וְרוּחַ וְלֹא כָרָעָתָם תִּגְמֹל (נ״ח: לָהֶם גּוֹמֵל)׃ אֵל הוֹרִיתָנוּ לוֹמַר
(מִדּוֹת) שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה וּזְכֹר לָנוּ (הַיּוֹם) בְּרִית שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה
(כְּמוֹ) שֶׁהוֹדַעְתָּ לְעָנָו מִקֶּדֶם וְכֵן כָּתוּב (בְּתוֹרָתֶךָ)׃ וַיֵּרֶד יְהוָה
בֶּעָנָן וַיִּתְיַצֵּב עִמּוֹ שָׁם וַיִּקְרָא בְשֵׁם׃ יְהוָה׃ וְשָׁם נֶאֱמַר׃ וַיַּעֲבֹר
יְהוָה עַל־פָּנָיו וַיִּקְרָא׃ יְהוָה יְהוָה אֵל רַחוּם וְחַנּוּן אֶרֶךְ אַפַּיִם
וְרַב־חֶסֶד וֶאֱמֶת׃ נֹצֵר חֶסֶד לָאֲלָפִים נֹשֵׂא עָוֹן וָפֶשַׁע וְחַטָּאָה
וְנַקֵּה׃ וְסַלַּחְתָּ לַעֲוֹנֵנוּ וּלְחַטָּאתֵנוּ וּנְחַלְתָּנוּ׃ סְלַח־לָנוּ אָבִינוּ כִּי
חָטָאנוּ׃ מְחֹל לָנוּ מַלְכֵּנוּ כִּי פָשַׁעְנוּ׃ כִּי־אַתָּה אֲדֹנָי טוֹב וְסַלָּח

מקורות

ואל תשמע. ע״פ ירושלמי נדריס פ״ט, ה״ח, ׳כשומע ליצרו כחילו עובד ע״ז׳; מתנ״ס (בובר), פר׳ ויגש, סו׳ ח. **כי יחנן קולו.** מס׳ כו, כה. **רמה.** ע״פ דב׳ יח, כו. **בחר בך מלהיס לעדה.** ע״פ דב׳ ז, ו. **שומר לך כל טובו.** ע״פ תה׳ לד, כ. **יקרה החמודה.** ע״פ דניי׳ יח, לח; דה״ב לב, כז. **תשבע דשן ביתו.** ע״פ תה׳ סג, ו. **כל מתוקן לסעודה.** ע״פ משנ׳ תמורות פ״ג, מט״ז. **ישראל ויהודה.** ע״פ מ״ח ג, כ; ירמ׳ כג, ו. **וכל זר לא יאכל בו.** ויק׳ כב, יג; בבלי סנהדרין, דף ל ע״ח [פ״י, מ״ח].

ח״נ והערות

וְאַל תשמע. במח׳ אר״צ: ׳אַל תשמע לו׳. בתימן: ׳אַל תשמע׳. **ראה כִּי מֵאָז בחר.** במח׳ אר״צ ותימן: ׳ראה עַמִּי כִּי בחר׳. **בחר בך הָאֱלֹהִים.** במח׳ אר״צ ותימן: ׳בחר בך הָאֵ׳. **שׁוֹמֵר לְךָ.** במח׳ אר״צ: ׳שׁוֹמֵר לְךָ׳, ובתימן: ׳שָׁמוֹר לְךָ׳. **כָּל־טוּבוֹ.** במח׳ אר״צ ותימן: ׳רב טובו׳. **כל מתקן.** כצ״ל וכמו שהוא במח׳ בולוניא. **מְתֻקָּן.** במח׳ אר״צ ותימן: ׳הַמְתֻקָּן׳. **לִסְעוּדָה.** במח׳ בולוניא ותימן: ׳לִסְעוּדָה׳, והשווה למשנ׳ מס׳ אבות. **יִשְׂרָאֵל ויהודה.** במח׳ אר״צ ותימן: ׳לְיִשְׂרָאֵל ויהודה׳.

וְרַב־חֶסֶד לְכָל־קֹרְאֶיךָ: כִּי־עִמְּךָ הַסְּלִיחָה לְמַעַן תִּוָּרֵא: לְמַעַן־
שִׁמְךָ יְהוָה וְסָלַחְתָּ לַעֲוֹנֵנוּ כִּי רַב הוּא:

סַלִּיחָה

עֲשִׂירִית כְּמִנְהַג יְרוּשָׁלַיִם כְּאֲשֶׁר יוֹם״כ חָל בְּשַׁבָּת.
אֵין אוֹמְרִים אוֹתָהּ בְּחוּלּ.

יְרוּשָׁלַיִם 10 בְּשַׁבָּת

אֱלֹהֵי קֶדֶם מְעוֹנָה· יְשׁוֹבֵב יוֹנָה הֲגֵלָה· אֲשֶׁר פַּעַם
רִאשׁוֹנָה· נָשָׂר גָּדוֹל הֶחֱלָה· גַּם
בְּפַעַם אַחֲרוֹנָה· חֲזִיר יַעַר הִבְהִילָהּ· וְלֹא־מָצְאָה הַיּוֹנָה· מָנוֹחַ לְכַף־רַגְלָהּ:

בֵּין שְׁפַתַּיִם תַּחַת· הָאֵפֶר נִרְמָסָה· וּבְשׁוּב מַרְאָה מָשְׁחַת·
לְכָל־עַיִן נִמְאָסָה· וּבְעָבְרֵי פִּי־פַחַת· לְהִמָּלֵט קֵן עוֹשָׂהּ· הִיא
יָרְדָה לַשַּׁחַת· וְכָל־עוֹף רֹאשׁוֹ נָשָׂא· וּמִקּוֹל צִפּוֹר תֵּחַת· וְצָעֲקָה
יוֹם נִתְפָּשָׂהּ· כָּמוֹ נַעֲרָה מְאֹרָשָׂהּ· אֲשֶׁר אֵין־מוֹשִׁיעַ לָהּ·

וְלֹא־מָצְאָה הַיּוֹנָה· מָנוֹחַ לְכַף־רַגְלָהּ:

ח״ג והערות

אֱלֹהֵי קדם מעונה. סי׳ ׳אברהם׳, מחברו הוא ׳ראב״ע׳. ראו שד״ל (מבוא למכב״ר, עמ׳ לג). סליחה זו (בת 5 בתים) נמצאת גם במנהגי הספרדים והתימנים (תכלאל ע״ח, סי׳ כג, עמ׳ שי), במחז׳ רומניא, בשפתי רננות, ובמחז׳ הקראים. במחז׳ בולוניא ורס״ד מנוקד: ׳אֱלֹהֵי קדם מעונה׳, בפתח, וכן נראה מקד״א. אמנם בהגהת כ״י ברמ״ו, שד״ל וכ״י, כבפנים. **בפעם אחרונה.** בנוסח הספרדים ותימן: ׳פעם אחרונה׳. **חֲזִיר יער.** במחז׳ רמ״ו ובולוניא יש כאן מחיקת הצנזורה. אך ברס״ד, שד״ל, קד״א וכ״י הנוסח כבפנים. **מַרְאָה משחת.** כ״ה במחז׳ בולוניא, שד״ל, קד״א ותימן, במפיק ה״א. ברמ״ו וכ״י ללא מפיק. ברס״ד: ׳מְרֹאֶה משחת׳, המ״ם בקמ״ץ קטן, והה״א במפיק. **וּבְעָבְרֵי פִּי פחת.** במחז׳ רמ״ו: ׳וּבְעָבְרֵי פִּי פחת׳. **קֵן עוֹשָׂהּ.** כ״ה במחז׳ רמ״ו, בולוניא, כ״י ותימן, ללא מפיק, וכן עיקר, ודלא כשד״ל: ׳קֵן עוֹשָׂהּ׳.

מקורות

אלהי קדם מעונה. ע״פ דב׳ לג, כז. **ישובב.** ע״פ יעט, מט, ה; ירמ׳ ג, יט; יחז׳ לט, כז. **יונה** - עס ישרמל נמצלו ליונה. בצלו ברכות, דף גג ע״ב; מד״ז שב״ם (בובר), פר׳ ב, סי׳ טו; מדת״ה (בובר), מז׳ יח, סי׳ ל (יח, לז). **יונה הגלה.** ע״פ מ״ב יז, יח; ירמ׳ כט, ח. **נשר גדול החלה.** ע״פ יחז׳ יז, ג. **החלה.** ע״פ מ״ח כג, לד. **נפעם אחרונה.** רלו שו״ת הרשב״ץ, ח״ד, סי׳ קפז, ד״ה לאמרתי לח; תיו״ט עמ״ס דמאי, פ״ז, מ״ג; זוהר שמ׳, דף קנ ע״ח. **חזיר יער.** תה׳ פ, יד; מדת״ג (בובר), פר׳ שמיני סי׳ יד, ׳חזיר זו מלכות לאדום הרשעה׳; ויק״ר (ווילנא), פר׳ יג, סי׳ ה. **הבהילה.** ע״פ דני׳ יח, מד. ועל מלכות לאדום זה נאמר. רלו רש״י יב, ח, ׳תאבד מלכות לאדום׳, מק״ב ווילנא ס״ז, דף תתעו ע״ח, ודבד׳ מאוחרים נשתנה ע״י הלשורה. **ונח מלאה היונה.** בר׳ ח, ט. **בין שפתים תחת המפר.** תה׳ סח, יד. **נרמסה.** ע״פ יעט, ה, ה; מיכ׳ ה, ז. **מרמה משחת.** ע״פ יעט, נג, יד. **עיין נמאסה.** ע״פ ירמ׳ ו, ל. **ובעברי פי פחת.** ע״פ ירמ׳ מח, כח. **להימלט.** ע״פ יעט, לח, ה; תה׳ קכד, ז. **קן עושה.** ע״פ תה׳ פד, ד. **ירדה לשחת.** ע״פ תה׳ ל, י. **וכל עוף** - לוומות העולם נמצלו לעוף. תי״ר ותו״ו בר׳ טו, יא; בר׳ רבתי פר׳ בראשית, עמ׳ 16, ׳המציל מלכיהם בעוף׳. **רמשו נשת.** ע״פ תה׳ פג, ג. **ומקול ליפור תחת.** קה׳ יב, ד; מדת״ג (בובר), פר׳ חיי שרה, סי׳ ז; מד׳ קה׳ (ווילנא), פר׳ יב, סי׳ ד. **ומקול... תֵּחַת.** ע״פ יעט לח, ד. **ועצקה... נערה וכו׳ מושיע לה.** ע״פ דב׳ כב, כז. **נתפשה.** ע״פ דב׳ כב, כח.

רָעָה גָּזְרוּ שְׂחָקִים· וְהִנֵּה בָאָה כְלָה· לְיוֹנַת אֵלֶם רְחוֹקִים· וְסָר
מִמֶּנָּה בַּעְלָה· וְרוֹדְפֶיהָ שֵׁן חוֹרְקִים· כִּי־יָכוֹל נוּכַל לָהּ· וְלַיְלָה
וְיוֹם חוֹלְקִים· אֶפְרוֹחֶיהָ לְמוּלָה· הֵיא תְקוֹנֵן וְהֵם מְשַׂחֲקִים·
וְאִם־תַּגְבִּיהַּ קוֹלָהּ· אֵין אוֹמֵר הַרְפֵּה־לָהּ· כִּי־נַפְשָׁהּ מָרָה־לָהּ·
וְלֹא־מֻצְאָהּ הַיּוֹנָה· מָנוֹחַ לְכַף־רַגְלָהּ:

הֶעָוֹן הוֹשִׁיבָהּ· שׁוֹמֵמָה כִּישִׁימוֹן· וְקוֹלָהּ כְּאוֹב בִּכְאֵבָהּ· וְקוֹל
צוֹרֵר כְּקוֹל הָמוֹן· וְתַעֲלֶה עַל־לְבָבָהּ· יְמֵי שִׁבְתָּהּ בְּאַרְמוֹן·
נֶחְפָּה בַכֶּסֶף וְטוּבָהּ· נִרְאָה עַד־הַר חֶרְמוֹן· אָז בָּפֶרֶשׂ שַׁדַּי
בָּהּ· מְלָכִים תַּשְׁלֵג בְּצַלְמוֹן· וְלָשׁוּב אֶל־קֶן קַדְמוֹן· מִי־יִתֵּן אֵבֶר
לָהּ· וְלֹא־מֻצְאָהּ הַיּוֹנָה· מָנוֹחַ לְכַף־רַגְלָהּ:

מָרְטוּ כָל־שְׂכְוֵיהָ· כְּנָפֶיהָ בִּצְדָיָה· גַּם יָרְקוּ בְּפָנֶיהָ· וַיהוָה
שָׁם הָיָה· לָמָּה לֹא תְחָנֶּהָ· צוּר כִּי בָךְ חָסְיָה· לְחַיָּה

מקורות

רעה גזרו שחקים. ע"פ ג' (ויילנא), פר' ד, סי' ז; ילקו"ש תורה, סוף רמז תתקמא. **כלה כולה.** ע"פ דני' ד, כה. **ליונת אלם רחוקים.** ע"פ תה' נו, ח. **וסר ממנה.** ע"פ הוש' ט, יב ובב"י. **בעלה.** ע"פ הוש' ב, יח. **ורודפיה.** ע"פ ליכ' ג, ג. **ורודפיה שן חורקים.** ע"פ תה' נ, יג; ליכ' ב, טז. **כי יכול נוכל לה.** במ' יג, ל. **וליל ויום.** ע"פ יעט' כז, ג. **חולקים אפרוחיה.** ע"פ בבלי ב"מ, דף סח ע"ב. **למולה.** ע"פ דב' כח, לב. **תקונן.** ע"פ ירמ' ט, יח. **והם משחקים.** ע"פ ליכ' ג, ז. **תגביה קולה.** ע"פ במדב"ר (ויילנא), פר' ד, סי' כ; מד"ש (ויילנא), פר' ת, סי' י. **אומר הרפה וכו' מרה לה.** ע"פ מ"ב ד, כז. **השוון.** ע"פ ליכ' ד, יג. **שוממה כישימון.** ע"פ ירמ' י, כב. **כישימון.** ע"פ יעט' מג, יט; תה' עח, מ. **וקול כאוב.** ע"פ יעט' כט, ד. **בכאבה.** ע"פ ירמ' טו, יח. **וקול צורר.** ע"פ תה' עד, כג. **כקול המון.** דני' י, ו. **ותעלה על לבבה.** ע"פ ירמ' נד, ה. **שבתה בארמון.** ע"פ יעט' לב, יד-יח. **בארמון.** ע"פ ירמ' ח, כז. **נחפה בכסף.** תה' סח, יד. **וטובה.** ע"פ תה' קכח, ה. **נראה וכו' חרמון.** ע"פ שה"ש ד, ח. **עד הר חרמון.** דב' ג, ח. **בפרש שדי וכו' בצלמון.** ע"פ תה' סח, טו. **ולשוב אל קן קדמון.** ע"פ יעט' מו, ז; ירמ' ל, י. **אל קן קדמון.** ע"פ תה' פד, ד; מכר"ש פר' טז, סוף עמ' 314; שמו"ר (ויילנא), פר' כ, סי' ו. רלמו בעה"ט בר' כז, מו. **מי יתן אבר לה.** ע"פ תה' נה, ז. **מרטו... גם ירקו בפניה.** ע"פ יעט' ג, ו. **מרטו... כנפיה.** ע"פ בבלי חולין, דף מו ע"ב; תי"ו מיכ' ג, טז. **כל שכניה.** ע"פ ירמ' יג, יד; תה' עט, ד. **בלדיה.** ע"פ דב' לה, כ; ב"ק כד, יא. **וה' שם היה.** יעט' לג, כא; יחז' לה, י. **למה.** ע"פ תה' עד, ג; ליכ' ה, כ. **למה לג תחנה.** ע"פ ירמ' יז, ז; תה' תה' קג, יד. **צור.** ע"פ תה' כח, ג; סנ, ג. **כי בך חסיה.** תה' מ, ב. **לחיה אל תתנה.** ע"פ תה' עד, יט.

ח"נ והערות

וְרוֹדְפֶיהָ שֵׁן. במח' הספרדים גורסים: יָאוֹיְבֶיהָ שֵׁן, ובתימן יָצוֹרֲרֶיהָ שֵׁן. **ויום חוֹלְקִים.** בב"י: יוֹם שׁוֹרְקִים. **חולקים אפרוחיה.** במח' הספרדים והתימנים גורסים: חונקים אפרוחיה. **שוממה כישימון.** במח' הספרדים והתימנים גורסים: שׁוממה כבישימון, בב"י: שׁוממה בִּישִׁימוֹן. **וקול צורר.** במח' הספרדים והתימנים גורסים: וקול רודפהּ. **וְתַעֲלֶה עַל.** כ"ה במח' שד"ל ותימן. אמנם במח' רמ"ו, בולוניא וב"י: וְתַהֲעֶלֶה עַל, לשון עבר, וכן נראה מקד"א. **ימי שבתה.** במח' הספרדים גורסים: יום שבתה. **אל קֶן קדמון.** במח' רמ"ו ובולוניא: אל קֶן קדמון. **לְחַיָּה אַל־תתנה.** במח'

אַל־תִּתְּנֶהָ· עַד־מוֹתָהּ בַּשִּׁבְיָה· אִם־הִיא כְּשִׁפְחָה קְנֶהָ· וְאִם־בַּת
הֵוא וָחָיָה· וּזְכֹר נְבוּאַת יְשַׁעְיָה· הֲתִשְׁכַּח אִשָּׁה עוּלָּהּ· וְשׁוֹבְבָה
אֶל־גְּבוּלָהּ· וְחוֹמַת אֵשׁ תִּהְיֶה־לָּהּ· וְאָז תִּמְצָא הַיּוֹנָה מָנוֹחַ
לְכַף־רַגְלָהּ׃

אֵל מֶלֶךְ יוֹשֵׁב עַל־כִּסֵּא רַחֲמִים· מִתְנַהֵג בַּחֲסִידוּת· מוֹחֵל
עֲוֹנוֹת עַמּוֹ· מַעֲבִיר רִאשׁוֹן רִאשׁוֹן· מַרְבֶּה מְחִילָה
לַחַטָּאִים וּסְלִיחָה לַפּוֹשְׁעִים· עוֹשֶׂה צְדָקוֹת עִם (כָּל־)בָּשָׂר
וְרוּחַ וְלֹא כָרָעָתָם תִּגְמֹל (נ״א: לָהֶם גּוֹמֵל)· אֵל הוֹרִיתָנוּ
לוֹמַר (מִדּוֹת) שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה וּזְכֹר לָנוּ (הַיּוֹם) בְּרִית שְׁלֹשׁ
עֶשְׂרֵה (כְּמוֹ) שֶׁהוֹדַעְתָּ לְעָנָו מִקֶּדֶם וְכֵן כָּתוּב (בְּתוֹרָתֶךָ)·
וַיֵּרֶד יְהוָה בֶּעָנָן וַיִּתְיַצֵּב עִמּוֹ שָׁם וַיִּקְרָא בְשֵׁם· יְהוָה· וְשָׁם
נֶאֱמַר· וַיַּעֲבֹר יְהוָה עַל־פָּנָיו וַיִּקְרָא· יְהוָה יְהוָה אֵל רַחוּם
וְחַנּוּן אֶרֶךְ אַפַּיִם וְרַב־חֶסֶד וֶאֱמֶת· נֹצֵר חֶסֶד לָאֲלָפִים נֹשֵׂא
עָוֹן וָפֶשַׁע וְחַטָּאָה וְנַקֵּה· וְסָלַחְתָּ לַעֲוֹנֵנוּ וּלְחַטָּאתֵנוּ וּנְחַלְתָּנוּ·
סְלַח־לָנוּ אָבִינוּ כִּי חָטָאנוּ· מְחֹל לָנוּ מַלְכֵּנוּ כִּי פָשַׁעְנוּ·
כִּי־אַתָּה אֲדֹנָי טוֹב וְסַלָּח וְרַב־חֶסֶד לְכָל־קֹרְאֶיךָ· כִּי־עִמְּךָ
הַסְּלִיחָה לְמַעַן תִּוָּרֵא· לְמַעַן־שִׁמְךָ יְהוָה וְסָלַחְתָּ לַעֲוֹנֵנוּ כִּי
רַב הוּא׃

ח״נ והערות

הספרדים גורסים: ׳פּוֹדֶה אֵיךְ תתנה׳, ובתימן: ׳פּוֹדֶה׳.

וְשׁוֹבְבָה אל־גבולה. במח׳ רמ״ו: וְשׁוֹבְבָה אל־גבולה׳.

מקורות

עד מותה כשביה. ע״פ עמ׳ ט, ד; בבלי ב״ב, דף ח ע״ב, ׳שבי דכולהו מיתתו ביה׳. **אם כשפחה... ואם בת.** ע״פ בבלי ב״ב, דף י ע״ח. **כשפחה.** ע״פ תס׳ קבג, ב. **קנה.** היפך דב׳ כח, סח. **ואם בת הוּא וחיה.** שמ׳ ג, טז; ע״פ תס׳ קג, יג. **התשכח משה עולה.** ישע׳ מט, טו. **ושובבה אל גבולה.** ע״פ ירמ׳ לא, טז; ג, יט. **וחומת אש תהיה לה.** ע״פ זכ׳ ב, ט. **תמצא היונה מנוח.** ע״פ בר׳ ח, ט.

אחת עשרה כמנהג ירושלים כאשר יוה״כ חל בשבת, עשירית כאשר יוה״כ חל בימי חול.

אֵין לִי בְטָחוֹן כִּי־אִם עָלֶיךָ. בָּאתִי בְמַר נֶפֶשׁ צֶגֶת לְחַלֶּךָ. גָּדוֹל וְגִבּוֹר
מְשָׁמֵי זְבוּלֶךָ. שְׁמַע קוֹל תַּחֲנוּנַי בְּשַׁוְּעִי אֵלֶיךָ:

בְּשַׁוְּעִי אֵלֶיךָ דְּרֹשׁ וְשׁוּר דַּאֲבוֹנַי. הָנָקֵם־לִי מְהֵרָה מִמְּדַיְנַי.
וְאַל־תֶּפֶן לִשְׁגָגַי וְלִזְדוֹנַי. לְמַעַן טוּבְךָ יְהוָה:

יְהוָה זָרְקוּנִי בָאַשְׁפָּה. חֲשׁוּפָה נוֹתַרְתִּי כְּעֵץ בְּלֹא קְלִפָּה. טִמְּאוּ
טַהֲרַת עִירְךָ הַמְּחֻפָּה. יְרוּשָׁלַיִם וְעַמְּךָ לְחֶרְפָּה:

לְחֶרְפָּה יְדִידוּת מִשְׁכְּנוֹתֶיךָ. כָּלְתָה וְגַם נִכְסְפָה נַפְשִׁי
לְחַצְרוֹתֶיךָ. לָמָּה הֶעֱשַׁנְתָּ כָּל־כָּךְ עֶבְרָתֶךָ. וְעָלַי סָמְכָה חֲמָתֶךָ:

חֲמָתֶךָ מְגָרָה וְשִׁדְּדָה יְרִיעוֹת אָהֳלַי. נֶחֱרוּ־בִי כָּל־מַכְבִּידֵי
עָלַי. שְׁגֻבָה מֵאָז זְרַע מְעוֹלָלַי. עַד־אָנָה יָרוּם אֹיְבִי עָלָי:

מקורות

אין לי בטחון כי אם עליך. ע״פ תה׳ ד, ט; לח, טו. **בטחון כי אם עליך.** ע״פ תה׳ לג, כא. **באתי במר נפש.** ע״פ יחז׳ כז, לו. **לגת** - לשון עמידה. ע״פ בר׳ מג, ט; תה׳ קו, כג; בבלי ברכות, דף כו ע״ב. **לחלך.** ע״פ שמ׳ לג, יח; מלא׳ ג, ט. **גדול וגבור.** דב׳ י, יז. **משמי זבולך.** ע״פ ישע׳ סג, טו. **שמע קול תחנוני.** תה׳ כח, ב. **כשועי אליך.** תה׳ כח, ב. **דרוש.** ע״פ דה״ב כח, ט; תה׳ ט, יג. **ושור דאבוני.** ע״פ הוש׳ ד, יט ורש״י; תה׳ כה, יח. **דאבוני.** ע״פ דב׳ כח, סה. **הנקם לי מהרה ממדיני.** ע״פ דב׳ לב, מג; ירמ׳ טו, טו. **מהרה ממדיני.** ע״פ תה׳ מ, יד וכו׳; ע, ג וכו׳. **ואל תפן לשגגי.** ע״פ דב׳ ט, כז; מיו׳ ו, כח. **למען טובך ה׳.** תה׳ כה, ז. **זרקוני בתשפה.** ע״פ ישע׳ לב, כה ורש״י; ירמ׳ מט, י. **חשופה נותרתי.** ע״פ שמ׳ לב, כה ורש״י; ירמ׳ מט, י. **חשופה... כעץ בלא קליפה.** ע״פ בר׳ ל, לז. **טמאו טהרת עירך.** ע״פ תה׳ עט, ח. **עירך המחופה.** ע״פ ישע׳ ד, ה. **ירושלים ועמך לחרפה.** דני׳ ט, טז. **ידידות משכנותיך.** תה׳ פד, ב. **כלתה וכו׳ לחצרותיך.** ע״פ תה׳ פד, ג. **הטעמת.** ע״פ תה׳ פ, ה. **כל כך עברתך.** ע״פ תה׳ פה, ד. **ועלי סמכה חמתך.** ע״פ תה׳ פח, ח. **מגרה.** ע״פ תה׳ פט, מה. **ושדדה יריעות אהלי.** ע״פ ירמ׳ ד, כ. **נחרו בי.** שה״ש ח, ו. **מכבידי עולי.** ע״פ ישע׳ מז, ו. **שוגבה מאז.** ע״פ ישע׳ ט, י. **שוגבה... זרוע.** ע״פ מיו׳ לח, טו. **משוללי.** ע״פ ישע׳ ג, יג. **עד מתי ירום.** תה׳ יג, ג.

ח״נ והערות

אין לי בטחון. סליחה מאת ר׳ בנימין בן זרח, בת ח׳ בתים, מיוסדת ע״ס א״ב ואח״כ חתום בה בנימין, ראו צונץ ל׳ ג׳. 140. **ואל תֶּפֶן.** כן הוא במח׳ בולוניא ושד״ל, וכ״ה במקרא. **לשגגי וְלִזְדוֹנַי.** בכ״י: ׳לשגגי ולזדונַי, ע״פ תה׳ קכד, ה. **זָרְקוּנִי באשפה.** כ״ה בכ״י, וכן הוגה בכ״י במח׳ רמ״ו, לשון יחיד, וכ״כ בקד״א, מפני שכל המאמר הזה בלשון יחיד. במח׳ רמ״ו, רס״ד, בולוניא ושד״ל: ׳זָרְקוּנוּ באשפה׳, לשון רבים. **בָּאַשְׁפָּה.** בכ״י: ׳בָּאַשְׁפָּה׳. **מגרה וְשִׁדְּדָה.** במח׳ רמ״ו ורס״ד: ׳מגרה וְשָׁדְּדָה׳. **ושדדה יריעות.** במח׳ בולוניא וכ״י נוסף: ׳ושדדה בַּחֲטָאַי יריעות׳, ובשד״ל הוא נמצא בסוגריים.

עָלַי עֲצָתָם לְרַע כָּל־יְמֵיהֶם· פּוֹצִים לְעַמְּךָ אַיֵּה אֱלֹהֵיהֶם· צָפַר
וָעֵרֶב מַרְבִּים נְאֻצוֹתֵיהֶם· הַאֲשִׁימֵם אֱלֹהִים יִפְּלוּ מִמְּעֲצוֹתֵיהֶם:

מִמּוֹעֲצוֹתֵיהֶם קְרָבָם תַּעֲכֹר· רַחֲפָם הֲנִיעֵם כַּשִּׁכּוֹר· שְׁלֵמֶיךָ
לְטוֹבָה זְכֹר· בְּרֹגֶז רַחֵם תִּזְכּוֹר:

תִּזְכֹּר תְּמַת שְׁלֹשֶׁת כְּלוּלֶיךָ· בְּנֵיהֶם מַלֵּט מִבֵּהוּלֶיךָ· יְרָאֶה
אֶל־עֲבָדֶיךָ פָּעָלֶךָ· נִשְׁבְּעָה בְּטוּב בֵּיתֶךָ קָדַשׁ הֵיכָלֶךָ:

אֵל מֶלֶךְ יוֹשֵׁב עַל־כִּסֵּא רַחֲמִים· מִתְנַהֵג בַּחֲסִידוּת· מוֹחֵל
עֲוֹנוֹת עַמּוֹ· מַעֲבִיר רִאשׁוֹן רִאשׁוֹן· מַרְבֶּה מְחִילָה
לַחַטָּאִים וּסְלִיחָה לַפּוֹשְׁעִים· עוֹשֶׂה צְדָקוֹת עִם (כָּל־)בָּשָׂר
וְרוּחַ וְלֹא כָרָעָתָם תִּגְמֹל (נ״א: לָהֶם גּוֹמֵל)· אֵל הוֹרִיתָנוּ
לוֹמַר (מִדּוֹת) שָׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה וּזְכֹר לָנוּ (הַיּוֹם) בְּרִית שָׁלֹשׁ
עֶשְׂרֵה (כְּמוֹ) שֶׁהוֹדַעְתָּ לְעָנָו מִקֶּדֶם וְכֵן כָּתוּב (בְּתוֹרָתֶךָ)·
וַיֵּרֶד יְהוָה בֶּעָנָן וַיִּתְיַצֵּב עִמּוֹ שָׁם וַיִּקְרָא בְשֵׁם· יְהוָה: וַיַּעֲבֹר
נָאֶמַר· וַיַּעֲבֹר יְהוָה עַל־פָּנָיו וַיִּקְרָא· יְהוָה יְהוָה אֵל רַחוּם
וְחַנּוּן אֶרֶךְ אַפַּיִם וְרַב־חֶסֶד וֶאֱמֶת: נֹצֵר חֶסֶד לָאֲלָפִים נֹשֵׂא
עָוֹן וָפֶשַׁע וְחַטָּאָה וְנַקֵּה· וְסָלַחְתָּ לַעֲוֹנֵנוּ וּלְחַטָּאתֵנוּ וּנְחַלְתָּנוּ:
סְלַח־לָנוּ אָבִינוּ כִּי חָטָאנוּ· מְחַל לָנוּ מַלְכֵּנוּ כִּי פָשַׁעְנוּ:

ח״נ והערות

פּוֹצִים. הפייטן השתמש בו כאילו היה משורש ׳פוץ׳. **מלט מִבֵּהוּלֶיךָ.** כן מנקוד במחז׳ רמ״ו, בולוניא וכ״י, וכן נראה מפירוש קד״א, שפירשו ׳מבהלות ומהפגעים׳. בשד״ל: ׳מלט מִבָּהוּלֶיךָ׳, ונוסח זה אינו מובן.

מקורות

עלי עלתם. ע״פ ירמ׳ יח, כג. **עלתם לרע.** ע״פ יחז׳ יח, ג. **פוצים.** ע״פ הוש׳ ג, מו. **פוצים לעמך תיה להיכם.** ע״פ תה׳ מג, ד. **לפר.** ע״פ תר״ח שמ׳ טז, כח. **לפר וערב מרבים נתלותיהם.** ע״פ הוש׳ ג, סח־סג; בבלי סוטה, דף מב ע״ב, ע״פ ש״ח יח, טז. **נתלותיהם.** ע״פ יחז׳ לה, יג. **התשימם תלהיש.** תה׳ ה, יח. **קרנם תעכור.** ע״פ תה׳ לט, ג. **רחפם הניעם כשיכור.** ע״פ תה׳ קז, כז. **רחפם... כשיכור.** ע״פ ירמ׳ כג, ט. **הניעם.** ע״פ תה׳ נט, יב. **שלמיך.** ע״פ ירמ׳ לח, כב; בבלי מנחות, דף נג ע״ב, ׳ידידיס, חלו ישראל׳, ע״פ ירמ׳ יב, ז; ספרי פר׳ וזאת, פי׳ שנב, סו׳ יב; ילקו״ש תורה, רמז קסו. **לטובה זכור.** ע״פ נחמ׳ ה, יט. **ברוגז רחם תזכור.** חבק׳ ג, ב. **תזכור תומת ג׳ כלוליך.** ע״פ שמ׳ לב, יג. **תומת.** ע״פ מכ׳ יח, ג. **כלוליך.** ע״פ ירמ׳ ב, ג. **מלט מבהוליך.** היפך תה׳ ל, ח; קד, כט. **ירחם חל עבדיך פעלך.** תה׳ ג, טז. **נשבעה בטוב ביתך.** תה׳ סה, ה.

כִּי־אַתָּה אֲדֹנָי טוֹב וְסַלָּח וְרַב־חֶסֶד לְכָל־קֹרְאֶיךָ: כִּי־עִמְּךָ הַסְּלִיחָה לְמַעַן תִּוָּרֵא: לְמַעַן־שִׁמְךָ יְהוָה וְסָלַחְתָּ לַעֲוֹנֵנוּ כִּי רַב הוּא:

סַלִּיחָה

אַחַת עֶשְׂרֵה כְּמִנְהָג יְרוּשָׁלַיִם כַּאֲשֶׁר יוֹהֵ״כ חָל בְּחוֹל.
אֵין אוֹמְרִים אוֹתָהּ בְּשַׁבָּת.

דְּרַשְׁנוּךָ בְכָל־לֵב נֶצַח יִשְׂרָאֵל וּמָגִנֵּנוּ· קָרָאנוּךָ מִמֵּצַר וְאֵלֶיךָ נָשָׂאנוּ עֵינֵינוּ· טוֹב־אַתָּה וּמֵטִיב עֲשֵׂה לְמַעַנְךָ וְלֹא לְמַעֲנֵנוּ· עֲנֵנוּ יְהוָה עֲנֵנוּ:

נְכֵאֵי רוּחַ שָׁבְנוּ וּבָאנוּ עָדֶיךָ בְּתַחֲנוּן· מַלֵּט מִכָּל־מַחֲלָה צוֹעֲקִים לְפָנֶיךָ בְּרִנּוּן· נָא הַצִּילֵנוּ מִדֶּבֶר הַוּוֹת וּמִבָּרֶק חַרְבְּךָ הַשָּׁנוּן· יְהוָה יְהוָה אֵל רַחוּם וְחַנּוּן:

יָהּ חֲמֹל עַל־צֹאן מַרְעִיתֶךָ וַעֲדָתֶךָ· וּכְמִדַּת טוּבְךָ עֲשֵׂה עִמָּנוּ כְּכָל־נִפְלְאוֹתֶיךָ· כַּלֵּה דֶבֶר וְחֶרֶב וְרָעָב וּמַשְׁחִית וּמַגֵּפָה מִבְּנֵי בְרִיתֶךָ· הוֹשִׁיעָה אֶת־עַמֶּךָ וּבָרֵךְ אֶת־נַחֲלָתֶךָ:

מקורות

דרשנוך ככל לב. ע״פ דב׳ ד, כט; דה״ב כח, ט. **נצח ישראל.** ש״א טו, כט. **ומגננו.** תה׳ לג, כ. **קראנוך ממצר.** ע״פ תה׳ קיח, ה. **ואליך נשאנו עינינו.** ע״פ תה׳ קכג, ב. **טוב אתה ומטיב.** תה׳ קיט, סח. **למענך ולא למענינו.** ע״פ יחז׳ לו, כב; ירומלמי תענית פ״ב, ה״ב. **ענינו ה׳ ענינו.** ע״פ מ״ב יח, לז. **נכאי רוח.** ע״פ משׁ טו, יג. **שבנו... בתחנון.** ע״פ מ״ב ח, לג; דני׳ ט, ג. **ובאנו עדיך בתחנון.** ע״פ תה׳ סה, ג. **מלט מכל מחלה.** ע״פ תה׳ מא, ג. **צועקים לפניך.** ע״פ תה׳ לד, יח; קמב, ו. **ברנון.** ע״פ מ״ב ח, כח; תה׳ פח, ג. **הצילנו מדבר הוות.** תה׳ לא, ג. **ומברק חרבך השנון.** ע״פ דב׳ לב, מא. **ה׳ ה׳ אל רחום וחנון.** שמ׳ לד, ו. **יה חמול.** ע״פ מלא׳ ג, יז. **למען מרעיתך.** תה׳ עט, יג. **ועדתך.** ע״פ תה׳ עד, ב. **וכמדת טובך.** לשון חכמים בהרבה מקומות, כמו: ספרי, פר׳ פינחס, פי׳ קלד, ד״ה ויאמר ה׳; בבלי ברכות, דף טז ע״ב; ילקו״ש תורה, רמז תתיד. **עשה עמנו ככל נפלאותיך.** ע״פ שמ׳ לד, י. **ככל נפלאותיך.** ע״פ מיכ׳ ז, טו. **כלה דבר.** ע״פ ש״ב כד, טו־טז. **כלה... וחרב.** ע״פ ירו׳ לג, יח. **כלה... רעב.** ע״פ ירו׳ ה, כ. **כלה... מגפה.** ע״פ ש״ב כד, כא; תה׳ קו, ל. **דבר וחרב.** ע״פ יחז׳ יד, כא. **ומשחית.** ע״פ שמ׳ יב, כג; ש״ב כד, טז. **מבני בריתך.** ע״פ בר׳ טו, יח - יז, כא - כב, יג; שופ׳ ג, ח; תה׳ קה, י. רמו תוס׳ עמ״ס סנהדרין, דף עב סוף ע״ב, ד״ה ישראל הוא. **הושיעה את עמך.** תה׳ כח, ט.

ח״נ והערות

דרשנוך בכל לב. שם המחבר ׳דניאל׳, חתום בראשי הבתים. לפי צונץ, ל. ג. 367, המחבר הוא ר׳ דניאל בן יחיאל ממונטליצ׳ינו. **וכמדת טובך.** במח׳ רמ״ו: וכמדת טובך׳.

אָנָּא לְמַעַנְךָ הַצִּילֵנוּ מִנֶּגַף וְחָרוֹן· וּזְכֹר סְגֻלַּת אִם חֲבַצֶּלֶת
הַשָּׁרוֹן· הֲלֹא אַתָּה הוּא רִאשׁוֹן וְאַתָּה הוּא אַחֲרוֹן· נָחֵיתָ
כַּצֹּאן עַמֶּךָ בְּיַד־מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן׃

לְפָנֶיךָ תָּבֹא תְפִלָּתֵנוּ צוּר חַי הָעוֹלָמִים· הַקְשֵׁב תְּפִלַּת עֲבָדֶיךָ
וְלֹא־נֵצֵא נִכְלָמִים· וְהַשְׁקִיפָה עָלֵינוּ בְּרַחֲמֶיךָ מִמְּרוֹמִים· אֵל
חַי וְקַיָּם מֶלֶךְ יוֹשֵׁב עַל־כִּסֵּא רַחֲמִים׃

אֵל מֶלֶךְ יוֹשֵׁב עַל־כִּסֵּא רַחֲמִים· מִתְנַהֵג בַּחֲסִידוּת· מוֹחֵל
עֲוֹנוֹת עַמּוֹ· מַעֲבִיר רִאשׁוֹן רִאשׁוֹן· מַרְבֶּה מְחִילָה
לַחַטָּאִים וּסְלִיחָה לַפּוֹשְׁעִים· עוֹשֶׂה צְדָקוֹת עִם (כָּל־)בָּשָׂר
וְרוּחַ וְלֹא כְרָעָתָם תִּגְמֹל (נ״מ: לָהֶם גּוֹמֵל)· אֵל הוֹרִיתָנוּ לוֹמַר
(מִדּוֹת) שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה וּזְכֹר לָנוּ (הַיּוֹם) בְּרִית שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה
(כְּמוֹ) שֶׁהוֹדַעְתָּ לְעָנָו מִקֶּדֶם וְכֵן כָּתוּב (בְּתוֹרָתֶךָ)· וַיֵּרֶד יְהוָה
בֶּעָנָן וַיִּתְיַצֵּב עִמּוֹ שָׁם וַיִּקְרָא בְּשֵׁם· יְהוָה: וְשָׁם נֶאֱמַר· וַיַּעֲבֹר
יְהוָה עַל־פָּנָיו וַיִּקְרָא· יְהוָה יְהוָה אֵל רַחוּם וְחַנּוּן אֶרֶךְ אַפַּיִם
וְרַב־חֶסֶד וֶאֱמֶת: נֹצֵר חֶסֶד לָאֲלָפִים נֹשֵׂא עָוֹן וָפֶשַׁע וְחַטָּאָה
וְנַקֵּה· וְסָלַחְתָּ לַעֲוֹנֵנוּ וּלְחַטָּאתֵנוּ וּנְחַלְתָּנוּ: סְלַח־לָנוּ אָבִינוּ כִּי
חָטָאנוּ· מְחֹל לָנוּ מַלְכֵּנוּ כִּי פָשַׁעְנוּ: כִּי־אַתָּה אֲדֹנָי טוֹב וְסַלָּח
וְרַב־חֶסֶד לְכָל־קֹרְאֶיךָ: כִּי־עִמְּךָ הַסְּלִיחָה לְמַעַן תִּוָּרֵא: לְמַעַן־
שִׁמְךָ יְהוָה וְסָלַחְתָּ לַעֲוֹנֵנוּ כִּי רַב הוּא׃

מקורות

למענך. דניי׳ ט, יט. **למענך הצילנו.** ע״פ ישע׳ מח, יח; בבלי פסחים, דף קיח ע״ח. **הצילנו.** סופ׳ י, טו. **מנגף.** ע״פ במ׳ ח, יט. **וחרון.** ע״פ ישע׳ יג, ט; יוא׳ ג, ט; תה׳ פה, ד; עזר׳ י, יד. **סגולת מוס.** ע״פ דב׳ ז, ו; י, יד, ב. **מוס חבצלת השרון.** ע״פ שה״ש ב, ח. **מתה הוא וכו׳ מחרון.** ע״פ ישע׳ מח, ד. **נחית כצאן עמך.** תה׳ עז, כא. **לפניך תבוא תפלתנו.** ע״פ תה׳ פח, ג. **צור.** ע״פ ישע׳ כו, ד; תה׳ לא, ג; סב, ח. **חי עולמים.** ע״פ דב׳ לב, מ; דניי׳ יב, ז; מכי׳ תמיד פ״ז, מ״ד ותיו״ט. **הקשב תפלת עבדיך.** ע״פ נחמ׳ ט, יז. **ולא נצא נכלמים.** ע״פ תה׳ עד, כח; סט, ז. **והשקיפה.** ע״פ דב׳ כו, טו, ומלו רש״י בר׳ יח, טז, ד״ה וישקיפו. **אל חי.** יהו׳ ג, י; תה׳ פד, ג. **אל חי וקיים.** ע״פ דניי׳ ו, כז. **חי וקיים.** ע״פ דניי׳ ו, כז. **מלך יושב וכו׳.** מס׳ כ, ח. **יושב על כסא רחמים.** ע״פ בבלי ע״ז, דף ג ע״ב; בתמ״ד, ח״ב, מד׳ ר״ע בן יוסף, עמ׳ תעד, ד״ה מ״ס ים לכל; ויק״ר (ווילנא), פר׳ כט, סי׳ ג.

שְׁתִּים עֶשְׂרֵה כְּמִנְהָג יְרוּשָׁלַיִם כַּאֲשֶׁר יוה״כ חָל בְּחוֹל.
אֵין אוֹמְרִים אוֹתָהּ בְּשַׁבָּת.

אֱלֹהַי אַל־תְּבִישֵׁנִי בְדִינִי· וְהַשְׁלֵךְ אַחֲרֵי גֵוְךָ זְדוֹנִי:
בְּחַסְדְּךָ מְחֵה כָל־פִּשְׁעַי· וְחָנֵּנִי בְרַחֲמֶיךָ אֲדֹנִי:
גְּאַל רוּחִי וּמְחֵטָא טַהֲרֵנִי· וְהֶרֵב כְּבָסֵנִי מֵעֲוֹנִי:
דְּאוֹב נֶפֶשׁ לְאֵין נוֹחַ וְנִפְשִׁי· וְכָל־יָמַי עֲוֹן אֲשָׁמַי לְעֵינִי:
הֲמוּם רוּחַ לְאֵין כֹּחַ וְנוֹחַ· לְמוֹ גוּפִי וְגַם נַפְשִׁי בְאוֹנִי:
וּמָה אֶעֱשֶׂה בְּיוֹם קוּמְךָ אֱלֹהַי· וְכִי־תִשְׁפֹּט הֲלֹא תִדְבַּק לְשׁוֹנִי:
זְבַדְתַּנִי גְמַלְתַּנִי חֲסָדִים· גְּמַלְתִּיךָ עֲשׂוֹת חוֹבִי וְאוֹנִי:
חֲמֹל עָלַי וְשָׂא רֹב מַעֲלָלַי· וְאַל־תָּבִיא בְמִשְׁפָּט חֶשְׁבּוֹנִי:
טְבֹל גוּפִי וְחַטֵּא פִּי וְכַפִּי· וּמִקְשֵׁי יוֹם וְגֵיהִנָּם פְּדֵנִי:
יְבוֹאוּנִי חֲסָדֶיךָ וְאֶחְיֶה· וְהוֹשִׁיעָה יְמִינְךָ וַעֲנֵנִי:

מקורות

אלוהי אל תבישני בדיני. ע״פ נפ׳ ג, ח, ויח; ירושלמי ברכות פ״ח, ה״ו; שיבולין פ״ב, ה״ח. **אל תבישני.** תה׳ קיט, נא. **והשלך מאחרי גוך.** ע״פ ישע׳ לח, יז. **והשלך... זדוני.** ע״פ מיכ׳ ז, יט. **בחסדך מחה כל פשעי...** ע״פ תה׳ נא, ג. **וחנני ברחמיך אדני.** ע״פ תה׳ פו, ג. **גאל רוחי.** ע״פ תה׳ נא, ד; עב, יד. **ומחטא טהרני. והרב כבסני מעווני.** ע״פ תה׳ נא, ד. **דאוב נפש.** ע״פ דב׳ כח, סה. **לאין נוח.** ע״פ מיכ׳ ח, ג. **ונפשי.** ע״פ שמ׳ לא, ח ורש״י. **עון אשמי לנגד עיני.** ע״פ תה׳ נא, ה. **המום רוח.** ע״פ ירמ׳ נא, לד וקה׳ ז, ט. **לאין כח.** ע״פ מ״ב יט, ג. **למו.** ע״פ מיו׳ כז, יד. **גופי וגם נפשי.** ע״פ בבלי סנהדרין, דף נב ע״ח. **באוני.** ע״פ בר׳ לא, יח; דב׳ כו, יד. **ומה נעשה ביום קומך אלהי.** ע״פ מיו׳ לא, יד. **וכי תשפוט.** ע״פ תה׳ קמג, ב. **תדבק לשוני.** תה׳ קלז, ו. **זבדתני.** ע״פ בר׳ ל, כ. **גמלתני חסדים.** ע״פ ישע׳ סג, ז. **גמלתיך... חובי.** ע״פ ש״ב כב, כא. **עשות חובי.** ע״פ במ׳ ה, ו. **חמול עלי.** ע״פ ישע׳ סג, ט; דה״ב ל, ט. **ורב מעללי.** ע״פ מיכ׳ ח, ב. **ואל תביא במשפט חשבוני.** ע״פ תה׳ כה, יח. **רוב מעללי.** ע״פ תה׳ קמג, ב. **וחטא פי.** ע״פ מ״ב ה, יד. **וחטא.** ע״פ תה׳ נא, ט. **וחטא פי.** ע״פ ישע׳ ו, ה־ז; מדת״נ (וורשא), פר׳ ויחלם, סי׳ ב. **וכפי.** ע״פ תה׳ כד, ד; שמו״ר (ווילנא), פר׳ ד, סי׳ ח. **ומיקצי.** ע״פ מש׳ יג, יד. **וגיהינום פדני.** ע״פ הוש׳ יג, יד; תה׳ מט, טז. **יבואוני חסדיך ואחיה.** ע״פ תה׳ קיט, עז. **והושיעה ימינך וענני.** ע״פ תה׳ ס, ז.

ח״נ והערות

אלהי אל תבישני. סליחה בת כ״ג בתים, מיוסדת ע״ס א״ב. כל בית חרוז בשנים. וחציו האחרון של התיבות, מסתיימות במשקל שווה. **אַחֲרֵי גוך.** במח׳ רמ״ז: אַחַר גוך. **בְּחַסְדְּךָ מחה כָל־פִּשְׁעַי.** משקל השיר הוא: יתד תנועה תנועה, יתד תנועה תנועה, יתד תנועה. ומפני כן הגיה בקד״א: בְּחַסְדְּךָ מחה אֶת־כָּל־פִּשְׁעַי. במח׳ רמ״ז הוגה בין השיטין: נָא׳ במקום ׳את׳ של קד״א. **וחנני ברחמיך אֲדֹנִי.** לשון חול הוא, ולכך מנקוד הוא בחיריק, ע״פ משפט החריזה. **יָמַי עֲוֹן אֲשָׁמַי.** הניקוד בפנים, הוא ע״פ מח׳ שד״ל, וכן מסתבר, וכך גם נראה מקד״א, ע״ש. במח׳ רמ״ז ורס״ד: יְמֵי עֲוֹן אֲשָׁמַי׳ ובכ״י במח׳ רמ״ז תוקן: ״מֵי עֲוֹן אֲשָׁמַי״. **רֹב מעללי.** בכ״י: ׳רַע מעללי׳, וכן הוגה במח׳ רמ״ז. **במשפט חֶשְׁבּוֹנִי.** ע״פ קד״א נראה שיש לנקד: ׳במשפט חִשְׁבּוֹנִי׳. **וְחַטֵּא פִּי.** כך הוגה במח׳ רמ״ז בכ״י, וכן מוכח מקד״א ווהו נראה נכון. וכן צ״ל ע״פ משקל יתד תנועה תנועה. במח׳ רמ״ז, בולוניא, רס״ד ושד״ל: ׳וְחַטָּא פִּי׳.

כְּאוֹב לֵבָב אֲנִי נִדְאָב וְנִכְאָב· וְאֵין לִי אָב וְאַתְּ אָבִי וְקוֹנִי:
לָךְ זָדְתִי לְבַדָּךְ וְנָדְתִי· וְדִמְעָתִי כְּמוֹ לֶחֶם מְזוֹנִי:
מְגַמּוֹתַי מְזֻמּוֹתַי לְמָתַי· תְּכַפְּרָה וְאָסִיר דַּאֲבוֹנִי:
נְפוּגוֹתַי נְמוּגוֹתַי וְאָחוֹר· נְסוּגוֹתַי וְגָדַל עֲצָבוֹנִי:
סְכָלַי הֵם לְפָנַי יַעֲנוּ אוֹי· וְאַשְׁמוֹתַי בְּבֹשֶׁת יַעֲטוּנִי:
עֲוֹנִי לִי וְעִמְדִי וְנֶגְדִּי· וְחַטָּאתִי עֲלֵי פָּתַח מְלוֹנִי:
פְּסַק דִּינִי קְרַע מֵעַל סְדִינִי· וּמֵחֲטְאִי וּמִפִּשְׁעִי דְּלֵנִי:
צָפֵה עָשְׁקִי וְאַל־תִּפֶן לְקָשְׁיִי· רְאֵה עָנְיִי וְאַל־תִּרְאֶה עֲוֹנִי:
קְשֹׁב נָא לַהֲגִיגִי אֵל רָצֵנִי· וְשִׂיחִי לָךְ בְּקָרְאִי תַעֲנֵנִי:
רְפָא נָא אֵל מְשׁוּבָתִי וְהוֹאֵל· וְהָפֵק מִמָּעוֹן קָדְשָׁךְ רְצוֹנִי:
שְׁלוֹמִי תֶּאֱסֹף בָּרֹאשׁ וּבַסּוֹף· וְתַנְהִילוֹ עֲדֵי יָבֹא מְעוֹנִי:
תְּמִיתֵנִי מְנֻקֶּה מֵעֲוֹנִי· וְתִרְצֵנִי לְמַעֲנָךְ לֹא־לְמַעֲנִי:
וְעֵת תִּחְיֶה נִבֶלְתִּי וְתָקוּם· אֱלֹהַי אַל־תְּבִישֵׁנִי בְּדִינִי:

ה"ג והערות

וְאַתְּ אבי. ללא ה"א, מפני המשקל (קד"א). ומצינו כן גם כלפי שכינה, במדבר יא, טז. וראו שם במסורה, וכ"כ הרד"ק במכלול, דף קצ ע"א. **זדתי לְבַדָּךְ.** לדעת הקד"א צ"ל: 'זדתי לְבַדָּךְ' מפני המשקל, וכן הוא במח' בולוניא. **תְּכַפֶּרָה ואסיר.** הקד"א גורס: 'תְּכַפֵּר לִי ואסיר', ובמח' שד"ל: 'תְּכַפֵּר לִי ואסיר'. **וְאָסִיר דאבוני.** במח' רמ"ו: 'וְתָסִיר דאבוני'.

מקורות

כאוב לבב. בבלי ברכות, דף לב ע"ב, ע"פ מש' יג, יב; יעט' סה, יד. **אני נדאב.** ע"פ דב' כח, סה; תה' פח, י. **אני... ונכאב.** ע"פ תה' סט, ל. **ואין לי אב.** ע"פ ירוש' ה, ג. **ואת אבי וקוני.** ע"פ יעט' סג, טז. **אבי וקוני.** ע"פ דב' לב, ו. **לך זדתי לבדך.** ע"פ תה' נא, ו. **ונדתי.** ע"פ בר' ד, יב; ירוש' ח, ח ורש"י. **ודמעתי כמו לחם מזוני.** ע"פ תה' מב, ד. **מגמותי.** ע"פ תנק' ח, ט. **מזימותי.** ע"פ מש' ח, ד. **למתי תכפרה.** ע"פ תה' סה, ד. **ואסיר דאבוני.** ע"פ תה' נח, ט; בבלי תענית, דף ל ע"ב. **דאבוני.** ע"פ דב' כח, סה. **נפוגותי.** תה' לח, ט. **נמוגותי.** ע"פ שמ' טו, טו; תה' עה, ד. **ואחור נסוגותי.** ע"פ ישע' מב, ח. **וגדל עיצבוני.** ע"פ בר' ג, טז. **סכלי.** ע"פ ש"ב כו, כא; קה' ז, ח. **סם לפני יענו.** ע"פ יחז' טז, כג. **לוי.** ע"פ יחז' טז, כג. **ואשמותי כבושת.** ע"פ עזר' ט, ו. **ואשמותי כבושת יעטוני.** ע"פ דני' ט, זיח. **כבושת יעטוני.** ע"פ תה' פט, מו. **עווני לי ועמדי ונגדי.** ע"פ תה' נא, ה. **וחטאתי עלי פתח מלוני.** ע"פ בר' ד, ז. **מלוני.** ע"פ בר' מב, כז. **פסק דיני קרע.** ע"פ בבלי ר"ה, דף טז ע"ב. **מעל סדיני.** ע"פ יעט' ג, כג; בבלי מגאות, דף מ ע"ב. **ומפשעי דלני.** ע"פ תה' לט, ט. **לפה עשקי.** ע"פ תה' קיט, קלג. **ואל תפן לקשיי.** ע"פ דב' ט, כז. **ראה עניי.** ע"פ תה' ט, יד. **ראה עניי וכו' עווני.** ע"פ תה' כה, יח. **ואל תראה עווני.** ע"פ במ' כג, כא. **קשוב נא הגיגי.** ע"פ תה' ה, ב. **להגיגי אל רצני.** ע"פ תה' יט, טו; סט, יד. **ושיחי לך.** ע"פ תה' קד, לד. **בקראי ענני.** תה' ד, ב. **רפא נא אל.** הלכות ע"פ במ' יב, יג. **רפא נא אל משובתי.** ע"פ ירמ' ג, כב. **והואל.** ע"פ ש"ב ז, כט. **והפק ממעון קדשך.** ע"פ דב' כו, טו. **והפק... לרוני.** ע"פ מש' יח, כב. **שלומי תאסוף.** ע"פ ירמ' טז, ה. **ברוחם ובסוף.** ע"פ קה' ג, יח. **ותנהילו.** ע"פ תה' לט, ד. **יבא מעוני.** לשון שוגה חמן, ע"פ קד"א. ע"פ קה' ט, יב. **תמיתני מנוקה מעווני.** ע"פ קה' ט, ח ותה' יט, יד. **ותרצני למענך.** ע"פ יעט' מג, כה; מח, יח. **למענך לא למעני.** ע"פ יחז' לו, כב. **ועת תחיה נבלתי ותקום.** ע"פ יעט' כו, יט. **אלהי אל תבישני.** ע"פ תה' קיט, לא.

אֵל מֶלֶךְ יוֹשֵׁב עַל־כִּסֵּא רַחֲמִים· מִתְנַהֵג בַּחֲסִידוּת· מוֹחֵל
עֲוֹנוֹת עַמּוֹ· מַעֲבִיר רִאשׁוֹן רִאשׁוֹן· מַרְבֶּה מְחִילָה
לַחַטָּאִים וּסְלִיחָה לַפּוֹשְׁעִים· עוֹשֶׂה צְדָקוֹת עִם (כָּל־)בָּשָׂר
וְרוּחַ וְלֹא כְרָעָתָם תִּגְמֹל (נ״ח: לָהֶם גּוֹמֵל): אֵל הוֹרִיתָנוּ לוֹמַר
(מִדּוֹת) שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה וּזְכֹר לָנוּ (הַיּוֹם) בְּרִית שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה
(כְּמוֹ) שֶׁהוֹדַעְתָּ לְעָנָו מִקֶּדֶם וְכֵן כָּתוּב (בְּתוֹרָתֶךָ)· וַיֵּרֶד יְהוָה
בֶּעָנָן וַיִּתְיַצֵּב עִמּוֹ שָׁם וַיִּקְרָא בְשֵׁם· יְהוָה: וְשָׁם נֶאֱמַר· וַיַּעֲבֹר
יְהוָה עַל־פָּנָיו וַיִּקְרָא· יְהוָה יְהוָה אֵל רַחוּם וְחַנּוּן אֶרֶךְ אַפַּיִם
וְרַב־חֶסֶד וֶאֱמֶת: נֹצֵר חֶסֶד לָאֲלָפִים נֹשֵׂא עָוֹן וָפֶשַׁע וְחַטָּאָה
וְנַקֵּה· וְסָלַחְתָּ לַעֲוֹנֵנוּ וּלְחַטָּאתֵנוּ וּנְחַלְתָּנוּ: סְלַח־לָנוּ אָבִינוּ כִּי
חָטָאנוּ· מְחַל לָנוּ מַלְכֵּנוּ כִּי פָשַׁעְנוּ: כִּי־אַתָּה אֲדֹנָי טוֹב וְסַלָּח
וְרַב־חֶסֶד לְכָל־קֹרְאֶיךָ: כִּי־עִמְּךָ הַסְּלִיחָה לְמַעַן תִּוָּרֵא: לְמַעַן־
שִׁמְךָ יְהוָה וְסָלַחְתָּ לַעֲוֹנֵנוּ כִּי רַב הוּא:

סְלִיחָה

שְׁתַּיִם עֶשְׂרֵה כְּמִנְהַג יְרוּשָׁלַיִם כַּאֲשֶׁר יוה״כ חָל בְּשַׁבָּת.
אֵין אוֹמְרִים אוֹתָהּ בְּחוּל.

אֱלֹהַי אַל־תְּדִינֵנִי כְמַעֲלִי· וְאַל־תָּמֹד אֱלֵי חִיקִי כְּפָעֳלִי:
בְּחֶמְלָתְךָ גְּמֹל עָלַי וְאָחִיתָה· וְאַל־נָא אֵל תְּשַׁלֵּם לִי גְּמוּלִי:
גְּאוֹן נַפְשִׁי לְךָ אַשְׁפִּיל וְאֶקְרַע· בְּמַכְאוֹבִי לְבָבִי לֹא־מְעִילִי:

ירושלים 12 בשבת

מקורות

אל תדינני כמעלי. ע״פ תה׳ קג, י; קמג, ב. **כמעלי.** ע״פ ויק׳ כו, מ. **ואל תמוד אלי חיקי כפעלי.** ע״פ יבע׳ סה, ז. **גמול עלי ואחיה.** ע״פ תה׳ קיט, יח. **ואל נא אל תשלם.** ע״פ במ׳ יג, יא. **תשלם לי גמולי.** ע״פ ירמ׳ נא, ו; יבע׳ סו, ו. **גאון נפשי לך אשפיל.** ע״פ יבע׳ יג, יא. **כמכאובי.** ע״פ דה״ב ו, כט. **ואקרע... לבבי ולא מעילי.** ע״פ יוא׳ ב, יג.

ח״נ והערות

אלהי אל תדינני כמעלי. מיוסד ע״ס א״ב. סליחה זו נמצאת גם במנהג הספרדים; מנהג רומניא (ר״ה, דף שי ע״א); אויניון; ליסבון ר״נ 12; ברצלונה רפ״ז, פתיחה 36. היא מיוחסת בטעות בקצת כ״י לר׳ שלמה אבן גבירול, ובכ״י אחרים למחברה ר׳ יצחק בר לוי בר מר שאול מלוסינה (המאה הי״א). ראו חיים חמיאל, ״אלהי אל תדינני כמעלי״ ליצחק אבן מר שאול, מאסף לעניני חינוך והוראה, ט, ימים נוראים ב, ירושלים תשכ״ח, עמ׳ 508־516. **גְּמֹל עלי.** במח׳ רומניא, ליסבון וברצולנה: חְמוֹל עלי׳. **אשפיל וְאֶקְרַע.** במח׳ רומניא: ׳אשפיל וְאִפּיל׳.

דְּוֵה לֵבָב אֲנִי נִצָּב וְנֶעֱצָב· עֲלֵי פִּשְׁעִי וְרֹב רִשְׁעִי וּמַעֲלִי:
הֲלוֹם יָגוֹן בְּלֹא יַיִן כְּאֵבִין· אֲשׁוּרִי מִנְּתִיבָךְ מָט וְרַגְלִי:
וּמָה אֶעֱנֶה וְאָן אֶפְנֶה לְעֻזָּרָה· בְּיוֹם מִשְׁפָּט לְמִי אָנוּס וּמִי לִי:
זְדוֹנַי הֵם לְמוּל פָּנַי וְעֵינַי· וְחַטָּאתִי לְעָמָּתִי וְאָצְלִי:
חֲטָאַי לוּ יָרִיחוּן בָּם שְׁכֵנַי· אֲזַי בָּרְחוּ וְרָחֲקוּ מִגְּבוּלִי:
טָמֵא לֵבָב אֲשֶׁר סוֹבֵב וְשׁוֹבֵב· לְבָבִי בִי עֲלֵי כָּל־חֵטְא פְּלִילִי:
יְדַעְתִּים בַּעֲלוֹתָם עַל־לְבָבִי· רָאִיתִים עַל־יְמִינִי וּשְׂמֹאלִי:
כְּקַשׁ נִדָּף אֲנִי נִרְדָּף וְנֶהְדָּף· וְלֹא־נִבְנָע וְלֹא־נִמְנָע עֶמְלִי:
לְךָ עֵינַי בְּתַחֲנוּנַי אֲדֹנָי· בְּהֵאָנְחִי שְׁעֵה שִׂיחִי וְקוֹלִי:
מָנַת חֶלְקִי וְצוּר חֶשְׁקִי וְחִזְקִי· וּמִבְטָחִי וְגַם גּוֹחִי וְחֵילִי:
נָחֵנִי נָא בְּאֹרַח הַנְּכוֹנָה· לְפָנֶיךָ וְהָכֵן אֶת־שְׁבִילִי:

ח״נ והערות

רִשְׁעִי וּמַעֲלִי. במח׳ רומניא, ברצלונה וליסבון: ׳רשעי וְסִכְלִי׳. **בְּיוֹם מִשְׁפָּט לְמִי.** כ״ה במח׳ רומניא, קד״א, לסיבון וברצלונה. במח׳ רמ״ו ובולוניא: ׳ביום צָרָה לְמִי׳. **וְחַטָּאתִי לְעָמָּתִי.** כ״ה במח׳ רמ״ו, בולוניא וברצלונה. במח׳ רומניא ובלסיבון: ׳כְּלִמָּתִי לעמתי׳. **חֲטָאַי לוּ.** כ״ה במח׳ רומניא, ברצלונה, ליסבון ושד״ל, וכן כתב בקד״א מטעם משקל השיר. במח׳ רמ״ו ובולוניא: ׳חַטֹּאתַי לוּ׳. **יריחון בָּם.** במח׳ רמ״ו: ׳יריחון בִּי׳. **בָּרְחוּ וְרָחֲקוּ.** במח׳ רומניא וברצלונה: ׳אָרְחוּ וּבָרְחוּ׳, ע״פ איוב לד, ח. **סוֹבֵב וְשׁוֹבֵב.** במח׳ רומניא, ברצלונה וחמיאל: ׳שׁוֹבֵב וסוֹבֵב׳. **יְמִינִי וּשְׂמֹאלִי.** במח׳ רומניא, ברצלונה וליסבון: ׳ימיני גם שְׂמֹאלִי׳, וכ״ה בקד״א. **וְלֹא־נִבְנָע וְלֹא־נִמְנָע.** כ״ה במח׳ רומניא, קד״א, ליסבון וברצלונה. **בְּהֵאָנְחִי שְׁעֵה.** כ״ה במח׳ רומניא, שד״ל, ברצלונה וליסבון. אבל במח׳ רמ״ו, בולוניא וקד״א: ׳בְּהַאֲנִיחִי שעה׳. **שְׁעֵה שִׂיחִי.** כ״ה במח׳ רמ״ו, בולוניא ונוסח שני בקד״א. במח׳ רומניא, ברצלונה, ליסבון ונוסח ראשון בקד״א: ׳שְׁמַע שיחי׳, וכ״ה בחמיאל. **גּוֹחִי וחילי.** כ״ה במח׳ רמ״ו, בולוניא וקד״א. במח׳ רומניא, ברצלונה, ליסבון וחמיאל: ׳כּוֹחִי וחילי׳. בשד״ל: ׳גּוֹחִי (כּוֹחִי) וחילי׳. **וְהָכֵן אֶת־שְׁבִילִי.** במח׳ רומניא וברלצונה: ׳יְיַשֵּׁר את־שבילי׳.

מקורות

דוה לבב. ע״פ ישע׳ ו, ה; תיכ׳ ה, יח. **מי ניצב.** ע״פ ישע׳ כח, ח; תהק׳ ב, ו. **ועצב.** ע״פ ש״ב כ, לד; נחמ׳ ח, י. **עלי פשעי.** תה׳ לב, ה. **פשעי ורוב רשעי.** ע״פ מש׳ כט, טז. **ורוב רשעי ומעלי.** ע״פ דה״ב לו, יד. **הלום... יין.** ע״פ ישע׳ כח, ז. **יגון.** ע״פ יחז׳ כג, לג. **משורי מנתיבך מט ורגלי.** ע״פ תה׳ עג, ב. **מט ורגלי.** ע״פ תה׳ לז, יח. **ומה אענה.** ע״פ תהק׳ ג, ו. **ואן אפנה לעזרה.** ע״פ דה״ב כ, יב; תה׳ קכא, ו. **ביום משפט למי אנוס.** ע״פ ישע׳ י, ג. **ומי לי.** ע״פ תה׳ עג, כה; מצ׳ תצוה פ״ח, מ״ד. **זדוני וכו׳ וחטאתי לעומתי ומלי.** ע״פ תה׳ נא, ה; ירוש׳מו יומא פ״ח, ה״ז; בבלי יומא, דף פו ע״ב. **שכני חזי נרחו.** ע״פ תה׳ לח, יב; מצ׳ תצוה פ״ח, מ״ז; מדת״כ (וורשא), פר׳ מלורע, סי׳ ג. **ורחקו מגבולי.** ע״פ יוח׳ ד, ו. **טמן לבב.** בבלי סוכה, דף נב ע״ב, ע״פ תה׳ נח, יב. **משר סובב.** ע״פ תה׳ מט, ו. **סובב ושובב.** ע״פ ירמ׳ לא, כא. **חטאי פלילי.** ע״פ איוב לג, כח. **ידעתים.** ע״פ ירמ׳ יז, כ. **בעלותם על לבבי.** ע״פ ירמ׳ ג, טז; ז, לא; יט, ה; לב, לה; נא, ג; ישע׳ סה, יז; יחז׳ לח, י. **ראיתים על ימיני ומשמאלי.** ע״פ תה׳ לז, ז; בבלי ברכות, דף ו ע״ב, ׳אלפא מסמאליה ורבבתא מימיניה׳. **כקש נדף.** ישע׳ מא, ב; איוב יג, כה. **מי נרדף.** ע״פ מש׳ יג, כא. **ונהדף.** ע״פ מש׳ י, ג. **ולא נבנע... עמלי.** ע״פ תה׳ קז, יב. **ולא נמנע עמלי.** ע״פ ויק׳ כו, יח ורש״י. **עמלי.** ע״פ תה׳ י, ז; איוב ד, ח. **לך עיני.** ע״פ תה׳ קכג, ב. **לך עיני כתחנוני תדני.** ע״פ תה׳ ל, ט. **בהאנחי.** ע״פ עמ׳ ג, כג. **שעה שיחי וקולי.** ע״פ תה׳ סד, ב. **מנת חלקי.** תה׳ טז, ה. **וצור חשקי.** ע״פ תה׳ עג, כו. **וחזקי.** ע״פ תה׳ יח, ב. **ומבטחי וגם גוחי וחילי.** ע״פ תה׳ כב, י. **וחילי.** ע״פ תהק׳ ג, יט. **נחני נא בארח הנכונה.** ע״פ תה׳ כז, יא. **הכן שבילי.** ע״פ ירמ׳ יח, טו.

סְלַח חוֹבִי וְהַיְשַׁר אֶת־לְבָבִי׃ אֲשֶׁר תּוֹעֶה כְּמוֹ רוֹעֶה אֱוִילִי׃
עֲנֵה נַאֲקִי דָּלָתֶיךָ בְדָפְקִי׃ רְאֵה צוּרִי רָפָא צִירִי וְחִילִי׃
פְּדֵנִי מֵעֲוֹנִי צוּר גְּאוֹנִי׃ אֱיָלוּתִי בְגָלוּתִי וְאֵילִי׃
צֶרִי עָצְבִי מְשׂוֹשׂ לִבִּי בְקִרְבִּי׃ וְשִׂמְחָתִי בְאַנְחָתִי וְאֶבְלִי׃
קְדוֹרַנִּית לְךָ אֱלֹךְ שְׁחוֹחַ׃ בְּלִי כֹחַ לְפָנֶיךָ בְּשַׁאֲלִי׃
רְאֵה כִּי זִכְרְךָ יָהּ תּוֹךְ לְבָבִי׃ וּבִזְמָמִי בְּמוֹ יוֹמִי וְלֵילִי׃
שְׁעֵנִי נָא רְצֵנִי אֵל אֱמוּנָהּ׃ וְתִיטַב לָךְ תְּשׁוּרַת מַהֲלָלִי׃
תְּנַהֲלֵנִי בְּעוֹד מִדַּת צְבָאִי׃ וְתִרְעֵנִי יְמֵי חֶלְדִּי וְחֶדְלִי׃
חֲמוֹל עָלַי וְכַפֵּר מַעֲלָלַי׃ וְשׁוּר שִׁירִי כְּשִׁיר מוּשִׁי וּמַחְלִי׃
וְיוֹם תָּבִיא יְצוּרֵיךָ בְּמִשְׁפָּט׃ אֱלֹהַי אַל־תְּדִינֵנִי כְּמַעֲלִי׃

מקורות

סלח חובי. ע״פ שמ׳ לד, ט ותר״ח. **והישר.** ע״פ תה׳ ט, ה. **והישר מת לבבי.** ע״פ תה׳ פו, יא; בבלי ברכות, דף נט ע״ח, לפסוט עקמומית שבלב׳. **לבבי משר תועה.** ע״פ תה׳ לה, י; יבע׳ כח, ד. **משר תועה.** ע״פ משׁ כח, טז. **רועה אוילי.** זכ׳ יא, טו. **ענה נאקי.** ע״פ יונ׳ ב, ג; תה׳ ג, ה. **נאקי.** ע״פ שמ׳ ג, כד; ו, ה. **דלתיך בדפקי.** ע״פ שופ׳ יט, כב; שה״ש ה, ג. **ראה צורי.** ע״פ תיכ׳ ח, כ. **רפא.** ע״פ תה׳ מא, ה. **צירי וחילי.** ע״פ יבע׳ יג, ח. **פדני מעוני.** ע״פ תה׳ קל, ח. **גאוני.** ע״פ שמ׳ טו, ז; מיכ׳ ה, ג. **אילותי.** ע״פ תה׳ כב, כ. **בגלותי.** ע״פ ויק׳ כו, מד. **ואילי.** ע״פ שמ׳ טו, טו. **צרי עצבי.** ע״פ ירמ׳ נא, ח; ת, כב. **עצבי.** ע״פ דה״ב ד, ט. **משוש ליבי.** ע״פ תיכ׳ ה, טו. **ליבי בקרבי.** ע״פ תה׳ לט, ד. **ושמחתי באנחתי ואבלי.** ע״פ יבע׳ כד, ז. **קדורנית לך אלך.** ע״פ מלא׳ ג, יד. **אלך שחוח.** ע״פ יבע׳ ס, יד. **בלי כוח לפניך.** ע״פ תיכ׳ ג, ו. **בשאלי.** ע״פ תה׳ כח, ה. **ראה... תוך לבבי.** ע״פ ש״ב טז, ז. **זכרך יה.** ע״פ תה׳ עז, יב. **זכרך יה תוך לבבי.** ע״פ תה׳ מ, יא. **ובזממי.** ע״פ זכ׳ ח, טו. **כמו.** ע״פ תה׳ יא, ג. **יומי וילי.** ע״פ נחמ׳ ג, ו. **שעני נא.** ע״פ בר׳ ד, ד. **רצני אל.** ע״פ תה׳ קיט, קמ. **אל אמונה.** דב׳ לב, ד. **ותיטב לך.** ע״פ תה׳ סט, לב. **תשורת.** ע״פ ש״ב ח, ז. **מהללי.** ע״פ מש׳ כז, כא. **תנהלני.** ע״פ יבע׳ מ, יא; תה׳ כג, ג; לא, ד. **בעוד מדת צבאי. ותרעני ימי חלדי.** ע״פ תה׳ לט, ה-ו; יבע׳ לח, יא; איו׳ ז, ו. **חמול עלי.** ע״פ מלא׳ ג, יז; דה״ב לו, טו. **וכפר מעללי.** ע״פ יבע׳ ז, יא. **ושור שירי.** ע״פ דה״ב כ, כא-כב. **כשיר מושי ומחלי.** ע״פ דה״ח ו, טז ופס׳ לב. **מושי ומחלי.** שמ׳ ו, יט. **תביא יצוריך במשפט.** ע״פ מש׳ כט, ד; איו׳ יד, ג; פסר״ב (איכ שלום), פי׳ מ, ד״ה ועציתם עולה לה׳. **אל תדיינני כמעלי.** ע״פ תה׳ קג, י; קמג, ב.

ח״נ והערות

והישר את־לבבי. במח׳ רומניא, קד״א, ברצלונה וליסבון: וְהָכֵן את־לבבי׳. **נאקי דלתיך.** כ״ה במח׳ רומניא, קד״א, ברצלונה וליסבון. במח׳ רמ״ו ובולוניא: נַאֲקִי לְפָנֶיךָ׳. **רפא צירי וחילי.** כ״ה בברצלונה, ליסבון ושד״ל בסוגריים. במח׳ רמ״ו, בולוניא וקד״א: רְאֵה צירי וחילי׳. ברומניא: עָשׁוּר צירי וחילי׳. **בגלותי ואילי.** כ״ה במח׳ רמ״ו ורומניא, ביו״ד, לשון כח. במח׳ בולוניא ושד״ל: ׳בגלותי אֵלִי׳, שם קדוש. בחמיאל: ׳בגלותי וְחֶשְׁלִי׳. **צרי עצבי.** כ״ה במח׳ רומניא, שד״ל, ברצלונה וליסבון. במח׳ רמ״ו, בולוניא וקד״א: ׳צוּרִי עצבי׳, ע״ש. **וְשַׂמְחָתִי באנחתי.** במח׳ רמ״ו ורס״ד: ׳בְּשִׂמְחָתִי באנחתי׳. **לְפָנֶיךָ בשאלי.** אצל חמיאל: ׳סְלִיחָתְךָ בשאלי׳. **ובזממי בְּמוֹ.** במח׳ רומניא: עָרְפָּתִי לָךְ׳. בחמיאל: ׳ובזמַמי במו׳. **בְּעוֹד מדת.** במח׳ רומניא, ליסבון, ברצלונה ובחמיאל: ׳יָמֵי מדת׳. **חֶלְדִּי וְחֶדְלִי.** כ״ה במח׳ רומניא, ברצלונה, ליסבון, וכ״כ הקד״א שזהו העיקר. במח׳ בולוניא ובנוסח א׳ בקד״א: ׳חֶלְדִּי וְהֶבְלִי׳, במח׳ רמ״ו וברס״ד: ׳חֶלְדִּי וְחֶבְלִי׳. **חמול עלי וכפר וכו׳.** לא נמצא במח׳ רמ״ו, בולוניא, רומניא וברצלונה. בית זה נוסף במח׳ שד״ל ובליסבון. ובתב הקד״א, שכן נוסף בספרים המדוייקים. **ויום תביא.** במח׳ רומניא, ליסבון, ברצלונה ובחמיאל: עָשׁת תביא׳. **יצוריך במשפט.** הבי״ת בשוא, כצ״ל ע״פ המשקל, קד״א. וכ״ה במח׳ בולוניא, רומניא, שד״ל, ברצלונה וליסבון. ודלא כמח׳ רמ״ו ורס״ד.

אֵל מֶלֶךְ יוֹשֵׁב עַל־כִּסֵּא רַחֲמִים· מִתְנַהֵג בַּחֲסִידוּת· מוֹחֵל
עֲוֹנוֹת עַמּוֹ· מַעֲבִיר רִאשׁוֹן רִאשׁוֹן· מַרְבֶּה מְחִילָה
לַחַטָּאִים וּסְלִיחָה לַפּוֹשְׁעִים· עוֹשֶׂה צְדָקוֹת עִם (כָּל־)בָּשָׂר
וְרוּחַ וְלֹא כְרָעָתָם תִּגְמֹל (נ״ח: לָהֶם גּוֹמֵל)· אֵל הוֹרִיתָנוּ לוֹמַר
(מִדּוֹת) שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה וּזְכֹר לָנוּ (הַיּוֹם) בְּרִית שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה
(כְּמוֹ) שֶׁהוֹדַעְתָּ לְעָנָו מִקֶּדֶם וְכֵן כָּתוּב (בְּתוֹרָתְךָ)· וַיֵּרֶד יְהוָה
בֶּעָנָן וַיִּתְיַצֵּב עִמּוֹ שָׁם וַיִּקְרָא בְשֵׁם· יְהוָה: וְשָׁם נֶאֱמַר· וַיַּעֲבֹר
יְהוָה עַל־פָּנָיו וַיִּקְרָא· יְהוָה יְהוָה אֵל רַחוּם וְחַנּוּן אֶרֶךְ אַפַּיִם
וְרַב־חֶסֶד וֶאֱמֶת: נֹצֵר חֶסֶד לָאֲלָפִים נֹשֵׂא עָוֹן וָפֶשַׁע וְחַטָּאָה
וְנַקֵּה· וְסָלַחְתָּ לַעֲוֹנֵנוּ וּלְחַטָּאתֵנוּ וּנְחַלְתָּנוּ: סְלַח־לָנוּ אָבִינוּ כִּי
חָטָאנוּ· מְחַל לָנוּ מַלְכֵּנוּ כִּי פָשַׁעְנוּ: כִּי־אַתָּה אֲדֹנָי טוֹב וְסַלָּח
וְרַב־חֶסֶד לְכָל־קֹרְאֶיךָ: כִּי־עִמְּךָ הַסְּלִיחָה לְמַעַן תִּוָּרֵא: לְמַעַן־
שִׁמְךָ יְהוָה וְסָלַחְתָּ לַעֲוֹנֵנוּ כִּי רַב הוּא:

סְלִיחָה

שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה לִפְנֵי מִנְהָג יְרוּשָׁלַיִם

13 ירושלים

שְׁבִיָּה עֲנִיָּה· בְּאֶרֶץ נָכְרִיָּה· לְקוּחָה לְאָמָּה· לְאָמָּה
מְצָרְיָה· מְיוֹם עֲזָבָתָהּ·
לְךָ צוֹפִיָּה· הָשֵׁב שְׁבוּתָהּ· רַב הָעֲלִילִיָּה· וְאֹם עֲשִׁירִיָּה·

ח״נ והערות

שביה עניה בארץ נכריה. שם המחבר ׳שלמה׳, חתום בראשי הבתים. ואולי הוא מאת ר׳ שלמה אבן גבירול. נמצא גם במנהג פולין, גאולה לשבת ראשון אחרי פסח; אוצר התפילות, סוף כרך ב, עמוד 16; מח׳ נירנברג כ״י, כרך א, פתיחה 132. **לְאָמָּה מצריה.** במח׳ רמ״ו וכ״י: ׳לְעַמָּה מצריה׳. **מִצְרְיָה.** כ״ה במח׳ רמ״ו, נירנברג, עבו״י ואוצה״ת. במח׳ בולוניא: ׳מִצַּרְיָה׳, ועיין בקד״א. בשד״ל: ׳מְצָרַיָּה׳, ע״פ בבלי גיטין, דף נו סוף ע״ב, על הפסוק איכ׳ א, ה. **לך צופיה.** בכ״י, עבו״י, מח׳ נירנברג ואוצה״ת נוסף: ׳לך הֵיא צופיה׳.

מקורות

שביה. ע״פ ישע׳ נג, ג. **שביה עניה.** ע״פ איכ׳ ג, נ. **עניה.** ע״פ ישע׳ נד, יא. **נמרץ נכריה.** שמ׳ ג, כב. **לקוחה לאמה.** ע״פ דב׳ כא, סא. **לאומה מְצָרְיָה** - לאמה שיעלה מהגר המצרית, ערה״ב. ע״פ בר׳ טז, ג; כא, ט, והיינו ישמעאל ועשו. **מיום עזבתה.** ע״פ ויק׳ כו, מג; ירמ׳ ט, יח. **לך צופיה.** ע״פ מיכ׳ ז, ז; תה׳ ס, ד. **השב שבותה.** ע״פ דב׳ ל, ג; ירמ׳ כט, יד. **רב העלילים.** ירמ׳ לב, יט. **עשיריה.** ע״פ ישע׳ ו, יג.

תְּהֵא שְׁלִישִׁיָּה· וְחִישׁ קַל מְהֵרָה· וּבַשְּׂרָה בְּאֵלִיָּה· רָנִּי בַת־צִיּוֹן· הִנֵּה מְשִׁיחֵנוּ·

לָמָּה לָנֶצַח תִּשְׁכָּחֵנוּ· יְהוָה חָנֵּנוּ לְךָ קִוִּינוּ· יְהוָה מַלְכֵּנוּ הוּא יוֹשִׁיעֵנוּ:

לְכָל־תִּכְלָה יֵשׁ קֵץ· וְאֵין קֵץ לְפִרְצֵי· כָּלוּ שְׁנוֹתַי· וְאֵין מָתוֹם לְמַחֲצֵי· שָׁכַנְתִּי בָּגָלוּת· טְבוּעָה בְּבוּצִי· וְאֵין תּוֹפֵשׂ מָשׁוֹט· אֲנִיָּה לְהוֹצִיא· עַד־אָנָה יְהוָה תַּאֲרִיךְ קְצִי· מָתַי קוֹל הַתּוֹר· יִשָּׁמַע בְּאַרְצִי· שִׁמְךָ בָּנוּ נִקְרָא· אַל־תַּנִּיחֵנוּ·

לָמָּה לָנֶצַח תִּשְׁכָּחֵנוּ· יְהוָה חָנֵּנוּ לְךָ קִוִּינוּ· יְהוָה מַלְכֵּנוּ הוּא יוֹשִׁיעֵנוּ:

מְחוּצִים לְחוּצִים· סוֹבְלֵי מַעֲמָס· בְּזוּזִים גְּזוּזִים· נְתוּנִים לְמִרְמָס· עַד־אָנָה יְהוָה· אֶזְעַק חָמָס· וְהַכַּמָּה שָׁנִים· עוֹמְדִים לָמַס· יִשְׁמָעֵאל כְּאַרְיֵהּ· וְעֵשָׂו כְּתַחְמָס· וְהַיַּנִּיחֵנוּ· וְהַיְקָחֵנוּ·

לָמָּה לָנֶצַח תִּשְׁכָּחֵנוּ· יְהוָה חָנֵּנוּ לְךָ קִוִּינוּ· יְהוָה מַלְכֵּנוּ הוּא יוֹשִׁיעֵנוּ:

מקורות

תהא שלישיה. ע״פ ישע׳ יט, כד. **וחיש קל מהרה.** ע״פ צ״פ כ, לח; תה׳ ל, י. **קל מהרה.** ע״פ יומ׳ ד, ד. **ובשרה באליה.** ע״פ מלא׳ ג, כג; פסר״ב (ובובר) פי׳ לו, סי׳ ד; רס״י ויק׳ כו, מב. **רני בת ציון.** זפ׳ ג, יד. **הנה משיחנו.** ע״פ במדב״ר (ווילנא), פר׳ יח, סי׳ כח, ׳הנה זה יום אמו וגו׳, זה משיח׳; שה״ש רבה (ווילנא), פר׳ ב, סי׳ ג, ׳הנה זה בא, זה מלך המשיח׳. **למה נגלח תשכחנו.** תיכ׳ ה, כ. **ה׳ חננו לך קוינו.** ישע׳ לג, ב. **ה׳ מלכנו הוא יושיענו.** ישע׳ לג, כב. **לכל תכלה יש קץ.** ע״פ תה׳ קיט, צו. **ואין קץ לפרצי.** ע״פ דני׳ יח, מה; בבלי יומא, דף ט ע״ב, ׳אתרוגים... לא נתגלה קצם׳. **לפרצי.** ע״פ עמ׳ ט, יח. **כלו שנותי.** ע״פ תה׳ לא, יח. **ואין מתום למחצי.** ע״פ תה׳ לח, ג-ד. **למחצי.** ע״פ דב׳ לב, לט; ישע׳ ל, כו. **שכנתי בגלות.** ע״פ תה׳ קכ, ה. **בגלות.** ע״פ עוב׳ א, כ; במדב״ר (ווילנא), פר׳ ז, סי׳ י. **טבועה בבוצי.** ע״פ ירמ׳ לח, כב; תה׳ מ, ג. **תופש משוט.** יחז׳ כז, כט. **אניה להוציא** - ישראל נמצאו לאחיה וספינה, ראו ערה״ב, כרך ג, עמ׳ 300. ע״פ ויק״ר (ווילנא), פר׳ ד, סי׳ ו; ילקו״ש תורה, רמז תתקנא, ׳משל לבתי ספינות...׳. **עד אנה ה׳.** ע״פ חבק׳ א, ב; תה׳ יג, ב. **תאריך קיצי.** ע״פ חבק׳ ב, ג; מהמ״ד (מיזמטיין), מד׳ יבוטא, עמ׳ 247. **קיצי.** ע״פ דני׳ סוף פרק יב. **קול התור ישמע בארצי.** ע״פ שה״ש ב, יב. **שמך בנו נקרא אל תניחנו.** ע״פ ירמ׳ יד, ט. **מחוצים.** ע״פ דב׳ לב, לט. **לחוצים.** ע״פ תה׳ מב, י. **סובלי מעמס.** ע״פ זכ׳ יב, ג; תיכ׳ ה, ז. **בזוזים.** ע״פ ישע׳ מב, כב; יחז׳ לט, י. **גזוזים.** ע״פ ישע׳ גג, ז. **נתונים למרמס.** ע״פ יחז׳ לד, יט. **עד מתה ה׳ אזעק חמס.** ע״פ חבק׳ א, ב. **זה כמה שנים.** זכ׳ ז, ג. **עומדים למס.** ע״פ תיכ׳ ה, א. **ישמעאל... ועשו.** ע״פ מדה״כ (בובר), מז׳ ו, סי׳ ב. **כתריס.** ע״פ ראו רד״ק ומצרפתא תיכ׳ ה, ז. **כתחמס.** ע״פ ויק׳ יא, טז ובעה״ט. **זה יניחנו. זה ייקחנו וזה ייקחנו.** ע״פ מדה״כ (בובר), מז׳ יח, סי׳ יא (יח, ז); ילקו״ש עמוס, רמז תקמה. **וזה יקחנו.** ע״פ ישע׳ נג, ה.

ח״נ והערות

ואין קץ לְפִרְצִי. כ״ה במח׳ שד״ל, עבו״י ואוצה״ת. במח׳ רמ״ו, בולוניא וגירנברג: ׳ואין קץ לְפָרְצִי׳. בב״י: ׳ואין קץ לְפִרְצָתִי׳. **טבועה בְּבוּצִי.** כ״ה במח׳ שד״ל, גירנברג ועבו״י. במח׳ רמ״ו ובולוניא: ׳טבועה בְּבוּצִי׳, באוצה״ת: ׳טבועה בְּבָצִי׳. בערוה״ב כתב, שהמילה היא מלעיל והיו״ד נוספת, ואף במח׳ גירנברג צויין ההטעמה תחת הבי״ת השניה. **עוֹמְדִים למס.** כ״ה במח׳ רמ״ו, בולוניא, רס״ד, כ״י ושד״ל. במח׳ גירנברג, עבו״י ואוצה״ת: ׳עוֹבְדִים למס׳, וכן נראה שהוגה בב״י במח׳ רמ״ו. **וְעֵשָׂו כתחמס.** במח׳ שונים, יש כאן שינויי נוסח מחמת הצנזורה.

הַקּוֹלֵךְ זֶה הַקּוֹל· גּוֹלַת אֲרִיאֵל· עִלְּזִי וְצַהֲלִי· בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל·
לְעֵת הָרְשׁוּם· בְּסֵפֶר דָּנִיֵּאל· בָּעֵת הַהִיא· יַעֲמֹד מִיכָאֵל·
וְיִקְרָא עַל־הַר· וּבָא לְצִיּוֹן גּוֹאֵל· אָמֵן אָמֵן· כֵּן יַעֲשֶׂה הָאֵל·
כִּימוֹת עִנִּיתָנוּ· כֵּן תְּשַׂמְּחֵנוּ·

לָמָּה לָנֶצַח תִּשְׁכָּחֵנוּ· יְהוָה חָנֵּנוּ לְךָ קִוִּינוּ· יְהוָה מַלְכֵּנוּ הוּא יוֹשִׁיעֵנוּ:

אֵל מֶלֶךְ יוֹשֵׁב עַל־כִּסֵּא רַחֲמִים· מִתְנַהֵג בַּחֲסִידוּת· מוֹחֵל
עֲוֹנוֹת עַמּוֹ· מַעֲבִיר רִאשׁוֹן רִאשׁוֹן· מַרְבֶּה מְחִילָה
לַחַטָּאִים וּסְלִיחָה לַפּוֹשְׁעִים· עוֹשֶׂה צְדָקוֹת עִם (כָּל־)בָּשָׂר
וְרוּחַ וְלֹא כָרָעָתָם תִּגְמֹל (נ״מ: לָהֶם גּוֹמֵל): אֵל הוֹרִיתָנוּ
לוֹמַר (מִדּוֹת) שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה וּזְכֹר לָנוּ (הַיּוֹם) בְּרִית שְׁלֹשׁ
עֶשְׂרֵה (כְּמוֹ) שֶׁהוֹדַעְתָּ לְעָנָו מִקֶּדֶם וְכֵן כָּתוּב (בְּתוֹרָתֶךָ)·
וַיֵּרֶד יְהוָה בֶּעָנָן וַיִּתְיַצֵּב עִמּוֹ שָׁם וַיִּקְרָא בְשֵׁם· יְהוָה: וַיַּעֲבֹר יְהוָה
נָאֶמַר· וַיִּקְרָא· יְהוָה יְהוָה אֵל רַחוּם
וְחַנּוּן אֶרֶךְ אַפַּיִם וְרַב־חֶסֶד וֶאֱמֶת: נֹצֵר חֶסֶד לָאֲלָפִים נֹשֵׂא
עָוֹן וָפֶשַׁע וְחַטָּאָה וְנַקֵּה· וְסָלַחְתָּ לַעֲוֹנֵנוּ וּלְחַטָּאתֵנוּ וּנְחַלְתָּנוּ:
סְלַח־לָנוּ אָבִינוּ כִּי חָטָאנוּ· מְחַל לָנוּ מַלְכֵּנוּ כִּי פָשַׁעְנוּ:
כִּי־אַתָּה אֲדֹנָי טוֹב וְסַלָּח וְרַב־חֶסֶד לְכָל־קֹרְאֶיךָ: כִּי־עִמְּךָ
הַסְּלִיחָה לְמַעַן תִּוָּרֵא: לְמַעַן־שִׁמְךָ יְהוָה וְסָלַחְתָּ לַעֲוֹנֵנוּ כִּי
רַב הוּא:

ח״נ והערות

עִלְּזִי וצהלי. כ״ה במח׳ רמ״ו. בבולוניא, כ״י, נירנברג, עבו״י ואוצה״ת: ׳עִמְדִי וצהלי׳. **בָּעֵת ההיא.** כ״ה בכל נוסחאות בני רומי. בנירנברג, עבו״י, אוצה״ת וערה״ב: ׳וּבָעֵת ההיא׳.

וכח לגיון גואל. יסע׳ נט, כ. **אמן אמן.** במ׳ ה, כב; נחמ׳ ח, ו. ע״פ תה׳ ג, טו.

מקורות

הקולך זה הקול. ע״פ כר׳ כז, כב; בבלי גיטין, דף מ ע״ב. **גולת מריעלת.** ע״פ עוב׳ א, כ. **מריעלת** - אחד מבצעים שמות של ירושלים. מד״ז (בובר), פר׳ ח, סי׳ ג; פדר״ך (מנלבוים), סוף פי׳ יג. **עלזי וצהלי.** ע״פ זפ׳ ג, יד. **בתולת ישראל.** ירמ׳ לא, ג. **לעת הרשום בספר דניאל.** פרק יב. **בעת ההיא יעמוד מיכאל.** ע״פ דני׳ יב, א. **ויקרא על הר.** ע״פ יסע׳ נב, ז. **כן יעשה המלך.** ע״פ דב׳ ג, כא. **כימות עניתנו כן תשמחנו.**

שְׁלוֹשׁ עֶשְׂרֵה כְּמִנְהָג ק״ק רוּמָה כַּאֲשֶׁר יוֹהִ״כ חָל בְּיָמֵי חוֹל.

שְׁכוּלָה גַלְמוּדָה. סוּעֲרָה עֲנִיָּה. מִדֵּי הָעֲבוֹדָה. לְךָ הִיא הוֹמִיָּה. וַתְּמַלֵּא כַּדָּהּ. מִדִּמְעַת לֶחֱיָהּ.
וַנֹּאמֶר כִּי־פָדָה. וְהִנָּהּ בַּשְׁבְיָהּ. עַד־מָתַי הָעֲדָה. תִּהְיֶה בָזוּיָה.
וְאַתָּה אָבִינוּ. וּבָנֶיךָ אֲנוּ. אִם־תַּעַזְבֵנוּ. מִי יְקָחֵנוּ. לָמָּה יְהוָה
תִּשְׁכָּחֵנוּ. יְהוָה חָנֵּנוּ לְךָ קִוִּינוּ:

מֵיטַב שָׂדֶךָ. הִשְׁמִיד הַבָּרָד. וְצֹאן מַרְעִיתֶךָ. מָפְזָר וּמְפֹרָד.
כָּל־נָדִיב עַמֶּךָ. מִכְּבוֹד הוֹרַד. הֻנְהְיָה בְזַעְמֶךָ. מִן יוֹם בֶּהָרַד.
עַד מָתַי חֲמָתֶךָ. לִבֵּנוּ יֶחֱרַד. וְאַתָּה רוֹעֵנוּ. וְצֹאנְךָ אֲנוּ. אִם־
תִּטְּשֵׁנוּ. מִי יוֹשִׁיעֵנוּ. לָמָּה יְהוָה תֶּאֱנַף־בָּנוּ. יְהוָה חָנֵּנוּ לְךָ קִוִּינוּ:

וַאֲנַחְנוּ מָה. נָשִׁיב לַשּׁוֹאֵל. כִּי־תוֹלָעֵי אֲדָמָה. עַם עֻשָּׂו
וְיִשְׁמָעֵאל. יוֹצְאִים בְּיָד רָמָה. לְעֵינֵי כָל־יִשְׂרָאֵל. וְאַרְצֵנוּ
שְׁמָמָה. עִם־גּוֹלַת אֲרִיאֵל. עַד מָתַי לִכְלִמָּה. תֶּחֱרַשׁ וְתִשְׁקֹט

מקורות

שכולה גלמודה. יבע׳ מט, כח. **סוערה עניה.** ע״פ יבע׳ נד, יא. **מדי העבודה.** שמ׳ לו, ה. **היא הומיה.** ע״פ תה׳ עז, ד. **הומיה.** יבע׳ כב, ב. **ותמלא כדה.** ע״פ בר׳ כד, עז. **מדמעת לחיה.** ע״פ מיכ׳ ו, ג. **כי פדה.** ירמ׳ לא, י. **והיתה בשביה.** ע״פ ירמ׳ ל, י; מו, כז. **עד מתי העדה.** ע״פ במ׳ יד, כז. **תהיה בזויה.** ע״פ תה׳ קכג, ג. **ואתה תבינו.** ע״פ יבע׳ סג, טז; ירמ׳ לא, יח. **ובניך מנו.** ע״פ שמ׳ ד, כג; דב׳ יד, ח. **אם תעזבנו.** דה״ב יח, ט. **מי יקחנו.** ע״פ רש״י שמ׳ יד, כ, ע״פ הוש׳ יח, ג; דה״ב כ, יב. **למה ה׳ תשכחנו.** ע״פ תה׳ יג, ב; מיכ׳ ה, כ. **ה׳ חננו לך קוינו.** יבע׳ לג, ב. **מיטב שדך.** ע״פ שמ׳ כב, ד; יבע׳ ה, ז. **השמיד הברד.** ע״פ שמ׳ ט, כה. **ונאן מרעיתך.** תה׳ עט, יג. **מפוזר ומפורד.** תה׳ ג, ח. **נדיב עמך.** ע״פ במ׳ כא, יח; תה׳ קיג, ח. **מכבוד הורד.** ע״פ ירמ׳ מח, יח. **מכבוד הורד הנהיה בזעמך.** ע״פ תה׳ קב, יא. **מן יום בהרד.** חולי כוותו, מיום תחילת תשבץ המולדות שסימנו ׳ב׳ ה׳ ר״ד׳. רמז תוס׳ עמ״ס ר״ה, דף ח ע״ב, ד״ה לתקופות; הקדמת תפארת ישראל לסדר מועד, ׳שבילי דרקיעי׳, סי׳ לד. **עד מתי חמתך.** ע״פ תה׳ עט, ה ורש״י; פע, מז. **לבנו יחרד.** ע״פ יהו׳ ז, ה. **ואתה רועינו.** ע״פ תה׳ פ, ג. **ואנחנו צאנך.** תה׳ עט, יג. **אם תיטשנו.** ע״פ מ״ב כא, יד; עמ׳ ה, ג. **מי יושיענו.** ע״פ יבע׳ מה, כא; הוש׳ ג, ד. **למה ה׳.** שמ׳ לג, יא. **תאלם גמו.** תה׳ פה, ו. **ואנחנו מה.** ע״פ שמ׳ טז, ז. **נשיב לשואל.** ע״פ יבע׳ מא, כח. **תולעי אדמה.** ע״פ יבע׳ יד, יא. **עם עשו וישמעאל.** רמז סד״ר סי׳ עב, עמ׳ תט. **יולמיס ביד רמה.** שמ׳ יד, ח. **לעיני כל ישרחל.** דב׳ לא, ז. **וארצנו שממה.** ע״פ ויק׳ כו, לג; יבע׳ ו, ו. **תריחל.** יבע׳ כט, ו. **עד מתי לכלמה.** ע״פ תה׳ ד, ג. **תחרש ותשקוט חל.** ע״פ תה׳ פג, ב.

ח״נ והערות

שכולה גלמודה. סליחה בת ששה בתים. מאת ר׳ שמואל מקאסטיליאונה ממנטובה (המאה הט״ז). סי׳ שמואל הרופא. אינה במח׳ העתיקים. נדפסה לראשונה במח׳ כמנהג ק״ק רומה, ויניציאה שמ״ז, ח״ב, דף קסב ע״ב– קסג ע״ב. כנראה התחברה על פי הסליחה ״שביה עניה״. בחוברת של הרב מ״ע הרטום לא הוזכר לאומרה. ברומה אומרים אותה, אך לא בשבת. **עם עֻשָּׂו וישמעאל.** במח׳ שמ״ז ושד״ל: ׳פָּרָס׳, כנראה הוא תיקון הצנזורה.

אֵל· וְאַתָּה מַלְכֵּנוּ· וְעַמְּךָ אֲנוּ· אִם־תִּשְׁכָּחֵנוּ· מִי יִזְכְּרֵנוּ· לָמָּה יְהוָה זְנַחְתָּנוּ· יְהוָה חָנֵּנוּ לְךָ קִוִּינוּ׃

לָמָּשָׁל וְלִשְׁנִינָה· נִזְכָּרִים וְנַעֲשִׂים· בְּכָל־שָׁנָה וְשָׁנָה· אָצִים הַנּוֹגְשִׂים· יְרוּשָׁלַיִם כְּאַלְמָנָה· בְּעָלוּהָ חוֹמְסִים· קְרֵית דָּוִד חָנָה· שָׂסוּהָ שׁוֹסְסִים· עַד־מָתַי וְעַד־אָנָה· לֹא תוֹשִׁיעַ חוֹסִים· וְאַתָּה נוֹטַרְנוּ· וְכַרְמְךָ אֲנוּ· אִם־תַּרְחִיקֵנוּ· מִי יְקָרְבֵנוּ· לָמָּה יְהוָה תַּעַזְבֵנוּ· יְהוָה חָנֵּנוּ לְךָ קִוִּינוּ׃

הָרוֹפֵא לְכָל־בָּשָׂר· הוּא יַפְלִיא לַעֲשׂוֹת· יוֹצִיאֵנוּ מִמַּאֲסָר· בְּמוֹפְתִים וּבְמַסּוֹת· מִכָּל־נָגִיד וְטַפְסָר· בַּיהוָה טוֹב לַחֲסוֹת· טוּבֵנוּ לֹא יֶחְסַר· הָאֱמֶת אֵין לְנַסּוֹת· עַד־מָתַי נָבְשַׁר· מִפָּנִים חֲדָשׁוֹת· וְאַתָּה אֱלֹהֵינוּ· וְסִגֻּלָּתְךָ אֲנוּ· אִם־תִּגְאָלֵנוּ· מִי־יִלָּחֵם בָּנוּ· לָמָּה יְהוָה תְּרִיבֵנוּ· יְהוָה חָנֵּנוּ לְךָ קִוִּינוּ׃

אֵל מֶלֶךְ יוֹשֵׁב עַל־כִּסֵּא רַחֲמִים· מִתְנַהֵג בַּחֲסִידוּת· מוֹחֵל עֲוֹנוֹת עַמּוֹ· מַעֲבִיר רִאשׁוֹן רִאשׁוֹן· מַרְבֶּה מְחִילָה לַחַטָּאִים וּסְלִיחָה לַפּוֹשְׁעִים· עוֹשֶׂה צְדָקוֹת עִם (כָּל־)בָּשָׂר וְרוּחַ וְלֹא כָרָעָתָם תִּגְמֹל (נ״א: לָהֶם גּוֹמֵל): אֵל הוֹרִיתָנוּ לוֹמַר (מִדּוֹת) שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה וּזְכֹר לָנוּ (הַיּוֹם) בְּרִית שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה

מקורות

וּמִתְּךָ מִלְּכֵנוּ. ע״פ ישע׳ לג, כב; תה׳ מד, ה. **וְעַמְּךָ אֲנוּ.** ע״פ תה׳ עט, יג; תדא״ז (תיש שלוס), פר׳ כח. **אִם תִּשְׁכָּחֵנוּ.** ע״פ ישע׳ מט, טו; תיכ׳ ה, כ. **מִי יִזְכְּרֵנוּ.** ע״פ ירמ׳ טו, ה; תיכ׳ ה, ו. **זְנַחְתָּנוּ.** תה׳ מג, ב; ס, ג. **לְמָשָׁל וְלִשְׁנִינָה.** דב׳ כח, לז; מ״ק טו, ז. **נִזְכָּרִים וְנַעֲשִׂים.** תס׳ ט, כח. **בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה.** תס׳ ט, כח. **אָצִים הַנּוֹגְשִׂים.** ע״פ שמ׳ ה, יג. **יְרוּשָׁלַיִם כְּאַלְמָנָה.** ע״פ תיכ׳ ה, ה. **בְּעָלוּהָ חוֹמְסִים.** ע״פ ישע׳ כו, יג. **קְרֵית דָּוִד חָנָה.** ישע׳ כט, ה. **שָׂסוּהָ שׁוֹסְסִים.** ע״פ תה׳ פט, מב. **עַד מָתַי.** ע״פ ירמ׳ ד, יד; זכ׳ ז, ה; יב. **וְעַד אָנָה.** תצק׳ ה, ב. **תּוֹשִׁיעַ חוֹסִים.** ע״פ תה׳ יח, ז. **וְאַתָּה נוֹטַרְנוּ.** ע״פ תה׳ קכא, ד; שה״ש ה, ו; שמו״ר (ווילנא), פר׳ לד, סי׳ ג. **וְכַרְמְךָ אֲנוּ.** ע״פ ישע׳ ה, ז. **אִם תַּרְחִיקֵנוּ.** ע״פ תה׳ כב, יב. **מִי יְקָרְבֵנוּ.** ע״פ ירמ׳ טו, יח; תה׳ פח, ט; רש״י תיכ׳ ה, כא; תיכ״ר (ווילנא), פר׳ ה, סי׳ טו. **לָמָּה תַּעַזְבֵנוּ.** ע״פ תיכ׳ ה, כ. **הָרוֹפֵא לְכָל בָּשָׂר.** ע״פ תה׳ קג, ג; מש׳ ד, כב. **הוּא יַפְלִיא לַעֲשׂוֹת.** ע״פ שופ׳ יג, יט. **יוֹצִיאֵנוּ מִמַּאֲסָר.** ע״פ ישע׳ מב, ז; תה׳ קז, יד. **בְּמוֹפְתִים וּבְמַסּוֹת.** ע״פ דב׳ ד, לד. **נָגִיד.** ע״פ ש״ב ה, ב. **וְטַפְסָר.** ע״פ נחו׳ ג, ח. **טוֹב לַחֲסוֹת.** ע״פ תה׳ קיח, ח. **טוּבֵנוּ לֹא יֶחְסַר.** ע״פ תה׳ לד, יא. **הָאֱמֶת אֵין לְנַסּוֹת.** בבלי תענית, דף ט ע״ב; ע״פ דב׳ ו, טז. **עַד מָתַי נָבְשַׁר.** ע״פ תצק׳ ב, ג. **מִפָּנִים חֲדָשׁוֹת.** ראו תוס׳ עמ״ס כתובות, דף ז סוף ע״ב, ד״ה והוו שבאו, בשם המדרש. **וְאַתָּה אֱלֹהֵינוּ.** ע״פ שמ׳ כ, ב. **וְסִגֻּלָּתְךָ אֲנוּ.** ע״פ שמ׳ יט, ה. **אִם תִּגְאָלֵנוּ.** ע״פ תה׳ סט, יט. **מִי יִלָּחֵם בָּנוּ.** ע״פ ישע׳ ג, ד; מיכ׳ ד, ג. **לָמָּה תְּרִיבֵנוּ.** ע״פ מיכ׳ ו, ב.

(כְּמוֹ) שֶׁהוֹדַעְתָּ לָעָנָו מִקֶּדֶם וְכֵן כָּתוּב (בְּתוֹרָתֶךָ)׃ וַיֵּרֶד יְהוָה
בֶּעָנָן וַיִּתְיַצֵּב עִמּוֹ שָׁם וַיִּקְרָא בְשֵׁם׃ יְהוָה׃ וְשָׁם נֶאֱמַר׃ וַיַּעֲבֹר
יְהוָה׀ עַל־פָּנָיו וַיִּקְרָא׃ יְהוָה׀ יְהוָה אֵל רַחוּם וְחַנּוּן אֶרֶךְ אַפַּיִם
וְרַב־חֶסֶד וֶאֱמֶת׃ נֹצֵר חֶסֶד לָאֲלָפִים נֹשֵׂא עָוֹן וָפֶשַׁע וְחַטָּאָה
וְנַקֵּה׃ וְסָלַחְתָּ לַעֲוֹנֵנוּ וּלְחַטָּאתֵנוּ וּנְחַלְתָּנוּ׃ סְלַח־לָנוּ אָבִינוּ כִּי
חָטָאנוּ׃ מְחֹל לָנוּ מַלְכֵּנוּ כִּי פָשַׁעְנוּ׃ כִּי־אַתָּה אֲדֹנָי טוֹב וְסַלָּח
וְרַב־חֶסֶד לְכָל־קֹרְאֶיךָ׃ כִּי־עִמְּךָ הַסְּלִיחָה לְמַעַן תִּוָּרֵא׃ לְמַעַן־
שִׁמְךָ יְהוָה וְסָלַחְתָּ לַעֲוֹנֵנוּ כִּי רַב הוּא׃

ומאר שגמרו סליחות כרגוסס, מוזר שליח ציבור לתפלתו ואומר:

אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ׃ אַל־תַּעַזְבֵנוּ וְאַל־תִּטְּשֵׁנוּ וְאַל־
תַּכְלִימֵנוּ וְאַל־תָּפֵר בְּרִיתְךָ
אִתָּנוּ׃ קָרְבֵנוּ לְתוֹרָתֶךָ לַמְּדֵנוּ מִצְוֹתֶיךָ הוֹרֵנוּ דְרָכֶיךָ הַט לִבֵּנוּ
לְיִרְאָה אֶת־שְׁמֶךָ לְמַעַן שִׁמְךָ הַגָּדוֹל׃ כַּכָּתוּב בְּדִבְרֵי קָדְשֶׁךָ
לְמַעַן־שִׁמְךָ יְהוָה וְסָלַחְתָּ לַעֲוֹנִי כִּי רַב־הוּא׃

אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ׃ מְחוֹל לַעֲוֹנוֹתֵינוּ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים
הַזֶּה׃ מְחֵה וְהַעֲבֵר פְּשָׁעֵינוּ
וְחַטֹּאתֵינוּ מִנֶּגֶד עֵינֶיךָ׃ וְכֹף יִצְרֵנוּ לְהִשְׁתַּעְבֵּד־לָךְ׃ וְהַכְנַע
עָרְפֵּנוּ לָשׁוּב אֵלֶיךָ וְחַדֵּשׁ כִּלְיוֹתֵינוּ לִשְׁמֹר פִּקּוּדֶיךָ׃ וּמוֹל

מקורות

אל תעזבנו ואל תטשנו. ע״פ תה׳ כז, ט. **ואל תכלימנו.** ע״פ יפע׳ מה, יח. **ואל תפר בריתך אתנו.** ע״פ ירמ׳ יד, כא. **קרבנו לתורתך.** ע״פ נחמ׳ ט, כט. **למדנו מצוותיך.** ע״פ תה׳ קיט, עג. **הוריעו דרכיך.** ע״פ תה׳ כז, יא; פו, יא. **הט לבנו ליראה את שמך.** ע״פ תה׳ פו, יא. **למען שמך הגדול.** דה״ב ו, לב. **למען שמך ה׳.** תה׳ כה, יא. **ומלכי מכותיו.** ע״פ שמ׳ ג, טו. **מחול לעוונותינו.** ע״פ ספרי דב׳, פר׳ האזינו, סוף פי׳ שיט; רמו רי״א ב״ר יקר, ח״ב, עמ׳ קצ. **ביום הכיפורים הזה.** ע״פ ויק׳ כג, כז. **מחה... פשעינו וחטאתינו.** ע״פ יפע׳ מג, כה. **והעבר פשעינו.** ע״פ מיכ׳ ז, יח. **והעבר... וחטאתינו.** ע״פ ש״ב יב, יג. **מנגד עיניך.** יפע׳ ל, טז; יוכ׳ ג, ה; תה׳ נ, כא. **וכוף יצרנו.** רמו לזה מרס, ח״ל, סי׳ כב; מו״ק מו״ח, סי׳ מו; הגמות ר׳ מרדכי דיסלדורף סי׳ כח. **וכוף יצרנו להשתעבד לך.** ע״פ בבלי ברכות, דף ס ע״ב; תהמ״ד (מיזנסטיין), מלישטר, סי׳ יט, עמ׳ 29. רמו ב״מ, דף לב ע״ב. **יצרנו.** תה׳ קג, יד. **להשתעבד.** לשון תרגומית. רמו תו״ו, ויק׳ כה, מו, ׳וְלֹא תַשְׁתַּעְבְּדוּן בָּהֶן׳. **והכנע ערפנו.** ע״פ ויק׳ כו, מא; דב׳ י, טז. **והכנע ערפנו לשוב אליך.** ע״פ דה״ב ל, ח-ט. **וחדש כליותינו.** ע״פ יחז׳ לו, כו; תה׳ כו, ב. **לשמור פקודיך.** ע״פ יחז׳ לו, כז; מיו׳ י, יב. **ומול את לבבנו.** ע״פ דב׳ י, טז; בבלי ברכות, דף כט ע״ח.

אֶת־לְבָבֵנוּ וְאֶת־לְבַב זַרְעֵנוּ לְיִרְאָה אֶת־שְׁמֶךָ· כַּכָּתוּב
בְּתוֹרָתָךְ· וּמָל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־לְבָבְךָ וְאֶת־לְבַב זַרְעֶךָ לְאַהֲבָה
אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־לְבָבְךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ לְמַעַן חַיֶּיךָ:

אָנָּא יְהוָה אֱלֹהִים סְלַח לָנוּ מְחַל לָנוּ כַּפֶּר־לָנוּ:

כִּי אָנוּ עַמֶּךָ וְאַתָּה אֱלֹהֵינוּ· אָנוּ בָנֶיךָ וְאַתָּה אָבִינוּ·
אָנוּ עֲבָדֶיךָ וְאַתָּה אֲדוֹנֵינוּ: אָנוּ צֹאנֶךָ וְאַתָּה רוֹעֵנוּ·
אָנוּ כַרְמֶךָ וְאַתָּה שׁוֹמְרֵנוּ· אָנוּ נַחֲלָתֶךָ וְאַתָּה חֶלְקֵנוּ:
אָנוּ עַזֵּי פָנִים וְאַתָּה רַחוּם וְחַנּוּן·
אָנוּ קְשֵׁי עֹרֶף וְאַתָּה אֶרֶךְ אַפַּיִם·
אָנוּ מְלֵאֵי עָוֹנוֹת וְאַתָּה מָלֵא רַחֲמִים·
אָנוּ יָמֵינוּ כַּצֵּל וְאַתָּה־הוּא וּשְׁנוֹתֶיךָ לֹא יִתָּמּוּ:

אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ· תָּבֹא לְפָנֶיךָ תְּפִלָּתֵנוּ וְאַל־
תִּתְעַלַּם מִתְּחִנָּתֵנוּ· שֶׁאֵין אָנוּ
עַזֵּי פָנִים וּקְשֵׁי־עֹרֶף בַּדָּבָר הַזֶּה שֶׁנֶּאֱמַר (נ״מ: לוֹמַר) לְפָנֶיךָ
יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ· צַדִּיקִים אֲנַחְנוּ וְלֹא חָטָאנוּ· אֲבָל
אֲנַחְנוּ חָטָאנוּ (נ״מ: חָטָאנוּ אֲנַחְנוּ וַאֲבוֹתֵינוּ)· אָשַׁמְנוּ· בָּגַדְנוּ· גָּזַלְנוּ·

ה״ג והערות

אנא ה׳ אֱלֹהִים. במח׳ רמ״ו ובולוניא: ׳אנא ה׳ אֱלֹהֵינוּ׳. **כי אנו עמך.** מיוסד ע״פ מד׳ שה״ש, פר׳ ב, סי׳ טז; נמצא גם במח׳ רומניא, דף שנו ע״א בשינויים. **או״א תבוא לפניך.** במח׳ הקדומים, הוידוי מופיע בהמשך לפני הפיוט: ״אמרתי לפושעים״, כמנהג ויניציאה.

מקורות

ליראה את שמך. ע״פ דב׳ כה, מ. **ומל ה׳ אלהיך את לבבך.** דב׳ ל, ו. **סלח לנו.** ע״פ במ׳ יד, יט. **מחל לנו עמך.** ע״פ במ׳ ג, י; דב׳ יד, ב. **ואתה אלהינו.** ע״פ דב׳ ו, ד. **אנו בניך.** ע״פ במ׳ ד, כב; דב׳ יד, ח. **ואתה אבינו.** ע״פ ישע׳ סג, טז; ירמ׳ לא, ח. **אנו עבדיך.** ע״פ ויק׳ כה, נה. **ואתה אדוננו.** ע״פ תה׳ ח, ב; נחמ׳ י, ל. **אנו צאנך.** ע״פ יחז׳ לד, ח. **ואתה רועינו.** ע״פ תה׳ פ, ב. **אנו כרמך.** ע״פ ישע׳ ה, ז. **ואתה שומרנו.** ע״פ במ׳ ו, כד; תה׳ קכא, ה. **אנו נחלתך.** ע״פ דב׳ ט, כט; ישע׳ יט, כה. **ואתה חלקנו.** ע״פ תוספתא ברכות (ליברמן), פ״ו, הי״ב. **אנו עזי פנים.** ע״פ ירמ׳ ג, ג. **ואתה רחום וחנון.** ע״פ במ׳ לד, ו. **אנו קשי עורף.** ע״פ במ׳ לד, ט. **ואתה ארך אפים.** ע״פ יוא׳ ד, ב; תה׳ פו, טו. **אנו מלאי עוונות.** ע״פ קה׳ ח, יא; דני׳ ט, ה; עזר׳ ט, ו; ויק״ר (ווילנא), פר׳ יד, סי׳ ה; ילקו״ם תורה, רמז תצעא, ׳...כך בתי כנסיות ובתי מדרשות, בני אדם נכנסין לתוכן מלאים עוונות, ויוצאין מלאין מצות׳. **ואתה מלא רחמים.** ע״פ ש״ב כד, יד; דני׳ ט, ט; ירושלמי ברכות פ״ח, ה״ה; ילקו״ם תורה, רמז רמו, ד״ה ה׳ חיים מלחמה. **אנו ימינו כצל.** ע״פ תה׳ קמד, ד. **ואתה הוא ושנותיך.** תה׳ קב, כח. **שאין אנו...** ע״פ ירמ׳ ג, לה; דני׳ ט, ח. **עזי פנים.** ע״פ דב׳ כח, נ; יחז׳ ג, ד. **וקשי עורף.** ע״פ שמ׳ לד, ט.

דִּבַּרְנוּ דֹפִי· הֶעֱוִינוּ· וְהִרְשַׁעְנוּ· זַדְנוּ· חָמַסְנוּ· טָפַלְנוּ שֶׁקֶר·
יָעַצְנוּ רַע (וי״פ: עֵצוֹת רָעוֹת)· כִּזַּבְנוּ· לַצְנוּ (לוֹצְצָנוּ)· מָרַדְנוּ (מָרִינוּ)·
נָאַצְנוּ (נִאַפְנוּ· נִשְׁבַּעְנוּ לַשָּׁוְא וְלַשֶּׁקֶר)· סָרַרְנוּ· עָוִינוּ· פָּשַׁעְנוּ·
צָרַרְנוּ· קִשִּׁינוּ עֹרֶף· רָשַׁעְנוּ· שִׁחַתְנוּ· תָּעַבְנוּ· תָּעִינוּ· תִּעְתָּעְנוּ:
סַרְנוּ מִמִּצְוֹתֶיךָ וּמִמִּשְׁפָּטֶיךָ הַטּוֹבִים וְלֹא־שָׁוָה לָנוּ· וְאַתָּה
צַדִּיק עַל כָּל־הַבָּא עָלֵינוּ כִּי־אֱמֶת עָשִׂיתָ וַאֲנַחְנוּ הִרְשָׁעְנוּ:

מַה־נֹּאמַר לְפָנֶיךָ יוֹשֵׁב מָרוֹם וּמַה־נְּסַפֵּר לְפָנֶיךָ שׁוֹכֵן
שְׁחָקִים· הֲלֹא כָל־הַנִּסְתָּרוֹת וְהַנִּגְלוֹת
אַתָּה יוֹדֵעַ:

אַתָּה יוֹדֵעַ רָזֵי עוֹלָם וְתַעֲלוּמוֹת סִתְרֵי כָל־חָי· אַתָּה חוֹפֵשׂ
כָּל־חַדְרֵי־בֶטֶן וּבוֹחֵן כְּלָיוֹת וָלֵב· אֵין כָּל־דָּבָר
נָעְלָם מִמְּךָ וְאֵין נִסְתָּר מִנֶּגֶד עֵינֶיךָ· יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ· יְהוָה
אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ· שֶׁתִּסְלַח וְתִמְחֹל־לָנוּ עַל־כָּל־עֲוֹנוֹתֵינוּ
וּפְשָׁעֵינוּ· וּתְכַפֵּר לָנוּ עַל־כָּל־חַטֹּאתֵינוּ:

עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּאֹנֶס:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בִּבְלִי־דַעַת:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בַּגָּלוּי:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּדַעַת וּבְמִרְמָה:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּהִרְהוּר הַלֵּב:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּוִדּוּי פֶּה:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּזָדוֹן:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּחֹזֶק יָד:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּטֻמְאַת שְׂפָתַיִם:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּיֵצֶר הָרַע:

עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּיוֹדְעִים וּבְלֹא יוֹדְעִים:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּכַחַשׁ וּבְכָזָב:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּלָשׁוֹן הָרַע:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּמַרְאִית הָעַיִן:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּנֶשֶׁךְ וּבְמַרְבִּית:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּשִׂיחַ שִׂפְתוֹתֵינוּ:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּעֵינַיִם רָמוֹת:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּפִתְחוֹן פֶּה:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּצַעֲדֵי רַגְלַיִם:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בִּקְפִיצַת יָד:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּרָצוֹן:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בִּשְׁגָגָה:
(עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בִּשְׁבוּעַת שָׁוְא:)
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּתִמְהוֹן לֵבָב:

עַל־חֲטָאִים שֶׁאָנוּ חַיָּבִים עֲלֵיהֶם אָשָׁם:
עַל־חֲטָאִים שֶׁאָנוּ חַיָּבִים עֲלֵיהֶם חַטָּאת:
עַל־חֲטָאִים שֶׁאָנוּ חַיָּבִים עֲלֵיהֶם עוֹלָה:
עַל־חֲטָאִים שֶׁאָנוּ חַיָּבִים עֲלֵיהֶם קָרְבָּן:
עַל־חֲטָאִים שֶׁאָנוּ חַיָּבִים עֲלֵיהֶם מִיתָה:
עַל־חֲטָאִים שֶׁאָנוּ חַיָּבִים עֲלֵיהֶם כָּרֵת:
עַל־חֲטָאִים שֶׁאָנוּ חַיָּבִים עֲלֵיהֶם מִיתָה וְכָרֵת:

מִיתָה בִּידֵי שָׁמַיִם וְכָרֵת בִּידֵי שָׁמַיִם· אַרְבַּע מִיתוֹת בֵּית דִּין· סְקִילָה שְׂרֵפָה הֶרֶג וְחֶנֶק· וּמַלְקוּת אַרְבָּעִים· (עַל־)מִצְוַת עֲשֵׂה וּמִצְוַת לֹא תַעֲשֶׂה· בֵּין שֶׁיֵּשׁ בָּהּ קוּם וַעֲשֵׂה· וּבֵין שֶׁאֵין בָּהּ

קוּם וַעֲשֵׂה· בֵּין שֶׁגְּלוּיִים לָנוּ וּבֵין שֶׁאֵינָם גְּלוּיִים לָנוּ· הַגְּלוּיִים
לָנוּ כְּבָר אָמַרְנוּ לְפָנֶיךָ· וְשֶׁאֵינָם גְּלוּיִים לָנוּ כְּבָר לְפָנֶיךָ גְּלוּיִים
וִידוּעִים· כַּדָּבָר שֶׁנֶּאֱמַר הַנִּסְתָּרֹת לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ וְהַנִּגְלֹת לָנוּ
וּלְבָנֵינוּ עַד־עוֹלָם לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת:

וְדָוִד עַבְדֶּךָ אָמַר לְפָנֶיךָ· שְׁגִיאוֹת מִי־יָבִין מִנִּסְתָּרוֹת
נַקֵּנִי: נַקֵּנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ
מִכָּל־פִּשָּׁעֵינוּ וְטַהֲרֵנוּ מִכָּל־טֻמְאוֹתֵינוּ· וּזְרוֹק עָלֵינוּ מַיִם טְהוֹרִים
וְטַהֲרֵנוּ· כַּכָּתוּב עַל־יַד נְבִיאֶךָ· וְזָרַקְתִּי עֲלֵיכֶם מַיִם טְהוֹרִים
וּטְהַרְתֶּם מִכֹּל טֻמְאוֹתֵיכֶם וּמִכָּל־גִּלּוּלֵיכֶם אֲטַהֵר אֶתְכֶם:

אָמַרְתִּי לַפּוֹשְׁעִים· אֲכַלָּה פְּשָׁעִים· שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל:
בָּשְׁתֶּנוּ יְדוּעִים· בְּמַעֲשֵׂינוּ הָרָעִים· וְאֵיךְ נָשׁוּב:
גָּדְתִּי לִגְאוּלַי· גּוֹשׁוּ אַחַ֫רַ֫י· שׁוּבוּ שׁוֹבָבִים:
דָּפְתִּי מַעְגָּלַי· דְּחֵה מֵעָלַי· וְאֵלֶיךָ נָשׁוּבָה:
הֲלֹא בְמַחֲשָׁבָה· הוֹרִיתִי תְשׁוּבָה· שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל:
וּמֵאָנוּ לְהַקְשִׁיבָה· וַהֲרָגַתְנוּ מְשׁוּבָה· וְאֵיךְ נָשׁוּב:
זְכוּת קַדְמוֹנִים· זָכַרְתִּי לְאֵמוּנִים· שׁוּבוּ שׁוֹבָבִים:

מקורות

ודוד עבדך. ע"פ ס"ב ג, יח. **שגיאות מי יבין.** תה' יט, יג. **וזרקתי עליכם מים.** יחז' לו, כה. **אמרתי לפושעים.** ע"פ יצע' מו, ח; ירמ' ג, כב. **שובה ישראל.** הוש' יד, ב. **בשתנו ידועים.** ע"פ ירמ' ג, כד-כה. **במעשינו הרעים.** עזר' ט, יג. **ואיך נשוב.** ע"פ מלא' ג, ז; פדר"ך (ממלבוים), פי' כד, סי' עז; ספרי, פר' האזינו, פי' שו, ד"ה עתידה כנסת ישראל. **גדתי.** ע"פ דב' כו, ג. **לגאולי.** ע"פ יצע' סג, יג; תה' קז, ב. **גשו שובו.** מ"ק יח, ל. **שובו שובבים.** ע"פ ירמ' ג, יד. **דפית.** ע"פ תה' ג, כ. **דפית מעגלי דחה מעלי.** ע"פ תה' קיט, כט. **מעגלי.** תה' כג, ג. **דחה מעלי.** ע"פ במ' כא, ז; תה' לט, יא. **ואליך נשובה.** ע"פ הוש' ו, א. **הלא ממחשבה הוריתי תשובה.** ע"פ מדת"ה (בובר), מז' לג, סי' ג (לג, ג); ילקו"ש תה', סוף רמז תתמ, וירמ' רמז רחל. **הוריתי תשובה.** ע"פ תה' כה, ח; ירושלמי מכות פ"ב, ה"ו; בבלי ע"ז, דף ד סוף ע"ב, ודף ה ע"א; פסז"ו דב' פר' ואתחנן, דף י ע"ג, ד"ה מי יתן; ילקו"ש תהלים, רמז תתסח. **ומאנו להקשיבה.** ע"פ זכ' ז, יא. **והרגתנו משובה.** ע"פ בבלי סנהדרין, דף קה ע"ב. **משובה.** ירמ' ג, ו. **זכות קדמונים.** ע"פ ויק' כו, מב ותוס' עמ"ס שבת, דף נה ע"ב, ד"ה ושמואל אמר; שמו"ר (וילנא), פר' לח, סי' ח. **זכרתי לאמונים.** ע"פ תה' לח, כד; מדת"ה (בובר), מז' לג, סי' ח (לג, כב).

ח"נ והערות

אמרתי לפושעים. מיוסד ע"ס א"ב כפול. בתחילת כל בית מפיוט זה, באו דברי ה' יתברך לפושעים, ובסיומת, באה התשובה שלהם לה' יתברך. פיוט זה נמצא גם במנהגי אשכנז, (גולדשמידט, כיפור, עמ' 302– 303); רומניא (דף שפ ע"א). **בשתנו ידועים.** במח' רומניא: 'בשתנו יוֹדְעִים'. **גדתי לגאולי.** במח' רומניא: 'גדתי לְגוֹאֲלַי'. **דפית מעגלי.** במח' רומניא, נירנברג ובחלק החילופים שבגולדשמידט: 'דּוֹפִי מעגלי'. **ומאנו**

חַפְּשֵׂנוּ מֵאַדְמוֹנִים· חוֹקֵר טְמוּנִים· וְאֵלֶיךָ נָשׂוּבָה:
טְרַח וּכְעָסִים· טָרַדְתִּי מֵעֲמוּסִים· שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל:
יְקְשׁוּנוּ עֲכָסִים· יְחַתְּנוּנוּ מַכְעִיסִים· וְאֵיךְ נָשׂוּב:
כְּלִמַּת אֶנָחָה· כְּעָב נִמְחָה· שִׂוּבוּ שׁוֹבְבִים:
לְנַפְשֵׂנוּ שִׂמְחָה· לְהַנְחִילֵנוּ סְלִיחָה· וְאֵלֶיךָ נָשׂוּבָה:
מָחִיתִי פֶּשַׁע· מֵעָם נוֹשָׁע· שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל:
נִמַּקְנוּ בְרֶשַׁע· נִרְחַקְנוּ מִיֶּשַׁע· וְאֵיךְ נָשׂוּב:
סוּתִי אֶלְבַּשׁ· סוֹטָנֵיכֶם אֶכְבַּשׁ· שׁוּבוּ שׁוֹבְבִים:
עִצְּבוֹנֵינוּ תַחְבֹּשׁ· עֲוֹנוֹתֵינוּ תִכְבֹּשׁ· וְאֵלֶיךָ נָשׂוּבָה:
פָּנִיתִי לְעַרְעָר· פָּתְחִתִּי שַׁעַר· שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל:
צָמַתְנוּ בְּבִעֲר· צָרְרוּנוּ מִנְּעַר· וְאֵיךְ נָשׂוּב:
קִבַּלְתִּי שַׁוְעָה· קֵרַבְתִּי יְשׁוּעָה· שׁוּבוּ שׁוֹבְבִים:
רַחֲקְנוּ מֵרִשְׁעָה· רוֹכֵב שְׁבָעָה· וְאֵלֶיךָ נָשׂוּבָה:

ח״נ והערות

להקשיבה. כ״ה בכל נוסחאות בני רומי. במח׳ רומניא: ׳וּמַאֲנוּ להקשיבה׳. **חַפְּשֵׂנוּ מאדמונים.** בשי״ן ימנית, כ״ה במח׳ רמ״ו, בולוניא, קד״א ושד״ל. ברומניא: ׳חַפְּשֵׂנוּ מאדמונים׳. **יְקְשׁוּנוּ עכסים.** בכ״י ובגולדשמידט: ׳יַקְשׁוּנוּ עכסים׳. **כְּעָב נמחה.** כ״ה במח׳ רמ״ו, בולוניא, שד״ל ורומניא. בכ״י ובגולדשמידט: ׳כְּעָב נמחה׳. **לנפשנו שִׂמְחָה.** במח׳ גולדשמידט: ׳לנפשנו שַׂמְּחָה׳. **לְהַנְחִילֵנוּ סְלִיחָה.** במח׳ רמ״ו: ׳להנחילנו שַׂמְּחָה׳, בגולדשמידט: ׳לַעֲוֹנוֹתֵינוּ סְלָחָה. **סוּתִי אלבש.** כ״ה בנוסחאות בני רומי. במח׳ רומניא ובגולדשמידט: ׳סְלִיחָה אלבש׳. **סוֹטָנֵיכֶם אֶכְבֹּשׁ.** כ״ה בנוסחאות בני רומי. במח׳ רומניא: ׳שׂוֹטָנֵיכֶם לָבוּשׁ׳. **עִצְּבוֹנֵינוּ תחבש.** במח׳ גולדשמידט: ׳עַצְּבוּתֵינוּ תחבש׳. **צָמַתְנוּ בְּבִעֲר.** במח׳ רומניא: ׳צְמָתָנוּ בֶּעֱר׳, ובגולדשמידט: ׳צמתנו כְּבַעֲר׳. **רַחֲקְנוּ מרשעה.** תוקן ע״פ פירוש קד״א, כ״י, רומניא וגולדשמידט, וראו קד״א. ברמ״ו, בולוניא ושד״ל: ׳רְחֵקְנוּ מרשעה׳.

מקורות

חפשנו מאדמונים. ע״פ ויק׳ יט, כ. **חפשנו מאדמונים.** ע״פ זכ׳ ט, יא. **מאדמונים.** ע״פ בבלי גיטין, דף מ ע״ב, ע״פ תה׳ קמז, ז. **חוקר טמונים.** ע״פ ירמ׳ יז, י; תה׳ מד, כב. **טורח.** ע״פ יש׳ כד. **וכעסים.** ע״פ ג, יד. **טורח וכעסים טרדתי.** ע״פ יש׳ מג, כד. **יקשונו** ע״פ דב׳ לב, יט; תה׳ קו, כט. **מעמוסים.** יש׳ מו, ג. **עכסים.** ע״פ תה׳ קמח, ט; מל׳ ג, כב. **יחתונו.** ע״פ דב׳ ז, ד. **מכעיסים.** ע״פ דב׳ לב, כא. **כלימת אנחה.** ע״פ תה׳ לח, יא-יב. **כעב נמחה.** ע״פ יש׳ מד, כב. **לנפשנו שמחה.** ע״פ תה׳ פו, ד. **שמחה להנחילנו סליחה.** ע״פ בבלי תעניות, דף כו ע״ב, ודף ל ע״ב. **מחיתי פשע.** ע״פ יש׳ מד, כב. **מעם נושע.** ע״פ דב׳ לג, כט. **נמקנו ברשע.** ע״פ ויק׳ כו, לט. **נרחקנו מישע.** ע״פ יש׳ נט, יא; תיר׳ ה, ד. **סותי אלבוש.** ע״פ בר׳ מט, יא; יש׳ נט, יז; דב״ר (ווילנא), פר׳ ג, סי׳ לז; מדת״ה (בובר), מז׳ לג, סי׳ ח. **סוטניכם אכבוש.** ע״פ בבלי יומא, דף כ ע״ח; ויק״ר (ווילנא), פר׳ כח, סי׳ ד; מדת״ה (בובר), מז׳ כז, סי׳ ד. **עצבונינו תחבוש.** ע״פ בר׳ ה, כט; שוה׳ ו, ח; תה׳ קמז, ג; תיר׳ ה, יח. **עוונותינו תכבוש.** ע״פ מיכ׳ ז, יט. **פניתי לערער.** ע״פ תה׳ קב, יח. **פתחתי שער.** ע״פ יש׳ כו, ב; תה׳ קיח, יט. רמז בבלי ברכות, דף לד ע״ב, ומר״ח ור״ח וכו׳. **צומתנו כבוער.** ע״פ תיר׳ ג, נא. **כבוער.** ע״פ תה׳ עג, כב. **צרונו מנוער.** ע״פ תה׳ קכט, ח. **קבלתי שועה.** ע״פ ז״ב כב, ז. **קרבתי ישועה.** ע״פ יש׳ נו, ח. **רחקנו מרשעה.** ע״פ מל׳ טו, כט. **רוכב שבעה.** ע״פ דב׳ לג, כו, ובבלי תגיגה, דף יב ע״ב, ׳...שבעה שמותיו׳, פדר״א (הינגר), פ׳ יט, מדת״ע (בובר), פר׳ כי תשא, סי׳ ט.

שֶׁמֶץ אֶגְעֹל׃ שֶׁלְּמַעֲנִי אֶפְעֹל׃ שֶׁוּבָה יִשְׂרָאֵל׃
שִׁחַתְנוּ לְמַעְלָה׃ שִׁבְרֵנוּ עָלָי׃ וְאֵיךְ נָשׁוּב׃
תָּצָלוּ מֵחֶפֶר׃ תָּרַחֲקוּ בַסֵּפֶר׃ שִׁובוּ שׁוֹבָבִים׃
תַּמְצִיאֵנוּ כֹּפֶר׃ תִּסְלַח וּתְכַפֵּר׃ וְאֵלֶיךָ נָשׁוּבָה׃

כַּכָּתוּב בְּדִבְרֵי קָדְשֶׁךָ׃ הֲשִׁיבֵנוּ יְהוָה אֵלֶיךָ וְנָשׁוּבָה חַדֵּשׁ יָמֵינוּ כְּקֶדֶם׃

יוֹם אַמִּיץ זֶה׃ לְאוֹהֲבֵי אֱמָרִים׃ שִׁובוּ שׁוֹבָבִים׃
יוֹם בָּחוּר זֶה׃ לְבָרֵךְ עַם אֵל׃ שֶׁוּבָה יִשְׂרָאֵל׃

אַל־תִּירָא יַעֲקֹב׃ שִׁובוּ שׁוֹבָבִים׃ שֶׁוּבָה יִשְׂרָאֵל׃
הִנֵּה לְאֵיתָנוֹם וְלֹא יִישַׁן שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל׃

יוֹם גָּדוֹל זֶה׃ לִגְאֹל גְּאוּלִים׃ שִׁובוּ שׁוֹבָבִים׃
יוֹם דָּגוּל זֶה׃ לִדְרֹשׁ דָּאֵל׃ שֶׁוּבָה יִשְׂרָאֵל׃

אַל־תִּירָא יַעֲקֹב׃ שִׁובוּ שׁוֹבָבִים׃ שֶׁוּבָה יִשְׂרָאֵל׃
הִנֵּה לְאֵיתָנוֹם וְלֹא יִישַׁן שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל׃

מקורות

שמץ. ע״פ שמ׳ לב, כה; בבלי שבת, דף קיט ע״ב. **אגעול.** ע״פ ויק׳ כו, יח. **שלמעני אפעול.** ע״פ ישע׳ מח, יח. **שיחתנו.** ע״פ שמ׳ לב, ז; שמו״ר (ווילנא), פר׳ מב, סי׳ ח. **למעול.** ע״פ במ׳ ה, ו; נחמ׳ יג, כז. **שברנו עלי.** ע״פ ירמ׳ ה, ה. **תוצלו מחפר.** ע״פ תה׳ לג, ו. **מחפר.** ע״פ ירמי׳ טו, ט. **תרחקו בספר.** ע״פ חיו׳ יט, כג. **תמציאנו כופר.** ע״פ חיו׳ לג, כד. **תסלח ותכפר.** ע״פ ויק׳ טז, ל; במ׳ טו, כח. **השיבנו ה׳ אליך ונשובה.** מוכ׳ ה, כא. **יום תמיץ.** ע״פ במדב״ר (ווילנא), פר׳ יד, סי׳ ו, ע״פ חיו׳ ט, ד; פתיחתא מוכה רבתי (ווילנא), סי׳ יד. **לאוהבי אמרים.** ע״פ תה׳ קיט, קסה. **שובו שובבים.** ע״פ ירמ׳ ג, יד. **יום בחור זה.** ע״פ ויק׳ טז, לד; פדר״ (ממלבויס), פי׳ ב, סי׳ ז; מדת״נ (וורשא), פר׳ כי תצא, סי׳ ו. **לברך עם.** ע״פ ב״ב ו, יח. **עם אל.** ע״פ שמ׳ טו, טז; דב׳ לג, יג. **שובה ישראל.** הוש׳ יד, ב. **אל תירא יעקב.** ע״פ ישע׳ מד, ב. **הנה לא ינום.** תה׳ קכא, ד. **יום גדול זה.** ע״פ יואל ב, יח; מדת״נ (וורשא), פר׳ ויצא, סי׳ ב. **לגאול גאולים.** ע״פ תה׳ קז, ב; מס׳ קטנות - מס׳ שמחות, דרבי חייה, פ״ח, ה״ד; דב״ר (ווילנא), פר׳ ו, סי׳ יח. **יום דגול.** ע״פ תה׳ כ, ו. **לדרוש האל.** ע״פ שמ׳ יח, טו; עמ׳ ה, ז; חיו׳ ה, ח.

ח״נ והערות

שמץ אֶגְעֹל. במח׳ רמ״ו: ׳שמץ אֶפְעֹל׳, וכן הוא בקד״א, אבל דוחק הוא. במח׳ נירנברג וגולדשמידט: ׳שמץ אֶגְעֹל׳. **שִׁבַּרְנוּ עָלָי.** במח׳ רומניא, כ״י, נירנברג וגולדשמידט: ׳שָׁבַרְנוּ עָלַי׳. **תָּצָלוּ מֵחֶפֶר.** במח׳ רומניא: ׳תְּשׁוּעָה אֲסַפֵּר׳, ע״פ תה׳ ט, ב. ובמח׳ נירנברג: ׳תְּשׁוּעָתָם אֲסַפֵּר׳. **תָּרַחֲקוּ בַּסֵּפֶר.** במח׳ נירנברג: ׳תּוּחֲקוּ בספר׳, וגם ניקוד זה יתכן. ראו ס׳ מכלול, דף קלא ע״א ותחילת ע״ב. **כַּכָּתוּב בְּדִבְרֵי קָדְשֶׁךָ וכו׳.** במח׳ רומניא ונירנברג, מועתקים פסוקים אחרים מאלו הנמצאים כאן. **יוֹם אַמִּיץ זֶה.** מיוסד ע״ס א״ב כפול. פיוט זה נמצא גם במנהגי אשכנז ורומניא. גולדשמידט, כיפור, עמ׳ 304–305. **לְבָרֵךְ עַם אֵל.** במח׳ גולדשמידט: ׳לברך עם זה׳. **לִדְרֹשׁ הָאֵל.** במח׳ גולדשמידט: ׳לֵידַע כִּי הוּא אֵל׳.

יוֹם הָדוּר זֶה׃ לְדוֹלְכֵי בְתָמִים׃ שְׁובוּ שׁוֹבָבִים׃
יוֹם וַעַד זֶה׃ לְוַדַּאי וְגוֹאֵל׃ שֻׁבָה יִשְׂרָאֵל׃

אַל־תִּירָא יַעֲקֹב׃ שְׁובוּ שׁוֹבָבִים׃ שֻׁבָה יִשְׂרָאֵל׃
הִנֵּה לֹא־יָנוּם וְלֹא יִישָׁן שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל׃

יוֹם זַכַּאי זֶה׃ לְזַכּוּת כְּתָמִים׃ שְׁובוּ שׁוֹבָבִים׃
יוֹם חֲדַוַת זֶה׃ לְחִדּוּשׁ כְּלָיוֹת וָלֵב׃ שֻׁבָה יִשְׂרָאֵל׃

אַל־תִּירָא יַעֲקֹב׃ שְׁובוּ שׁוֹבָבִים׃ שֻׁבָה יִשְׂרָאֵל׃
הִנֵּה לֹא־יָנוּם וְלֹא יִישָׁן שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל׃

יוֹם טָהוֹר זֶה׃ לְטַהֵר טְהוֹרִים׃ שְׁובוּ שׁוֹבָבִים׃
יוֹם יָחִיד זֶה׃ לְיוֹדְעֵי דָאֵל׃ שֻׁבָה יִשְׂרָאֵל׃

אַל־תִּירָא יַעֲקֹב׃ שְׁובוּ שׁוֹבָבִים׃ שֻׁבָה יִשְׂרָאֵל׃
הִנֵּה לֹא־יָנוּם וְלֹא יִישָׁן שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל׃

יוֹם כִּפּוּר זֶה׃ לְכַפֵּר חַטָאִים׃ שְׁובוּ שׁוֹבָבִים׃
יוֹם לַבְּרִית זֶה׃ לְלַמֵּד יְשָׁר׃ שֻׁבָה יִשְׂרָאֵל׃

אַל־תִּירָא יַעֲקֹב׃ שְׁובוּ שׁוֹבָבִים׃ שֻׁבָה יִשְׂרָאֵל׃
הִנֵּה לֹא־יָנוּם וְלֹא יִישָׁן שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל׃

יוֹם מַחְסֶה זֶה׃ לִמְחֹל פְּשָׁעִים׃ שְׁובוּ שׁוֹבָבִים׃
יוֹם נָאֱמָן זֶה׃ לְנוֹקֵם וְנוֹטֵר׃ שֻׁבָה יִשְׂרָאֵל׃

אַל־תִּירָא יַעֲקֹב׃ שְׁובוּ שׁוֹבָבִים׃ שֻׁבָה יִשְׂרָאֵל׃
הִנֵּה לֹא־יָנוּם וְלֹא יִישָׁן שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל׃

ח"נ והערות

לזכות בְּתָמִים. כ״ה בכ״י, קד״א, שד״ל וגולדשמידט. במח׳ רמ״ו, רס״ד ובולוניא: ׳לזכות בְּתָמִים׳. **יום חֲדַוַת.** כ״ה במח׳ רמ״ו, בולוניא ושד״ל. בכ״י, קד״א וגולדשמידט: ״יום חֲדָוָה״. **יום לברית.** במח׳ גולדשמידט נוסף: ״יום לברית מַבִּיט״. **ללמד ישר.** במח׳ גולדשמידט נוסף: ׳ללמד בּוֹ ישר׳.

מקורות

יום הדור. ע״פ יפע׳ ג, י; סג, ח. רמ״ה מדת״ס (בובר), מז׳ קד, סו׳ ה. **להולכי בתמים.** ע״פ תה׳ פד, יב. **יום וועד.** ע״פ תה׳ ג, ה; בבלי סנהדרין, דף קי ע״ב, ׳מספו לי מסידי, מלו לדיקוס שבכל דור ודור׳. **וועד** - מקום מסיפה, רמו רכ״ו עמ״ס סוטה, דף מט ע״ב. **לזדמי** - כיוצ׳ להקב״ה. ע״פ בבלי ברכות, דף לג ע״ב; סד״ר סו׳ לד, עמ׳ רג; תבצ״ן קנן, סו׳ קיט. **וגואל.** ע״פ יפע׳ מח, יד; ירמ׳ לא, י; חיכ׳ ג, נח. **שובה ישראל.** הוש׳ יד, ב. **יום זכאי.** ע״פ ויק׳ טז, ל. **לזכות כתמים.** ע״פ יפע׳ ד, ד; ירמ׳ ג, כב. **יום חדות.** ע״פ נחמ׳ ח, י. **לחידוש כליות ולב.** ע״פ תה׳ כו, ב. **יום טהור.** ע״פ יחז׳ לו, לג. **לטהר טהוריים.** ויק׳ טז, ל; מצ׳ יומא פ״ח, מ״ט. **יום יחיד זה.** ע״פ ויק׳ טז, לד. **ליודעי האל.** ע״פ דני׳ יא, לב; דה״ב כח, ט. **יום כיפור.** ע״פ ויק׳ כג, כח. **לכפר חטאים.** ע״פ ויק׳ לג, כג; בבלי שבת, דף לב ע״ב. **יום לברית.** ע״פ תה׳ עד, כ. **ללמד יושר.** ע״פ ב״ב ח, יח. **יום מחסה.** ע״פ יפע׳ ד, ו; יומ׳ ד, טז; תה׳ סב, ט. **למחול פשעים.** ע״פ ויק׳ טז, ל. **יום נאמן.** ע״פ תה׳ קיט, פט-צא; ויק״ר (ווילנא), פר׳ כט, סו׳ ח; דב״ר (ליברמן), סו׳ יג. **לנוקם ונוטר.** ע״פ נחו׳ ח, ג.

יוֹם שָׁשׂוֹן זֶה׃ לְשִׂמְחַת סְגוּלִים׃ שְׁובוּ שׁוֹבְבִים׃
יוֹם עֲנָוָה זֶה׃ לְעַם אֲשֶׁר יַחֵל׃ שֻׁבָה יִשְׂרָאֵל׃

אַל־תִּירָא יַעֲקֹב׃ שְׁובוּ שׁוֹבְבִים׃ שֻׁבָה יִשְׂרָאֵל׃
הִנֵּה לֹא־יָנוּם וְלֹא יִישָׁן שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל׃

יוֹם פְּאֵר זֶה׃ לִפְקֹד פְּדוּיִים׃ שְׁובוּ שׁוֹבְבִים׃
יוֹם צַהֲלָה זֶה׃ לְצוֹעֲקֵי פְּנֵי אֵל׃ שֻׁבָה יִשְׂרָאֵל׃

אַל־תִּירָא יַעֲקֹב׃ שְׁובוּ שׁוֹבְבִים׃ שֻׁבָה יִשְׂרָאֵל׃
הִנֵּה לֹא־יָנוּם וְלֹא יִישָׁן שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל׃

יוֹם קָדוֹשׁ זֶה׃ לְקָרֵב רְחוֹקִים׃ שְׁובוּ שׁוֹבְבִים׃
יוֹם רָצוֹן זֶה׃ לְרַבּוֹת מְחִילָה׃ שֻׁבָה יִשְׂרָאֵל׃

אַל־תִּירָא יַעֲקֹב׃ שְׁובוּ שׁוֹבְבִים׃ שֻׁבָה יִשְׂרָאֵל׃
הִנֵּה לֹא־יָנוּם וְלֹא יִישָׁן שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל׃

יוֹם שָׁלוֹם זֶה׃ לְשׁוֹאֲלֵי שְׁלוֹמִים׃ שְׁובוּ שׁוֹבְבִים׃
יוֹם תָּמִים זֶה׃ לְתַשְׁובַת לֵב׃ שֻׁבָה יִשְׂרָאֵל׃

אַל־תִּירָא יַעֲקֹב׃ שְׁובוּ שׁוֹבְבִים׃ שֻׁבָה יִשְׂרָאֵל׃
הִנֵּה לֹא־יָנוּם וְלֹא יִישָׁן שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל׃

כַּכָּתוּב עַל־יַד נְבִיאֶךָ שֻׁבָה יִשְׂרָאֵל עַד יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
כִּי כָשַׁלְתָּ בַּעֲוֹנֶךָ׃ וְנֶאֱמַר קְחוּ עִמָּכֶם דְּבָרִים

מקורות

יוֹם שָׁשׂוֹן לְשִׂמְחַת. ע"פ מסכ' תענית פ"ד, מ"ח; ירושלמי תענית פ"ד, ה"ז; ליכה רבתי (ווילנא) פתיחתא, סי' לג. **סְגוּלִים.** ע"פ שמ' יט, ה. **יוֹם עֲנוּה.** ע"פ נפ' ב, ג. **לְעַם אֲשֶׁר יַחֵל.** ע"פ תה' קל, ז. **יוֹם פְּאֵר.** ע"פ תה' עח, ח. **לִפְקוֹד.** ע"פ נפ' ג, ז; תה' פט, לג. **לִפְקוֹד פְּדוּיִים.** ע"פ בר' נ, כד. **פְּדוּיִים.** ע"פ ישע' לה, י; לא, כג. **לְצוֹעֲקֵי פְּנֵי אֵל.** ע"פ בר' יט, יג; תה' עז, ב. **יוֹם קָדוֹשׁ.** בבלי שבת, דף קיט ע"ח, ע"פ ישע' נח, יג. **לְקָרֵב רְחוֹקִים.** במד"ר (ווילנא), פר' ח, סי' ד, ע"פ ישע' נז, יט. **יוֹם רָצוֹן.** ע"פ ישע' נח, ה. **לְרַבּוֹת מְחִילָה.** ע"פ ישע' נה, ז; בבלי ר"ה, דף יח ע"ח; מדת"נ (וורשא), פר' ויאמֶת, סי' ג. **יוֹם שָׁלוֹם.** טור או"ח, סימן תרו, בשם פדר"א פ' מה (סיגט): '...שלום ביניהם, כך ישראל ביום הכפורים'; ילקו"ש תורה, רמז תקעח. רלו בבלי יומא, דף פז ע"ב. **לִשׁוֹאֲלֵי שְׁלוֹמִים.** ע"פ תה' קכב, ו. **יוֹם תָּמִים.** ע"פ דב' לב, ד; מדת"ה (בובר), מז' קוט, סי' ח, ע"פ לוי' יז, טז. **לְתַשׁוּבַת לֵב.** ע"פ יומ' ג, יג; מסכ' תענית פ"ב, מ"ח; פדר"ך (מגלעדיוס), פי' כה, ד"ה תשובתן של מעט; מד"ח (בובר), ויק', פר' אחרי מות, פ' טז, סי' ל. **שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל.** הוש' יד, ב. **קחו עמכם דברים.** הוש' יד, ג.

ח"נ והערות

לְעַם אֲשֶׁר יַחֵל. במח' גולדשמידט: 'לְעוֹרֵר רַחֲמִים'. **לִפְקֹד פְּדוּיִים.** במח' גולדשמידט 'לְפוֹקֵד פדויים'. **יוֹם קָדוֹשׁ זֶה.** במח' רמ"ו: 'יום קָרוֹב זה'. **יוֹם רָצוֹן.** במח' גולדשמידט: 'יום רַחוּם'. **לִשׁוֹאֲלֵי שְׁלוֹמִים.** במח' גולדשמידט: 'לשואלי שָׁלוֹם'. **כַּכָּתוּב עַל יַד נְבִיאֶךָ.** פסוקים אלו אינם בכ"י.

וְשׁוּבוּ אֶל־יְהוָה אִמְרוּ אֵלָיו כָּל־תִּשָּׂא עָוֹן וְקַח־טוֹב וּנְשַׁלְּמָה
פָרִים שְׂפָתֵינוּ׃

אֲדֹנָיו שְׁמָעָה אֲדֹנָיו סְלָחָה אֲדֹנָי הַקְשִׁיבָה וַעֲשֵׂה
אַל־תְּאַחַר לְמַעַנְךָ אֱלֹהַי כִּי־שִׁמְךָ נִקְרָא
עַל־עִירְךָ וְעַל־עַמֶּךָ׃ בַּעֲבוּר כְּבוֹד שְׁמֶךָ הַמֻּצָּא לָנוּ שׁוֹמֵעַ
תְּפִלָּה׃ לְמַעַנְךָ שְׁמַע־נָא תְּפִלָּתֵנוּ׃

אֲהַלְלָךְ בְּקוֹל רָם׃ מָגֵן אַבְרָהָם׃ מִי־אֵל כָּמוֹךָ׃
בְּיָדְךָ מְמִתִים׃ מְחַיֵּה הַמֵּתִים׃ מִי־אֵל כָּמוֹךָ׃
גָּדַלְתָּ אֲדֹרֵשׁ׃ הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ׃ מִי־אֵל כָּמוֹךָ׃
דָּרֹשׁ אִמְרֵי דַעַת׃ חוֹנֵן הָדָעַת׃ מִי־אֵל כָּמוֹךָ׃
הָאוֹמֵר שׁוּבָה׃ הָרוֹצֶה בִּתְשׁוּבָה׃ מִי־אֵל כָּמוֹךָ׃
וּמוֹחֵל וְסוֹלֵחַ׃ הַמַּרְבֶּה לִסְלֹחַ׃ מִי־אֵל כָּמוֹךָ׃
זַךְ וּמִתְהַלֵּל׃ גּוֹאֵל יִשְׂרָאֵל׃ מִי־אֵל כָּמוֹךָ׃
חוֹבֵשׁ וּמְכַלֶּה׃ רוֹפֵא חוֹלֵי׃ מִי־אֵל כָּמוֹךָ׃
טוֹב יָמִים וְשָׁנִים׃ מְבָרֵךְ הַשָּׁנִים׃ מִי־אֵל כָּמוֹךָ׃
יָהּ לְיִשְׂרָאֵל׃ מְקַבֵּץ נִדְחֵי עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל׃ מִי־אֵל כָּמוֹךָ׃

ח״ג והערות

אִמְרוּ אליו. במח׳ רמ״ו, בולוניא: ׳וְאִמְרוּ אליו׳, בוי״ו. **ה׳ שמעה.** קטע זה, שייך לסוף הפיוט ״יום אתא לכפר״ שאין אומרים. **אהללך בקול רם.** פיוט זה מיוסד ע״ס א״ב, בן כ״ג חרוזים. מאת ר׳ אלעזר ב״ר קליר. על סדר ברכות העמידה. נמצא גם במנהג אשכנז, גולדשמידט, כיפור, עמ׳ 307– 308. **דָּרֹשׁ אמרי.** כ״ה במח׳ רמ״ו, בולוניא, קד״א, שד״ל ונירנברג. בכ״י, רוו״ה, וגולדשמידט: ׳דּוֹרֵשׁ אמרי׳. **נדחי עמו ישראל.** כ״ה במח׳ רמ״ו, בולוניא ושד״ל. בכ״י, נירנברג וגולדשמידט: ׳נדחי ישראל׳, וללא תיבת ׳עמו׳.

מקורות

מחלך בקול רם. ע״פ תס׳ כב, כג. **מגן אברהם.** ע״פ בר׳ טו, ח. **מי אל כמוך.** מיכ׳ ז, יח. **כידך ממתים.** ע״פ תס׳ יח, יד. **מחיה המתים.** ע״פ יבע׳ כו, יט; תס׳ יח, יד; דני׳ יב, ב. **גדלת תדרוש.** ע״פ תס׳ קיג, ג; קמה, ו. **המלך הקדוש.** ע״פ ויק׳ כא, ח; יהו׳ כד, יט; יבע׳ מג, טו. **דרוש תמרי דעת.** ע״פ מש׳ כג, יג. **המומר שובה** ע״פ יבע׳ מד, כב. **הרופא בתשובה.** ע״פ יחז׳ יח, כג; לג, יא. **ומוחל וסולח.** ע״פ תס׳ פו, ה. **המרבה לסלוח.** ע״פ יבע׳ נה, ז. **זך.** ע״פ שמ׳ כז, כ; רות רבתי (ווילנא), פתיח׳ סי׳ ג, ׳זך, זה הקב״ה׳; ילקו״ש מצ״ו, רמז תתקנט, ד״ה פלגי מים, ע״פ מש׳ כא, ח. **ומתהלל.** ע״פ תס׳ קו, ה. **גואל ישראל.** יבע׳ מט, ז. **חובש.** ע״פ הוש׳ ו, א. **ומכלה** - לשון גירוש. ע״פ תס׳ עד, יא ורש״י. **רופא חולי.** ע״פ שמ׳ טו, כו; דב׳ לב, לט; הוש׳ ו, א. **טוב ימים ושנים.** ע״פ ויק׳ כה, כא. **מברך השנים.** ע״פ יבע׳ כו, ד; תס׳ קכב, ד; קלה, ד. **יה לישראל.** ע״פ תס׳ קיד, ה. **מקבץ נדחי עמו ישראל.** ע״פ יבע׳ נו, ח.

כּוֹנֵן כֵּס מִשְׁפָּט· הַמֶּלֶךְ הַמִּשְׁפָּט· מִי־אֵל כָּמוֹךָ׃
לְךָ לְבַדְּךָ מְיַחֲדִים· מַכְנִיעַ זֵדִים· מִי־אֵל כָּמוֹךָ׃
מְדַבֵּר וּמֵקִים· מִבְטָח לַצַּדִּיקִים· מִי־אֵל כָּמוֹךָ׃
נוֹתֵן אוֹר יוֹמָם· אֱלֹהֵי דָוִד וּבוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם· מִי־אֵל כָּמוֹךָ׃
סָלַח לְנִדְגָּלָה· שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה· מִי־אֵל כָּמוֹךָ׃
עֶלְיוֹן אֱמוּנוֹת· סוֹלֵחַ לַעֲוֹנוֹת· מִי־אֵל כָּמוֹךָ׃
פְּנֵה תְּפִלָּה יְמַלֵּל· לְמְקַדֵּשׁ יִשְׂרָאֵל· מִי־אֵל כָּמוֹךָ׃
צָפֵה נָא בְּמַאֲבוֹד· שְׁאוֹתְךָ לְבַדְּךָ בְּיִרְאָה נַעֲבֹד· מִי־אֵל כָּמוֹךָ׃
קוֹל רִנָּה וְתוֹדוֹת· הַטּוֹב לְךָ לְהוֹדוֹת· מִי־אֵל כָּמוֹךָ׃
רָם בָּרֵךְ הֲמוֹנֵי· כְּאָמוּר יְבָרֶכְךָ יְהוָה· מִי־אֵל כָּמוֹךָ׃
שָׁלוֹם לְטַע בְּמַחֲנַי· פָּנָיו יִשָּׂא יְהוָה· מִי־אֵל כָּמוֹךָ׃

מקורות

כונן כס משפט. ע״פ תה׳ ט, ח. **המלך המשפט.** ע״פ תה׳ נט, ד. **לך לבדך מיחדים.** בבלי ברכות, דף ו ע״ח, ע״פ דב׳ ו, ד; פסז״ו (לקח טוב), שה״ש פ״ח, ס״ג; בתמ״ד (ווירטהיימר) ח״ח, מד׳ חלוס מרדכי, ד״ה בצעו אלגמ, עמ׳ שלה. **מכניע זדים.** ע״פ יבע׳ יג, יח. **מדבר ומקים.** ע״פ במ׳ כג, יט; יבע׳ מד, כו. **מבטח לצדיקים.** ע״פ תה׳ מ, ה. **נותן אור יומים.** מג׳ ו, כג; וע״פ ויק׳ יט, ח. **אלהי דוד.** מ״ב כ, ה; יבע׳ לה, ה. **ובונה ירושלים.** ע״פ תה׳ קמז, ב. **נדגלה.** ע״פ שה״ש ו, ד. **שומע תפילה.** תה׳ סה, ג. **עליון אמונות.** ע״פ דב׳ לב, ד; תה׳ לג, ג. **סולח לעוונות.** ע״פ במ׳ יד, כ; פדר״א פ׳ טו; מס״ו פי״ט, ה״ד; ילקו״ש חיו׳, רמז תתקיט. **פינו תפילה ימלל.** ע״פ תה׳ עח, ח. **ימלל.** תה׳ קו, ב. **למקדש ישראל.** ע״פ יחז׳ לז, כח. **צפה.** ע״פ יבע׳ סג, טו; תה׳ פ, טו. **במאבוד.** ע״פ ירמ׳ ג, ו. **שאותך לבדך ביראה נעבוד.** ירושלמי סוטה פ״ז, ה״ו; מד׳ שו״ט (בובר), מז׳ כט, ב. **קול רנה ותודות.** ע״פ תה׳ מב, ה. **הטוב לך להודות.** ע״פ תה׳ לב, ב. **רם.** ע״פ יבע׳ מ, טו. **ברך המוני.** ע״פ דב׳ ח, י-יח. **המוני.** ע״פ ש״ב ו, יט. **כאמור יברכך ה׳.** במ׳ ו, כד. **שלוח ליטע.** ע״פ ספרי במ׳, פרשת נשא, פי׳ מב, ״...שלח נעטו הנביאים בפי כל הבריות, חלח שלוס; במדב״ר (ווילנא), פר׳ יח, סי׳ ז. **שלוח ליטע במחני.** ע״פ פד״ח (היגר), פר׳ ח, ׳היה מהכן רוקף שלוס ומוכב שלוס, ועובר על מחנה ישראל בכל יום ועוחן שלוס; מס׳ דרך ארץ, פרק שלוס, ה״ה, ׳להכו את השלוס ועשו חנייה אחת׳. **פניו ישא ה׳.** ע״פ במ׳ ו, כו.

ח״נ והערות

כס משפט. במח׳ נירנברג ובהרבה חילופים שבגולדשמידט: ׳כס ומִשְׁפָּט׳. **המלך המשפט.** בגרסה הארץ־ישראלית ׳אוהב המשפט׳ (גולדשמידט, כיפור, עמ׳ 308). **אלוקי דוד ובונה ירושלים.** לפי הברכה בנוסח א״י, וכבר נכתבו בענין זה כמה מאמרים שהוא מהירושלמי ברכות פ״ד, ה״ה, ועיין תוס׳ רי״ד תענית דף יג ע״ב. במח׳ נירנברג וגולדשמידט איתא רק: ׳בּוֹנֵה ירושלים׳. **סָלַח לנדגלה.** במח׳ רמ״ו ורס״ד: ׳סֶלָה לנדגלה׳, ואולי כך שיטת הקד״א בגירסה הראשונה. בקד״א בגירסה השניה: ׳סְלַח לנדגלה׳. **נא בְּמַאֲבוֹד.** במח׳ נירנברג: ׳נא מְאֹד׳. **שאותך לבדך ביראה נעבוד.** נוסח ברכת העבודה כפי מנהג א״י, בתוספת ׳לבדך׳. ובמח׳ נירנברג ליתא ׳לבדך׳. ראו בסוף לו״א, קצירת האומ״ר, מאמר א, סי׳ עז. **ברך המוני.** במח׳ נירנברג, רוו״ה וגולדשמידט: ׳ברך קְהַל המוני׳. **שלום לטע במחני. פניו ישא ה׳.** בית זה נשמט במח׳ רמ״ו ורס״ד. במח׳ נירנברג נוסף כאן עוד בית לאות ר׳, ושאר הבתים עד סוף הפיוט, באו בגירסה אחרת. **לְטַע במחני.** כ״ה בכ״י ושד״ל. במח׳ בולוניא: ׳לְטַעַת׳.

תִּפְרֹשׂ עָלֵינוּ שָׁלוֹם. הַמְבָרֵךְ עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בַּשָּׁלוֹם. מִי־אֵל כָּמוֹךָ:
פֹּעֵל צְדָקָה עֲלֵיכֶם. וְנֹאמַר תְּפִלָּה עֲלֵיכֶם. מִי־אֵל כָּמוֹךָ:

כַּכָּתוּב עַל־יַד נְבִיאֶךָ. מִי־אֵל כָּמוֹךָ נֹשֵׂא עָוֹן וְעֹבֵר עַל־פֶּשַׁע
לִשְׁאֵרִית נַחֲלָתוֹ לֹא־הֶחֱזִיק לָעַד אַפּוֹ כִּי־חָפֵץ חֶסֶד
הוּא: וְנֶאֱמַר. יָשׁוּב יְרַחֲמֵנוּ יִכְבֹּשׁ עֲוֹנֹתֵינוּ וְתַשְׁלִיךְ בִּמְצֻלוֹת
יָם כָּל־חַטֹּאותָם: כָּל־חַטֹּאתֵינוּ וְכָל־חַטֹּאת עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל
בִּמְקוֹם אֲשֶׁר לֹא יִזָּכְרוּ וְלֹא יִפָּקְדוּ וְלֹא יַעֲלוּ עַל־לֵב מֵעַתָּה
וְעַד עוֹלָם: תִּתֵּן אֱמֶת לְיַעֲקֹב חֶסֶד לְאַבְרָהָם אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתָּ
לַאֲבֹתֵינוּ מִימֵי קֶדֶם:

כִּי־אַתָּה סוֹלֵחַ לְיִשְׂרָאֵל מִן־הָעוֹלָם. וּמוֹחֵל לִשְׁבָטִי
יְשׁוּרוּן בְּכָל־
דּוֹר וָדוֹר. וּדְבָרְךָ אֱמֶת וְקַיָּם לָעַד. וּמִבַּלְעָדֶיךָ אֵין לָנוּ
מֶלֶךְ מוֹחֵל וְסוֹלֵחַ אֶלָּא אָתָּה. בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. מֶלֶךְ מוֹחֵל
וְסוֹלֵחַ לַעֲוֹנוֹתֵינוּ וְלַעֲוֹנוֹת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל. וּמַעֲבִיר אַשְׁמוֹתֵינוּ
בְּכָל־שָׁנָה וְשָׁנָה. מֶלֶךְ עַל־כָּל־הָאָרֶץ מְקַדֵּשׁ (בשבת: הַשַּׁבָּת
וְ)יִשְׂרָאֵל וְיוֹם הַכִּפּוּרִים:

ח"נ והערות

ברכה עֲלֵיכֶם. בכ"י: 'ברכה עֲלֵיהֶם', במח' רוו"ה ובגולדשמידט: 'ברכה אֲלֵיכֶם'.

מקורות

תפרוס עלינו שלום. ע"פ ירושלמי ברכות פ"ד, ה"ה. **המברך עמו וכו'.** ע"פ תה' כט, יא. **תברוֹ ברכה עליכם.** ע"פ שמ' לג, כט; מש' כד, כה. **ונאמר תפילה עליכם.** ע"פ במ' כח, ז; ס"פ ז, ה; ליו' מג, ת. **מי אל כמוך.** מיכ' ז, יח-יט. **חטאת עמך בית ישראל.** ע"פ מ"ח ת, לד; דה"ב ו, כה. **עמך בית ישראל.** ע"פ יחז' לד, ל. **במקום אשר וכו'.** ע"פ מיכ' ז, יט. **לא יזכרו וכו' על לב.** ע"פ ירמ' ג, טז. **מעתה ועד עולם.** יפע' נט, כא. **תתן אמת ליעקב.** מיכ' ז, כ. **כי אתה סלחן.** ע"פ תה' פו, ה; סרע"ג מ"ב, סי' קכז. **נשבעת לאבותינו.** ע"פ דב' לג, טו. **ככל דור ודור.** תה' מה, יח; קמה, יג. **ודברך אמת.** ע"פ ירמ' י, י; ב"ר (ווילנא), פר' ח, סי' ז. **ודברך אמת וקייס לעד.** ע"פ תה' קיט, קס; ויק"ר (ווילנא), פר' כט, סי' ח; מס"ו פי"ג, ה"ת; מד"ח (בובר), בר' פר' וירא, פי"ח, סי' טו. **אין לנו מלך.** ע"פ יפע' מד, ו; בבלי תענית, דף כה ע"ב. **מוחל וסולח תעביר.** ע"פ תה' פו, ה. **מלך מוחל וסולח.** ע"פ תה' פו, ה; מס"ו פי"ט, ה"ד. ולולו מש"כ שם בהלי' ו; סרע"ג ח"ב, סי' קכח; רס"י עמ"ס יומא, דף סח ע"ב, ד"ה על מחילת העון; שבה"ל, סדר יוה"כ, סי' שח. **וסולח לעוונותינו.** פדר"א פ' טו; ילקו"ש ליו', רמז תתקיט. **ולעוונות עמו ישראל.** ממ' רומיא, סוף דף שלּ ע"ח. **ומעביר אשמותינו בכל שנה.** מדת"נ (בובר), פר' ויחל, סי' מו, ע"פ ויק' טז, ל; שמו"ר (ווילנא), פר' בא, פר טו, סי' ו; פסר"ג, פי' מה, ד"ה ד"ח תשרי. **מלך על כל הארץ.** ע"פ זכ' יד, טו; תה' מז, ג; רמב"ם, סדר תפילות כל השנה, נוסח ברכות התמלעיות. **מקדש ישראל.** ע"פ יחז' נז, כח. **הוספה בתתימה נשבת.** סרע"ג מ"ב, סי' קכח. **ויום הכיפורים.** ע"פ ויק' כג, כז.

רְצֵה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וְאֶל־תְּפִלָּתָם שְׁעֵה׃
וְהָשֵׁב הָעֲבוֹדָה לִדְבִיר בֵּיתֶךָ׃ וְאִשֵּׁי
יִשְׂרָאֵל וּתְפִלָּתָם מְהֵרָה בְּאַהֲבָה תְקַבֵּל בְּרָצוֹן׃ וּתְהִי לְרָצוֹן
תָּמִיד עֲבוֹדַת יִשְׂרָאֵל עַמֶּךָ׃ וְתֶחֱזֶינָה עֵינֵינוּ בְּשׁוּבְךָ לְצִיּוֹן
וְלִירוּשָׁלַיִם עִירֶךָ בְּרַחֲמִים כְּמֵאָז׃ בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה׃ הַמַּחֲזִיר
בְּרַחֲמָיו שְׁכִינָתוֹ לְצִיּוֹן׃

מודים אֲנַחְנוּ לָךְ׃ שֶׁאַתָּה הוּא
יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי
אֲבוֹתֵינוּ׃ עַל־חַיֵּינוּ הַמְּסוּרִים בְּיָדֶךָ
וְעַל־נִשְׁמוֹתֵינוּ הַפְּקוּדוֹת לָךְ׃ וְעַל־
נִסֶּיךָ שֶׁבְּכָל־יוֹם וָיוֹם עִמָּנוּ וְעַל־
נִפְלְאוֹתֶיךָ וְטוֹבוֹתֶיךָ שֶׁבְּכָל־עֵת׃
עֶרֶב וָבֹקֶר וְצָהֳרַיִם׃ הַטּוֹב כִּי
לֹא־כָלוּ רַחֲמֶיךָ׃ הַמְרַחֵם כִּי לֹא־
תַמּוּ חֲסָדֶיךָ׃ וּמֵעוֹלָם קִוִּינוּ לָךְ׃
לֹא־הִכְלַמְתָּנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְלֹא־
עֲזַבְתָּנוּ וְלֹא־הִסְתַּרְתָּ פָּנֶיךָ מִמֶּנּוּ׃

הגיבור מומריס מודים לרבנן:
מודים כּוֹרְעִים וּמִשְׁתַּחֲוִים
אֲנַחְנוּ לְפָנֶיךָ אֱלֹהֵינוּ
אֱלֹהֵי כָל־בָּשָׂר׃ יוֹצְרֵנוּ יוֹצֵר
בְּרֵאשִׁית׃ בְּרָכוֹת וְהוֹדָאוֹת
לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ׃ עַל־
שֶׁהֶחֱיִיתָנוּ וְקִיַּמְתָּנוּ׃ כֵּן תְּחַיֵּינוּ
וּתְחָנֵּנוּ וְתֶאֱסוֹף גָּלְיוֹתֵינוּ
מֵאַרְבַּע כַּנְפוֹת הָאָרֶץ׃ וְנָשׁוּב
לִשְׁמוֹר חֻקֶּיךָ וְלַעֲשׂוֹת רְצוֹנֶךָ
בְּאֱמֶת וּבְלֵבָב שָׁלֵם׃ עַל
שֶׁאֲנוּ מוֹדִים לָךְ׃ (בָּרוּךְ אֵל
הַהוֹדָאוֹת)׃

זְכוֹר רַחֲמֶיךָ וּכְבוֹשׁ אֶת־כַּעַסְךָ׃ כַּלֵּה דֶּבֶר וְחֶרֶב וְרָעָב
וּשְׁבִי וּמַשְׁחִית וּמַגֵּפָה וְכָל־מַחֲלָה מֵעָלֵינוּ
וּמֵעַל כָּל־בְּנֵי בְרִיתֶךָ׃ עַל־כֻּלָּם יִתְבָּרַךְ וְיִתְרוֹמַם שִׁמְךָ מַלְכֵּנוּ
תָּמִיד׃ כָּל־הַחַיִּים יוֹדוּךָ סֶלָה׃ וִיהַלְלוּ לְשִׁמְךָ הַטּוֹב בֶּאֱמֶת׃

מקורות

הזכרת זכור רחמיך. סרע"ג ח"ב, סי' קה; שבה"ל, סדר יוה"כ, סי' צח; סת"ר סי' עג; סה"ת סי' לז.

וּכְתוֹב לְחַיִּים טוֹבִים כָּל־בְּנֵי בְרִיתֶךָ· בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה· הַטּוֹב שִׁמְךָ וּלְךָ נָאֶה לְהוֹדוֹת:

הכהנים נושאים כפיהם. ומי אין כהן, החזן אומר "אע"פ", והציבור עונה אחרי כל פסוק "כן יהי רצון":

אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ· בָּרְכֵנוּ בַּבְּרָכָה הַמְשֻׁלֶּשֶׁת בַּתּוֹרָה הַכְּתוּבָה עַל־יְדֵי מֹשֶׁה עַבְדֶּךָ· הָאֲמוּרָה מִפִּי אַהֲרֹן וּבָנָיו כֹּהֲנִים עַם קְדוֹשֶׁיךָ· כָּאָמוּר·

יְבָרֶכְךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה פָּנָיו אֵלֶיךָ וִיחֻנֶּךָּ: יִשָּׂא יְהוָה פָּנָיו אֵלֶיךָ וְיָשֵׂם לְךָ שָׁלוֹם:

שִׂים שָׁלוֹם· טוֹבָה וּבְרָכָה· (חַיִּים)· חֵן וָחֶסֶד וְרַחֲמִים· עָלֵינוּ וְעַל־כָּל־יִשְׂרָאֵל עַמֶּךָ· בָּרְכֵנוּ אָבִינוּ כֻּלָּנוּ כְּאֶחָד בְּאוֹר פָּנֶיךָ· כִּי בְאוֹר פָּנֶיךָ נָתַתָּ לָּנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ· תּוֹרַת חַיִּים· אַהֲבָה וָחֶסֶד· צְדָקָה· בְּרָכָה· יְשׁוּעָה וְרַחֲמִים וְחַיִּים וְשָׁלוֹם· וְטוֹב יִהְיֶה בְעֵינֶיךָ (לְבָרְכֵנוּ וּ)לְבָרֵךְ אֶת־כָּל־עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל תָּמִיד בְּכָל־עֵת וּבְכָל־שָׁעָה בִּשְׁלוֹמֶךָ:

בְּסֵפֶר חַיִּים· בְּרָכָה וְשָׁלוֹם· פַּרְנָסָה טוֹבָה וִישׁוּעָה וְנֶחָמָה· חֵן וָחֶסֶד נִזָּכֵר וְנִכָּתֵב לְפָנֶיךָ· אָנוּ וְכָל־עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל· לְחַיִּים (טוֹבִים) וּלְשָׁלוֹם· בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה· הַמְבָרֵךְ אֶת־עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בַּשָּׁלוֹם· (אָמֵן):

מקורות

וכתוב לחיים. מחו"ו סי' שכז, בשם רבנו סעדיה; סרע"ג ח"ב, סי' קה; ע"פ סדו' רס"ג, עמ' רכ; תוס' ברכות, דף יב ע"ב, ד"ה והלכתא; עור זו"ח, סי' תקפב; שבה"ל, סדר יוה"כ, סי' שיז; סת"ר סי' עב. **הכהנים נושאים כפיהם.** רלו סת"ר סי' עה, ענין התקיעות. **ומי אין כהן.** סרע"ג ח"ב, סי' סד; סדו' רס"ג, עמ' מצ; שבה"ל, ענין תפילה, סי' כג. **כן יהי רצון.** מעודרהם, שמו"ע, ד"ה ונאמר; זו"ח יכין ובועז, ח"ב, סוף סי' כה; סדו' רס"ס מפרעמיזלן, הקדמה כללית, פ"ב, סי' ג; רלו שבה"ל, ענין תפילה, סוף סי' כג; מנ"ח, מו"ח סי' קכז, ס"ק ה. **תו"ח.** סרע"ג ח"ב, סי' סד; סדו' רס"ג, עמ' מצ; סד"ר סי' סד. **ותלהי מכותינו.** ע"פ שמ' ג, טו. **ברכנו.** ע"פ תה' סז, ב. **ברכה המשולשת.** מהמ"ד (חיזקיטעין), היכות, עמ' **110**; בתמ"ד (ווירטהיימר), מדרש משכה מרכבה, פרק ו. **משה עבדך.** מ"ח ח, נג. **עם קדושיך.** משכ' יומא פ"ד, מ"ג; ירושלמי יומא פ"ד, ה"ג. **יברך ה'.** במ' ו, כד-כו. **ברכת שיש שלום.** בבלי מגילה, דף יח ע"ב; פסו"ז דצ', פר' וחמת הברכה, דף סב ע"ב; בתמ"ד (ווירטהיימר) ח"ב, מד' מגין, סי' כה; סה"ת סוף סי' מ. **שיש שלום.** ע"פ במ' ו, כו; סרע"ג ח"ב, סי' קכז. **בספר חיים.** מס"ו פי"ט, ה"ו; שו"ת רי"ג מלהה"ג סי' ל; מחו"ו סי' שכז, בשם רבנו סעדיה; ע"פ סדו' רס"ג, עמ' רכ; תוס' ברכות, דף יב ע"ב, ד"ה והלכתא; בה"ג סי' ל, הל' ברכות פ"ה, עמ' נט; שבה"ל, סדר יוה"כ, סי' שיז; סת"ר סי' עב.

אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ חָטָאנוּ לְפָנֶיךָ׃
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ אֵין לָנוּ מֶלֶךְ אֶלָּא אָתָּה׃
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ עֲשֵׂה עִמָּנוּ לְמַעַן שְׁמֶךָ׃
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ בַּטֵּל מִמֶּנּוּ (כָּל־)גְּזֵרוֹת קָשׁוֹת (וְרָעוֹת)׃
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ חַדֵּשׁ עָלֵינוּ בְּשׂוֹרוֹת טוֹבוֹת׃
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ חַדֵּשׁ עָלֵינוּ שָׁנָה טוֹבָה׃
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ בַּטֵּל מַחְשָׁבוֹת שׂוֹנְאֵינוּ׃
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ הָפֵר עֲצַת אוֹיְבֵינוּ׃
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ שְׁלַח רְפוּאָה שְׁלֵמָה לְחוֹלֵי עַמֶּךָ׃
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ עֲצוֹר (נ״ט: מְנַע) מַגֵּפָה מִנַּחֲלָתֶךָ׃
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ כַּלֵּה דֶּבֶר וְחֶרֶב וְרָעָב וּשְׁבִי וּמַשְׁחִית
וּמַגֵּפָה מִבְּנֵי בְרִיתֶךָ׃
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ זָכוֹר כִּי־עָפָר אֲנָחְנוּ׃
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ קָרַע רוֹעַ גְּזַר דִּינֵנוּ׃
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ מְחוֹק שְׁטַר חוֹבוֹתֵינוּ׃
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ סְלַח וּמְחוֹל לַעֲוֹנוֹתֵינוּ׃
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ מְחֵה וְהַעֲבֵר פְּשָׁעֵינוּ וְחַטֹּאתֵינוּ מִנֶּגֶד עֵינֶיךָ׃
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ הַחֲזִירֵנוּ בִּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה לְפָנֶיךָ׃
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ אַל־תְּשִׁיבֵנוּ רֵיקָם מִלְּפָנֶיךָ׃
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ זָכְרֵנוּ בְּזִכָּרוֹן טוֹב לְפָנֶיךָ׃
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ כָּתְבֵנוּ בְּסֵפֶר הַחַיִּים׃
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ כָּתְבֵנוּ בְּסֵפֶר זַכָּיוֹת׃
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ כָּתְבֵנוּ בְּסֵפֶר יְשׁוּעוֹת וְנֶחָמוֹת׃
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ כָּתְבֵנוּ בְּסֵפֶר פַּרְנָסָה וְכַלְכָּלָה׃
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ כָּתְבֵנוּ בְּסֵפֶר סְלִיחָה וּמְחִילָה וְכַפָּרָה׃

אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ הַצְמַח לָנוּ יְשׁוּעָה בְּקָרוֹב:
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ שְׁמַע קוֹלֵנוּ חוּס וְרַחֵם עָלֵינוּ:
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ קַבֵּל בְּרַחֲמִים וּבְרָצוֹן אֶת־תְּפִלָּתֵנוּ:
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ עֲשֵׂה לְמַעַנְךָ אִם לֹא־לְמַעֲנֵנוּ:
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ עֲשֵׂה לְמַעַן שִׁמְךָ הַגָּדוֹל· הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא:
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ עֲשֵׂה לְמַעַן רַחֲמֶיךָ הָרַבִּים וַחֲסָדֶיךָ
הַגְּדוֹלִים וְרַחֵם עָלֵינוּ וְהוֹשִׁיעֵנוּ:

הַמְּזַמֵּר אוֹמֵר:

יִתְגַּדַּל וְיִתְקַדַּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא· בְּעָלְמָא דִּבְרָא כִרְעוּתֵהּ·
וְיַמְלִיךְ מַלְכוּתֵהּ בְּחַיֵּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי
דְכָל־בֵּית־יִשְׂרָאֵל בַּעֲגָלָא וּבִזְמַן קָרִיב· וְאִמְרוּ אָמֵן:

יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ· לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא·

יִתְבָּרַךְ וְיִשְׁתַּבַּח וְיִתְפָּאַר וְיִתְרוֹמַם וְיִתְנַשֵּׂא וְיִתְהַדַּר וְיִתְעַלֶּה
וְיִתְהַלַּל שְׁמֵהּ דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא:
לְעֵלָּא לְעֵלָּא מִן־כָּל־בִּרְכָתָא· שִׁירָתָא· תֻּשְׁבְּחָתָא וְנֶחֱמָתָא
דַּאֲמִירָן בְּעָלְמָא· וְאִמְרוּ אָמֵן:
תִּתְקַבַּל צְלוֹתְהוֹן וּבָעוּתְהוֹן דְּכָל־בֵּית־יִשְׂרָאֵל· קֳדָם אֲבוּהוֹן
דְּבִשְׁמַיָּא· וְאִמְרוּ אָמֵן:

יְהֵא שְׁלָמָא רַבָּא מִן־שְׁמַיָּא וְחַיִּים טוֹבִים עָלֵינוּ וְעַל־כָּל־
יִשְׂרָאֵל· וְאִמְרוּ אָמֵן:
עֹשֶׂה שָׁלוֹם בִּמְרוֹמָיו· הוּא בְרַחֲמָיו· יַעֲשֶׂה שָׁלוֹם עָלֵינוּ
וְעַל־כָּל־יִשְׂרָאֵל· אָמֵן:

וַיְהִי בִּנְסֹעַ הָאָרֹן וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קוּמָה יְהוָה וְיָפֻצוּ אֹיְבֶיךָ וְיָנֻסוּ מְשַׂנְאֶיךָ מִפָּנֶיךָ׃

קוּמָה עֶזְרָתָה לָּנוּ וּפְדֵנוּ לְמַעַן חַסְדֶּךָ׃ כִּי מִצִּיּוֹן תֵּצֵא תוֹרָה וּדְבַר־יְהוָה מִירוּשָׁלָם׃ יְהוָה שִׁמְךָ לְעוֹלָם יְהוָה זִכְרְךָ לְדֹר־וָדֹר׃ יְהוָה חָפֵץ לְמַעַן צִדְקוֹ יַגְדִּיל תּוֹרָה וְיַאְדִּיר׃

וי״ו כנוסח ק״ק רומה׃
קוּמָה יְהוָה לִמְנוּחָתֶךָ אַתָּה וַאֲרוֹן עֻזֶּךָ׃ כֹּהֲנֶיךָ יִלְבְּשׁוּ־צֶדֶק וַחֲסִידֶיךָ יְרַנֵּנוּ׃ בַּעֲבוּר דָּוִד עַבְדֶּךָ אַל־תָּשֵׁב פְּנֵי מְשִׁיחֶךָ׃ ומוסיפין ספר המורה, ומומריס׃ בָּרוּךְ הַמָּקוֹם שֶׁנָּתַן תּוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בָּרוּךְ הוּא׃ אַשְׁרֵי הָעָם שֶׁכָּכָה לּוֹ אַשְׁרֵי הָעָם שֶׁיְּהוָה אֱלֹהָיו׃ אַבְרָכָה אֶת־יְהוָה בְּכָל־עֵת תָּמִיד תְּהִלָּתוֹ בְּפִי׃ בַּיהוָה תִּתְהַלֵּל נַפְשִׁי יִשְׁמְעוּ עֲנָוִים וְיִשְׂמָחוּ׃ גַּדְּלוּ לַיהוָה אִתִּי וּנְרוֹמְמָה שְׁמוֹ יַחְדָּו׃

לַמְנַצֵּחַ מִזְמוֹר לְדָוִד׃ בְּבוֹא־אֵלָיו נָתָן הַנָּבִיא כַּאֲשֶׁר־בָּא אֶל־בַּת־שָׁבַע׃ חָנֵּנִי אֱלֹהִים כְּחַסְדֶּךָ כְּרֹב רַחֲמֶיךָ מְחֵה פְשָׁעָי׃ הֶרֶב כַּבְּסֵנִי מֵעֲוֹנִי וּמֵחַטָּאתִי טַהֲרֵנִי׃ כִּי־פְשָׁעַי אֲנִי אֵדָע וְחַטָּאתִי נֶגְדִּי תָמִיד׃ לְךָ לְבַדְּךָ חָטָאתִי וְהָרַע בְּעֵינֶיךָ עָשִׂיתִי לְמַעַן תִּצְדַּק בְּדָבְרֶךָ תִּזְכֶּה בְשָׁפְטֶךָ׃ הֵן־בְּעָוֹן חוֹלָלְתִּי וּבְחֵטְא יֶחֱמַתְנִי אִמִּי׃ הֵן־אֱמֶת חָפַצְתָּ בַּטֻּחוֹת וּבְסָתֻם חָכְמָה תוֹדִיעֵנִי׃ תְּחַטְּאֵנִי בְאֵזוֹב וְאֶטְהָר תְּכַבְּסֵנִי וּמִשֶּׁלֶג אַלְבִּין׃ תַּשְׁמִיעֵנִי שָׂשׂוֹן וְשִׂמְחָה תָּגֵלְנָה עֲצָמוֹת דִּכִּיתָ׃ הַסְתֵּר פָּנֶיךָ מֵחֲטָאָי וְכָל־עֲוֹנֹתַי מְחֵה׃ לֵב טָהוֹר בְּרָא־לִי אֱלֹהִים וְרוּחַ נָכוֹן חַדֵּשׁ בְּקִרְבִּי׃ אַל־תַּשְׁלִיכֵנִי מִלְּפָנֶיךָ וְרוּחַ קָדְשְׁךָ אַל־תִּקַּח

מקורות

למנצח מזמור לדוד. תה׳ נ״ע, ט״כפ. מזמור זה נאמר גם בשמ׳ ערכ נובה, ח״ב, דף תקנו ע״ב, בהוצאת ס״ת, ונאמר לפני ׳כל נדרי׳.

ח״נ והערות

הוצאת ס״ת. לפי ק״ק רומה אומרים כאן ״אֲפַתֵּח נָא״.

מִמֶּנִּי: הָשִׁיבָה לִּי שְׂשׂוֹן יִשְׁעֶךָ וְרוּחַ נְדִיבָה תִסְמְכֵנִי: אֲלַמְּדָה
פֹּשְׁעִים דְּרָכֶיךָ וְחַטָּאִים אֵלֶיךָ יָשׁוּבוּ: הַצִּילֵנִי מִדָּמִים אֱלֹהִים
אֱלֹהֵי תְשׁוּעָתִי תְּרַנֵּן לְשׁוֹנִי צִדְקָתֶךָ: אֲדֹנָי שְׂפָתַי תִּפְתָּח וּפִי
יַגִּיד תְּהִלָּתֶךָ: כִּי לֹא־תַחְפֹּץ זֶבַח וְאֶתְּנָה עוֹלָה לֹא תִרְצֶה:
זִבְחֵי אֱלֹהִים רוּחַ נִשְׁבָּרָה לֵב־נִשְׁבָּר וְנִדְכֶּה אֱלֹהִים לֹא תִבְזֶה:
הֵיטִיבָה בִרְצוֹנְךָ אֶת־צִיּוֹן תִּבְנֶה חוֹמוֹת יְרוּשָׁלִָם: אָז תַּחְפֹּץ
זִבְחֵי־צֶדֶק עוֹלָה וְכָלִיל אָז יַעֲלוּ עַל־מִזְבַּחֲךָ פָּרִים:

מוֹנֵחִים סֵפֶר תּוֹרָה וּמוֹמְרִים:

גַּדְּלוּ לַיהוָה אִתִּי וּנְרוֹמְמָה שְׁמוֹ יַחְדָּו:

רוֹמְמוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְהִשְׁתַּחֲווּ לַהֲדֹם רַגְלָיו קָדוֹשׁ הוּא:
רוֹמְמוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְהִשְׁתַּחֲווּ לְהַר קָדְשׁוֹ כִּי־קָדוֹשׁ
יְהוָה אֱלֹהֵינוּ: אֵין־קָדוֹשׁ כַּיהוָה כִּי אֵין בִּלְתֶּךָ וְאֵין צוּר כֵּאלֹהֵינוּ:
(כִּי מִי אֱלוֹהַּ מִבַּלְעֲדֵי יְהוָה וּמִי צוּר זוּלָתֵי אֱלֹהֵינוּ:) אֶחָד
אֱלֹהֵינוּ· גָּדוֹל אֲדוֹנֵינוּ· קָדוֹשׁ וְנוֹרָא שְׁמוֹ:

כִּי שֵׁם יְהוָה אֶקְרָא הָבוּ גֹדֶל לֵאלֹהֵינוּ: יְהִי שֵׁם יְהוָה מְבֹרָךְ
מֵעַתָּה וְעַד־עוֹלָם: מִמִּזְרַח־שֶׁמֶשׁ עַד־מְבוֹאוֹ מְהֻלָּל שֵׁם
יְהוָה: מָהֻלָּל אֶקְרָא יְהוָה וּמֵאֹיְבַי אִוָּשֵׁעַ: וַיֹּאמֶר מִסּוּף הָעוֹלָם
וְעַד סוֹפוֹ· יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מָלָךְ· וּמַלְכוּתוֹ בַּכֹּל מָשָׁלָה:
הוּא יִמְלֹךְ עָלֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד· וְאִמְרוּ כָל־הָעָם אָמֵן· הַכֹּל הָבוּ
גֹדֶל לֵאלֹהֵינוּ· וּתְנוּ כָבוֹד לַתּוֹרָה:

מקורות

רוממו וכו' להדום רגליו. תה' צט, ה; סרע"ג ח"ל, סי' נט; רלו מחו"ו סי' נג. **רוממו וכו' להר קדשו.** תה' צט, ט; מחו"ו סוף סי' קסד. **אין קדוש.** ש"ז ג, ב. **כי מי אלוה.** תה' יח, לב. **מחד מלכינו.** ע"פ דב' ו, ד; מס"ו פי"ד, ה"ה; סרע"ג ח"ל, סי' נט. **גדול מדוגינו.** תה' קמח, ה; ע"פ דב' י, יז; ש"ז ג, כג. **קדוש ונורא שמו.** תה' קיא, ט; ע"פ תה' צט, ג. **כי שם ה'** **מקרא.** דב' לב, ג. **יהי שם ה' מבורך.** תה' קיג, ב־ג. **מהולל מקרא ה'.** ש"ז כג, ד. **ה' מלכי ישראל.** שמ' ה, ח; יהו' ז, יג; תה' מז, יט. **ה' וכו' מלך.** ע"פ ישע' מד, ו; תה' צז, ז; דה"ח עח, לח. **ומלכותו בכל משלה.** תה' קג, יט. **ואמרו כל העם אמן.** ע"פ דה"ח עח, לו. **הכל הבו גודל.** ע"פ מחו"ו סי' נג. **הבו גודל לאלהינו.** דב' לב, ג.

מגביהים ספר התורה ומומרים:

וְזֹאת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לִפְנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: תּוֹרַת
צִוָּה־לָנוּ מֹשֶׁה מוֹרָשָׁה קְהִלַּת יַעֲקֹב: וְאַתֶּם הַדְּבֵקִים
בַּיהוָה אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים כֻּלְּכֶם הַיּוֹם:

כֹּהֵן קָרֵב· יַעֲמֹד הַכֹּהֵן (מו: אֵין כַּאן כֹּהֵן יַעֲמוֹד הַלֵּוִי מו:
יִשְׂרָאֵל) בָּרוּךְ שֶׁנָּתַן תּוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בִּקְדֻשָּׁתוֹ·
תּוֹרַת יְהוָה תְּמִימָה מְשִׁיבַת נָפֶשׁ עֵדוּת יְהוָה נֶאֱמָנָה מַחְכִּימַת
פֶּתִי: פִּקּוּדֵי יְהוָה יְשָׁרִים מְשַׂמְּחֵי־לֵב מִצְוַת יְהוָה בָּרָה מְאִירַת
עֵינָיִם: יִרְאַת יְהוָה טְהוֹרָה עוֹמֶדֶת לָעַד מִשְׁפְּטֵי־יְהוָה אֱמֶת
צָדְקוּ יַחְדָּו: הָאֵל תָּמִים דַּרְכּוֹ אִמְרַת־יְהוָה צְרוּפָה מָגֵן הוּא
לְכֹל הַחֹסִים בּוֹ: דְּרָכֶיהָ דַרְכֵי־נֹעַם וְכָל־נְתִיבוֹתֶיהָ שָׁלוֹם:
עֵץ־חַיִּים הִיא לַמַּחֲזִיקִים בָּהּ וְתֹמְכֶיהָ מְאֻשָּׁר: כִּי־בִי יִרְבּוּ
יָמֶיךָ וְיוֹסִיפוּ לְךָ שְׁנוֹת חַיִּים: יְהוָה עֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן יְהוָה יְבָרֵךְ
אֶת־עַמּוֹ בַשָּׁלוֹם:

מקורות

הגהה קודש קס"ת. מס"ו פי"ד, ה"ח; שבה"ל, ענין שבת, סי' עז. **מגביהים ס"ת.** ירושלמי סוטה פ"ז, ה"ד; מס"ו פי"ד, ה"ח; ספ"ר הל' שבת, סי' גג; מו"ז ח"ב, הל' שבת, סי' מב; רמב"ן עה"ת, דב' כז, כו; שבה"ל, ענין שבת, סי' עז. **ומחת התורה.** דב' ד, מד; מס"ו פי"ד, ה"ח; שבה"ל, ענין שבת, סי' עז; רמב"ן עה"ת, דב' כז, כו. **תורה צוה לנו.** דב' לג, ד. **ומחם הדבקים בה'.** דב' ד, ד. **כהן קרב.** ע"פ סרע"ג ח"ח, סי' נט; מהו"ו סי' נג. **ברוך שנתן תורה.** רמו מתע"ד פל"ח, פי"ד; סד"ר סי' עד; מחו"ו סי' נג. **תורת ה' תמימה.** תה' יט, ח-י; תוס' עמ"ס מגילה, דף לב ע"ח, ד"ה גוללו. **הלל תמיס דרכו.** תה' יח, לא. **דרכיה דרכי נועם.** מש' ג, יז-יח. **כי בי ירבו ימיך.** מש' ט, יא. **ה' עוז לעמו.** תה' כט, יא.

ח"נ והערות

מגביהים ס"ת. במח' רמ"ו ובולוניא לא מופיעה הגבהת התורה והפסוקים שאומרים אח"כ עד "כולכם היום". על עצם המנהג של הגבהת התורה באיטליה, מקורו והשתלשלותו ראו: שבלי הלקט, ענין שבת, סי' עז; שו"ת ופסקי מהרי"ק החדשים, ירושלים תש"ל, סי' רס; שו"ת מתנות באדם, מהדורת בוקסנבוים, ת"א, תשמ"ג, עמ' 49; ספר לדוד אמת לחיד"א, ירושלים תשמ"ו, עמ' 13; חיים טלבי, 'למנהג הגבהת ספר תורה בעדות ישראל', בנישתא 3 (תשס"ז), עמ' קלב-קלה. במהדורות מח' כמנהג בני רומה עד מח' שד"ל, הגבהת התורה מופיעה לאחר קריאת התורה, ואח"כ בכל הסידורים מופיעה לפני קריאת התורה, וכן נהוג היום. ובפירוש נחלת אריאל על מסכת סופרים, פי"ד, ה"ח, דייק מדכתב: "מיד", משמע שקודם הקריאה מגביהים את סה"ת. **ברוך שנתן.** במח' רמ"ו ובולוניא "ברוך שנתן תורה לעמו ישראל בקדושתו" אינו מופיע. וכן הפסוקים מספר משלי לא מופיעים. הנוסח שמופיע כאן הינו עפ"י המנהג האיטלקי בירושלים שערך הרב מ"ע הרטום, עמ' 13, ג.

העולה לתורה פותח ומציע במקום שנריך לקרוא, מכסה התפיות ומברך בקול רם:

יְהוָה עִמָּכֶם׃ (הקהל עונה: יְבָרֶכְךָ יְהוָה):

בָּרְכוּ אֶת־יְהוָה הַמְבֹרָךְ׃

(הקהל עונה: בָּרוּךְ יְהוָה הַמְבֹרָךְ לְעוֹלָם וָעֶד):

העולה חוזר ואומר: בָּרוּךְ יְהוָה הַמְבֹרָךְ לְעוֹלָם וָעֶד:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה׃ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם׃ אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל־
הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת־תּוֹרָתוֹ׃ בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה׃ נוֹתֵן הַתּוֹרָה׃

בסיום הקריאה העולה יגלול את התורה ויברך:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה׃ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם׃ אֲשֶׁר נָתַן לָנוּ תּוֹרַת
אֱמֶת׃ וְחַיֵּי עוֹלָם נָטַע בְּתוֹכֵנוּ׃ בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה׃ נוֹתֵן
הַתּוֹרָה׃

בִּרְכַּת הַגּוֹמֵל

יברך בקול רם כדי שישמע הקהל ולכל הפחות י׳ מנשים:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה׃ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם׃ הַגּוֹמֵל לַחַיָּבִים
טוֹבוֹת׃ שֶׁגְּמָלַנִי כָּל־טוּב׃

ח״ג והערות

ה׳ עמכם. במחז׳ רמ״ו ובולוניא לא מופיע. **ברכת הגומל.** במחז׳ רמ״ו ובולוניא לא מופיעה.

מקורות

פותח ומציע. מס״ו פי״ג, ה״ה; ירושלמי מגילה פ״ג, ה״ז; בבלי מגילה, דף לב ע״ח; פסקי רי״ד; סדו׳ רס״ג, עמ׳ שנט; סהפ״ק סדר קה״ת; רמב״ם, הל׳ תפילה, פי״ב, ה״ה; ירושלמי מגילה פ״ג, ה״ז; בבלי מגילה, דף כג ע״ב; מסכת סופרים, פי״ב, ה״ה; פסקי ריא״ז סדר קה״ת; רמב״ם, הל׳ תפילה, פי״ב, ה״ה; פסקי ריא״ז מגילה פ״ד ה״ה תוס׳ יב. **ה׳ עמכם.** רות ב, ד. **ברכו את ה׳.** מצ׳ ברכות פ״ז, מ״ג; מס״ו פי״ג, ה״ו; סרע״ג ח״ח, סי׳ ק; סדו׳ רס״ג, עמ׳ שנט; סהפ״ק סדר קה״ת; רמב״ם, הל׳ תפילה, פי״ב, ה״ה; מחו״ו סי׳ נג. **הקהל עונה ברוך ה׳.** ספרי דב׳ פ׳ שו ד״ה כי שם; סרע״ג ח״ח, סי׳ ק; סדו׳ רס״ג, עמ׳ שנט; מחו״ו סי׳ נג. **העולה חוזר.** סדו׳ רס״ג, עמ׳ שנט; רמ״ם ברכות פ״ז, סי׳ כו. **ברכה לפני קה״ת.** מצ׳ מגילה פ״ד, מ״ג, ורע״ב; ירושלמי מגילה פ״ג, ה״ז; בבלי מגילה, דף כג ע״ב; ריי״ף; פסקי רי״ד; סרע״ג ח״ח, סי׳ ק; סדו׳ רס״ג, עמ׳ שנט; סהפ״ק סדר קה״ת; רמב״ם, הל׳ תפילה, פי״ב, ה״ה; מחו״ו סי׳ נג; שבה״ל, ענין תפילה, סי׳ לז; סת״ר סי׳ ו, ענין ס״ת. **נוסח ברכה לפניה.** בבלי ברכות, דף יא ע״ב; ע״פ מס״ו פי״ג, ה״ו; סרע״ג ח״ח, סי׳ ק; סדו׳ רס״ג, עמ׳ שנט; מחו״ו סי׳ נג; רמב״ם, הל׳ תפילה, פי״ב, ה״ה. **ונתן לנו את תורתו.** ע״פ עמ׳ כד, יב; מלא׳ ג, נב. **ברכה מחרי קה״ת.** מצ׳ מגילה פ״ד, מ״ג; ירושלמי מגילה פ״ג, ה״ז; סרע״ג ח״ח, סי׳ ק; סדו׳ רס״ג, עמ׳ שנט; סהפ״ק סדר קה״ת; רמב״ם, הל׳ תפילה, פי״ב, ה״ה; שבה״ל, ענין תפילה, סי׳ לז; סת״ר סי׳ ו, ענין ס״ת. **נוסח ברכה לאחריה.** מס״ו פי״ג, ה״ו; סרע״ג ח״ח, סי׳ ק; סדו׳ רס״ג, עמ׳ שנט; מחו״ו סי׳ נג; רמב״ם, הל׳ תפילה, פי״ב, ה״ה; מחו״ו סי׳ נג. **תורת חמת.** ע״פ מלא׳ ג, ו; תה׳ קיט, קמב; לשון זה שגור בפי חכמים לרוב, כמו: בבלי ב״מ, דף עה ע״ב; ספרא, פר׳ שמיני, פר׳ ג, לח; מס״ו פי״ג, ה״ו; שמו״ר (ווילנא), פר׳ מספטים, פר׳ ל, סי׳ יב. **וחיי עולם.** רמב״ם ח״ח שו״ת סי׳ קסה; שבה״ל, ענין תפילה, סי׳ מח; סת״ר סי׳ ו, ענין ס״ת. **ברכת הגומל.** בבלי ברכות, דף נד ע״ב; רמ״ם ברכות, פ״ט, סי׳ ג; רמב״ם, הל׳ ברכות, פ״י, ה״ת. **הברכה אחר קה״ת.** סמ״ק, סוף מצוה קמו. **עשרה מנשים.** בבלי ברכות, דף נד ע״ב; רמ״ם עמ״ס ברכות, פ״ט, סי׳ ג; סת״ר, נספחים, סי׳ ג, סדר ברכות; סה״ת סוף סי׳ נח. **נוסח ברכת הגומל.** ע״פ בבלי

הקהל עונה:

מִי שֶׁגְּמָלָךְ כָּל־טוּב. הוּא יִגְמָלְךָ כָּל־טוּב לָעַד סֶלָה. יוֹדוּ לַיהוָה חַסְדּוֹ וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם:

קְרִיאַת הַתּוֹרָה לְשַׁחֲרִית שֶׁל יוֹהַ״כ

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי בְּנֵי אַהֲרֹן בְּקָרְבָתָם לִפְנֵי־יְהוָה וַיָּמֻתוּ: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה דַּבֵּר אֶל־ אַהֲרֹן אָחִיךָ וְאַל־יָבֹא בְכָל־עֵת אֶל־הַקֹּדֶשׁ מִבֵּית לַפָּרֹכֶת אֶל־פְּנֵי הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עַל־הָאָרֹן וְלֹא יָמוּת כִּי בֶּעָנָן אֵרָאֶה עַל־הַכַּפֹּרֶת: בְּזֹאת יָבֹא אַהֲרֹן אֶל־הַקֹּדֶשׁ בְּפַר בֶּן־בָּקָר לְחַטָּאת וְאַיִל לְעֹלָה: כְּתֹנֶת־בַּד קֹדֶשׁ יִלְבָּשׁ וּמִכְנְסֵי־בַד יִהְיוּ עַל־בְּשָׂרוֹ וּבְאַבְנֵט בַּד יַחְגֹּר וּבְמִצְנֶפֶת בַּד יִצְנֹף בִּגְדֵי־קֹדֶשׁ הֵם וְרָחַץ בַּמַּיִם אֶת־בְּשָׂרוֹ וּלְבֵשָׁם: וּמֵאֵת עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יִקַּח שְׁנֵי־שְׂעִירֵי עִזִּים לְחַטָּאת וְאַיִל אֶחָד לְעֹלָה: וְהִקְרִיב אַהֲרֹן אֶת־פַּר הַחַטָּאת אֲשֶׁר־לוֹ וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ וּבְעַד בֵּיתוֹ: וְלָקַח אֶת־שְׁנֵי הַשְּׂעִירִם וְהֶעֱמִיד אֹתָם לִפְנֵי יְהוָה פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: וְנָתַן אַהֲרֹן עַל־שְׁנֵי הַשְּׂעִירִם גֹּרָלוֹת גּוֹרָל אֶחָד לַיהוָה וְגוֹרָל אֶחָד לַעֲזָאזֵל: וְהִקְרִיב אַהֲרֹן אֶת־הַשָּׂעִיר אֲשֶׁר עָלָה

מקורות

ברכות, דף נד ע״ב; תוי״ט מ״ת, דין מה שמוסיפין בשני, תות כד; טור תו״ח, סי׳ ריט; רמב״ם הל׳ ברכות פ״י, ה״ח; פסקי ריא״ז ברכות פ״ט, ה״ל תות ד; סת״ר, נספחים, סי׳ ג, סדר ברכות; סה״ת סוף סי׳ נח. **מי שגמלך כל טוב.** ע״פ תוי״ט מ״ת, דין מה שמוסיפין בשני, תות כד; טור תו״ח, סי׳ ריט; רמב״ם, הל׳ ברכות, פ״י, ה״ח; סמ״ק, סוף מצוה קמו. **יודו לה׳ חסדו.** תה׳ קז, ח; סת״ר, נספחים, סי׳ ג, סדר ברכות. **קריאת התורה לשחרית של יוה״כ.** מצ׳ מגילה פ״ד, מ״ב; סרע״ג ח״ב, סי׳ קכו. רשו מצ״ע (בובר), ברחשית, פר׳ ויצא, פ״ל, סי׳ יג. **קורתיס ענין מחרי מות.** מצ׳ מגילה פ״ד, מ״ב; בבלי מגילה, דף לא ע״ח; פסקי רי״ד; סרע״ג ח״ב, סי׳ קכו; סדו׳ רס״ג, עמ׳ שעח; ספה״מ סי׳ ח, ד״ה גרסי׳ במגילה; פסקי ריא״ז מגילה פ״ד, ה״ד, תות ה; סה״ת סי׳ מח. **ויזבר ה׳ וכו׳ מחרי מות.** ויק׳ טז, ח-לד.

ח״נ והערות

קריאת התורה לשחרית של יוה״כ. בשבלי הלקט, סדר יוה״כ, סי׳ שכ, מביא שני מנהגים בענין סיום קריאת התורה, לפי מנהג הראשון יש לקרות עד ׳כמעשה ארץ מצרים׳ (פרק יח), ולפני השני, יש לקרות רק ענינו של יום ולא יותר, אמנם לא הכריע (וכך נפסק בשו״ע או״ח, סי׳ תרכ״א, ס״א, וכך במנהג אשכנז ועוד מנהגים). אולם בסת״ר ובסה״ת כותבים, לקרוא עד העריות, וכך הוא במח׳ רמ״ו, בולוניא ושד״ל, ובמח׳ רומניא, דף שס ע״א – שסא ע״א. בפ׳ קמחא דאבישונא כותב על אתר: ״והלועזים קורין עד ונשא עונו״ (דהיינו עד העריות). ושואל לטעם המנהג, ומביא שני טעמים ליישב המנהג לקרוא עד העריות. (כך גם במחזור של הרטום שכתב שרק במילנו נוהגים כפסק השו״ע).

עָלָיו הַגּוֹרָל לַיהוָה וְעָשָׂהוּ חַטָּאת: וְהַשָּׂעִיר אֲשֶׁר עָלָה עָלָיו
הַגּוֹרָל לַעֲזָאזֵל יָעֳמַד־חַי לִפְנֵי יְהוָה לְכַפֵּר עָלָיו לְשַׁלַּח אֹתוֹ
לַעֲזָאזֵל הַמִּדְבָּרָה: וְהִקְרִיב אַהֲרֹן אֶת־פַּר הַחַטָּאת אֲשֶׁר־לוֹ
וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ וּבְעַד בֵּיתוֹ וְשָׁחַט אֶת־פַּר הַחַטָּאת אֲשֶׁר־לוֹ: ס/ליט/י
וְלָקַח מְלֹא־הַמַּחְתָּה גַּחֲלֵי־אֵשׁ מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ מִלִּפְנֵי יְהוָה וּמְלֹא
חָפְנָיו קְטֹרֶת סַמִּים דַּקָּה וְהֵבִיא מִבֵּית לַפָּרֹכֶת: וְנָתַן אֶת־
הַקְּטֹרֶת עַל־הָאֵשׁ לִפְנֵי יְהוָה וְכִסָּה עֲנַן הַקְּטֹרֶת אֶת־הַכַּפֹּרֶת
אֲשֶׁר עַל־הָעֵדוּת וְלֹא יָמוּת: וְלָקַח מִדַּם הַפָּר וְהִזָּה בְאֶצְבָּעוֹ
עַל־פְּנֵי הַכַּפֹּרֶת קֶדְמָה וְלִפְנֵי הַכַּפֹּרֶת יַזֶּה שֶׁבַע־פְּעָמִים
מִן־הַדָּם בְּאֶצְבָּעוֹ: וְשָׁחַט אֶת־שְׂעִיר הַחַטָּאת אֲשֶׁר לָעָם וְהֵבִיא
אֶת־דָּמוֹ אֶל־מִבֵּית לַפָּרֹכֶת וְעָשָׂה אֶת־דָּמוֹ כַּאֲשֶׁר עָשָׂה לְדַם
הַפָּר וְהִזָּה אֹתוֹ עַל־הַכַּפֹּרֶת וְלִפְנֵי הַכַּפֹּרֶת: וְכִפֶּר עַל־הַקֹּדֶשׁ
מִטֻּמְאֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִפִּשְׁעֵיהֶם לְכָל־חַטֹּאתָם וְכֵן יַעֲשֶׂה
לְאֹהֶל מוֹעֵד הַשֹּׁכֵן אִתָּם בְּתוֹךְ טֻמְאֹתָם: וְכָל־אָדָם לֹא־יִהְיֶה
בְּאָהֳלוֹ מוֹעֵד בְּבֹאוֹ לְכַפֵּר בַּקֹּדֶשׁ עַד־צֵאתוֹ וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ וּבְעַד
בֵּיתוֹ וּבְעַד כָּל־קְהַל יִשְׂרָאֵל: ר/ליט/י וְיָצָא אֶל־הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר
לִפְנֵי־יְהוָה וְכִפֶּר עָלָיו וְלָקַח מִדַּם הַפָּר וּמִדַּם הַשָּׂעִיר וְנָתַן
עַל־קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: וְהִזָּה עָלָיו מִן־הַדָּם בְּאֶצְבָּעוֹ שֶׁבַע
פְּעָמִים וְטִהֲרוֹ וְקִדְּשׁוֹ מִטֻּמְאֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: וְכִלָּה מִכַּפֵּר
אֶת־הַקֹּדֶשׁ וְאֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְהִקְרִיב אֶת־הַשָּׂעִיר
הֶחָי: וְסָמַךְ אַהֲרֹן אֶת־שְׁתֵּי יָדָיו עַל רֹאשׁ הַשָּׂעִיר הַחַי וְהִתְוַדָּה
עָלָיו אֶת־כָּל־עֲוֹנֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶת־כָּל־פִּשְׁעֵיהֶם לְכָל־חַטֹּאתָם
וְנָתַן אֹתָם עַל־רֹאשׁ הַשָּׂעִיר וְשִׁלַּח בְּיַד־אִישׁ עִתִּי הַמִּדְבָּרָה:

ח"נ והערות

ידיו. זהו הקרי, והכתיב "ידו".

וְנָשָׂא הַשָּׂעִיר עָלָיו אֶת־כָּל־עֲוֹנֹתָם אֶל־אֶרֶץ גְּזֵרָה וְשִׁלַּח
אֶת־הַשָּׂעִיר בַּמִּדְבָּר: וּבָא אַהֲרֹן אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד וּפָשַׁט
אֶת־בִּגְדֵי הַבָּד אֲשֶׁר לָבַשׁ בְּבֹאוֹ אֶל־הַקֹּדֶשׁ וְהִנִּיחָם שָׁם:
וְרָחַץ אֶת־בְּשָׂרוֹ בַמַּיִם בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ וְלָבַשׁ אֶת־בְּגָדָיו וְיָצָא
וְעָשָׂה אֶת־עֹלָתוֹ וְאֶת־עֹלַת הָעָם וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ וּבְעַד הָעָם: ממיסי
וְאֶת חֵלֶב הַחַטָּאת יַקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה: וְהַמְשַׁלֵּחַ אֶת־הַשָּׂעִיר
לַעֲזָאזֵל יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְרָחַץ אֶת־בְּשָׂרוֹ בַּמָּיִם וְאַחֲרֵי־כֵן יָבוֹא
אֶל־הַמַּחֲנֶה: וְאֵת פַּר הַחַטָּאת וְאֵת שְׂעִיר הַחַטָּאת אֲשֶׁר
הוּבָא אֶת־דָּמָם לְכַפֵּר בַּקֹּדֶשׁ יוֹצִיא אֶל־מִחוּץ לַמַּחֲנֶה וְשָׂרְפוּ
בָאֵשׁ אֶת־עֹרֹתָם וְאֶת־בְּשָׂרָם וְאֶת־פִּרְשָׁם: וְהַשֹּׂרֵף אֹתָם יְכַבֵּס
בְּגָדָיו וְרָחַץ אֶת־בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם וְאַחֲרֵי־כֵן יָבוֹא אֶל־הַמַּחֲנֶה:
וְהָיְתָה לָכֶם לְחֻקַּת עוֹלָם בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ תְּעַנּוּ
אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם וְכָל־מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ הָאֶזְרָח וְהַגֵּר הַגָּר
בְּתוֹכְכֶם: כִּי־בַיּוֹם הַזֶּה יְכַפֵּר עֲלֵיכֶם לְטַהֵר אֶתְכֶם מִכֹּל
חַטֹּאתֵיכֶם לִפְנֵי יְהוָה תִּטְהָרוּ: שַׁבַּת שַׁבָּתוֹן הִיא לָכֶם וְעִנִּיתֶם
אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם: וְכִפֶּר הַכֹּהֵן אֲשֶׁר־יִמְשַׁח אֹתוֹ וַאֲשֶׁר
יְמַלֵּא אֶת־יָדוֹ לְכַהֵן תַּחַת אָבִיו וְלָבַשׁ אֶת־בִּגְדֵי הַבָּד בִּגְדֵי
הַקֹּדֶשׁ: וְכִפֶּר אֶת־מִקְדַּשׁ הַקֹּדֶשׁ וְאֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת־הַמִּזְבֵּחַ
יְכַפֵּר וְעַל הַכֹּהֲנִים וְעַל־כָּל־עַם הַקָּהָל יְכַפֵּר: וְהָיְתָה־זֹּאת לָכֶם
לְחֻקַּת עוֹלָם לְכַפֵּר עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִכָּל־חַטֹּאתָם אַחַת בַּשָּׁנָה
וַיַּעַשׂ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: פ שמי
וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו וְאֶל
כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה

מקורות

וידבר ס' וכו' דבר אל אהרן. ויק' י, ז-טז.

לֵאמֹר: אִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִשְׁחַט שׁוֹר אוֹ־כֶשֶׂב
אוֹ־עֵז בַּמַּחֲנֶה אוֹ אֲשֶׁר יִשְׁחַט מִחוּץ לַמַּחֲנֶה: וְאֶל־פֶּתַח אֹהֶל
מוֹעֵד לֹא הֱבִיאוֹ לְהַקְרִיב קָרְבָּן לַיהוָה לִפְנֵי מִשְׁכַּן יְהוָה דָּם
יֵחָשֵׁב לָאִישׁ הַהוּא דָּם שָׁפָךְ וְנִכְרַת הָאִישׁ הַהוּא מִקֶּרֶב עַמּוֹ:
לְמַעַן אֲשֶׁר יָבִיאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־זִבְחֵיהֶם אֲשֶׁר הֵם זֹבְחִים
עַל־פְּנֵי הַשָּׂדֶה וְהֵבִיאָם לַיהוָה אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד אֶל־הַכֹּהֵן
וְזָבְחוּ זִבְחֵי שְׁלָמִים לַיהוָה אוֹתָם: וְזָרַק הַכֹּהֵן אֶת־הַדָּם
עַל־מִזְבַּח יְהוָה פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְהִקְטִיר הַחֵלֶב לְרֵיחַ נִיחֹחַ
לַיהוָה: וְלֹא־יִזְבְּחוּ עוֹד אֶת־זִבְחֵיהֶם לַשְּׂעִירִם אֲשֶׁר הֵם זֹנִים
אַחֲרֵיהֶם חֻקַּת עוֹלָם תִּהְיֶה־זֹּאת לָהֶם לְדֹרֹתָם: נסגנם סגיעי וַאֲלֵהֶם
תֹּאמַר אִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל וּמִן־הַגֵּר אֲשֶׁר־יָגוּר בְּתוֹכָם
אֲשֶׁר־יַעֲלֶה עֹלָה אוֹ־זָבַח: וְאֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא יְבִיאֶנּוּ
לַעֲשׂוֹת אֹתוֹ לַיהוָה וְנִכְרֶת הָאִישׁ הַהוּא מֵעַמָּיו: וְאִישׁ אִישׁ
מִבֵּית יִשְׂרָאֵל וּמִן־הַגֵּר הַגָּר בְּתוֹכָם אֲשֶׁר יֹאכַל כָּל־דָּם וְנָתַתִּי
פָנַי בַּנֶּפֶשׁ הָאֹכֶלֶת אֶת־הַדָּם וְהִכְרַתִּי אֹתָהּ מִקֶּרֶב עַמָּהּ: כִּי
נֶפֶשׁ הַבָּשָׂר בַּדָּם הִוא וַאֲנִי נְתַתִּיו לָכֶם עַל־הַמִּזְבֵּחַ לְכַפֵּר
עַל־נַפְשֹׁתֵיכֶם כִּי־הַדָּם הוּא בַּנֶּפֶשׁ יְכַפֵּר: עַל־כֵּן אָמַרְתִּי לִבְנֵי
יִשְׂרָאֵל כָּל־נֶפֶשׁ מִכֶּם לֹא־תֹאכַל דָּם וְהַגֵּר הַגָּר בְּתוֹכְכֶם
לֹא־יֹאכַל דָּם: וְאִישׁ אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִן־הַגֵּר הַגָּר בְּתוֹכָם
אֲשֶׁר יָצוּד צֵיד חַיָּה אוֹ־עוֹף אֲשֶׁר יֵאָכֵל וָשָׁפַךְ אֶת־דָּמוֹ וְכִסָּהוּ
בֶּעָפָר: כִּי־נֶפֶשׁ כָּל־בָּשָׂר דָּמוֹ בְנַפְשׁוֹ הוּא וָאֹמַר לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל
דַּם כָּל־בָּשָׂר לֹא תֹאכֵלוּ כִּי נֶפֶשׁ כָּל־בָּשָׂר דָּמוֹ הוּא כָּל־אֹכְלָיו
יִכָּרֵת: וְכָל־נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תֹּאכַל נְבֵלָה וּטְרֵפָה בָּאֶזְרָח וּבַגֵּר וְכִבֶּס
בְּגָדָיו וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד־הָעֶרֶב וְטָהֵר: וְאִם לֹא יְכַבֵּס
וּבְשָׂרוֹ לֹא יִרְחָץ וְנָשָׂא עֲוֹנוֹ: פ

מניחים ספר תורה שני על התיבה והקורא או העולה המחזיק אומר:

יִתְגַּדַּל וְיִתְקַדַּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא. בְּעָלְמָא דִּבְרָא כִרְעוּתֵהּ. וְיַמְלִיךְ
מַלְכוּתֵהּ בְּחַיֵּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל־בֵּית־יִשְׂרָאֵל
בַּעֲגָלָא וּבִזְמַן קָרִיב. וְאִמְרוּ אָמֵן:

יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ. לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא.

יִתְבָּרַךְ וְיִשְׁתַּבַּח וְיִתְפָּאַר וְיִתְרוֹמַם וְיִתְנַשֵּׂא וְיִתְהַדַּר וְיִתְעַלֶּה
וְיִתְהַלַּל שְׁמֵהּ דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא:

לְעֵלָּא לְעֵלָּא מִן־כָּל־בִּרְכָתָא. שִׁירָתָא. תֻּשְׁבְּחָתָא וְנֶחֱמָתָא
דַּאֲמִירָן בְּעָלְמָא. וְאִמְרוּ אָמֵן:

ומחזיר כך מומרים:

אֱלֹהִים הֲשִׁיבֵנוּ וְהָאֵר פָּנֶיךָ וְנִוָּשֵׁעָה: אֱלֹהִים צְבָאוֹת הֲשִׁיבֵנוּ
וְהָאֵר פָּנֶיךָ וְנִוָּשֵׁעָה: יְהוָה אֱלֹהִים צְבָאוֹת הֲשִׁיבֵנוּ
הָאֵר פָּנֶיךָ וְנִוָּשֵׁעָה:

פָּרָשַׁת מוּסָפִין שֶׁל יוֹהַ"כ

וּבְעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם וְעִנִּיתֶם
אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם כָּל־מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ: וְהִקְרַבְתֶּם
עֹלָה לַיהוָה רֵיחַ נִיחֹחַ פַּר בֶּן־בָּקָר אֶחָד אַיִל אֶחָד כְּבָשִׂים
בְּנֵי־שָׁנָה שִׁבְעָה תְּמִימִם יִהְיוּ לָכֶם: וּמִנְחָתָם סֹלֶת בְּלוּלָה
בַּשֶּׁמֶן שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים לַפָּר שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים לָאַיִל הָאֶחָד: עִשָּׂרוֹן
עִשָּׂרוֹן לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד לְשִׁבְעַת הַכְּבָשִׂים: שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד
חַטָּאת מִלְּבַד חַטַּאת הַכִּפֻּרִים וְעֹלַת הַתָּמִיד וּמִנְחָתָהּ וְנִסְכֵּיהֶם:

מקורות

ולהים השיבנו והאר פניך. תה' פ, ד. **ולהים לבאות השיבנו.** תה' פ, ח. ה' **ולהים לבאות.** תה' פ, כ. **וכעשור לחודש השביעי.**
במ' כט, ז-יא; סרע"ג ת"ב, סי' קכו; סה"ת סי' מח. **ומנחתם ונסכיהם.** סרע"ג ת"ב, סי' קכו.

מי שברך לעולה למורה:

מִי שֶׁבֵּרַךְ אֲבוֹתֵינוּ אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב· הוּא יְבָרֵךְ אֶת־כָּבוֹד רִבִּי··· שֶׁמִּתְנַדֵּב··· לְמִנּוּחַת נֶפֶשׁ··· וְלִמְנוּחַת נֶפֶשׁ כָּל־קְרוֹבָיו שֶׁמֵּתוּ וְכָל־שְׁאָר שִׁבְטֵי עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל· לְחַיֵּי··· וּלְחַיֵּי כָּל־בְּנֵי בֵיתוֹ וּלְחַיֵּי כָּל־קְרוֹבָיו וְאוֹהֲבָיו וּלְחַיֵּי כָּל־הַקָּהָל הַקָּדוֹשׁ הַזֶּה· וּבִשְׂכַר זֶה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יִשְׁמְרֵהוּ וְיַצִּילֵהוּ מִכָּל־צָרָה וְצוּקָה· וְיִשְׁלַח בְּרָכָה רְוָחָה וְהַצְלָחָה בְּכָל־מַעֲשֵׂי יָדָיו· וִיבָרְכֵהוּ וְיִכְתְּבֵהוּ בְּסֵפֶר סְלִיחָה וּמְחִילָה וְכַפָּרָה עִם־כָּל־יִשְׂרָאֵל אֶחָיו· וְכֵן יְהִי רָצוֹן וְנֹאמַר אָמֵן:

מי שברך להולדת הבת:

יוֹנָתִי בְּחַגְוֵי הַסֶּלַע בְּסֵתֶר הַמַּדְרֵגָה הַרְאִינִי אֶת־מַרְאַיִךְ הַשְׁמִיעֵנִי אֶת־קוֹלֵךְ כִּי־קוֹלֵךְ עָרֵב וּמַרְאֵיךְ נָאוֶה: (לבת רמשוה מוסיפים: אַחַת הִיא יוֹנָתִי תַּמָּתִי אַחַת הִיא לְאִמָּהּ בָּרָה הִיא לְיוֹלַדְתָּהּ רָאוּהָ בָנוֹת וַיְאַשְּׁרוּהָ מְלָכוֹת וּפִילַגְשִׁים וַיְהַלְלוּהָ:) וַיְבָרְכוּ אֶת־רִבְקָה וַיֹּאמְרוּ לָהּ אֲחֹתֵנוּ אַתְּ הֱיִי לְאַלְפֵי רְבָבָה וְיִירַשׁ זַרְעֵךְ אֵת שַׁעַר שֹׂנְאָיו: יְבָרֶכְךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה פָּנָיו אֵלֶיךָ וִיחֻנֶּךָּ: יִשָּׂא יְהוָה פָּנָיו אֵלֶיךָ וְיָשֵׂם לְךָ שָׁלוֹם:

מִי שֶׁבֵּרַךְ אִמּוֹתֵינוּ שָׂרָה וְרִבְקָה רָחֵל וְלֵאָה וּמִרְיָם הַנְּבִיאָה וַאֲבִיגַיִל וְאֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה בַּת־אֲבִיחַיִל· הוּא יְבָרֵךְ אֶת־הַיַּלְדָּה הַנַּעִימָה הַזֹּאת וְיִקָּרֵא שְׁמָהּ בְּיִשְׂרָאֵל··· בְּמַזָּל־טוֹב וּבְשָׁעַת בְּרָכָה· וְיִגַּדְּלָהּ בִּבְרִיאוּת שָׁלוֹם וּמְנוּחָה· וְיִזְכֶּה לְאָבִיהָ וּלְאִמָּהּ לִרְאוֹת בְּשִׂמְחָתָהּ וּבְחֻפָּתָהּ· בְּבָנִים זְכָרִים· עֶשֶׂר וְכָבוֹד· דְּשֵׁנִים וְרַעֲנַנִּים יְנוּבוּן בְּשֵׂיבָה· וְכֵן יְהִי רָצוֹן וְנֹאמַר אָמֵן:

ח"נ והערות

מי שברך. במחז רמ"ו ובולוניא: ליתא מכאן עד 'אתה ה' לעולם תשב כסאך לדור ודור'.

מקורות

מי שברך. רלו"ו מד' קס' פר' ס, סי' ס; מו"ז ת"ב, הל' שבת, סי' ג; דרמב"ם מו"ח סי' שו, סק"ג. **שברך מכוחינו מי"ו.** ע"פ בר' כד, ג - כה, יג - לה, ט. **ברם ומוקם.** ע"פ מס' יוחסין פ"ג. **וכן יהי רצון.** ע"פ דצ"ר (ווילנא), פר' ויצא, סוף סי' י. **יוחתי בחגוי הסלע.** שה"ש ב, יד. **מחת היא יונתי.** שה"ש ו, ט. **ויברכו את רבקה.** בר' כד, ס. **יברכך ה'.** במ' ו, כד-כו. **ברם רבקה רחל ולאה.** מד"ג, מוסח ח, פל"ז, ד"ה בשבעה דברים; בבלי מזיר, דף כג ע"ב; מדת"ג (וורשא), פר' ויצא, סי' ח. **ומריס הנביאה.** ע"פ שמ' טו, כ; בבלי מגילה, דף יד ע"ב. **ואסתר המלכה.** ע"פ שם, כט. **בשניס זכריס.** רלו"ו בבלי שבועות, דף יח ע"ב; מדה, דף ט ע"ב. **עושר וכבוד.** מש' ג, טז. **דשניס ורעננים יונובון בשיבה.** ע"פ תה' צב, טו. **וכן יהי רצון.** ע"פ דצ"ר (ווילנא), פר' ואתה הברכה, פר' יח, סוף

מי שברך לבניס ערב גיוסס (נוסח הקנון הדמי):

מִי שֶׁבֵּרַךְ אֲבוֹתֵינוּ אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב· הוּא יְבָרֵךְ אֶת־הַבָּחוּר··· הַיּוֹצֵא לָהָגֵן עַל־אַרְצֵנוּ וְעָרֵי אֱלֹהֵינוּ בַּעֲבוּר שֶׁעָלָה לְכָבוֹד הַמָּקוֹם· לְכָבוֹד הַתּוֹרָה· לְכָבוֹד יוֹם הַכִּפּוּרִים (אס חל בשבת: וְלִכְבוֹד הַשַּׁבָּת)· הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יְחַזְּקֵהוּ וְיֵאַמְּצֵהוּ וְיִשְׁמְרֵהוּ מִכָּל־רָע· מִכָּל־צָרָה וְצוּקָה· יוֹצִיאֵהוּ לְשָׁלוֹם וְיִשִׁיבֵהוּ לְשָׁלוֹם וְיִשְׁלַח בְּרָכָה וְהַצְלָחָה בְּכָל־מַעֲשֵׂה יָדָיו· עִם כָּל־אֶחָיו חַיָּלֵי צָבָא הַהֲגָנָה לְיִשְׂרָאֵל וְנֹאמַר אָמֵן:

אס נמשך השבוע גולד בקהילה בן זכר מומריס בשבת אחד משני הפזמונים הבאים:

מַשְׂכִּיל מִכְתָּם שִׁירוּ רֹעִים· לִכְבוֹד אֵישׁ תָּם וּתְמִים דֵּעִים:
גַּם אָמְרוּ מַה־טּוֹב וּמַה־נָּעִים· יֶלֶד הַנִּמּוֹל לִשְׁמוֹנָה:
אָשִׁיר הַיּוֹם לִבְרִית מִילָה· זִמְרָה שִׂגְיוֹן וּתְהִלָּה:
תּוֹדוֹת אַקְרִיב כִּדְמוּת עוֹלָה· וּכְמוֹ תוֹרִים וּבְנֵי־יוֹנָה:

יְהִי־שָׁלוֹם בְּחֵילֵנוּ וְשַׁלְוָה בְּיִשְׂרָאֵל·
בְּסִמָּן טוֹב בֵּן בָּא לָנוּ בְּיָמָיו יָבוֹא גּוֹאֵל:
הַיֶּלֶד יְהִי רַעֲנָן· בְּצֵל שַׁדַּי יִתְלוֹנָן:
וּבַתּוֹרָה יִתְבּוֹנָן· יַאֲלִיף דָּת לְכָל־שׁוֹאֵל: בְּסִמָּן וכו׳

מקורות

סי׳ י. **שברך אבותינו מי״ש.** ע״פ בר׳ כד, ס - כה, יח - לה, ט. **מלכו מלכינו.** ע״פ מיכ׳ ה, ד. **וערי אלהינו.** ע״פ ב״ב ו, יב. **לכבוד המקום.** לשון חכמים בהרבה מקומות, כמו: מכיל׳ דר״י בשלח, מס׳ דויהי, פר׳ ג, ד״ה ויאמסור; בבלי קידושין, דף ל ע״ב; ילקו״ש תורה, רמז רנז. **ולכבוד השבת.** בבלי שבת, דף קיח ע״ב; תהלים ד (מיזמטיין), עטרת הדברות, עמ׳ 455; ילקו״ש יפעיהו, רמז תלו, ד״ה וקראת. **הקב״ה יחזקהו וימלטהו.** ע״פ דב׳ לג, ו; יהו׳ י, כה. **וישמרהו מכל רע.** ע״פ תה׳ קכא, ז. **לרם ולוקה.** ע״פ מש׳ ג, כז. **וישלח וכו׳ במעשה ידיו.** ע״פ יעב׳ סה, כא־כב. **שירו.** ע״פ יעב׳ מב, י. **רעיס.** שה״ש ה, ג. **חיס חם.** בר׳ כה, כז. **ותמיס דעיס.** ע״פ חיו׳ לז, טז. **מה טוב.** תה׳ קלג, ג. **ילד הנמול לשמונה.** ע״פ ויק׳ יב, ג; מכי׳ שבת פי״ט, מ״ה; מדת״ג (וורשא), פר׳ תלוה, סי׳ ג. **תשיר היום לנרית מילה.** ע״פ מדת״ג (וורשא) פר׳ חיי שרה, סימן ז, כשמל גמ... משמח חותו היום, היו אומר, והוספתי על כל תהלתך. **זמרה.** יעב׳ נא, ג; תה׳ נח, ה. **שגיון.** תה׳ ז, ג. **ותהלה.** יעב׳ סא, יא; תה׳ מ, ד. **תודות תקריב.** ע״פ תה׳ נו, יג; ק, ד. **תוריס וכני יונה.** ע״פ ויק׳ ה, יד. **יהי שלום בחילנו ושלוה.** ע״פ תה׳ קכב, ז. **ושלוה ביסרמל.** ע״פ יעב׳ ל, טו. **בסימן טוב.** לשון חז״ל בהרבה מקומות, כמו: מכיל׳ דר״י יתרו, מס׳ דבחודש, פר׳ ט, ד״ה ויאמר משה; מתע״ד פי״ח, פע״ו; מס״ו פי״ט, ה״י; בבלי שבת, דף פט ע״ח. **בן בת לנו.** ע״פ יעב׳ ט, ה. **בימיו יבוח גוחל.** ע״פ מס״ו פי״ג, הי״ב. רמו בבלי סוטה, דף מח ע״ב. **הילד יהי.** ע״פ שופ׳ יג, ה. **יהי רעגן.** ע״פ תה׳ לב, טו. **בגל שדי יתגונן.** תה׳ נא, ח. **וכתורה יתבונן.** ע״פ יהו׳ ח, ח; תה׳ ח, ב. לשון חכמים בהרבה מקומות, כמו: ירושלמי סנהדרין פ״ו, ה״ו, ׳לעיין בתורייתא׳; ויק״ר (וויליגא), פר׳ לד, סי׳ טז. **יתבונן.** ע״פ יעב׳ יד, טז; תה׳ קז, מג. **יחלף.** ע״פ חיו׳ טו, ה.

ח״נ והערות

משכיל מכתם שירו רעים. פזמון מאת ר׳ מרדכי לאטיס מרומה. **יהי שלום בחילנו.** פזמון מאת ר׳ טוביה.

לפני קריאת ההפטרה, נוהגין שמלמדים את ספר התורה לומרים:

אָב הָרַחֲמָן יָשִׁיב אֶת־שְׁבוּת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל. וְיוֹצִיאֵנוּ מִצָּרָה לִרְוָחָה וּמֵאֲפֵלָה לְאוֹרָה בְּקָרוֹב. וְנֹאמַר אָמֵן:
אַתָּה יְהוָה לְעוֹלָם תֵּשֵׁב כִּסְאֲךָ לְדֹר וָדוֹר: לָמָּה לָנֶצַח תִּשְׁכָּחֵנוּ תַּעַזְבֵנוּ לְאֹרֶךְ יָמִים: הֲשִׁיבֵנוּ יְהוָה אֵלֶיךָ וְנָשׁוּבָה חַדֵּשׁ יָמֵינוּ כְּקֶדֶם: הוֹשִׁיעֵנוּ מוֹשִׁיעֵנוּ. כִּי לְךָ עֵינֵינוּ וּלְכָה לִישׁוּעָתֵנוּ: הוֹשִׁיעָה אֶת־עַמְּךָ וּבָרֵךְ אֶת־נַחֲלָתֶךָ וּרְעֵם וְנַשְּׂאֵם עַד־הָעוֹלָם:

הַפְטָרָה לְשַׁחֲרִית שֶׁל יוֹהַ״כ

הממטיר, נוהג שיגמור הגולל לגלול את ס״ת, קודם קריאת ההפטרה מברך:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. אֲשֶׁר בָּחַר בִּנְבִיאִים טוֹבִים. וְרָצָה בְדִבְרֵיהֶם. הַנֶּאֱמָרִים בֶּאֱמֶת. בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה. בְּמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ. וּבִנְבִיאֵי הָאֱמֶת וְהַצֶּדֶק:

וְאָמַר סְלוּ־סְלוּ פַּנּוּ־דֶרֶךְ הָרִימוּ מִכְשׁוֹל מִדֶּרֶךְ עַמִּי: ס
כִּי כֹה אָמַר רָם וְנִשָּׂא שֹׁכֵן עַד וְקָדוֹשׁ
שְׁמוֹ מָרוֹם וְקָדוֹשׁ אֶשְׁכֹּון וְאֶת־דַּכָּא וּשְׁפַל־רוּחַ לְהַחֲיוֹת רוּחַ

מקורות

ישיב את שבות עמו ישראל. ע״פ ירמ׳ ל, ג; תה׳ יד, ז. **אתה ה׳ לעולם תשב.** איכ׳ ה, יט־כא. **הושיעה את עמך.** תה׳ כח, ט. **הפטרה.** מצ׳ מגילה פ״ד, מ״ג; בבלי מגילה, סוף דף כג ע״ב; מס״ו פי״ג, הע״ו; טור או״ח, סי׳ רפד. **לאחר שיגמור הגולל.** בבלי סוטה, דף לט ע״ב; שבה״ל, ענין שבת, סי׳ פ; סת״ר סי׳ טז, ענין קריאת ס״ת. **קודם קריאת ההפטרה מברך.** מצ׳ מגילה פ״ד, מ״ג; סרע״ג ח״ב, סי׳ לג; סדו׳ רס״ג, עמ׳ שסז. **טופח הברכה.** מס״ו פי״ג, ה״ז; סרע״ג ח״ב, סי׳ לג; ע״פ סדו׳ רס״ג, עמ׳ שסז; סד״ר סי׳ יז; מחו״ו סי׳ קסו; רמב״ם, סדר תפילות, הממטיר בגבית. **לאחר בהגיעים טוביס.** טור או״ח, סי׳ רפד; המנוחה עמ״ס סופרים פי״ג; רשב״ץ ושיטמ״ק, עמ״ס ברכות, דף יז ע״ב; ס׳ כלבו סי׳ כ. **ורלה בדבריהם הנאמרים באמת.** ע״פ ירמ׳ כח, ט. **הבוחר בתורה.** ע״פ תד״ע, מוסח לו, פ״ג, ד״ה מעשה בחסיד; ירושלמי מדריש פ״ה, ה״ד; דב״ר (ווילנא), פר׳ חקת הברכה, פר׳ יח, סי׳ ו. **במשה עבדו.** ע״פ במ׳ יב, ז; תה׳ קה, כו; תד״ע, מוסח ג, פ״ט. **ובישראל עמו.** ע״פ דב׳ ז, ו. **קורצים ההפטרה.** מצ׳ מגילה פ״ד, מ״ג; סרע״ג ח״ב, סי׳ לג. **מפטיר ניטעיהו.** סרע״ג ח״ב, סי׳ לג; מס״ו פי״ג, הע״ו. **ואמר סולו סולו.** ישע׳ מ, יד־כג; בבלי מגילה, דף לא ע״ב, ורש״י ד״ה כי כה אמר רס; שבה״ל, סדר יום״כ, סי׳ שכ; סה״ת סי׳ מפ. **כי כה אמר.** רמו רש״י עמ״ס מגילה, דף לא ע״ב, ד״ה כי כה אמר רס, ורמב״ם, הל׳ תפילה, פי״ג, הי״ב; מת׳ רומניה, דף שסח ע״ב.

שְׂפָלִים וּלְהַחֲיוֹת לֵב נִדְכָּאִים: כִּי לֹא לָעוֹלָם אָרִיב וְלֹא לָנֶצַח
אֶקְצוֹף כִּי־רוּחַ מִלְּפָנַי יַעֲטוֹף וּנְשָׁמוֹת אֲנִי עָשִׂיתִי: בַּעֲוֹן בִּצְעוֹ
קָצַפְתִּי וָאַכֵּהוּ הַסְתֵּר וְאֶקְצֹף וַיֵּלֶךְ שׁוֹבֵב בְּדֶרֶךְ לִבּוֹ: דְּרָכָיו
רָאִיתִי וְאֶרְפָּאֵהוּ וְאַנְחֵהוּ וַאֲשַׁלֵּם נִחֻמִים לוֹ וְלַאֲבֵלָיו: בּוֹרֵא
נִיב שְׂפָתָיִם שָׁלוֹם ו שָׁלוֹם לָרָחוֹק וְלַקָּרוֹב אָמַר יְהוָה וּרְפָאתִיו:
וְהָרְשָׁעִים כַּיָּם נִגָּרֵשׁ כִּי הַשְׁקֵט לֹא יוּכָל וַיִּגְרְשׁוּ מֵימָיו רֶפֶשׁ
וָטִיט: אֵין שָׁלוֹם אָמַר אֱלֹהַי לָרְשָׁעִים: פ
קְרָא בְגָרוֹן אַל־תַּחְשֹׂךְ כַּשּׁוֹפָר הָרֵם קוֹלֶךָ וְהַגֵּד לְעַמִּי פִּשְׁעָם
וּלְבֵית יַעֲקֹב חַטֹּאתָם: וְאוֹתִי יוֹם יוֹם יִדְרֹשׁוּן וְדַעַת דְּרָכַי
יֶחְפָּצוּן כְּגוֹי אֲשֶׁר־צְדָקָה עָשָׂה וּמִשְׁפַּט אֱלֹהָיו לֹא עָזָב יִשְׁאָלוּנִי
מִשְׁפְּטֵי־צֶדֶק קִרְבַת אֱלֹהִים יֶחְפָּצוּן: לָמָּה צַמְנוּ וְלֹא רָאִיתָ
עִנִּינוּ נַפְשֵׁנוּ וְלֹא תֵדָע הֵן בְּיוֹם צֹמְכֶם תִּמְצְאוּ־חֵפֶץ וְכָל־
עַצְּבֵיכֶם תִּנְגֹּשׂוּ: הֵן לְרִיב וּמַצָּה תָּצוּמוּ וּלְהַכּוֹת בְּאֶגְרֹף רֶשַׁע
לֹא־תָצוּמוּ כַּיּוֹם לְהַשְׁמִיעַ בַּמָּרוֹם קוֹלְכֶם: הֲכָזֶה יִהְיֶה צוֹם
אֶבְחָרֵהוּ יוֹם עַנּוֹת אָדָם נַפְשׁוֹ הֲלָכֹף כָּאַגְמֹן רֹאשׁוֹ וְשַׂק וָאֵפֶר
יַצִּיעַ הֲלָזֶה תִּקְרָא־צוֹם וְיוֹם רָצוֹן לַיהוָה: הֲלוֹא זֶה צוֹם אֶבְחָרֵהוּ
פַּתֵּחַ חַרְצֻבּוֹת רֶשַׁע הַתֵּר אֲגֻדּוֹת מוֹטָה וְשַׁלַּח רְצוּצִים חָפְשִׁים
וְכָל־מוֹטָה תְּנַתֵּקוּ: הֲלוֹא פָרֹס לָרָעֵב לַחְמֶךָ וַעֲנִיִּים מְרוּדִים
תָּבִיא בָּיִת כִּי־תִרְאֶה עָרֹם וְכִסִּיתוֹ וּמִבְּשָׂרְךָ לֹא תִתְעַלָּם: אָז
יִבָּקַע כַּשַּׁחַר אוֹרֶךָ וַאֲרֻכָתְךָ מְהֵרָה תִצְמָח וְהָלַךְ לְפָנֶיךָ צִדְקֶךָ
כְּבוֹד יְהוָה יַאַסְפֶךָ: אָז תִּקְרָא וַיהוָה יַעֲנֶה תְּשַׁוַּע וְיֹאמַר הִנֵּנִי
אִם־תָּסִיר מִתּוֹכְךָ מוֹטָה שְׁלַח אֶצְבַּע וְדֹבֶר־אָוֶן: וְתָפֵק לָרָעֵב
נַפְשֶׁךָ וְנֶפֶשׁ נַעֲנָה תַּשְׂבִּיעַ וְזָרַח בַּחֹשֶׁךְ אוֹרֶךָ וַאֲפֵלָתְךָ

מקורות
קרא בגרון אל תחשוך. ישע' נח, א־יד.

ח"נ והערות
ניב. זהו הקרי, אבל הכתיב הוא: ענב.

כַּצַּהֲרָיִם: וְנָחֲךָ יְהוָה תָּמִיד וְהִשְׂבִּיעַ בְּצַחְצָחוֹת נַפְשֶׁךָ וְעַצְמֹתֶיךָ
יַחֲלִיץ וְהָיִיתָ כְּגַן רָוֶה וּכְמוֹצָא מַיִם אֲשֶׁר לֹא־יְכַזְּבוּ מֵימָיו: וּבָנוּ
מִמְּךָ חָרְבוֹת עוֹלָם מוֹסְדֵי דוֹר־וָדוֹר תְּקוֹמֵם וְקֹרָא לְךָ גֹּדֵר
פֶּרֶץ מְשׁוֹבֵב נְתִיבוֹת לָשָׁבֶת: אִם־תָּשִׁיב מִשַּׁבָּת רַגְלֶךָ עֲשׂוֹת
חֲפָצֶךָ בְּיוֹם קָדְשִׁי וְקָרָאתָ לַשַּׁבָּת עֹנֶג לִקְדוֹשׁ יְהוָה מְכֻבָּד
וְכִבַּדְתּוֹ מֵעֲשׂוֹת דְּרָכֶיךָ מִמְצוֹא חֶפְצְךָ וְדַבֵּר דָּבָר: אָז תִּתְעַנַּג
עַל־יְהוָה וְהִרְכַּבְתִּיךָ עַל־בָּמֳתֵי אָרֶץ וְהַאֲכַלְתִּיךָ נַחֲלַת יַעֲקֹב
אָבִיךָ כִּי פִּי יְהוָה דִּבֵּר: פ
וּבָא לְצִיּוֹן גּוֹאֵל וּלְשָׁבֵי פֶשַׁע בְּיַעֲקֹב נְאֻם יְהוָה: וַאֲנִי זֹאת
בְּרִיתִי אוֹתָם אָמַר יְהוָה רוּחִי אֲשֶׁר עָלֶיךָ וּדְבָרַי אֲשֶׁר־שַׂמְתִּי
בְּפִיךָ לֹא־יָמֻשׁוּ מִפִּיךָ וּמִפִּי זַרְעֲךָ וּמִפִּי זֶרַע זַרְעֲךָ אָמַר יְהוָה
מֵעַתָּה וְעַד־עוֹלָם: ס

מנהגי קריאת ההפטרה המפטיר אומר:

גְּאָלֵנוּ יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם· צוּר כָּל־הָעוֹלָמִים
צַדִּיק בְּכָל־הַדּוֹרוֹת· הָאֵל הַנֶּאֱמָן
הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה· הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם· כִּי כָל־דְּבָרָיו אֱמֶת וָצֶדֶק·
נֶאֱמָן אַתָּה הוּא יְיָ, אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ· וְדָבָר אֶחָד

ח"ג והערות

במתי. זהו הקרי, אבל הכתיב הוא: 'במותי'. **ברכות ההפטרה.** במח' רמ"ו, בולוניא ושד"ל: נוסח ברכות ההפטרה שונה במקצת.

מקורות

כי פי ה' דיבר. שבה"ל, סדר יוה"כ, סי' שכ; סה"ת סי' מח; מח' רומניא, דף שסח ע"ב. **ובא לציון גואל.** יפע' נט, כ־כא. **גואלנו ה' צבאות.** יפע' מז, ד. **ברכת צור כל העולמים.** מס"ו פי"ב, ה"ח; ע"פ סרע"ג ח"ב, סי' לב; בסדו' רס"ג, עמ' שסז מובא בקילור; סד"ר סי' נז; מחו"ו סי' קסו; רמב"ם, סדר תפילות, המפטיר בעניה. **צור כל עולמים.** יפע' כו, ד. **לדיק בכל הדורות.** ע"פ תה' קמה, ח. **האל הנאמן.** דב' ז, ט. **האומר ועושה.** ע"פ במ' כג, יט. **המדבר ומקיים.** ע"פ יפע' מ, ח. **כל דבריו אמת ולדק.** ע"פ תה' קיט, קמ. **נאמן אתה.** ע"פ דב' ז, ט; יפע' מט, ז; מס"ו פי"ג, ה"י. ולמו צור לו"ח, סי' רפד; תוס' עמ"ס ברכות, דף מו ע"ב, ד"ה והטוב. **אתה הוא ה' אלהינו.** ירמ' יד, כב; ע"פ תה' קה, ז. **ונאמניס דבריך.** ע"פ תה' קיט, ז. **ודבר אחד וכו' ריקם.** ע"פ במ' כג, יט; יפע' נה, יא.

מְבָרֵיךְ אָחוֹר לֹא־יָשׁוּב רֵיקָם· כִּי אֵל (מֶלֶךְ) נֶאֱמָן אָתָּה·
בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה· הָאֵל הַנֶּאֱמָן בְּכָל־דְּבָרָיו:

רַחֵם עַל־צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ· וְלַעֲלוּבַת נֶפֶשׁ תּוֹשִׁיעַ
בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ· בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה· מְשַׂמֵּחַ צִיּוֹן בְּבָנֶיהָ:

שַׂמְּחֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּאֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא עַבְדֶּךָ וּבְמַלְכוּת בֵּית
דָּוִד מְשִׁיחֶךָ· בִּמְהֵרָה יָבוֹא וְיָגֵל לִבֵּנוּ· עַל־כִּסְאוֹ
לֹא־יֵשֵׁב זָר וְלֹא־יִנְחֲלוּ עוֹד אֲחֵרִים אֶת־כְּבוֹדוֹ· כִּי בְשֵׁם קָדְשְׁךָ
נִשְׁבַּעְתָּ לּוֹ· שֶׁלֹּא יִכְבֶּה נֵרוֹ לָעוֹלָם וָעֶד· בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה·
מָגֵן דָּוִד:

עַל־הַתּוֹרָה וְעַל־הָעֲבוֹדָה וְעַל־הַנְּבִיאִים וְעַל־יוֹם (בשבת:
הַשַּׁבָּת הַזֶּה· וְעַל־יוֹם) הַכִּפּוּרִים הַזֶּה שֶׁנָּתַתָּ
לָנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ (בשבת: לִקְדֻשָּׁה וְלִמְנוּחָה) לְסִלִּיחָה לִמְחִילָה
וּלְכַפָּרָה לְחַיִּים וּלְכָבוֹד וּלְתִפְאֶרֶת· עַל־הַכֹּל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ
אֲנוּ מוֹדִים לָךְ וּמְבָרְכִים אוֹתָךְ· יִתְבָּרַךְ שִׁמְךָ בְּפִי כָּל־חַי

מקורות

כי אל. דב׳ ד, לא. **המל נאמן מאמה.** ע״פ ירמ׳ י, י. **הא הנאמן.** ע״פ דב׳ ז, ט. **ככל דבריו.** ע״פ במ׳ כג, יט. **רחם על ציון.** ע״פ תה׳ קב, יד; מס״ו פי״ב, הי״ח; סרע״ג ח״ב, סי׳ לג; סדו׳ רס״ג, עמ׳ שסז; סד״ר סי׳ נז; מחו״ו סי׳ קסו; רמב״ם, סדר תפילות, המפטיר בנביא. **בית חיינו.** ע״פ יחז׳ לח, כ. **ולעלובת נפש תושיע.** ע״פ ס״ב כג, כח. **במהרה בימינו.** לשון חכמים בהרבה מקומות, כמו: מכ׳ תעניות פ״ד, מ״ח; ירושלמי ברכות, פ״ד, ה״ג; בבלי ברכות, דף מד ע״ח; במדב״ר (ווילנא), פר׳ קורח, פר׳ יח, סי׳ כג. **משמח ציון בבניה.** ע״פ פדר״ק, נספחים ה, ד״ה קול ׳וסיף. רמו מדת״כ (בובר), פר׳ פקודי, סוף סי׳ ח. **שמחנו ה׳ באליהו.** ע״פ יחז׳ כה, ט; מס״ו פי״ג, הי״ב; סרע״ג ח״ב, סי׳ לב; סד״ר סי׳ נז; מחו״ו סי׳ קסו. **בחליהו הנביא עבדך.** ע״פ מ״ג יח, לו - ומ״ב ט, לו. **וכמלכות בית דוד משיחך.** ע״פ ס״ב כג, ח. **ויגל לבנו.** ע״פ תה׳ פו, יג, ו. **על כסאו לא ישב זר.** ע״פ ירמ׳ לג, יז-כא. **ולא ינחלו אחרים את כבודו.** ע״פ מ״ח ב, לג; יחז׳ ט, ו; תה׳ פט, ה. **כי בשם קדשך נשבעת לו.** ע״פ תה׳ פט, לו; קלב, יא; יחז׳ יח, ג. **שלא יכבה נרו לעו״ע.** מד׳ שו״ט (בובר), מז׳ יח, סוף סי׳ כה. **יכבה נרו.** ע״פ ס״ב כח, יז. **מגן דוד.** ע״פ ס״ב כג, ג; בבלי פסחים, דף קיז ע״ב, ע״פ ס״ב ז, ט; מד׳ שו״ט (בובר), מז׳ יח, סוף סי׳ כה; סרע״ג ח״ב, סי׳ לב; סדו׳ רס״ג, עמ׳ שסז; רמב״ם, סדר תפילות, המפטיר בנביא. **על התורה ועל העבודה.** ע״פ מס״ו פי״ג, הי־הי״ד; בסדו׳ רס״ג, עמ׳ שסח מובא שוגה ומוסח במקלת; סד״ר סי׳ נז; מחו״ו סי׳ קסו; רמב״ם, סדר תפילות, המפטיר בנביא. **יום הכיפורים.** ע״פ ויק׳ כג, כז. **לקדושה.** ע״פ במ׳ כ, ח. **ולמנוחה.** ע״פ במ׳ כג, יב. **ולכבוד.** ע״פ ישע׳ נח, יג; בבלי שבת, סוף דף קיג ע״ח; מכ״ט (בובר), במ׳, פר׳ בשלח, פט״ז; ילקו״ש ישעיהו, רמז תלו. **ולכבוד ולתפארת.** במ׳ כח, ב. **אנו מודים לך.** ע״פ דה״ב כט, יג. **ומברכים אותך.** ע״פ תה׳ נו, ג; ק, ד. **יתברך שמך.** ע״פ ישע׳ סה, טו.

ח״נ והערות

תושיע. כאן שינוי הצנזורה. ובמס׳ סופרים, ברמב״ם ובמח׳ רמ״ו, בולוניא, שד״ל ורומניא: ׳תְּנַקֵּם נָקָם׳, וכך גם בסרע״ג ובסדו׳ רס״ג, עמ׳ שסז. **משמח ציון.** במח׳ רמ״ו, בולוניא ושד״ל: ׳מְנַחֵם צִיּוֹן׳. **לִקְדֻשָּׁה וְלִמְנוּחָה.** במח׳ רמ״ו, בולוניא ושד״ל: ׳לִמְנוּחָה וְלִקְדֻשָּׁה׳. **אותך יתברך שמך בפי כל־חי תמיד לעולם ועד.** במח׳ רמ״ו, בולוניא ושד״ל הנוסח הוא: ׳אֶת שִׁמְךָ, תָּמִיד אֱלֹהֵי יִשְׁעֵנוּ׳. במח׳ רומניא: ׳את שם קדשך, תמיד אלהי ישענו׳.

תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד. וּדְבָרְךָ אֱמֶת וְקַיָּם לָעַד. וּמִבַּלְעָדֶיךָ אֵין לָנוּ מֶלֶךְ אֶלָּא אָתָּה. בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. מֶלֶךְ מוֹחֵל וְסוֹלֵחַ לַעֲוֹנוֹתֵינוּ וְלַעֲוֹנוֹת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל. וּמַעֲבִיר אַשְׁמוֹתֵינוּ בְּכָל־שָׁנָה וְשָׁנָה. מֶלֶךְ עַל־כָּל־הָאָרֶץ מְקַדֵּשׁ (נוסח: הַשַּׁבָּת וְ)יִשְׂרָאֵל וְיוֹם הַכִּפּוּרִים:

תְּפִלָּה לַשָּׁלוֹם הַמְּדִינָה

אָבִינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם. צוּר יִשְׂרָאֵל וְגוֹאֲלוֹ. בָּרֵךְ אֶת־מְדִינַת יִשְׂרָאֵל. רֵאשִׁית צְמִיחַת גְּאֻלָּתֵנוּ. הָגֵן עָלֶיהָ בְּאֶבְרַת חַסְדֶּךָ וּפְרוֹשׂ עָלֶיהָ סֻכַּת שְׁלוֹמֶךָ. וּשְׁלַח אוֹרְךָ וַאֲמִתְּךָ לְרָאשֶׁיהָ שָׂרֶיהָ וְיוֹעֲצֶיהָ וְתַקְּנֵם בְּעֵצָה טוֹבָה מִלְּפָנֶיךָ. חַזֵּק אֶת־יְדֵי מָגִנֵּי אֶרֶץ קָדְשֵׁנוּ. וְהַנְחִילֵם אֱלֹהֵינוּ יְשׁוּעָה וַעֲטֶרֶת נִצָּחוֹן תְּעַטְּרֵם. וְנָתַתָּ שָׁלוֹם בָּאָרֶץ וְשִׂמְחַת עוֹלָם לְיוֹשְׁבֶיהָ. וְאֶת־אַחֵינוּ כָּל־בֵּית־יִשְׂרָאֵל. פְּקֹד־נָא בְּכָל־אַרְצוֹת פְּזוּרֵיהֶם.

ח"ג והערות

תפילה לשלום המדינה. כמובן תפילה זו ו"מי שברך לחיילי צה"ל" אינם במח' העתיקים, וחוברו ע"י הרבנות הראשית לישראל.

מקורות

תמיד נעשם ועד. ע"פ תה' קמב, ג. לשון הכתוב תה' קיט, מד. **ודברך אמת.** ע"פ ירמ' י, י; צ"ר (ויילנא), פר' ג, סי' ז. **ודברך אמת וקייס נעד.** ע"פ תה' קיט, קס. רלו"ז סת"ר סי' עג, ענין ערבית לילי ר"ה. **אין לנו מלך א"ת.** בבלי תענית, דף כה ע"ב. **מלך מושך וסולח.** ע"פ מס"ו פי"ט, ה"ד. ורלו"ז מס"כ סס בהל' ו; סרע"ג ח"ב, סי' קכא; רמ"י עמ"ס יומא, דף סח ע"ב, ד"ה על מחילת העון; שבה"ל, סדר יוה"כ, סי' שח. **וסולח לעוונותינו.** פדר"א פ' טו; ילקו"ש ח"ו, רמז תתקיט. **ולעוונות עמו ישרא"ל.** מח' רומניא, סוף דף צ ע"ג. **ומעביר אשמותינו בכל שנה.** מדת"ג (בובר), פר' וירא, סי' מו, ע"פ ויק' טז, ל; במד"ר (ויילנא), פר' נצ, פר טו, סי' ו; פסכ"ג, פי' מה, ד"ה ד"ג אשרי. **מלך על כל הא'רץ.** ע"פ זכ' יד, ט; תה' מז, ג; רמב"ם, סדר תפילות כל השנה, נוסח ברכות התמלכויות. **מקדש ישרא"ל.** ע"פ יחז' נ, כח. **הוספה בחתימה לשנת.** סרע"ג ח"ב, סי' קכא. **ויום הכיפורים.** ע"פ ויק' כג, כז. **תפילה לשלום המדינה.** ע"פ ירמ' כט, ז; מסי' תענית פ"ג, מ"ב; בבלי ע"ז, דף ד ע"ב. **תגינו.** ע"פ יבע' סג, טז; דה"ל כט, י. **תגינו שבשמים.** לשון חז"ל בהרבה מקומות, כמו: מסי' סוטה פ"ט, מט"ו; ירושלמי תגיגה פ"ב, ה"ח; ויק"ר (מרגליות), פר' תזריע, פר' לב, סי' ח. **צור ישרא"ל וגואלו.** ע"פ יבע' מד, ו. **הגן עליה.** ע"פ מ"ב יט, לד; יבע' לז, לה. **בתברת.** ע"פ דב' לב, יח. **ופרוש עליה סוכת.** ע"פ יבע' ד, כ"ו. **ושלח אורך ואמיתך.** ע"פ תה' מג, ג. **לראשיה שריה.** ע"פ שמ' יח, כה. **ויועציה.** ע"פ יבע' ט, כו. **ותקנם בעיצה טובה מלפניך.** ע"פ ירמ' לב, יט, ותה' טז, ז. **חזק את ידי.** ע"פ יבע' לב, ג; מב, ו. **מגני ארץ.** ע"פ תה' מז, י. **ארץ קדשנו.** ע"פ מסי' כלים פ"ש, מ"ו; ירושלמי שקלים פ"ד, ה"ח; במדב"ר (ויילנא), פר' ז, סי' ת. **והנחילם.** ע"פ יבע' מט, ח; מש' ח, כא. **והנחילם לחיינו ישועה.** ע"פ יבע' יב, ד־ג; ס, יח; תה' קיח, כא. **ועטרת נלחון.** ע"פ יבע' סג, ג. **תעטרם.** ע"פ תה' ה, יג; ח, ו. **ונתת שלום בא'רץ.** ע"פ ויק' כו, ו. **ושמחת עולם ליושביה.** ע"פ יבע' לה, י. **ואת אחינו וכו' פזוריהם.** ע"פ דב' ל, ג־ד; יבע' מג, ה־ו. **אחינו כל בית ישרא"ל.** ע"פ ויק' י, ו. **פקד נא.** ע"פ ש"ב יד, ח. **מארצות פזוריהם.** ע"פ ירמ' נ, ח; תה' ג, ח.

וְתוֹלִיכֵם מְהֵרָה קוֹמְמִיוּת לְצִיּוֹן עִירֶךָ וְלִירוּשָׁלַיִם מִשְׁכַּן שְׁמֶךָ·
כַּכָּתוּב בְּתוֹרַת מֹשֶׁה עַבְדֶּךָ· אִם־יִהְיֶה נִדַּחֲךָ בִּקְצֵה הַשָּׁמַיִם
מִשָּׁם יְקַבֶּצְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּמִשָּׁם יִקָּחֶךָ: וֶהֱבִיאֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יָרְשׁוּ אֲבֹתֶיךָ וְיָרַשְׁתָּהּ וְהֵיטִבְךָ וְהִרְבְּךָ
מֵאֲבֹתֶיךָ: וְיַחֵד לְבָבֵנוּ לְאַהֲבָה וּלְיִרְאָה אֶת־שְׁמֶךָ וְלִשְׁמוֹר
אֶת־כָּל־דִּבְרֵי תוֹרָתֶךָ· הוֹפַע בַּהֲדַר גְּאוֹן עֻזֶּךָ עַל־כָּל־יוֹשְׁבֵי
תֵבֵל אַרְצֶךָ· וְיֹאמַר כֹּל אֲשֶׁר נְשָׁמָה בְּאַפּוֹ יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל
מֶלֶךְ (נ״פ: מָלְךָ) וּמַלְכוּתוֹ בַּכֹּל מָשָׁלָה: אָמֵן סֶלָה:

מי שברך לחיילי צה״ל:

מִי שֶׁבֵּרַךְ אֲבוֹתֵינוּ אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב· הוּא יְבָרֵךְ
אֶת־חַיָּלֵי צְבָא הַגָּנָה לְיִשְׂרָאֵל· הָעוֹמְדִים
עַל־מִשְׁמַר אַרְצֵנוּ וְעָרֵי אֱלֹהֵינוּ· מִגְּבוּל הַלְּבָנוֹן וְעַד־מִדְבַּר
מִצְרַיִם וּמִן־הַיָּם הַגָּדוֹל עַד־לְבוֹא הָעֲרָבָה· בַּיַּבָּשָׁה בָּאֲוִיר
וּבַיָּם· יִתֵּן יְהוָה אֶת־אוֹיְבֵינוּ הַקָּמִים עָלֵינוּ נִגָּפִים לִפְנֵיהֶם·
הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יִשְׁמְרֵם וַיַּצִּילֵם מִכָּל־צָרָה וְצוּקָה וּמִכָּל־נֶגַע
וּמַחֲלָה· וְיִשְׁלַח בְּרָכָה וְהַצְלָחָה בְּכָל־מַעֲשֵׂה יְדֵיהֶם· יַדְבֵּר
שׂוֹנְאֵינוּ תַּחְתֵּיהֶם וְיַעֲטְרֵם בְּכֶתֶר יְשׁוּעָה וּבַעֲטֶרֶת נִצָּחוֹן·
וְיִקַּיֵּם בָּהֶם הַכָּתוּב· כִּי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הַהֹלֵךְ עִמָּכֶם לְהִלָּחֵם
לָכֶם עִם־אֹיְבֵיכֶם לְהוֹשִׁיעַ אֶתְכֶם· וְנֹאמַר אָמֵן:

מקורות

ותוליכם מהרה קוממיות. ע״פ ויק׳ כו, יג. **לציון עירך.** ע״פ ישע׳ כד, כג; נב, ז; ירמ׳ ח, יט; מיכ׳ ד, ז; תה׳ קמו, י. **ולירושלים משכן.** ע״פ עזר׳ ז, טו. **משכן שמך.** תה׳ עד, ז. **ככתוב בתורת משה.** ע״פ יהו׳ ח, לא; מ״ף ג, ג; דנ׳ ט, יג. **משם עבדך.** מ״ף ח, מג. **אם יהיה נדחך.** דב׳ ל, ד־ה. **ויחד לבבנו וכו׳ את שמך.** ע״פ תה׳ פו, יא. **להכתם ולירא את שמך.** ע״פ דב׳ י, כ. **ולשמור וכו׳ תורתך.** ע״פ יהו׳ כ, ח. **הופע.** ע״פ תה׳ נ, ב; פ, ג; תיו׳ י, ג. **בהדר גאון.** ע״פ ישע׳ ב, י. **גאון עוזך.** ע״פ תה׳ כא, יד; פט, יא. **כל יושבי תבל ארצך.** ע״פ ישע׳ יח, ג. **כל אשר נשמה.** ע״פ בר׳ ז, כב. **נשמה בחפו.** ישע׳ ב, כב. **ה׳ אלהי ישראל.** שמ׳ ה, כ; יהו׳ ז, יג; תה׳ מא, יד. **ה׳ וכו׳ מלך.** ע״פ ישע׳ מד, ו; תה׳ נה, כ; דה״ב לב, יט. **ומלכותו בכל משלה.** תה׳ קג, יט. **שברך מבותינו מי״ז.** ע״פ בר׳ כד, ל - לא, יא - לא, ט. **ארצנו.** ע״פ מיכ׳ ה, ד. **ועדי מלהינו.** ע״פ ש״ב י, יב. **מגדול הלבנון.** ע״פ דב׳ יא, כד; יהו׳ ב, ד. **ומן היס הגדול.** ע״פ במ׳ לד, ו. **יתן ה׳.** ע״פ דב׳ כח, ז. **ירח ושוקה.** ע״פ מש׳ ג, כו. **וישלח וכו׳ במעשה ידיכם.** ע״פ ישע׳ סה, כב־כג. **ידבר שונאינו תחתיכם.** ע״פ תה׳ מז, ד. **בכתר ישועה.** ע״פ מיכ׳ ה, ד. **כי ה׳ אלהיכם ההולך.** דב׳ כ, ד.

מי שברך לקהל:

מִי שֶׁבֵּרַךְ אֲבוֹתֵינוּ אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב· הוּא יְבָרֵךְ אֶת־
כָּל־הַקָּהָל הַקָּדוֹשׁ הַזֶּה· וְאֶת־כָּל־קְהִלּוֹת הַקֹּדֶשׁ·
הֵם וּנְשֵׁיהֶם וּבְנֵיהֶם (וּבְנוֹתֵיהֶם) וְכָל־אֲשֶׁר לָהֶם· וּמִי שֶׁתִּקְּנוּ
בָּתֵּי כְנֵסִיּוֹת לְתְפִלָּה וְהַבָּאִים בְּתוֹכָם לְהִתְפַּלֵּל· וְהַנּוֹתְנִים שֶׁמֶן
לַמָּאוֹר וְיַיִן לְקִדּוּשׁ וּלְהַבְדָּלָה וּמְזוֹנוֹת לָאוֹרְחִים וּצְדָקָה לָעֲנִיִּים·
וְהָעוֹסְקִים בַּתּוֹרָה (וּבַמִּצְוֹת)· וְהָעוֹסְקִים בְּצָרְכֵי צִבּוּרָם לְשֵׁם
שָׁמַיִם וּבֶאֱמוּנָה· הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יְשַׁלֵּם שְׂכָרָם· וְיִסְלַח
לְכָל־עֲוֹנָם וְיַרְפֵּא לְכָל־גּוּפוֹתָם וְיִשְׁלַח בְּרָכָה· רְוָחָה וְהַצְלָחָה
בְּכָל־מַעֲשֵׂה יְדֵיהֶם· עִם כָּל־יִשְׂרָאֵל אֲחֵיהֶם· וְנֹאמַר אָמֵן:

מִי שֶׁבֵּרַךְ (אִמּוֹתֵינוּ) שָׂרָה רִבְקָה רָחֵל וְלֵאָה· הוּא יְבָרֵךְ
אֶת־כָּל־בַּת יִשְׂרָאֵל שֶׁעוֹשָׂה מָעִיל אוֹ מִטְפַּחַת
לִכְבוֹד הַתּוֹרָה· וְהַמְתַקֶּנֶת נֵר לִכְבוֹד הַתּוֹרָה· הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ
הוּא יְשַׁלֵּם שְׂכָרָהּ· וְיִתֶּן לָהּ גְּמוּלָהּ הַטּוֹב· וְנֹאמַר אָמֵן:

תפילה למולה נוסח מילמו (מוברה ע״י הרב נפי בן רפאל פרידנטל ז״ל):

מִי שֶׁבֵּרַךְ אֲבוֹתֵינוּ אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב· הוּא יְבָרֵךְ וְיִרְפָּא
אֶת־הַחוֹלֶה··· בַּעֲבוּר (שֶׁהַצִּבּוּר מִתְפַּלֵּל לִרְפוּאָתוֹ הַשְּׁלֵמָה)
וְנוֹדֵר··· בִּשְׂכַר זֶה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יְרַחֵם עָלָיו· וְיִבָרְכֵהוּ· וְיִרְפָּאֵהוּ·
וְיַחֲזְקֵהוּ· וְיִחַיֵּהוּ וְיַצִּילֵהוּ מִכָּל־צָרָה וְצוּקָה· וְיִשְׁלַח רְפוּאָה שְׁלֵמָה
לְכָל־אֵבָרָיו וְגִידָיו· וּלְכָל־גּוּפוֹ וְנַפְשׁוֹ· וְיָנוּחוּ עָלָיו כָּל־הַבְּרָכוֹת· וִיבַטֵּל
מֵעָלָיו כָּל־גְּזֵרוֹת קָשׁוֹת וְרָעוֹת· וִימַלֵּא כָּל־מִשְׁאֲלוֹת לִבּוֹ לְטוֹבָה·
וַיַּצְמִיחַ לוֹ וּלְכָל־יִשְׂרָאֵל יְשׁוּעָה בָּקָרוֹב· וְכֵן יְהִי רָצוֹן וְנֹאמַר אָמֵן:

מקורות

מי שברך לקהל. ע״פ מ״ש ח, יד; מהו״ו סי׳ קל; רמו שבה״ל, טעין שבת, סי׳ פפ; מחכר בסת״ר סי׳ טז, טעין קריאת ס״ת. **שברך מבותינו מי״ו.** ע״פ בר׳ כד, ג - כה, יג - לה, ט. **שרה רבקה רחל ולאה.** חד״ג, טוסח ג, פל״ז, ד״ה בשבעה דברים; בבלי מוד, דף כג ע״ב; מדת״נ (ווהבמ), פר׳ ויחי, סי׳ ח. **תפילה למולה.** רמו לק״י ח״ב, עמ׳ פב, טעין ג. **שברך מבותינו מי״ו.** ע״פ בר׳ כד, ג - כה, יג - לה, ט. **שרה ורוקה.** ע״פ מש׳ ג, כז. **וכן יהי רצון.** ע״פ דב״ר (ווילנא), פר׳ ואת הברכה, פר׳ יג, סוף

יִזְכּוֹר אֱלֹהִים לְטוֹבָה אֶת־נֶפֶשׁ כָּל־שִׁכְבֵי עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל·
עִם נֶפֶשׁ אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב
אֲבוֹתֵינוּ· (וְעִם־נֶפֶשׁ שָׂרָה· רִבְקָה· רָחֵל וְלֵאָה)· וַאֲשֶׁר הִנִּיחוּ
לְנַפְשׁוֹתָם זְכִירָה בְּהֶקְדֵּשׁ· יָנוּחוּ עַל־מִשְׁכְּבוֹתָם בְּגַן־עֵדֶן·
וְנֹאמַר אָמֵן:

אַחֵינוּ יִשְׂרָאֵל וַאֲנוּסֵי יִשְׂרָאֵל (וְאַסִירֵי יִשְׂרָאֵל)· הַנְּתוּנִים
בְּצָרָה וּבְשִׁבְיָה· הַמָּקוֹם (בְּרַחֲמָיו) יְרַחֵם
וְיָחוֹן אוֹתָם (וְאוֹתָנוּ) בַּעֲבוּר שְׁמוֹ הַגָּדוֹל· וְיוֹשִׁיעֵם וְיוֹשִׁיעֵנוּ·
וְיוֹצִיאֵם וְיוֹצִיאֵנוּ מִצָּרָה לִרְוָחָה· וּמֵאֲפֵלָה לְאוֹרָה (בְּקָרוֹב)·
וְנֹאמַר אָמֵן:

יְהִי־חַסְדְּךָ יְהוָה עָלֵינוּ כַּאֲשֶׁר יִחַלְנוּ לָךְ: כִּי־לְךָ יְהוָה
הוֹחַלְתִּי אַתָּה תַּעֲנֶה אֲדֹנָי אֱלֹהָי: לְמַעַן יֵחָלְצוּן
יְדִידֶיךָ הוֹשִׁיעָה יְמִינְךָ וַעֲנֵנִי: (מָגִנֵּנוּ רְאֵה אֱלֹהִים וְהַבֵּט פְּנֵי
מְשִׁיחֶךָ: לְאֹ־אָמוּת כִּי־אֶחְיֶה וַאֲסַפֵּר מַעֲשֵׂי יָהּ:) יְהוָה הוֹשִׁיעָה
הַמֶּלֶךְ יַעֲנֵנוּ בְיוֹם־קָרְאֵנוּ:

אַשְׁרֵי יוֹשְׁבֵי בֵיתֶךָ עוֹד יְהַלְלוּךָ סֶּלָה: אַשְׁרֵי הָעָם שֶׁכָּכָה
לּוֹ אַשְׁרֵי הָעָם שֶׁיְהוָה אֱלֹהָיו:

תְּהִלָּה לְדָוִד אֲרוֹמִמְךָ אֱלוֹהַי הַמֶּלֶךְ וַאֲבָרְכָה שִׁמְךָ לְעוֹלָם
וָעֶד: בְּכָל־יוֹם אֲבָרְכֶךָּ וַאֲהַלְלָה שִׁמְךָ לְעוֹלָם וָעֶד:

מקורות

סי׳ י. **יזכור מלהים לטובה.** ע״פ נחמ׳ ה, יט; סת״ר סוף סי׳ נט. **מחזו ישרמל.** ע״פ סרע״ג ח״ל, סי׳ ק. **יהי חסדך ה׳.** תה׳ לג, כב. **כי לך ה׳.** תה׳ לח, טז. **למען יחלצון ידידיך.** תה׳ ס, ז. **מגננו ראה מלהים.** תה׳ פד, י. **לא אמות.** תה׳ קיח, יז. **ה׳ הושיעה.** תה׳ כ, י. **תהלה לדוד.** תה׳ קמה, א־כא; בגלי ברכות, קף ד ע״ב; פסקי רי״ד; סדו׳ רשב״ג, פ״ס, עמ׳ נט; שבה״ל, ענין תפילה, סי׳ ז, וענין ר״ח סי׳ קפ; סת״ר סי׳ ג, ענין הזמירות, וסי׳ לד ענין שבת ור״ח, וסי׳ עה ענין התקיעות; סה״ת סי׳ ג וסי׳ מ.

ח״נ והערות

הזכרת נשמות. במח׳ רמ״ו ובולוניא מופיע רק הנוסח הכללי. **יהי חסדך ה׳.** במח׳ רמ״ו מופיעים רק שלשה פסוקים הראשונים.

גָּדוֹל יְהוָה וּמְהֻלָּל מְאֹד וְלִגְדֻלָּתוֹ אֵין חֵקֶר: דּוֹר לְדוֹר יְשַׁבַּח
מַעֲשֶׂיךָ וּגְבוּרֹתֶיךָ יַגִּידוּ: הֲדַר כְּבוֹד הוֹדֶךָ וְדִבְרֵי נִפְלְאֹתֶיךָ
אָשִׂיחָה: וֶעֱזוּז נוֹרְאוֹתֶיךָ יֹאמֵרוּ וּגְדֻלָּתְךָ אֲסַפְּרֶנָּה: זֵכֶר
רַב־טוּבְךָ יַבִּיעוּ וְצִדְקָתְךָ יְרַנֵּנוּ: חַנּוּן וְרַחוּם יְהוָה אֶרֶךְ אַפַּיִם
וּגְדָל־חָסֶד: טוֹב־יְהוָה לַכֹּל וְרַחֲמָיו עַל־כָּל־מַעֲשָׂיו: יוֹדוּךָ יְהוָה
כָּל־מַעֲשֶׂיךָ וַחֲסִידֶיךָ יְבָרְכוּכָה: כְּבוֹד מַלְכוּתְךָ יֹאמֵרוּ
וּגְבוּרָתְךָ יְדַבֵּרוּ: לְהוֹדִיעַ לִבְנֵי הָאָדָם גְּבוּרֹתָיו וּכְבוֹד הֲדַר
מַלְכוּתוֹ: מַלְכוּתְךָ מַלְכוּת כָּל־עֹלָמִים וּמֶמְשַׁלְתְּךָ בְּכָל־דּוֹר
וָדֹר: סוֹמֵךְ יְהוָה לְכָל־הַנֹּפְלִים וְזוֹקֵף לְכָל־הַכְּפוּפִים: עֵינֵי־כֹל
אֵלֶיךָ יְשַׂבֵּרוּ וְאַתָּה נוֹתֵן־לָהֶם אֶת־אָכְלָם בְּעִתּוֹ: פּוֹתֵחַ אֶת־יָדֶךָ
וּמַשְׂבִּיעַ לְכָל־חַי רָצוֹן: צַדִּיק יְהוָה בְּכָל־דְּרָכָיו וְחָסִיד בְּכָל־
מַעֲשָׂיו: קָרוֹב יְהוָה לְכָל־קֹרְאָיו לְכֹל אֲשֶׁר יִקְרָאֻהוּ בֶּאֱמֶת:
רְצוֹן־יְרֵאָיו יַעֲשֶׂה וְאֶת־שַׁוְעָתָם יִשְׁמַע וְיוֹשִׁיעֵם: שׁוֹמֵר יְהוָה
אֶת־כָּל־אֹהֲבָיו וְאֵת כָּל־הָרְשָׁעִים יַשְׁמִיד: תְּהִלַּת יְהוָה יְדַבֶּר
פִּי וִיבָרֵךְ כָּל־בָּשָׂר שֵׁם קָדְשׁוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
וַאֲנַחְנוּ נְבָרֵךְ יָהּ מֵעַתָּה וְעַד־עוֹלָם. הַלְלוּ־יָהּ:

מחזיריס את ספר התורה, ואומריס:

בַּחוּרִים וְגַם־בְּתוּלוֹת זְקֵנִים עִם־נְעָרִים: יְהַלְלוּ אֶת־שֵׁם יְהוָה
כִּי־נִשְׂגָּב שְׁמוֹ לְבַדּוֹ הוֹדוֹ עַל־אֶרֶץ וְשָׁמָיִם: וַיָּרֶם
קֶרֶן לְעַמּוֹ תְּהִלָּה לְכָל־חֲסִידָיו לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל עַם קְרֹבוֹ
הַלְלוּ־יָהּ: מְהֻלָּל אֶקְרָא יְהוָה וּמֵאֹיְבַי אִוָּשֵׁעַ: וּבְנָחֹה יֹאמַר
שׁוּבָה יְהוָה רִבְבוֹת אַלְפֵי יִשְׂרָאֵל: בַּעֲבוּר דָּוִד עַבְדֶּךָ

מקורות

מחזיריס את ס"ת. סת"ר סי' עה, עין התקיעות; סה"ת סי' לז, סדר כ"ה. **בחורים וגם בתולות.** תה' קמת, יב־יד; ס' המחכיס. **יהללו את שם.** סרע"ג ח"ל, סי' ק. **מהולל אקרא.** ב"ג כב, ד. **ובנחה יאמר.** במ' י, לו; סמע"ו סי' עו; ס' המחכיס. **בעבור דוד עבדך.** תה' קלב, י.

אַל־תָּשֵׁב פְּנֵי מְשִׁיחֶךָ: כִּי לֶקַח טוֹב נָתַתִּי לָכֶם תּוֹרָתִי
אַל־תַּעֲזֹבוּ: עֵץ־חַיִּים הִיא לַמַּחֲזִיקִים בָּהּ וְתֹמְכֶיהָ מְאֻשָּׁר:
דְּרָכֶיהָ דַרְכֵי־נֹעַם וְכָל־נְתִיבוֹתֶיהָ שָׁלוֹם: הֲשִׁיבֵנוּ יְהוָה אֵלֶיךָ
וְנָשׁוּבָה חַדֵּשׁ יָמֵינוּ כְּקֶדֶם: תּוֹרָה הִיא עֵץ חַיִּים· לְכֻלָּנוּ חַיִּים·
כִּי־עִמְּךָ מְקוֹר חַיִּים:

מקורות

כי לקח טוב. משׁ' ד, ב. **עץ חיים היא.** משׁ' ג, יח. **דרכיה דרכי נועם.** משׁ' ג, יז. **השיבנו ה' אליך.** איכ' ה, כא. **תורה היא.** ע"פ ויק"ר (ווילנא), פר' בחוקותי, פר' לה, סי' ו; מחו"ו סי' תכב, ד"ה תגיע. **היא עץ חיים.** ע"פ משׁ' ג, יח. **לכולנו חיים.** ע"פ דב' ה, ג. **כי עמך מקור חיים.** תה' לו, י.

תפלת מוסף
של יום הכיפורים

הַזָּן מוּמָר:

יִתְגַּדַּל וְיִתְקַדַּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא· בְּעָלְמָא דִּבְרָא כִרְעוּתֵהּ· וְיַמְלִיךְ
מַלְכוּתֵהּ בְּחַיֵּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל־בֵּית־יִשְׂרָאֵל
בַּעֲגָלָא וּבִזְמַן קָרִיב· וְאִמְרוּ אָמֵן:

יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ· לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא·

יִתְבָּרַךְ וְיִשְׁתַּבַּח וְיִתְפָּאַר וְיִתְרוֹמַם וְיִתְנַשֵּׂא וְיִתְהַדַּר וְיִתְעַלֶּה
וְיִתְהַלַּל שְׁמֵהּ דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא:

לְעֵלָּא לְעֵלָּא מִן־כָּל־בִּרְכָתָא· שִׁירָתָא· תֻּשְׁבְּחָתָא וְנֶחֱמָתָא
דַּאֲמִירָן בְּעָלְמָא· וְאִמְרוּ אָמֵן:

עֲמִידָה לַמּוּסָף שֶׁל יוֹה״כ

אֲדֹנָי שְׂפָתַי תִּפְתָּח וּפִי יַגִּיד תְּהִלָּתֶךָ:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה· אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ· אֱלֹהֵי אַבְרָהָם·
אֱלֹהֵי יִצְחָק וֵאלֹהֵי יַעֲקֹב· הָאֵל הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא·

מקורות

הזן מומר קדים. סדו׳ רצב״ג, פ״ה, עמ׳ נט. **עמידה למוסף.** סרע״ג ח״ב, סי׳ קכו; סדו׳ רס״ג, עמ׳ רסב; שבה״ל, סדר יוה״כ, סי׳ שכ.

אֵל עֶלְיוֹן· גּוֹמֵל חֲסָדִים טוֹבִים וְקוֹנֵה אֶת־הַכֹּל וְזוֹכֵר חַסְדֵי
אָבוֹת· וּמֵבִיא גּוֹאֵל לִבְנֵי בְנֵיהֶם לְמַעַן שְׁמוֹ בְּאַהֲבָה:

זָכְרֵנוּ לְחַיִּים· מֶלֶךְ חָפֵץ בַּחַיִּים· וְכָתְבֵנוּ בְּסֵפֶר הַחַיִּים·
לְמַעַנְךָ אֵל חָי· מֶלֶךְ גּוֹאֵל עוֹזֵר וּמוֹשִׁיעַ
וּמָגֵן· בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה· מָגֵן אַבְרָהָם:

אַתָּה גִּבּוֹר לְעוֹלָם אֲדֹנָי· מְחַיֵּה מֵתִים אַתָּה רַב לְהוֹשִׁיעַ·
מוֹרִיד הַטַּל· מְכַלְכֵּל חַיִּים בְּחֶסֶד· מְחַיֵּה מֵתִים
בְּרַחֲמִים רַבִּים· סוֹמֵךְ נוֹפְלִים וְרוֹפֵא חוֹלִים· מַתִּיר אֲסוּרִים·
וּמְקַיֵּם אֱמוּנָתוֹ לִישֵׁנֵי עָפָר· מִי־כָמוֹךָ בַּעַל גְּבוּרוֹת וּמִי דּוֹמֶה
לָּךְ· מֶלֶךְ מֵמִית וּמְחַיֶּה וּמַצְמִיחַ לָנוּ יְשׁוּעָה:

מִי כָמוֹךָ אַב הָרַחֲמִים· זוֹכֵר יְצוּרֶיךָ בְּרַחֲמִים· מֵמִית וּמְחַיֶּה·
וְנֶאֱמָן אַתָּה לְהַחֲיוֹת מֵתִים· בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה·
מְחַיֵּה הַמֵּתִים:

לְדוֹר וָדוֹר נַגִּיד גָּדְלֶךָ· וּלְנֵצַח נְצָחִים קְדֻשָּׁתְךָ נַקְדִּישׁ·
וְשִׁבְחֲךָ אֱלֹהֵינוּ מִפִּינוּ לֹא־יָמוּשׁ לְעוֹלָם וָעֶד· כִּי־אֵל
מֶלֶךְ גָּדוֹל וְקָדוֹשׁ אָתָּה:

וּבְכֵן תֵּן פַּחְדְּךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ עַל־כָּל־מַעֲשֶׂיךָ וְאֵימָתְךָ
עַל־כָּל־מַה־שָּׁבָרָאתָ· וְיִרָאוּךָ כָּל־
הַמַּעֲשִׂים וְיִשְׁתַּחֲווּ לְפָנֶיךָ כָּל־הַבְּרוּאִים· וְיֵעָשׂוּ כֻלָּם אֲגֻדָּה
אַחַת לַעֲשׂוֹת רְצוֹנְךָ בְּלֵבָב שָׁלֵם· כְּמָה שֶׁיָּדַעְנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ
שֶׁהַשִּׁלְטוֹן לְפָנֶיךָ· עֹז בְּיָדְךָ וּגְבוּרָה בִּימִינֶךָ· וְשִׁמְךָ נוֹרָא
עַל־כָּל־מַה־שָּׁבָרָאתָ:

וּבְכֵן תֵּן כָּבוֹד יְהוָה לְעַמֶּךָ· תְּהִלָּה לִירֵאֶיךָ וְתִקְוָה טוֹבָה
לְדוֹרְשֶׁיךָ· וּפִתְחוֹן פֶּה לַמְיַחֲלִים לָךְ· שִׂמְחָה לְאַרְצֶךָ·
שָׂשׂוֹן לְעִירֶךָ· וּצְמִיחוּת קֶרֶן לְדָוִד עַבְדֶּךָ וַעֲרִיכוּת נֵר לְבֶן־יִשַׁי
מְשִׁיחֶךָ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ:

וְאָז צַדִּיקִים יִרְאוּ וְיִשְׂמָחוּ· וִישָׁרִים יַעֲלְזוּ· וַחֲסִידִים בְּרִנָּה
יָגִילוּ· וְעוֹלָתָה תִּקְפֹּץ פִּיהָ וְכָל־הָרִשְׁעָה כֻּלָּהּ כָּעָשָׁן
תִּכְלֶה· כִּי תַעֲבִיר מֶמְשֶׁלֶת זָדוֹן מִן־הָאָרֶץ· וְתִמְלֹךְ אַתָּה יְהוָה
לְבַדְּךָ עַל־כָּל־מַעֲשֶׂיךָ· עַל־יְרוּשָׁלַיִם עִירֶךָ וְעַל־צִיּוֹן מִשְׁכַּן
כְּבוֹדֶךָ· כַּכָּתוּב בְּדִבְרֵי קָדְשֶׁךָ· יִמְלֹךְ יְהוָה לְעוֹלָם· אֱלֹהַיִךְ
צִיּוֹן לְדֹר וָדֹר· הַלְלוּיָהּ: וְכָתוּב· וַיִּגְבַּהּ יְהוָה צְבָאוֹת בַּמִּשְׁפָּט
וְהָאֵל הַקָּדוֹשׁ נִקְדַּשׁ בִּצְדָקָה: בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה· הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ:

אַתָּה בְחַרְתָּנוּ מִכָּל־הָעַמִּים· אָהַבְתָּ אוֹתָנוּ וְרָצִיתָ בָּנוּ וְרוֹמַמְתָּנוּ
מִכָּל־הַלְּשׁוֹנוֹת· קִדַּשְׁתָּנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ וְקֵרַבְתָּנוּ מַלְכֵּנוּ
לַעֲבוֹדָתֶךָ· וְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא עָלֵינוּ קָרָאתָ:

וַתִּתֶּן לָנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה· אֶת־יוֹם (בשבת: הַשַּׁבָּת הַזֶּה
וְאֶת־יוֹם) הַכִּפּוּרִים הַזֶּה· לִסְלִיחָה וְלִמְחִילָה וּלְכַפָּרָה
עַל־כָּל־עֲוֹנוֹתֵינוּ· מִקְרָא קֹדֶשׁ זֵכֶר לִיצִיאַת מִצְרָיִם:

וּמִפָּנֵי חֲטָאֵינוּ גָּלִינוּ מֵאַרְצֵנוּ· וְנִתְרַחַקְנוּ מֵעַל־אַדְמָתֵנוּ· וְאֵין
אָנוּ יְכוֹלִין לַעֲשׂוֹת חוֹבוֹתֵינוּ בְּבֵית בְּחִירָתְךָ· בַּבַּיִת
הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ שֶׁנִּקְרָא שִׁמְךָ עָלָיו· מִפְּנֵי הַיָּד שֶׁנִּשְׁתַּלְּחָה

ח"ג והערות

מפני היד שנשתלחה. כתב שד"ל, במבוא למכב"ר, עמ' יט, שהוא מבנין 'נתפעל' השגור בלשון חכמים, ויש לו גם שלשה עדים במקרא, ונכפר להם הדם, דב', כא, ח; ונוסרו כל הנשים, יחז' כג, מח; ואשת מדינים נשתוה, משל', כז, טו.

שנקרא שמך עליו. ע"פ דנ' ט, יט. **מפני היד שנתלחה כמקדמך.** ע"פ תה' עד, ז.

מקורות

ומפני חטאינו. ע"פ יחז' לט, כג; ע"פ סרע"ג ח"ב, סי' קיג, וסי' קכו; סדו' רס"ג, עמ' קנח, ועמ' קכח; סדו' רבצ"ג, פ"ה, עמ' נט, בזיווייס והוספות; רמצ"ס, סדר תפילות כל השנה, נוסח ברכות המלעיות. **ומתרחקנו מעל אדמתנו.** ע"פ דנ' ט, ז. **בבית בחירתך.** ע"פ דה"ב ז, טז. **בבית הגדול.** ע"פ חג' ב, ט. **בבית... והקדוש.** ע"פ יבע' סד, י; דה"ב כח, י.

בְּמִקְדָּשֶׁךָ. וּבְכֵן יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ אָב הָרַחֲמָן מֶלֶךְ יַעֲקֹב: שֶׁתָּשׁוּב וּתְרַחֵם עָלֵינוּ וְעַל־מִקְדָּשֶׁךָ בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים. וְתִבְנֵהוּ מְהֵרָה וּתְגַדֵּל כְּבוֹדוֹ בְּיָמֵינוּ. אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ גַּלֵּה כְבוֹד מַלְכוּתְךָ וּמְלוֹךְ (יְהוָה אֱלֹהֵינוּ) עָלֵינוּ מְהֵרָה. וְהוֹפַע וְהִנָּשֵׂא עָלֵינוּ לְעֵינֵי כָל־חָי. וְקָרֵב פְּזוּרֵנוּ מִבֵּין הַגּוֹיִם. וּנְפוּצוֹתֵינוּ כַּנֵּס מִיַּרְכְּתֵי־אָרֶץ. וַהֲבִיאֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְצִיּוֹן עִירְךָ בְּרִנָּה. וְלִירוּשָׁלַיִם בֵּית מִקְדָּשְׁךָ בְּשִׂמְחַת עוֹלָם. וְשָׁם נַעֲשֶׂה לְפָנֶיךָ אֶת־קָרְבְּנוֹת חוֹבוֹתֵינוּ. תְּמִידִין כְּסִדְרָן. וּמוּסָפִין כְּהִלְכָתָן. וּמוּסַף יוֹם (נשנת: הַשַּׁבָּת הַזֶּה. וּמוּסַף יוֹם) הַכִּפּוּרִים הַזֶּה. נַעֲשֶׂה וְנַקְרִיב לְפָנֶיךָ בְּאַהֲבָה. כְּמִצְוַת רְצוֹנֶךָ. כְּמָה שֶׁכָּתַבְתָּ עָלֵינוּ בְּתוֹרָתֶךָ. עַל יְדֵי מֹשֶׁה עַבְדֶּךָ מִפִּי כְּבוֹדֶךָ. כָּאָמוּר:

נשנת מוסיפים:

וּבְיוֹם הַשַּׁבָּת שְׁנֵי־כְבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה תְּמִימִם וּשְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בַּשָּׁמֶן וְנִסְכּוֹ: עֹלַת שַׁבָּת בְּשַׁבַּתּוֹ עַל־עֹלַת הַתָּמִיד וְנִסְכָּהּ:

וּבְעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם וְעִנִּיתֶם אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם כָּל־מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ: וְהִקְרַבְתֶּם

מקורות

מלך רחמן מלך יעקב. ע״פ סדו׳ רס״ג, עמ׳ קנח; ממ׳ פרס, דף עב ע״ח; ממ׳ ארס לובה, דף תרח ע״ב. **מלך יעקב.** יסע׳ מח, כא. **שתשוב ורחם עלינו.** ע״פ מיכ׳ ז, יט. **ותכנהו מהרה.** ע״פ מסנ׳ תענית פ״ד, מ״ח; תוספתא ר״ה, פ״ב, ה״ט. **ותגדל כבודו.** ע״פ חג׳ ב, ט. **מלכנו מלכנו.** לשון מכמיס הוא זה, כמו: בשלו תענית, דף כה ע״ב. **מלך גלה כבוד מלכותך.** ע״פ ישע׳ מ, ה; יחז׳ לח, כג; תה׳ קמה, יב; מס״ו פי״ט, ה״ס. **ומלכי מלכותינו.** ע״פ שמ׳ ג, טו. **כבוד מלכותך.** ע״פ תה׳ קמה, יח. **ומלוך עלינו.** ע״פ יחז׳ כ, לג. **והופע.** ע״פ תה׳ נ, ב; פ, ג; חוי׳ י, ג. **והנשא.** ע״פ תה׳ לז, ב. **לעיני כל חי.** ע״פ ישע׳ נב, י. **וקרב פזורינו מבין הגויים.** ע״פ יחז׳ לד, כא. **פזורינו.** ע״פ ירמ׳ ג, יח. **ונפוצותינו כנס.** ע״פ ישע׳ יא, יב. **מירכתי ארץ.** ע״פ ירמ׳ לא, ז. **לציון עירך ברנה.** ע״פ ישע׳ לה, י. **ולירושלים בית מקדשך.** ע״פ ישע׳ נב, א. **בשמחת עולם.** ע״פ ישע׳ לה, י. **נעשה לפניך וכו׳ תמידין וכו׳ ומוסף.** רלו״ו ירושלמי ברכות פ״ד, ה״ו. **תמידין כסדרן.** ע״פ מסנ׳ תמיד פ״ז, מ״ג; בבלי סנהדרין, דף מט ע״ב. **משה עבדך.** מ״ת ח, נג. **בשבת מוסיפים.** סרע״ג ת״ב, סי׳ קכו. **וביום השבת.** במ׳ כח, ט־י; סדו׳ רס״ג, עמ׳ קנב; שבה״ל, ענין שבת, סי׳ פב.

ח״נ והערות

ותגדל כבודו בְּיָמֵינוּ. במח׳ ארם צובה, דף תרא ע״ב, ׳ותגדל כבודו בישועתך לעינינו׳. **אבינו מלכנו או״א.** כ״ה במח׳ ארם צובה, דף תרא ע״ב. במח׳ רומניא, דף שסב ע״א ללא ׳אבינו מלכנו׳.

עֹלָה לַיהוָה רֵיחַ נִיחֹחַ פַּר בֶּן־בָּקָר אֶחָד אַיִל אֶחָד כְּבָשִׂים
בְּנֵי־שָׁנָה שִׁבְעָה תְּמִימִם יִהְיוּ לָכֶם:

וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם כִּמְדֻבָּר· שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים לַפָּר· וּשְׁנֵי
עֶשְׂרֹנִים לָאַיִל· וְעִשָּׂרוֹן לַכֶּבֶשׂ· וְיַיִן כְּנִסְכּוֹ· וּשְׂעִיר
לְכַפֵּר· וּשְׁנֵי תְמִידִין כְּהִלְכָתָן:

נוסח מוסיפים:

יִשְׂמְחוּ בְמַלְכוּתְךָ שׁוֹמְרֵי שַׁבָּת וְקוֹרְאֵי עֹנֶג· עַם מְקַדְּשֵׁי
שְׁבִיעִי· כֻּלָּם יִשְׂבְּעוּ וְיִתְעַנְּגוּ מִטּוּבֶךָ· וּבַשְּׁבִיעִי רָצִיתָ
בּוֹ וְקִדַּשְׁתּוֹ· חֶמְדַּת יָמִים אוֹתוֹ קָרָאתָ· זֵכֶר לְמַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית:

אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ· מְחוֹל לַעֲוֹנוֹתֵינוּ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים
הַזֶּה· מְחֵה וְהַעֲבֵר פְּשָׁעֵינוּ וְחַטֹּאתֵינוּ מִנֶּגֶד עֵינֶיךָ·
כָּאָמוּר· אָנֹכִי אָנֹכִי הוּא מֹחֶה פְּשָׁעֶיךָ לְמַעֲנִי וְחַטֹּאתֶיךָ לֹא
אֶזְכֹּר: וְנֶאֱמַר· מָחִיתִי כָעָב פְּשָׁעֶיךָ וְכֶעָנָן חַטֹּאותֶיךָ שׁוּבָה
אֵלַי כִּי גְאַלְתִּיךָ: וְנֶאֱמַר· כִּי־בַיּוֹם הַזֶּה יְכַפֵּר עֲלֵיכֶם לְטַהֵר
אֶתְכֶם מִכֹּל חַטֹּאתֵיכֶם לִפְנֵי יְהוָה תִּטְהָרוּ:

כִּי־אַתָּה סוֹלֵחַ לְיִשְׂרָאֵל מִן־הָעוֹלָם· וּמוֹחֵל לְשִׁבְטֵי
יְשׁוּרוּן בְּכָל־
דּוֹר וָדוֹר· וּדְבָרְךָ אֱמֶת וְקַיָּם לָעַד· וּמַבְלִיעֲדֶיךָ אֵין לָנוּ מֶלֶךְ
מוֹחֵל וְסוֹלֵחַ אֶלָּא אָתָּה· וְתֵרָצֶה לְפָנֶיךָ אֶת־תְּפִלַּת עֲמוּסֶיךָ

מקורות

ומנחתם ונסכיהם כמדובר. סרע״ג ת״ב, סי׳ קכו; סדו׳ רס״ג, עמ׳ קנב ועמ׳ רכח; מח׳ פרס, דף פ ע״ח. **ושני תמידין כהלכתן.** סת״ר סי׳ עה, ענין התקיעות. **ישמחו במלכותך.** ע״פ תה׳ קמט, ב. **שומרי שבת.** ע״פ שמ׳ לא, טז. **וקוראי עונג.** ע״פ ישע׳ נח, יג. **מקדשי שביעי.** ע״פ ירמ׳ יז, כב; נחמ׳ יג, כב. **כולם ישבעו ויתענגו מטובך.** ע״פ נחמ׳ ט, כה. **ובשביעי רצית בו.** סרע״ג ת״ב, סי׳ לג; סד״ר סי׳ לג; מחו״ץ סי׳ קנ; שבה״ל, ענין שבת, סי׳ עו. **וקדשתו.** ע״פ בר׳ ב, ג. **חמדת ימים.** ס׳ כלבו סי׳ מ וסבודרהס, בשם תו״ר, בר׳ ב, ג (לפניהו ליתח). **זכר למעשה בראשית.** שמו״ר (ווילנא), פר׳ בא, פר׳ יט, סי׳ ז, ע״פ שמ׳ כ, ח.

בִּתְמִידֵי יוֹם וּבְקָרְבַּן מוּסָף (נוסח: וּבְקָרְבְּנוֹת מוּסָפִין)׃ בָּרוּךְ
אַתָּה יְהוָה׃ מֶלֶךְ מוֹחֵל וְסוֹלֵחַ לַעֲוֹנוֹתֵינוּ וְלַעֲוֹנוֹת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל׃
וּמַעֲבִיר אַשְׁמוֹתֵינוּ בְּכָל־שָׁנָה וְשָׁנָה׃ מֶלֶךְ עַל־כָּל־הָאָרֶץ
מְקַדֵּשׁ (נוסח: הַשַּׁבָּת וְ)יִשְׂרָאֵל וְיוֹם הַכִּפּוּרִים׃

רְצֵה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וְאֶל־תְּפִלָּתָם שְׁעֵה׃
וְהָשֵׁב הָעֲבוֹדָה לִדְבִיר בֵּיתֶךָ׃ וְאִשֵּׁי
יִשְׂרָאֵל וּתְפִלָּתָם מְהֵרָה בְּאַהֲבָה תְקַבֵּל בְּרָצוֹן׃ וּתְהִי לְרָצוֹן
תָּמִיד עֲבוֹדַת יִשְׂרָאֵל עַמֶּךָ׃ וְתֶחֱזֶינָה עֵינֵינוּ בְּשׁוּבְךָ לְצִיּוֹן
וְלִירוּשָׁלַיִם עִירְךָ בְּרַחֲמִים כְּמֵאָז׃ בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה׃ הַמַּחֲזִיר
בְּרַחֲמָיו שְׁכִינָתוֹ לְצִיּוֹן׃

מודים אֲנַחְנוּ לָךְ׃ שֶׁאַתָּה הוּא יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ׃
עַל־חַיֵּינוּ הַמְּסוּרִים בְּיָדֶךָ וְעַל־נִשְׁמוֹתֵינוּ הַפְּקוּדוֹת
לָךְ׃ וְעַל־נִסֶּיךָ שֶׁבְּכָל־יוֹם וְיוֹם עִמָּנוּ וְעַל־נִפְלְאוֹתֶיךָ וְטוֹבוֹתֶיךָ
שֶׁבְּכָל־עֵת׃ עֶרֶב וָבֹקֶר וְצָהֳרַיִם׃ הַטּוֹב כִּי לֹא־כָלוּ רַחֲמֶיךָ׃
הַמְרַחֵם כִּי לֹא־תַמּוּ חֲסָדֶיךָ וּמֵעוֹלָם קִוִּינוּ לָךְ׃ לֹא־הִכְלַמְתָּנוּ
יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְלֹא־עֲזַבְתָּנוּ וְלֹא־הִסְתַּרְתָּ פָּנֶיךָ מִמֶּנּוּ׃

זְכוֹר רַחֲמֶיךָ וּכְבוֹשׁ אֶת־כַּעַסְךָ׃ כַּלֵּה דֶּבֶר וְחֶרֶב וְרָעָב
וּשְׁבִי וּמַשְׁחִית וּמַגֵּפָה וְכָל־מַחֲלָה מֵעָלֵינוּ
וּמֵעַל כָּל־בְּנֵי בְרִיתֶךָ׃ עַל־כֻּלָּם יִתְבָּרַךְ וְיִתְרוֹמַם שִׁמְךָ מַלְכֵּנוּ
תָּמִיד׃ כָּל־הַחַיִּים יוֹדוּךָ סֶלָה׃ וִיהַלְלוּ לְשִׁמְךָ הַטּוֹב בֶּאֱמֶת׃
וּכְתוֹב לְחַיִּים טוֹבִים כָּל־בְּנֵי בְרִיתֶךָ׃ בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה׃ הַטּוֹב
שִׁמְךָ וּלְךָ נָאֶה לְהוֹדוֹת׃

מקורות **ח"נ והערות**

ג' נרכות מחרונות. סדו' רשב"נ, פ"ה, עמ' נט. **וכקרבן מוסף** (בשבת: **וכקרבנות מוספין**). במח' רמ"ו ובולוניא מופיע רק 'וכקרבנות מוספין', וכאן כמח' הרב מ"ע הרטום. **בָּרוּךְ אַתָּה ה'.** עמ' נט.

בסדו' רשב"נ, פ"ה, עמ' נט, החתימה בקצרה: בא"י, מלך על כל הארץ מקדש ישראל ויוה"כ.

שִׂים שָׁלוֹם· טוֹבָה וּבְרָכָה· (חַיִּים)· חֵן וָחֶסֶד וְרַחֲמִים· עָלֵינוּ
וְעַל־כָּל־יִשְׂרָאֵל עַמֶּךָ· בָּרְכֵנוּ אָבִינוּ כֻּלָּנוּ כְּאֶחָד בְּאוֹר
פָּנֶיךָ· כִּי בְאוֹר פָּנֶיךָ נָתַתָּ לָּנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ· תּוֹרַת חַיִּים·
אַהֲבָה וָחֶסֶד· צְדָקָה· בְּרָכָה· יְשׁוּעָה וְרַחֲמִים וְחַיִּים וְשָׁלוֹם·
וְטוֹב יִהְיֶה בְּעֵינֶיךָ (לְבָרְכֵנוּ וּ)לְבָרֵךְ אֶת־כָּל־עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל
תָּמִיד בְּכָל־עֵת וּבְכָל־שָׁעָה בִּשְׁלוֹמֶךָ:

בְּסֵפֶר חַיִּים· בְּרָכָה וְשָׁלוֹם· פַּרְנָסָה טוֹבָה וִישׁוּעָה וְנֶחָמָה·
חֵן וָחֶסֶד נִזָּכֵר וְנִכָּתֵב לְפָנֶיךָ· אָנוּ וְכָל־עַמְּךָ
יִשְׂרָאֵל· לְחַיִּים (טוֹבִים) וּלְשָׁלוֹם· בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה· הַמְבָרֵךְ
אֶת־עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בַּשָּׁלוֹם· (אָמֵן):

אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ· תָּבֹא לְפָנֶיךָ תְּפִלָּתֵנוּ וְאַל־
תִּתְעַלַּם מִתְּחִנָּתֵנוּ· שֶׁאֵין אָנוּ
עַזֵּי פָנִים וּקְשֵׁי־עֹרֶף בַּדָּבָר הַזֶּה שֶׁנֹּאמַר (נ״ח: לוֹמַר) לְפָנֶיךָ
יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ· צַדִּיקִים אֲנַחְנוּ וְלֹא חָטָאנוּ· אֲבָל
אֲנַחְנוּ חָטָאנוּ (נ״ח: חָטָאנוּ אֲנַחְנוּ וַאֲבוֹתֵינוּ)· אָשַׁמְנוּ· בָּגַדְנוּ· גָּזַלְנוּ·
דִּבַּרְנוּ דֹפִי· הֶעֱוִינוּ· וְהִרְשַׁעְנוּ· זַדְנוּ· חָמַסְנוּ· טָפַלְנוּ שֶׁקֶר·
יָעַצְנוּ רַע (וי״ח: עֵצוֹת רָעוֹת)· כִּזַּבְנוּ· לַצְנוּ (לוֹצַצְנוּ)· מָרַדְנוּ (מָרִינוּ)·
נִאַצְנוּ (נִאַפְנוּ· נִשְׁבַּעְנוּ לַשָּׁוְא וְלַשֶּׁקֶר)· סָרַרְנוּ· עָוִינוּ· פָּשַׁעְנוּ·
צָרַרְנוּ· קִשִּׁינוּ עֹרֶף· רָשַׁעְנוּ· שִׁחַתְנוּ· תָּעִבְנוּ· תָּעִינוּ· תִּעְתָּעְנוּ:
סַרְנוּ מִמִּצְוֹתֶיךָ וּמִמִּשְׁפָּטֶיךָ הַטּוֹבִים וְלֹא־שָׁוָה לָנוּ· וְאַתָּה צַדִּיק
עַל כָּל־הַבָּא עָלֵינוּ כִּי־אֱמֶת עָשִׂיתָ וַאֲנַחְנוּ הִרְשָׁעְנוּ:

מַה־נֹּאמַר לְפָנֶיךָ יוֹשֵׁב מָרוֹם וּמַה־נְּסַפֵּר לְפָנֶיךָ שׁוֹכֵן
שְׁחָקִים· הֲלֹא כָּל־הַנִּסְתָּרוֹת וְהַנִּגְלוֹת אַתָּה

מקורות

וידוי במוסף. סדו' רס"ג, פ"ס, עמ' נה, ועמ' נט.

יוֹדֵעַ: אַתָּה יוֹדֵעַ רָזֵי עוֹלָם וְתַעֲלוּמוֹת סִתְרֵי כָל־חָי. אַתָּה חוֹפֵשׂ כָּל־חַדְרֵי־בֶטֶן וּבוֹחֵן כְּלָיוֹת וָלֵב. אֵין כָּל־דָּבָר נֶעְלָם מִמֶּךָּ וְאֵין נִסְתָּר מִנֶּגֶד עֵינֶיךָ. יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ. יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ. שֶׁתִּסְלַח וְתִמְחֹל־לָנוּ עַל־כָּל־עֲוֹנוֹתֵינוּ וּפְשָׁעֵינוּ. וּתְכַפֵּר לָנוּ עַל־כָּל־חַטֹּאתֵינוּ:

עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּאֹנֶס:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בִּבְלִי־דַּעַת:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בַּגָּלוּי:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּדַעַת וּבְמִרְמָה:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּהִרְהוּר הַלֵּב:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּוִדּוּי פֶּה:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּזָדוֹן:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּחֹזֶק יָד:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּטֻמְאַת שְׂפָתַיִם:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּיֵצֶר הָרַע:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּיוֹדְעִים וּבְלֹא יוֹדְעִים:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּכַחַשׁ וּבְכָזָב:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּלָשׁוֹן הָרַע:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּמַרְאִית הָעַיִן:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּנֶשֶׁךְ וּבְמַרְבִּית:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּשִׂיחַ שִׂפְתוֹתֵינוּ:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּעֵינַיִם רָמוֹת:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּפִתְחוֹן פֶּה:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּצַעֲדֵי רַגְלַיִם:

עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בִּקְפִיצַת יָד:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּרָצוֹן:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בִּשְׁגָגָה:
(עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בִּשְׁבוּעַת שָׁוְא:)
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּתִמְהוֹן לֵבָב:

עַל־חֲטָאִים שֶׁאָנוּ חַיָּבִים עֲלֵיהֶם אָשָׁם:
עַל־חֲטָאִים שֶׁאָנוּ חַיָּבִים עֲלֵיהֶם חַטָּאת:
עַל־חֲטָאִים שֶׁאָנוּ חַיָּבִים עֲלֵיהֶם עוֹלָה:
עַל־חֲטָאִים שֶׁאָנוּ חַיָּבִים עֲלֵיהֶם קָרְבָּן:
עַל־חֲטָאִים שֶׁאָנוּ חַיָּבִים עֲלֵיהֶם מִיתָה:
עַל־חֲטָאִים שֶׁאָנוּ חַיָּבִים עֲלֵיהֶם כָּרֵת:
עַל־חֲטָאִים שֶׁאָנוּ חַיָּבִים עֲלֵיהֶם מִיתָה וְכָרֵת:

מִיתָה בִּידֵי שָׁמַיִם וְכָרֵת בִּידֵי שָׁמַיִם· אַרְבַּע מִיתוֹת בֵּית דִּין· סְקִילָה שְׂרֵפָה הֶרֶג וְחֶנֶק· וּמַלְקוּת אַרְבָּעִים· (עַל־)מִצְוַת עֲשֵׂה וּמִצְוַת לֹא תַעֲשֶׂה· בֵּין שֶׁיֵּשׁ בָּהּ קוּם וַעֲשֵׂה· וּבֵין שֶׁאֵין בָּהּ קוּם וַעֲשֵׂה· בֵּין שֶׁגְּלוּיִים לָנוּ וּבֵין שֶׁאֵינָם גְּלוּיִים לָנוּ· הַגְּלוּיִים לָנוּ כְּבָר אָמַרְנוּ לְפָנֶיךָ· וְשֶׁאֵינָם גְּלוּיִים לָנוּ כְּבָר לְפָנֶיךָ גְּלוּיִים וִידוּעִים· כַּדָּבָר שֶׁנֶּאֱמַר הַנִּסְתָּרֹת לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ וְהַנִּגְלֹת לָנוּ וּלְבָנֵינוּ עַד־עוֹלָם לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת:

הנוהגים לומר ״מלכי נצור״, יאמרו פסוק זה לאחריו:

יִהְיוּ לְרָצוֹן אִמְרֵי־פִי וְהֶגְיוֹן לִבִּי לְפָנֶיךָ יְהוָה צוּרִי וְגֹאֲלִי:

ויש נוהגים לומר:

אֱלֹהַי· נְצוֹר לְשׁוֹנִי מֵרָע· וּשְׂפָתַי מִדַּבֵּר מִרְמָה· וְלִמְקַלְלַי נַפְשִׁי תִדּוֹם וּלְמִצְוֹתֶיךָ תִּרְדֹּף נַפְשִׁי· וְנַפְשִׁי כֶּעָפָר לַכֹּל תִּהְיֶה· יְהִי רָצוֹן

מִלְּפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהַי· שֶׁכָּל־הַקָּמִים עָלַי לְרָעָה· תָּפֵר עֲצָתָם וּתְקַלְקֵל מַחְשְׁבוֹתָם· וְכֵן יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהַי· שֶׁתִּפְתַּח לִי שַׁעֲרֵי תוֹרָה· שַׁעֲרֵי חָכְמָה· שַׁעֲרֵי בִינָה· שַׁעֲרֵי דֵעָה· שַׁעֲרֵי פַרְנָסָה וְכַלְכָּלָה· שַׁעֲרֵי חַיִּים· חֵן וָחֶסֶד וְרַחֲמִים וְרָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ׃

יִהְיוּ לְרָצוֹן אִמְרֵי־פִי וְהֶגְיוֹן לִבִּי לְפָנֶיךָ יְהוָה צוּרִי וְגֹאֲלִי׃

פוסע שלש פסיעות לאחוריו בכריעה אחת, וחוזר לשמאלו ואחר כך לימינו, ואומר׃

עֹשֶׂה שָׁלוֹם בִּמְרוֹמָיו· הוּא בְרַחֲמָיו· יַעֲשֶׂה שָׁלוֹם עָלֵינוּ וְעַל־כָּל־יִשְׂרָאֵל· אָמֵן׃

(יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ· יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ·
שֶׁתִּבָּנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ· וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתֶךָ׃)

המזן מומר בלחש (וכפי מנהג ק״ק רומה מומר בקול רם):

אֲדֹנָי שְׂפָתַי תִּפְתָּח וּפִי יַגִּיד תְּהִלָּתֶךָ׃

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה· אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ· אֱלֹהֵי אַבְרָהָם·
אֱלֹהֵי יִצְחָק וֵאלֹהֵי יַעֲקֹב· הָאֵל הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא·
אֵל עֶלְיוֹן· גּוֹמֵל חֲסָדִים טוֹבִים וְקוֹנֵה אֶת־הַכֹּל וְזוֹכֵר חַסְדֵי
אָבוֹת· וּמֵבִיא גּוֹאֵל לִבְנֵי בְנֵיהֶם לְמַעַן שְׁמוֹ בְּאַהֲבָה׃

מְסוֹד חֲכָמִים וּנְבוֹנִים· מְלֵמֵד דַּעַת מְבִינִים· אֶפְתַּח פִּי
בְּתַחֲנוּנִים· לְחַלּוֹת פְּנֵי שׁוֹכֵן מְעוֹנִים׃

אָשְׁעֵן בְּמַעַשׂ אָזָרֵחַ· בְּצִדְקוֹ לְצַדְּקִי תְּזָרֵחַ·
גְּשְׁתוֹ אֵלֶיךָ מְמַזָּרֵחַ· דְּרָכֶיךָ לִשְׁמֹר זָרֵחַ׃

ח״נ והערות

לְ עליון. במח׳ רמ״ו, בולוניא, כ״י ורומניא הנוסח בחזרת הש״ץ הוא: ׳ברוך אתה... לְ עליון קונה שמים וארץ׳ ואח״כ ׳מסוד חכמים׳ וכו׳. וראו בחזרת הש״ץ של שחרית. **אשען במעש אזרח.** לר׳ יוחנן הכהן בן יהושע. מיוסד ע״ס א״ב. פיוט זה מופיע גם במח׳ רומניא, דף שסג ע״ב. **לצדקי תְּזָרֵחַ.** בכ״י: ׳לצדקי תִּפְרַח׳. **דרכיך לשמור.** במח׳ בולוניא: ׳דְּבָרֶיךָ לשמור׳. וכאן הגיר׳ הוא ע״פ מח׳ רמ״ו, כ״י וקד״א.

מקורות

חזרת הש״ץ. סרט״ג ח״ב, סי׳ קכז; סדו׳ רשב״ג, פ״ס, עמ׳ נט. **המזן מומר בלחש.** רמו׳ סדו׳ רס״ג, עמ׳ מא; תס״ד, פסקים וכתבים, סי׳ קי; סו״ע מו״ח סי׳ קיא, ס״ב, ומג״א ס״ק ד. **אשען במעש אזרח.** שבס״ל, סדר יוס״כ, סי׳ שכ. **אזרח.** מדת״י (וורשא), פר׳ חוקת, סי׳ ו; במדב״ר פר׳ חוקת, פר׳ יט, סי׳ ג. **בלחש לצדקו וכו׳.** ע״פ ישע׳ מא, ב.

הָלַךְ לְאוֹרֵךְ וַיָּבֹא· וְנֶאֱמָן מָצָאתָ לְבָבוֹ·
זָנַח נִסְבָּל וְתִעֲבוֹ· חָשַׁק בְּסוֹבֵל וַיֶּאֱהָבוֹ:

טוֹעִים מֵעִקּוּמָם הִשְׁוָה· יְדֵעָם פֶּתַח הַתְּשׁוּבָה·
כְּוֵן בְּלֵב וּמַחֲשָׁבָה· לָבֹא בְּצִלְּךָ לִישִׁיבָה:

מוֹבָאוֹ מֵעֶבֶר הַנָּהָר· נָשְׂיָה הִבְהֵיקָה וַתָּנָהַר·
שְׁאֵת זֶמֶר וַתְּמַהַר· עֵת לָגוּר־בָּהּ מִהַר:

פְּלֵטָתוֹ מֵאוֹר כַּשְׂדִּים· צַצְתָּ וְשִׂגַּבְתּוֹ בַשּׂדִים·
קְבַעְתּוֹ בְּבֵרוּר יְסוֹדִים· רִאשׁוֹן לְאָבוֹת חֲסִידִים:

שׁוֹבְבֵנוּ בְצִדְקוֹ בְּלִי לִיסוֹר· שָׁוַע לְעָבְדְּךָ בְּכֵן אֶאֱסֹר·
תּוֹשִׁיעַ בְּלִי־מַחְסוֹר· תְּכַפֵּר לַמִּתְעַנִּים בֶּעָשׂוֹר:

כַּכָּתוּב וּבֶעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם וְעִנִּיתֶם אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם כָּל־מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ:

מקורות

וגמן מלמת לבנו. ע"פ נחמ' ט, ח. **זנח נסבל.** ע"פ ישע' מו ג. **חשק בסובל ויאהבו.** ראו דב' י, טו. **טועים מעקומם השוה וכו'.** ע"פ בר' יג, ה ותר"ח; תד"ג נוסח ח, פ' יג; בבלי סנהדרין, דף נט ע"ב. **ידעם פתח התשובה.** ע"פ ישע' נח, ו; ירמ' ג, כב. **לבא בצלך לישיבה.** תד"ג, נוסח ח, פר' נג, '...עד שבא לפרסם מצינו והלך בדרכי הקב"ה', ע"פ בר' כו, ה. **מובאו מעבר הנהר.** ע"פ יהו' כד, ג. **נשיה.** ראו ס' השרשים לרד"ק, ערך נשא. **ותנהר.** ע"פ ישע' מח, ג. וראו ר' בחיי בר' לח, ל, ד"ה תבל במדרש. **שאת זמר.** ע"פ תה' פח, ג. **פלטתו מאור כשדים.** ע"פ בר' טו, ז; נחמ' ט, ז. **צצת ושגבתו.** ע"פ ב"ר (ווילנא), פר' נט, סי' ח. **קבעתו בברור יסודים.** ע"פ בר' רבתי פר' בראשית עמ' 1, פר' ח, סי' ח, 'שנאמר תבונות... שהם יסודי עולם'. **יסודים.** ע"פ מש' י, כה. **לחסידים.** ע"פ תד"ז תיכה (בובר), נוסח ג, פר' ח, סי' כ, '...תבונות העולם, ומתי להם, עמדו חסידים'. **שובבנו** - השינוי ע"פ ישע' מד, ה ותי"ו. **ליסור.** ראו ס' השרשים לרד"ק, ערך יסר. **תושיע בלי מחסור.** ע"פ ישע' נח, ח. **תכפר למתעניים בעשור.** ע"פ ספרא, אחרי מות, פר' ה, פ"ח, סי' ח, 'כי ביום הזה יכפר עליכם... שתעשו את קרבנותי; ויק"ר (ווילנא), פר' כ, סי' יג.

ח"נ והערות

הָלַךְ. בכ"י: 'הֲלַךְ'. **לְאוֹרֵךְ ויבוא.** במח' בולוניא ושד"ל: 'לְאוֹרֶךְ ויבוא'. וכאן ע"פ מח' רמ"ו וכ"י, וכן נראה שהוא הנוסח הישן. **זנח נִסְבָּל.** במח' רומניא: 'זנח נִסְבָּל'. **בלב ומַחֲשָׁבָה.** בכ"י: 'בלב וּבְמַחֲשָׁבָה'. **זמר ותמהר.** במח' בולוניא, כ"י ושד"ל: 'זמר פנה ותמהר'. וכאן השומטה תיבת 'פנה', ע"פ מח' רמ"ו וקד"א. ניקודה ופירושה של תיבה זו, איננה ברורה, בכ"י: 'פַּנַּת', במח' רומניא: 'פָּנָה', בבולוניא 'פִּנַּת', בשד"ל: 'פִּנַּת'. **וְשִׂגַּבְתּוֹ בשדים.** בשי"ן שמאלית. כ"ה במח' רס"ד, כ"י, רומניא ושד"ל, וכן נראה נכון. **קבעתו בְּבֵרוּר.** במח' רומניא: 'קבעתו בְּכַדּוּר'. **שובבנו בצדקו.** בקד"א פירש שהוא כמו 'שוּבֵנוּ', כלומר השב אותנו לא"י. ובמח' גולדשמידט, עמ' 11 (הביאור לפיוט "יעלה תחנוניו מערב"), פירשו שהוא מלשון 'נפשי ישובב', תה' כג, ג, מלשון מנוחה. אך ברוו"ה פירש שם, שהוא מלשון 'תשובב לנו', תה' ס, ג, לשון התרצות. **שוע לְעָבְדְּךָ.** כ"ה במח' רמ"ו, רס"ד, בולוניא וכ"י. אך בשד"ל: 'שוע לְעַבְדְּךָ', אך אינו מובן.

וְנֶאֱמַר עֵקֶב אֲשֶׁר־שָׁמַע אַבְרָהָם בְּקֹלִי וַיִּשְׁמֹר מִשְׁמַרְתִּי מִצְוֹתַי חֻקּוֹתַי וְתוֹרֹתָי: וְנֶאֱמַר זְכֹר לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיִשְׂרָאֵל עֲבָדֶיךָ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לָהֶם בְּךָ וַתְּדַבֵּר אֲלֵהֶם אַרְבֶּה אֶת־זַרְעֲכֶם כְּכוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וְכָל־הָאָרֶץ הַזֹּאת אֲשֶׁר אָמַרְתִּי אֶתֵּן לְזַרְעֲכֶם וְנָחֲלוּ לְעֹלָם:

לְעוֹלָם יִסְלַח וִיכַפֵּר· חֲטָאֵינוּ מִכְתֹּב בַּסֵּפֶר· נוֹעַדְנוּ וּדְוִי עֲלֵי פְשָׁעֵינוּ לְסַפֵּר· נִמְצָא פְּנֵי מָגֵן סְלִיחָה וְכִפֻּר:

זָכְרֵנוּ לְחַיִּים· מֶלֶךְ חָפֵץ בַּחַיִּים· וְכָתְבֵנוּ בְּסֵפֶר הַחַיִּים· לְמַעַנְךָ אֵל חָי· מֶלֶךְ גּוֹאֵל עוֹזֵר וּמוֹשִׁיעַ וּמָגֵן· בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה· מָגֵן אַבְרָהָם:

אַתָּה גִּבּוֹר לְעוֹלָם אֲדֹנָי· מְחַיֶּה מֵתִים אַתָּה רַב לְהוֹשִׁיעַ· מוֹרִיד הַטַּל· מְכַלְכֵּל חַיִּים בְּחֶסֶד· מְחַיֶּה מֵתִים בְּרַחֲמִים רַבִּים· סוֹמֵךְ נוֹפְלִים וְרוֹפֵא חוֹלִים· מַתִּיר אֲסוּרִים· וּמְקַיֵּם אֱמוּנָתוֹ לִישֵׁנֵי עָפָר· מִי־כָמוֹךָ בַּעַל גְּבוּרוֹת וּמִי דּוֹמֶה לָךְ· מֶלֶךְ מֵמִית וּמְחַיֶּה וּמַצְמִיחַ לָנוּ יְשׁוּעָה:

תַּמָּה בְּלוּיַת עֶדְנָה· שֶׁעֲשַׁעְתָּה בְּהֶרְיוֹן לְעַדְנָה· רַחְמָהּ הָעֲצוּרָה עֶדְנָה· קְנוֹת בֵּן נִתְעַדְּנָה:

ח״נ והערות

ונאמר עקב אשר שמע וכו׳. פסוק זה איתא במח׳ בולוניא, רומניא וכ״י. אבל איננו ברמ״ו ורס״ד. ובמח׳ רומניא נוספו עוד כמה פסוקים. **לעולם יסלח ויכפר.** ׳ליוחנן הכהן׳ בן יהושע. מיוסד ע״ש המחבר ר׳ יוחנן. נמצא גם במח׳ רומניא, דף שסד ע״א. **תמה בלויית עדנה.** מיוסד ע״ס תשר״ק. נמצא גם במנהג רומניא. **העצורה עֶדְנָה.** כ״ה במח׳ רמ״ו, רומניא, וכן נראה מקד״א. במח׳ בולוניא וכ״י: ׳העצורה עוֹדְנָה׳.

מקורות

עקב אשר שמע. בר׳ כו, ה. **זכור לאברהם ליצחק ולישראל.** שמ׳ לב, יג. **חטאינו מכתוב בספר.** ע״פ מדת״כ (בובר), פר׳ נ׳, ס׳ ז, ׳התדמ חוטח הקב״ה רושם עליו...׳. **וידוי עלי פשעינו לספר.** ע״פ תה׳ לב, ה; מש׳ כח, יג. **תמה.** תמימה, רמז׳ ס׳ הבחור, ממר ד, עיקר יח, סי׳ ה. ע״פ מד״ח (בובר), ופסז״ו (לקח טוב), בר׳, פר׳ כג, סי׳ ח. **בלויית עדנה.** ע״פ בר׳ יח, יב. **שעשעתה.** ע״פ בר׳ כח, ו. **בהריון לעדנה.** בבלי ב״מ, דף פז ע״ב. **רחמה הטעורה.** ע״פ בבלי יבמות, דף סד ע״ב. **עדנה.** ע״פ בר׳ יג, יח.

צוּר פָּנֶיךָ חִלַּת· פְּקַדְתָּהּ וְהָרָה לָלַת· עַל־כָּל־בָּנוֹת נִתְעַלַּת·
סְיָמָה לְהָנִיק בָּנֶיהָם וְלֹא נִכְלָת:

נִסֵּיתָ אָב לְבוֹחֲנוֹ־בוֹ· מוֹרִיָּה הַעֲלֵהוּ לְהַקְרִיבוֹ· לֹא אֵחַר
לְקָרְבוֹ· כַּאֲשֶׁר נִתְפַּקַּד בּוֹ:

יַחְדָּיו בְּהִתְהַלְּכָם שְׁנֵיהֶם· טוֹב לָךְ נָשְׂאוּ עֵינֵיהֶם· חֵטְא אִם
חָיְבוּ בְּנֵיהֶם· זְכֹר וּסְלַח לְמַעֲנֵיהֶם:

וְהַבֵּן צָוְאר בְּפָשְׁטֵהוּ· הֶחֱזִיק אָב בַּחֲרֵב לְשָׁחֳטֵהוּ· דָּמְעוּ
אֲרָאֶלִים בְּתָכַף לְשָׁחֳטֵהוּ· גָּשׁ כָּפְרוּ אֵיל וַיִּשְׁחֳטֵהוּ:

בָּנֶיהָם בִּהְיוֹת דָּת מְפִירִים· בְּצִדְקָם יִהְיוּ חֲטָאֵימוֹ מִתְכַּפְּרִים·
אֲתוֹתָם הַיּוֹם תְּחַנָּה מְסַפְּרִים· אָז יֵרָצוּ כְּהַקְרַבַת פָּרִים
בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים:

כַּכָּתוּב וְהִקְרַבְתֶּם עֹלָה לַיהוָה רֵיחַ נִיחֹחַ פַּר בֶּן־בָּקָר אֶחָד
אַיִל אֶחָד כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה שִׁבְעָה תְּמִימִם יִהְיוּ לָכֶם:

וְנֶאֱמַר כִּי יְדַעְתִּיו לְמַעַן אֲשֶׁר יְצַוֶּה אֶת־בָּנָיו וְאֶת־בֵּיתוֹ אַחֲרָיו

מקורות

פניך חילת. מדת"י (וורשא), פר' וירא, סי' עז. **פקדתה והרה ללת.** ע"פ בר' כא, ב; ב"ר מ, ד, יט. **על כל בנות נתעלת.** פדר"א פ' לא; רמו מדת"י (וורשא), פר' וירא, סי' טו, וסי' ח. **סוימה להניק בניהם.** ע"פ פדר"א פ' לא; בבלי ב"מ, דף פז ע"ב; מדת"י (בובר), פר' וירא, סוף סי' לז; ב"ר פר' וירא פר' נג, סי' ט; ילקו"ש חיי רמז תתקו; מס"ט בר' פר' וירא פכ"ח, סי' ז. **נסית אב לבחנו בו.** ע"פ בר' כב, ח. **מוריה העלהו להקריבו.** ע"פ בר' כב, ב. **לא אחר לקרבו.** ע"פ בר' כב, ג ורמו רש"י. **כאשר נתפקד בו.** ע"פ בר' כב, ב. **יחדיו בהתהלכם שניהם.** ע"פ בר' כב, ח. **טוב** - אחד מט' שמותיו של הקב"ה. ע"פ מד"ז שה"ש (בובר), פר' ח, סי' ח. **לך נשאו עיניהם.** ע"פ פדר"ך (מנלבוים), פי' כו, אחרי מות, סי' ג. **והבן לומר בפשטהו.** ע"פ דב"ר (ווילנא), פר' ט, סי' ד, ילחק שפשט לומרו על המזבח; מדת"י (בובר), פר' נשא, סי' כד. **החזיק את בחרב לשחטהו.** ע"פ בר' כב, י. **דמעו מרמליס כתכף לשחטו.** ב"ר פר' וירא, פר' נו, סי' ה, ע"פ ישע' לג, ז; פדר"א פ' לא; מס"ט בר' פר' וירא פכ"ג, סי' י, ופכ"ת, סי' ט; ר"י בר' כז, ח; דע"ז דב' לד, ה. **גם כפרו אל ויזבחטהו.** ע"פ בר' כב, יג. **בניהם בהיות דת מפיריס.** ב"ר פר' וירא, פר' נו, סי' י. **נלדקם יהיו מתוחימו מתכפריס.** מד"ת בר' פר' וירא, פכ"ב, סי' יד. **אז ירלו להקרבת פריס.** ע"פ תה' נא, כא. **ביוס הכיפורים.** ע"פ ויק' כג, כז. **והקרבתם עולה לה'.** במ' כט, ח. **כי ידעתיו.** בר' יח, יט.

ח"נ והערות

סְיָמָה לְהָנִיק. בקד"א מציע לגרוס: סִיָּמָה להניק, ע"ש. **מוריה הַעֲלֵהוּ.** בכ"י: 'מוריה הֶעֱלֵהוּ', לשון עבר, אבל בשאר המח' כבפנים, וכן מוכח מקד"א. **לֹא אֵחַר.** במח' רמ"ו: 'לא אִיחֵר'. ובמח' בולוניא: 'לא אֵחֵר'. **כְּתָכַף לשחטהו.** במח' רמ"ו: 'בְּתָכֶף לשחטהו'. **אֲתוֹתָם היום.** האל"ף בחטף פתח, כדין מקור, ראו ס' מבלול, דף קיט ע"א. וכ"ה במח' רומניא וכ"י, וכך נראה נכון. **תמימם יהיו לכם.** במח' רומניא יש כאן תוספת של פסוקים.

וְשָׁמְרוּ דֶּרֶךְ יְהוָה לַעֲשׂוֹת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט לְמַעַן הָבִיא יְהוָה
עַל־אַבְרָהָם אֵת אֲשֶׁר־דִּבֶּר עָלָיו: וְנֶאֱמַר זָכוֹר לַעֲבָדֶיךָ
לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב אַל־תֵּפֶן אֶל־קְשִׁי הָעָם הַזֶּה וְאֶל־
רִשְׁעוֹ וְאֶל־חַטָּאתוֹ:

חַטָּאתוֹ הַיּוֹם תַּעֲבִיר. כְּרַחוּם חַסְדְּךָ עָלֵינוּ לְהַגְבִּיר.
הֲדַרְכָּךְ מְגַלְגֵּל וּמַעֲבִיר. נָחֵנוּ בַּאֲמִתֶּךָ. וּתְחַיֵּנוּ
בְּטַל לְהַסְבִּיר:

מִי כָמוֹךָ אַב הָרַחֲמִים. זְכוֹר יְצוּרֶיךָ בְּרַחֲמִים. מֵמִית וּמְחַיֶּה.
וְנֶאֱמָן אַתָּה לְהַחֲיוֹת מֵתִים. בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה.
מְחַיֵּה הַמֵּתִים:

אָהֳלָךְ אָץ תָּם לֵישֵׁב. תְּהִלּוֹתָיו אַתָּה יוֹשֵׁב. בַּעֲבוּרוֹ
חֵטְא עַמֶּנוּ אַל־תְּחַשֵּׁב. שַׁוְּעָתֵנוּ
אַתָּה תַקְשִׁיב:

גָּוִיּוֹ בְּמִילַת הַבְּרִית. רָשׁוּם נִמְצָא בִּבְרִית. דְּגָלָיו שִׂים לִשְׁאֵרִית.
קַיֵּם לְתִקְוָה וְאַחֲרִית:

הִצַּבְתָּ סֶלָּם עָלָיו. צָפוּת בְּיוֹרְדָיו וְעוֹלָיו. וְהָעוֹלִים הָיוּ דְגָלָיו.
פּוֹשְׁעִים חָז יוֹרְדִים מֵעָלָיו:

ח״נ והערות

חטאתו היום תעביר. ראשי החרוזים של בית זה, ר״ת ״הכהן״. **הדרכך.** הניקוד הוא מלשון תמיהה קיימת. **ותחינו בטל להסביר.** כ״ה במח׳ בולוניא ושד״ל, אך איננו ברמ״ו ורס״ד. בגליון מח׳ רמ״ו הוגה בכ״י: ׳וּתְחַיֵּנוּ בְּטַל נַסְבִּיר׳. **אהלך אץ תם לישב.** מיוסד ע״ל סדר אתב״ש. נמצא גם במנהג רומניא, דף שסד ע״ב. **קַיֵּם לְתִקְוָה.** במח׳ רמ״ו: ׳קִיּוּם לְתִקְוָה׳.

מקורות

זכור לעבדיך. דב׳ ט, כז. **חסדך עלינו להגביר.** ע״פ תה׳ קג, יח. **מגלגל ומעביר.** ע״פ תדב״ר (תיש שלוס), פר׳ ח, ד״ה הרי הוא אומר גלמי, ׳מגלגל ומעביר ואינו משמר קיצה וקצתה׳; ילקו״ש תורה, רמז תריג, ד״ה לפ תשמח. **נחנו באמתך.** ע״פ תה׳ כה, ה; פו, יח. **ותחינו בטל.** ע״פ יפע׳ כו, יט; בבלי תענית, דף יג עמ׳ ב, ׳טל שעתיד הקב״ה להחיות בו...׳. **אהלך אץ תם לישב** - זכו יעקב. ע״פ בר׳ כה, כז; ב״ר (ויילנא), פר׳ סג, סי׳ י. **חטאתיו תחטא יושב.** ע״פ תה׳ כב, ד. **בעבורו.** רלו מדת״כ (ווכטל), פר׳ נשא, סי׳ ל, ׳יגלגלו ישראל גאולת עולמים בזכות יעקב׳. **שועתנו תחטא תקשיב.** ע״פ תה׳ ס, ג. **רשום ממלת בברית.** ע״פ תדא״ר פ״ב, מ״ה; ב״ר (תיאודור-אלבק), פר׳ פד, סי׳ ג, ׳יעקב גולד מהול׳. **דגליו** - כיוון ליטרחל. ע״פ במ׳ ח, נב. **שים לשארית.** ע״פ צפ׳ ג, יב. **קייס לתקוה ואחרית.** ע״פ ירמ׳ כט, יח. **הלכת סולם עליו וכו׳.** ע״פ בר׳ כח, יב. **פושעים חז יורדים מעליו.** ע״פ מד׳ שו״ט, מז עח, ו.

זִיו תָּאֳרוֹ חָקַקְתָּ בְכִסְאֶךָ· עָמוּס עַל־גַּבֵּי נוֹשְׂאוֹת כִּסְאֶךָ·
חֲטָאֵינוּ הַיּוֹם בָּנָשְׂאֶךָ· סְלִיחוֹל קְדֻשָּׁתוֹ אַעֲרִיץ לְנַשְׂאֶךָ:

טְכֻסַּת שִׁמְךָ בְּשִׁמּוֹ· נוֹהֵג עֲשׂוֹת חֶסֶד מִלְּהַאֲשִׁימוֹ· יְוָשְׁעוּ
יְחִידִים בְּשֵׁם הַכָּלוּל בִּשְׁמוֹ· מְכֻנִּים יִשְׂרָאֵל בְּשִׁמּוֹ:

כְּהִכָּשְׁלָם בְּחֵטְא וְעָוֹן· כְּפֶר יִמְצְאוּ בְּעִנּוּי רַעֲבוֹן· לְאוֹמְרֵי
סְלַח־נָא לַעֲוֹן· לָהֶם רַחוּם יְכַפֵּר עָוֹן:

כַּכָּתוּב וְהוּא רַחוּם יְכַפֵּר עָוֹן וְלֹא־יַשְׁחִית וְהִרְבָּה לְהָשִׁיב אַפּוֹ
וְלֹא־יָעִיר כָּל־חֲמָתוֹ: וְנֶאֱמַר לָכֵן כֹּה־אָמַר יְהוָה אֶל־
בֵּית יַעֲקֹב אֲשֶׁר פָּדָה אֶת־אַבְרָהָם לֹא־עַתָּה יֵבוֹשׁ יַעֲקֹב וְלֹא
עַתָּה פָּנָיו יֶחֱוָרוּ: כִּי בְּרְאֹתוֹ יְלָדָיו מַעֲשֵׂה יָדַי בְּקִרְבּוֹ יַקְדִּישׁוּ
שְׁמִי וְהִקְדִּישׁוּ אֶת־קְדוֹשׁ יַעֲקֹב וְאֶת־אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל יַעֲרִיצוּ:
וְנֶאֱמַר יִמְלֹךְ יְהוָה לְעוֹלָם· אֱלֹהַיִךְ צִיּוֹן לְדֹר וָדֹר· הַלְלוּ־יָהּ:

וְאַתָּה קָדוֹשׁ יוֹשֵׁב תְּהִלּוֹת יִשְׂרָאֵל· אֵל נָא:

אֵלֶיךָ נָשָׂאתִי אֶת־עֵינָי· אֱלֹהַי בְּצֶדֶק הוֹצֵא דִינִי·
מִמַּעֲמַקִּים קָרָאתִיךָ יְהוָה:

מקורות

זיו תמרו חקקת כסאך. ב"ר פר' ויצ"ח, פר' סח, סי' יב, ופר' ויצ"ח פר' עח, סי' ג; בבלי חולין, דף נ ע"ב, ורש"י ד"ה בדיוקנו; מד' מג"ט פר' ויצ"ח, פ"ל, סי' יג. **נושאות כסאך.** ע"פ ספרי ויק', דבורה דמדבה, פר' ח, פר' ב, סי' יב; שמו"ר (ווילנא), פר' כג, סי' טו. **טכסת שמך שמו.** ילקו יהו' ז, ט ופירש"י; ירושלמי תענית פ"ב, ה"ו. **נוהג עשות חסד.** ע"פ מד"ג שמ' לב, ו; תה' קיט, סד. **מכונים ישראל בשמו.** ע"פ מדת"כ (וורשא), פר' נו סי' יד, ׳הקב"ה שם שמו ביעקב׳; פר' קדושים, סי' ה. **כהכשלם.** ע"פ מלא' ב, ח. **כופר ימצאו בעינוי רעבון.** לשון יוסף מפסק' תה' לו, יט. **סלח נא לעוון.** במ' יד, יט. **להם רחום יכפר.** ע"פ תה' עח, לח. **והוא רחום.** תה' עח, לח. **לכן כה אמר ה'.** ישע' כט, כב-כג. **ימלוך ה' לעולם.** תה' קמו, י. **תליך נשאתי את עיני.** תה' קכג, ג. **נצדק הולמ דיני.** ע"פ תה' לג ו. **ממעמקים קראתיך ה'.** תה' קל, ג; רלוו במיבוא למכב"ר, מאת שד"ל, עמ' כ.

ח"נ והערות

בכ"י: ׳קיום תקוה׳. במח' רומניא: ׳קיים לתקוה׳. וכאן כמח' בולוניא ושד"ל. **תָּאֳרוֹ חקקת.** במח' כ"י, רמ"ו, בולוניא ושד"ל: ׳תואר חקקת׳. **אעריץ לְנַשְׂאֶךָ.** במח' רמ"ו ובולוניא: ׳אעריץ לְנָשְׂאֶךָ׳, ואף במח' רומניא הנו"ן קמוצה. וכאן במח' שד"ל. **טכסת שִׁמְךָ.** במח' כ"י ורמ"ו: ׳טכסת שְׁמֶךָ׳. **שמך בְּשִׁמּוֹ.** במח' רומניא: ׳שמך כְּשִׁמּוֹ׳. **יְוָשְׁעוּ יחידים.** בכ"י: ׳יְשׁוּעוּ יחידים׳. **מכונים ישראל.** במח' רומניא: ׳מכונים שֵׁם ישראל׳. **כְּהִכָּשְׁלָם בחטא ועון.** במח' רמ"ו ובולוניא: ׳כְּהִכָּשְׁלָם בחטא ועון׳. וכאן הוא ע"פ כ"י, וכן הוא גם בפי' קד"א על אתר. **אליך נשאתי את עיני.** מיוסד על סדר א"ב משולש. ואחר אות ג, חתום שמו של המחבר ׳יוחנן הכהן׳ בן יהושע. חיבור הצלע השלישית של כל אות ביחד (עד האות פ׳ ועד בכלל), יוצר את מזמור ק"ל בתה'. נמצא גם במח' רומניא, דף שסה ע"א.

בְּךָ בָטַחְתִּי כְּהוּחַק לִי· בַּל־תֵּפֶן בְּיִקֻּשׁ עִקּוּלִי· בְּקָרְאִי אֲדֹנָי
שְׁמֻעָה בְקוֹלִי· גַּם כָּל־בַּעֲלֵי תְשׁוּבוֹת· גָּשִׁים לְחַנְּנָךְ בְּכָל־
מוֹשָׁבוֹת· דְּעוֹתָם תְּהֵיֶנָה אָזְנֶיךָ קַשׁוּבוֹת· יְפָרוּ וְיִסְלְחוּ חֲטָאֵינוּ·
נַעֲר נַקֵּשׁ הַמַּחֲטִיאֵנוּ· כְּפֶר הַמְצִיאֵנוּ נָא וְחַטֹּאתֵנוּ· קָדוֹשׁ:

דַּרְכֶּיךָ לִשְׁמֹר הוֹרֵנִי יְהוָה· דָּפַקְתִּי חֲצֵרֶיךָ לִשְׁפֹּךְ חִנּוּנָי·
דַּרְכְּךָ לְהַקְשִׁיב קוֹל תַּחֲנוּנָי· הַדְרִיכֵנִי בַאֲמִתֶּךָ נוֹאֶקֶת
בְּקִוּיָהּ· הוֹגָה אֵיךְ יִסְלַח לְעִוָּיָהּ· הַאִם עֲוֹנוֹת תִּשְׁמָר־יָהּ·
וְלַמְּדֵנִי אָרְחוֹתֶיךָ בְּצֶדֶק לְתָמוֹד· וּבְמִדּוֹתַי נָא אַל־תָּמוֹד· וְאִם
תּוֹכִיחַ אֲדֹנָי מִי־יַעֲמֹד· קָדוֹשׁ:

זְכֹר־רַחֲמֶיךָ יְהוָה לְסָלְחָה· זַעֲקָתֵנוּ שְׁמֻעָה וּסְלָחָה· זַכֵּנוּ כִּי־עִמְּךָ
הַסְּלִיחָה· חַטֹּאת נְעוּרַי הַיּוֹם אוֹרֶה· חָנוּן לִפְשָׁעַי סְלִיחָה
תְּוָרֵא· חָנֵּנִי כְחַסְדֶּךָ לְמַעַן תְּוָרֵא· טוֹב וְסַלָּח נִקְרֵאתָ לְחַפְּשִׁי·
טָהוֹר לְהוֹצִיא מִמַּסְגֵּר נַפְשִׁי· טוּבְךָ קִוִּיתִי יְהוָה קִוְּתָה נַפְשִׁי:

יַדְרֵךְ עֲנָוִים וּלְיִשְׁעוֹ הוֹחָלְתִּי· יָזַמְתִּי כִּי הוּא יִשְׁעִי וְתוֹחַלְתִּי·
יְדַעְתִּיו וְלִדְבָרוֹ הוֹחָלְתִּי· כָּל־אָרְחוֹת יְהוָה· כְּרַחוּם

ח"נ והערות

נקש המחטיאנו. בכ"י ללא ה"א הידיעה. **נואקת בְּקִוּיָהּ.** במחז' רמ"ו: 'נואקת לְקִוּיָהּ'. וכאן כמח' בולוניא ופי' קד"א. **הוֹגָה איך.** בכ"י ורמ"ו: 'הָגִיתִי איך', וכאן כמח' בולוניא, ובפי' קד"א מובא פירוש לשתי הגרסאות. **וּבְמִדּוֹתַי נא אל.** במחז' כ"י, רמ"ו ובולוניא: 'וּבְמִדּוֹתֵנוּ נא אל'. ובקד"א כבפנים. **סְלִיחָה תְּוָרֵא.** בכ"י: 'סְלִיחָה תְּבָרֵא'. וכאן כמח' בולוניא. תבר', ובמח' רמ"ו: 'סְלִיחָה תְּבָרֵא'. וכאן כמח' בולוניא. **נקראת לְחַפְּשִׁי.** כ"ה במח' רומניא ובולוניא, וכן מוכח מקר"א, וכן נראה מרמ"ו. אבל בכ"י: 'נקראת לְחָפְשִׁי'. וברס"ד: 'נקראת לַחָפְשִׁי'. **ולישעו הוחלתי.** בכ"י ובמח' רמ"ו: 'וּלְשָׁמוֹ הוחלתי', וכאן הנוסח ע"פ מח' בולוניא. **הוא יִשְׁעִי ותוחלתי.** במח' בולוניא, רומניא ובכ"י: 'הוא סְבָרִי ותוחלתי'.

מקורות

נך בטחתי. תה' כה, ג. **כל תפן ביוקש עיקולי.** ע"פ דב' ט, כז. **נקראי ס'.** ע"פ תה' ד, ד. **ס' שמעה בקולי.** ע"פ תה' קל, ב. **כל בעלי תשובות.** רמו בגלי יומא, קף פו ע"ב, ע"פ תה' נח, ה. **גשים לחננך בכל מושבות.** ע"פ דב' ג, כ-ב. **תהייינה מזניך קשובות.** תה' קל, ב. **ויוסלחו חטאינו.** ע"פ שמ' לד, ט. **נקש** - חגב. ס' הערכים לרד"ק, ערך נקש. **נקש המחטיאנו.** ע"פ יעט' כט, כ-כח. **כופר המציאנו.** ע"פ ויק' כג, כח. **דרכיך לשמור הוריני ס'.** ע"פ תה' כה, ד. **לשפוך חנוני.** ע"פ זכ' יב, י. ורמו תה' קב, ח; קמג, ג. **להקשיב קול תחנוני.** ע"פ תה' קל, ב. **הדריכני באמתך.** תה' כה, ה. **נואקת.** ע"פ שמ' ג, כד. **נואקת נקיוויה.** ע"פ ירמ' ח, טו. **לעיוויה** - לעוונותיה. ע"פ ש"ב יט, כ. **המס עוונות תשמר יה.** ע"פ תה' קל, ג. **ולמדני מרחותיך.** ע"פ תה' כה, ד. **ומס תוכיח.** ע"פ תה' ו, ב; לט, ב; קל, ג. **ס' מי יעמוד.** ע"פ תה' קל, ג. **זכור רחמיך ס'.** תה' כה, ו. **זעקתנו שמעה וסלחה.** ע"פ דנ' ט, יט. **כי עמך סליחה.** תה' קל, ד. **חטאות נעורי.** תה' כה, ז. **חנון.** יוא' ב, יג. **סליחה תורא.** ע"פ תה' קל, ד. **חנני כחסדך.** תה' נו, ב. **למען תורת.** תה' קל, ד. **טוב וסלח.** תה' פו, ה. **להוליח ממסגר נפשי.** ע"פ תה' קמב, ח. **קויתי ס' קותה נפשי.** תה' קל, ה. **ידרך ענוים.** תה' כה, ט. **ולישעו הוחלתי.** ע"פ תה' קל, ה. **הוא ישעי.** מיכ' ז, ז. **ותוחלתי.** מיכ' ג, יח. **ולדברו הוחלתי.**

לְרַחֵם הֲמוֹנֵי· בֵּן חִבְּתָה נַפְשִׁי לַאֲדֹנָי· לְמַעַן־שִׁמְךָ יְהוָה
כְּלָיוֹת חוֹקֵר· לְקוֹחֶיךָ לַחְשׁוֹךְ מֵרִיב תְּבַקֵּר· לַמִּשְׁמָרִים לַבֹּקֶר
שִׁמְרִים לַבֹּקֶר:

מִי־זֶה הָאִישׁ יָרֵא יְהוָה· מָכְנָה יִבְחֲרֵב יָדוֹ לַיהוָה· מָבְטָח יַחֵל
יִשְׂרָאֵל אֶל־יְהוָה· נַפְשׁוֹ בַּטּוֹב יָרֵוֶּה נוֹצֵר חֶסֶד· נוֹשַׁע
בּוֹ אָב מֵאוֹר כֶּשֶׂד· נִשְׁעַן כִּי־עַם־יְהוָה הַחֶסֶד· סוֹד יְהוָה
לִקְנוּיֵי מֵעַבְדוּת· סְלִיחָה הֵכִין יוֹם עָשׂוֹר לְעֵדוּת· סוֹלֵחַ וְהַרְבֵּה
עִמּוֹ פְּדוּת:

עֵינַי לְמוֹשִׁיעַ יִשְׂרֵי־אֵל· עוֹנָה וְצִדְקָתוֹ כְּהַרְרֵי־אֵל· עֲוֹוֹ וֶהוּא
יִפְדֶּה אֶת־יִשְׂרָאֵל· פָּנֵה־אֵלַי שְׁוַּעְתִּי בְמַעוֹנוֹתָיו· פְּשָׁעַי
לִמְחוֹת כְּעָב עֲנָנוֹתָיו· פּוֹדֶה עַמּוֹ מִכֹּל עֲוֹנֹתָיו· צָרוֹת יַעֲבִיר
מִיצִירוֹתָיו· צָמוּדִים יוֹם וָלַיִל בְּחַצְרוֹתָיו· צוֹעֲקִים לִפְדוּתָם
מִכָּל־צָרוֹתָיו:

קָרוֹב הוּא אֱלֹהִים אֱמֶת· קְחוּ עִמָּכֶם דְּבָרִים לְרוֹמְמוֹ בֶּאֱמֶת·
קוֹשֵׁב לְכֹל אֲשֶׁר יִקְרָאֻהוּ בֶּאֱמֶת· רָאֵה רִגְז אַרְבַּע
מַחֲטִיאוֹתַי· רָאֵה הוֹסִיפוּ עַל לְהַכְבִּיד מוֹטוֹתַי· רַחוּם וְשָׂא
לְכָל־חַטֹּאותָי· שָׁמְרָה נַפְשׁוֹת עֲיִן תּוֹלוֹת לָךְ· שׁוֹמֵר פְּתָאִים

מקורות

תה׳ קל, ה. **כל מרחוק ה׳.** תה׳ כה, י. **תכתם נפשי לה׳.** ע״פ תה׳ לג, כ. **למען שמך ה׳.** תה׳ כה, יא. **כליות חוקר.** ע״פ ירמ׳ יז, י. **למשומרים לבוקר.** ע״פ תה׳ קל, ו. **מי זה האיש ירא ה׳.** תה׳ כה, יב. **יכתוב ידו לה׳.** ישע׳ מד, ה. **יחל ישראל אל ה׳.** תה׳ קל, ז. **נפשו בטוב ירוה.** ע״פ תה׳ כה, יג. **נוצר חסד.** שמ׳ לד, ז. **נושע בו אב מאור כשד.** ע״פ בר׳ טו, ז. **כי עם ה׳ החסד.** תה׳ קל, ז. **סוד ה׳.** תה׳ כה, יד. **והברית עמו לפדות.** תה׳ קל, ז. **למושיע ישרי לב.** ע״פ תה׳ ז, יא; מדה״ס (בובר), מז׳ ד, ס׳ ג. **ולדקתו כהררי אל.** ע״פ תה׳ לו, ז. **עוון.** ע״פ תה׳ כד, ח. **והוא יפדה את ישראל.** תה׳ קל, ח. **פנה אלי.** תה׳ כה, טז. **פשעי למחות כעב עננותיו.** ע״פ ישע׳ מד, כב. **פודה עמו מכל עוונותיו.** ע״פ תה׳ קל, ח. **מיצירותיו.** ע״פ ישע׳ מג, ז. **צמודים יום וליל.** ע״פ ישע׳ כח, ח. **צועקים לפדותם.** ע״פ תה׳ לד, ז. **לפדותם מכל צרותיו.** ע״פ תה׳ כה, כב. **קרוב הוא מלהיס.** ע״פ דב׳ ד, ז. **מלהיס ממת.** ירמ׳ י, י. **קחו עמכם דברים.** הוש׳ יד, ג. **לרוממו.** ע״פ תה׳ צט, ה. **לרוממו בממת.** ע״פ יהו׳ כד, יד. **קושב לכל.** ע״פ ישע׳ נט, ז. **לכל מאר יקרלוהו בממת.** תה׳ קמה, יח. **רוגז מרבע מחטיאותי.** ע״פ מש׳ ל, כח. ורמז קד״ח. **הוסיפו עול להכביד.** ע״פ מ״ז יג, ד. **ושמ לכל מטאותי.** תה׳ כה, יח. **שמרה נפשות.** ע״פ תה׳ כה, כ. **עין לך תולות.** ע״פ ישע׳ סד, ג. **שומר פתאים.** תה׳ קטז, ו.

ח״נ והערות

יָרֵוֶּה נוצר חסד. במח׳ רומניא: ״יָרֵוֶּה חסד״. **הוֹסִיפוּ עַל להכביד מוטותי.** במח׳ רומניא: ׳נוֹסַף עַל מוטותי׳. **עין תּוֹלוֹת.** בכ״י: ׳עין תְּלוּיוֹת׳. **שומר פְּתָאִים.** בפסוק

לַחֲסוֹת בְּצִלָּךְ׃ שָׁמְרֵנִי אֵל כִּי־חָסִיתִי בָּךְ׃ תֹּם וָיֶשֶׁר יַחַד בְּהַרְבּוֹתֶךָ׃ תְּזוֹכֵר לְהַרְבּוֹת טוּבוֹתֶיךָ׃ תָּמִיד לְרַחֲמֵנוּ כִּי קְוִיתִיךָ׃ קָדוֹשׁ׃

אוֹת קְדֻשָּׁיךָ אֲמַנְתִּי׃ אִם לְהַקְדִּישְׁךָ אֶמַנְתִּי׃
אֵל טוֹב וְסַלָּח׃ בְּרַחֲמֶיךָ תִּסְלַח׃ לְעַמְּךָ קָדוֹשׁ׃

בְּטֵיתִי לְחַלּוֹת בָּעָשׁוֹר׃ בָּרוּךְ בָּלִי מַחְסוֹר׃
אֵל נוֹשֵׂא עָוֹן׃ סְלַח־נָא לַעֲוֹן׃ מְיַחֲלֶיךָ קָדוֹשׁ׃

גֵּאוּת גַּם גְּדֻלָּה׃ גְּאוּלֶיךָ גָּשִׁים לְגַדְּלָה׃
אֵל טוֹב וְסַלָּח׃ בְּרַחֲמֶיךָ תִּסְלַח׃ לְעַמְּךָ קָדוֹשׁ׃

דְּלָתֶיךָ הַיּוֹם דָּפַקְנוּ׃ דְּחֵה אֶת־דְּוֵחֲקֵנוּ׃
אֵל נוֹשֵׂא עָוֹן׃ סְלַח־נָא לַעֲוֹן׃ מְיַחֲלֶיךָ קָדוֹשׁ׃

הֲלֹא לְךָ הַצֶּדֶק׃ הַיּוֹם זוֹעֲקִים הַצְּדֵק׃
אֵל טוֹב וְסַלָּח׃ בְּרַחֲמֶיךָ תִּסְלַח׃ לְעַמְּךָ קָדוֹשׁ׃

וּלְקוֹרְאֶיךָ טוֹב וְסַלָּח׃ וַתֵּר פִּשְׁעָם וּסְלַח׃
אֵל נוֹשֵׂא עָוֹן׃ סְלַח־נָא לַעֲוֹן׃ מְיַחֲלֶיךָ קָדוֹשׁ׃

זְכֹר־רַחֲמֶיךָ זָעֲקְנוּ׃ זַכֵּנוּ וּשְׁמַע זַעֲקָתֵנוּ׃
אֵל טוֹב וְסַלָּח׃ בְּרַחֲמֶיךָ תִּסְלַח׃ לְעַמְּךָ קָדוֹשׁ׃

ח"נ והערות

מנוקד: ׳שומר פְּתָאִים׳, אל"ף נחה. וראו מנ"ש תה' קטז, ו; קד, יא. **אות קדשיך אמנתי.** מיוסד ע"פ א"ב מרובעת בכל שלש תיבות, הראשונה והשלישית ע"ס א"ב, (חוץ מהאות ב' שבצלע השנייה, המילה הראשונה והשניה הם חלק מהא"ב). שם המחבר הוא ׳יוחנן הכהן בן יהושע׳. **קָדֻשָּׁיךָ אמנתי.** במח' רמ"ו ובולוניא: ׳קְדוּשֶׁיךָ אמנתי׳, ובכ"י: ׳קְדוּשֶׁיךָ אמנתי׳. וכאן כגרסה אחת שבפי' קד"א. **גם גְּדֻלָּה.** בכ"י: ׳גם גְּאֻלָּה׳. **ותר פִּשְׁעָם.** בכ"י: ׳ותר פְּשָׁעִים׳.

מקורות

לחסות בצילך. ע"פ תה' קיח, ח; רות ב, יב. **בצילך.** ע"פ תה' קכא, ה. **שמרני אל כי חסיתי בך.** תה' טז, א. **תום ויושר.** תה' כה, כא. **תמיד לרחמנו.** ע"פ תה' מ, יב. **כי קויתיך.** תה' כה, כא. **אל טוב וסלח.** ע"פ תה' פו, ה. **ברוך בלי מחסור.** ע"פ תה' לד, י. **אל נושא עון.** ע"פ מיכ' ז, יח. **סלח נא לעוון.** במ' יד, יט. **הלא לך הצדק.** ע"פ דני' ט, ז. **זועקיך הצדק.** ע"פ ישע' ג, יט. **טוב וסלח.** תה' פו, ה. **זכור רחמיך.** תה' כה, ו.

חָטָאנוּ לְךָ חָנֵּנוּ׃ חַטָּאֵינוּ לִסְלַח חִלֵּינוּ׃
אֵל נוֹשֵׂא עָוֹן׃ סְלַח־נָא לַעֲוֹן׃ מְיַחֲלֶיךָ קָדוֹשׁ׃

טוֹב מִדָּרָכֶיךָ טָעֵינוּ׃ טוּבְךָ לְהוֹדִיעַ טָעֵנוּ׃
אֵל טוֹב וְסַלָּח׃ בְּרַחֲמֶיךָ תְּסַלַּח׃ לְעַמְּךָ קָדוֹשׁ׃

יָהּ רִשְׁעֵנוּ יָדַעְנוּ׃ יוֹם רַחֲמֶיךָ יַדְּעֵנוּ׃
אֵל נוֹשֵׂא עָוֹן׃ סְלַח־נָא לַעֲוֹן׃ מְיַחֲלֶיךָ קָדוֹשׁ׃

כְּבוֹאֵנוּ לִמְצֹא כֹּפֶר׃ כְּרַחֲמֶיךָ לְעַמְּךָ כַּפֵּר׃
אֵל טוֹב וְסַלָּח׃ בְּרַחֲמֶיךָ תְּסַלַּח׃ לְעַמְּךָ קָדוֹשׁ׃

לַעֲוֹנוֹתֵינוּ מַה־לַּעֲשׂוֹת׃ לְבַד בְּךָ לַחֲסוֹת׃
אֵל נוֹשֵׂא עָוֹן׃ סְלַח־נָא לַעֲוֹן׃ מְיַחֲלֶיךָ קָדוֹשׁ׃

מַלְאֲכֵי צְבָא מְרוֹמִים׃ מַלְכוּת מַלְכָּם מְרוֹמְמִים׃
אֵל טוֹב וְסַלָּח׃ בְּרַחֲמֶיךָ תְּסַלַּח׃ לְעַמְּךָ קָדוֹשׁ׃

נָטוֹתוֹ דִין נָגְדָּם׃ נוֹי תְּאָרֶם נָדְהָם׃
אֵל נוֹשֵׂא עָוֹן׃ סְלַח־נָא לַעֲוֹן׃ מְיַחֲלֶיךָ קָדוֹשׁ׃

סְמֹךְ מְבַקְשֵׁי סְלִיחָה׃ שׂוֹחֲחֵי שְׁמָעָה וּסְלָחָה׃
אֵל טוֹב וְסַלָּח׃ בְּרַחֲמֶיךָ תְּסַלַּח׃ לְעַמְּךָ קָדוֹשׁ׃

עֵת יִשְׁאוּ עֵינָם׃ עֲנֵם וְשָׂא עֲוֹנָם׃
אֵל נוֹשֵׂא עָוֹן׃ סְלַח־נָא לַעֲוֹן׃ מְיַחֲלֶיךָ קָדוֹשׁ׃

מקורות

חטאנו לך. סוף׳ י, י; דני׳ ט, ח. **חלינו.** ע״פ דני׳ ט, יג. **טוב מדרכיך טעינו.** ע״פ יבע׳ סג, ח. **טובך להודיע.** ע״פ תה׳ קמה, ז. **יה רשעינו ידענו.** ע״פ ירמ׳ יד, כ. **למען כופר.** ע״פ ויו׳ לג, כג. **לעמך כפר.** דב׳ כא, ח. **לבד בך לחסות.** ע״פ תה׳ קיח, ח. **לכת מרומים.** יבע׳ כד, כח. **מלכות מלכם מרוממים.** ע״פ תה׳ קמה, יג; ויו׳ לח, ג. **נטותו דין נגדם.** ע״פ יחז׳ כה, יג. **נוי תפארם נהדם.** ע״פ ויכ׳ ד, ח. **סמוך.** ע״פ תה׳ נד, ו; קמה, יד. **שוחחי שמעה וסלחה.** ע״פ דני׳ ט, יט. **עת ישאו עינם.** ע״פ תה׳ קמה, טו. **ושא עונם.** ע״פ תה׳ כה, יח.

ח״נ והערות

בְּרַחֲמֶיךָ לעמך. במח׳ רמ״ו: ׳בְּרַחֲמֶיךָ לעמך׳, ובמח׳ בולוניא וכ״י: ׳בְּרַחוּם לעמך׳, וכאן כפי׳ קד״א ומח׳ שד״ל. **מלכם מְרוֹמְמִים.** בכ״י: ׳מלכם מְרַנְּנִים׳. **נוי תְּאָרֶם.** במח׳ רמ״ו, בולוניא, כ״י ושד״ל: ׳נוי תּוֹאָרֶם׳. וכאן כפי׳ קד״א.

פּוֹצְחִים בְּתַחַן פִּיהֶם· פְּנֵ֣ה וְהָאֵר פְּנֵידֶ֔ם·
אֵל טוֹב וְסַלָּח· בְּרַחֲמֶיךָ תִּסְלַח· לְעַמְּךָ קָדוֹשׁ:

צוּר לְפַתּוֹתָךְ צָמִים· צוֹעֲקִים רָעֵבִים וּצְמֵאִים·
אֵל נוֹשֵׂא עָוֹן· סְלַח־נָא לַעֲוֹן· מְיַחֲלֶיךָ קָדוֹשׁ:

קְדוֹשִׁים מְכֻנִּים קְרוּאֶיךָ· קָדוֹשׁ לְשַׁלֵּשׁ קוֹרְאֶיךָ·
אֵל טוֹב וְסַלָּח· בְּרַחֲמֶיךָ תִּסְלַח· לְעַמְּךָ קָדוֹשׁ:

רַחוּם רַבִּים רַחֲמֶיךָ· רַחֵם לְמַעַן רְ֔חוּמֶיךָ·
אֵל נוֹשֵׂא עָוֹן· סְלַח־נָא לַעֲוֹן· מְיַחֲלֶיךָ קָדוֹשׁ:

שִׁבְעָה אַתָּה שׁוֹכֵן· שְׁעֵנוּ בְּכָ֔ל־שֶׁכֵּן·
אֵל טוֹב וְסַלָּח· בְּרַחֲמֶיךָ תִּסְלַח· לְעַמְּךָ קָדוֹשׁ:

תְּסַלַּח לַמְיַחֲלֶיךָ תָּמִיד· תְּדַבֵּר וְצִדְקָם תַּעֲמִיד·
אֵל נוֹשֵׂא עָוֹן· סְלַח־נָא לַעֲוֹן· מְיַחֲלֶיךָ קָדוֹשׁ:

וּבְכֵן אַתָּה כְּרַחוּם סְלַח־לָנוּ:

אָנָּא אֱזֹן שַׁוְעַת חִנּוּן· בְּיוֹם זֶה הַסְכֵּת תַּחֲנוּן· יְהוָֹה יְהוָֹה
אֵל רַחוּם וְחַנּוּן· אַתָּה כְּרַחוּם סְלַח־לָנוּ:

גַּשְּׁנוּ לְפָנֶיךָ שְׂפַת שִׂיחָה· דְּרוֹשׁ רַחֲמִים וּסְלִיחָה· אֲדֹנָיו שָׁמָעָה
אֲדֹנָיו סְלָחָה· אַתָּה כְּרַחוּם סְלַח־לָנוּ:

ח"ג והערות

תסלח לַמְיַחֲלֶיךָ. במח' רמ"ו ובולוניא: 'תסלח לְמְיַחֲלֶיךָ'. וכאן ע"פ מח' שד"ל. **ובכן אתה.** במח' רמ"ו ובולוניא איתא: 'ובכן ואתה' בוי"ו. אמנם בכ"י איתא כפנים פיוט זה. נמצא גם במנהג אשכנז, גולדשמידט, כיפור, עמ' 345. **אנא אזון שועת חינון.** מיוסד ע"ס א"ב.

מקורות

פוצחים. ע"פ תה' נה, ד. **פנה.** תה' סט, ח. **המר פניהם.** ע"פ תה' פ, כ. **לפתותך.** ב"ב ג, כה. **צועקים רעבים וצמאים.** ע"פ תה' קז, ה־ו. **קדושים מכונים.** ע"פ ירמ' ג, ג. **רחום.** שמ' לד, ו. **רבים רחמיך.** תה' קיט, קמו. **רחם למען.** ע"פ מ"ג יג, כג. **רחומיך.** ע"פ יבע' נד, י. **שבעה מתה שוכן.** בבלי חגיגה, דף יב ע"ב, ע"פ תה' סח, ה; ר"ח; מס' ד"ח, פ' המיגין, הל"ג; ילקו"ש יחז', רמז שלט. **למיחליך** - ולו יצחק. מד"ש (בובר), פר' ח, סי' יח, ע"פ תה' קל, ז. **ולזקס תעמיד.** ע"פ יבע' נט, יד. **מגן חזון.** ע"פ נחמ' ט, יח. **הסכת** - הקצב. ע"פ דב' כז, ט. **ס' ס' מל רחום.** שמ' לד, ו. **שיחה.** ע"פ תה' נה, יח; ילקו ב"ר פר' חיי שרה, פר' ס, סי' יד. **ס' שמעה.** לוי' ט, יט.

הֶעָתֵר לָנוּ בְּצוֹם הַלֹּא־זֶה· וְעַנּוּתֵנוּ אַל־תִּבְזֶה· סְלַח־נָא לַעֲוֹן
הָעָם הַזֶּה· אַתָּה כְּרַחוּם סְלַח־לָנוּ:

זַעַק כְּשׁוֹב מִמַּעֲעִימֶיךָ· חַנּוּן כְּגוֹדֵל חֲסָדֶיךָ וּכְרֹב רַחֲמֶיךָ· חוּסָה
יְהוָה עַל־עַמֶּךָ· אַתָּה כְּרַחוּם סְלַח־לָנוּ:

טְעֵנוּ בְּהַר נַחֲלָתֵנוּ· יְהוָה אֱלֹהֵי תּוֹחֲלֹתֵינוּ· וְסָלַחְתָּ לַעֲוֹנֵנוּ
וּלְחַטָּאתֵנוּ וּנְחַלְתָּנוּ· אַתָּה כְּרַחוּם סְלַח־לָנוּ:

כְּרַחֲמֶיךָ עֲשׂוֹת הוֹאֵל· לִנְכוֹנִים לִקְרָאתְךָ אֵל· כַּפֶּר לְעַמְּךָ
יִשְׂרָאֵל· אַתָּה כְּרַחוּם סְלַח־לָנוּ:

מָחִילָה הַרְבֵּה לִבְנֵי חֲסִידֶיךָ· נַגֵּה מְפֻשָּׁע עַם יְדִידֶךָ· גַּם
מְזֻדִּים חֲשׂךְ עַבְדֶּךָ· אַתָּה כְּרַחוּם סְלַח־לָנוּ:

סְלַח לַעֲוֹן עַם בְּךָ נוֹשָׂע· עָוֹן שָׂא נָא וְחִישׁ יֵשַׁע· נִשָּׂא עָוֹן
וְעֹבֵר עַל־פֶּשַׁע· אַתָּה כְּרַחוּם סְלַח־לָנוּ:

פְּדֵנוּ מֵחַטְאָ נַקֵּנוּ מֵעָוֹן· צָלֹל בִּמְצֻלוֹת יָם כָּל־עָוֹן· וְאַל־לָעַד
תִּזְכֹּר עָוֹן· אַתָּה כְּרַחוּם סְלַח־לָנוּ:

קוֹלֵנוּ תַאֲזִין מִשְׁמֵי שַׁחַק· רְשָׁעֵנוּ לַיָּם תִּרְחַק· וְאַתָּה יְהוָה
אַל־תִּרְחַק· אַתָּה כְּרַחוּם סְלַח־לָנוּ:

שִׁבְטֵי עַמְּךָ וְנַחֲלָתֶךָ· תַּחַן עוֹרְכִים לְהַשְׁעוֹתֶךָ· וְאַתָּה תִּשְׁמַע
הַשָּׁמַיִם מְכוֹן שִׁבְתֶּךָ· אַתָּה כְּרַחוּם סְלַח־לָנוּ:

מקורות

הֶעָתֵר לָנוּ בְּצוֹם הַלֹּא זֶה. ע"פ יפע' נח, ו. **וְעַנּוּתֵינוּ אַל תִּבְזֶה.** ע"פ תה' כב, כה. **סְלַח נָא לַעֲוֹן.** במ' יד, יט. **זַעַק קָשׁוֹב.** ע"פ תה' קל, ב. **חַנּוּן.** ע"פ שמ' לד, ו. **כְּגוֹדֵל חֲסָדֶיךָ.** ע"פ במ' יד, יט. **וּכְרֹב רַחֲמֶיךָ.** ע"פ תה' נא, ג. **חוּסָה ה' עַל עַמֶּךָ.** יוא' ב, יח. **טְעֵנוּ בְּהַר נַחֲלָתֵנוּ.** ע"פ שמ' טו, יח. **וְסָלַחְתָּ לַעֲוֹנֵנוּ.** שמ' לד, ט. **לִנְכוֹנִים לִקְרָאתֶךָ אֵל.** ע"פ עמ' ד, יב. **כַּפֶּר לְעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל.** דב' כא, ח. **נַקֵּה מִפֶּשַׁע.** ע"פ תה' יט, יד. **עַם יְדִידֶיךָ.** ע"פ תה' ס, ז. **גַּם מְזֻדִים חֲשׂוֹךְ עַבְדֶּךָ.** תה' יט, יד. **עַם בְּךָ נוֹשָׁע.** ע"פ דב' לג, כט. **נְשֹׂא עָוֹן.** מיכ' ז, יח. **נַקֵּנוּ מֵעָוֹן.** ע"פ יפע' ד, ד. **צָלוֹל בִּמְצֻלוֹת יָם כָּל עָוֹן.** ע"פ מיכ' ז, יט. **וְאַל לָעַד תִּזְכֹּר עָוֹן.** יפע' סד, ח. **קוֹלֵנוּ תַאֲזִין מִשְׁמֵי שַׁחַק.** ע"פ תה' יח, ז. **מִשְׁמֵי שַׁחַק.** ע"פ דב' לג, כו. **רְשָׁעֵנוּ לַיָּם תַּרְחִק.** ע"פ מיכ' ז, יט. **וְאַתָּה ה' אַל תִּרְחַק.** תה' כב, כ. **שִׁבְטֵי עַמְּךָ וְנַחֲלָתֶךָ.** ע"פ יפע' סג, ח. **עַמְּךָ וְנַחֲלָתֶךָ.** דב' ט, כו. **וְאַתָּה תִּשְׁמַע הַשָּׁמַיִם.** מ"מ ח, לט.

ח"נ והערות

ה' אֱלֹהֵי תּוֹחֲלָתֵנוּ. בכ"י: יְהֹ' אֱלֹהֵי תּוֹחֲלָתֵנוּ, וכן תוקן במח' רמ"ו. **אֱלֹהֵי תּוֹחֲלָתֵנוּ.** בכ"י: אֱלֹוֹהּ תּוֹחֲלָתֵנוּ, וכן הוא בגולדשמידט. אמנם במח' רמ"ו, בולוניא ושד"ל, כבפנים. **מְחִילָה הַרְבֵּה.** בכ"י: מְחִילָה הֶרֶב, וכן אצל גולדשמידט ברוב החילופים. אמנם בדפוסים, כבפנים. **עַם יְדִידֶךָ.** במח' גולדשמידט: עַם יְדִידֶיךָ, לשון רבים. **לִים תַּרְחִק.** בכ"י: לִים תִּרְחַק.

וְשַׂרְפֵי קֹדֶשׁ יוֹדְעֵי טוּבָךְ׃

הַמַּכִּירִים אֶת־הֲמוֹן רַחֲמֶיךָ׃ הַמַּכִּירִים אָמְצָךְ בֶּאֱמוּנֶיךָ׃
הַמַּכִּירִים גְּבוּרוֹת דִּינֶיךָ׃
הַמַּכִּירִים הוֹגֵי וּמַנְעִימֶיךָ׃ הַמַּכִּירִים זֹהַר חוֹתָמֶךָ׃ הַמַּכִּירִים
טַהֲרַת יְדִידֶיךָ׃ הַמַּכִּירִים כָּבוֹד לִשְׁמֶךָ׃ הַמַּכִּירִים מַלְכוּת
נָעֳמֶךָ׃ הַמַּכִּירִים **סוֹד** עַמֶּךָ׃ הַמַּכִּירִים פְּדוּת צְבָאֶיךָ׃ הַמַּכִּירִים
קְדֻשַּׁת רַחֲמֶיךָ׃ הַמַּכִּירִים שִׂלְטוֹן תְּמִימֶיךָ׃

וּבְכֵן שְׂרָפִים עֹמְדִים מִמַּעַל לוֹ׃

אוֹר נִגַּהּ עֶטִית מְעִילוֹ׃ בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד גָּדְלוֹ׃ גִּבּוֹר כֹּחַ
וְשַׂגִּיא חֵילוֹ׃ שְׂרָפִים עֹמְדִים מִמַּעַל לוֹ׃

אֵלּוּ לָאֵלּוּ שׁוֹאֲלִים׃ וְאֵלּוּ לָאֵלּוּ מְמַלְּלִים׃
אֲנָּה שׁוֹכֵן מְעֻלִּים׃ לְהַעֲרִיצוֹ וּלְהַקְדִּישׁוֹ׃ בִּפְאֵר מְסֻלְּסָלִים׃

דָּר שִׁבְעָה וְהוּא בְּאֶחָד׃ הוּא לְבַדּוֹ בְּיִחוּד נִתְיַחַד׃ וְעִמּוֹ צְבָא
הַמְשֻׁל וָפַחַד׃ שֵׁשׁ כְּנָפַיִם שֵׁשׁ כְּנָפַיִם לְאֶחָד׃

אֵלּוּ לָאֵלּוּ שׁוֹאֲלִים׃ וְאֵלּוּ לָאֵלּוּ מְמַלְּלִים׃
אֲנָּה שׁוֹכֵן מְעֻלִּים׃ לְהַעֲרִיצוֹ וּלְהַקְדִּישׁוֹ׃ בִּפְאֵר מְסֻלְּסָלִים׃

ח״נ והערות

ושרפי קודש. פיוט זה מיוסד על סדר א״ב במילות תכופות. נמצא גם במנהג רומניא דף שדמ ע״א. **מלכות נָעֳמֶךָ.** במחז׳ רמ״ו ובולוניא: ׳מלכות נוֹעֳמֶךָ׳. בכ״י: ׳מלכות נְעִימֶיךָ׳. **אור נוגה עטית מעילו.** מיוסד ע״ס א״ב. פיוט זה נמצא גם במנהגי רומניא (דף שסה ע״ב), ואשכנז, גולדשמידט, כיפור, עמ׳ 390. **אֲנָּה שוכן.** במחז׳ רמ״ו, כ״י וגולדשמידט: ׳אֲנָא שוכן׳. וברומניא: ׳אַיֵּה שוכן׳. וכאן בבולוניא וקד״א והרבה מחז׳ אשכנז, וכן מסתבר, מפני שלשון שאלה היא.

מקורות

המון רחמיך. ע״פ ישע׳ סג, טו. **גבורות דינך.** ע״פ ישע׳ סג, טו. **כבוד לשמך.** ע״פ תה׳ עט, טו; קטו, ו. **שרפים עומדים ממעל לו.** ישע׳ ו, ב. **אור נוגה.** ע״פ מש׳ ד, יח. **עטית מעילו.** ע״פ ישע׳ נט, יח. **ברוך שם.** ע״פ נחל׳ פסחים, דף נו ע״ב; תוספתא׳ פסחים פ״ג, הי״ט. **גבור כח.** ע״פ תה׳ קג, כ. **שרפים עומדים ממעל לו.** ישע׳ ו, ב. **דר שבעה.** ע״פ מהמ״ד (מיזמטיין), חיזק מלך נר, עמ׳ 180, ׳סקב״ס מוצבו בשבעה רקיעים׳; ילקו״ש יחז׳, רמז שסה. **והוא בפחד.** תיו׳ כג, יג. **הוא לבדו.** ע״פ דב׳ ו, ד. **לבדו ביחוד נתיחד.** ע״פ ישע׳ מד, ו; ירושלמי סנהדרין פ״ח, ה״ח. **ועמו צבא המשל ופחד.** ע״פ תיו׳ כה, ב. **שש כנפים.** ישע׳ ו, ב.

זָהֲרֵי שְׁבִיבֵי אוֹר בִּפְנִינָיו· חֶסֶד וֶאֱמֶת יְקַדְּמוּ פָנָיו· טְכוּסֵי
גַלְגַּל הֵם אוֹפַנָּיו· בִּשְׁתַּיִם יְכַסֶּה פָּנָיו:

אֵלּוּ לָאֵלּוּ שׁוֹאֲלִים· וְאֵלּוּ לָאֵלּוּ מְמַלְּלִים·
אֲנָּה שׁוֹכֵן מְעֻלִּים· לְהַעֲרִיצוֹ וּלְהַקְדִּישׁוֹ· בִּפְאֵר מְסַלְּסְלִים:

יְקוֹד סוּפָה וּסְעָרָה מַעְגָּלָיו· כִּלְכּוּל עָנָן אֲבַק רַגְלָיו· לַהֲטַת
אֵשׁ בּוֹעֶרֶת גַּלְגַּלָּיו· וּבִשְׁתַּיִם יְכַסֶּה רַגְלָיו:

אֵלּוּ לָאֵלּוּ שׁוֹאֲלִים· וְאֵלּוּ לָאֵלּוּ מְמַלְּלִים·
אֲנָּה שׁוֹכֵן מְעֻלִּים· לְהַעֲרִיצוֹ וּלְהַקְדִּישׁוֹ· בִּפְאֵר מְסַלְּסְלִים:

מַלְאָךְ בְּתָפֵי לַהַב מְתוֹפֵף· נְגִינוֹת חֲדָשׁוֹת לְחַדֵּשׁ וּלְנוֹפֵף·
שִׂיחַ כַּנֶּשֶׁר יַשְׁמִיעַ וִיצַפְצֵף· וּבִשְׁתַּיִם יְעוֹפֵף:

אֵלּוּ לָאֵלּוּ שׁוֹאֲלִים· וְאֵלּוּ לָאֵלּוּ מְמַלְּלִים·
אֲנָּה שׁוֹכֵן מְעֻלִּים· לְהַעֲרִיצוֹ וּלְהַקְדִּישׁוֹ· בִּפְאֵר מְסַלְּסְלִים:

עִמּוֹ כָּל־מֵינֵי זְמָר· פֶּלְאִי הוּא שְׁמוֹ נֶאֱמָר· צִלְצוּל קְדֻשָּׁתוֹ
לַעֲנוֹת וְלוֹמַר· וְקָרָא זֶה אֶל־זֶה וְאָמַר:

אֵלּוּ לָאֵלּוּ שׁוֹאֲלִים· וְאֵלּוּ לָאֵלּוּ מְמַלְּלִים·
אֲנָּה שׁוֹכֵן מְעֻלִּים· לְהַעֲרִיצוֹ וּלְהַקְדִּישׁוֹ· בִּפְאֵר מְסַלְּסְלִים:

קוֹל יַשְׁמִיעַ מֵאַרְבַּע תּוֹצָאוֹת· רְבוּעִים וּמְרֻבָּעִים לְכָל־תּוֹצָאוֹת·
שׁוֹאֲגִים בְּקוֹל צָבָא וְאוֹת· קָדְשׁוֹ קָדוֹשׁ יְהוָה צְבָאוֹת:

אֵלּוּ לָאֵלּוּ שׁוֹאֲלִים· וְאֵלּוּ לָאֵלּוּ מְמַלְּלִים·
אֲנָּה שׁוֹכֵן מְעֻלִּים· לְהַעֲרִיצוֹ וּלְהַקְדִּישׁוֹ· בִּפְאֵר מְסַלְּסְלִים:

מקורות

זהרי שביבי אור. ע"פ דני' ז, ט. **חסד ואמת יקדמו פניו.** ע"פ תה' פט, טו. **גלגליהם אופניו.** ע"פ יחז' י, יג. **בשתים יכסה פניו.** ישע' ו, ב. **קופה וסערה מעגליו.** ע"פ ישע' כט, ו. **כלכול ענן אבק רגליו.** ע"פ נחו' ט, ג. **ובשתים יכסה רגליו.** ישע' ו, ב. **נגינות חדשות.** ע"פ תה' לג, ג. **ובשתים יעופף.** ישע' ו, ב. **כל מיני זמר.** ע"פ דני' ג, ה. **פלאי הוא שמו נאמר.** ע"פ שופ' יג, יח. **וקרא זה אל זה.** ישע' ו, ג. **קול ישמיע ממרכבת תוצאות.** ע"פ יחז' ט, ט. **רבועים ומרובעים.** ע"פ יחז' ט, ו. **שואגים בקול צבא ואות.** ע"פ בבלי חגיגה, דף טז ע"ב; רש"י סנהדרין, דף לח ע"ב, ד"ה שני אותיות; ילקו"ש תורה, רמז רמב. **קדוש ה' צבאות.** ישע' ו, ג.

ח"נ והערות

שביבי אור. במח' רמ"ו: 'שביבי אור'. בכ"י, במח' בולוניא, קד"א ושד"ל, כבפנים. **בפניו.** בקד"א וכ"י: 'בדפניו'. במח' רמ"ו ובולוניא: 'באופניו'. בכ"י שונים ובמח' רומניא: 'בְּפָנָיו'. **לַהֲטַת אש.** כ"ה במח' רמ"ו, בולוניא, שד"ל וגולדשמידט. ברומניא, כ"י וקד"א: 'לְהִיטַת אש', וכ"ה בחלק החילופים שאצל גולדשמידט. **בוֹעֶרֶת גלגליו.** במח' רומניא וכ"י שאצל גולדשמידט: 'בְּגַעֲרַת גלגליו'. **כל מיני זְמָר.** כ"ה בכל הנוסחאות, כדי לחרוז עם 'נאמר, ולומר, ואמר'. **לכל־תּוֹצָאוֹת.** בכ"י ובגולדשמידט: 'לכל־יְצִיאוֹת'.

תַּחַת וּמַעְלָה יָסְדָה יָדוֹ· תּוֹלָה תֵּבֵל בִּזְרֹעַ יָדוֹ· תַּקִּיף וְאֵין
עוֹד מִלְּבַדּוֹ· מָלֵא כָל־הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ:

אֵלּוּ לָאֵלּוּ שׁוֹאֲלִים· וְאֵלּוּ לָאֵלּוּ מְמַלְּלִים·
אֲנָּה שׁוֹכֵן מְעֻלִּים· לְהַעֲרִיצוֹ וּלְהַקְדִּישׁוֹ· בְּפִאֵר מְסַלְסְלִים:

וּבְכֵן וּלְךָ תַעֲלֶה קְדֻשָּׁה· כִּי־אַתָּה מֶלֶךְ מוֹחֵל וְסוֹלֵחַ:

מִי־יְמַלֵּל גְּבוּרוֹת חֲיָלֶיךָ· מִי־יַגִּיד עֹצֶם מִפְעָלֶיךָ:
מִי־יְשַׁעֵר פְּלָאֵי מִפְעָלֶיךָ· מִי־יִתְּנֶה עֹז הִלּוּלֶיךָ:
מִי־יֹאמַר תֻּקֶף מִלּוּלֶיךָ· מִי־יְדַבֵּר אֹמֶץ מַהֲלָלֶיךָ:
מִי־יְגַלֶּה עֲמֻקֵּי סִלְסוּלֶיךָ· מִי־יְפַעֲנֵחַ נִצְחִי מְסַלְסְלֶיךָ:
מִי־יָמֹד מֵי שָׁעֲלֶךָ· מִי־יַחְשׁוֹף תְּהוֹם הֲדוֹם רַגְלֶיךָ:
מִי־יִמְנֶה וְיַגְבִּיר חֲיָלֶיךָ· מִי־יַשְׁמִיעַ תְּהִלּוֹת כְּלָלֶיךָ:
מִי־יַעֲמִיק בְּמִשְׁפְּטֵי אֱמֶתֶךָ· מִי־יָקוּם בְּסוֹד עֲדוּתֶיךָ:
מִי־יְהַרְהֵר אַחַר מִדּוֹתֶיךָ· מִי־יַחֲזִיק רֹב טוּבוֹתֶיךָ:
מִי־יַכִּיר חַסְדֵי אָרְחוֹתֶיךָ· מִי־יְפַלֵּס מִשְׁקַל רוּחוֹתֶיךָ:

ח"נ והערות

תחת ומַעְלָה. במח' רומניא וגולדשמידט ע"פ רוב כ"י: 'תחת ומַעַל'. **תּוֹלָה תֵּבֵל בִּזְרֹעַ יָדוֹ, תַּקִּיף וְאֵין עוֹד מִלְּבַדּוֹ.** במח' רומניא: 'תּוֹלֶה אֶרֶץ וְאֵין עוֹד מִלְּבַדּוֹ, תַּקִּיף הוּא וְאֵין בִּלְעָדוֹ'. **בזרע יָדוֹ.** כ"ה במח' בולוניא, שד"ל, גולדשמידט וכ"י. אמנם ברמ"ו: 'בזרע עֻזּוֹ'. **ובכן ולך תעלה.** פיוט זה ('סילוק') נמצא גם במח' רומניא, דף שמה ע"א; אשכנז, גולדשמידט, כיפור, עמ' 397. במח' רומניא, כותרת זו מוחלפת ב: 'וּבְכֵן מִי יְמַלֵּל גְּבוּרוֹת יְיָ'. **מִי־יְשַׁעֵר.** בכ"י: 'מִי־יַגִּיד'. **פלאי מִפְעָלֶיךָ.** במח' רמ"ו 'מפעליך' מחוק, ונכתב בכ"י: 'נִסֶּיךָ'. במח' רומניא: 'פלאי פֹּעֲלֶךָ'. ובגולדשמידט הביא שתי נוסחאות: 'פלאי מַעֲלָלֶיךָ', 'פלאי פְּלָאֶיךָ'. **תקף מִלּוּלֶיךָ.** במח' רומניא וכ"י: 'תקף כְּלוּלֶיךָ'. והנוסח בגולדשמידט כבפנים, ובשינויי נוסחאות הביא: 'תקף סִלְסוּלֶיךָ'.

מקורות

תחת... יסדה ידו. ע"פ דבר' ח, ח; יבע' מח, יג; תה' עח, סט. **ומעלה יסדה ידו.** עמ' ט, ו. **תולה תבל.** ע"פ איוב כו, ז. **תקיף ואין עוד מלבדו.** ע"פ דב' ד, לה. **מלא כל הארץ כבודו.** יבע' ו, ג. **מי ימלל גבורות.** ע"פ תה' קו, ב. **חילך.** ע"פ קה' י, י. **מפעליך.** ע"פ מכ' ח, כג. **יתנה עוז הלולך.** ע"פ שופ' ה, יח. **מי ידבר תומן מהללך.** ע"פ מדה"ס (כוכב), מז' קמו, 'ומי מהללך'. **מי ימוד מי שעלך.** ע"פ יבע' מ, יב. **יחשוף.** ע"פ יבע' ל, יד. **תהום הדום רגליך.** ע"פ יבע' סו, ח. **ויגביר חילך.** ע"פ קה' י, י. **מי ישמיע תהילות כלליך.** ע"פ תה' קו, ב. **במשפטי אמיתך.** ע"פ יבע' סח, ח; תה' יט, י. **בסוד עדותיך.** ע"פ תה' קיח, ח. **מי יהרהר אחר מדותיך.** ע"פ ספרי דב', פר' האזינו, פ' שז; בבלי ב"ב, דף טו ע"ב; ילקו"ש תו', רמז תתקמב. **מי יחזיק רוב טובותיך.** ע"פ בבלי תענית, דף כג ע"ח, 'הצפעת עליהם טופח, חיון יכולין לעמוד'. **רוב טובותיך.** ע"פ יבע' סג, ז; תה' לח, כ. **חסדי מרחמיך.** ע"פ תה' כה, י. **מי יפלס.** ע"פ יבע' מ, יב. **משקל רוחותיך.** ע"פ איוב כח, כה.

מִי־יַחְשֹׁב הֱמוֹן אוֹצָרוֹתֶיךָ׃ מִי־יֹאמַר נִסֵּי נִפְלְאוֹתֶיךָ׃
מִי־יִפְקֹד פְּקוּדֵי סְגֻלּוֹתֶיךָ׃

יש נוהגים לדלג על המשך הפיוט (מנהג ק"ק רומא ומילאנו):

עַתִּיק וְאֵין לְהָתֵם שְׁנוֹתֶיךָ׃ מְבַלָּה כֹל וְאֵין לְבַלּוֹתֶךָ׃
סוֹבֵל מַשָּׂא וְאֵין לְהַלְאוֹתֶךָ׃ אֲכִילָה
אֵין לְפָנֶיךָ וְשֹׂבַע בְּקִרְבְּנוֹתֶיךָ׃ שְׁתִיָּה אֵין לְפָנֶיךָ׃ וְדֶשֶׁן
בְּנִסְכּוֹתֶיךָ׃ תְּנוּמָה אֵין בְּמַחֲנֶיךָ׃ וְנֵעוֹר בְּאָהֳלוֹתֶיךָ׃ שֵׁנָה
אֵין־בְּשִׁכְבָתֶךָ׃ וּמֵקִיץ בְּמִשְׁכְּנוֹתֶיךָ׃

נִשָּׂא עָוֹן וְרוֹאֶה בְעֶלְבּוֹן׃ מְחַשֵּׁב חֶשְׁבּוֹן כְּחָכָם וְנָבוֹן׃ עוֹבֵר
עַל־פֶּשַׁע וְלֹא חָפֵץ בְּרֶשַׁע׃ מֵחִישׁ פְּדוּת לְיֵשַׁע לְעַם שָׂבֵי פֶּשַׁע׃
מְכַלְכֵּל רְשָׁעִים׃ כְּבָאֱמֶת מְשַׁוְּעִים׃ וְשֹׂבֵר פִּשְׁעֵים׃ מְחַתֵּל
מִפְּשָׁעִים׃ מַצְלִיל חֲטָאִים׃ בְּשׁוּב חוֹטְאִים׃

מקורות

מי ימלל גבורותיך. ע"פ תה' מ, ו. **מי יפקוד פקודי סגולותיך.** ע"פ בר' יג, טז; במ' כג, י. **סגולותיך.** ע"פ שמ' יט, ה; דב' ז, ו. **עתיק.** דני' ז, ט. **ואין להתם שנותיך.** ע"פ תה' קב, כח. **מבלה כל.** ע"פ מדת"כ (בובר), מז' טז, סי' ח, 'מבלה מי כל'. **ואין לבלותך.** ע"פ בבלי ברכות, דף י ע"ח, 'אין לבלותך, שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם וכו'; ויק"ר (ווילנא), פר' יט, סי' ב. **סובל משא.** ע"פ להמ"ד (מיכאליס), מד' ירמה עמ' 242, 'הוא נושא וסובל את כל העולם כלו'. **ואין להלאותיך.** ע"פ מיכ' ו, ג. **אכילה אין לפניך ושובע בקרבניך.** ע"פ תה' ג, יג. **שתיה אין לפניך ודשן בנסכותיך.** ע"פ במד"ר (ווילנא), פר' כא, סי' יט, 'אמר הקב"ה, בני, לא מפני שיש לפני אכילה ושתיה אמרתי לכם...'; מדת"כ (בובר), פר' אמור, סי' כ. **תנומה אין.** ע"פ תה' קכא, ד; להמ"ד (מיכאליס), היכלות, עמ' 120; ילקו"ש תו' סוף רמז רפז. **נמחניך.** ע"פ יומ' ג, יא. **ונעור באהלותיך.** ע"פ זכ' ג, ח. **שנה אין.** ע"פ תה' קכא, ד; מכיל' דר"י, בשלח, מס' דשירה, פ' ה; ויק"ר פר' ד, סי' ח; ילקו"ש תורה, רמז רמו. **נושא עוון.** שמ' לד, ז. **ורואה בעלבון.** ב"ר (ווילנא) פר' חיי שרה, פר' ס, סי' יד; פסז"ו בר' פע"ז, סי' יג; מד' מש"ט בר' פר' לך לך פע"ז סי' יד. **מחשב חשבון.** ע"פ במ' כג, כג. **מחשב חשבון כחכם ונבון.** ע"פ מש' ח, ה. **עובר על פשע.** ע"פ מיכ' ז, יח. **ולא חפץ ברשע.** ע"פ תה' קיח, יז; ומ' להמ"ד (מיכאליס), דני', עמ' 102. **לעם שבי פשע.** ע"פ ישע' נט, כ. **מכלכל.** - סובל. ע"פ מלא' ג, ג; ירמ' כ, יז; מחמ"נ מות כ, ערך כל, מחלקה הסיוה; ס' הערכים לרד"ק, ערך כול. **מכלכל רשעים.** ע"פ שמו"ר (ווילנא), פר' יט, סי' ד, הקב"ה שהוא סובל בריותיו; ויק"ר (ווילנא), פר' ד, סי' ח, ע"פ ישע' מו, ד. **כבאמת משועים.** ע"פ תה' קמה, יח. **ושבר פושעים.** ישע' ח, כח. **מחתל מפשעים.** ע"פ ישע' ד, ד. **מצליל חטאים.** ע"פ מיכ' ז, יט. **בשוב חוטאים.** ע"פ יחז' לג, יד.

ח"נ והערות

מִי־יַחְשֹׁב. כ"ה במח' בולוניא, שד"ל, כ"י וגולדשמידט. במח' רמ"ו וקד"א: 'מִי־יַחֲשׁוֹף'. ומסתבר, שהפייטן לא יחזור על לשון 'יחשוף', מכיון שכבר השתמש בו אצל 'תהום הדום רגליך'. **עתיק ואין להתם שנותיך.** ברומה ובמילאנו נוהגים להשמיט את המשך הפיוט. **מבלה כל ואין לבלותך.** במח' בולוניא ורומניא: מבלה... לבלותך. והנוסח תוקן ע"פ כ"י ומח' רמ"ו. וכך הוא הנכון ע"פ בבלי ברכות, דף י ע"א: 'אל תקרי כי אין בלתך, אלא אין לבלותך'. **אכילה אין לפניך.** במח' בולוניא: 'אוכל אין לפניך'. והרבה שינויי נוסח יש כאן, ראו בגולדשמידט, כ"י ושד"ל. **ושובע בקרבנותיך.** במח' רמ"ו: 'אין במחנותיך', ולאחר מכן הנוסח במח' רמ"ו משובש וחסר מילים. **ולא חפץ ברשע.** במח' רמ"ו ובולוניא: 'בְּלֹא חפץ ברשע'. **לישע לעם.** אולי צ"ל: 'יְשֵׁעַ לעם'. **מכלכל רשעים וכו' מחתל מפשעים.** כל זה חסר במח' רמ"ו. **מצליל חֲטָאִים.** במח' בולוניא: 'מצליל חוֹטְאִים'. **בְּשׁוּב חוטאים.** במח' רמ"ו: 'בְּשׁוּב חוֹטְאִים'.

מֵיטִיב לַטּוֹבִים· אִם מַעֲשֵׂיהֶם מְטִיבִים· שֵׂב לְשׁוֹבְבִים· אִם
בְּכָל־לֵב שָׁבִים· רוֹצֶה תּוֹשָׁבִים· אִם בְּצִלּוֹ יוֹשְׁבִים· שׁוֹעֶה
קְרוֹבִים· אִם אֵלָיו קְרֵבִים· מֵיטִיב קוֹרְאִים· אִם אֱלָיו בֶּאֱמֶת
קוֹרְאִים:

וְעַד לֹא תְאָלֶה· שֶׁת תְּעָלֶה· וְעַד לֹא מַכֶּה· הֶעֱלֶה אֲרוּכָה·
וְעַד לֹא טְרִיָּה· הֵכִין רְטִיָּה· וְעַד לֹא תִּפְלָה· הֵכִין תְּפִלָּה·
וְעַד לֹא שָׁנִי· בֶּן בְּחוּט הַשָּׁנִי· וְעַד לֹא אָדָם תּוֹלָע· הִלְבִּין
וְרִיב גְּלַע· וְעַד לֹא מַחֲשָׁבָה· חִמֵּק שׁוֹבֵבָה· וְעַד לֹא יְשִׁיבָה·
אֹמֶן תְּשׁוּבָה· וְעַד לֹא אַב הָמוֹן· שִׁעֲשַׁע אָמוֹן· וְעַד לֹא נָעֳצַד·
כָּפְרוּ פָּקַד· וְעַד לֹא תָם הֻפְקַד· מְחִילָה שָׁקַד· וְעַד לֹא יְסוֹד
עוֹלָם· שֶׁת גִּבְעוֹת עוֹלָם· וְעַד לֹא דָּבָר בָּעוֹלָם· צָר עַם עוֹלָם·
וְעַד לֹא נָכוֹן מֵאָז· קָנָה קִנְיַן אָז· וְעַד לֹא יָצְרוּ יָמִים· פָּעַל יוֹם
מִיָּמִים· וְעַד לֹא עֲלֵי־עָשׂוֹר· עָשָׂה־לוֹ צוֹם הֶעָשׂוֹר· וְעַד לֹא

ח"נ והערות

מֵיטִיב קוֹרְאִים. במח' רמ"ו, בולוניא וכ"י: 'מַבְטִיחַ קְרוֹאִים'. הנוסח בפנים בקד"א. **אם אליו באמת קוראים.** במח' בולוניא: 'אליו קוראים', וללא 'אם' ו'באמת'. ובמח' רמ"ו: גור' תיבת 'אם', אבל לא תיבת 'באמת'. ובכ"י: 'אם אותו קוראים'. **ועד לא תאלה.** ראו גולדשמידט, כיפור, עמ' 399. **ועד לא ישיבה, אמן תשובה.** תיבות אלו, אינן נמצאות במח' רמ"ו. **עשה לו צום.** במח' רמ"ו, בולוניא וכ"י: 'עָשׂ לוֹ צום'. **צום העשור.** במח' רמ"ו ובולוניא: 'יום העשור', וכאן בגירסת קד"א.

מקורות

מיטיב לטובים. ע"פ תה' קיט, סח. **אם מעשיהם מטיבים.** ע"פ תוספתא קידושין (ליברמן), פ"ח, הי"ג; בבלי קידושין, דף לט ע"ב. **שב לשובבים.** ע"פ ירמ' ג, יד. **אם בכל לב שבים.** ע"פ דה"ב ו, לח. **רוצה תושבים.** ע"פ יחז' לג, יח. **אם בלבו יושבים.** ע"פ הוש' יד, ח. **שועה וכו' אם אליו קרבים.** ע"פ תה' קמה, יח. **מיטיב קורמים.** ע"פ מ"ח ח, נב. **אם אליו נאמת קורמים.** ע"פ תה' קמה, יח. **תאלה.** ע"פ חיב' ג, סה. **תעלה.** ירמ' מו, יח. **ועד לא מכה וכו' הכין רטיה.** ע"פ שה"ש רבה (ווילנא), פר' ד, סי' ח, ע"פ ירמ' לג, ו; מד"ש (בובר), פר' טו, סי' ח. **העלה ארוכה.** ע"פ ירמ' ל, יז. **טריה.** יבע' ח, ו. **רטיה.** מכ' עירובין פ"י, מי"ג. **תפלה.** תיו' ח, כב. **קפלה.** יבע' נו, ז. **שני.** ע"פ יבע' ח, יח. **בן בחוט השני.** מכ' שבת פ"ט, מ"ג; בבלי ר"ה, דף לח ע"ב. **תולע תולע.** ע"פ יבע' ח, יח. **וריב גלע.** ע"פ מב' יח, יז. **ועד לא מחשבה.** ירמ' יח, יח. **חימק שובבה.** ע"פ ירמ' לח, כח. **לא ישיבה אמן תשובה.** ע"פ מדת"ה מז' ל סי' יב, ע"פ בבלי פסחים, דף נד ע"ח, ע"פ תה' ל, ב-ג. **אב המון.** בר' יז, ד. **שעשע אמון.** תה"ג פ' לח; ב"ר (ווילנא), פר' ח, סי' ח; ויק"ר פר' מנורע, פר' יט, סי' ח; בבלי פסחים, דף נד ע"ח, ע"פ מב' ח, כב. **נעקד.** ע"פ בר' כב, ט. **כפרו פוקד.** מכ' חבות פ"ה, מ"ו; רמ"י בר' כב, יג; מד' מב"ט בר' פר' וירא, פכ"ב, סי' יג. **תם.** בר' כה, כז. **הפקד.** ע"פ בר' כה, כד. **מחילה שקד.** ע"פ בבלי פסחים, דף נד ע"ח. **יסוד עולם.** ע"פ תה' קד, ה. **שת גבעות עולם.** ע"פ ספרי דב', פר' וזאת הברכה, פ' שנג, וב"ר פר' ברתשית, פר' ח, סי' ד. **גבעות עולם.** בר' מט, כו. **לר עם עולם.** ע"פ יבע' מג, כח; מד' בו"ט (בובר), מז' עד, סי' ח. **עם עולם.** ע"פ ירמ' לח, לה. **לא נכון מז.** ע"פ תה' לג, ב; ב"ר פר' ברתשית, פר' ח, סי' ד. **קנה קנין מז.** ע"פ מש' ח, כב; תנחות פ"ו, מ"י; בבלי פסחים, דף נד ע"ח. **לא יצרו ימים.** ע"פ תה' קלט, טז. **פעל יום מימים.** רלו פסר"ג, פ' כג, פ' תליתאה, ד"ה גלמי; תדא"ר, פר' ח, ד"ה ימים יולדו; רש"י תה' קלט, טז, ד"ה ימים יולדו. **עלי עשור.** תה' לג, ד. **צום העשור.** מס"ו פי"ט, ה"ד. **ועד לא כיפור.** ע"פ מדת"ג (וורשא), פר' כי תבא,

כִּפּוּר· חֶלְשׁוֹ סָפוּר· וְעַד לֹא עִנּוּי־נֶפֶשׁ· הִטְבִּיעַ חֵטְא בְּרֶפֶשׁ·
וְעַד לֹא אֲשֵׁמִים· צָג בְּחוּג אֲשָׁמִים· וְעַד לֹא צָמִים· קִדֵּשׁ
צוֹמִים· וְעַד לֹא יוֹם סְלִיחָה· עִמּוֹ הַסְּלִיחָה· וְעַד לֹא מִתְרַחֲמִים·
הַקְּדִים רַחֲמִים· וְעַד לֹא מִתְקַדָּשִׁים· הִתְמִיךְ קְדוֹשִׁים:

כִּי הוּא רַחוּם וְרַחֲמָן· וְעַם זוּ מְרַחֲמָן· כִּי הוּא חַנּוּן וְחוֹנֵן· לְעַם
שְׁמוֹ מְחַנֵּן· כִּי הוּא טוֹב וּמֵיטִיב· וּמַרְבֶּה לְהֵיטִיב· כִּי הוּא
שׁוֹפֵט וְצַדִּיק· וְקָרוֹב וּמַצְדִּיק· כִּי הוּא שׁוֹאֵג כְּאַרְיֵה· לָחוֹן
בְּנֵי אַרְיֵה· וְהוּא כְּאַרְיֵה· וְנִשָּׂא מֵאַרְיֵה· כִּי הוּא גּוֹעֶה כָּמוֹ
שׁוֹר· מָחֳלֹ תַּבְנִית שׁוֹר· וְנִסְבָּל בְּכֹחַ שׁוֹר· כְּמַרְאֵה דְמוּת
שׁוֹר· כִּי הוּא מְצַפְצֵף כַּנֶּשֶׁר· לְרַחֵף עַל־גּוֹזָלֵי נֶשֶׁר· וְעַל־כַּנְפֵי
נֶשֶׁר· שְׂאֵת נְשׂוּאֵי נֶשֶׁר· וּבְמַחוֹגַת אָדָם· כְּמַרְאֵה דְמוּת הָאָדָם·
כְּתֹאַר פְּנֵי אָדָם· צָר כְּמַרְאֵה אָדָם· בְּרִבּוּעַ כְּנָפַיִם· פּוֹרְדוֹת

מקורות

סי' לח, 'ירד בעשור והיו ישראל שרויס בתפלה ותעניות וכו', וקבעו הקב"ה יום סליחה ומחילה לדורות'. **כיפור.** ע"פ שמ' ל, י. **עינוי נפש.** ע"פ ויק' טז, לא. **הטביע חטא.** ע"פ כר' ח, כא. **אשמים.** ע"פ במ' יח, ט. **יום סליחה.** בבלי תעניות, דף ל ע"ב; מדת"כ (ווירטח), פר' כי תשא, סי' לח; תדא"ז סוף פר' ד. **עמו הסליחה.** ע"פ תה' קל, ד. **ועד לא מתרחמים.** ע"פ ב"ר (תיאודור-אלבק), פר' נח פר' לג, ד"ה טוב ה' לכל, 'הברויות מתרחמים תילו על תילו'. **הקדים רחמים.** ע"פ מדת"כ (בובר), פר' חזריע סי' יח, 'הקדיס לו מדת רחמים למדת הדין', ע"פ שמ' לד, ו; תהמ"ד (לייזנצעיין), יוצה, סוף עמ' 222. **מתקדשים** - כינוי נהה ליצחק. ע"פ מדת"כ (בובר), פר' קדושים, סי' ח; פדר"א (היגר), רים פ' כ. **התמיך קדושים.** ע"פ פסז"ו (לקח טוב), דב', דף מט ע"ב, 'ומני בתומי תמכת בי וכו', כנגד ישראל אמר דוד למקרח זה'. **רחום ורחמן.** ע"פ שמ' לד, ו. **ועס זו.** ע"פ שמ' טו, טז. **מרחמן.** ע"פ יפע' נד, י; תה' קטז, ה. **חנון וחונן.** ע"פ יואל ב, יג. **לעס שמו מחנן.** ע"פ תהמ"ד (לייזנצעיין), ה' בתכמה יסד ארץ, עמ' 105, 'שומדיס בתפלה ביוה"כ, וישראל מתחנניס מלמטה'. **טוב ומיטיב.** ע"פ תה' קיט, סח. **מרבה להיטיב.** ע"פ תה' לח, כ. **שופט ומצדיק.** ע"פ תה' ז, יב. **וקרוב ומצדיק.** ע"פ יפע' נ, ח. **שואג כאריה.** ע"פ הוש' יא, י; תהמ"ד, תופת אליהו, עמ' 170. **בני אריה.** ע"פ בר' מט, ח; שמו"ר (ווילנא), פר' כט, סי' ט, 'ישראל נקרא אריה'; מדת"ס (בובר), מז' עו, סי' ח. **והוא כאריה.** ע"פ ירמ' יא, י. **ונשא מאריה.** יפע' ו, ג; יחז' ח, י; ע"פ ספרא, ויקרא, פר' ח; במדב"ר פר' יח, סי' כב. **גועה כמו שור.** ע"פ הוש' ו, ה; תהמ"ד, תופת אליהו, עמ' 170. **מחול תבנית שור.** ע"פ מדת"ג (בובר), פר' חוקת, סוף סי' יג; במדב"ר פר' נשא, פר' ט, סוף סי' מט; פדר"ך פ"ד, סוף ד"ה ויתכס מכל. **תבנית שור.** ע"פ תה' קו, כ. **ונסבל בכוח שור.** רלו מדת"ס (בובר), מז' ג, סי' יב (ג, ג). **כמראה דמות שור.** ע"פ יחז' ה, י. **מלפלף כנשר.** תהמ"ד, תופת אליהו, עמ' 170. **לרחף על גוזלי נשר.** ע"פ דב' לב, יא. **ועל כנפי נשר.** ע"פ שמ' יט, ד. **שאת נשואי נשר.** ע"פ שמ' יט, ד; מכילו דר"י, יתרו, מס' בחדש, פר' ב, ד"ה ואשא אתכס. **ובמחוגת תדס.** ע"פ יפע' מד, יג. **כמראה דמות תדס.** ע"פ יחז' ח, כו. **כתואר פני תדס.** יחז' ח, י. **בריבוע כנפיס.** ע"פ יחז' ח, ו. **פורדות גפיס.** ע"פ יחז' ח, יא,

ח"נ והערות

צג בחוג. במח' רמ"ו, בולוניא וכ"י: 'הצליל בחוג', וכאן כגירסת קד"א. **הקדים רחמים.** במח' רמ"ו ובולוניא: 'עמו רחמים', והנוסח בפנים, בקד"א. **התמיך קדושים.** במח' רמ"ו ובולוניא: 'עמו קדושים'. והנוסח בפנים, בקד"א. **כי הוא רחום ורחמן.** גולדשמידט, כיפור, עמ' 400. **לעם שמו מחנן.** במח' רמ"ו, בולוניא וכ"י: 'עם שמו מחנן', וללא ל' בתחילתו. **לחון בני אריה.** במח' רמ"ו, בולוניא וכ"י: 'חון בני אריה'. **לרחף על גוזלי נשר.** במח' רמ"ו, בולוניא, כ"י וגולדשמידט: 'רחף גוזלי נשר'. **כמראה... פני אדם.** במח' רמ"ו, בולוניא וכ"י: 'כתואר האדם, דמות פני אדם', וכאן כנוסח קד"א.

גַּפַּיִם· וּמַאֲרִיךְ אַפַּיִם· לְשׁוֹטְחֵי לוֹ כַּפַּיִם· וּמַשִּׁיקוֹת כָּנָף· בְּמוֹרָא
לַכָּנָף· וּמְחַתָּלוֹת בַּכָּנָף· עֲטוּפֵי צִיצִית כָּנָף· וּכְרוּבִים הַצָּגִים
כְּרוּבִים· תַּחַן מַרְבִּים בְּשַׁעַר בַּת־רַבִּים· וְצֶדֶק עַם־קְרוֹבִים·
מוֹל צוּר מַקְרִיבִים· כְּעוֹבֵר פְּנֵי תֵּיבָה קְרֵבִים· שַׁי מַקְרִיבִים
לְבוֹחֵן קְרֵבִים· וְאוֹמַנִּים אִתָּם אֻפּוּנִים· בְּמַחֲנָם צְפוּנִים· וְחֻטְאָ
מַצְפִּינִים· בְּעַד מְצָפְּנִים· וְאֵלִים רוֹעֲשִׁים וְדוֹק מַרְעִישִׁים·
בְּאֶבְרָה עָשִׁים וְגֵיא מַגְעִישִׁים· וּמַחֲנוֹת קְדוֹשִׁים עִירִין וְקַדִּישִׁין·
עָשׁוֹר מַקְדִּישִׁים לְכִפּוּר צֹאן קָדָשִׁים· וּמַחֲנוֹת מַלְאָכִים· בְּרֵעַ
כֹּל הוֹלְכִים· זֶה בָּזֶה נִמְלָכִים· טוֹב וְסַלָּח מַמְלִיכִים:

וַיִּפְצַיַּח שִׁיר כִּסֵּא· פְּנֵי עָוֹן נוֹשֵׂא· וַיִּתְרַעֵם הַכִּסֵּא· לְהוֹד
מִתְנַשֵּׂא· וּבְסַפִּיר מְנֻסֶּה· נָכוֹן מֵאָז לְכִסֵּא· וְעַל דְּמוּת
הַכִּסֵּא· רָם יוֹשֵׁב עַל־כִּסֵּא· וְהִנֵּה מָקוֹם בַּכִּסֵּא· מְאַחֵז פְּנֵי
כִסֵּא· לְכָל־רֹאשׁ מִתְנַשֵּׂא· נֶעְלָם וּמִתְכַּסֶּה· וְתַבְנִית הַרְרֵי־קֶדֶם

ח״נ והערות

לשוטחי לו כפים. במח׳ רמ״ו ובולוניא: ׳לשוטחי כנפיים׳. ובכ״י כבפנים. **וכרובים הַצָּגִים.** במח׳ רמ״ו ובולוניא: ׳וכרובים נְצָבִים׳. בכ״י: ׳וכרובים הַנִּצָּבִים׳, וכאן בנוסח קד״א. **כְּרוּבִים.** במח׳ גולדשמידט: ׳כְּמוֹ רוֹבִים׳. **לבוחן קרבים.** איננו במח׳ רמ״ו וכ״י, אבל הוא בבולוניא, שד״ל וגולדשמידט. **אתם אפונים.** במח׳ רמ״ו, בולוניא וכ״י: ׳עִמָּם אפונים׳, וכאן בנוסח קד״א. **ומחנות מלאכים.** במח׳ רמ״ו, כ״י וגולדשמידט: ׳וּמַחֲיֹצַת מלאכים׳. **ויפציח שיר כסא.** גולדשמידט, כיפור, עמ׳ 401. **וּבְסַפִּיר מְנֻסֶּה.** כ״ה במח׳ בולוניא ושד״ל. אך ברמ״ו וכ״י: ׳וּכְסַפִּיר מְכֻסֶּה׳, ובגולדשמידט: ׳וּבְסַפִּיר הַמְנֻשָּׂא׳.

מקורות

ותי״ו. **ומאריך אפיים.** ע״פ שמ׳ לד, ו; מש׳ כה, טו ובפירש״י. **לשוטחי לו כפיים.** ע״פ תה׳ פח, י; איכ׳ ג, מא; ומד׳ פסז״ו. **ומשיקות כנף.** ע״פ יחז׳ ג, יג. **במורא לכנף.** רמו רש״י על יבע׳ ו, ב. **עטופי ליצית הכנף.** ע״פ במ׳ טו, לח; דב׳ כב, יב. **וכרובים הצגים כרובים.** בבלי חגיגה, דף יג ע״ב; רש״י שמ׳ כה, יח, ד״ה כרובים; בעה״ט שמ׳ כה, יח. **כְּרוּבִים.** מצ׳ תמיד פ״ח, מ״ח, ורע״ב ד״ה חמרי הסם. רמו מג״ט גר׳ ג, כג. **תחן מרכיס וכו׳.** ע״פ מ״ח ח, לח. **בשער בת רבים.** ע״פ שה״ש ז, ה. **ולמן עם קרובים.** ע״פ תה׳ קמח, יד; ש״ב ח, טו. **כעובר פני תיבה קרבים.** רמו ב״ר (ווילנא), פר׳ מט, סי׳ ח. **שי מקריבים.** ע״פ תה׳ טו, יג. **לבוחן קרבים.** ע״פ ירמ׳ יח, כ. **ואופנים.** ע״פ יחז׳ ו, טז. **צפונים.** רמו ס׳ הערכים לרד״ק, ערך צפן. **וחטא מצפינים.** ע״פ הוש׳ יג, יב. **בעד מצופים.** ע״פ תה׳ פג, ד, ורד״ק. **ודוק.** ע״פ יבע׳ מ, כב. **מאכרה עושים.** ע״פ ויו׳ לט, יג; יבע׳ מ לח. **עשים.** ע״פ יומ״ל ד, יח. **וגיא.** ׳המדרש׳, שהוא תחד מי׳ שמות שנקראה המדרש, מדמ״ש (בובר), פר׳ ח, סי׳ ט. **ומחנות קדושים.** ע״פ תהמ״ד (מיינצטיין), תילנות, עמ׳ 110. **עירין וקדישין.** ע״פ דני׳ ד, יד. **עשור מקדישים לכיפור.** ע״פ ויק׳ כג, כז. **לצאן קדשים.** ע״פ יחז׳ לו, לח. **זה בזה נמלכים.** רמ״י יבע׳ ו, ג. **טוב וסלח.** תה׳ פו, ה. **ממליכים.** ע״פ תהמ״ד (מיינצטיין), מערן התכמה, עמ׳ 307. **ויפליח שיר כסא.** ע״פ פהר״ג פ׳ כה, ריש סי׳ ח. **עוון נושא.** ע״פ שמ׳ לד, ז. **לחוד מתנשא.** ע״פ דה״ח כט, יח. **ובספיר מנוסה.** ע״פ שמ׳ כד, י, ורמ״י ד״ה כמעשה. **נכון מאז לכסא.** ע״פ תה׳ לג, ב; פדר״ח פ׳ ג; ב״ר (ווילנא) פר׳ ח, סי׳ ד; מד׳ שו״ט מז׳ עב, ו; בבלי פסחים, דף נד ע״ח. **ועל דמות הכסא.** יחז׳ ח, כו. **רם יושב על כסא.** ע״פ יבע׳ ו, ח. **והנה מקום בכסא.** ע״פ יבע׳ כו, כח ופירש״י; מיכ׳ ח, ג. **מאחז פני כסא.** ע״פ ויו׳ כו, ט. **לכל ראש מתנשא.** ע״פ דה״ח כט, יח. **נעלם ומתכסה.** ע״פ ויו׳ כח, כח. **הררי קדם.** דב׳ לג, טו.

בַּבִּסֵּא· מְחַנְּנִים בְּעַד עַם זוּ מִתַּחַת לַכִּסֵּא· וְזֵר נוֹתְנִים בְּרֹאשׁ עָוֹן נוֹשֵׂא:

וּשְׁנַיִם עָשָׂר שְׁבָטִים יוֹפִיעוּ בְּצִדְקָתָם· וְיָלִיצוּ יְשָׁר בְּעַד תּוֹלְדוֹתָם· לִמְחוֹת שִׁגְגוֹת זְדוֹנוֹתָם· לְנַקּוֹת פִּשְׁעֵי גְוִיּוֹתָם· וְאֶלֶף וּשְׁמוֹנָה מֵאוֹת יוּרְשׁוּ לָצֵאת בְּחַלּוֹנוֹתָם· וְיֵצְאוּ וְיִזְעֲקוּ בְּחוּצוֹתָם· וְיַגִּידוּ צֶדֶק בִּמְרוּצָתָם· וְכָכָה יַעֲנוּ בְּמוֹצָאוֹתָם:

סְלַח־נָא לַעֲוֹן הָעָם הַזֶּה כְּגֹדֶל חַסְדֶּךָ· מוֹשִׁיעַ חוֹסִים הַפְלֵא חֲסָדֶיךָ· זְכֹר־רַחֲמֶיךָ יְהוָה וַחֲסָדֶיךָ· אֲשֶׁר מִבֹּרֶת בָּחָזוֹן לַחֲסִידֶיךָ· וּכְמוֹ נוֹדַעְתָּ וְשַׁתָּה יְסוֹדֶיךָ· מוֹסְדוֹתֶיךָ עָלֶימוֹ בְּיָסְדֶךָ· וְלָמוֹ מֵאָז גְּלִיתָ סוֹדֶךָ· וְהֵם נוֹצְרוּ מֵרֹאשׁ לְעָבְדֶךָ· וְיָחֲדוּ הֱיוֹת עֵדֶיךָ וְסַהֲדֶיךָ:

וְאֶרְאֶלִים בָּם נוֹעָצִים· וּמֵהֶם נִרְשִׁים וְכֵן מַעֲרִיצִים· וְרָצֹא וָשׁוֹב אֲשֶׁר בָּם מְרִיצִים· בָּם נִמְלָכִים וְעוֹד פָּצִים· וְהַמְשֹׁל וָפַחַד בְּאֶבְרָה נוֹצְצִים· וּמַרְאֶה בָזָק בְּכֹחָם פּוֹצְצִים· רוֹגְשִׁים כְּמִקּוֹל מְחַצְּצִים· וְקָדוֹשׁ וּבָרוּךְ בְּפִימוֹ מְרַצִּים· עוֹמְדִים מִמַּעַל לָעַם זוּ מְצַחְצָחִים· וְכִתְמָם וְצֵאָם מְרִיחִים וּמַצִּיחִים·

מקורות

עם זו. שמ׳ טו, יג. **עם זו מתחת לכסא.** רמו מד״ז, שה״ש (בובר), פר׳ ח, סי׳ ו, ד״ה רשפיה. **וזר נותנים בראש.** רמו מד׳ שו״ט, סוף מז׳ פת. **עוון נושא.** ע״פ שמ׳ לד, ז. **שבטיס יופיעו בצדקתם.** רמו רש״י שמ׳ כח, יב, ד״ה לזכרון; פסר״ג (ויס שלום), פי׳ מז, ד״ה ד״ת לאחרי מות. **ויליצו.** רמו ס׳ השרשים לרד״ק ערך ליץ. **ויליצו יושר.** ע״פ איוב לג, כג. **למחות שגגות זדונותם.** ע״פ יעב׳ מג, כה. **לנקות פשעי גויותם.** ע״פ יעב׳ מג, כה. **ואלף ושמונה מאות.** ס׳ השם, עמ׳ טו, ע״פ יחז׳ מח, לה, ועמ׳ קלה; טור או״ח סוף סי׳ קיח; רמו ס׳ כלבו סי׳ יח, ד״ה ולא תמלא. **בחלונותם.** רמו שמו״ר פר׳ נא, פר׳ טו, סי׳ כב; תהמ״ד, מעשה ברחבית, עמ׳ 318. **ויצאו ויזעקו בחוצותם.** ע״פ יחז׳ ג, טז. **במרוצתם.** ע״פ תהמ״ד (חיטצטיין), מטטרון, עמ׳ 288. **סלח נא לעוון.** במ׳ יד, יט. **כחזון לחסידיך.** ע״פ תה׳ פט, כ. **וכמו נודעת.** ע״פ שמ׳ ו, ג. **גלית סודך.** ע״פ עמ׳ ג, ז. **היות עדיך וסהדיך.** ע״פ יעב׳ מג, י ותי״ו. **ורצוא ושוב.** יעב׳ לג, ז. **ומרמזים.** יעב׳ לג, יד. **והמשל ופחד.** ע״פ איוב כה, ג. **נוגשים.** ע״פ יחז׳ ח, ז. **ומרהם בזק.** ע״פ יחז׳ ח, יד. **רוגזים.** ע״פ תה׳ סה, ג. **כמקול מחצצים.** ע״פ שופ׳ ה, יא. **וקדוש וברוך בפימו מרציס.** ע״פ יעב׳ ו, ג ויחז׳ ג, יב. **לעם זו.** ע״פ יעב׳ מג, כח. **עומדים ממעל.** יעב׳ ו, ב. **זו.** ע״פ יעב׳ מג, כח. **מדיחים.** משורש

ח״נ והערות

למחות שגגות. במח׳ רמ״ו: ׳למחות שגגות׳. **שְׁגָגוֹת זדונותם.** לדעת הקד״א צריך להנקד: ׳שְׁגָגוֹת זדונותם׳, מפני שהוא בא להורות על תיבת ׳זדונותם׳ שהיא חסרה ו׳ בתחילתה. ובאמת בגולדשמידט איתא: ׳שְׁגָגוֹת וזדונותם׳. **ושמונה מאות.** במח׳ גולדשמידט נוסף: ׳ושמונה מאות מַמְחִיצָתָם׳. **וְעוֹד פצים.** בקד״א נ״א: ׳וַעֲרִיצוֹתֶיךָ פצים׳. **זו מצחצחים.** במח׳ רמ״ו ובולוניא: ׳זיר מצחצחים׳. ובפי׳ קד״א כבפנים. **וצאם מדיחים.** כ״ה במח׳ רמ״ו, קד״א וכ״י. במח׳ בולוניא: ׳וצאתם מדיחים׳.

וּבְנַהֲר דִּינוּר נָאוֹר מְנַצָּחִים· וּבְנוּר דָּלֵק עוֹרְכִים נְצוּחִים· שִׁיר
תֻּשְׁבָּחוֹת לְנֶצַח נְצָחִים· בְּקִרְיָאָתָם זֶה לָזֶה שׁוֹחֲחִים· בַּעֲנָיָתָם
זֶה אֶל־זֶה פּוֹצְחִים· בְּשִׁלּוּשׁ קְדֻשּׁוֹת בַּקֹּדֶשׁ מַפְצִיחִים:

ע"כ יש המלגיס.

וּנְתַנֶּה תֹּקֶף קְדֻשַּׁת הַיּוֹם· כִּי הוּא נוֹרָא וְאָיוֹם· וּבוֹ תִּנָּשֵׂא
מַלְכוּתֶךָ· וְיִכּוֹן בְּחֶסֶד כִּסְאֶךָ·
וְתֵשֵׁב עָלָיו בֶּאֱמֶת· אֱמֶת כִּי
אַתָּה דַיָּן· וּמוֹכִיחַ וְיוֹדֵעַ וָעֵד· וְכוֹתֵב וְחוֹתֵם· וְסוֹפֵר וּמוֹנֶה·
וְזוֹכֵר כָּל־הַנִּשְׁכָּחוֹת· וּפוֹתֵחַ סֵפֶר הַזִּכְרוֹנוֹת· וּמֵאֵלָיו יִקָּרֵא·
וְחוֹתַם יַד כָּל־אָדָם בּוֹ· וְשׁוֹפָר גָּדוֹל יִתָּקַע· וְקוֹל דְּמָמָה יִשָּׁמַע·
וּמַלְאָכִים יֵחָפֵזוּן· וְחִיל וּרְעָדָה יֹאחֵזוּן· וְיֹאמְרוּ הִנֵּה יוֹם דִּין·
לִפְקֹד כָּל־צְבָא מָרוֹם לַדִּין· כִּי לֹא יִזְכּוּ לְפָנֶיךָ בַּדִּין· וְכָל־בָּאֵי
הָעוֹלָם בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה תַּעֲבִיר לְפָנֶיךָ כִּבְנֵי מָרוֹן· כְּבַקָּרַת רֹעֶה
עֶדְרוֹ· וּמַעֲבִיר צֹאנוֹ תַּחַת שִׁבְטוֹ· כֵּן תַּעֲבִיר וְתִסְפֹּר וְתִמְנֶה

ח"נ והערות

ובנהר דינור. במח' רמ"ו ובולוניא, כ"י וגולדשמידט: ׳ובשביב נהר דינור׳, וכאן בקד"א. **ובנור דָּלֵק.** במח' רמ"ו ובולוניא וכ"י: ׳ובנור דָּלִיק׳, וכאן במח' שד"ל. **בְּשִׁלּוּשׁ קדושות.** כ"ה במח' רמ"ו, בולוניא וכ"י. בפי' קד"א וגולדשמידט: יְשַׁלֵּשׁ קדושות׳. **ונתנה תוקף.** המחבר הוא כנראה יינאי (המאה הששית). **יִזְכּוּ.** במח' רמ"ו: "יְזַכּוּ" בפתח, וכ"ה ע"פ איו' טו, טו.

מקורות

ע"פ גמ' כת, ז. **ויכון בחסד כסאך.** ע"פ ישע' טז, ה. **ותשב עליו באמת.** ע"פ תהלי' (תיובתא), ע' 408. **אמת כי אתה דיין... ויודע ועד.** ע"פ מצ' תצוה פ"ד, מכ"ב. **ומוכיח.** ע"פ מצ' ג, יג; מד"ש (בובר), פר' טו, סי' ח; ב"ר (וילנא), פר' לג, סי' יח. **וכותב.** ראו ויק"ר (מרגליות), פר' לד, סי' ח; מדת"כ (בובר), פר' ויצב סי' יג. **וחותם.** ע"פ מס' אבות, תיבוע הקבר, פ"ל, ה"ה; ויק"ר (וילנא), פר' לד, סי' ח; מדת"ב (בובר), פר' י, סי' ל. **וסופר ומונה.** ע"פ בבלי ר"ה יז, ב; מד"ש (בובר), ויקרא, פי"ב, סי' ד. **וזוכר כל הנשכחות.** ע"פ מצ' תעניות פ"ב, מ"ד. **ספר הזכרונות.** תס' ו, ח; ירושלמי ר"ה פ"ו, ה"ב. **ומאליו יקרא.** ראו בבלי מגילה, דף טו ע"ב, ע"פ תס' ו, ח. **וחותם יד כל אדם בו.** ע"פ איו' לז, ז; ספרי דב' פ' האזינו סוף פ' שז. **ושופר גדול יתקע.** ע"פ ישע' כז, יג. **וקול דממה ישמע.** ע"פ איו' ד, טז. **יחפזון.** ע"פ תה' קד, ז. **וחיל ורעדה יאחזון.** ע"פ תה' מח, ז. **הגם יום דין.** ע"פ מלא' ג, יט. **לפקוד כל צבא מרום לדין.** ע"פ ישע' כד, כא. **לא יזכו לפניך בדין.** ע"פ איו' טו, טו. **וכל באי העולם וכו' כבני מרון.** ע"פ מצ' ר"ה פ"א, מ"ב; מדת"כ (וורצב), פר' האזינו, סי' ד. **כרחם השמח.** יחז' מ, ח. **כבני מרון.** בבלי ר"ה, דף יח ע"א. **כבקרת רועה עדרו.** יחז' לד, יב. **ומעביר צאנו תחת שבטו.** ע"פ ויק' כז, לב. **כן תעביר ותספור.** ע"פ ירמ' לג, יג.

וְתִפְקֹד נֶפֶשׁ כָּל־חַי· וַתַּחְתֹּךְ קְצָבָה לְכָל־הַבְּרִיּוֹת· וְתִכְתֹּב
אֶת־גְּזַר דִּינָם· וּבְיוֹם רֹאשׁ הַשָּׁנָה יִכָּתֵבוּן· וּבְיוֹם (צוֹם) כִּפּוּר
יֵחָתֵמוּן· כַּמָּה יַעַבְרוּן וְכַמָּה יִבָּרְאוּן· מִי יִחְיֶה וּמִי יָמוּת· מִי
בְקִצּוֹ וּמִי לֹא בְקִצּוֹ· מִי בָאֵשׁ וּמִי בַמַּיִם· מִי בַחֶרֶב וּמִי בָרָעָב·
מִי בָרַעַשׁ וּמִי בַמַּגֵּפָה· מִי יָנוּחַ וּמִי יָנוּעַ· מִי יִשָּׁקֵט וּמִי יִטָּרֵף·
מִי יִשָּׁלֶו וּמִי יִתְיַסָּר· מִי יָרִים וּמִי יַשְׁפִּיל· מִי יַעֲשִׁיר וּמִי יַעֲנִי·

וּתְשׁוּבָה וּתְפִלָּה וּצְדָקָה·
מַעֲבִירִין אֶת־רֹעַ הַגְּזֵרָה:

כִּי כְשִׁמְךָ כֵּן תְּהִלָּתֶךָ· קָשֶׁה לִכְעוֹס וְנוֹחַ לְרַצּוֹת· כִּי לֹא
תַחְפֹּץ בְּמוֹת הַמֵּת· כִּי אִם בְּשׁוּבוֹ מִדְּרָכָיו וְחָיָה· וְעַד יוֹם
מוֹתוֹ תְּחַכֶּה־לּוֹ· אִם יָשׁוּב מִיָּד תְּקַבְּלוֹ· וְאַתָּה יוֹצְרָם וְיוֹדֵעַ
יִצְרָם· כִּי הֵם בָּשָׂר וָדָם· אָדָם יְסוֹדוֹ מֵעָפָר· וְסוֹפוֹ לֶעָפָר·
בְּנַפְשׁוֹ יָבִיא לַחְמוֹ· מָשׁוּל כְּחֶרֶס הַנִּשְׁבָּר· כְּחָצִיר יָבֵשׁ וּכְצֵל
עוֹבֵר· כְּצִיץ נוֹבֵל וּכְעָנָן כָּלֶה· וּכְאָבָק פּוֹרֵחַ וּכְרוּחַ נוֹשֶׁבֶת
וְכַחֲלוֹם יָעוּף:

מקורות

נפש כל חי. ע"פ תהי' יב, י; ספרי דב', פי' מ. **ותחתוך קצבה לכל הבריות.** ע"פ מדת"נ (וורשא), פר' מקץ סי' ח, '...דבר שיוצא מפי הקב"ה, נקצבה הוא גוזרן'. **ותכתוב את גזר דינם.** ירושלמי ר"ה פ"ח, ה"ג. **וביום ר"ה יכתבון.** ע"פ בבלי ר"ה, דף טז ע"ב. **וביום כיפור יחתמון.** הפיוטן סבר שחלו מן הכיוונים, ע"פ גמ' הנ"ל. **מי יחיה ומי ימות.** ע"פ ב"ח ג, ו; תה' פט, מט; בבלי פסחים, דף סח ע"ח. **בקיצו.** ע"פ דניי' יח, מה; בבלי שבת, דף ל ע"ח. **ימות.** ע"פ תה' קו, כו. **יטרף.** ע"פ משנ' קינים פ"ג, מ"ו, 'דשתן מיטרפת עליהן, מהשבותם מתקרעים ומתבלבלים', תפא"י. **ישלו.** ע"פ חיו' טז, יב. **יתיסר.** ע"פ תה' ו, ב. **מי יריש.** ע"פ ב"ח ג, ח; תה' קיג, ז. **מי יריש ומי ישפיל.** ע"פ ב"ח ג, ז. **ישפיל.** ע"פ תה' עה, ח. **מי יעשיר ומי יעני.** ע"פ במדב"ר (ווילנא), פר' ג, סי' ו, 'עשיר יעני, ופלוני שהיה עני יעשיר'; מדת"נ (וורשא), פר' מטות, סי' ו. **ותשובה ותפילה וצדקה.** ירושלמי תעניות פ"ב, ה"ח; ב"ר (ווילנא), פ' מד, סי' יב; מדת"נ (בובר), פ' נח, סי' יג; מדרש זוטא קהלת פר' ה סי' ו, ופר' ז סי' יד; מכו"ח פ' טו, סוף עמ' 287; ילקו"ש קה', רמז תתקעח; מש"ט בר' פ' לך לך פט"ו, סי' כח; ר"ח עמ"ס תעניות, דף טז ע"ח. **כי כשמך כן תהלתך.** ע"פ תה' מח, יא. **קשה לכעוס ונוח לרצות.** מכו' תפות פ"ה, מי"ח. **כי לא תחפוץ במות המת.** ע"פ יחז' יח, לב. **כי אם בשובו מדרכיו וחיה.** ע"פ יחז' יח, כג. **ועד יום מותו תחכה לו.** ע"פ שמו"ר (שנלן), פר' ז, סי' ג, 'הקב"ה ממתין לחסד, שאם עשה תשובה מוטב'; פדר"ח (היגר), פ' מג, 'ימינו פשוטה לקבל שניה בכל'. **אם ישוב מיד תקבלו.** ירושלמי פאה פ"ח, ה"ח, ע"פ יחז' לג, יט; דב"ר (ליברמן), פר' עקב, ד"ה לי גלעד, 'עשה תשובה קבלו הקב"ה'. **ותתה יוסרם ויודע יצרם.** ע"פ תה' לג, טו. **כי הם כשר ודם.** ע"פ ויק' ח, יד. **חדש יסודו מעפר.** ע"פ בר' ג, יט. **וסופו לעפר.** ע"פ חיו' לד, טו. **בנפשו יביא לחמו.** ע"פ מיכ' ה, ט. **משול כחרס הנשבר.** ע"פ ב"ר (ווילנא), פ' יד, סי' ז. **כחציר יבש.** ע"פ ישע' מ, ז. **וכלל עובר.** ע"פ תה' קמד, ד. **כציץ נובל** ע"פ ישע' מ, ז. **וכענן כלה.** ע"פ חיו' ז, ט. **וכחלום פורח.** ע"פ ישע' כט, ח. **וכרוח נושבת.** ע"פ ישע' מ, ז. **וכחלום יעוף.** ע"פ חיו' כ, ח.

וְאַתָּה הוּא מֶלֶךְ חַי וְקַיָּם׃

אֵין קֵץ לִשְׁנוֹתֶיךָ׃ וְאֵין קִצְבָה לְאֹרֶךְ יָמֶיךָ׃ וְאֵין שִׁעוּר לְמַרְכְּבוֹת כְּבוֹדֶךָ׃ וְאֵין לְפָרֵשׁ עֲלוּם שְׁמֶךָ׃ שִׁמְךָ נָאֶה לָךְ׃ וְנָאֶה אַתָּה לִשְׁמֶךָ׃ וּשְׁמֶנוּ קָרָאתָ בִשְׁמֶךָ׃ עֲשֵׂה לְמַעַן שְׁמֶךָ׃ וְקַדֵּשׁ אֶת־שִׁמְךָ עַל־מְקַדִּישֵׁי שְׁמֶךָ׃ בַּעֲבוּר כְּבוֹד שְׁמֶךָ׃ הַנֶּעֱרָץ וְהַנִּקְדָּשׁ בְּסוֹד שִׂיחַ שַׂרְפֵי קֹדֶשׁ׃ הַמְשַׁלְּשִׁים לְךָ קְדֻשָּׁה מְשֻׁלֶּשֶׁת׃ דְּרֵי מַעְלָה עִם־דָּרֵי מַטָּה׃

כֵּתֶר יִתְּנוּ לְךָ (יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מַלְאָכִים) הַמּוֹנֵי מַעְלָה עִם־(עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל) קְבוּצֵי מַטָּה׃ יַחַד כֻּלָּם קְדֻשָּׁה לְךָ יְשַׁלֵּשׁוּ׃ כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר עַל־יַד נְבִיאֶךָ׃ וְקָרָא זֶה אֶל־זֶה וְאָמַר׃ קו״ח: קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ יְהוָה צְבָאוֹת מְלֹא כָל־הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ׃ חזן: כְּבוֹדוֹ מָלֵא עוֹלָם׃ מְשָׁרְתָיו שׁוֹאֲלִים זֶה לָזֶה אַיֵּה מְקוֹם כְּבוֹדוֹ׃ לְעֻמָּתָם בָּרוּךְ יֹאמֵרוּ׃ קו״ח: בָּרוּךְ כְּבוֹד־יְהוָה מִמְּקוֹמוֹ׃ חזן: מִמְּקוֹמוֹ (הוּא) יֵפֶן (בְּרַחֲמָיו) לְעַמּוֹ׃ הַמְיַחֲדִים אֶת־שְׁמוֹ עֶרֶב וָבֹקֶר תָּמִיד בְּכָל־יוֹם׃ פַּעֲמַיִם בְּאַהֲבָה

ח״נ והערות

דרי מעלה. מכאן עד סוף הקטע לא נמצא במחז״ו. **ומתה הוא מלך חי וקייס.** ע״פ דני׳ ו, כז; מד׳ שו״ט (בובר), מז׳ קנ; מד׳ תיכ׳, פתיחתא, סי׳ כד. **מין קן לשנותיך.** ע״פ תה׳ קב, כח. **מין קן וכו׳ שיעור למרכבות כבודך.** ע״פ תהמ״ד (חיזקסטיין), תלישאר, עמ׳ 32, ד״ה רתסן. **מרכבות כבודך.** יחצ׳ כב, יח. **ומין לפרש עלום שמך.** ע״פ שמ׳ ג, טו; רתו׳ מד׳ קה׳ פ׳ ג, סי׳ ג; בבלי פסחים, דף נ ע״ח. **שמך נאה לך.** ע״פ מדתה״כ (בובר), מז׳ כט, סי׳ ב. **ושמנו קרוא בשמך.** ע״פ שמ׳ ה, ח; דב׳ כח, י. **עשה למען שמך.** ע״פ תה׳ קט, כא. **בעבור כבוד שמך.** ע״פ תה׳ עט, ט; קטו, ה. **הנערץ... בסוד שיח.** ע״פ תה׳ פט, ח; תהמ״ד (חיזקסטיין), היכלות, עמ׳ 108. **והנקדש.** ע״פ שמ׳ כט, מג; יחצ׳ ה, טז. **המשלשים לך קדושה משולשת.** ע״פ פהר״ג פ׳ כז, סי׳ ה. **דרי מעלה עם דרי מטה.** ע״פ פדר״א (היגר), פר׳ מח, ׳מלאכי השרת מקלסין לפותו מלמעלה ותהלות ישראל מלמטה׳. רתו ספרי דב׳, סוף פי׳ שו, ד״ה ומינן שלין. **קדושה.** רתו פדר״א פ׳ ד; בבלי ברכות, דף כא ע״ב; פהר״ג מפ׳ ג ומילך; רמב״ם, סדר תפילות כל השנה, נוסח ברכות התפילה; שבה״ל, ענין תפילה, סי׳ כ. **כתר.** סרע״ג; ר״ח מגילה, דף יג ע״ב; מחו״ו סי׳ קלב; הוז׳ בשבה״ל, ענין תפילה, סי׳ יג. **כתר יתנו לך.** ע״פ פהר״ג פ׳ כה, סי׳ ד. **המוני מעלה.** תהמ״ד (חיזקסטיין), תלישאת, סוף עמ׳ 67. **כולם קדושה לך ישלשו.** ע״פ פהר״ג פ׳ כז, סי׳ ה. **וקרא זה אל זה.** יחצ׳ ו, ג. **כבודו מלא עולם.** ע״פ תה׳ עב, יט; שמו״ר (ווילנא), פר׳ ג, סי׳ ו, ע״פ ירמ׳ כג, כד; מד׳ שו״ט (בובר), מז׳ סב, סי׳ ג; ילקו״ש רמז תתפט. **ברוך כבוד ה׳.** יחז׳ ג, יב. **המיחדים את שמו ערב ובוקר תמיד.** בתמ״ד ח״ת, תלוש מרדכי, ד״ה בבטו תלהנח; ילקו״ש תהלים, רמז תתסב, ומש׳, רמז תתקנג. **תמיד בכל יום.** ע״פ פדר״א פ׳ ד; מדתי״ג (ווירשה), פר׳ ויבלח, סי׳ ג; שה״ש (ווילנא), פר׳ ב, סי׳ טז; תיכ״ר (ווילנא), פר׳ ח, סי׳ מב. **פעמים בתהבה.** סרע״ג ח״ב, סי׳ לג; סדו׳ רס״ג, עמ׳ קכח; שבה״ל, ענין תפילה, סי׳ מה; סת״ר סי׳ מט, ענין סדר ימים רתמוים של פסח.

וְאוֹמְרִים: שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יְהוָה אֶחָד: אֶחָד הוּא אֱלֹהֵינוּ. הוּא אָבִינוּ. הוּא מַלְכֵּנוּ. הוּא מוֹשִׁיעֵנוּ. הוּא יַשְׁמִיעֵנוּ בְּרַחֲמָיו שֵׁנִית לְעֵינֵי כָל־חָי. לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים: קו"ח: אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: (יש מוסיפים: אֱלֹהִים אֵל עֶלְיוֹן הַשּׁוֹכֵן בְּרוּם חֶבְיוֹן. הָשֵׁב שְׁכִינָתְךָ בְּמְהֵרָה לְצִיּוֹן). מזן: וּבְדִבְרֵי קָדְשֶׁךָ כָּתוּב לֵאמֹר. קו"ח: יִמְלֹךְ יְהוָה לְעוֹלָם. אֱלֹהַיִךְ צִיּוֹן לְדֹר וָדֹר. הַלְלוּיָהּ:

חֲמֹל עַל־מַעֲשֶׂיךָ וְתִשְׂמַח בְּמַעֲשֶׂיךָ. שְׁפֹט בְּצֶדֶק מַעֲשֶׂיךָ וְתֶקְדַּשׁ בְּמַעֲשֶׂיךָ: וּבְכֵן יִתְקַדַּשׁ שִׁמְךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ עַל־יִשְׂרָאֵל עַמֶּךָ. וְעַל־יְרוּשָׁלַם עִירֶךָ וְעַל־צִיּוֹן מִשְׁכַּן כְּבוֹדֶךָ. וְעַל־מַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ. וְעַל־מְכוֹנָךְ וְהֵיכָלֶךָ:

וּבְכֵן שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יְהוָה אֶחָד:

יש המשמיטים הפיוט להלן (מנהג ק"ק רומה):

הַמַּאֲמִירִים בְּאֵימָה. וְאוֹמְרִים יְהוָה אֱלֹהֵינוּ:
הַמְבִינִים בְּבִינָה. וּבוֹרְכִים יְהוָה אֶחָד:

מקורות

שמע ישראל. דב' ו, ד; סרע"ג ת"ת, סי' מ; מו"ז ת"ב, הל' שבת, סי' נ; שבה"ל, ענין תפילה, סי' מה, וסת"ר, סוף סי' מט, בשם תנו' הגאונים. **אחד הוא אלהינו.** ע"פ דב' ד, לה; ש"ב ז, כג; מ"ת ח, ס; יסע' מד, ו. **הוא מלכנו.** ע"פ יסע' סג, טז; סד, ז; דס"ת כט, י. **הוא מושיענו.** ע"פ יסע' לג, כב; תה' פט, יט. **הוא משמיענו.** ע"פ ש"ת יד, לט; יסע' מג, ג, יא; ירמ' יד, ח; הוש' יג, ד. **הוא ישמיענו.** ע"פ יסע' נב, ז. **ברחמיו.** ע"פ יסע' סג, ז. **שנית.** יסע' יא, יא. **לעיני כל חי.** ע"פ יסע' נב, י. **להיות לכם לאלהים.** במ' טו, מא; תנו' רע"ג תו"ח סי' לג; שבה"ל, ענין תפילה, סי' מה. **אני ה' אלהיכם.** במ' טו, מא. **אלהים אל עליון.** ע"פ תה' מ, ג. **השוכן ברום.** ע"פ יסע' לג, ה. **חביון.** חבק' ג, ד. **השב שכינתך במהרה לציון.** ראו מד' שמואל (בובר), פר' לא, סי' ד; מד' שו"ט (בובר), מז' ח, ד; ילקו"ש ש"ב, רמז קסה, ד"ה ויהי ה'. **ימלוך ה' לעולם.** תה' קמו, י. **שמע ישראל.** דב' ו, ד. **המאמירים.** ע"פ דב' כו, יח ורש"י; ראו ס' השרשים לרד"ק, ערך אמר. **ה' אלהינו.** דב' ו, ד. **המבינים בבינה.** ראו מדמ"ג (בובר), פר' ט, סי' י, ע"פ מש' ט, י; ילקו"ש מש', רמז תתקמד. **וברוכים ה' אחד.** ע"פ מדת"ג (בובר), פר' במדבר, סי' ד, 'אבל ישראל יש להקד"ס הגאה מהן, קורין שמע ומתפללים ומברכים שמו של הקד"ס בכל יום'. **ה' אחד.** דב' ו, ד.

ח"נ והערות

המאמירים באימה. מיוסד ע"ס א"ב משולש באותיות תכופות. פיוט זה נמצא גם במנהג אשכנז: גולדשמידט, כיפור, עמ' 422 (עם הרבה שינויי נוסח).

הַמַּגְדִּילִים בִּגְבוּרָה׃ וְגוֹעֲשִׂים יְהוָה אֱלֹהֵינוּ׃
הַמְדַבְּרִים בְּדַעָה׃ וְדוֹבְבִים יְהוָה אֶחָד׃
הַמְהַדְּרִים בְּהוֹדָיָה׃ וְהוֹגִים יְהוָה אֱלֹהֵינוּ׃
הַמְוַעֲדִים בְּוֹעוּד וָתִיקִים׃ יְהוָה אֶחָד׃
הַמְזַמְּרִים בְּזֹהַר׃ וְזוֹעֲקִים יְהוָה אֱלֹהֵינוּ׃
הַמְחַסְּנִים בְּחִנּוּן׃ וְחוֹסְנִים יְהוָה אֶחָד׃
הַמְטִיבִים בְּטֶכֶס׃ וְטוֹעֲמִים יְהוָה אֱלֹהֵינוּ׃
הַמְיַחֲדִים בְּיִשֻּׁר׃ וְיוֹדְעִים יְהוָה אֶחָד׃
הַמַּכְתִּירִים בְּכָבוֹד׃ וְכוֹתְרִים יְהוָה אֱלֹהֵינוּ׃
הַמְלַבְּבִים בְּלַהַק׃ וְלוֹחֲשִׁים יְהוָה אֶחָד׃
הַמַּמְתִּיקִים בְּמֶלֶל׃ וּמַמְלִיכִים יְהוָה אֱלֹהֵינוּ׃
הַמְנַצְּחִים בְּנֹעַם׃ וְנוֹעֲמִים יְהוָה אֶחָד׃
הַמְסַלְסְלִים בְּסוֹד׃ וְשׁוֹחֲחִים יְהוָה אֱלֹהֵינוּ׃
הַמְעַטְּרִים בְּעֹז׃ וְעוֹנִים יְהוָה אֶחָד׃
הַמְפָאֲרִים בְּפֶלֶל׃ וּפוֹצְחִים יְהוָה אֱלֹהֵינוּ׃
הַמְצַלְצְלִים בְּצֶדֶק׃ וְצוֹעֲקִים יְהוָה אֶחָד׃

מקורות

המגדילים בגבורה. רלו אהמ"ד (חיזקטעין), היכלות, עמ' **114**, פ"ז, סי' ג. **וגועשים.** רלו ירושלמי תעניות פ"ב, ה"ח. **המדברים בדעה.** ע"פ מדת"ג (וורצב), פר' חמור, סי' טו. **ודובבים.** ע"פ שה"ש ז, י. **המהדרים בהודיה.** ע"פ בתמ"ד ח"ב, מד' תותיות דר"ע, נוסח ב', ד"ה אחר נכנס, '...ישראל לומר לפניך הודיה והדרה'. **והוגים.** ע"פ יצע' לג, ד ורש"י. **המזמרים.** ע"פ מתע"ד פר' יד, פ"ח, 'ישראל נקראו מזמרים'. **המזמרים... ה' שהיו.** ע"פ מד"ג נוסח ב, פר' מד, ד"ה ישראל נותנים זמרה. **בזוהר.** ע"פ דני' יב, ג. **וחופנים ה'.** ע"פ יצע' לג, ו; דני' ז, כב. **בטכס** - בהסתר. ע"פ מתע"ד, פ' לב, פ"ב, 'לפי שתיתה בטכסי'. **וטועמים ה'.** ע"פ תה' לד, ט. **המיחדים.** ע"פ שה"ש רבה (ויליגא), פר' ז, סי' יח, 'ומיחדים שמו'. **ויודעים ה'.** ע"פ הוש' ב, כב. **המכתירים בכבוד.** ע"פ ויק"ר (מרגליות), פר' כד, סי' ח, 'מכתירים לפני הקב"ה'. **המלכבים** - לשון הכמים הוא, כמו מדת"ה (בובר), מז' יח, סי' יד, 'היה מלבב במיני בוקיונס וקרנות וכופרות וסלפיונס, ולפי הקב"ה מלבב בקולו'. **בלהק.** ע"פ ש"ח יט, כ. **ולוחשים ה' אחד.** רלו במדב"ר (ויליגא), פר' כ, סי' כ, '...תאמר ה' אחד נתכלין המתבלין מפניו, ומלחשין אחריו בשבמל"ו'. **במלל.** ע"פ בר' כח, ז; תיו' לג, ג. **וממליכים ה'.** ע"פ מדת"ה (בובר), מז' ח, סי' כח, 'ישראל ממלוכין להקב"ה בכל יום תמיד'. **המנעימים.** ע"פ דה"ח כג, ד ומנודת ציון. **המנעימים בנועם.** ע"פ מכילי' דרשב"י פר' יד, פי"ב, 'כי קולך ערב בתפלה'; מדת"ה (בובר), מז' לב, סי' ח, 'לוחש אני לשמוע את קולך, בין מרננה, ובין מהללה, אל תמנעי קולך, למה? כי קולך ערב'. **ושוחחים.** ע"פ יצע' גג, ח; תה' קמג, ה. **המעטירים בעוז.** ע"פ שמו"ר (ויליגא), פר' ח, סי' ח, 'ישראל לובשין לבושו של הקב"ה, ומהו לבושו של הקב"ה? עוז'; שמו"ר (ויליגא), פר' כח, סי' ד, 'הקב"ה מתעטר בתפלתן של ישראל', ע"פ יחז' עז, יב. **המפאירים.** ע"פ מכילי' דר"י בשלח, מס' דויהי, פר' ג, ד"ה ה' ילחם לכם, 'אתם תהיו מפארים'. **ומוציאים ה' אחד.** ע"פ אהמ"ד

הַמַּקְדִּישִׁים בִּקְדֻשָּׁה׃ וְקוֹרְאִים יְהוָה אֱלֹהֵינוּ׃
הַמְרַנְּנִים בְּרַעַד׃ וְרוֹגְשִׁים יְהוָה אֶחָד׃

הַמְשַׁנְּנִים בְּשֶׁבַח׃ וְשׁוֹאֲגִים יְהוָה אֱלֹהֵינוּ׃
הַמַּתְמִידִים בְּתַחַן׃ וְתוֹקְפִים יְהוָה אֶחָד׃

כַּכָּתוּב בְּתוֹרָתֶךָ׃ שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יְהוָה׀ אֶחָד׃

ע"כ יש המשמיטים.

לְדוֹר וָדוֹר נַגִּיד גָּדְלֶךָ׃ וּלְנֵצַח נְצָחִים קְדֻשָּׁתְךָ נַקְדִּישׁ׃
וְשִׁבְחֲךָ אֱלֹהֵינוּ מִפִּינוּ לֹא־יָמוּשׁ לְעוֹלָם וָעֶד׃ כִּי־אֵל
מֶלֶךְ גָּדוֹל וְקָדוֹשׁ אָתָּה׃

וּבְכֵן תֵּן פַּחְדְּךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ עַל־כָּל־מַעֲשֶׂיךָ וְאֵימָתְךָ
עַל־כָּל־מַה־שָּׁבָרָאתָ׃ וְיֵרָאוּךָ כָּל־
הַמַּעֲשִׂים וְיִשְׁתַּחֲווּ לְפָנֶיךָ כָּל־הַבְּרוּאִים׃ וְיֵעָשׂוּ כֻלָּם אֲגֻדָּה
אַחַת לַעֲשׂוֹת רְצוֹנְךָ בְּלֵבָב שָׁלֵם׃ כְּמָה שֶׁיָּדַעְנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ
שֶׁהַשִּׁלְטוֹן לְפָנֶיךָ׃ עֹז בְּיָדְךָ וּגְבוּרָה בִּימִינֶךָ׃ וְשִׁמְךָ נוֹרָא
עַל־כָּל־מַה־שָּׁבָרָאתָ׃

וּבְכֵן תֵּן כָּבוֹד יְהוָה לְעַמֶּךָ׃ תְּהִלָּה לִירֵאֶיךָ וְתִקְוָה טוֹבָה
לְדוֹרְשֶׁיךָ׃ וּפִתְחוֹן פֶּה לַמְיַחֲלִים לָךְ׃ שִׂמְחָה לְאַרְצֶךָ׃
שָׂשׂוֹן לְעִירֶךָ׃ וּצְמִיחוּת קֶרֶן לְדָוִד עַבְדֶּךָ׃ וַעֲרִיכוּת נֵר לְבֶן־יִשַׁי
מְשִׁיחֶךָ׃ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ׃

מקורות

(ויזנצטין), גלגל הדגי, עמ' 23, 'לועקים כולם יחד וכו', ס' אחד'. **המקדישים בקדושה.** ע"פ מכיל' דרשב"י, פ' יג, ריש פט"ז; מהמ"ד (ויזנצטין), היכלות, עמ' 120, 'מקדישין כל בעלי קדושה'; בתמ"ד ח"ל, היכלות, פ' כו, סי' ה. **וקורמים ס'.** ע"פ דב' ד, ז. **המרננים.** ע"פ במדב"ר (ווילנא), פר' ג, סי' ג, 'הרי אתו מרננים ביטועתך'; מדת"נ (בובר), פר' במדבר סי' י. **המרננים ברעד.** ע"פ תה' ג, יא. **ורוגשים.** ע"פ תה' נה, טו. **המשננים.** ע"פ דב' ו, ז; ס' השרשים לרד"ק, ערך שנן, 'ענין הדבור התמידי'. **בתחן.** ע"פ בר' מג, כא. **שמע ישראל.** דב' ו, ד.

וְאָז צַדִּיקִים יִרְאוּ וְיִשְׂמָחוּ. וִישָׁרִים יַעֲלוֹזוּ. וַחֲסִידִים בְּרִנָּה
יָגִילוּ. וְעוֹלָתָה תִּקְפֹּץ פִּיהָ וְכָל־הָרִשְׁעָה כֻּלָּהּ כְּעָשָׁן
תִּכְלֶה. כִּי תַעֲבִיר מֶמְשֶׁלֶת זָדוֹן מִן־הָאָרֶץ. וְתִמְלֹךְ אַתָּה יְהוָה
לְבַדְּךָ עַל־כָּל־מַעֲשֶׂיךָ. עַל־יְרוּשָׁלַיִם עִירֶךָ וְעַל־צִיּוֹן מִשְׁכַּן
כְּבוֹדֶךָ. כַּכָּתוּב בְּדִבְרֵי קָדְשֶׁךָ. יִמְלֹךְ יְהוָה לְעוֹלָם. אֱלֹהַיִךְ
צִיּוֹן לְדֹר וָדֹר. הַלְלוּיָהּ: וְכָתוּב. וַיִּגְבַּהּ יְהוָה צְבָאוֹת בַּמִּשְׁפָּט
וְהָאֵל הַקָּדוֹשׁ נִקְדַּשׁ בִּצְדָקָה: בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ:

אַתָּה בְחַרְתָּנוּ מִכָּל־הָעַמִּים. אָהַבְתָּ אוֹתָנוּ וְרָצִיתָ בָּנוּ וְרוֹמַמְתָּנוּ
מִכָּל־הַלְּשׁוֹנוֹת. וְקִדַּשְׁתָּנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ וְקֵרַבְתָּנוּ מַלְכֵּנוּ
לַעֲבוֹדָתֶךָ. וְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא עָלֵינוּ קָרָאתָ:

וַתִּתֶּן לָנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה. אֶת־יוֹם (בשבת: הַשַּׁבָּת הַזֶּה
וְאֶת־יוֹם) הַכִּפּוּרִים הַזֶּה. לִסְלִיחָה וְלִמְחִילָה וּלְכַפָּרָה
עַל־כָּל־עֲוֹנוֹתֵינוּ. מִקְרָא קֹדֶשׁ זֵכֶר לִיצִיאַת מִצְרָיִם:

וּמִפְּנֵי חֲטָאֵינוּ גָּלִינוּ מֵאַרְצֵנוּ. וְנִתְרַחַקְנוּ מֵעַל־אַדְמָתֵנוּ. וְאֵין
אָנוּ יְכוֹלִין לַעֲשׂוֹת חוֹבוֹתֵינוּ בְּבֵית בְּחִירָתֶךָ. בַּבַּיִת
הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ שֶׁנִּקְרָא שִׁמְךָ עָלָיו. מִפְּנֵי הַיָּד שֶׁנִּשְׁתַּלְּחָה
בְּמִקְדָּשֶׁךָ. וּבְכֵן יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ אָב הָרַחֲמָן מֶלֶךְ יַעֲקֹב:
שֶׁתָּשׁוּב וּתְרַחֵם עָלֵינוּ וְעַל־מִקְדָּשְׁךָ בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים. וְתִבְנֵהוּ
מְהֵרָה וּתְגַדֵּל כְּבוֹדוֹ בְּיָמֵינוּ. אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי
אֲבוֹתֵינוּ גַּלֵּה כְּבוֹד מַלְכוּתְךָ וּמְלוֹךְ (יְהוָה אֱלֹהֵינוּ) עָלֵינוּ
מְהֵרָה. וְהוֹפַע וְהִנָּשֵׂא עָלֵינוּ לְעֵינֵי כָל־חָי. וְקָרֵב פְּזוּרֵנוּ מִבֵּין
הַגּוֹיִם. וּנְפוּצוֹתֵינוּ כַּנֵּס מִיַּרְכְּתֵי־אָרֶץ. וַהֲבִיאֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ
לְצִיּוֹן עִירֶךָ בְּרִנָּה. וְלִירוּשָׁלַיִם בֵּית מִקְדָּשְׁךָ בְּשִׂמְחַת עוֹלָם.
וְשָׁם נַעֲשֶׂה לְפָנֶיךָ אֶת־קָרְבְּנוֹת חוֹבוֹתֵינוּ. תְּמִידִין כְּסִדְרָן.

וּמוֹסְפִין בְּהִלְכָתָן· וּמוּסָף יוֹם (נוסח: הַשַּׁבָּת הַזֶּה· וּמוּסַף יוֹם)
הַכִּפּוּרִים הַזֶּה· נַעֲשֶׂה וְנַקְרִיב לְפָנֶיךָ בְּאַהֲבָה· כְּמִצְוַת רְצוֹנֶךָ·
כְּמָה שֶׁכָּתַבְתָּ עָלֵינוּ בְּתוֹרָתֶךָ· עַל יְדֵי מֹשֶׁה עַבְדֶּךָ מִפִּי
כְּבוֹדֶךָ· כָּאָמוּר:

נוסח מוסיפים:

וּבְיוֹם הַשַּׁבָּת שְׁנֵי־כְבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה תְּמִימִם וּשְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים
סֹלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בַשָּׁמֶן וְנִסְכּוֹ: עֹלַת שַׁבָּת בְּשַׁבַּתּוֹ
עַל־עֹלַת הַתָּמִיד וְנִסְכָּהּ:

וּבֶעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם וְעִנִּיתֶם
אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם כָּל־מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ: וְהִקְרַבְתֶּם
עֹלָה לַיהוָה רֵיחַ נִיחֹחַ פַּר בֶּן־בָּקָר אֶחָד אַיִל אֶחָד כְּבָשִׂים
בְּנֵי־שָׁנָה שִׁבְעָה תְּמִימִם יִהְיוּ לָכֶם:

וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם כִּמְדֻבָּר· שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים לַפָּר· וּשְׁנֵי
עֶשְׂרֹנִים לָאַיִל· וְעִשָּׂרוֹן לַכֶּבֶשׂ· וְיַיִן בְּנִסְכּוֹ· וּשְׂעִיר
לְכַפֵּר· וּשְׁנֵי תְמִידִין כְּהִלְכָתָן:

נוסח מוסיפים:

יִשְׂמְחוּ בְמַלְכוּתְךָ שׁוֹמְרֵי שַׁבָּת וְקוֹרְאֵי עֹנֶג· עַם מְקַדְּשֵׁי
שְׁבִיעִי· כֻּלָּם יִשְׂבְּעוּ וְיִתְעַנְּגוּ מִטּוּבֶךָ· וּבַשְּׁבִיעִי רָצִיתָ
בּוֹ וְקִדַּשְׁתּוֹ· חֶמְדַּת יָמִים אוֹתוֹ קָרָאתָ· זֵכֶר לְמַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית:

אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ· מְחוֹל לַעֲוֹנוֹתֵינוּ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים
הַזֶּה· מְחֵה וְהַעֲבֵר פְּשָׁעֵינוּ וְחַטֹּאתֵינוּ מִנֶּגֶד עֵינֶיךָ·
כָּאָמוּר· אָנֹכִי אָנֹכִי הוּא מֹחֶה פְּשָׁעֶיךָ לְמַעֲנִי וְחַטֹּאתֶיךָ לֹא
אֶזְכֹּר: וְנֶאֱמַר· מָחִיתִי כָעָב פְּשָׁעֶיךָ וְכֶעָנָן חַטֹּאותֶיךָ שׁוּבָה

אֲלַי כִּי גְאַלְתִּיךְ: וְנֶאֱמַר· כִּי־בַיּוֹם הַזֶּה יְכַפֵּר עֲלֵיכֶם לְטַהֵר
אֶתְכֶם מִכֹּל חַטֹּאתֵיכֶם לִפְנֵי יְהוָה תִּטְהָרוּ:

עַד לֹא מָכוֹן· כִּסְאֶךָ נָכוֹן:

אָזַרְתָּ עֹז מִלְּפָנִים· בְּשַׁעֲשׁוּעַ יָקָרָה מִפְּנִינִים· וְאֵין
מִלְּבַדֶּךָ· גְּנַזְתָּ אַלְפִּים מִלְּפָנִים·

עַד לֹא מָכוֹן כִּסְאֶךָ נָכוֹן:

דַּלְתֵי תְשׁוּבָה· הֵכַנְתָּ לְבַת־שׁוֹבֵבָה· וְאֵין מִלְּבַדֶּךָ· וְאָמַרְתָּ
שׁוּבָה מָשָׁבָה· עַד לֹא מָכוֹן כִּסְאֶךָ נָכוֹן:

זְרוּתִים עַד לֹא קָרִיתָ· חֶסֶד וֶאֱמֶת הִקַּפְתָּ· וְאֵין מִלְּבַדֶּךָ· טֶרֶם
מֵעוֹלָם אַתָּה· עַד לֹא מָכוֹן כִּסְאֶךָ נָכוֹן:

יְשִׁיבַת כֵּס וַהֲדוֹם· כּוֹנַנְתָּ עַד לֹא מָרוֹם· וְאֵין מִלְּבַדֶּךָ· לְעוֹלָם
אַתָּה מָרוֹם· עַד לֹא מָכוֹן כִּסְאֶךָ נָכוֹן:

מְדוֹרַת אֵשׁ וְעֵצִים· נִבְעֶרָה מֵאָתְמוֹל לְהַעֲצִים· וְאֵין מִלְּבַדֶּךָ·
סוֹרְרִים לְהַצִּית בְּקוֹצִים· עַד לֹא מָכוֹן כִּסְאֶךָ נָכוֹן:

עֲדֶנֶת עֵדֶן בְּתַעֲנוּגִים· פּוֹעֲלֵי צֶדֶק הָיוֹת בָּם מִתְעַנְּגִים· וְאֵין
מִלְּבַדֶּךָ· צוּר מֵאַחֲרֶיךָ לֹא נָסוֹגִים· עַד לֹא מָכוֹן כִּסְאֶךָ נָכוֹן:

ח"נ והערות

עד לא מכון כסאך נכון. פיוט זה לא נמצא במנהגים אחרים. על סדר א"ב. **עד לא קָרִיתָ.** נ"א: עד לא קֻרַת. ובכ"י: עד לא זֻרִית. **ואמת הִקַּפְתָּ.** בכ"י: ואמת הִקְּפָתָ. **נִבְעֶרָה מאתמול.** בכ"י ובמח' בולוניא: נִסְדְּרָה מאתמול, וכאן כמח' רמ"ו, קד"א ושד"ל.

מקורות

מכון כסאך נכון. ע"פ תה' פט, טו. **כסאך נכון.** ע"פ תה' ג, ג. **כשעשוע.** ע"פ תה' קיט, עז. **יקרה מפנינים.** ע"פ מצ' ג, טו. **ואין מלבדך.** ע"פ דב' ד, לה. **גנזת אלפים מלפנים.** רלו"ז פל"ח; מדת"ג (בובר), פר' יתרו, סי' עז; ב"ר פר' בראשית פר' ח, סי' ב, ע"פ מצ' ח, ל; פדר"ק, פי"ב, כד. **דלתי תשובה הכנת.** ע"פ יבע' לט, ו; ירמ' ג, כג. **לבת השובבה.** ירמ' ג, יב. **זרותים.** ע"פ יבע' מ, יג. **קריה.** ע"פ תה' קד, ג. **חסד ואמת הקפת.** ע"פ תה' פט, טו. **טרם מעולם אתה.** ע"פ תה' צ, ב. **ישיבת כס והדרוס וכו'.** ע"פ מד' בר"ט (בובר), מז' לג, סי' ג; מדמ"ש (בובר), פר' ח, סי' ט; ילקו"ש תהלים, רמז תתמג, ד"ה כיון שנברית. **כוננת.** ע"פ תה' ח, ד. **לעולם אתה מרום.** ע"פ תה' לג, ט. **מדורת אש ועצים.** ע"פ יבע' ל, לג; לו, לג. **נבערה מאתמול להעלים.** ע"פ יבע' יט, יח; ל, לג. ורמז בבלי עירובין, דף יט ע"ח. **סוררים.** ע"פ תה' סח, ז. **להצית בקוצים.** ע"פ יבע' לג, יב. **עדנת עדן בתענוגים.** ע"פ נחמ' ט, כה. **פועלי צדק.** ע"פ תה' טו, ג. **היות בם מתענגים.** ע"פ בבלי ברכות, דף ח ע"ח, 'הטועה"ב וכו', ומהגיעם מזיו השכינה'. **צור מאחריך.** ע"פ תה' מד, יח. **מאחריך לא נסוגים.** ע"פ מכילתי דר"י בבלאק, מס' דשירה, פר' ג, ע"פ תה' מד, כג; שה"ש רבה (ווילנא), פר' ח, סי' ד; מסחר רבתי (ווילנא), פר' ג, סי' ז. **נסוגים.** ע"פ נפצ' ח, ו.

קַדַּמְתָּ עַד לֹא מָאוֹר וָשֶׁמֶשׁ· רִשַּׁמְתָּ מָגֵן וָשֶׁמֶשׁ· וְאֵין מִלְּבַדֶּךָ·
שְׁמוֹ יִנּוֹן לִפְנֵי שֶׁמֶשׁ· עַד לֹא מָכוֹן כִּסְאֲךָ נָכוֹן:

תְּגַלֶּה מַלְכוּתָךְ· תָּחִישׁ יְשׁוּעָתָךְ· וְאֵין מִלְּבַדֶּךָ· תִּסְלַח לְכָל־
עֲדָתָךְ· עַד לֹא מָכוֹן כִּסְאֲךָ נָכוֹן:

כַּכָּתוּב בְּדִבְרֵי קָדְשֶׁךָ· נָכוֹן כִּסְאֲךָ מֵאָז· מֵעוֹלָם אָתָּה:

בְּאוֹר דִּבְרֵי נְכוֹחוֹת·
וְתַרְגִּילֵנִי לְדַבֵּר צָחוֹת·
בְּבִינָה תְּבִינֵנִי·
בְּחָכְמָה תִּסְעָדֵנִי·

לַמְּדֵנִי אֱלֹהֵי הָרוּחוֹת·
וְלֹא אֵאָלֵם:
בְּדַעַת תְּיַשְּׁרֵנִי·
וְלֹא אֵבוֹשׁ:

מקורות

קדמת וכו' מאור ושמש. ע"פ תה' עד, טז. **רישמת מגן ושמש.** ע"פ תה' פד, יב. **שמו ינון לפני שמש.** ע"פ תה' עב, ח. **תגלה מלכותך.** ע"פ מס"ו פ' יט, ה"כ. **תחיש ישועתך.** ע"פ ישע' נב, ז. **תסלח לכל עדתך.** ע"פ במ' טו, כו. **נכון כסאך מאז.** תה' צג, ב. **באור דברי נכוחות.** ע"פ ישע' ל, י. **למדני אלהי.** ע"פ תה' כה, ה. **אלהי הרוחות.** במ' טז, כב. **ותרגילני לדבר צחות.** ע"פ ישע' נ, ד. **תחלם.** ע"פ במ' ד, יח; תה' לח, יט. **בבינה תבינני.** ע"פ ירמ' כג, כ. **תישרני.** ע"פ מש' יח, ה. **בחכמה תסעדני.** ע"פ תה' יח, לו. **ולא אבוש.** תה'

ח"נ והערות

רשות לסדר העבודה. פיוט אנונימי, שאינו מופיע בנוסחים האחרים. נהוג לייחס את הרשות וסדר העבודה לר' יוחנן הכהן. אך דניאל גולדשמידט סובר שפיוט הרשות נכתב בתקופה יותר מאוחרת. **באור דברי נכוחות.** מיוסד ע"ס א"ב כפול בחרוזים. **ותרגילני לדבר.** במח' רמ"ו ובולוניא: 'והרגילני לדבר'. במח' שד"ל ופי' קד"א כבפנים. **בבינה תבינני.** במח' רמ"ו ובולוניא: 'בבינה תדיננני', וכאן בגירסת קד"א ומח' שד"ל.

בָּגוֹד לֹא אֶבְגֹּד׃ כִּי לְךָ לְבַדְךָ אֶסְגֹּד׃
בְּטוּבְךָ אוֹתִי תְפַקֵּד׃ וְלֹא אָגוּר׃
בַּד בְּבַד אֶמַלֵּל׃ בְּתוֹךְ קָהָל אֲהַלֵּל׃
וְאֵלֶיךָ אֶתְפַּלֵּל׃ וְלֹא אֶדְאָג׃
בְּהֶגְיוֹן גְּרוֹנִי׃ אֲהַלֶּלְךָ גְּאוֹנִי׃
חֵן וָחֶסֶד חַזְּקֵנִי׃ וְלֹא אֵהָמֵם׃
בּוֹשֶׁת אַל־תְּבוֹאֵנִי׃ כְּלִמָּה אַל־תֶּאֱתֵנִי׃
רַחֲמֶיךָ יְקַדְּמוּנִי׃ וְלֹא אוּבַד׃
בָּזוּי כְּטִפֵּשׁ׃ אַל־אֶרְאֶה בְּיוֹם קָדֶשׁ׃
הָסֵר מֶנִּי דְּבַר מוֹקֵשׁ׃ וְלֹא אֶזָּעֵף׃
בְּחִין תְּחָנֵּנִי׃ וּבְדִבְרֵי תִּרְצֵנִי׃
בַּעֲדְךָ תְּסָמְכֵנִי׃ וְלֹא אֵחָפֵר׃
בְּטוּי אֲמָרַי׃ יְהִי חִזּוּק אֵבָרַי׃
הֱיוֹתְךָ בְעוֹזְרִי׃ וְלֹא אֶטֶרֹף׃
בֵּית תִּפְאַרְתֶּךָ׃ אֶעֱמֹד לְבָרֵר תְּשִׁבְחוֹתֶיךָ׃
חַזְּקֵנִי בְאִמְרָתֶךָ׃ וְלֹא אִיעָף׃

ח"נ והערות

ולא אֵהָמֵם. בכ"י: ולא אֶמָּאֵס, ואולי צ"ל ולא אֶמָּאֵס. **לברר תשבחותיך.** במח' רמ"ו וכ"י: לְדַבֵּר תשבחותיך.

מקורות

בגוד לֹא אֶבְגֹּד - תפחד. ע"פ דב' לב, כז, תצ"ע ודע"ז. **בד בבד.** שמ' ל, לה. **ממלל** - תדבר. ע"פ תה' קו, ב; דנ' ז, כה. **בתוך קהל אהלל.** ע"פ תה' כב, כג; קט, ל. **ואליך אתפלל.** תה' ה, ג. **ולא אדאג.** ע"פ ישו' כב, כד. **בהגיון.** ע"פ תה' יט, טו. **גרוני.** תה' סט, ד. **מהללך.** תה' כב, כג. **גאוני.** ע"פ שמ' טו, ז. **חן וחסד.** תה' ק, ג, ח. **חזקני.** ע"פ דב' ז, כג; יבע' כח, כח. **בושת אל תבואני.** ע"פ יחז' טז, סג. **אל תבואני.** תה' לו, יב. **כלמה.** ע"פ תה' קט, כט. **תאתני** - מלשון תבוא. ע"פ יבע' מא, ה; יוו' ג, כה; ס' הברכיס לרד"ק, ערך אתה. **רחמיך יקדמוני.** ע"פ תה' עט, ח. **ולא אובד.** ע"פ תה' קיט, קעו. **בזוי כטפש.** ע"פ מלא' ב, ט. **אל ארא.** ע"פ במ' יח, טו. **ביום קודש.** ע"פ נחמ' י, ב. **הסר מני.** ע"פ תה' קיט, כט. **דבר מוקש.** ע"פ תה' סה, ו. **אזעף.** ע"פ מיכ' ז, ט. **בחין.** ע"פ יוו' מא, ד. **בחין תחנני.** ע"פ תה' נה, ג. **ובדברי תרצני.** ע"פ תה' קיט, קא. **בעדך תסמכני.** ע"פ תה' נה, יד. **ולא אחפר.** ע"פ יבע' ג, ז. **בטוי אמרי.** ע"פ דב' לב, ג. **יהי חיזוק אברי.** ע"פ יבע' נח, יא; מש' ג, ח. **היותך בעוזרי.** ע"פ תה' קיח, ז. **ולא אטרף.** ע"פ תה' ג, כב. **בית תפארתך.** ע"פ יבע' סג, טו. **תעמוד לברר.** ע"פ נחמ' יג, יא. **חזקני באמרתך.** ע"פ תה' קיט, קטז. **חיעף.** ע"פ בר' כה, כט; מש' קיט, מו. **בגוד לא תבגוד.** ע"פ יבע' מח, ח. **לך לבדך תסגוד.** ע"פ שמ' כב, יט; דב' ו, יג. **תסגוד.** יבע' מד, יט. **בטובך תפקוד.** ע"פ תה' כז, יג; נחמ' ט, כה. **בטובך תפקוד.** ע"פ תה' סח, יא; קו, ד. **ולא תגור.** ע"פ יבע' יב, ג; תה' נא, ה. **תגור** - תפחד. ע"פ דב' לב, כז, תצ"ע ודע"ז.

בִּכְרָה קַלָּה׃ אַל־יְהִי בְמִלָּה׃
נְכוֹחוֹת אֵעַן בִּתְפִלָּה׃ וְלֹא אֶכָּשֵׁל׃
בַּל אֶכָּשֵׁל בְּמִלַּי׃ וּבַל־יִמְעֲדוּ קַרְסֻלַּי׃
תָּכִין בְּצֶדֶק רַגְלַי׃ וְלֹא אֶלָּחֵץ׃
בַּמָּה אֶשָּׁעֵן וְאֶתְחַזָּק׃ לְהַלָּלֶךָ גִּבּוֹר וְחָזָק׃
עֲוֹן נְעוּרַי הַרְחֵק׃ וְלֹא אֶמְעַד׃
בְּנֵי אֱמוּנֶיךָ׃ הֶעֱמִידוּנִי לְפָנֶיךָ׃
אֶמְצָא־חֵן בְּעֵינֶיךָ׃ וְלֹא אֶנָּגֵף׃
בְּשָׂפָה בְרוּרָה׃ אַהֲלָלֶךָ נוֹרָא׃
וְתַכְתִּירֵנִי אוֹרָה׃ וְלֹא אֶסָּפֶה׃
בְּעֵת אֲבַקֵּשׁ מִפְּךָ׃ רַחֲמִים עַל־עַמֶּךָ׃
תַּעַשׂ שְׁאֵלַת עָנִי וָמָךְ׃ וְלֹא אֵעָנֵשׁ׃
בְּפִתְחוֹן פֶּה תְּגַדְּלֵנִי׃ וּבְמַאֲמָר תְּעַטְּרֵנִי׃
בְּטוּבְךָ תַּעֲנֵנִי׃ וְלֹא אֶפָּחֵד׃
בְּצַעֲקִי אֵלֶיךָ שִׂיחָה׃ בְּיוֹם קָדְשׁ לְשׁוֹחֲחָה׃
תּוֹצִיאֵנִי לִרְוָחָה׃ וְלֹא אֵצַר׃
בְּקוּמִי לַעֲרֹךְ אֵלֶיךָ׃ סֵדֶר מִפְעָלֶיךָ׃

מקורות

כה, כה. **נכרה קלה.** ירמ׳ ג, כג. **אל יהי במלה.** ע״פ תה׳ קלט, ד. **בטובך תנחנו.** במח׳ רס״ד: ׳בטובך תְּעַטְּרֵנִי׳. **נכוחות אמן.** ע״פ יבע׳ ל, י. **אכשל.** ע״פ תה׳ לז, יח. **בל אכשל במילי.** ע״פ קה׳ ה, ח. **וכל ימעדו קרסולי.** ע״פ ש״ש כב, לג. **תכין.** ע״פ תה׳ י, יח. **בצדק רגלי.** ע״פ יבע׳ מא, ג. **ולא אלחץ.** ע״פ ג׳׳מ כב, כה. **במה אשען.** ע״פ מבע׳ סוטה פ״ט, מט״ו. **להלך.** ע״פ יבע׳ סב, ט. **גיבור וחזק.** ע״פ דב׳ ג, כד. **עוון נעורי הרחק.** ע״פ תה׳ כה, ז. **ולא אמעד.** ע״פ תה׳ כו, ו. **בני אמוניך.** ע״פ מדת״כ (וורשא), פר׳ לו, סי׳ יב. **אמצא חן בעיניך.** שמ׳ לג, יג. **ולא אנגף.** ע״פ שמ׳ יב, יג. **בשפה ברורה.** ע״פ נפצ׳ ג, ט. **אהללך נורא.** ע״פ תה׳ סו, ג. **אספה.** ש״ס כז, ו. **רחמים על.** ע״פ דני׳ ב, יח. **תעש שאלת.** ע״פ תיו׳ ו, ח. **ומך.** ויק׳ כה, מז. **בפתחון פה.** ע״פ יחז׳ כט, כא. **תגדלני.** ע״פ תיו׳ ז, יז. **ובמאמר.** ע״פ דני׳ ד, יד. **תעטרני.** ע״פ תה׳ ה, יג. **בטובך תענני.** ע״פ תה׳ יז, ו. **ולא אפחד.** יבע׳ יג, ב. **בצעקי אליך שיחה.** ע״פ תה׳ עז, ב. **שיחה.** ע״פ תה׳ קא, יח; רמו״ד (ווילנא), פר׳ ס, סי׳ יד. **ביום קודש.** ע״פ נחמ׳ י, ב. **לשוחחה.** ע״פ תה׳ קמג, ה. **תוציאני לרוחה.** ע״פ תה׳ סו, יג. **בקומי.** ע״פ נפ׳ ג, ח; תיכ׳ ב, יט. **לערוך אליך.** ע״פ תה׳ מ, ו. **מפעליך.** ע״פ תה׳ מו, ט.

תִּסְמְכֵנִי בְמַעַן מִלֶּיךָ׃ וְלֹא אֶקָּשֵׁה׃
בַּר וְיָשָׁר׃ הַרְאֵנִי לְאֶזְרַח וְגַם גָּר׃
פְּנֵה אֶל־תְּפִלַּת הָעַרְעָר׃ וְלֹא־אֶרְשַׁע׃
בְּשָׁלוֹם תַּכְנִיסֵנִי׃ וּבְמִישׁוֹר תּוֹצִיאֵנִי׃
עֲנֵנִי כְּנָם עֲנֵנִי׃ וְלֹא־אֶשּׁוֹמֵם׃
בְּתַלְמוּד אֲהַלְלֶךָּ׃ רְצֵנִי עִם קְהָלֶךָ׃
וּבְמַעֲנֵה לָשׁוֹן אֲיַחֲלֶךָּ׃ וְלֹא־אֶתְעֶה׃

כַּכָּתוּב בְּדִבְרֵי קָדְשֶׁךָ׃ לְאָדָם מַעַרְכֵי־לֵב וּמֵיהוָה מַעֲנֵה לָשׁוֹן׃

אוֹחִילָה לָאֵל אֲחַלֶּה פָנָיו׃ אֶשְׁאֲלָה מִמֶּנּוּ מַעֲנֵה לָשׁוֹן׃
אֲשֶׁר בְּקִהַל עָם אָשִׁירָה
עֻזּוֹ׃ אַבִּיעָה רְנָנוֹת בְּעַד מִפְעָלָיו׃ לְאָדָם מַעַרְכֵי־לֵב וּמֵיהוָה
מַעֲנֵה לָשׁוֹן׃ אֲדֹנָי שְׂפָתַי תִּפְתָּח וּפִי יַגִּיד תְּהִלָּתֶךָ׃ יִהְיוּ לְרָצוֹן
אִמְרֵי־פִי וְהֶגְיוֹן לִבִּי לְפָנֶיךָ יְהוָה צוּרִי וְגֹאֲלִי׃

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה לַמְּדֵנִי חֻקֶּיךָ׃

ח"נ והערות

אוחילה לאל. פיוט אנונימי קדום לימים נוראים, המופיע בנוסחים שונים. סימן א מרובע. ראו למשל גולדשמידט, מח' לר"ה, עמ' 232. נמצא גם במח' רומניא, דף שסו ע"ב, דומה לנוסח כאן, בתוספת פסוק ממשלי, ח, ח. ובשחרית, דף שם ע"א, הוא המשך לאו"א אהיה עם פיפיות', אמנם מתחיל בזנאמר לאדם מערכי' וכו', עם תוספת של שני פסוקים אחרים.

מקורות

תסמכני. תה' נג, יד. **מלין.** ע"פ מש' כג, ט. **אקשה.** שמ' ז, ג. **בר.** ע"פ תה' כד, ד. **וישר.** ע"פ יבע' כו, ז. **לאזרח וגם גר.** ע"פ שמ' יב, מט. **פני אל תפילת הערער.** ע"פ תה' קב, יח. **ולא ארשע.** ע"פ לוי' י, ז. **בשלום תכניסני.** ע"פ מ"ק ג, יג. **ובמישור תוליכני.** ע"פ יבע' יח, ד. **כנם ענני.** ע"פ מ"ק יח, לז. **תשומם.** ע"פ שמ' כג, כט. **רצני עם קהלך.** ע"פ תה' קו, ד. **ובמענה לשון.** ע"פ מש' טז, א. **איחלך.** ע"פ תה' עא, יד; לוי' ו, יח. **ולא אתעה.** ע"פ יבע' כח, ד. **לאדם מערכי לב.** מש' טז, א. **מוחילה לאל.** ע"פ מיכ' ז, ז; לוכ' ג, כח. **אחלה פניו.** ע"פ מלא' א, ט; תה' קיט, נח. **אשאלה ממנו.** ע"פ ש"א ב, כ. **מענה לשון.** מש' טז, א. **נקהל עם.** ע"פ תה' לה, יח; קז, לב. **אשירה עוז.** ע"פ תה' נט, יח. **אביעה רננות.** ע"פ תה' סג, ו; קיט, קעא. **בעד מפעליו.** ע"פ מש' טז, ד. **לאדם מערכי לב.** מש' טז, א. **ה' שפתי תפתח.** תה' נא, יז. **יהיו לרצון.** תה' יט, טו. **ברוך אתה ה'.** תה' קיט, יב.

אָזְכֶּר סֶלָה· לְשֵׁם פֶּה לָאָדָם· אֶפְתַּח פִּי בְצֶדֶק· וְלֹא אֵאָלֵם· אֶת־מֵי נוֹעָץ· אָז וַיִּפְעַל·
אֶל מְלַמֵּד הוּא· וְלֹא יִתְלַמֵּד· אוֹ מִי הִרְקִיעַ· עִמּוֹ שְׁחָקִים·
אֲשֶׁר מְתָחָם כָּאֹהֶל· וְלֹא־יִתְמוֹטָטוּ· אֲדָמָה יִסַּד· וְאֵין אִישׁ
אִתּוֹ· אִמְצָה עַל־מַיִם· וְלֹא תִתְפּוֹרָר:

בְּהֵק נְגַהּ· לְיַדַּע יוֹם לְפִעֲל· בְּהוּ סָגַר לְנֶשֶׁף· וְלֹא יַחֲלִיפֵם·
בֵּין מַיִם לָמַיִם· הֶחֱזִיק רָקִיעַ· בּוֹ צָרַר חֲצָצִים· וְלֹא
יִבָּקַע· בְּנִבְכֵי מְצוּלָה· עוֹד הִקְוָה מַיִם· בְּרִיחַ גְּבוּלָם שָׁם· וְלֹא
יַעֲבֹרוּן· בְּשִׂיחַ וְעֶשֶׂב מַזְרִיעַ· כִּלֵּל אֲדָמָה· בַּקִּיץ וּבַחֹרֶף תַּעַשׂ·
וְלֹא תָמוּשׁ:

גָּבְהֵי שַׁחַק הֶעֱטִיר· מְאוֹרוֹת וְצָבָא· גְּבוּלָם וְדָבְרָם כַּחֹק·
וְלֹא נֶעְדָּרוּ· גִּדֵּל מְמַיִם· רֶמֶשׂ עִם תַּנִּין· גַּם עֵיט

מקורות

סדר העבודה. רמו בבלי יומא, דף לז ע״ב, ורמ״י ד״ה הכוח דמחית, ע״פ הזמ׳ יד, ג; מוסף, יומא, סי׳ לז וסי׳ קכב; סה״ע, עשה״ד, הל׳ יום״כ, דף קח, עמ׳ ת; שבה״ל, סדר יוה״כ, סי׳ שכ; ד״י לוח״ת, סי׳ תרכח. רמו ס׳ כתר שם טוב, סדר העבודה, עמ׳ 380; גמה״ל לוח״ת, סי׳ תרכח ס״ק ת. **אזכר סלה.** ע״פ תה׳ עז, ד. **לשם פה לאדם.** ע״פ שמ׳ ד, יא. **אפתח פי בצדק.** ע״פ תה׳ עח, ב. **ולא אאלם.** ע״פ תה׳ לט, יד. **את מי נועץ.** ישע׳ מ, יד. **אל מלמד הוא.** ע״פ ישע׳ מח, יז. **ולא יתלמד.** ע״פ ישע׳ מ, יג־יד. **מי הרקיע עמו שחקים.** ע״פ איוב לז, יח. **אשר מתחם כאוהל.** ע״פ ישע׳ מ, כב. **ולא יתמוטטו.** ע״פ איוב כו, יא. **אדמה יסד.** ע״פ ישע׳ מח, יג. **אין איש אתו.** ע״פ ישע׳ סג, ג; מח, יג. **אמצה על מים.** ע״פ מס׳ שמחות, ספר חיבוט הקבר, פר׳ ח, ה״ח, ׳ואבן שתיה שממנה התחיל הקב״ה לבראו את עולמו׳; במדב״ר (ווילנא), פר׳ יב, סי׳ ד. **ותפורר.** ע״פ ישע׳ כד, יט. **נוגה.** ע״פ ש״ב כג, ד. **לידע יום לפועל.** ע״פ בר׳ ח, יד; תה׳ קד, כג־כד. **ולא יחליפם.** ע״פ בר׳ ח, כב. **בין מים למים.** בר׳ ח, ו. **החזיק רקיע.** ע״פ איוב כו, יא. **צרר.** ע״פ מש׳ ל, ד. **בנבכי מצולה.** ע״פ איוב לח, טז. **עוד הקוה מים.** ע״פ בר׳ ח, י. **בריח גבולם שם ולא יעברון.** ע״פ תה׳ קד, ט. **בשיח ועשב מזריע.** ע״פ בר׳ ח, יא־יב. **בקיץ ובחורף תעש.** ע״פ תה׳ עד, יח. **ולא תמוש.** ע״פ בר׳ ח, כב. **גבהי שחק.** ע״פ איוב יח, ח. **מאורות וצבא.** ע״פ בר׳ ח, טז. **גבולם ודברם כחוק.** ירמ׳ ה, כב. **ולא נעדרו.** ע״פ ישע׳ מ, כו. **רמש עם תנין.** ע״פ בר׳ ח, כא. **עיט.** איוב כח, ז.

ח״נ והערות

אזכר סלה. סדר העבודה, המיוחס לר׳ יוחנן הכהן, ע״ס א״ב, כל אות ח׳ פעמים, חוץ מאות ת׳ שהיא ט״ז פעמים. **החזיק רקיע.** בכ״י ובקר״א: ׳הִתְוִיךְ רקיע׳, וכן תוקן בגליון מחז׳ רמ״ו. **גְּבוּלָם שָׁם.** בכ״י: ׳גְּבוּלָם חוֹל׳. ובמחז׳ רמ״ו נראה בהגהה: ׳גְּבוּלָם שָׁם חוֹל׳, ע״פ ירמ׳ ה, כב. **ולא תָמוּשׁ.** כ״ה במחז׳ בולוניא וכ״י. אך ברמ״ו ורס״ד: ׳ולא תָמוֹט׳.

לָרֹב· וְלֹא יִסָּפֵרוּ· גָּחוּ מִמְּעֵי חֶלֶד· גְּוִיּוֹת וּנְשָׁמוֹת· גָּאוּ וְעָצְמוּ
מְאֹד· וְלֹא יִמָּנוּ· גָּמַר אֹמֶר· וְאָז יָעַץ בְּשֶׂכֶל· גְּלֹם לְרַקֵּם
בְּצֶלֶם· וְלֹא אֵחַר׃

דְּבֶר וַיָּצַר· שָׂח וַיְהִי כֵן· דִּלֵּק חֲדָרָיו בָּנֵר· וְלֹא יִכְבֶּה· דֶּרֶךְ
גַּן־עֵדֶן· מְשָׁכוֹ אֱלֹהִים לְבוֹחֲנוֹ· דָּבָר הֵיוֹבִל נָצַר· וְלֹא
יָמוּת· דִּבֶּר לוֹ חֲדַל· מֵעֵץ תַּאֲוָה· דָּאֲבָה נַפְשׁוֹ לֶאֱכֹל· וְלֹא
שָׁמַר· דְּמָה יוֹצְרוֹ· לְכוֹנֵן לוֹ עֵזֶר· דָּרוֹשׁ דָּרְשׁוֹ לְבַדּוֹ· וְלֹא טוֹב׃

הֶמְתִּיק לוֹ רֶדֶם· וְנָתַץ גְּוִיּוֹ· הֶעֱלָה בָשָׂר כָּמְהוֹ· וְלֹא הֵבִין·
הֶרְאָה לוֹ· כְּלִילַת יְפִי וְאָמַר· הֲלֹא בְשָׂרִי זֹאת· וְלֹא
נָכְרִיָּה· הוֹצִיא לָהּ שֵׁם· וְכֵן לִיצוּרִים· הֶעֱלַס עָמָּהּ בַּחֲפָּה·
וְלֹא לָן· הִלְעִיטָהּ רֶמֶשׁ· וְהִיא מָשְׁכָה לְעֹפֶר· הֶעֱרִמוּ וְעָטוּ
עָלִים· וְלֹא עֵדִי׃

וְנֶאֱרָרָה אֵם לְעֻצָּב· וְאָב לְעִצָּבוֹן· וְעָרוֹם לְמַאֲכָלוֹ עָפָר·
וְלֹא רֶגֶל· וְגֹרְשׁוּ מִגַּן· וַיֵּרְשׁוּ נָקִיק סֶלַע· וְהוּמַר
כְּבוֹדָם לְמָוֶת· וְלֹא כֵאלֹהִים· וַיֵּצֶר צוּר הִתְאִיב· יְצוּר לְרֻבַּע·

ח"ג והערות

גָּחוּ ממעי. כ״ה במחז׳ בולוניא, כ״י ושד״ל, מלשון תה׳ כב, י. במחז׳ רס״ד: גָּעוּ ממעי׳. **ולא הבין.** במחז׳ רמ״ו: ולא הֵבִין׳. **וְגֹרְשׁוּ מגן.** במחז׳ רמ״ו ובכ״י: וְגֹרְשׁוּ מגן. **צוּר התאיב יְצוּר.** כ״ה במחז׳ בולוניא קד״א ושד״ל. במחז׳ רמ״ו וכ״י: יְצוּר התאיב צוּר׳.

מקורות

דבר היוכל לגלות. ע״פ מס׳ ג, ח. **ולא יומת.** ע״פ בר׳ ג, ח. **דבר לו.** ע״פ בר׳ ג, טז. **חדל מעץ תאוה.** ע״פ בר׳ ג, יח. **דאבה נפשו.** ע״פ ירמ׳ לח, כד. **נפשו לאכול.** ע״פ חיו׳ לג, כ. **ולא שמר.** מ״ח יח, י. **לכונן לו עזר וכו׳.** ע״פ בר׳ ג, יח. **המתיק לו.** רמו ב״ר (ווילנא), פר׳ ח, סי׳ ה. **רדם.** ע״פ בר׳ ג, כא. **גוויו.** ע״פ תה׳ קי, ו. **הטעה כשר כמוהו.** ע״פ בר׳ ג, כא. **ולא הבין.** ע״פ ישע׳ כט, טז. **הרשה לו.** ע״פ בר׳ ג, כב. **כליות יופי ותמר.** ע״פ חיכ׳ ג, טו. **הלא בשרי זאת.** ע״פ בר׳ ג, כג. **נכריה.** שמ׳ ג, כב. **הוליח לה שם.** ע״פ בר׳ ג, כג. **וכן ליצורים.** ע״פ בר׳ ג, כ. **הועלס עמה בחופה.** רמו מד״ע פ״ד; בבלי ברכות, דף סח ע״ח; קה״ר פר׳ ז, סי׳ ג; ילקו״ש תורה, רמז טז. **הלעיטה רמש.** ע״פ בר׳ ג, ו. **הוערמו ועטו עליס.** ע״פ בר׳ ג, ז. **ונמרדה מס לעלה.** ע״פ בר׳ ג, טז. **ואל לעצבון.** ע״פ בר׳ ג, יז. **ועורוס.** ע״פ בר׳ ג, יח. **למאכלו עפר ולא רגל.** ע״פ בר׳ ג, יד. **וגורשו מגן.** ע״פ בר׳ ג, כג־כד. **נקיק סלע.** ע״פ ישע׳ ז, יט. **והומר כבודס.** ע״פ תה׳ קו, כ. **ולא כאלהים.** ע״פ בר׳ ג, ה.

וְזֹאת תְּשׁוּקָתָם בָּשָׂר· וְלֹא אֵל· וְהִזְרִיעַ עוֹבֵד· וְגַם רוֹעֶה עֶדֶר·
וּפָעָלָם לְבוֹרֵא עוֹלָם· וְלֹא לְאִישׁ׃

זָרַע פּוֹתֵחַ רֶחֶם· וּמְלֵא סְפָקוֹ· זָבַד בְּיִתְרוֹן לְקוֹנֵהוּ· וְלֹא
שָׁע· זָבַח בְּכוֹרוֹת צֹאנוֹ· וְטוּב חֶלְבֵיהֶן· זָבַד שָׁפָל לָרָם·
וְלֹא הֵשִׁיבוֹ· זָעַם רַב· אֶת־צָעִיר בְּרֵצַח· זָעַק דָּמוֹ לָאֵל· וְלֹא
בִזָּהוּ· זָעֲפוֹ לָנֶצַח וָנֶד· עַד־הִתְוַדֶּה· זִמַּן־לוֹ אוֹת· וְלֹא־יֵהָרֵג׃

חַי קָרָא לַיָּם· וְהֶאֱבִיד בּוֹגְדִים· חֶלֶף קָרְאוּ לֶאֱלִיל· וְלֹא
לָאֵל· חָמְסוּ חָמָס· עַם מוֹרְדֵי אוֹר· חָזוּ מַכַּת אֱנוֹשׁ· וְלֹא
לָמֶדוּ· חִבָּלוּם קָרִים· וְקָם תְּמִים הוֹרוֹת· חִתֵּל וְנִחַם אֶרֶץ·
וְלֹא הוּשַׁמָּה· חָשְׁבוּ עֲלוֹת לַשַּׁחַק· חֲלוּקִים וְנָפֶצוּ· חֵלֶק אֱלֹהִים
עֲצָתָם· וְלֹא קְיָמָה׃

טוֹב לָמַד· מֵאֱלָיו אִישׁ תָּם· טָהֲרוּ צָרְפוּ בְּחָנוּ· וְלֹא אָט· טָרַף
לְפָנָיו· זְרוֹעַ אַף־קָדְקֹד· טֶרֶם הֶחֱזִיקוּ בָאֵשׁ· וְלֹא נִכְוָה·
טָנָא בִכּוּרִים· נָחֲנַן בֶּן־מָאַת· טָהוֹר חֻשָּׁקוּ לְנִיחֹחַ· וְלֹא־חָס·
טָלָה בַמִּישׁוֹר· נִמְשַׁךְ לְמוֹ חָרֵב· טָבוּחַ יִרְאֵהוּ חַי· וְלֹא־נָמוּת׃

מקורות

וזאת תשוקתם בשר. ע״פ בר׳ ג, טז. רמו ב״ר (ווילנא), פר׳ כ, סי׳ ז. **והזריע.** ע״פ בר׳ ד, ח. **עובד וגם רועה עדר.** ע״פ בר׳ ד, ב. **ופעלם לבורא עולם.** ע״פ בר׳ ד, ג־ד. **לאיש.** ע״פ יעע׳ מ, כח. **זרע פותח רחם.** ע״פ בר׳ ד, ח. **ומלא ספקו.** ע״פ תיו׳ כ, כב. **זבד ביתרון לקונהו.** ע״פ בר׳ ד, ג. **ולא שע.** ע״פ בר׳ ד, ה. **זבח בכורות צאנו וכו׳.** ע״פ בר׳ ד, ד. **וטוב חלביהן.** ע״פ בר׳ ד, ה. **זבד שפל לרם.** ע״פ בר׳ ד, ה. **זעם רב.** ע״פ בר׳ ד, ו. **את צעיר ברצח.** ע״פ בר׳ ד, ח. **זעק דמו לאל.** ע״פ בר׳ ד, י. **זעפו.** ע״פ בר׳ ד, יח. **לנצח וגו׳.** ע״פ בר׳ ד, יב. **עד התוודה.** ע״פ בר׳ ד, יג־יד. **זימן לו אות ולא יהרג.** ע״פ בר׳ ד, טו. **חי.** במ׳ יד, כח. **קרא ליס והאביד בוגדים.** ע״פ עמ׳ ה, ח; ירושלמי פ״ו, ה״ב; ב״ר פר׳ בראשית, פ״ה, סי׳ ו; ילקו״ש עמ׳ רמז תקמג. **חלף קראו לאליל ולא לאל.** ע״פ בר׳ ד, כו ורמו פיוט״י. **חמסו חמס.** ע״פ בר׳ ו, יא. **עם מורדי אור.** ע״פ תיו׳ כד, יג. **חזו מכת אנוש.** ספרי, פר׳ עקב, פי; ילקו״ש תורה, רמז רפו. **וקם תמים דורות.** ע״פ בר׳ ו, ט. **ונחם ארץ.** ע״פ בר׳ ו, ו. **ולא הושמה.** ע״פ בר׳ ח, כא. **חשבו עלות לשחק.** ע״פ בר׳ יא, ד. **חלוקים ונופלו.** ע״פ בר׳ יא, ט; תהל״ר פר׳ כט, סוף ד״ה מגבי מגדל. **חלק מלהיס עלתם.** רמו בבלי סנהדרין, דף קט ע״ב; מדת״ג, פר׳ נח, סי׳ כה. **טוב למד.** ע״פ יעע׳ ט, י. **מאליו איש תם.** רמו בבלי נדרים, סוף דף לב ע״ב; ב״ר פר׳ נח, פר׳ ל, סי׳ ח. **טהרו צרפו בחנו.** ע״פ ב״ר פר׳ לד, סי׳ ז; ילקו״ש, תורה רמז טו. **זרוע אף קדקוד.** דב׳ לג, כ. **טרם החזיקו באש ולא נכוה.** ע״פ בבלי פסחים קיח ע״ב; מדת״ג (וורשא), פר׳ תצוה, סי׳ יב. **נחנן בן מאת.** ע״פ בר׳ כח, ה. **טהור.** חנק׳ ט, יג. **חשקו לניחוח.** ע״פ בר׳ כב, ב. **נמשך למו חרב.** ע״פ בר׳ כב, ח. **טבוח יראהו חי ולא נמות.** ע״פ בר׳ כב, יד ופירש״י ד״ה היום; ירושלמי תעניות פ״ב, ה״ד; ויק״ר (ווילנא), פר׳ אמור פר׳ כט, סי׳ ט.

ח״נ והערות

זבד ביתרון. במח׳ רמ״ו וקד״א: זָכַר ביתרון. **זָבַד שפל.** במח׳ רמ״ו וקד״א: זָכַר שפל׳. **זָעַם רב.** בכ״י: זַעַם רב׳. **טלה במישור.** במח׳ רמ״ו ובכ״י: ׳טלה בְּמִישׁוֹר׳.

יְפֵה מְנָת תָּם· וְנָעִים חֶלְקוֹ· יְשִׁיבַת אֹהָלִים חִבֵּק· וְלֹא מָשׁ·
יִקַּר שְׁמוֹ לְמַעְלָה· בְּעוֹלִים וְיוֹרְדִים· יָרַד בְּנֶגְדּוֹ שַׂר·
וְלֹא יָכוֹל· יְדֵי יוֹרֵשׁ חֶרֶב· שָׂר וַיִּדְאַג· יָהּ צַל יְמִינוֹ· וְלֹא
הִזְנִיחוֹ· יַחַד הִקִּיפוּהוּ· שְׁנֵים עָשָׂר שְׁבָטִים· יְדִידִים תְּמִימִים
קְדוֹשִׁים· וְלֹא דִּפְּיוּ׃

כָּבוֹד נֶצַח נִשְׁמַר· לְמַטֵּה לֵוִי· כְּקָרְבָּם בְּרִחוּק עֶגֶל· וְלֹא
תָעוּ· כְּרִיתוּת בְּרִית מֶלַח· נִכְרָתָה לְקָדוֹשׁ· כִּי
לְמַקְדִּישָׁיו יְכַהֵן· וְלֹא לַזָּר· כְּהֻנַּת עֲמוּסָיו· נֶצַח לִפְנֵי מֶלֶךְ·
כְּשָׁמְרָם פִּתְחֵי אֹהָלָיו· וְלֹא סָרוּ· כְּמוֹ כֵן יַבְדִּילוּ· אִישׁ קֹדֶם
לְעָשׂוֹר· כָּמוּס בְּלִשְׁכָּה שָׁבוּעַ· וְלֹא יִטַּמְּאוּ׃

כַּכָּתוּב בְּתוֹרָתֶךָ כַּאֲשֶׁר עָשָׂה בַּיּוֹם הַזֶּה צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת
לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם׃

לָמַד זְרִיקַת דָּם· וְרַסַּח וְנֵרוֹת· לְמַהֵר בְּרֹאשׁ וְרֶגֶל· וְלֹא
בַעֲצַלְתַּיִם· לְוִיַּת כְּבוד־וֹ· בֵּין־זִקְנֵי שֵׁבֶט· לַהֲגוֹת

ח"ג והערות

שַׂר וידאג. כ"ה בכ"י, קד"א ושד"ל, בשי"ן ימנית. אבל במחז' רמ"ו: שָׂר וידאג׳. **בְּקָרְבָּם בְּרִחוּק.** כ"ה במחז' רמ"ו, כ"י וקד"א. במחז' בולוניא נראה: בְּקָרְבָּם בְּרִחוּק׳. **ורקח ונרות.** במחז' רמ"ו ורס"ד: וְרָקְחוּ נֵרוֹת׳, ועי' בפי' קד"א. **לְוִיַּת כבודו.** כ"ה במחז' בולוניא ושד"ל. במחז' רמ"ו: לְוִיַּת כבודו׳. בכ"י: לְוָיַת כבודו׳.

מקורות

יפה מנת תם. ע"פ בר' כה, כג. **ועעיס חלקו.** ע"פ דב' לג, ט. **ישיבת אוהלים.** ע"פ בר' כה, כז. **ולא מש.** ע"פ שמ' לג, יא. **יקר שמו.** ע"פ ס"פ יח, ל. **בעולים ויורדים.** ע"פ בר' כח, יב. **ירד כנגדו שר.** ע"פ בר' לב, כה. **ולא יכול.** ע"פ בר' לב, כו. **ידי.** ע"פ בר' כז, כב. **יורש חרב.** ע"פ בר' כז, מ. **שר וידלג.** ע"פ בר' מו, ג. **יה על ימינו.** ע"פ תה' קכא, ה. **יחד הקיפוהו.** ע"פ בר' מט, ח; רמז' ב"ר פר' ויחי, פר' לח, סוף סי' ג; מס"ט בר' פמ"ט, רמז תי"ו בר' מט, ח. **ולא דופי.** רמז מדת"כ (וורשא), פר' ויחי, סי' ח; ב"ר פר' ויחי, פר' לח, סוף סי' ג; מס"ט בר' פמ"ט, סי' ח. **למטה לוי.** ע"פ במ' ג, ו. **בקרבם ברחוק עגל ולא תעו.** במדב"ר (ווילנא), פר' ג, סי' ה; מד"ח (בובר), פר' במ', פ"ג, סי' יב. **כריתות ברית מלח.** ע"פ במ' יח, יט; מד"ח במ' פי"ח, סי' ח. **נכרתה.** ע"פ במ' יח, ח ורס"י; ספרי במ' פר' קרח, פ' קיח; ילקו"ש תורה, רמז תשמה. **לקדוש.** ע"פ תה' קו, טז. **למקדישיו יכהן.** ע"פ שמ' כח, ג. **ולא לזר.** ע"פ במ' ג, י. **כהונת עמוסיו.** ע"פ במ' יח, ז. **נצח לפני מלך.** ע"פ דה"ב כג, יג. **כשמרם פתחי אהליו.** ע"פ במ' יח, ד-ז. **ולא סרו.** ש"מ ו, יב. **כמו כן יבדילו וכו'.** ע"פ מכי' יומא פ"ת, מ"ת; ספרא, לו - מכיל׳ דמילואים, סוף פ"ת. **אישׁ.** ע"פ מכי' יומא פ"ת, מ"ג. **קודם לעשור וכו' שבוע וכו'.** ע"פ מכי' יומא פ"ת, מ"ת. **כמוס.** ע"פ דב' לג, לד. **בלשכה.** ע"פ יחז' מ, לח. **ולא יטמא.** ויק' יד, לו. **כאשר עשה ביום הזה.** ויק' ח, לד. **למד זריקת דם וכו'.** ע"פ מכי' יומא פ"ת, מ"ג; מכלי יומא, תף ד ע"ת. **ורקח.** ע"פ שמ' ל, כה. **ונרות.** ע"פ שמ' ל, ז. **בעצלתים.** קה' י, יח. **לויית כבוד.** ע"פ מכי' יומא פ"ת, מ"ג. **בין זקני שבט.** ע"פ מס' לח, כג. **להגות לפניו כסדר.** ע"פ מכי' יומא פ"ת, מ"ו.

לְפָנָיו בַּסֵּדֶר· וְלֹא יִשְׁגֶּה· לְפֶתַח הַקְּדִים· בְּעֶרֶב צוֹם יְלַוּוּהוּ·
לְרַגְלוֹ בְּזִבְחֵי־יוֹם· וְלֹא יֶחֱטָא· לְעֵת עֶרֶב יַמְעִיטוּ· אָכְלוֹ
וּמַשְׁקֵהוּ· לְבַל־יֵרָדֵם וְיֵקַר· וְלֹא יַעֲבֹד:

מְהִירֵי מַשֵּׂהוּ· הֵם חֻבְּרוּ לוֹ· מַזְהִירָיו בְּאֹמֶר חַיֵּה· וְלֹא
תָמוּת· מְקוֹם קְטֹרֶת יְבִיאוּהוּ· וְעוֹד יַשְׁבִּיעוּהוּ· מִצְוַת
סַמִּים שְׁמֹר· וְלֹא תָפֵר· מַזִּילִים בֶּכִי· כִּי לָכֵן הֻצְרְכוּ· מְתַמְּרֵי
עָשָׁן בַּחוּץ· וְלֹא כַדָּת· מֻדְרָשׁ יְשַׁנֵּן· אוֹ יְשַׁנְּנוּ לוֹ· מֵפִיג בְּכִתְבֵי
קֹדֶשׁ· וְלֹא יֵצֵר:

נוֹגְנֵי דוּכָן· גַּם הֵם יַשְׁמִיעוּ· נְעִימַת צְרֵדָה בַּפֶּה· וְלֹא בְכִנּוֹר·
נוֹדְדִים עֲדֵי־נָשֶׁף· מֵעִיר יַשְׁמִיעוּ· נוֹהֲמִים בְּאָזְנָיו קוֹל·
וְלֹא־יִישָׁן· נוֹעֲדוּ חֲצוֹת לַיְלָה· מַעֲבִירֵי דָשֶׁן· נִצָּבוּ תֵּת פַּיִס·

מקורות

ולא ישגה. ע״פ מצ׳ ה, כג. **לפתח הקדים.** ע״פ יחז׳ י, יט. **בערב צום ילווהו וכו׳.** ע״פ מצ׳ יומא פ״ח, מ״ב. **ולא יחטא.** קה׳ ז, כ. **לעת ערב ימעיטו וכו׳.** ע״פ מצ׳ יומא פ״ח, מ״ד; ירושלמי יומא פ״ח, ה״ד; בבלי יומא, דף יח ע״ב. **לבל ירדם ויקר.** רע״ב מצ׳ יומא, פ״ח, מ״ו, ד״ה אם היה חכם. **ויקר.** ע״פ ירושלמי יומא פ״ח, ה״ד; בבלי יומא, דף יח סוף ע״ב. **ולא יעבוד.** במ׳ ח, כה. **מהירי מטהו סם תחרו לו.** ע״פ מצ׳ יומא פ״ח, מ״ה; ירושלמי יומא פ״ח, ה״ה. **מזהיריו באומר חיה.** ג״ז שם. **ולא תמות.** תוספתא יומא פ״ח, ה״ח; בבלי יומא, דף יט ע״ב. **מקום קטורת יביאוהו וכו׳ מזילים בכי.** ע״פ מצ׳ יומא פ״ח, מ״ה; ירושלמי יומא פ״ח, ה״ה; רמב״ם, הל׳ עבודת יוה״כ, פ״ח, ה״ז. **מצות סמים.** ע״פ ויק׳ טז, יג. **מזילים בכי כי לכן הוקרכו.** ע״פ בבלי יומא, דף יט ע״ב. **מתמרי עשן בחוץ ולא כדת.** ע״פ ירושלמי יומא פ״ח, ה״ה; בבלי יומא, דף גג ע״ב, ע״פ ויק׳ טז, יג. **מדרש ישנן או ישננו לו.** ע״פ מצ׳ יומא פ״ח, מ״ו; ירושלמי יומא פ״ח, ה״ו. **מפיג בכתבי קודש.** ע״פ ירושלמי יומא פ״ח, ה״ו; רמב״ם, הל׳ עבודת יוה״כ, פ״ח, ה״ח; רע״ב מצ׳ יומא פ״ח, מ״ו, ד״ה בחיוב. **נוגני דוכן.** ע״פ מצ׳ כלים פט״ו, מ״ו, ופי׳ רע״ב ד״ה נגלו; רמב״ם, הל׳ עבודת יוה״כ, פ״ח, ה״ח. **נעימת צרדה בפה ולא בכנור.** ע״פ ירושלמי יומא פ״ח, ה״ז; בבלי יומא, דף יט ע״ב. **נודדים עדי נשף.** ע״פ תהי׳ ז, ד; בבלי יומא, דף יט ע״ב. **מעיר ישמיעו.** ע״פ ישע׳ סו, ו. **נוהמים באזניו קול ולא יישן.** ע״פ בבלי יומא, דף יט ע״ב. **ולא יישן.** ישע׳ ה, כז. **נועדו חצות לילה.** ע״פ תה׳ קיט, סב. **מעבירי דשן.** ע״פ מצ׳ יומא פ״ח, מ״ח; ירושלמי יומא פ״ח, ה״ח; בבלי זבחים, דף פו ע״ב. **נצבו תת פיים ולא יהפכו.** ע״פ מצ׳ יומא פ״ב, מ״ב; ירושלמי יומא פ״ב, ה״ח; בבלי יומא, דף כב ע״ח; מלחמת ה׳ להרמב״ן ריש יומא.

ח״נ והערות

לפניו בַּסֵּדֶר. כ״ה במח׳ בולוניא ושד״ל. ברמ״ז, קד״א וכ״י: ׳לפניו כַּסֵּדֶר׳. **לרגלו בְּזִבְחֵי־יוֹם.** כ״ה במח׳ רמ״ז, בולוניא וכ״י. בכ״י אחר: ׳לרגלו הֶעָשׂוֹר׳. **וְלֹא יֶחֱטָא.** בכ״י: ׳ולא יְחַטֵּיא׳. **לבל ירדם וְיֵקַר.** ואולי צ״ל: ׳לבל ירדם וְיֵקַר׳, עפ״י רות ב, ג. **וְעוֹד ישביעוהו.** כ״ה במח׳ רמ״ז, בולוניא ורס״ד. בכ״י: ׳וְשָׁם ישביעוהו׳, וכן הציע הקד״א לגרוס, ואף כן הגיהו בכ״י במח׳ ברמ״ז ובולוניא. **מדרש ישנן.** עי׳ השגות רמד״ד, נספח ל׳לו״א׳, מהדו׳ אוצרנו, סי׳ יב. **ולא יֵצֵר.** במח׳ רמ״ז: ׳ולא יֵצֶר׳. **נוֹדְדִים עדי.** כ״ה במח׳ רמ״ז, בולוניא ורס״ד. בכ״י: ׳נְדוּדִים עדי׳. ובגליון רמ״ז הוגה בכ״י: ׳נְדֻדִים עדי׳. **תת פַּיִס.** הניקוד הוא ע״פ כ״י. ראו מלאכת שלמה עמ״ס יומא פ״ב, סוף מ״ב, וכך מנוקד בערוך השלם, ערך פס (השני), ואצל גולדשמידט עמ׳ 439, ואף המהר״ם די לונזאנו הסכים לניקוד זה.

וְלֹא יֶהֱדָּפוּ· נִצְּבָעוּ שְׁנִית· לְצָרָךְ מִזְבַּח חִוְּצָה· נִקּוּי פְּנִימִי וְנֵרוֹת· וְלֹא יָמֵירוּ·

סָח פָּקִיד· גּוֹשׁוּ חֲדָשִׁים לִקְטֹרֶת· סוֹד מַצְבִּיעִים בַּפִּיס· וְלֹא יִשְׁנוּ· סִלּוּק נָתָחִים· בֵּין־הַבָּשׂ לַמִּזְבֵּחַ· סִדּוּרָם בַּפִּיס כַּדָּת· וְלֹא יְאַחֲרוּ· סֶגֶן יִשְׁאַל· אִם בָּרַק נִגַּהּ· שֶׁה לִקְרֹץ בַּשַּׁחַר· וְלֹא בְאִישׁוֹן· סְבָבוּהוּ חֲנִיכָיו· לְבֵית טְבִילַת חִוְּצָה· סִדֵּר מְחִיצָה בַּתָּוֶךְ· וְלֹא יֵרָאֶה·

עֵרֹם שְׁאֵרוֹ· וְטָבַל וְלָבַשׁ שְׁמוֹנָה· עוֹד יִתְקַדֵּשׁ כַּחֹק· וְלֹא יָמוּשׁ· עֲרֹף כֶּבֶשׂ· וָזָרַק וְהִקְטִיר וְהֵיטִיב· עֶרְכּוֹ וְנִסְכּוֹ בְּכִשֶּׁר· וְלֹא בִּפְסוּל· עוֹד בָּא לַפָּרָוָה· וְקִדֵּשׁ וְטָבַל· עָטָה בְּהִתְקַדְּשׁוֹ בַּדִּים· וְלֹא פָז· עַל־פָּרוֹ בְּכִבֶּד· יָדֵיהוּ סָמַךְ· עֲוֹנוֹ וְנָוֵהוּ הוֹדָה· וְלֹא בוֹשׁ·

ח"נ והערות

ולא יֶהֱדָּפוּ. במח' רמ"ו וכ"י: 'ולא יֶהֱדְפוּ'. **גּוֹשׁוּ חדשים.** במח' רמ"ו, בולוניא וכ"י: 'גּוֹשׁוּ חדשים', וכאן כמח' שד"ל. **מצביעים בפיס.** כ"ה במח' בולוניא וקד"א. ברמ"ו וכ"י: 'מצביעים בַּפַּעַם'. **בָּרַק נגה.** תוקן ע"פ כ"י, וכן נראה מקד"א. ובמח' רמ"ו ובולוניא: 'בָּרַק נגה'. **עוד יִתְקַדֵּשׁ.** כ"ה במח' רמ"ו וקד"א. בכ"י: 'עוד יִתְקָרֵב'. **ולא בִּפְסוּל.** ראו לו"א, ח"ב סי' קלג.

מקורות

נצבעו שנית וכו'. ע"פ מכ' יומא פ"ב, מ"ג; ירושלמי יומא פ"ב, ה"ג. **נקוי פנימי.** מכ' יומא פ"ב, מ"ג; ירושלמי יומא פ"ב, ה"ב. **ולא ימירו.** ע"פ מכ' יומא פ"ב, ח"ב. **פקיד.** מ"ב כה, יט. **גושו חדשים לקטורת וכו'.** ע"פ יהושע ג, ט; ב"ח יד, לא; מכ' יומא פ"ב, מ"ד; ירושלמי יומא פ"ב, ה"ג; בבלי יומא, דף כו ע"ח, ע"פ דב' לג, י. **סוד מצביעים בפיס.** מלאכת שלמה יומא פ"ב בסוף; ערוך השלם, גולדשמידט, כיפור, עמ' 439. **ולא ישנו.** ע"פ מ"ח יח, לד. **סילוק נתחים וכו'.** ע"פ מכ' יומא פ"ב, מ"ד; ירושלמי יומא פ"ב, ה"ג. **בין ככב למזבח.** רלו"ו בבלי מנחות, דף סב ע"ב. **סידורם בפיים כדת.** ע"פ מכ' יומא פ"ב, ה"ז; ירושלמי יומא פ"ב, ה"ד. **סגן ישאל מס ברק נוגה.** ע"פ מכ' יומא פ"ג, מ"ח; ירושלמי יומא פ"ג, ה"ח. **ברק נוגה.** ע"פ חבק' ג, יא. **שה לקרון בשחר ולא באישון.** ע"פ מכ' יומא פ"ג, מ"ג; ירושלמי יומא פ"ג, ה"ג. **לקרון.** ע"פ מכ' יומא פ"ג, מ"ד. **בשחר.** ע"פ בר' יט, טו. **באישון.** מכ' ז, ט. **סבבוהו חכיכו לבית טבילת.** ע"פ מכ' יומא פ"ג, מ"ב; ירושלמי יומא פ"ב, ה"ב. **חניכיו.** בר' יד, יד. **מחיצה בתוך.** ע"פ מכ' יומא פ"ג, מ"ד; ירושלמי יומא פ"ג, ה"ד. **ערם.** ע"פ ב"ח יט, כד; מכ' יומא פ"ג, מ"ד. **שאר** - בשרו. ע"פ ויק' כ, יט תי"ו. **וטבל ולבש וכו' והקטיר והיטיב.** ע"פ מכ' יומא פ"ג, מ"ד; ירושלמי יומא פ"ג, ה"ד. **עוד יתקדש כחוק.** ע"פ ויק' טז, ד ורלו"ו פירש"י. **ולא ימוש.** ע"פ יהו' ח, ח. **ערף כבש.** ע"פ ויק' טז, יא. **ערכו ונסכו.** מכ' יומא פ"ג, מ"ה; ירושלמי יומא פ"ג, ה"ה. **עוד בא לפרוה.** מכ' יומא פ"ג, מ"ו; ירושלמי יומא פ"ג, ה"ו. **עטה.** ע"פ ב"ח כח, יד. **בדים.** יחז' ט, ג. **בדים ולא פז.** ע"פ ויק' טז, ד. **על פרו בכבדו.** ע"פ ירושלמי תניינא פ"ב, ה"ב; בבלי תניינא, דף טז ע"ב. **ידיהו סמך.** ע"פ ויק' טז, כא; מכ' יומא פ"ב, מ"ח; ירושלמי יומא פ"ג, ה"ז. **עונו ונוהו הודה.** ע"פ ויק' טז, ו; מכ' יומא פ"ח, מ"ח; ירושלמי יומא פ"ח, ה"ח; ספרא, פר' לחרי מות, פ"ב. **ונוהו.** ע"פ ירמ' ג, יט. **ולא בוש.** ע"פ יבט' מה, ח.

וְכָךְ הָיָה אוֹמֵר: אָנָּא הַשֵּׁם חָטָאתִי עָוִיתִי פָּשַׁעְתִּי לְפָנֶיךָ
אֲנִי וּבֵיתִי: אָנָּא הַשֵּׁם כַּפֶּר־נָא לַחֲטָאִים
וְלָעֲוֹנוֹת וְלַפְּשָׁעִים שֶׁחָטָאתִי וְשֶׁעָוִיתִי וְשֶׁפָּשַׁעְתִּי לְפָנֶיךָ אֲנִי
וּבֵיתִי כַּכָּתוּב בְּתוֹרַת מֹשֶׁה עַבְדֶּךָ לֵאמֹר: כִּי־בַיּוֹם הַזֶּה יְכַפֵּר
עֲלֵיכֶם לְטַהֵר אֶתְכֶם מִכֹּל חַטֹּאתֵיכֶם לִפְנֵי יְהוָה תִּטְהָרוּ:
וְהַכֹּהֲנִים וְהָעָם הָעוֹמְדִים בָּעֲזָרָה: כְּשֶׁהָיוּ שׁוֹמְעִים אֶת־הַשֵּׁם
הַנִּכְבָּד וְהַנּוֹרָא מְפֹרָשׁ יוֹצֵא מִפִּי כֹּהֵן גָּדוֹל בִּקְדֻשָּׁה: הָיוּ
כוֹרְעִים וּמִשְׁתַּחֲוִים וְנוֹפְלִים עַל־פְּנֵיהֶם וְאוֹמְרִים: בָּרוּךְ שֵׁם
כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
וְהוּא הָיָה מִתְכַּוֵּן לִגְמֹר אֶת־הַשֵּׁם כְּנֶגֶד הַמְבָרְכִים וְאוֹמֵר
לָהֶם תִּטְהָרוּ: וְאַתָּה בָּרֵב טוּבְךָ תְּעוֹרֵר רַחֲמֶיךָ וְתִסְלַח
לְאִישׁ חֲסִידֶךָ לְמַעַן קְדֻשַּׁת שְׁמֶךָ:

מקורות

וכך היה אומר. מכ׳ יומא פ״ג, מ״ח ופ״ד, מ״ב; ירושלמי יומא פ״ג, ה״ז, ופ״ד, ה״ב. **המוסף.** ע״פ ספרא, פר׳ אחרי מות, פר׳ ג, ד; פסז״ר ויק׳, פר׳ אחרי מות, דף מז ע״ח, ד״ה והקריב, ודף מז ע״ב; ילקו״ש, תורה, רמז תקצב; טור או״ח, סי׳ תרכח; פסקי ריא״ז, יומא, פ״ח, ה״ד, אות טו. **מנח.** בבלי יומא, דף ט ע״ח, ע״פ שמ׳ לב, לג. **השם.** בבלי יומא, דף ט ע״ח; טור או״ח, סי׳ תרכח; תיו״ט ע״מ יומא, פ״ג, מ״ח, ד״ה השם. **חטאתי עויתי פשעתי.** ספרא, פר׳ אחרי מות, פר׳ ג, ד, ע״פ תה׳ קו, ה; מ״ק ח, מז; דני׳ ט, ה. כך הסדר בירושלמי יומא פ״ג, ה״ז; בבלי יומא, לו ע״ב; ספרא, פר׳ אחרי מות, פ״ב; פסז״ר, ויק׳ פר׳ אחרי מות, דף מז ע״ב; ילקו״ש תורה, רמז תקצב; רמ״ם יומא, הל׳ סדר עבודת יוה״כ; פסקי ריא״ז יומא דף מז ע״ב; פסקי ריא״ז יומא פ״ח ה״ד אות טו. **כי ביום הזה.** ויק׳ טז, ל. **והכהנים והעם העומדים וכו׳.** מכ׳ יומא פ״ו, מ״ב; רמב״ם, הל׳ עבודת יוה״כ, פ״ב, ה״ז. **את השם הנכבד.** דב׳ כח, נח. **ומומריס בשכמל״ו.** מכ׳ יומא פ״ג, מ״ח; ירושלמי יומא פ״ג, ה״ז; רמב״ם, הל׳ עבודת יוה״כ, פ״ב, ה״ז, ע״פ דב׳ לב, ג. **ברוך שם כבוד.** ע״פ תה׳ עב, יט; ק, ד. **כבוד מלכותו לעולם ועד.** ע״פ תה׳ קמה, יג־יד. **והוא היה מתכוין לגמור.** סדו׳ רס״ג, עמ׳ רעד־רעה; תשו״ג החדשות, עמנואל, סי׳ קטו; רמב״ם, הל׳ עבודת יוה״כ, פ״ב, ה״ז. **לאיש חסידך.** דב׳ לג, ח. **למען קדושת שמך.** ע״פ יחז׳ לו, כג.

ח״נ והערות

אנא השם. בירושלמי (ווילנא), יומא, פ״ג, ה״ז, הביא דעת ר׳ חגייא, שבפעם הראשונה הוא אומר ׳אנא השם׳, ובשנייה הוא אומר ׳אנא בשם׳. וכתב ע״ז ר״ח, בבלי יומא, דף לו ע״ב, ׳לא משגחינן לר׳ חגי, מפני שיש כאן משנה כנוסחאותינו׳. ע״י מה שהאריך בזה הב״י בשו״ת אבקת רוכל, סי׳ כז, ובתוי״ט יומא פ״ו, מ״ב. **לחטאים ולעונות.** במח׳ רמ״ו: ׳לחטאים לעונות׳, בלי ו״ו. **משה עבדך לאמר.** תיבת ׳לאמר׳, איננה במח׳ רמ״ו. **לפני ה׳ תטהרו.** כנראה החל מן המאה הי״ח יש שנהגו להשמיט את המילה ״תטהרו״ וראו: גור אריה הלוי, או״ח סי׳ תרכא, ס״ק א, שכתב: ״נ״ל, שבסדר שלנו אין לומר מלת ׳תטהרו׳, שהרי אומר ׳והוא היה מתכוין לגמור את ה׳ ואומר להם תטהרו׳, וכן ראיתי מדקדקים נוהגים״; מח׳ שד״ל, ח״ב, דף קל (מנהג ויניציאה), וכן מאמרו של בצלאל ויכלדר, ׳הגהות רבי שלמה רוקקא זצ״ל ומנהגים דק״ק אורבינו– איטליה׳, בתוך: זכור לאברהם, בני ברק תשנ״ג, עמ׳ תצה; שלמה גליקסברג, ׳אלה התורות׳, מנהגי בית הכנסת בסקנדיאנו לר׳ יהושע סגרי, ׳עלי ספר׳ כג (תשע״ג), עמ׳ 87 (והערה 37), 111 (והערה 331). **והוא היה מתכוין לגמור וכו׳.** כתב ראב״ן עמ״ס יומא, ׳מה שיסד הפייט אף הוא היה מתכוין כנגד המברכים, אינו בתלמוד׳. ועיי״ש שנתן טעם לאמירתו. וכן איתא במרדכי במס׳ יומא, פרק שבעת ימים, רמז תשכז; או״ז ח״ב, הל׳ יוה״כ, סי׳ רפא. **ואתה ברב טובך תעורר.** כן הנוסח במח׳ רמ״ו ובולוניא. בכ״י: ׳ואתה בְּטוּבְךָ

פָּנָה לְשַׁעַר תֵּוֶךְ· תָּמַךְ לִצְפוֹן מִזְבֵּחַ· פָּרָחִים מִזֶּה וּמִזֶּה·
וְלֹא לְבַד· פָּגַע שְׁעִירִים· וְגַם לְגוֹרָלוֹת פָּז· פְּלֶשֶׂם
וְהִתֻּם בְּגוֹרָל· וְלֹא בַפֶּה· פָּצַח בְּקוֹל לַיהוָה· זֶה לַטֶּבַח· פּוּר
שֵׁנִי לְמַדְחֵפוֹת· וְלֹא לְזֶבַח· פְּשָׁעָיו וּמַטֵּהוּ· עוֹד יוֹדֶה בְּפַר·
פַּעַם שֵׁנִית בִּסְמִיכָה· וְלֹא בְדָם:

וְכָךְ הָיָה אוֹמֵר· אָנָּא הַשֵּׁם חָטָאתִי עָוִיתִי פָּשַׁעְתִּי לְפָנֶיךָ
אֲנִי וּבֵיתִי וּבְנֵי אַהֲרֹן עַם קְדוֹשֶׁיךָ: אָנָּא
הַשֵּׁם כַּפֶּר־נָא לַחֲטָאִים וְלָעֲוֹנוֹת וְלַפְּשָׁעִים שֶׁחָטָאתִי וְשֶׁעָוִיתִי
וְשֶׁפָּשַׁעְתִּי לְפָנֶיךָ אֲנִי וּבֵיתִי וּבְנֵי אַהֲרֹן עַם קְדוֹשֶׁיךָ· כַּכָּתוּב
בְּתוֹרַת מֹשֶׁה עַבְדֶּךָ לֵאמֹר· כִּי־בַיּוֹם הַזֶּה יְכַפֵּר עֲלֵיכֶם
לְטַהֵר אֶתְכֶם מִכֹּל חַטֹּאתֵיכֶם לִפְנֵי יְהוָה תִּטְהָרוּ: וְהַכֹּהֲנִים
וְהָעָם הָעוֹמְדִים בָּעֲזָרָה· כְּשֶׁהָיוּ שׁוֹמְעִים אֶת־הַשֵּׁם הַנִּכְבָּד
וְהַנּוֹרָא מְפֹרָשׁ יוֹצֵא מִפִּי כֹּהֵן גָּדוֹל בִּקְדֻשָּׁה· הָיוּ כוֹרְעִים
וּמִשְׁתַּחֲוִים וְנוֹפְלִים עַל־פְּנֵיהֶם וְאוֹמְרִים· בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד
מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְהוּא הָיָה מִתְכַּוֵּן לִגְמֹר אֶת־הַשֵּׁם כְּנֶגֶד הַמְבָרְכִים וְאוֹמֵר
לָהֶם תִּטְהָרוּ: וְאַתָּה בָּרֵב טוּבְךָ תְּעוֹרֵר רַחֲמֶיךָ וְתִסְלַח
לְשֵׁבֶט מְשָׁרְתֶיךָ· לְמַעַן קְדֻשַּׁת שִׁמֶךָ:

צִיר יִטְבָּחֻנּוּ· וְיִקַּח דָּם בַּכֶּלִי· צְעִירוֹ יְמָרְסֻנּוּ בַיָּד· וְלֹא יִקְפָּה·
צָלַח לַמִּזְבֵּחַ· תְּפֹשׂ מַחְתַּת אֵדֶם· צָבְרָה וּמָלְאָה רְשָׁפִים·

ח"ג והערות

הַגָּדוֹל מָעוֹרֵר, וכן הוגה בגליון רמ"ו. ותיקון ל'מעורר, נוסף ג"כ בגליון מח' בולוניא. **פצח בקול לַה'.** הנוסח בשם הוי"ה, נמצא במח' רמ"ו, בולוניא וכ"י. בגליון מח' בולוניא הוגה בכ"י: 'פצח בקול לַשֵּׁם'.

מקורות

פנה לשער וכו' לגורלות פז. ע"פ מכ' יומא פ"ג, מ"ט; ירושלמי יומא פ"ג, ה"ח. **פלשם והתום בגורל.** ע"פ ויק' טז, ח; מכ' יומא פ"ד, מ"ח; ירושלמי יומא פ"ד, ה"ב. **פלח בקול לה'.** ע"פ מכ' יומא פ"ד, מ"ח; ירושלמי יומא פ"ד, ה"ב. **זה לטבח.** ע"פ ויק' טז, ט. **פור שני למדחפות.** ע"פ ויק' טז, י. **ולא לזבח.** יהו' כב, כו. **פשעיו ומטהו.** ע"פ ויק' טז, יא. **עוד יודה נפר.** ע"פ מכ' יומא פ"ד, מ"ב; ירושלמי יומא פ"ד, ה"ב. **ציר יטבחנו וכו' ומלאה רשפים.** ע"פ סה"ם ת, ו; מכ' יומא פ"ד, מ"ג; ירושלמי יומא פ"ד, ה"ג. **רשפים.** ע"פ סה"ם ת, ו.

וְלֹא אֵפֶר· צָוָּה וְהוֹצִיאוּ· כַּף וּכְלֵי קְטֹרֶת· צָבַט לְכַף בְּחָפְנָיו·
וְלֹא יָמֹד· צְדֵד בְּיַד שְׂמֹאל· וּמַחְתָּה בְּיָמִין· צְעֵד לְפָנָיו בְּצִדּוֹ·
וְלֹא לְנֻכַּח׃

קָדַם לְאִטּוֹ· בֵּין־שְׁתֵּי פַּרְכוֹת· קָם בֵּין־שָׁדַיִם· וְלֹא יַבִּיטֵם·
קְטֹרֶת הִכְרָה· שָׂר עֲשָׂנָהּ וְיָצָא· קָצָרָה יַפְגִּיעַ בַּהֵיכָל·
וְלֹא לְאָרֵךְ· קֵרֵב דַּם פַּר· לַכַּפֹּרֶת וְהִצְלִיף· קֵרְמָה יַזֶּה בְּאֶצְבַּע·
וְלֹא בַבֶּלִי· קִיֵּם אַחַת לְמַעְלָה· וְשֶׁבַע לְמַטָּה· קִדֵּם לְדַרְכּוֹ
לְפָנִים· וְלֹא לְעֹרֶף׃

רָץ וְשָׁמוֹ בַּכֶּן· וְזָבַח שָׂעִיר· רִגֵּל וְהִצְלִיף כַּדָּת· וְלֹא שִׁנָּה·
רָמַס וְנִצָּב· מוּל אָרוֹן חִוּצָה· רַצּוֹת שָׁם מִשְּׁנֵיהֶם· וְלֹא
יֵסֵט· רְבִיעֵי מִזְבַּח פָּז· יְחַשֵּׂא בְּתַעֲרֹבֶת· רוּם טָהֳרוֹ בְּשֶׁבַע·
וְלֹא יַמְעִיט· רָצָה וְכִלָּה· וּבָא לוֹ אֶצֶל שָׂעִיר חַי· רִשְׁעֲנוּ יוֹדֶה
לָאֵל· וְלֹא יַרְשִׁיעַ׃

וְכָךְ הָיָה אוֹמֵר· אָנָּא הַשֵּׁם חָטְאוּ עָווּ פָּשְׁעוּ לְפָנֶיךָ עַמְּךָ
בֵּית יִשְׂרָאֵל· אָנָּא הַשֵּׁם כַּפֶּר־נָא לַחֲטָאִים
וְלָעֲוֹנוֹת וְלַפְּשָׁעִים שֶׁחָטְאוּ וְשֶׁעָווּ וְשֶׁפָּשְׁעוּ לְפָנֶיךָ עַמְּךָ בֵּית
יִשְׂרָאֵל· כַּכָּתוּב בְּתוֹרַת מֹשֶׁה עַבְדֶּךָ לֵאמֹר· כִּי־בַיּוֹם הַזֶּה
יְכַפֵּר עֲלֵיכֶם לְטַהֵר אֶתְכֶם מִכֹּל חַטֹּאתֵיכֶם לִפְנֵי יְהוָה תִּטְהָרוּ׃

מקורות

מוֹסִ והוֹלִימוֹ וכו׳ ומחתה בימין. ע״פ מכ׳ יומא פ״ה, מ״ה; ירוּשַׁלְמִי יומא פ״ה, ה״ה. **קדם לגיטו וכו׳ ולא לאורך.** ע״פ מכ׳ יומא פ״ה, מ״ה; ירוּשַׁלְמִי יומא פ״ה, ה״ב. **קרב דם וכו׳ יזה באצבעו.** ע״פ ויק׳ טז, יד; מכ׳ יומא פ״ה, מ״ד; ירוּשַׁלְמִי יומא פ״ה, ה״ד. **קיים אחת למעלה וכו׳.** ע״פ מכ׳ יומא פ״ה, מ״ג; ירוּשַׁלְמִי יומא פ״ה, ה״ד. **וזכה שעיר וכו׳ רוס טהרו בשבע.** ע״פ מכ׳ יומא פ״ה, מ״ד; ירוּשַׁלְמִי יומא פ״ה, ה״ד. **ולא ימעיט.** ע״פ במ׳ ל, טו. **רצה וכלה וכו׳ שעיר חי.** ע״פ ויק׳ טז, כ. **ובא לו אצל וכו׳ יודה לאל.** ע״פ מכ׳ יומא פ״ו, מ״ב; ירוּשַׁלְמִי יומא פ״ו, ה״ב. **רשעו יודה לאל.** ע״פ ויק׳ טז, כא. **ולא ירשיע.** ע״פ תיו׳ לד, יב. **וכך היה אומר.** מכ׳ יומא פ״ג, מ״ח ופ״ו, מ״ב; ירוּשַׁלְמִי יומא פ״ג, ה״ז ופ״ו, ה״ב. **עמך בית ישראל.** ע״פ יחז׳ לד, ל.

ח״נ והערות

צָדַד ביד שמאל. במח׳ רמ״ו: ׳צָדַד ביד שמאל׳, ובב״י: ׳צָדָה ביד שמאל׳. **פרכות.** זהו לשון רבים של ׳פרוכת׳, ראו ס׳ המכלול, דף קסא ע״א. **לדרכו לְפָנִים.** בב״י: ׳לדרכו לְפָנִים׳. **רַצּוֹת.** תוקן ע״פ כת״י. **שָׁם משניהם.** בב״י: ׳בֵּן משניהם׳, וכן הוגה בגליון מח׳ רמ״ו.

וְהַכֹּהֲנִים וְהָעָם הָעוֹמְדִים בָּעֲזָרָה· כְּשֶׁהָיוּ שׁוֹמְעִים אֶת־הַשֵּׁם
הַנִּכְבָּד וְהַנּוֹרָא מְפֹרָשׁ יוֹצֵא מִפִּי כֹהֵן גָּדוֹל בִּקְדֻשָּׁה· הָיוּ
כוֹרְעִים וּמִשְׁתַּחֲוִים וְנוֹפְלִים עַל־פְּנֵיהֶם וְאוֹמְרִים· בָּרוּךְ שֵׁם
כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְהוּא הָיָה מִתְכַּוֵּן לִגְמֹר אֶת־הַשֵּׁם כְּנֶגֶד הַמְבָרְכִים וְאוֹמֵר
לָהֶם תִּטְהָרוּ: וְאַתָּה בְּטוּבְךָ הַגָּדוֹל תְּעוֹרֵר רַחֲמֶיךָ
וְתִסְלַח לַעֲדַת יְשֻׁרוּן לְמַעַן קָדְשַׁת שִׁמְךָ:

שִׁלְחוּ בְיַד אִישׁ עִתִּי· וְהִקְטִיר חֲלָבִים· שְׁחוּטִים יִשְׁרְפוּ
בְּמִפְקָד· וְלֹא בָעִיר· שְׁנֵן סִדְרֵי יוֹם· וְקִדֵּשׁ וְטָבַל·
שְׁמוֹנָה יַעֲט וְיִתְקַדֵּשׁ· וְלֹא בְגִדָּל· שַׁי יַעַל· אֵילִים עִם־מוֹסְפִין·
שׁוּב יִתְקַדֵּשׁ וְיִטְבֹּל· וְלֹא בַחוּץ· שְׁאֵרוֹ הֶעֱטָה· כְּלֵי בַד וְקִדֵּשׁ·
שָׁב לְפָנִים לָעֲבוֹדָה· וְלֹא לָרִיק:

תָּמַךְ כְּלֵי קְטֹרֶת· וְיָצָא וְקִדֵּשׁ· תִּלְבְּשֶׁת בַּד יִפְשֹׁט· וְלֹא
יִלְבָּשֶׁנָּה· תַּכְלִית יִטְבֹּל· וְעָטָה שְׁמוֹנָה וְקִדֵּשׁ· תָּמִיד
יַגִּישׁ בָּעַרְבַּיִם· וְלֹא בָעֶרֶב· תָּכַף לוֹ קְטֹרֶת· וְנָסְכִים וְנֵרוֹת·
תְּכֶן קִדּוּשָׁיו יַשְׁלִים· וְלֹא בַחֹל· תַּמּוּ הָעֲבוֹדוֹת· וּבָא שְׁאֵת
כַּפַּיִם· תֵּת בְּרָכָה לִישֻׁרוּן· וְלֹא לְאֻמּוֹת הָעוֹלָם:

ח"ג והערות

לעדת ישורון. במח׳ רמ״ו: יְשֻׁבָּט מְשָׁרָתֶיךָ׳. **שִׁלְחוּ ביד איש.** במח׳ רמ״ו ובולוניא: שָׁלְחוּ ביד איש׳. והפנים תוקן ע״פ כ״י (ראו רש״י בר׳ ח, ח). **שחוטים יִשְׁרְפוּ.** בכ״י: ׳שחוטים יִשָּׂרְפוּ׳, וכן משמע מקד״א. **ולא בְגִדָּל.** בכ״י: ׳ולא בְּגַרְגַּל׳. **שב לְפָנִים.** בכ״י: ׳שב לְפָנִים׳. **וְעָטָה שמונה.** במח׳ רמ״ו, בולוניא, קד״א ושד״ל: וְעָט שמונה׳. **ולא לְאֻמּוֹת הָעוֹלָם.** במח׳ רמ״ו ובולוניא: ׳ולא לְרָשָׁע׳. בפי׳ קד״א כבפנים. בכ״י ׳ולא לגוי׳, וכנראה הוא שינוי הצנזורה.

מקורות

שלחו ביד איש עתי. ע״פ ויק׳ טז, כא; מסכ׳ יומא פ״ו, מ״ג; ירושלמי יומא פ״ו, ה״ג. **והקטיר חלביו.** ע״פ ויק׳ טז, כה. **שחוטים ישרפו במפקד ולא בעיר.** ע״פ מסכ׳ יומא פ״ו, מ״ח; ירושלמי פ״ו, ה״ו. **שינן סדרי יום.** ע״פ מסכ׳ יומא פ״ז, מ״ח; ירושלמי פ״ז, ה״ח. **וקדש וטבל וכו׳.** ע״פ מסכ׳ יומא פ״ז, מ״ג; ירושלמי פ״ז, ה״ב. **תמיד יגיש בערבים.** ע״פ מסכ׳ יומא פ״ז, מ״ג; ירושלמי יומא פ״ז, ה״ב. **תכף לו קטורת וכו׳.** ע״פ מסכ׳ יומא פ״ז, מ״ד; ירושלמי יומא פ״ז, ה״ב. **ונסכים.** ע״פ ויק׳ כג, מ. **ומרות.** ע״פ במ׳ ל, ז. **תת ברכה לישורון.** ע״פ במ׳ ו, כג. **לישורון.** תחד מע׳ שמות של ישראל. מד״ז שה״ש

תְּאֻבָיו יַפְשִׁיטוּ מִמֶּנּוּ. בִּגְדֵי קֹדֶשׁ. תַּחְתָּם יַעַט מֵעָשְׁרוֹ. וְלֹא יַעֲנִי. תָּאֳרוּ הַקְּרִין. כְּצֵאת הַשֶּׁמֶשׁ בְּתָקְפּוֹ. תֵּת חֶקּוֹ בְּשָׁלוֹם. וְלֹא בְּפֶגַע. תְּחִלָּה יְבַשֵּׂר. צִיר אֱמֶת וְיֹאמַר. תָּמוּ חַטֹּאת עַם. וְלֹא תִמָּצֶאנָה. תּוֹדָה יִתְּנוּ. כִּי שָׁרוּ מוֹפֵת. תְּאַר חֻטָּאֵיהֶם כַּשֶּׁלֶג. וְלֹא כַשָּׁנִי:

וְיוֹם טוֹב הָיָה עוֹשֶׂה לְכָל־אֹהֲבָיו שֶׁנִּכְנַס בְּשָׁלוֹם וְיָצָא בְּשָׁלוֹם. וְכָךְ הָיְתָה תְּפִלָּתוֹ שֶׁל־כֹּהֵן גָּדוֹל בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים בְּצֵאתוֹ בְּשָׁלוֹם מִבֵּית קֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים בְּלִי פֶּגַע:

תפילה זו מיננה נמחזורים הקדומים, ומוטב לנו לאומרה:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ. יְהוָה אֱלֹהַי וֵאלֹהֵי אֲבוֹתַי. שֶׁתְּהֵא שָׁנָה זוֹ הַבָּאָה עָלֵינוּ וְעַל־כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּכָל־מָקוֹם שֶׁהֵם. אִם שְׁחוּנָה תְּהֵא גְשׁוּמָה. וְאַל־יִכָּנֵס לְפָנֶיךָ תְּפִלַּת עוֹבְרֵי דְרָכִים לְעָנְיַן הַגֶּשֶׁם בְּלִבַּד בְּעֵת שֶׁהָעוֹלָם צָרִיךְ לוֹ. וְשֶׁלֹּא יִצְטָרְכוּ עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּפַרְנָסָה זֶה לָזֶה וְלֹא לְעַם אַחֵר. שָׁנָה שֶׁלֹּא תַפִּיל בָּהּ אִשָּׁה אֶת־פְּרִי בִטְנָהּ. וְשֶׁיִּתְּנוּ עֲצֵי הַשָּׂדֶה אֶת־תְּנוּבָתָם. וְלֹא יֶעְדֵי עָבֵד שֶׁלְטָן מִדְּבֵית יְהוּדָה:

מקורות

(בובר), פר׳ ח, סי׳ ח. **כלתת השמש בתקפו.** ע״פ שופ׳ ה, לא. **תמו חטאת עם ולא תמצאנה.** ע״פ ירמ׳ נ, כ. **תודה יתנו.** ע״פ עזר׳ י, יח. **תואר חטאיהם כשלג ולא כשני.** ע״פ ישע׳ א, יח. **ויו״ט היה עושה וכו׳.** ע״פ מכ׳ יומא פ״ז, מ״ד; ירושלמי פ״ז, ה״ב; פסז״ו, ויק׳ פר׳ לו, דף כה ע״ב; רש״ס יומא הל׳ סדר עבודת יוה״כ. רמו מדת״נ (ווכשא), פר׳ תזוה, סי׳ טו. **וכך היתה תפלתו של כה״ג.** ירושלמי יומא פ״ה, ה״ב; ויק״ר פר׳ אחרי מות, פ״כ, סי׳ ד. **תפילתו של כה״ג ביוה״כ.** רמו תי״ו במ׳ לה, כה. **ביום הכיפורים.** ע״פ ויק׳ כג, כז. **יה״ר מלפניך ה׳.** ע״פ מס׳ ת, לה; ויק״ר פר׳ אחרי מות, פ״כ, סי׳ ד; ירושלמי יומא פ״ה, ה״ב, בתה תפילה מעין זה. **עמך בית ישראל.** ע״פ ישז׳ לד, ל. **את תנובתם.** ע״פ ישע׳ כז, ו. **ולא יעדי עבד וכו׳.** תי״ח בר׳ מט, י; כ״ח ופסקי רי״ד עמ״ס יומא, דף גג ע״ב.

ח״נ והערות

בגדי קודש. במח׳ רמ״ו: ׳עֲדִי קודש׳, ובמח׳ בולוניא: ׳עֲדִי קודש׳, וכאן כמח׳ שד״ל שמופיע בסוגרים. **ולא יַעֲנִי.** בכ״י: ׳ולא יָעוּז׳. **תָּאֳרוּ הקרין.** במח׳ רמ״ו ובולוניא: ׳תּוֹאֲרוּ הקרין׳, וכאן בנוסח קד״א. **תְּחִלָּה יבשר.** כ״ה במח׳ בולוניא, קד״א וכ״י, בחי״ת. ברמ״ו: ׳תְּהִלָּה יבשר׳. **יהר״מ וכו׳ שתהא שנה זו.** תפילה זו, איננה במח׳ הקדומים, והובאה כאן ע״פ מח׳ שד״ל, ח״ב, דף קלא ע״ב. תפילה זו מיוסדת ע״פ בבלי יומא, דף נג ע״ב; תענית דף כד ע״ב, ובשתיהם היא בלשון רבים. נוסח זה מופיע בס׳ מלאכת עבודת הקודש למשה ניגרין משאלונקי, שנת שכ״ח, דף מד ע״א. **עמך בית ישראל.** תיבת ׳בית׳, איננה במלאכת עה״ק, אלא בנוסחי האשכנזים. **בפרנסה זה לָזֶה וְלֹא לְעַם אַחֵר.** במלאכת עה״ק: ׳בפרנסה זֶה מִזֶּה וְלֹא מֵעַם אַחֵר׳, והנוסח הפנים דומה לנוסח האשכנזי.

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ

שֶׁתְּאַמֵּץ אַהֲבַת אֱמוּנֶיךָ · אָמֵן · שֶׁתְּבָרֵךְ בְּנֵי בְחוּנֶיךָ · אָמֵן ·
שֶׁתַּגִּישׁ גִּילַת גְּאוּלֶיךָ · אָמֵן · שֶׁתִּדְרֹשׁ דְּרוֹר דְּגָלֶיךָ · אָמֵן ·
שֶׁתְּהַדֵּר הֲמוֹן הֲדוּרֶיךָ · אָמֵן · שֶׁתּוֹשִׁיעַ וַלְדֵי וֵעוּדֶיךָ · אָמֵן ·
שֶׁתְּזַקֵּף זֶרַע זוֹכְרֶיךָ · אָמֵן · שֶׁתְּחַסֵּן חֶסֶן חֲיָלֶיךָ · אָמֵן ·
שֶׁתְּטַהֵר טָמְאַת טְלָאֶיךָ · אָמֵן · שֶׁתְּיַדַּע יְשׁוּעוֹת יְדִידֶיךָ · אָמֵן ·
שֶׁתְּכַלֵּל כְּבוֹד כּוֹרְעֶיךָ · אָמֵן · שֶׁתְּלַוֶּה לַהֲמַת לְקוּחֶיךָ · אָמֵן ·
שֶׁתְּמַלֵּא מִשְׁאֲלוֹת מְיַחֲלֶיךָ · אָמֵן · שֶׁתְּנַשֵּׂא נָצַח נְעִימֶיךָ · אָמֵן ·
שֶׁתְּשַׂמַּח סְגֻלַּת שְׁרִידֶיךָ · אָמֵן · שֶׁתַּעֲנֶה עֶתֶר עֲבָדֶיךָ · אָמֵן ·
שֶׁתְּפָאֵר פְּנֵי פְדוּיֶיךָ · אָמֵן · שֶׁתַּצְדִּיק צִבְאוֹת צְנוּעֶיךָ · אָמֵן ·
שֶׁתְּקַנֶּה קְהַל קְנוּיֶיךָ · אָמֵן · שֶׁתִּרְצֶה רַחַשׁ רְחוּמֶיךָ · אָמֵן ·
שֶׁתַּשְׁפִּיעַ שָׁלוֹם שְׁבָטֶיךָ · אָמֵן · שֶׁתִּתְמֹךְ תְּקֶף תְּמִימֶיךָ · אָמֵן:

וּתְהִי הַשָּׁנָה הַזֹּאת הַבָּאָה עָלֵינוּ וְעַל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל.

ח"ג והערות

שתאמ"ץ אהבת אמוניך. מיוסד ע"פ א"ב משולש באותיות תכופות. **בני בָחוּנֶיךָ.** בכ"י: 'בני בְחִירֶיךָ'. **ולדי וֵעוּדֶיךָ.** כ"ה במח' בולוניא, כ"י ושד"ל, וכן נראה ממח' רמ"ו. במח' רס"ד: 'ולדי ועודֶיךָ'. **חֶסֶן חֲיָלֶיךָ.** בכ"י: 'חֲיָלֵי חֶסְדֶּךָ'. **יְשׁוּעוֹת ידידיך.** בכ"י: 'יְשׁוּעַת ידידיך'. **שֶׁתִּרְצֶה רחש.** במח' רמ"ו, בולוניא ושד"ל: 'שֶׁתָּרֵצֶה רחש'. **ותהא השנה הזאת וכו'.** בכ"י בא בנוסח קצר, עם כמה שינויים.

מקורות

ואלהי אבותינו. ע"פ שמ' ג, טו. **מהכת אמוניך.** ע"פ דב' ז, ח. **שתברך בני בחוניך.** ע"פ בר' כב, יז־יח. **דרור דגליך.** ע"פ ויק' כה, י. **שתהדר.** ע"פ שמ' כג, ג. **שתושיע ולדי ועודיך.** ע"פ צוף' ו, לז. **זרע זוכריך.** ע"פ תה' קב, יג. **חוסן.** יע' לג, ו. **חיליך.** ע"פ תה' קי, ג. **שתטהר טומאת טלאיך.** ע"פ יחז' כג, טו. **ישועות ידידיך.** ע"פ תה' מד, ה. **שתכלל כבוד כורעיך.** ע"פ ש"ב ג, ח; מש' כב, ד. **להקת.** ש"ח יט, כ. **שתמלא משאלות מיחליך.** ע"פ תה' כ, ו; לז, ד. **שתנשא.** ע"פ יע' סו, יג. **נצח נעימיך.** ע"פ ש"ב טו, כט. **שתשמח.** ע"פ ירמ' לא, יג. **סגולת שרידיך.** ע"פ דב' ז, ו. **שתענה עתר עבדיך.** ע"פ תיו' לג, כו; עזר' ח, כג; רמז בגלי סוכה, דף יד ע"ח; במדב"ר (ווילנא), פר' נשא, פר' י, סי' ה; מש"ט בר' פר' תולדות, פכ"ה, סי' כח. **שתפאר.** ע"פ יע' מד, כג. **פני פדויך.** ע"פ יע' לה, י. **לצחות לנועיך.** ע"פ שמ' יג, מא. **קהל קנויך.** ע"פ שמ' טו, טז. **שתרלה רחש רחומיך.** ע"פ מ"ח ח, כח. **שתתמוך תוקף תמימיך.** ע"פ יע' מא, י; מש' כח, י. **ותהא השנה הזאת וכו'.** ע"פ מדת"כ (בובר), פר' לחכי מות, סי' ד; פדר"ך פכ"ו, ד. **עמך בית ישראל.** ע"פ יחז' לד, ל.

שְׂנַת אוֹצָרְךָ הַטּוֹב תִּפְתַּח לָנוּ· שְׂנַת בְּרָכָה· שְׂנַת גְּשׁוּמָה· וּשְׂחוּנָה·
שְׂנַת דְּשׁוּנָה וּטְלוּלָה· שְׂנַת הַצָּלָחָה· שְׂנַת הַרְוָחָה·
(שְׂנַת וָתִיקוּת· שְׂנַת וַתְּרָנוּת)· שְׂנַת זוּ· שְׂנַת חַיִּים טוֹבִים
וְקַיָּמִים מִלְּפָנֶיךָ· שְׂנַת טוֹבָה וְשָׂשׂוֹן· שְׂנַת יַמְתִּיקוּ מְגָדִים
אֶת־תְּנוּבָתָם· שְׂנַת כַּפָּרָה עַל־כָּל־עֲוֹנוֹתֵינוּ· שְׂנַת לַחְמֵנוּ וּמֵימֵינוּ
תְּבָרֵךְ· שְׂנַת מַשָּׂא וּמַתָּן· שְׂנַת נָבוֹא בְּגִזְרָה טוֹבָה לְבֵית
מִקְדָּשֶׁךָ· שְׂנַת שָׂבָע· שְׂנַת עַמִּים תַּדְבֵּר תַּחְתֵּנוּ· שְׂנַת פְּרִי
בִטְנֵנוּ וּפְרִי אַדְמָתֵנוּ תְּבָרֵךְ· שְׂנַת צֵאתֵנוּ וּבוֹאֵנוּ תְּבָרֵךְ· שְׂנַת
קָמֵינוּ תַּכְנִיעַ· שְׂנַת רַחֲמֶיךָ יִגְבְּרוּ עָלֵינוּ· שְׂנַת שֶׁלֹּא תַפִּיל
אִשָּׁה אֶת־פְּרִי בִטְנָהּ· שְׂנַת תּוֹלִיכֵנוּ קוֹמְמִיוּת· שְׂנַת שֶׁלֹּא
יִצְטָרְכוּ עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל זֶה לָזֶה וְלֹא לְעַם אַחֵר· שְׂנַת שֶׁלֹּא יִהְיֶה
בָּהּ לֹא חֹלִי וְלֹא יָגוֹן וַאֲנָחָה· שְׂנַת שֶׁתְּבָרֵךְ אֶת־לַחְמֵנוּ
וְאֶת־מֵימֵינוּ בְּתִתְּךָ שְׁלוֹמְךָ בֵּינוֹתֵינוּ וּבָרְכָה בְּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ׃

וְעַל־אַנְשֵׁי הַשָּׁרוֹן הָיָה אוֹמֵר· יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ· יְהוָה
אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ· שֶׁלֹּא יֵעָשׂוּ בָתֵּיהֶם

מקורות

תּוֹלִיךְ הַטּוֹב תִּפְתַּח לָנוּ. ע״פ דב׳ כח, יב. **גְּשׁוּמָה וּשְׂחוּנָה.** ירושלמי יומא פ״ה, ה״ב; בבלי יומא, דף נג ע״ב. **הַצָּלָה.** תס׳ ד, יח. **הַרְוָחָה.** במ׳ ח, יח. **יַמְתִּיקוּ.** ע״פ במ׳ טו, כה. **מְגָדִים.** שה״ש ד, יג. **מְתִּנְתָם.** ע״פ יש׳ כז, ו. **לַחְמֵנוּ וּמֵימֵינוּ תְּבָרֵךְ.** ע״פ במ׳ כג, כה. **מַשָּׂא וּמַתָּן.** ל׳ חז״ל, כגון: מכו׳ תענית פ״ח, מ״ז. **שָׂבָע.** ע״פ ויק׳ כו, ה. **עַמִּים תַּדְבֵּר תַּחְתֵּנוּ.** ע״פ תה׳ מז, ד. **פְּרִי בִטְנֵנוּ וּפְרִי אַדְמָתֵנוּ תְּבָרֵךְ.** ע״פ דב׳ כח, ד. **לְתִתְּךָ וּבוֹאֵנוּ תְּבָרֵךְ.** ע״פ דב׳ כח, ו. **קָמֵינוּ תַּכְנִיעַ.** ע״פ ש״ב כב, מ. **שֶׁלֹּא תַפִּיל אִשָּׁה.** ע״פ במ׳ כג, כו. **תּוֹלִיכֵנוּ קוֹמְמִיוּת.** ע״פ ויק׳ כו, יג. **שֶׁלֹּא יִצְטָרְכוּ עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל זֶה לָזֶה.** ע״פ ירושלמי יומא פ״ה, ה״ב. **וְלֹא יָגוֹן וַאֲנָחָה.** ע״פ ישע׳ לה, י. **שֶׁתְּבָרֵךְ אֶת לַחְמֵנוּ וְאֶת מֵימֵינוּ.** ע״פ במ׳ כג, כה. **וְעַל אַנְשֵׁי הַשָּׁרוֹן וכו׳.** ירושלמי יומא פ״ה, ה״ב; ויק״ר פר׳ אחרי מות, פר׳ כ, סי׳ ד. רמו מדת״ג (בובר), פר׳ אחרי מות, סי׳ ד; תנחומא תעזית פ״ג, סי׳ עז. **הַשָּׁרוֹן.** ישע׳ לה, ב. **וְאֶלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ.** ע״פ במ׳ ג, טו.

ח״נ והערות

שנת אוצרך הטוב תפתח לנו. פיוט זה, מיוסד ע״ס א״ב. נמצא גם בנוסח אשכנז, גולדשמידט, כיפור, עמ׳ 479; מח׳ רומניא, דף שע ע״ב, עם שינויים. **דשונה וטלולה.** במח׳ הקדומים: ׳שלולה ודשונה׳, וא״כ חסר אות ד׳ בפיוט. והפנים תוקן ע״פ שד״ל, ראו במכב״ר על אתר. **שנת ותיקות שנת ותרנות.** ליתא במח׳ רמ״ו, בולוניא וכ״י, אך נמצא במח׳ שד״ל. **חיים טובים.** בכ״י: ׳חיים וּבְרָכָה׳. **שנת טובה ושׂשון.** ליתא במח׳ רמ״ו ורס״ד. **שנת שָׂבָע.** במח׳ רמ״ו וקד״א: ׳שנת שׂוֹבַע׳. **בתתך שְׁלוֹמְךָ.** במח׳ רמ״ו: ׳בתתך שָׁלוֹם׳, והפנים תוקן ע״פ כ״י. **שלא יֵעָשׂוּ.** כ״ה הנכון וכך נמצא בכ״י, ובמח׳ שד״ל. במח׳ רמ״ו ובולוניא: ׳שלא יַעֲשׂוּ׳.

קִבְרֵיהֶם: אַשְׁרֵי הָעָם שֶׁכָּכָה לּוֹ אַשְׁרֵי הָעָם שֶׁיְהוָה אֱלֹהָיו:
אֱמֶת מַה־נֶּהְדָּר הָיָה כֹּהֵן גָּדוֹל בְּצֵאתוֹ בְשָׁלוֹם מִן־הַקֹּדֶשׁ
בְּלִי פֶּגַע:

אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ. אַל־תַּעַזְבֵנוּ וְאַל־תִּטְּשֵׁנוּ וְאַל־
תַּכְלִימֵנוּ וְאַל־תָּפֵר בְּרִיתְךָ
אִתָּנוּ. קָרְבֵנוּ לְתוֹרָתֶךָ. לַמְּדֵנוּ מִצְוֹתֶיךָ. הוֹרֵנוּ דְרָכֶיךָ. הַט לִבֵּנוּ
לְיִרְאָה אֶת־שְׁמֶךָ. לְמַעַן שִׁמְךָ הַגָּדוֹל. כַּכָּתוּב בְּדִבְרֵי קָדְשֶׁךָ.
לְמַעַן־שִׁמְךָ יְהוָה וְסָלַחְתָּ לַעֲוֹנִי כִּי רַב־הוּא:

אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ. מְחוֹל לַעֲוֹנוֹתֵינוּ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים
הַזֶּה. מְחֵה וְהַעֲבֵר פְּשָׁעֵינוּ וְחַטֹּאתֵינוּ מִנֶּגֶד עֵינֶיךָ.
וְכֹף יִצְרֵנוּ לְהִשְׁתַּעְבֵּד־לָךְ. וְהַכְנַע עָרְפֵּנוּ לָשׁוּב אֵלֶיךָ וְחַדֵּשׁ
כִּלְיוֹתֵינוּ לִשְׁמֹר פִּקּוּדֶיךָ. וּמוֹל לְבָבֵנוּ לְיִרְאָה אֶת־שְׁמֶךָ.
כַּכָּתוּב בְּתוֹרָתֶךָ. וּמָל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־לְבָבְךָ וְאֶת־לְבַב
זַרְעֶךָ לְאַהֲבָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־לְבָבְךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ
לְמַעַן חַיֶּיךָ:

אָנָּא אֱלֹהִים סְלַח לָנוּ מְחֹל לָנוּ כַּפֶּר־לָנוּ:

כִּי אָנוּ בָנֶיךָ וְאַתָּה אָבִינוּ. אָנוּ עַבָּדֶיךָ וְאַתָּה אֲדוֹנֵינוּ:
אָנוּ חֶלְקֶךָ וְאַתָּה חֶלְקֵנוּ. אָנוּ נַחֲלָתֶךָ וְאַתָּה גּוֹאֲלֵנוּ:
אָנוּ צֹאנֶךָ וְאַתָּה רוֹעֵנוּ. אָנוּ כַרְמֶךָ וְאַתָּה נוֹטְרֵנוּ:
אָנוּ גַּפְנֶךָ וְאַתָּה שׁוֹמְרֵנוּ. אָנוּ קָוֶיךָ וְאַתָּה מוֹשִׁיעֵנוּ:
אָנוּ פְעָלָתֶךָ וְאַתָּה יְצַרְתָּנוּ. אָנוּ סְגֻלָּתֶךָ וְאַתָּה אֱלֹהֵינוּ:

ח"נ והערות

בלי פגע. תיבות אלו אינם בכ"י. **מָחֹל לנו.** במח' רמ"ו 'מָחֵל לנו', וכאן כמח' בולוניא ושד"ל.
כי אנו בניך. פיוט זו מיוסד ע"פ מד' שה"ש, פר' ב, סי' טז.

מקורות

מזמרי הטעם. תכ' קמד, טו.

אָנוּ עַמְּךָ וְאַתָּה מַלְכֵּנוּ· אָנוּ דְבֶקֶיךָ וְאַתָּה גְאוֹנֵנוּ:
אָנוּ רַעְיָתֶךָ וְאַתָּה דוֹדֵנוּ· אָנוּ מַאֲמִירֶךָ וְאַתָּה מַאֲמִירֵנוּ:
אָנוּ מְלֵאֵי עָוֹן וְאַתָּה מָלֵא רַחֲמִים·
אָנוּ יָמֵינוּ כַּצֵּל וְאַתָּה־הוּא וּשְׁנוֹתֶיךָ לֹא יִתָּמּוּ:

אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ· תָּבֹא לְפָנֶיךָ תְּפִלָּתֵנוּ וְאַל־תִּתְעַלַּם מִתְּחִנָּתֵנוּ· שֶׁאֵין אָנוּ עַזֵּי פָנִים וּקְשֵׁי־עֹרֶף בַּדָּבָר הַזֶּה שֶׁנֹּאמַר (נ״ם: לוֹמַר) לְפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ· צַדִּיקִים אֲנַחְנוּ וְלֹא חָטָאנוּ· אֲבָל אֲנַחְנוּ חָטָאנוּ (נ״ם: חָטָאנוּ אֲנַחְנוּ וַאֲבוֹתֵינוּ)· אָשַׁמְנוּ· בָּגַדְנוּ· גָּזַלְנוּ· דִּבַּרְנוּ דֹפִי· הֶעֱוִינוּ· וְהִרְשַׁעְנוּ· זַדְנוּ· חָמַסְנוּ· טָפַלְנוּ שֶׁקֶר· יָעַצְנוּ רַע (וי״ם: עֲצוֹת רָעוֹת)· כִּזַּבְנוּ· לַצְנוּ (לוֹצַצְנוּ)· מָרַדְנוּ (מָרִינוּ)· נָאַצְנוּ (נִאַפְנוּ· נִשְׁבַּעְנוּ לַשָּׁוְא וְלַשֶּׁקֶר)· סָרַרְנוּ· עָוִינוּ· פָּשַׁעְנוּ· צָרַרְנוּ· קִשִּׁינוּ עֹרֶף· רָשַׁעְנוּ· שִׁחַתְנוּ· תִּעַבְנוּ· תָּעִינוּ· תִּעְתָּעְנוּ: סַרְנוּ מִמִּצְוֹתֶיךָ וּמִמִּשְׁפָּטֶיךָ הַטּוֹבִים וְלֹא־שָׁוָה לָנוּ· וְאַתָּה צַדִּיק עַל כָּל־הַבָּא עָלֵינוּ כִּי־אֱמֶת עָשִׂיתָ וַאֲנַחְנוּ הִרְשָׁעְנוּ:

מַה־נֹּאמַר לְפָנֶיךָ יוֹשֵׁב מָרוֹם וּמַה־נְּסַפֵּר לְפָנֶיךָ שׁוֹכֵן שְׁחָקִים· הֲלֹא כָּל־הַנִּסְתָּרוֹת וְהַנִּגְלוֹת אַתָּה יוֹדֵעַ:

אַתָּה יוֹדֵעַ רָזֵי עוֹלָם וְתַעֲלוּמוֹת סִתְרֵי כָל־חָי· אַתָּה חֹפֵשׂ כָּל־חַדְרֵי־בֶטֶן וּבוֹחֵן כְּלָיוֹת וָלֵב· אֵין כָּל־דָּבָר נָעְלָם מִמְּךָ וְאֵין נִסְתָּר מִנֶּגֶד עֵינֶיךָ· יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ· יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ· שֶׁתִּסְלַח וְתִמְחַל־לָנוּ עַל־כָּל־עֲוֹנוֹתֵינוּ וּפְשָׁעֵינוּ· וּתְכַפֵּר לָנוּ עַל־כָּל־חַטֹּאתֵינוּ:

עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּאֹנֶס׃
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בִּבְלִי־דַּעַת׃
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בַּגָּלוּי׃
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּדַעַת וּבְמִרְמָה׃
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּהִרְהוּר הַלֵּב׃
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּוִדּוּי פֶּה׃
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּזָדוֹן׃
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּחֹזֶק יָד׃
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּטֻמְאַת שְׂפָתַיִם׃
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּיֵצֶר הָרַע׃
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּיוֹדְעִים וּבְלֹא יוֹדְעִים׃
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּכַחַשׁ וּבְכָזָב׃
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּלָשׁוֹן הָרַע׃
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּמַרְאִית הָעַיִן׃
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּנֶשֶׁךְ וּבְמַרְבִּית׃
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּשִׂיחַ שִׂפְתוֹתֵינוּ׃
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּעֵינַיִם רָמוֹת׃
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּפִתְחוֹן פֶּה׃
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּצַעֲדֵי רַגְלַיִם׃
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בִּקְפִיצַת יָד׃
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּרָצוֹן׃
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בִּשְׁגָגָה׃
(עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בִּשְׁבוּעַת שָׁוְא׃)
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּתִמְהוֹן לֵבָב׃

עַל־חֲטָאִים שֶׁאָנוּ חַיָּבִים עֲלֵיהֶם אָשָׁם:
עַל־חֲטָאִים שֶׁאָנוּ חַיָּבִים עֲלֵיהֶם חַטָּאת:
עַל־חֲטָאִים שֶׁאָנוּ חַיָּבִים עֲלֵיהֶם עוֹלָה:
עַל־חֲטָאִים שֶׁאָנוּ חַיָּבִים עֲלֵיהֶם קָרְבָּן:
עַל־חֲטָאִים שֶׁאָנוּ חַיָּבִים עֲלֵיהֶם מִיתָה:
עַל־חֲטָאִים שֶׁאָנוּ חַיָּבִים עֲלֵיהֶם כָּרֵת:
עַל־חֲטָאִים שֶׁאָנוּ חַיָּבִים עֲלֵיהֶם מִיתָה וְכָרֵת:

מִיתָה בִּידֵי שָׁמַיִם וְכָרֵת בִּידֵי שָׁמַיִם· אַרְבַּע מִיתוֹת בֵּית דִּין· סְקִילָה שְׂרֵפָה הֶרֶג וְחֶנֶק· וּמַלְקוּת אַרְבָּעִים· (עַל־)מִצְוַת עֲשֵׂה וּמִצְוַת לֹא תַעֲשֶׂה· בֵּין שֶׁיֵּשׁ בָּהּ קוּם וַעֲשֵׂה· וּבֵין שֶׁאֵין בָּהּ קוּם וַעֲשֵׂה· בֵּין שֶׁגְּלוּיִים לָנוּ וּבֵין שֶׁאֵינָם גְּלוּיִים לָנוּ· הַגְּלוּיִים לָנוּ כְּבָר אָמְרוּנוּ לְפָנֶיךָ· וְשֶׁאֵינָם גְּלוּיִים לָנוּ כְּבָר לְפָנֶיךָ גְּלוּיִים וִידוּעִים· כַּדָּבָר שֶׁנֶּאֱמַר הַנִּסְתָּרֹת לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ וְהַנִּגְלֹת לָנוּ וּלְבָנֵינוּ עַד־עוֹלָם לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת:

וְדָוִד עַבְדְּךָ אָמַר לְפָנֶיךָ· שְׁגִיאוֹת מִי־יָבִין מִנִּסְתָּרוֹת נַקֵּנִי:
נַקֵּנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מִכָּל־פְּשָׁעֵינוּ וְטַהֲרֵנוּ מִכָּל־טֻמְאוֹתֵינוּ·
וּזְרוֹק עָלֵינוּ מַיִם טְהוֹרִים וְטַהֲרֵנוּ· כַּכָּתוּב מִכֹּל טֻמְאוֹתֵיכֶם וּמִכָּל־גִּלּוּלֵיכֶם אֲטַהֵר אֶתְכֶם:

אֲעֶשֶׂה לְמַעַן שְׁמִי· כִּי אַתֶּם עַמִּי· שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל:
אָמַרְנוּ נְגָזַרְנוּ· וּמְנֻגָּדְךָ נִגְרַזְנוּ· וְאֵיךְ נָשׁוּב:

מקורות

מעשה למען שמי. ע"פ יבע' מח, טו; יחז' כ, יד. **כי אתם עמי.** ע"פ שמ' ג, י. **שובה ישראל.** הוש' יד, ב. **אמרנו נגזרנו.** ע"פ יחז' לז, יא; איכ' ג, מד. **ומנגדך נגזרנו.** ע"פ תה' לא, כג. **ואיך נשוב.** ע"פ מל"ב ג, ז; פדר"ך (מנלבוים), פי' כד, סי' עז; ספרי, פר' האזינו, פי' שו, ד"ה עתידה כנסת ישראל.

ח"נ והערות

אעשה למען שמי. מיוסד ע"פ א"ב כפול. פיוט זה נמצא גם במנהגי רומניא (דף שנח ע"ב), ואשכנז, גולדשמידט, כיפור, עמ' 582.

בָּנַי לְמוּדַי׃ קָרָאתִי דוֹדַי׃ שְׁובוּ שׁוֹבָבִים׃
בְּשׁוּבְךָ בְרַחֲמִים׃ עָלֵינוּ מְפָרוֹמִים׃ וְאֵלֶיךָ נָשׁוּבָה׃
גָּלִיתִי אָזְנֵיכֶם׃ וּפָקַחְתִּי עֵינֵיכֶם׃ שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל׃
גָּעָלְנוּ וְנִגְעָלְנוּ׃ וְהַרְבֵּה מָעָלְנוּ׃ וְאֵיךְ נָשׁוּב׃
דַּרְכֵיכֶם עִוְּתוּ׃ וּכְקֶדֶם תֵּאָהֵבוּ׃ שְׁובוּ שׁוֹבָבִים׃
דֶּלֶת לָנוּ פָּתַח׃ וּמִין עָלֵינוּ תִּמְתַּח׃ וְאֵלֶיךָ נָשׁוּבָה׃
הִטֵּיתִי יָדִי׃ וְהִגְדַּלְתִּי חַסְדִּי׃ שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל׃
הוֹסַפְנוּ חַטָּאוֹת׃ מֵאָרְחוֹתֶיךָ לְהַטּוֹת׃ וְאֵיךְ נָשׁוּב׃
וְאַתֶּם עֲדַי׃ בָּנַי וַעֲבָדַי׃ שְׁובוּ שׁוֹבָבִים׃
וּכְרַחוּם תְּכַפֵּר׃ וְצִדְקֵנוּ סַפֵּר׃ וְאֵלֶיךָ נָשׁוּבָה׃
זְכוּת חָפַשְׂתִּי׃ בְּרִית לֹא הֻאֱמָנְתִּי׃ שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל׃
זְמוֹת הֵעָדְנוּ׃ בְּיָד רָמָה גְּדָפְנוּ׃ וְאֵיךְ נָשׁוּב׃
חִלּוּי שַׁעְתִּי׃ וְתַחַן מִכֶּם שָׁמַעְתִּי׃ שְׁובוּ שׁוֹבָבִים׃
חָפֵץ נָא בְּמַעֲנֵנוּ׃ הַנִּצָּב בְּמַחֲנֵנוּ׃ וְאֵלֶיךָ נָשׁוּבָה׃

ח״נ והערות

בני למודי. במח׳ רומניא: ׳בני לְמוּדַי׳, אך הניקוד בפנים הוא ע״פ הפסוק. **גליתי אזניכם.** במח׳ רומניא: ׳גליתי אָזְנָכֶם׳, לשון יחיד. **דרכיכם עזבו.** במח׳ רומניא: ׳דַּרְכָּכֶם עזבו׳, לשון יחיד. **וכקדם תאהבו.** במח׳ רמ״ו ובולוניא: ׳וכקדם תְּאָהֲבוּ׳, ותוקן ע״פ מח׳ רומניא. **דלת פתח.** במח׳ רומניא: ׳דְּלָתוֹת פתח׳. **עלינו תמתח.** בכ״י ובגולדשמידט: ׳עלינו תָּמָתּ׳. במח׳ רומניא: ׳יָדִי וְהִגְדַּלְתִּי חַסְדִּי׳. בכ״י: ׳יָדִי וְהִתְגַּדַּלְתִּי סוֹדִי׳. **מאחרותיך להטות.** במח׳ רומניא, כ״י וגולדשמידט: ׳מֵאוֹרַח להטות׳. **זכות חפשתי.** במח׳ רומניא: ׳זכות חָפַשְׂתִּי׳. **זמות הֵעָדָנוּ.** בכ״י וגולדשמידט: ׳זמות הוֹעָדָנוּ׳. **חלוי שעתי.** במח׳ רומניא, שורה זו התחלפה עם שורה ׳חפוץ נא במעננו׳.

מקורות

בני למודי. ע״פ ישע׳ נד, יג. **קראתי דודי.** ע״פ שה״ש ה, ג. **שובו שובניים.** ע״פ ירמ׳ ג, יד. **בשובך ברחמים.** ע״פ דה״ב ל, ט. **עלינו ממרומים.** ע״פ ישע׳ לג, טו. **ואליך נשובה.** ע״פ הוש׳ ו, ה. **גליתי אזניכם.** ע״פ רות ד, ד. **ופקחתי עיניכם.** ע״פ בר׳ ג, ה. **געלנו ונגעלנו.** ע״פ ויק׳ כו, ל; ירמ׳ יד, יט. **והרבה מעלנו.** ע״פ עזר׳ י, ב. **דרכיכם עזבו.** ע״פ יחז׳ לג, יח. **וכקדם תאהבו.** ע״פ מיכ׳ ה, כא; ירמ׳ לא, ב. **דלת לנו פתח.** ע״פ דב״ר (ווילנא), פר׳ ג, ס׳ יב; מד״ז שו״ט (בובר), מז׳ סה, ד; פדר״ך פ׳ כד, ב; ילקו״ש תהלים, רמז תרע; שבה״ל, סדר ר״ה, ס׳ רפב. **וימין עלינו תמתח.** ע״פ פדר״א פ׳ מג; ירושלמי מכות פ״ב, ה״ו. **הטיתי ידי.** ע״פ ישע׳ לא, ג. **והגדלתי חסדי.** ע״פ בר׳ יט, יט. **הוספנו חטאות.** ע״פ דה״ב כח, יג. **מארחותיך להטות.** ע״פ ישע׳ ג, יב; משׁ׳ ח, כג. **ואתם עדי.** ישע׳ מג, יב. **בני.** ע״פ דב׳ יד, א. **ועבדי.** ע״פ ויק׳ כה, מה. **וכרחום תכפר.** ע״פ תה׳ קג, יג. **ולקחנו ספר.** ע״פ ירמ׳ נא, י. **זכות חפשתי.** ע״פ איוב לג, כג. **ברית לא המפקפתי.** ע״פ ויק׳ כו, מה; דב׳ ד, לא. **זימות.** ע״פ ישע׳ לג, ז ומלודת ליון. **ביד רמה גדפנו.** ע״פ במ׳ יד, ל. **גדפנו.** ע״פ יחז׳ כ, כז. **חילוי שעתי.** ע״פ איוב מ, כז. **ותחן מכם שמעתי.** ע״פ מ״ב ט, ג. **חפוץ נא.** ע״פ נחמ׳ ח, יא. **במעננו.** ע״פ מש׳ טז, ח. **הנצב במחניהו.** ע״פ בר׳ כח, יג; שמ׳ יד, יט.

טָמַנְתִּי פֶּשַׁע· וְהִצְמַחְתִּי יֵשַׁע· שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל:
טְפָלוּנוּ עֲוֹנוֹתֵינוּ· וְנִסְתָּמוּ עֲוֹנוֹתֵינוּ· וְאֵיךְ נָשׁוּב:

יוֹם מֵחַל הוּחַשׁ· לְשָׁמַע לַחַשׁ· שׁוּבוּ שׁוֹבָבִים:
יְחַלְּנוּ לָךְ· כִּי־אֲנַחְנוּ פָּעָלְךָ· וְאֵלֶיךָ נָשׁוּבָה:

כִּי אֲנִי הוּא יוֹצֵר· חֶסֶד לָאֲלָפִים נוֹצֵר· שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל:
כְּלִמָּתֵנוּ נָגְדֵנוּ· וּמְקֹרוֹב אֵידֵנוּ· וְאֵיךְ נָשׁוּב:

לֹא לָעַד אֶקְצֹף· וְלֹא בְּרִית אֶחְצֹף· שׁוּבוּ שׁוֹבָבִים:
לֹא תַחֲזִיק בְּאַף לָעַד· וּתְכַפֵּר בְּעַד· וְאֵלֶיךָ נָשׁוּבָה:

מָחֵיתִי פֶּשַׁע כָּעָב· בָּנִים לְרַחֵם כְּאָב· שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל:
מַה־נֹּאמַר עַל־פְּשָׁעֵינוּ· יָדַעְנוּ רִשְׁעֵנוּ· וְאֵיךְ נָשׁוּב:

נִתְבַּקֵּשׁ עָוֹן וָאַיִן· עֲלֵיכֶם שַׁמְתִּי עַיִן· שׁוּבוּ שׁוֹבָבִים:
נִתְבַּשֵּׂר סְלִיחוֹת· כִּי נָסוּ אֲנָחוֹת· וְאֵלֶיךָ נָשׁוּבָה:

שַׁמְתִּי לֵב חָדָשׁ· וְיוֹם כִּפּוּר הֻקְדַּשׁ· שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל:
סְחַרְחַר לִבֵּנוּ· עִקְּשָׁנוּ לְבָבֵנוּ· וְאֵיךְ נָשׁוּב:

מקורות

טמנתי פשע. ע״פ מיכ׳ ז, יט. **והצמחתי ישע.** ע״פ ירמ׳ כג, ה. **טפלונו עוונותינו.** ע״פ תה׳ סה, ד. **נסתמו עוונותינו.** ע״פ ישע׳ כח, יח. **יחלנו לך.** תה׳ לג, כב. **כי מחנו פעלך.** ע״פ ישע׳ סד, ז. **כי אני הוא יוצר.** ע״פ דב׳ לב, לט. **חסד לאלפים נוצר.** ע״פ שמ׳ לד, ו. **כלמתינו נגדנו.** מה, יח. **ומקרוב אידנו.** ע״פ דב׳ לב, לה. **לא לעד אקצף.** ע״פ ישע׳ נז, טז. **לא תחזיק באף לעד.** ע״פ מיכ׳ ז, יח. **ותכפר בעד.** ע״פ דה״ב ל, יח. **מחיתי פשע כעב.** ע״פ ישע׳ מד, כב. **כמים לרחם כאב.** ע״פ תה׳ קג, יג. **מה נאמר.** ע״פ בר׳ מד, טז. **ידענו רשענו.** ע״פ ירמ׳ יד, כ. **נתבקש עון ואין.** ע״פ ירמ׳ נ, כ. **עליכם שמתי עין.** ע״פ ירמ׳ כד, ו. **נתבשר סליחות.** ע״פ מדה״כ (בובר), מז׳ כז, סו׳ ד. **כי נסו מאנחות.** ע״פ ישע׳ לה, י. **שמתי לב חדש.** ע״פ יחז׳ לו, כו. **ויום כפור הוקדש.** ע״פ ויק׳ טז, לו. **סחרחר לבנו.** ע״פ תה׳ לח, יא. **עקשנו.** ע״פ מש׳ ד, כד.

ח״נ והערות

טְפָלוּנוּ עֲוֹנוֹתֵינוּ. במח׳ רומניא: ׳טִפְּלוּנוּ עוֹנוֹתֵינוּ׳. **וְנִסְתָּמוּ עֲוֹנוֹתֵינוּ.** במח׳ רומניא: ׳וְנִכְתָּמָה עֲוֹנוֹתֵינוּ׳. **לֹא לָעַד אֶקְצֹף.** במח׳ רומניא וגולדשמידט: ׳לֹא לָנֶצַח אֶקְצֹף׳. **בְּרִית אֶחְצֹף.** במח׳ רומניא, כ״י וגולדשמידט: ׳בְּרִיב אֶחְצֹף׳. **לְרַחֵם כְּאָב.** במח׳ רומניא וגולדשמידט: ׳לְרַצּוֹת אָב׳. **עַל פְּשָׁעֵינוּ.** במח׳ רומניא: ׳עַל פְּשָׁעֵנוּ׳, לשון יחיד, וחורז עם ׳רשענו׳. **עִקְּשָׁנוּ לְבָבֵנוּ.** במח׳ רמ״ו ובולוניא: ׳עקשנו בְּלְבָבֵנוּ׳, וברומניא: ׳וּמְאֹד נוֹקְשָׁנוּ׳. והפנים תוקן ע״פ כ״י וגולדשמידט.

עָוֹן הִשְׁלַכְתִּי· לָחוֹן נִמְלַכְתִּי· שִׁובוּ שׁוֹבָבִים:
עֵתֹר נָא לַחֲשֵׁנוּ· בְּיוֹם עֲנוּי נַפְשֵׁנוּ· וְאֵלֶיךָ נָשׁוּבָה:

פִּי דִבֶּר שְׁבוּעָה· לַשּׁוֹבָבִים תְּשׁוּעָה· שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל:
פְּשָׁעֵינוּ אַתָּנוּ· וּבַעֲוֹנֵינוּ נִתַּנּוּ· וְאֵיךְ נָשׁוּב:

צֹאת בְּנוֹת־צִיּוֹן· אֶרְחַץ בְּנִקָּיוֹן· שִׁובוּ שׁוֹבָבִים:
צַעֲקָתֵנוּ תַקְשִׁיב· שְׁבִיתֵנוּ תָּשִׁיב· וְאֵלֶיךָ נָשׁוּבָה:

קְחוּ עִמָּכֶם דְּבָרִים· וַיַּעֲלוּ כְפָרִים· שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל:
קַרַבְתָּ וְרַחַקְתָּנוּ· וּמִנֶּגְדְּךָ נִרְחַקְנוּ· וְאֵיךְ נָשׁוּב:

רַחֲמַי נִכְמְרוּ· עַל־בָּנַי נִמְהָרוּ· שׁוּבוּ שׁוֹבָבִים:
רָצִיתִי אֶתְכֶם תַּעַן· בְּשָׁפְכֵנוּ לְךָ מַעַן· וְאֵלֶיךָ נָשׁוּבָה:

שָׁמַרְתִּי בְרִית· לָכֶם תֵּת אַחֲרִית· שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל:
שָׁכַחְנוּ חֻקִּים· וְנָאֲרַרְנוּ בְּלֹא יָקִים· וְאֵיךְ נָשׁוּב:

תּוֹחֶלֶת הִקְוִיתִי· וְחֶלְקִי קִוִּיתִי· שׁוּבוּ שׁוֹבָבִים:
תְּדַבֵּר הִצְלַחְתִּי· וְתֹאמַר סָלַחְתִּי· וְאֵלֶיךָ נָשׁוּבָה:

ח״נ והערות

הִשְׁלַכְתִּי לחון נִמְלַכְתִּי. בכ״י: ׳הָשְׁלַכְתִּי לחון הִמְלַכְתִּי׳. **לָחוֹן נמלכתי.** במח׳ רומניא: ׳לְרַחֵם נמלכתי׳, וכן הוא בחילופים אצל גולדשמידט. **בְּיוֹם עֲנוּי נפשנו.** במח׳ רומניא: ׳בְּעֲנוּי נפשנו׳. **ובעונינו נתַּנּוּ.** בכ״י ובגולדשמידט: ׳ובעונינו נָתַּנּוּ׳. במח׳ רומניא: ׳ובעונינו נִסְתַּמְנוּ׳. **אֶרְחַץ בנקיון.** בכ״י: ׳אֶרְחֵץ בנקיון׳, וכן הוא בחילופים אצל גולדשמידט. **וְיַעֲלוּ כפרים.** בכ״י: ׳וְיֵרָצוּ כפרים׳. **קַרַבְתָּ וְרַחַקְתָּנוּ ומנגדך נִרְחַקְנוּ.** במח׳ רומניא: ׳קָרַבְתָּ וְרַחַקְתָּנוּ ומנגדך רָחַקְנוּ׳. **לָכֶם תת אחרית.** במח׳ רמ״ו ובולוניא: ׳לַבֵּן תת אחרית׳, תוקן עפ״י כ״י, פי׳ קד״א וגולדשמידט. **וְנָאֲרַרְנוּ בלא.** במח׳ רומניא: ׳וְנָאֲבַדְנוּ בלא׳. **וְחֶלְקִי קויתי.** במח׳ רומניא וכ״י: ׳וְצַדְקִי קויתי׳, בגולדשמידט: ׳צִדְקִי קויתי׳.

מקורות

עוון השלכתי. ע״פ יחז׳ יח, לא. **לחון נמלכתי.** ע״פ מ״ב יג, כג. **עתור נא לחשנו.** ע״פ חיו׳ לג, כו. **ביום עינוי נפשינו.** ע״פ ויק׳ טז, כט. **פי דבר שבועה.** ע״פ ירמ׳ ג, יד. **לשובבים תשועה.** ע״פ ירמ׳ ג, כב. **פשעינו אתנו.** יחז׳ טו, יב. **ובעווינינו נתנו.** ע״פ עזר׳ ט, ז. **צואת בנות ציון.** ישע׳ ד, ד. **ארחץ בנקיון.** תה׳ כו, ו. **לעקתינו תקשיב.** ע״פ תה׳ י, יח. **שביתנו תשיב.** ע״פ תה׳ קכו, ד. **קחו עמכם דברים.** הוש׳ יד, ג. **ויעלו כפרים.** ע״פ הוש׳ יד, ג. **קרבת.** ע״פ ישע׳ מו, יג; נח, ב; מסתר רצה (ווילנא), פר׳ ד, סי׳ ב. **וריחקנו.** ע״פ ישע׳ ו, יב; כט, יג; ירמ׳ ב, ה. **ומנגדך נרחקנו.** ע״פ יחז׳ יח, טו. **רחמי נכמרו.** ע״פ בר׳ מג, ל. **נמהרו** - מהרו. ע״פ ישע׳ לה, ד ורמ״א. **רציתי תמכס תען.** ע״פ יחז׳ מג, כז. **כשפכנו לך מען.** ע״פ תה׳ סב, ט; קמב, ג. **שמרתי ברית.** ע״פ בר׳ יז, יט. **לכם תת אחרית.** ע״פ ירמ׳ כט, יא. **שכחנו חוקים.** ע״פ תה׳ מד, יח. **ונאררנו בלא יקים.** ע״פ דב׳ כז, כו. **תוחלת הקויתי.** ע״פ תה׳ לט, ח. **וחלקי קויתי.** ע״פ תה׳ עג, ה; עג, כו. **ותממר סלחתי.** ע״פ במ׳ יד, כ.

כַּכָּתוּב בְּדִבְרֵי קָדְשֶׁךָ: הֱשִׁיבֵנוּ יְהוָה אֵלֶיךָ וְנָשׁוּבָה חַדֵּשׁ יָמֵינוּ כְּקֶדֶם:

יוֹם אַדִּיר וּמְיֻחָד: לְכַפֶּרֶת גּוֹי אֶחָד: שִׁובוּ שׁוֹבָבִים:
יוֹם נִבְחָר מִכָּל־הַשָּׁנָה: לְהָתֵם עֲוֹנוֹת
שׁוֹשַׁנָּה: שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל:

אַל־תִּירָא יַעֲקֹב: שִׁובוּ שׁוֹבָבִים: שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל: הִנֵּה לֹא־יָנוּם וְלֹא יִישָׁן שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל:

יוֹם גָּדוֹל וְגִבּוֹר: לְהַעֲלוֹתֵנוּ מִשְּׁאוֹן בּוֹר: שִׁובוּ שׁוֹבָבִים:
יוֹם דְּרוֹר לְתָמִימִים: לְהַלְבִּין כְּתָמִים: שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל:

אַל־תִּירָא יַעֲקֹב: שִׁובוּ שׁוֹבָבִים: שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל: הִנֵּה לֹא־יָנוּם וְלֹא יִישָׁן שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל:

יוֹם הוּכַן צָרִי לַחַטָּאִים: לְהַצְלִיל חֲטָאִים: שִׁובוּ שׁוֹבָבִים:
יוֹם וְדוּי מַעֲשִׂים: לְהַצְדִּיק עֲמוּסִים: שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל:

אַל־תִּירָא יַעֲקֹב: שִׁובוּ שׁוֹבָבִים: שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל: הִנֵּה לֹא־יָנוּם וְלֹא יִישָׁן שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל:

יוֹם זְכוּת אָבוֹת תִּזְכֹּר: לְרַחֵם בֵּן בְּכוֹר: שִׁובוּ שׁוֹבָבִים:
יוֹם חִתּוּם שְׁטָרוֹת: לְקַבֵּל בּוֹ עֲתִירוֹת: שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל:

אַל־תִּירָא יַעֲקֹב: שִׁובוּ שׁוֹבָבִים: שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל: הִנֵּה לֹא־יָנוּם וְלֹא יִישָׁן שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל:

מקורות

השיבנו ה' אליך. מיכ' ה, כא. **גוי אחד.** ע"פ ש"ב ז, כג. **שובו שובבים.** ע"פ ירמ' ג, יד. **יום נבחר מכל השנה.** רמו ספר התיזוך, מלוה קפה. **להתם עוונות.** ע"פ דנ' ט, כד. **שושנה.** שה"ש ב, ב; רמו מד"ז ופסז"ו; ויק"ר (מרגליות) פר' אחרי מות, פר' כג, סי' ו; ילקו"ש שה"ש רמז תתקפו. **שובה ישראל.** הוש' יד, ב. **אל תירא יעקב.** ע"פ ישע' מד, ב. **הנה לא ינום.** יסוס. תה' קכא, ד. **להעלותינו משאון בור.** ע"פ תה' מ, ג. **דרור.** ויק' כה, י. **לתמימים.** תה' לז, יח. **להלבין כתמים.** ע"פ ויק' טז, ל. **הוכן צרי.** ע"פ ירמ' נא, ח. **להצליל חטאים.** ע"פ מיכ' ז, יט. **יום וידוי מעשים.** רמו ספר התיזוך, מלוה קפה. **להצדיק.** מ"ק ח, ב. **עמוסים.** ישע' מו, ג. **זכות אבות תזכור.** ע"פ דב' ד, לא; ירוסלמי סנהדרין פ"י, ה"ל. רמו דב"ר (ווילנא) פר' כי תצא, פר' ו, סי' ה. **לרחם.** ע"פ ירמ' לא, יט; תה' קג, יג. **בן בכור.** ע"פ שמ' ד, כב. **יום חיתום שטרות.** ע"פ בבלי ר"ה, דף לב ע"ב; תוספתא ר"ה פ"ב, סי"ג; מדת"י (ווילנא), פר' התזינו, סי' ד. **לקבל בו עתירות.** ע"פ מדת"י (ווילנא), פר' התזינו, סי' ד. רמו בבלי ר"ה, דף יח ע"ב.

ח"נ והערות

יום אדיר ומיוחד. מיוסד ע"ס א"ב. פיוט זה נמצא גם בנוסח אשכנז, גולדשמידט, כיפור, עמ' 585. **יום נבחר.** עפ"י מח' שד"ל. במח' רמ"ו, בולוניא וגולדשמידט: יום בָּחַר. בב"י: יום בָּחוּר. **מכל השנה.** במח' רמ"ו ובולוניא: מכל שנה, ובב"י ומח' שד"ל כבבנים.

יוֹם טוֹב מִקְרָא קֹדֶשׁ׃ לְזַכּוֹת צֹאן קָדֶשׁ׃ שִׁובוּ שׁוֹבָבִים׃
יוֹם יִכְבַּשׁ עֲוֹנוֹת׃ לִשְׁגָגוֹת וּזְדוֹנוֹת׃ שׁוֹבָה יִשְׂרָאֵל׃
אַל־תִּירָא יַעֲקֹב׃ שִׁובוּ שׁוֹבָבִים׃ שׁוֹבָה יִשְׂרָאֵל׃ הִנֵּה לֹא־יָנוּם וְלֹא יִישָׁן שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל׃

יוֹם כִּפּוּרִים הוּא לָכֶם׃ לְטַהֵר אֶתְכֶם׃ שִׁובוּ שׁוֹבָבִים׃
יוֹם לֹא כָמֹהוּ בְּכָל־הַיָּמִים׃ לָשׁוּב עָלֵינוּ בְּרַחֲמִים׃ שׁוֹבָה יִשְׂרָאֵל׃
אַל־תִּירָא יַעֲקֹב׃ שִׁובוּ שׁוֹבָבִים׃ שׁוֹבָה יִשְׂרָאֵל׃ הִנֵּה לֹא־יָנוּם וְלֹא יִישָׁן שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל׃

יוֹם מִדַּת הַדִּין לְהַתְמִים׃ לְהַשְׁלִיךְ חֲטָאֵינוּ בְּלֵב יַמִּים׃ שִׁובוּ שׁוֹבָבִים׃
יוֹם נֶאֱמַר סַנֵּגוֹרִים׃ לְהַשְׁתִּיק קַטֵּיגוֹרִים׃ שׁוֹבָה יִשְׂרָאֵל׃
אַל־תִּירָא יַעֲקֹב׃ שִׁובוּ שׁוֹבָבִים׃ שׁוֹבָה יִשְׂרָאֵל׃ הִנֵּה לֹא־יָנוּם וְלֹא יִישָׁן שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל׃

יוֹם סוֹתֵן אֵינוֹ נִרְשָׂה־בּוֹ׃ לִסְלֹחַ לְעַם קְרוֹבוֹ׃ שִׁובוּ שׁוֹבָבִים׃
יוֹם עָנוּי נֶפֶשׁ׃ לְהַמְצִיא לָהּ חֹפֶשׁ׃ שׁוֹבָה יִשְׂרָאֵל׃
אַל־תִּירָא יַעֲקֹב׃ שִׁובוּ שׁוֹבָבִים׃ שׁוֹבָה יִשְׂרָאֵל׃ הִנֵּה לֹא־יָנוּם וְלֹא יִישָׁן שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל׃

יוֹם פַּתַּח חַרְצֻבּוֹת רֶשַׁע׃ לְעוֹבֵר עַל־כָּל־פֶּשַׁע׃ שִׁובוּ שׁוֹבָבִים׃
יוֹם צוֹם זֶה מֻבְחָר׃ לְנַקּוֹת כְּתָמָם מִשַּׁחַר׃ שׁוֹבָה יִשְׂרָאֵל׃
אַל־תִּירָא יַעֲקֹב׃ שִׁובוּ שׁוֹבָבִים׃ שׁוֹבָה יִשְׂרָאֵל׃ הִנֵּה לֹא־יָנוּם וְלֹא יִישָׁן שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל׃

יוֹם קִיחַת דְּבָרִים׃ לְשַׁלֵּם בְּשָׂפָה פָּרִים׃ שִׁובוּ שׁוֹבָבִים׃
יוֹם רַחֲמִים לְמִסְפַּר רִבַּע׃ לְהִתְפַּלֵּל בּוֹ אַרְבַּע׃ שׁוֹבָה יִשְׂרָאֵל׃
אַל־תִּירָא יַעֲקֹב׃ שִׁובוּ שׁוֹבָבִים׃ שׁוֹבָה יִשְׂרָאֵל׃ הִנֵּה לֹא־יָנוּם וְלֹא יִישָׁן שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל׃

ח"נ והערות

נֶאֱמַר סנגורים. במח׳ כ״י ורמ״ו: ׳נֹאמַר סנגורים׳. **אינו נִרְשָׂה־בו.** במח׳ רמ״ו ובולוניא: ׳אינו נִרְצָה־בו׳. הנוסח בפנים, ע״פ כ״י ופי׳ קד״א. **לְעוֹבֵר על כל פשע.** בכ״י וגולדשמידט: ׳לַעֲבור על כל פשע׳. **כתמם מִשַּׁחַר.** בכ״י: ׳כתמם מְשָׁחַר׳.

מקורות

יו״ט מקרא קודש. ע״פ ויק׳ כג, כז; מס״ו פי״ט, ה״ד. **לזכות.** ע״פ ויק׳ טז, ל. **לשן קודש.** ע״פ יחז׳ לו, לח. **יכבוש עוונות.** ע״פ מיכ׳ ז, יט. **לשגגות וזדונות.** ע״פ ויק׳ טז, לד. **יוס כיפורים הוא לכם.** ע״פ ויק׳ כג, כח. **לטהר מחכם.** ויק׳ טז, ל. **לא כמוהו בכל.** ע״פ מ״ב כג, כה. **לשוב עלינו ברחמים.** ע״פ זכ׳ ח, טז. **להשליך חטאינו בלב ימים.** ע״פ מיכ׳ ז, יט. **נאמר סנגוריס.** רש׳ מהמ״ד (מיינצטיין), פסיקתא, עמ׳ 496, ד״ה כי גדול. **להשתיק קטיגוריס.** ע״פ פדר״א פ׳ מה; ילקו״ש תורה, רמז תקעה. **יוס סותן אינו נרשה בו.** ע״פ נבלי יומא, דף כ ע״ח; ר״ח; ויק״ר פר׳ אחרי מות, פר׳ כח, סי׳ ד. **למלות.** יבע׳ נה, ז. **לעס קרובו.** ע״פ תה׳ קמת, יד. **יוס עינוי נפש.** ע״פ ויק׳ כג, כז. **פתח חרצובות רשע.** יבע׳ נח, ו. **לעובר על כל פשע.** ע״פ מיכ׳ ז, יח. **צוס זה מובחר.** ע״פ יבע׳ נח, ו. **לנקות כתמם משחר.** ע״פ תה׳ כה, ז. **קיחת דבריס לשלם בשפה פריס.** ע״פ הוס׳ יד, ג. **רחמיס.** ע״פ מ״ב יג, כג. **למספר רובע.** ע״פ במ׳ כג, י. **להתפלל בו ארבע.** ע״פ נבלי שבת, דף כד

יוֹם שַׁבַּת שַׁבָּתוֹן הוּא לָכֶם. לְרַפְאוֹת מְשׁוּבוֹתֵיכֶם. שִׁובוּ שׁוֹבָבִים:
יוֹם תְּשׁוּבָה לִקְטַנִּים וְלִגְדוֹלִים. לְהָשִׁיב בּוֹ נִכְשָׁלִים. שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל:
אַל־תִּירָא יַעֲקֹב. שִׁובוּ שׁוֹבָבִים. שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל: הִנֵּה לֹא־יָנוּם וְלֹא יִישָׁן שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל:

כַּכָּתוּב עַל־יַד נְבִיאֶךָ. שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל עַד יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
כִּי כָשַׁלְתָּ בַּעֲוֹנֶךָ: וְנֶאֱמַר. קְחוּ עִמָּכֶם דְּבָרִים
וְשׁוּבוּ אֶל־יְהוָה אִמְרוּ אֵלָיו כָּל־תִּשָּׂא עָוֹן וְקַח־טוֹב וּנְשַׁלְּמָה
פָרִים שְׂפָתֵינוּ:

יש המלגיס על הפיוט להלן:

יוֹם אֲשֶׁר אֲשָׁמֵנוּ יְצַלַּל וְיִסְגַּר. הַיּוֹם תִּסְלַח לְכָל־עֲדַת
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלַגֵּר הַגָּר. כַּכָּתוּב
בְּתוֹרָתֶךָ. וְנִסְלַח לְכָל־עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלַגֵּר הַגָּר בְּתוֹכָם כִּי
לְכָל־הָעָם בִּשְׁגָגָה:
יוֹם בָּגְדֵנוּ תִּשָּׂא וְתִסְלַח. הַיּוֹם שִׁמְךָ יֵאָמֵן אֵל טוֹב וְסַלָּח.
כַּכָּתוּב בִּדְבָרֵי קָדְשֶׁךָ. כִּי־אַתָּה אֲדֹנָי טוֹב וְסַלָּח וְרַב־
חֶסֶד לְכָל־קֹרְאֶיךָ:
יוֹם גָּעַלְנוּ חֻקֶּיךָ שַׁבַּח וַעֲזֹב. הַיּוֹם רַחֲמֵנוּ וְנָשׁוּב וְדַרְךְ
רֶשַׁע נַעֲזֹב. כַּכָּתוּב עַל־יַד נְבִיאֶךָ. יַעֲזֹב רָשָׁע דַּרְכּוֹ
וְאִישׁ אָוֶן מַחְשְׁבֹתָיו וְיָשָׁב אֶל־יְהוָה וִירַחֲמֵהוּ וְאֶל־אֱלֹהֵינוּ
כִּי־יַרְבֶּה לִסְלוֹחַ:

מקורות

ע"ב, 'מתחיל בחרבע תפלות'. **שבת שבתון.** ויק' כג, לב. **לרפאות משובותיכם.** ע"פ הוש' יד, ה. **תשובה לקטנים ולגדולים.** ע"פ יונ' ג, ה. **נכשלים.** ש"ח ג, ד. **שובה ישראל עד ה'.** הוש' יד, ב. **קחו עמכם דברים.** הוש' יד, ג. **תשמינו יוללו.** ע"פ מיכ' ז, יט. **ויוסגר.** ע"פ בר' ג, כח. **ונסלח לכל עדת.** במ' טו, כו. **בגדנו.** ע"פ ישע' מח, ח; ירמ' ג, כ. **תשא ותסלח.** ע"פ שמ' לב, לב; הוש' יד, ג. **שמך ימאן.** ע"פ דה"ח יח, כד. **אל טוב וסלח.** ע"פ תה' פו, ה. **כי אתה אדני.** תה' פו, ה. **געלנו חוקיך.** ע"פ ויק' כו, מג. **שבת ועזוב.** ע"פ יחז' כג, לה. **רחמנו ונשוב.** ע"פ ישע' נה, ז. **יעזוב רשע דרכו.** ישע' נה, ז.

ח"נ והערות

לְרַפְאוֹת מְשׁוּבוֹתֵיכֶם. כן מנוקד בכ"י וקד"א, על משקל לְמַלְאוֹת. **יום אשר אשמנו יוצלל.** מיוסד ע"פ את ב"ש. פיוט זה נמצא גם בנוסח אשכנז, גולדשמידט, כיפור, עמ' 305.

יוֹם דָּפְּיֵנוּ שָׂא נָא· הַיּוֹם קְשֹׁב תַּחֲנוּנֵינוּ וּכְחַנּוּן סְלַח־נָא·
כַּכָּתוּב בְּתוֹרָתָךְ· סְלַח־נָא לַעֲוֹן הָעָם הַזֶּה כְּגֹדֶל חַסְדֶּךָ
וְכַאֲשֶׁר נָשָׂאתָה לָעָם הַזֶּה מִמִּצְרַיִם וְעַד־הֵנָּה: וְשָׁם נֶאֱמַר·
וַיֹּאמֶר יְהוָה סָלַחְתִּי כִּדְבָרֶךָ: בַּעֲבוּר כְּבוֹד שִׁמְךָ הַמֻּצָּא לָנוּ·
מוֹחֵל וְסוֹלֵחַ סְלַח־נָא לְמַעַן שִׁמֶךָ:

יוֹם הֵזַדְנוּ בְּרִיתְךָ לְהָפֵר· הַיּוֹם צוּל יְבַלַּע וּכְרַחוּם יְכַפֵּר·
כַּכָּתוּב בִּדְבְרֵי קָדְשֶׁךָ· וְהוּא רַחוּם יְכַפֵּר עָוֹן וְלֹא־יַשְׁחִית
וְהִרְבָּה לְהָשִׁיב אַפּוֹ וְלֹא־יָעִיר כָּל־חֲמָתוֹ:

יוֹם וְעִוַּתְנוּ יָשְׁכַּח וְיִתְעַב· הַיּוֹם פְּשָׁעֵינוּ וְחַטֹּאתֵינוּ מָחֵה כָעָב·
כַּכָּתוּב עַל־יַד נְבִיאֶךָ· מָחֵיתִי כָעָב פְּשָׁעֶיךָ וְכֶעָנָן
חַטֹּאותֶיךָ שׁוּבָה אֵלַי כִּי גְאַלְתִּיךָ:

יוֹם זְדוֹנֵנוּ הַעֲבֵר כֶּעָנָן· הַיּוֹם עֲנֵנוּ כְּיוֹם יָרַדְתָּ בֶּעָנָן· כַּכָּתוּב
בְּתוֹרָתָךְ· וַיֵּרֶד יְהוָה בֶּעָנָן וַיִּתְיַצֵּב עִמּוֹ שָׁם וַיִּקְרָא בְּשֵׁם·
יְהוָה· וְשָׁם נֶאֱמַר· וַיַּעֲבֹר יְהוָה עַל־פָּנָיו וַיִּקְרָא· יְהוָה יְהוָה
אֵל רַחוּם וְחַנּוּן:

יוֹם חִנָּנְךָ עָנֵנוּ בַּעֲדֵנוּ זְכֹר· הַיּוֹם סְלַח לַעֲוֹנֵנוּ וְחַטֹּא אַל־תִּזְכֹּר·
כַּכָּתוּב בִּדְבְרֵי קָדְשֶׁךָ· אַל־תִּזְכָּר־לָנוּ עֲוֹנֹת רִאשֹׁנִים מַהֵר
יְקַדְּמוּנוּ רַחֲמֶיךָ כִּי דַלּוֹנוּ מְאֹד:

ח"נ והערות

וּכְחַנּוּן סְלַח. במח' רמ"ו, כ"י, גולדשמידט ורוו"ה: וּבְתַחֲנוּן סלח', ובבולוניא: כְּתַחֲנוּן סלח'. הנוסח כאן עפ"י קד"א. **יום וְעִוַּתְנוּ.** במח' רמ"ו ובולוניא: יום וְעִוַּרְנוּ, ותוקן עפ"י כ"י וגולדשמידט, וזה יותר מסתבר, שהרי לשון 'עיוות' הוא. **ירדת בענן.** כ"ה במח' בולוניא. במח' רמ"ו, כ"י וקד"א: יָרַדְתָּ בענן, ובגולדשמידט: יְרַדְתָּךְ בענן.

מקורות

דפיינו שא נא. ע"פ במ' י, יז. **קשוב תחנוניו.** ע"פ תה' קל, ג; נחמ' ט, ו. **סלח נא לעוון.** במ' יד, יט. **וימחל ה' סלחתי.** במ' יד, כ. **כגודל כבוד שמך.** ע"פ תה' עט, ט. **המצא לנו.** ע"פ דב' ד, כט; דה"ב ל, כח, ט; דה"ב טו, ג; עז, ד. **מוחל וסולח.** ע"פ תה' פו, ה. **סלח נא למען שמך.** ע"פ תה' כה, יח. **הזדנו בריתך להפר.** ע"פ דב' לא, טז. **לול יבוע.** ע"פ מיכ' ז, יט. **וכרחום יכפר.** ע"פ תה' עח, לח. **והוא רחום.** תה' עח, לח. **מחיתי כעב פשעיך.** ישע' מד, כב. **זדונינו כעבר כענן.** ע"פ ישע' מד, כב. **וירד ה' בענן.** במ' יא, כה. **ויעבור ה'.** במ' יד, יז. **חנך עינו כעדנו.** ע"פ דב' ט, כה-כט. **סלח לעוונינו.** ע"פ במ' יד, יט. **לא תזכר לנו.** תה' עט, ח.

יוֹם טָעוּתֵנוּ יְשַׁכַּח וָאָיִן· הַיּוֹם נָאֵם יְבָקֵשׁ עָוֹן וָאָיִן· כַּכָּתוּב עַל־יַד נְבִיאֶךָ· בַּיָּמִים הָהֵם וּבָעֵת הַהִיא נְאֻם־יְהוָה יְבֻקַּשׁ אֶת־עֲוֹן יִשְׂרָאֵל וְאֵינֶנּוּ וְאֶת־חַטֹּאת יְהוּדָה וְלֹא תִמָּצֶאינָה כִּי אֶסְלַח לַאֲשֶׁר אַשְׁאִיר:

יוֹם יִדְרָשׁוּךָ מְצָרֶף וּמְטַהֵר· הַיּוֹם מִכָּל־חַטֹּאתֵינוּ אוֹתָנוּ תְטַהֵר· כַּכָּתוּב בְּתוֹרָתָךְ· כִּי־בַיּוֹם הַזֶּה יְכַפֵּר עֲלֵיכֶם לְטַהֵר אֶתְכֶם מִכֹּל חַטֹּאתֵיכֶם לִפְנֵי יְהוָה תִּטְהָרוּ:

יוֹם כֹּל תִּשָּׂא בְתַחֲנוּן אֲבַטָּה· הַיּוֹם לְשַׁוְּעָתֵנוּ אָזֹן הַטֵּה· כַּכָּתוּב בִּדְבְרֵי קָדְשֶׁךָ· הַטֵּה אֱלֹהַי אָזְנְךָ וּשְׁמָע פְּקַח עֵינֶיךָ וּרְאֵה שִׁמְמֹתֵינוּ וְהָעִיר אֲשֶׁר־נִקְרָא שִׁמְךָ עָלֶיהָ כִּי לֹא עַל־צִדְקֹתֵינוּ אֲנַחְנוּ מַפִּילִים תַּחֲנוּנֵינוּ לְפָנֶיךָ כִּי עַל־רַחֲמֶיךָ הָרַבִּים: אֲדֹנָי שְׁמָעָה אֲדֹנָי סְלָחָה אֲדֹנָי הַקְשִׁיבָה וַעֲשֵׂה אַל־תְּאַחַר לְמַעַנְךָ אֱלֹהַי כִּי־שִׁמְךָ נִקְרָא עַל־עִירְךָ וְעַל־עַמֶּךָ: בַּעֲבוּר כְּבוֹד שְׁמֶךָ הִמָּצֵא לָנוּ· שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה· לְמַעַנְךָ שְׁמַע נָא בְּקוֹל תְּפִלָּתֵנוּ: ע"כ ים המלגיס.

אָדוֹן אַבִּיר· בְּמַעֲשָׂיו כַּבִּיר· מִי־אֵל כָּמוֹךָ:
גְּוֹלָה עֲמֻקוֹת· דּוֹבֵר צְדָקוֹת· מִי־אֵל כָּמוֹךָ:
הַצּוּר תָּמִים· וּמָלֵא רַחֲמִים· מִי־אֵל כָּמוֹךָ:
זוֹכֵר חֲסָדִים· חוֹמֵל חֲסִידִים· מִי־אֵל כָּמוֹךָ:

מקורות

כימים ההם וכעת ההיא. ירמ' ג, כ. **יוס ידרשוך.** ע"פ ישע' נח, ב. **מלרף ומטהר.** מלא' ג, ג. **כי ביום הזה.** ויק' טז, ל. **כל תעשו.** ע"פ הוש' יד, ג. **בתחנון תלטוש.** ע"פ איוב יט, טז. **הטה אלהי אזנך.** דני' ט, יח-יט. **בעבור כבוד שמך.** ע"פ תה' עט, ט. **המצא לנו.** ע"פ דה"ח, כח, ט; דה"ב טו, ג. **שומע תפילה.** תה' סה, ג. **למענך.** ע"פ ישע' מח, יא. **שמע נא בקול תפלתנו.** ע"פ תה' כח, ב. **אדון אביר.** ע"פ ישע' ח, כד. **במעשיו כביר.** ע"פ איוב ט, ה. **מי אל כמוך.** מיכ' ז, יח. **גולה עמוקות.** ע"פ איוב יב, כב. **דובר לדקות.** ע"פ ישע' סג, ח. **הצור תמים.** דב' לב, ד. **ומלא רחמים.** מכיל' דר"י, בשלח, מס' דשירה, פ"ד; מכיל' דרשב"י, פ"ו, פ"ב; ספרא, מחרי מות, פר' ט; מדפ"נ (בובר), פר' נשא, סי' ו. **זוכר חסדים.** ע"פ תה' לח, ג. **חומל.** ע"פ יואל ב, יח.

ח"נ והערות

חטאתינו אותנו תטהר. בכ"י ליתא תיבת 'אותנו'.

אדון אביר במעשיו כביר. פיוט זה מיוסד ע"ס א"ב. נמצא גם בנוסח אשכנז, גולדשמידט, כיפור, עמ' 719.

טוֹב לַכֹּל· יוֹצֵ֣ר הַ֔כֹּל· מִי־אֵל כָּמוֹךָ:
כּוֹבֵשׁ כְּעָסִים· לְהַצְדִּיק עֲמוּסִים· מִי־אֵל כָּמוֹךָ·

מֶלֶךְ עוֹלָם· נִשָּׂא וְנַעֲלָם· מִי־אֵל כָּמוֹךָ:
סוֹלֵחַ חַטָּאוֹת· עוֹשֶׂה נִפְלָאוֹת· מִי־אֵל כָּמוֹךָ:

פּוֹתֵחַ וּמַשְׁבִּיעַ· צַדִּיק וּמוֹשִׁיעַ· מִי־אֵל כָּמוֹךָ:
קוֹרֵא דוֹרוֹת· רוֹצֶה עֲתִירוֹת· מִי־אֵל כָּמוֹךָ:

שׁוֹמֵר שְׁבוּעוֹת· שׁוֹמֵעַ שַׁוְעוֹת· מִי־אֵל כָּמוֹךָ:
תּוֹכֵן עֲלִילוֹת· תַּקִּיף בַּתְּהִלּוֹת· מִי־אֵל כָּמוֹךָ:

כַּכָּתוּב עַל־יַד נְבִיאֶךָ· מִי־אֵל כָּמוֹךָ נֹשֵׂא עָוֹן וְעֹבֵר עַל־פֶּשַׁע לִשְׁאֵרִית נַחֲלָתוֹ לֹא־הֶחֱזִיק לָעַד אַפּוֹ כִּי־חָפֵץ חֶסֶד הוּא: וְנֶאֱמַר· יָשׁוּב יְרַחֲמֵנוּ יִכְבֹּשׁ עֲוֹנֹתֵינוּ וְתַשְׁלִיךְ בִּמְצֻלוֹת יָם כָּל־חַטֹּאתָם: כָּל־חַטֹּאתֵינוּ וְכָל־חַטֹּאת עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּמָקוֹם אֲשֶׁר לֹא יִזָּכְרוּ וְלֹא יִפָּקְדוּ וְלֹא יַעֲלוּ עַל־לֵב מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם: תִּתֵּן אֱמֶת לְיַעֲקֹב חֶסֶד לְאַבְרָהָם אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתָּ לַאֲבֹתֵינוּ מִימֵי קֶדֶם:

כִּי־אַתָּה סוֹלֵחַ לְיִשְׂרָאֵל מִן־הָעוֹלָם· וּמוֹחֵל לְשִׁבְטֵי יְשׁוּרוּן בְּכָל־
דּוֹר וָדוֹר· וּדְבָרְךָ אֱמֶת וְקַיָּם לָעַד· וּמַבְלְעָדֶיךָ אֵין לָנוּ מֶלֶךְ

ח"נ והערות

טוב לַכֹּל. בכ"י: טוב עַל כֹּל. **עושה נִפְלָאוֹת.** בכ"י: עושה פְּלָאוֹת. **תקיף בַּתְּהִלּוֹת.** בכ"י: תקיף תְּהִלּוֹת.

מקורות

טוב לכל. ע"פ תה' קמה, ט. **יודע הכל.** ע"פ מכ' חבות פ"ג, מט"ו; מדת"כ (בובר), פר' נח, סי' כח; פסר"ג פ' ח, סי' ג; מש"ט בר' פר' תולדות, פ' כז, סי' לג; ולקו"ש תורה, רמז סב. **כובש כעסיו.** ע"פ שמ' לד, ו. **להצדיק.** מ"ק ח, ב. **עמוסים.** יסע' מו, ג. **מלך עולם.** תה' י, טז. **נשא.** שמו"ר פר' בשלח, פר' כג, סי' טו, ופר' כי תשא פר' מז, סי' ה. **ונעלם.** שמו"ר פר' בשלח, פר' כג, סי' טו; מד' זו"ט (בובר), מז' קג, ה. **סולח חטאות.** ע"פ מיכ' ז, יח. **עושה נפלאות.** ע"פ שמ' לד, י; תה' עב, יח. **פותח ומשביע.** ע"פ תה' קמה, טז. **לדיק ומושיע.** ע"פ יסע' מה, כא. **קורא דורות.** ע"פ יסע' מא, ד. **רוצה עתירות.** ע"פ מצ' טו, ח. **שומר שבועות.** ע"פ דב' ז, ח. **שומע שועות.** ע"פ תה' מ, ב. **תוכן עלילות.** ע"פ מצ' כא, ב. **תקיף בתהילות.** ע"פ יסע' מב, ח.

מוֹחֵל וְסוֹלֵחַ אָֽתָּה׃ וְתֵרָצֶה לְפָנֶיךָ אֶת־תְּפִלַּת עֲמוּסֶיךָ
בִּתְמִידֵי יוֹם וּכְקָרְבַּן מוּסָף (בשבת: וּכְקָרְבְּנוֹת מוּסְפִין)׃ בָּרוּךְ
אַתָּה יְהוָה׃ מֶלֶךְ מוֹחֵל וְסוֹלֵחַ לַעֲוֹנוֹתֵינוּ וְלַעֲוֹנוֹת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל׃
וּמַעֲבִיר אַשְׁמוֹתֵינוּ בְּכָל־שָׁנָה וְשָׁנָה׃ מֶלֶךְ עַל־כָּל־הָאָרֶץ
מְקַדֵּשׁ (בשבת: הַשַּׁבָּת וְ)יִשְׂרָאֵל וְיוֹם הַכִּפּוּרִים׃

רְצֵה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וְאֶל־תְּפִלָּתָם שְׁעֵה׃
וְהָשֵׁב הָעֲבוֹדָה לִדְבִיר בֵּיתֶךָ׃ וְאִשֵּׁי
יִשְׂרָאֵל וּתְפִלָּתָם מְהֵרָה בְּאַהֲבָה תְקַבֵּל בְּרָצוֹן׃ וּתְהִי לְרָצוֹן
תָּמִיד עֲבוֹדַת יִשְׂרָאֵל עַמֶּךָ׃ וְתֶחֱזֶינָה עֵינֵינוּ בְּשׁוּבְךָ לְצִיּוֹן
וְלִירוּשָׁלַיִם עִירֶךָ בְּרַחֲמִים כְּמֵאָז׃ בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה׃ הַמַּחֲזִיר
בְּרַחֲמָיו שְׁכִינָתוֹ לְצִיּוֹן׃

מודים אֲנַחְנוּ לָךְ׃ שֶׁאַתָּה הוּא
יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי
אֲבוֹתֵינוּ׃ עַל־חַיֵּינוּ הַמְּסוּרִים בְּיָדֶךָ
וְעַל־נִשְׁמוֹתֵינוּ הַפְּקוּדוֹת לָךְ׃ וְעַל־
נִסֶּיךָ שֶׁבְּכָל־יוֹם וָיוֹם עִמָּנוּ וְעַל־
נִפְלְאוֹתֶיךָ וְטוֹבוֹתֶיךָ שֶׁבְּכָל־עֵת׃
עֶרֶב וָבֹקֶר וְצָהֳרָיִם׃ הַטּוֹב כִּי
לֹא־כָלוּ רַחֲמֶיךָ׃ הַמְרַחֵם כִּי לֹא־
תַמּוּ חֲסָדֶיךָ׃ וּמֵעוֹלָם קִוִּינוּ לָךְ׃
לֹא־הִכְלַמְתָּנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְלֹא־
עֲזַבְתָּנוּ וְלֹא־הִסְתַּרְתָּ פָּנֶיךָ מִמֶּנּוּ׃

הגיבור מומריס מודים דרבנן׃
מודים כּוֹרְעִים וּמִשְׁתַּחֲוִים
אֲנַחְנוּ לְפָנֶיךָ אֱלֹהֵינוּ
אֱלֹהֵי כָל־בָּשָׂר׃ יוֹצְרֵנוּ יוֹצֵר
בְּרֵאשִׁית׃ בְּרָכוֹת וְהוֹדָאוֹת
לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ׃ עַל־
שֶׁהֶחֱיִיתָנוּ וְקִיַּמְתָּנוּ׃ כֵּן תְּחַיֵּינוּ
וּרְחָמֶנּוּ וְתֶאֱסוֹף גָּלְיוֹתֵינוּ
מֵאַרְבַּע כַּנְפוֹת הָאָרֶץ׃ וְנָשׁוּב
לִשְׁמוֹר חֻקֶּיךָ וְלַעֲשׂוֹת רְצוֹנֶךָ
בְּאֱמֶת וּבְלֵבָב שָׁלֵם׃ עַל
שֶׁאֲנוּ מוֹדִים לָךְ׃ (בָּרוּךְ אֵל
הַהוֹדָאוֹת)׃

זְכוֹר רַחֲמֶיךָ וּכְבוֹשׁ אֶת־כַּעַסְךָ׃ כַּלֵּה דֶּבֶר וְחֶרֶב וְרָעָב
וּשְׁבִי וּמַשְׁחִית וּמַגֵּפָה וְכָל־מַחֲלָה מֵעָלֵינוּ

וּמֵעַל כָּל־בָּנֶיךָ בְרִיתֶךָ· עַל־כֻּלָּם יִתְבָּרַךְ וְיִתְרוֹמַם שִׁמְךָ מַלְכֵּנוּ תָּמִיד· כָּל־הַחַיִּים יוֹדוּךָ סֶּלָה· וִיהַלְלוּ לְשִׁמְךָ הַטּוֹב בֶּאֱמֶת· וּכְתוֹב לְחַיִּים טוֹבִים כָּל־בְּנֵי בְרִיתֶךָ· בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה· הַטּוֹב שִׁמְךָ וּלְךָ נָאֶה לְהוֹדוֹת:

הכהנים נוטלים כפיהם. מי שין כהן, המזן מומר ‘מו"מ’, והציבור עונה אחרי כל פסוק "כן יהי רצון":

אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ· בָּרְכֵנוּ בַבְּרָכָה הַמְשֻׁלֶּשֶׁת בַּתּוֹרָה הַכְּתוּבָה עַל־יְדֵי מֹשֶׁה עַבְדֶּךָ· הָאֲמוּרָה מִפִּי אַהֲרֹן וּבָנָיו כֹּהֲנִים עַם קְדוֹשֶׁיךָ· כָּאָמוּר·

יְבָרֶכְךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה פָּנָיו אֵלֶיךָ וִיחֻנֶּךָּ: יִשָּׂא יְהוָה פָּנָיו אֵלֶיךָ וְיָשֵׂם לְךָ שָׁלוֹם:

שִׂים שָׁלוֹם· טוֹבָה וּבְרָכָה· (חַיִּים)· חֵן וָחֶסֶד וְרַחֲמִים· עָלֵינוּ וְעַל־כָּל־יִשְׂרָאֵל עַמֶּךָ· בָּרְכֵנוּ אָבִינוּ כֻּלָּנוּ כְּאֶחָד בְּאוֹר פָּנֶיךָ· כִּי בְאוֹר פָּנֶיךָ נָתַתָּ לָּנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ· תּוֹרַת חַיִּים· אַהֲבָה וָחֶסֶד· צְדָקָה· בְּרָכָה· יְשׁוּעָה וְרַחֲמִים וְחַיִּים וְשָׁלוֹם· וְטוֹב יִהְיֶה בְּעֵינֶיךָ (לְבָרְכֵנוּ וּ)לְבָרֵךְ אֶת־כָּל־עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל תָּמִיד בְּכָל־עֵת וּבְכָל־שָׁעָה בִּשְׁלוֹמֶךָ:

בְּסֵפֶר חַיִּים· בְּרָכָה וְשָׁלוֹם· פַּרְנָסָה טוֹבָה וִישׁוּעָה וְנֶחָמָה· חֵן וָחֶסֶד נִזָּכֵר וְנִכָּתֵב לְפָנֶיךָ· אָנוּ וְכָל־עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל· לְחַיִּים (טובים) וּלְשָׁלוֹם· בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה· הַמְבָרֵךְ אֶת־עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בַּשָּׁלוֹם· (אָמֵן):

וְכָתוֹב כִּי־בִי יִרְבּוּ יָמֶיךָ וְיוֹסִיפוּ לְךָ שָׁנוֹת חַיִּים: לְחַיִּים טוֹבִים תִּכְתְּבֵנוּ אֱלֹהִים חַיִּים·

מקורות

כי בי ירבו ימיך. משׁ' ט, יא. **מלהים חייס.** ירמ' כג, לו.

כָּתְבֵנוּ בְּסֵפֶר הַחַיִּים· כַּכָּתוּב בְּתוֹרָתֶךָ· וְאַתֶּם הַדְּבֵקִים בַּיהוָה אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים כֻּלְּכֶם הַיּוֹם׃

הַיּוֹם תְּאַמְּצֵנוּ· הַיּוֹם תְּבָרְכֵנוּ· הַיּוֹם תְּגַדְּלֵנוּ· הַיּוֹם תְּדָרְשֵׁנוּ לְטוֹבָה· הַיּוֹם תְּהַדְּרֵנוּ· הַיּוֹם תְּוַעֲדֵנוּ· הַיּוֹם תִּזְכְּרֵנוּ לְחַיִּים· הַיּוֹם תְּחָנְנֵנוּ· הַיּוֹם תְּטַהֲרֵנוּ מִכָּל־טֻמְאוֹתֵינוּ· הַיּוֹם תְּיַשְּׁרֵנוּ· הַיּוֹם תִּכְתְּבֵנוּ לְחַיִּים· הַיּוֹם תְּלַבְּבֵנוּ· הַיּוֹם תְּמַלְּטֵנוּ מִכָּל־רָע· הַיּוֹם תְּנַקֵּנוּ מֵעָוֹן· הַיּוֹם תְּשַׂמְּחֵנוּ· הַיּוֹם תְּעַטְּרֵנוּ· הַיּוֹם תְּפַלְּטֵנוּ· הַיּוֹם תּוֹצִיא לָאוֹר מִשְׁפָּטֵנוּ· הַיּוֹם תְּקָרְבֵנוּ· הַיּוֹם תְּרַחֲמֵנוּ· הַיּוֹם תִּשְׁמַע שַׁוְּעָתֵנוּ· הַיּוֹם תִּתְמְכֵנוּ׃

כְּהַיּוֹם הַזֶּה תְּבִיאֵנוּ שָׂשִׂים וּשְׂמֵחִים בְּבִנְיַן שָׁלֵם בַּכָּתוּב עַל־יַד נְבִיאֶךָ· וַהֲבִיאוֹתִים אֶל־הַר קָדְשִׁי וְשִׂמַּחְתִּים בְּבֵית תְּפִלָּתִי עוֹלֹתֵיהֶם וְזִבְחֵיהֶם לְרָצוֹן עַל־מִזְבְּחִי כִּי בֵיתִי בֵּית־תְּפִלָּה יִקָּרֵא לְכָל־הָעַמִּים׃ וְכָתוּב וַיְצַוֵּנוּ יְהוָה לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־הַחֻקִּים הָאֵלֶּה לְיִרְאָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְטוֹב לָנוּ כָּל־הַיָּמִים לְחַיֹּתֵנוּ כְּהַיּוֹם הַזֶּה׃ וּצְדָקָה וּבְרָכָה וְרַחֲמִים וְחַיִּים וְשָׁלוֹם יִהְיֶה לָנוּ׃

מקורות

כתבנו בספר החיים. ע"פ מלא' ג, טז. **ואתם הדבקים בה'.** דב' ד, ד. **היום תאמצנו.** ע"פ יבע' מא, י; סרע"ג ח"ב, סי' קה. **היום תגדלנו.** ע"פ דה"ל כט, יג. **תהדרנו.** ע"פ ויק' יט, לב. **תלבבנו.** ע"פ שה"ש ד, ט. **היום תתמכנו.** ע"פ יבע' מא, י. **והכינותים על הר קדשי.** יבע' נו, ז. **וילונו ה'.** דב' ו, כד.

ח"נ והערות

היום תאמצנו. פיוט זה ("עושה שלום"), נמצא גם במנהג אשכנז. גולדשמידט, כיפור, עמ' 311. מיוסד ע"ס א"ב. במחז' רמ"ו ובולוניא כתוב לומר "היום תאמצנו" קודם חתימת ברכת "שים שלום" והחתימה "ברוך אתה ה' המברך את עמו ישראל בשלום" כתובה לאחר היום תאמצנו (כפי שמופיעה במחז' האשכנזים). אמנם במחז' בני רומה, מנטובה, תע"ב, וכן במחז' שד"ל והלאה, הועברה החתימה לפני הפיוט "היום תאמצנו" כביום א' של ר"ה.

הַמְּזַמֵּר אוֹמֵר:

יִתְגַּדַּל וְיִתְקַדַּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא. בְּעָלְמָא דִּבְרָא כִרְעוּתֵהּ. וְיַמְלִיךְ מַלְכוּתֵהּ בְּחַיֵּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל־בֵּית־יִשְׂרָאֵל בַּעֲגָלָא וּבִזְמַן קָרִיב. וְאִמְרוּ אָמֵן:

יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ. לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא.

יִתְבָּרַךְ וְיִשְׁתַּבַּח וְיִתְפָּאַר וְיִתְרוֹמַם וְיִתְנַשֵּׂא וְיִתְהַדַּר וְיִתְעַלֶּה וְיִתְהַלַּל שְׁמֵהּ דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא:

לְעֵלָּא לְעֵלָּא מִן־כָּל־בִּרְכָתָא. שִׁירָתָא. תֻּשְׁבְּחָתָא וְנֶחֱמָתָא דַּאֲמִירָן בְּעָלְמָא. וְאִמְרוּ אָמֵן:

תִּתְקַבַּל צְלוֹתְהוֹן וּבָעוּתְהוֹן דְּכָל־בֵּית־יִשְׂרָאֵל. קֳדָם אֲבוּהוֹן דְּבִשְׁמַיָּא. וְאִמְרוּ אָמֵן:

יְהֵא שְׁלָמָא רַבָּא מִן־שְׁמַיָּא וְחַיִּים טוֹבִים עָלֵינוּ וְעַל־כָּל־יִשְׂרָאֵל. וְאִמְרוּ אָמֵן:

עֹשֶׂה שָׁלוֹם בִּמְרוֹמָיו. הוּא בְרַחֲמָיו. יַעֲשֶׂה שָׁלוֹם עָלֵינוּ וְעַל־כָּל־יִשְׂרָאֵל. אָמֵן:

אֵין כֵּאלֹהֵינוּ. אֵין כַּאדוֹנֵינוּ. אֵין כְּמַלְכֵּנוּ. אֵין כְּמוֹשִׁיעֵנוּ: מִי כֵאלֹהֵינוּ. מִי כַאדוֹנֵינוּ. מִי כְמַלְכֵּנוּ. מִי כְמוֹשִׁיעֵנוּ: נוֹדֶה לֵאלֹהֵינוּ. נוֹדֶה לַאדוֹנֵינוּ. נוֹדֶה לְמַלְכֵּנוּ. נוֹדֶה לְמוֹשִׁיעֵנוּ: בָּרוּךְ אֱלֹהֵינוּ. בָּרוּךְ אֲדוֹנֵינוּ. בָּרוּךְ מַלְכֵּנוּ. בָּרוּךְ מוֹשִׁיעֵנוּ: אַתָּה הוּא אֱלֹהֵינוּ. אַתָּה הוּא אֲדוֹנֵינוּ. אַתָּה הוּא מַלְכֵּנוּ. אַתָּה

מקורות

אין כאלהינו. ע"פ שמ' ח, ו; טור או"ח, סי' קלג; שבה"ל, ענין תפילה, סי' ל, וסת"ר סי' ל, ענין מאה ברכות בשם רס"י; שבה"ל, ענין שבת, סי' פג; סת"ר סי' יז, ענין תפילת מוסף, סי' לד ענין שבת ור"ח. **המוסף.** סרע"ג ח"ל, סי' סה; רמב"ם, סדר תפילות, נוסח הקדיש. **אין כמושיענו.** ע"פ ישע' מג, יג; מה, כא. **מי כאלהינו.** רלו פסר"ב פ' ה, סי' ב. **נודה לאלהינו.** ע"פ תה' מד, ט. **ברוך אלהינו.** ע"פ תה' סו, יט. **אתה הוא אלהינו.** ע"פ ירמ' ג, כב; דה"ב יד, י. **אתה הוא מלכנו.** ע"פ ישע' ל, כג; תה' פט, יט.

הוּא מוֹשִׁיעֵנוּ: (אַתָּה תוֹשִׁיעֵנוּ· אַתָּה תָקוּם תְּרַחֵם צִיּוֹן כִּי־עֵת לְחֶנְנָהּ כִּי־בָא מוֹעֵד:)

אַתָּה הוּא שֶׁהִקְטִירוּ אֲבוֹתֵינוּ לְפָנֶיךָ (אֶת־)קְטֹרֶת הַסַּמִּים· פִּטּוּם הַקְּטֹרֶת· הַצָּרִי וְהַצִּפֹּרֶן· הַחֶלְבְּנָה וְהַלְּבוֹנָה· מִשְׁקַל שִׁבְעִים שִׁבְעִים מָנֶה· מֹר וּקְצִיעָה· שִׁבֹּלֶת נֵרְדְּ וְכַרְכֹּם· מִשְׁקַל שִׁשָּׁה עָשָׂר שִׁשָּׁה עָשָׂר מָנֶה· הַקֹּשְׁטְ שְׁנֵים עָשָׂר וְקִלּוּפָה שְׁלֹשָׁה· וְקִנָּמוֹן תִּשְׁעָה· בּוֹרִית כַּרְשִׁינָה תִּשְׁעָה קַבִּין· יֵין קַפְרִיסִין סְאִין תְּלָת וְקַבִּין תְּלָתָא· וְאִם אֵין לוֹ יֵין קַפְרִיסִין מֵבִיא חֲמַר חִוָּרִין עַתִּיק· מֶלַח סְדוֹמִית רُבַע· מַעֲלֶה עָשָׁן כָּל־שֶׁהוּא· רִבִּי נָתָן אוֹמֵר אַף כִּפַּת הַיַּרְדֵּן כָּל־שֶׁהִיא· אִם נָתַן בָּהּ דְּבַשׁ פְּסָלָהּ· אִם חִסֵּר אַחַת מִכָּל־סַמָּנֶיהָ חַיָּב מִיתָה:

רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן־גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר· הַצָּרִי אֵינוֹ אֶלָּא שְׂרָף הַנּוֹטֵף מֵעֲצֵי הַקְּטָף· בּוֹרִית כַּרְשִׁינָה שֶׁשָּׁפִין בָּהּ אֶת־הַצִּפֹּרֶן כְּדֵי שֶׁתְּהֵא נָאָה· יֵין קַפְרִיסִין שֶׁשּׁוֹרִין בּוֹ אֶת־הַצִּפֹּרֶן כְּדֵי שֶׁתְּהֵא עַזָּה· וַהֲלֹא מֵי רַגְלַיִם יָפִין לָהּ· אֶלָּא שֶׁאֵין מַכְנִיסִין מֵי רַגְלַיִם בַּמִּקְדָּשׁ מִפְּנֵי הַכָּבוֹד:

הַשִּׁיר שֶׁהָיוּ הַלְוִיִּם אוֹמְרִים בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ:

מקורות

אתה הוא מושיענו. ע"פ ז"כ יד, נט; יצע' מג, ג, יח; ירמ' יד, ח; הוש' יג, ד. **אתה תקום תרחם.** תה' קב, יד. **אתה הוא.** ע"פ סרע"ג ח"ח, סי' סה. **פיטום הקטורת.** ירושלמי יומא פ"ד, ה"ה; בבלי כריתות, דף ו ע"ח. **מה נתן בה דבש פסלה.** ע"פ ויק' ב, יא. **מה חסר וכו' חייב מיתה.** תו"כ פר' אחרי מות, פר' ב, פ"ג, סי' יח; בבלי יומא, דף נ ע"ח, ע"פ ויק' טז, יג. **רשב"ג.** בבלי כריתות, דף ו ע"ח. **מפני הכבוד.** מכ"ט (בובר), בר', פר' וירא, פכ"ג, סי' יח. **השיר שהיו הלויים.** מצו' תמיד פ"ז, מ"ד; בבלי ר"ה, דף לא ע"ח; מס"ו פי"ח, ה"ב; סרע"ג ח"ח, סי' סה; טור או"ח, סי' קלג; רמב"ם, סדר תפילות, מוסף הקדים; רלו' או"ח רמ"ט מפתגו סי' כה, ב. **הזכרת שבת בשיר של יום.** רמב"ן שמ' כ, ח, ויויצב"ח עמ"ס ר"ה, דף ג ע"ח, ד"ה תנא, ע"פ מכול' דר"י, יתרו, פר' ז; ערה"ש או"ח, סי' רמב ס"ב.

ח"נ והערות

חִוָּרִין. במח' רמ"ו ובולונ'א: חִוַּר יֵין. **במקדש.** וכן איתא בגמ' בכריתות ובסרע"ג. **שיר של יום.** במח' רמ"ו ובולונ'א: מובא רק תחילת המזמור ולא כולו. ובמח' שד"ל מובא כל המזמור של אותו היום וכך נהוג היום.

בַּשַּׁבָּת בְּשַׁבָּת הָיוּ אוֹמְרִים:

שִׁיר מִזְמוֹר לִבְנֵי־קֹרַח: גָּדוֹל יְהוָה וּמְהֻלָּל מְאֹד בְּעִיר אֱלֹהֵינוּ
הַר־קָדְשׁוֹ: יְפֵה נוֹף מְשׂוֹשׂ כָּל־הָאָרֶץ הַר־צִיּוֹן יַרְכְּתֵי
צָפוֹן קִרְיַת מֶלֶךְ רָב: אֱלֹהִים בְּאַרְמְנוֹתֶיהָ נוֹדַע לְמִשְׂגָּב:
כִּי־הִנֵּה הַמְּלָכִים נוֹעֲדוּ עָבְרוּ יַחְדָּו: הֵמָּה רָאוּ כֵן תָּמָהוּ נִבְהֲלוּ
נָחְפָּזוּ: רְעָדָה אֲחָזַתַם שָׁם חִיל כַּיּוֹלֵדָה: בְּרוּחַ קָדִים תְּשַׁבֵּר
אֳנִיּוֹת תַּרְשִׁישׁ: כַּאֲשֶׁר שָׁמַעְנוּ כֵּן רָאִינוּ בְּעִיר־יְהוָה צְבָאוֹת
בְּעִיר אֱלֹהֵינוּ אֱלֹהִים יְכוֹנְנֶהָ עַד־עוֹלָם סֶלָה: דָּמִינוּ אֱלֹהִים
חַסְדֶּךָ בְּקֶרֶב הֵיכָלֶךָ: כְּשִׁמְךָ אֱלֹהִים כֵּן תְּהִלָּתְךָ עַל־קַצְוֵי־אֶרֶץ
צֶדֶק מָלְאָה יְמִינֶךָ: יִשְׂמַח הַר־צִיּוֹן תָּגֵלְנָה בְּנוֹת יְהוּדָה לְמַעַן
מִשְׁפָּטֶיךָ: סֹבּוּ צִיּוֹן וְהַקִּיפוּהָ סִפְרוּ מִגְדָּלֶיהָ: שִׁיתוּ לִבְּכֶם
לְחֵילָה פַּסְגוּ אַרְמְנוֹתֶיהָ לְמַעַן תְּסַפְּרוּ לְדוֹר אַחֲרוֹן: כִּי זֶה
אֱלֹהִים אֱלֹהֵינוּ עוֹלָם וָעֶד הוּא יְנַהֲגֵנוּ עַל־מוּת:

בָּרְבִיעִי בְּשַׁבָּת הָיוּ אוֹמְרִים:

אֵל־נְקָמוֹת יְהוָה אֵל נְקָמוֹת הוֹפִיעַ: הִנָּשֵׂא שֹׁפֵט הָאָרֶץ
הָשֵׁב גְּמוּל עַל־גֵּאִים: עַד־מָתַי רְשָׁעִים יְהוָה
עַד־מָתַי רְשָׁעִים יַעֲלֹזוּ: יַבִּיעוּ יְדַבְּרוּ עָתָק יִתְאַמְּרוּ כָּל־פֹּעֲלֵי
אָוֶן: עַמְּךָ יְהוָה יְדַכְּאוּ וְנַחֲלָתְךָ יְעַנּוּ: אַלְמָנָה וְגֵר יַהֲרֹגוּ וְיתוֹמִים
יְרַצֵּחוּ: וַיֹּאמְרוּ לֹא יִרְאֶה־יָהּ וְלֹא־יָבִין אֱלֹהֵי יַעֲקֹב: בִּינוּ בֹעֲרִים
בָּעָם וּכְסִילִים מָתַי תַּשְׂכִּילוּ: הַנֹּטַע אֹזֶן הֲלֹא יִשְׁמָע אִם־יֹצֵר
עַיִן הֲלֹא יַבִּיט: הַיֹּסֵר גּוֹיִם הֲלֹא יוֹכִיחַ הַמְלַמֵּד אָדָם דָּעַת:
יְהוָה יֹדֵעַ מַחְשְׁבוֹת אָדָם כִּי־הֵמָּה הָבֶל: אַשְׁרֵי הַגֶּבֶר

מקורות

בשני בשבת. מצ' תמיד פ"ז, מ"ד; בבלי ר"ה, דף לא ע"ב; מס"ו פי"ח, ה"ב. **שיר מזמור.** תה' מח, ב־טו. **ברביעי בשבת.** מצ' תמיד פ"ז, מ"ד; בבלי ר"ה, דף לא ע"ב; מס"ו פי"ח, ה"ב. **אל נקמות ה'.** תה' צד, ב־כג.

אֲשֶׁר־תְּיַסְּרֵנוּ יָהּ וּמִתּוֹרָתְךָ תְלַמְּדֵנוּ: לְהַשְׁקִיט לוֹ מִימֵי רָע
עַד יִכָּרֶה לָרָשָׁע שָׁחַת: כִּי לֹא־יִטֹּשׁ יְהוָה עַמּוֹ וְנַחֲלָתוֹ לֹא
יַעֲזֹב: כִּי־עַד־צֶדֶק יָשׁוּב מִשְׁפָּט וְאַחֲרָיו כָּל־יִשְׁרֵי־לֵב: מִי־יָקוּם
לִי עִם־מְרֵעִים מִי־יִתְיַצֵּב לִי עִם־פֹּעֲלֵי אָוֶן: לוּלֵי יְהוָה עֶזְרָתָה
לִּי כִּמְעַט שָׁכְנָה דוּמָה נַפְשִׁי: אִם־אָמַרְתִּי מָטָה רַגְלִי חַסְדְּךָ
יְהוָה יִסְעָדֵנִי: בְּרֹב שַׂרְעַפַּי בְּקִרְבִּי תַּנְחוּמֶיךָ יְשַׁעַשְׁעוּ נַפְשִׁי:
הֲיִחְבָּרְךָ כִּסֵּא הַוּוֹת יֹצֵר עָמָל עָלֵי־חֹק: יָגוֹדּוּ עַל־נֶפֶשׁ צַדִּיק
וְדָם נָקִי יַרְשִׁיעוּ: וַיְהִי יְהוָה לִי לְמִשְׂגָּב וֵאלֹהַי לְצוּר מַחְסִי:
וַיָּשֶׁב עֲלֵיהֶם אֶת־אוֹנָם וּבְרָעָתָם יַצְמִיתֵם יַצְמִיתֵם יְהוָה אֱלֹהֵינוּ:

בַּחֲמִישִׁי בְּשַׁבָּת הָיוּ אוֹמְרִים:

לַמְנַצֵּחַ עַל־הַגִּתִּית לְאָסָף: הַרְנִינוּ לֵאלֹהִים עוּזֵּנוּ הָרִיעוּ
לֵאלֹהֵי יַעֲקֹב: שְׂאוּ־זִמְרָה וּתְנוּ־תֹף כִּנּוֹר נָעִים
עִם־נָבֶל: תִּקְעוּ בַחֹדֶשׁ שׁוֹפָר בַּכֶּסֶה לְיוֹם חַגֵּנוּ: כִּי חֹק לְיִשְׂרָאֵל
הוּא מִשְׁפָּט לֵאלֹהֵי יַעֲקֹב: עֵדוּת בִּיהוֹסֵף שָׂמוֹ בְּצֵאתוֹ עַל־אֶרֶץ
מִצְרַיִם שְׂפַת לֹא־יָדַעְתִּי אֶשְׁמָע: הֲסִירוֹתִי מִסֵּבֶל שִׁכְמוֹ כַּפָּיו
מִדּוּד תַּעֲבֹרְנָה: בַּצָּרָה קָרָאתָ וָאֲחַלְּצֶךָּ אֶעֶנְךָ בְּסֵתֶר רַעַם
אֶבְחָנְךָ עַל־מֵי מְרִיבָה סֶלָה: שְׁמַע עַמִּי וְאָעִידָה בָּךְ יִשְׂרָאֵל
אִם־תִּשְׁמַע־לִי: לֹא־יִהְיֶה בְךָ אֵל זָר וְלֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לְאֵל נֵכָר:
אָנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הַמַּעַלְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם הַרְחֶב־פִּיךָ
וַאֲמַלְאֵהוּ: וְלֹא־שָׁמַע עַמִּי לְקוֹלִי וְיִשְׂרָאֵל לֹא־אָבָה לִי:
וָאֲשַׁלְּחֵהוּ בִּשְׁרִירוּת לִבָּם יֵלְכוּ בְּמוֹעֲצוֹתֵיהֶם: לוּ עַמִּי שֹׁמֵעַ
לִי יִשְׂרָאֵל בִּדְרָכַי יְהַלֵּכוּ: כִּמְעַט אוֹיְבֵיהֶם אַכְנִיעַ וְעַל צָרֵיהֶם

מקורות

בחמישי בשבת. מכ׳ תמיד פ״ז, מ״ד; בבלי ר״ה, דף לא ע״ב; מס״ו פי״ח, ה״ב. **למנצח על הגתית.** תה׳ פא, ח־ט; מ׳ בבוע נח ע״פ כתר״ט.

אָשִׁיב יָדִי: מְשַׁנְאַי יְהוָה יְכַחֲשׁוּ־לוֹ וְיִהְיֶה עִתָּם לְעוֹלָם: וַיַּאֲכִילֵהוּ
מֵחֶלֶב חִטָּה וּמִצּוּר דְּבַשׁ אַשְׂבִּיעֶךָּ:

בְּשַׁבָּת הָיוּ אוֹמְרִים:

מִזְמוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת: טוֹב לְהֹדוֹת לַיהוָה וּלְזַמֵּר לְשִׁמְךָ
עֶלְיוֹן: לְהַגִּיד בַּבֹּקֶר חַסְדֶּךָ וֶאֱמוּנָתְךָ בַּלֵּילוֹת:
עֲלֵי־עָשׂוֹר וַעֲלֵי־נָבֶל עֲלֵי הִגָּיוֹן בְּכִנּוֹר: כִּי שִׂמַּחְתַּנִי יְהוָה
בְּפָעֳלֶךָ בְּמַעֲשֵׂי יָדֶיךָ אֲרַנֵּן: מַה־גָּדְלוּ מַעֲשֶׂיךָ יְהוָה מְאֹד
עָמְקוּ מַחְשְׁבֹתֶיךָ: אִישׁ־בַּעַר לֹא יֵדָע וּכְסִיל לֹא־יָבִין אֶת־זֹאת:
בִּפְרֹחַ רְשָׁעִים כְּמוֹ עֵשֶׂב וַיָּצִיצוּ כָּל־פֹּעֲלֵי אָוֶן לְהִשָּׁמְדָם
עֲדֵי־עַד: וְאַתָּה מָרוֹם לְעֹלָם יְהוָה: כִּי הִנֵּה אֹיְבֶיךָ יְהוָה כִּי־הִנֵּה
אֹיְבֶיךָ יֹאבֵדוּ יִתְפָּרְדוּ כָּל־פֹּעֲלֵי אָוֶן: וַתָּרֶם כִּרְאֵים קַרְנִי בַּלֹּתִי
בְּשֶׁמֶן רַעֲנָן: וַתַּבֵּט עֵינִי בְּשׁוּרָי בַּקָּמִים עָלַי מְרֵעִים תִּשְׁמַעְנָה
אָזְנָי: צַדִּיק כַּתָּמָר יִפְרָח כְּאֶרֶז בַּלְּבָנוֹן יִשְׂגֶּה: שְׁתוּלִים בְּבֵית
יְהוָה בְּחַצְרוֹת אֱלֹהֵינוּ יַפְרִיחוּ: עוֹד יְנוּבוּן בְּשֵׂיבָה דְּשֵׁנִים
וְרַעֲנַנִּים יִהְיוּ: לְהַגִּיד כִּי־יָשָׁר יְהוָה צוּרִי וְלֹא־עַוְלָתָה בּוֹ:

וְיֵשׁ מוֹסִיפִים וְכֵן הַמִּנְהָג הַמְקוּבָּל לוֹמַר מוֹתוֹ כְּמִקּוֹם מִזְמוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת:

מִזְמוֹר שִׁיר לֶעָתִיד לָבֹא לְעוֹלָם שֶׁכֻּלּוֹ שַׁבָּת שֶׁהִיא מְנוּחָה
לְחַיֵּי הָעוֹלָמִים:

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר רַבִּי חֲנִינָא: תַּלְמִידֵי חֲכָמִים מַרְבִּים
שָׁלוֹם בָּעוֹלָם: שֶׁנֶּאֱמַר: וְכָל־בָּנַיִךְ לִמּוּדֵי יְהוָה וְרַב

ח"נ והערות

מזמור שיר ליום השבת. במח' רמ"ו ובולוניא: המזמור בשלמותו איננו. וכאן הוכנס עפ"י הרב מ"ע הרטום, בחוברת המנהג. **עולתה.** זהו הקרי, והכתיב "עלתה".

מקורות

כשבת היו אומרים. כנלי ר"ס, דף לג ע"ח. **מזמור שיר ליום השבת.** תס' סד, ח-טז; רלו שבה"ל, ענין שבת, סי' פג. **מזמור שיר.** ע"פ מנ' תמיד פ"ז, מ"ד. **שכולו שבת.** רלו שבה"ל, ענין שבת, סי' פג; ע"פ סת"ר סי' יח, ענין תפילת מוסף. **אמר ר"ח.** תד"ר סוף פ' מה; ירושלמי ברכות סוף פ"ט; כנלי ברכות, דף סד ע"ח; סרע"ג מ"ח, סי' סה; רמצ"ס, סדר תפילות, נוסח הקדיש. **וכל בניך.** ישע' נד, יג.

שָׁלוֹם בָּנָיִךְ: אַל־תִּקְרֵי בָּנָיִךְ אֶלָּא בּוֹנָיִךְ: יְהֵי־שָׁלוֹם בְּחֵילֵךְ
שַׁלְוָה בְּאַרְמְנוֹתָיִךְ: לְמַעַן אַחַי וְרֵעָי אֲדַבְּרָה־נָּא שָׁלוֹם בָּךְ:
לְמַעַן בֵּית־יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֲבַקְשָׁה טוֹב לָךְ: וּרְאֵה־בָנִים לְבָנֶיךָ
שָׁלוֹם עַל־יִשְׂרָאֵל: (שָׁלוֹם רָב לְאֹהֲבֵי תוֹרָתֶךָ וְאֵין־לָמוֹ מִכְשׁוֹל:
יְהוָה עֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן יְהוָה יְבָרֵךְ אֶת־עַמּוֹ בַשָּׁלוֹם:)

קדיש דרבנן:

יִתְגַּדַּל וְיִתְקַדַּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא· בְּעָלְמָא דִּבְרָא כִרְעוּתֵהּ· וְיַמְלִיךְ
מַלְכוּתֵהּ בְּחַיֵּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל־בֵּית־יִשְׂרָאֵל
בַּעֲגָלָא וּבִזְמַן קָרִיב· וְאִמְרוּ אָמֵן:

יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ· לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא·

יִתְבָּרַךְ וְיִשְׁתַּבַּח וְיִתְפָּאַר וְיִתְרוֹמַם וְיִתְנַשֵּׂא וְיִתְהַדַּר וְיִתְעַלֶּה
וְיִתְהַלַּל שְׁמֵהּ דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא:
לְעֵלָּא לְעֵלָּא מִן־כָּל־בִּרְכָתָא· שִׁירָתָא· תֻּשְׁבְּחָתָא וְנֶחֱמָתָא
דַּאֲמִירָן בְּעָלְמָא· וְאִמְרוּ אָמֵן:

עַל־יִשְׂרָאֵל וְעַל־רַבָּנָן· וְעַל־תַּלְמִידֵיהוֹן וְעַל־(כָּל־)תַּלְמִידֵי
תַּלְמִידֵיהוֹן (דְּיָתְבִין) דְּעָסְקִין בְּאוֹרַיְתָא (קַדִּשְׁתָּא) דִּי
בְּאַתְרָא הָדֵן וְדִי בְכָל־אֲתַר וַאֲתַר· יְהֵא (לָנָא וּ)לְהוֹן וּלְכוֹן
שְׁלָמָא וְחִנָּא וְחִסְדָּא וְרַחֲמִין (וְחַיֵּי אֲרִיכֵי) וּמְזוֹנֵי רְוִיחִין מִן־קֳדָם
מָרֵהּ שְׁמַיָּא וְאַרְעָא וְאִמְרוּ אָמֵן:

יְהֵא שְׁלָמָא רַבָּא מִן־שְׁמַיָּא וְחַיִּים טוֹבִים עָלֵינוּ וְעַל־כָּל־
יִשְׂרָאֵל· וְאִמְרוּ אָמֵן:

מקורות

יהי שלום. תה' קכב, זרט. **ורפא כמיס לנניך.** תה' קכח, ו. **שלום רב לאוהבי.** תה' קיט, קסה. **ה' עוז לעמו.** תה' כט, יא.

עֹשֶׂה שָׁלוֹם בִּמְרוֹמָיו. הוּא בְרַחֲמָיו. יַעֲשֶׂה שָׁלוֹם עָלֵינוּ וְעַל־כָּל־יִשְׂרָאֵל. אָמֵן:

הַחַזָּן מוּמָר בְּקוֹל רָם:

לֵינוּ לְשַׁבֵּחַ לַאֲדוֹן הַכֹּל. לָתֵת גְּדֻלָּה לְיוֹצֵר בְּרֵאשִׁית. שֶׁלֹּא עָשָׂנוּ כְּגוֹיֵי הָאֲרָצוֹת. וְלֹא שָׂמָנוּ כְּמִשְׁפְּחוֹת הָאֲדָמָה. שֶׁלֹּא שָׂם חֶלְקֵנוּ כָּהֶם. וְגוֹרָלֵנוּ כְּכָל־הֲמוֹנָם. שֶׁהֵם מִשְׁתַּחֲוִים לְהֶבֶל וָרִיק וּמִתְפַּלְלִים אֶל־אֵל לֹא יוֹשִׁיעַ: וְאָנוּ כּוֹרְעִים וּמִשְׁתַּחֲוִים לִפְנֵי מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. (שֶׁהוּא) נוֹטֶה שָׁמַיִם וְיֹסֵד אָרֶץ. וְכִסֵּא כְבוֹדוֹ בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל וּשְׁכִינַת עֻזּוֹ בְּגָבְהֵי מְרוֹמִים. הוּא יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֵין עוֹד מִלְבַדּוֹ. אֱמֶת מַלְכֵּנוּ וְאֵין זוּלָתוֹ. כַּכָּתוּב בְּתוֹרָתְךָ. וְיָדַעְתָּ הַיּוֹם וַהֲשֵׁבֹתָ אֶל־לְבָבֶךָ כִּי יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל וְעַל־הָאָרֶץ מִתָּחַת אֵין עוֹד:

עַל־כֵּן נְקַוֶּה לְךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לִרְאוֹת מְהֵרָה בְּתִפְאֶרֶת עֻזֶּךָ. לְהַעֲבִיר גִּלּוּלִים מִן־הָאָרֶץ. וְהָאֱלִילִים כָּרוֹת יִכָּרֵתוּן. לְתַקֵּן עוֹלָם בְּמַלְכוּת שַׁדַּי. וְכָל־בְּנֵי בָשָׂר יִקְרְאוּ בִשְׁמֶךָ. לְהַפְנוֹת אֵלֶיךָ כָּל־רִשְׁעֵי אָרֶץ. יַכִּירוּ וְיֵדְעוּ כָּל־יוֹשְׁבֵי תֵבֵל. כִּי לְךָ תִכְרַע כָּל־בֶּרֶךְ. תִּשָּׁבַע כָּל־לָשׁוֹן. לְפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יִכְרְעוּ וְיִפֹּלוּ. וְלִכְבוֹד שִׁמְךָ יָקָר יִתֵּנוּ. וִיקַבְּלוּ כֻלָּם עֹל מַלְכוּתֶךָ. וְתִמְלֹךְ עֲלֵיהֶם מְהֵרָה לְעוֹלָם וָעֶד. כִּי הַמַּלְכוּת שֶׁלְּךָ הִיא. וּלְעוֹלְמֵי עַד תִּמְלֹךְ בְּכָבוֹד. כַּכָּתוּב בְּתוֹרָתֶךָ. יְהוָה יִמְלֹךְ לְעֹלָם וָעֶד: וְכָתוּב. שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יְהוָה אֶחָד:

קדיש יתום:

יִתְגַּדַּל וְיִתְקַדַּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא. בְּעָלְמָא דִּבְרָא כִרְעוּתֵהּ. וְיַמְלִיךְ
מַלְכוּתֵהּ בְּחַיֵּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל־בֵּית־יִשְׂרָאֵל
בַּעֲגָלָא וּבִזְמַן קָרִיב. וְאִמְרוּ אָמֵן:

יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ. לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא.

יִתְבָּרַךְ וְיִשְׁתַּבַּח וְיִתְפָּאַר וְיִתְרוֹמַם וְיִתְנַשֵּׂא וְיִתְהַדַּר וְיִתְעַלֶּה
וְיִתְהַלַּל שְׁמֵהּ דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא:
לְעֵלָּא לְעֵלָּא מִן־כָּל־בִּרְכָתָא. שִׁירָתָא. תֻּשְׁבְּחָתָא וְנֶחֱמָתָא
דַּאֲמִירָן בְּעָלְמָא. וְאִמְרוּ אָמֵן:

יְהֵא שְׁלָמָא רַבָּא מִן־שְׁמַיָּא וְחַיִּים טוֹבִים עָלֵינוּ וְעַל־כָּל־
יִשְׂרָאֵל. וְאִמְרוּ אָמֵן:
עֹשֶׂה שָׁלוֹם בִּמְרוֹמָיו. הוּא בְרַחֲמָיו. יַעֲשֶׂה שָׁלוֹם עָלֵינוּ
וְעַל־כָּל־יִשְׂרָאֵל. אָמֵן:

יִגְדַּל אֱלֹהִים חַי וְיִשְׁתַּבַּח. נִמְצָא וְאֵין־עֵת אֶל־מְצִיאוּתוֹ:
אֶחָד וְאֵין יָחִיד כְּיִחוּדוֹ. נֶעְלָם וְגַם אֵין־סוֹף לְאַחְדוּתוֹ:
אֵין לוֹ דְּמוּת הַגּוּף וְאֵינוֹ גוּף. לֹא־נַעֲרוֹךְ אֵלָיו קְדֻשָּׁתוֹ:
קַדְמוֹן לְכָל־דָּבָר אֲשֶׁר נִבְרָא. רִאשׁוֹן וְאֵין־רֵאשִׁית לְרֵאשִׁיתוֹ:
הִנּוֹ אֲדוֹן עוֹלָם לְכָל־נוֹצָר. יוֹרֶה גְדֻלָּתוֹ וּמַלְכוּתוֹ:
שֶׁפַע נְבוּאָתוֹ נָתַנּוֹ אֶל־ אַנְשֵׁי סְגֻלָּתוֹ וְתִפְאַרְתּוֹ:
לֹא־קָם בְּיִשְׂרָאֵל כְּמֹשֶׁה עוֹד. נָבִיא וּמַבִּיט אֶת־תְּמוּנָתוֹ:
תּוֹרַת אֱמֶת נָתַן לְעַמּוֹ אֵל. עַל־יַד נְבִיאוֹ נֶאֱמַן בֵּיתוֹ:
לֹא־יַחֲלִיף הָאֵל וְלֹא־יָמִיר דָּתוֹ לְעוֹלָמִים לְזוּלָתוֹ:
צוֹפֶה וְיוֹדֵעַ סְתָרֵינוּ. מַבִּיט לְסוֹף דָּבָר בְּקַדְמוּתוֹ:

גּוֹמֵל לְאִישׁ חָסִיד כְּמִפְעָלוֹ׃ נוֹתֵן לָרָשָׁע רָע כְּרִשְׁעָתוֹ׃
יִשְׁלַח לְקֵץ יָמִין מְשִׁיחֵנוּ׃ לִפְדּוֹת מְחַכֵּי קֵץ יְשׁוּעָתוֹ׃
מֵתִים יְחַיֶּה אֵל בְּרוֹב חַסְדּוֹ׃ בָּרוּךְ עֲדֵי־עַד שֵׁם תְּהִלָּתוֹ׃
(אֵלֶּה שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה הֵם עִקָּרִים׃ יְסוֹד תּוֹרַת מֹשֶׁה וּנְבוּאָתוֹ׃)

אֲדוֹן עוֹלָם אֲשֶׁר מָלַךְ׃ בְּטֶרֶם כָּל־יְצִיר נִבְרָא׃
לְעֵת נַעֲשָׂה בְחֶפְצוֹ כֹּל׃ אֲזַי מֶלֶךְ שְׁמוֹ נִקְרָא׃
וְאַחֲרֵי כִּכְלוֹת הַכֹּל׃ לְבַדּוֹ יִמְלֹךְ נוֹרָא׃
וְהוּא הָיָה וְהוּא הֹוֶה׃ וְהוּא יִהְיֶה בְּתִפְאָרָה׃
וְהוּא אֶחָד וְאֵין שֵׁנִי׃ לְהַמְשִׁיל לוֹ לְהַחְבִּירָה׃
בְּלִי רֵאשִׁית בְּלִי תַכְלִית׃ וְלוֹ הָעֹז וְהַמִּשְׂרָה׃
וְהוּא אֵלִי וְחַי גּוֹאֲלִי׃ וְצוּר חֶבְלִי בְּעֵת צָרָה׃
וְהוּא נִסִּי וּמָנוֹסִי׃ מָנָת כּוֹסִי בְּיוֹם אֶקְרָא׃
בְּיָדוֹ אַפְקִיד רוּחִי׃ בְּעֵת אִישַׁן וְאָעִירָה׃
וְעִם־רוּחִי גְּוִיָּתִי׃ יְהוָה לִי וְלֹא אִירָא׃

תפלת מנחה
של יום הכיפורים

בשבת תומריס:

אִם־תָּשִׁיב מִשַּׁבָּת רַגְלֶךָ עֲשׂוֹת חֲפָצֶךָ בְּיוֹם קָדְשִׁי וְקָרָאתָ לַשַּׁבָּת עֹנֶג לִקְדוֹשׁ יְהוָה מְכֻבָּד וְכִבַּדְתּוֹ מֵעֲשׂוֹת דְּרָכֶיךָ מִמְצוֹא חֶפְצְךָ וְדַבֵּר דָּבָר: אָז תִּתְעַנַּג עַל־יְהוָה וְהִרְכַּבְתִּיךָ עַל־בָּמֳתֵי אֶרֶץ וְהַאֲכַלְתִּיךָ נַחֲלַת יַעֲקֹב אָבִיךָ כִּי פִּי יְהוָה דִּבֵּר:

מַה־נָּאווּ עַל־הֶהָרִים רַגְלֵי מְבַשֵּׂר מַשְׁמִיעַ שָׁלוֹם מְבַשֵּׂר טוֹב מַשְׁמִיעַ יְשׁוּעָה אֹמֵר לְצִיּוֹן מָלַךְ אֱלֹהָיִךְ: גִּילִי מְאֹד בַּת־צִיּוֹן הָרִיעִי בַּת יְרוּשָׁלַם הִנֵּה מַלְכֵּךְ יָבוֹא לָךְ צַדִּיק וְנוֹשָׁע הוּא עָנִי וְרֹכֵב עַל־חֲמוֹר וְעַל־עַיִר בֶּן־אֲתֹנוֹת: הִנֵּנִי שֹׁלֵחַ מַלְאָכִי וּפִנָּה־דֶרֶךְ לְפָנָי וּפִתְאֹם יָבוֹא אֶל־הֵיכָלוֹ הָאָדוֹן אֲשֶׁר־אַתֶּם מְבַקְשִׁים וּמַלְאַךְ הַבְּרִית אֲשֶׁר־אַתֶּם חֲפֵצִים הִנֵּה־בָא אָמַר יְהוָה

מקורות

מנחה ליום"כ. סרע"ג ת"ב, סי' קכח; סדו' רשב"ו, פ"ה, עמ' נט. **בשבת תומריס אם תשיב.** סה"ת סי' מא; מח' רומניה, דף שפו ע"ח. **פסוקי נחמה.** שבה"ל, ענין שבת, סי' קכו; סת"ר סי' כ, ענין מנחת שבת. **אם תשיב.** ישע' נח, יג-יד; שבה"ל, ענין שבת, סי' קכו; סת"ר סי' לד, ענין שבת ור"ח; סה"ת סי' מא, בשחרית יוה"כ; מח' רומניה, דף לו ע"ח. **מה נאוו.** ישע' נב, ז; שבה"ל, ענין שבת, סי' קכו; סה"ת סי' מא, בשחרית יוה"כ. **גילי מאוד.** זכ' ט, ט; מח' רומניה, דף שפו ע"ח. **הנני שולח מלאכי.** מלא' ג, א.

צְבָאוֹת: הִנֵּה אָנֹכִי שֹׁלֵחַ לָכֶם אֶת אֵלִיָּה הַנָּבִיא לִפְנֵי בּוֹא יוֹם
יְהוָה הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא: וְהֵשִׁיב לֵב־אָבוֹת עַל־בָּנִים וְלֵב בָּנִים
עַל־אֲבוֹתָם: הִנֵּה יָמִים בָּאִים נְאֻם־יְהוָה וַהֲקִמֹתִי לְדָוִד צֶמַח צַדִּיק
וּמָלַךְ מֶלֶךְ וְהִשְׂכִּיל וְעָשָׂה מִשְׁפָּט וּצְדָקָה בָּאָרֶץ: בְּיָמָיו תִּוָּשַׁע
יְהוּדָה וְיִשְׂרָאֵל יִשְׁכֹּן לָבֶטַח וְזֶה־שְּׁמוֹ אֲשֶׁר־יִקְרָאוֹ יְהוָה צִדְקֵנוּ:
וְיָשְׁבוּ עַל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לְעַבְדִּי לְיַעֲקֹב אֲשֶׁר יָשְׁבוּ־בָהּ
אֲבוֹתֵיכֶם וְיָשְׁבוּ עָלֶיהָ הֵמָּה וּבְנֵיהֶם וּבְנֵי בְנֵיהֶם עַד־עוֹלָם וְדָוִד
עַבְדִּי נָשִׂיא לָהֶם לְעוֹלָם: וְכָרַתִּי לָהֶם בְּרִית שָׁלוֹם בְּרִית עוֹלָם
יִהְיֶה אוֹתָם וּנְתַתִּים וְהִרְבֵּיתִי אוֹתָם וְנָתַתִּי אֶת־מִקְדָּשִׁי בְּתוֹכָם
לְעוֹלָם: וְהָיָה מִשְׁכָּנִי עֲלֵיהֶם וְהָיִיתִי לָהֶם לֵאלֹהִים וְהֵמָּה יִהְיוּ־לִי
לְעָם: וְיָדְעוּ הַגּוֹיִם כִּי אֲנִי יְהוָה מְקַדֵּשׁ אֶת־יִשְׂרָאֵל בִּהְיוֹת מִקְדָּשִׁי
בְּתוֹכָם לְעוֹלָם:

לַמְנַצֵּחַ עַל־הַגִּתִּית לִבְנֵי־קֹרַח מִזְמוֹר: מַה־יְּדִידוֹת מִשְׁכְּנוֹתֶיךָ יְהוָה
צְבָאוֹת: נִכְסְפָה וְגַם־כָּלְתָה נַפְשִׁי לְחַצְרוֹת יְהוָה לִבִּי וּבְשָׂרִי
יְרַנְּנוּ אֶל אֵל־חָי: גַּם־צִפּוֹר מָצְאָה בַּיִת וּדְרוֹר קֵן לָהּ אֲשֶׁר־שָׁתָה
אֶפְרֹחֶיהָ אֵת־מִזְבְּחוֹתֶיךָ יְהוָה צְבָאוֹת מַלְכִּי וֵאלֹהָי: אַשְׁרֵי יוֹשְׁבֵי בֵיתֶךָ
עוֹד יְהַלְלוּךָ סֶּלָה: אַשְׁרֵי אָדָם עוֹז־לוֹ בָךְ מְסִלּוֹת בִּלְבָבָם: עֹבְרֵי בְּעֵמֶק
הַבָּכָא מַעְיָן יְשִׁיתוּהוּ גַּם־בְּרָכוֹת יַעְטֶה מוֹרֶה: יֵלְכוּ מֵחַיִל אֶל־חָיִל יֵרָאֶה
אֶל־אֱלֹהִים בְּצִיּוֹן: יְהוָה אֱלֹהִים צְבָאוֹת שִׁמְעָה תְפִלָּתִי הַאֲזִינָה אֱלֹהֵי
יַעֲקֹב סֶלָה: מָגִנֵּנוּ רְאֵה אֱלֹהִים וְהַבֵּט פְּנֵי מְשִׁיחֶךָ: כִּי טוֹב־יוֹם בַּחֲצֵרֶיךָ
מֵאָלָף בָּחַרְתִּי הִסְתּוֹפֵף בְּבֵית אֱלֹהַי מִדּוּר בְּאָהֳלֵי־רֶשַׁע: כִּי שֶׁמֶשׁ וּמָגֵן
יְהוָה אֱלֹהִים חֵן וְכָבוֹד יִתֵּן יְהוָה לֹא יִמְנַע־טוֹב לַהֹלְכִים בְּתָמִים: יְהוָה
צְבָאוֹת אַשְׁרֵי אָדָם בֹּטֵחַ בָּךְ:

מקורות

הנה אנכי שולח. מלא' ג, כג-כד. **הנה ימים באים.** ירמ' כג, ה-ו. **וישבו על הארץ.** יחז' לז, כה-כח. **למנצח על הגתית.** תה' פד, ב-יג; מ' בשוע' מח ע"פ כתר"ט. **מזמור מה ידידות.** ב"י או"ח, סי' רלד, ס"ק ג'; ס' תמדת היומם, מבמרת החדש, פ"ח. **קן לה.** ק' רבתי ע"פ המסורה.

ח"נ והערות

למנצח על הגתית. המזמורים והתפילות שנדפסו כאן באותיות זעירות, אינן במח' הקדומים, ונוספו במאה הי"ז. ראו גם בשבה"ל ענין שבת, סי' קכו. החזן רשאי להתחיל מ'אשרי'.

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: צַו אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם
אֶת־קָרְבָּנִי לַחְמִי לְאִשַּׁי רֵיחַ נִיחֹחִי תִּשְׁמְרוּ לְהַקְרִיב לִי
בְּמוֹעֲדוֹ: וְאָמַרְתָּ לָהֶם זֶה הָאִשֶּׁה אֲשֶׁר תַּקְרִיבוּ לַיהוָה כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה
תְּמִימִם שְׁנַיִם לַיּוֹם עֹלָה תָּמִיד: אֶת־הַכֶּבֶשׂ אֶחָד תַּעֲשֶׂה בַבֹּקֶר וְאֵת
הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַּעֲשֶׂה בֵּין הָעַרְבָּיִם: וַעֲשִׂירִית הָאֵיפָה סֹלֶת לְמִנְחָה בָּלוּלָה
בְּשֶׁמֶן כָּתִית רְבִיעִת הַהִין: עֹלַת תָּמִיד הָעֲשָׂיָה בְּהַר סִינַי לְרֵיחַ נִיחֹחַ
אִשֶּׁה לַיהוָה: וְנִסְכּוֹ רְבִיעִת הַהִין לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד בַּקֹּדֶשׁ הַסֵּךְ נֶסֶךְ שֵׁכָר
לַיהוָה: וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַּעֲשֶׂה בֵּין הָעַרְבָּיִם כְּמִנְחַת הַבֹּקֶר וּכְנִסְכּוֹ
תַּעֲשֶׂה אִשֵּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה:

אַתָּה הוּא שֶׁהִקְטִירוּ אֲבוֹתֵינוּ לְפָנֶיךָ (אֶת־)קְטֹרֶת הַסַּמִּים· פִּטּוּם
הַקְּטֹרֶת· הַצָּרִי וְהַצִּפֹּרֶן· הַחֶלְבְּנָה וְהַלְּבוֹנָה· מִשְׁקַל שִׁבְעִים
שִׁבְעִים מָנֶה· מֹר וּקְצִיעָה· שִׁבֹּלֶת נֵרְדְּ וְכַרְכֹּם· מִשְׁקַל שִׁשָּׁה עָשָׂר
שִׁשָּׁה עָשָׂר מָנֶה· הַקּוֹשְׁטְ שְׁנֵים עָשָׂר וְקִלּוּפָה שְׁלִשָּׁה· וְקִנָּמוֹן תִּשְׁעָה·
בּוֹרִית כַּרְשִׁינָה תִּשְׁעָה קַבִּין· יֵין קַפְרִיסִין סְאִין תְּלָתָא וְקַבִּין תְּלָתָא· וְאִם
אֵין לוֹ יֵין קַפְרִיסִין מֵבִיא חֲמַר חִוָּרִין עַתִּיק· מֶלַח סְדוֹמִית רֹבַע· מַעֲלֶה
עָשָׁן כָּל־שֶׁהוּא· רִבִּי נָתָן אוֹמֵר אַף כִּפַּת הַיַּרְדֵּן כָּל־שֶׁהִיא· אִם נָתַן בָּהּ
דְּבַשׁ פְּסָלָהּ· אִם חִסֵּר אַחַת מִכָּל־סַמָּנֶיהָ חַיָּב מִיתָה:

רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן־גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר· הַצָּרִי אֵינוֹ אֶלָּא שְׂרָף הַנּוֹטֵף מֵעֲצֵי
הַקְּטָף· בּוֹרִית כַּרְשִׁינָה שֶׁשָּׁפִין בָּהּ אֶת־הַצִּפֹּרֶן כְּדֵי שֶׁתְּהֵא נָאָה·
יֵין קַפְרִיסִין שֶׁשּׁוֹרִין בּוֹ אֶת־הַצִּפֹּרֶן כְּדֵי שֶׁתְּהֵא עַזָּה· וְהֲלֹא מֵי רַגְלַיִם
יָפִין לָהּ· אֶלָּא שֶׁאֵין מַכְנִיסִין מֵי רַגְלַיִם בַּמִּקְדָּשׁ מִפְּנֵי הַכָּבוֹד:

וְעָרְבָה לַיהוָה מִנְחַת יְהוּדָה וִירוּשָׁלִָם כִּימֵי עוֹלָם
וּכְשָׁנִים קַדְמֹנִיּוֹת:

מקורות

פרשת התמיד. מבוהרסם בבס ר׳ יוסה בתגרת התבוסה, לוח ע; צו״ת הרמ״ע מפאנו, סי׳ יד. **וידבר ה׳.** במ׳ כח, ו־ח. **אתה הוא.** ע״פ סרע״ג ח״ח, סי׳ סה. **פיטוס הקטורת.** ירושלמי יומא פ״ד, ה״ה; בבלי כריתות, דף ו ע״ח. **אם נתן בה דבש פסלה.** ע״פ ויק׳ ב, יג. **אם חסר וכו׳ חייב מיתה.** תו״כ פר׳ אחרי מות, פר׳ ב, פ״ג, סי׳ יג; בבלי יומא, דף נג ע״ח, ע״פ ויק׳ טז, יג. **רשב״ג.** בבלי כריתות, דף ו ע״ח. **מפני הכבוד.** מכ״ט (בובר), בר׳, פר׳ וירא, פכ״ב, סי׳ יח. **וערבה לה׳.** מלא׳ ג, ד.

אַשְׁרֵי יוֹשְׁבֵי בֵיתֶךָ עוֹד יְהַלְלוּךָ סֶּלָה: אַשְׁרֵי הָעָם שֶׁכָּכָה
לוֹ אַשְׁרֵי הָעָם שֶׁיְהוָה אֱלֹהָיו:
תְּהִלָּה לְדָוִד אֲרוֹמִמְךָ אֱלוֹהַי הַמֶּלֶךְ וַאֲבָרְכָה שִׁמְךָ לְעוֹלָם
וָעֶד: בְּכָל־יוֹם אֲבָרְכֶךָּ וַאֲהַלְלָה שִׁמְךָ לְעוֹלָם וָעֶד:
גָּדוֹל יְהוָה וּמְהֻלָּל מְאֹד וְלִגְדֻלָּתוֹ אֵין חֵקֶר: דּוֹר לְדוֹר יְשַׁבַּח
מַעֲשֶׂיךָ וּגְבוּרֹתֶיךָ יַגִּידוּ: הֲדַר כְּבוֹד הוֹדֶךָ וְדִבְרֵי נִפְלְאֹתֶיךָ
אָשִׂיחָה: וֶעֱזוּז נוֹרְאֹתֶיךָ יֹאמֵרוּ וּגְדֻלָּתְךָ אֲסַפְּרֶנָּה: זֵכֶר
רַב־טוּבְךָ יַבִּיעוּ וְצִדְקָתְךָ יְרַנֵּנוּ: חַנּוּן וְרַחוּם יְהוָה אֶרֶךְ אַפַּיִם
וּגְדָל־חָסֶד: טוֹב־יְהוָה לַכֹּל וְרַחֲמָיו עַל־כָּל־מַעֲשָׂיו: יוֹדוּךָ יְהוָה
כָּל־מַעֲשֶׂיךָ וַחֲסִידֶיךָ יְבָרְכוּכָה: כְּבוֹד מַלְכוּתְךָ יֹאמֵרוּ וּגְבוּרָתְךָ
יְדַבֵּרוּ: לְהוֹדִיעַ לִבְנֵי הָאָדָם גְּבוּרֹתָיו וּכְבוֹד הֲדַר מַלְכוּתוֹ:
מַלְכוּתְךָ מַלְכוּת כָּל־עֹלָמִים וּמֶמְשַׁלְתְּךָ בְּכָל־דּוֹר וָדֹר: **סוֹמֵךְ**
יְהוָה לְכָל־הַנֹּפְלִים וְזוֹקֵף לְכָל־הַכְּפוּפִים: עֵינֵי־כֹל אֵלֶיךָ יְשַׂבֵּרוּ
וְאַתָּה נוֹתֵן־לָהֶם אֶת־אָכְלָם בְּעִתּוֹ: **פּוֹתֵחַ** אֶת־יָדֶךָ וּמַשְׂבִּיעַ
לְכָל־חַי רָצוֹן: **צַדִּיק** יְהוָה בְּכָל־דְּרָכָיו וְחָסִיד בְּכָל־מַעֲשָׂיו:
קָרוֹב יְהוָה לְכָל־קֹרְאָיו לְכֹל אֲשֶׁר יִקְרָאֻהוּ בֶּאֱמֶת: רְצוֹן־יְרֵאָיו
יַעֲשֶׂה וְאֶת־שַׁוְעָתָם יִשְׁמַע וְיוֹשִׁיעֵם: שׁוֹמֵר יְהוָה אֶת־כָּל־אֹהֲבָיו
וְאֶת כָּל־הָרְשָׁעִים יַשְׁמִיד: תְּהִלַּת יְהוָה יְדַבֶּר פִּי וִיבָרֵךְ
כָּל־בָּשָׂר שֵׁם קָדְשׁוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
וַאֲנַחְנוּ נְבָרֵךְ יָהּ מֵעַתָּה וְעַד־עוֹלָם. הַלְלוּ־יָהּ:

וּבָא לְצִיּוֹן גּוֹאֵל וּלְשָׁבֵי פֶשַׁע בְּיַעֲקֹב נְאֻם יְהוָה: וַאֲנִי זֹאת
בְּרִיתִי אוֹתָם אָמַר יְהוָה רוּחִי אֲשֶׁר עָלֶיךָ וּדְבָרַי

מקורות

מאשרי ובא לציון. סדו' רשב"ג, פ"ס, עמ' נט; רמו גמה"ל תו"ח, סי' קלב. **תהלה לדוד.** תס' קמה, ח־כח; בבלי ברכות, דף ד ע"ב; פסקי רי"ד ברכות, דף ד ע"ב; שבה"ל, ענין תפילה, סי' ז, וענין שבת, סי' קכו; סת"ר סי' ג, ענין הזמירות, סי' כ ענין מנחת שבת, וסי' לד ענין שבת ור"ח; סה"ת סי' ג, וסי' מצ. **ובא לציון.** ישע' נט, כ־כא; סרע"ג ח"ב, סי' לד; סדו' רשב"ג, פ"ס, עמ' נט; שבה"ל, ענין תפילה, סי' מד, וענין שבת, סי' קכו; סת"ר סי' כ, ענין מנחת שבת, וסי' לד ענין שבת וי"ח; סה"ת סי' מצ, בשחרית יוה"כ; גמה"ל תו"ח, סי' קלב. **שני פסוקים הרמשומים.** רמו תשומ"ג - שע"ת סי' נה; ליקה"פ, דף נז ע"ב; שבה"ל,

אֲשֶׁר־שָׂמְתִּי בְּפִיךָ לֹא־יָמ֫וּשׁוּ מִפִּ֫יךָ וּמִפִּי זַרְעֲךָ וּמִפִּי זֶ֫רַע
זַרְעֲךָ אָמַר יְהוָה מֵעַתָּה וְעַד־עוֹלָם: וְאַתָּה קָדוֹשׁ יוֹשֵׁב תְּהִלּוֹת
יִשְׂרָאֵל: וְקָרָא זֶה אֶל־זֶה וְאָמַר קָדֹושׁ קָדֹושׁ קָדֹושׁ יְהוָה
צְבָאוֹת מְלֹא כָל־הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ: גלחש: וּמְקַבְּלִין דֵּין מִן דֵּין וְאָמְרִין·
קַדִּישׁ בִּשְׁמֵי מְרוֹמָא עִלָּאָה בֵּית שְׁכִינְתֵּהּ· קַדִּישׁ עַל־אַרְעָא
עוֹבַד גְּבוּרְתֵּהּ· קַדִּישׁ לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא· יְהוָה צְבָאוֹת
מַלְיָא כָל־אַרְעָא זִיו יְקָרֵהּ ע״כ: וַתִּשָּׂאֵנִי רוּחַ וָאֶשְׁמַע אַחֲרַי קוֹל
רַעַשׁ גָּדוֹל בָּרוּךְ כְּבוֹד־יְהוָה מִמְּקוֹמוֹ: גלחש: וּנְטָלַתְנִי רוּחָא·
וּשְׁמָעִית בַּתְרַאי קָל זְיָע שַׁגִּיא· דְּמִשַּׁבְּחִין וְאָמְרִין· בְּרִיךְ יְקָרָא
דַּיהוָה מֵאֲתַר בֵּית שְׁכִינְתֵּהּ ע״כ: יְהוָה יִמְלֹךְ לְעֹלָם וָעֶד:
גלחש: יְהוָה מַלְכוּתֵהּ (קָאִים) לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא: יְהוָה אֱלֹהֵי
אַבְרָהָם יִצְחָק וְיִשְׂרָאֵל אֲבֹתֵינוּ שָׁמְרָה־זֹּאת לְעוֹלָם לְיֵצֶר
מַחְשָׁבוֹת לְבַב עַמֶּךָ וְהָכֵן לְבָבָם אֵלֶיךָ: וְהוּא רַחוּם יְכַפֵּר עָוֹן
וְלֹא־יַשְׁחִית וְהִרְבָּה לְהָשִׁיב אַפּוֹ וְלֹא־יָעִיר כָּל־חֲמָתוֹ: כִּי־אַתָּה
אֲדֹנָי טוֹב וְסַלָּח וְרַב־חֶסֶד לְכָל־קֹרְאֶיךָ: צִדְקָתְךָ צֶ֫דֶק לָעוֹלָם
וְתוֹרָתְךָ אֱמֶת: תִּתֵּן אֱמֶת לְיַעֲקֹב חֶסֶד לְאַבְרָהָם אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתָּ
לַאֲבֹתֵינוּ מִימֵי קֶדֶם: בָּרוּךְ אֲדֹנָי יוֹם יוֹם יַעֲמָס־לָנוּ הָאֵל

ח״נ והערות

קאים. תיבה זו איננה במחז׳ רמ״ו ובולוניא. וכן לא במקורות דלהלן: חומש ליסבון, שנת רנ״א, בתרגום; חומש סביוניטה, שנת שי״ז, בתרגום; סרע״ג סי׳ סה; רס״ג, עמ׳ מ; סדור נאפולי, ספרד, שנת ר״ן; סדור ויניציאה רפ״ד; וכן משמע בסד״ר סי׳ עו; כתבי הקדש בארמית (שפרבר), עמ׳ 114, בתרגום. ושד״ל, בס׳ אוהב גר, עמ׳ 62, כתב: ״מלת 'קאים' היא טעות בדקדוק, כי היה משפטו 'קיימא' (ובסדר תפלה כ״י על קלף שבידי, בסדר ובא לציון כתוב, 'קיימא'). ובדפוס לסבונא סביוניטה ואנוירשא, ה׳ מלכותיה לעלם ולעלמי עלמיא, עכ״ד״.

מקורות

ענין תפילה, סי׳ מד. **ומתה קדוש.** תה׳ כב, ד; שבה״ל, ענין תפילה, סי׳ מד. **וקרא זה.** ישע׳ ו, ג. **פסוקי תרגום.** תצו׳ רכ״ג תו״ח סי׳ לח; תוס׳ עמ״ס ברכות, דף ג ע״ח, סוף ד״ה ועוגין; טור או״ח, סי׳ קלב. **ומקבלין.** תרגום; סרע״ג מ״ח, סי׳ קח; רמו ילקו״ש תורה, רמז תתנה, סוף ד״ה ועתה ישראל. **ומשמני רוח.** יחז׳ ג, יב. **ונטלתני רוחא.** תרגום; רמו ילקו״ש תורה, רמז תתנה, סוף ד״ה ועתה ישראל. **ה׳ ימלוך.** שמ׳ טו, יח. **ה׳ מלכותיה.** תרגום. **לשון זכר.** רמו סדו׳ יעב״ץ, מ״ח, דף קסו ע״ב. **ה׳ מלכי מלכים.** דה״ב כט, יח. **והוא רחום.** תה׳ עח, לח. **כי אתה.** תה׳ פו, ה. **לצדקתך לנצח.** תה׳ קיט, קמב. **תתן אמת ליעקב.** מיכ׳ ז, כ. **ברוך אלהי.** תה׳ סח, כ.

יְשׁוּעָתֵנוּ סֶלָה: יְהוָה צְבָאוֹת עִמָּנוּ מִשְׂגָּב־לָנוּ אֱלֹהֵי יַעֲקֹב סֶלָה: יְהוָה צְבָאוֹת אַשְׁרֵי אָדָם בֹּטֵחַ בָּךְ: (יְהוָה הוֹשִׁיעָה הַמֶּלֶךְ יַעֲנֵנוּ בְיוֹם־קָרְאֵנוּ:) ע"כ נלמ"ס:

בָּרוּךְ אֱלֹהֵינוּ שֶׁבְּרָאָנוּ לִכְבוֹדוֹ. וְהִבְדִּילָנוּ מִן־הַתּוֹעִים. וְנָתַן לָנוּ תּוֹרַת אֱמֶת וְחַיֵּי עוֹלָם נָטַע בְּתוֹכֵנוּ. הָרַחֲמָן יִפְתַּח לִבֵּנוּ לְתוֹרָתוֹ וְיָשֵׂם אַהֲבָתוֹ וְיִרְאָתוֹ בְּלִבֵּנוּ. וְיָשִׂים בְּלִבֵּנוּ לַאֲהָבָה אוֹתוֹ. וּלְיִרְאָה אוֹתוֹ. וּלְעָבְדוֹ וְלַעֲשׂוֹת רָצוֹנוֹ בְּלֵבָב שָׁלֵם וּבְנֶפֶשׁ חֶפְצָה. לְמַעַן לֹא נִיגַע לָרִיק וְלֹא נֵלֵד לַבֶּהָלָה. וְכֵן יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ. שֶׁנִּשְׁמֹר חֻקֶּיךָ בָּעוֹלָם הַזֶּה. וְנִזְכֶּה וְנִחְיֶה וְנִרְאֶה וְנִירַשׁ יְשׁוּעַת שְׁנֵי הַמָּשִׁיחַ לְטוֹבָה וְלִבְרָכָה. לִזְכוּת וּלְמַעֲשִׂים טוֹבִים וּלְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא:

המזן מומר:

יִתְגַּדַּל וְיִתְקַדַּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא. בְּעָלְמָא דִּבְרָא כִרְעוּתֵהּ. וְיַמְלִיךְ מַלְכוּתֵהּ בְּחַיֵּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל־בֵּית־יִשְׂרָאֵל בַּעֲגָלָא וּבִזְמַן קָרִיב. וְאִמְרוּ אָמֵן:

יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ. לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא.

מקורות **ח"נ והערות**

ה' נחמות עמנו. תה' מו, יב; ירושלמי ברכות פ"ה, ה"ג. **ה' וחיי.** במח' רמ"ו ובולוניא: "חיי" ללא וי"ו. **ה' נחמות משרי.** תה' פד, יג; ירושלמי ברכות פ"ה, ה"ג. **ה' הושיעה.** תה' כ, י. **ברוך אלהינו.** סרע"ג ח"ג, סי' סה; סדו' רס"ג, עמ' כה ועמ' מ; שבה"ל, ענין תפילה, סי' מד; סת"ר סי' ז, ענין קדיצת דסידרא. יסוד המוסף נמצא גם בתמצ"ס, סדר תפילות, נוסח הקדיש. **שברחמו לכבודו.** ע"פ ישע' מג, ז. **והבדילנו מן התועים.** ע"פ ויק' כ, כו; מ"ג ח, גג. **ונתן לנו תורת אמת.** מט"ו פי"ג, ה"ו. **תורת אמת.** ע"פ מלא' ב, ו; תה' קיט, קמב; לשון זה שגור בפי תכמים לרוב, כמו: בבלי ב"מ, דף עה ע"ב; ספרא, פר' שמיני, פר' ז, לח; מט"ו פי"ג, ה"ו; שמו"ר (ווילנא), פר' משפטים, פר' ל, סי' יב. **וחיי עולם נטע.** ע"פ משׂ' ג, יח. רמו רמצי"ה, ח"ח, שו"ת סי' קסח; שבה"ל, ענין תפילה, סי' מא; סת"ר סי' ו, ענין ס"ת. **וירחמו נלכנו.** ע"פ ירמ' לב, מ. **ולירחם לזולתו.** ע"פ דב' ו, כד; בבלי ברכות, דף לג ע"ב; ילקו"ש תורה, רמז תתנה. **ולעבדו ולעשות רצונו.** ע"פ דה"ב כח, ט. **ולעשות רצונו.** ע"פ תה' מ, ט; קמג, י. **בלבב שלם.** ע"פ דב' יח, יג. **ובנפש חפלה.** מא' פרס, דף לח ע"ב. **לא ניגע וכו' לבהלה.** ע"פ ישע' סה, כג. **יה"ר מלפניך ה'.** ע"פ משׂ' ח, לה. **ומלכי מלכותינו.** ע"פ שמ' ג, טו. **שנשמור חוקיך.** ע"פ תה' קיט, ה. **בשלם הזה.** רמו מצ' תצוה פ"ד מט"ז. **שני המשיח.** בבלי סנהדרין, דף צח ע"ב. **ולחיי העולם הבא.** ע"פ בבלי ברכות, דף ח ע"ב. **קדיש.** מחכר בזמס"ו פ"ו, ה"ו; סדו' רשב"ג, פ"ה, עמ' נט; שבה"ל, ענין שבת, סי' קכו; סת"ר סי' כ, ענין מנחת שבת; סה"ת סי' מא, בשחרית יוה"כ.

יִתְבָּרַךְ וְיִשְׁתַּבַּח וְיִתְפָּאַר וְיִתְרוֹמַם וְיִתְנַשֵּׂא וְיִתְהַדַּר וְיִתְעַלֶּה
וְיִתְהַלַּל שְׁמֵהּ דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא:
לְעֵלָּא לְעֵלָּא מִן־כָּל־בִּרְכָתָא· שִׁירָתָא· תֻּשְׁבְּחָתָא וְנֶחֱמָתָא
דַּאֲמִירָן בְּעָלְמָא· וְאִמְרוּ אָמֵן:

סדר הוצאת ספר תורה

נשמת לומרים:

וַאֲנִי תְפִלָּתִי־לְךָ יְהוָה עֵת רָצוֹן אֱלֹהִים בְּרָב־חַסְדֶּךָ עֲנֵנִי
בֶּאֱמֶת יִשְׁעֶךָ: כִּי־גָדוֹל אַתָּה וְעֹשֵׂה נִפְלָאוֹת אַתָּה אֱלֹהִים
לְבַדֶּךָ: אֶחָד אֱלֹהֵינוּ גָּדוֹל אֲדוֹנֵינוּ· קָדוֹשׁ וְנוֹרָא שְׁמוֹ:

וַיְהִי בִּנְסֹעַ הָאָרֹן וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קוּמָה יְהוָה וְיָפֻצוּ אֹיְבֶיךָ
וְיָנֻסוּ מְשַׂנְאֶיךָ מִפָּנֶיךָ: קוּמָה עֶזְרָתָה לָּנוּ וּפְדֵנוּ לְמַעַן
חַסְדֶּךָ: כִּי מִצִּיּוֹן תֵּצֵא תוֹרָה וּדְבַר־יְהוָה מִירוּשָׁלִָם: יְהוָה
שִׁמְךָ לְעוֹלָם יְהוָה זִכְרְךָ לְדֹר־וָדֹר: יְהוָה חָפֵץ לְמַעַן צִדְקוֹ
יַגְדִּיל תּוֹרָה וְיַאְדִּיר:

שִׁיר הַמַּעֲלוֹת מִמַּעֲמַקִּים קְרָאתִיךָ יְהוָה: אֲדֹנָי שִׁמְעָה בְקוֹלִי
תִּהְיֶינָה אָזְנֶיךָ קַשֻּׁבוֹת לְקוֹל תַּחֲנוּנָי: אִם־עֲוֹנוֹת תִּשְׁמָר־
יָהּ אֲדֹנָי מִי יַעֲמֹד: כִּי־עִמְּךָ הַסְּלִיחָה לְמַעַן תִּוָּרֵא: קִוִּיתִי יְהוָה
קִוְּתָה נַפְשִׁי וְלִדְבָרוֹ הוֹחָלְתִּי: נַפְשִׁי לַאדֹנָי מִשֹּׁמְרִים לַבֹּקֶר
שֹׁמְרִים לַבֹּקֶר: יַחֵל יִשְׂרָאֵל אֶל־יְהוָה כִּי־עִם־יְהוָה הַחֶסֶד
וְהַרְבֵּה עִמּוֹ פְּדוּת: וְהוּא יִפְדֶּה אֶת־יִשְׂרָאֵל מִכֹּל עֲוֹנֹתָיו:

מקורות

הוללת ס"ת. סה"ת סי' מע, בסחריות יוה"כ. **ומי תפלתי לך.** תה' סט, יד; טור או"ח, סי' רלב, בבס המדרש; מחו"ו סי' קלו; שבה"ל, ענין שבת, סי' קכו, בבס רש"י; סת"ר סי' כ, ענין מנחת שבת, וסי' לד, ענין שבת וי"ח; סה"ת סי' יג. **כי גדול.** תה' פו, י. **אחד אלהינו.** ע"פ דב' ו, ד; מס"ו פי"ד, ה"ה; סרע"ג ח"ת, סי' ל"ט. **גדול תלונינו.** תה' קמ, ה; ע"פ דב' י, יז; ז"ח ז, כב. **קדוש ונורא שמו.** תה' קיא, ט; ע"פ תה' ל"ט, ג. **שיר המעלות.** תה' קל, א־ת.

גַּדְּלוּ לַיהוָה אִתִּי וּנְרוֹמְמָה שְׁמוֹ יַחְדָּו׃

רוֹמְמוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְהִשְׁתַּחֲווּ לַהֲדֹם רַגְלָיו קָדוֹשׁ הוּא׃
רוֹמְמוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְהִשְׁתַּחֲווּ לְהַר קָדְשׁוֹ כִּי־קָדוֹשׁ
יְהוָה אֱלֹהֵינוּ׃ אֵין־קָדוֹשׁ כַּיהוָה כִּי אֵין בִּלְתֶּךָ וְאֵין צוּר כֵּאלֹהֵינוּ׃
(כִּי מִי אֱלוֹהַּ מִבַּלְעֲדֵי יְהוָה וּמִי צוּר זוּלָתֵי אֱלֹהֵינוּ׃) אֶחָד
אֱלֹהֵינוּ׃ גָּדוֹל אֲדוֹנֵינוּ׃ קָדוֹשׁ וְנוֹרָא שְׁמוֹ׃

וְתִגְלֶה (וְתֵרָאֶה) מַלְכוּתוֹ עָלֵינוּ מְהֵרָה׃ וְיָחוֹן וִירַחֵם פְּלֵיטָתֵנוּ
וּפְלֵיטַת כָּל־עַמּוֹ (בֵּית) יִשְׂרָאֵל׃ וְיִתְּנֵנוּ (תָּמִיד) לְחֵן
וּלְחֶסֶד וּלְרַחֲמִים וּלְרָצוֹן וְאִמְרוּ כָל־הָעָם אָמֵן׃ הַכֹּל הָבוּ גֹדֶל
לֵאלֹהֵינוּ׃ וּתְנוּ כָבוֹד לַתּוֹרָה׃

מגביהים ספר התורה, ומומרים׃

וְזֹאת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לִפְנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ תּוֹרָה
צִוָּה־לָנוּ מֹשֶׁה מוֹרָשָׁה קְהִלַּת יַעֲקֹב׃ וְאַתֶּם הַדְּבֵקִים
בַּיהוָה אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים כֻּלְּכֶם הַיּוֹם׃

כֹּהֵן קָרֵב׃ יַעֲמֹד הַכֹּהֵן (מו׃ אֵין כַּאן כֹּהֵן יַעֲמֹד הַלֵּוִי מו׃
יִשְׂרָאֵל) בָּרוּךְ שֶׁנָּתַן תּוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל
בִּקְדֻשָּׁתוֹ׃ תּוֹרַת יְהוָה תְּמִימָה מְשִׁיבַת נָפֶשׁ עֵדוּת יְהוָה נֶאֱמָנָה
מַחְכִּימַת פֶּתִי׃ פִּקּוּדֵי יְהוָה יְשָׁרִים מְשַׂמְּחֵי־לֵב מִצְוַת יְהוָה
בָּרָה מְאִירַת עֵינָיִם׃ יִרְאַת יְהוָה טְהוֹרָה עוֹמֶדֶת לָעַד
מִשְׁפְּטֵי־יְהוָה אֱמֶת צָדְקוּ יַחְדָּו׃ הָאֵל תָּמִים דַּרְכּוֹ אִמְרַת־יְהוָה
צְרוּפָה מָגֵן הוּא לְכֹל הַחֹסִים בּוֹ׃ דְּרָכֶיהָ דַרְכֵי־נֹעַם וְכָל־
נְתִיבוֹתֶיהָ שָׁלוֹם׃ עֵץ־חַיִּים הִיא לַמַּחֲזִיקִים בָּהּ וְתֹמְכֶיהָ מְאֻשָּׁר׃

מקורות

ותגלה (ותראה). ע״פ מס״ו פי״ד, ה״ו.

ח״נ והערות

ויחון וירחם. במחז׳ רמ״ו תיבת ״וירחם״ לא מופיעה.

כִּי־בִי יִרְבּוּ יָמֶיךָ וְיוֹסִיפוּ לְךָ שְׁנוֹת חַיִּים: יְהוָה עֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן יְהוָה יְבָרֵךְ אֶת־עַמּוֹ בַשָּׁלוֹם:

העולה למורה פותח ומציע במקום שנריך לקרוא, מכסה המומיות ומברך בקול רם:

יְהוָה עִמָּכֶם· (הקהל עונה: יְבָרֶכְךָ יְהוָה):

בָּרְכוּ אֶת־יְהוָה הַמְבֹרָךְ:

(הקהל עונה: בָּרוּךְ יְהוָה הַמְבֹרָךְ לְעוֹלָם וָעֶד):

העולה חוזר ואומר: בָּרוּךְ יְהוָה הַמְבֹרָךְ לְעוֹלָם וָעֶד:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה· אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם· אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל־הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת־תּוֹרָתוֹ· בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה· נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

בסיום הקריאה העולה יגלול את התורה, ויברך:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה· אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם· אֲשֶׁר נָתַן לָנוּ תּוֹרַת אֱמֶת· וְחַיֵּי עוֹלָם נָטַע בְּתוֹכֵנוּ· בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה· נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

מי שברך לעולה למורה:

מִי שֶׁבֵּרַךְ אֲבוֹתֵינוּ אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב· הוּא יְבָרֵךְ אֶת־כְּבוֹד רַבִּי··· שֶׁמִּתְנַדֵּב··· לְמִנּוּחַת נֶפֶשׁ··· וְלִמְנוּחַת נֶפֶשׁ כָּל־קְרוֹבָיו שֶׁמֵּתוּ וְכָל־שֶׁאָר שִׁכְבֵי עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל· לְחַיֵּי··· וּלְחַיֵּי כָּל־בְּנֵי בֵיתוֹ וּלְחַיֵּי כָּל־קְרוֹבָיו וְאוֹהֲבָיו וּלְחַיֵּי כָּל־הַקָּהָל הַקָּדוֹשׁ הַזֶּה· וּבִשְׂכַר זֶה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יִשְׁמְרֵהוּ וְיַצִּילֵהוּ מִכָּל־צָרָה וְצוּקָה· וְיִשְׁלַח בְּרָכָה רְוָחָה וְהַצְלָחָה בְּכָל־מַעֲשֵׂי יָדָיו· וְיִכְתְּבֵהוּ בְּסֵפֶר סְלִיחָה וּמְחִילָה וְכַפָּרָה· עִם־כָּל־יִשְׂרָאֵל אֲחָיו· וְכֵן יְהִי רָצוֹן וְנֹאמַר אָמֵן:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: כְּמַעֲשֵׂה אֶרֶץ־מִצְרַיִם
אֲשֶׁר יְשַׁבְתֶּם־בָּהּ לֹא תַעֲשׂוּ וּכְמַעֲשֵׂה אֶרֶץ־כְּנַעַן אֲשֶׁר אֲנִי
מֵבִיא אֶתְכֶם שָׁמָּה לֹא תַעֲשׂוּ וּבְחֻקֹּתֵיהֶם לֹא תֵלֵכוּ: אֶת־
מִשְׁפָּטַי תַּעֲשׂוּ וְאֶת־חֻקֹּתַי תִּשְׁמְרוּ לָלֶכֶת בָּהֶם אֲנִי יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם: וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־חֻקֹּתַי וְאֶת־מִשְׁפָּטַי אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֹתָם
הָאָדָם וָחַי בָּהֶם אֲנִי יְהוָה: ס לוי אִישׁ אִישׁ אֶל־כָּל־שְׁאֵר
בְּשָׂרוֹ לֹא תִקְרְבוּ לְגַלּוֹת עֶרְוָה אֲנִי יְהוָה: ס עֶרְוַת
אָבִיךָ וְעֶרְוַת אִמְּךָ לֹא תְגַלֵּה אִמְּךָ הִוא לֹא תְגַלֵּה עֶרְוָתָהּ:
ס עֶרְוַת אֵשֶׁת־אָבִיךָ לֹא תְגַלֵּה עֶרְוַת אָבִיךָ הֵוא:
ס עֶרְוַת אֲחֹתְךָ בַת־אָבִיךָ אוֹ בַת־אִמְּךָ מוֹלֶדֶת בַּיִת
אוֹ מוֹלֶדֶת חוּץ לֹא תְגַלֶּה עֶרְוָתָן: ס עֶרְוַת בַּת־בִּנְךָ
אוֹ בַת־בִּתְּךָ לֹא תְגַלֶּה עֶרְוָתָן כִּי עֶרְוָתְךָ הֵנָּה: ס עֶרְוַת
בַּת־אֵשֶׁת אָבִיךָ מוֹלֶדֶת אָבִיךָ אֲחוֹתְךָ הִוא לֹא תְגַלֶּה עֶרְוָתָהּ:
ס עֶרְוַת אֲחוֹת־אָבִיךָ לֹא תְגַלֵּה שְׁאֵר אָבִיךָ הִוא:
ס עֶרְוַת אֲחוֹת־אִמְּךָ לֹא תְגַלֵּה כִּי־שְׁאֵר אִמְּךָ הִוא:
ס עֶרְוַת אֲחִי־אָבִיךָ לֹא תְגַלֵּה אֶל־אִשְׁתּוֹ לֹא תִקְרָב
דֹּדָתְךָ הִוא: ס עֶרְוַת כַּלָּתְךָ לֹא תְגַלֵּה אֵשֶׁת בִּנְךָ הִוא
לֹא תְגַלֶּה עֶרְוָתָהּ: ס עֶרְוַת אֵשֶׁת־אָחִיךָ לֹא תְגַלֵּה
עֶרְוַת אָחִיךָ הִוא: ס עֶרְוַת אִשָּׁה וּבִתָּהּ לֹא תְגַלֶּה
אֶת־בַּת־בְּנָהּ וְאֶת־בַּת־בִּתָּהּ לֹא תִקַּח לְגַלּוֹת עֶרְוָתָהּ שַׁאֲרָה

מקורות

קריאת התורה למנחה. בבלי מגילה דף לא ע"ב; סרע"ג ח"ב, סי' קכח; רמב"ם הל' תפילה, פי"ג הי"ג; טוש"ע או"ח, תרכ"ג ס"ב **קורין בעריות.** בבלי מגילה דף לא ע"ב ורש"י; תוס' ד"ה במנחה קורין; פסקי רי"ד; תפארת ישראל עמ"ס מגילה, פ"ג, אות נו. רמ"א תכמת שלמה או"ח, סי' תרכב, ס"ב. **ויזבר ה' וכו' דבר אל בני'.** ויק' יח, ו-כ; סרע"ג ח"ב, סי' קכח; פסקי ריא"ז מגילה פ"ד, ה"ד, אות ה; סה"ת סי' מח, בשחרית יום"כ.

הֵנָּה זֹאת הִוא: וְאִשָּׁה אֶל־אֲחֹתָהּ לֹא תִקָּח לִצְרֹר לְגַלֹּות
עֶרְוָתָהּ עָלֶיהָ בְּחַיֶּיהָ: וְאֶל־אִשָּׁה בְּנִדַּת טֻמְאָתָהּ לֹא תִקְרַב
לְגַלֹּות עֶרְוָתָהּ: וְאֶל־אֵשֶׁת עֲמִיתְךָ לֹא־תִתֵּן שְׁכָבְתְּךָ לְזָרַע
לְטָמְאָה־בָהּ: וּמִזַּרְעֲךָ לֹא־תִתֵּן לְהַעֲבִיר לַמֹּלֶךְ וְלֹא תְחַלֵּל
אֶת־שֵׁם אֱלֹהֶיךָ אֲנִי יְהוָה: מפטיר וְאֶת־זָכָר לֹא תִשְׁכַּב מִשְׁכְּבֵי
אִשָּׁה תֹּועֵבָה הִוא: וּבְכָל־בְּהֵמָה לֹא־תִתֵּן שְׁכָבְתְּךָ לְטָמְאָה־בָהּ
וְאִשָּׁה לֹא־תַעֲמֹד לִפְנֵי בְהֵמָה לְרִבְעָהּ תֶּבֶל הִוא: אַל־תִּטַּמְּאוּ
בְּכָל־אֵלֶּה כִּי בְכָל־אֵלֶּה נִטְמְאוּ הַגֹּוִים אֲשֶׁר־אֲנִי מְשַׁלֵּחַ
מִפְּנֵיכֶם: וַתִּטְמָא הָאָרֶץ וָאֶפְקֹד עֲוֹנָהּ עָלֶיהָ וַתָּקִא הָאָרֶץ
אֶת־יֹשְׁבֶיהָ: וּשְׁמַרְתֶּם אַתֶּם אֶת־חֻקֹּתַי וְאֶת־מִשְׁפָּטַי וְלֹא תַעֲשׂוּ
מִכֹּל הַתֹּועֵבֹת הָאֵלֶּה הָאֶזְרָח וְהַגֵּר הַגָּר בְּתוֹכְכֶם: כִּי אֶת־
כָּל־הַתֹּועֵבֹת הָאֵל עָשׂוּ אַנְשֵׁי־הָאָרֶץ אֲשֶׁר לִפְנֵיכֶם וַתִּטְמָא
הָאָרֶץ: וְלֹא־תָקִיא הָאָרֶץ אֶתְכֶם בְּטַמַּאֲכֶם אֹתָהּ כַּאֲשֶׁר קָאָה
אֶת־הַגֹּוי אֲשֶׁר לִפְנֵיכֶם: כִּי כָּל־אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מִכֹּל הַתֹּועֵבֹת
הָאֵלֶּה וְנִכְרְתוּ הַנְּפָשֹׁות הָעֹשֹׂת מִקֶּרֶב עַמָּם: וּשְׁמַרְתֶּם
אֶת־מִשְׁמַרְתִּי לְבִלְתִּי עֲשׂוֹת מֵחֻקּוֹת הַתֹּועֵבֹת אֲשֶׁר נַעֲשׂוּ
לִפְנֵיכֶם וְלֹא תִטַּמְּאוּ בָּהֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: פ

לפני קריאת המפטיר, נוהגין שמלבישים את ספר התורה מומריס:

אָב הָרַחֲמָן יָשִׁיב אֶת־שְׁבוּת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל· וְיוֹצִיאֵנוּ מִצָּרָה
לִרְוָחָה וּמֵאֲפֵלָה לְאוֹרָה בְּקָרוֹב· וְנֹאמַר אָמֵן:
אַתָּה יְהוָה לְעוֹלָם תֵּשֵׁב כִּסְאֲךָ לְדֹר וָדֹור: לָמָּה לָנֶצַח

ח"נ והערות

קדיש. לפי מח' רמ"ו, בולוניא ושד"ל לא אומרים אחר קריאת התורה קדיש. וראו במשנה ברורה, סי' תרכ"ב ס"ק ח, שמבואר שאין אומרים קדיש.

מקורות

מפטיר. סרע"ג ח"ב, סי' קכח; סה"ת סי' מע, בשחרית יוה"כ. **מי ה' תלטיכם.** ע"פ סרע"ג ח"ב, סי' קכח; סה"ת סי' מע, בשחרית יוה"כ. **ישיב את שבות עמו ישראל.** ע"פ ירמ' ל, ג; תה' יד, ז. **מתה ה' לעולם תשב.** תיכ' ה, יט־כא.

תְּשַׂמְּחֵנוּ תַּעֲזֹבֵנוּ לְאֹרֶךְ יָמִים: הֲשִׁיבֵנוּ יְהוָה אֵלֶיךָ וְנָשׁוּבָה חַדֵּשׁ יָמֵינוּ כְּקֶדֶם: הוֹשִׁיעֵנוּ מוֹשִׁיעֵנוּ· כִּי לְךָ עֵינֵינוּ וּלְךָ לִישׁוּעָתֵנוּ: הוֹשִׁיעָה אֶת־עַמֶּךָ וּבָרֵךְ אֶת־נַחֲלָתֶךָ וּרְעֵם וְנַשְּׂאֵם עַד־הָעוֹלָם:

המפטיר, לאחר שיגמור הגולל לגלול את ספ״ת, קודם קריאת ההפטרה מברך:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה· אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם· אֲשֶׁר בָּחַר בִּנְבִיאִים טוֹבִים· וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם· הַנֶּאֱמָרִים בֶּאֱמֶת· בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה· הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה· בְּמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ· וּבִנְבִיאֵי הָאֱמֶת וְהַצֶּדֶק:

קורא את ההפטרה:

וְעָלוּ מוֹשִׁעִים בְּהַר צִיּוֹן לִשְׁפֹּט אֶת־הַר עֵשָׂו וְהָיְתָה לַיהוָה הַמְּלוּכָה:

וַיְהִי דְּבַר־יְהוָה אֶל־יוֹנָה בֶּן־אֲמִתַּי לֵאמֹר: קוּם לֵךְ אֶל־נִינְוֵה הָעִיר הַגְּדוֹלָה וּקְרָא עָלֶיהָ כִּי־עָלְתָה רָעָתָם לְפָנָי: וַיָּקָם יוֹנָה לִבְרֹחַ תַּרְשִׁישָׁה מִלִּפְנֵי יְהוָה וַיֵּרֶד יָפוֹ וַיִּמְצָא אֳנִיָּה בָּאָה תַרְשִׁישׁ וַיִּתֵּן שְׂכָרָהּ וַיֵּרֶד בָּהּ לָבוֹא עִמָּהֶם תַּרְשִׁישָׁה מִלִּפְנֵי יְהוָה: וַיהוָה הֵטִיל רוּחַ־גְּדוֹלָה אֶל־הַיָּם וַיְהִי סַעַר־גָּדוֹל בַּיָּם וְהָאֳנִיָּה חִשְּׁבָה לְהִשָּׁבֵר: וַיִּירְאוּ הַמַּלָּחִים וַיִּזְעֲקוּ אִישׁ אֶל־אֱלֹהָיו

מקורות

הושיעה את עמך. תה׳ כח, ט. **ברכות ההפטרה.** רלו״ו בשלי פסחים, דף קיז ע״ב, ופסקי רי״ד; תוס׳ רי״ד ופסקי רי״ד, סוכה, דף מד ע״ב; טור או״ח, סי׳ רפד; שבה״ל, ענין ר״ח, סי׳ קעד; סה״ת סי׳ מא, בשחרית יוה״כ. **ועלו מושיעים בהר ציון.** עוב״י ח, כא; סרע״ג ת״ב, סי׳ קכח; הריא״ג, הל׳ יוה״כ, עמ׳ פז, ד״ה ובמנחה; ס׳ התשבול, הל׳ קה״ת, דף סו ע״ג; שבה״ל, סדר יוה״כ, סי׳ שב; סה״ת סי׳ מא, בשחרית יוה״כ. **ויהי דבר ה׳ אל יונה.** ספר יונה. **נבואת יונה.** בשלי מגילה, דף לא ע״ח; פסקי רי״ד; סרע״ג ת״ב, סי׳ קכח; רמב״ם, הל׳ תפילה, פי״ג הי״ח; הריא״ג, הל׳ יוה״כ, עמ׳ פז, ד״ה ובמנחה; פסקי ריא״ז מגילה פ״ד, ה״ד, אות ה; שבה״ל, סדר יוה״כ, סי׳ שב; סה״ת סי׳ מא, בשחרית יוה״כ; טוש״ע או״ח, סי׳ תרכ״ג ס״ב.

ח״נ והערות

ועלו מושיעים. מנהג בני רומה להוסיף פסוק מסוף עובדיה, ואולי הוא כפי מסורת הסדרים, שסדר חדש מתחיל בפסוק זה– ראו סוף הקדמת תנ״ך קורן. ומסתבר טפי, שפסוק זה נוסף כתשובה לנוצרים, אשר סילפו את ספר יונה. וכמו״כ מוזכר בו מלכות ה׳ שמודגשת בימים אלו.

וַיָּטֹלוּ אֶת־הַכֵּלִים אֲשֶׁר בָּאֳנִיָּה אֶל־הַיָּם לְהָקֵל מֵעֲלֵיהֶם וְיוֹנָה
יָרַד אֶל־יַרְכְּתֵי הַסְּפִינָה וַיִּשְׁכַּב וַיֵּרָדַם: וַיִּקְרַב אֵלָיו רַב הַחֹבֵל
וַיֹּאמֶר לוֹ מַה־לְּךָ נִרְדָּם קוּם קְרָא אֶל־אֱלֹהֶיךָ אוּלַי יִתְעַשֵּׁת
הָאֱלֹהִים לָנוּ וְלֹא נאבֵד: וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ לְכוּ וְנַפִּילָה
גּוֹרָלוֹת וְנֵדְעָה בְּשֶׁלְמִי הָרָעָה הַזֹּאת לָנוּ וַיַּפִּלוּ גּוֹרָלוֹת וַיִּפֹּל
הַגּוֹרָל עַל־יוֹנָה: וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו הַגִּידָה־נָּא לָנוּ בַּאֲשֶׁר לְמִי־הָרָעָה
הַזֹּאת לָנוּ מַה־מְּלַאכְתְּךָ וּמֵאַיִן תָּבוֹא מָה אַרְצֶךָ וְאֵי־מִזֶּה עַם
אָתָּה: וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם עִבְרִי אָנֹכִי וְאֶת־יְהוָה אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם אֲנִי
יָרֵא אֲשֶׁר־עָשָׂה אֶת־הַיָּם וְאֶת־הַיַּבָּשָׁה: וַיִּירְאוּ הָאֲנָשִׁים יִרְאָה
גְדוֹלָה וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו מַה־זֹּאת עָשִׂיתָ כִּי־יָדְעוּ הָאֲנָשִׁים כִּי־מִלִּפְנֵי
יְהוָה הוּא בֹרֵחַ כִּי הִגִּיד לָהֶם: וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו מַה־נַּעֲשֶׂה לָּךְ
וְיִשְׁתֹּק הַיָּם מֵעָלֵינוּ כִּי הַיָּם הוֹלֵךְ וְסֹעֵר: וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם שָׂאוּנִי
וַהֲטִילֻנִי אֶל־הַיָּם וְיִשְׁתֹּק הַיָּם מֵעֲלֵיכֶם כִּי יוֹדֵעַ אָנִי כִּי בְשֶׁלִּי
הַסַּעַר הַגָּדוֹל הַזֶּה עֲלֵיכֶם: וַיַּחְתְּרוּ הָאֲנָשִׁים לְהָשִׁיב אֶל־
הַיַּבָּשָׁה וְלֹא יָכֹלוּ כִּי הַיָּם הוֹלֵךְ וְסֹעֵר עֲלֵיהֶם: וַיִּקְרְאוּ אֶל־יְהוָה
וַיֹּאמְרוּ אָנָּה יְהוָה אַל־נָא נאבְדָה בְּנֶפֶשׁ הָאִישׁ הַזֶּה וְאַל־תִּתֵּן
עָלֵינוּ דָּם נָקִיא כִּי־אַתָּה יְהוָה כַּאֲשֶׁר חָפַצְתָּ עָשִׂיתָ: וַיִּשְׂאוּ
אֶת־יוֹנָה וַיְטִלֻהוּ אֶל־הַיָּם וַיַּעֲמֹד הַיָּם מִזַּעְפּוֹ: וַיִּירְאוּ הָאֲנָשִׁים
יִרְאָה גְדוֹלָה אֶת־יְהוָה וַיִּזְבְּחוּ־זֶבַח לַיהוָה וַיִּדְּרוּ נְדָרִים: וַיְמַן
יְהוָה דָּג גָּדוֹל לִבְלַע אֶת־יוֹנָה וַיְהִי יוֹנָה בִּמְעֵי הַדָּג שְׁלֹשָׁה
יָמִים וּשְׁלֹשָׁה לֵילוֹת: וַיִּתְפַּלֵּל יוֹנָה אֶל־יְהוָה אֱלֹהָיו מִמְּעֵי
הַדָּגָה: וַיֹּאמֶר קָרָאתִי מִצָּרָה לִי אֶל־יְהוָה וַיַּעֲנֵנִי מִבֶּטֶן שְׁאוֹל
שִׁוַּעְתִּי שָׁמַעְתָּ קוֹלִי: וַתַּשְׁלִיכֵנִי מְצוּלָה בִּלְבַב יַמִּים וְנָהָר
יְסֹבְבֵנִי כָּל־מִשְׁבָּרֶיךָ וְגַלֶּיךָ עָלַי עָבָרוּ: וַאֲנִי אָמַרְתִּי נִגְרַשְׁתִּי
מִנֶּגֶד עֵינֶיךָ אַךְ אוֹסִיף לְהַבִּיט אֶל־הֵיכַל קָדְשֶׁךָ: אֲפָפוּנִי מַיִם

עַד־נֶ֫פֶשׁ תְּהוֹם יְסֹבְבֵ֫נִי סוּף חָבוּשׁ לְרֹאשִׁי: לְקִצְבֵי הָרִים
יָרַ֫דְתִּי הָאָ֫רֶץ בְּרִחֶ֫יהָ בַּ֫עֲדִי לְעוֹלָם וַתַּ֫עַל מִשַּׁ֥חַת חַיַּ֖י יְהוָ֑ה
אֱלֹהָ֗י: בְּהִתְעַטֵּ֤ף עָלַי֙ נַפְשִׁ֔י אֶת־יְהוָ֖ה זָכָ֑רְתִּי וַתָּבוֹא֙ אֵלֶ֣יךָ
תְּפִלָּתִ֔י אֶל־הֵיכַ֖ל קָדְשֶׁ֥ךָ: מְשַׁמְּרִ֤ים הַבְלֵי־שָׁוְא֙ חַסְדָּ֣ם יַעֲזֹ֔בוּ:
וַאֲנִ֗י בְּקוֹל֙ תּוֹדָ֔ה אֶזְבְּחָה־לָּ֖ךְ אֲשֶׁ֣ר נָדַ֔רְתִּי אֲשַׁלֵּ֖מָה יְשׁוּעָ֥תָה
לַיהוָֽה: פ

וַיֹּ֣אמֶר יְהוָ֔ה לַדָּ֖ג וַיָּקֵ֣א אֶת־יוֹנָ֑ה אֶל־הַיַּבָּשָׁ֖ה: ס וַיְהִי
דְבַר־יְהוָ֔ה אֶל־יוֹנָ֖ה שֵׁנִ֣ית לֵאמֹ֑ר: קוּם֙ לֵ֣ךְ אֶל־נִינְוֵ֔ה הָעִ֖יר
הַגְּדוֹלָ֑ה וּקְרָ֤א אֵלֶ֙יהָ֙ אֶת־הַקְּרִיאָ֔ה אֲשֶׁ֥ר אָנֹכִ֖י דֹּבֵ֥ר אֵלֶֽיךָ:
וַיָּ֣קָם יוֹנָ֔ה וַיֵּ֥לֶךְ אֶל־נִינְוֵ֖ה כִּדְבַ֣ר יְהוָ֑ה וְנִינְוֵ֗ה הָיְתָ֤ה עִיר־גְּדוֹלָה֙
לֵאלֹהִ֔ים מַהֲלַ֖ךְ שְׁלֹשֶׁ֥ת יָמִֽים: וַיָּ֣חֶל יוֹנָ֔ה לָבוֹא֙ בָּעִ֔יר מַהֲלַ֖ךְ
י֣וֹם אֶחָ֑ד וַיִּקְרָ֗א וַיֹּאמַר֙ ע֣וֹד אַרְבָּעִ֣ים י֔וֹם וְנִינְוֵ֖ה נֶהְפָּֽכֶת:
וַיַּאֲמִ֣ינוּ אַנְשֵׁ֣י נִינְוֵ֔ה בֵּאלֹהִ֑ים וַיִּקְרְאוּ־צ֙וֹם֙ וַיִּלְבְּשׁ֣וּ שַׂקִּ֔ים
מִגְּדוֹלָ֖ם וְעַד־קְטַנָּ֥ם: וַיִּגַּ֤ע הַדָּבָר֙ אֶל־מֶ֣לֶךְ נִינְוֵ֔ה וַיָּ֖קָם מִכִּסְאוֹ֑
וַיַּעֲבֵ֤ר אַדַּרְתּוֹ֙ מֵעָלָ֔יו וַיְכַ֥ס שַׂ֖ק וַיֵּ֥שֶׁב עַל־הָאֵֽפֶר: וַיְזַעֵ֕ק וַיֹּ֖אמֶר
בְּנִינְוֵ֑ה מִטַּ֤עַם הַמֶּ֙לֶךְ֙ וּגְדֹלָ֔יו לֵאמֹ֖ר הָאָדָ֣ם וְהַבְּהֵמָ֗ה הַבָּקָ֤ר
וְהַצֹּאן֙ אַל־יִטְעֲמ֣וּ מְאוּמָ֔ה אַל־יִרְע֥וּ וּמַ֖יִם אַל־יִשְׁתּֽוּ: וְיִתְכַּסּ֣וּ
שַׂקִּ֗ים הָאָדָם֙ וְהַבְּהֵמָ֔ה וְיִקְרְא֥וּ אֶל־אֱלֹהִ֖ים בְּחָזְקָ֑ה וְיָשֻׁ֗בוּ אִ֚ישׁ
מִדַּרְכּ֣וֹ הָרָעָ֔ה וּמִן־הֶחָמָ֖ס אֲשֶׁ֥ר בְּכַפֵּיהֶֽם: מִי־יוֹדֵ֗עַ יָשׁוּב֙ וְנִחַ֣ם
הָאֱלֹהִ֔ים וְשָׁ֖ב מֵחֲר֣וֹן אַפּ֑וֹ וְלֹ֥א נֹאבֵֽד: וַיַּ֤רְא הָאֱלֹהִים֙ אֶת־
מַעֲשֵׂיהֶ֔ם כִּֽי־שָׁ֖בוּ מִדַּרְכָּ֣ם הָרָעָ֑ה וַיִּנָּ֤חֶם הָאֱלֹהִים֙ עַל־הָרָעָ֔ה
אֲשֶׁר־דִּבֶּ֥ר לַעֲשׂ֖וֹת־לָהֶ֑ם וְלֹ֥א עָשָֽׂה: וַיֵּ֣רַע אֶל־יוֹנָ֔ה רָעָ֖ה גְּדוֹלָ֑ה
וַיִּ֖חַר לֽוֹ: וַיִּתְפַּלֵּ֖ל אֶל־יְהוָ֑ה וַיֹּאמַ֗ר אָנָּ֤ה יְהוָה֙ הֲלוֹא־זֶ֣ה דְבָרִ֔י
עַד־הֱיוֹתִ֖י עַל־אַדְמָתִ֑י עַל־כֵּ֞ן קִדַּמְתִּ֣י לִבְרֹ֗חַ תַּרְשִׁישָׁה֙ כִּ֣י
יָדַ֔עְתִּי כִּ֤י אַתָּה֙ אֵל־חַנּ֣וּן וְרַחוּם֔ אֶ֖רֶךְ אַפַּ֑יִם וְרַב־חֶ֖סֶד וְנִחָ֥ם

עַל־הָרָעָה: וְעַתָּה יְהוָה קַח־נָא אֶת־נַפְשִׁי מִמֶּנִּי כִּי טוֹב מוֹתִי מֵחַיָּי: פ

וַיֹּאמֶר יְהוָה הַהֵיטֵב חָרָה לָךְ: וַיֵּצֵא יוֹנָה מִן־הָעִיר וַיֵּשֶׁב מִקֶּדֶם לָעִיר וַיַּעַשׂ לוֹ שָׁם סֻכָּה וַיֵּשֶׁב תַּחְתֶּיהָ בַּצֵּל עַד אֲשֶׁר יִרְאֶה מַה־יִּהְיֶה בָּעִיר: וַיְמַן יְהוָה־אֱלֹהִים קִיקָיוֹן וַיַּעַל מֵעַל לְיוֹנָה לִהְיוֹת צֵל עַל־רֹאשׁוֹ לְהַצִּיל לוֹ מֵרָעָתוֹ וַיִּשְׂמַח יוֹנָה עַל־הַקִּיקָיוֹן שִׂמְחָה גְדוֹלָה: וַיְמַן הָאֱלֹהִים תּוֹלַעַת בַּעֲלוֹת הַשַּׁחַר לַמָּחֳרָת וַתַּךְ אֶת־הַקִּיקָיוֹן וַיִּיבָשׁ: וַיְהִי כִּזְרֹחַ הַשֶּׁמֶשׁ וַיְמַן אֱלֹהִים רוּחַ קָדִים חֲרִישִׁית וַתַּךְ הַשֶּׁמֶשׁ עַל־רֹאשׁ יוֹנָה וַיִּתְעַלָּף וַיִּשְׁאַל אֶת־נַפְשׁוֹ לָמוּת וַיֹּאמֶר טוֹב מוֹתִי מֵחַיָּי: וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל־יוֹנָה הַהֵיטֵב חָרָה־לְךָ עַל־הַקִּיקָיוֹן וַיֹּאמֶר הֵיטֵב חָרָה־לִי עַד־מָוֶת: וַיֹּאמֶר יְהוָה אַתָּה חַסְתָּ עַל־הַקִּיקָיוֹן אֲשֶׁר לֹא־עָמַלְתָּ בּוֹ וְלֹא גִדַּלְתּוֹ שֶׁבִּן־לַיְלָה הָיָה וּבֶן־לַיְלָה אָבָד: וַאֲנִי לֹא אָחוּס עַל־נִינְוֵה הָעִיר הַגְּדוֹלָה אֲשֶׁר יֶשׁ־בָּהּ הַרְבֵּה מִשְׁתִּים־עֶשְׂרֵה רִבּוֹ אָדָם אֲשֶׁר לֹא־יָדַע בֵּין־יְמִינוֹ לִשְׂמֹאלוֹ וּבְהֵמָה רַבָּה:

מִי־אֵל כָּמוֹךָ נֹשֵׂא עָוֹן וְעֹבֵר עַל־פֶּשַׁע לִשְׁאֵרִית נַחֲלָתוֹ לֹא־הֶחֱזִיק לָעַד אַפּוֹ כִּי־חָפֵץ חֶסֶד הוּא: יָשׁוּב יְרַחֲמֵנוּ יִכְבֹּשׁ עֲוֹנֹתֵינוּ וְתַשְׁלִיךְ בִּמְצֻלוֹת יָם כָּל־חַטֹּאותָם: תִּתֵּן אֱמֶת לְיַעֲקֹב חֶסֶד לְאַבְרָהָם אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתָּ לַאֲבֹתֵינוּ מִימֵי קֶדֶם:

אמרי קריאת ההפטרה, המפטיר אומר:

גְּאֻלֵּנוּ יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל־הָעוֹלָמִים צַדִּיק בְּכָל־הַדּוֹרוֹת, הָאֵל הַנֶּאֱמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה,

מקורות

מי אל כמוך. מיכ׳ ז, יח־כ; סרע״ג ח״ב, סי׳ קכח; הרוי״ץ, הל׳ יוה״כ, עמ׳ פז, ד״ה ובמנחה; שבה״ל, סדר יוה״כ, סי׳ שכ; סה״ת

הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם· כִּי כָל־דְּבָרָיו אֱמֶת וָצֶדֶק· נֶאֱמָן אַתָּה הוּא יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ· וְדָבָר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אָחוֹר לֹא־יָשׁוּב רֵיקָם· כִּי אֵל (מֶלֶךְ) נֶאֱמָן אָתָּה· בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה· הָאֵל הַנֶּאֱמָן בְּכָל־דְּבָרָיו:

רַחֵם עַל־צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ· וְלַעֲלוּבַת נֶפֶשׁ תּוֹשִׁיעַ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ· בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה· מְשַׂמֵּחַ צִיּוֹן בְּבָנֶיהָ:

שַׂמְּחֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּאֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא עַבְדֶּךָ וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ· בִּמְהֵרָה יָבוֹא וְיָגֵל לִבֵּנוּ· עַל־כִּסְאוֹ לֹא־יֵשֵׁב זָר וְלֹא־יִנְחֲלוּ עוֹד אֲחֵרִים אֶת־כְּבוֹדוֹ· כִּי בְשֵׁם קָדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ· שֶׁלֹּא יִכְבֶּה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד· בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה· מָגֵן דָּוִד:

עַל־הַתּוֹרָה וְעַל־הָעֲבוֹדָה וְעַל־הַנְּבִיאִים וְעַל־יוֹם (בשבת: הַשַּׁבָּת הַזֶּה· וְעַל־יוֹם) הַכִּפּוּרִים הַזֶּה שֶׁנָּתַתָּ לָנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ (בשבת: לִקְדֻשָּׁה וְלִמְנוּחָה) לִסְלִיחָה לִמְחִילָה וּלְכַפָּרָה לְחַיִּים וּלְכָבוֹד וּלְתִפְאֶרֶת· עַל־הַכֹּל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֲנוּ מוֹדִים לָךְ וּמְבָרְכִים אוֹתָךְ· יִתְבָּרַךְ שִׁמְךָ בְּפִי כָל־חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד· וּדְבָרְךָ אֱמֶת וְקַיָּם לָעַד· וּמִבַּלְעָדֶיךָ אֵין לָנוּ מֶלֶךְ אֶלָּא אָתָּה· בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה· מֶלֶךְ מוֹחֵל וְסוֹלֵחַ לַעֲוֹנוֹתֵינוּ וְלַעֲוֹנוֹת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל· וּמַעֲבִיר אַשְׁמוֹתֵינוּ בְּכָל־שָׁנָה

מקורות

סי׳ מפ. **על התורה.** רלו ג״ע ופ״ח סי׳ תרכג, ס״ג, ומ״מ כלו״ו.

ח״נ והערות

תושיע. כאן ישנם שינויי הצנזורה. ובמס׳ סופרים, בסרע״ג בסדו׳ רס״ג, עמ׳ שסז, ברמב״ם, במח׳ רמ״ו, בולוניא ושד״ל: ״תְּנַחֵם צִיּוֹן נֶקֶם״. **משמח ציון.** במח׳ רמ״ו, בולוניא ושד״ל: ״מְנַחֵם צִיּוֹן״. **על התורה.** במח׳ הקדומים מופיעה הנחיה, שסיום ברכת ההפטרה היא עד ״על התורה״, כמנהג אשכנז. וכהיום המנהג להוסיף ולומר ברכה זו, ע״פ מח׳ שד״ל. **ומברכים אותך.** במח׳ רמ״ו ובולוניא במקום ״אוֹתָךְ יִתְבָּרַךְ שִׁמְךָ בְּפִי כָל־חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד״, הנוסח הוא: ״אֶת שִׁמְךָ, תָּמִיד אֱלֹהֵי יִשְׁעֵנוּ״.

וְשָׁנָה· מֶלֶךְ עַל־כָּל־הָאָרֶץ מְקַדֵּשׁ (בשבת: הַשַּׁבָּת וְ)יִשְׂרָאֵל וְיוֹם הַכִּפּוּרִים:

המזן מזמר בקול רם:

יִזְכּוֹר אֱלֹהִים לְטוֹבָה אֶת־נֶפֶשׁ···

(וכל אחד מזכיר בלחש את שמות קרוביו שמתו).

המזן ממשיך בקול רם:

לחיים (לאנשים):

שֶׁהָלַךְ (שֶׁהָלְכוּ) לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא· עִם־נֶפֶשׁ אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב· אֲשֶׁר הֵם חַיִּים בְּגַן־עֵדֶן· הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יָכִין לוֹ (לָהֶם) מְנוּחָה אֲשֶׁר יִיטַב לוֹ (לָהֶם)· וְתִהְיֶה נַפְשׁוֹ צְרוּרָה (וְתִהְיֶינָה נַפְשׁוֹתֵיהֶם צְרוּרוֹת) בִּצְרוֹר הַחַיִּים הַנִּצְחִיִּים תַּחַת כִּסֵּא הַכָּבוֹד וּלְעֵת תְּחִיַּת הַמֵּתִים יָקִיץ וִירַנֵּן (יָקִיצוּ וִירַנְּנוּ)

לאחם (לנשים):

שֶׁהָלְכָה (שֶׁהָלְכוּ) לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא· עִם־נֶפֶשׁ שָׂרָה רִבְקָה רָחֵל וְלֵאָה· אֲשֶׁר הֵן חַיּוֹת בְּגַן־עֵדֶן· הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יָכִין לָהּ (לָהֶן) מְנוּחָה אֲשֶׁר יִיטַב לָהּ (לָהֶן)· וְתִהְיֶה נַפְשָׁהּ צְרוּרָה (וְתִהְיֶינָה נַפְשׁוֹתֵיהֶן צְרוּרוֹת) בִּצְרוֹר הַחַיִּים הַנִּצְחִיִּים תַּחַת כִּסֵּא הַכָּבוֹד וּלְעֵת תְּחִיַּת הַמֵּתִים תָּקִיץ וּתְרַנֵּן (תָּקֵצְנָה וּתְרַנֵּנָה)

עִם־יֶתֶר שִׂכְנֵי עָפָר· כְּדִכְתִיב יֶחְיוּ מֵתֶיךָ נְבֵלָתִי יְקוּמוּן הָקִיצוּ וְרַנְּנוּ שֹׁכְנֵי עָפָר· וּלְכֻלָּנוּ יִתֵּן יְהוָה שָׂכָר טוֹב וְחַיִּים טוֹבִים בָּעוֹלָם הַזֶּה וּבָעוֹלָם הַבָּא וִימַלֵּא מִשְׁאֲלוֹת לִבֵּנוּ לְטוֹבָה· וַיֵּצֵמַח לָנוּ יְשׁוּעָה בְּקָרוֹב וְכֵן יְהִי רָצוֹן וְנֹאמַר אָמֵן:

מקורות

יחיו מתיך. ישע׳ כו, יט. **שכר טוב.** ע״פ קה׳ ד, ט. **וכן יהי רצון.** ע״פ דנ״ר (ווילנא), פר׳ ומת הברכה, פר׳ יח, סוף סי׳ י.

יִזְכּוֹר אֱלֹהִים לְטוֹבָה אֶת־נֶפֶשׁ כָּל־שִׁכְבֵי עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל· עִם נֶפֶשׁ אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב אֲבוֹתֵינוּ· (וְעִם־נֶפֶשׁ שָׂרָה· רִבְקָה· רָחֵל וְלֵאָה)· וַאֲשֶׁר הִנִּיחוּ לְנַפְשׁוֹתָם זְכִירָה בְּהֶקְדֵּשׁ· יָנוּחוּ עַל־מִשְׁכְּבוֹתָם בְּגַן־עֵדֶן· וְנֹאמַר אָמֵן:

יְהִי רָצוֹן לִפְנֵי אָבִינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם לְכוֹנֵן אֶת־בֵּית חַיֵּינוּ· וּלְהָשִׁיב שְׁכִינָתוֹ בְּתוֹכוֹ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ· וְנֹאמַר אָמֵן:

יְהִי רָצוֹן לִפְנֵי אָבִינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם לְרַחֵם עַל־פְּלֵיטָתֵנוּ· וְלַעֲצֹר אֶת־הַמַּגֵּפָה וְהַמַּשְׁחִית מֵעָלֵינוּ וּמֵעַל בָּתֵּינוּ· וּמֵעַל כָּל־עֲדַת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל· וְנֹאמַר אָמֵן:

יְהִי רָצוֹן לִפְנֵי אָבִינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם לְקַיֵּם לָנוּ אֶת־כָּל־חַכְמֵי יִשְׂרָאֵל· הֵם וּבְנֵיהֶם (וּנְשֵׁיהֶם) וְתַלְמִידֵיהֶם וְכָל־אֲשֶׁר לָהֶם· שֶׁבְּכָל־מְקוֹמוֹת מוֹשְׁבוֹתֵיהֶם· וְנֹאמַר אָמֵן:

יְהִי רָצוֹן לִפְנֵי אָבִינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם שֶׁנִּשְׁמַע וְנִתְבַּשֵּׂר בְּשׂוֹרוֹת טוֹבוֹת (יְשׁוּעוֹת) וְנֶחָמוֹת· מְהֵרָה מֵאַרְבַּע כַּנְפוֹת הָאָרֶץ· וְנֹאמַר אָמֵן:

אַחֵינוּ יִשְׂרָאֵל וַאֲנוּסֵי יִשְׂרָאֵל (וַאֲסִירֵי יִשְׂרָאֵל)· הַנְּתוּנִים בְּצָרָה וּבְשִׁבְיָה· הַמָּקוֹם (בְּרַחֲמָיו) יְרַחֵם וְיָחוֹן אוֹתָם (וְאוֹתָנוּ) בַּעֲבוּר שְׁמוֹ הַגָּדוֹל· וְיוֹשִׁיעֵם וְיוֹשִׁיעֵנוּ· וְיוֹצִיאֵם וְיוֹצִיאֵנוּ מִצָּרָה לִרְוָחָה· וּמֵאֲפֵלָה לְאוֹרָה (בְּקָרוֹב)· וְנֹאמַר אָמֵן:

מקורות

יז״ר. ע״פ סרע״ג ח״ח, סי׳ ק; מחו״ו סי׳ קלט; מח׳ רומניא, דף טז ע״ב. רלו פסר״ב (תיש שלוס), סוף פי׳ כז. **אחינו שבמיים.** לשון חז״ל בהרבה מקומות, כמו: מעכ׳ סוטה פ״ט, מט״ו; ירושלמי חגיגה פ״ב, ה״ח; ויק״ר (מרגליות), פר׳ אמור, פר׳ לב, סי׳ ח. **בית חיינו.** ע״פ יעט׳ לח, כ. **והמשחית מעליכו.** ע״פ ב״ב כד, טז. **עדת עמו ישראל.** ע״פ שמ׳ יב, ג. **מארבע כנפות הארץ.** יעט׳ יח, יב. **אחינו ישראל.** ע״פ סרע״ג ח״ח, סי׳ ק. **ירחמם ויחון אותם.** ע״פ מ״ב יג, כג. **בשבור שמו הגדול.** ע״פ יח, כב. **ומאפלה לאורה.** ע״פ יעט׳ טו, ח.

ח״נ והערות

הם ובניהם (ונשיהם). איננה במח׳ הקדו׳ ואף לא במח׳ רומניא, דף טז ע״ב. **אחינו ישראל וכו׳.** במח׳ רומניא, דף טז, סוף ע״ב, מופיע נוסח דומה, עם שינויים והוספות.

יְהִי־חַסְדְּךָ יְהוָה עָלֵינוּ כַּאֲשֶׁר יִחַלְנוּ לָךְ: כִּי־לְךָ יְהוָה הוֹחָלְתִּי
אַתָּה תַּעֲנֶה אֲדֹנָי אֱלֹהָי: לְמַעַן יֶחֱלְצוּן יְדִידֶיךָ
הוֹשִׁיעָה יְמִינְךָ וַעֲנֵנִי: (מָגִנֵּנוּ רְאֵה אֱלֹהִים וְהַבֵּט פְּנֵי מְשִׁיחֶךָ:
לְאֹ־אָמוּת כִּי־אֶחְיֶה וַאֲסַפֵּר מַעֲשֵׂי יָהּ:) יְהוָה הוֹשִׁיעָה הַמֶּלֶךְ יַעֲנֵנוּ
בְיוֹם־קָרְאֵנוּ:

לפי מנהג ק״ק רומא נשמת מוסיפים:

הַלְלוּ יָהּ׀ אוֹדֶה יְהוָה בְּכָל־לֵבָב בְּסוֹד יְשָׁרִים וְעֵדָה: גְּדֹלִים
מַעֲשֵׂי יְהוָה דְּרוּשִׁים לְכָל־חֶפְצֵיהֶם: הוֹד־וְהָדָר
פָּעֳלוֹ וְצִדְקָתוֹ עֹמֶדֶת לָעַד: זֵכֶר עָשָׂה לְנִפְלְאוֹתָיו חַנּוּן וְרַחוּם
יְהוָה: טֶרֶף נָתַן לִירֵאָיו יִזְכֹּר לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ: כֹּחַ מַעֲשָׂיו הִגִּיד
לְעַמּוֹ לָתֵת לָהֶם נַחֲלַת גּוֹיִם: מַעֲשֵׂי יָדָיו אֱמֶת וּמִשְׁפָּט נֶאֱמָנִים
כָּל־פִּקּוּדָיו: סְמוּכִים לָעַד לְעוֹלָם עֲשׂוּיִם בֶּאֱמֶת וְיָשָׁר: פְּדוּת׀
שָׁלַח לְעַמּוֹ צִוָּה־לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ קָדוֹשׁ וְנוֹרָא שְׁמוֹ: רֵאשִׁית
חָכְמָה׀ יִרְאַת יְהוָה שֵׂכֶל טוֹב לְכָל־עֹשֵׂיהֶם תְּהִלָּתוֹ עֹמֶדֶת לָעַד:

מחזירים את ספר התורה, ואומרים:

בְּחוּרִים וְגַם־בְּתוּלוֹת זְקֵנִים עִם־נְעָרִים: יְהַלְלוּ׀ אֶת־שֵׁם יְהוָה
כִּי־נִשְׂגָּב שְׁמוֹ לְבַדּוֹ הוֹדוֹ עַל־אֶרֶץ וְשָׁמָיִם: וַיָּרֶם
קֶרֶן׀ לְעַמּוֹ תְּהִלָּה לְכָל־חֲסִידָיו לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל עַם קְרֹבוֹ
הַלְלוּ־יָהּ: מְהֻלָּל אֶקְרָא יְהוָה וּמֵאֹיְבַי אִוָּשֵׁעַ: וּבְנֻחֹה יֹאמַר
שׁוּבָה יְהוָה רִבְבוֹת אַלְפֵי יִשְׂרָאֵל: בַּעֲבוּר דָּוִד עַבְדֶּךָ אַל־תָּשֵׁב
פְּנֵי מְשִׁיחֶךָ: כִּי לֶקַח טוֹב נָתַתִּי לָכֶם תּוֹרָתִי אַל־תַּעֲזֹבוּ:

ח״נ והערות **מקורות**

יהי חסדך ה׳. במח׳ רמ״ו מופיע רק הפסוק הראשון. **הללו יה מודה ה׳ כל נכד.** תה׳ קיז, ל־ז; ממ׳ מרס נובה, קפ תרטז ע״ח, ממש מיקומו לקראת סוף התפילה. **ממירת מזמור**

זה נשמת. רמו לקוטי מהרי״ח סדר תפלת מנחה בשבת, קפ שנ ע״ב, ד״ה והנה במנחה, ע״פ בשלי שבת, קפ כד ע״ח, ׳מפטיר בנביא במנחה בשבת׳, ורמ״י ד״ה המפטיר, מש״כ בשם תשובות הגאונים, ותוס׳ ד״ה שחלמלם שבת; שו״ת פעולת צדיק, ח״ב, סימן רז.

עֵץ־חַיִּים הִיא לַמַּחֲזִיקִים בָּהּ וְתֹמְכֶיהָ מְאֻשָּׁר: דְּרָכֶיהָ דַרְכֵי־נֹעַם
וְכָל־נְתִיבוֹתֶיהָ שָׁלוֹם: הֲשִׁיבֵנוּ יְהוָה אֵלֶיךָ וְנָשׁוּבָה חַדֵּשׁ יָמֵינוּ
כְּקֶדֶם: תּוֹרָה הִיא עֵץ חַיִּים· לְכֻלָּנוּ חַיִּים· כִּי־עִמְּךָ מְקוֹר חַיִּים:

הַזָּן אוֹמֵר:

יִתְגַּדַּל וְיִתְקַדַּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא· בְּעָלְמָא דִּבְרָא כִרְעוּתֵהּ· וְיַמְלִיךְ
מַלְכוּתֵהּ בְּחַיֵּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל־בֵּית־יִשְׂרָאֵל
בַּעֲגָלָא וּבִזְמַן קָרִיב· וְאִמְרוּ אָמֵן:

יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ· לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא·

יִתְבָּרַךְ וְיִשְׁתַּבַּח וְיִתְפָּאַר וְיִתְרוֹמַם וְיִתְנַשֵּׂא וְיִתְהַדַּר וְיִתְעַלֶּה
וְיִתְהַלַּל שְׁמֵהּ דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא:
לְעֵלָּא לְעֵלָּא מִן־כָּל־בִּרְכָתָא· שִׁירָתָא· תֻּשְׁבְּחָתָא וְנֶחֱמָתָא
דַּאֲמִירָן בְּעָלְמָא· וְאִמְרוּ אָמֵן:

עֲמִידָה לְמִנְחָה שֶׁל יוֹהַ"כ

יכוון פניו כנגד מקום המקדש כמצר רגליו זו מגל זו, יעמוד ולא יסמוך ויכוף רגליו מעט, צריך לכוון בכל הברכות, ולפחות בברכה הראשונה.

אֲדֹנָי שְׂפָתַי תִּפְתָּח וּפִי יַגִּיד תְּהִלָּתֶךָ:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה· אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ· אֱלֹהֵי אַבְרָהָם·
אֱלֹהֵי יִצְחָק וֵאלֹהֵי יַעֲקֹב· הָאֵל הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא·
אֵל עֶלְיוֹן· גּוֹמֵל חֲסָדִים טוֹבִים וְקוֹנֵה אֶת־הַכֹּל וְזוֹכֵר חַסְדֵי
אָבוֹת· וּמֵבִיא גּוֹאֵל לִבְנֵי בְנֵיהֶם לְמַעַן שְׁמוֹ בְּאַהֲבָה:

מקורות

עמידה למנחה. סדו' רס"ג, עמ' רסח. **ג' ברכות הראשונות.** סדו' רשב"ג, פ"ה, עמ' נט.

זָכְרֵנוּ לְחַיִּים· מֶלֶךְ חָפֵץ בַּחַיִּים· וְכָתְבֵנוּ בְּסֵפֶר הַחַיִּים·
לְמַעַנְךָ אֵל חָי· מֶלֶךְ גּוֹאֵל עוֹזֵר וּמוֹשִׁיעַ
וּמָגֵן· בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה· מָגֵן אַבְרָהָם:

אַתָּה גִּבּוֹר לְעוֹלָם אֲדֹנָי· מְחַיֶּה מֵתִים אַתָּה רַב לְהוֹשִׁיעַ·
מוֹרִיד הַטַּל· מְכַלְכֵּל חַיִּים בְּחֶסֶד· מְחַיֶּה מֵתִים
בְּרַחֲמִים רַבִּים· סוֹמֵךְ נוֹפְלִים וְרוֹפֵא חוֹלִים· מַתִּיר אֲסוּרִים·
וּמְקַיֵּם אֱמוּנָתוֹ לִישֵׁנֵי עָפָר· מִי כָמוֹךָ בַּעַל גְּבוּרוֹת וּמִי דּוֹמֶה
לָּךְ· מֶלֶךְ מֵמִית וּמְחַיֶּה וּמַצְמִיחַ לָנוּ יְשׁוּעָה:

מִי כָמוֹךָ אַב הָרַחֲמִים· זוֹכֵר יְצוּרֶיךָ בְּרַחֲמִים· מֵמִית וּמְחַיֶּה·
וְנֶאֱמָן אַתָּה לְהַחֲיוֹת מֵתִים· בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה·
מְחַיֵּה הַמֵּתִים:

לְדוֹר וָדוֹר נַגִּיד גָּדְלֶךָ· וּלְנֵצַח נְצָחִים קְדֻשָּׁתְךָ נַקְדִּישׁ·
וְשִׁבְחֲךָ אֱלֹהֵינוּ מִפִּינוּ לֹא־יָמוּשׁ לְעוֹלָם וָעֶד· כִּי־אֵל
מֶלֶךְ גָּדוֹל וְקָדוֹשׁ אָתָּה:

וּבְכֵן תֵּן פַּחְדְּךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ עַל־כָּל־מַעֲשֶׂיךָ וְאֵימָתְךָ
עַל־כָּל־מַה־שָּׁבָרָאתָ· וְיִרָאוּךָ כָּל־
הַמַּעֲשִׂים וְיִשְׁתַּחֲווּ לְפָנֶיךָ כָּל־הַבְּרוּאִים· וְיֵעָשׂוּ כֻלָּם אֲגֻדָּה
אַחַת לַעֲשׂוֹת רְצוֹנְךָ בְּלֵבָב שָׁלֵם· כְּמָה שֶׁיָּדַעְנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ
שֶׁהַשִּׁלְטוֹן לְפָנֶיךָ· עֹז בְּיָדְךָ וּגְבוּרָה בִּימִינֶךָ· וְשִׁמְךָ נוֹרָא
עַל־כָּל־מַה־שָּׁבָרָאתָ:

וּבְכֵן תֵּן כָּבוֹד יְהוָה לְעַמֶּךָ· תְּהִלָּה לִירֵאֶיךָ וְתִקְוָה טוֹבָה
לְדוֹרְשֶׁיךָ· וּפִתְחוֹן פֶּה לַמְיַחֲלִים לָךְ· שִׂמְחָה לְאַרְצֶךָ·

שָׁשׂוֹן לְעִירֶךָ· וּצְמִיחוּת קֶרֶן לְדָוִד עַבְדֶּךָ· וַעֲרִיכוּת נֵר לְבֶן־יִשַׁי
מְשִׁיחֶךָ· בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ:

וְאָז צַדִּיקִים יִרְאוּ וְיִשְׂמָחוּ· וִישָׁרִים יַעֲלֹזוּ· וַחֲסִידִים בְּרִנָּה
יָגִילוּ· וְעוֹלָתָה תִּקְפֹּץ פִּיהָ וְכָל־הָרִשְׁעָה כֻּלָּהּ כְּעָשָׁן
תִּכְלֶה· כִּי תַעֲבִיר מֶמְשֶׁלֶת זָדוֹן מִן־הָאָרֶץ· וְתִמְלֹךְ אַתָּה
יְהוָה לְבַדְּךָ עַל־כָּל־מַעֲשֶׂיךָ· עַל־יְרוּשָׁלַיִם עִירֶךָ וְעַל־צִיּוֹן
מִשְׁכַּן כְּבוֹדֶךָ· כַּכָּתוּב בְּדִבְרֵי קָדְשֶׁךָ· יִמְלֹךְ יְהוָה לְעוֹלָם·
אֱלֹהַיִךְ צִיּוֹן לְדֹר וָדֹר· הַלְלוּיָהּ: וְכָתוּב· וַיִּגְבַּהּ יְהוָה צְבָאוֹת
בַּמִּשְׁפָּט וְהָאֵל הַקָּדוֹשׁ נִקְדַּשׁ בִּצְדָקָה: בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה·
הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ:

אַתָּה בְחַרְתָּנוּ מִכָּל־הָעַמִּים· אָהַבְתָּ אוֹתָנוּ וְרָצִיתָ בָּנוּ וְרוֹמַמְתָּנוּ
מִכָּל־הַלְּשׁוֹנוֹת· קִדַּשְׁתָּנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ וְקֵרַבְתָּנוּ מַלְכֵּנוּ
לַעֲבוֹדָתֶךָ· וְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא עָלֵינוּ קָרָאתָ:

וַתִּתֶּן לָנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה· אֶת־יוֹם (נשמ: הַשַּׁבָּת הַזֶּה
וְאֶת־יוֹם) הַכִּפּוּרִים הַזֶּה· לִסְלִיחָה וְלִמְחִילָה וּלְכַפָּרָה
עַל־כָּל־עֲוֹנוֹתֵינוּ· מִקְרָא קֹדֶשׁ זֵכֶר לִיצִיאַת מִצְרָיִם:

אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ· יַעֲלֶה וְיָבֹא· יַגִּיעַ· וְיֵרָאֶה וְיֵרָצֶה·
וְיִשָּׁמַע· וְיִפָּקֵד· וְיִזָּכֵר זִכְרוֹנֵנוּ וְזִכְרוֹן אֲבוֹתֵינוּ· וְזִכְרוֹן
יְרוּשָׁלַיִם עִירֶךָ· וְזִכְרוֹן מָשִׁיחַ בֶּן־דָּוִד עַבְדֶּךָ· וְזִכְרוֹן כָּל־עַמְּךָ
בֵּית יִשְׂרָאֵל לְפָנֶיךָ (לִפְלֵיטָה) לְטוֹבָה· לְחֵן וּלְחֶסֶד וּלְרַחֲמִים
וּלְרָצוֹן בְּיוֹם (נשמ: הַשַּׁבָּת הַזֶּה וּבְיוֹם) הַכִּפּוּרִים הַזֶּה· זָכְרֵנוּ
יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בּוֹ לְטוֹבָה· וּפָקְדֵנוּ בּוֹ לִבְרָכָה· וְהוֹשִׁיעֵנוּ בּוֹ
לְחַיִּים טוֹבִים· בִּדְבַר יְשׁוּעָה וְרַחֲמִים· וְחוּס וְחָנֵּנוּ וְרַחֵם עָלֵינוּ
וְהוֹשִׁיעֵנוּ· כִּי אֵלֶיךָ עֵינֵינוּ· כִּי אֵל מֶלֶךְ חַנּוּן וְרַחוּם אָתָּה:

אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ· מְחוֹל לַעֲוֹנוֹתֵינוּ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים
הַזֶּה· מְחֵה וְהַעֲבֵר פְּשָׁעֵינוּ וְחַטֹּאתֵינוּ מִנֶּגֶד עֵינֶיךָ·
כָּאָמוּר· אָנֹכִי אָנֹכִי הוּא מֹחֶה פְּשָׁעֶיךָ לְמַעֲנִי וְחַטֹּאתֶיךָ לֹא
אֶזְכֹּר: וְנֶאֱמַר· מָחִיתִי כָעָב פְּשָׁעֶיךָ וְכֶעָנָן חַטֹּאותֶיךָ שׁוּבָה
אֵלַי כִּי גְאַלְתִּיךָ: וְנֶאֱמַר· כִּי־בַיּוֹם הַזֶּה יְכַפֵּר עֲלֵיכֶם לְטַהֵר
אֶתְכֶם מִכֹּל חַטֹּאתֵיכֶם לִפְנֵי יְהוָה תִּטְהָרוּ:

כִּי־אַתָּה סוֹלֵחַ לְיִשְׂרָאֵל מִן־הָעוֹלָם· וּמוֹחֵל לְשִׁבְטֵי
יְשׁוּרוּן בְּכָל־
דּוֹר וָדוֹר· וּדְבָרְךָ אֱמֶת וְקַיָּם לָעַד· וּמִבַּלְעָדֶיךָ אֵין לָנוּ
מֶלֶךְ מוֹחֵל וְסוֹלֵחַ אֶלָּא אָתָּה· בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה· מֶלֶךְ מוֹחֵל
וְסוֹלֵחַ לַעֲוֹנוֹתֵינוּ וְלַעֲוֹנוֹת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל· וּמַעֲבִיר אַשְׁמוֹתֵינוּ
בְּכָל־שָׁנָה וְשָׁנָה· מֶלֶךְ עַל־כָּל־הָאָרֶץ מְקַדֵּשׁ (בשבת: הַשַּׁבָּת
וְ)יִשְׂרָאֵל וְיוֹם הַכִּפּוּרִים:

רְצֵה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וְאֶל־תְּפִלָּתָם שְׁעֵה·
וְהָשֵׁב הָעֲבוֹדָה לִדְבִיר בֵּיתֶךָ· וְאִשֵּׁי
יִשְׂרָאֵל וּתְפִלָּתָם מְהֵרָה בְּאַהֲבָה תְקַבֵּל בְּרָצוֹן· וּתְהִי לְרָצוֹן
תָּמִיד עֲבוֹדַת יִשְׂרָאֵל עַמֶּךָ· וְתֶחֱזֶינָה עֵינֵינוּ בְּשׁוּבְךָ לְצִיּוֹן
וְלִירוּשָׁלַיִם עִירְךָ בְּרַחֲמִים כְּמֵאָז· בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה· הַמַּחֲזִיר
בְּרַחֲמָיו שְׁכִינָתוֹ לְצִיּוֹן:

מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ· שֶׁאַתָּה הוּא יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ·
עַל־חַיֵּינוּ הַמְּסוּרִים בְּיָדֶךָ וְעַל־נִשְׁמוֹתֵינוּ הַפְּקוּדוֹת
לָךְ· וְעַל־נִסֶּיךָ שֶׁבְּכָל־יוֹם וְיוֹם עִמָּנוּ וְעַל־נִפְלְאוֹתֶיךָ וְטוֹבוֹתֶיךָ

מקורות

ג׳ ברכות מחרונות. סדו׳ רצב״ג, פ״ה, סוף עמ׳ נט.

שֶׁבְּכָל־עֵת· עֶרֶב וָבֹקֶר וְצָהֳרַיִם· הַטּוֹב כִּי לֹא־כָלוּ רַחֲמֶיךָ· הַמְרַחֵם כִּי לֹא־תַמּוּ חֲסָדֶיךָ וּמֵעוֹלָם קִוִּינוּ לָךְ· לֹא־הִכְלַמְתָּנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְלֹא־עֲזַבְתָּנוּ וְלֹא־הִסְתַּרְתָּ פָּנֶיךָ מִמֶּנּוּ:

זְכוֹר רַחֲמֶיךָ וּכְבוֹשׁ אֶת־כַּעַסְךָ· כַּלֵּה דֶּבֶר וְחֶרֶב וְרָעָב וּשְׁבִי וּמַשְׁחִית וּמַגֵּפָה וְכָל־מַחֲלָה מֵעָלֵינוּ וּמֵעַל כָּל־בְּנֵי בְרִיתֶךָ· עַל־כֻּלָּם יִתְבָּרַךְ וְיִתְרוֹמַם שִׁמְךָ מַלְכֵּנוּ תָּמִיד· כָּל־הַחַיִּים יוֹדוּךָ סֶּלָה· וִיהַלְלוּ לְשִׁמְךָ הַטּוֹב בֶּאֱמֶת· וּכְתוֹב לְחַיִּים טוֹבִים כָּל־בְּנֵי בְרִיתֶךָ· בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה· הַטּוֹב שִׁמְךָ וּלְךָ נָאֶה לְהוֹדוֹת:

שִׂים שָׁלוֹם· טוֹבָה וּבְרָכָה· (חַיִּים)· חֵן וָחֶסֶד וְרַחֲמִים· עָלֵינוּ וְעַל־כָּל־יִשְׂרָאֵל עַמֶּךָ· בָּרְכֵנוּ אָבִינוּ כֻּלָּנוּ כְּאֶחָד בְּאוֹר פָּנֶיךָ· כִּי בְאוֹר פָּנֶיךָ נָתַתָּ לָּנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ· תּוֹרַת חַיִּים· אַהֲבָה וָחֶסֶד· צְדָקָה· בְּרָכָה· יְשׁוּעָה וְרַחֲמִים וְחַיִּים וְשָׁלוֹם· וְטוֹב יִהְיֶה בְּעֵינֶיךָ (לְבָרְכֵנוּ ו)לְבָרֵךְ אֶת־כָּל־עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל תָּמִיד בְּכָל־עֵת וּבְכָל־שָׁעָה בִּשְׁלוֹמֶךָ:

בְּסֵפֶר חַיִּים· בְּרָכָה וְשָׁלוֹם· פַּרְנָסָה טוֹבָה וִישׁוּעָה וְנֶחָמָה· חֵן וָחֶסֶד נִזָּכֵר וְנִכָּתֵב לְפָנֶיךָ· אֲנוּ וְכָל־עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל· לְחַיִּים (טובים) וּלְשָׁלוֹם· בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה· הַמְבָרֵךְ אֶת־עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בַּשָּׁלוֹם· (אָמֵן):

אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ· תָּבֹא לְפָנֶיךָ תְּפִלָּתֵנוּ וְאַל־תִּתְעַלַּם מִתְּחִנָּתֵנוּ· שֶׁאֵין אֲנוּ

מקורות

וידוי בתפלה. סדו' רס"ג, פ"ה, עמ' נה, וסוף עמ' נט.

עַוֵּי פָּנִים וּקְשֵׁי־עֹרֶף בְּדָבָר הַזֶּה שֶׁנֶּאֱמַר (נ״ם: לוֹמַר) לְפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ· צַדִּיקִים אֲנַחְנוּ וְלֹא חָטָאנוּ· אֲבָל אֲנַחְנוּ חָטָאנוּ (נ״ם: חָטָאנוּ אֲנַחְנוּ וַאֲבוֹתֵינוּ)· אָשַׁמְנוּ· בָּגַדְנוּ· גָּזַלְנוּ· דִּבַּרְנוּ דֹפִי· הֶעֱוִינוּ· וְהִרְשַׁעְנוּ· זַדְנוּ· חָמַסְנוּ· טָפַלְנוּ שֶׁקֶר· יָעַצְנוּ רַע (וי״ם: עֲצוֹת רָעוֹת)· כִּזַּבְנוּ· לַצְנוּ (לוֹצְצָנוּ)· מָרַדְנוּ (מָרִינוּ)· נָאַצְנוּ (נִאַפְנוּ· נִשְׁבַּעְנוּ לַשָּׁוְא וְלַשֶּׁקֶר)· סָרַרְנוּ· עָוִינוּ· פָּשַׁעְנוּ· צָרַרְנוּ· קִשִּׁינוּ עֹרֶף· רָשַׁעְנוּ· שִׁחַתְנוּ· תָּעִינוּ· תָּעִינוּ· תִּעְתָּעְנוּ: סַרְנוּ מִמִּצְוֹתֶיךָ וּמִמִּשְׁפָּטֶיךָ הַטּוֹבִים וְלֹא־שָׁוָה לָנוּ· וְאַתָּה צַדִּיק עַל כָּל־הַבָּא עָלֵינוּ כִּי־אֱמֶת עָשִׂיתָ וַאֲנַחְנוּ הִרְשָׁעְנוּ:

מַה־נֹּאמַר לְפָנֶיךָ יוֹשֵׁב מָרוֹם וּמַה־נְּסַפֵּר לְפָנֶיךָ שׁוֹכֵן שְׁחָקִים· הֲלֹא כָּל־הַנִּסְתָּרוֹת וְהַנִּגְלוֹת אַתָּה יוֹדֵעַ:

אַתָּה יוֹדֵעַ רָזֵי עוֹלָם וְתַעֲלוּמוֹת סִתְרֵי כָל־חָי· אַתָּה חוֹפֵשׂ כָּל־חַדְרֵי־בֶטֶן וּבוֹחֵן כְּלָיוֹת וָלֵב· אֵין כָּל־דָּבָר נָעְלָם מִמְּךָ וְאֵין נִסְתָּר מִנֶּגֶד עֵינֶיךָ· יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ· יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ· שֶׁתִּסְלַח וְתִמְחֹל־לָנוּ עַל־כָּל־עֲוֹנוֹתֵינוּ וּפְשָׁעֵינוּ· וּתְכַפֵּר לָנוּ עַל־כָּל־חַטֹּאתֵינוּ:

עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּאֹנֶס:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בִּבְלִי־דַעַת:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בַּגָּלוּי:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּדַעַת וּבְמִרְמָה:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּהִרְהוּר הַלֵּב:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּוִדּוּי פֶּה:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּזָדוֹן:

עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּחֹזֶק יָד:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּטֻמְאַת שְׂפָתַיִם:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּיֵצֶר הָרַע:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּיוֹדְעִים וּבְלֹא יוֹדְעִים:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּכַחַשׁ וּבְכָזָב:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּלָשׁוֹן הָרַע:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּמַרְאִית הָעַיִן:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּנֶשֶׁךְ וּבְמַרְבִּית:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּשִׂיחַ שִׂפְתוֹתֵינוּ:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּעֵינַיִם רָמוֹת:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּפִתְחוֹן פֶּה:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּצַעֲדֵי רַגְלַיִם:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בִּקְפִיצַת יָד:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּרָצוֹן:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בִּשְׁגָגָה:
(עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בִּשְׁבוּעַת שָׁוְא:)
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּתִמְהוֹן לֵבָב:

עַל־חֲטָאִים שֶׁאָנוּ חַיָּבִים עֲלֵיהֶם אָשָׁם:
עַל־חֲטָאִים שֶׁאָנוּ חַיָּבִים עֲלֵיהֶם חַטָּאת:
עַל־חֲטָאִים שֶׁאָנוּ חַיָּבִים עֲלֵיהֶם עוֹלָה:
עַל־חֲטָאִים שֶׁאָנוּ חַיָּבִים עֲלֵיהֶם קָרְבָּן:
עַל־חֲטָאִים שֶׁאָנוּ חַיָּבִים עֲלֵיהֶם מִיתָה:
עַל־חֲטָאִים שֶׁאָנוּ חַיָּבִים עֲלֵיהֶם כָּרֵת:
עַל־חֲטָאִים שֶׁאָנוּ חַיָּבִים עֲלֵיהֶם מִיתָה וְכָרֵת:

מִיתָה בִּידֵי שָׁמַיִם וְכָרֵת בִּידֵי שָׁמַיִם. אַרְבַּע מִיתוֹת בֵּית דִּין. סְקִילָה שְׂרֵפָה הֶרֶג וְחֶנֶק. וּמַלְקוּת אַרְבָּעִים. (עַל־)מִצְוַת עֲשֵׂה וּמִצְוַת לֹא תַעֲשֶׂה. בֵּין שֶׁיֵּשׁ בָּהּ קוּם וַעֲשֵׂה. וּבֵין שֶׁאֵין בָּהּ קוּם וַעֲשֵׂה. בֵּין שֶׁגְּלוּיִים לָנוּ וּבֵין שֶׁאֵינָם גְּלוּיִים לָנוּ. הַגְּלוּיִים לָנוּ כְּבָר אָמַרְנוּ לְפָנֶיךָ. וְשֶׁאֵינָם גְּלוּיִים לָנוּ כְּבָר לְפָנֶיךָ גְּלוּיִים וִידוּעִים. כַּדָּבָר שֶׁנֶּאֱמַר הַנִּסְתָּרֹת לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ וְהַנִּגְלֹת לָנוּ וּלְבָנֵינוּ עַד־עוֹלָם לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת:

הנוהגים לומר "מלכי נצור", יאמרו פסוק זה לאחריו:

יִהְיוּ לְרָצוֹן אִמְרֵי־פִי וְהֶגְיוֹן לִבִּי לְפָנֶיךָ יְהוָה צוּרִי וְגֹאֲלִי:

ויש נוהגים לומר:

אֱלֹהַי. נְצוֹר לְשׁוֹנִי מֵרָע. וּשְׂפָתַי מִדַּבֵּר מִרְמָה. וְלִמְקַלְלַי נַפְשִׁי תִדּוֹם וְלִמְצוֹתֶיךָ תִּרְדֹּף נַפְשִׁי. וְנַפְשִׁי כֶּעָפָר לַכֹּל תִּהְיֶה. יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהַי. שֶׁכָּל־הַקָּמִים עָלַי לְרָעָה. תָּפֵר עֲצָתָם וּתְקַלְקֵל מַחְשְׁבוֹתָם. וְכֵן יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהַי. שֶׁתִּפְתַּח לִי שַׁעֲרֵי תוֹרָה. שַׁעֲרֵי חָכְמָה. שַׁעֲרֵי בִינָה. שַׁעֲרֵי דֵעָה. שַׁעֲרֵי פַרְנָסָה וְכַלְכָּלָה. שַׁעֲרֵי חַיִּים. חֵן וָחֶסֶד וְרַחֲמִים וְרָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ:

יִהְיוּ לְרָצוֹן אִמְרֵי־פִי וְהֶגְיוֹן לִבִּי לְפָנֶיךָ יְהוָה צוּרִי וְגֹאֲלִי:

פוסע שלש פסיעות לאחוריו בכריעה אחת, וחוזר למקומו ואחר כך לימינו, ואומר:

עֹשֶׂה שָׁלוֹם בִּמְרוֹמָיו. הוּא בְרַחֲמָיו. יַעֲשֶׂה שָׁלוֹם עָלֵינוּ וְעַל־כָּל־יִשְׂרָאֵל. אָמֵן:

(יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ. יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ. שֶׁתִּבָּנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ. וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתֶךָ:)

המזן מומר בלחש (וכפי מנהג ק״ק רומה מומר בקול רם):

אֲדֹנָי שְׂפָתַי תִּפְתָּח וּפִי יַגִּיד תְּהִלָּתֶךָ׃

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה׀ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ׀ אֱלֹהֵי אַבְרָהָם׀
אֱלֹהֵי יִצְחָק וֵאלֹהֵי יַעֲקֹב׀ הָאֵל הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא׀
אֵל עֶלְיוֹן׀ גּוֹמֵל חֲסָדִים טוֹבִים וְקוֹנֵה אֶת־הַכֹּל וְזוֹכֵר חַסְדֵי
אָבוֹת׀ וּמֵבִיא גּוֹאֵל לִבְנֵי בְנֵיהֶם לְמַעַן שְׁמוֹ בְּאַהֲבָה׃

מְסוֹד חֲכָמִים וּנְבוֹנִים׀ מִלֶּמֶד דַּעַת מְבִינִים׀ אֶפְתַּח פִּי
בְּתַחֲנוּנִים׀ לְחַלּוֹת פְּנֵי שׁוֹכֵן מְעוֹנִים׃

אוֹדְךָ בְקוֹל עֶרֶב׀ אֱמוּנָתְךָ בְּרֹן אֶקְרֵב׀ בֵּין הָעַרְבַּיִם׀
אֱמוּנַת אֱמוּנִים תֵּירֵב׀ אֶגְדּוּ לְמִנְחַת עֶרֶב׃

מקורות

חזרת הש״ץ. סרע״ג ח״ב, סי׳ קכח. **החזן מומר בלחש.** רלו״ סדו׳ רס״ג, עמ׳ מא; תס״ד, פסקים וכתבים, סי׳ קי; שו״ע או״ח סי׳ קיא, ס״ב, ומג״א ס״ק ד. **אודך בקול ערב.** ע״פ תס׳ מג, ד; שם״ג ב, יז; שבה״ל, סדר יוה״כ, סי׳ שכ. **בין הערבים.** שמ׳ יב, ו; טז, יב, ובעוד מקומות. **בין הערבים... כערבה מנחה.** ע״פ בבלי ברכות, דף ו ע״ב, ״לעולם יהא אדם זהיר בתפילת המנחה... שהרי אליהו לא נענה אלא בתפילת המנחה״. **מוגדו.** ע״פ יפע׳ נח, ו. **למנחת ערב.** ע״פ מ״ב

ה״נ והערות

ה׳ **שפתי תפתח.** במח׳ רמ״ו ובולוניא לא נמצא פסוק זה. **אל עליון.** במח׳ רמ״ו, בולוניא, כ״י ורומניא הנוסח בחזרת הש״ץ הוא: ׳ברוך אתה... אל עליון קונה שמים וארץ׳ ואח״כ ׳מסוד חכמים׳ וכו׳. וראו בחזרת הש״ץ של שחרית. **אודך בקול ערב.** קרובה לר׳ אלעזר הקליר. מיוסד ע״פ א״ב כפול ומכופל עד אות ל׳, בהשמטת הד׳ והה׳, קודם ׳זכרנו לחיים׳ וקודם ׳מי כמוך׳. חתום ׳אלעזר׳. **אמונים תֵּירֵב.** על דרך ׳והעוף יֵרֵב בארץ׳, בראשית א, כג, וכן הניקוד במח׳ רמ״ו, בולוניא וכ״י, וראו ס׳ מכלול, דף קיג ע״א. נ״א: ׳אמונים תֵּרֵב׳.

בָּאֵי רִגֹּשׁ בְּשִׂיחָה· בַּקֵּשׁ מִמֶּנּוּ הַסְּלִיחָה· בֵּין הָעַרְבַּיִם· בְּנִיב
לְךָ לְשׂוֹחֲחָה· בְּעֵת קָרְבַּן מִנְחָה:
גָּשׁוּ בְּחִין עֲתָרֹת· גְּעוֹת לָךְ וְתִפְאֶרֶת· בֵּין הָעַרְבַּיִם· גְּדֻלָּה
לָךְ וַעֲטֶרֶת· גְּעִיָּתָם תִּכּוֹן בְּקִטֹּרֶת:
כַּכָּתוּב תִּכּוֹן תְּפִלָּתִי קְטֹרֶת לְפָנֶיךָ מַשְׂאַת כַּפַּי מִנְחַת־עָרֶב:
וְנֶאֱמַר· לְמַעַן־שִׁמְךָ יְהוָה וְסָלַחְתָּ לַעֲוֹנִי כִּי רַב־הוּא:
וְנֶאֱמַר· כִּי־עִמְּךָ הַסְּלִיחָה לְמַעַן תִּוָּרֵא: וְנֶאֱמַר· לֹא־אַחֲרִישׁ
בַּדַּיו וּדְבַר־גְּבוּרוֹת וְחִין עָרְכּוֹ:
עָרְכוֹ אֶנָּא זְכֹר נָא· לְאֹם מִי מָנָה· עֲדוּרָה לְחֶבֶל וּמָנָה· זַךְ
רוּמָה לְמַגְּנָנָה:

זָכְרֵנוּ לְחַיִּים· מֶלֶךְ חָפֵץ בַּחַיִּים· וְכָתְבֵנוּ בְּסֵפֶר הַחַיִּים·
לְמַעַנְךָ אֵל חָי· מֶלֶךְ גּוֹאֵל עוֹזֵר וּמוֹשִׁיעַ
וּמָגֵן· בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה· מָגֵן אַבְרָהָם:

אַתָּה גִּבּוֹר לְעוֹלָם אֲדֹנָי· מְחַיֵּה מֵתִים אַתָּה רַב לְהוֹשִׁיעַ·
מוֹרִיד הַטַּל· מְכַלְכֵּל חַיִּים בְּחֶסֶד· מְחַיֵּה מֵתִים

ח״ג והערות

לְךָ לשוחחה. כ״ה במח׳ הקדומים. בכ״י: ׳בִּי לשוחחה׳. **בעת קָרְבַּן מנחה.** בשד״ל נוסף בסוגריים: ׳בעת (הַקְרָבַת) קרבן מנחה׳. ע״פ פי׳ קד״א. **בחין עֲתָרֹת.** בשד״ל גרס ׳בחין עֲטָרֹת׳, וכנראה שהוא טעות דפוס. **געות לך וְתִפְאֶרֶת.** במח׳ רמ״ו הוגה בכ״י ׳געות לך בְּתִפְאֶרֶת׳, וכ״ה בבולוניא ובכ״י, וכן נראה מפי׳ קד״א. במח׳ רמ״ו ובשד״ל כבפנים. **גדולה לך.** במח׳ כ״י, רמ״ו, ובקד״א: ׳גדולה לָתַת׳. **לֹא־אחריש בדיו.** בכל המח׳ כמנהג בני רומה הקדומים, הנוסח ׳לֹא׳ באלף, וכן בקד״א. אבל בתנכ״ים המצויים ובבן־אשר הכתיב באל״ף והקרי בוי״ו. ועי׳ במנחת שי שיש ספרים שהכתיב באל״ף ואין כאן קרי, וכן פירשו המפרשים, וא״כ זהו גם נוסח בני רומה. אלא שהוא נגד המסורה הגדולה ויקרא יא, כא שמונה כאן בין הכתיבין לא וקריין לו. וכן נמצא במסכת סופרים, פ״ו ה״ו, שמונה ״[לא] אחריש״ בין הכתיבין לא וקריין לו. אבל לפי ענין הפיוט נראה בהכרח לגרוס ׳לא׳ באל״ף. **זַךְ רומה.** בכ״י יְךָ רומה׳, ושני הניקודים נראים נכונים. ובפיוטים השונים הניקוד מתחלף.

מקורות

עז, טו. **נמי רגע.** ע״פ תה׳ נה, טו. **נשיחה.** ע״פ תה׳ עז, ז; לעיל טו, ד. **נקם ממנו.** ע״פ עזר׳ ח, כח. **סליחה.** תה׳ קל, ד. **כין הערכיס.** שמ׳ יב, ו; עז, יב, ובעוד מקומות. **נגיד לך לשוחחה.** ע״פ תה׳ קמג, ה. **קרבן מנחה.** ע״פ במ׳ כח, ד. **עתרת.** ע״פ שמ׳ ח, כה; ירמ׳ לג, ו. **גדולה לך ועטרת.** ע״פ דה״א כט, יח. **תכון תפלתי.** תה׳ קמא, ב. **למען שמך ה׳.** תה׳ כה, יא. **כי עמך הסליחה.** תה׳ קל, ד. **לא (לו) אחריש בדיו.** לעיל מא, ד. **ערכו.** ע״פ לעיל מא, ד. **אמת זכור נא.** ע״פ מ״ג כ, ג; יפע׳ לח, ג. **לאום מי מנה.** ע״פ במ׳ כג, י. **לחבל.** ע״פ דב׳ לג, טו. **רומה.** ע״פ תה׳ כא, יד.

בְּרַחֲמִים רַבִּים· סוֹמֵךְ נוֹפְלִים וְרוֹפֵא חוֹלִים· מַתִּיר אֲסוּרִים·
וּמְקַיֵּם אֱמוּנָתוֹ לִישֵׁנֵי עָפָר· מִי כָמוֹךָ בַּעַל גְּבוּרוֹת וּמִי דוֹמֶה
לָּךְ· מֶלֶךְ מֵמִית וּמְחַיֶּה וּמַצְמִיחַ לָנוּ יְשׁוּעָה:

הַקְשִׁיבָה לְקוֹל מְשַׁוְּעֵינוּ· הָאֵר פָּנֶיךָ לְנוֹשָׁעֵינוּ· בֵּין הָעַרְבַּיִם·
הַקְרֵב פְּרִי שַׁעֲשׁוּעֵינוּ· הַרְאֵם קֵץ יְשָׁעֶךָ:
וְתִזְכֹּר רֹב חֲסָדֶיךָ· וְדִבַּרְתָּ בְחָזוֹן לַחֲסִידֶיךָ· בֵּין הָעַרְבַּיִם·
וְתִרְצֶה חִין סַהֲדֶיךָ· וְתִסְלַח לְיוֹדְעֵי סוֹדֶךָ:
זֶרַע נֶהוּגֵי כַצֹּאן· זָכְרֵם בְּעֵת רָצוֹן· בֵּין הָעַרְבַּיִם· זַעֲקָם יְהִי
לְרָצוֹן· זָבְדֵם תְּפִלַּת רָצוֹן:

כַּכָּתוּב וַאֲנִי תְפִלָּתִי־לְךָ יְהוָה עֵת רָצוֹן אֱלֹהִים בְּרָב־חַסְדֶּךָ
עֲנֵנִי בֶּאֱמֶת יִשְׁעֶךָ: וְנֶאֱמַר· וְהוּא רַחוּם יְכַפֵּר עָוֹן
וְלֹא־יַשְׁחִית וְהִרְבָּה לְהָשִׁיב אַפּוֹ וְלֹא־יָעִיר כָּל־חֲמָתוֹ: וְנֶאֱמַר·
זְכֹר־רַחֲמֶיךָ יְהוָה וַחֲסָדֶיךָ כִּי מֵעוֹלָם הֵמָּה:

הֵמָּה אָנָּא זְכֹר נָא· לְאֹם מִי מָנָה· עֲדוּרָה לְחֶבֶל וּמָנָה· זַךְ
רוּמָה לְהַחֲיָנָה:

מִי כָמוֹךָ אַב הָרַחֲמִים· זְכוֹר יְצוּרֶיךָ בְּרַחֲמִים· מֵמִית וּמְחַיֶּה·
וְנֶאֱמָן אַתָּה לְהַחֲיוֹת מֵתִים· בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה·
מְחַיֵּה הַמֵּתִים:

מקורות

הקשיבה לקול. ע"פ תה' ה, ג; פו, ו. **האר פניך לנושעיך.** ע"פ תה' פ, ד. **בין הערבים.** שמ' יב, ו; טז, יב; ובשוד מקומות. **פרי שעשועיך.** ע"פ ישע' ה, ז. **הרחם קץ ישעך.** ע"פ ישע' סב, יח; פה, ח. **ותזכור רוב חסדיך.** ע"פ תה' כה, ו. **ודברת בחזון לחסידיך.** ע"פ תה' פט, כ. **זרע נהוגי כצאן.** ע"פ צמ' כז, יז; מ"ו כז, יז; תה' עח, נב; פ, ב. **זכרם בעת רצון.** ע"פ תה' קו, ד; ישע' מט, ח. **זעקם יהי לרצון.** ע"פ תה' יט, טו. **ואני תפלתי לך.** ע"פ תה' סט, יד. **והוא רחום.** תה' עח, לח. **זכור רחמיך ה'.** תה' כה, ו. **מחיה זכור נא.** ע"פ מ"ב כ, ג; ישע' לח, ג. **נאום מי ממה.** ע"פ צמ' כג, י. **נחבל.** ע"פ דב' לג, ט. **רומה.** ע"פ תה' כח, יד.

ח"נ והערות

פניך לנושעיך. כ"ה בקד"א, כ"י, בולוניא ושד"ל. במחז' רמ"ו: 'פניך למושעיך'.

טַהֵר עַם עוֹלָם· טַהֲרַת מִזְבֵּחַ וְאוּלָם· בֵּין הָעַרְבַּיִם· טַעַם
בְּנִיב בְּהִתְפַּלָּלָם· טַהֲרָה תָּשִׂים לְכֻלָּם:

יְשֵׁר כָּפְרֵנוּ שִׂימָה· יְקֵשׁ כַּחֲשֵׁנוּ הָרִימָה· בֵּין הָעַרְבַּיִם· יֶעֱרַב
לְךָ נְעִימָה· יְזוּם יְהוּדָה וִירוּשָׁלַיִם:

כְּנוּסֵי לְחַנֵּן שְׁנוּנִים· כְּבוֹד שִׁמְךָ מְשַׁנְּנִים· בֵּין הָעַרְבַּיִם· כַּפֵּר
לָמוֹ אֲשׁוּנִים· כְּעֵס אִם רַב כַּשָּׁנִים:

לְהַקְרִיב לְךָ מִנְחָה· לְנוּחֲךָ קוּמָה בְנוּחָה· בֵּין הָעַרְבַּיִם·
לְרַצּוֹתְךָ בְּפֶלֶל וְשִׂיחָה· לְהֵעָתֵר כְּעָרְבָה מִנְחָה:

כַּכָּתוּב· וְעָרְבָה לַיהוָה מִנְחַת יְהוּדָה וִירוּשָׁלָם כִּימֵי עוֹלָם
וּכְשָׁנִים קַדְמֹנִיּוֹת: וְנֶאֱמַר· לָכוֹ־נָא וְנִוָּכְחָה יֹאמַר
יְהוָה אִם־יִהְיוּ חֲטָאֵיכֶם כַּשָּׁנִים כַּשֶּׁלֶג יַלְבִּינוּ אִם־יַאְדִּימוּ כַּתּוֹלָע
כַּצֶּמֶר יִהְיוּ: וְנֶאֱמַר· לָכֵן כֹּה־אָמַר יְהוָה אֶל־בֵּית יַעֲקֹב אֲשֶׁר
פָּדָה אֶת־אַבְרָהָם לֹא־עַתָּה יֵבוֹשׁ יַעֲקֹב וְלֹא עַתָּה פָּנָיו יֶחְוָרוּ:
כִּי בְּרְאֹתוֹ יְלָדָיו מַעֲשֵׂה יָדַי בְּקִרְבּוֹ יַקְדִּישׁוּ שְׁמִי וְהִקְדִּישׁוּ
אֶת־קְדוֹשׁ יַעֲקֹב וְאֶת־אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל יַעֲרִיצוּ: וְנֶאֱמַר· יִמְלֹךְ
יְהוָה לְעוֹלָם· אֱלֹהַיִךְ צִיּוֹן לְדֹר וָדֹר· הַלְלוּ־יָהּ:

ח"נ והערות

יְזוּם יהודה. בכ"י: ׳יְזוּם יהודה׳. **לחנן שְׁנוּנִים.** בכ"י: ׳לחנן שְׁנוּנִים׳. **למו אֲשׁוּנִים.** כן מנוקד במח' רמ"ו. אבל בכ"י ושד"ל ׳למו בְּאֲשׁוּנִים׳, ובקד"א פירש לשון אישון לילה (משלי ז, ט) וא"כ צ"ל ׳למו בְּאֲשׁוּנִים׳ או ׳למו בְּאֲשׁוּנִים׳. אך בבולוניא ׳למו בְּעֲשׁוּנִים׳, ונראה שהוא ט"ס, או צ"ל ׳למו בְּעֲשׁוּנִים בשי"ן ימנית מלשון ׳עד מתי עָשַׁנְתָּ בתפלת עמך (תה' פ, ה) לשון כעס וחרון אף, והכוונה לכפר מה שכיעסנו אותך. **בין הערבים... כערבה מנחה.** ע"פ ברכות ו' ע"ב: לעולם יהא אדם זהיר בתפלת המנחה... שהרי אליהו לא נענה אלא בתפלת המנחה. **לרצותך בפלל.** בכ"י ובמח' רמ"ו: ׳לְרַצָּךְ בפלל׳, במח' בולוניא: ׳לְרַפָּךְ בפלל׳. ובפי' קד"א, הנוסח כבפנים. **מעשה יָדַי.** במח' רמ"ו וכ"י: ׳מעשה יָדָיו׳ בניגוד לתנכים שלפנינו, אך נוסח זה צויין אצל kennicot (כתבי יד בודדים).

מקורות

טהר. ע"פ ירמ' לג, ח. **עם עולם.** ע"פ ס"ג ז, כד. **טהרה תשים לכולם.** ע"פ תה' קד, לד. **יערב... יהודה וירושלימה.** ע"פ מלא' ג, ד. **כבוד שמך מסגניס.** ע"פ תה' עט, ט; פו, יב. **כפר למו.** ע"פ דב' כא, ח. **להקריב לך מנחה.** ע"פ צוף' ג, יח. **לנוחך קומה נמוחה.** ע"פ דה"ב ו, מא. **לרלותך בפלל.** ע"פ תה' יט, טו. **ושיחה.** ע"פ תה' נה, יח; רלו ב"ר פר' חיי שרה, פר' ס, סי' יד. **להעתר כערבה מנחה.** ע"פ מלא' ג, ד. **וערבה לה'.** מלא' ג, ד. **לכו נא ונוכחה.** ישע' א, יח. **לכן כה אמר ה'.** ישע' כט, כב-כג. **ימלוך ה' לעולם.** תה' קמו, י.

וְאַתָּה קָדוֹשׁ יוֹשֵׁב תְּהִלּוֹת יִשְׂרָאֵל׃ אֵל נָא׃

אֶדֶר בְּתֹאַר נָכוֹן׃ אֹהֶל בַּאֲמִתְּךָ תְּכוֹן׃ אֶחָד בּוֹ לִשְׁכֹּן׃
לַחַשׁ לֶקַח תְּכוֹן׃ לָעַד לְאַוּוי לִשְׁכֹּן׃
לַעֲדֵי־עַד שָׁם שְׁכֹן׃ עִתּוּד אָרוֹן תְּכוֹן׃ עִדּוּר אַרְמוֹן לְתָכֵן׃
עֲתִירָה בּוֹ תְּכוֹן׃ אֱמוּנַת אֹם נוֹטֶרֶת׃ לְמַעֲנְךָ עוֹדֵד לְנִשְׁאֶרֶת׃
זַעֲקָה רְצֵה בְקִטֹּרֶת׃ קָדוֹשׁ׃

זַעַק זָעוֹק זָעֲקְתִּי׃ זַךְ אֱזֹן זַעֲקָתִי׃ זַעֲקִי קְשֹׁב וּתְחָנָתִי׃ רְצֵה
רֶגֶן רְחִישָׁתִי׃ רְצֵה רֹן רְגִישָׁתִי׃ רְחִישַׁת רֶגֶשׁ רְגִישָׁתִי׃
בְּחַנֵּנִי לְךָ לְחִישָׁתִי׃ בְּיֹשֶׁר וְעוּד תְּהִלָּתִי׃ בָּרֵר רְצוּי תְּפִלָּתִי׃

יַעַל תַּחַן עֲתָרֶת׃ יְצַג כְּמוֹ עֲטֶרֶת׃ יָרֹן בְּכֹפֶר נִשְׁאֶרֶת׃ רַחַשׁ
בְּמַעֲנֶה עוֹתֶרֶת׃ רוֹנְנָה בִּמְחִילַת הָעֲתָרֶת׃ רָוֶה בָּעוֹז
וְתִפְאֶרֶת׃ בִּיאַת בַּת־מְיֻשֶּׁרֶת׃ בְּמַעֲנֶה לְסַלָּח מְשׁוֹרֶרֶת׃ הֱיוֹת
עֲתִירָתָהּ בִּקְטֹרֶת׃

מקורות

נתואר נכון. ע״פ תה׳ נג, ג. **תוכל... תכון.** ע״פ שמ׳ טו, ח. **נלמיתך.** ע״פ תה׳ כה, ה. **תיכון.** ע״פ ש״ב כ, נא. **תחד בו לשכון.** ע״פ דב׳ יב, יא. **לעד לאווי לשכון.** ע״פ דה״ב כג, כה. **לעדי עד שם שכון.** ע״פ תה׳ קלב, יד. **ארמון - בית המקדש.** ע״פ יעב׳ לג, יד ותי״ו. **עתירה בו תכון.** ע״פ תה׳ קמז, ג. **אמונת אם נוטרת.** ע״פ שה״ש ח, ו. **למענך.** ע״פ יעב׳ מח, טו; יחז׳ כ, מד. **לנשארת.** ע״פ דניס כח, סג. **זעקה רצה בקטורת.** ע״פ תה׳ קמא, ב. **זעק זעוק.** ע״פ ישׁ׳ ד, ה. **זך מזון זעקתי.** ע״פ תה׳ כח, ב; מד, ד; דני׳ ט, ח. **זעקי קשוב ותחנתי.** ע״פ תה׳ ו, י. **רגם רגן רחישתי.** ע״פ תה׳ קיט, קמ. **רחישתי.** תה׳ מה, ב. **בחנני לך לחישתי.** בבלי סוטה, דף לג ע״ב, ׳תפלה בלחש...׳. **יעל תחן.** ע״פ מ״ל ח, כח. **עתרת.** ירמ׳ לג, ו. **יוצג כמו עטרת.** ע״פ יחז׳ טז, יג; שמו״ר פר׳ בשלח, פר׳ כא, ד. **במעגה.** שמ׳ טו, כג. **עותרת.** שמ׳ ח, כה. **רוננה.** ע״פ תה׳ עח, כג. **רוה.** ע״פ משלי נח, יא. **בעוז ותפארת.** ע״פ תה׳ נג, ו. **במעגה לסלח משוררת.** ע״פ שמ׳ יד, כ. **היות עתירתה כקטורת.** ע״פ תה׳ קמא, ב.

ח״נ והערות

אדר בתואר נכון. לר׳ אלעזר הקליר. סי׳ אלעזר בירבי קיליר. פיוט זה נמצא גם במנהג אשכנז, גולדשמידט, כיפור, עמ׳ 611, עם הרבה שינויי נוסח. **אֶדֶר.** לשון הוד והדר, כינוי לבית המקדש. **בתואר נָכוֹן.** בקד״א ב׳ נוסחאות: ׳בתואר תְּכוֹן׳ ו׳בתואר נָכוֹן׳. בבולוניא הוגה בכ״י ׳בתואר מָכוֹן׳, וכן הוא בכל חילופי כ״י אצל גולדשמידט חוץ מאחד. **לקח תכון.** בכ״י: ׳לקח לְיכוֹן׳, וכן תוקן בכ״י במחז׳ רמ״ו, ובמקור היה בתי״ו, וכ״ה ברס״ד. **למענך עוֹדֵד.** בכ״י: ׳למענך עוֹדֵר׳. **קְשֹׁב וּתְחָנָתִי.** בכ״י: ׳בְּחִין תְּחִנָּתִי׳, וכן הוא בגולדשמידט. **רְצֵה רֹן רְגִישָׁתִי.** במחז׳ בולוניא, כ״י ושד״ל: ׳רִנַּת רֹן רגישתי׳. בקד״א ובגולדשמידט: ׳רֵאשִׁית רֶגֶשׁ דָּרִישָׁתִי׳, וכן נוסף בשד״ל בסוגריים (כנראה כנוסח אחר). במחז׳ רמ״ו כבפנים. **תְּהִלָּתִי בָּרֵר רְצוּי תְּפִלָּתִי.** בכ״י: ׳תְּפִלָּתִי בָּרֵר רְצוּי תְּהִלָּתִי׳, וכן הוא בחלק של ח״נ אצל גולדשמידט. **בָּרֵר רְצוּי תפלתי.** במחז׳ רמ״ו ורס״ד: ׳בָּרֵר רצוי תפלתי׳. **יָרֹן בכפר.** במחז׳ בולוניא וקד״א: ׳יָדֹן בכפר׳. אבל ברמ״ו, כ״י ושד״ל כבפנים. **רָוֶה בָּעוֹז.** במחז׳ בולוניא ושד״ל, בשני קמצים לשון עבר. במחז׳ רמ״ו וכ״י: ׳רָוָה בעוז׳, ולכאורה צ״ל הרי״ש בקמ״ץ. בגולדשמידט ׳רַוֵּה בעוז׳, לשון ציווי, וזה נראה יותר נכון לפי הענין.

יָחֵנוּ בְחִין חֲנוּנֶיךָ. יְסַלַּח מַעַל יְמוּנֶיךָ. יָזֵמוּ שְׁמֹר שְׁנוּנֶיךָ. סַלַּע
קְשִׁי קְנוּיֶיךָ. קָרֵב אֵלֶיךָ קִנְיָנֶיךָ. קוֹמֵם קָהָל אֱמוּנֶיךָ. יָבוֹא
יוֹם רְנוּנֶיךָ. יָרֹנּוּ בוֹ הֲמוֹנֶיךָ. יִהְיוּ נִצָּבִים לְפָנֶיךָ:

לְעַם לְךָ קָרֵב. לוֹחֲשֵׁי לְזָר הַחֲרֵב. לִוּוּי רְבָם יֵחָרֵב. יְשִׁחַת
לִרְדֹּם קוֹרֵב. לְעוֹבְדֶיךָ בְיִרְאָה עָרֵב. נֶשֶׁף וְשַׁחַר וָעֶרֶב.
רֶגֶשׁ הִנֵּה הִנָּם תְּקָרֵב. קֵץ גְּאֻלָּה וְאוֹרָה קָרֵב. לַמִּתְחַנְּנִים
לְמִנְחַת עֶרֶב. אֱמוּנַת אֹם נוֹטֶרֶת. לְמַעַנְךָ עוֹדֵד לְנִשְׁאֶרֶת.
זַעֲקָה רְצֵה כִקְטֹרֶת. קָדוֹשׁ:

אָנָּא חֹן בַּטֵּי תְפִלָּה. גְּעוֹתָם בְּחִין דְּהַר הַמָּלָּה. אֶת־
לַחַשׁ עֲתֶרֶת. זְכֹר רָם כִּקְטֹרֶת.
הָאֵל הַקָּדוֹשׁ:

ח"נ והערות

יחנו בְחִין. במח' בולוניא, כ"י וגולדשמידט: 'יחנו בְחִנְּךָ'. **בחין חֲנוּנֶיךָ.** במח' רמ"ו ובכ"י: 'בחין חִנּוּנֶיךָ', הח' בחיריק. **מעל יְמוּנֶיךָ.** במח' רמ"ו וכ"י: 'מעל יְמוּנֶיךָ', וע"י עוד חילופי נוסחאות בגולדשמידט. **יָזֵמוּ שמור.** בגולדשמידט: 'יִזְמוּ שמור', וכן נראה נכון. **קְשִׁי קנוייך.** במח' רמ"ו, כ"י, בולוניא וגולדשמידט בשם כתבי יד ישנים: 'קוֹשִׁי קנוייך'. בשד"ל וגולדשמידט (כנראה תיקנו ע"פ הנמצא במקרא, דב' ט, כז): 'קְשִׁי קנוייך' בשו"א. אך בלשון חז"ל מצינו 'קושי לידתה'– אלא די"ל דשם ראוי להיות מנוקד 'קֻשִׁי' בחטף קמץ שבלי ניקוד בא חולם במקומו. וע"י ס' מכלול דף קע"ה ע"א. **אליך קִנְיָנֶיךָ.** ביו"ד, מפני שלשון רבים הוא. כ"ה במח' רמ"ו, בולוניא, כ"י וגולדשמידט (דלא כשד"ל). **יום רנוניך.** כן הוא בקד"א, כ"י וגולדשמידט. אבל במח' רמ"ו ובולוניא: 'רוּם רנוניך'. **לָזָר הַחֲרֵב.** בכ"י: 'הזר תקרב', ובמח' רמ"ו: 'לזר הקרב'. במח' בולוניא הנוסח הוא 'אֵלִיל הַחֲרֵב', אלא שנמחק ע"י הצנזור, ובבקד"א הביא את שתי הגרסאות: 'לָזָר הַחֲרֵב', ו'לוֹחֲשֵׁי לָאֵלִיל'. **יושחת לרדום.** במח' רמ"ו: 'יורדם לרדום'. בגולדשמידט: 'יושחת לִרְדֹּם', וכן נראה שהוא הנוסח הראשון בקד"א. **לְעוֹבְדֶיךָ ביראה.** כ"ה במח' רמ"ו, בולוניא, כ"י, שד"ל, גולדשמידט וכן נראה מקד"א. ולא 'לְעָבְדֶיךָ ביראה'. **ביראה ערב.** במח' רמ"ו, בולוניא ושד"ל: 'ביראה קרב', בכ"י כבפנים. **למענך עוֹדֵד.** נ"א 'למענך עוֹדֵר'. **אנא חון בטי תפילה.** לר' אלעזר הקליר. סי' פעמיים 'אלעזר'. **בַּטֵּי תפלה.** לשון מבטא שפתים (קד"א). **דְּהַר המולה.** במח' רמ"ו, בולוניא, קד"א ושד"ל: 'זֹהַר המולה'. ובשד"ל בסוגרים: 'דְּרֵי' (כנוסח אחר). ושד"ל בהקדמתו, עמ' יג כתב, שצ"ל 'דוהר', ושכן מצא בכ"י אחד שהוא נוסד באי"ב, ע"כ.

מקורות

קמח, ג. **יוחנו בחין.** ע"פ יפע' ל, יט. **חנויך.** ע"פ מל"ז ח, ט. **שמור שנויך.** ע"פ ש"ה ג, ט. **קצי.** ע"פ דניס ט, כז. **קנוייך.** ע"פ שמ' טו, טז. **קרב אליך.** ע"פ שמ' כח, ח. **קניינך.** ע"פ תה' עד, ג. **קומם.** מל' ויק' כו, יג; יפע' נח, יב. **קהל.** ע"פ שמ' יב, ו ובטוד מקומות. **ממוניו.** ע"פ יפע' כו, ג. **ירונו בו המוניך.** ע"פ יפע' סה, יד. **המוניך.** ע"פ יחז' לג, יב. **נצבים לפניך.** ע"פ דניס כט, ט. **לעם לך קרב.** ע"פ שמ' ו, ז ותי"ו. **לוחשי.** ע"פ יפע' ג, כ; תה' נח, ו. **לעובדיך ביראה.** ע"פ תה' ג, יח. **ערב.** ע"פ תה' קיט, קכב. **נשף ושחר וערב.** ע"פ תה' נה, יח. **הגם הגם.** יפע' מח, כז. **תקרב.** ע"פ תה' סט, יט; סה, ה. **קץ גאולה.** ע"פ דני' יב, יג. **גאולה ואורה קרב.** ע"פ תה' סט, יט; מהמ"ד (מיינצטיין), דני', עמ' 102. **למתחננים.** ע"פ דני' ו, יב. **למנחת ערב.** ע"פ תה' קמח, ג; עזר' ט, ד. **אמונת אוס נוטרת.** ע"פ סה"ש ח, ו. **למענך עודר לנשארת.** ע"פ יפע' מח, ט; יחז' כ, מד. **זעקה רצה כקטורת.** ע"פ תה' קמח, ג. **געותם.** ע"פ מל"ז ג, יח. **את לחש עתרת.** ע"פ חיו' לג, כו. **האל הקדוש.** יפע' ה, טז.

הַקְשִׁיבָה חִין וָתִיקַת תִּכּוֹן· זֵד לִמְחֹל חָסִיד בְּמָכוֹן· אָנְקַת לַהַק
עֲתֶרֶת· זַךְ רָצֵה בְּפִטּוּם הַקְּטֹרֶת· הָאֵל הַקָּדוֹשׁ:

טַעַם תְּחִנָּה יָרִידָה אוֹמֶרֶת· כְּרוּחֲצָה רָצֵה לַחַשׁ כִּקְטֹרֶת·
מַחַן מְחַנְּנֵי נְצוּחַ רִנּוּנֶיךָ· סֶלָה תֵּרָצֶה עֲתִירָתָם לְפָנֶיךָ·
הָאֵל הַקָּדוֹשׁ:

פּוֹצְחֵי לְךָ צִלְצוּל בְּשִׂיחָה· קַבֵּל תְּחִנָּתָם רַחַשׁ מִנְחָה·
שְׁאֵרִית מְחַנְּנֶיךָ סְלִיחָה תֵּירֵב· תַּחַן בְּחַנָּנָם בְּמִנְחַת
עֶרֶב· הָאֵל הַקָּדוֹשׁ:

וּבְכֵן אַתָּה כָּרַחוּם סַלַּח־לָנוּ:

אַתָּה אֵל רַחוּם וְחַנּוּן· בֵּיטָה בְשׁוֹפְכֵי לְךָ תַּחֲנוּן· גְּשְׁתֵּנוּ
לַעֲמֹד בְּרִנּוּן· אַתָּה כָּרַחוּם סַלַּח־לָנוּ:

דָּפַקְנוּ דָלָתֶיךָ אֵל· הוֹמִים כְּעָנִי צָדָקָה שׁוֹאֵל· וְאַתָּה בָּרַחֲמֶיךָ
עֲשׂוֹת הוֹאֵל· אַתָּה כָּרַחוּם סַלַּח־לָנוּ:

מקורות

הקשיבה חין. ע"פ ירמ' יח, יט. **זד למחול.** ע"פ יצע' מג, כה. **חסיד במכון.** ע"פ תה' לג, ו. **מנקת להק עתרת.** ע"פ תה' קב, כח. **רצה לחש כפטום קטורת.** ע"פ תה' קמא, ב. **המל הקדוש.** יצע' ה, טו. **רצה לחש כקטורת.** ע"פ תה' קמא, ב. **פוצחי לך.** ע"פ יצע' נג, ט. **צלצול.** ע"פ תה' קג, ה. **בשיחה.** ע"פ תה' נה, יח; רמז ג"ר (ווילנא), פר' ס, ס' יד. **קבל תחנתם.** ע"פ מ"ח ח, מה. **שארית מחנייך.** ע"פ מ"ב יט, ד; יצע' לז, ד. **במנחת ערב.** ע"פ תה' קמא, ב. **אתה אל רחום וחנון.** ע"פ שמ' לד, ו; תה' פו, טו. **ניטה.** ע"פ תה' יג, ד. **בשופכי לך תחנון.** ע"פ תה' קמב, ח־ב. **גשתנו לעמוד.** ע"פ ב"ר (ווילנא), פר' מט, סי' ח, 'הגשה לתפלה'. **ברנון.** ע"פ מ"ח ח, כח. **סלח לנו.** ע"פ במ' יד, יט. **דפקנו דלתיך.** ע"פ שופ' יט, כב. **דלתיך אל.** ע"פ ש"ח ג, טו; תה' עח, כג. **הומים כעני לדקה שואל.** ע"פ מדה"ס (בובר), מז' יז, סי' יג, 'אבל אני, חיוי כח לפניך אלא כעני מבקש צדקה'. **ואתה ברחמיך.** נחמ' ט, יט. **עשות הואל.** ע"פ ש"ב ז, כט.

ח"נ והערות

וָתִיקַת תכון. כתב רש"ס, הגש"פ, עמ' עו, שהוא על משקל 'פָּקִיד'. **זֵד למחול.** כ"ה במח' רמ"ו, בולוניא וקד"א. אבל בשד"ל: זֵר למחול'. **לַהַק עתרת.** בהקדמת שד"ל, עמ' יג, ציין נ"א מכ"י: 'לַהַג עתרת'. **כְּרוּחֲצָה רצה.** זהו הניקוד הנכון, ללא מפיק ה"א. במח' רמ"ו: 'כְּרוּחָשָׁה רצה', במח' בולוניא: 'כְּרוּחֲשָׁה רצה', ובשד"ל כבפנים, ובקד"א כשד"ל (אך בלי ניקוד). **תֵּרָצֶה עתירתם.** כ"ה במח' בולוניא, קד"א (ע"ש) ושד"ל. דלא כמח' רמ"ו שגרס: 'יֵרָצֶה עתירתם'. **סליחה תֵּירֵב.** במח' בולוניא: 'סליחה תֵּרֵב'. ושני הניקודים נכונים, ראו מכלול דף קיג ע"א. **אתה כ רחום וחנון.** מחברו, הוא כנראה ר' אלעזר הקליר. מיוסד ע"ס א"ב. פיוט זה נמצא גם במנהג אשכנז, גולדשמידט, כיפור, עמ' 614. **עשות הואל.** במח' שד"ל נוסף כאן בסוגריים: 'עשות (חֶסֶד) הואל'.

זָכוֹר כִּי־עָפָר אֲנָחְנוּ׃ חֶסֶד וְרַחֲמִים עֲשֵׂה עִמָּנוּ׃ טַהֲרֵנוּ מֵחַטֹּאתֵנוּ
כִּי לְךָ יְחַלְנוּ׃ אַתָּה כְרַחוּם סְלַח־לָנוּ׃

יוֹם זֶה כִּפּוּר קָרָאתָ׃ כַּפֵּר לָנוּ בּוֹ כַּאֲשֶׁר אָמַרְתָּ׃ לְמַעַנְךָ
וּלְמַעַן דָּבָרְךָ אֲשֶׁר נָדַרְתָּ׃ אַתָּה כְרַחוּם סְלַח־לָנוּ׃

מוֹחֵל וְסוֹלֵחַ נִקְרָא שְׁמֶךָ׃ נוֹשֵׂא עָוֹן וָפֹשַׁע לְעַמֶּךָ׃ סְלַח־נָא
לְעוֹרְכִים שֵׁוַע לְעָמֶּךָ׃ אַתָּה כְרַחוּם סְלַח־לָנוּ׃

עָזְרֵנוּ אַתָּה וּמְשֻׁגַּבֵּנוּ׃ פְּדֵנוּ מִכָּל־פְּשָׁעֵינוּ׃ צוּרֵנוּ אַל־תַּזְנִיחֵנוּ׃
אַתָּה כְרַחוּם סְלַח־לָנוּ׃

קָרַב נָא לְשַׁוְּעָתֵנוּ׃ רָצֵה נָא אֶת־תְּחִנָּתֵנוּ׃ שׁוּבֵנוּ לְבֵית תְּפִלָּתֵנוּ׃
אַתָּה כְרַחוּם סְלַח־לָנוּ׃

וּבְכֵן שָׂרְפִים עֹמְדִים מִמַּעַל לוֹ׃

אֵל אַדִּיר רַב חַיִל׃ בְּרִיּוֹת כֹּל תִּכֵּן לְהַלְלוֹ׃ גּוֹעִים בִּקְדֻשָּׁה
לְסַלְסְלוֹ׃ שְׂרָפִים עֹמְדִים מִמַּעַל לוֹ׃

ח״נ והערות

זָכוֹר כִּי עָפָר. כ״ה במח׳ רמ״ו, בולוניא, כ״י וגולדשמידט, כלשון הפסוק. אבל בשד״ל: ׳זְכוֹר כי עפר׳, לשון ציווי. והשוה לשון אבינו מלכנו, עי׳ לו״א, סי׳ קצו. **שׁוּעַ לְעָמֶּךָ.** כן הוא במח׳ רמ״ו, כ״י, קד״א (ע״ש) ושד״ל. אבל במח׳ בולוניא: ׳שוע לְעָמֶּתֶךָ׳. **צוּרֵנוּ אַל־תַּזְנִיחֵנוּ.** כן הוא בכ״י ובש״נ שבגולדשמידט. אבל במח׳ רמ״ו, בולוניא ושד״ל: ״צורנו אל־תזנחנו׳. **קָרַב נָא לְשַׁוְּעָתֵנוּ.** כן הוא במח׳ בולוניא, כ״י וגולדשמידט. אבל במח׳ רמ״ו ושד״ל: ׳קָרֵב נא לשועתנו׳, לשון ציווי מבנין הפיעל. ונוסח הפנים, לשון ציווי מבנין הקל, והוא כנראה הנכון, כמו: ׳קָרְבָה אל נפשי גאלה׳, תה׳ סט, יט, ואת אומרת, שהקב״ה יתקרב אלינו וישמע קול שועתינו, אבל לשון פיעל, הכוונה לקרב אחרים, כמו: ׳וְקָרֵב פזורינו מבין הגוים׳, הנמצא במוסף לשלש רגלים. **וּבְכֵן שָׂרְפִים עוֹמְדִים.** פיוט זה נמצא גם במנהג אשכנז, גולדשמידט, כיפור, עמ׳ 620. **אֵל אַדִּיר רַב חַיִל.** לר׳ אלעזר הקליר. מיוסד ע״ס א״ב.

מקורות

זכור כי עפר. תה׳ קג, יד. **חסד ורחמים.** תה׳ קג, ד. **חסד... עשה עמנו.** ע״פ שמ׳ כ, ו; ירמ׳ ט, כג. **ורחמיס עשה עמנו.** ע״פ דצ״ר (ליברמן), פר׳ דכריס, סי׳ יג, ׳לעולם הוא מוהג עמנו במדת רחמיס׳. **טהרנו מחטת.** ע״פ ירמ׳ לג, ח; יחז׳ לו, כה. **כי לך יחלנו.** ע״פ תה׳ לג, כב. **יום זה כיפור קרמת.** ויק׳ כג, כז. **כפר לנו.** ע״פ ויק׳ טז, ח. **כאשר אמרת.** ויק׳ טז, ל. **למענך ולמען דברך.** ע״פ יחז׳ לו, כב. **אשר נדרת.** ע״פ ירמ׳ יח, ה. **מוחל וסולח נקרא שמך.** ע״פ תה׳ פו, ה. **נושא עון ופשע לעמך.** ע״פ מיכ׳ ז, יח. **עזרנו אתה.** ע״פ תה׳ לג, כ. **ומשגבנו.** ע״פ תה׳ מו, ח. **פדנו מכל פשעינו.** ע״פ תה׳ סה, ד; קג, יב. **צורינו אל תזניחנו.** ע״פ תה׳ לח, כב. **קרב נא לשועתנו.** הסווה לנוסח עמנו בשמו״ע דתעניות ובמחזורים שם (הסלס עמ׳ רנה). **רצה נא תחינתנו.** ע״פ תה׳ קיט, קח. **שובינו לבית תפלתנו.** יבע׳ נו, ז. **אל תזיר.** ע״פ תה׳ לג, ד. **רב חילו.** ע״פ יוח׳ ג, יח. **ברויות כל תכן להללו.** ע״פ יבע׳ מג, ז.

מִיכָאֵל מִימִין מְהַלֵּל· וְגַבְרִיאֵל מִשְּׂמֹאל מְמַלֵּל·
בַּשָּׁמַיִם אֵין כָּאֵל· וּבָאָרֶץ אֵין כְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל:

דָּגוּל עִמּוֹ הַמְשֻׁל וָפַחַד· הַדְּרַת יָקָרוֹ בָּאָרֶץ מְיֻחָד· וּלְפָאֳרוֹ
עֲטוּיִים יַחַד· שֵׁשׁ כְּנָפַיִם שֵׁשׁ כְּנָפַיִם לְאֶחָד:

מִיכָאֵל מִימִין מְהַלֵּל· וְגַבְרִיאֵל מִשְּׂמֹאל מְמַלֵּל·
בַּשָּׁמַיִם אֵין כָּאֵל· וּבָאָרֶץ אֵין כְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל:

זְמִירוֹת יַשְׁמִיעוּ מִכָּל־פְּנָיו· חַשְׁמַלִּים וְחַיּוֹת וְאוֹפַנָּיו· טֶכֶס אֶחָד
קָדוֹשׁ מְזֻהָרוֹ בְּדָפְנָיו· בְּשִׁתַּיִם יְכַסֶּה פָּנָיו:

מִיכָאֵל מִימִין מְהַלֵּל· וְגַבְרִיאֵל מִשְּׂמֹאל מְמַלֵּל·
בַּשָּׁמַיִם אֵין כָּאֵל· וּבָאָרֶץ אֵין כְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל:

יִרְאָה וָרַעַד עַל־כָּל־חֵילָיו· כִּי בָגַעֲרָתוֹ מָיַבֵּשׁ הֲמוֹן גַּלָּיו· לָכֵן
שָׂרָף אֵימָה עָלָיו· וּבִשְׁתַּיִם יְכַסֶּה רַגְלָיו:

מִיכָאֵל מִימִין מְהַלֵּל· וְגַבְרִיאֵל מִשְּׂמֹאל מְמַלֵּל·
בַּשָּׁמַיִם אֵין כָּאֵל· וּבָאָרֶץ אֵין כְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל:

מַלְאֲכֵי־רוֹם לְשׁוֹרֵר וּלְתוֹפֵף· נוֹעָדִים חֲבוּרוֹת חֲבוּרוֹת
לְהִתְנוֹפֵף· שָׂרָף בְּסִלּוּדוֹ אֶבְרָה יְנוֹפֵף· וּבִשְׁתַּיִם יְעוֹפֵף:

מִיכָאֵל מִימִין מְהַלֵּל· וְגַבְרִיאֵל מִשְּׂמֹאל מְמַלֵּל·
בַּשָּׁמַיִם אֵין כָּאֵל· וּבָאָרֶץ אֵין כְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל:

מקורות

מיכאל מימין. פדר"ן פ' ד; במד"ר (ווילנא), פר' במדבר, פר' ב, סי' י; פסר"ג, פ' מו, ד"ה ה' בחכמה; מש"ט בר' פר' ויחי פמ"ט, ס' כה; סד"ר סי' סז. **וגבריאל משמאל.** פדר"ן פ' ד; בתמ"ד, ח"ל, מעשה מרכבה, פ"ו; תהמ"ד (ווישנטוין), היכלות, עמ' 110; סד"ר סי' סז. **בשמים אין כאל.** ע"פ דב' לג, כו. **אין כעמך ישראל.** ע"פ ש"ב ז, כג. **דגול.** שה"ש ה, י. **עמו המשל ופחד.** ע"פ תיו' כה, ב. **הדרת יקרו באחד מיוחד.** ע"פ מש' יד, כח. **שש כנפים.** יעב' ו, ב. **זמירות ישמיעו מכל פניו.** ע"פ יעב' כד, טו. **חשמלים.** ע"פ יחז' ו, ד; בבלי חגיגה, דף יג ע"ב. **חשמלים ומופיים.** מובא הרכבה בחז"ל, כגון: מכילתי דר"י, יתרו, מס' דבחודש, פ"ו; תהמ"ד (ווישנטוין), היכלות, עמ' 123. **וחיות.** מובא הרכבה בחז"ל, כגון: ספרי, במ' פר' בהעלותך, פ' קג, ד"ה במרלה; מדה"ס מז' ג; מש"ט ויק' פ"ל, ד"ה וגולם. **וחיות ואופנים.** מופיעות הרכבה ביחז' ו, וג, יג. **מחד קדוש.** ע"פ דנ' ח, יג. **בשתים יכסה פניו.** יעב' ו, ב. **ירמה ורעד.** תה' נה, ו. **על כל חיליו.** ע"פ תיו' כה, ב. **כי בגערתו מיבש וכו'.** ע"פ יעב' ג, ב. **המון גליו.** ע"פ ירמ' מז, ג. **ובשתים יכסה רגליו.** יעב' ו, ב. **בסלודו.** ע"פ תיו' ו, י. **מלרה יטופף.** ע"פ תיו' לט, יג, פי' כנף. **ובשתים יטופף.** יעב' ו, ב.

ח"נ והערות

אין כעמך. בכ"י, מח' אשכנז וגולדשמידט: מי כעמך. **חשמלים וחיות ואופניו.** ע"פ יחזקאל א, ד, ופירשו חז"ל (בבלי, חגיגה, דף יג) מלאכים, ע"ש. **מְזֻהָרוֹ בדפניו.** במח' רמ"ו, בולוניא וכ"י: מְזוּהָרוֹ בדפניו ושני הניקודים נכונים, ראו ס' מכלול, דף קנב ע"א. ובשד"ל: מְזֻהָרוֹ בדפניו! **בְּדָפְנָיו.** תוקן ע"פ גולדשמידט, וקרוב לזה נמצא בכ"י.

עִירִין וְקַדִּישִׁין שִׁבְחוֹ לוֹמַר· פְּאֵר וְשֶׁבַח לְמֵעִין כֹּל נִטְמָר·
צוֹרְחִים בְּקוֹל הָמוֹן בְּמַאֲמָר· וְקָרָא זֶה אֶל־זֶה וְאָמַר:

מִיכָאֵל מִיָּמִין מְהַלֵּל· וְגַבְרִיאֵל מִשְּׂמֹאל מְמַלֵּל·
בַּשָּׁמַיִם אֵין כָּאֵל· וּבָאָרֶץ אֵין כְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל:

קַלִּים לָרוּץ בְּכָל־יְצִיאוֹת· רַעַד וְרַעַם רְגִישָׁתָם וּמוֹרָאוֹת·
שְׁלוּשׁ קְדֻשָּׁה עוֹנִים לַהַנְאוֹת· קָדְשׁוֹ קָדֵושׁ קָדֵושׁ
יְהוָה צְבָאוֹת:

מִיכָאֵל מִיָּמִין מְהַלֵּל· וְגַבְרִיאֵל מִשְּׂמֹאל מְמַלֵּל·
בַּשָּׁמַיִם אֵין כָּאֵל· וּבָאָרֶץ אֵין כְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל:

תְּמִים דֵּעִים רַב הוֹדוֹ· תֹּקֶף שִׁנְאַנָּיו נִצָּבִים לְפָאֵרוֹ וּלְעָבְדוֹ·
תּוֹמֵךְ יַד דַּכָּא לְעוֹדְדוֹ· מָלֵא כָל־הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ:

מִיכָאֵל מִיָּמִין מְהַלֵּל· וְגַבְרִיאֵל מִשְּׂמֹאל מְמַלֵּל·
בַּשָּׁמַיִם אֵין כָּאֵל· וּבָאָרֶץ אֵין כְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל:

וּבְכֵן· וּלְךָ־תַעֲלֶה קְדֻשָּׁה· כִּי אַתָּה מֶלֶךְ מוֹחֵל וְסוֹלֵחַ:

וּבָבָא אַהֲרֹן אֶל־קֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים· לְכַפֵּר עָוֹן עַם קְדוֹשִׁים·
מִשָּׁם הָיָה מַאֲזִין מַלְאֲכֵי קְדוֹשִׁים· וּבִגְדֵי כְהֻנָּה

ח"נ והערות

שִׁבְחוֹ לוֹמַר. כן הנוסח בקד"א וכך הניקוד במח' בולוניא. אבל ברמ"ו ושד"ל הניקוד: 'שִׁבְחוֹ לוֹמַר', וגם הוא ניקוד נכון. אך בכ"י: 'קְדוּשׁוֹ לוֹמַר', וכן נמצא בח"נ אצל גולדשמידט. **רַעַד וְרַעַם רְגִישָׁתָם.** בכ"י אין תיבת 'ורעם'. **רְגִישָׁתָם וּמוֹרָאוֹת.** בכ"י: 'רְגִשָׁתָם ומוראות'. **תְּמִים דֵּעִים.** כ"ה בנוסחאות וכלשון הפסוק. אך בכ"י: 'תמים דֵּעוֹת'. **רַב הוֹדוֹ.** במח' שד"ל: 'דעים כי רב'. אך 'כי' איננה בכל הנוסחאות ואולי נוסף מסברא. **שִׁנְאַנָּיו נִצָּבִים.** כנראה זהו הניקוד הנכון וכאשר נמצא במח' רמ"ו ובולוניא. ראו ס' מכלול, דף קסב ע"ב, משקל פְּעָלָן, וברש"ס, הגש"פ, עמ' עה. **וּבָבָא אַהֲרֹן אֶל קֹדֶשׁ.** סְלוֹק לר' אלעזר הקליר, חתום בסופו 'אלעזר'. **מִשָּׁם קכ"ק.** ע"פ שמ' כח, לה. **לְכַפֵּר עָוֹן.** ע"פ ויק' טז, ח. **עַם קְדוֹשִׁים.** ע"פ ויק' יט, ב; כ, ז.

מקורות

עירין וקדישין. ע"פ דני' ד, י. **שבחו לומר.** ע"פ מד"ח ויק' פ"ח, פ"ח; מחמ"ד (מיינצטיין), היכלות, עמ' 123; קטעי מדרשים - גניזה (מלן), עמ' קמז; סד"ר סי' טו. **פאר ושבח.** ב"ר (תיאודור) פר' ברא"ת, פר' יד; ילקו"ש תורה, רמז כ; רמו ויק"ר (ווילנא), פר' תמור, פר' ל, סי' ג; מש"ט שמ' פר' בשלח, פי"ד, סי' לח. **למעין כל נטמר.** ע"פ בבלי ברכות, דף י ע"ח; מדת"ג (וורצבו), פר' חיי שרה, סי' ג; ויק"ר, פר' ויקרא, פר' ד, סי' ח; מד' שו"ט מז' קג, ד. **צורחים בקול המון במאמר.** רמו מחמ"ד (מיינצטיין), היכלות, עמ' 123; סד"ר סי' לה. ע"פ יחז' ג, כד. **וקרא זה אל זה.** ישע' ו, ג. **קלים לרוץ.** ע"פ יחז' ג, יד. והכתוב ע"פ קה' ט, יח, 'לא לקלים המרוץ'. **קק"ק ה' לצבאות.** ישע' ו, ג. **תמים דעים.** איוב לז, טז. **רב הודו.** ע"פ חבק' ג, ג. **שנאניו** - מלאכיו. ע"פ תה' סח, יח. **תומך יד דכא לעודדו.** ע"פ ישע' מ, טו; תה' לד, יט; רמו מד' שו"ט, מז' קמו, ז-ט. **מלא כל הארץ כבודו.** ישע' ו, ג. **ובבא אהרן אל קדש.** ע"פ מד"ח ויק' טז, ח.

אוֹתוֹ מַלְבִּישִׁים· וְסֵדֶר הַיּוֹם לְפָנָיו דּוֹרְשִׁים· לְהִשְׁתַּחֲוֹת בְּבֵית קֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים:

בְּבֵית קֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים בְּקוּמוֹ· מַזְכִּיר לְעִוּוּז בִּשְׁמוֹ· וּמִתְחַנֵּן בְּעַד עַמּוֹ· וְיַעַשׂ לְמַעַן שְׁמוֹ· וַיַּשְׁקִיף מִמְּרוֹמוֹ· לְסִלַּח לַעֲוֹן עַמּוֹ· כִּי הֵם צֹאנוֹ וְכַרְמוֹ· נַחֲלָתוֹ וְעַמּוֹ· וּמְחַכִּים לִשְׁמוֹ· וּמְכַהֵן מְכוּן עֶתֶר עַצְמוֹ· לְרוֹמֵם יָהּ שְׁמוֹ· וְכָל־יִשְׂרָאֵל לְרוֹמְמוֹ· עוֹמְדִים עִמּוֹ:

עִמּוֹ פַּר חַטָּאת וּתְכוּנָתוֹ· וּשְׂעִיר חַטָּאת וּלְכוּדָתוֹ· וּפָרְכֶת הַקֹּדֶשׁ וּמַתְּכֻנְתּוֹ· וְשֻׁלְחָן וּמְנוֹרָה וְסֵדֶר הֲלִיכָתוֹ· וְשָׁם הָיָה מְבָרֵךְ כְּלוּלָתוֹ· וְחַטֹּאתָיהּ כְּחוּט הַשָּׁנִי מַלְבִּין לַחֲזוּתוֹ· וּמַזְכִּיר כְּבוֹד שְׁכִינָה בְּלִי לְבַזּוֹתוֹ· וְשֵׁם הַמְפֹרָשׁ הָיָה מַזְכִּיר וְשׁוֹטֵחַ אַרְכֻּבָּתוֹ· וְהָעָם הָיוּ עוֹמְדִים חוּץ מִקֹּדֶשׁ הַקָּדָשִׁים לְמוּלָתוֹ· וּכְשֶׁהָיוּ שׁוֹמְעִים כֹּהֵן גָּדוֹל מְבָרֵךְ בְּקוֹל נָעִימָתוֹ· אוֹמֵר אָנָּא הַשֵּׁם סָלַח לְחַטָּאתִי· חָטָאתִי עָוִיתִי פָּשַׁעְתִּי מְתַוַּדֶּה עָלָיו וְעַל־בֵּיתוֹ· כַּפֶּר נָא לָעֲוֹנוֹת וְלַפְּשָׁעִים וְלַחֲטָאִים שֹׂיחָתוֹ·

מקורות

וסדר היום לפניו דורשים. ע"פ מסכ' יומא פ"ח, מ"ג. **נביא קה"ק וכו' מתחנן בעד עמו.** ע"פ יומא פ"ה, מ"ח. **מזכיר.** ע"פ יסע' סג, ו. **לעזוז.** ע"פ תה' כד, ח. **מזכיר בשמו.** ע"פ יסע' יב, ד. **ומתחנן.** דני' ו, יב. **בעד עמו.** ע"פ ש"ב ז, ט. **ויעש למען שמו.** ע"פ יחז' כ, טו; תה' קו, ח. **וישקף ממרומו.** ע"פ ישי' ג, ג. **לסלוח עון עמו.** ע"פ יסע' נה, ז; ירמ' כ, כ; מיכ' ז, יח. **כי הם צאנו.** ע"פ יחז' לד, ח. **וכרמו.** ע"פ יסע' ה, ז. **נחלתו.** ע"פ יסע' יט, כה. **ועמו.** ע"פ יסע' נא, ד. **עתר עצמו.** ע"פ ישי' לג, כו. **לרומם יה שמו.** ע"פ תה' נט, ה וסח, ה, ע"ש בדד"ק על סולו; בבלי יומא, דף נג ע"ב. **וכל ישראל לרוממו.** ע"פ תה' נט, ה; קמט, ו. **ופרוכת הקודש ומתכונתו.** ע"פ יומא פ"ה, מ"ח. **ושם היה מדבר כלולתו.** ע"פ יומא פ"ו, מ"ח. **וחטואתיה וכו' מלבין לחזותו.** ע"פ מסכ' יומא פ"ו, מ"ח, ע"פ יסע' ו, יח. ראו בבלי ר"ה, דף לג ע"ב; ירושלמי יומא פ"ו, ה"ג. **כחוט השני.** שה"ש ד, ג. **ושם המפורש היה מזכיר.** ע"פ מסכ' יומא פ"ו, מ"ב. **בקול נעימתו.** ע"פ בבלי קידושין, דף עא ע"ב, וירושלמי יומא פ"ג, סוף ה"ז, 'הבליט את השם בנעימה'. **אנא השם וכו'.** ע"פ ספרא, פר' אחרי מות, פרי' ג, ד; פסז"ו ויק', פר' אחרי מות, דף מז ע"ב, ד"ה והקריב, ודף מז ע"ב; ילקו"ש, תורה, רמז תקעב; טור או"ח, סי' תרכח; פסקי ריא"ז, יומא, פ"ח, ה"ד, אות טו. **חטאתי עויתי פשעתי.** ספרא, פר' אחרי מות, פרי' ג, ד, ע"פ תה' קו, ה; מ"ב פ, מז; דני' ט, ה. כך הסדר בירושלמי יומא פ"ג, ה"ז; בבלי יומא, דף לו ע"ב; ספרא, פר' אחרי מות, פ"ג; פסז"ו, ויק' פר' אחרי מות, דף מז ע"ב; ילקו"ש תורה, רמז תקעב; רא"ם יומא, הל' סדר עבודת יוה"כ; פסקי רי"ד יומא, דף מא ע"ב; פסקי ריא"ז יומא, פ"ח ה"ד, אות טו. **מתודה עליו ועל ביתו.** ע"פ ויק' טז, ו. **כפר נא לעוונות וכו'.** ע"פ מסכ' יומא פ"ג, מ"ח; ספרא,

ח"נ והערות

לרומם יה. בכ"י: 'לרומם יָהּ'. **עמו פר חטאת.** במחז' רמ"ו ובולוניא: 'עמו מי חטאת'. בפי' קד"א בבפנים. **מלבין לַחֲזוּתוֹ.** כ"ה במחז' רמ"ו, בולוניא, קד"א ושד"ל. אבל בכ"י: 'מלבין לְחַזּוּתוֹ'. **בלי לְבַזּוֹתוֹ.** בכ"י: 'בלי לְבַזּוֹתוֹ', אבל בשאר הנוסחאות בבפנים, ועי' ביאורו בפי' קד"א.

שָׂחָקְתִּי וְשָׂעִיתִי וְשָׂמַחְתִּי בְּיוֹם סְלִיחָתוֹ· כַּכָּתוּב בְּתוֹרַת מֹשֶׁה עַבְדֶּךָ לְמִדָּתוֹ· וְהוּא הָיָה מִתְבַּוֵּן כְּנֶגֶד הַמְבָרְכִים בְּהִתְוַדּוֹתוֹ· וְהָעָם הָיוּ עוֹנִים לְקוֹל פְּצִיחָתוֹ· וְהָיוּ כוֹרְעִים וּמִשְׁתַּחֲוִים וְנוֹפְלִים עַל־פְּנֵיהֶם וְאוֹמְרִים גְּבוּרָתוֹ· בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ׃

מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד הוּא· בְּאֵימָה עִבְדוּהוּ· בְּקוֹמָה זְקוּפָה קַדְּשׁוּהוּ· זֶה אֵלִי וְאַנְוֻהוּ· בְּאָצְבַּע הוֹרוּהוּ· אֱלֹהֵי אָבִי וַאֲרֹמְמֶנְהוּ· בְּחֵיךְ נֹעַם מַתְקוּהוּ· בְּקוֹל עֶרֶב קְרָאוּהוּ· וּבְיוֹם כִּפּוּר חַלְּוּהוּ· וּבְתַחֲנוּנִים פִּיְּסוּהוּ· דְּעוּ כִּי לְבַדּוֹ הוּא· יְהוָה שְׁמוֹ אֵשׁ אֹכְלָה הוּא· וּכְרַחוּם מְכַפֵּר עָוֹן הוּא׃

הוּא אַהֲרֹן מִתְבַּוֵּן וּמַזְהִירָם· הִשָּׁמְרוּ מִלְּהַזְכִּיר שֵׁם גְּבוּרָה לְהַגְמִירוּ· פָּאֲרוּ שְׁמוֹ וְרוֹמְמוּהוּ· וּמִכָּל־טֻמְאוֹתֵיכֶם תִּטְהָרוּ· וְאוֹמֵר לָהֶם תִּטְהָרוּ· תִּטְהֲרוּ לִפְנֵי

ח"נ והערות

עבדך למידתו. בפ"י קד"א מביא ב' נוסחאות: 'עבדך לְמִדָּתוֹ', לשון י"ג מידות של רחמים, וכן נוסח כ"י ושד"ל. ונוסח אחר: 'עבדך לְמִידָתוֹ' לשון לימוד. במחז' רמ"ו ובולוניא, אחזו את שתי הנוסחים בשני ראשיו והדפיסו: 'עבדך לְמִדָּתוֹ', עם דגש בנוסח הראשון, ויו"ד בנוסח השני– ושניהם יחד לא ייתכנו ע"פ הדקדוק. **באצבע הורוהו.** כ"ה במחז' רמ"ו, בולוניא, קד"א ושד"ל. אבל בכ"י: 'באצבע הודוהו'. **בקול ערב קראוהו.** כן מנוקד במחז' רמ"ו, כ"י ובולוניא. אבל בשד"ל: 'בקול ערב קְרָאוּהוּ', כניקוד הפסוק ישעי' נה, ו. ועי' ס' מכלול, דף לד ע"א וע"ב, ששני הניקודים ייתכנו. **מתבוין ומזהירם. השמרו.** במחז' בולוניא ההפסק הוא אחרי 'השמרו', כדי להחריזו עם 'להגמירו', אע"פ ששם הוא בחולם, וכן ההפסק בכ"י. ושם בעקבות ההפסק ניקד: 'הִשָּׁמְרוּ'. אך בפנים הטקסט, הפסק הנקודה נעשה לפי הבנת הענין. **מִלְּהַזְכִּיר שם גבורה.** בכ"י: 'לְהַזְכִּיר שם גבורה', ובשד"ל: 'מִלְּהַזְכִּירם שם גבורה'. **פָּאֲרוּ שמו ורוממוהו.** ציווי מבנין הפיעל, והפ"א קמוצה להשלים הדגש. **ואומר להם תטהרו.** כ"ה במחז' בולוניא, כ"י ושד"ל. אבל במחז' רמ"ו אין 'ואומר להם תטהרו'.

מקורות

פר' מחרי מות, פר' ג, ד; פסז"ו ויק', פר' מחרי מות, דף מז ע"ב. **והעם היו עומים לקול פיחתו.** ע"פ מכז' יומא פ"ו, מ"ב. **ומומריס גבורתו בשכ"מ.** ע"פ מכז' יומא פ"ג, מ"ח; ירושלמי יומא פ"ג, ה"ז. **מלכותו לעולם ועד.** ע"פ שמ' טו, יח; מכז' יומא פ"ג, מ"ח; מס"ו פי"ד, ה"ג; בבלי פסחים, דף ו ע"ב. **בימימ עבדוהו.** ע"פ תה' ג, יא. **זה אלי ואנוהו.** שמ' טו, ב. **באצבע הורוהו.** ע"פ תי"ר ותי"ו שמ' טו, ב; שה"ש רבה (ווילנא), פר' ד, סי' ג; מכ"ע שמ' יד, יט, טו, ב. **אלהי אבי ואמממנהו.** שמ' טו, ב. **בקול ערב קרמוהו.** ע"פ שה"ש ג, יד; מדת"ע (בובר), פר' רמה, סי' ט; פדר"ך פי' י, ד"ה כבד; פסר"ג פי' כה, ד"ה עשר; ילקו"ש, תורה, רמז תתלה. **דעו כי לבדו הוא.** ע"פ דב' ד, לה; מ"ש ח, ס. **ה' שמו.** שמ' טו, ג. **אש אוכלה הוא.** דב' ד, כד. **וכרחום מכפר עון הוא.** ע"פ תה' עח, לח. **השמרו וכו'.** ע"פ ירושלמי יומא פ"ג, סוף ה"ז; בבלי קידושין, דף עא ע"ב. **ורוממוהו.** ע"פ תה' קז, לב. **ומכל טומאותיכם תטהרו.** ע"פ יחז' לו, כה; ויק' טז, ל. **ואומר להם תטהרו.** עי' מח' גולדשמידט, כיפור, עמ' 440 בביאורו. **תטהרו לפני וכו'.** ע"פ ויק' טז, ל.

מַלְכְּכֶם· בְּיוֹם סְלִיחָה לַחֲטָאֵיכֶם· שׁוּבוּ אֵלָיו בְּכָל־לְבַבְכֶם· כִּי הוּא אֱלֹהֵיכֶם:

אֱלֹהֵיכֶם הוּא שְׁמוֹ· קָדוֹשׁ בִּמְרוֹמוֹ· נֶאְדָּר בַּהֲדוֹמוֹ· מְפֹאָר בְּפִי עַמּוֹ· מְהֻדָּר בְּאוּלָמוֹ· וְאֵין אֱלוֹהַּ עִמּוֹ· לְמַעֲנוֹ פְּעַל עוֹלָם וְסִימוֹ· וְיוֹם כִּפּוּר רִשּׁוּמוֹ· וְדֶרֶי מַעֲלָה יָרוּצוּ לְרוֹמְמוֹ· וְיוֹשְׁבֵי מַטָּה יַפְצִיחוּ שְׁמוֹ· וְאֵלּוּ וָאֵלּוּ יַעֲנוּ שֶׁבַח קִיּוּמוֹ· וְכָךְ הָיוּ פּוֹתְחִים וְקוֹרְאִים לְרוֹמְמוֹ· קָדֵשׁוּ קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ· יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ:

אָהֵל פָּשָׂה· לְגִישָׁה גָשָׂה· עָגְשָׂה רְחִישָׁה· זֵמֶר לְחִישָׁה· רֶנֶן לִרְגִישָׁה· בְּשַׁרְפֵי־קֹדֶשׁ לְהַקְדִּישָׁה:

כֶּתֶר יִתְּנוּ לָךְ הַמּוֹנֵי מַעְלָה עִם־קְבוּצֵי מַטָּה· יַחַד כֻּלָּם קָדְשָׁה לָךְ יְשַׁלֵּשׁוּ· כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר עַל־יַד נְבִיאֶךָ· וְקָרָא זֶה אֶל־זֶה וְאָמַר· קו"מ: קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ יְהוָה צְבָאוֹת מְלֹא כָל־הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ: מזן: לְעֻמָּתָם בָּרוּךְ יֹאמֵרוּ· קו"מ: בָּרוּךְ כְּבוֹד־יְהוָה מִמְּקוֹמוֹ: מזן: וּבְדִבְרֵי קָדְשָׁךְ כָּתוּב לֵאמֹר· קו"מ: יִמְלֹךְ יְהוָה לְעוֹלָם· אֱלֹהַיִךְ צִיּוֹן לְדֹר וָדֹר· הַלְלוּיָהּ:

מקורות

מלככם. ס"ח יג, יג; יפע' מג, טו. **ביום סליחה לחטאיכם.** ע"פ ויק' טז, ל. רלו מדת"י (וורכצ), פר' כי תשא, סי' לא; תדא"ז סוף פר' ד; בגלי תעלית, דף ל ע"ב. **שובו אליו ככל לבבכם.** ע"פ יוא' ב, יג. **כי הוא מלהיכם.** ע"פ דב' י, יח. **מלהיכם הוא שמו.** ע"פ יהו' ג, יא; יפע' מב, ח. **קדוש במרומו.** ע"פ תה' לג, ד. **נאדר בהדומו.** ע"פ שמ' טו, יא. **מפואר בפי עמו.** ע"פ יפע' מג, כח. **מהודר באולמו.** ע"פ דני' ד, לג. **ואין אלוה עמו.** ע"פ דב' לב, לט. **למענו פעל עולם.** ע"פ מש' טז, ד. **קדוש קדוש קדוש.** יפע' ו, ג. **ה' לגאות שמו.** יפע' מח, ג. **אהל פשה.** מתח השמים כאהל, וריבה לנאות השמים. פָּשָׂה ריבוי, מלשון "וְלֹא־יָדַע פַּשָּׂם מֶחֱדֶ", מיו' לה, טו (ע"פ קד"ח). **עגשה רחישה.** לשון ותגעש ותרעש הארץ, תה' יח, ח (ע"פ קד"ח) בחילוף סדר האותיות. **רנן לרגישה.** ע"פ תה' נה, טו. **לרגישה.** ע"פ תה' יח, ח. **בשרפי קודש.** בגלי ר"ה, דף כד ע"ב; חגיגה, דף יג ע"ב.

ח"נ והערות

שובו אליו. במח' רמ"ו וכ"י: 'שובו אלַי'. **מפואר בפי עמו.** במח' רמ"ו, בולוניא, כ"י ושד"ל: 'מפואר בְּעַמּוֹ'. הנוסח בפנים בכפי' קד"א. **וכך היו פותחים.** בכ"י: 'וכך יְהוּ פותחים'. **ה' צבאות שמו.** בכ"י, במקום 'שמו–' 'מְלֹא כָל־הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ', שהוא סוף הפסוק. **אהל פשה וכו'.** ר"ת 'אלעזר'. **עָגְשָׂה רְחִישָׁה... בשרפי קודש.** בכ"י: "עָגוּשָׁה רחישה. זמר לְרְחִישָׁה. רנן לִרְחִישָׁה בשרפי קודש להקדישה בַּכָּתוּב וָקָרָא...". ע"כ. ולפי זה מדלגים "כתר" עד "על יד נביאך", ומתחילים הקדושה עם בכתוב וכו'. ודומה לזה נמצא גם במח' אשכנזים. בכל זאת בכ"י מופיע אחר זה: ואומר החזן "כתר יתנו..." כאילו לא היו התיבות "בכתוב וקרא" לפני זה. אך במח' רמ"ו, בולוניא ושד"ל תיבות אלו אינן, וממשיך בקדושה מהתחלתה כרגיל.

חַמֹל עַל־מַעֲשֶׂיךָ וְתִשְׂמַח בְּמַעֲשֶׂיךָ· שְׁפֹט בְּצֶדֶק מַעֲשֶׂיךָ
וְתֻקַּדַּשׁ בְּמַעֲשֶׂיךָ: וּבְכֵן יִתְקַדַּשׁ שִׁמְךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ
עָלֵינוּ עַל־יִשְׂרָאֵל עַמֶּךָ· וְעַל־יְרוּשָׁלַיִם עִירֶךָ וְעַל־צִיּוֹן מִשְׁכַּן
כְּבוֹדֶךָ· וְעַל־מַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ· וְעַל־מְכוֹנָךְ וְהֵיכָלֶךָ:

לְדוֹר וָדוֹר נַגִּיד גָּדְלֶךָ· וּלְנֶצַח נְצָחִים קְדֻשָּׁתְךָ נַקְדִּישׁ·
וְשִׁבְחֲךָ אֱלֹהֵינוּ מִפִּינוּ לֹא־יָמוּשׁ לְעוֹלָם וָעֶד· כִּי־אֵל
מֶלֶךְ גָּדוֹל וְקָדוֹשׁ אָתָּה:

וּבְכֵן תֵּן פַּחְדְּךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ עַל־כָּל־מַעֲשֶׂיךָ וְאֵימָתְךָ
עַל־כָּל־מַה־שָּׁבָרָאתָ· וְיֵרָאוּךָ כָּל־
הַמַּעֲשִׂים וְיִשְׁתַּחֲווּ לְפָנֶיךָ כָּל־הַבְּרוּאִים· וְיֵעָשׂוּ כֻלָּם אֲגֻדָּה
אַחַת לַעֲשׂוֹת רְצוֹנְךָ בְּלֵבָב שָׁלֵם· כְּמָה שֶׁיָּדַעְנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ
שֶׁהַשִּׁלְטוֹן לְפָנֶיךָ· עֹז בְּיָדְךָ וּגְבוּרָה בִּימִינֶךָ· וְשִׁמְךָ נוֹרָא
עַל־כָּל־מַה־שָּׁבָרָאתָ:

וּבְכֵן תֵּן כָּבוֹד יְהוָה לְעַמֶּךָ· תְּהִלָּה לִירֵאֶיךָ וְתִקְוָה טוֹבָה
לְדוֹרְשֶׁיךָ· וּפִתְחוֹן פֶּה לַמְיַחֲלִים לָךְ· שִׂמְחָה לְאַרְצֶךָ·
שָׂשׂוֹן לְעִירֶךָ· וּצְמִיחוּת קֶרֶן לְדָוִד עַבְדֶּךָ וַעֲרִיכוּת נֵר לְבֶן־יִשַׁי
מְשִׁיחֶךָ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ:

וְאָז צַדִּיקִים יִרְאוּ וְיִשְׂמָחוּ· וִישָׁרִים יַעֲלְזוּ· וַחֲסִידִים בְּרִנָּה
יָגִילוּ· וְעוֹלָתָה תִּקְפֹּץ פִּיהָ וְכָל־הָרִשְׁעָה כֻּלָּהּ כְּעָשָׁן
תִּכְלֶה· כִּי תַעֲבִיר מֶמְשֶׁלֶת זָדוֹן מִן־הָאָרֶץ· וְתִמְלֹךְ אַתָּה
יְהוָה לְבַדְּךָ עַל־כָּל־מַעֲשֶׂיךָ· עַל־יְרוּשָׁלַיִם עִירֶךָ וְעַל־צִיּוֹן
מִשְׁכַּן כְּבוֹדֶךָ· כַּכָּתוּב בְּדִבְרֵי קָדְשֶׁךָ· יִמְלֹךְ יְהוָה לְעוֹלָם·
אֱלֹהַיִךְ צִיּוֹן לְדֹר וָדֹר· הַלְלוּיָהּ: וְכָתוּב· וַיִּגְבַּהּ יְהוָה צְבָאוֹת

בַּמִּשְׁפָּט וְהָאֵל הַקָּדוֹשׁ נִקְדַּשׁ בִּצְדָקָה: בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה·
הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ:

אַתָּה בְחַרְתָּנוּ מִכָּל־הָעַמִּים· אָהַבְתָּ אוֹתָנוּ וְרָצִיתָ בָּנוּ וְרוֹמַמְתָּנוּ
מִכָּל־הַלְּשׁוֹנוֹת· קִדַּשְׁתָּנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ וְקֵרַבְתָּנוּ מַלְכֵּנוּ
לַעֲבוֹדָתֶךָ· וְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא עָלֵינוּ קָרָאתָ:

וַתִּתֶּן לָנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה· אֶת־יוֹם (בשבת: הַשַּׁבָּת הַזֶּה
וְאֶת־יוֹם) הַכִּפּוּרִים הַזֶּה· לִסְלִיחָה וְלִמְחִילָה וּלְכַפָּרָה
עַל־כָּל־עֲוֹנוֹתֵינוּ· מִקְרָא קֹדֶשׁ זֵכֶר לִיצִיאַת מִצְרָיִם:

אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ· יַעֲלֶה וְיָבֹא· יַגִּיעַ· וְיֵרָאֶה וְיֵרָצֶה·
וְיִשָּׁמַע· וְיִפָּקֵד· וְיִזָּכֵר זִכְרוֹנֵנוּ וְזִכְרוֹן אֲבוֹתֵינוּ·
וְזִכְרוֹן יְרוּשָׁלַיִם עִירֶךָ· וְזִכְרוֹן מָשִׁיחַ בֶּן־דָּוִד עַבְדֶּךָ· וְזִכְרוֹן
כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל לְפָנֶיךָ (לִפְלֵיטָה) לְטוֹבָה· לְחֵן וּלְחֶסֶד
וּלְרַחֲמִים וּלְרָצוֹן בְּיוֹם (בשבת: הַשַּׁבָּת הַזֶּה וּבְיוֹם) הַכִּפּוּרִים הַזֶּה·
זָכְרֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בּוֹ לְטוֹבָה· וּפָקְדֵנוּ בוֹ לִבְרָכָה· וְהוֹשִׁיעֵנוּ
בוֹ לְחַיִּים טוֹבִים· בִּדְבַר יְשׁוּעָה וְרַחֲמִים· וְחוּס וְחָנֵּנוּ וְרַחֵם
עָלֵינוּ וְהוֹשִׁיעֵנוּ· כִּי אֵלֶיךָ עֵינֵינוּ· כִּי אֵל מֶלֶךְ חַנּוּן וְרַחוּם
אָתָּה:

אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ· מְחוֹל לַעֲוֹנוֹתֵינוּ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים
הַזֶּה· מְחֵה וְהַעֲבֵר פְּשָׁעֵינוּ וְחַטֹּאתֵינוּ מִנֶּגֶד עֵינֶיךָ·
כָּאָמוּר· אָנֹכִי אָנֹכִי הוּא מֹחֶה פְּשָׁעֶיךָ לְמַעֲנִי וְחַטֹּאתֶיךָ לֹא
אֶזְכֹּר: וְנֶאֱמַר· מָחִיתִי כָעָב פְּשָׁעֶיךָ וְכֶעָנָן חַטֹּאותֶיךָ שׁוּבָה
אֵלַי כִּי גְאַלְתִּיךָ: וְנֶאֱמַר· כִּי־בַיּוֹם הַזֶּה יְכַפֵּר עֲלֵיכֶם לְטַהֵר
אֶתְכֶם מִכֹּל חַטֹּאתֵיכֶם לִפְנֵי יְהוָה תִּטְהָרוּ:

עַד לֹא מָכוֹן כִּסְאֵךְ נָכוֹן׃

אֻפְנַנְתָּ עֲרוּגִים׃ בְּאֹמֶר נֶעֱרָגִים׃ וְאֵין מִלְּבַדֵּךְ׃ **גּוֹדֵר** סִיגִים׃ עַד לֹא מָכוֹן כִּסְאֵךְ נָכוֹן׃

דַּלַּגְתָּ רְדִידִים׃ הֵגָּה מַרְבִּידִים׃ וְאֵין מִלְּבַדֵּךְ׃ וַעַד אֲגוּדִים׃
עַד לֹא מָכוֹן כִּסְאֵךְ נָכוֹן׃

זָבַדְתָּ גִּיהִים׃ חֻלָּד מַגִּיהִים׃ וְאֵין מִלְּבַדֵּךְ׃ **טוֹעֵן** גְּבֹהִים׃
עַד לֹא מָכוֹן כִּסְאֵךְ נָכוֹן׃

יְצַבְתָּ הוֹבִים׃ כְּמוּסִים וְשָׁבִים׃ וְאֵין מִלְּבַדֵּךְ׃ **לְשִׁמְךָ** מַנְוִים׃
עַד לֹא מָכוֹן כִּסְאֵךְ נָכוֹן׃

מָדַדְתָּ עַזִּים׃ נִזְעָפִים וְנִפְרָזִים׃ וְאֵין מִלְּבַדֵּךְ׃ **סוֹבֵל** חֲזִיזִים׃
עַד לֹא מָכוֹן כִּסְאֵךְ נָכוֹן׃

עָרַגְתָּ פְרָחִים׃ **פְּאֵר** מְפַצְּחִים׃ וְאֵין מִלְּבַדֵּךְ׃ **צוֹפֶה** צְלָחִים׃
עַד לֹא מָכוֹן כִּסְאֵךְ נָכוֹן׃

קִימְתָּ לוֹהֲטִים׃ **רוֹגְשִׁים** בְּלִהוּטִים׃ וְאֵין מִלְּבַדֵּךְ׃ **שׁוֹתֵל** רְהִיטִים׃
עַד לֹא מָכוֹן כִּסְאֵךְ נָכוֹן׃

ח"ג והערות

עד לא מכון כסאך. לר׳ אלעזר הקליר. ושמו ׳אלעזר׳, חתום בסוף הפיוט. מיוסד ע״ס א״ב. **דַּלַּגְתָּ.** במחז׳ שד״ל: ׳דַּלַּגְתָּ׳. **רְדִידִים.** נ״א בקד״א: ׳יְדִידִים׳. **וַעַד אגודים.** בכ״י: ׳וָעֲד אגודים׳. **אֲגוּדִים.** במחז׳ רמ״ו: ׳אֲרוּגִים׳. **זָבַדְתָּ גִּיהִים.** במחז׳ רמ״ו: ׳זָכַרְתָּ גִּיחִים׳. ברס״ד, בולוניא ושד״ל: ׳גִּיהִים׳ ובכ״י: ׳גֵּהִים׳. **יצבת הוֹבִים.** כ״ה במחז׳ רמ״ו, וכן נראה בבולוניא ובקד״א. אבל בכ״י ושד״ל: ״יצבת חוֹבִים׳, בחי״ת. **לשמך מַנְוִים.** כ״ה בכ״י, וכן נראה מפי׳ קד״א, לשון ׳זה אלי ואנוהו׳ (שמ׳ טו, ב). אבל במחז׳ רמ״ו, בולוניא ושד״ל: ׳לשמך מָנוֹחַ׳. **פאר מְפַצְּחִים.** במחז׳ רמ״ו, בולוניא, כ״י ושד״ל: ׳פאר מַפְצִיחִים׳. בקד״א בלי הי״ד הראשונה, ואם אינו טעות הדפוס, משמע שהניקוד כבפנים. **רוגשים בְּלִהוּטִים.** בכ״י מנוקד: ׳רוגשים בְּלֵהוּטִים׳. **שותל רְהִיטִים.** בכ״י: ׳שותל רָהִיטִים׳, ומתאים לניקוד ׳רָהִיטֵנוּ׳, שה״ש א, יז, במחז׳ רמ״ו 93א, וכן בדפוסי תנ״ך הרגילים, אבל בכתר הרי״ש בפת״ח.

מקורות

עד לא מכון. הלכות קטנות, עי׳ ביתורן בקד״ס. **מכון כסאך.** ע״פ תה׳ פט, טו. **כסאך נכון.** ע״פ תה׳ צג, ב. **ומין מלכדך.** ע״פ דב׳ ד, לה. **גודר סיגים.** ע״פ יחז׳ כב, יט. **ועד אגודים.** ע״פ מדת״נ (בובר), פר׳ נ׳נ׳ס, סוף סי׳ ד. **סובל חזיזים.** ע״פ זכ׳ י, ח.

תִּבָּנֶתְ עֲלֵיִם· בְּסַעַר תְּלוּיִם· וְאֵין מִלְּבָדֶךָ· תּוֹכֵן בְּלוּיִם·
עַד לֹא מָכוֹן כִּסְאֲךָ נָכוֹן:

אָגַדְתָּ לְבוֹכִים· עֲרוּכִים זְכוּכִים· וְאֵין מִלְּבָדֶךָ· רוֹפֵשׁ פּוֹרְכִים·
עַד לֹא מָכוֹן כִּסְאֲךָ נָכוֹן:

כַּכָּתוּב בִּדְבְרֵי קָדְשֶׁךָ· נָכוֹן כִּסְאֲךָ מֵאָז· מֵעוֹלָם אָתָּה:

בַּמָּה אֲקַדֵּם יְהוָֹה· אִכֵּף לֵאלֹהֵי מָרוֹם· וַעֲוֹנוֹתַי עָבְרוּ
רֹאשִׁי כְּמַשָּׂא כָּבֵד יִכְבְּדוּ מִמֶּנִּי:
וְאַשְׁמוֹתַי רַבּוּ מִלְּמָנוֹת וְחַטֹּאתַי עָצְמוּ מִסַּפֵּר: כִּי הִרְבֵּיתִי
לִפְשֹׁעַ וָאַגְדִּיל לִמְרֹד· פָּשָׁעַי אֲנִי אֵדָע· וְחַטָּאתִי נֶגְדִּי תָמִיד·
כִּי שֶׁקֶר רָדַפְתִּי מִנָּעוּרָי· וּצְדָקָה רָחָקָה מִמֶּנִּי· אָהַבְתִּי רָע
מִטּוֹב· שֶׁקֶר מִדַּבֵּר צֶדֶק סֶלָה: אָלָה וְכַחֵשׁ וְהִשָּׁבַע לַשֶּׁקֶר
וַחֲמֹד הוֹן רֵעַ: אָב וָאֵם הֵקִלּוֹתִי· תּוֹרַת שַׁעֲשׁוּעִים חִלַּלְתִּי·
וַתְּהִיֶנָּה חַטֹּאתַי עַל־עַצְמוֹתַי וַעֲוֹנוֹתַי עַל־אֵבָרַי: וְהִנֵּה הֵם
יְעִידוּנִי לַמִּשְׁפָּט· וַיָּקָם בִּי כַּחֲשִׁי בְּפָנַי יַעֲנֶה: כִּי רַבּוּ מִשַּׁעֲרוֹת

מקורות

תִּכָּנֵת עֲלֵיִם - הסמיס, ע״פ תה׳ קד, ג ויג. **בְּסַעַר תְּלוּיִם.** תלויים בחוט סערה (קד״ח), ע״פ איוב כו, ז, תולה ארץ על־בלי־מה. **נָכוֹן כִּסְאֲךָ מֵאָז.** תה׳ צג, ב. **כְּמוֹ אָקְדֵּשׁ ה׳.** מיכ׳ ו, ו. **וַעֲוֹנוֹתַי עָבְרוּ רֹאשִׁי.** ע״פ תה׳ לח, ה. **וְאַשְׁמוֹתַי רַבּוּ מִלְּמָנוֹת.** ע״פ עזר׳ ט, ו; דה״ב כח, יג. **עָצְמוּ מִסַּפֵּר.** ע״פ תה׳ מ, ו. **כִּי הִרְבֵּיתִי לִפְשֹׁעַ.** ע״פ עזר׳ י, יג. **וְאֶת פִּשְׁעַי מִנִּי מֵדָע.** ע״פ תה׳ נא, ה. **וְחַטָּאתִי נֶגְדִּי תָמִיד.** תה׳ נא, ה. **שֶׁקֶר רָדַפְתִּי מִנָּעוּרָי.** ע״פ ירמ׳ כב, כא. **וּצְדָקָה רָחָקָה מִמֶּנִּי.** ע״פ תה׳ צז, יא. **אָלָה וְכַחֵשׁ וְהִשָּׁבַע לַשֶּׁקֶר.** תה׳ נט, ה. **וַחֲמֹד הוֹן רֵעַ.** מיכ׳ ב, ב. **אָב וָאֵם הֵקִלּוֹתִי.** ע״פ יחז׳ כב, ז. **תּוֹרַת שַׁעֲשׁוּעִים.** ע״פ תה׳ קיט, עז; משׁ׳ ח, ל; תד״נ פל״ח; ב״ר (ווילנא), פר׳ ברא׳שית, פר׳ ח, סי׳ ח. **וַתְּהִיֶנָּה חַטֹּאתַי עַל עַצְמוֹתַי.** ע״פ תה׳ לח, ד; יחז׳ לב, כז. **וַעֲוֹנוֹתַי עַל אֵבָרַי.** ע״פ תה׳ מ, יג. **הֵם יְעִידוּנִי לְמִשְׁפָּט.** ראו מס׳ קטנות, מס׳ שמחות, ס׳ חידוש הקבר, פ״ח, ה״ה; תהמ״ד (פיינשטיין), גן עדן, עמ׳ 92, ד״ה ר״י פומר. **וְיָקָם כִּי כַחֲשִׁי.** תה׳ סט, ה. **רַבּוּ מִשַּׁעֲרוֹת רֹאשִׁי.** תה׳ סט, ה.

ח״נ והערות

תִּכָּנֵת עֲלֵיִם. בכ״י מנוקד: ׳תִּכָּנֶתְ עֲלֵיִם׳. **אגדת לבוכים וכו׳.** סי׳ אלעזר. כל בית זה מופיע במח׳ רמ״ו, בולוניא, קד״א ושד״ל. אך איננו בכ״י, וכנראה שאינו שייך לפיוט זה, כי נוסף אחרי סוף הא״ב. אך שד״ל כתב בהקדמתו, עמ׳ יג, שבסוף בית זה, הסימן הוא אלעזר. **אָגַדְתָּ לְבוֹכִים.** כ״ה במח׳ בולוניא ושד״ל. אבל במח׳ רמ״ו ורס״ד: ׳אִגַּדְתָּ לבוכים׳, ושני הניקודים נכונים. **עֲרוּכִים זְכוּכִים.** במח׳ רמ״ו ובולוניא: ׳ערוכים לְכוּכִים׳. אבל נוסח זה מקלקל את הסימן. **בַּמָּה אקדם.** וידוי אנונימי. במח׳ רמ״ו: ׳בַּמָּה אקדם׳. **וַעֲוֹנוֹתַי עברו.** בכ״י: ׳כִּי עֲוֹנוֹתַי עברו׳, כלשון הפסוק תה׳ לח, ה. **אָלָה וכחש.** כ״ה במח׳ רמ״ו, כ״י ושד״ל. והוא מקור דומיא דחבריו– אָלָה, וְהִשָּׁבַע, וַחֲמֹד. וכן הוא בפסוק הוש׳ ד, ב. **וַיָּקָם בי כחשי.** אולי צ״ל ׳וְיָקוּם בי כחשי׳, כמו בקה׳ יב, ד, לשון עתיד. במח׳ רמ״ו, בולוניא וכ״י: ׳וְיָקוּם׳,

רֹאשִׁי זְדוֹנוֹתַי· וְעָצְמוּ מֵחוֹל יַמִּים פְּשָׁעַי· כִּי הִטָּנִי לֵב הוֹתַל·
וָאֶתְהַלְּכָה בְּקַלּוּת רֹאשׁ· בְּעַזּוּת מֶצַח· בְּעֵינַיִם רָמוֹת· וָאָזְנֶה
אַחֲרֵי עֵינַי· וָאַעֲצִים עַיִן מֵרְאוֹת טוֹב· בְּשׂוֹמִי פָּנַי בַּחַלָּמִישׁ·
פֶּן־אֵבוֹשׁ וְנִחַמְתִּי· וָאַכְבִּיד אָזֶן מִשְׁמֹעַ מוּסָר· וָאַרְחִיב פֶּה·
וָאֶדַבֶּה דִּין כָּל־בְּנֵי־עֹנִי· בְּאָמְרִי לְלָשׁוֹנִי אַגְבִּיר· שְׂפָתַי אִתִּי
מִי אָדוֹן לִי· הַוּוֹת תַּחְשֹׁב לְשׁוֹנִי· וְחָלָק מִשֶּׁמֶן חִכִּי· וָאֲדַבְּרָה
בְּצַוָּאר עָתָק· בְּגַאֲוָה וָבוּז· בִּזְרֹעַ נְטוּיָה· בְּכַף חֲמָסִים· וִידֵי
רְמִיָּה· לֵב חֹרֵשׁ מַחְשָׁבוֹת אָוֶן· וְרַעְיוֹנִים חוֹשְׁבֵי מְזִמָּה· בְּגַסּוּת
רוּחַ· בְּגַבְהוּת נָפֶשׁ· בְּמֹעַל נָשָׁמָה· בְּחַטַּאת יְחִידָה· בְּמֶרֶד
חַיָּה· רַגְלַי מְמַהֲרוֹת לָרוּץ לָרָעָה· וְלֹא אָמַרְתִּי אַיֵּה אֱלוֹהַ
עֹשָׂי· נִדְמֵיתִי לְזוֹנָה אֲשֶׁר אֶכְלָה וּמָחֲתָה פִּיהָ· וְאָמְרָה
לֹא־פָעַלְתִּי אָוֶן:

רִבּוֹנוֹ שֶׁל־עוֹלָם· גָּלוּי וְיָדוּעַ לְפָנֶיךָ כִּסֵּא כְבוֹדֶךָ· כִּי בָזְכְרִי
עֲוֹנוֹתַי הָרָעִים· וּמַעֲשַׂי הַמְקֻלְקָלִים· לִבִּי
כַּהוֹנֶג נָמֵס בְּתוֹךְ מֵעָי· כַּמַּיִם נִשְׁפַּכְתִּי וְהִתְפָּרְדוּ כָּל־עַצְמוֹתָי·

ח"נ והערות

אלא שבמח' רמ"ו וכ"י עֲיָקוּם׳ לשון עבר, ובבולוניא עָיְקוּם׳ לשון עתיד. וכן צ"ל לפי הענין כמו "הם יעידוני למשפט". ונראה שמשום זה גם ברמ"ו וכ"י שינו מלשון הפסוק עָיְקָם׳ (וכן הוא אצל שד"ל), אלא דלא דייקו בניקוד הוי"ו. **ועצמו מחול יַמִּים.** בכ"י ליתא תיבת 'ימים'.

מקורות

ועצמו מחול ימים. ע"פ ירמ' טו, ח; חיו' ו, ג. **כי הטני לב הותל.** ע"פ יעט' מד, כ. **ואתהלכה בקלות ראש.** רלו' מצ' מצפ"ג, מי"ג; שמו"ר (ווילנא), פר' מצפ"ט, פר' ל, סי' כח. **בעזות מצח.** ע"פ יעט' מח, ד. רלו' בבלי תענית, דף ז ע"ב; זבחים דף פח ע"ב; פסז"ו שמ' פר' יתרו, פ"כ, סי' ח. **בעיניים רמות.** מש' ו, ח. **ואזנה אחרי עיני.** ע"פ במ' טו, לט. **ואעצים עין מראות.** ע"פ יעט' לג, טו. **בשומי פני כחלמיש וכו'.** ע"פ יעט' ג, ז. **ואכביד אוזן משמוע מוסר.** ע"פ ירמ' יז, כג. **ופרחיב פה.** ע"פ תה' פא, יא. **דין כל בני עוני.** מש' לא, ה. **באמרי ללשוני אגביר וכו'.** ע"פ תה' יב, ה. **הוות תחשוב לשוני.** ע"פ תה' נב, ד. **וחלק משמן חכי.** ע"פ מש' ה, ג. **ואדברה בלוזי עתק.** ע"פ תה' עה, ו. **בגאוה ובוז.** תה' לא, יט. **בזרוע נטויה.** שמ' ו, ו. **בכף חמסים.** ע"פ בר' מט, ה. **וידי רמיה.** ע"פ מש' י, ד. **לב חורש מחשבות און.** מש' ו, יח. **חושבי מזמה.** ע"פ תה' כא, יב. **בגסות רוח.** ה' שמות לגשמה: יפצ, רוח, נשמה, יחידה, חיה (ב"ר פר' יד, סי' ט). רלו' תוספתא סגעיס פ"ו, ה"ז; מס' כלה רבתי, פ"ט, הכ"ג; מס' דרך ארץ פ"ה, ה"ה; בבלי שבת, דף לג ע"ח. **רגלי ממהרות לרוץ לרעה.** ע"פ מש' ו, יח. **ולא אמרתי איה אלוה עושי.** ע"פ חיו' לה, י. **נדמיתי לזונה.** ע"פ ירמ' ג, ג. **אכלה ומחתה פיה.** מש' ל, כ. **רבונו של עולם.** לשון חז"ל בהרבה מקומות, כמו: משנ' תענית פ"ג, מ"ח; תוספתא סוטה פ"ו, ה"ה; ירושלמי תענית פ"ד, ה"ב; בבלי ברכות, דף ד ע"ח. **גלוי וידוע לפני.** ע"פ ירמ' כג, כד; דניי' ב, כב; מכילי' דר"י, פר' בא, פר' ז, ד"ה ורעיתיך; בבלי ברכות, דף ס ע"ב. **כסא כבודך.** ירמ' יד, כא. **לבי כדונג נמס וכו' כל עצמותי.** ע"פ תה' כב, טו.

כִּי מָה אֲנִי מָה חַיַּי וּמָה חַסְדֵי וּמַה־צִּדְקוֹתַי· אֲנִי הֶבֶל וָרִיק· אֲנִי
רִמָּה וְתוֹלַעָה· מַעֲשַׂי חֶרְפָּה וּכְלִמָּה· וַעֲלִילוֹתַי אָוֶן וּמִרְמָה·
וָאֶהְיֶה כְּצִיץ נוֹבֵל· נֶחְשַׁבְתִּי כְּצֵל עוֹבֵר· נִמְשַׁלְתִּי כַּבְּהֵמוֹת·
נִדְמֵיתִי כַּחֲצִיר גַּגּוֹת שֶׁקַּדְמַת שָׁלַף יָבֵשׁ· עָפָר אֲנִי בְּחַיַּי קַל
וָחֹמֶר בְּמִיתָתִי· אַף אִם־זִכִּיתִי פָּעָלִי· כָּל־שֶׁכֵּן בְּהַרְבּוֹתִי לְפָשַׁע
וָאֶכְלֶה יָמַי בְּהֶבֶל וָרִיק· וְאַחֲרֵי אֲשֶׁר זֹאת תִּקְוָתִי וְתוֹחַלְתִּי לְרִמָּה·
וְאַחֲרִיתִי לְתוֹלָעָה· מַה־לִּי עוֹד לָעֲצַבִּים וְהֶבְלֵי הַנְּעוּרִים· אֲשֶׁר
הִשִּׁיאוּנִי וַאֲשֶׁר הִסִּיתוּנִי לַעֲבֹר עַל־רְצוֹנֶךָ· אוֹי לִי עַל־עֲוֹנוֹתַי
אֲשֶׁר גָּבְרוּ וְעַל־זְדוֹנוֹתַי אֲשֶׁר עָצְמוּ מְאֹד· וְאֵין לִי פֶּה לְדַבֵּר
וְלֹא מֶצַח לְהָרִים רֹאשׁ· וְהֵיאַךְ אָעִיז פָּנַי וְאַקְשֶׁה עָרְפִּי לוֹמַר
לְפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהַי וֵאלֹהֵי אֲבוֹתַי· כִּי זִכִּיתִי פָּעָלִי וְלֹא חָטָאתִי·
וְאָמְנָה יְהוָה אֱלֹהַי מוֹדֶה אֲנִי לְפָנֶיךָ כִּסֵּא כְבוֹדֶךָ· כִּי אֲנִי חָטָאתִי:

אָשַׁמְתִּי· אָהַבְתִּי כָּל־דִּבְרֵי בָלַע· אָרַבְתִּי עַל־עֲמִית:
בָּגַדְתִּי בָךְ· בָּעַרְתִּי· בָּזִיתִי אֲמָרֶיךָ: גָּזַלְתִּי· גָּנַבְתִּי

מקורות

כי מה אני. ע״פ דה״ח ח, טז. **אני הבל.** ע״פ תה׳ לט, יב; סג, י. **הבל וריק.** יבע׳ ל, ז. **אני רמה ותולעה.** ע״פ יוי׳ כה, ו. **חרפה וכלימה.** תה׳ עח, יג. **ועלילותי און ומרמה.** ע״פ תה׳ לו, ד. **והיה כציץ נובל.** ע״פ יבע׳ מ, ו־ז. **נחשבתי כצל עובר.** ע״פ תה׳ קמד, ד. **נמשלתי כבהמות. נדמיתי.** ע״פ תה׳ מט, יג. **כחציר גגות.** תה׳ קכט, ו. **עפר אני.** ע״פ בר׳ ג, יט; תה׳ קג, יד. **עפר וכו׳ ק״ו בחייתי.** בבלי ברכות, דף ח ע״ב; יומא, דף פז ע״ב. **זכיתי פעלי.** ע״פ מש׳ כ, ט. **כהרבותי לפשוע.** ע״פ עזר׳ י, יג. **ואכלה ימי בהבל.** ע״פ תה׳ עח, לג. **בהבל וריק.** ע״פ יבע׳ ל, ז. **ותוחלתי לרמה.** ע״פ יוי׳ ז, ה; כד, כ. **ואחריתי לתולעה.** ע״פ יוי׳ כה, ו. **מה לי עוד.** הוש׳ יד, ט. **והבלי המעורים.** ע״פ קה׳ יח, י. **אשר השיאוני.** ע״פ בר׳ ג, יג. **אשר עצמו מאוד.** ע״פ ירמ׳ ה, ו. **ואין לי פה לדבר.** ע״פ יחז׳ טז, סג; תה׳ קטו, ה. **ולא מצח להריס רמש.** ע״פ עזר׳ ט, ו. **כי זכיתי פעלי וכו׳.** ע״פ מש׳ כ, ט. **מודה אני לפניך.** ע״פ נסח חז״ל בהרבה מקומות, כמו: תוספתא ברכות פ״ו, הט״ז; ירושלמי ברכות פ״ד, ה״ח; בבלי ברכות, דף כח ע״ב; ז״ר (ויילנא), פר׳ ויל״ח, פר׳ סח, סי׳ ט. **כסא כבודך.** ירמ׳ יד, כא. **כי אני חטאתי.** ז״ב יט, כח; ע״פ תה׳ מא, ה. וכן מדמ״ג (פוצ׳), פר׳ בלק, סי׳ יד; במדב״ר (ויילנא), פר׳ בלק, פר׳ כ, סי׳ טו; ילקו״ש תורה, רמז תשסה. **אשמתי.** ע״פ הוש׳ ה, טו; עזר׳ ט, ו. **אהבתי כל דברי בלע.** ע״פ תה׳ נב, ו. **ארבתי על עמית.** ע״פ יחז׳ לח, ט. **בגדתי בך.** ע״פ ירמ׳ ג, כ; הוש׳ ה, ז. **בערתי.** ע״פ תה׳ עג, כב; מש׳ ל, ג. **בזיתי אמריך.** ע״פ ז״ב יג, ט. **גזלתי.** ע״פ יחז׳ יח, יח; מלא׳ ג, ח, ורבו רב״ו ורד״ק.

ח״נ והערות

מה חיי. מילים אלו אינם במחז׳ רמ״ו (כנראה נשמטו בטעות). בבולוניא וכ״י: ׳ומה׳. בשד״ל: ׳מה׳. **ואהיה כציץ.** בכ״י: ׳הָיִיתי כציץ׳. **אשר זאת תקותי.** כ״ה במחז׳ רמ״ו, בולוניא וכ״י. אבל בשד״ל: ׳שֶׁזֹּאת׳ (כנראה שהוגה מסברא). **ותוחלתי לרמה.** המילה ׳ותוחלתי׳ איננה בכ״י. **פה לדבר.** במחז׳ רמ״ו: ׳פה לְהָשִׁיב׳. **ואמנה ה״א מודה אני.** בכ״י מתחיל כאן פיסקא חדשה, ואין פיסקא חדשה ב׳אשמתי׳. במחז׳ רמ״ו, בולוניא ושד״ל אין פיסקא חדשה כלל, לא כאן ולא לפני ׳אשמתי׳. **אשמתי אהבתי וכו׳.** מיוסד ע״ס א״ב כפול, ופעמים כפול ומוכפל. **בגדתי בך.** בכ״י נוסף כאן: ׳בָּעֲטָתִי׳. **בָּעַרְתִּי׳**, כן בכ״י ושד״ל. אבל במחז׳ רמ״ו ובולוניא: ׳בִּעֲרָתִי׳, ואינו נראה נכון.

קִנְיַן רֵעַ: דִּבַּרְתִּי דֹפִי: הֶעֱוֵיתִי· הִרְשַׁעְתִּי: וָאֶמְאַס וְכוֹחֵיךָ:
זַדְתִּי· זָרְתִּי· זָנִיתִי: חָרַשְׁתִּי רַע· חָנַפְתִּי· חָמַסְתִּי· חָשַׁבְתִּי
מַחֲשָׁבוֹת רָעוֹת: טָפַלְתִּי שֶׁקֶר· טִנַּפְתִּי מַעֲשַׂי· טִמֵּאתִי
מִפְעֲלוֹתַי: יִהַרְתִּי· יָעַצְתִּי רַע: כִּזַּבְתִּי· כִּחַשְׁתִּי· כִּעַסְתִּי כְבוֹדֶךָ:
לִמַּדְתִּי לָהָרַע· לַצְתִּי· לוֹצַצְתִּי· לָעַגְתִּי· לָעַבְתִּי· לָחַצְתִּי
יְרֵאֶיךָ: מָרִיתִי· מָרַדְתִּי· מָאַסְתִּי בְתוֹכְחוֹתֶיךָ· מֵאַנְתִּי דָבָרֶיךָ:
נָאַצְתִּי· נוֹאַלְתִּי· נִגְאַלְתִּי· נֵאַרְתִּי בְרִיתֶךָ: סָרַחְתִּי· סָרְתִּי·
סוֹרַרְתִּי· סִלַּפְתִּי צֶדֶק· סָטִיתִי· סִעַפְתִּי: עָוִיתִי· עִוַּלְתִּי·
עִקַּשְׁתִּי· עָנִיתִי כָחָשִׁים: פָּשַׁעְתִּי· פָּרַצְתִּי גְדֵרוֹתֶיךָ: צָרַרְתִּי·
צָחַנְתִּי מַעֲשַׂי: קִלְקַלְתִּי מִפְעֲלוֹתַי· קִשִּׁיתִי עֹרֶף: רָשַׁעְתִּי·
רָגַנְתִּי· רָעִיתִי רִוחַ: שִׁחַתִּי· שׁוֹבַבְתִּי· שָׁגִיתִי· שָׁטִיתִי: תָּעִיתִי·
תִּעַבְתִּי· תִּעֲתַעְתִּי· תִּעַבְתִּי תּוֹרָתֶךָ:

ח"נ והערות

ואמאס וכוחיך. במח' רמ"ו: ׳ואמאס דְּבָרֶיךָ׳. **זָרְתִּי.** איננו בכ"י. **יִהַרְתִּי.** כ"ה במח' רמ"ו, בולוניא ושד"ל בבנין פיעל, וכן מצינו במס' סוטה, דף מז ע"ב, "הא מאן דמיהר" (בפיעל). אבל בכ"י ׳יָהַרְתִּי׳ בבנין הקל, וגם זה יתכן. **לִמַּדְתִּי לְהָרַע.** במח' רמ"ו ובולוניא: ׳לָמַדְתִּי להרע׳. הנוסח בכ"י ובשד"ל כבפנים. **לַצְתִּי.** איננו בכ"י. **סִעַפְתִּי.** כ"ה במח' רמ"ו ובולוניא. אבל בכ"י ושד"ל: ׳סְעַפְתִּי׳, בבנין קל. **עִקַּשְׁתִּי.** בכ"י: ׳עָקַשְׁתִּי׳, ותוקן בגליון ׳עִשַּׁקְתִּי׳. **צָחַנְתִּי מַעֲשַׂי.** במח' בולוניא: ׳צָחֲנָתִי׳. **קִלְקַלְתִּי מִפְעֲלוֹתַי.** בכ"י: ׳קלקלתי דְּרָכַי׳. **שָׁטִיתִי.** במח' רמ"ו ובולוניא: ׳שָׁעֵיתִי׳, ותוקן כאן ע"פ כ"י. **תִּעַבְתִּי.** כן הוא במח' רמ"ו ובולוניא. אבל איננו בכ"י ושד"ל (כנראה משום דלקמן בסמוך "תעבתי תורתך", וא"כ נראה כאן מיותר). **תִּעֲתַעְתִּי.** במח' רמ"ו ובולוניא מנוקד: ׳תִּעְתַּעְתִּי׳, וכדרך ניקוד הנמצא במח' האשכנזים.

מקורות

דברתי דופי. ע"פ תה' נ, כ. **סטויתי מדרשעתי.** ע"פ תה' קו, ו; דני' ט, ה. **ומתמס דבריך.** ע"פ ויק' כו, מג; ס"מ טו, כג. **זדתי.** ע"פ דב' ח, יב. **זניתי.** ע"פ יבע' ל, כח; ירמ' ג, ג. **מרשעתי רע.** ע"פ הוש' י, יג; מש' ו, יד. **חנפתי.** ע"פ יבע' ט, טז; מש' יח, ט. **חמסתי.** ע"פ יחז' ז, יח; כב, כו. **חשבתי מחשבות רעות.** ע"פ בר' ו, ה; יבע' נה, ז; נט, ז. **טפלתי שקר.** ע"פ תה' קיט, סט. **טנפתי מעשי.** ע"פ יבע' נט, ו. **יעלתי רע.** ע"פ יחז' יח, ג; תה' סג, ה. **כזבתי.** ע"פ הוש' ז, יג; תה' עח, לו. **כחשתי.** הוי' לא, לח; ע"פ יבע' ל, ט; ירמ' ה, יב. **כעסתי כבודך.** ע"פ הוש' ג, יב. **למדתי להרע.** ע"פ ירמ' ג, ה. **לצתי.** ע"פ יבע' נח, יד; מש' ט, יב. **לועגתי.** ע"פ יבע' כח, כב; הוש' ז, ה. **לעגתי.** ע"פ ירמ' כ, ז; תה' כב, ח. **לעבתי.** ע"פ דס"ג לו, טז. **מריתי.** ויק' ג, מב. **מרדתי.** ע"פ יחז' ג, ג; דני' ט, ה. **מאסתי בתוכחותיך.** ע"פ יבע' ל, יב; עמ' ב, ד. **מאנתי דבריך.** ע"פ ירמ' ה, ג; ט, ה; יח, י; זכ' ז, יח; נחמ' ט, ח. **נאלתי.** ע"פ יבע' ל, ד; ה, כד. **נגאלתי.** ע"פ דב' יג, יט. **נואלתי.** ע"פ שמ' יג, יח; ירמ' ה, ד. **נארתי בריתך.** ע"פ תה' פט, מ. **סרחתי.** ע"פ ירמ' מט, ז. **סררתי.** ע"פ הוש' ד, טז; תה' עח, ח. **סלפתי לדק.** ע"פ שמ' כג, ח. **סטיתי.** ע"פ תה' קמ, ג; שמ' ה, יג, ובלשון חכמים בפ סמ"ך תחת שי"ן שמגלית. **סעפתי.** ע"פ תה' קיט, קיג. **עויתי.** דני' ט, ה. **עולתי.** ע"פ ויק' יט, טו; דב' כה, טז. **עקשתי.** ע"פ דב' לב, ה; ס"ב כב, כז; יבע' נט, ח. **עויתי כחזים.** ע"פ תה' נט, יג; חוי' טז, ח. **פשעתי.** לוי' ג, מב; ע"פ יחז' ג, ג. **פרצתי גדרותיך.** ע"פ תה' פ, יג; פט, מג. **צררתי.** ע"פ שמ' לג, נה; תה' קמג, יב. **צחנתי מעשי.** ע"פ עזר' ט, יג; דה"ב לד, כה. **קלקלתי מפעלותי.** ע"פ ספרי דב', פר' האזינו, פי' שו, ד"ה עתידה. **קשיתי עורף.** ע"פ שמ' לב, ט; מ"ב ח, יד. **רשעתי.** מ"ת מז; מלח' ג, יט. **רגנתי.** ע"פ דב' ט, כז; תה' קו, כה; מש' טז, כח. **שחתי.** עפ שמ' לב, ז; יבע' ט, ד. **שובבתי.** ע"פ יבע' מז, ח; יחז' לח, ד. **שגיתי.** חוי' ו, כד; יט, ד. **תעיתי.** יבע' נג, ו; ע"פ תה' קח, י. **תעבתי.** ע"פ מ"ת כח, כו; יחז' טז, נג; מיכ' ג, ט. **תעתעתי.** ע"פ בר' כז, יב;

הֵן אֵלֶּה קְצוֹת דְּרָכָי וְשֶׁמֶץ דָּבָר נִמְצָא בִי. וָאֶעֱשֹׂ כְּאֵלֶּה
רַבּוֹת אֶלֶף אַלְפֵי אֲלָפִים. וְאוֹסִיף עָוֹן עַל־חֵטְא. זָדוֹן
עַל־שֶׁגֶג. פֶּשַׁע עַל־רֶשַׁע. רָוָה עַל־הַצְּמֵאָה. אֶסְפָּרֵם מֵחוֹל
יִרְבּוּן וְעָצְמוּ מִכּוֹכְבֵי מָרוֹם. מִסְפָּרָם לְאֵין קֵץ. חֶשְׁבּוֹנָם לְאֵין
תַּכְלִית. מְנִינָם לֹא נוֹדָע. מִפְקָדָם לֹא נִמְצָא. בֵּאוּרָם לֹא נִגְלָה.
מִדּוֹתָם לֹא נִסְכָּמוּ. וַאֲחַשְׁבָה עַד־תַּכְלִיתָם. אָבִינָה לְאַחֲרִיתָם.
בְּהִתְיַצְּבָם לָרִיב עִמִּי. אַחַת לְאַחַת תִּשְׁבּוֹן. וּלְשׁוֹנִי
תַּעֲנֶה בִּי. וְחוֹתָם יְמִינִי יָעִיד עָלַי. הָרִאשׁוֹנוֹת עִם־הָאַחֲרוֹנוֹת.
הַשְׁגָּגוֹת עִם־הַזְּדוֹנוֹת. הַגְּלוּיוֹת עִם־הַנִּסְתָּרוֹת. הַנּוֹדָעוֹת עִם־
הַטְּמוּנוֹת. וְגֶבֶר אֲשֶׁר אֵלֶּה מַעֲלָלָיו. הֲלֹא טוֹב מִמֶּנּוּ הַנָּפֶל.
אֲהָהּ נַפְשִׁי מַה־תַּעֲשִׂי. וּגְוִיָּתִי מַה־תִּפְעָלִי. בְּבוֹא כְשׁוֹאָה פַּחְדִּי.
וְרוּחַ יְהוָה תִּשָּׂאֵנִי. לְהִתְוַכֵּחַ עַל־מַעֲשַׂי. לָדוּן עַל־מִפְעָלוֹתַי.
וְאֵיךְ אֶשָּׂא פָנַי אֵלָיו. וְכִי־יִפְקֹד מָה אֲשִׁיבֶנּוּ: וְכַחֲשִׁי לֹא־יוֹעִילֵנִי.
וְשִׁקְרִי לֹא־יַצִּילֵנִי. כִּי הִגֵּה־בַשָּׁמַיִם עֵדִי וְשָׂהֲדִי בַּמְּרוֹמִים. עֵד
מְמַהֵר. דַּיִּן אֱמֶת. מֶלֶךְ נֶאֱמָן. יוֹדֵעַ וָעֵד. שׁוֹפֵט צֶדֶק וְדוֹרֵשׁ
מִשְׁפָּט. הוּא עֵד. הוּא דַּיָּן. הוּא בַּעַל דִּין. וְאֵין לְפָנָיו לֹא

מקורות

דס״ג לו, טז. **הן אלה וכו׳ נמצא בי.** ע״פ ליו׳ כו, יד. **ואוסיף עון על חטא.** ע״פ ליו׳ לד, לז. **רוה על הצמאה.** ע״פ דב׳ כט, יח. **אספרם מחול ירבון.** תה׳ קלט, יח. **ועצמו מכוכבי מרום.** ע״פ נחו׳ ג, טז. **מספרם לאין קץ.** ע״פ בר׳ מח, מט. **ומחשבה.** ע״פ תה׳ עג, טז. **לאביאה לאחריתם.** תה׳ עג, יז; דב׳ לב, כט. **בהתיצבם לריב עמי.** ע״פ ישע׳ ג, יג. **אחת לאחת.** קה׳ ז, כז. **ולשוני תענה בי.** רמו בבלי תענית, דף יח ע״ב. **וחותם ימיני יעיד עלי.** ע״פ ליו׳ לז, ז; ספרי האזינו, פי׳ שז, ד״ה ד״ה הטור; מדת״י (בובר), פר׳ בראשית, סי׳ כט; פסר״ג, פי׳ מד, ד״ה ד״ה שובה. **הגלויות עם הנסתרות.** ע״פ דב׳ כט, כח. **מאשר אלה מעלליו.** ע״פ מיכ׳ ג, ז. **הלא טוב ממנו הנפל.** ע״פ קה׳ ו, ג. **וגויתי מה תפעלי.** ע״פ ליו׳ לה, ו. **בבוא כשואה פחדי.** ע״פ מש׳ א, כז. **ורוח ה׳ תשאני.** ע״פ מ״ב ב, יז. **להתוכח על מעשי.** ע״פ מיכ׳ ו, ג. **ומיך אשא פני אליו.** ע״פ ס״ג ב, כג. **וכי יפקוד מה אשיבנו.** ליו׳ לג, יד. **וכחשי לא יועילני.** ע״פ ליו׳ טז, ח. **ושקרי לא יצילני.** ע״פ תה׳ קא, ז. **כי הנה בשמים עדי.** ע״פ ליו׳ טז, יט. **ושהדי במרומים.** ליו׳ טז, יט. **עד ממהר.** מלא׳ ג, ה. **דיין אמת.** מצ׳ ברכות פ״ט, מ״ב. **מלך נאמן.** בבלי שבת, דף קיט ע״ב; ב״ר (ווילנא), פר׳ ל, סי׳ יח; ילקו״ש ישעיהו, רמז תכח. **יודע ועד.** ע״פ ירמ׳ כט, כג; מכיל׳ דר״י, פר׳ יתרו, פר׳ ב, ד״ה ויבא משה. **שופט לדק.** תה׳ ט, ה. **ודורש משפט.** ישע׳ טז, ה. **הוא עד הוא דיין הוא בעל דין.** מצ׳ תפות פ״ד, מכ״ב; ע״פ פסז״ו, בר׳ פר׳ ויגש, פמ״ה, סי׳ ג. **הוא עד.** ע״פ ירמ׳ כט, כג. **הוא דיין.** ע״פ דני׳ ז, לד. **הוא בעל דין.** ע״פ ישע׳ ג, יג; ירמ׳ כט, כג. **ואין לפניו וכו׳ ולא מקח שוחד.** ע״פ מצ׳ תפות פ״ד, מכ״ב; פסז״ו, ויק׳ פר׳ שמיני, דף כו ע״ח, ד״ה כנגד; תהמ״ד, מזמ׳ 364, עמ׳ 1555, ד״ה תמר רב. **לא עולה.** ע״פ דה״ב יט, ז.

ח״נ והערות

מִדּוֹתָם לֹא נִסְכָּמוּ. בב״י: ׳מִדּוֹתַי לֹא נִסְכָּמוּ׳. **הַנּוֹדָעוֹת עִם הַטְּמוּנוֹת.** בב״י: ׳הַנּוֹדָעוֹת עִם הַצְּפוּנוֹת׳. **מֶלֶךְ נֶאֱמָן.** מכאן עד ״הוא בעל דין״ ולא עד בכלל, חסר בב״י.

עַוְלָה· וְלֹא שִׂכְחָה וְלֹא מַשּׂוֹא פָּנִים· וְלֹא מִקַּח שֹׁחַד· הַצּוּר
תָּמִים פָּעֳלוֹ כִּי כָל־דְּרָכָיו מִשְׁפָּט· אֵל אֱמוּנָה וְאֵין עָוֶל צַדִּיק
וְיָשָׁר הוּא: וְאִם עֲוֹנוֹתַי יִשְׁמָר־יָהּ· וּמַעֲלָלַי יָשִׁיב לִי· אוֹי לִי·
אֲהָהּ עַל־נַפְשִׁי· אַלְלַי עַל־נִשְׁמָתִי· אֲבוֹי עַל־אַחֲרִיתִי· כִּי הִנְנִי
כָקַשׁ לִפְנֵי אֵשׁ· וְכַחֲשַׁשׁ לִפְנֵי לֶהָבָה· כְּעֻלֶּה נִדָּף לִפְנֵי רוּחַ·
וּכְמֹץ גְּנָבַתּוּ סוּפָה:

רִבּוֹנוֹ שֶׁל־עוֹלָם· גָּלוּי וְיָדוּעַ לִפְנֵי כִּסֵּא כְבוֹדֶךָ· כִּי הִנְנִי
שָׁב וּמִתְנַחֵם· תּוֹהֶה וּמִתְחָרֵט עַל־
עֲוֹנוֹתַי וְעַל־פְּשָׁעַי· וּבַעֲדָם כָּבֵד רֹאשִׁי· וּמִצְחִי כִּסְּתָה כְלִמָּה·
וָאֶכָּנַע עַד־אֶרֶץ· וָאֶשְׁפַּל עַד־עָפָר· עֲשָׂשָׂה מִכַּעַס עֵינָי· וְחָשְׁכוּ
הָרְאוֹת בָּאֲרֻבּוֹת· וְנָפְלוּ וְחָפְרוּ פָנַי· וַתִּצְלֶנָה אָזְנַי· וָאֵאָלֵם לֹא
אֶפְתַּח פִּי· וּלְשׁוֹנִי מְדֻבָּק מַלְקוֹחָי· וּשְׂפָתַי בָּלוּ וְדָמְמוּ· וַתִּכְבַּד
יָדִי עַל־אַנְחָתִי· וְלִבִּי סְחַרְחַר· וְחָפְרוּ עֶשְׁתּוֹנוֹתַי· וְרַעְיוֹנַי
יְבַהֲלוּנִי· וַתִּתְעַטֵּף עָלַי רוּחִי· כִּי נָגְעָה חֶרֶב עַד־הַנָּפֶשׁ· וּבִרְכַּי

ח"נ והערות

אֲהָהּ עַל נפשי. בכ"י: ׳הָהּ, ע"פ יחז' ל, ב. **כקש לפני אש.** בכ"י: ׳בקש יָבֵשׁ לפני אש׳. **וְכַחֲשַׁשׁ לִפְנֵי לֶהָבָה.** תוקן ע"פ ישע' ה, כד; לג, יא, ממשקל פָּעַל (מכלול, דף קמו ע"א). במח' הקדומים: ׳וּכְחָשָׁשׁ לפני להבה׳. **עד ארץ ואשפל.** תיבות אלו חסרות במח' רמ"ו ורס"ד. **ושפתי בָּלוּ ודממו.** כלשון חז"ל בבלי שבת, דף לב ע"ב ושאר מקומות, "עד שיבלו שפתותיכם...". ובמח' רמ"ו: ׳ושפתי בָּלוּ ודממו׳. **עַד־הַנָּפֶשׁ.** במח' רמ"ו ורס"ד: ׳עד־נֶפֶשׁ׳.

מקורות

ולא משא פנים ולא מקח שוחד. ע"פ דב' י, יז; דה"ב יט, ז. **הצור תמים פעלו.** דב' לב, ד. **ואם עוונותי ישמר יה.** ע"פ תה' קל, ג. **כקש לפני אש.** ע"פ יעט' מז, יד. **וכחשש לפני להבה.** ע"פ יעט' ה, כד. **כעלה נדף.** ע"פ ויק' כו, לו. **לפני רוח.** יעט' יז, יג. **וכמוץ גנבתו סופה.** חוי' כא, יח. **רבונו של עולם.** לשון חז"ל בהרבה מקומות, כמו: משנ' תענית פ"ג, מ"ח; תוספתא סוטה פ"ו, ה"ה; ירושלמי תענית פ"ד, ה"ג; בבלי ברכות, דף ד ע"א. **גלוי וידוע לפני.** ע"פ ירמ' כג, כד; דני' ב, כב; מכילי' דר"י, פר' בא, פר' ז, ד"ה ורחמיה; בבלי ברכות, דף ס ע"ב. **כפס כבוזך.** ירמ' יח, כא. **תוהה... על עוונותי ועל פשעי.** ע"פ במדב"ר (ווילנא), פר' י, ס' ל, 'פתוהה על הרשע'. **ומתחרט.** ע"פ בבלי תגיגה, דף ה ע"א, 'הטועה דבר ומתחרט בו, מוחלין לו מיד', ע"פ מלא' ג, ה. **ונעשה כנד רשעי.** ע"פ תה' נח, ה. **ומאחי כמתם כלמה.** ע"פ ירמ' נא, נח. **ואכנע עד מרן ואשפל עד עפר.** ע"פ יעט' כו, ה. **עששה מכעס עיני.** תה' ו, ח. **וחשכו הרואות באורובות.** קה' יב, ג. **ונפלו וחפרו פני.** ע"פ בר' ד, ו; ירמ' נא, נח. **ותצלנה אזני.** ע"פ ירמ' יט, ג. **ואאלם לא אפתח פי.** ע"פ תה' לט, י. **ולשוני מדבק מלקוחי.** תה' כב, טז. **ותכבד ידי על אנחתי.** ע"פ חוי' כג, ב. **ולבי סחרחר.** ע"פ תה' נח, יח. **וחפרו עשתונותי.** ע"פ תה' קמו, ד. **ורעיוני יבהלוני.** ע"פ דני' ז, כח. **ותתעטף עלי רוחי.** תה' קמג, ד. **נגעה חרב עד הנפש.** ע"פ ירמ' ד, י. **וברכי כשלו מצום.** ע"פ תה' קט, כד.

כָּשְׁלוּ מִצּוֹם· וְעַצְמִי־חָרָה מִנִּי־חֹרֶב: וְעַתָּה יְהוָה אֱלֹהִים אֱלֹהֵי
הַצְּבָאוֹת· הוֹפִיעַ נָא בַּהֲמוֹן רַחֲמֶיךָ וּכְרֹב חֲסָדֶיךָ עַל־עַבְדְּךָ
אֲשֶׁר שָׁב לִפְנֵי כִּסֵּא כְבוֹדֶךָ· וַיִּנָּחֵם עַל־הָרָעָה· וַיִּתְחָרֵט
עַל־הַשֶּׁגֶג· וַיִּכָּנַע עַל־הַזָּדוֹן· וַיִּתְוַדֶּה עַל־הַמֶּרֶד· וּכְבֹשׁ כַּעֲסָךְ
מֵעָלָיו· וְהָפֵר אַפְּךָ מִמֶּנּוּ· וְשָׁא לְכָל־חַטֹּאתָיו· וּסְלַח לְכָל־
עֲוֹנוֹתָיו· וְאַל־תְּשִׁיבֵהוּ רֵיקָם מִלְּפָנֶיךָ:

אֱלֹהַי· עַד־שֶׁלֹּא נוֹצַרְתִּי אֵינִי כְדַאי· וְעַכְשָׁו שֶׁנּוֹצַרְתִּי
כְּאִלּוּ לֹא נוֹצַרְתִּי· כִּי מָה אֲנִי
בָּחַיַּי· אַף כִּי־בְמִיתָתִי· רִמָּה אֲנִי בְּחַיַּי וְתוֹלֵעָה בְּמִיתָתִי· הֶבֶל
וָרִיק בְּרֵאשִׁיתִי· עָפָר וָאֵפֶר בְּאַחֲרִיתִי: וַהֲרֵי אֲנִי לְפָנֶיךָ כִּכְלִי
מָלֵא בוּשָׁה וּכְלִמָּה· יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהַי· שֶׁלֹּא
אֶחֱטָא עוֹד· וַאֲשֶׁר חָטָאתִי מָרוֹק בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים· אֲבָל לֹא
עַל־יְדֵי יִסּוּרִין:

מקורות

ועצמי חרה מני חורב. תענ׳ ל, ג. **ועתה ה׳ אלהים.** ש״ב ז, כח. **אלהי הצבאות.** הוש׳ יב, ו. **הופיע נא בהמון רחמיך.** ע״פ יצע׳ סג, טו. **וכרוב חסדיך.** ע״פ נחמ׳ יג, כב. **חסדיך על עבדך.** ע״פ בר׳ יט, יט; תה׳ לו, ח. **אשר שב לפני.** ע״פ מ״ב כג, כה. **כסא כבודך.** ירמ׳ יד, כא **ויתחם על הרעה.** דה״ב כא, טו. **וכפר מפך ממנו.** ע״פ תה׳ פה, ה. **ושא לכל חטאתיו.** ע״פ תה׳ כה, יח. **וסלח לכל עוונותיו.** ע״פ שמ׳ לד, יט. **אלהי עד שלא נוצרתי.** ע״פ בבלי ברכות, דף יז ע״א; יומא, דף פז ע״ב; רמ״ם, פ״ח, סי׳ יט; סרע״ג ח״ב סוף סי׳ קיח; רמב״ם, סדר תפילות, נוסח סיודוי. **כי מה אני.** ע״פ שמ׳ טז, ז. **רמה אני בחיי ותולעה במיתתי.** ע״פ איוב כה, ו. **הבל וריק.** יצע׳ ל, ז. **עפר ואפר באחריתי.** ע״פ איוב ל, יט. **שלא אחטא עוד.** ע״פ בבלי יומא, לח ע״ב; מב״ט שמ׳ פר׳ בשלח, פט״ו, סי׳ כו. **אבל לא ע״י יסורין.** ע״פ ירמ׳ י, כד.

ח״נ והערות

ועתה ה״א. בב״י יש כאן פיסקא חדשה, שאינה במח׳. **אלהי הצבאות.** תיבות אלו אינן במח׳ רמ״ו ורס״ד. **חסדיך על־עַבְדְּךָ.** במח׳ רמ״ו ובב״י: ׳חסדיך על־עַבְדֶּיךָ׳. **לפני כִּסֵּא כבודך.** ׳כִּסֵּא׳ אינו בב״י. **חטאתיו וסלח לכל עוונותיו.** בב״י: ׳עֲוֹנוֹתָיו... חַטֹּאתָיו׳, ע״פ ׳נושא עון ופשע׳, שמ׳ לד, ט; ׳וסלחת לחטאת עמך ישראל׳, מ״א ח, לד. **אלהי עד שלא נוצרתי.** במח׳ גולדשמידט כעין זה (כיפור, עמ׳ 9). והוא נוסח הגמ׳ בבלי ברכות, דף יז ע״א, אמנם כאן נמצא בכמה שינויים. **והרי אני לפניך.** בוי״ו. כ״ה מנהגנו וכן איתא בסרע״ג ח״ב, סוף סי׳ קיח. וראו בבלי ברכות דף יז ע״א, יומא דף פז ע״ב; רי״ף; סד״ר סי׳ קלו. **יהר״מ ה׳ אלהי.** השמות ׳ה׳ אלהי׳ נמצאים במח׳ שד״ל, אך לא ברמ״ו ובולוניא. אמנם בכ״י איתא: ׳ה׳ אלהי ואלהי אבותי׳. **מָרוֹק ברחמיך הרבים.** כ״ה במח׳ רמ״ו, בולוניא וכ״י, וכנוסח הגמ׳ בבלי יומא, דף פז ע״ב. במח׳ שד״ל: ׳מָחֹק ברחמיך הרבים׳. בגמ׳ בבלי, ברכות, דף יז ע״א, איתא: ׳מרק ברחמיך הרבים׳. ראו: הרב אלעזר שמואל בריגר, ׳נוסח ״מחוק״ ברחמיך הרבים׳, בתוך כתב עת: בית אהרן וישראל קב, תשס״ב, עמ׳ קלא־קלב.

רִבּוֹנוֹ שֶׁל־עוֹלָם· עֲשֵׂה עִמִּי לְמַעַן שִׁמְךָ הַגָּדוֹל· שֶׁלֹּא
יֵבוֹשׁוּ בִי קַוֶּיךָ· וְלֹא יִכָּלְמוּ בִי מְבַקְשֶׁיךָ·
כִּי לֹא עַל־עֲצָמִי בִּלְבַד אֲנִי מִתְפַּלֵּל וּמִתְחַנֵּן מִתְנַפֵּל וּמִתְוַדֶּה·
כִּי אִם בַּעֲדִי וּבְעַד עַמְּךָ הֶהָמוֹן הָרַב הַזֶּה הָעוֹמְדִים לְבַקֵּשׁ
תְּפִלָּה מִלְּפָנֶיךָ· וְאַף עַל־פִּי שֶׁאֲנִי יוֹדֵעַ בְּעַצְמִי· שֶׁאֵינִי רָאוּי
לְבַקֵּשׁ עַל־עַצְמִי כָּל־שֶׁכֵּן עַל־אֲחֵרִים· אֲנִי נִשְׁעָן עַל־חֲסָדֶיךָ
וּמִבְטָחִי עַל־צִדְקוֹתֶיךָ· כִּי כֵן דַּרְכְּךָ לְהַאֲרִיךְ אַפְּךָ וּלְהִתְנַהֵג
בְּחֶסֶד עִם־בְּרִיּוֹתֶיךָ· וְלִגְמֹל טוֹבָה לַחַיָּבִים· וְלִפְתֹּחַ יָד לַשְּׂבִים
אֵלֶיךָ· שֶׁלֹּא יָשׁוּבוּ רֵיקָם מִלְּפָנֶיךָ· וְאַתָּה אֱלוֹהַּ סְלִיחוֹת חַנּוּן
וְרַחוּם· בְּיָדְךָ כֹּחַ וּגְבוּרָה· וְעִמְּךָ הַסְּלִיחָה וְהַמְּחִילָה לִסְלֹחַ
אֶת־עֲוֹנוֹתֵינוּ וְלִמְחֹל אֶת־חַטֹּאתֵינוּ וּלְכַפֵּר אֶת־פְּשָׁעֵינוּ· וְכֵן יְהִי
רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ· יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ· שֶׁתִּסְלַח וְתִמְחַל
לָנוּ עַל־כָּל־עֲוֹנוֹתֵינוּ וּפְשָׁעֵינוּ וּתְכַפֵּר לָנוּ עַל־כָּל־חַטֹּאתֵינוּ:

ח"ג והערות

רבש"ע עשה עמי. תפלה זו מיועדת לש"ץ כמבואר מלשונה. נוסח דומה לזה מופיע גם בודוי רב נסים גאון שאומרים האשכנזים ב'יום כיפור קטן' והספרדים בשחרית דיו"כ. במח' הספרדים (בית הכפורת, עמ' 356) לפני רבש"ע הדומה, מופיע ההוראה: 'ואומר הש"ץ לבדו'. ועי' דברי הרב דויד יצחקי, סוף לו"א, 'קצירת האומ"ר', מאמר א', סי' קכו. **למען שמך הגדול.** בכ"י נוסף: 'הַגִּבּוֹר'. **ולא יכלמו.** בכ"י: 'וְאַל יכלמו'. **מתפלל ומתחנן מתנפל.** בכ"י: 'מתנפל ומתחנן ומתפלל...'. **לבקש תְּפִלָּה.** בכ"י: 'לבקש תְּחִנָּה'. **על עַצְמִי.** בכ"י: 'על נַפְשִׁי'. **בְּחֶסֶד עם בריותך.** תיבת 'בחסד' איננה בכ"י, ובמח' שד"ל הוא בסוגריים. **ועמך הסליחה ומחילה.** תיבות אלו חסרות במח' רמ"ו. **לסלוח אֶת.** במח' רמ"ו וכ"י: 'לסלוח עַל'. **אֶת חטאותינו... אֶת פשעינו.** בכ"י: 'עַל-... עַל-...'. אך גם במח' רמ"ו כאן: 'אֶת-'.

מקורות

רבונו של עולם. לשון חז"ל בהרבה מקומות, כמו: מסכ' תענית פ"ג, מ"ח; תוספתא סוטה פ"ו, ה"ה; ירושלמי תענית פ"ד, ה"ג; בבלי ברכות, דף ד ע"ב. **עשה עמי.** ע"פ תה' קו, כא. **שלא יבושו וכו' מבקשיך.** ע"פ תה' סט, ז. **מתפלל ומתחנן מתנפל ומתודה.** ע"פ דני' ט, כ. **כעדי וכעד עמך.** ע"פ מ"ג כג, יג. **ההמון הרב הזה.** דה"ב ל, יז. **לבקש תפילה מלפניך.** ע"פ דני' ט, ד. **ומבטחי על צדקותיך.** ע"פ תה' לג, ג; עא, ג; קיט, מ; קמג, יח. **דרכך להאריך אפך.** ע"פ שמ' לד, ו; תה"נ פל"ח, ד"ה עשרה שמות; ירושלמי תענית פ"ב, ה"ח; ב"ר (ווילנא), פר' כו, סי' ה; מד"ז שה"ש, פר' ח, סי' טו. **ולהתנהג בחסד עם בריותיך.** ע"פ תה' פט, ג; תד"א פ"ד, ד"ה על גמילות; מכילי דר"י, בשלח מס' דשירה, פר' ט, ד"ה נחית; ספרא קדושים, פר' י, פ"י, יח. **ולגמול טובה לחייבים.** ע"פ ירושלמי ברכות פ"ט, ה"ג; תענית פ"ח, ה"ג; ב"ר (ווילנא), פר' יג, סי' טו. **ולפתוח יד לשבים מליך.** ע"פ שה"ש (ווילנא), פר' ה, סי' ג; רות רבה (ווילנא), פר' ה, סי' ו. רמו ספרי דב', פר' ותתחנן פ' ל; פדר"א פ' מ"ב. **שלא ישובו ריקם מלפניך.** מאורהסם, שמו"ע, 'שמע קולנו' (עמ' קב), ליין שהוא על דרך שלא יעוד דך נכלם, תה' עד, כח. **ואתה אלוה הסליחות.** נחמ' ט, יז. **כידך כח וגבורה.** ע"פ דה"א כט, יב. **ועמך הסליחה.** ע"פ תה' קל, ד. **לסלוח את עוונותינו.** ע"פ ישע' נה, ז. **ולכפר את פשעינו.** ע"פ תה' סה, ד. **וכן יה"ר מלפניך וכו'.** נוסח דומה בירושלמי יומא, פ"ח, ה"ז; ויק"ר (ווילנא), פר' ויקרא, פר' ג, סי' ג. **ותלכי אחותינו.** ע"פ שמ' ג, טו. **עוונותינו ופשעינו... חטאתינו.** כדברי ר"מ, בבלי יומא, דף לו ע"ב, ע"פ שמ' לד, ז; רמו סדו רס"ג, עמ' רנט; ס' המנהיג, הל' יוה"כ, עמ' שנג; הריא"ז, הל' יוה"כ.

אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ. הֱיֵה עִם־פִּיפִיּוֹת שְׁלוּחֵי עַמְּךָ
בֵּית יִשְׂרָאֵל. הָעוֹמְדִים לְבַקֵּשׁ
תְּפִלָּה וְתַחֲנוּנִים מִלְּפָנֶיךָ עַל־עַמְּךָ בֵּית־יִשְׂרָאֵל. הוֹרֵם מַה־
שֶּׁיֹּאמְרוּ. הֲבִינֵם מַה־שֶּׁיְדַבְּרוּ. הֲשִׁיבֵם מַה־שֶּׁיִּשְׁאֲלוּ. יַדְּעֵם
הֵיאַךְ יְפָאֲרוּ: בְּאוֹר־פָּנֶיךָ יְהַלְּכוּן. בָּרֶךְ לְךָ יִבְרְכוּן. עַמְּךָ
בְּפִיהֶם יְבָרְכוּן. וּמִבִּרְכוֹת פִּיךָ יִתְבָּרְכוּן. עַמְּךָ לְפָנֶיךָ יַעֲבִירוּן.
וְהֵם בַּתָּוֶךָ יַעֲבֹרוּן: עֵינֵי עַמְּךָ בָּם תְּלוּיוֹת. וְעֵינֵיהֶם לְךָ מְיַחֲלוֹת:
גָּשִׁים מוּל שׁוֹד לְהִלָּחֲמָה. וְשַׁכֵּךְ כַּעַס וְחֵמָה. וְעַם מַסְבִּיבִים
אוֹתָךְ כַּחוֹמָה. וְאַתָּה מִן־הַשָּׁמַיִם תַּשְׁגִּיחַ אוֹתָם לְרַחֲמָה: עַיִן
נוֹשְׂאִים לָךְ לַשָּׁמַיִם. לֵב שׁוֹפְכִים נָכְחָךְ כַּמַּיִם. וְאַתָּה תִּשְׁמַע
מִן־הַשָּׁמַיִם: שֶׁלֹּא יִכָּשְׁלוּ בִלְשׁוֹנָם. וְלֹא־יִנָּקְשׁוּ בְּשִׂנּוּנָם. וְאַל־
יֵבוֹשׁוּ בְּמַשְׂעֲנָם. וְאַל־יִכָּלְמוּ בָּם שְׂאוֹנָם. וְאַל־יֹאמְרוּ בְּפִיהֶם
דָּבָר שֶׁלֹּא כִרְצוֹנָךְ: כִּי חַנּוּנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ הֵמָּה חֲנוּנִים.
(וּמְרֻחֲמֶיךָ הֵמָּה מְרֻחָמִים). וּמְלֻמָּדֶיךָ הֵמָּה מְלֻמָּדִים: כְּמָה
שֶׁיְּדַעְנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֶת־אֲשֶׁר תָּחֹן יְחַן. וְאֶת־אֲשֶׁר תְּרַחֵם
יְרַחֵם. כַּכָּתוּב בְּתוֹרָתֶךָ. וְחַנֹּתִי אֶת־אֲשֶׁר אָחֹן וְרִחַמְתִּי
אֶת־אֲשֶׁר אֲרַחֵם:

אֵל אֶרֶךְ אַפַּיִם אַתָּה. וּבַעַל הָרַחֲמִים נִקְרֵאתָ. וְדֶרֶךְ
תְּשׁוּבָה הוֹרֵיתָ: גְּדֻלַּת רַחֲמֶיךָ
וַחֲסָדֶיךָ תִּזְכֹּר הַיּוֹם וּבְכָל־יוֹם לְזֶרַע יְדִידֶיךָ: תְּפֶן אֵלֵינוּ
בְּרַחֲמִים. כִּי אַתָּה הוּא בַּעַל הָרַחֲמִים: בְּתַחֲנוּן וּבִתְפִלָּה

(לְפָנֶיךָ) נִקְדָּם· כְּמוֹ שֶׁהוֹדַעְתָּ לְעָנָו מִקֶּדֶם: מֵחֲרוֹן אַפְּךָ שׁוּב·
כְּמוֹ בְתוֹרָתְךָ כָּתוּב: בְּצֵל כְּנָפֶיךָ נֶחֱסֶה וְנִתְלוֹנָן· כְּמוֹ וַיֵּרֶד
יְהוָה בֶּעָנָן: תַּעֲבֹר עַל־פֶּשַׁע וְתִמְחֶה אָשָׁם· כְּוַיִּתְיַצֵּב עִמּוֹ
שָׁם: תַּאֲזִין שָׁוַע וְתַקְשִׁיב מַאֲמָר· כְּוַיִּקְרָא בְשֵׁם· יְהוָה: וְשָׁם
נֶאֱמַר· וַיַּעֲבֹר יְהוָה עַל־פָּנָיו וַיִּקְרָא· יְהוָה יְהוָה אֵל רַחוּם
וְחַנּוּן אֶרֶךְ אַפַּיִם וְרַב־חֶסֶד וֶאֱמֶת: נֹצֵר חֶסֶד לָאֲלָפִים נֹשֵׂא
עָוֹן וָפֶשַׁע וְחַטָּאָה וְנַקֵּה: וְסָלַחְתָּ לַעֲוֹנֵנוּ וּלְחַטָּאתֵנוּ וּנְחַלְתָּנוּ:
סְלַח לָנוּ אָבִינוּ כִּי חָטָאנוּ· מְחֹל לָנוּ מַלְכֵּנוּ כִּי פָשַׁעְנוּ:
כִּי־אַתָּה אֲדֹנָי טוֹב וְסַלָּח וְרַב־חֶסֶד לְכָל־קֹרְאֶיךָ: כִּי־עִמְּךָ
הַסְּלִיחָה לְמַעַן תִּוָּרֵא: לְמַעַן־שִׁמְךָ יְהוָה וְסָלַחְתָּ לַעֲוֹנֵנוּ כִּי
רַב הוּא:

סְלִיחָה רִאשׁוֹנָה

יָדְךָ פָּשׁוֹט וּפִתָּחָה· צוֹפָה חַדְרֵי קֶרֶב· לְעֵם קִרְבָתְךָ
חָפֵץ· תַּחַת צִלְּךָ קָרֵב· וּמְנֻחַת
הָעֶרֶב· שְׁעֵה בֵּן תְּפִלָּה יֵרֵב· נִגַּב עָלֶיךָ מִן־בֹּקֶר עַד־עָרֶב:

צָמֵא כַּפָּרָה רַוֵּה· בְּטַל רָצוֹן וּמֵי סְלִיחָה· וָרַעַב יִשְׂעֲךָ קַוֵּה·
סְלִיחָה הַמְצִיא רְוָחָה· וְהָעֵת לְפִשְׁעוֹ דָוֶה· צוּרִי כַּפָּרָה

ח"נ והערות

ידך פשוט ופתחה. סליחה. שם המחבר ״צחק״, חתום בראשי הבתים. **תְּפִלָּה יֵרֵב.** במח״ר רמ״ו, בולוניא ושד״ל: ׳תְּפִלַּת יֵרֵב׳. אבל בכ״י כבפנים, וכן הוא בקד״א, וכן מסתבר. ופירושו: שעה ותפנה לבן אשר יִרְבֶּה תפלה. **נצב עליך מִן־בֹּקֶר.** במח׳ רמ״ו וכ״י: ׳נצב עליך מִבֹּקֶר׳, שלא כלשון הפסוק. **יִשְׁעֲךָ קַוֵּה.** במח׳ רמ״ו ורס״ד: ״יְשׁוּעָתְךָ קַוֵּה״.

מקורות

לופה חדרי קרב. ע״פ מש׳ כ, כז; פסר״ג פ׳ ח סי׳ ג. **לעם קרבתך חפץ.** ע״פ יש׳ נח, ב. **תחת צלך קרב.** ע״פ תה׳ יז, ח. **ומנחת הערב.** ע״פ עזר׳ ט, ה. **תפלת ירב.** ע״פ ב״ח ח, יב. **נצב עליך.** שמ׳ יח, יד. **נטל רצון.** ע״פ מש׳ יט, יב. **ורעב ישעך.** ע״פ תה׳ קיט, קעד וקכג. **ישעך קווה.** ע״פ בר׳ מט, יח; יש׳ כה, ט; מש׳ כ, כב.

שְׂלָחָה· וְעֵת בֹּא שִׁמְשֵׁךְ צַוֵּה· וְאוֹר פָּנֶיךָ זָרָחָה· וַעֲנֵהוּ כְּבַעַל
מַסְוֶה· בְּהַר־הָאֱלֹהִים חוֹרֵב· נִצָּב עָלֶיךָ מִן־בֹּקֶר עַד־עֶרֶב:

חוֹלָה חָשׁ לְנָגְדֶּךָ· לְכַפֵּר מַחֲלֵה לִבּוֹ· וְעָצֵב לְךָ לְבַדֶּךָ·
לְגַלּוֹת רָץ אֶת־עָצְבּוֹ· אֲרוּכָתוֹ בְיָדֶךָ· לַחֲבֹשׁ מַעֲצֵבֵי
קִרְבּוֹ· רְפָא צִירָיו בְּחַסְדֶּךָ· וְלֹא לְפִי חַסְדּוֹ וְטוּבוֹ· וְשִׂיחָתוֹ
לְנָגְדֶּךָ· מְשַׂחֲרוֹ עַד־עַרְבּוֹ· כְּשִׂיחַ אָב בָּא מִבּוֹא· וְתִרְצֵה
וְתֵעָרֵב· נִצָּב עָלֶיךָ מִן־בֹּקֶר עַד־עֶרֶב:

קִימַת נוֹפֵל קוֹמֵם· וְהַעֲמִידָה נְפִילָתוֹ· וְשׁוֹבֵב דּוֹמֵם רוֹמֵם·
הֵטִיבָה וְהָעִירָה מִשְׁנָתוֹ· וְלִגְזַר דִּינָךְ שָׁמֵם· הֵטִיבָה
בּוֹ חֲתִימָתוֹ· וְשָׁלוֹם בַּשֵּׂר מְרוֹמֵם· לְךָ יוֹם יוֹם וּמָחֳרָתוֹ· וִימוֹת
שָׁנוֹתָיו שׁוֹמֵם· לְטוֹבָה תֵּת אַחֲרִיתוֹ· וְכָל־אוֹרֵב וּמִתְקוֹמֵם· יְהִי
כָעוֹרֵב בְּצוּר עוֹרֵב· נִצָּב עָלֶיךָ מִן־בֹּקֶר עַד־עֶרֶב:

אֵל מֶלֶךְ יוֹשֵׁב עַל־כִּסֵּא רַחֲמִים· מִתְנַהֵג בַּחֲסִידוּת· מוֹחֵל עֲוֹנוֹת
עַמּוֹ· מַעֲבִיר רִאשׁוֹן רִאשׁוֹן· מַרְבֶּה מְחִילָה לַחַטָּאִים וּסְלִיחָה
לַפּוֹשְׁעִים· עוֹשֶׂה צְדָקוֹת עִם (כָּל־)בָּשָׂר וְרוּחַ וְלֹא כָרָעָתָם תִּגְמֹל

ח"נ והערות

שמשך צַוֵּה. במח' רמ"ו ובולוניא: 'שמשך קַוֵּה'. הנוסח בפנים, הוא ע"פ פי' קד"א, וכן הוא בכ"י. **וַעֲנֵהוּ כבעל.** במח' רמ"ו ובולוניא: 'וַעֲנֵם כבעל'. הנוסח בפנים, הוא בקד"א. **מַעֲצְבֵי קִרְבּוֹ.** בכ"י: 'מַעֲצְבֵי קִרְבּוֹ', ודומה לזה במח' בולוניא, וכן נראה מקד"א ש'מעצב' הוא שם דבר דומה ל'מַעֲצֵבָה' (ישע' נ, יא). הניקוד בפנים הוא כשד"ל, ודומה לו במח' רמ"ו. **וְתֵעָרֵב.** לענין הניקוד, ראו קצירת האומ"ר, מאמר א', סי' מט. **קִימַת נופל.** בכ"י: 'קוֹמַת נופל'. **דּוֹמֵם רוֹמֵם.** הנוסח בכ"י: 'דּוֹמֵם רוֹמֵם'. במח' רמ"ו: 'דּוֹמָם דּוֹמֵם'. במח' בולוניא ובפי' קד"א: 'דּוֹמָם רוֹמֵם'. **הֵטִיבָה בו חתימתו.** במח' רמ"ו וכ"י: 'הֵיטִיב בו חתימתו', והוא ציווי (וכן הוא גם בקד"א). ושני הנוסחאות נכונים. **שנותיו שׁוֹמֵם.** כן הוא במח' רמ"ו, לשון ציווי. בבולוניא: 'שנותיו שׁוֹמֵם'.

מקורות

ועת בֹּא שמשך. ע"פ יבע' ס, כ. **ואור פניך זרחה.** ע"פ תה' ד, ז; פט, טז. **ועמהו.** ע"פ במ' יד, כ. **כבעל מסוה.** ע"פ שמ' לד, לג. **בהר האלהים חורב.** ע"פ שמ' ג, א; מ"ב יט, ח. **מחלה ליבו.** ע"פ מש' יג, יב. **ועצב לך לבדך.** ע"פ תה' נח, ו. **מרוכתו בידך.** ע"פ ירמ' ל, יח. **לחבוש מעצבי.** ע"פ תה' קמז, ג. **רפא ליריו.** ע"פ שמ' טו, כו. **ליריו.** ע"פ דני' י, טז. **ולא לפי חסדו וטובו.** ע"פ דני' ט, יח. **כשיח אב.** ע"פ בר' כד, סג, שיחק תקן תפלת מנחה, כנגד בוכות, דף כו ע"ב. **בא מבוא.** ע"פ בר' כד, סה. **ותרצה.** ע"פ מיו' לג, כו; תה' קיט, קח. **ותערב.** ע"פ תה' קד, לד. **קימת נופל.** ע"פ עמ' ט, יח. **והעמידה נפילתו.** ע"פ תה' קמה, יד. **והעירה משנתו.** ע"פ יבע' נח, ח. **הטיבה בו.** ע"פ תה' נח, כ; קכה, ד. **ושלום בשר.** ע"פ יבע' נב, ז. **לך יום יום.** ע"פ תה' עד, טז. **לטובה תת אחריתו.** ע"פ דב' ח, טז; מיו' מג, יב. **וכל אורב ומתקומם.** ע"פ דב' יט, יא. **יהי כעורב.** ע"פ תה' פג, יג. **כעורב בצור.** ע"פ שופ' ז, כה.

(ג״פ: לָהֶם גּוֹמֵל): אֵל הוֹרִיתָנוּ לוֹמַר (מִדּוֹת) שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה וּזְכֹר לָנוּ (הַיּוֹם) בְּרִית שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה (כְּמוֹ) שֶׁהוֹדַעְתָּ לְעָנָו מִקֶּדֶם וְכֵן כָּתוּב (בְּתוֹרָתְךָ)· וַיֵּרֶד יְהוָה בֶּעָנָן וַיִּתְיַצֵּב עִמּוֹ שָׁם וַיִּקְרָא בְשֵׁם· יְהוָה: וְשָׁם נֶאֱמַר· וַיַּעֲבֹר יְהוָה עַל־פָּנָיו וַיִּקְרָא· יְהוָה יְהוָה אֵל רַחוּם וְחַנּוּן אֶרֶךְ אַפַּיִם וְרַב־חֶסֶד וֶאֱמֶת: נֹצֵר חֶסֶד לָאֲלָפִים נֹשֵׂא עָוֹן וָפֶשַׁע וְחַטָּאָה וְנַקֵּה· וְסָלַחְתָּ לַעֲוֹנֵנוּ וּלְחַטָּאתֵנוּ וּנְחַלְתָּנוּ: סְלַח־לָנוּ אָבִינוּ כִּי חָטָאנוּ· מְחֹל לָנוּ מַלְכֵּנוּ כִּי פָשַׁעְנוּ: כִּי־אַתָּה אֲדֹנָי טוֹב וְסַלָּח וְרַב־חֶסֶד לְכָל־קֹרְאֶיךָ: כִּי־עִמְּךָ הַסְּלִיחָה לְמַעַן תִּוָּרֵא: לְמַעַן־שִׁמְךָ יְהוָה וְסָלַחְתָּ לַעֲוֹנֵנוּ כִּי רַב הוּא:

סְלִיחָה שֵׁנִיָּה

בַּת עַמִּי לֹא תֶחֱשֶׁה· וְלֹא תִשְׁקֹט מִזְּעָקָה· וּבְמָקוֹם עוֹלָה וְאִשֶּׁה· תָּבִין תַּחַן חֻקָּה·
לַיהוָה מַגִּישֵׁי מִנְחָה בְּצִדָּקָה:

נָשִׂיא אֱלֹהִים הַנֶּאֱמָן· רֹאשׁ צוּרִים אֵיתָנַי· הִשְׁכִּים שַׁחַר וְזִמָּן· עֲמוֹד וַעֲרוֹךְ תַּחֲנוּנַי· בְּמָקוֹם תָּמִיד מְיֻמָּן· לְשַׁחֵר עַל־קָרְבָּנַי· וְכִי הֶאֱמִין בַּיהוָה· וַיַּחְשְׁבֶהָ לוֹ צְדָקָה·
לַיהוָה מַגִּישֵׁי מִנְחָה בְּצִדָּקָה:

מקורות

בת עמי לֹא תחשה. ע״פ ירמ׳ ח, יט. **לֹא תחשה.** ע״פ תה׳ נ, ג. **מזעקה** - לחד מי׳ שמות של תפילה. ספרי דציר, פר׳ ואתחנן פי׳ כו; מדת״כ (בובר), פר׳ ואתחנן, סי׳ ג. **ובמקום עולה וכו׳ תחן חוקה.** ע״פ הוש׳ יד, ג. **לה׳ מגישי מנחה בצדקה.** מלא׳ ג, ג. **נשיא מלכים.** ע״פ בר׳ כג, ו. **הנאמן.** ע״פ בר׳ טו, ו; מצא לחדת פ״ה, מ״ג, ׳עשרה נסיונות... ועמד בכולם׳, ומפורש בנחמ׳ ט, ח, ׳ומצאת את לבבו נאמן לפניך׳. **רחם צורים.** ע״פ דמ׳ כג, ט; מכיל׳ דר״י, בשלח מס׳ דשירתא, פר׳ ו, ד״ה ויעש יהושע; מדת״כ (בובר), פר׳ בלק, סי׳ יט; שמו״ר (ווילנא), פר׳ בא, פר׳ טו, סי׳ ז. **מיתני.** בבלי ב״ב, דף טו ע״ב, ׳תיתן המזרחי (תה׳ פט, ו) זהו מברכיה׳. ובבלי ר״ה, דף יז ע״ב, קורא לתורת ׳תיתני עולם׳. **השכיס שחר וזמן.** ע״פ בר׳ כב, ג. **עמוד וערוך תחנוני.** ע״פ בבלי ברכות, דף כו ע״ב; מדת״כ (בובר), פר׳ מקץ, סי׳ יא; ב״ר (ווילנא), פר׳ ויגש, פר׳ סח, סי׳ ט. **תמיד מיומן.** ע׳ כמה פירושים בקד״ש. **לשחר על קרבני.** נשון תמיד של שחר, שמברכים תפילת שחרית, בבלי ברכות, דף כו ע״ב. **וכי המין נכה ויחשבה.** ע״פ בר׳ טו, ו.

ח״נ והערות

בת עמי לא תחשה. סליחה לר׳ בנימין בן אברהם מן הענוים מרומה, ושמו ׳בנימן׳ חתום בראשי הבתים. וראו יום כיפור קטן אשכנז (סי׳ עבודת ישראל, עמ׳ 323; עיין תפילה, עמ׳ 496). **תשקוט מִזְּעָקָה.** בעבו״י ועיין תפילה: ׳תשקוט בְּזַעֲקָה׳, ונוסח הפנים מסתבר.

יְחִידוֹ לְמֹאָה נָחֲנַן· וְעָקוּד בְּמִזְבַּח אֲבָנָיו· לִפְנוֹת עֵרֶב חִנָּן·
וְהָאֵל נָשָׂא פָנָיו· לְתָמִיד עֵרֶב מְכוֹנָן· לְהִתְרַצּוֹת
פְּנֵי אֲדוֹנָיו· כְּאִישׁ לָקַח מְלֹא חָפְנָיו· קְטֹרֶת סַמִּים דַּקָּה·
לַיהוָה מַגִּישֵׁי מִנְחָה בְּצִדָּקָה:

מְפַלֵּל יוֹשֵׁב אֹהֶל· הַלָּן בְּמָקוֹם מִשְׁבָּח· לִרְבּוּי פְּדָרִים יָהֵל·
בְּהִתְקָרֵב בְּבֵית זֶבַח· וְאִם אֵין קָרְבָּן לְיַחֵל· תְּמוּרָם
אֶעֱרֹךְ שֶׁבַח· וְנִבְחָר לַיהוָה מִזֶּבַח· עֲשֵׂה צְדָקָה וּמִשְׁפָּט·
לַיהוָה מַגִּישֵׁי מִנְחָה בְּצִדָּקָה:

נֶאֱלַמְתִּי דוּמִיָּה· מֵאֵין עֲבוֹדַת כֹּהֲנִים· וְאֵיךְ אָשִׁיר בַּשִּׁבְיָה·
וְאָסְפוּ לְוֵי אֱמוּנִים· וְעַל־כָּל־זֹאת אוֹדֶה יָהּ· כִּי־
הוּא נַעֲלָה בְדִינִים· לָנוּ בְּשֶׁת הַפָּנִים· וּלְךָ אֲדֹנָי הַצְּדָקָה·
לַיהוָה מַגִּישֵׁי מִנְחָה בְּצִדָּקָה:

חֵלֶף קְרְבָּנוֹת פֶּדֶר· תְּפִלָּתִי תֵּרָאֶה· בְּזָכְרִי עַל־הַסֵּדֶר·
עֲבוֹדַת מְשָׁרְתִים בָּאֵי· הֵיכַל חֶדֶר בְּחֶדֶר· וְשָׁמְעוּ

ח"ג והערות

מְכוֹנָן. תוקן ע"פ עבו"י ועיין תפלה. עי' מכלול, דף קו ע"א. **קרבן לְיַחֵל.** בעבו"י: 'קרבן לְיַהֵל'. **וְנִבְחָר לה' מזבח.** בקמ"ץ לשון הווה, כן הוא בעבו"י, וכן הוא בפסוק. **עֲשֵׂה צְדָקָה וּמִשְׁפָּט.** בכ"י: 'עֲשׂוֹת מִשְׁפָּט וּצְדָקָה', והוא ע"ש הכתוב מ"א, י, ט; דה"ב, ט, ח, אלא שבפיוט חסרה האות למ"ד. **וְאָסְפוּ לויי.** בכ"י: וְאָסְפוּ לויי. במח' רמ"ו: 'וְאָסְפוּ לויי. בכ"י: 'ונאספו לויי'. **נַעֲלָה בדינים.** כ"ה בעבו"י ועיין תפלה. והוא נפעל הווה לזכר, דומה ל'מאוד נעלה' תה' מז, י. אלא ששם לשון עבר בקמץ. **וּלְךָ ה' הצדקה.** בעבו"י: 'לְךָ ה' הצדקה'. **בזכרי על הסדר.** כנראה שכוונתו לפיוט "ובבא אהרן אל קודש הקדשים", לעיל עמ' תמג, ששם מזכיר סדר העבודה של כהן גדול לפני ולפנים.

מקורות

יחידו למאה נחנן. ע"פ בר' כא, ה. **ועקוד במזבח אבניו.** ע"פ בר' כב, ט. **לפנות ערב חנן.** ע"פ בר' כד, סג. **והאל נשא פניו.** ע"פ בר' יט, כא. **לתמיד ערב מכונן.** ע"פ בבלי ברכות, דף כו ע"ב; מדת"כ (בובר), פר' מקן, סי' יח; ב"ר (ווילנא), פר' ויצא, פר' סח, סי' ט. **כאיש לקח מלא חפניו דקה.** ע"פ ויק' טז, יב. **מפלל.** ע"פ תה' קו, ל. **יושב אוהל.** ע"פ בר' כה, כז. **הלן במקום משובח.** ע"פ בר' כח, יח־יט. **קרבן ליחל** - לריומי. ע"פ כנגן ויק' ח, ד. **תמורם מערוך שבח.** ע"פ הוש' יד, ג; בבלי ברכות, דף כו ע"ב; מדת"כ (בובר), פר' מקן, סי' יח; ב"ר (ווילנא), פר' ויצא, פר' סח, סי' ט. **ונבחר לה' מזבח וכו'.** ע"פ מש' כא, ג. **עשה לדקה ומשפט.** ע"פ ס"ב ח, טו; ירמ' כב, ג. **נאלמתי דומיה.** תה' לט, ג. **מתין עבודת כהנים.** ע"פ דה"ב טו, ג. **ואיך אשיר בשביה.** ע"פ תה' קמ, ד. **לויי אמוניים.** ע"פ דה"א ט, לג. **אודה יה.** תה' קיח, יט. **נעלה בדינים.** ע"פ יעט' ה, טז. **לנו בושת הפנים וכו'.** ע"פ דני' ט, ז. **חלף קרבנות פדר תפלתי תראה.** ע"פ ילקו"ש ס"ח, רמז עט. ולו בבלי ברכות, דף לב ע"ב; מדת"כ (וורצח), פר' כי תבוא, סי' ח; תהמ"ד (לויזנסטיין), גדול וגדולה, עמ' 78. **קרבנות פדר.** ע"פ מיכ' ו, ז. **פדר** - עניגו כמו תלבו. מחמ"ג, ערך פדר. **בזכרי על הסדר.** ע"פ תה' קמ, ח. **עבודת משרתים.** ע"פ נחמ' י, ל. **היכל.** ס"ח ח, ט. **חדר בחדר.** מ"ב ט, ב. **ושמעו מבשר במרחב.** ע"פ יעט' נב, ז.

מְבַשֵּׂר בַּמַּרְאָה· וְזֶרְחָה לָכֶם יִרְאֵי שְׁמִי שֶׁמֶשׁ צְדָקָה·
לַיהוָה מַגִּישֵׁי מִנְחָה בְּצִדָקָה:

אֵל מֶלֶךְ יוֹשֵׁב עַל־כִּסֵּא רַחֲמִים· מִתְנַהֵג בַּחֲסִידוּת· מוֹחֵל עֲוֹנוֹת
עַמּוֹ· מַעֲבִיר רִאשׁוֹן רִאשׁוֹן· מַרְבֶּה מְחִילָה לַחַטָּאִים וּסְלִיחָה
לַפּוֹשְׁעִים· עוֹשֶׂה צְדָקוֹת עִם (כָּל־)בָּשָׂר וְרוּחַ וְלֹא כָרָעָתָם תִּגְמֹל
(נ״ח: לָהֶם גּוֹמֵל): אֵל הוֹרִיתָנוּ לוֹמַר (מִדּוֹת) שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה וּזְכֹר
לָנוּ (הַיּוֹם) בְּרִית שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה (כְּמוֹ) שֶׁהוֹדַעְתָּ לְעָנָו מִקֶּדֶם וְכֵן
כָּתוּב (בְּתוֹרָתֶךָ)· וַיֵּרֶד יְהוָה בֶּעָנָן וַיִּתְיַצֵּב עִמּוֹ שָׁם וַיִּקְרָא בְּשֵׁם·
יְהוָה: וְשָׁם נֶאֱמַר· וַיַּעֲבֹר יְהוָה וגו׳ עַל־פָּנָיו וַיִּקְרָא· יְהוָה יְהוָה אֵל
רַחוּם וְחַנּוּן אֶרֶךְ אַפַּיִם וְרַב־חֶסֶד וֶאֱמֶת: נֹצֵר חֶסֶד לָאֲלָפִים
נֹשֵׂא עָוֹן וָפֶשַׁע וְחַטָּאָה וְנַקֵּה· וְסָלַחְתָּ לַעֲוֹנֵנוּ וּלְחַטָּאתֵנוּ וּנְחַלְתָּנוּ:
סְלַח־לָנוּ אָבִינוּ כִּי חָטָאנוּ· מְחֹל לָנוּ מַלְכֵּנוּ כִּי פָשַׁעְנוּ: כִּי־אַתָּה
אֲדֹנָי טוֹב וְסַלָּח וְרַב־חֶסֶד לְכָל־קֹרְאֶיךָ: כִּי־עִמְּךָ הַסְּלִיחָה לְמַעַן
תִּוָּרֵא: לְמַעַן־שִׁמְךָ יְהוָה וְסָלַחְתָּ לַעֲוֹנֵנוּ כִּי רַב הוּא:

סְלִיחָה שְׁלִישִׁית

בְּמִקְדַּשׁ אֵל וְהֵיכָלָיו· הַיּוֹנָה שִׁיר תְּיָרֵב· וּבָאת לְסַפֵּר
מַהֲלָלָיו· וְתִפְאַרְתּוֹ בְּשִׁיר עָרֵב·
וַתָּבֹא אֵלָיו עוֹד הַיּוֹנָה לְעֵת עֶרֶב:

מקורות

מבשר במרחה. שחוט הצפוני והפך לנגב, בצלי יומא, דף סז ע״ח. **וזרחה לכם ירקי.** מלאכי ג, כ. **במקדש אל והיכליו.** הכוונה לצדוקי כנסיות, כדכתיב (ישע׳ יח, טז), ואהי להם למקדש מעט, ואמרו, בצלי מגילה, דף כט ע״א, ׳אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות...׳. **מקדש אל.** ע״פ תהי עג, יח. **והיכליו.** ע״פ ס״ג כב, ז; ירמי׳ ז, ד. **היונה.** כלל ישראל שנמשלו ליונה, בצלי שבת, סוף דף קל ע״ח; סה״ש ג, יד, ובמד׳ רבה ורמ״י שם. ורלו שה״ש זועקת (בובכו), פר׳ ו, סי׳ ח. **שיר תרב.** ע״פ ישע׳ כג, טז. **לספר מהללו.** ע״פ תהי עח, ד. **ותפארתו.** ע״פ תהי עח, ח. **בשיר ערב.** ע״פ שה״ש ג, יד. **ותבוא אליו עוד.** ע״פ צפ׳ ח, יח.

ח״נ והערות

במקדש אל והיכליו. סליחה לר׳ בנימין בן אברהם מן הענוים מרומה, ושמו ׳בנימן׳ חתום בראשי הבתים. **היונה שיר תֵּירֵב.** כן הוא במחז׳ רמ״ו. במחז׳ בולוניא: ׳היונה שיר תֵּרֵב׳. **בְּשִׁיר עָרֵב.** במחז׳ רמ״ו: ׳שיר ערב׳, בכ״י: ׳בְּקוֹל ערב׳. **ותבוא אליו עוד היונה.** בכל הנוסחאות נוסף כאן ׳עוֹד׳ שאינו בפסוק.

נָאוֹר בְּטַלְלֵי סְלִיחָה· תְּרַוֵּה צִמְאוֹן בָּנֶיךָ· וְחֵטְא כַּפֵּר וּסְלָחָה·
אֶל־מְחִלָּה פָּנֶיךָ· וְנַהֲלֵנִי מֵי־מְנוּחָה· וְחִין קוֹלִי לְפָנֶיךָ·
תִּכּוֹן קְטֹרֶת· מֻשְׁאַת כַּפַּי מִנְחַת־עָרֶב·

וַתָּבֹא אֵלָיו עוֹד הַיּוֹנָה לְעֵת עֶרֶב:

יָהּ יַלְבִּין כַּשֶּׁלֶג· חֵטְא מְאָדָם כַּשָּׁנִי· וּפֶה קַטִּיגוֹר כְּמִתְעַלֵּג·
יַכְבִּיד וְלֹא יַלְשִׁינִי· וּלְשׁוֹנוֹ גַּם־יְפַלֵּג· בְּמִצּוּל יְקַלַּע מָלְשִׁנִי·
וְיִרְצֶה חִין מְפָאֲרָיו· מִן־הַבֹּקֶר וְעַד־עָרֶב·

וַתָּבֹא אֵלָיו עוֹד הַיּוֹנָה לְעֵת עֶרֶב:

מֵעֶרֶב עַד־אֶמֶשׁ· אֶת־פָּנֶיךָ אֲשַׁחֵר· הַנִּכְפָּף כְּמוֹ חָרְמֵשׁ·
אֶת־חַטָּאתוֹ הַצְחֵר· וְטֶרֶם יָבֹא שֶׁמֶשׁ· מְחֹל חוֹבוֹ
אַל־תְּאַחֵר· סַנֵּיגוֹרוֹ אַל־תָּמֵשׁ· בְּעֵת־מִנְחַת הָעֶרֶב·

וַתָּבֹא אֵלָיו עוֹד הַיּוֹנָה לְעֵת עֶרֶב:

נִיחוֹחֵי אַשְׁמָתִי· אִם־אֵינָם לְהַקְרֵיבָה· חֶלְבִּי אֲשֶׁר בְּתַעֲנִיתִי·
נִמְעַט בְּנֶפֶשׁ נְדִיבָה· יְהִי נִרְצֶה כְּעוֹלָתִי· לְהִנָּקוֹת

ח"נ והערות

נאור בְּטַלְלֵי. ראו רד"ק, שורש טלל, שטלליות על משקל צללית, ובסמיכות 'צַלְלֵי ערב' (ירמיה ו, ד). **מֵי־מְנוּחָה.** במח' רמ"ו: 'מי־מְנוּחוֹת'. **תכון קטורת.** בשד"ל נוסף כאן בסוגריים: 'תכון (תְּפִלָּתִי) קטורת'. כנראה ע"פ פירוש קד"א, אלא שפי' קד"א גורסו בעקיפין. **מְאָדָם כשני.** בכ"י ושד"ל: 'מְאָדָם כשני', כמו בפסוק נחו' ב, ד. **וּפֶה קטיגור כמתעלג.** כן דרך מסדרי התפילות והפיוטים, ראו לו"א, עמ' תקצג. **יַכְבִּיד ולא ילשיני.** במח' רמ"ו: 'יַלְבִּין ולא ילשיני'! **מֵעֶרֶב עד אמש.** בכ"י: 'עֶרֶב עד אמש'. **עד אמש.** הרד"ק בשורש אמש פי', הלילה שעבר יקרא אמש, ולפי"ז מתאים נוסח 'ערב' של כה"י שהוא כלשון הכתוב. אך בניגוד הבחור שם ציין לאיו' ל, ג, ששם המשמעות חושך, ועי' רש"י שמ' י, כא, ולפי"ז נוסח הפנים מסתבר. **את פניך אֲשַׁחֵר.** בכ"י: 'את פניך מְשַׁחֵר'. **נמעט בְּנֶפֶשׁ נְדִיבָה.** כ"ה במח' רמ"ו וקד"א. אבל בבולוניא, כ"י ושד"ל: 'נמעט בְּצוֹמָא רַבָּא'. **יְהִי נִרְצֶה.** במח' רמ"ו: 'יָה נרצה'. **לְהִנָּקוֹת מחובה.** כ"ה במח'

מקורות

נאור. תה' עו, ה. **תרוה צמאון בניך.** ע"פ ירמ' לא, יג. **וחטא כפר וסלחה.** ע"פ ויק' טז, ל, ולד, ושוה. **אֶל מחלה פניך.** ע"פ שמ' לב, יא, מבורם תלה, ועי"ש ברחצ"ע. **ונהלני מי מנוחה.** ע"פ תה' כג, ב. **וחין קולי לפניך.** ע"פ תה' כז, ז. **תכון קטורת משאת כפי.** ע"פ תה' קמא, ב. **יה ילבין וכו' כשני.** ע"פ ישע' ח, יח. **כמתלענ.** ע"פ ישע' לב, ד. **יכביד.** ע"פ שמ' ד, י. **גם יפלג.** ע"פ תה' נה, י. **במצול יקלע.** ע"פ מיכ' ז, יט. **מלשיני.** תה' קא, ה. **חין מפארין.** ע"פ חי' מא, ד, תרגום ורש"י. **מן הבוקר ועד ערב.** ע"פ שמ' יח, יג. **מערב עד אמש.** ע"פ ויק' כג, לב. **את פניך אשחר.** ע"פ ישע' כו, ט; תה' סג, ב. **הנכפף כמו חרמש.** ע"פ ישע' נח, ה. **חרמש.** דב' טז, ט. **את חטאתו הצחר.** ע"פ ישע' ח, יח. **הצחר** - לַבֵּן. ע"פ שופ' ה, י, כדעת רוב המפרשים. **וטרם יבוא שמש.** ע"פ ירמ' יג, טז. **אל תאחר.** דני' ט, יט. **סניגורו.** לשון חכמים בהרבה מקומות, כמו: מדת"ס (בובר), מז' כ, סי' ג; מדת"י (וורשא), פר' לו, סי' ח. **אל תמש.** ע"פ שופ' ו, יח. **בעת מנחת הערב.** ע"פ עזר' ט, ה. **ניחוחי אשמתי.** ע"פ שמ' כט, יח. **חלבי וכו' נמעט.** ע"פ בבלי ברכות, דף יז ע"ח.

מְחוֹלָה. וְיֹאמְרוּ הַכֹּל. אַשְׁרֵינוּ תִּבְחַר וּתְקָרֵב.
וַתָּבֹא אֵלָיו עוֹד הַיּוֹנָה לְעֵת עֶרֶב:

אֵל מֶלֶךְ יוֹשֵׁב עַל־כִּסֵּא רַחֲמִים. מִתְנַהֵג בַּחֲסִידוּת. מוֹחֵל
עֲוֹנוֹת עַמּוֹ. מַעֲבִיר רִאשׁוֹן רִאשׁוֹן. מַרְבֶּה מְחִילָה
לַחַטָּאִים וּסְלִיחָה לַפּוֹשְׁעִים. עוֹשֶׂה צְדָקוֹת עִם (כָּל־)בָּשָׂר
וְרוּחַ וְלֹא כְרָעָתָם תִּגְמֹל (נ״מ: לָהֶם גּוֹמֵל): אֵל הוֹרִיתָנוּ לוֹמַר
(מִדּוֹת) שָׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה וּזְכֹר לָנוּ (הַיּוֹם) בְּרִית שָׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה
(כְּמוֹ) שֶׁהוֹדַעְתָּ לְעָנָו מִקֶּדֶם וְכֵן כָּתוּב (בְּתוֹרָתֶךָ). וַיֵּרֶד יְהוָה
בֶּעָנָן וַיִּתְיַצֵּב עִמּוֹ שָׁם וַיִּקְרָא בְּשֵׁם. יְהוָה: וְשָׁם נֶאֱמַר. וַיַּעֲבֹר
יְהוָה עַל־פָּנָיו וַיִּקְרָא. יְהוָה יְהוָה אֵל רַחוּם וְחַנּוּן אֶרֶךְ אַפַּיִם
וְרַב־חֶסֶד וֶאֱמֶת: נֹצֵר חֶסֶד לָאֲלָפִים נֹשֵׂא עָוֹן וָפֶשַׁע וְחַטָּאָה
וְנַקֵּה. וְסַלַּחְתָּ לַעֲוֹנֵנוּ וּלְחַטָּאתֵנוּ וּנְחַלְתָּנוּ: סְלַח־לָנוּ אָבִינוּ כִּי
חָטָאנוּ. מְחֹל לָנוּ מַלְכֵּנוּ כִּי פָשָׁעְנוּ: כִּי־אַתָּה אֲדֹנָי טוֹב וְסַלָּח
וְרַב־חֶסֶד לְכָל־קֹרְאֶיךָ: כִּי־עִמְּךָ הַסְּלִיחָה לְמַעַן תִּוָּרֵא: לְמַעַן־
שִׁמְךָ יְהוָה וְסָלַחְתָּ לַעֲוֹנֵנוּ כִּי רַב הוּא:

אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ. אַל־תַּעַזְבֵנוּ וְאַל־תִּטְּשֵׁנוּ וְאַל־
תַּכְלִימֵנוּ וְאַל־תָּפֵר בְּרִיתְךָ
אִתָּנוּ. קָרְבֵנוּ לְתוֹרָתֶךָ לַמְּדֵנוּ מִצְוֹתֶיךָ הוֹרֵנוּ דְרָכֶיךָ הַט לִבֵּנוּ
לְיִרְאָה אֶת־שְׁמֶךָ לְמַעַן שִׁמְךָ הַגָּדוֹל. כַּכָּתוּב בְּדִבְרֵי קָדְשֶׁךָ
לְמַעַן־שִׁמְךָ יְהוָה וְסָלַחְתָּ לַעֲוֹנִי כִּי רַב־הוּא:

אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ. מְחוֹל לַעֲוֹנוֹתֵינוּ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים
הַזֶּה. מְחֵה וְהַעֲבֵר פְּשָׁעֵינוּ וְחַטֹּאתֵינוּ מִנֶּגֶד עֵינֶיךָ.

מקורות
מצרי תבחר ותקרב. תה׳ סה, ה.

ח״נ והערות
בולוניא ושד״ל. במח׳ רמ״ו: ׳לְהַנְקוֹת מחובה׳. בכ״י: ׳לְהִתְנַקּוֹת מחובה׳.

וְכֹף יִצְרֵנוּ לְהִשְׁתַּעְבֵּד־לָךְ׃ וְהַכְנַע עָרְפֵּנוּ לָשׁוּב אֵלֶיךָ וְחַדֵּשׁ כְּלְיוֹתֵינוּ לִשְׁמֹר פִּקּוּדֶיךָ׃ וּמוֹל לְבָבֵנוּ לְיִרְאָה אֶת־שְׁמֶךָ׃ כַּכָּתוּב בְּתוֹרָתֶךָ׃ וּמָל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־לְבָבְךָ וְאֶת־לְבַב זַרְעֶךָ לְאַהֲבָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־לְבָבְךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ לְמַעַן חַיֶּיךָ׃

אָנָּא אֱלֹהִים סְלַח לָנוּ מְחַל לָנוּ כַּפֶּר־לָנוּ׃

כִּי אָנוּ עַמֶּךָ וְאַתָּה אֱלֹהֵינוּ׃ אָנוּ בָנֶיךָ וְאַתָּה אָבִינוּ׃
אָנוּ עֲבָדֶיךָ וְאַתָּה אֲדוֹנֵינוּ׃ אָנוּ צֹאנֶךָ וְאַתָּה רוֹעֵנוּ׃
אָנוּ כַרְמֶךָ וְאַתָּה שׁוֹמְרֵנוּ׃ אָנוּ נַחֲלָתֶךָ וְאַתָּה חֶלְקֵנוּ׃
אָנוּ עַזֵּי פָנִים וְאַתָּה רַחוּם וְחַנּוּן
אָנוּ קְשֵׁי עֹרֶף וְאַתָּה אֶרֶךְ אַפַּיִם
אָנוּ מְלֵאֵי עֲוֹנוֹת וְאַתָּה מָלֵא רַחֲמִים׃
אָנוּ יָמֵינוּ כַּצֵּל וְאַתָּה־הוּא וּשְׁנוֹתֶיךָ לֹא יִתָּמּוּ׃

אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ׃ תָּבֹא לְפָנֶיךָ תְּפִלָּתֵנוּ וְאַל־תִּתְעַלַּם מִתְּחִנָּתֵנוּ׃ שֶׁאֵין אָנוּ עַזֵּי פָנִים וּקְשֵׁי־עֹרֶף בְּדָבָר הַזֶּה שֶׁנֶּאֱמַר (נ״ם: לוֹמַר) לְפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ׃ צַדִּיקִים אֲנַחְנוּ וְלֹא חָטָאנוּ׃ אֲבָל אֲנַחְנוּ חָטָאנוּ (נ״ם: חָטָאנוּ אֲנַחְנוּ וַאֲבוֹתֵינוּ)׃ אָשַׁמְנוּ׃ בָּגַדְנוּ׃ גָּזַלְנוּ׃ דִּבַּרְנוּ דֹפִי׃ הֶעֱוִינוּ׃ וְהִרְשַׁעְנוּ׃ זַדְנוּ׃ חָמַסְנוּ׃ טָפַלְנוּ שֶׁקֶר׃ יָעַצְנוּ רַע (וי״ם: עֵצוֹת רָעוֹת)׃ כִּזַּבְנוּ׃ לַצְנוּ (לוֹצְצָנוּ)׃ מָרַדְנוּ (מָרִינוּ)׃ נָאַצְנוּ (נִאַפְנוּ׃ נִשְׁבַּעְנוּ לַשָּׁוְא וְלַשֶּׁקֶר)׃ סָרַרְנוּ׃ עָוִינוּ׃ פָּשַׁעְנוּ׃ צָרַרְנוּ׃ קִשִּׁינוּ עֹרֶף׃ רָשַׁעְנוּ׃ שִׁחַתְנוּ׃ תָּעַבְנוּ׃ תָּעִינוּ׃ תִּעְתָּעְנוּ׃

ח״נ והערות

אנא אֱלֹהִים. במח׳ רמ״ו ובולוניא: ׳אנא אֱלֹהֵינוּ׳. **כי אנו עמך.** פיוט זו מיוסד ע״פ מד׳ שה״ש, פר׳ ב, סי׳ טז.
או״א תבוא לפניך. במח׳ הקדומים, הוידוי מופיע בהמשך לפני הפיוט: ״אצתי צום כפור״, כמנהג ויניציאה.

סַרְנוּ מִמִּצְוֹתֶיךָ וּמִמִּשְׁפָּטֶיךָ הַטּוֹבִים וְלֹא־שָׁוָה לָנוּ. וְאַתָּה צַדִּיק עַל כָּל־הַבָּא עָלֵינוּ כִּי־אֱמֶת עָשִׂיתָ וַאֲנַחְנוּ הִרְשָׁעְנוּ:

מַה־נֹּאמַר לְפָנֶיךָ יוֹשֵׁב מָרוֹם וּמַה־נְּסַפֵּר לְפָנֶיךָ שׁוֹכֵן שְׁחָקִים. הֲלֹא כָל־הַנִּסְתָּרוֹת וְהַנִּגְלוֹת אַתָּה יוֹדֵעַ:

אַתָּה יוֹדֵעַ רָזֵי עוֹלָם וְתַעֲלוּמוֹת סִתְרֵי כָל־חָי. אַתָּה חוֹפֵשׂ כָּל־חַדְרֵי־בֶטֶן וּבוֹחֵן כְּלָיוֹת וָלֵב. אֵין כָּל־דָּבָר נָעְלָם מִמְּךָ וְאֵין נִסְתָּר מִנֶּגֶד עֵינֶיךָ. יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ. יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ. שֶׁתִּסְלַח וְתִמְחַל־לָנוּ עַל־כָּל־עֲוֹנוֹתֵינוּ וּפְשָׁעֵינוּ. וּתְכַפֵּר לָנוּ עַל־כָּל־חַטֹּאתֵינוּ:

עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּאֹנֶס:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בִּבְלִי־דַעַת:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּגָלוּי:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּדַעַת וּבְמִרְמָה:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּהִרְהוּר הַלֵּב:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּוִדּוּי פֶּה:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּזָדוֹן:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּחֹזֶק יָד:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּטֻמְאַת שְׂפָתַיִם:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּיֵצֶר הָרַע:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּיוֹדְעִים וּבִלֹּא יוֹדְעִים:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּכַחַשׁ וּבְכָזָב:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּלָשׁוֹן הָרַע:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּמַרְאִית הָעַיִן:

עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּנֶשֶׁךְ וּבְמַרְבִּית:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּשִׂיחַ שִׂפְתוֹתֵינוּ:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּעֵינַיִם רָמוֹת:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּפִתְחוֹן פֶּה:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּצַעֲדֵי רַגְלַיִם:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בִּקְפִיצַת יָד:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּרָצוֹן:
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בִּשְׁגָגָה:
(עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בִּשְׁבוּעַת שָׁוְא:)
עַל־חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּתִמְהוֹן לֵבָב:

עַל־חֲטָאִים שֶׁאָנוּ חַיָּבִים עֲלֵיהֶם אָשָׁם:
עַל־חֲטָאִים שֶׁאָנוּ חַיָּבִים עֲלֵיהֶם חַטָּאת:
עַל־חֲטָאִים שֶׁאָנוּ חַיָּבִים עֲלֵיהֶם עוֹלָה:
עַל־חֲטָאִים שֶׁאָנוּ חַיָּבִים עֲלֵיהֶם קָרְבָּן:
עַל־חֲטָאִים שֶׁאָנוּ חַיָּבִים עֲלֵיהֶם מִיתָה:
עַל־חֲטָאִים שֶׁאָנוּ חַיָּבִים עֲלֵיהֶם כָּרֵת:
עַל־חֲטָאִים שֶׁאָנוּ חַיָּבִים עֲלֵיהֶם מִיתָה וְכָרֵת:

מִיתָה בִּידֵי שָׁמַיִם וְכָרֵת בִּידֵי שָׁמַיִם· אַרְבַּע מִיתוֹת בֵּית דִּין· סְקִילָה שְׂרֵפָה הֶרֶג וְחֶנֶק· וּמַלְקוּת אַרְבָּעִים· (עַל־)מִצְוַת עֲשֵׂה וּמִצְוַת לֹא תַעֲשֶׂה· בֵּין שֶׁיֵּשׁ בָּהּ קוּם וַעֲשֵׂה· וּבֵין שֶׁאֵין בָּהּ קוּם וַעֲשֵׂה· בֵּין שֶׁגְּלוּיִים לָנוּ וּבֵין שֶׁאֵינָם גְּלוּיִים לָנוּ· הַגְּלוּיִים לָנוּ כְּבָר אָמַרְנוּ לְפָנֶיךָ· וְשֶׁאֵינָם גְּלוּיִים לָנוּ כְּבָר לְפָנֶיךָ גְּלוּיִים וִידוּעִים· כַּדָּבָר שֶׁנֶּאֱמַר הַנִּסְתָּרֹת לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ וְהַנִּגְלֹת לָנוּ וּלְבָנֵינוּ עַד־עוֹלָם לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת:

וְדָוִד עַבְדְּךָ אָמַר לְפָנֶיךָ׃ שְׁגִיאוֹת מִי־יָבִין מִנִּסְתָּרוֹת
נַקֵּנִי׃ נַקֵּנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ
מִכָּל־פְּשָׁעֵינוּ וְטַהֲרֵנוּ מִכָּל־טֻמְאוֹתֵינוּ׃ וּזְרוֹק עָלֵינוּ מַיִם
טְהוֹרִים וְטַהֲרֵנוּ׃ כַּכָּתוּב מִכֹּל טֻמְאוֹתֵיכֶם וּמִכָּל־גִּלּוּלֵיכֶם
אֲטַהֵר אֶתְכֶם׃

אָצְתִּי צוֹם כִּפּוּר׃ לְכַלּוֹת פְּשָׁעִים׃ שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל׃
אֲפָפוּנוּ עֲוֹנֵינוּ׃ וְרָחֲקְנוּ מִזְּבוּל׃ וְאֵיךְ נָשׁוּב׃
בָּנַי אֲקַבֵּץ׃ לִנְוֵה רִבְצָם׃ שׁוּבוּ שׁוֹבָבִים׃
בְּמָאֲסָנוּ רָמְיָה׃ נְקִיִּים נַעֲלָה׃ וְאֵלֶיךָ נָשׁוּבָה׃
גָּמַלְתִּי טוֹבָה׃ לְבָרֵי לֵבָב׃ שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל׃
גֵּרְשׁוּנוּ עֲרֵלִים׃ מִסֻּכַּת עֲזוּבָה׃ וְאֵיךְ נָשׁוּב׃
דִּרְשׁוּנִי בְכָל־עֵת׃ רָתְמִיד וְחָיוּ׃ שׁוּבוּ שׁוֹבָבִים׃
דָּלְלוּ מִצָּרָה׃ וּמִמֶּנָּה נוֹשֵׁעָה׃ וְאֵלֶיךָ נָשׁוּבָה׃
הִרְבֵּיתִי מְחִילָה׃ לְנִשְׁעֲנוּ אֵלַי׃ שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל׃
הִרְבִּינוּ דְבָרִים׃ בְּעִקְּשׁוּת לֵב׃ וְאֵיךְ נָשׁוּב׃

מקורות

נקני. ע״פ ירמ׳ יז, טז. **לכלות פשעים.** ע״פ דני׳ ט, כד. **שובה ישראל.** הוש׳ יד, ב. **מפפונו עוונינו.** ע״פ ב״ב כג, ה; תה׳ קטז, ג. **ורוחקנו.** ע״פ יבע׳ ו, יב; דני׳ ט, ז. **מזבול.** יבע׳ סג, טו. **ואיך נשוב.** ע״פ מלא׳ ג, ז. **בני אקבץ.** ע״פ יבע׳ מג, ה. **לנוה רבצם.** ע״פ ירמ׳ כג, ג; יבע׳ לה, ז. **שובו שובבים.** ע״פ ירמ׳ ג, יד. **רמיה.** ע״פ הו׳ יג, ז; תה׳ קכ, ב. **נקיים נעלה.** ע״פ בר׳ לה, ב־ג. **ואליך נשובה.** ע״פ הוש׳ ו, ו. **גמלתי טובה.** ע״פ ב״ר נד, ח. **לברי לבב.** תה׳ עג, א. **גרשונו ערלים.** ע״פ ב״ח כ, יט; דה״ב כ, יא. **ערלים.** ע״פ ירמ׳ ט, כה. **מסובת עזובה.** ע״פ יבע׳ ח, ח; עמ׳ ט, יא; איכ׳ ג, ז. רמז מדת״ה מז׳ עו, סו׳ ג. **דרשוני בכל עת.** ע״פ הו׳ כז, י. **תמיד וחיו.** ע״פ עמ׳ ה, ד. **דללו מצרה.** ע״פ תה׳ קמג, יא. **וממנה נושעה.** ע״פ ירמ׳ ל, ז. **נגשענו אלי.** ע״פ דה״ב יג, יח; יד, י. **הרבינו דברים.** ע״פ עזר׳ י, יג. **בעקשות לב.** ע״פ תה׳ קא, ד; מש׳ יא, כ.

ח״נ והערות

אצתי צום כיפור. פיוט זה מיוסד ע״ס א״ב כפול. כאן נחסר מאות ט׳ עד אות ר׳. פיוט זה נמצא גם במח׳ רומניא ואשכנז. גולדשמידט, כיפור, עמ׳ 587; רומניא (רק חלק מהפיוט) דף שפט ע״א. **לכלות פשעים.** במח׳ רומניא: ׳לכלות חַטָּא וּפֶשַׁע׳. **וְרָחֲקְנוּ מִזְּבוּל.** בכ״י: ׳וְרַחֲקְנוּ׳ וצ״ל ׳וְרָחֲקְנוּ׳. ובמח׳ רומניא: ׳וְרַחֲקוּנוּ מִזְּבוּלָנוּ׳. **בְּמָאֲסָנוּ רמיה.** במח׳ רמ״ו, בולוניא וס״י: ׳בְּמוֹאֲסֵנוּ רמיה׳. צורה זו בשורש מאס, נמצא בתנ״ך, השווה ׳מָאָסָם׳ (ישע׳ ל, יב); ׳מָאָסְתָּ׳ (עמ׳ ב, ד). **גֵּרְשׁוּנוּ עֲרֵלִים.** בכ״י: ׳גֵּרְשׁוּנִי עֲרֵלִים. **וממנה נוֹשֵׁעָה.** במח׳ רמ״ו: ׳וממנה נוֹשֵׁעַ׳, או ׳וממנה נוֹשֵׁעַ׳. **בְּעִקְּשׁוּת לֵב.** במקרא (משלי ד, כד; ו, יב), נמצא בקוף דגושה, וכן ׳עִקְּשֵׁי לב׳ (משלי יא, כ). וכתב הרד״ק (מכלול דף ב ע״ב; ג ע״א) שהדגש היא לתפארת הקריאה. ובמח׳ שד״ל וכ״י, נמצא בדגש. אך ברמ״ו ובולוניא, הוא ללא דגש.

וּכְאָב עַל־בָּנִים· חָמַלְתִּי עֲלֵיכֶם· שִׁובוּ שׁוֹבָבִים:
וּכְפָרִים רְצֵה נָא· נִדְבוֹת שְׂפָתֵינוּ· וְאֵלֶיךָ נָשׁוּבָה:
זְכֵיתִי לְבַבְכֶם· זַךְ וְיָשָׁר אֲנִי· שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל:
זֵדִים בָּלָעֻונוּ· וְשִׁחֲתוּנוּ עַד־מְאֹד· וְאֵיךְ נָשׁוּב:
חֶרְפַּת עוֹלָם· אָשִׁים עֲלֵיהֶם· שִׁובוּ שׁוֹבָבִים:
חֲפֹץ לָנוּ צְדָקָה· וְיֵאָמֵן דְּבָרֶךָ· וְאֵלֶיךָ נָשׁוּבָה:
שָׁבְתִּי אֶטַע· בְּהַדְרַת קֹדֶשׁ· שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל:
שׁוֹדְדִים נִאֲצוּנוּ· גּוֹי עַם נָבָל· וְאֵיךְ נָשׁוּב:
תָּמִים נִקְרֵאתִי· עִם־תְּמִימֵי דָרֶךָ· שִׁובוּ שׁוֹבָבִים:
תָּמְכֵנוּ בִימִין· זְרַע תִּפְאַרְתֶּךָ· וְאֵלֶיךָ נָשׁוּבָה:

כַּכָּתוּב עַל־יַד נְבִיאֶךָ· שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל עַד יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי כָשַׁלְתָּ בַּעֲוֹנֶךָ: וְנֶאֱמַר· קְחוּ עִמָּכֶם דְּבָרִים וְשׁוּבוּ אֶל־יְהוָה אִמְרוּ אֵלָיו כָּל־תִּשָּׂא עָוֹן וְקַח־טוֹב וּנְשַׁלְּמָה פָּרִים שְׂפָתֵינוּ:

ח"נ והערות

זך וישר. במח׳ גולדשמידט נוסף כאן ׳כי זך וישר׳. **וישר אֲנִי.** כ״ה במח׳ שד״ל. אבל ברמ״ו, בולוניא וכ״י: ׳זך וישר אֲנִי׳, בצורת הפסק. **זֵדִים בלעונו.** בכ״י: ׳זָרִים בלעונו׳. **חפוץ לנו צְדָקָה.** בשד״ל נוסף בסוגריים: ׳חפוץ לנו (עֲשׂוֹת) צדקה׳, כנראה ע״פ פירוש קד״א. בכ״י: ׳חפוץ לנו צְדָקֵנוּ׳. **שבתי אטע.** הכוונה היא לבית המקדש, שהוא מכון לשבתך (שמ׳ טו, יז). ובית המקדש נקרא גם ׳אוהל׳, פסר״ב, פר׳ ח, על נהרות בבל, ע״פ תה׳ עח, ס. ועי׳ קינות אשכנזיות סי׳ יג ״אהלי אשר תאבת״, שנופל בו לשון נטיעה כנ״ל. **גוי עם נבל.** במח׳ שד״ל: ׳וְעָרֹם הִצִּיגוּנוּ׳. **עם תמימי.** כן הוא במח׳ בולוניא, קד״א, כ״י ושד״ל. אבל ברמ״ו ורס״ד: ׳עִם תמימי׳.

מקורות

וכאב על בנים. ע״פ תה׳ קג, יג. **חמלתי עליכם.** ע״פ מל׳ ג, ח. **וכפרים רצה נא.** ע״פ הוש׳ יד, ג. **נדבות שפתינו.** ע״פ תה׳ קיט, קח. **זכיתי לבבכם.** ע״פ תה׳ עג, יג. **זך וישר.** איו׳ ח, ו. **זדים בלעונו.** ע״פ ירמ׳ ג, טז. **ושחתונו עד מאוד.** ע״פ ירמ׳ יג, י. **חרפת עולם.** ירמ׳ כג, מ. **אשים עליהם.** ע״פ יחז׳ כג, לא. **חפץ לנו צדקה.** ע״פ דב׳ ו, כה. **ויאמן דברך.** ע״פ מ״ל ח, כו; דה״ב ו, ח. **שבתי אטע.** ע״פ שמ׳ טו, ח, ודני׳ יא, מה. **בהדרת קודש.** תה׳ כט, ב; דה״ל טז, כט. **שובה ישראל.** הוש׳ יד, ב. **שודדים נאצונו.** ע״פ ירמ׳ לג, כד. **גוי עם נבל.** ע״פ דב׳ לב, כא. **ואיך נשוב.** ע״פ מל׳ ג, ז. **תמים נקראתי.** ע״פ דב׳ לב, ד. **עם תמימי דרך.** ע״פ תה׳ קיט, א; ש״ב כב, כו. **שובו שובבים.** ע״פ ירמ׳ ג, יד. **תמכנו בימין.** ע״פ תה׳ סג, ט. **זרוע תפארתך.** ע״פ ישע׳ סג, יב. **ואליך נשובה.** ע״פ הוש׳ ו, א. **שובה ישראל עד ה׳.** הוש׳ יד, ב. **קחו עמכם דברים.** הוש׳ יד, ג.

יש המלגיס על פיוט זה:

אָשְׁפּוֹךְ תְּחִנָּה. בְּיוֹם זֶה בְּרִנָּה. גְּדֶל עֲוֹנֵנוּ מְחֵה־נָא. דָּגוּל לְמַעֲנְךָ סְלַח־נָא: כַּכָּתוּב בְּתוֹרָתֶךָ. סְלַח־נָא לַעֲוֹן הָעָם הַזֶּה כְּגֹדֶל חַסְדֶּךָ וְכַאֲשֶׁר נָשָׂאתָה לָעָם הַזֶּה מִמִּצְרַיִם וְעַד־הֵנָּה: וְשָׁם נֶאֱמַר. וַיֹּאמֶר יְהוָה סָלַחְתִּי כִּדְבָרֶךָ: בַּעֲבוּר כְּבוֹד שִׁמְךָ. הִמָּצֵא לָנוּ מוֹחֵל וְסוֹלֵחַ. לְמַעֲנְךָ סְלַח־נָא:

הַקְשֵׁב סְלִיחָה. וְעָוֹן סְלָחָה. זְכֹר נַפְשֵׁנוּ כִּי־שָׁחָה. חַנּוּן לְמַעֲנְךָ סְלָחָה. כַּכָּתוּב בִּדְבְרֵי קָדְשֶׁךָ. לְמַעַן־שִׁמְךָ יְהוָה וְסָלַחְתָּ לַעֲוֹנִי כִּי רַב־הוּא:

טָהוֹר אֵלִי זֶה. יְקָשׁ כַּפֵּר לָעָם הַזֶּה. כִּי־בַיּוֹם הַזֶּה. לָנוּ תִסְלַח בְּצוֹם הֲלֹא זֶה. כַּכָּתוּב עַל־יַד נְבִיאֶךָ הֲלוֹא זֶה צוֹם אֶבְחָרֵהוּ פַּתֵּחַ חַרְצֻבּוֹת רֶשַׁע הַתֵּר אֲגֻדּוֹת מוֹטָה וְשַׁלַּח רְצוּצִים חָפְשִׁים וְכָל־מוֹטָה תְנַתֵּקוּ:

מְשַׁוְּעִים בְּשִׁיחַ רִנּוּן. נוֹרָא רָצֹה מֵהֶם תַּחֲנוּן. סְלַח־נָא רַחוּם וְחַנּוּן. עֶבֶר עַל־פֶּשַׁע כְּחַנּוּן: כַּכָּתוּב בְּתוֹרָתֶךָ. וַיֵּרֶד יְהוָה בֶּעָנָן וַיִּתְיַצֵּב עִמּוֹ שָׁם. וַיִּקְרָא בְשֵׁם יְהוָה. וְשָׁם נֶאֱמַר. וַיַּעֲבֹר יְהוָה עַל־פָּנָיו וַיִּקְרָא. יְהוָה יְהוָה אֵל רַחוּם וְחַנּוּן אֶרֶךְ

מקורות

משפוך תחינה. ע"פ תה' קמב, ג. **גודל עוונו.** ע"פ במ' ד, יג; שיר' ד, ו; עז' ט, ו. **עוונו מחה נא.** ע"פ תה' נא, ג. **דגול.** במ"ב ה, י. **למענך.** ע"פ ישע' מג, כה; תה' כה, יא. **סלח נא לעוון.** במ' יד, יט. **ויאמר ה' סלחתי.** במ' יד, כ. **כעבור כבוד שמך.** ע"פ תה' עט, ט. **המצא לנו.** ע"פ דב' ד, כט; דה"ב, כח, ט; דה"ב לב, ג. **מוחל וסולח.** ע"פ תה' פו, ה. **למענך סלח נא.** ע"פ במ' יד, יט; תה' כה, יא; עט, ט; ישע' מג, כה. **הקשב סליחה.** ע"פ דנ' ט, יט; מ"ב ח, ל; ועוד בתפלת שלמה. **זכור נפשנו כי שחה.** ע"פ תה' מד, כו. **חנון.** במ' כג, כו. **למען שמך ה'.** תה' כה, יא. **טהור.** חבק' א, יג. **אלי זה.** ע"פ שמ' טו, ב. **יקש כפר לעם הזה.** ע"פ שמ' לד, ט. **כפר לעם הזה.** ע"פ דב' כא, ח. **כי ביום הזה.** ויק' טז, ל. **הלא זה צום אבחרהו.** ישע' נח, ו. **משועים... רצה מהם.** ע"פ תה' כח, ב; ה, ג. **בשיח רנון.** ע"פ מ"ב ח, כח. **נורא.** ע"פ תה' עו, ח. **רצה מהם תחנון.** ע"פ תה' יט, טו; קיט, קיז; איוב לג, כו. **רחום וחנון.** שמ' לד, ו. **עבור על פשע.** מיכ' ז, יח. **וירד ה' בענן.** שמ' לד, ה. **ויעבור ה'.** שמ' לד, ו.

ח"נ והערות

אשפוך תחינה ביום זה. פיוט זה מיוסד ע"ס א"ב. **עֲוֹנֵנוּ מחה.** כ"ה במח' שד"ל. אבל ברמ"ו, בולוניא וכ"י: 'עֲוֹנֵינוּ מחה' לשון רבים, וגם זה יתכן. **ככתוב ע"י נְבִיאֶךָ.** במח' בולוניא וכ"י: 'ככתוב ע"י נְבִיאֶךָ', ככתוב למעלה בפסוקים בסוף הפיוט הקודם. **על פשע כְּחַנּוּן.** בכ"י: 'על פשע כְּחַנּוּן'.

אַפַּיִם וְרַב־חֶסֶד וֶאֱמֶת: בַּעֲבוּר כְּבוֹד שְׁמֶךָ. הִמָּצֵא לָנוּ רַחוּם
וְחַנּוּן. לְמַעֲנֶךָ רַחֵם נָא:

פְּלֵל וְשַׁוְעָה. צַעַק שְׁעֵה וְהוֹשִׁיעָה. קֵץ חִישׁ כִּי בָאָה שָׁעָה.
רַחֲשֵׁנוּ יְהוָה שְׁמָעָה. כַּכָּתוּב בְּדִבְרֵי קָדְשֶׁךָ. הַטֵּה
אֱלֹהַי אָזְנְךָ וּשְׁמָע פְּקַח עֵינֶיךָ וּרְאֵה שֹׁמְמֹתֵינוּ וְהָעִיר
אֲשֶׁר־נִקְרָא שִׁמְךָ עָלֶיהָ כִּי לֹא עַל־צִדְקֹתֵינוּ אֲנַחְנוּ מַפִּילִים
תַּחֲנוּנֵינוּ לְפָנֶיךָ כִּי עַל־רַחֲמֶיךָ הָרַבִּים: אֲדֹנָיו שְׁמָעָה אֲדֹנָיו
סְלָחָה אֲדֹנָי הַקְשִׁיבָה וַעֲשֵׂה אַל־תְּאַחַר לְמַעַנְךָ אֱלֹהַי כִּי־שִׁמְךָ
נִקְרָא עַל־עִירְךָ וְעַל־עַמֶּךָ: בַּעֲבוּר כְּבוֹד שְׁמֶךָ. הִמָּצֵא לָנוּ
שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה. לְמַעַנְךָ שְׁמַע־נָא בְּקוֹל תְּפִלָּתֵנוּ:

שִׁבְטִי אֱמוּנִים תָּנִיחַ. שְׁתִילֵי בְרוּרִים תַּפְרִיחַ. תַּחַן בְּעֵת
נַפְצִיחַ. תֶּפֶן וּבְרַחֲמֶיךָ תַּשְׁגִּיחַ. כַּכָּתוּב עַל־יַד נְבִיאֶךָ.
בֵּין הָאוּלָם וְלַמִּזְבֵּחַ יִבְכּוּ הַכֹּהֲנִים מְשָׁרְתֵי יְהוָה וְיֹאמְרוּ חוּסָה
יְהוָה עַל־עַמֶּךָ וְאַל־תִּתֵּן נַחֲלָתְךָ לְחֶרְפָּה לִמְשָׁל־בָּם גּוֹיִם לָמָּה
יֹאמְרוּ בָעַמִּים אַיֵּה אֱלֹהֵיהֶם:

שְׁמַע שִׂיחָה. וְעָוֹן סְלָחָה. תִּרְצֵנוּ כְּקָרְבַּן מִנְחָה. וּכְגָשֶׁת
בַּעֲלוֹת הַמִּנְחָה. כַּכָּתוּב עַל־יַד נְבִיאֶךָ. וַיְהִי בַּעֲלוֹת

ח"נ והערות

כי שמך נקרא על עירך ועל עמך. בכ"י מופיע: וְסָלַחְתָּ לַעֲוֹנֵנוּ כִּי רַב הוּא: (ע"פ תה' כה, יא), אלא שהפייטן הפכו ללשון רבים. **לְמָשָׁל בם גוים.** במח' רמ"ו, כ"י ובולוניא הועתק בטעות 'לְמָשָׁל' בחולם במקום קמץ קטן. **איה אלהיכם.** בכ"י נוסף: 'איה נָא אלהיכם', ראו תה' קטו, ב. **וּכְגָשֶׁת בעלות.** בכ"י: 'וּכְגָשׁ בעלות'. **בַּעֲלוֹת המנחה.** במח' רמ"ו וכ"י: 'כעלות המנחה'.

מקורות

כעבור כבוד שמך. ע"פ תה' עט, ט. **המצא לנו.** ע"פ דה"ב, כח, ט; דה"ב טו, ג. **רחום וחנון.** שמ' לד, ו. **למענך רחם נא.** ע"פ דני' ט, יח; קה"ר (ווילנא), פר' ד, ס' ג; ירמ' יד, כא ורש"י. **פלל.** ע"פ תה' קו, כ. **ושוטה.** ע"פ ש"ב כב, ז; יונ' ב, ג; מיכ' ג, ו. **לְמַעַן שמה והושיעה.** ע"פ שמ' ג, ז"ח. **קץ חיש.** ע"פ דב' לב, לה; תה' קב, יד. **רחמנו.** ע"פ תה' מה, ג. **הטה אלהי אזנך.** דני' ט, יח־יט. **כעבור כבוד שמך.** ע"פ תה' עט, ט. **שומע תפילה.** תה' סה, ג. **שמע נא בקול תפלתנו.** ע"פ תה' כח, ב. **שבטי ממוניס.** ע"פ ש"ב כ, יט. **תניח.** ע"פ ישע' יד, ג. **שתילי ברוריס.** ע"פ תה' קכח, ג. **שתילי... תפריח.** ע"פ תה' לז, יד. **נפליח.** ע"פ תה' לח, ד. **תפן וברחמיס.** ע"פ מ"ב יג, כג; תה' קב, יח. **תשגיח.** ע"פ תה' לג, יח. **בין המולם ולמזבח.** יואל ב, יז. **שמע שיחה.** ע"פ תה' ד, ב. **שיחה.** ע"פ תה' נה, יח; ירמ' ח, ה; קה"ר פר' חיי שרה, פר' ס, ס' יד. **ועון סלחה.** ע"פ במ' יד, יט. **תרצנו כקרבן ממחה.** ע"פ ירמ' יד, יב; מלא' ג, י, ופסו' יג. **ויהי בעלות המנחה.** מ"ב יח, לו.

הַמְנֻחָה וַיִּגַּשׁ אֵלְיָהוּ הַנָּבִיא וַיֹּאמַר יְהוָה אֱלֹהֵי אַבְרָהָם יִצְחָק וְיִשְׂרָאֵל הַיּוֹם יִוָּדַע כִּי־אַתָּה אֱלֹהִים בְּיִשְׂרָאֵל וַאֲנִי עַבְדֶּךָ וּבִדְבָרְךָ עָשִׂיתִי אֶת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה:

ע"כ יש המלגיס.

אָמֵן אֱמוּנִים יְכוֹן· בְּשַׁוְעָם תְּכוֹן· מִי־אֵל כָּמוֹךָ:
גְּעוֹתָם סְלוֹד בְּחֵילָה· דָּרַשׁ מֵהֶם
תְּפִלָּה· מִי־אֵל כָּמוֹךָ:
הֲגוֹתָם חִין עֲתָרַת· וַעַד כִּקְטֹרֶת· מִי־אֵל כָּמוֹךָ:
זוֹעֲקֵי בְתַחַן חִנּוּנֶיךָ· חַנּוּן תַּצִּיבֵם לְפָנֶיךָ· מִי־אֵל כָּמוֹךָ:
טָהוֹר זְקוֹף כְּפוּפֵי· יַשֵּׁר מַשְׂאֵת כַּפֵּי· מִי־אֵל כָּמוֹךָ:
כּוֹנֵן בְּרָצוֹן לְעֵת עֶרֶב· לְהַקְשִׁיב פְּלוּלֵנוּ לְמִנְחַת עֶרֶב·
מִי־אֵל כָּמוֹךָ:

כַּכָּתוּב עַל־יַד נְבִיאֶךָ· מִי־אֵל כָּמוֹךָ נֹשֵׂא עָוֹן וְעֹבֵר עַל־פֶּשַׁע
לִשְׁאֵרִית נַחֲלָתוֹ לֹא־הֶחֱזִיק לָעַד אַפּוֹ כִּי־חָפֵץ חֶסֶד
הוּא: וְנֶאֱמַר· יָשׁוּב יְרַחֲמֵנוּ יִכְבֹּשׁ עֲוֹנֹתֵינוּ וְתַשְׁלִיךְ בִּמְצֻלוֹת
יָם כָּל־חַטֹּאתָם: כָּל־חַטֹּאתֵינוּ וְכָל־חַטֹּאת עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל
בְּמָקוֹם אֲשֶׁר לֹא יִזָּכְרוּ וְלֹא יִפָּקְדוּ וְלֹא יַעֲלוּ עַל־לֵב מֵעַתָּה
וְעַד עוֹלָם: תִּתֵּן אֱמֶת לְיַעֲקֹב חֶסֶד לְאַבְרָהָם אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתָּ
לַאֲבֹתֵינוּ מִימֵי קֶדֶם:

מקורות

אמן אמונים. ע"פ יבע' כה, ח. **בשועם תכון.** ע"פ תה' קמח, ב. **מי אל כמוך.** מיכ' ז, יח. **גשותם סילוד בחילה.** ע"פ ישי' ו, י. **דרוש מהם תפילה.** ע"פ יחז' לו, לז וירמ' כט"י. **הגותן חין עתרת.** ע"פ תה' קמח, ג; ישי' לג, כו. **ועד כקטורת.** ע"פ תה' קמח, ב. **זועקי בתחן חינוניך.** ע"פ תה' קמב, ב. **תציבם.** ע"פ תה' מז, יג. **טהור.** תבק' ח, יג. **זקוף כפופי.** ע"פ תה' קמו, ח. **ישר.** ע"פ יבע' כו, ז. **משאת כפי.** תה' קמח, ב. **כונן ברצון.** ע"פ יבע' סב, ז. **כונן... למנחת ערב.** ע"פ תה' קמח, ב. **לעת ערב.** ע"פ זכ' יד, ז. **להקשיב פלוליו.** ע"פ תה' ה, ג; סו, יט; פו, ו. **למנחת ערב.** ע"פ תה' קמח, ב.

ח"נ והערות

אברהם יצחק וישראל. במח' רמ"ו וכ"י נוסף כאן: 'עבדיך', ובבולוניא יש כאן ריווח, אמנם איננו בפסוק. **אומן אמונים יכון.** מיוסד על סדר א"ב עד אות ל'. **וַעַד בקטורת.** כן הוא במח' רס"ד, בולוניא, שד"ל וכן פירש בקד"א, כלומר "רצה קבוצם בבית התפלה בקטורת". בכ"י: 'עֲדֵיךְ בקטורת'. **חַנּוּן תציבם.** בכ"י: 'חִנּוּן תציבם'. **תַּצִּיבֵם לְפָנֶיךָ.** כצ"ל, וכן הוא במח' רמ"ו וכ"י. ובבולוניא עם דגש אחרי שוא, וכנראה הוא טעות.

כִּי־אַתָּה סוֹלֵחַ לְיִשְׂרָאֵל מִן־הָעוֹלָם. וּמוֹחֵל לְשִׁבְטֵי יְשׁוּרוּן בְּכָל־
דּוֹר וָדוֹר. וּדְבָרְךָ אֱמֶת וְקַיָּם לָעַד. וּמִבַּלְעָדֶיךָ אֵין לָנוּ מֶלֶךְ מוֹחֵל וְסוֹלֵחַ אֶלָּא אָתָּה. בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. מֶלֶךְ מוֹחֵל וְסוֹלֵחַ לַעֲוֹנוֹתֵינוּ וְלַעֲוֹנוֹת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל. וּמַעֲבִיר אַשְׁמוֹתֵינוּ בְּכָל־שָׁנָה וְשָׁנָה. מֶלֶךְ עַל־כָּל־הָאָרֶץ מְקַדֵּשׁ (נוסח: הַשַּׁבָּת וְ)יִשְׂרָאֵל וְיוֹם הַכִּפּוּרִים:

רְצֵה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וְאֶל־תְּפִלָּתָם שְׁעֵה. וְהָשֵׁב הָעֲבוֹדָה לִדְבִיר בֵּיתֶךָ. וְאִשֵּׁי יִשְׂרָאֵל וּתְפִלָּתָם מְהֵרָה בְּאַהֲבָה תְקַבֵּל בְּרָצוֹן. וּתְהִי לְרָצוֹן תָּמִיד עֲבוֹדַת יִשְׂרָאֵל עַמֶּךָ. וְתֶחֱזֶינָה עֵינֵינוּ בְּשׁוּבְךָ לְצִיּוֹן וְלִירוּשָׁלַיִם עִירֶךָ בְּרַחֲמִים כְּמֵאָז. בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. הַמַּחֲזִיר בְּרַחֲמָיו שְׁכִינָתוֹ לְצִיּוֹן:

מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ. שֶׁאַתָּה הוּא יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ. עַל־חַיֵּינוּ הַמְּסוּרִים בְּיָדֶךָ וְעַל־נִשְׁמוֹתֵינוּ הַפְּקוּדוֹת לָךְ. וְעַל־נִסֶּיךָ שֶׁבְּכָל־יוֹם וָיוֹם עִמָּנוּ וְעַל־נִפְלְאוֹתֶיךָ וְטוֹבוֹתֶיךָ שֶׁבְּכָל־עֵת. עֶרֶב וָבֹקֶר וְצָהֳרַיִם. הַטּוֹב כִּי לֹא־כָלוּ רַחֲמֶיךָ. הַמְרַחֵם כִּי לֹא־תַמּוּ חֲסָדֶיךָ וּמֵעוֹלָם קִוִּינוּ לָךְ. לֹא־הִכְלַמְתָּנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְלֹא־עֲזַבְתָּנוּ וְלֹא־הִסְתַּרְתָּ פָּנֶיךָ מִמֶּנּוּ:

הגיגור מומריס מודים דרבנן:
מוֹדִים כּוֹרְעִים וּמִשְׁתַּחֲוִים אֲנַחְנוּ לְפָנֶיךָ אֱלֹהֵינוּ אֱלֹהֵי כָל־בָּשָׂר. יוֹצְרֵנוּ יוֹצֵר בְּרֵאשִׁית. בְּרָכוֹת וְהוֹדָאוֹת לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ. עַל־שֶׁהֶחֱיִיתָנוּ וְקִיַּמְתָּנוּ. כֵּן תְּחַיֵּינוּ וּרְתָחֲנֵנוּ וְתֶאֱסוֹף גָּלְיוֹתֵינוּ מֵאַרְבַּע כַּנְפוֹת הָאָרֶץ. וְנָשׁוּב לִשְׁמוֹר חֻקֶּיךָ וְלַעֲשׂוֹת רְצוֹנֶךָ בֶּאֱמֶת וּבְלֵבָב שָׁלֵם. עַל שֶׁאֲנוּ מוֹדִים לָךְ. (בָּרוּךְ אֵל הַהוֹדָאוֹת):

זְכוֹר רַחֲמֶיךָ וּכְבוֹשׁ אֶת־כַּעַסְךָ. כַּלֵּה דֶּבֶר וְחֶרֶב וְרָעָב
וּשְׁבִי וּמַשְׁחִית וּמַגֵּפָה וְכָל־מַחֲלָה מֵעָלֵינוּ
וּמֵעַל כָּל־בְּנֵי בְרִיתֶךָ. עַל־כֻּלָּם יִתְבָּרַךְ וְיִתְרוֹמַם שִׁמְךָ מַלְכֵּנוּ
תָּמִיד. כָּל־הַחַיִּים יוֹדוּךָ סֶלָה. וִיהַלְלוּ לְשִׁמְךָ הַטּוֹב בֶּאֱמֶת.
וּכְתוֹב לְחַיִּים טוֹבִים כָּל־בְּנֵי בְרִיתֶךָ. בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. הַטּוֹב
שִׁמְךָ וּלְךָ נָאֶה לְהוֹדוֹת:

שִׂים שָׁלוֹם. טוֹבָה וּבְרָכָה. (חַיִּים). חֵן וָחֶסֶד וְרַחֲמִים. עָלֵינוּ
וְעַל־כָּל־יִשְׂרָאֵל עַמֶּךָ. בָּרְכֵנוּ אָבִינוּ כֻּלָּנוּ כְּאֶחָד בְּאוֹר
פָּנֶיךָ. כִּי בְאוֹר פָּנֶיךָ נָתַתָּ לָּנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ. תּוֹרַת חַיִּים.
אַהֲבָה וָחֶסֶד. צְדָקָה. בְּרָכָה. יְשׁוּעָה וְרַחֲמִים וְחַיִּים וְשָׁלוֹם.
וְטוֹב יִהְיֶה בְּעֵינֶיךָ (לְבָרְכֵנוּ וּ)לְבָרֵךְ אֶת־כָּל־עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל
תָּמִיד בְּכָל־עֵת וּבְכָל־שָׁעָה בִּשְׁלוֹמֶךָ:

בְּסֵפֶר חַיִּים. בְּרָכָה וְשָׁלוֹם. פַּרְנָסָה טוֹבָה וִישׁוּעָה וְנֶחָמָה.
חֵן וָחֶסֶד נִזָּכֵר וְנִכָּתֵב לְפָנֶיךָ. אֲנוּ וְכָל־עַמְּךָ
יִשְׂרָאֵל. לְחַיִּים (טוֹבִים) וּלְשָׁלוֹם. בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. הַמְבָרֵךְ
אֶת־עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בַּשָּׁלוֹם. (אָמֵן):

אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ חָטָאנוּ לְפָנֶיךָ:
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ אֵין לָנוּ מֶלֶךְ אֶלָּא אָתָּה:
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ עֲשֵׂה עִמָּנוּ לְמַעַן שְׁמֶךָ:
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ בַּטֵּל מִמֶּנּוּ (כָּל־)גְּזֵרוֹת קָשׁוֹת (וְרָעוֹת):
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ חַדֵּשׁ עָלֵינוּ בְּשׂוֹרוֹת טוֹבוֹת:
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ חַדֵּשׁ עָלֵינוּ שָׁנָה טוֹבָה:
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ בַּטֵּל מַחְשָׁבוֹת שׂוֹנְאֵינוּ:
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ הָפֵר עֲצַת אוֹיְבֵינוּ:

אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ שְׁלַח רְפוּאָה שְׁלֵמָה לְחוֹלֵי עַמֶּךָ׃
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ עֲצוֹר (נ״ח: מְנַע) מַגֵּפָה מִנַּחֲלָתֶךָ׃
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ כַּלֵּה דֶּבֶר וְחֶרֶב וְרָעָב וּשְׁבִי וּמַשְׁחִית
וּמַגֵּפָה מִבְּנֵי בְרִיתֶךָ׃
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ זָכוֹר כִּי־עָפָר אֲנָחְנוּ׃
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ קָרַע רוֹעַ גְּזַר דִּינֵנוּ׃
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ מְחוֹק שְׁטַר חוֹבוֹתֵינוּ׃
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ סְלַח וּמְחוֹל לַעֲוֹנוֹתֵינוּ׃
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ מְחֵה וְהַעֲבֵר פְּשָׁעֵינוּ וְחַטֹּאתֵינוּ מִנֶּגֶד עֵינֶיךָ׃
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ הַחֲזִירֵנוּ בִּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה לְפָנֶיךָ׃
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ אַל־תְּשִׁיבֵנוּ רֵיקָם מִלְּפָנֶיךָ׃
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ זָכְרֵנוּ בְּזִכָּרוֹן טוֹב לְפָנֶיךָ׃
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ כָּתְבֵנוּ בְּסֵפֶר הַחַיִּים׃
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ כָּתְבֵנוּ בְּסֵפֶר זַכָּיוֹת׃
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ כָּתְבֵנוּ בְּסֵפֶר יְשׁוּעוֹת וְנֶחָמוֹת׃
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ כָּתְבֵנוּ בְּסֵפֶר פַּרְנָסָה וְכַלְכָּלָה׃
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ כָּתְבֵנוּ בְּסֵפֶר סְלִיחָה וּמְחִילָה וְכַפָּרָה׃
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ הַצְמַח לָנוּ יְשׁוּעָה בְּקָרוֹב׃
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ שְׁמַע קוֹלֵנוּ חוּס וְרַחֵם עָלֵינוּ׃
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ קַבֵּל בְּרַחֲמִים וּבְרָצוֹן אֶת־תְּפִלָּתֵנוּ׃
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ עֲשֵׂה לְמַעַנְךָ אִם לֹא־לְמַעֲנֵנוּ׃
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ עֲשֵׂה לְמַעַן שִׁמְךָ הַגָּדוֹל· הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא׃
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ עֲשֵׂה לְמַעַן רַחֲמֶיךָ הָרַבִּים וַחֲסָדֶיךָ
הַגְּדוֹלִים וְרַחֵם עָלֵינוּ וְהוֹשִׁיעֵנוּ׃

לפי מנהג ק"ק רומא נשנה מומריס כאן:

צִדְקָתְךָ צֶדֶק לְעוֹלָם וְתוֹרָתְךָ אֱמֶת: וְצִדְקָתְךָ אֱלֹהִים עַד־
מָרוֹם אֲשֶׁר־עָשִׂיתָ גְדֹלוֹת אֱלֹהִים מִי כָמוֹךָ: צִדְקָתְךָ
כְּהַרְרֵי־אֵל מִשְׁפָּטֶיךָ תְהוֹם רַבָּה אָדָם וּבְהֵמָה תוֹשִׁיעַ יְהוָה:

המזן מומר:

יִתְגַּדַּל וְיִתְקַדַּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא· בְּעָלְמָא דִּבְרָא כִרְעוּתֵהּ· וְיַמְלִיךְ
מַלְכוּתֵהּ בְּחַיֵּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל־בֵּית־יִשְׂרָאֵל
בַּעֲגָלָא וּבִזְמַן קָרִיב· וְאִמְרוּ אָמֵן:

יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ· לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא·

יִתְבָּרַךְ וְיִשְׁתַּבַּח וְיִתְפָּאַר וְיִתְרוֹמַם וְיִתְנַשֵּׂא וְיִתְהַדַּר וְיִתְעַלֶּה
וְיִתְהַלַּל שְׁמֵהּ דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא:

לְעֵלָּא לְעֵלָּא מִן־כָּל־בִּרְכָתָא· שִׁירָתָא· תֻּשְׁבְּחָתָא וְנֶחֱמָתָא
דַּאֲמִירָן בְּעָלְמָא· וְאִמְרוּ אָמֵן:

תִּתְקַבַּל צְלוֹתְהוֹן וּבָעוּתְהוֹן דְּכָל־בֵּית־יִשְׂרָאֵל· קֳדָם אֲבוּהוֹן
דְּבִשְׁמַיָּא· וְאִמְרוּ אָמֵן:

יְהֵא שְׁלָמָא רַבָּא מִן־שְׁמַיָּא וְחַיִּים טוֹבִים עָלֵינוּ וְעַל־כָּל־
יִשְׂרָאֵל· וְאִמְרוּ אָמֵן:

עֹשֶׂה שָׁלוֹם בִּמְרוֹמָיו· הוּא בְרַחֲמָיו· יַעֲשֶׂה שָׁלוֹם עָלֵינוּ
וְעַל־כָּל־יִשְׂרָאֵל· אָמֵן:

מקורות

נשנה מומריס לדקתך. מח' רומניא, דף שפט ע"ב. **פסוקי לימוד הדין.** שבה"ל, ענין שבת, סי' קכו בשם פדר"ך פ' ט, ח. סרע"ג ח"ב, סי' לד; סדו' רס"ג, עמ' קכב; סת"ר סי' כ, ענין מנחת שבת; סה"ת סי' יג. **לדקתך לדק.** תה' קיט, קמג. **ודקתך מלהים.** תה' עו, יט. **לדקתך כהררי אל.** תה' לו, ז.

ח"נ והערות

צו"צ. סדר הפסוקים כמנהגנו, מופיע בטור או"ח, סי' רצב, ובסחב"ר. אמנם בסרע"ג ח"ב סי' לד, הסדר הוא אחרת, וכן במח' פרס, דף לט ע"ב. וראו שבה"ל ענין שבת סי' קכו. ובסידור רש"ס, עמ' 455 כתב, שמנהג הספרדים הוא גם ע"פ הזוהר. ומה שידעת, אין אנו נוהגים ע"פ קבלה, ולכן נאחז מנהג אבותינו בידינו. **תושיע.** התי"ו ברפה, כנמצא בכארצ"ו. וראו מנחת שי תה' לו, ז.

תְּפִלַּת נְעִילָה
שֶׁל יוֹם הַכִּיפּוּרִים

אֵל נוֹרָא עֲלִילָה· הַמְצִיא לָנוּ מְחִילָה· בְּשָׁעַת הַנְּעִילָה·
אֵל נוֹרָא עֲלִילָה· הַמְצִיא לָנוּ מְחִילָה· בְּשָׁעַת הַנְּעִילָה:

מְתֵי מִסְפָּר קְרוּאִים· לְךָ עַיִן נוֹשְׂאִים· וּמְסַלְּדִים בְּחִילָה·
בְּשָׁעַת הַנְּעִילָה· אֵל נוֹרָא עֲלִילָה· הַמְצִיא לָנוּ מְחִילָה· בְּשָׁעַת הַנְּעִילָה:

שׁוֹפְכִים לְךָ נַפְשָׁם· מְחֵה פִּשְׁעָם וְכַחֲשָׁם· וְהַמְצִיאֵם מְחִילָה·
בְּשָׁעַת הַנְּעִילָה· אֵל נוֹרָא עֲלִילָה· הַמְצִיא לָנוּ מְחִילָה· בְּשָׁעַת הַנְּעִילָה:

הֱיֵה לָהֶם לְסִתְרָה· וְחַלְּצֵם מִמְּאֵרָה· וְחָתְמֵם לְהוֹד וּלְגִילָה·
בְּשָׁעַת הַנְּעִילָה· אֵל נוֹרָא עֲלִילָה· הַמְצִיא לָנוּ מְחִילָה· בְּשָׁעַת הַנְּעִילָה:

ח"נ והערות

אל נורא עלילה. לר׳ משה אבן עזרא, ״סי׳ משה חזק״. הפיוט אינו מופיע במחז׳ העתיקים, והובא לכאן ע״פ מחז׳ שד״ל ומחז׳ הספרדים (בית הכפורת, דף רלז ע״א: עוד יוסף חי, עמ׳ תדש. לא נדפס במחז׳ כמנהג הספרדים ווויניציאה רפ״ד). בירושלים נוהגים לאומרו כאשר החזן וסגניו יושבים. לעיון על פיוט זה, ראו: אילת אטינגר, ׳עיון בפיוט ׳אל נורא עלילה׳, בתוך שנתון ״שאנן״, כרך יז, תשע״ב, עמ׳ 85-98. **בְּשָׁעַת הנעילה.** בבית כפורת ושד״ל: ׳בְּשָׁעַת הנעילה׳, בעוד יוסף חי: ׳בְּשָׁעַת הנְּעִילָה׳, ובפנים הוא ניקוד היעב״ץ בלו״א, חי״א, סי׳ קצח, וכן מנוקד באבות פ״ב, מ״ג, במחז׳ לפסח. ופ״ד, מי״ח; פ״ו, מ״ט.

מקורות

תפילת נעילה. ירושלמי ברכות פ״ד, ה״ח; בבלי יומא, דף פז ע״ב; במדב״ר (ווילנא), פר׳ נשא, פר׳ יח, סי׳ ד; שדר״ח, פר׳ ויכלו, ס׳ כו; בה״ג סי׳ ח, הל׳ ברכות, פ״ה, עמ׳ מ, ע״פ ישע׳ ס, טו; סרע״ג ח״ב, סי׳ קכט; סדו׳ רשב״ג, פ״ה, ריש עמ׳ ס; ס׳ התיטוק, מנוס תלג; שבה״ל, סדר יוה״כ, סי׳ שכח; סה״ת סי׳ מא, בשחרית יוה״כ. **אל נורא עלילה.** ע״פ תה׳ סו, ה. **מתי מספר קרואים.** ע״פ בר׳ לד, ל; דב׳ ד, כז; ירמ׳ מד, כח; תה׳ קה, יג; דה״ב לו, יט. **לך עין נושאים.** ע״פ ישע׳ נז, ו; תה׳ קכג, ב. **ומסלדים בחילה.** איוב ו, י. **שופכים לך נפשם.** ע״פ ש״ב ח, טו; מיכ׳ ג, יט. **מחה פשעם וכחשם.** ע״פ ישע׳ נט, יג. **היה להם לסתרה.** ע״פ דב׳ לג, לח. **וחלצם.** ע״פ תה׳ לה, ח. **ממארה.** ע״פ מלא׳ ג, ט.

חֹן אוֹתָם וְרַחֵם· וְכָל־לוֹחֵץ וְלוֹחֵם· עֲשֵׂה בָהֶם פְּלִילָה· בְּשָׁעַת הַנְּעִילָה·
אֵל נוֹרָא עֲלִילָה· הַמְצִיא לָנוּ מְחִילָה· בְּשָׁעַת הַנְּעִילָה:

זְכֹר צִדְקַת אֲבִיהֶם· וְחַדֵּשׁ אֶת־יְמֵיהֶם· כְּקֶדֶם וּתְחִלָּה· בְּשָׁעַת הַנְּעִילָה·
אֵל נוֹרָא עֲלִילָה· הַמְצִיא לָנוּ מְחִילָה· בְּשָׁעַת הַנְּעִילָה:

קָרֵא נָא שְׁנַת רָצוֹן· וְהָשֵׁב שְׁאֵרִית הַצֹּאן· לְאָהֳלִיבָמָה וְאָהֳלָה·
בְּשָׁעַת הַנְּעִילָה· אֵל נוֹרָא עֲלִילָה· הַמְצִיא לָנוּ מְחִילָה· בְּשָׁעַת הַנְּעִילָה:

תְּזֻכּוּ לְשָׁנִים רַבּוֹת· הַבָּנִים עִם־הָאָבוֹת· בְּדִיצָה וּבְצָהֳלָה·
בְּשָׁעַת הַנְּעִילָה· אֵל נוֹרָא עֲלִילָה· הַמְצִיא לָנוּ מְחִילָה· בְּשָׁעַת הַנְּעִילָה:

מִיכָאֵל שַׂר יִשְׂרָאֵל· אֱלִיָּהוּ וְגַבְרִיאֵל· בַּשְּׂרוּ נָא הַגְּאֻלָּה·
בְּשָׁעַת הַנְּעִילָה· אֵל נוֹרָא עֲלִילָה· הַמְצִיא לָנוּ מְחִילָה· בְּשָׁעַת הַנְּעִילָה:

אַשְׁרֵי יוֹשְׁבֵי בֵיתֶךָ עֹוד יְהַלְלוּךָ סֶּלָה: אַשְׁרֵי הָעָם שֶׁכָּכָה
לוֹ אַשְׁרֵי הָעָם שֶׁיְּהוָה אֱלֹהָיו:

תְּהִלָּה לְדָוִד אֲרוֹמִמְךָ אֱלוֹהַי הַמֶּלֶךְ וַאֲבָרְכָה שִׁמְךָ לְעוֹלָם
וָעֶד: בְּכָל־יוֹם אֲבָרְכֶךָּ וַאֲהַלְלָה שִׁמְךָ לְעוֹלָם וָעֶד:
גָּדוֹל יְהוָה וּמְהֻלָּל מְאֹד וְלִגְדֻלָּתוֹ אֵין חֵקֶר: דּוֹר לְדוֹר יְשַׁבַּח
מַעֲשֶׂיךָ וּגְבוּרֹתֶיךָ יַגִּידוּ: הֲדַר כְּבוֹד הוֹדֶךָ וְדִבְרֵי נִפְלְאֹתֶיךָ
אָשִׂיחָה: וֶעֱזוּז נוֹרְאֹתֶיךָ יֹאמֵרוּ וּגְדֻלָּתְךָ אֲסַפְּרֶנָּה: זֵכֶר
רַב־טוּבְךָ יַבִּיעוּ וְצִדְקָתְךָ יְרַנֵּנוּ: חַנּוּן וְרַחוּם יְהוָה אֶרֶךְ אַפַּיִם

מקורות

חון אותם ורחם. ע״פ מ״ג יג, כג. **וכל לוחץ ולוחם.** ע״פ תה׳ נו, ג. **עשה בהם פלילה.** ע״פ יפע׳ טז, ג. **זכור לדקת אביהם.** ע״פ דב׳ ט, כז; מדת״ג, פר׳ נח, סוף סי׳ ל; בעה״ט נמ׳ יד, ח. **וחדש ימת וכו׳ ותחילה.** ע״פ איכ׳ ה, כא. **קרא נא שנת רצון.** ע״פ יפע׳ סט, ג. **והשב שארית הצאן.** ע״פ ירמ׳ כג, ג. **לאהליבמה ולאהלה.** ע״פ יחז׳ כג, ד. **תזכו לשנים רבות.** ע״פ קה׳ ו, ג; נחמ׳ ט, ל. **הבניס עם האבות.** ע״פ מל״מ ג, כד. **בדיצה ובצהלה.** רלו״ מד״ג פל״ד, ד״ה עברה שמות נקרא שמחה. **מיכאל שר ישראל.** ע״פ דני׳ יב, ל; מס׳ קטנות, מס׳ שמחות, ס׳ מיבוע הקבר, פ״ל, ה״ל. **אליהו וגבריאל בשרו נא.** ע״פ מל״מ ג, כג. **אשרי יושבי ביתך.** סדו׳ רבב״ג, פ״ה, ריש עמ׳ ס.

ח״נ והערות

בדיצה ובצהלה. השוה לניקוד ׳א אדון׳ ביוצר של שבת. בבית הכפורת ושד״ל מנוקד ׳צַהֲלָה׳, ובעוד יוסף חי כבבנים.

וּגְדַל־חָסֶד: טוֹב־יְהוָה לַכֹּל וְרַחֲמָיו עַל־כָּל־מַעֲשָׂיו: יוֹדוּךָ יְהוָה
כָּל־מַעֲשֶׂיךָ וַחֲסִידֶיךָ יְבָרְכוּכָה: כְּבוֹד מַלְכוּתְךָ יֹאמֵרוּ וּגְבוּרָתְךָ
יְדַבֵּרוּ: לְהוֹדִיעַ לִבְנֵי הָאָדָם גְּבוּרֹתָיו וּכְבוֹד הֲדַר מַלְכוּתוֹ:
מַלְכוּתְךָ מַלְכוּת כָּל־עֹלָמִים וּמֶמְשַׁלְתְּךָ בְּכָל־דּוֹר וָדֹר: סוֹמֵךְ
יְהוָה לְכָל־הַנֹּפְלִים וְזוֹקֵף לְכָל־הַכְּפוּפִים: עֵינֵי־כֹל אֵלֶיךָ יְשַׂבֵּרוּ
וְאַתָּה נוֹתֵן־לָהֶם אֶת־אָכְלָם בְּעִתּוֹ: פּוֹתֵחַ אֶת־יָדֶךָ וּמַשְׂבִּיעַ
לְכָל־חַי רָצוֹן: צַדִּיק יְהוָה בְּכָל־דְּרָכָיו וְחָסִיד בְּכָל־מַעֲשָׂיו:
קָרוֹב יְהוָה לְכָל־קֹרְאָיו לְכֹל אֲשֶׁר יִקְרָאֻהוּ בֶּאֱמֶת: רְצוֹן־יְרֵאָיו
יַעֲשֶׂה וְאֶת־שַׁוְעָתָם יִשְׁמַע וְיוֹשִׁיעֵם: שׁוֹמֵר יְהוָה אֶת־כָּל־אֹהֲבָיו
וְאֶת כָּל־הָרְשָׁעִים יַשְׁמִיד: תְּהִלַּת יְהוָה יְדַבֶּר פִּי וִיבָרֵךְ
כָּל־בָּשָׂר שֵׁם קָדְשׁוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
וַאֲנַחְנוּ נְבָרֵךְ יָהּ מֵעַתָּה וְעַד־עוֹלָם· הַלְלוּ־יָהּ:

המזן מומר:

יִתְגַּדַּל וְיִתְקַדַּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא· בְּעָלְמָא דִּבְרָא כִרְעוּתֵהּ· וְיַמְלִיךְ
מַלְכוּתֵהּ בְּחַיֵּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל־בֵּית־יִשְׂרָאֵל
בַּעֲגָלָא וּבִזְמַן קָרִיב· וְאִמְרוּ אָמֵן:

יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ· לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא·

יִתְבָּרַךְ וְיִשְׁתַּבַּח וְיִתְפָּאַר וְיִתְרוֹמַם וְיִתְנַשֵּׂא וְיִתְהַדַּר וְיִתְעַלֶּה
וְיִתְהַלַּל שְׁמֵהּ דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא:
לְעֵלָּא לְעֵלָּא מִן־כָּל־בִּרְכָתָא· שִׁירָתָא· תֻּשְׁבְּחָתָא וְנֶחֱמָתָא
דַּאֲמִירָן בְּעָלְמָא· וְאִמְרוּ אָמֵן:

מקורות

קדיש. סרע"ג ח"ב, סי' קכט; סדו' רשב"ג, פ"ה, ריש עמ' ס.

אֲדֹנָי שְׂפָתַי תִּפְתָּח וּפִי יַגִּיד תְּהִלָּתֶךָ׃

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה׀ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ׀ אֱלֹהֵי אַבְרָהָם׀
אֱלֹהֵי יִצְחָק וֵאלֹהֵי יַעֲקֹב׀ הָאֵל הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא׀
אֵל עֶלְיוֹן׀ גּוֹמֵל חֲסָדִים טוֹבִים וְקוֹנֵה אֶת־הַכֹּל וְזוֹכֵר חַסְדֵי
אָבוֹת׀ וּמֵבִיא גּוֹאֵל לִבְנֵי בְנֵיהֶם לְמַעַן שְׁמוֹ בְּאַהֲבָה׃

זָכְרֵנוּ לְחַיִּים׀ מֶלֶךְ חָפֵץ בַּחַיִּים׀ וְחָתְמֵנוּ בְּסֵפֶר הַחַיִּים׀
לְמַעַנְךָ אֵל חָי׀ מֶלֶךְ גּוֹאֵל עוֹזֵר וּמוֹשִׁיעַ
וּמָגֵן׀ בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה׀ מָגֵן אַבְרָהָם׃

אַתָּה גִּבּוֹר לְעוֹלָם אֲדֹנָי׀ מְחַיֶּה מֵתִים אַתָּה רַב לְהוֹשִׁיעַ׀
מוֹרִיד הַטַּל׀ מְכַלְכֵּל חַיִּים בְּחֶסֶד׀ מְחַיֶּה מֵתִים
בְּרַחֲמִים רַבִּים׀ סוֹמֵךְ נוֹפְלִים וְרוֹפֵא חוֹלִים׀ מַתִּיר אֲסוּרִים׀
וּמְקַיֵּם אֱמוּנָתוֹ לִישֵׁנֵי עָפָר׀ מִי־כָמוֹךָ בַּעַל גְּבוּרוֹת וּמִי דּוֹמֶה
לָּךְ׀ מֶלֶךְ מֵמִית וּמְחַיֶּה וּמַצְמִיחַ לָנוּ יְשׁוּעָה׃

מִי כָמוֹךָ אַב הָרַחֲמִים׀ זָכוֹר יְצוּרֶיךָ בְּרַחֲמִים׀ מֵמִית וּמְחַיֶּה׀
וְנֶאֱמָן אַתָּה לְהַחֲיוֹת מֵתִים׀ בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה׀
מְחַיֵּה הַמֵּתִים׃

לְדוֹר וָדוֹר נַגִּיד גָּדְלֶךָ׀ וּלְנֶצַח נְצָחִים קְדֻשָּׁתְךָ נַקְדִּישׁ׀
וְשִׁבְחֲךָ אֱלֹהֵינוּ מִפִּינוּ לֹא־יָמוּשׁ לְעוֹלָם וָעֶד׀ כִּי־אֵל
מֶלֶךְ גָּדוֹל וְקָדוֹשׁ אָתָּה׃

וּבְכֵן תֵּן פַּחְדְּךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ עַל־כָּל־מַעֲשֶׂיךָ וְאֵימָתְךָ
עַל־כָּל־מַה־שֶּׁבָּרָאתָ׀ וְיִירָאוּךָ כָּל־

מקורות

עמידה לתפלת נעילה. סרע"ג ח"ב, סי' קכט; סדו' רס"ג, עמ' רסח. **ג' גרסות רמשונות.** סדו' רשב"ג, פ"ה, עמ' ס.

הַמַּעֲשִׂים וְיִשְׁתַּחֲווּ לְפָנֶיךָ כָּל־הַבְּרוּאִים· וְיֵעָשׂוּ כֻלָּם אֲגֻדָּה אַחַת לַעֲשׂוֹת רְצוֹנְךָ בְּלֵבָב שָׁלֵם· כְּמָה שֶׁיָּדַעְנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ שֶׁהַשִּׁלְטוֹן לְפָנֶיךָ· עֹז בְּיָדְךָ וּגְבוּרָה בִימִינֶךָ· וְשִׁמְךָ נוֹרָא עַל־כָּל־מַה־שֶּׁבָּרָאתָ:

וּבְכֵן תֵּן כָּבוֹד יְהוָה לְעַמֶּךָ· תְּהִלָּה לִירֵאֶיךָ וְתִקְוָה טוֹבָה לְדוֹרְשֶׁיךָ· וּפִתְחוֹן פֶּה לַמְיַחֲלִים לָךְ· שִׂמְחָה לְאַרְצֶךָ· וְשָׂשׂוֹן לְעִירֶךָ· וּצְמִיחוּת קֶרֶן לְדָוִד עַבְדֶּךָ וַעֲרִיכוּת נֵר לְבֶן־יִשַׁי מְשִׁיחֶךָ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ:

וְאָז צַדִּיקִים יִרְאוּ וְיִשְׂמָחוּ· וִישָׁרִים יַעֲלְזוּ· וַחֲסִידִים בְּרִנָּה יָגִילוּ· וְעוֹלָתָה תִּקְפֹּץ פִּיהָ וְכָל־הָרִשְׁעָה כֻּלָּהּ כָּעָשָׁן תִּכְלֶה· כִּי תַעֲבִיר מֶמְשֶׁלֶת זָדוֹן מִן־הָאָרֶץ· וְתִמְלֹךְ אַתָּה יְהוָה לְבַדְּךָ עַל־כָּל־מַעֲשֶׂיךָ· עַל־יְרוּשָׁלַיִם עִירֶךָ וְעַל־צִיּוֹן מִשְׁכַּן כְּבוֹדֶךָ· כַּכָּתוּב בְּדִבְרֵי קָדְשֶׁךָ· יִמְלֹךְ יְהוָה לְעוֹלָם· אֱלֹהַיִךְ צִיּוֹן לְדֹר וָדֹר· הַלְלוּיָהּ: וְכָתוּב· וַיִּגְבַּהּ יְהוָה צְבָאוֹת בַּמִּשְׁפָּט וְהָאֵל הַקָּדוֹשׁ נִקְדַּשׁ בִּצְדָקָה: בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה· הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ:

אַתָּה בְחַרְתָּנוּ מִכָּל־הָעַמִּים· אָהַבְתָּ אוֹתָנוּ וְרָצִיתָ בָּנוּ וְרוֹמַמְתָּנוּ מִכָּל־הַלְּשׁוֹנוֹת· קִדַּשְׁתָּנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ וְקֵרַבְתָּנוּ מַלְכֵּנוּ לַעֲבוֹדָתֶךָ· וְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא עָלֵינוּ קָרָאתָ:

וַתִּתֶּן לָנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה· אֶת־יוֹם (בשבת: הַשַּׁבָּת הַזֶּה וְאֶת־יוֹם) הַכִּפּוּרִים הַזֶּה· לִסְלִיחָה וְלִמְחִילָה וּלְכַפָּרָה עַל־כָּל־עֲוֹנוֹתֵינוּ· מִקְרָא קֹדֶשׁ זֵכֶר לִיצִיאַת מִצְרָיִם:

אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ· יַעֲלֶה וְיָבֹא· יַגִּיעַ· וְיֵרָאֶה וְיֵרָצֶה· וְיִשָּׁמַע· וְיִפָּקֵד· וְיִזָּכֵר זִכְרוֹנֵנוּ וְזִכְרוֹן אֲבוֹתֵינוּ· וְזִכְרוֹן

יְרוּשָׁלַיִם עִירֶךָ. וְזִכְרוֹן מָשִׁיחַ בֶּן־דָּוִד עַבְדֶּךָ. וְזִכְרוֹן כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל לְפָנֶיךָ (לִפְלֵיטָה) לְטוֹבָה. לְחֵן וּלְחֶסֶד וּלְרַחֲמִים וּלְרָצוֹן בְּיוֹם (בשבת: הַשַּׁבָּת הַזֶּה וּבְיוֹם) הַכִּפּוּרִים הַזֶּה. זָכְרֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בּוֹ לְטוֹבָה. וּפָקְדֵנוּ בּוֹ לִבְרָכָה. וְהוֹשִׁיעֵנוּ בּוֹ לְחַיִּים טוֹבִים. בִּדְבַר יְשׁוּעָה וְרַחֲמִים. וְחוּס וְחָנֵּנוּ וְרַחֵם עָלֵינוּ וְהוֹשִׁיעֵנוּ. כִּי אֵלֶיךָ עֵינֵינוּ. כִּי אֵל מֶלֶךְ חַנּוּן וְרַחוּם אָתָּה:

אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ. מְחוֹל לַעֲוֹנוֹתֵינוּ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים הַזֶּה. מְחֵה וְהַעֲבֵר פְּשָׁעֵינוּ וְחַטֹּאתֵינוּ מִנֶּגֶד עֵינֶיךָ. כָּאָמוּר. אָנֹכִי אָנֹכִי הוּא מֹחֶה פְּשָׁעֶיךָ לְמַעֲנִי וְחַטֹּאתֶיךָ לֹא אֶזְכֹּר: וְנֶאֱמַר. מָחִיתִי כָעָב פְּשָׁעֶיךָ וְכֶעָנָן חַטֹּאותֶיךָ שׁוּבָה אֵלַי כִּי גְאַלְתִּיךָ: וְנֶאֱמַר. כִּי־בַיּוֹם הַזֶּה יְכַפֵּר עֲלֵיכֶם לְטַהֵר אֶתְכֶם מִכֹּל חַטֹּאתֵיכֶם לִפְנֵי יְהוָה תִּטְהָרוּ:

כִּי־אַתָּה סוֹלֵחַ לְיִשְׂרָאֵל מִן־הָעוֹלָם. וּמוֹחֵל לְשִׁבְטֵי יְשׁוּרוּן בְּכָל־ דּוֹר וָדוֹר. וּזְלָתְךָ אֵמֶת וְקַיָּם לָעַד. וּמְבַלְעָדֶיךָ אֵין לָנוּ מֶלֶךְ מוֹחֵל וְסוֹלֵחַ אֶלָּא אָתָּה. בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. מֶלֶךְ מוֹחֵל וְסוֹלֵחַ לַעֲוֹנוֹתֵינוּ וְלַעֲוֹנוֹת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל. וּמַעֲבִיר אַשְׁמוֹתֵינוּ בְּכָל־שָׁנָה וְשָׁנָה. מֶלֶךְ עַל־כָּל־הָאָרֶץ מְקַדֵּשׁ (בשבת: הַשַּׁבָּת וְ)יִשְׂרָאֵל וְיוֹם הַכִּפּוּרִים:

רְצֵה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וְאֶל־תְּפִלָּתָם שְׁעֵה. וְהָשֵׁב הָעֲבוֹדָה לִדְבִיר בֵּיתֶךָ. וְאִשֵּׁי יִשְׂרָאֵל וּתְפִלָּתָם מְהֵרָה בְּאַהֲבָה תְקַבֵּל בְּרָצוֹן. וּתְהִי לְרָצוֹן תָּמִיד עֲבוֹדַת יִשְׂרָאֵל עַמֶּךָ. וְתֶחֱזֶינָה עֵינֵינוּ בְּשׁוּבְךָ לְצִיּוֹן

מקורות

ג׳ **ברכות מחרונות.** סדו׳ רבב״ג, פ״ה, עמ׳ ס.

וְלִירוּשָׁלַיִם עִירְךָ בְּרַחֲמִים תָּשׁוּב וְתִשְׁכּוֹן בְּתוֹכָהּ כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ וּבְנֵה אוֹתָהּ בְּקָרוֹב בְּיָמֵינוּ בִּנְיַן עוֹלָם וְכִסֵּא דָוִד מְהֵרָה לְתוֹכָהּ תָּכִין׃ וְאוֹתָךְ לְבַדְּךָ בְּיִרְאָה נַעֲבֹד כִּימֵי עוֹלָם וּכְשָׁנִים קַדְמֹנִיּוֹת׃ וְהָיִיתָ מֶלֶךְ עָלֶיהָ לְבַדֶּךָ כַּכָּתוּב וְנִגְלָה כְּבוֹד יְיָ וְרָאוּ כָל בָּשָׂר יַחְדָּו כִּי פִי יְיָ דִּבֶּר׃ וְנֹאמַר כִּי אֵין לָנוּ מֶלֶךְ אֶלָּא אַתָּה׃ בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַמְלֶךְ עַל כָּל הָאָרֶץ מְקַדֵּשׁ יִשְׂרָאֵל וְיוֹם הַכִּפּוּרִים׃

מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ׃ שֶׁאַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ׃ עַל־חַיֵּינוּ הַמְּסוּרִים בְּיָדֶךָ וְעַל־נִשְׁמוֹתֵינוּ הַפְּקוּדוֹת לָךְ׃ וְעַל־נִסֶּיךָ שֶׁבְּכָל־יוֹם וְיוֹם עִמָּנוּ וְעַל־נִפְלְאוֹתֶיךָ וְטוֹבוֹתֶיךָ שֶׁבְּכָל־עֵת׃ עֶרֶב וָבֹקֶר וְצָהֳרַיִם׃ הַטּוֹב כִּי לֹא־כָלוּ רַחֲמֶיךָ׃ הַמְרַחֵם כִּי לֹא־תַמּוּ חֲסָדֶיךָ וּמֵעוֹלָם קִוִּינוּ לָךְ׃ לֹא־הִכְלַמְתָּנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְלֹא־עֲזַבְתָּנוּ וְלֹא־הִסְתַּרְתָּ פָּנֶיךָ מִמֶּנּוּ׃

זְכוֹר רַחֲמֶיךָ וּכְבוֹשׁ אֶת־כַּעַסְךָ׃ כַּלֵּה דֶּבֶר וְחֶרֶב וְרָעָב וּשְׁבִי וּמַשְׁחִית וּמַגֵּפָה וְכָל־מַחֲלָה מֵעָלֵינוּ וּמֵעַל כָּל־בְּנֵי בְרִיתֶךָ׃ עַל־כֻּלָּם יִתְבָּרַךְ וְיִתְרוֹמַם שִׁמְךָ מַלְכֵּנוּ תָּמִיד׃ כָּל־הַחַיִּים יוֹדוּךָ סֶּלָה׃ וִיהַלְלוּ לְשִׁמְךָ הַטּוֹב בֶּאֱמֶת׃ וַחֲתוֹם לְחַיִּים טוֹבִים כָּל־בְּנֵי בְרִיתֶךָ׃ בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַטּוֹב שִׁמְךָ וּלְךָ נָאֶה לְהוֹדוֹת׃

שִׂים שָׁלוֹם׃ טוֹבָה וּבְרָכָה׃ (חַיִּים)׃ חֵן וָחֶסֶד וְרַחֲמִים׃ עָלֵינוּ וְעַל־כָּל־יִשְׂרָאֵל עַמֶּךָ׃ בָּרְכֵנוּ אָבִינוּ כֻּלָּנוּ כְּאֶחָד בְּאוֹר פָּנֶיךָ׃ כִּי בְאוֹר פָּנֶיךָ נָתַתָּ לָּנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ׃ תּוֹרַת חַיִּים׃ אַהֲבָה וָחֶסֶד׃ צְדָקָה׃ בְּרָכָה׃ יְשׁוּעָה וְרַחֲמִים וְחַיִּים וְשָׁלוֹם׃ וְטוֹב יִהְיֶה בְּעֵינֶיךָ (לְבָרְכֵנוּ ו)לְבָרֵךְ אֶת־כָּל־עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל תָּמִיד בְּכָל־עֵת וּבְכָל־שָׁעָה בִּשְׁלוֹמֶךָ׃

בְּסֵפֶר חַיִּים׃ בְּרָכָה וְשָׁלוֹם׃ פַּרְנָסָה טוֹבָה וִישׁוּעָה וְנֶחָמָה׃ חֵן וָחֶסֶד נִזָּכֵר וְנֵחָתֵם לְפָנֶיךָ׃ אָנוּ וְכָל־עַמְּךָ

ח״נ והערות

וַחֲתוֹם לחיים. במח׳ רמ״ו, רס״ד ובולוניא: ׳וכְתוֹב לחיים׳. ובגליון רמ״ו, הוגה בכ״י ובמח׳ שד״ל: ׳וַחֲתוֹם׳. **וְנֵחָתֵם לפניך.** במח׳ רמ״ו, רס״ד ובולוניא: ׳וְנִכָּתֵב לחיים׳. ובגליון רמ״ו, הוגה בכ״י ובמח׳ שד״ל: ׳וְנֵחָתֵם׳.

יִשְׂרָאֵל· לְחַיִּים (טובים) וּלְשָׁלוֹם· בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה· הַמְבָרֵךְ אֶת־עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בַּשָּׁלוֹם· (אָמֵן):

אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ· תָּבֹא לְפָנֶיךָ תְּפִלָּתֵנוּ וְאַל־תִּתְעַלַּם מִתְּחִנָּתֵנוּ· שֶׁאֵין אָנוּ עַזֵּי פָנִים וּקְשֵׁי־עֹרֶף בַּדָּבָר הַזֶּה שֶׁנֹּאמַר (נ״ח: לוֹמַר) לְפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ· צַדִּיקִים אֲנַחְנוּ וְלֹא חָטָאנוּ· אֲבָל אֲנַחְנוּ חָטָאנוּ (נ״ח: חָטָאנוּ אֲנַחְנוּ וַאֲבוֹתֵינוּ)· אָשַׁמְנוּ· בָּגַדְנוּ· גָּזַלְנוּ· דִּבַּרְנוּ דֹפִי· הֶעֱוִינוּ· וְהִרְשַׁעְנוּ· זַדְנוּ· חָמַסְנוּ· טָפַלְנוּ שֶׁקֶר· יָעַצְנוּ רַע (וי״ח: עֵצוֹת רָעוֹת)· כִּזַּבְנוּ· לַצְנוּ (לוֹצַצְנוּ)· מָרַדְנוּ (מָרִינוּ)· נָאַצְנוּ (נִאַפְנוּ· נִשְׁבַּעְנוּ לַשָּׁוְא וְלַשֶּׁקֶר)· סָרַרְנוּ· עָוִינוּ· פָּשַׁעְנוּ· צָרַרְנוּ· קִשִּׁינוּ עֹרֶף· רָשַׁעְנוּ· שִׁחַתְנוּ· תִּעַבְנוּ· תָּעִינוּ· תִּעְתָּעְנוּ: סַרְנוּ מִמִּצְוֹתֶיךָ וּמִמִּשְׁפָּטֶיךָ הַטּוֹבִים וְלֹא־שָׁוָה לָנוּ· וְאַתָּה צַדִּיק עַל כָּל־הַבָּא עָלֵינוּ כִּי־אֱמֶת עָשִׂיתָ וַאֲנַחְנוּ הִרְשָׁעְנוּ:

מַה־נֹּאמַר לְפָנֶיךָ יוֹשֵׁב מָרוֹם וּמַה־נְּסַפֵּר לְפָנֶיךָ שׁוֹכֵן שְׁחָקִים· הֲלֹא כָל־הַנִּסְתָּרוֹת וְהַנִּגְלוֹת אַתָּה יוֹדֵעַ:

אַתָּה נוֹתֵן יָד לַפּוֹשְׁעִים· וְיָמִין פְּרוּשָׂה לְקַבֵּל שָׁבִים: וַתְּלַמְּדֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְהִתְוַדּוֹת לְפָנֶיךָ עַל־כָּל־עֲוֹנוֹתֵינוּ· לְמַעַן תְּקַבְּלֵנוּ בִּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה לְפָנֶיךָ

מקורות

וידוי נעילה. סדו׳ רכב״ע, פ״ה, עמ׳ נה. **מה נאמר לפניך.** סדו׳ רכב״ע, פ״ה, עמ׳ ס בשיוויס; בעמ׳ מרס לובה, קף תרכה ע״ב, בשיוויס. **למה נותן יד לפושעים.** ע״פ ירמ׳ ג, יד.

המשך. ע״פ סרע״ג ח״ב, סי׳ קכט; טור או״ח, סי׳ תרכג; מחו״ו סי׳ שנו; סד״ר סי׳ קלח; שבה״ל, ענין ר״ח, סי׳ קעח, וסדר יוה״כ, סי׳ ציט; ס׳ מלמד התלמידים, פר׳ נצבים, ד״ה ולפי זה; סה״ת סי׳ מע; בשחרית יוה״כ. בעמ׳ רומניע, קף שלז ע״ב, בשיוויס. **וימין.** ע״פ שמ׳ טו, ו וישע״י; מדת״נ (בובר), פר׳ משפטים, סי׳ ו; תנב״ר (בובר), פ׳ כד, סי׳ ח. **וימין פרושה לקבל שבים.** ספרי דב׳, פר׳ ואתחנן פ׳ ל; פדר״א פ׳ מ״ג. **לקבל שבים.** ויק״ר (ווילנא), פר׳ ל, סי׳ ג, ע״פ תה׳ קג, יט; פדר״ך (מגלטוים), פי׳ כז, סי׳ ג. **ותלמדנו ה״א להתודות.** ע״פ שמ׳ ה, ז; ירמ׳ ג, לה; מש׳ כח, יג. **להתודות לפניך.** רמו מדת״ה (בובר), מז קמח, סי׳ ב, ׳לריך לאדם להתודות תטאתו, ולהתחנן בתפלת המנחה׳. **למען תקבלנו וכו׳ בתשובה וכניחוחים.** ע״פ ויק״ר (ווילנא), פר׳ ז, סי׳ ב; פדר״ך, פי׳ כד, ה; ילקו״ש תהלים, רמז תתסו.

ח״נ והערות

וְיָמִין פְּרוּשָׂה. במח׳ רומניא: ׳וימין פְּרוּשָׂה׳. ובמח׳ אשכנז: ׳וימינְךָ פְּשוּטָה׳.

כְּאִשִּׁים וּכְנִיחוֹחִים׃ לְמַעַן דָּבָרְךָ וּדְבַר־פִּה בַּעֲבוּר אָמַרְתָּ׃ אֵין קֵץ לְאִשֵּׁי חוּבוֹתֵינוּ וְאֵין מִסְפָּר לְנִיחוֹחֵי אַשְׁמוֹתֵינוּ׃ אַתָּה יוֹדֵעַ שֶׁאַחֲרִיתֵנוּ רִמָּה וְתוֹלֵעָה׃ לְפִיכָךְ הִרְבֵּיתָ סְלִיחָתֵנוּ׃ מָה־אָנוּ׃ מָה חַיֵּינוּ׃ מֶה חַסְדֵּנוּ׃ מַה־צִּדְקֵנוּ׃ מַה־כֹּחֵנוּ׃ מַה־גְּבוּרָתֵנוּ לְפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ׃ הֲלֹא כָל־הַגִּבּוֹרִים כְּאַיִן נֶגְדֶּךָ׃ וְאַנְשֵׁי הַשֵּׁם כְּלֹא הָיוּ׃ וַחֲכָמִים כִּבְלִי מַדָּע׃ וּנְבוֹנִים כִּבְלִי הַשְׂכֵּל׃ הֲלֹא כָל־מַעֲשֵׂינוּ תֹהוּ וּבֹהוּ׃ וִימֵי חַיֵּינוּ הֶבֶל לְפָנֶיךָ׃ שֶׁכֵּן כָּתוּב בְּדִבְרֵי קָדְשֶׁךָ׃ וּמוֹתַר הָאָדָם מִן־הַבְּהֵמָה אָיִן כִּי הַכֹּל הָבֶל׃

אַתָּה הִבְדַּלְתָּ אֱנוֹשׁ מֵרֹאשׁ׃ וַתַּכִּירֵהוּ לַעֲמֹד לְפָנֶיךָ׃ כִּי מִי־יֹאמַר לָךְ מַה־תִּפְעָל׃ וּמַה־יִּתְאוֹנֵן אָדָם חָי׃ גֶּבֶר עַל־חֲטָאָו׃ וַתִּתֶּן־לָנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה׃ אֶת־(כשנמ: יוֹם הַשַּׁבָּת

ח"ג והערות

מה כחנו. תיבות אלו חסרות במחז' רמ"ו ורס"ד, ונוספו בהערה בכ"י בגליון. גם באחד חה"נ שבגולדשמידט אינם, אך נמצאות במחז' אשכנז, רומניא וארם צובה. והשוו לנוסח "לעולם יהא אדם ירא שמים" בריש שחרית. ושם במחז' רמ"ו: 'מה כחנו מה גבורותינו'. **מה גְּבוּרָתֵנוּ.** כן הוא כאן במחז' רמ"ו, בולוניא, שד"ל וארם צובה. אבל בכ"י וברומניא: 'מה גְּבוּרוֹתֵינוּ', וכן הוא ברמ"ו בזמירות תחילת שחרית, וכן נמצא בעוד נוסחאות שם. **כבלי הַשְׂכֵּל.** כן מנוקד במחז' בולוניא, כ"י, ורמ"ו בזמירות שחרית בחול, ושד"ל. אבל ברומניא: 'כבלי הֶשְׂכֵּל'. ובמחז' רמ"ו: 'כבלי שֶׂכֶל'. **הלא כל מַעֲשֵׂינוּ...** **חַיֵּינוּ.** במחז' רומניא: 'הלא כל מַעֲשֵׂיכוֹ... חַיֵּיכוֹ'. **בשבת: יום השבת הזה.** בשו"ע או"ח, סי' תרכ"ג, ס"ג כתב, שיחיד אינו מזכיר של שבת כיון שאינו בתוך התפלה, אבל ש"ץ כיון שאמרו בתוך תפלתו מזכיר בו של שבת. אך במחז' רמ"ו, בולוניא, כ"י ושד"ל מופיע של שבת גם כאן, ואין הבחנה בין יחיד לש"ץ. ובטור הלשון הוא רק 'אין צריך להזכיר של שבת'. וראו בשבה"ל סי' קעא ובב"י על אתר.

מקורות

למען דברך. הוש' יד, ג. **שמחריתנו רימה ותולעה.** ע"פ איוב ז, ה; כד, כ; כה, ו. **לפיכך הרבית סליחתנו.** ע"פ תה' עח, לח. **מה אנו מה חיינו.** בבלי יומא, דף פז ע"ב; רי"ף; סדו' רס"ג, עמ' רסב; סדו' רבב"ג, פ"ה, עמ' ס; רמ"ע יומא פ"ח, סי' כ; מחוי' סי' שנו; סד"ר סי' קלח. **מה אנו.** ע"פ דה"א ח, טז. **מה חיינו.** מאזדרסס ע"פ תה' פח, ד. **מה חסדנו.** ע"פ הוש' ו, ד. **מה לצדקנו.** ע"פ יעב' סד, ה. **מה כוחנו.** ע"פ איוב ו, יא. **מה גבורתנו.** ע"פ ירמ' ט, כב. **ומלטי מבוחינו.** ע"פ שמ' ג, טו. **כל הגיבורים כאין נגדך.** ע"פ דה"ב כ, ו. **כאין נגדך.** תה' לט, ו. **ומנכבי השם.** ע"פ בר' ו, ד. **כלם היו.** ע"פ עוב' א, טז. **וחכמים כבלי מדע.** ע"פ יעב' מד, כה. **ונבונים כבלי השכל.** ע"פ יעב' ה, כא. **מעשינו תוהו ובוהו.** ע"פ ירמ' ד, כג. **וימי חיינו הבל לפניך.** ע"פ תה' לט, ו; קהל' ה; איוב ז, טז. **ומותר האדם מן הבהמה.** קה' ג, יט. **אתה הבדלת.** ע"פ הוש' ט, י; סרע"ג ח"ג, סי' קכט; סדו' רבב"ג, פ"ה, עמ' ס; מורה נבוכים ח"ג, פי"ג, ד"ה ורבים נבוכו; רמב"ן עה"ת, דב' כג, ו; ס' החינוך, מלוי תקמה. **הנוסח.** סרע"ג ח"ג, סי' קכט; סדו' רס"ג, עמ' רסב; סד"ר סי' קלט; רמב"ם, סדר תפילות, נוסח הוידוי; שבה"ל, סדר יוה"כ, סי' שכח. **תנוּ.** ע"פ יהו' יד, טו. **לעמוד לפניך.** ירמ' טו, יג (מאזדרסס). **מי יאמר לך מה תפעל.** ע"פ איוב ט, יב; בבלי סנהדרין, דף לח ע"ב, 'רלוקיס, נעשה אדם בצלמנו? וכו', כל העולם כולו שלך הוא, כל מה שאתה רוצה לעשות בעולמך עשה'. **ומה יתאונן וכו' חטאיו.** ע"פ איכ' ג, לט; מח' פרס, דף פד ע"ח.

הַזֶּה וְאֶת־) יוֹם הַכִּפּוּרִים הַזֶּה׃ קֵץ סְלִיחָה וּמְחִילָה וְכַפָּרָה
עַל־כָּל־עֲוֹנוֹתֵינוּ׃ לְמַעַן נָחְדַּל מֵעָשֶׁק יָדֵינוּ׃ וּבוֹ נָשׁוּב לַעֲשׂוֹת
רְצוֹנְךָ בְּלֵבָב שָׁלֵם׃ כַּדָּבָר שֶׁנֶּאֱמַר׃ דִּרְשׁוּ יְהוָה בְּהִמָּצְאוֹ
קְרָאֻהוּ בִּהְיוֹתוֹ קָרוֹב׃ וְנֶאֱמַר׃ יַעֲזֹב רָשָׁע דַּרְכּוֹ וְאִישׁ אָוֶן
מַחְשְׁבֹתָיו וְיָשָׁב אֶל־יְהוָה וִירַחֲמֵהוּ וְאֶל־אֱלֹהֵינוּ כִּי־יַרְבֶּה
לִסְלוֹחַ׃ וְאַתָּה אֱלוֹהַּ הַסְּלִיחוֹת׃ חַנּוּן וְרַחוּם אֶרֶךְ־אַפַּיִם
וְרַב־חֶסֶד וּמַרְבֶּה לְהֵיטִיב׃ וְרוֹצֶה אַתָּה בִּתְשׁוּבַת רְשָׁעִים׃
וְאֵין אַתָּה חָפֵץ בְּמִיתָתָן׃ כַּדָּבָר שֶׁנֶּאֱמַר׃ הֶחָפֹץ אֶחְפֹּץ מוֹת
רָשָׁע נְאֻם אֲדֹנָי אֱלֹהִים הֲלוֹא בְּשׁוּבוֹ מִדְּרָכָיו וְחָיָה׃ וְנֶאֱמַר׃
אֱמֹר אֲלֵיהֶם חַי־אָנִי נְאֻם אֲדֹנָי אֱלֹהִים אִם־אֶחְפֹּץ בְּמוֹת
הָרָשָׁע כִּי אִם־בְּשׁוּב רָשָׁע מִדַּרְכּוֹ וְחָיָה שׁוּבוּ שׁוּבוּ מִדַּרְכֵיכֶם
הָרָעִים וְלָמָּה תָמֻתוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל׃ וְנֶאֱמַר׃ כִּי לֹא אֶחְפֹּץ בְּמוֹת
הַמֵּת נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִה (הקריאה: אֱלֹהִים) וְהָשִׁיבוּ וִחְיוּ׃

הגוהגיס לומר "מלכי גלור", ימחרו פסוק זה למחריו:

יִהְיוּ לְרָצוֹן׀ אִמְרֵי־פִי וְהֶגְיוֹן לִבִּי לְפָנֶיךָ יְהוָה צוּרִי וְגֹאֲלִי׃

ויש הוהגיס לומר:

אֱלֹהַי׃ נְצוֹר לְשׁוֹנִי מֵרָע׃ וּשְׂפָתַי מִדַּבֵּר מִרְמָה׃ וְלִמְקַלְלַי נַפְשִׁי תִדֹּם
וּלְמִצְוֹתֶיךָ תִרְדֹּף נַפְשִׁי׃ וְנַפְשִׁי כֶּעָפָר לַכֹּל תִּהְיֶה׃ יְהִי רָצוֹן

מקורות

יום הכיפורים הזה. ע"פ ויק' כג, כז. **משוסק.** ע"פ ויק' ה, כג. **וכו נשוב.** ע"פ מלא' ג, ז. **לעשות רצונך.** ע"פ תה' מ, ט. **בלבב שלם.** ע"פ מ"ב כ, ג; דה"ב יט, ט. **דרשו ה' בהמצאו.** ישע' נה, ו. **יעזוב רשע דרכו.** ישע' נה, ז. **ואתה אלוה הסליחות.** ע"פ נחמ' ט, יז; תה' קג, ד; דני' ט, ט. **חנון ורחום.** נחמ' ט, יז. **ומרבה להיטיב.** ע"פ תה' פו, ה. **ורוצה אתה בתשובת רשעים.** ע"פ יחז' לג, יא. **ואין אתה חפץ במיתתן.** ע"פ יחז' יח, כג. **החפץ אחפץ מות רשע.** יחז' יח, כג. **אמור אליהם חי אני.** יחז' לג, יא. **כי לא אחפוץ במות.** יחז' יח, לב. **יהיו לרצון אמרי פי.** סדו' רשב"ג, פ"ה, עמ' ס.

ח"נ והערות

קץ סליחה ומחילה וכפרה. במח' רומניא: 'קץ מחילה וסליחה וכפרה'. במח' אשכנז, בשינוי סדר, וללא תיבת 'וכפרה'. **כַּדָּבָר שנאמר.** כן הוא במח' בולוניא, כ"י, שד"ל וארם צובה. אבל במח' רמ"ו: 'כְּמָה שנאמר'. ובמח' רומניא: 'כדבר האמור'. **וְנֶאֱמַר. יעזב רשע.** כן הוא במח' בולוניא, כ"י ושד"ל. אבל ברמ"ו, רומניא וארם צובה אין כאן 'ונאמר'. **ואתה אלוה הַסְּלִיחוֹת.** בפסוק בנחמ' ט, יז, הוא בלי ה"א הידיעה. **החפץ אחפוץ מות.** במח' רמ"ו, בולוניא ושד"ל: 'בְּמוֹת', אך בכ"י כבפנים וכמו שהוא בתנכ"ם. ונוסח 'במות' נראה שיגרא דלישנא דהפסוקים הבאים. **נאם ה' אלהים.** בכל המח' העתיקו רק את הקרי 'אלהים', ולא את הכתיב שהוא שם הויה. **תפילות אמוראים.** הקד"א מציין בסוף

מִלְּפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהַי· שֶׁכָּל־הַקָּמִים עָלַי לְרָעָה· תָּפֵר עֲצָתָם וּתְקַלְקֵל מַחְשְׁבוֹתָם· וְכֵן יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהַי· שֶׁתִּפְתַּח לִי שַׁעֲרֵי תוֹרָה· שַׁעֲרֵי חָכְמָה· שַׁעֲרֵי בִינָה· שַׁעֲרֵי דֵעָה· שַׁעֲרֵי פַרְנָסָה וְכַלְכָּלָה· שַׁעֲרֵי חַיִּים· חֵן וָחֶסֶד וְרַחֲמִים וְרָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ:

יִהְיוּ לְרָצוֹן אִמְרֵי־פִי וְהֶגְיוֹן לִבִּי לְפָנֶיךָ יְהוָה צוּרִי וְגוֹאֲלִי:

פוסע שלש פסיעות לאחוריו בכריעה אחת, וחוזר למקומו ואחר כך לימינו, ואומר:

עֹשֶׂה שָׁלוֹם בִּמְרוֹמָיו· הוּא בְרַחֲמָיו· יַעֲשֶׂה שָׁלוֹם עָלֵינוּ וְעַל־כָּל־יִשְׂרָאֵל· אָמֵן:

(יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ· יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ· שֶׁתִּבָּנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ· וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתֶךָ:)

ח"נ והערות

נעילה של לחש, לומר 'אלהי עד שלא נוצרתי', וכמנהג שאר הקהילות, ע"פ בבלי ברכות, דף יז ע"א, ודבר זה נמצא אף ברמב"ם. אמנם הקד"א לא מתייחס לזה בשאר התפילות של יו"כ. אבל לפי הנראה, דעתו לומר 'אלהי עד שלא נוצרתי', בכל תפילות יו"כ במקום 'אלהי נצור לשוני מרע'. ראו בענין זה, ב'ספר תפילות חיים', בבירור נוסח האר"י (רימר), עמ' שב, ולק"י, סוף עמ' 141, דפו"י. אמנם בשום נוסח ממח' בני רומה, לא נמצא 'אלהי עד שלא נוצרתי' ואף לא 'אלהי נצור לשוני'. וראו שבה"ל, סדר יוה"כ, סוף סי' שיט, וכנראה מכיון שאומרים שאר וידויים, לכך לא ראו צורך לומר וידוי דרב המנונא זוטי.

המזן מומר בלחם (וכפי מנהג ק״ק רומה מומר בקול רס):

אֲדֹנָי שְׂפָתַי תִּפְתָּח וּפִי יַגִּיד תְּהִלָּתֶךָ׃

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה· אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ· אֱלֹהֵי אַבְרָהָם·
אֱלֹהֵי יִצְחָק וֵאלֹהֵי יַעֲקֹב· הָאֵל הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא·
אֵל עֶלְיוֹן· גּוֹמֵל חֲסָדִים טוֹבִים וְקוֹנֵה אֶת־הַכֹּל וְזוֹכֵר חַסְדֵי
אָבוֹת· וּמֵבִיא גּוֹאֵל לִבְנֵי בְנֵיהֶם לְמַעַן שְׁמוֹ בְּאַהֲבָה׃

מְסוֹד חֲכָמִים וּנְבוֹנִים· מִלֶּמֶד דַּעַת מְבִינִים· אֶפְתַּח פִּי
בְּתַחֲנוּנִים· לְחַלּוֹת פְּנֵי שׁוֹכֵן מְעוֹנִים׃

אָב יְדֶעָךְ מִנְּעַר· בְּחַנְּתוֹ בְעֶשֶׂר בַּל עֲבֹר בְּרֹאשׁ תַּעַר·
גֶּשׁ לְחַלֶּךְ כְּנַעַר וְלֹא כְבַעַר· דְּגָלָיו

מקורות

חזרת הש״ץ לנעילה. סרע״ג ח״ב, סי׳ קל. **אב** - זה מצרפס. ע״פ יבע׳ סג, טז. **אב ידעך מנוער.** ע״פ בצלי מדריס, דף לב, סוף ע״ח; מדת״ג (בובר), פר׳ לך לך, סי׳ ד; ב״ר (ווילנא), פר׳ נח, פר׳ ל, סי׳ ח; ילקו״ש תורה, רמז מח; שבס״ל, סדר יוה״כ, סי׳ שכח. **בחנתו בעשר.** ע״פ מצ׳ תבות פ״ה, מ״ג; פדר״א פ׳ לח; תדא״ז פר׳ כב; ילקו״ש תהלים, רמז תתנב. **גל עבור ברשם תער.** ע״פ בר׳ כב, יב. **גם לחלך.** פי׳ לחלותך, לשון תפלה ובקשה, ומיתת במדת״ג (בובר), פר׳ וירא, סי׳ טז, ׳לחן ויגם חלה תפלה׳. וע״פ בר׳ יח, כג. **כנער.** ע״פ הו׳ יח, ו, ׳כי נער ישראל׳; שה״ש זוטא (בובר), פר׳ ו, סי׳ ו. **כנער** - שלח טעם תחת. ע״פ בצלי עירובין, דף כח ע״ב; פסחים, דף פז ע״ח; מצר״ח, פר׳ יח, עמ׳ 338. **ולח כנער.** ע״פ תה׳ לב, ז; מש׳ יג, ח. **דגליו.** ע״פ במ׳ ו, נב.

ח״נ והערות

ה׳ **שפתי תפתח.** במח׳ רמ״ו ובולוניא לא נמצא פסוק זה. **א עליון.** במח׳ רמ״ו, בולוניא, כ״י ורומניא הנוסח בחזרת הש״ץ הוא: ׳ברוך אתה... א עליון קונה שמים וארץ׳ ואח״כ ׳מסוד חכמים׳ וכו׳. וראו בחזרת הש״ץ של שחרית. **אב ידעך מנוער.** לר׳ אלעזר הקליר. מיוסד ע״ס א״ב. פיוט זה נמצא גם במנהג אשכנז, גולדשמידט, כיפור, עמ׳ 728; רומניא דף שצא ע״א. **גש לְחַלֶּךָ.** נ״א בגולדשמידט: ׳גש לְחַלּוֹתֶךָ׳.

לָבֹא בְּזֶה הַשַּׁעַר: כַּכָּתוּב· זֶה־הַשַּׁעַר לַיהוָה צַדִּיקִים יָבֹאוּ בוֹ:
וְנֶאֱמַר· פִּתְחוּ שְׁעָרִים וְיָבֹא גוֹי־צַדִּיק שֹׁמֵר אֱמֻנִים:
אֱמוּנִים גְּשׁוּ לְנַצְּחֵךְ אָיֹם· נֶצַח כָּל־הַיּוֹם· עֲבוּר כִּי־פָנָה יוֹם·
מָגִנֵּנוּ בְּצֶדֶק יוֹשֵׁב כְּחוֹם הַיּוֹם:

זָכְרֵנוּ לְחַיִּים· מֶלֶךְ חָפֵץ בַּחַיִּים· וְחָתְמֵנוּ בְּסֵפֶר הַחַיִּים·
לְמַעַנְךָ אֵל חַי· (מֶלֶךְ) גּוֹאֵל עוֹזֵר וּמוֹשִׁיעַ
וּמָגֵן· בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה· מָגֵן אַבְרָהָם:

אַתָּה גִּבּוֹר לְעוֹלָם אֲדֹנָי· מְחַיֶּה מֵתִים אַתָּה רַב לְהוֹשִׁיעַ·
מוֹרִיד הַטַּל· מְכַלְכֵּל חַיִּים בְּחֶסֶד· מְחַיֶּה מֵתִים
בְּרַחֲמִים רַבִּים· סוֹמֵךְ נוֹפְלִים וְרוֹפֵא חוֹלִים· מַתִּיר אֲסוּרִים·
וּמְקַיֵּם אֱמוּנָתוֹ לִישֵׁנֵי עָפָר· מִי־כָמוֹךָ בַּעַל גְּבוּרוֹת וּמִי דּוֹמֶה
לָּךְ· מֶלֶךְ מֵמִית וּמְחַיֶּה וּמַצְמִיחַ לָנוּ יְשׁוּעָה:

הַנִּקְרָא לְאָב זֶרַע· וְנִפְנָה לָסוּר מִמְּוּקְשֵׁי רַע· זָעַק וְחִנֵּן
וְשִׂיחָה לֹא גָרַע· חֶסֶן בְּרָכָה בַּאֲשֶׁר
זָרַע· כַּכָּתוּב· וַיִּזְרַע יִצְחָק בָּאָרֶץ הַהִוא וַיִּמְצָא בַּשָּׁנָה הַהֻוא
מֵאָה שְׁעָרִים וַיְבָרְכֵהוּ יְהוָה: וְנֶאֱמַר· פִּתְחוּ־לִי שַׁעֲרֵי־צֶדֶק
אָבֹא־בָם אוֹדֶה יָהּ:

ח״נ והערות

הנקרא לאב זרע. גולדשמידט, כיפור, עמ׳ 729. **לא גָרַע.** במח׳ רמ״ו, בולוניא, כ״י, שד״ל ורומניא: ׳לא נִגְרַע׳, וכ״ה בח״נ אצל גולדשמידט. בקד״א ובגולדשמידט כבפנים. **בַּאֲשֶׁר זרע.** כן בכ״י, וכן נראה מהעתקת קד״א וגולדשמידט. אבל במח׳ רמ״ו, בולוניא, שד״ל ורומניא: ׳בַּאֲשֶׁר זרע׳.

מקורות

בזה השער. ע״פ בר׳ כב, יח; תר״ח; רס״ו בר׳ כח, יז, ׳זאת שער השמים׳. **זה השער לה׳.** תה׳ קיח, כ. **פתחו שערים.** ישע׳ כו, ב. **מושיע גשו.** ע״פ מדת״ה (בובר), מז לח, ׳למושיע גוֹעֵר ה׳, אלו ישראל שמומרים וכו׳. **נצח** - כיוצ׳ לקב״ה. ע״פ ׳וגם נצח ישראל׳, ש״ח טו, כט. והטעין כאן ע״פ ויק״ר (ווילנא), פר׳ ל, סו׳ ב. **עבור כי פנה יום.** ע״פ ירמ׳ ו, ד. **מגיננו.** ע״פ תה׳ לג, כ. **בצדק.** תה׳ יז, טו. **יושב כחום היום.** ע״פ בר׳ יח, א. **הנקרא לאב זרע.** ע״פ בר׳ כא, יג. **ונפנה לסור וכו׳.** ע״פ ג״ר (ווילנא), פר׳ תולדות, פר׳ סד, סו׳ ג; ילקו״ש תורה, רמז קיח. **לסור ממוקשי רע.** ע״פ משׁ׳ יג, יד. **זעק וחנן.** ע״פ בר׳ כה, כא. ילקו בצלו שבת, דף פט ע״ב, ׳רבב״ע, בני ולמ בניך?׳, ע״ש. **ושיחה לא גרע.** ע״פ בר׳ כד, סג; ג״ר (ווילנא), פר׳ ס, סו׳ יד. **חסן ברכה.** ע״פ משׁ׳ טו, ו. **ויזרע יצחק בארץ ההיא.** בר׳ כו, יב. **פתחו לי שערי לדק.** תה׳ קיח, יט.

יָהּ שִׁמְךָ בָּנוּ יַעֲרֹב· וְיִשְׁעֲךָ לָנוּ תָקָרֵב· גְּאַל נָא מִקָּרֵב·
וְהַחֲיֵינוּ בְטַל כְּשָׁח לִפְנוֹת עֶרֶב:

מִי כָמוֹךָ אַב הָרַחֲמִים· זְכוֹר יְצוּרֶיךָ בְּרַחֲמִים· מֵמִית וּמְחַיֶּה·
וְנֶאֱמָן אַתָּה לְהַחֲיוֹת מֵתִים· בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה·
מְחַיֵּה הַמֵּתִים:

טֶבַע זִיו תָּאָרָה· יָהּ חֻקְקוּ בְּכֵס יְקָרָא· כְּשֶׁר תָּם מְקוֹם
מַה־נּוֹרָא· לְעֵת קֵץ חָז וַיִּירָא· כַּכָּתוּב·
וַיִּירָא וַיֹּאמַר מַה־נּוֹרָא הַמָּקוֹם הַזֶּה אֵין זֶה כִּי אִם־בֵּית אֱלֹהִים
וְזֶה שַׁעַר הַשָּׁמָיִם: וְנֶאֱמַר· שְׂאוּ שְׁעָרִים רָאשֵׁיכֶם וְהִנָּשְׂאוּ
פִּתְחֵי עוֹלָם וְיָבוֹא מֶלֶךְ הַכָּבוֹד: מִי זֶה מֶלֶךְ הַכָּבוֹד יְהוָה עִזּוּז
וְגִבּוֹר יְהוָה גִּבּוֹר מִלְחָמָה: שְׂאוּ שְׁעָרִים רָאשֵׁיכֶם וְשְׂאוּ פִּתְחֵי
עוֹלָם וְיָבֹא מֶלֶךְ הַכָּבוֹד: מִי הוּא זֶה מֶלֶךְ הַכָּבוֹד יְהוָה צְבָאוֹת
הוּא מֶלֶךְ הַכָּבוֹד סֶלָה: וְנֶאֱמַר· יִמְלֹךְ יְהוָה לְעוֹלָם· אֱלֹהַיִךְ
צִיּוֹן לְדֹר וָדֹר· הַלְלוּיָהּ:

וְאַתָּה קָדוֹשׁ יוֹשֵׁב תְּהִלּוֹת יִשְׂרָאֵל· אֵל נָא:

מקורות

שמך... ויאמר לנו תקרב. ע"פ מדת"כ (כופר), מז' ד, סי' ג (מות כח). **ויאמר לנו תקרב.** ע"פ יפע' נו, ח; תפ' פה, ח. **גאל נא מקרב.** ע"פ תפ' סט, יט. **והחיינו בטל.** ע"פ פדר"ח פ' לג; ירושלמי ברכות פ"ה, ה"ב, ותענית פ"ג, ה"ח. **כשח לפנות ערב.** ע"פ בר' כד, סג. **זיו תמרה.** ע"פ בבלי ב"מ, דף פד ע"ח, 'שופריה דיעקב מבניו'; ב"ב, דף נח ע"ח. **יה חקקו ככס יקרא.** רמז בבלי חולין, דף לז ע"ב, ורש"י ד"ה בדיוקנו; ב"ר (ווילנא), פר' עח, סוף סי' ג; מדת"נ (וורשא), פר' במדבר, סי' יט; ילקו"ש יפעיהו, רמז תצב, ד"ה אמר ה'. **כשר** - פי' רלה. ע"פ בר' כח, יז. **תם.** בר' כה, כז. **מקוש מה טורח.** ע"פ בר' כח, יז. **לעת קז חז ויירא.** ע"פ בר' כח, טז־יח. **ויירא ויאמר.** בר' כח, יז. **שמו שעריס רלשיכס.** תפ' כד, זי. **ימלוך ה' לעולם.** תפ' קמו, י.

ח"נ והערות

טבע זיו תארה. גולדשמידט, כיפור, עמ' 729. **זיו תָּאָרָה.** במח' רמ"ו: 'זיו תּוֹאָרָה', וכן מנוקד גם במח' בולוניא, רומניא, כ"י ומח' נירנברג (כרך ג, פתיחה 103) ושד"ל. וגם ניקוד זה, נכון הוא. ראו ס' מכלול, דף קנב ע"א, כמו יִתְאָרוּ' ישע' נב, יד. **חקקו בכס יָקָרָא.** בקד"א כתב דגרסינן באל"ף לשון כבוד (בארמית), ופרושו בכסא הכבוד, וכן הוא בשד"ל. אך במח' רמ"ו, בולוניא, כ"י, רומניא, גולדשמידט ומח' נירנברג בה"א: יָקָרָה'. **לעת קֵץ.** כן הוא במח' רמ"ו, רס"ד, רומניא, גולדשמידט ומח' נירנברג פתי' צא. אך במח' בולוניא ושד"ל: 'לעת הַקֵּץ'.

מֵעֶרֶב וְעַד־עֶרֶב אֲנַצְּחָה· נַאֲקָתֵנוּ שְׁמָעָה וּסְלָחָה· זַכֵּנוּ
כִּי־עִמְּךָ הַסְּלִיחָה· סָרֵרְנוּ תִּמְחֶה
וְתִסְלַח· עֵזֶר לָנוּ שְׁלַח· כִּי־אַתָּה אֲדֹנָי טוֹב וְסַלָּח· פָּנֶיךָ
כְּזֹהַר אַזְהִיר· צִדְקָכֶם לְנֶגְדִּי יָאִיר· כִּי אֶסְלַח לַאֲשֶׁר אַשְׁאִיר:
שְׁמַע־נָא סְלַח־נָא הַיּוֹם· נְהַלְלְךָ נוֹרָא וְאָיֹם· עֲבוּר כִּי־פָנֶה
הַיּוֹם· קָדוֹשׁ:

קָמְנוּ בְתַחֲנוּן שְׁעֵנוּ· רוֹמָה אֵל וְהוֹשִׁיעֵנוּ· שׁוּבֵנוּ אֱלֹהֵי יִשְׁעֵנוּ·
שְׁמַע בְּרָצוֹן תְּפִלָּתֵנוּ· שׁוּר בְּשִׁפְלוּתֵנוּ· שׁוּבָה יְהוָה
אֶת־שְׁבִיתֵנוּ· תֵּנוּ עַל־לִבֵּכֶם· תְּשׁוּעַת מַלְכְּכֶם· שׁוּבוּ אֵלַי
וְאָשׁוּבָה אֲלֵיכֶם· שְׁמַע־נָא סְלַח־נָא הַיּוֹם· נְהַלְלְךָ נוֹרָא וְאָיֹם·
עֲבוּר כִּי־פָנֶה הַיּוֹם· קָדוֹשׁ:

כֶּתֶר יִתְּנוּ לָךְ (יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מַלְאָכִים) הַמּוֹנֵי מַעְלָה
עִם־(עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל) קְבוּצֵי מַטָּה· יַחַד

ח״נ והערות

מערב ועד ערב. גולדשמידט, כיפור, עמ׳ 730; מח׳ רומניא, דף שצא ע״ב. **סָרֵרְנוּ.** בכ״י: ׳סוֹרֵרִינוּ׳. **תִּמְחֶה ותִסְלַח.** במח׳ רמ״ו: ׳תַּמַּח ותִסְלַח׳. המ״ם רפויה ומלעיל, מבנין הקל (לא בדגש ומלרע בנין נפעל). וכן הוא בכ״י (אלא שהוא בציר״י במקום חיר״ק). **כי פנה היום.** במח׳ רמ״ו, בולוניא וכ״י: ׳כי פנה יום׳. תוספת ההא״א, ע״פ פ״ קד״א. כל סוף קטע הוא לשון פסוק, ובפסוק כתיב ׳היום׳ בה״א. וכן נדפס במח׳ שד״ל. אך בכל הנוסחאות הישנות גם אצל גולדשמידט ורומניא כתיב ׳יום׳. **קדושה לנעילה.** לפי מח׳ רמ״ו ובולוניא אומרים נוסח הקדושה כמו במנחה, ולא הנוסח הרבתי, וכ״ה במח׳ ארם צובה, דף תרכא ע״ב. וראו מח׳ שד״ל, ח״ב, דף קנה, המציין כי בויניציאה וברומה נהגו לומר את הקדושה רבתי. בכ״י יש כאן שני פיוטים הבאים לפני קדושה, א] ׳ובכן נעריצך׳ לאהינו, ב] ׳שערי ארמון׳, נדפסו גם בגולדשמידט, עמ׳ 731. ואחרי הקדושה בא הפיוט ׳מלאכים מרופפים׳, גולדשמידט, עמ׳ 732, ולאחר מכן בא ׳חמול על מעשיך׳.

מקורות

מערב ועד ערב. ע״פ ויק׳ כג, לב. **מנצחה.** עי׳ בס׳ המרמיס לרד״ק, שיש לפרשו לשון מחוק, וע״כ יש לפרש כאן מתחזקים מערב עד ערב. **נאקתנו.** ע״פ שמ׳ ג, כד. **שמעה וסלחה.** ע״פ דני׳ ט, יט. **זכנו.** ע״פ תהי׳ כה, ד. **כי עמך הסליחה.** תה׳ קל, ד. **סררינו.** ע״פ הוש׳ ד, טז. **תמחה ותסלח.** ע״פ ישע׳ מד, כב. **עזר לנו שלח.** ע״פ תה׳ כ, ג. **כי אסלח לאשר אשאיר.** ע״פ תה׳ פו, ה. **פניכם כזוהר אזהיר.** ע״פ דני׳ יב, ג. **לנגדי יאיר.** ע״פ תה׳ נ, ו. **כי אסלח לאשר אשאיר.** ירמ׳ ג, כ. **שמע נא סלח נא.** ע״פ דני׳ ט, יט. **סלח נא היום.** ע״פ ויק׳ טז, ל. **נהללך נורא.** ע״פ תה׳ סו, ג. **נורא ואיום.** כל׳ ע״פ תבק׳ ח, ז. **עבור כי פנה היום.** ע״פ ירמ׳ ו, ד. **כתחנון שעינו** - לשון פניה, כלומר פנה לתחנונו. ע״פ בר׳ ד, ה; תה׳ קב, יח. **רומה אל והושיענו.** ע״פ ב״ב כב, מז; מ״ב יט, יט; תה׳ כח, ד. **שובנו אלהי ישענו.** תה׳ פה, ה. **שמע בקולנו תפלתנו.** ע״פ תה׳ יט, טו; סט, יד. **שור בשפלותנו.** ע״פ תה׳ קמ, ו. שור מלשון רחיס, ע״פ ׳חשורנו ולא קרוב׳, במ׳ כד, יז. **שובה ה׳.** תה׳ קכו, ד. **תנו על לבכם.** ע״פ דב׳ לב, מו. **תנו... תשועת מלככם.** ע״פ ים׳ לג, כב; ירמ׳ ג, כג. **תשועת מלככם.** ע״פ חיכ׳ ג, כו. **שובו אלי.** מלא׳ ג, ז.

כְּלָם קְדֻשָׁה לְךָ יְשַׁלֵּשׁוּ· כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר עַל־יַד נְבִיאֶךָ· וְקָרָא זֶה אֶל־זֶה וְאָמַר· קו״מ: קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ יְהוָה צְבָאוֹת מְלֹא כָל־הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ: מזן: כְּבוֹדוֹ מָלֵא עוֹלָם· מְשָׁרְתָיו שׁוֹאֲלִים זֶה לָזֶה אַיֵּה מְקוֹם כְּבוֹדוֹ· לְעֻמָּתָם בָּרוּךְ יֹאמֵרוּ· קו״מ: בָּרוּךְ כְּבוֹד־יְהוָה מִמְּקוֹמוֹ: מזן: מִמְּקוֹמוֹ (הוּא) יֶפֶן (בְּרַחֲמָיו) לְעַמּוֹ· הַמְיַחֲדִים אֶת־שְׁמוֹ עֶרֶב וָבֹקֶר תָּמִיד בְּכָל־יוֹם· פַּעֲמַיִם בְּאַהֲבָה וְאוֹמְרִים· שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יְהוָה אֶחָד: אֶחָד הוּא אֱלֹהֵינוּ· הוּא אָבִינוּ· הוּא מַלְכֵּנוּ· הוּא מוֹשִׁיעֵנוּ· הוּא יַשְׁמִיעֵנוּ בְּרַחֲמָיו שֵׁנִית לְעֵינֵי כָל־חָי· לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים: קו״מ: אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: (יש מוסיפים: אֱלֹהִים אֵל עֶלְיוֹן הַשּׁוֹכֵן בְּרוּם חֶבְיוֹן· הָשֵׁב שְׁכִינָתְךָ בִּמְהֵרָה לְצִיּוֹן)· מזן: וּבִדְבָרֵי קָדְשְׁךָ כָּתוּב לֵאמֹר· קו״מ: יִמְלֹךְ יְהוָה לְעוֹלָם· אֱלֹהַיִךְ צִיּוֹן לְדֹר וָדֹר· הַלְלוּיָהּ:

חֲמֹל עַל־מַעֲשֶׂיךָ וְתִשְׂמַח בְּמַעֲשֶׂיךָ· שְׁפֹט בְּצֶדֶק מַעֲשֶׂיךָ וְתֶקְדַּשׁ בְּמַעֲשֶׂיךָ: וּבְכֵן יִתְקַדַּשׁ שִׁמְךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ עַל־יִשְׂרָאֵל עַמֶּךָ· וְעַל־יְרוּשָׁלַיִם עִירֶךָ וְעַל־צִיּוֹן מִשְׁכַּן כְּבוֹדֶךָ· וְעַל־מַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ· וְעַל־מְכוֹנֶךָ וְהֵיכָלֶךָ:

לְדוֹר וָדוֹר נַגִּיד גָּדְלֶךָ· וּלְנֶצַח נְצָחִים קְדֻשָּׁתְךָ נַקְדִּישׁ· וְשִׁבְחֲךָ אֱלֹהֵינוּ מִפִּינוּ לֹא־יָמוּשׁ לְעוֹלָם וָעֶד· כִּי־אֵל מֶלֶךְ גָּדוֹל וְקָדוֹשׁ אָתָּה:

וּבְכֵן תֵּן פַּחְדְּךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ עַל־כָּל־מַעֲשֶׂיךָ וְאֵימָתְךָ עַל־כָּל־מַה־שֶּׁבָּרָאתָ· וְיִירָאוּךָ כָּל־

הַמַּעֲשִׂים וְיִשְׁתַּחֲווּ לְפָנֶיךָ כָּל־הַבְּרוּאִים. וְיֵעָשׂוּ כֻלָּם אֲגֻדָּה אַחַת לַעֲשׂוֹת רְצוֹנְךָ בְּלֵבָב שָׁלֵם. כְּמָה שֶׁיָּדַעְנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ שֶׁהַשִּׁלְטוֹן לְפָנֶיךָ. עֹז בְּיָדְךָ וּגְבוּרָה בִימִינֶךָ. וְשִׁמְךָ נוֹרָא עַל־כָּל־מַה־שֶּׁבָּרָאתָ:

וּבְכֵן תֵּן כָּבוֹד יְהוָה לְעַמֶּךָ. תְּהִלָּה לִירֵאֶיךָ וְתִקְוָה טוֹבָה לְדוֹרְשֶׁיךָ. וּפִתְחוֹן פֶּה לַמְיַחֲלִים לָךְ. שִׂמְחָה לְאַרְצֶךָ. וְשָׂשׂוֹן לְעִירֶךָ. וּצְמִיחוּת קֶרֶן לְדָוִד עַבְדֶּךָ. וַעֲרִיכוּת נֵר לְבֶן־יִשַׁי מְשִׁיחֶךָ. בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ:

וְאָז צַדִּיקִים יִרְאוּ וְיִשְׂמָחוּ. וִישָׁרִים יַעֲלֹזוּ. וַחֲסִידִים בְּרִנָּה יָגִילוּ. וְעוֹלָתָה תִּקְפֹּץ פִּיהָ וְכָל־הָרִשְׁעָה כֻּלָּהּ כְּעָשָׁן תִּכְלֶה. כִּי תַעֲבִיר מֶמְשֶׁלֶת זָדוֹן מִן־הָאָרֶץ. וְתִמְלֹךְ אַתָּה יְהוָה לְבַדְּךָ עַל־כָּל־מַעֲשֶׂיךָ. עַל־יְרוּשָׁלַיִם עִירֶךָ וְעַל־צִיּוֹן מִשְׁכַּן כְּבוֹדֶךָ. כַּכָּתוּב בְּדִבְרֵי קָדְשֶׁךָ. יִמְלֹךְ יְהוָה לְעוֹלָם. אֱלֹהַיִךְ צִיּוֹן לְדֹר וָדֹר. הַלְלוּיָהּ: וְכָתוּב. וַיִּגְבַּהּ יְהוָה צְבָאוֹת בַּמִּשְׁפָּט וְהָאֵל הַקָּדוֹשׁ נִקְדַּשׁ בִּצְדָקָה: בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ:

אַתָּה בְחַרְתָּנוּ מִכָּל־הָעַמִּים. אָהַבְתָּ אוֹתָנוּ וְרָצִיתָ בָּנוּ וְרוֹמַמְתָּנוּ מִכָּל־הַלְּשׁוֹנוֹת.
וְקִדַּשְׁתָּנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ וְקֵרַבְתָּנוּ מַלְכֵּנוּ לַעֲבוֹדָתֶךָ. וְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא עָלֵינוּ קָרָאתָ:

וַתִּתֶּן לָנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה. אֶת־יוֹם (בשבת: הַשַּׁבָּת הַזֶּה וְאֶת־יוֹם) הַכִּפּוּרִים הַזֶּה. לִסְלִיחָה וְלִמְחִילָה וּלְכַפָּרָה עַל־כָּל־עֲוֹנוֹתֵינוּ. מִקְרָא קֹדֶשׁ זֵכֶר לִיצִיאַת מִצְרָיִם:

אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ· יַעֲלֶה וְיָבֹא· יַגִּיעַ· וְיֵרָאֶה וְיֵרָצֶה·
וְיִשָּׁמַע· וְיִפָּקֵד· וְיִזָּכֵר זִכְרוֹנֵנוּ
וְזִכְרוֹן אֲבוֹתֵינוּ· וְזִכְרוֹן יְרוּשָׁלַיִם עִירֶךָ· וְזִכְרוֹן מָשִׁיחַ בֶּן־דָּוִד
עַבְדֶּךָ· וְזִכְרוֹן כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל לְפָנֶיךָ (לִפְלֵיטָה) לְטוֹבָה·
לְחֵן וּלְחֶסֶד וּלְרַחֲמִים וּלְרָצוֹן בְּיוֹם (נשמנ: הַשַּׁבָּת הַזֶּה וּבְיוֹם)
הַכִּפּוּרִים הַזֶּה· זָכְרֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בּוֹ לְטוֹבָה· וּפָקְדֵנוּ בּוֹ
לִבְרָכָה· וְהוֹשִׁיעֵנוּ בוֹ לְחַיִּים טוֹבִים· בִּדְבַר יְשׁוּעָה וְרַחֲמִים·
וְחוּס וְחָנֵּנוּ וְרַחֵם עָלֵינוּ וְהוֹשִׁיעֵנוּ· כִּי אֵלֶיךָ עֵינֵינוּ· כִּי אֵל
מֶלֶךְ חַנּוּן וְרַחוּם אָתָּה:

אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ· מְחוֹל לַעֲוֹנוֹתֵינוּ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים
הַזֶּה· מְחֵה וְהַעֲבֵר פְּשָׁעֵינוּ וְחַטֹּאתֵינוּ מִנֶּגֶד עֵינֶיךָ·
כָּאָמוּר· אָנֹכִי אָנֹכִי הוּא מֹחֶה פְּשָׁעֶיךָ לְמַעֲנִי וְחַטֹּאתֶיךָ לֹא
אֶזְכֹּר: וְנֶאֱמַר· מָחִיתִי כָעָב פְּשָׁעֶיךָ וְכֶעָנָן חַטֹּאותֶיךָ שׁוּבָה
אֵלַי כִּי גְאַלְתִּיךָ: וְנֶאֱמַר· כִּי־בַיּוֹם הַזֶּה יְכַפֵּר עֲלֵיכֶם לְטַהֵר
אֶתְכֶם מִכֹּל חַטֹּאתֵיכֶם לִפְנֵי יְהוָה תִּטְהָרוּ:

אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ· הֱיֵה עִם־פִּיפִיּוֹת שְׁלוּחֵי עַמְּךָ
בֵּית יִשְׂרָאֵל· הָעוֹמְדִים לְבַקֵּשׁ תְּפִלָּה וְתַחֲנוּנִים
מִלְּפָנֶיךָ עַל־עַמְּךָ בֵּית־יִשְׂרָאֵל· דְּוֹרֵם מַה־שֶּׁיֹּאמְרוּ· הַבִּינֵם
מַדְּ־שֶּׁיְּדַבְּרוּ· הֲשִׁיבֵם מַה־שֶּׁיִּשְׁאֲלוּ· יַדְּעֵם הֵיאַךְ יְפָאֲרוּ:
בְּאוֹר־פָּנֶיךָ יְהַלְּכוּן· בָּרֶךְ לְךָ יִבְרְכוּן· עַמְּךָ בְּפִיהֶם יְבָרְכוּן·
וּמִבִּרְכוֹת פִּיךָ יִתְבָּרְכוּן· עַמְּךָ לְפָנֶיךָ יַעֲבִירוּן· וְהֵם בַּתָּוֶךָ
יַעֲבֹרוּן: עֵינֵי עַמְּךָ בָּם תְּלוּיוֹת· וְעֵינֵיהֶם לְךָ מְיַחֲלוֹת: גָּשִׁים
מוּל שׁוֹד לְהִלָּחֲמָה· וְשַׂכִּךְ כַּעַס וְחֵמָה· וְעַם מַסְבִּיבִים אוֹתָךְ
כַּחוֹמָה· וְאַתָּה מִן־הַשָּׁמַיִם תַּשְׁגִּיחַ אוֹתָם לְרַחֲמָה: עַיִן נוֹשְׂאִים

לָךְ לַשָּׁמַיִם· לֵב שׁוֹפְכִים נָכְחָךְ כַּמַּיִם· וְאַתָּה תִּשְׁמַע
מִן־הַשָּׁמַיִם: שֶׁלֹּא יִכָּשְׁלוּ בִלְשׁוֹנָם· וְלֹא־יִנָּקְשׁוּ בְּשִׂנּוֹנָם·
וְאַל־יֵבוֹשׁוּ בְּמַשְׂעֲנָם· וְאַל־יִכָּלְמוּ בָּם שְׂאוֹנָם· וְאַל־יֹאמְרוּ
בְּפִיהֶם דָּבָר שֶׁלֹּא כִרְצוֹנָךְ: כִּי חֲנוּנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ הֵמָּה
חֲנוּנִים· (וּמְרֻחָמֶיךָ הֵמָּה מְרֻחָמִים)· וּמְלֻמָּדֶיךָ הֵמָּה מְלֻמָּדִים:
כְּמָה שֶׁיִּדַּעְנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֶת־אֲשֶׁר תָּחֹן יְחַן· וְאֶת־אֲשֶׁר
תְּרַחֵם יְרַחַם· כַּכָּתוּב בְּתוֹרָתֶךָ· וְחַנֹּתִי אֶת־אֲשֶׁר אָחֹן וְרִחַמְתִּי
אֶת־אֲשֶׁר אֲרַחֵם:

אֵל אֶרֶךְ אַפַּיִם אַתָּה· וּבַעַל הָרַחֲמִים נִקְרֵאתָ· וְדֶרֶךְ
תְּשׁוּבָה הוֹרֵיתָ: גְּדֹלַת רַחֲמֶיךָ
וַחֲסָדֶיךָ תִּזְכֹּר הַיּוֹם וּבְכָל־יוֹם לְזֶרַע יְדִידֶיךָ: תְּפֶן אֵלֵינוּ
בְּרַחֲמִים· כִּי אַתָּה הוּא בַּעַל הָרַחֲמִים: בְּתַחֲנוּן וּבִתְפִלָּה
(לְפָנֶיךָ) נְקַדֵּם· כְּמוֹ שֶׁהוֹדַעְתָּ לָעָנָו מִקֶּדֶם: מֵחֲרוֹן אַפֶּךָ שׁוּב·
כְּמוֹ בְּתוֹרָתֶךָ כָּתוּב: בְּצֵל כְּנָפֶיךָ נֶחֱסָה וְנִתְלוֹנָן· כְּמוֹ וַיֵּרֶד
יְהוָה בֶּעָנָן: תַּעֲבֹר עַל־פֶּשַׁע וְתִמְחֶה אָשָׁם· כְּוַיִּתְיַצֵּב עִמּוֹ
שָׁם: תַּאֲזִין שָׁוַע וְתַקְשִׁיב מַאֲמָר· כְּוַיִּקְרָא בְשֵׁם· יְהוָה: וְשָׁם
נֶאֱמַר· וַיַּעֲבֹר יְהוָה עַל־פָּנָיו וַיִּקְרָא· יְהוָה יְהוָה אֵל רַחוּם
וְחַנּוּן אֶרֶךְ אַפַּיִם וְרַב־חֶסֶד וֶאֱמֶת: נֹצֵר חֶסֶד לָאֲלָפִים נֹשֵׂא
עָוֹן וָפֶשַׁע וְחַטָּאָה וְנַקֵּה: וְסָלַחְתָּ לַעֲוֹנֵנוּ וּלְחַטָּאתֵנוּ וּנְחַלְתָּנוּ:
סְלַח לָנוּ אָבִינוּ כִּי חָטָאנוּ· מְחֹל לָנוּ מַלְכֵּנוּ כִּי פָשַׁעְנוּ:
כִּי־אַתָּה אֲדֹנָי טוֹב וְסַלָּח וְרַב־חֶסֶד לְכָל־קֹרְאֶיךָ: כִּי־עִמְּךָ
הַסְּלִיחָה לְמַעַן תִּוָּרֵא: לְמַעַן־שִׁמְךָ יְהוָה וְסָלַחְתָּ לַעֲוֹנֵנוּ כִּי
רַב הוּא:

סַלִּיחָה רִאשׁוֹנָה

בְּטֶרֶם שֶׁמֶשׁ יָבֹא· בְּהֵיכָלוֹ בִּמְעוֹנִים· אֱלֹהִים יְבַשֵּׂר
בְּטוּבוֹ· לְשַׁוְּעַת אָבוֹת וּבָנִים·
פִּתְחוּ שְׁעָרִים וְיָבֹא גּוֹי־צַדִּיק שׁוֹמֵר אֱמֻנִים:

נָטוּ צִלְלֵי־עֶרֶב· קָרְבוּ וַיֶּאֶתָיו· וְזֶרַע קֹדֶשׁ קָרֵב· וְכָל־קָרְבָיו
יֶהֱמָיוּ· כְּלֹם אֶחֱזֵי חֶרֶב· תְּפִלּוֹת וְחִין עָטָיוּ· אֵל מִתְהַלֵּךְ
בְּקֶרֶב· עַמְּךָ בָךְ חָסָיוּ· נִיב נִכְבָּדוֹת הֵרֵב· לְהַשְׁמִיעָם
אִם־תִּבְעָיוּ· יַלְבִּינוּ אִם־יִהְיוּ· חֲטָאֵיכֶם כַּשָּׁנִים·
פִּתְחוּ שְׁעָרִים וְיָבֹא גּוֹי־צַדִּיק שׁוֹמֵר אֱמֻנִים:

יְדִידֵי אֵל שׁוֹמְרֵי· שַׁעֲרֵי זְבוּל אַרְמוֹנִים· הִתְאוֹשְׁשׁוּ לְקוֹל
קוֹרֵא· עַבְדֵי אֵל נֶאֱמָנִים· וּפִתְחוּ אֲלֵיהֶם שַׁעֲרֵי·
עֲתִירוֹת עִם־תַּחֲנוּנִים· וּבַעֲדָם חַלּוּ מוֹרֵה· צֶדֶק אֱלֹהֵי מְעוֹנִים·
וּבִמְצוּלוֹת יָם יוֹרֵה· חַטֹּאת עִם־זְדוֹנִים· וְאֵין זִכָּרוֹן לָרִאשֹׁנִים
וְגַם לָאַחֲרֹנִים· פִּתְחוּ שְׁעָרִים וְיָבֹא גּוֹי־צַדִּיק שׁוֹמֵר אֱמֻנִים:

מקורות

בטרם שמש יבוא. ע״פ ירמ׳ יג, טז. **נהיכלו במעונים.** ע״פ דב׳ לג, כו. **יבשר בטובו.** ע״פ ישע׳ נב, ז. **פתחו שערים.** ישע׳ כו, ב. **נטו צללי ערב.** ע״פ ירמ׳ ו, ד. **קרבו ויאתיו.** ע״פ ישע׳ מא, ה. **וזרע קודש.** ע״פ ישע׳ ו, יג; עזר׳ ט, ב. **קרבך.** ע״פ שמ׳ טו, טז. **וכל קרביו יהמיו.** ע״פ תה׳ קג, א; שה״ש ה, ד. **כולם מחוזי חרב.** שה״ש ג, ח. **תפלות וחין עטיו.** ע״פ תה׳ קב, א. **וחין** - תחנונים. לעו׳ מא, ד ותי״ו. **עטיו** - ילבשו. ע״פ תה׳ פד, ז. **אל מתהלך בקרבך.** ע״פ דב׳ כג, טו. **עמך בך חסיו.** ע״פ ישע׳ יד, לב; תה׳ לו, ח. **ניב.** ישע׳ מ, יט. **נכבדות.** ע״פ תה׳ פז, ג. **הרב.** ע״פ תה׳ נא, ד, ליווי מלכות הרבה. **להשמיעם אם תבעיו.** ע״פ ישע׳ כא, יב. **ילבינו אם יהיו כשנים.** ע״פ ישע׳ א, יח. **ידידי אל.** ע״פ ישע׳ ה, א; מתע״ד פל״ג, פי״ב; בבלי מכות, דף גג ע״ב; ספרי דב׳, פר׳ וזאת הברכה, פי׳ שנב, סי׳ יב. **שומרי שערי.** ע״פ נחמ׳ יא, יט. **זבול.** ישע׳ סג, טו. **מרמונים.** ע״פ ישע׳ לב, יד ותי״ו. **התאוששו.** ע״פ ישע׳ מו, ח. **לקול קורא.** ע״פ ישע׳ מ, ג. **ופתחו אליסם שערי.** ע״פ ישע׳ כו, ב. **עתירות עם תחנונים.** ע״פ דני׳ ט, ג. **ובעדם חלו.** ע״פ מלא׳ א, ט. **מורה.** תה׳ פד, ז; לעו׳ לו, כב. **מורה לצדק.** ע״פ הוש׳ י, יב. **לצדק.** תה׳ מה, ח. **אלהי משועים.** ע״פ דב׳ לג, כז. **וצמוקות יס יורה חטאת.** ע״פ מיכ׳ ז, יט. מושאל מל׳ שמ׳ טו, ד. **ואין זכרון לראשונים.** ע״פ קה׳ ט, יח.

ח״נ והערות

בטרם שמש יבוא. סליחה לר׳ בנימין ב״ר אברהם מן הענוים מרומה. סי׳ בנימן. **חטאת עם זדונים.** בכ״י ובמחז׳ רמ״ו: ׳חטאת עם זדונים׳.

מַעֲמַד הַיּוֹם פָּנֶה· וְעַמִּי תְחִנָּה שׁוֹאֵל· וְהֵיכַל קָדֶשׁ חָנָה·
מֵאָז הַבֹּקֶר וְאֶל· אֱלֹהִים נַפְשׁוֹ עָנָה· בְּצוֹם וּבְכִי
לְהִתָּאֵל· וְכָזֹאת בְּשִׂיחוֹ עָנָה· זוֹלָתְךָ אֵין גּוֹאֵל· אָנָּא הוֹשִׁיעָה
נָּא· וְסַלַּחְתָּ חֵטְא נוֹאֵל· תְּלֻנּוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֵמָּה מַלִּינִים·
פִּתְחוּ שְׁעָרִים וְיָבֹא גּוֹי־צַדִּיק שֹׁמֵר אֱמֻנִים:

נָוֶה שַׁפְרִירוֹ בַּעֲלוֹת· הַשֶּׁמֶשׁ בִּמְרוֹמִי· יַעֲלֶה שֶׁוַּע תְּפִלּוֹת·
אֶל־אֱלֹהֵי בִּנְעִימִי· וְיַחְשֹׁב כְּקָרְבַּן עוֹלוֹת· מְעוּט חֶלְבִּי
וְדָמִי· וְיִשְׁמַע לְמַקְהֲלוֹת· שָׁמַעְתִּי קוֹל עַמִּי· וְחַטֹּאתָם נִמְחָלוֹת·
בְּמְצוּלוֹת תּוֹךְ יַמִּי· עֲדַת קָדְשִׁי וּלְאֻמִּי· לְכוּ אִכְלוּ מַשְׁמַנִּים·
פִּתְחוּ שְׁעָרִים וְיָבֹא גּוֹי־צַדִּיק שֹׁמֵר אֱמֻנִים:

אֵל מֶלֶךְ יוֹשֵׁב עַל־כִּסֵּא רַחֲמִים· מִתְנַהֵג בַּחֲסִידוּת· מוֹחֵל
עֲוֹנוֹת עַמּוֹ· מַעֲבִיר רִאשׁוֹן רִאשׁוֹן· מַרְבֶּה מְחִילָה
לַחַטָּאִים וּסְלִיחָה לַפּוֹשְׁעִים· עוֹשֶׂה צְדָקוֹת עִם (כָּל־)בָּשָׂר
וְרוּחַ וְלֹא כָרְעָתָם תִּגְמֹל (נ״ח: לָהֶם גּוֹמֵל): אֵל הוֹרִיתָנוּ לוֹמַר
(מִדּוֹת) שָׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה וּזְכֹר לָנוּ (הַיּוֹם) בְּרִית שָׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה
(כְּמוֹ) שֶׁהוֹדַעְתָּ לָעָנָו מִקֶּדֶם וְכֵן כָּתוּב (בְּתוֹרָתֶךָ)· וַיֵּרֶד יְהוָה
בֶּעָנָן וַיִּתְיַצֵּב עִמּוֹ שָׁם וַיִּקְרָא בְּשֵׁם· יְהוָה: וְשָׁם נֶאֱמַר· וַיַּעֲבֹר
יְהוָה עַל־פָּנָיו וַיִּקְרָא· יְהוָה יְהוָה אֵל רַחוּם וְחַנּוּן אֶרֶךְ

ח״ג והערות

וְהֵיכַל קדש חנה. כן הוא במח׳ רמ״ו, בולוניא וכ״י, ואף קד״א לא הגיה, אלא רק כתב שמשפטו ׳ובהיכל׳. ואכן בשד״ל (כנראה הגיה ע״פ קד״א): ׳וּבְהֵיכָל׳. **שפרירו בַּעֲלוֹת.** בכ״י: ׳שִׁפְרִירוֹ כַּעֲלוֹת׳. **בְּקָרְבַּן עוֹלוֹת.** בכ״י: ׳כְּקָרְבָּן וְעוֹלוֹת׳. **שמעתי קוֹל.** בכ״י: ׳שמעתי לְקוֹל׳. **עדת קָדְשִׁי.** במח׳ רמ״ו וכ״י: ׳עֲדַת קְדֹשִׁי׳.

מקורות

היום פנה. ע״פ ירמ׳ ו, ד. **תחנה שואל.** ע״פ דני׳ ט, ג. **והיכל קודש חנה.** מושאל מ׳ שמ׳ יח, ה. **קדם חנה.** ע״פ יבע׳ כט, ז; יונ׳ ג, ח. **מאז הבוקר.** רות ג, ז. **מלהיס נפשו עמה.** ע״פ דני׳ י, יב; שחר׳ ח, כח. **בצום ובכי להתאל.** ע״פ יואל ג, יב. **להתאל** - לבטן קיומה ומספר, מסורס מלה. ע״פ יואל ג, ח. **בשיחו עמה.** ע״פ תה׳ סד, ג. **זולתך אין גואל.** ע״פ רות ד, ד. **אנא הושיעה נא.** ע״פ תה׳ קיח, כה. **וסלחת חטא נואל.** ע״פ שמ׳ לד, ט. **תלונות בני ישראל.** במ׳ יד, כז. **שפרירו.** ירמ׳ מג, י. **בעלות השמש במרומי.** ע״פ דני׳ ו, טו; חבק׳ ג, יא; כת״י ורחב״ע. **שוע תפלות.** ע״פ תה׳ ה, ג. **בנעימי.** ע״פ תה׳ קמח, ג. **ויחשב כקרבן עולות.** ע״פ הוס׳ יד, ג. **מעוט חלבי ודמי.** בבלי ברכות, דף יח ע״ב. **למקהלות.** ע״פ תה׳ סח, כז. **שמעתי קול עמי.** ע״פ דב׳ ה, כה. **במצולות תוך ימי.** ע״פ מיכ׳ ז, יט. **עדת קדשי.** ע״פ במ׳ טז, ג. **עדת... ולאומי.** ע״פ תה׳ ז, ח. **לכו אכלו משמנים.** נחמ׳ ח, י.

אַפַּיִם וְרַב־חֶסֶד וֶאֱמֶת: נֹצֵר חֶסֶד לָאֲלָפִים נֹשֵׂא עָוֹן וָפֶשַׁע
וְחַטָּאָה וְנַקֵּה: וְסָלַחְתָּ לַעֲוֹנֵנוּ וּלְחַטָּאתֵנוּ וּנְחַלְתָּנוּ: סְלַח־לָנוּ
אָבִינוּ כִּי חָטָאנוּ· מְחֹל לָנוּ מַלְכֵּנוּ כִּי פָשַׁעְנוּ: כִּי־אַתָּה אֲדֹנָי
טוֹב וְסַלָּח וְרַב־חֶסֶד לְכָל־קֹרְאֶיךָ: כִּי־עִמְּךָ הַסְּלִיחָה לְמַעַן
תִּוָּרֵא: לְמַעַן־שִׁמְךָ יְהוָה וְסָלַחְתָּ לַעֲוֹנֵנוּ כִּי רַב הוּא:

סְלִיחָה שְׁנִיָּה

אֱלֹהִים דֶּר מְרוֹמֶךָ· שְׁמַע אֲנָקַת אֱמוּנֶיךָ· וּבַשֵּׁר אֶת־
עַמֶּךָ· סָלַחְתִּי אֶת־זְדוֹנֶיךָ·
לֶךָ אֲכֻלָּ בְּשִׂמְחָה לַחְמֶךָ וְשָׁתֵה בְלֶב־טוֹב יֵינֶךָ:

מִטָּרֶם עֲלוֹת שֶׁמֶשׁ· לִמְעוֹנוֹ בִּמְרוֹמִים· וְעַד לֹא־יָבֹא אֱמֶשׁ·
הַקְשֵׁב שִׂיחַ תְּמִימִים· וְכָל־פִּשְׁעֵיהֶם הָמֵשׁ· וְתַשְׁקִיעֵם
בִּתְהוֹמִים· וְצוֹרְרֵימוֹ צוּר הַכְמֵשׁ· בַּחֲרוֹן אַף וּזְעָמִים· וּלְעַם
כָּפוּף כְּחֶרְמֵשׁ· תַּשְׁמִיעַ בְּקוֹל רַחֲמִים· קוּם לָמָּה זֶה בְּאֵימִים·
אַתָּה נִפֶּל עַל־פָּנֶיךָ· לֶךָ אֲכֻלָּ בְּשִׂמְחָה לַחְמֶךָ וְשָׁתֵה בְלֶב־טוֹב יֵינֶךָ:

שַׁעֲרֵי רָצוֹן פְּתָחָה· לְעַם קָנוּי לְגוֹרָלֶךָ· וְכָל־חַטֹּאתָם סְלָחָה·
אֱלֹהִים חַי בְּרֹב גָּדְלֶךָ· וְהָנֵס מֵהֶם אֲנָחָה· וְשׁוּר כִּי

מקורות

אֱהִים דֶּר מְרוֹמֶךָ. ע״פ יבע׳ לג, ה; תְּיו׳ לח, ג. **שְׁמַע אֲנָקַת אֱמוּנֶיךָ.** ע״פ תה׳ קג, כא. **סָלַחְתִּי אֶת זְדוֹנֶיךָ.** ע״פ במ׳ יד, כ. **לֶךָ אֲכֻלָּ בְּשִׂמְחָה.** קה׳ ט, ז. **מִטָּרֶם עֲלוֹת שֶׁמֶשׁ.** ע״פ ירמ׳ יג, טז. **עֲלוֹת הַשֶּׁמֶשׁ לִמְעוֹנוֹ בַּמְּרוֹמִים.** ע״פ דני׳ ו, טו; חבק׳ ג, יא, כת״ו ורפצ״ע. **וְעַד לֹא יָבוֹא אֱמֶשׁ.** מוסאל מל׳ יבע׳ ס, כ. **אֱמֶשׁ.** בר׳ יט, לד; לח, כט. **הַקְשֵׁב שִׂיחַ תְּמִימִים.** ע״פ מסל׳ כח, יח. **וְכָל פִּשְׁעֵיהֶם הָמֵשׁ.** ע״פ ויק׳ טז, טז. **הָמֵשׁ.** ע״פ שמ׳ י, כח. **וְתַשְׁקִיעֵם בִּתְהוֹמִים.** ע״פ מיכ׳ ז, יט. **צוֹר.** ע״פ דב׳ לב, ד. **הַכְמֵשׁ** - לשון יפוש כלשון חז״ל. רלפו שה״ש רבה (ווילנא), פר׳ ג, ס׳ ג. **בְּחָרוֹן אַף וּזְעָמִים.** ע״פ נפ׳ ג, ח; תה׳ סט, ה. **כָּפוּף כַּחֶרְמֵשׁ.** ע״פ יבע׳ נח, ה. **קוּם לָמָּה זֶּה פָּתַחְתָּ.** רלפו דב״ר (ווילנא), פר׳ ב, ריש סי׳ יב. **שַׁעֲרֵי רָצוֹן פְּתָחָה.** ע״פ תה׳ טז, ה; תי״ו דב׳ לב, ט; פדר״א פ׳ כד; ילקו״ש תהלים, רמז תרסז. **וְכָל חַטֹּאתָם סְלָחָה.** ע״פ ירמ׳ לג, לג; תה׳ פה, ג. **אֱהִים חַי.** מ״ב יט, ד; יבע׳ לז, ד. **בְּרֹב גָּדְלֶךָ.** ע״פ דב׳ ט, כו. **וְהָנֵס מֵהֶם אֲנָחָה.** ע״פ יבע׳ לה, י; נח, יא. **וְשׁוּר.** מלשון ׳תשורו ולא קרוב׳, במ׳ כד, ח. **כִּי הֵם פְּעָלֶךָ.** ע״פ חבק׳ ג, ב.

ח״נ והערות

אֱהִים דֶּר מְרוֹמֶךָ. מחבר סליחה זו, כנראה הוא, ר׳ משה אבן עזרא. ״סי׳ משה״. הסליחה גם במנהג אשכנז, גולדשמידט, כיפור, עמ׳ 676. **וְצוֹרְרֵימוֹ צוּר.** בכ״י: ׳וְצוֹרְרֵיהֶם צוּר׳. **בְּקוֹל רַחֲמִים.** במח׳ רמ״ו ורס״ד: ׳בקול מְרוֹמִים׳. **לָמָּה זֶּה בְּאֵימִים.** כן הוא במח׳ בולוניא, כ״י ושד״ל. אבל במח׳ רמ״ו ובכ״י: ׳למה תַּחֲרִישׁ׳. **וְכָל־חַטֹּאתָם סְלָחָה.** כן הוא במח׳ רמ״ו וכ״י. אבל בבולוניא: ׳וְחַטָּאתָם סלחה׳, בלי תיבת ׳כל׳. ובשד״ל: ׳וְלָכָל־חטאתם סלחה׳. **אֱהִים חַי.** בכ״י: ׳אֱלֹוַּה חי׳.

הֵם פָּעָלָךְ· וּמַלְאַךְ בְּרִית שָׁלָחָה· לְגוֹי בָּחַרְתָּ לְחָבְלָךְ· וְחִישׁ לְהַשְׁמִיעוֹ בְּשִׂמְחָה· בְּהוֹד נֹעַם מְלוּלָךְ· עַמִּי מֶה־חָרָה לָךְ· וְלָמָּה נָפְלוּ פָנֶיךָ· לֵךְ אֵכֹל בְּשִׂמְחָה לַחְמֶךָ וּשְׁתֵה בְלֵב־טוֹב יֵינֶךָ:

הָעֵת נְעִילַת שְׁעָרִים· וְעֵת הַשֶּׁמֶשׁ לָבָא· יַשְׁמִיעַ לִבְחִירִים· הַצּוּר לְמַעַן טוּבוֹ· שְׂאוּ רָאשֵׁיכֶם שְׁעָרִים· עַמִּי יָבֹאוּ בוֹ· וְיֵזֶה מֵי כִפּוּרִים· עַל־עַם בָּחַר לְחַבְּבוֹ· וְיִגְאוֹל זֶרַע יְשָׁרִים· וְיַעֲנֶה לְגוֹי אֲשֶׁר אֲהָבוֹ· זֶה הַדֶּרֶךְ לְכוּ בוֹ· הִנְנִי עִמְּךָ לְפָנֶיךָ· לֵךְ אֵכֹל בְּשִׂמְחָה לַחְמֶךָ וּשְׁתֵה בְלֵב־טוֹב יֵינֶךָ:

אֵל מֶלֶךְ יוֹשֵׁב עַל־כִּסֵּא רַחֲמִים· מִתְנַהֵג בַּחֲסִידוּת· מוֹחֵל עֲוֹנוֹת עַמּוֹ· מַעֲבִיר רִאשׁוֹן רִאשׁוֹן· מַרְבֶּה מְחִילָה לַחַטָּאִים וּסְלִיחָה לַפּוֹשְׁעִים· עוֹשֶׂה צְדָקוֹת עִם (כָּל־)בָּשָׂר וְרוּחַ וְלֹא כָרָעָתָם תִּגְמֹל (נ״פ: לָהֶם גּוֹמֵל)· אֵל הוֹרִיתָנוּ לוֹמַר (מִדּוֹת) שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה וּזְכֹר לָנוּ (הַיּוֹם) בְּרִית שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה (כְּמוֹ) שֶׁהוֹדַעְתָּ לְעָנָו מִקֶּדֶם וְכֵן כָּתוּב (בְּתוֹרָתְךָ)· וַיֵּרֶד יְהוָה בֶּעָנָן וַיִּתְיַצֵּב עִמּוֹ שָׁם וַיִּקְרָא בְשֵׁם· יְהוָה: וְשָׁם נֶאֱמַר· וַיַּעֲבֹר יְהוָה עַל־פָּנָיו וַיִּקְרָא· יְהוָה יְהוָה אֵל רַחוּם וְחַנּוּן אֶרֶךְ אַפַּיִם וְרַב־חֶסֶד וֶאֱמֶת: נֹצֵר חֶסֶד לָאֲלָפִים נֹשֵׂא עָוֹן וָפֶשַׁע וְחַטָּאָה וְנַקֵּה· וְסָלַחְתָּ לַעֲוֹנֵנוּ וּלְחַטָּאתֵנוּ וּנְחַלְתָּנוּ: סְלַח־לָנוּ אָבִינוּ כִּי חָטָאנוּ· מְחֹל לָנוּ מַלְכֵּנוּ כִּי פָשַׁעְנוּ: כִּי־אַתָּה אֲדֹנָי

ח״ג והערות

אשר אֲהָבוֹ. בב״י: ׳אשר אֲהֵבוֹ׳.

מקורות

ומלאך הברית שלחה. ע״פ מלא׳ ג, ח. **לגוי בחרת.** ע״פ דב׳ ז, ו. **לגוי בחרת לחבלך.** ע״פ דב׳ לב, ט; תי״ו. **וחיש** - לשון מהירות. תה׳ ג, י. **להשמיעו בשמחה.** ע״פ תה׳ נא, י. **בהוד נועם מלולך.** ע״פ יש׳ ל, ל; משל׳ טז, כד. **עמי מה.** ע״פ מיכ׳ ו, ג. **חרה וכו׳ נפלו פניך.** בר׳ ד, ו. **נעילת שערים.** משנ׳ תענית פ״ד, מ״ח; בבלי תענית, דף כו ע״ח; יומא, דף פז ע״ב. **ועת השמש לבוא.** ע״פ בר׳ טו, יב. **לבחיריו.** ע״פ תה׳ קה, ו; דה״ח, טז, יג. **הצור.** ע״פ דב׳ לב, ד. **הצור למען טובו.** ע״פ תה׳ כה, ז. **שאו ראשיכם שערים.** ע״פ תה׳ כד, ז. **עמי יבואו בו.** ע״פ תה׳ קיח, כ. **ויזה מי כפורים.** ע״פ יחז׳ לו, כה; משנ׳ יומא פ״ח, מ״ט; בבלי יומא, דף פה ע״ב. **עם בחר לחבבו.** ע״פ דב׳ ז, ו. **זרע ישרים.** ע״פ תה׳ קיב, ב. **ויענה.** ע״פ ישע׳ נח, ט; תה׳ צט, ו. **לגוי אשר אהבו.** ע״פ דב׳ ז, יג; מלא׳ ג, ב; שמו״ר (ווילנא), פר׳ ח, סי׳ ח. **זה הדרך לכו בו.** ישע׳ ל, כא; ע״פ שמ׳ יח, כ. **הנני עומד לפניך.** שמ׳ יז, ו.

טוֹב וְסַלָּח וְרַב־חֶסֶד לְכָל־קֹרְאֶיךָ: כִּי־עִמְּךָ הַסְּלִיחָה לְמַעַן תִּוָּרֵא: לְמַעַן־שִׁמְךָ יְהוָה וְסָלַחְתָּ לַעֲוֹנֵנוּ כִּי רַב הוּא:

סַלַּיחָה שַׁלִּישִׁית

יִהְיוּ נָא אִמְרֵי פִי לְפָנֶיךָ עֲרֵבִים· וּשְׁעֵה מְהַלְלֶיךָ· אֵל מַעֲרִיב עֲרָבִים·

מֵעֵלוֹת הַשַּׁחַר עֵד צֵאת הַכּוֹכָבִים:

יִהְיוּ נָא אִמְרֵי פִי· לָרָצוֹן הֵרֵב· וּבַשְּׂרֵנוּ סְלִיחָה· בּוֹחֵן כְּלָיוֹת וָקֶרֶב· וּשְׁעֵה לִמְהַלְלֶיךָ· מִבְּקֶר עַד־עֶרֶב· וְרַחֵם עַל־עֲנִיֶּיךָ· לְפָנֶיךָ נִצָּבִים·

מֵעֵלוֹת הַשַּׁחַר עֵד צֵאת הַכּוֹכָבִים:

יִהְיוּ נָא אִמְרֵי פִי· לְפָנֶיךָ לָרָצוֹן· נַקֵּנִי מִפֶּשַׁע· וְטַהֲרֵנִי מִלַּחְצוֹן· וּשְׁעֵה לִמְהַלְלֶיךָ· וּבַשְּׂרֵם עֶלְצוֹן· חֲטָאֵינוּ מְחֵה כֶעָנָן· וּפִשָּׁעֵינוּ כֶעָבִים·

מֵעֵלוֹת הַשַּׁחַר עֵד צֵאת הַכּוֹכָבִים:

יִהְיוּ נָא אִמְרֵי פִי· לְפָנֶיךָ מְתוּקִים· וּבַשְּׂרֵם נָא שָׁלוֹם· קְרוֹבִים וּרְחוֹקִים· וּשְׁעֵה לִמְהַלְלֶיךָ· וְאַל־תְּשִׁיבֵנוּ רֵקִים· וְחָתְמֵנוּ לְחַיִּים· יוֹשֵׁב הַכְּרוּבִים·

מֵעֵלוֹת הַשַּׁחַר עֵד צֵאת הַכּוֹכָבִים:

אֵל מֶלֶךְ יוֹשֵׁב עַל־כִּסֵּא רַחֲמִים· מִתְנַהֵג בַּחֲסִידוּת· מוֹחֵל עֲוֹנוֹת עַמּוֹ· מַעֲבִיר רִאשׁוֹן רִאשׁוֹן· מַרְבֶּה מְחִילָה לַחַטָּאִים וּסְלִיחָה

מקורות

יהיו נא אמרי פי. ע״פ תה׳ יט, טו. **לפניך ערבים.** ע״פ תה׳ קז, לה. **ושעה מהללך.** ע״פ תה׳ סט, ג; תהמ״ד (מיוחסטין), לסתר, עמ׳ 65, סי׳ כח. **מהלליך.** ע״פ דה״י כט, יג. **מעריב ערבים.** רשו׳ מצודרסס (ורטהיימר), עמ׳ קלח; ברכת ק״ש של לילה. **מעלות השחר.** נחמ׳ ד, טו. **הרב.** תה׳ נח, ד. **ובשרנו סליחה.** ע״פ במ׳ יד, כ; ירמ׳ לו, לג. **בוחן כליות וקרב.** ע״פ ירמ׳ יז, י; תה׳ ז, י. **בוקר עד ערב.** ע״פ במ׳ יח, יג. **ורחם על עניך.** ע״פ ירמ׳ לו, יט; תה׳ קג, יג. **לפניך נצבים.** ע״פ דב׳ כט, ט. **נקני מפשע.** ע״פ תה׳ יט, יג־יד. **וטהרני מלחצון** - משונ׳ העבירה הלוחן ומכביד על האדם. ע״פ ירמ׳ לג, ח; איכ׳ ג, יד; תה׳ לח, ה. **ובשרם עלון.** ע״פ ישע׳ נד, ז־ט. **חטאינו מחה וכו׳ כעבים.** ע״פ ישע׳ מד, כב. **אמרי פי לפניך מתוקים.** ע״פ משל׳ טו, ג. **מתוקים.** תה׳ יט, יא. **ובשרם נא שלום.** ע״פ ישע׳ נב, ז. **קרובים ורחוקים.** ע״פ ישע׳ נז, יט. **ואל תשיבנו רקים.** ע״פ תה׳ עד, כה (מצודרסס, שמע קולנו, עמ׳ קנ). **וחתמנו לחיים.** ע״פ ישע׳ ד, ג. וכיוצ״ל בשאר תפילות לשאר הכתיבה. **יושב הכרובים.** ש״ו ד, ד; תה׳ פ, ב.

ח״נ והערות

יהיו נא אמרי. סליחה זו אנונימית ללא א״ב. **ושעה מהללך.** בפי׳ קד״א ושד״ל: ושעה למהללך׳.

לַפּוֹשְׁעִים· עוֹשֶׂה צְדָקוֹת עִם (כָּל־)בָּשָׂר וְרוּחַ וְלֹא כְרָעָתָם תִּגְמֹל
(ג״פ: לָהֶם גּוֹמֵל): אֵל הוֹרִיתָנוּ לוֹמַר (מִדּוֹת) שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה וּזְכֹר
לָנוּ (הַיּוֹם) בְּרִית שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה (כְּמוֹ) שֶׁהוֹדַעְתָּ לְעָנָו מִקֶּדֶם וְכֵן
כָּתוּב (בְּתוֹרָתֶךָ)· וַיֵּרֶד יְהוָה בֶּעָנָן וַיִּתְיַצֵּב עִמּוֹ שָׁם וַיִּקְרָא בְּשֵׁם·
יְהוָה: וְשָׁם נֶאֱמַר· וַיַּעֲבֹר יְהוָה עַל־פָּנָיו וַיִּקְרָא· יְהוָה יְהוָה אֵל
רַחוּם וְחַנּוּן אֶרֶךְ אַפַּיִם וְרַב־חֶסֶד וֶאֱמֶת: נֹצֵר חֶסֶד לָאֲלָפִים
נֹשֵׂא עָוֹן וָפֶשַׁע וְחַטָּאָה וְנַקֵּה· וְסָלַחְתָּ לַעֲוֹנֵנוּ וּלְחַטָּאתֵנוּ וּנְחַלְתָּנוּ:
סְלַח־לָנוּ אָבִינוּ כִּי חָטָאנוּ· מְחֹל לָנוּ מַלְכֵּנוּ כִּי פָשַׁעְנוּ: כִּי־אַתָּה
אֲדֹנָי טוֹב וְסַלָּח וְרַב־חֶסֶד לְכָל־קֹרְאֶיךָ: כִּי־עִמְּךָ הַסְּלִיחָה לְמַעַן
תִּוָּרֵא: לְמַעַן־שִׁמְךָ יְהוָה וְסָלַחְתָּ לַעֲוֹנֵנוּ כִּי רַב הוּא:

ירושלים 4

סַלִּיחָה רְבִיעִית (לפי מנהג ירושלים. ולפי מנהג ק״ק רומא מומרים נמקומה את הסליחה הנאמה)

עֲב קַל מְמֻרוֹמֶךָ· תִּקְרַב וַעֲנָנֶךָ· וְתִקְרָא מִשָּׁמֶיךָ· לִשְׁאֵרִית
אֱמוּנֶיךָ· קִבַּלְתִּי צוֹמֶךָ· עַמִּי וְתַחֲנוּנֶיךָ·
לֵךְ אֱכֹל בְּשִׂמְחָה לַחְמֶךָ וְשְׁתֵה בְלֶב־טוֹב יֵינֶךָ:

בְּחַשְׁמַלֵי הָעֲרָבוֹת· הֵרְאֵה צוּר מַלְכִּי· כִּי מֵאֶרֶץ עֲרָבוֹת·
יָבֵשׁ בְּקָרְאִי חִכִּי· סְלַח־נָא פְּשָׁעִים וְחוֹבוֹת·

ח״נ והערות

עב קל ממרומך. לר׳ יהודה עבאס. סי׳ ״עבאס״. נמצא גם במח׳ רומניא שצג ע״ב; תכלאל עין חיים (ד׳ כרכים, עמ׳ רעח); מח׳ כמנהג חלב, דף תריח ע״א. **עב קל.** במח׳ הרטום: ׳עַל־עב קל׳, (תוקן ע״פ מבוא למח׳ בני רומא מאת שד״ל, עמ׳ 73). **תִּקְרַב ועננך.** במח׳ רומניא: ׳הִרְכַּב וענגך׳. ובמח׳ רמ״ו, בולוניא ושד״ל, כבפנים. ובשד״ל בסוגריים: ׳תִּרְכַּב וענגך׳, וכן הוא בקד״א. **לשארית אמוניך.** במח׳ רומניא: ׳לשארית המוניך׳. **בְּחַשְׁמַלֵי הערבות.** בשד״ל: ׳בְּחַשְׁמַלֵי הערבות׳. **הֵרְאֵה צור.** האל״ף בציר״י בציווי (ס׳ מכלול, דף קיד ע״ב). במח׳ רמ״ו, בולוניא, שד״ל ורומניא: ׳הַרְאֵה צור׳.

מקורות

על עב קל ממרומך. ע״פ יפע׳ יט, ט. **לשארית אמוניך.** ע״פ יפע׳ מו, ג; תה׳ לז, כה. **קבלתי צומך.** ע״פ יפע׳ נח, ה. **קבלתי... ותחנוניך.** ע״פ תר״ס דפ׳ כו, ז (מצודרסס, ברכת שמע קולנו). **לך אכול בשמחה.** קה׳ ט, ז. **בחשמלי.** ע״פ יחז׳ ח, ד; בבלי חגיגה, דף יג ע״ב. **הערבות.** ע״פ תה׳ סח, ה. והוא אחד משמות שמים, בבלי חגיגה, דף יב ע״ב. והוא הרקיע השביעי, מדת״ה ט, ט, סי׳ יח. **כי מארץ ערבות.** ע״פ תה׳ סג, ב; ירמ׳ ג, ו. **יבש בקראי.** ע״פ תה׳ כב, טז; סט, ד. **חכי.** שה׳ ה, ז. **סלח נא פשעים וחובות.** ע״פ במ׳ יד, יט; ירמ׳ לו, לג.

וְיִהְיֶה כִתְרָךְ חַבִּי. וְיִוָּדַע אֲפוֹא כִּי־מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ.
לְךָ אֵכֹל בְּשִׂמְחָה לַחְמֶךָ וְשָׁתֵה בְלֶב־טוֹב יֵינֶךָ:

אֵל נָא עוֹשֶׂה גְדוּלוֹת. לְאֵין חֵקֶר וְאֵין מִסְפָּר. צוּרִי רָצַנִי
כְעוֹלוֹת. וְתַחֲנוּנַי בִּמְקוֹם פַּר. וְתִקְרָא כִּי לְדָלוֹת. אוֹתָךְ
בְּנִי אַל־תֶּחְפַּר. חַטָּאתְךָ תְכַפֵּר. וְסָר עֲוֹנֶךָ.
לְךָ אֵכֹל בְּשִׂמְחָה לַחְמֶךָ וְשָׁתֵה בְלֶב־טוֹב יֵינֶךָ:

סָלַחְתִּי וּמָחַלְתִּי. פְּשָׁעֶיךָ עַם נִכְאֶה. בְּךָ לְבַד חָשַׂקְתִּי.
וּמְשַׂנְאֶיךָ אֶשְׂאֶה. תִּזְכֶּה לְשָׁנִים שָׂחְתִּי. בְּיֵשַׁע
כַּנֶּשֶׁר יִדְאֶה. שָׁלוֹם לְךָ וּרְאֵה־בָנִים לְבָנֶיךָ.
לְךָ אֵכֹל בְּשִׂמְחָה לַחְמֶךָ וְשָׁתֵה בְלֶב־טוֹב יֵינֶךָ:

אֵל מֶלֶךְ יוֹשֵׁב עַל־כִּסֵּא רַחֲמִים. מִתְנַהֵג בַּחֲסִידוּת. מוֹחֵל
עֲוֹנוֹת עַמּוֹ. מַעֲבִיר רִאשׁוֹן רִאשׁוֹן. מַרְבֶּה מְחִילָה
לַחַטָּאִים וּסְלִיחָה לַפּוֹשְׁעִים. עוֹשֶׂה צְדָקוֹת עִם (כָּל־)בָּשָׂר
וְרוּחַ וְלֹא כְרָעָתָם תִּגְמֹל (נ״ח: לָהֶם גּוֹמֵל): אֵל הוֹרִיתָנוּ לוֹמַר
(מִדּוֹת) שָׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה וּזְכֹר לָנוּ (הַיּוֹם) בְּרִית שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה
(כְּמוֹ) שֶׁהוֹדַעְתָּ לְעָנָו מִקֶּדֶם וְכֵן כָּתוּב (בְּתוֹרָתֶךָ): וַיֵּרֶד יְהוָה

מקורות

ויהיה כתרך חבי. שמו״ר (ווילנא), פר׳ בשלח, פר׳ כח, סי׳ ד; מד״ש שו״ט מז׳ יט, ז; ילקו״ש, תורה, רמז תו. **חַבִּי.** ע״פ הוש׳ ו, ט. פי׳ נפייתי ותקותי, מלשון מחכה. **ויודע ליפות כי.** ע״פ שמ׳ לג, טז. **אל נא.** במ׳ יב, יג. **עושה גדולות וכו׳ ואין מספר.** ע״פ איוב ה, ט; ט, י. **צורי רצני.** ע״פ תה׳ קיט, קמ; איוב לג, כו. **ותחנוני במקום פר.** ע״פ הוש׳ יד, ג. **לדלות.** ע״פ תה׳ ל, ב, לשון הגבהה. **תחפר.** יבע׳ ח, כט. **חטאתך תכופר ופר עונך.** ע״פ יבע׳ ו, ז. **סלחתי מחלתי פשעיך.** ע״פ יבע׳ מג, כה; ירמ׳ לג, ח. **עם נכאה.** ע״פ תה׳ קט, טז. **בך לבד חשקתי.** ע״פ יבע׳ כו, יג. **ומשנאיך אשאה.** ע״פ תה׳ קלט, כא. **תזכה לשנים.** לשון שמח ואריכות, ע״פ יבע׳ ו, יח. **תזכה לשניס.** ע״פ תה׳ לח, טז; דב׳ יח, כא. **ניצע.** ע״פ תה׳ ו, כג, ורמז קד״ח. **כנשר ידאה.** ע״פ דב׳ כח, מט. **שלום לך.** ע״פ שמ׳ ו, כו. **וראה בנים לבניך.** ע״פ תה׳ קכח, ו.

ח״נ והערות

כתרך חבי. במח׳ רומניא: ׳סִבְּרִי׳. **צורי רצני.** במח׳ רומניא ותימן: ׳צוֹמִי תִּרְצֶה׳. **כי לדלות.** במח׳ רומניא ותימן: ׳יוֹשֵׁב תְּהִלּוֹת׳. **אותך בני.** במח׳ רומניא ותימן: ׳אִתְּךָ בני׳. **סלחתי ומחלתי.** במח׳ האיטלקים הבית מתחיל בתיבת: ״מחלתי״, וכן הוא במח׳ רמ״ו, בולוניא ושד״ל. בשפתי רננות: ׳סלחתי סלחתי׳. וכאן תוקן ע״פ הנוסח המקובל במח׳ רומניא ומנהג התימנים. **ומשנאיך אֶשְׂאֶה.** כן הוא במח׳ רמ״ו, בולוניא, קד״א ושד״ל. אבל ברומניא ותימן: ׳ומשנאיך אַפְעֶה. ובפסוק: ׳ומשנאיך אֶשְׂנָא׳. נראה, שהניקוד הנכון הוא ׳אַשְׂאֶה׳ בבנין הפעיל, כמו בישע׳ לז, כו, מכיון שכאן הפעל יוצא, והכוונה להחריב את השונא.

בֶּעָנָן וַיִּתְיַצֵּב עִמּוֹ שָׁם וַיִּקְרָא בְשֵׁם· יְהוָֹה: וְשָׁם נָאֱמַר· וַיַּעֲבֹר
יְהוָֹה עַל־פָּנָיו וַיִּקְרָא· יְהוָֹה יְהוָֹה אֵל רַחוּם וְחַנּוּן אֶרֶךְ אַפַּיִם
וְרַב־חֶסֶד וֶאֱמֶת: נֹצֵר חֶסֶד לָאֲלָפִים נֹשֵׂא עָוֹן וָפֶשַׁע וְחַטָּאָה
וְנַקֵּה· וְסָלַחְתָּ לַעֲוֹנֵנוּ וּלְחַטָּאתֵנוּ וּנְחַלְתָּנוּ: סְלַח־לָנוּ אָבִינוּ כִּי
חָטָאנוּ· מְחֹל לָנוּ מַלְכֵּנוּ כִּי פָשַׁעְנוּ: כִּי־אַתָּה אֲדֹנָי טוֹב וְסַלָּח
וְרַב־חֶסֶד לְכָל־קֹרְאֶיךָ: כִּי־עִמְּךָ הַסְּלִיחָה לְמַעַן תִּוָּרֵא: לְמַעַן־
שִׁמְךָ יְהוָֹה וְסָלַחְתָּ לַעֲוֹנֵנוּ כִּי רַב הוּא:

רומה 4

סְלִיחָה רְבִיעִית

כמנהג ק״ק רומה למומרה במקום הקודמת. בירוסלים לא מומרים מותה.

בְּטֶרֶם שֶׁמֶשׁ **בְּחַדְרוֹ·** וְחָפְתּוֹ יְאֻמַּשׁ· לְעַמְּךָ סְלִיחָה
כְּפְרוֹ· תְּנָה־אֵל וְחָטְאוֹ הָמַשׁ·
הַנִּצָּב בְּבֵית דְּבִירוֹ· מִבְּקֶר עַד־אֱמֶשׁ·

בְּיוֹמוֹ תִתֵּן שְׂכָרוֹ וְלֹא־תָבוֹא עָלָיו הַשָּׁמֶשׁ:

נִחַר גְּרוֹנוֹ בָּקְרָאוֹ· וְחֵךְ מִתְקוֹ יֵחָרֵה· וְיָנוּעוּ עֲצָמָיו· אוֹדוֹת
הַקּוֹל הַקּוֹרֵא· כָּל־יוֹמוֹ עַל־חֶטְאוֹ· וְעַל־פְּשָׁעָיו אֲשֶׁר יָרֵא·
וְעֵינָיו יִשָּׂא לְבוֹרְאוֹ· אוּלַי בָּעָנְיוֹ יִרְאֶה· וְאִם יַעֲלֶה עָוֹן שִׂיאוֹ·
שְׁמָעָה וּסְלָחָה וּזְרֵה· צָפוֹן וְיָמָּה אַחֲרָיו· דֶּרֶךְ מְבוֹא הַשָּׁמֶשׁ·

בְּיוֹמוֹ תִתֵּן שְׂכָרוֹ וְלֹא־תָבוֹא עָלָיו הַשָּׁמֶשׁ:

ח״ג והערות

בטרם שמש בחדרו. סליחה לר׳ בנימין ב״ר אברהם מן הענוים מרומה. ״סי׳ בנימן״. **וחפתו יְאֻמַּשׁ.** בכ״י: ׳וחפתו יֵאָמֵשׁ׳. **מתקו יֵחָרֵה.** במח׳ רמ״ו: ׳מתקו יֵחָרֵה׳. **ואם יעלה עָוֹן.** במח׳ רמ״ו: ׳ואם יעלה עָוֹן׳.

מקורות

בטרם שמש. ע״פ דב׳ כד, יג. **בחדרו.** ע״פ שיו׳ לג, ט. **וחופתו.** ע״פ תה׳ יט, ו. **יאמש.** ע״פ שמ׳ י, כא, וכש״י ד״ה ויאמש. **לעמך סליחה כפרו.** ע״פ דב׳ כא, ח. **המש.** ע״פ שמ׳ י, כא. **הנצב בבית.** ע״פ ש״ב ז, כ. **בביתי דבירו.** ע״פ מ״ב ח, ו; תה׳ כח, ב. **מבוקר עד.** ע״פ שמ׳ יח, יג. **חמש.** בר׳ יט, לד; לג, כט. **ביומו תתן שכרו.** דב׳ כד, טו. **נחר גרונו בקראו.** ע״פ תה׳ סט, ד. **נחר... יחרה** שיסס מסורס חרר (לשון צריפה) בבנין הפעל. **וחך מתקו.** ע״פ שה״ש ה, ג. **ויעמיו.** ע״פ תה׳ לח, י; ס׳ חסידים סי׳ מז; ס׳ הירחה לר׳ יונה (עם מקור הירחה, ג״ב תשכ״ט) סי׳ עח; טור וש״ע או״ח סי׳ מח. ועי׳ בשה״ט שמ׳ כ, טו. **ויעמיו עמיו וכו׳ הקורא.** ע״פ יחב׳ ו, ד. **כל יומו על חטאו.** ע״פ משי׳ ג, לט. **ועל פשעיו ישאר ירא.** ע״פ יחב׳ ג, י. **ועיניו יפח לבוראו.** ע״פ דה״ב יב, ז. **אולי בעניו ירחה.** ע״פ ש״ב טז, יב. **ואם יעלה עון שיאו.** ע״פ יחז׳ יד, ד. **שמעה וסלחה.** ע״פ דני׳ ט, יט. **וזרה לפון וכו׳.** ע״פ יחז׳ ה, יב. **מחרי דרך מבוא השמש.** דב׳ יח, ל.

יוֹם כִּפּוּרִים הַזֶּה· יוֹם רָצוֹן וּנְדָבָה· עֲנוּת עַמְּךָ אַל־תִּבְזֶה·
וּבְרִצוֹנְךָ הֵיטִיבָה· וּמִי סְלִיחָתְךָ הַזֶּה· עָלָיו תָּמוּר מֵי־מְרִיבָה·
וְאַתָּה אֱלֹהִים תֶּחֱזֶה· לְהַתֵּר צַחַן וְדִבָּה· וְאִם יִצְרוֹ רַע חוֹזֶה·
לְהַשְׁכִּיבוֹ לְמַעֲצֵבָה· תְּמוּר זֶבַח זִבְחוֹ· בָּעֶרֶב כְּבֹא הַשֶּׁמֶשׁ·

בְּיוֹמוֹ תִּתֵּן שְׂכָרוֹ וְלֹא־תָבוֹא עָלָיו הַשֶּׁמֶשׁ:

מֵאָז שָׁבְתוּ מְנָחוֹת· מִבֵּית אֱלֹהִים חַיִּים· וְהַהֵיכָל וְהַמִּזְבֵּחוֹת·
לִמְעוֹן צִיִּים וְאִיִּים· תַּם כִּפֶּר וּסְלִיחוֹת· וְנִזַּרְתִּי בָאִיִּים· וְאָפְסוּ
עֲבוֹדוֹת נְכוֹחוֹת· הַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם· תְּמוּרָם אֶשְׁפֹּךְ שִׂיחוֹת· וּבָם
אֶעֱרֹךְ מַאֲוַיִּם· אוּלַי יְחוֹקְקִי לְחַיִּים· בְּטֶרֶם יָבֹא שֶׁמֶשׁ·

בְּיוֹמוֹ תִּתֵּן שְׂכָרוֹ וְלֹא־תָבוֹא עָלָיו הַשֶּׁמֶשׁ:

נֶאְדָּר בְּחָתְמָךְ סְפָרִים· סִפְרֵי חָזָק וְרָפָה· כָּתֹב וַחֲתֹם לְכִפּוּרִים·
אֶת־עַמְּךָ הַנִּסְפֶּה· לְמַעַן אָבוֹת יְשָׁרִים· וּמְדַבֵּר פֶּה אֶל־פֶּה·
וְרָם תַּשְׁפִּיל וְדַל תָּרִים· וּמְזוֹר חָלְיוֹ רַפֵּא· כְּהַיּוֹם לֶחְיִ לְהָרִים·
גַּם בְּחֶזְיוֹן כָּל־צוֹפֶה· וְלִצְדָקָה וּלְמַרְפֵּא· יְזָרַח־לוֹ הַשֶּׁמֶשׁ·

בְּיוֹמוֹ תִּתֵּן שְׂכָרוֹ וְלֹא־תָבוֹא עָלָיו הַשֶּׁמֶשׁ:

מקורות

יוֹם כִּיפּוּרִים הַזֶּה. ע״פ ויק׳ כג, כז. **יוֹם רָצוֹן.** ע״פ יפע׳ מט, ח; נת, ה. **עֲנוּת עַמְּךָ אַל תִּבְזֶה.** ע״פ תה׳ כב, כה; נת, יט. **וּכְרִצוֹנְךָ הֵיטִיבָה.** ע״פ תה׳ נת, כ. **וּמִי סְלִיחָתְךָ הַזֶּה.** ע״פ במ׳ ת, ז; יח׳ לו, כה. **מִי מְרִיבָה.** במ׳ כ, יג. **וְאַתָּה אֱלֹהִים תֶּחֱזֶה.** ע״פ שמ׳ יח, כח; תה׳ ח, ג. **לְחַנֵּן.** ע״פ יוע׳ ב, כ. **דַּבָּה.** ע״פ במ׳ יד, לו. **יִצְרוֹ רַע.** ע״פ בר׳ ח, כא. **לְהַשְׁכִּיבוֹ לְמַעֲצֵבָה.** ע״פ יפע׳ ג, יא. **זִבְחוֹ.** יתכן לפרשו לשון ליווי, כלומר זֶבַח תֹּאת יוֹצֵר הָרַע, תמורת הזֶבַח שֶׁהָיוּ לוֹרִיכִים לְהַבִּיא. (עי׳ ס׳ מכלול, דף לג ע״ב; ודף לד ע״ת, ובמיוחד הַכַּתּוּב שָׁם). ועי׳ קד״ת. **בְּעֶרֶב כְּבֹוא הַשֶּׁמֶשׁ.** דב׳ טז, ו. **מֵאָז שָׁבְתוּ מְנָחוֹת.** ע״פ מ״ב כה, ט; יומ׳ ה, ט. **מִבֵּית אֱלֹהִים חַיִּים.** ע״פ דה״ב כג, ט; דב׳ ה, כג. **לְמַעוֹן צִיִּים וְאִיִּים.** ע״פ יפע׳ לד, יד; ירמ׳ נ, לט. **תַּם כִּפֶּר וּסְלִיחוֹת.** ע״פ דני׳ ט, כז; יב, יא. **כִּפֶּר.** תיו׳ לג, כד; בבלי ב״ק, דף מ ע״ת. **וְנִזַּרְתִּי בָּאִיִּים.** ע״פ מ״ב כד, יד; כה, יא; עזר׳ ג, ח. **וְאָפְסוּ עֲבוֹדוֹת וּכו׳.** ע״פ יומ׳ ה, ט. **הַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם.** ע״פ דה״ת, כח, יג; דה״ב לג, ג. **תְּמוּרָם אֶשְׁפֹּךְ שִׂיחוֹת.** ע״פ תה׳ קמב, ג. **וּבָם מְעָרוֹךְ.** ע״פ תה׳ ה, ד. **מְזוֹר.** ע״פ תה׳ קמ, ט. **יְחוֹקְקִי לְחַיִּים.** ע״פ יפע׳ ד, ג. **בְּטֶרֶם שֶׁמֶשׁ יָבוֹא.** ע״פ ירמ׳ יג, טז. **גַּלְדִּי.** ע״פ שמ׳ טו, יא. **חֲזַק וְרַפֵּה.** ע״פ במ׳ יג, יח. **כְּתֹב וַחֲתֹם.** ע״פ ירמ׳ לב, מד. **עַמְּךָ הַנִּסְפֶּה.** ע״פ ש״ב יג, כה. **אָבוֹת יְשָׁרִים.** בבלי ע״ז, דף כה ע״ת; פסז״ר, דש׳ פר׳ חצות הברכה, דף סד ע״ת; מש״ט בר׳ פר׳ ויחי, פמ״ט סי׳ ח, ע״פ במ׳ כג, י. **וּמְדַבֵּר פֶּה אֶל פֶּה.** ע״פ במ׳ יב, ח. **וְרָם תַּשְׁפִּיל.** ע״פ ש״ב כב, כח; יפע׳ ה, טו. **וְדַל תָּרִים.** ע״פ ש״ת ג, תה׳ קיג, ז. **וּמְזוֹר חָלְיוֹ רַפֵּא.** ע״פ הוש׳ ה, יג - ו, ת. **לֶחְיִ לְהָרִים.** כנראה ע״פ ׳ואמרתם כה לחי׳, ש״ת כה, ו, לשון חיוס. **גַּם בְּחֶזְיוֹן כָּל צוֹפֶה.** ע״פ יפע׳ נב, ח. **וּלְצִדְקָה מִרְפֵּא יִזְרַח לוֹ הַשֶּׁמֶשׁ.** ע״פ מלא׳ ג, כ; בר׳ לב, ג; ש״ר כה, ו, לשון חיוס.

ח״נ והערות

לְהַתֵּר צַחַן וְדִבָּה. בכ״י וקד״א: ׳לְהָתֵם צחן ודבה׳. **יִצְרוֹ רַע חוֹזֶה.** כ״ה במח׳ בולוניא, כ״י, קד״א ושד״ל. אבל במח׳ רמ״ו, רס״ד וקד״א בגרסה השניה: ׳יצרו רע הוֹזֶה׳. **זִבְחוֹ זִבְחוֹ.** בכ״י: ׳זבח זְבָחוֹ׳. **שִׂבְתוּ מְנָחוֹת.** כן מנוקד בכ״י ושד״ל. אך במח׳ רמ״ו ובולוניא: ׳שבתו מַנְחוֹת׳. **תַּם.** לשון עבר משורש תמם. **וְנִזַּרְתִּי בָּאִיִּים.** פי׳ ונתפזרתי, מלשון ׳ואתכם אזרה בגוים׳, ויק׳ כו, לג, (קד״א). ובכ״י מנוקד ׳וְנִזָּרְתִּי באיים׳, הניקוד הוא מבנין הנפעל, עי׳ ס׳ מכלול, דף קטו ע״א.

אֵל מֶלֶךְ יוֹשֵׁב עַל־כִּסֵּא רַחֲמִים· מִתְנַהֵג בַּחֲסִידוּת· מוֹחֵל עֲוֹנוֹת עַמּוֹ· מַעֲבִיר רִאשׁוֹן רִאשׁוֹן· מַרְבֶּה מְחִילָה לַחַטָּאִים וּסְלִיחָה לַפּוֹשְׁעִים· עוֹשֶׂה צְדָקוֹת עִם (כָּל־)בָּשָׂר וְרוּחַ וְלֹא כְרָעָתָם תִּגְמֹל (נ״ח: לָהֶם גּוֹמֵל): אֵל הוֹרִיתָנוּ לוֹמַר (מִדּוֹת) שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה וּזְכֹר לָנוּ (הַיּוֹם) בְּרִית שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה (כְּמוֹ) שֶׁהוֹדַעְתָּ לְעָנָו מִקֶּדֶם וְכֵן כָּתוּב (בְּתוֹרָתְךָ)· וַיֵּרֶד יְהוָה בֶּעָנָן וַיִּתְיַצֵּב עִמּוֹ שָׁם וַיִּקְרָא בְשֵׁם· יְהוָה: וְשָׁם נֶאֱמַר· וַיַּעֲבֹר יְהוָה עַל־פָּנָיו וַיִּקְרָא· יְהוָה יְהוָה אֵל רַחוּם וְחַנּוּן אֶרֶךְ אַפַּיִם וְרַב־חֶסֶד וֶאֱמֶת: נֹצֵר חֶסֶד לָאֲלָפִים נֹשֵׂא עָוֹן וָפֶשַׁע וְחַטָּאָה וְנַקֵּה· וְסָלַחְתָּ לַעֲוֹנֵנוּ וּלְחַטָּאתֵנוּ וּנְחַלְתָּנוּ: סְלַח־לָנוּ אָבִינוּ כִּי חָטָאנוּ· מְחַל לָנוּ מַלְכֵּנוּ כִּי פָשַׁעְנוּ: כִּי־אַתָּה אֲדֹנָי טוֹב וְסַלָּח וְרַב־חֶסֶד לְכָל־קֹרְאֶיךָ: כִּי־עִמְּךָ הַסְּלִיחָה לְמַעַן תִּוָּרֵא: לְמַעַן־ שִׁמְךָ יְהוָה וְסָלַחְתָּ לַעֲוֹנֵנוּ כִּי רַב הוּא:

סְלִיחָה חֲמִישִׁית

עֵת שַׁעֲרֵי רָצוֹן לְהִפָּתֵחַ· לֵיל אֶהְיֶה כַּפַּי לְאֵל שׁוֹטֵחַ·
אֲנָא זְכֹר נָא לִי בְּיוֹם הוֹכֵחַ·
עוֹקֵד וְהַנָּעֲקָד וְהַמִּזְבֵּחַ:

בְּאַחֲרִית נָסָּה בְּסוֹף הָעֲשָׂרָה· הַבֵּן אֲשֶׁר נוֹלַד לְךָ מִשָּׁרָה· אִם נַפְשְׁךָ בּוֹ עַד־מְאֹד נִקְשָׁרָה· קוּם

ח״נ והערות

עת שערי רצון להפתח. סליחה לר׳ יהודה בן שמואל עבאס. שמו חתום בראשי הבתים ׳עבאש יהודה בן שמואל׳. נדפס גם בסליחות אשכנז לערב ר״ה; שחרית, עמ׳ קטו. והוא גם בתשלום אבודרהם, עמ׳ 133, ושם גם פירשו האבודרהם.

מקורות

(ווילנא), פר׳ עת, סי׳ ה. **עת שערי רצון.** ע״פ תה׳ סט, יד; ויק״ר (ווילנא), פר׳ אמור, פר׳ כט, סי׳ ט. סרע״ג ח״ב, סי׳ קח. **ליל אהיה כפי נאל שוטח.** ע״פ תה׳ פח, י. **אנא זכור נא לי.** ע״פ מ״ב כ, ג. **ביום הוכח.** ע״פ הוש׳ ה, ט. **באחרית נסה העשרה.** ע״פ מדת״כ (וורשא), פר׳ וירא, סי׳ כב. רמו משנ׳ אבות פ״ה, מ״ג; בבלי סנהדרין, דף פט ע״ב; ילקו״ש תורה, רמז נו, ד״ה ויאמר קח נא. **העשרה.** ע״פ משנ׳ אבות פ״ה, מ״ג; מדת״כ (וורשא), פר׳ כי תשא, סי׳ כד. **נולד לך משרה.** ע״פ בר׳ כח, ג. **קום העלהו לי לעולה.** ע״פ בר׳ כב, ב.

הַעֲלֵהוּ לִי לְעוֹלָה בָּרָה׃ אֶל־הַר אֲשֶׁר כָּבוֹד לְךָ זוֹרֵחַ׃
עוֹקֵד וְהַנָּעֲקָד וְהַמִּזְבֵּחַ׃

אָמַר לְשָׂרָה כִּי־חֲמוּדֵךְ יִצְחָק׃ גָּדַל וְלֹא לָמַד עֲבוֹדַת שַׂחַק׃
אֵלְכָה וְאוֹרֵהוּ אֲשֶׁר־לוֹ אֵל חָק׃ אָמְרָה לְכָה אָדוֹן אֲבָל
אַל־תִּרְחַק׃ עָנָה יְהִי לִבֵּךְ בְּאֵל בּוֹטֵחַ׃ עוֹקֵד וְהַנָּעֲקָד וְהַמִּזְבֵּחַ׃

שָׁחַר הִשְׁכִּים לַעֲלוֹת בַּבֹּקֶר׃ וּשְׁנֵי נְעָרָיו מִפְּתִי הַשָּׂקָר׃
יוֹם־הַשְּׁלִישִׁי פָּגְעוּ אֶל־חֵקֶר׃ וַיַּרְא דְּמוּת כָּבוֹד וְהוֹד
וָיֶקֶר׃ עָמַד וְהִתְבּוֹנַן לְהַמְשֵׁחַ׃ עוֹקֵד וְהַנָּעֲקָד וְהַמִּזְבֵּחַ׃

יְדַע נְעָרָיו כִּי־קְרָאָם לֵאמֹר׃ אוֹר הַרְאִיתָם צֵץ בְּרֹאשׁ
הַר־הַמּוֹר׃ וַיֹּאמְרוּ לֹא־נָחֶזֶה רַק מֵהַמּוֹר׃ עָנָה שָׁבוּ
פֹּה עִם מְשׁוּלִים לַחֲמוֹר׃ וַאֲנִי וְהַנַּעַר לְהִשְׁתַּטֵּחַ׃
עוֹקֵד וְהַנָּעֲקָד וְהַמִּזְבֵּחַ׃

הָלְכוּ שְׁנֵיהֶם לַעֲסֹק בִּמְלָאכָה׃ וַיַּעֲנֶה יִצְחָק לְאָבִיו בָּכָה׃
אָבִי הִנֵּה הָאֵשׁ וַעֲצֵי מַעֲרָכָה׃ אַיֵּה אֲדוֹנִי שֶׂה אֲשֶׁר
כַּהֲלָכָה׃ הַאַתְּ בְּיוֹם־זֶה דָּתְךָ שׁוֹכֵחַ׃ עוֹקֵד וְהַנָּעֲקָד וְהַמִּזְבֵּחַ׃

מקורות

מל הר המר וכו׳ זורח. ע״פ ויק״ר (מרגליות), פר׳ כ, סי׳ ג, ׳ענן קטור על גג ההר׳; מד״ז, קהלת (בובר), פר׳ ט, סי׳ ז. **כבוד לך זורח.** ע״פ ישע׳ ס, ג. **ממר למרה וכו׳.** ע״פ מדת״נ (וורשה), פר׳ ויחל, סי׳ כב; ברחמים רבתי, פר׳ ויחל, עמ׳ 89; ילקו״ש תורה, רמז לח, ד״ה ויקם וילך. **גדל ולמ למד עבודת שחק וכו׳.** ע״פ בר׳ רבתי, פר׳ ויחל, עמ׳ 89, פר׳ כב, סי׳ ג, ׳והנער הזה גדול ולמ למחק וכו׳. **ומורכו** - תשלח. ע״פ שמ׳ טו, ד; ש״ח כ, כ. **מל חק.** ע״פ תה׳ ב, ז. **עמה יהי לבך נמל נוטת.** ע״פ תה׳ כז, יד. **נמל נוטת.** ע״פ ישע׳ יג, ב. **שחר השכים.** ע״פ בר׳ כב, ג. **לעלות נבוקר.** ע״פ ויק׳ ט, ח. **ושני נעריו.** ע״פ בר׳ כב, ג; קה״ר (ווילנא), פר׳ ט, סי׳ ח; מש״ט (בובר), ברחמים פכ״ב, סי׳ ד. **ממתי השקר.** ע״פ תה׳ קמד, ח; בבלי שבת, דף מה ע״ח; נדה, דף מה ע״ח. **יום השלישי.** ע״פ בר׳ כב, ד; ב״ר (ווילנא), פר׳ ויחל, פר׳ נו, סי׳ ח; מד׳ שו״ט (בובר), מז׳ כב, סי׳ ה; פסז״ו פר׳ ויחל, פכ״ב, סי׳ ד; מש״ט (בובר), ברחמים פכ״ב, סי׳ ד. **וירא דמות כבוד והוד.** ע״פ מדת״נ (בובר), פר׳ אחרי מות, סי׳ ג; ויק״ר (ווילנא), פר׳ אחרי מות, פר׳ כ, סי׳ ב; קה״ר (ווילנא), פר׳ ט, סדרת תלמיה, סי׳ ח; פדר״ך פי׳ כו, סי׳ ג. **עמד והתבונן.** ע״פ איוב ל, יד. **ידע נעריו.** ע״פ ישע׳ ז, טז. **מור הרמיתם לן נרמס וכו׳.** ע״פ פדר״א פ׳ ל; מדת״נ (וורשה), פר׳ ויחל, סי׳ כג; קה״ר (ווילנא), פר׳ ט, סי׳ ח; פדר״ך פי׳ כו, סי׳ ג; מד״ש ברחמים פכ״ב, סי׳ ד. **הר המור.** שה״ש ד, ו; מדת״נ (בובר), פר׳ ויחל, סי׳ ד. **נחזה.** ע״פ שמ׳ כד, יח. **שבו לכם פה.** ע״פ בר׳ כב, ה. **עם משוליס לחמור.** בבלי יבמות, דף סב ע״ח; מדת״נ (בובר), פר׳ ויחל, סי׳ מו; ויק״ר (מרגליות), פר׳ אחרי מות, פר׳ כ, סי׳ ב; מש״ט (בובר), ברחמים, פר׳ ויחל, פכ״ב, סי׳ ה. **ואני והנער להשתטח.** ע״פ בר׳ כב, ה. **הלכו שניהם.** ע״פ בר׳ כב, ו. **ויענה יצחק וכו׳ אבוי אמר.** ע״פ בר׳ כב, ז.

ח״נ והערות

אָמַר לשרה. במח׳ רמ״ו: ׳אֶמַר לשרה׳. **כבוד.** במח׳ רמ״ו: ״כִּבֵּא כָּבוֹד״. **והוד ויקר.** במח׳ רמ״ו: ״והוד ויוֹקֶר״. **יְדַע נעריו.** כנראה צ״ל: ״יוֹדַע נעריו״, ע״פ ש״א כא, ג (ע״פ הערתו של אלכסנדר רופא). **רק מֵהַמּוֹר.** ע״פ תה׳ קמ, יא. במח׳ בולוניא: ׳רק הַמּוֹר׳.

וַיַּעַנֶהָ אָבִיו בְּאֵל חַי מַחֲסֶה· כִּי־הוּא אֲשֶׁר יִרְאֶה לְעוֹלָה
הַשֶּׂה· דַּע כִּי־אֲשֶׁר יַחְפֹּץ אֱלֹהִים יַעֲשֶׂה· נִבְנֶה בְּנִי
הַיּוֹם לְפָנָיו כִּסֵּא· אָז יַאֲמִיר זֶבַח וְהַזּוֹבֵחַ· עוֹקֵד וְהַנֶּעֱקָד וְהַמְזַבֵּחַ:

דָּפְקוּ בְּשַׁעֲרֵי רַחֲמִים לְפִתְחַ· הַבֵּן לְהִזָּבַח וְאָב לִזְבֹּחַ· קוֹוִים
לְאֵל וּלְרַחֲמָיו לִבְטֹחַ· וְקוֵי יְהוָה יַחֲלִיפוּ כֹחַ· דִּרְשׁוּ
בְּנַחֲלַת אֵל לְהִסְתַּפֵּחַ· עוֹקֵד וְהַנֶּעֱקָד וְהַמְזַבֵּחַ:

הֵכִין עֲצֵי עוֹלָה בְּאוֹן וָחַיִל· וַיַּעֲקֹד יִצְחָק כְּעָקְדוֹ אַיִל· וַהֲמוֹן
דְּמָעָיו נוֹזְלִים בְּחַיִל· וַיְהִי מְאוֹר יוֹמָם כְּעֶצֶם לַיִל· עַיִן
בְּמַר בּוֹכָה וְלֵב שָׂמֵחַ· עוֹקֵד וְהַנֶּעֱקָד וְהַמְזַבֵּחַ:

שָׁורוּ לְאִמִּי כִּי־שְׁשׁוֹנָה פָּנָה· הַבֵּן אֲשֶׁר יָלְדָה לְתִשְׁעִים
שָׁנָה· הָיָה לְאֵשׁ וּלְמַאֲכֶלֶת מָנָה· אֶנָּה אֲבַקֵּשׁ לָהּ
מְנַחֵם אֶנָּה· צַר־לִי לְאֵם תִּבְכֶּה וְתִתְיַפֵּחַ· עוֹקֵד וְהַנֶּעֱקָד וְהַמְזַבֵּחַ:

מְמַאֲכֶלֶת יֶהֱמָה מִדְּבָרִי· נָא חַדְּדָהּ אָבִי וְאֶת־מַאֲסָרִי· חַזֵּק
בְּעֵת יַקֵּד יְקוֹד בִּבְשָׂרִי· קַח עִמְּךָ הַנִּשְׁאָר
מֵאֶפְרִי· וֶאֱמֹר לְשָׂרָה זֶה לְיִצְחָק רֵיחַ· עוֹקֵד וְהַנֶּעֱקָד וְהַמְזַבֵּחַ:

וַיֶּהֱמוּ כָּל־מַלְאֲכֵי מֶרְכָּבָה· אוֹפַן וְשָׂרָף שׁוֹאֲלִים בִּנְדָבָה·
וּמְחַנְּנִים לָאֵל בְּעַד שַׂר־צָבָא· אֲנָא תְּנָה פִּדְיוֹן וְכֹפֶר
הָבָה· אַל־נָא יְהִי־עוֹלָם בְּלֹא יָרֵחַ· עוֹקֵד וְהַנֶּעֱקָד וְהַמְזַבֵּחַ:

מקורות

ויענה מאביו. ע״פ בר׳ כב, ח. **כחל חי.** ע״פ יכו׳ ג, י; תה׳ פד, ג. **ירמה לעולה השה.** ע״פ בר׳ כב, ח. **כי אשר יחפון מלהיס יעשה.** ע״פ קה׳ ח, ג. **יחפון מלהיס יעשה.** ע״פ קה׳ יח, ה. **נגנה בני היום לפניו כסא.** ע״פ בר׳ כב, ט. **הבן להזבח ואב לזבוח.** ע״פ פסר״ג פי׳ מ, ע״פ בר׳ כב, ו. **קווים לאל.** ע״פ תוכ׳ ג, כה. **ולרחמיו לבטוח.** ע״פ ס״ג כד, יד. **וקוי ה׳ יחליפו כח.** ישע׳ מ, לא. **דרשו בנחלת אל להסתפח.** ע״פ ס״ע נה, ו. **בנחלת אל להסתפח.** ע״פ ס״ע כו, יט. **הכין עצי עולה.** ע״פ בר׳ כב, ג. **ויעקוד ילחק.** ע״פ בר׳ כב, ט. **כעקדו חיל.** ע״פ בר׳ כב, יג. **והמון דמעיו נוזלים בחיל.** ע״פ ב״ר (ווילנא), פר׳ תולדות, פר׳ סה, סי׳ י, ע״פ ישע׳ לג, ז; מש״ט (בובר), בראשית פכ״ב, סי׳ י; ילקו״ש תורה, רמז קיד, ד״ה ותהיין עיניו. **ולב שמח.** משׁ׳ טו, יג. **שורו לאמי כי ששונה וכו׳.** רמו מדת״כ (וורשא), פר׳ וירא, סי׳ כג. **ששונה** - שמחת לבה. רמו פסר״ג (ליס שלוס), פיסקא מג, ׳מס הכניס שמחה׳ וכו׳. **הבן אשר ילדה לתשעים שנה.** ע״פ בר׳ יח, יח. **היה לאש ומלאכלת מנה.** רמו פסר״ג פי׳ מ, ׳הס עלוב כמה של עלובה׳. **מבקש לה מנחם.** ע״פ נחו׳ ג, ז. **ממלאכלת יהמה וכו׳.** ע״פ ב״ר (ווילנא), פר׳ וירא, פר׳ נו, סי׳ ח; מדת״כ (בובר), פר׳ וירא, סי׳ כג. **קח עמך וכו׳ זה ליצחק ריח.** ע״פ בר׳ רבתי פר׳ וירא, עמ׳ 90, פר׳ כב, סי׳ ט, ׳והסתפר שלי קח ושולך לאומי, והניחנו בחוצה שלה, וכל זמן שתרחנו תתמר, זהו ניר׳. **ויהמו כל מלאכי וכו׳.** ע״פ פסר״ג פי׳ מ, ד״ה ׳בחוצה הסביעי׳. **חופן.** יחז׳ י, ט. **ושרף.** ישע׳ ו, ב. **נעד שר הלכת.** ע״פ דני׳ ח, יח. **מנת תנה פדיון וכופר.** ע״פ שמ׳

אָמַר לְאַבְרָהָם אֱדוֹן שָׁמַיִם· אַל־תִּשְׁלָחָה יָד אֶל־שָׁלִישׁ אוּרִים·
שׁוּבוּ לְשָׁלוֹם מַלְאֲכֵי מַחֲנַיִם· יוֹם־זֶה זְכוּת לִבְנֵי־יְרוּשָׁלַיִם·
בּוֹ־חֵטְא בְּנֵי־יַעֲקֹב אֲנִי סוֹלֵחַ· עוֹקֵד וְהַנֶּעֱקָד וְהַמּוֹזֵחַ:

לְבִרְיָתְךָ שׁוֹכֵן זְבוּל שִׁבְעָה· זָכְרָה לְעֵדָה סוֹעֲרָה וּנְגוּעָה·
וּשְׁמַע תּוֹקְעֵי תְקִיעָה וּתְרוּעָה· וֶאֱמֹר לְצִיּוֹן בָּא
זְמַן הַיְשׁוּעָה· יְנוֹן וְאֵלִיָּה אֲנִי שׁוֹלֵחַ· עוֹקֵד וְהַנֶּעֱקָד וְהַמּוֹזֵחַ:

אֵל מֶלֶךְ יוֹשֵׁב עַל־כִּסֵּא רַחֲמִים· מִתְנַהֵג בַּחֲסִידוּת· מוֹחֵל
עֲוֹנוֹת עַמּוֹ· מַעֲבִיר רִאשׁוֹן רִאשׁוֹן· מַרְבֶּה מְחִילָה
לַחַטָּאִים וּסְלִיחָה לַפּוֹשְׁעִים· עוֹשֶׂה צְדָקוֹת עִם (כָּל־)בָּשָׂר
וְרוּחַ וְלֹא כָרָעָתָם תִּגְמֹל (נ״ח: לָהֶם גּוֹמֵל)· אֵל הוֹרִיתָנוּ לוֹמַר
(מִדּוֹת) שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה וּזְכֹר לָנוּ (הַיּוֹם) בְּרִית שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה
(כְּמוֹ) שֶׁהוֹדַעְתָּ לְעָנָו מִקֶּדֶם וְכֵן כָּתוּב (בְּתוֹרָתְךָ)· וַיֵּרֶד יְהוָה
בֶּעָנָן וַיִּתְיַצֵּב עִמּוֹ שָׁם וַיִּקְרָא בְשֵׁם· יְהוָה: וְשָׁם נֶאֱמַר· וַיַּעֲבֹר
יְהוָה עַל־פָּנָיו וַיִּקְרָא· יְהוָה יְהוָה אֵל רַחוּם וְחַנּוּן אֶרֶךְ אַפַּיִם
וְרַב־חֶסֶד וֶאֱמֶת: נֹצֵר חֶסֶד לָאֲלָפִים נֹשֵׂא עָוֹן וָפֶשַׁע וְחַטָּאָה
וְנַקֵּה· וְסָלַחְתָּ לַעֲוֹנֵנוּ וּלְחַטָּאתֵנוּ וּנְחַלְתָּנוּ: סְלַח־לָנוּ אָבִינוּ כִּי
חָטָאנוּ· מְחֹל לָנוּ מַלְכֵּנוּ כִּי פָשָׁעְנוּ: כִּי־אַתָּה אֲדֹנָי טוֹב וְסַלָּח
וְרַב־חֶסֶד לְכָל־קֹרְאֶיךָ: כִּי־עִמְּךָ הַסְּלִיחָה לְמַעַן תִּוָּרֵא: לְמַעַן־
שִׁמְךָ יְהוָה וְסָלַחְתָּ לַעֲוֹנֵנוּ כִּי רַב הוּא:

מקורות

כח, ל. **אמר לאברהם אדון שמים.** ע״פ בר׳ כב, יא. **אדון שמים.** ע״פ יצע׳ מב, ה. **אל תשלח יד.** ע״פ בר׳ כב, יב. **מלאכי מחניים.** ע״פ בר׳ לב, ג. **לבני ירושלים.** ע״פ יומ׳ ד, ו. **חטא בני יעקב אני סולח.** ע״פ עמ׳ ז, ג. **לבריתך.** ע״פ בר׳ כב, טו. **שוכן זבול שבעה.** ראו מס׳ דרך ארץ, פרק המיוחן, הל״ח. **לעדה סוערה.** ע״פ יצע׳ נד, יא. **ואמור ליון בא זמן הישועה.** ע״פ יצע׳ נב, ז. **ואליה אני שולח.** ע״פ מלא׳ ג, כג.

ח״נ והערות

אל־שליש אורים. במח׳ רמ״ו ובולוניא: ׳אל־שליש אפרים׳. וכאן ע״פ קד״א והאבודרהם.

וּכְשֶׁחָטָאוּ אֲבוֹתֵינוּ בַּמִּדְבָּר. עָמַד מֹשֶׁה רַבֵּנוּ בִּתְפִלָּה
לְפָנֶיךָ. וּבִקֵּשׁ רַחֲמִים עַל־
עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל. וְכָבַשׁ חֲרוֹן אַפְּךָ מִנַּחֲלָתֶךָ. וְכֵן אָמַר
בִּתְפִלָּתוֹ. מַלְכִּי וֵאלֹהַי סְלַח־נָא לַעֲוֹן הָעָם הַזֶּה כְּגֹדֶל חַסְדֶּךָ
וְכַאֲשֶׁר נָשָׂאתָה לָעָם הַזֶּה מִמִּצְרַיִם וְעַד־הֵנָּה: וְאַתָּה הֶשִׁיבוֹתָ
לוֹ כְּדַרְכֵי טוּבֶךָ. וּבְשַׁרְתּוֹ וְאָמַרְתָּ לוֹ סָלַחְתִּי. וְכֵן כָּתוּב וַיֹּאמֶר
יְהוָה סָלַחְתִּי כִּדְבָרֶךָ: וְלִירוּשָׁלַיִם עִירְךָ אָמַרְתָּ לָהּ. הִנֵּנִי
נִשְׁפָּט אוֹתָךְ עַל־אָמְרֵךְ לֹא חָטָאתִי: אֲבָל אָנוּ בְּשִׁנּוּ בְמַעֲשֵׂינוּ
וְנִכְלַמְנוּ בַּעֲוֹנוֹתֵינוּ. הֶשְׁחֲרוּ פָנֵינוּ מִפְּנֵי חַטֹּאתֵינוּ. וְנִכְפְּפָה
קוֹמָתֵנוּ מִפְּנֵי אַשְׁמוֹתֵינוּ. וְאֵין לָנוּ פֶּה לְהָשִׁיב וְלֹא מֶצַח לְהָרִים
רֹאשׁ. וְהֵיאַךְ נָעִיז פָּנֵינוּ וְנַקְשֶׁה עָרְפֵּנוּ בַּדָּבָר הַזֶּה. שֶׁנֹּאמַר
לְפָנֶיךָ. יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ. צַדִּיקִים אֲנַחְנוּ וְלֹא
חָטָאנוּ. אֲבָל אֲנַחְנוּ חָטָאנוּ: (נ״ח: חָטָאנוּ אֲנַחְנוּ וַאֲבוֹתֵינוּ).

אָשַׁמְנוּ. בָּגַדְנוּ. גָּזַלְנוּ. דִּבַּרְנוּ דֹפִי. הָעֲוִינוּ. וְהִרְשַׁעְנוּ. זַדְנוּ.
חָמַסְנוּ. טָפַלְנוּ שֶׁקֶר. יָעַצְנוּ רַע (ו״מ: עֲצוֹת רָעוֹת).

ח״ג והערות

וכשחטאו אבותינו במדבר וכו׳. תפילה זו נמצאת גם בסליחות מהד׳ גולדשמידט (לערב ר״ה) נוסח ליטא, עמ׳ קכט (בקשת הרס״ג); סדר רב עמרם גאון בסדר אשמורות (מהדורת ראי״ל פרומקין חלק ב׳, דף קנו ע״א; מהד׳ ״אוצרנו״ עמ׳ 378); מח׳ רומניא, דף שלו ע״ב, ודף שנו ע״ב. **אפך מנחלתך.** במח׳ רומניא: ׳אפך מֵעַמְּךָ ומנחלתך׳. **ואמרת לו סלחתי.** במח׳ רמ״ו, בולוניא וכ״י כבפנים. אבל בשד״ל: ׳ואמרת לו סלחתי כדברך׳, והשמיט וכן כתוב ויאמר ה׳׳, וכך בגולדשמידט. **וְלִירוּשָׁלַיִם.** ביו״ד, כמבואר בהערה ללו״א, ח״א סי׳ קסד. **אבל אנו בושנו.** במח׳ רמ״ו, כ״י: ׳וַאֲנוּ בושנו׳, וכן בגולדשמידט בלי ״אבל״. מתוך וידוי ובקשת רס״ג. **אבל אנחנו חטאנו.** כ״ה במח׳ רמ״ו, בולוניא וכ״י. בשד״ל: ׳חטאנו אנחנו וַאֲבוֹתֵינוּ׳, והוא לשה״כ ירמיה ג, כה.

מקורות

וכשחטאו אבותינו במדבר. בבלי שבת, דף ל ע״ב; ילקו״ש תורה, פר׳ כי תשא, רמז שצב; תורי״ת ח״ב, סל׳ יומ״כ, אות לח. רלו סה״ת ויש סי׳ מא. **עמד משה רבינו בתפילה.** ע״פ בבלי ברכות, דף לב ע״ב. **וביקש רחמיס וכו׳.** ע״פ מדת״נ (בובר), פר׳ ויחל, סי׳ ט, ׳היה מבקש רחמים על ישראל׳, ע״פ שמ׳ לב, יג. **עמך בית ישראל.** ע״פ יחז׳ לד, ל. **וכבש חרון אפך.** ע״פ שמ׳ לב, יב. **מנחלתך.** ע״פ דב׳ ט, כו. **מלכי ואלהי.** תה׳ ה, ג; פד, ד; רלו, מח׳ כמגה ק״ק רומה, ויניליאה שמ״ז, סוף ח״ב, (הערות). **סלח נא לעון.** במ׳ יד, יט. **ויאמר ה׳.** במ׳ יד, כ. **ירושלים עירך.** ע״פ מ״ח יח, לב; דני׳ ט, יט. **הנני נשפט אותך.** ירמ׳ ב, לה. **בושנו ממעשינו ונכלמנו נעוותינו.** ע״פ עזר׳ ט, ו. **הושחרו פנינו מפני חטאותינו.** ע״פ תהמ״ד (מיזמטיין), תופת חליהו, עמ׳ 168, סי׳ עה; רמזים חכמה, שער ג; ילקו״ש קה׳, רמז תתקפט, סוף ד״ה שמח בחור; פסז״ר (לקח טוב) קה׳, פ׳ יח, סי׳ י. **הושחרו פנינו וכו׳ להריס רצם.** רמב״ם, סדר תפילות, נוסח נפילת אפים, נידחד עם נוסח הקדיש. **ונכפפה קומתנו מפני משמותינו.** ע״פ תה׳ לח, ה; ילקו״ש תה׳, רמז תתפג, מז קלז; מדת״ה (בובר), מז׳ קמו, סי׳ ו. **ואין לנו פה להשיב.** ע״פ עזר׳ ט, י. **ולא מצח להריס רצם.** ע״פ עזר׳ ט, ו. **נעיז פנינו.** ע״פ יעט׳ מא, ד. **ונקשה ערפנו.** ע״פ שמ׳ לב, ט.

כְּזָבְנוּ· לָצָנוּ (נ״פ: לוֹצָצְנוּ)· מָרַדְנוּ (נ״פ: מָרִינוּ)· נִאַצְנוּ (נ״פ: נִאַפְנוּ· נִשְׁבַּעְנוּ לַשָּׁוְא וְלַשֶּׁקֶר)· סָרַרְנוּ· עָוִינוּ· פָּשַׁעְנוּ· צָרַרְנוּ· קִשִּׁינוּ עֹרֶף· רָשַׁעְנוּ· שִׁחַתְנוּ· תִּעַבְנוּ· תָּעִינוּ· תִּעְתָּעְנוּ: סַרְנוּ מִמִּצְוֹתֶיךָ וּמִמִּשְׁפָּטֶיךָ הַטּוֹבִים וְלֹא־שָׁוָה לָנוּ· וְאַתָּה צַדִּיק עַל כָּל־הַבָּא עָלֵינוּ כִּי־אֱמֶת עָשִׂיתָ וַאֲנַחְנוּ הִרְשָׁעְנוּ:

וְדָנִיֵּאל אִישׁ חֲמוּדוֹת אָמַר לְפָנֶיךָ· הַטֵּה אֱלֹהַי אָזְנְךָ וּשְׁמָע פְּקַח עֵינֶיךָ
וּרְאֵה שִׁמְמֹתֵינוּ וְהָעִיר אֲשֶׁר־נִקְרָא שִׁמְךָ עָלֶיהָ כִּי לֹא עַל־צִדְקֹתֵינוּ אֲנַחְנוּ מַפִּילִים תַּחֲנוּנֵינוּ לְפָנֶיךָ כִּי עַל־רַחֲמֶיךָ הָרַבִּים: אֲדֹנָי שְׁמָעָה אֲדֹנָי סְלָחָה אֲדֹנָי הַקְשִׁיבָה וַעֲשֵׂה אַל־תְּאַחַר לְמַעַנְךָ אֱלֹהַי כִּי־שִׁמְךָ נִקְרָא עַל־עִירְךָ וְעַל־עַמֶּךָ:

עַמְּךָ וְנַחֲלָתְךָ רֹעֵי טוּבְךָ צֹמְאֵי צִדְקָךְ מְחַכֵּי יְשׁוּעָתְךָ יַכִּירוּ וְיֵדְעוּ כִּי לַאדֹנָי אֱלֹהֵינוּ הָרַחֲמִים וְהַסְּלִחוֹת· וְאַל־יַעַכֵּב כָּל־חֵטְא וְעָוֹן אֶת־תְּפִלָּתֵנוּ:

מַה־נֹּאמַר לְפָנֶיךָ יוֹשֵׁב מָרוֹם וּמַה־נְּסַפֵּר לְפָנֶיךָ שׁוֹכֵן שְׁחָקִים· הֲלֹא כָל־הַנִּסְתָּרוֹת וְהַנִּגְלוֹת אַתָּה יוֹדֵעַ:

אַתָּה נוֹתֵן יָד לַפּוֹשְׁעִים· וִימִין פְּרוּשָׂה לְקַבֵּל שָׁבִים:
וַתְּלַמְּדֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְהִתְוַדּוֹת לְפָנֶיךָ
עַל־כָּל־עֲוֹנוֹתֵינוּ· לְמַעַן תְּקַבְּלֵנוּ בִּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה לְפָנֶיךָ

מקורות

ודניאל איש חמודות. ע״פ דני׳ י, יא. **פטה אלהי אזנך.** דני׳ ט, יח־יט. **עמך ונחלתך.** דב׳ ט, כו; מ״פ ח, נא. **רעבי טובך.** ע״פ תה׳ קז, ט. **מחכי ישעך.** ע״פ ישע׳ סד, ג; דני׳ יב, יב. **לה׳ אלהינו הרחמים והסליחות.** ע״פ דני׳ ט, ט. **ואל יעכב כל חטא ועוון את תפלתינו.** תפוס״ג סהדסות, עמוס׳, סי׳ סד; סי׳ קסט.

ה״נ והערות

ודניאל איש חמודות וכו׳. נמצא גם בסליחות אשכנז (ליטא), גולדשמידט, עמ׳ יב. **ועל עמך וכו׳.** בכ״י במקום ההמשך עד סוף הקטע: ׳בְּעֲבוּר כְּבוֹד שִׁמְךָ הַמֻּצָּא לֶנוּ שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה. לְמַעַנְךָ שְׁמַע נָא תְּפִלָּתֵנוּ׳.

כְּאִשִּׁים וּכְנִיחוֹחִים׃ לְמַעַן דָּבָרְךָ וּדְבַר־פִּה בַּעֲבוּר אָמַרְתָּ׃
אֵין־קֵץ לְאִשֵּׁי חוֹבוֹתֵינוּ וְאֵין מִסְפָּר לְנִיחוֹחֵי אַשְׁמוֹתֵינוּ׃ אַתָּה
יוֹדֵעַ שֶׁאַחֲרִיתֵנוּ רִפָּה וְתוֹלֵעָה׃ לְפִיכָךְ הִרְבֵּיתָ סְלִיחָתֵנוּ׃
מָה־אָנוּ׃ מַה־חַיֵּינוּ׃ מַה־חַסְדֵּנוּ׃ מַה־צִּדְקֵנוּ׃ מַה־כֹּחֵנוּ׃ מַה־
גְּבוּרָתֵנוּ לְפָנֶיךָ׃ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ׃ הֲלֹא כָּל־
הַגִּבּוֹרִים כְּאַיִן נֶגְדֶּךָ׃ וְאַנְשֵׁי הַשֵּׁם כְּלֹא הָיוּ׃ וַחֲכָמִים כִּבְלִי
מַדָּע׃ וּנְבוֹנִים כִּבְלִי הַשְׂכֵּל׃ הֲלֹא כָּל־מַעֲשֵׂינוּ תֹּהוּ וָבֹהוּ׃ וִימֵי
חַיֵּינוּ הֶבֶל לְפָנֶיךָ׃ שֶׁכֵּן כָּתוּב בְּדִבְרֵי קָדְשֶׁךָ׃ וּמוֹתַר הָאָדָם
מִן־הַבְּהֵמָה אָיִן כִּי הַכֹּל הָבֶל׃

אַתָּה הִבְדַּלְתָּ אֱנוֹשׁ מֵרֹאשׁ׃ וַתַּכִּירֵהוּ לַעֲמֹד לְפָנֶיךָ׃
כִּי מִי־יֹאמַר לָךְ מַה־
תִּפְעַל׃ וּמַה־יִּתְאוֹנֵן אָדָם חַי׃ גֶּבֶר עַל־חֲטָאָיו׃ וַתִּתֶּן־לָנוּ יְהוָה
אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה׃ אֶת־(נשנת׃ יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה וְאֶת־) יוֹם הַכִּפּוּרִים
הַזֶּה׃ קֵץ סְלִיחָה וּמְחִילָה וְכַפָּרָה עַל־כָּל־עֲוֹנוֹתֵינוּ׃ לְמַעַן נָחְדֵּל
מֵעֹשֶׁק יָדֵינוּ׃ וּבוֹ נָשׁוּב לַעֲשׂוֹת רְצוֹנְךָ בְּלֵבָב שָׁלֵם׃ כַּדָּבָר
שֶׁנֶּאֱמַר׃ דִּרְשׁוּ יְהוָה בְּהִמָּצְאוֹ קְרָאֻהוּ בִּהְיוֹתוֹ קָרוֹב׃ וְנֶאֱמַר׃
יַעֲזֹב רָשָׁע דַּרְכּוֹ וְאִישׁ אָוֶן מַחְשְׁבֹתָיו וְיָשֹׁב אֶל־יְהוָה וִירַחֲמֵהוּ
וְאֶל־אֱלֹהֵינוּ כִּי־יַרְבֶּה לִסְלוֹחַ׃ וְאַתָּה אֱלוֹהַּ הַסְּלִיחוֹת׃ חַנּוּן
וְרַחוּם אֶרֶךְ־אַפַּיִם וְרַב־חֶסֶד וּמַרְבֶּה לְהֵיטִיב׃ וְרוֹצֶה אַתָּה
בִּתְשׁוּבַת רְשָׁעִים׃ וְאֵין אַתָּה חָפֵץ בְּמִיתָתָן׃ כַּדָּבָר שֶׁנֶּאֱמַר׃
הֲחָפֹץ אֶחְפֹּץ מוֹת רָשָׁע נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִה (הקריאה׃ אֱלֹהִים) הֲלוֹא
בְּשׁוּבוֹ מִדְּרָכָיו וְחָיָה׃ וְנֶאֱמַר׃ אֱמֹר אֲלֵיהֶם חַי־אֲנִי נְאֻם אֲדֹנָי
יֱהוִה אִם־אֶחְפֹּץ בְּמוֹת הָרָשָׁע כִּי אִם־בְּשׁוּב רָשָׁע מִדַּרְכּוֹ וְחָיָה
שׁוּבוּ שׁוּבוּ מִדַּרְכֵיכֶם הָרָעִים וְלָמָּה תָמוּתוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל׃

וְנֶאֱמַר· כִּי לֹא אֶחְפֹּץ בְּמוֹת הַמֵּת נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִה (הקריאה: אֱלֹהִים) וְהָשִׁיבוּ וִחְיוּ׃

מס השעה מתחרת, יש המלגיס על פיוטים אלו:

אֵל בְּפַלְסָךְ כָּל־מַעֲשִׂים· אֲשָׁמִים וְגַם כְּעָסִים·
אֶחַנֵּן בְּעַד עֲמוּסִים· טֶרֶם נְעִילַת שַׁעַר׃

בְּחָתְכָךְ דִּין הַחוֹטֵא· אוֹר כַּשַּׁלְמָה עוֹטֶה·
אָזְנְךָ לְשַׁוְּעָתֵנוּ הַטֵּה· טֶרֶם יָבֹא שֶׁמֶשׁ׃

גָּשְׁנוּ כְדַלִּים· קְטַנִּים וּגְדוֹלִים·
הַשֵּׂג לָנוּ מְחִילִים· טֶרֶם נְעִילַת שַׁעַר׃

דַּלְתֵי תְשׁוּבָה· פְּתַח לְבַת שׁוֹבֵבָה·
הֲשִׁיבֵנוּ וְנָשׁוּבָה· טֶרֶם יָבֹא שֶׁמֶשׁ׃

הַסְכֵּת מֶנּוּ וְתֶשַׁע· וְתַעֲבֹר עַל־פֶּשַׁע·
הַצְלֵל עָוֹן וָרֶשַׁע· טֶרֶם נְעִילַת שַׁעַר׃

וְהַבֵּט מְמָרוֹמִים· בִּבְרִית חֲתוּמִים·
וְכַפֵּר אֲשֵׁמִים· טֶרֶם יָבֹא שֶׁמֶשׁ׃

מקורות

מס השעה מתחרת. רמו סרע״ג ח״ב, סי׳ קנ; שבס״ל סדר יוה״כ, סי׳ שכח, ׳העיקר לסיים תפילת נעילה׳ וכו׳. **אל בפלסך כל מעשים.** ע״פ מצ׳ כ, כז. **אֲשָׁמִים.** ע״פ תה׳ סח, כב. **כעסים.** ע״פ מ״ב כג, כו. **מחנן בעד.** ע״פ במ׳ כח, ז; ש״ע ז, ה. **עמוסים.** ישע׳ מו, ג. **נעילת שער.** ע״פ משנ׳ תענית פ״ד, מ״ח; בבלי תענית, דף כו ע״ב; בבלי יומא, דף פז ע״ב. **בחתכך דין.** ע״פ בבלי סנהדרין, דף ז סוף ע״ב; קה״ר (ווילנא), פר׳ ג, סי׳ טז. **אור כשלמה עוטה.** ע״פ תה׳ קד, ב. **אזנך לשועתנו הטה.** ע״פ ירמ׳ יט, יח; דני׳ ט, יח; נחמ׳ ח, ו. **טרם שמש יבוא.** ע״פ ירמ׳ יג, טז. **גשנו כדלים קטנים וגדולים.** ע״פ יוא׳ ג, ה. **השג לנו מחילים.** ע״פ ירמ׳ לח, לג. **דלתי תשובה פתח.** ע״פ ישע׳ ל, ו; ירמ׳ ג, כב. **לבת שובבה.** ע״פ ירמ׳ לח, כח. **השיבנו ונשובה.** ע״פ איכ׳ ה, כא. **הסכת.** דב׳ כז, ט. **ותשע.** ע״פ בר׳ ד, ד. **ותעבור על פשע.** ע״פ מיכ׳ ז, יח. **הצלל עון ורשע.** ע״פ מיכ׳ ז, יט. **והבט ממרומים.** ע״פ ישע׳ סג, טו; תה׳ פ, טו; איוב לה, ה. **בברית חתומים.** ע״פ בר׳ ח, יז-יג. **וכפר אשמים.** ע״פ במ׳ טו, כו. **אֲשָׁמִים.** ע״פ תה׳ סח, כב. ובגוסח ׳אֲשָׁמִים׳, ע״פ בר׳ מב, כא.

ח״נ והערות

א בפלסך כל מעשים. מיוסד ע״ס א״ב. תפילה זו נוסדה עבור הש״ץ. **בְּפַלְסָךְ.** במח׳ בולוניא: בְּפַלְשָׁךְ, בכ״י: ׳בְּפַלְשָׁךְ׳! **אֲשָׁמִים וגם.** במח׳ רמ״ו ובולוניא: ׳אֲשֵׁמִים וגם׳, וכאן תוקן ע״פ כ״י. **אור כשלמה.** בכ״י נוסף: ׳אֵל אור כשלמה׳. **מנו ותשע.** בכ״י: ׳מנו שֵׁוּע׳. **ותעבר על פשע.** בכ״י: ׳וַעֲבוֹר על פשע׳. **וכפר אֲשֵׁמִים.** במח׳ רמ״ו ובולוניא: ׳וכפר אֲשָׁמִים׳. וכאן תוקן ע״פ כ״י.

זָרֹק מֵי טָהֳרוֹ׃ וְכֹפֶר לָנוּ יְמַהֵרוֹ׃
עֲשֵׂה וְאַל־תְּאַחֵרוֹ׃ טֶרֶם נֵעֵילַת שַׁעַר׃

חַיִּים עוֹדְדֵנוּ׃ לְמַעַנְךָ אֱדוֹנֵינוּ׃
מְחֹל נָא זְדוֹנֵנוּ׃ טֶרֶם יָבֹא שֶׁמֶשׁ׃

טָעֲנָנוּ בִדְבָרִים׃ בְּצוֹם כִּפּוּרִים׃
רְצֵנוּ כְפָרִים׃ טֶרֶם נֵעֵילַת שַׁעַר׃

יָדַעְנוּ רִשְׁעֵנוּ׃ אֵל מוֹשִׁיעֵנוּ׃
מְחֹל לִפְשָׁעֵינוּ׃ טֶרֶם יָבֹא שֶׁמֶשׁ׃

כִּי־עִמְּךָ הַסְּלִיחָה׃ הַצָּלָה וּרְוָחָה׃
שְׁמָעָה וּסְלָחָה׃ טֶרֶם נֵעֵילַת שַׁעַר׃

לְמַעַנְךָ וְלֹא לְמַעֲנֵנוּ׃ עֲשֵׂה וְאַל־תְּעַנֵּנוּ׃
חָנֵּנוּ וַעֲנֵנוּ׃ טֶרֶם יָבֹא שֶׁמֶשׁ׃

מַלֵּא מִשְׁאֲלוֹתֵנוּ׃ תֵּן בְּטוֹב שְׁאֵלָתֵנוּ׃
שׁוּר בְּשִׁפְלוּתֵנוּ׃ טֶרֶם נֵעֵילַת שַׁעַר׃

נָחֵנוּ בְּסוֹד אֶבְרָתֶךָ׃ וּזְכֹר לָנוּ בְּרִיתֶךָ׃
וְכַפֵּר עַל־עֲדָתֶךָ׃ טֶרֶם יָבֹא שֶׁמֶשׁ׃

ח״נ והערות

זרוק מי טוהר. בכ״י נוסף: זרוק נָא מי טוהר׳, ובשד״ל נוסף בסוגריים. **טענו בדברים.** בכ״י: ׳טענונו דְּבָרִים׳. **הצלה ורוחה.** בכ״י: ׳הַצָּלָה ורוחה׳. **שמעה וסלחה.** בכ״י נוסף: ׳לְמַעַנְךָ שמעה וסלחה׳. **חננו וענו.** בכ״י: ׳מַלֵּא מִשְׁאֲלוֹתֵינוּ. **מלא משאלותינו, תן בטוב שאלתנו, שור.** בכ״י: ׳תֵּן בְּטוּב שְׁאֵלָתֵנוּ, וּשְׁלַח קֵץ מַאֲוַיֵּנוּ, שור׳.

מקורות

זרוק מי טוהר. ע״פ יחז׳ לו, כה. **וכופר** - לשון כפרה ופדיון מהעבירות. ע״פ תיו׳ לג, כד; בבלי ב״ק, קף מ ע״ב. **יומהר.** ע״פ תה׳ עט, ח. **עשה ואל תמחר.** ע״פ דני׳ ט, יט. **חייס עודנו.** ע״פ תה׳ כ, ט. **למענך מהוינו מחול נא זדוננו.** ע״פ יבע׳ מג, כה. **טענונו בדברים** - טענו טענות לזכותנו. ע״פ בבלי סנהדרין, דף כט ע״ב. **בצום כפורים.** ע״פ מס״ו פי״ט, ה״ד. **רצנו כפרים.** ע״פ הוש׳ יד, ג. **ידענו רשענו.** ע״פ ירמ׳ יד, כ. **אל מושיענו.** ע״פ ב״ח יד, לט; יבע׳ מג, ג; מה, טו; הוש׳ יג, ד. **מחול לפשעינו.** ע״פ תה׳ סה, ד. **כי עמך הסליחה.** תה׳ קל, ד. **הצלה ורוחה.** ע״פ אס׳ ד, יד. **שמעה וסלחה.** ע״פ דני׳ ט, יט. **למענך ולא למענינו.** ע״פ יחז׳ לו, כב. **עשה ולא תעננו.** ע״פ יבע׳ סד, יא. **חננו וענינו.** תה׳ כז, ז. **מלא משאלותינו.** ע״פ תה׳ כ, ו; לז, ד. **תן בטוב שאלתנו.** ע״פ אס׳ ז, ג. **שור בשפלותנו.** ע״פ תה׳ קלח, ו. שור מל׳ ריאיה, ע״פ ׳לאורינו ולא קרוב׳, במ׳ כד, ח. **נחנו בסוד.** ע״פ ירמ׳ כג, יח. **מבריתך.** ע״פ דב׳ לג, יא. **וזכור לנו בריתך.** ע״פ ירמ׳ יד, כא. **וכפר על עדתך.** ע״פ ויק׳ טז, לד; דב׳ כא, ח.

סְלַח־נָא כְּנוֹאֶמְךָ׃ לְאַנְשֵׁי שְׁלוֹמֶךָ׃
קְרוֹאֵי בִשְׁמֶךָ׃ טֶרֶם נֶעֱלַת שַׁעַר׃

עָוֹן וָפֶשַׁע שָׂא נָא׃ חֲמֹל נָא וְחוּסָה נָּא׃
זְכֹר פֶּץ סְלַח־נָא׃ טֶרֶם יָבֹא שֶׁמֶשׁ׃

כַּכָּתוּב בְּתוֹרָתֶךָ׃ סְלַח־נָא לַעֲוֹן הָעָם הַזֶּה כְּגֹדֶל חַסְדֶּךָ
וְכַאֲשֶׁר נָשָׂאתָה לָעָם הַזֶּה מִמִּצְרַיִם וְעַד־הֵנָּה׃ וְשָׁם
נֶאֱמַר׃ וַיֹּאמֶר יְהוָה סָלַחְתִּי כִּדְבָרֶךָ׃ בַּעֲבוּר כְּבוֹד שְׁמֶךָ׃
הַמָּצֵא לָנוּ מוֹחֵל וְסוֹלֵחַ׃ לְמַעַנְךָ סְלַח־נָא׃

פְּתַח לָנוּ שַׁעַר׃ וְאַל־יְשׁוּפֵנוּ שַׁעַר׃
רְצֵנוּ כְנַעַר׃ טֶרֶם נֶעֱלַת שַׁעַר׃

צִיר כְּשֵׁר לְהַסְבִּיר׃ חֶסֶד לְהַגְבִּיר׃
פֶּץ אֲנִי אַעֲבִיר׃ טֶרֶם יָבֹא שֶׁמֶשׁ׃

כַּכָּתוּב בְּתוֹרָתֶךָ׃ וַיֹּאמֶר אֲנִי אַעֲבִיר כָּל־טוּבִי עַל־פָּנֶיךָ
וְקָרָאתִי בְשֵׁם יְהוָה לְפָנֶיךָ וְחַנֹּתִי אֶת־אֲשֶׁר אָחֹן
וְרִחַמְתִּי אֶת־אֲשֶׁר אֲרַחֵם׃ וְנֶאֱמַר׃ וַיֵּרֶד יְהוָה בֶּעָנָן וַיִּתְיַצֵּב

מקורות

סלח נא כנאמך. ע״פ במ׳ יד, יט; ירמ׳ לח, נג. **לאנשי שלומך.** ע״פ ירמ׳ לח, כג. **קרואי בשמך.** ע״פ ישעי׳ סה, ג, ס״ו; מדת״כ (וורשא), פר׳ לו, סי׳ יד; דב״ר (ליברמן), פר׳ דברים, סי׳ כז; ילקו״ש ישעי׳, רמז, יח, ד״ה ומה תעשה. **עוון ופשע שא נא.** ע״פ במ׳ לד, ז. **חמול נא.** ע״פ יואל ב, יח. **וחוסה נא.** ע״פ יואל ב, יח. **למענך סלח נא.** ע״פ במ׳ יד, יט; תה׳ כה, יח; עט, ט; יט׳ מג, כה. **פתח לנו שער.** ע״פ תה׳ קיח, יט. **ישופנו שער.** ע״פ איוב ט, יח ׳בְּסַעֲרָה יְשׁוּפֵנִי׳. **רצנו כנער** - שלח טעם חטא. ע״פ בבלי עירובין, דף כח ע״ב; פסחים, דף פז ע״ח; מכר״ח, פר׳ יח, עמ׳ 338. **כנער.** ע״פ הוש׳ יא, ח; שה״ש זוטא (בובר), פר׳ ח, סי׳ ח. **ליר** - מסה רבינו שלמה הקלונסי על הקב״ה, ע״פ משלי כה, יג. **קשן** - לשון הפיוט. **חסד להגביר.** ע״פ דב׳ ה, י; תה׳ קג, יא; בבלי ר״ה, דף יח ע״ח. **פץ אני אעביר.** ע״פ במ׳ לג, יט. **ויאמר אני אעביר.** במ׳ לג, יט. **וירד ה׳ בענן.** במ׳ לד, ה.

ח״נ והערות

סלח נא כנואמך. כ״ה בכל הנוסחאות. ובענין ניקוד תיבה זו, ראו ס׳ מכלול, דף קנב ע״ב, והשגות רמד״ד, נספח ללו״א, סי׳ נט. **קרואי בשמך.** כ״ה במח׳ רמ״ו, בולוניא, קד״א וכ״י. דלא כגירסת שד״ל: ׳קְרוּאִים׳, כדי שלא יבוא סמיכות על אות השימוש. עי׳ לו״א, ח״ב סי׳ קנט. **פֶּץ סלח.** לשון הפייטנים במקום ׳פָּצָה׳, והכוונה למשה רבינו שביקש סלח... **ישופנו שַׁעַר.** כ״ה במח׳ רמ״ו ושד״ל. בבולוניא וכ״י: ׳ישופנו סַעַר׳. **פץ אֲנִי אעביר.** בכ״י: ׳פץ אָנֹכִי אעביר׳, אך לשון הפסוק הוא כבפנים.

עִמּוֹ שָׁם וַיִּקְרָא בְשֵׁם· יְהוָֹה: וַיָּשָׂם נָאֶמַר· וַיַּעֲבֹר יְהוָֹה עַל־פָּנָיו וַיִּקְרָא· יְהוָֹה יְהוָֹה אֵל רַחוּם וְחַנּוּן אֶרֶךְ אַפַּיִם וְרַב־חֶסֶד וֶאֱמֶת: בַּעֲבוּר כְּבוֹד שְׁמֶךָ· הִמָּצֵא לָנוּ רַחוּם וְחַנּוּן· לְמַעֲנֶךָ רַחֵם נָא:

קַמְנוּ בְתַחֲנוּן· רַחוּם וְחַנּוּן·
הַסְכֵּת לְקוֹל שִׁנּוּן· טֶרֶם נְעִילַת שַׁעַר:

רְאֵה כִּי חָדַל מַעֲטֶה· מְעִיל בְּדַעַת עוֹטֶה·
אָזְנְךָ לְשַׁוְּעָתֵנוּ הַטֵּה· טֶרֶם יָבֹא שֶׁמֶשׁ:

כַּכָּתוּב בְּדִבְרֵי קָדְשֶׁךָ· הַטֵּה אֱלֹהַיִו אָזְנְךָ וְשְׁמָע פְּקַח עֵינֶיךָ וּרְאֵה שְׁמֹמֹתֵינוּ וְהָעִיר אֲשֶׁר־נִקְרָא שִׁמְךָ עָלֶיהָ כִּי לֹא עַל־צִדְקֹתֵינוּ אֲנַחְנוּ מַפִּילִים תַּחֲנוּנֵינוּ לְפָנֶיךָ כִּי עַל־רַחֲמֶיךָ הָרַבִּים: אֲדֹנָיו שְׁמָעָה אֲדֹנָיו סְלָחָה אֲדֹנָיו הַקְשִׁיבָה וַעֲשֵׂה אַל־תְּאַחַר לְמַעַנְךָ אֱלֹהַי כִּי־שִׁמְךָ נִקְרָא עַל־עִירְךָ וְעַל־עַמֶּךָ: בַּעֲבוּר כְּבוֹד שְׁמֶךָ· הִמָּצֵא לָנוּ שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה· לְמַעַנְךָ שְׁמַע נָא אֶת־תְּפִלָּתֵנוּ:

שַׁעֲרֵי רַחֲמִים· פְּתַח מְמָרוֹמִים·
וְקַבֵּל תְּמִימִים· טֶרֶם נְעִילַת שַׁעַר:

ח"ג והערות

שמע נא את־תפלתנו. כ"ה במח' רמ"ו ובולוניא. בשד"ל: 'שמע נא בקול תפלתנו'. ובב"י בלי 'את'.

מקורות

ויעבור ה' על פניו. שמ' לד, ו. **בעבור כבוד שמך.** ע"פ תה' עט, ט. **רחום וחנון.** שמ' לד, ו. **למענך רחם נפ.** ע"פ מ"ג יג, כג. **קמנו בתחנון.** ע"פ תה' ה, ד. **רחום וחנון.** שמ' לד, ו. **הסכת.** דב' כז, ט. **לקול שינון.** תפלה נקראת שינון, כדמשמע בירושלמי ברכות פ"ח, ה"ג ...זה שינון וזה שינון, וכפירוש ר"ם סירילאו שם. וע"פ תה' סו, יט; דה"ב ל, כז. **מעטה.** יבע' סח, ג. **מעיל בדעת עוטה.** ע"פ ס"ח כת, יד. **לזנק לשועתינו הטה.** ע"פ תה' י, יז; לוי' ט, יח; נחמ' ח, ו. **הטה אלהי לזנק.** לוי' ט, יח-יט. **בעבור כבוד שמך.** ע"פ תה' עט, ט. **המצא נא.** ע"פ דה"ב, כת, ט; דה"ב טו, ג. **שומע תפילה.** תה' סה, ג. **למענך.** ע"פ יבע' מת, יא. **שמע נא את תפלתנו.** ע"פ תה' כת, ג; סו, יט. **שערי רחמים.** לשון תכמיס בהרבה מקומות, כמו: בצלו מגילה, דף יג ע"ב; מד' שו"ט, מז' ד, ג; פסז"ו לפס' פ"ג, סי' ה. **תמימים.** ע"פ ויק"ר (ווילנא), פר' ה, סי' ז, ע"פ מע' כת, י; פסז"ו בה"ב פ"ג, סי' יח; ילקו"ש יבעיהו, רמז תסה, תה' רמז תרעה.

תָּבֹא לְפָנֶיךָ· שַׁוְעַת רְחוּמֶיךָ·
אוֹמְרֵי מִי־אֵל כָּמוֹךָ· טֶרֶם יָבֹא שֵׁמֶשׁ:

כַּכָּתוּב עַל־יַד נְבִיאֶךָ· מִי־אֵל כָּמוֹךָ נֹשֵׂא עָוֹן וְעֹבֵר עַל־
פֶּשַׁע לִשְׁאֵרִית נַחֲלָתוֹ לֹא־הֶחֱזִיק לָעַד אַפּוֹ כִּי־חָפֵץ
חֶסֶד הוּא:

ע״כ יש המלגיס.

אַשְׁמֵינוּ תָבַלַּע· בִּמְצוּלוֹת שְׁעַל· מִי־אֵל כָּמוֹךָ:
גְּבוּרוֹת רַחֲמֶיךָ· דַּיִּן קָרֵב· מִי־אֵל כָּמוֹךָ:
הוֹצֵא צִדְקֵנוּ· וְהַמְצִיא פְּדוּתֵנוּ· מִי־אֵל כָּמוֹךָ:
זְדוֹנוֹת עַמְּךָ· חַנּוּן סָלֵחְתָּ· מִי־אֵל כָּמוֹךָ:
טָמְאָה נַקֵּה· יָדְךָ מְקַוֵּינֶיךָ· מִי־אֵל כָּמוֹךָ:
כְּבֹשׁ לַעֲוֹנוֹת· לְאוֹמְרֶיךָ לְפָנֶיךָ· מִי־אֵל כָּמוֹךָ:

כַּכָּתוּב עַל־יַד נְבִיאֶךָ· מִי־אֵל כָּמוֹךָ נֹשֵׂא עָוֹן וְעֹבֵר עַל־פֶּשַׁע
לִשְׁאֵרִית נַחֲלָתוֹ לֹא־הֶחֱזִיק לָעַד אַפּוֹ כִּי־חָפֵץ חֶסֶד
הוּא: וְנֶאֱמַר· יָשׁוּב יְרַחֲמֵנוּ יִכְבֹּשׁ עֲוֹנֹתֵינוּ וְתַשְׁלִיךְ בִּמְצֻלוֹת
יָם כָּל־חַטֹּאותָם: כָּל־חַטֹּאתֵינוּ וְכָל־חַטֹּאת עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל

מקורות

תבוא לפניך שועת רחומיך. ע״פ תה׳ עט, יח. **רחומיך.** ע״פ דב׳ ל, ג; יפע׳ ל, יח. **מי אל כמוך.** מיכ׳ ז, יח. **טרם שמש יבוא.** ע״פ ירמ׳ יג, טז. **תאמינו תבלע.** מנהג מרפ״ח, סדר תפילת יוה״כ, עמ׳ 132. **תבלע... במצולות.** ע״פ תה׳ סט, טז. **במצולות.** מיכ׳ ז, יט. **שועל.** ע״פ יפע׳ מ, יב. **מי אל כמוך.** מיכ׳ ז, יח. **גבורות רחמיך.** ע״פ יפע׳ סג, טו. **דין קרב.** לשון ממחה, ע״פ בבלי כתובות, דף ח ע״ח. והוא מעבר לפסוקת של ממחה בפסוקת דרבי נתן פ׳ לד, ובפסמ״ד (פיוטבעיין), תוספת תליהו, עמ׳ 177, סי׳ יב. **הופע לנקמו.** ע״פ תה׳ נ, ו. **והמליח פדותנו.** ע״פ תה׳ קיח, ט. **זדונות... סלחת.** ע״פ בבלי יומא, דף לו ע״ב, ׳עונות אלו הזדונות׳; במ׳ יד, כ. **חנון סלחת.** ע״פ דני׳ ט, יט. **טומאה נקה.** ע״פ זכ׳ יג, ב. **יד מקדושיך.** ע״פ שמ׳ לג, יג. **ככוש לעוונות.** ע״פ מיכ׳ ז, יט.

ח״נ והערות

אשמינו תבלע. פיוט זה בסימן א״ת ב״ש. נמצא גם במח׳ אשכנז: גולדשמידט, כיפור, עמ׳ 783. **במצולות שְׁעַל.** כן הניקוד בכ״י וגולדשמידט (ע״פ ישעי׳ מ, יב), ופירושו במצולות מים שנמדדו בכלי ומדה של הקב״ה (ראו בפי׳ דבר אחר רש״י שם, וביחזקאל יג, יט; שה״ש ב, טו) אבל במח׳ רמ״ו, בולוניא ושד״ל מנוקד: ׳שׁוּעָל׳. **דַּיִּן קרב.** כן הוא ברס״ד, בולוניא ושד״ל. אבל בכ״י וגולדשמידט: ׳דַּיָּן׳.

בִּמְקוֹם אֲשֶׁר לֹא יִזָּכְרוּ וְלֹא יִפָּקְדוּ וְלֹא יַעֲלוּ עַל־לֵב מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם: תִּתֵּן אֱמֶת לְיַעֲקֹב חֶסֶד לְאַבְרָהָם אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתָּ לַאֲבֹתֵינוּ מִימֵי קֶדֶם:

כִּי־אַתָּה סוֹלְחָן לְיִשְׂרָאֵל מִן־הָעוֹלָם. וּמוֹחֲלָן לְשִׁבְטֵי יְשׁוּרוּן בְּכָל־
דּוֹר וָדוֹר. וּדְבָרְךָ אֱמֶת וְקַיָּם לָעַד. וּמִבַּלְעָדֶיךָ אֵין לָנוּ מֶלֶךְ מוֹחֵל וְסוֹלֵחַ אֶלָּא אָתָּה. בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. מֶלֶךְ מוֹחֵל וְסוֹלֵחַ לַעֲוֹנוֹתֵינוּ וְלַעֲוֹנוֹת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל. וּמַעֲבִיר אַשְׁמוֹתֵינוּ בְּכָל־שָׁנָה וְשָׁנָה. מֶלֶךְ עַל־כָּל־הָאָרֶץ מְקַדֵּשׁ (בשבת: הַשַּׁבָּת וְ)יִשְׂרָאֵל וְיוֹם הַכִּפּוּרִים:

רְצֵה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וְאֶל־תְּפִלָּתָם שְׁעֵה. וְהָשֵׁב הָעֲבוֹדָה לִדְבִיר בֵּיתֶךָ. וְאִשֵּׁי יִשְׂרָאֵל וּתְפִלָּתָם מְהֵרָה בְּאַהֲבָה תְקַבֵּל בְּרָצוֹן. וּתְהִי לְרָצוֹן תָּמִיד עֲבוֹדַת יִשְׂרָאֵל עַמֶּךָ. וְתֶחֱזֶינָה עֵינֵינוּ בְּשׁוּבְךָ לְצִיּוֹן וְלִירוּשָׁלַיִם עִירֶךָ בְּרַחֲמִים כְּמֵאָז. בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. הַמַּחֲזִיר בְּרַחֲמָיו שְׁכִינָתוֹ לְצִיּוֹן:

מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ. שֶׁאַתָּה הוּא יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ. עַל־חַיֵּינוּ הַמְּסוּרִים בְּיָדֶךָ וְעַל־נִשְׁמוֹתֵינוּ הַפְּקוּדוֹת לָךְ. וְעַל־נִסֶּיךָ שֶׁבְּכָל־יוֹם וָיוֹם עִמָּנוּ וְעַל־

הגיבור מומריס מודים לרבנן:
מוֹדִים כּוֹרְעִים וּמִשְׁתַּחֲוִים אֲנַחְנוּ לְפָנֶיךָ אֱלֹהֵינוּ אֱלֹהֵי כָל־בָּשָׂר. יוֹצְרֵנוּ יוֹצֵר בְּרֵאשִׁית. בְּרָכוֹת וְהוֹדָאוֹת לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ. עַל־שֶׁהֶחֱיִיתָנוּ וְקִיַּמְתָּנוּ. כֵּן תְּחַיֵּינוּ וּתְחָנֵּנוּ וְתֶאֱסוֹף גָּלְיוֹתֵינוּ מֵאַרְבַּע כַּנְפוֹת הָאָרֶץ. וְנָשׁוּב לִשְׁמוֹר חֻקֶּיךָ וְלַעֲשׂוֹת רְצוֹנְךָ בְּאֱמֶת וּבְלֵבָב שָׁלֵם. עַל שֶׁאָנוּ מוֹדִים לָךְ. (בָּרוּךְ אֵל הַהוֹדָאוֹת):

נִפְלְאוֹתֶיךָ וְטוּבוֹתֶיךָ שֶׁבְּכָל־עֵת· עֶרֶב וָבֹקֶר וְצָהֳרַיִם· הַטּוֹב
כִּי לֹא־כָלוּ רַחֲמֶיךָ· הַמְרַחֵם כִּי לֹא־תַמּוּ חֲסָדֶיךָ· וּמֵעוֹלָם קִוִּינוּ
לָךְ· לֹא־הִכְלַמְתָּנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְלֹא־עֲזַבְתָּנוּ וְלֹא־הִסְתַּרְתָּ
פָּנֶיךָ מִמֶּנּוּ׃

זְכוֹר רַחֲמֶיךָ וּכְבוֹשׁ אֶת־כַּעַסְךָ· כַּלֵּה דֶבֶר וְחֶרֶב וְרָעָב
וּשְׁבִי וּמַשְׁחִית וּמַגֵּפָה וְכָל־מַחֲלָה מֵעָלֵינוּ
וּמֵעַל כָּל־בְּנֵי בְרִיתֶךָ· עַל־כֻּלָּם יִתְבָּרַךְ וְיִתְרוֹמַם שִׁמְךָ מַלְכֵּנוּ
תָּמִיד· כָּל־הַחַיִּים יוֹדוּךָ סֶלָה· וִיהַלְלוּ לְשִׁמְךָ הַטּוֹב בֶּאֱמֶת·
וַחֲתוֹם לְחַיִּים טוֹבִים כָּל־בְּנֵי בְרִיתֶךָ· בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה· הַטּוֹב
שִׁמְךָ וּלְךָ נָאֶה לְהוֹדוֹת׃

הכהנים נושאים כפיהם׃

יְבָרֶכְךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרֶךָ׃ יָאֵר יְהוָה פָּנָיו אֵלֶיךָ וִיחֻנֶּךָּ׃ יִשָּׂא
יְהוָה פָּנָיו אֵלֶיךָ וְיָשֵׂם לְךָ שָׁלוֹם׃

ומס מין כהן, המזן מומר יומ"מ, והציבור עונה אחרי כל פסוק "כן יהי רצון"׃

אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ· בָּרְכֵנוּ בַבְּרָכָה הַמְשֻׁלֶּשֶׁת בַּתּוֹרָה הַכְּתוּבָה
עַל־יְדֵי מֹשֶׁה עַבְדֶּךָ· הָאֲמוּרָה מִפִּי אַהֲרֹן וּבָנָיו כֹּהֲנִים עַם
קְדוֹשֶׁיךָ· כָּאָמוּר·

שִׂים שָׁלוֹם· טוֹבָה וּבְרָכָה· (חַיִּים)· חֵן וָחֶסֶד וְרַחֲמִים· עָלֵינוּ
וְעַל־כָּל־יִשְׂרָאֵל עַמֶּךָ· בָּרְכֵנוּ אָבִינוּ כֻּלָּנוּ כְּאֶחָד בְּאוֹר
פָּנֶיךָ· כִּי בְאוֹר פָּנֶיךָ נָתַתָּ לָּנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ· תּוֹרַת חַיִּים·
אַהֲבָה וָחֶסֶד· צְדָקָה· בְּרָכָה· יְשׁוּעָה וְרַחֲמִים וְחַיִּים וְשָׁלוֹם·
וְטוֹב יִהְיֶה בְּעֵינֶיךָ (לְבָרְכֵנוּ ו)לְבָרֵךְ אֶת־כָּל־עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל
תָּמִיד בְּכָל־עֵת וּבְכָל־שָׁעָה בִּשְׁלוֹמֶךָ׃

מקורות

הכהנים נושאים כפיהם. ע"פ נבלו תעניות, דף כו ע"ב; סרע"ג ח"ב, סי' קלג; סדו' רשב"ג, פ"ס, עמ' שפ.

בְּסֵפֶר חַיִּים· בְּרָכָה וְשָׁלוֹם· פַּרְנָסָה טוֹבָה וִישׁוּעָה וְנֶחָמָה·
חֵן וָחֶסֶד נִזָּכֵר וְנֵחָתֵם לְפָנֶיךָ· אָנוּ וְכָל־עַמְּךָ
יִשְׂרָאֵל· לְחַיִּים (טובים) וּלְשָׁלוֹם· בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה· הַמְבָרֵךְ
אֶת־עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בַּשָּׁלוֹם· (אָמֵן):

עֹושֶׂה שָׁלֹום לַיוה"כ

וְכָתוּב כִּי־בִי יִרְבּוּ יָמֶיךָ וְיוֹסִיפוּ לְךָ שְׁנוֹת חַיִּים: לְחַיִּים
טוֹבִים תַּחְתְּמֵנוּ אֱלֹהִים חַיִּים·
חָתְמֵנוּ בְּסֵפֶר הַחַיִּים· כַּכָּתוּב בְּתוֹרָתְךָ וְאַתֶּם הַדְּבֵקִים בַּיהוָה
אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים כֻּלְּכֶם הַיּוֹם:

הַיּוֹם תְּאַמְּצֵנוּ· הַיּוֹם תְּבָרְכֵנוּ· הַיּוֹם תְּגַדְּלֵנוּ· הַיּוֹם
תְּדְרְשֵׁנוּ לְטוֹבָה· הַיּוֹם תְּהַדְּרֵנוּ·
הַיּוֹם תְּוַעֲדֵנוּ· הַיּוֹם תְּזַכְּרֵנוּ בְּרַחֲמֶיךָ· הַיּוֹם תַּחְתְּמֵנוּ בְּסֵפֶר
חַיִּים טוֹבִים· הַיּוֹם תְּטַהֲרֵנוּ מִכָּל־חֵטְא· הַיּוֹם תְּיַשְּׁרֵנוּ
לְפָנֶיךָ· הַיּוֹם תְּכַבְּדֵנוּ· הַיּוֹם תְּלַבְּבֵנוּ· הַיּוֹם תְּמַלְּטֵנוּ
מִכָּל־רָע· הַיּוֹם תְּנַקֵּנוּ מֵעָוֹן· הַיּוֹם תְּשַׂמְּחֵנוּ· הַיּוֹם תַּעֲנֵנוּ·
הַיּוֹם תְּפָקְדֵנוּ לְחַיִּים וְלִבְרָכָה· הַיּוֹם תְּצַדְּקֵנוּ· הַיּוֹם
תְּקוֹמְמֵנוּ· הַיּוֹם תְּרוֹמְמֵנוּ· הַיּוֹם תִּשְׁמַע שַׁוְּעָתֵנוּ· הַיּוֹם
תִּתְמְכֵנוּ:

ח"נ והערות

תַּחְתְּמֵנוּ אֱלֹהִים חַיִּים. במח' רמ"ו: 'תַּחְתְּמֵנוּ אֱלֹהִים חַיִּים'. ובמח' בולוניא ושד"ל: 'תַּחְתְּמֵנוּ אֱלֹהִים חַיִּים'. **הַיּוֹם תְּאַמְּצֵנוּ.** מיוסד ע"ס א"ב. במח' רמ"ו ובולוניא כתוב לומר "היום תאמצנו" קודם חתימת ברכת "שים שלום" והחתימה "ברוך אתה ה' המברך את עמו ישראל בשלום" כתובה לאחר היום תאמצנו (כפי שמופיעה במח' האשכנזים). אמנם במח' בני רומה, מנטובה, תע"ב, וכן במח' שד"ל והלאה, הועברה החתימה לפני הפיוט "היום תאמצנו" כביום א' של ר"ה. **מִכָּל חֵטְא.** במח' רמ"ו: 'מִכָּל רָע'.

כְּהַיּוֹם הַזֶּה תְּבִיאֵנוּ שְׂשִׂים וּשְׂמֵחִים בְּבִנְיַן שָׁלֵם כַּכָּתוּב עַל־יַד נְבִיאֶךָ: וַהֲבִיאוֹתִים אֶל־הַר קָדְשִׁי וְשִׂמַּחְתִּים בְּבֵית תְּפִלָּתִי עוֹלֹתֵיהֶם וְזִבְחֵיהֶם לְרָצוֹן עַל־מִזְבְּחִי כִּי בֵיתִי בֵּית־תְּפִלָּה יִקָּרֵא לְכָל־הָעַמִּים: וְכָתוּב וַיְצַוֵּנוּ יְהוָה לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־הַחֻקִּים הָאֵלֶּה לְיִרְאָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְטוֹב לָנוּ כָּל־הַיָּמִים לְחַיֹּתֵנוּ כְּהַיּוֹם הַזֶּה: וּצְדָקָה וּבְרָכָה וְרַחֲמִים וְחַיִּים וְשָׁלוֹם יִהְיֶה־לָּנוּ:

יש לסדר

אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ

חָטָאנוּ לְפָנֶיךָ:

אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ אֵין לָנוּ מֶלֶךְ אֶלָּא אָתָּה:
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ עֲשֵׂה עִמָּנוּ לְמַעַן שְׁמֶךָ:
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ בַּטֵּל מִמֶּנּוּ (כָּל־)גְּזֵרוֹת קָשׁוֹת (וְרָעוֹת):
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ חַדֵּשׁ עָלֵינוּ בְּשׂוֹרוֹת טוֹבוֹת:
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ חַדֵּשׁ עָלֵינוּ שָׁנָה טוֹבָה:
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ בַּטֵּל מַחְשָׁבוֹת שׂוֹנְאֵינוּ:
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ הָפֵר עֲצַת אוֹיְבֵינוּ:
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ שְׁלַח רְפוּאָה שְׁלֵמָה לְחוֹלֵי עַמֶּךָ:
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ עֲצוֹר (נ״ט: מְנַע) מַגֵּפָה מִנַּחֲלָתֶךָ:

אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ כַּלֵּה דֶּבֶר וְחֶרֶב וְרָעָב וּשְׁבִי וּמַשְׁחִית וּמַגֵּפָה מִבְּנֵי בְרִיתֶךָ׃

אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ זָכוֹר כִּי־עָפָר אֲנָחְנוּ׃

אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ קָרַע רוֹעַ גְּזַר דִּינֵנוּ׃

אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ מְחוֹק שְׁטַר חוֹבוֹתֵינוּ׃

אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ סְלַח וּמְחוֹל לַעֲוֹנוֹתֵינוּ׃

אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ מְחֵה וְהַעֲבֵר פְּשָׁעֵינוּ וְחַטֹּאתֵינוּ מִנֶּגֶד עֵינֶיךָ׃

אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ הַחֲזִירֵנוּ בִּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה לְפָנֶיךָ׃

אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ אַל־תְּשִׁיבֵנוּ רֵיקָם מִלְּפָנֶיךָ׃

אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ זָכְרֵנוּ בְּזִכָּרוֹן טוֹב לְפָנֶיךָ׃

אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ חָתְמֵנוּ בְּסֵפֶר הַחַיִּים׃

אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ חָתְמֵנוּ בְּסֵפֶר זְכִיּוֹת׃

אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ חָתְמֵנוּ בְּסֵפֶר יְשׁוּעוֹת וְנֶחָמוֹת׃

אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ חָתְמֵנוּ בְּסֵפֶר פַּרְנָסָה וְכַלְכָּלָה׃

אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ חָתְמֵנוּ בְּסֵפֶר סְלִיחָה וּמְחִילָה וְכַפָּרָה׃

אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ הַצְמַח לָנוּ יְשׁוּעָה בְּקָרוֹב׃

אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ שְׁמַע קוֹלֵנוּ חוּס וְרַחֵם עָלֵינוּ׃

אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ קַבֵּל בְּרַחֲמִים וּבְרָצוֹן אֶת־תְּפִלָּתֵנוּ׃

אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ עֲשֵׂה לְמַעַנְךָ אִם לֹא־לְמַעֲנֵנוּ׃

אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ עֲשֵׂה לְמַעַן שִׁמְךָ הַגָּדוֹל. הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא׃

אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ עֲשֵׂה לְמַעַן רַחֲמֶיךָ הָרַבִּים וַחֲסָדֶיךָ הַגְּדוֹלִים וְרַחֵם עָלֵינוּ וְהוֹשִׁיעֵנוּ׃

מפסיק לומר מת התחנון עד 13.5 מיל דקות מחרי התקיעה.

יושבים, נופלים על פניהם ומומרים:

רַחוּם וְחַנּוּן חָטָאנוּ לְפָנֶיךָ׃ רַחֵם עָלֵינוּ (וְהוֹשִׁיעֵנוּ):

לְדָוִד אֵלֶיךָ יְהוָה נַפְשִׁי אֶשָּׂא: אֱלֹהַי בְּךָ בָטַחְתִּי אַל־אֵבוֹשָׁה אַל־
יַעַלְצוּ אוֹיְבַי לִי: גַּם כָּל־קֹוֶיךָ לֹא יֵבֹשׁוּ יֵבֹשׁוּ הַבּוֹגְדִים רֵיקָם:
דְּרָכֶיךָ יְהוָה הוֹדִיעֵנִי אָרְחוֹתֶיךָ לַמְּדֵנִי: הַדְרִיכֵנִי בַאֲמִתֶּךָ וְלַמְּדֵנִי כִּי־אַתָּה אֱלֹהֵי יִשְׁעִי אוֹתְךָ קִוִּיתִי כָּל־הַיּוֹם: זְכֹר־רַחֲמֶיךָ יְהוָה וַחֲסָדֶיךָ כִּי מֵעוֹלָם הֵמָּה: חַטֹּאות נְעוּרַי וּפְשָׁעַי אַל־תִּזְכֹּר כְּחַסְדְּךָ זְכָר־לִי־אַתָּה לְמַעַן טוּבְךָ יְהוָה: טוֹב־וְיָשָׁר יְהוָה עַל־כֵּן יוֹרֶה חַטָּאִים בַּדָּרֶךְ: יַדְרֵךְ עֲנָוִים בַּמִּשְׁפָּט וִילַמֵּד עֲנָוִים דַּרְכּוֹ: כָּל־אָרְחוֹת יְהוָה חֶסֶד וֶאֱמֶת לְנֹצְרֵי בְרִיתוֹ וְעֵדֹתָיו: לְמַעַן־שִׁמְךָ יְהוָה וְסָלַחְתָּ לַעֲוֹנִי כִּי רַב־הוּא: מִי־זֶה הָאִישׁ יְרֵא יְהוָה יוֹרֶנּוּ בְּדֶרֶךְ יִבְחָר: נַפְשׁוֹ בְּטוֹב תָּלִין וְזַרְעוֹ יִירַשׁ אָרֶץ: סוֹד יְהוָה לִירֵאָיו וּבְרִיתוֹ לְהוֹדִיעָם: עֵינַי תָּמִיד אֶל־יְהוָה כִּי הוּא־יוֹצִיא מֵרֶשֶׁת רַגְלָי: פְּנֵה־אֵלַי וְחָנֵּנִי כִּי־יָחִיד וְעָנִי אָנִי: צָרוֹת לְבָבִי הִרְחִיבוּ מִמְּצוּקוֹתַי הוֹצִיאֵנִי: רְאֵה עָנְיִי וַעֲמָלִי וְשָׂא לְכָל־חַטֹּאותָי: רְאֵה־אֹיְבַי כִּי־רָבּוּ וְשִׂנְאַת חָמָס שְׂנֵאוּנִי: שָׁמְרָה נַפְשִׁי וְהַצִּילֵנִי אַל־אֵבוֹשׁ כִּי־חָסִיתִי בָּךְ: תֹּם־וָיֹשֶׁר יִצְּרוּנִי כִּי קִוִּיתִיךָ: פְּדֵה אֱלֹהִים אֶת־יִשְׂרָאֵל מִכֹּל צָרוֹתָיו:

מקורות

נפילת אפיים בנעילה. סרע"ג מ"ב, סי' קל; הריו"ג, הל' יוה"כ, עמ' פח; שבה"ל, ענין תפילה, סי' ל; סת"ר סי' ה, ענין נפילת אפיים; גאה"ל או"ח, סי' תרכח, ס"ק ב, ומנהג ק"ק ווינעגיאה ליפול על פניהם בסוף נעילה. רלו רמב"ם, הל' תפילה, פ"ה, הט"ו. **רחום וחנון.** ע"פ שמ' לד, ו; סדו' רס"ג, עמ' כד. **חטאנו לפניך.** ירושלמי תענית פ"ב, ה"ז, ע"פ ירמ' ג, לה; מד"ב (בובר), פר' יג, ע; ילקו"ש ש"ע, רמז קג, ד"ה ויעפכו. **לדוד אליך ה'.** תה' כה, ע-כב.

מִתְרַצֶּה בְרַחֲמִים וּמִתְפַּיֵּס בְּתַחֲנוּנִים. הִתְרַצֵּה וְהִתְפַּיֵּס בְּדוֹר עָנִי. כִּי־אֵין עוֹזֵר:

מִתְרַצֶּה בִּתְפִלָּה וּמִתְפַּיֵּס בִּתְחִנָּה. הִתְרַצֵּה וְהִתְפַּיֵּס בְּדוֹר עָנִי. כִּי־אֵין עוֹזֵר:

שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל. שְׁמֹר שְׁאֵרִית יִשְׂרָאֵל. וְאַל־יֹאבַד יִשְׂרָאֵל. הָאוֹמְרִים בְּכָל־יוֹם שְׁמַע יִשְׂרָאֵל:

שׁוֹמֵר בְּרִית אֲבוֹתֵינוּ. שְׁמֹר שְׁאֵרִיתֵנוּ. וְאַל־תֹּאבַד פְּלֵיטָתֵנוּ. הָאוֹמֶרֶת בְּכָל־יוֹם שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ:

שׁוֹמֵר גּוֹי אֶחָד. שְׁמֹר שְׁאֵרִית עַם־אֶחָד. וְאַל־יֹאבַד אֹם מְיֻחָד. הָאוֹמְרִים בְּכָל־יוֹם שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יְהוָה אֶחָד:

שׁוֹמֵר גּוֹי קָדוֹשׁ. שְׁמֹר שְׁאֵרִית עַם קָדוֹשׁ. וְאַל־יֹאבַד אֹם קָדוֹשׁ. הָאוֹמְרִים בְּכָל־יוֹם קָדֻּשׁוֹ קָדֻּשׁ קָדֻּשׁ:

ח"נ והערות

מתרצה ברחמים. חרוזים להקדמת 'שומר ישראל'. נמצאים גם בסרע"ג ובסדר סליחות כמנהג אשכנז. בכל המח' האיטלקים, לפני זה מופיע 'למקדימים בתפלה' וכו', שהיום לא נהוג לאומרו. **מתרצה בתפלה.** קטע זה חסר במח' רמ"ו ורס"ד. אמנם ברמ"ו הוא נוסף בגליון בכ"י, ואף ב'תחנונים', ח"ב דף 28ב. וכ"ה במח' בולוניא, כ"י ושד"ל. **שומר ישראל.** פיוט זה נמצא בהשמטות, גם במנהגי רומניא, אשכנז, קלעא ופאס. רק בנוסח בני רומה נמצא בשלמותו. **האומרים בכל יום.** במח' רמ"ו ובכ"י נוסף: 'שַׁלּוּשׁ' (אך איננו ב'תחנונים', דף 28ב).

מקורות

מתרצה ברחמים. גמ' תפלה ותנוים בגמן חז"ל. רלו מאודרסם בעיפלת תפיס דחול. רלו מדמ"נ (וורמצ), פר' בראשית, סי' ג, 'עיקר תענית סליחות ורחמים'; שמו"ר (ווילנא), פר' תצוה, פר' לח, סי' ד. **הנוסח.** ע"פ סרע"ג ח"ב, סוף סי' קח. **ומתפיס.** לשון תרגום - לשון רצון טוב, מתורגמן ערף פיוס (הרשאנן). רלו ע"ז לו"ח, סי' קכז, ס"ק ד. **כי אין עוזר.** תה' כב, יב. **מתרצה בתפילה.** ע"פ ישע' מט, ח ופירש"י. **בדור עני.** ע"פ ויק"ר (ווילנא), פר' ל, סי' ג, 'דורות הללו שאין להם לא מלך ולא נביא לא כהן ולא לויים ותומים ואין להם אלא תפלה', ע"פ תה' קב, יח. **שומר ישראל.** תה' קכא, ד. **שארית ישראל.** ירמ' ו, ט. **ואל יאבד ישראל.** רלו דב"ר (ליברמן), פר' דברים סי' כז. **האומרים בכל יום ש"י.** ע"פ ב"ר (ווילנא), פר' ויחי, פר' לח, סי' ג; דב"ר (ליברמן), פר' ואתחנן, ד"ה **שומר ברית אבות.** ע"פ דב' ד, לח; ז, יב; ספרי במ' פר' נשא, פי' מ; ס"ז פ"ו, פכ"ד; במדב"ר (ווילנא), פר' נשא, פר' יח, סי' ה; ילקו"ס תורה, רמז תכג. **ואל תאבד פליטתנו.** ע"פ עזר' ט, ח. **שמע ישראל.** דב' ו, ד. **שומר גוי אחד.** ע"פ ש"ב ז, כג; ישע' סו, ח; תה' קכא, ד. **עם אחד.** תס' ג, ח. **אום מיוחד.** שה"ש ו, ט; דה"א יח, כא ופירש"י; מדת"נ (בובר), פר' שלח, הוספה, סי' טו. **שמע ישראל.** דב' ו, ד. **שומר גוי.** ע"פ תה' קכא, ד. **גוי קדוש.** ע"פ שמ' יט, ו; יחז' לט, ז. **עם קדוש.** דב' ז, ו; יד, ב; כו, יט. **אום קדוש.** ע"פ ירמ' ג, ג. **האומרים בכל יום קק"ק.** פהר"ב פ' י, סי' ה. **קדוש קדוש קדוש.** ישע' ו, ג.

שׁוֹמֵר גּוֹי רַבָּא· שָׁמֹר שְׁאֵרִית עַם רַבָּא· וְאַל־יֹאבַד אֹם רַבָּא· הָעוֹנִים בְּכָל־יוֹם אָמֵן יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא:

יְהֹוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שׁוּב מֵחֲרוֹן אַפֶּךָ וְהִנָּחֵם עַל־הָרָעָה לְעַמֶּךָ: אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ אָבִינוּ אָתָּה:

אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ חָטָאנוּ לְפָנֶיךָ: אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ אֵין לָנוּ מֶלֶךְ אֶלָּא אָתָּה: אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ לְמַעַנְךָ רַחֵם עָלֵינוּ:
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ חָנֵּנוּ וַעֲנֵנוּ כִּי אֵין בָּנוּ מַעֲשִׂים· עֲשֵׂה עִמָּנוּ צְדָקָה וָחֶסֶד וְהוֹשִׁיעֵנוּ לְמַעַן שְׁמֶךָ:

וַאֲנַחְנוּ לֹא נֵדַע מַה־נַּעֲשֶׂה כִּי עָלֶיךָ עֵינֵינוּ: זְכֹר־רַחֲמֶיךָ יְהֹוָה וַחֲסָדֶיךָ כִּי מֵעוֹלָם הֵמָּה: אַל־תִּזְכָּר־לָנוּ עֲוֹנֹת רִאשֹׁנִים מַהֵר יְקַדְּמוּנוּ רַחֲמֶיךָ כִּי דַלּוֹנוּ מְאֹד: חָנֵּנוּ יְהֹוָה חָנֵּנוּ כִּי־רַב שָׂבַעְנוּ בוּז: בְּרֹגֶז רַחֵם תִּזְכֹּור: כִּי־הוּא יָדַע יִצְרֵנוּ זָכוֹר כִּי־עָפָר אֲנָחְנוּ: עָזְרֵנוּ אֱלֹהֵי יִשְׁעֵנוּ עַל־דְּבַר כְּבוֹד־שְׁמֶךָ וְהַצִּילֵנוּ וְכַפֵּר עַל־חַטֹּאתֵינוּ לְמַעַן שְׁמֶךָ:

מקורות

גוי רבא. ע״פ דב׳ ד, ז, ותר״ח. רמו **העוסק בכל יום מיש״ר.** רמו בבלי סוטה, דף מט ע״ח; תהמ״ד (חיזקטיין), עברה הרוגי מלכות, עמ׳ 446; פסר״ב פ׳ ו, סי׳ ג. **ה׳ אלהי ישראל.** שמ׳ ה, ח. **שוב מחרון אפך.** שמ׳ לב, יב. **אבינו מלכנו.** בבלי תענית, דף כה ע״ב; ר״ח. **חטאנו לפניך.** ירושלמי תענית פ״ב, ה״ז, ע״פ ירמ׳ ג, לה; מד״ש (בובר), פר׳ יג, ח; ילקו״ש ש״ח, רמז קג, ד״ה ויספכו. **אין לנו מלך.** ע״פ יבע׳ מד, ו; בבלי תענית, דף כה ע״ב. **אם למענך רחם עלינו.** זהו נוסח ר״ע, בבלי תענית, דף כה ע״ב. **עשה למענך.** ע״פ דניי׳ ט, יט; בבלי תענית, דף כה ע״ב. **רחם עלינו.** ע״פ ירמ׳ לא, יט. **אבינו מלכנו חננו ועננו.** רמו סדו׳ רס״ג, עמ׳ כד. **חננו ועננו.** ע״פ תה׳ כז, ז. **אין בנו מעשים.** ע״פ יבע׳ מא, כט; מדת״ה פר׳ מד, סי׳ ג (מד, כו). **עשה עמנו לצדקה.** ירושלמי ברכות פ״ד, ה״ג; מדת״ל (וורשא), פר׳ תזריע, סי׳ ט; מד׳ שו״ט (בובר), מז׳ ד, סי׳ ח. **והושיענו למען שמך.** ע״פ מ״ג יט, יט; יבע׳ לו, כ; מדת״ה (בובר), פר׳ כב, סי׳ ו (כב, ג). **ואנחנו לא נדע.** דה״ב כ, יב; סרע״ג ח״ח, סי׳ סה; סדו׳ רס״ג, עמ׳ כד ועמ׳ לט. רמו רמב״ם, סדר תפילות כל השנה, נוסח הקדיש; מח׳ פרס, דף נח ע״ח. **זכור רחמיך ה׳.** תה׳ כה, ו; מח׳ פרס, דף נח ע״ח. **אל תזכר לנו.** תה׳ עט, ח; מח׳ פרס, דף נח ע״ב. **חננו ה׳ חננו.** תה׳ קכג, ג. **ברוגז רחם תזכור.** חבק׳ ג, ב; במח׳ פרס, דף נח ע״ב, ומעלה כל הפסוק. **כי הוא ידע.** תה׳ קג, יד; מח׳ פרס, דף נח ע״ב. **עזרנו אלהי ישענו.** תה׳ עט, ט; מח׳ פרס, דף נח ע״ב.

ח״נ והערות

גוי רַבָּא. במח׳ רמ״ו ובולוניא: ׳גוי רַבָּה׳. וכאן תוקן ע״פ כ״י ומח׳ שד״ל. נוסח זה עדיף, מפני שבלשון ארמית ׳רבא׳ הוא לשון זכר, כמו ׳שמיא רבא׳ הנמצא בסוף הבית. **ה׳ אלהי ישראל.** במח׳ העתיקים תוספת זו איננה. **עשה עמנו צדקה.** תיבות ׳עשה עמנו׳, אינם במח׳ רמ״ו ורס״ד. אמנם ברמ״ו, הושלם בגליון בכ״י. **ואנחנו לא נדע.** מופיע במח׳ רמ״ו ובשבה״ל סי׳ שבא.

יִתְגַּדַּל וְיִתְקַדַּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא. בְּעָלְמָא דִּבְרָא כִרְעוּתֵהּ. וְיַמְלִיךְ
מַלְכוּתֵהּ בְּחַיֵּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל־בֵּית־יִשְׂרָאֵל
בַּעֲגָלָא וּבִזְמַן קָרִיב. וְאִמְרוּ אָמֵן:

יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ. לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא.

יִתְבָּרַךְ וְיִשְׁתַּבַּח וְיִתְפָּאַר וְיִתְרוֹמַם וְיִתְנַשֵּׂא וְיִתְהַדַּר וְיִתְעַלֶּה
וְיִתְהַלַּל שְׁמֵהּ דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא:
לְעֵלָּא לְעֵלָּא מִן־כָּל־בִּרְכָתָא. שִׁירָתָא. תֻּשְׁבְּחָתָא וְנֶחֱמָתָא
דַּאֲמִירָן בְּעָלְמָא. וְאִמְרוּ אָמֵן:
תִּתְקַבַּל צְלוֹתְהוֹן וּבָעוּתְהוֹן דְּכָל־בֵּית־יִשְׂרָאֵל. קֳדָם אֲבוּהוֹן
דְּבִשְׁמַיָּא. וְאִמְרוּ אָמֵן:

יְהֵא שְׁלָמָא רַבָּא מִן־שְׁמַיָּא וְחַיִּים טוֹבִים עָלֵינוּ וְעַל־כָּל־
יִשְׂרָאֵל. וְאִמְרוּ אָמֵן:
עֹשֶׂה שָׁלוֹם בִּמְרוֹמָיו. הוּא בְרַחֲמָיו. יַעֲשֶׂה שָׁלוֹם עָלֵינוּ
וְעַל־כָּל־יִשְׂרָאֵל. אָמֵן:

פותחין את הארון, ויש אומרים (ומקילין ומאריכין לפי הצורך):

לפי מנהג רומה:

וַיְהִי בִּנְסֹעַ הָאָרֹן
וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה
קוּמָה יְהוָה וְיָפֻצוּ אֹיְבֶיךָ
וְיָנֻסוּ מְשַׂנְאֶיךָ מִפָּנֶיךָ:

לפי מנהג מילנו:

מַה־נּוֹרָא הַמָּקוֹם הַזֶּה אֵין זֶה כִּי
אִם־בֵּית אֱלֹהִים וְזֶה
שַׁעַר הַשָּׁמָיִם: פִּתְחוּ־לִי שַׁעֲרֵי־צֶדֶק
אָבֹא־בָם אוֹדֶה יָהּ: זֶה־הַשַּׁעַר

ח"נ והערות

פתיחת הארון. ליתא במחז' העתיקים. לפי המחז' העתיקים, תפילת נעילה מסתיימת כאן (אחרי קדיש תתקבל). וממשיכים ערבית, ואח"כ תוקעים תשר"ת. לפי מחז' שד"ל (דף קס"ב ע"ב) תוקעים תשר"ת מיד אחרי נעילה קודם תפילת ערבית.

מקורות

מה נורא המקום הזה. בר' כח, יז. **פתחו לי שערי צדק.** תה' קיח, יט-כ.

המשך לפי מנהג רומה:

קוּמָה יְהוָה לִמְנוּחָתֶךָ אַתָּה וַאֲרוֹן עֻזֶּךָ: כֹּהֲנֶיךָ יִלְבְּשׁוּ־צֶדֶק וַחֲסִידֶיךָ יְרַנֵּנוּ: בַּעֲבוּר דָּוִד עַבְדֶּךָ אַל־תָּשֵׁב פְּנֵי מְשִׁיחֶךָ:

המשך לפי מנהג מילאנו:

לַיהוָה צַדִּיקִים יָבֹאוּ בוֹ: פִּתְחוּ שְׁעָרִים וְיָבֹא גוֹי־צַדִּיק שֹׁמֵר אֱמֻנִים: שְׂאוּ שְׁעָרִים רָאשֵׁיכֶם וְהִנָּשְׂאוּ פִּתְחֵי עוֹלָם וְיָבוֹא מֶלֶךְ הַכָּבוֹד: מִי הוּא זֶה מֶלֶךְ הַכָּבוֹד יְהוָה צְבָאוֹת הוּא מֶלֶךְ הַכָּבוֹד סֶלָה:

יש מומרים פזמון זה, במקום פתיחת הארון, או בנוסף:

יָפוּצוּ אֹיְבֶיךָ בְּנִסַּע הָאָרֹן. וּבְנוּחֹה עַמֶּךָ שִׁיר מִזְמוֹר יָרֹן:

וְכֹהֲנֶיךָ עַמֶּךָ יִלְבְּשׁוּ רִקְמָה. יֹאמְרוּ חֲסִידֶיךָ שִׁירָה בְּנַעֲמָה.
גּוֹי עַל־כָּל־אָמָה שֶׁבַח וְיִתְרוֹן. וּבְנוּחֹה עַמֶּךָ שִׁיר מִזְמוֹר יָרֹן.

יָפוּצוּ אֹיְבֶיךָ בְּנִסַּע הָאָרֹן. וּבְנוּחֹה עַמֶּךָ שִׁיר מִזְמוֹר יָרֹן:

אֲוּרִים וְתֻמִּים כְּבָרְאשׁוֹנָה. קְטֹרֶת סַמִּים שְׁחֶלֶת וְחֶלְבְּנָה.
וְהָיָה לוֹ לְמָנָה לְזֶרַע אַהֲרֹן. וּבְנוּחֹה עַמֶּךָ שִׁיר מִזְמוֹר יָרֹן.

יָפוּצוּ אֹיְבֶיךָ בְּנִסַּע הָאָרֹן. וּבְנוּחֹה עַמֶּךָ שִׁיר מִזְמוֹר יָרֹן:

בַּעֲבוּר עַבְדְּךָ דָּוִד בֶּן־יִשַׁי. שְׁלַח מְשִׁיחֶךָ וּלְךָ יוֹבִילוּ שַׁי.
לְהַקְרִיב אִשֵּׁי מִנְחַת זִכָּרוֹן. וּבְנוּחֹה עַמֶּךָ שִׁיר מִזְמוֹר יָרֹן.

יָפוּצוּ אֹיְבֶיךָ בְּנִסַּע הָאָרֹן. וּבְנוּחֹה עַמֶּךָ שִׁיר מִזְמוֹר יָרֹן:

מקורות

פתחו שעריס. יסע׳ כו, ב. **שמו שעריס רמשיכס.** תה׳ כד, ז. **מי הוא זה מלך הכבוד.** תה׳ כד, י. **יפוצו אויביך בנסוע המרון.** ע״פ במ׳ י, לה. **ובנוחה.** במ׳ י, לו. **שיר מזמור ירון.** ע״פ תה׳ סז, ח. **וכהני עמך ילבשו.** ע״פ תה׳ קלב, ט. **ילבשו רקמה.** ע״פ יחז׳ עז, י. **יאמרו חסידיך שירה.** ע״פ תה׳ קלב, ט. **אורים ותומים.** ע״פ נחמ׳ ז, סה. **קטורת סמים.** ע״פ שמ׳ ל, ז. **שחלת וחלבנה.** שמ׳ ל, לד. **והיה לו למנה.** ע״פ שמ׳ כט, כו. **לזרע אהרן.** ע״פ ויק׳ ו, יא. **בעבור עבדך דוד.** ע״פ תה׳ קלב, י. **דוד בן ישי.** ע״פ ש״ב יח, נא. **שלח משיחך.** ע״פ תה׳ מג, ג ורש״י. **ולך יובילו שי.** ע״פ תה׳ סח, ל. **להקריב מנחת זכרון.** ויק׳ כח, כח. **מנחת זכרון.** במ׳ ה, טו.

ח״נ והערות

יפוצו אויביך. סימן ״ואב״. פזמון זה לא מופיע במח׳ הקדומים. נדפס לראשונה בסדר התפילות וינציה תקנ״ב. לאחרונה נהגו לזמרו ע״פ מנהג ק״ק רומה.

לפי מנהג ק״ק רומא, מוציאים את ספרי התורה וכאשר מקובצים את הציבור מומרים מזמור זה ומחזירים את ספרי התורה לארון:

מִזְמוֹר לְדָוִד הָבוּ לַיהוָה בְּנֵי אֵלִים הָבוּ לַיהוָה כָּבוֹד וָעֹז: הָבוּ לַיהוָה כְּבוֹד שְׁמוֹ הִשְׁתַּחֲווּ לַיהוָה בְּהַדְרַת־קֹדֶשׁ: קוֹל יְהוָה עַל־הַמָּיִם אֵל־הַכָּבוֹד הִרְעִים יְהוָה עַל־מַיִם רַבִּים: קוֹל־יְהוָה בַּכֹּחַ קוֹל יְהוָה בֶּהָדָר: קוֹל יְהוָה שֹׁבֵר אֲרָזִים וַיְשַׁבֵּר יְהוָה אֶת־אַרְזֵי הַלְּבָנוֹן: וַיַּרְקִידֵם כְּמוֹ־עֵגֶל לְבָנוֹן וְשִׂרְיֹן כְּמוֹ בֶן־רְאֵמִים: קוֹל־יְהוָה חֹצֵב לַהֲבוֹת אֵשׁ: קוֹל יְהוָה יָחִיל מִדְבָּר יָחִיל יְהוָה מִדְבַּר קָדֵשׁ: קוֹל יְהוָה יְחוֹלֵל אַיָּלוֹת וַיֶּחֱשֹׂף יְעָרוֹת וּבְהֵיכָלוֹ כֻּלּוֹ אֹמֵר כָּבוֹד: יְהוָה לַמַּבּוּל יָשָׁב וַיֵּשֶׁב יְהוָה מֶלֶךְ לְעוֹלָם: יְהוָה עֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן יְהוָה יְבָרֵךְ אֶת־עַמּוֹ בַשָּׁלוֹם:

יש מומרים ג׳ פעמים:

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יְהוָה אֶחָד:

בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

מומרים ז׳ פעמים:

יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים:

יש מוסיפים (מנהג ק״ק מילאנו):

יְהוָה מֶלֶךְ· יְהוָה מָלָךְ· יְהוָה יִמְלֹךְ לְעֹלָם וָעֶד:

יְהוָה שְׁפָטֵנוּ יְהוָה מְחֹקְקֵנוּ יְהוָה מַלְכֵּנוּ הוּא יוֹשִׁיעֵנוּ:

ח״ג והערות

י״א ג׳ **פעמים.** הסדר כאן דומה למח׳ האשכנזים. **אומרים ז״פ.** וכן במח׳ אשכנז וספרד. **ה׳ מלך וכו׳.** פסוקים אלו, הם לפי מנהג ק״ק מילאנו, ואינם במח׳ העתיקים.

מקורות

מזמור לדוד. תה׳ כט, ו־יא **שמע ישראל.** דב׳ ו, ד. **בשכמל״ו.** תוספתא פסחים פ״ג, הי״ט; בבלי פסחים, דף נו ע״ח; סדו׳ רס״ג, עמ׳ יד ועמ׳ לח. **ה׳ הוא האלהים.** דב׳ ד, לה; מ״ח ח, ס; מ״ח יח, לט; דה״ב לג, יג; שו״ע או״ח, סי׳ תרכג, ס״ו. **ה׳ מלך וכו׳ לעולם ועד.** מס״ו פ״ד, ה״ד. רמו מהמ״ד (ליזנסעין), קדושת, עמ׳ **501**, ד״ס ברכי נפשי; רמב״ם, סדר תפילות כל השנה; שבה״ל, ענין שבת, סי׳ עו; סת״ר סי׳ טו, ענין שחרית של שבת. **ה׳ מֶלֶךְ.** תה׳ י, טז. **ה׳ מָלָךְ.** תה׳ צג, ח. **ה׳ ימלוך.** שמ׳ טו, יח. **ה׳ שופטינו.** ישע׳ לג, כב.

יש לסדר

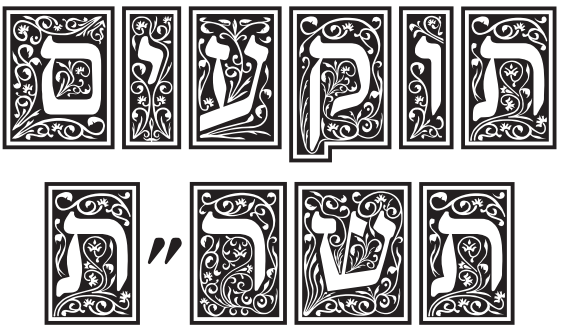

יש מוסיפים (מנהג ק״ק מילאנו):

לֵךְ אֱכֹל בְּשִׂמְחָה לַחְמֶךָ וּשְׁתֵה בְלֵב־טוֹב יֵינֶךָ כִּי כְבָר רָצָה הָאֱלֹהִים אֶת־מַעֲשֶׂיךָ:

סוגרים את ההיכל הקודש.

מקורות

תוקעים בשופר. סרע״ג מ״ג, סי׳ קלח. **לפני ערבית.** טור או״ח, סי׳ תרכד, בבס יש נוהגין; סה״ת סי׳ מח. **תוקעים תשר״ת.** מרדכי, מס׳ יומא, רמז תצכג, בבס רב פלטוי נתון; שבה״ל, סדר יוה״כ, סי׳ שכב; סה״ת סי׳ מח, בשחרית יוה״כ. **לך אכול בשמחה.** קה׳ ט, ז; קה״ר (ווילנא), פר׳ ט, סדרה תלישאלה, סי׳ ז; תוספות עמ״ס יומא, דף פז ע״ב, ד״ה והלמר רב.

ה״נ והערות

תוקעים בשופר לפני ערבית. בשבה״ל, סדר יוה״כ, סי׳ שכב, ובסת״ר וכן במח׳ רמ״ו ובולוניא כתוב: ׳לתקוע אחר ערבית, תשר״ת פעם אחת׳. במח׳ שד״ל בהנחיות אחר נעילה כתוב: ״יש נוהגין לתקוע בשופר תשר״ת פעם אחת אחרי ערבית״, כבמח׳ הקדומים. אולם לפני ההנחיות, ישנה הערה באותיות קטנות: ״נהגו ישראל לתקוע תשר״ת מיד אחר נעילה, קודם תפלת ערבית״, לבאורה יש סתירה בהנחיות. ונראה, שהערה באותיות קטנות היא תוספת מאוחרת בהשפעת השו״ע שכתב לתקוע לפני ערבית: ראו שו״ע או״ח סי׳ תרכג, ס״ו, וכך שונה המנהג העתיק. וכן נהוג היום לתקוע לפני ערבית וכך גם כתב הרב מ״ע הרטום בחוברת המנהג, עמ׳ 37. והוסיף בהערה 11, שיש לתקוע 12 דקות לפני צאת הכוכבים, כדי שתהיה שהות להתפלל ערבית בנחת, ועם זאת לא להאריך את הצום מעבר לשעת סיומו. ובספר התדיר (מהדו׳ בלוי, ניו יורק, תשנ״ב) כתוב לתקוע לפני ערבית (עמ׳ רס, וראו הערה 46 שם). **לך אכול בשמחה.** נוסד ע״פ דברי המדרש, קה״ר (ווילנא), פר׳ ט, סי׳ ז, אשר הובא בב״י ובאחרונים סי׳ תרכ״ד, שבמוצאי יום כיפור בת קול יוצאת ואומרת ׳לך אכול בשמחה...׳.

תפלת ערבית
לְמוצאֵי יום הכיפורים

תְּפִלַּת עַרְבִית לְמוֹצָאֵי יוֹהְ״כ

וְהוּא רַחוּם יְכַפֵּר עָוֹן וְלֹא־יַשְׁחִית וְהִרְבָּה לְהָשִׁיב אַפּוֹ
וְלֹא־יָעִיר כָּל־חֲמָתוֹ: יְהוָה הוֹשִׁיעָה הַמֶּלֶךְ
יַעֲנֵנוּ בְיוֹם־קָרְאֵנוּ:

הַזָּן מוֹמֵר: **בָּרְכוּ** אֶת־יְהוָה הַמְבֹרָךְ:

הַקָּהָל מוֹמֵר, וּמַחֲרִיו הַזָּן: **בָּרוּךְ** יְהוָה הַמְבֹרָךְ לְעוֹלָם וָעֶד:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה· אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם· אֲשֶׁר בִּדְבָרוֹ מַעֲרִיב
עֲרָבִים· וּבְחָכְמָה פּוֹתֵחַ שְׁעָרִים· וּבִתְבוּנָה מְשַׁנֶּה עִתִּים·
וּמַחֲלִיף אֶת־הַזְּמַנִּים· וּמְסַדֵּר אֶת־הַכּוֹכָבִים בְּמִשְׁמְרוֹתֵיהֶם
בָּרָקִיעַ כִּרְצוֹנוֹ· בּוֹרֵא יוֹמָם וָלָיְלָה· גּוֹלֵל אוֹר מִפְּנֵי־חֹשֶׁךְ וְחֹשֶׁךְ
מִפְּנֵי־אוֹר· הַמַּעֲבִיר יוֹם וּמֵבִיא לָיְלָה· הַמַּבְדִּיל בֵּין־יוֹם וּבֵין־
לָיְלָה· יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ· וְשִׁמּוֹ חַי וְקַיָּם תָּמִיד הוּא יִמְלֹךְ עָלֵינוּ
לְעוֹלָם וָעֶד· בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה· הַמַּעֲרִיב עֲרָבִים:

אַהֲבַת עוֹלָם בֵּית יִשְׂרָאֵל עַמְּךָ אָהַבְתָּ· תּוֹרָה וּמִצְוֹת חֻקִּים
וּמִשְׁפָּטִים אוֹתָנוּ לִמַּדְתָּ· עַל־כֵּן יְהוָה אֱלֹהֵינוּ·
בְּשָׁכְבֵנוּ וּבְקוּמֵנוּ תֵּן־בְּלִבֵּנוּ· לָשִׂיחַ בְּחֻקֶּיךָ רְצוֹנֶךָ· וְנִשְׂמַח וְנַעֲלֹז
בְּדִבְרֵי (תַלְמוּד) תּוֹרָתֶךָ וּבְמִצְוֹתֶיךָ (וְחֻקּוֹתֶיךָ) לְעוֹלָם וָעֶד·

ח״נ והערות

והוא רחום. במח׳ רמ״ו, בולוניא ושד״ל, לאחר פסוק ׳והוא רחום׳ כתוב: ״ה׳ ה׳ א׳ רחום וחנון ארך אפים ורב חסד ואמת״. בסידורים שלאחר מכן נשמט. וראו בספר המנהיג, דיני תפילה, עמ׳ קיח.

מקורות

ערבית למוצאי יוה״כ. סדו׳ רנצ״ג, פ״ה, עמ׳ ס; סה״ת סוף סי׳ מת, בתפלת יוה״כ.

כִּי הֵם חַיֵּינוּ וְאוֹרֶךְ יָמֵינוּ וּבָהֶם נֶהְגֶּה יוֹמָם וָלָיְלָה. וְאַהֲבָתְךָ אַל־תָּסֵר מִמֶּנּוּ עַד־נֶצַח נְצָחִים. בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. אוֹהֵב אֶת־עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:

הקורא ק"ש יכוון לקיים מצות עשה מהתורה ולקבל עליו עול מלכות שמים, ויקרא בנחת ובנעימה. צריך לפרש האותיות בפיו ובשפתיו וצריך ליתן רווח בין הדבקים כגון: "על לבבך", "על לבבכם". וצריך להשמיע לאזניו מה שיוצא מפיו שיהיו פיו ולבו שווים בכוונה, אם לא כיוון לבו בפסוק ראשון לא יצא אפילו בדיעבד. צריך להאריך בדלי"ת של "אחד", וצריך להתיז בזיין של "תזכרו" ושל "וזכרתם". אין הש"ץ צריך להנמיך את קולו בפסוקי התוכחה.

המתפלל יחיד אומר: אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן:

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יְהוָה אֶחָד:

אומרים בלחש: בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאָהַבְתָּ אֵת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־לְבָבְךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ וּבְכָל־מְאֹדֶךָ: וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם עַל־לְבָבֶךָ: וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךָ וְדִבַּרְתָּ בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ: וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל־יָדֶךָ וְהָיוּ לְטֹטָפֹת בֵּין עֵינֶיךָ: וּכְתַבְתָּם עַל־מְזוּזוֹת בֵּיתֶךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ:

וְהָיָה אִם־שָׁמֹעַ תִּשְׁמְעוּ אֶל־מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם לְאַהֲבָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וּלְעָבְדוֹ בְּכָל־לְבַבְכֶם וּבְכָל־נַפְשְׁכֶם: וְנָתַתִּי מְטַר־אַרְצְכֶם בְּעִתּוֹ יוֹרֶה וּמַלְקוֹשׁ וְאָסַפְתָּ דְגָנֶךָ וְתִירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ: וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדְךָ לִבְהֶמְתֶּךָ וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ: הִשָּׁמְרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתֶּה לְבַבְכֶם וְסַרְתֶּם וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם: וְחָרָה אַף־יְהוָה בָּכֶם וְעָצַר אֶת־הַשָּׁמַיִם וְלֹא־יִהְיֶה מָטָר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת־יְבוּלָהּ וַאֲבַדְתֶּם מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יְהוָה נֹתֵן לָכֶם: וְשַׂמְתֶּם אֶת־דְּבָרַי אֵלֶּה עַל־לְבַבְכֶם

וְעַל־נַפְשְׁכֶם וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל־יֶדְכֶם וְהָיוּ לְטוֹטָפֹת
בֵּין עֵינֵיכֶם: וְלִמַּדְתֶּם אֹתָם אֶת־בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם בְּשִׁבְתְּךָ
בְּבֵיתֶךָ וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ: וּכְתַבְתָּם עַל־
מְזוּזוֹת בֵּיתֶךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ: לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וִימֵי בְנֵיכֶם עַל
הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לַאֲבֹתֵיכֶם לָתֵת לָהֶם כִּימֵי
הַשָּׁמַיִם עַל־הָאָרֶץ:

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִת עַל־כַּנְפֵי בִגְדֵיהֶם לְדֹרֹתָם
וְנָתְנוּ עַל־צִיצִת הַכָּנָף פְּתִיל תְּכֵלֶת: וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִת וּרְאִיתֶם
אֹתוֹ וּזְכַרְתֶּם אֶת־כָּל־מִצְוֹת יְהוָה וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וְלֹא־תָתוּרוּ
אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר־אַתֶּם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם: לְמַעַן
תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת־כָּל־מִצְוֹתָי וִהְיִיתֶם קְדֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם: אֲנִי
יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת
לָכֶם לֵאלֹהִים אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: הגיהור חומר: אֱמֶת:

הזן חוזר וחומר: יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֱמֶת:

וֶאֱמוּנָה כָּל־זֹאת וְקַיָּם עָלֵינוּ· כִּי הוּא יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֵין
זוּלָתוֹ· וַאֲנַחְנוּ יִשְׂרָאֵל עַמּוֹ· הַפּוֹדֵנוּ מִיַּד מְלָכִים·
הַגּוֹאֲלֵנוּ מִכַּף כָּל־עָרִיצִים· הָאֵל הַנִּפְרָע לָנוּ מִצָּרֵינוּ·
הַמְשַׁלֵּם גְּמוּל לְכָל־אוֹיְבֵי נַפְשֵׁנוּ· הַשָּׂם נַפְשֵׁנוּ בַּחַיִּים וְלֹא־נָתַן
לַמּוֹט רַגְלֵנוּ: הַמַּדְרִיכֵנוּ עַל־בָּמוֹת אוֹיְבֵינוּ· וַיָּרֶם קַרְנֵנוּ
עַל־כָּל־שׂוֹנְאֵינוּ· (הָאֵל) הָעוֹשֶׂה לָנוּ נְסִים וּנְקָמָה בְּפַרְעֹה·
אוֹתוֹת וּמוֹפְתִים בְּאַדְמַת בְּנֵי־חָם· הַמַּכֶּה בְעֶבְרָתוֹ כָּל־בְּכוֹרֵי
מִצְרַיִם· וַיּוֹצֵא יִשְׂרָאֵל עַמּוֹ מִתּוֹכָם לְחֵרוּת עוֹלָם· הַמַּעֲבִיר
בָּנָיו בֵּין גִּזְרֵי יַם־סוּף· אֶת־רוֹדְפֵיהֶם וְאֶת־שׂוֹנְאֵיהֶם בִּתְהוֹמוֹת

טֹבַע· וְרָאוּ בָנִים אֶת־גְּבוּרָתוֹ· שִׁבְּחוּ וְהוֹדוּ לִשְׁמוֹ· וּמַלְכוּתוֹ
בָּרְצוֹן קִבְּלוּ עֲלֵיהֶם· מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְךָ עָנוּ שִׁירָה בְּשִׂמְחָה
רַבָּה וְאָמְרוּ כֻלָּם· מִי־כָמֹכָה בָּאֵלִם יְהוָה מִי כָּמֹכָה נֶאְדָּר
בַּקֹּדֶשׁ נוֹרָא תְהִלֹּת עֹשֵׂה פֶלֶא· מַלְכוּתְךָ רָאוּ בָנֶיךָ· בּוֹקֵעַ
יָם לִפְנֵי מֹשֶׁה· זֶה אֵלִי עָנוּ וְאָמְרוּ· יְהוָה יִמְלֹךְ לְעֹלָם וָעֶד:
וְנֶאֱמַר· כִּי־פָדָה יְהוָה אֶת־יַעֲקֹב וּגְאָלוֹ מִיַּד חָזָק מִמֶּנּוּ· בָּרוּךְ
אַתָּה יְהוָה· גָּאַל יִשְׂרָאֵל:

הַשְׁכִּיבֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְשָׁלוֹם· וְהַעֲמִידֵנוּ מַלְכֵּנוּ לְחַיִּים
(טוֹבִים) וּלְשָׁלוֹם· וּפְרוֹשׂ עָלֵינוּ סֻכַּת שְׁלוֹמֶךָ·
וְתַקְּנֵנוּ בְּעֵצָה טוֹבָה מִלְּפָנֶיךָ· וְהוֹשִׁיעֵנוּ (מְהֵרָה)
לְמַעַן שְׁמֶךָ· וְהָסֵר מֵעָלֵינוּ אוֹיֵב· דֶּבֶר וְחֶרֶב וְרָעָב וְיָגוֹן
וַאֲנָחָה· וּשְׁבֹר (וְהָסֵר) שָׂטָן מִלְּפָנֵינוּ וּמֵאַחֲרֵינוּ· וּשְׁמֹר צֵאתֵנוּ
וּבוֹאֵנוּ מֵעַתָּה וְעַד־עוֹלָם· בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה· שׁוֹמֵר עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל
לָעַד· אָמֵן:

מומריס נלחש:

בָּרוּךְ יְהוָה לָעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן: יִמְלֹךְ יְהוָה לְעוֹלָם· אָמֵן
וְאָמֵן: בָּרוּךְ יְהוָה מִצִּיּוֹן שֹׁכֵן יְרוּשָׁלָם הַלְלוּ־יָהּ:
בָּרוּךְ יְהוָה אֱלֹהִים אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל עֹשֵׂה נִפְלָאוֹת לְבַדּוֹ: וּבָרוּךְ
שֵׁם כְּבוֹדוֹ לְעוֹלָם וְיִמָּלֵא כְבוֹדוֹ אֶת־כָּל הָאָרֶץ אָמֵן וְאָמֵן:

מקורות

שומר עמו ישראל לעד. ע"פ תה' קכא, ד; מד' שו"ט (פיבה), מז' ו (יב, ו); שבה"ל, ענין תפילה, סי' נח; סת"ר סי' ט, ענין תפילת ערבית. רלו רמב"ם, סדר תפילות כל השנה. **מותם ג'ממן.** רש"י ברכות, דף מה ע"ב, ד"ה כי היכי; רא"ש ברכות, פ"ז, סי' י, בשם ר"ח וה"ג; רמב"ם, הל' ברכות, פ"ח, הט"ז.

ברכה שלישית למחר ק"ש. כ' בחבו' רנ"ג מו"ח סי' עב וכן בסרע"ג ח"ח, סי' נח דרבנן בתרתי תיקנוה; סדו' רס"ג, עמ' קכד, ולפ בשבת מופיע(ז) בסדו' רס"ג, עמ' קיח; שבה"ל, ענין תפילה, סי' ו; סת"ר סי' ח, ענין מאה ברכות. **פסוקי שבחו של הקב"ה.** סרע"ג ח"ח, סי' נח, ות"ד סי' לו; ע"פ סדו' רס"ג, עמ' כז; שבה"ל, ענין תפילה, סי' נג, וסת"ר סי' ט, ענין תפילת ערבית, בשם רשבו יבינות שבשבל. רלו רמב"ם, סדר תפילות כל השנה. **ברוך ה' לעולם.** תה' פט, נג. רלו ילקו"ש תורה, רמז ת. **ימלוך ה' לעולם.** תה' קמו, י. **ברוך ה' מציון.** תה' קלה, כא. **ברוך ה' מלהים.** תה' עב, יח־יט.

ח"נ והערות

ברוך ה' לעולם אמן ואמן. במח' רומניא, דף כ ע"א, מתחילת ברכה זו, עד 'ברוך ה' בקומנו', הנוסח זהה, אמנם חסר הפסוק 'כי גדול אתה' וכו'.

יְהִי כְבוֹד יְהוָה לְעוֹלָם יִשְׂמַח יְהוָה בְּמַעֲשָׂיו: כִּי לֹא־יִטֹּשׁ
יְהוָה אֶת־עַמּוֹ בַּעֲבוּר שְׁמוֹ הַגָּדוֹל כִּי הוֹאִיל יְהוָה לַעֲשׂוֹת
אֶתְכֶם לוֹ לְעָם: וַיַּרְא כָּל־הָעָם וַיִּפְּלוּ עַל־פְּנֵיהֶם וַיֹּאמְרוּ יְהוָה
הוּא הָאֱלֹהִים יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים: וְהָיָה יְהוָה לְמֶלֶךְ
עַל־כָּל־הָאָרֶץ בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה יְהוָה אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד:
יְהִי־חַסְדְּךָ יְהוָה עָלֵינוּ כַּאֲשֶׁר יִחַלְנוּ לָךְ: הוֹשִׁיעֵנוּ יְהוָה
אֱלֹהֵינוּ וְקַבְּצֵנוּ מִן־הַגּוֹיִם לְהֹדוֹת לְשֵׁם קָדְשֶׁךָ לְהִשְׁתַּבֵּחַ
בִּתְהִלָּתֶךָ: כָּל־גּוֹיִם אֲשֶׁר עָשִׂיתָ יָבֹאוּ וְיִשְׁתַּחֲווּ לְפָנֶיךָ אֲדֹנָי
וְיכַבְּדוּ לִשְׁמֶךָ: כִּי־גָדוֹל אַתָּה וְעֹשֵׂה נִפְלָאוֹת אַתָּה אֱלֹהִים
לְבַדֶּךָ: וַאֲנַחְנוּ עַמְּךָ וְצֹאן מַרְעִיתֶךָ נוֹדֶה לְךָ לְעוֹלָם לְדוֹר
וָדוֹר נְסַפֵּר תְּהִלָּתֶךָ: בָּרוּךְ יְהוָה בַּיּוֹם· בָּרוּךְ יְהוָה בַּלָּיְלָה·
בָּרוּךְ יְהוָה בְּשָׁכְבֵנוּ· בָּרוּךְ יְהוָה בְּקוּמֵנוּ: כִּי בְיָדְךָ נַפְשׁוֹת
הַחַיִּים וְהַמֵּתִים: אֲשֶׁר בְּיָדוֹ נֶפֶשׁ כָּל־חָי וְרוּחַ כָּל־בְּשַׂר־אִישׁ:
בְּיָדְךָ אַפְקִיד רוּחִי פָּדִיתָ אוֹתִי יְהוָה אֵל אֱמֶת: אֱלֹהֵינוּ
שֶׁבַּשָּׁמַיִם· יָחִיד שִׁמְךָ וְקַיָּם זִכְרְךָ וּמַלְכוּתְךָ תָּמִיד· הוּא יִמְלֹךְ
עָלֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד: ע״כ נלחם: תְּהִלָּה נַבִּיעַ לָרוֹכֵב בָּעֲרָבוֹת·
לָאֵל הַמְפוֹאָר בְּמַקְהֲלוֹת קְדוֹשִׁים: בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה· מָגֵן
אֵל חַי לָעַד וְקַיָּם לָנֶצַח:

ח״ג והערות **מקורות**

כי בידך. במחז׳ רמ״ו ורומניא: תיבת ׳כי׳ לא מופיעה. **יהי כבוד ה׳.** תה׳ קד, לא. **כי לא יטוש ה׳.** ש״א יב, כב; רמו רמ״ו עמ״ס ברכות, דף לג ע״ח, ד״ה אלא מתוך; פסקי ריא״ז עמ״ס ברכות, פ״ה, ה״ח, אות ח. **וירא כל העם.** מ״ח יח, לט; רמו רמב״ם, סדר תפילות כל השנה. **והיה ה׳ למלך.** זכ׳ יד, ט. **יהי חסדך ה׳.** תה׳ לג, כב. **הושיענו ה׳.** תה׳ קו, מז. **כל גויים אשר עשית.** תה׳ פו, ט״ו. **ומקבצנו עמך.** תה׳ עט, יג. **בידך נפשות החיים והמתים.** ע״פ דב״ר (ווילנא), פר׳ חצת הברכה, פר׳ יח, סי׳ י. רמו מדמ״ג (בוצר), פר׳ חצת הברכה, סי׳ ז; תהמ״ד (פיוימצטיין), מצה, סוף עמ׳ 382. **אשר בידו נפש.** איוב יב, י. **בידך אפקיד רוחי.** תה׳ לא, ו. **מלהיטו שבשמים.** ע״פ תה׳ קטו, ג. לשון זה מלוי הרבה בקרבה חז״ל, כמו: מצ׳ סנהדרין פ״ז, מ״ה; ירושלמי סנהדרין פ״ז, הי״ב; מתע״ד פי״ג, פ״ז; תלפ״ר, פר׳ כח, ד״ה כשהיו. **יחיד שמך.** ע״פ דב׳ ו, ד. **ומלכותך תמיד.** ע״פ תה׳ קמה, יג. **הוא ימלוך עלינו לע״ו.** ע״פ שמ׳ טו, יח; יחז׳ כ, לג. **מהלה נביע לרוכב ערבות.** ע״פ תה׳ סח, ה. **נפ״י מלך חל.** ע״פ סרע״ג ח״ב, סי׳ לו; סדו׳ רס״ג, עמ׳ כח; שבה״ל, ענין תפילה, סי׳ נב; סת״ר סי׳ ט, ענין תפילת ערבית. **מלך חל חי.** ע״פ ירמ׳ י, י. **לעד וקייס לנצח.** ע״פ שמ׳ טו, יח; מתע״ד פ״ג, פכ״ג; פסז״ו, פר׳ ברחצית, פ״ב, סי׳ ד; תהמ״ד (פיוימצטיין), הילולת, עמ׳ 111.

הַזָּן מוּמָר:

יִתְגַּדַּל וְיִתְקַדַּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא. בְּעָלְמָא דִּבְרָא כִרְעוּתֵהּ. וְיַמְלִיךְ
מַלְכוּתֵהּ בְּחַיֵּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל־בֵּית־יִשְׂרָאֵל
בַּעֲגָלָא וּבִזְמַן קָרִיב. וְאִמְרוּ אָמֵן:

יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ. לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא.

יִתְבָּרַךְ וְיִשְׁתַּבַּח וְיִתְפָּאַר וְיִתְרוֹמַם וְיִתְנַשֵּׂא וְיִתְהַדַּר וְיִתְעַלֶּה
וְיִתְהַלַּל שְׁמֵהּ דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא:

לְעֵלָּא לְעֵלָּא מִן־כָּל־בִּרְכָתָא. שִׁירָתָא. תֻּשְׁבְּחָתָא וְנֶחֱמָתָא
דַּאֲמִירָן בְּעָלְמָא. וְאִמְרוּ אָמֵן:

עֲמִידָה לַעֲרבִית שֶׁל מוֹצָאֵי יוֹהכ"פ

יכוון פניו כנגד מקום המקדש כאשר רגליו זו אצל זו, יעמוד ולא ישען ויכוף ראשו מעט, לריך לכוון בכל הברכות, ולפחות בברכה הראשונה.

אֲדֹנָי שְׂפָתַי תִּפְתָּח וּפִי יַגִּיד תְּהִלָּתֶךָ:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ. אֱלֹהֵי אַבְרָהָם.
אֱלֹהֵי יִצְחָק וֵאלֹהֵי יַעֲקֹב. הָאֵל הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא.
אֵל עֶלְיוֹן. גּוֹמֵל חֲסָדִים טוֹבִים וְקוֹנֵה אֶת־הַכֹּל וְזוֹכֵר חַסְדֵי
אָבוֹת. וּמֵבִיא גּוֹאֵל לִבְנֵי בְנֵיהֶם לְמַעַן שְׁמוֹ בְּאַהֲבָה. מֶלֶךְ
גּוֹאֵל עוֹזֵר וּמוֹשִׁיעַ וּמָגֵן. בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. מָגֵן אַבְרָהָם:

אַתָּה גִּבּוֹר לְעוֹלָם אֲדֹנָי. מְחַיֵּה מֵתִים אַתָּה רַב לְהוֹשִׁיעַ.
מוֹרִיד הַטַּל. מְכַלְכֵּל חַיִּים בְּחֶסֶד. מְחַיֵּה מֵתִים
בְּרַחֲמִים רַבִּים. סוֹמֵךְ נוֹפְלִים וְרוֹפֵא חוֹלִים. מַתִּיר אֲסוּרִים.
וּמְקַיֵּם אֱמוּנָתוֹ לִישֵׁנֵי עָפָר. מִי־כָמוֹךָ בַּעַל גְּבוּרוֹת וּמִי דּוֹמֶה
לָךְ. מֶלֶךְ מֵמִית וּמְחַיֶּה וּמַצְמִיחַ לָנוּ יְשׁוּעָה. וְנֶאֱמָן אַתָּה
לְהַחֲיוֹת מֵתִים. בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. מְחַיֵּה הַמֵּתִים:

לְדוֹר וָדוֹר נַמְלִיךְ לָאֵל. כִּי־הוּא לְבַדּוֹ מָרוֹם וְקָדוֹשׁ. וְשִׁבְחֵךְ אֱלֹהֵינוּ מִפִּינוּ לֹא־יָמוּשׁ לְעוֹלָם וָעֶד. כִּי־אֵל מֶלֶךְ גָּדוֹל וְקָדוֹשׁ אָתָּה. בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. הָאֵל הַקָּדוֹשׁ:

אַתָּה חוֹנֵן לְאָדָם דֵּעַת. וּמְלַמֵּד לֶאֱנוֹשׁ בִּינָה:

אַתָּה הִבְדַּלְתָּ בֵּין־קֹדֶשׁ לְחוֹל. בֵּין־אוֹר לְחֹשֶׁךְ. בֵּין־יִשְׂרָאֵל לָגוֹיִם. בֵּין־יוֹם הַשְּׁבִיעִי לְשֵׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה. וְכִשֵּׁם שֶׁהִבְדַּלְתָּנוּ מִגּוֹיֵי הָאֲרָצוֹת וּמִמִּשְׁפָּחוֹת הָאֲדָמָה. כֵּן תְּטַהֲרֵנוּ וּתְנַקֵּנוּ מִכָּל־חֵטְא וָעָוֹן. וְחָנֵּנוּ מֵאִתְּךְ דֵּעָה וּבִינָה וְהַשְׂכֵּל. בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. חוֹנֵן הַדָּעַת:

הֲשִׁיבֵנוּ אָבִינוּ לְתוֹרָתֶךָ. וְדַבְּקֵנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ. וְקָרְבֵנוּ מַלְכֵּנוּ לַעֲבוֹדָתֶךָ. וְהַחֲזִירֵנוּ בִּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה לְפָנֶיךָ. בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. הָרוֹצֶה בִּתְשׁוּבָה:

סְלַח־לָנוּ אָבִינוּ כִּי חָטָאנוּ. מְחַל־לָנוּ מַלְכֵּנוּ כִּי פָשָׁעְנוּ. כִּי אֵל טוֹב וְסַלָּח אָתָּה. בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. חַנּוּן הַמַּרְבֶּה לִסְלוֹחַ:

רְאֵה נָא בְעָנְיֵנוּ וְרִיבָה רִיבֵנוּ. וּגְאָלֵנוּ מַלְכֵּנוּ מְהֵרָה לְמַעַן שְׁמֶךָ. כִּי (אֵל) גּוֹאֵל חָזָק אָתָּה. בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. גּוֹאֵל יִשְׂרָאֵל:

מקורות

המלך הקדוש. יצע׳ ה, טז; בבלי ברכות, דף יב ע״ב; מד׳ שו״ט (בובר), מז׳ כט, ב. **הבדלה.** משנ׳ ברכות פ״ה, מ״ב; תוספתא ברכות פ״ג, ה״ט; ירושלמי ברכות פ״ה, ה״ב; סרע״ג ח״ב, סי׳ קלג; סדו׳ רס״ג, עמ׳ קכד; סדו׳ רשב״ג, פ״ה, עמ׳ ס; פסקי רי״ד עמ״ס ברכות, דף לג ע״ב; שבה״ל, ענין שבת, סי׳ קכט; סת״ר סי׳ כג, ענין ערבית של מוצ״ש; סה״ת סוף סי׳ יג. **נותן התבונה.** סרע״ג ח״ב, סי׳ לו; בסחב״ר נמלץ בציוויים קלים; סדו׳ רס״ג, עמ׳ קכד; רמב״ם, סדר תפילות כל השנה, נוסח ברכות התפילה; בעה׳ רומיה, דף כג ע״ג, הנוסח דומה עם שינויים והוספות קלות. **הבדלת בין קודש לחול.** ע״פ ויק׳ י, י; יחז׳ כב, כו. **בין אור לחושך.** ע״פ בר׳ א, ד. **בין ישראל לגויים.** ע״פ ויק׳ כ, כו. **בין יום השביעי לששת.** ע״פ בר׳ ב, ג; שמ׳ לא, יג–יח. **לששת ימי המעשה.** ע״פ יחז׳ מו, א. **שהבדלתנו מגויי הארצות.** ע״פ ויק׳ כ, כד; מ״א ח, נג. **וממשפחות האדמה.** ע״פ עמ׳ ג, ב. **וחננו.** ע״פ יצע׳ לג, ב. **מאתך דעה ובינה והשכל.** רמז תדפ״ר פר׳ ו; ילקו״ש תורה, רמז שלח, ד״ה ויבא העם. **בחוננו הדעת.** פרד״ס סוף פ׳ לט; תד״א, פרקי היכידות, סו, פר׳ ב; שבה״ל, ענין תפילה, סי׳ יח, בשם מגדה (מהמ״ד, עמ׳ 584); סת״ר סי׳ ה, ענין התפילה. **חונן הדעת.** מד׳ שו״ט (בובר), מז׳ כט, ב, ע״פ מש׳ ט, י.

רְפָאֵנוּ יְהוָה (אֱלֹהֵינוּ) וְנֵרָפֵא· הוֹשִׁיעֵנוּ וְנִוָּשֵׁעָה· כִּי תְהִלָּתֵנוּ
אָתָּה· וְהַעֲלֵה רְפוּאָה שְׁלֵמָה לְכָל־מַכּוֹתֵינוּ (וּלְכָל־
תַּחֲלוּאֵינוּ)· כִּי אֵל רוֹפֵא נֶאֱמָן אָתָּה· בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה·
רוֹפֵא חוֹלֵי עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:

בָּרֵךְ עָלֵינוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ· אֶת־הַשָּׁנָה הַזֹּאת לְטוֹבָה וְאֶת־כָּל־
מִינֵי תְבוּאָתָהּ· וְתֵן טַל לִבְרָכָה עַל־פְּנֵי הָאֲדָמָה וְשַׂבַּע
אֶת־הָעוֹלָם מִבִּרְכוֹתֶיךָ· וְתֵן בְּרָכָה· רְוָחָה וְהַצְלָחָה בְּכָל־
מַעֲשֵׂה יָדֵינוּ· וּבָרֵךְ אֶת־שָׁנוֹתֵינוּ כַּשָּׁנִים הַטּוֹבוֹת הַמְּבוֹרָכוֹת·
בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה· מְבָרֵךְ הַשָּׁנִים:

תְּקַע בְּשׁוֹפָר גָּדוֹל לְחֵרוּתֵנוּ· וְשָׂא נֵס לְקַבֵּץ גָּלֻיּוֹתֵינוּ· (וְקַבְּצֵנוּ
יַחַד מֵאַרְבַּע כַּנְפוֹת הָאָרֶץ לְאַרְצֵנוּ)· בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה·
מְקַבֵּץ נִדְחֵי עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:

הָשִׁיבָה שׁוֹפְטֵינוּ כְּבָרִאשׁוֹנָה וְיוֹעֲצֵינוּ כְּבַתְּחִלָּה· וְתִמְלֹךְ
עָלֵינוּ אַתָּה (מְהֵרָה) לְבַדְּךָ (בְּחֶסֶד וּבְרַחֲמִים)·
בְּצֶדֶק וּבְמִשְׁפָּט· בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה· מֶלֶךְ אוֹהֵב צְדָקָה וּמִשְׁפָּט:

נוסח מחזור רמ"ו ובולוניא:

וְלַמַּלְשִׁינִים בַּל־תְּהִי תִקְוָה·
וְכָל־דַּמִּינִים
כֻּלָּם כְּרֶגַע יֹאבֵדוּ· וְכָל־אוֹיְבֶיךָ
מְהֵרָה יִכָּרֵתוּ· וּמַלְכוּת זָדוֹן
מְהֵרָה תְעַקֵּר וּתְשַׁבֵּר וְתַכְנִיעַ

נוסח גלמי מלונזו:

וְלַמְּשֻׁמָּדִים בַּל־תְּהִי תִקְוָה·
וְכָל־דַּמִּינִים
כֻּלָּם כְּרֶגַע יֹאבֵדוּ· וְכָל־אוֹיְבֶיךָ
עַמְּךָ מְהֵרָה יִכָּרֵתוּ· וּמַלְכוּת
זָדוֹן מְהֵרָה תְעַקֵּר וּתְשַׁבֵּר

מקורות

נפ"י מלך מוסכ. שבס"ל, ענין תפילה, סי' יח, בשס תגדה (תסמ"ד, עמ' 585); סת"ר סי' ה, ענין התפילה. **מלך מוסכ.** בבלי ברכות, דף יב ע"ב. **מוסכ לדקה ומשפט.** תס' לג, ה; מד' שו"ט (בובר), מז' כט, ג.

סמך נוסח מחזור רמ"ו ובולוניה:

אוֹתָם בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ. בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. שׁוֹבֵר אוֹיְבִים וּמַכְנִיעַ זֵדִים:

סמך נוסח גלגי מלומוך:

וְתַכְנִיעַ אוֹתָם בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ. בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. שׁוֹבֵר אוֹיְבִים וּמַכְנִיעַ זֵדִים:

עַל־הַחֲסִידִים וְעַל־הַצַּדִּיקִים וְעַל־גֵּרֵי הַצֶּדֶק וְעָלֵינוּ יֶהֱמוּ (נָא) רַחֲמֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ. וְתֵן שָׂכָר טוֹב לְכָל־הַבּוֹטְחִים בְּשִׁמְךָ הַטּוֹב בֶּאֱמֶת. וְשִׂים חֶלְקֵנוּ עִמָּהֶם. לְעוֹלָם לֹא נֵבוֹשׁ כִּי־בְךָ בָטָחְנוּ מֶלֶךְ עוֹלְמִים. בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. מִשְׁעָן וּמִבְטָח לַצַּדִּיקִים:

וְלִירוּשָׁלַיִם עִירְךָ בְּרַחֲמִים תָּשׁוּב. וּבְנֵה אוֹתָהּ בְּנִין עוֹלָם בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ: בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם:

אֶת־צֶמַח דָּוִד עַבְדְּךָ בִּמְהֵרָה תַצְמִיחַ. וְקַרְנוֹ תָרוּם בִּישׁוּעָתֶךָ. כִּי לִישׁוּעָתְךָ קִוִּינוּ כָּל־הַיּוֹם. בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. מַצְמִיחַ קֶרֶן יְשׁוּעָה:

שְׁמַע קוֹלֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ. וְחוּס וְחָנֵּנוּ וְרַחֵם עָלֵינוּ. וְקַבֵּל בְּרַחֲמִים וּבְרָצוֹן אֶת־תְּפִלָּתֵנוּ וְאֶת־תְּחִנָּתֵנוּ. כִּי אָב מָלֵא רַחֲמִים רַבִּים אַתָּה הוּא מֵעוֹלָם. וְלֹא נָשׁוּב רֵיקָם מִלְּפָנֶיךָ. כִּי אֵל שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה וְתַחֲנוּן אָתָּה. בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה:

רְצֵה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וְאֶל־תְּפִלָּתָם שְׁעֵה. וְהָשֵׁב הָעֲבוֹדָה לִדְבִיר בֵּיתֶךָ. וְאִשֵּׁי יִשְׂרָאֵל וּתְפִלָּתָם מְהֵרָה בְּאַהֲבָה תְקַבֵּל בְּרָצוֹן. וּתְהִי לְרָצוֹן תָּמִיד עֲבוֹדַת יִשְׂרָאֵל עַמֶּךָ: וְתֶחֱזֶינָה עֵינֵינוּ בְּשׁוּבְךָ לְצִיּוֹן

וְלִירוּשָׁלַיִם עִירְךָ בְּרַחֲמִים תָּשׁוּב וְתִשְׁכֹּן בְּתוֹכָהּ כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ וּבְנֵה אוֹתָהּ בְּקָרוֹב בְּיָמֵינוּ בִּנְיַן עוֹלָם וְכִסֵּא דָוִד מְהֵרָה לְתוֹכָהּ תָּכִין: בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה בּוֹנֵה יְרוּשָׁלָיִם. אָמֵן.

את צמח דוד עבדך מהרה תצמיח וקרנו תרום בישועתך כי לישועתך קוינו כל היום: ברוך אתה יהוה מצמיח קרן ישועה. אמן.

שְׁמַע קוֹלֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ חוּס וְרַחֵם עָלֵינוּ וְקַבֵּל בְּרַחֲמִים וּבְרָצוֹן אֶת תְּפִלָּתֵנוּ כִּי אֵל שׁוֹמֵעַ תְּפִלּוֹת וְתַחֲנוּנִים אָתָּה וּמִלְּפָנֶיךָ מַלְכֵּנוּ רֵיקָם אַל תְּשִׁיבֵנוּ כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תְּפִלַּת עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל בְּרַחֲמִים: בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה.

רְצֵה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וּבִתְפִלָּתָם וְהָשֵׁב אֶת הָעֲבוֹדָה לִדְבִיר בֵּיתֶךָ וְאִשֵּׁי יִשְׂרָאֵל וּתְפִלָּתָם בְּאַהֲבָה תְּקַבֵּל בְּרָצוֹן וּתְהִי לְרָצוֹן תָּמִיד עֲבוֹדַת יִשְׂרָאֶל עַמֶּךָ: וְתֶחֱזֶינָה עֵינֵינוּ בְּשׁוּבְךָ לְצִיּוֹן בְּרַחֲמִים. בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה הַמַּחֲזִיר שְׁכִינָתוֹ לְצִיּוֹן:

מודים אֲנַחְנוּ לָךְ. שֶׁאַתָּה הוּא יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ. עַל־חַיֵּינוּ הַמְּסוּרִים בְּיָדֶךָ וְעַל־נִשְׁמוֹתֵינוּ הַפְּקוּדוֹת לָךְ. וְעַל־נִסֶּיךָ שֶׁבְּכָל־יוֹם וְיוֹם עִמָּנוּ וְעַל־נִפְלְאוֹתֶיךָ וְטוֹבוֹתֶיךָ שֶׁבְּכָל־עֵת. עֶרֶב וָבֹקֶר וְצָהֳרַיִם. הַטּוֹב כִּי לֹא־כָלוּ רַחֲמֶיךָ. הַמְרַחֵם כִּי לֹא־תַמּוּ חֲסָדֶיךָ וּמֵעוֹלָם קִוִּינוּ לָךְ. לֹא־הִכְלַמְתָּנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְלֹא־עַזַבְתָּנוּ וְלֹא־הִסְתַּרְתָּ פָּנֶיךָ מִמֶּנּוּ:

על־כלם יִתְבָּרַךְ וְיִתְרוֹמַם שִׁמְךָ מַלְכֵּנוּ תָּמִיד. כָּל־הַחַיִּים יוֹדוּךָ סֶּלָה. וִיהַלְלוּ לְשִׁמְךָ הַטּוֹב בֶּאֱמֶת. בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. הַטּוֹב שִׁמְךָ וּלְךָ נָאֶה לְהוֹדוֹת:

שים שָׁלוֹם. טוֹבָה וּבְרָכָה. (חַיִּים). חֵן וָחֶסֶד וְרַחֲמִים. עָלֵינוּ וְעַל־כָּל־יִשְׂרָאֵל עַמֶּךָ. בָּרְכֵנוּ אָבִינוּ כֻּלָּנוּ כְּאֶחָד בְּאוֹר פָּנֶיךָ. כִּי בְאוֹר פָּנֶיךָ נָתַתָּ לָנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ. תּוֹרַת חַיִּים. אַהֲבָה וָחֶסֶד. צְדָקָה. בְּרָכָה. יְשׁוּעָה וְרַחֲמִים וְחַיִּים וְשָׁלוֹם. וְטוֹב יִהְיֶה בְּעֵינֶיךָ (לְבָרְכֵנוּ ו)לְבָרֵךְ אֶת־כָּל־עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל תָּמִיד בְּכָל־עֵת וּבְכָל־שָׁעָה בִּשְׁלוֹמֶךָ: בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. הַמְבָרֵךְ אֶת־עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בַּשָּׁלוֹם. (אָמֵן):

המהגיס לומר "אלקי נצור", יאמרו פסוק זה לאחריו:

יִהְיוּ לְרָצוֹן אִמְרֵי־פִי וְהֶגְיוֹן לִבִּי לְפָנֶיךָ יְהוָה צוּרִי וְגֹאֲלִי:

ויש נוהגים לומר:

אלהי נְצוֹר לְשׁוֹנִי מֵרָע. וּשְׂפָתַי מִדַּבֵּר מִרְמָה. וְלִמְקַלְלַי נַפְשִׁי תִדּוֹם וְלִמְצוֹתֶיךָ תִּרְדֹּף נַפְשִׁי. וְנַפְשִׁי כֶּעָפָר לַכֹּל תִּהְיֶה. יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהַי. שֶׁכָּל־הַקָּמִים עָלַי לָרָעָה. תָּפֵר עֲצָתָם וּתְקַלְקֵל מַחְשְׁבוֹתָם. וְכֵן יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהַי. שֶׁתִּפְתַּח לִי שַׁעֲרֵי תוֹרָה.

שַׁעֲרֵי חָכְמָה· שַׁעֲרֵי בִינָה· שַׁעֲרֵי דֵעָה· שַׁעֲרֵי פַּרְנָסָה וְכַלְכָּלָה· שַׁעֲרֵי חַיִּים· חֵן וָחֶסֶד וְרַחֲמִים וְרָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ׃

יִהְיוּ לְרָצוֹן אִמְרֵי־פִי וְהֶגְיוֹן לִבִּי לְפָנֶיךָ יְהוָה צוּרִי וְגֹאֲלִי׃

פוסע שלש פסיעות לאחוריו בכריעה אחת, וחוזר לשמאלו ואחר כך לימינו, ואומר׃

עֹשֶׂה שָׁלוֹם בִּמְרוֹמָיו· הוּא בְרַחֲמָיו· יַעֲשֶׂה שָׁלוֹם עָלֵינוּ וְעַל־כָּל־יִשְׂרָאֵל· אָמֵן׃

(יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ· יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ·
שֶׁתִּבָּנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ· וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתֶךָ׃)

אומרים שבת אומרים׃

יִתְגַּדַּל וְיִתְקַדַּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא· בְּעָלְמָא דִּבְרָא כִרְעוּתֵהּ·
וְיַמְלִיךְ מַלְכוּתֵהּ בְּחַיֵּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל־
בֵּית־יִשְׂרָאֵל בַּעֲגָלָא וּבִזְמַן קָרִיב· וְאִמְרוּ אָמֵן׃

יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ· לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא·

יִתְבָּרַךְ וְיִשְׁתַּבַּח וְיִתְפָּאַר וְיִתְרוֹמַם וְיִתְנַשֵּׂא וְיִתְהַדַּר
וְיִתְעַלֶּה וְיִתְהַלַּל שְׁמֵהּ דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא׃

לְעֵלָּא לְעֵלָּא מִן־כָּל־בִּרְכָתָא· שִׁירָתָא· תֻּשְׁבְּחָתָא וְנֶחֱמָתָא
דַּאֲמִירָן בְּעָלְמָא· וְאִמְרוּ אָמֵן׃

וְאַתָּה קָדוֹשׁ יוֹשֵׁב תְּהִלּוֹת יִשְׂרָאֵל· וְקָרָא זֶה אֶל־זֶה וְאָמַר
קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ יְהוָה צְבָאוֹת מְלֹא כָל־הָאָרֶץ
כְּבוֹדוֹ׃ נלמ׳׃ וּמְקַבְּלִין דֵּין מִן דֵּין וְאָמְרִין· קַדִּישׁ בִּשְׁמֵי מְרוֹמָא

ח"נ והערות

במוצאי שבת אומרים. במח׳ בולוניא כתוב: ״ואם חל בשבת אומר פסוקים ׳ויתן לך׳, אבל לא יאמר ׳ויהי נעם׳ לפי שאין ששת ימי המעשה בשבוע הנכנס, ואחר תפלת ערבית תוקעין בשופר תשר״ת פעם אחת״, אך היום תוקעים בסוף נעילה, וראו לעיל עמ׳ 530 בהערות. הרב מ״ע הרשום כתב בחוברת המנהג, שבמוצאי כפור שחל בשבת, לומר חצי קדיש ואח״כ ׳ואתה קדוש׳ ולא ׳ויתן לך׳ מפני טורח הציבור, וכך מנהג ק״ק רומה בהיום.

עָלָאָה בֵּית שְׁכִינְתֵּהּ· קַדִּישׁ עַל־אַרְעָא עוֹבֵד גְּבוּרְתֵּהּ·
קַדִּישׁ לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא· יְהוָה צְבָאוֹת מַלְיָא כָל־אַרְעָא
זִיו יְקָרֵהּ ע״כ: וַתִּשָּׂאֵנִי רוּחַ וָאֶשְׁמַע אַחֲרַי קוֹל רַעַשׁ גָּדוֹל
בָּרוּךְ כְּבוֹד־יְהוָה מִמְּקוֹמוֹ: נלמ״ם: וּנְטָלַתְנִי רוּחָא· וּשְׁמָעִית
בַּתְרַאי קָל זְיַע שַׁגִּיא· דְּמִשַּׁבְּחִין וְאָמְרִין· בְּרִיךְ יְקָרָא דַּיהוָה
מֵאֲתַר בֵּית שְׁכִינְתֵּהּ ע״כ: יְהוָה יִמְלֹךְ לְעֹלָם וָעֶד: נלמ״ם: יְהוָה
מַלְכוּתֵהּ (קָאִים) לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא: יְהוָה אֱלֹהֵי אַבְרָהָם
יִצְחָק וְיִשְׂרָאֵל אֲבֹתֵינוּ שָׁמְרָה־זֹּאת לְעוֹלָם לְיֵצֶר מַחְשְׁבוֹת
לְבַב עַמֶּךָ וְהָכֵן לְבָבָם אֵלֶיךָ: וְהוּא רַחוּם יְכַפֵּר עָוֹן
וְלֹא־יַשְׁחִית וְהִרְבָּה לְהָשִׁיב אַפּוֹ וְלֹא־יָעִיר כָּל־חֲמָתוֹ:
כִּי־אַתָּה אֲדֹנָי טוֹב וְסַלָּח וְרַב־חֶסֶד לְכָל־קֹרְאֶיךָ: צִדְקָתְךָ
צֶדֶק לְעוֹלָם וְתוֹרָתְךָ אֱמֶת: תִּתֵּן אֱמֶת לְיַעֲקֹב חֶסֶד לְאַבְרָהָם
אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתָּ לַאֲבֹתֵינוּ מִימֵי קֶדֶם: בָּרוּךְ אֲדֹנָי יוֹם
יַעֲמָס־לָנוּ הָאֵל יְשׁוּעָתֵנוּ סֶלָה: יְהוָה צְבָאוֹת עִמָּנוּ מִשְׂגָּב־לָנוּ
אֱלֹהֵי יַעֲקֹב סֶלָה: יְהוָה צְבָאוֹת אַשְׁרֵי אָדָם בֹּטֵחַ בָּךְ: (יְהוָה
הוֹשִׁיעָה הַמֶּלֶךְ יַעֲנֵנוּ בְיוֹם־קָרְאֵנוּ): ע״כ נלמ״ם:

בָּרוּךְ אֱלֹהֵינוּ שֶׁבְּרָאָנוּ לִכְבוֹדוֹ· וְהִבְדִּילָנוּ מִן־הַתּוֹעִים·
וְנָתַן לָנוּ תּוֹרַת אֱמֶת וְחַיֵּי עוֹלָם נָטַע בְּתוֹכֵנוּ· הָרַחֲמָן
יִפְתַּח לִבֵּנוּ לְתוֹרָתוֹ וְיָשֵׂם אַהֲבָתוֹ וְיִרְאָתוֹ בְּלִבֵּנוּ· וְיָשִׂים
בְּלִבֵּנוּ לְאַהֲבָה אוֹתוֹ· וּלְיִרְאָה אוֹתוֹ· וּלְעָבְדוֹ וְלַעֲשׂוֹת רְצוֹנוֹ
בְּלֵבָב שָׁלֵם וּבְנֶפֶשׁ חֶפְצָה· לְמַעַן לֹא נִיגַע לָרִיק וְלֹא נֵלֵד
לַבֶּהָלָה· וְכֵן יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ·
שֶׁנִּשְׁמֹר חֻקֶּיךָ בָּעוֹלָם הַזֶּה· וְנִזְכֶּה וְנִחְיֶה וְנִרְאֶה וְנִירַשׁ

יְשׁוּעַת שְׁנֵי הַמָּשִׁיחַ לְטוֹבָה וְלִבְרָכָה· לִזְכוּת וּלְמַעֲשִׂים
טוֹבִים וּלְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא:

המזן אומר:

יִתְגַּדַּל וְיִתְקַדַּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא· בְּעָלְמָא דִּבְרָא כִרְעוּתֵהּ· וְיַמְלִיךְ
מַלְכוּתֵהּ בְּחַיֵּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל־בֵּית־יִשְׂרָאֵל
בַּעֲגָלָא וּבִזְמַן קָרִיב· וְאִמְרוּ אָמֵן:

יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ· לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא·

יִתְבָּרַךְ וְיִשְׁתַּבַּח וְיִתְפָּאַר וְיִתְרוֹמַם וְיִתְנַשֵּׂא וְיִתְהַדַּר וְיִתְעַלֶּה
וְיִתְהַלַּל שְׁמֵהּ דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא:

לְעֵלָּא לְעֵלָּא מִן־כָּל־בִּרְכָתָא· שִׁירָתָא· תֻּשְׁבְּחָתָא וְנֶחֱמָתָא
דַּאֲמִירָן בְּעָלְמָא· וְאִמְרוּ אָמֵן:

תִּתְקַבַּל צְלוֹתְהוֹן וּבָעוּתְהוֹן דְּכָל־בֵּית־יִשְׂרָאֵל· קֳדָם אֲבוּהוֹן
דְּבִשְׁמַיָּא· וְאִמְרוּ אָמֵן:

יְהֵא שְׁלָמָא רַבָּא מִן־שְׁמַיָּא וְחַיִּים טוֹבִים עָלֵינוּ וְעַל־כָּל־
יִשְׂרָאֵל· וְאִמְרוּ אָמֵן:

עֹשֶׂה שָׁלוֹם בִּמְרוֹמָיו· הוּא בְרַחֲמָיו· יַעֲשֶׂה שָׁלוֹם עָלֵינוּ
וְעַל־כָּל־יִשְׂרָאֵל· אָמֵן:

כמוצאי שבת, מנהג מעשה מוסיפים:

וְיִתֶּן־לְךָ הָאֱלֹהִים מִטַּל הַשָּׁמַיִם וּמִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ וְרֹב דָּגָן וְתִירֹשׁ:
יַעַבְדוּךָ עַמִּים וְיִשְׁתַּחֲווּ לְךָ לְאֻמִּים הֱוֵה גְבִיר לְאַחֶיךָ
וְיִשְׁתַּחֲווּ לְךָ בְּנֵי אִמֶּךָ אֹרְרֶיךָ אָרוּר וּמְבָרֶכֶיךָ בָּרוּךְ: וְאֵל שַׁדַּי

מקורות

קדיש. מוזכר במס"ו פ"ו, ה"ט; סרע"ג ח"ב, סי' לו; סדו' רס"ג, עמ' קכז; שבה"ל, ענין תפילה, סי' ח בשם תשו' הרשב"ד סי' קנג; סת"ר סי' כח ענין ערבית של מוצ"ש. **כמוצאי שבת תומריס ויתן לך.** סס"ת סוף סי' מא, בשחרית יוה"כ. **ויתן לך.** בר' כז, כח־כט; מחו"ו סי' רמ; סמגע"ו סי' מג; שבה"ל, ענין שבת, סי' קכט. **ואל שדי.** בר' כח, ג־ד.

יְבָרֶךְ אֹתְךָ וַיַּפְרְךָ וַיַּרְבֶּךָּ וְהָיִיתָ לִקְהַל עַמִּים: וְיִתֶּן־לְךָ אֶת־בִּרְכַּת
אַבְרָהָם לְךָ וּלְזַרְעֲךָ אִתָּךְ לְרִשְׁתְּךָ אֶת־אֶרֶץ מְגֻרֶיךָ אֲשֶׁר־נָתַן
אֱלֹהִים לְאַבְרָהָם: הַמַּלְאָךְ הַגֹּאֵל אֹתִי מִכָּל־רָע יְבָרֵךְ אֶת־
הַנְּעָרִים וְיִקָּרֵא בָהֶם שְׁמִי וְשֵׁם אֲבֹתַי אַבְרָהָם וְיִצְחָק וְיִדְגּוּ לָרֹב
בְּקֶרֶב הָאָרֶץ: מֵאֵל אָבִיךָ וְיַעְזְרֶךָּ וְאֵת שַׁדַּי וִיבָרְכֶךָּ בִּרְכֹת
שָׁמַיִם מֵעָל בִּרְכֹת תְּהוֹם רֹבֶצֶת תָּחַת בִּרְכֹת שָׁדַיִם וָרָחַם:
בִּרְכֹת אָבִיךָ גָּבְרוּ עַל־בִּרְכֹת הוֹרַי עַד־תַּאֲוַת גִּבְעֹת עוֹלָם תִּהְיֶיךָ
לְרֹאשׁ יוֹסֵף וּלְקָדְקֹד נְזִיר אֶחָיו: יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הִרְבָּה אֶתְכֶם
וְהִנְּכֶם הַיּוֹם כְּכוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לָרֹב: יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיכֶם יֹסֵף
עֲלֵיכֶם כָּכֶם אֶלֶף פְּעָמִים וִיבָרֵךְ אֶתְכֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לָכֶם: בָּרוּךְ
אַתָּה בָּעִיר וּבָרוּךְ אַתָּה בַּשָּׂדֶה: בָּרוּךְ פְּרִי־בִטְנְךָ וּפְרִי אַדְמָתְךָ
וּפְרִי בְהֶמְתֶּךָ שְׁגַר אֲלָפֶיךָ וְעַשְׁתְּרוֹת צֹאנֶךָ: בָּרוּךְ טַנְאֲךָ
וּמִשְׁאַרְתֶּךָ: בָּרוּךְ אַתָּה בְּבֹאֶךָ וּבָרוּךְ אַתָּה בְּצֵאתֶךָ: יִתֵּן יְהוָה
אֶת־אֹיְבֶיךָ הַקָּמִים עָלֶיךָ נִגָּפִים לְפָנֶיךָ בְּדֶרֶךְ אֶחָד יֵצְאוּ אֵלֶיךָ
וּבְשִׁבְעָה דְרָכִים יָנוּסוּ לְפָנֶיךָ: יְצַו יְהוָה אִתְּךָ אֶת־הַבְּרָכָה
בַּאֲסָמֶיךָ וּבְכֹל מִשְׁלַח יָדֶךָ וּבֵרַכְךָ בָּאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
נֹתֵן לָךְ: יְקִימְךָ יְהוָה לוֹ לְעַם קָדוֹשׁ כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע־לָךְ כִּי תִשְׁמֹר
אֶת־מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהָלַכְתָּ בִּדְרָכָיו: וְרָאוּ כָּל־עַמֵּי הָאָרֶץ
כִּי שֵׁם יְהוָה נִקְרָא עָלֶיךָ וְיָרְאוּ מִמֶּךָּ: וְהוֹתִרְךָ יְהוָה לְטוֹבָה
בִּפְרִי בִטְנְךָ וּבִפְרִי בְהֶמְתֶּךָ וּבִפְרִי אַדְמָתֶךָ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע יְהוָה לַאֲבֹתֶיךָ לָתֶת לָךְ: יִפְתַּח יְהוָה לְךָ אֶת־אוֹצָרוֹ
הַטּוֹב אֶת־הַשָּׁמַיִם לָתֵת מְטַר־אַרְצְךָ בְּעִתּוֹ וּלְבָרֵךְ אֵת כָּל־
מַעֲשֵׂה יָדֶךָ וְהִלְוִיתָ גּוֹיִם רַבִּים וְאַתָּה לֹא תִלְוֶה: אַשְׁרֶיךָ יִשְׂרָאֵל

מקורות

המלאך הגואל בר' מח, טז. **מגל תמיד.** בר' מט, כה־כו. ס' **תלמיכם.** דב' ח, י־יח. **ברוך תהא.** דב' כח, ג־יט. **תשריך ישרתל.** דב' לג, כט; מחו"ו סי' רח.

מִי כָמוֹךָ עַם נוֹשַׁע בַּיהוָה מָגֵן עֶזְרֶךָ וַאֲשֶׁר־חֶרֶב גַּאֲוָתֶךָ וְיִכָּחֲשׁוּ
אֹיְבֶיךָ לָךְ וְאַתָּה עַל־בָּמוֹתֵימוֹ תִדְרֹךְ: וּפְדוּיֵי יְהוָה יְשֻׁבוּן וּבָאוּ
צִיּוֹן בְּרִנָּה וְשִׂמְחַת עוֹלָם עַל־רֹאשָׁם שָׂשׂוֹן וְשִׂמְחָה יַשִּׂיגוּ וְנָסוּ
יָגוֹן וַאֲנָחָה: וְאָמַר בַּיּוֹם הַהוּא הִנֵּה אֱלֹהֵינוּ זֶה קִוִּינוּ לוֹ וְיוֹשִׁיעֵנוּ
זֶה יְהוָה קִוִּינוּ לוֹ נָגִילָה וְנִשְׂמְחָה בִּישׁוּעָתוֹ: הִנֵּה אֵל יְשׁוּעָתִי
אֶבְטַח וְלֹא אֶפְחָד כִּי־עָזִּי וְזִמְרָת יָהּ יְהוָה וַיְהִי־לִי לִישׁוּעָה:
וּשְׁאַבְתֶּם־מַיִם בְּשָׂשׂוֹן מִמַּעַיְנֵי הַיְשׁוּעָה: וַאֲמַרְתֶּם בַּיּוֹם הַהוּא
הוֹדוּ לַיהוָה קִרְאוּ בִשְׁמוֹ הוֹדִיעוּ בָעַמִּים עֲלִילֹתָיו הַזְכִּירוּ כִּי
נִשְׂגָּב שְׁמוֹ: זַמְּרוּ יְהוָה כִּי גֵאוּת עָשָׂה מוּדַעַת זֹאת בְּכָל־הָאָרֶץ:
צַהֲלִי וְרֹנִּי יוֹשֶׁבֶת צִיּוֹן כִּי־גָדוֹל בְּקִרְבֵּךְ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל: יִשְׂרָאֵל
נוֹשַׁע בַּיהוָה תְּשׁוּעַת עוֹלָמִים לֹא־תֵבֹשׁוּ וְלֹא־תִכָּלְמוּ עַד־עוֹלְמֵי
עַד: כִּי כֹל־הָעַמִּים יֵלְכוּ אִישׁ בְּשֵׁם אֱלֹהָיו וַאֲנַחְנוּ נֵלֵךְ בְּשֵׁם־יְהוָה
אֱלֹהֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד: בֵּית יַעֲקֹב לְכוּ וְנֵלְכָה בְּאוֹר יְהוָה: וְיִהְיוּ
דָוִד לְכָל־דָּרְכּוֹ מַשְׂכִּיל וַיהוָה עִמּוֹ: וַאֲמַרְתֶּם כֹּה לֶחָי וְאַתָּה
שָׁלוֹם וּבֵיתְךָ שָׁלוֹם וְכֹל אֲשֶׁר־לְךָ שָׁלוֹם: הִנְנִי שֹׁלֵחַ מַלְאָכִי
וּפִנָּה־דֶרֶךְ לְפָנָי וּפִתְאֹם יָבוֹא אֶל־הֵיכָלוֹ הָאָדוֹן אֲשֶׁר־אַתֶּם
מְבַקְשִׁים וּמַלְאַךְ הַבְּרִית אֲשֶׁר־אַתֶּם חֲפֵצִים הִנֵּה־בָא אָמַר יְהוָה
צְבָאוֹת: הִנֵּה אָנֹכִי שֹׁלֵחַ לָכֶם אֶת אֵלִיָּה הַנָּבִיא לִפְנֵי בּוֹא יוֹם
יְהוָה הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא: אַחֲרֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם תֵּלֵכוּ וְאֹתוֹ תִירָאוּ
וְאֶת־מִצְוֹתָיו תִּשְׁמֹרוּ וּבְקֹלוֹ תִשְׁמָעוּ וְאֹתוֹ תַעֲבֹדוּ וּבוֹ תִדְבָּקוּן:
וְאַתֶּם הַדְּבֵקִים בַּיהוָה אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים כֻּלְּכֶם הַיּוֹם: כִּי־בְשִׂמְחָה
תֵּצֵאוּ וּבְשָׁלוֹם תּוּבָלוּן הֶהָרִים וְהַגְּבָעוֹת יִפְצְחוּ לִפְנֵיכֶם רִנָּה
וְכָל־עֲצֵי הַשָּׂדֶה יִמְחֲאוּ־כָף:

מקורות

ופדויי ה' ישובון. ישע' נא, יא. **ואמר ביום ההוא.** ישע' כה, ט. **הנה אל ישועתי.** ישע' יב, ב־ו. **ישרתך עושה נפלאות.** ישע' מה, יח. **כי כל העמים.** מיכ' ד, ה. **בית יעקב.** ישע' ב, ה; מת' פרשׁ, דף מח ע"ג, טור 11. **ויסי דוד.** ב"ש יח, יד; סרע"ג ח"ג, סי' לח; מת' פרשׁ, דף מח ע"ג, טור 10. **ואמרתם כה לחי.** ב"ש כה, ו; מת' פרשׁ, דף מט ע"ש, טור 1. **הנני שולח מלאכי.** מלא' ג, א. **הנה מכוכי שולח.** מלא' ג, כג. **מחרי ה' אלהיכם.** דב' יג, ה. **ואתם הדבקים בה'.** דב' ד, ד. **כי בשמחה תצאו.** ישע' נה, יג.

שִׁיר לַמַּעֲלוֹת אֶשָּׂא עֵינַי אֶל־הֶהָרִים מֵאַיִן יָבֹא עֶזְרִי: עֶזְרִי
מֵעִם יְהוָה עֹשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ: אַל־יִתֵּן לַמּוֹט רַגְלֶךָ
אַל־יָנוּם שֹׁמְרֶךָ: הִנֵּה לֹא־יָנוּם וְלֹא יִישָׁן שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל: יְהוָה
שֹׁמְרֶךָ יְהוָה צִלְּךָ עַל־יַד יְמִינֶךָ: יוֹמָם הַשֶּׁמֶשׁ לֹא־יַכֶּכָּה וְיָרֵחַ
בַּלָּיְלָה: יְהוָה יִשְׁמָרְךָ מִכָּל־רָע יִשְׁמֹר אֶת־נַפְשֶׁךָ: יְהוָה יִשְׁמָר־
צֵאתְךָ וּבוֹאֶךָ מֵעַתָּה וְעַד־עוֹלָם:

יְהוָה עוֹ לְעַמּוֹ יִתֵּן יְהוָה יְבָרֵךְ אֶת־עַמּוֹ בַשָּׁלוֹם: תּוֹרַת יְהוָה
תְּמִימָה מְשִׁיבַת נָפֶשׁ עֵדוּת יְהוָה נֶאֱמָנָה מַחְכִּימַת פֶּתִי:
פִּקּוּדֵי יְהוָה יְשָׁרִים מְשַׂמְּחֵי־לֵב מִצְוַת יְהוָה בָּרָה מְאִירַת עֵינָיִם:
יִרְאַת יְהוָה טְהוֹרָה עוֹמֶדֶת לָעַד מִשְׁפְּטֵי־יְהוָה אֱמֶת צָדְקוּ
יַחְדָּו: הַנֶּחֱמָדִים מִזָּהָב וּמִפַּז רָב וּמְתוּקִים מִדְּבַשׁ וְנֹפֶת צוּפִים:
גַּם־עַבְדְּךָ נִזְהָר בָּהֶם בְּשָׁמְרָם עֵקֶב רָב: שְׁגִיאוֹת מִי־יָבִין
מִנִּסְתָּרוֹת נַקֵּנִי: גַּם מִזֵּדִים חֲשֹׂךְ עַבְדֶּךָ אַל־יִמְשְׁלוּ־בִי אָז אֵיתָם
וְנִקֵּיתִי מִפֶּשַׁע רָב: יִהְיוּ לְרָצוֹן אִמְרֵי־פִי וְהֶגְיוֹן לִבִּי לְפָנֶיךָ יְהוָה
צוּרִי וְגֹאֲלִי: צוּרִי בָּעוֹלָם הַזֶּה. וְגֹאֲלִי בָּעוֹלָם הַבָּא: וְאֲנִי אַגִּיד
לְעֹלָם אֲזַמְּרָה לֵאלֹהֵי יַעֲקֹב: וְכָל־קַרְנֵי רְשָׁעִים אֲגַדֵּעַ תְּרוֹמַמְנָה
קַרְנוֹת צַדִּיק: טוֹב־לִי כִּי־עָנִיתִי לְמַעַן אֶלְמַד חֻקֶּיךָ: טוֹב־לִי
תוֹרַת־פִּיךָ מֵאַלְפֵי זָהָב וָכָסֶף: בָּרוּךְ יְהוָה לְעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן:
בָּרוּךְ יְהוָה מִצִּיּוֹן שֹׁכֵן יְרוּשָׁלָם הַלְלוּ־יָהּ:

הַלְלוּ יָהּ הַלְלוּ־אֵל בְּקָדְשׁוֹ הַלְלוּהוּ בִּרְקִיעַ עֻזּוֹ:
הַלְלוּהוּ בִגְבוּרֹתָיו הַלְלוּהוּ כְּרֹב גֻּדְלוֹ:
הַלְלוּהוּ בְּתֵקַע שׁוֹפָר הַלְלוּהוּ בְּנֵבֶל וְכִנּוֹר:
הַלְלוּהוּ בְּתֹף וּמָחוֹל הַלְלוּהוּ בְּמִנִּים וְעֻגָב:

מקורות

תשא עיני אל ההרים. תה' קכא, ל־ח; סרע"ג ח"ב, סי' לח; מח' פרס, דף מה ע"ב, שו' 4. **ה' עוז לעמו.** תה' כט, יא. **תורת ה' תמימה.** תה' יט, ח־טו. **ומי יגיד לשולם.** תה' עה, י־יא. **טוב לי.** תה' קיט, עח־עב. **ברוך ה' לשולם.** תה' פט, נג. **ברוך ה' מציון.** תה' קלה, כא. **הללו אל בקדשו.** תה' קנ, ו־ו.

הַלְלוּהוּ בְצִלְצְלֵי־שָׁמַע הַלְלוּהוּ בְּצִלְצְלֵי תְרוּעָה:
כֹּל הַנְּשָׁמָה תְּהַלֵּל יָהּ· הַלְלוּ־יָהּ:

אָמַר רִבִּי אֶלְעָזָר אָמַר רִבִּי חֲנִינָא: תַּלְמִידֵי חֲכָמִים מַרְבִּים שָׁלוֹם בָּעוֹלָם· שֶׁנֶּאֱמַר: וְכָל־בָּנַיִךְ לִמּוּדֵי יְהוָה וְרַב שְׁלוֹם בָּנָיִךְ: אַל־תִּקְרֵי בָּנָיִךְ אֶלָּא בּוֹנָיִךְ: יְהִי־שָׁלוֹם בְּחֵילֵךְ שַׁלְוָה בְּאַרְמְנוֹתָיִךְ: לְמַעַן אַחַי וְרֵעָי אֲדַבְּרָה־נָּא שָׁלוֹם בָּךְ: לְמַעַן בֵּית־יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֲבַקְשָׁה טוֹב לָךְ: וּרְאֵה־בָנִים לְבָנֶיךָ שָׁלוֹם עַל־יִשְׂרָאֵל: (שָׁלוֹם רָב לְאֹהֲבֵי תוֹרָתֶךָ וְאֵין־לָמוֹ מִכְשׁוֹל: יְהוָה עֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן יְהוָה יְבָרֵךְ אֶת־עַמּוֹ בַשָּׁלוֹם:)

קדיש דרבנן:

יִתְגַּדַּל וְיִתְקַדַּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא· בְּעָלְמָא דִּבְרָא כִרְעוּתֵהּ· וְיַמְלִיךְ מַלְכוּתֵהּ בְּחַיֵּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל־בֵּית־יִשְׂרָאֵל בַּעֲגָלָא וּבִזְמַן קָרִיב· וְאִמְרוּ אָמֵן:

יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ· לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא·

יִתְבָּרַךְ וְיִשְׁתַּבַּח וְיִתְפָּאַר וְיִתְרוֹמַם וְיִתְנַשֵּׂא וְיִתְהַדַּר וְיִתְעַלֶּה וְיִתְהַלַּל שְׁמֵהּ דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא:

לְעֵלָּא לְעֵלָּא מִן־כָּל־בִּרְכָתָא· שִׁירָתָא· תֻּשְׁבְּחָתָא וְנֶחֱמָתָא דַּאֲמִירָן בְּעָלְמָא· וְאִמְרוּ אָמֵן:

עַל־יִשְׂרָאֵל וְעַל־רַבָּנָן· וְעַל־תַּלְמִידֵיהוֹן וְעַל־(כָּל־)תַּלְמִידֵי תַּלְמִידֵיהוֹן (דְּיָתְבִין) דְּעָסְקִין בְּאוֹרַיְתָא (קַדִּשְׁתָּא) דִּי בְּאַתְרָא הָדֵן וְדִי בְכָל־אֲתַר וַאֲתַר· יְהֵא (לָנָא וּ)לְהוֹן וּלְכוֹן שְׁלָמָא וְחִנָּא וְחִסְדָּא וְרַחֲמִין (וְחַיֵּי אֲרִיכֵי) וּמְזוֹנֵי רְוִיחִין מִן־קֳדָם מָרֵהּ שְׁמַיָּא וְאַרְעָא וְאִמְרוּ אָמֵן:

ח"נ והערות

אמר ר"א. קטע זה ליתא במח' רמ"ז, ובמקומו קטע אחר החותם "ברוך אתה ה' מלך מהולל בתשבחות" (ברכת השיר). ובספר שבה"ל, ענין שבת, סי' קכט, מובא בשם הרב אביגדור כהן צדק שאין **ראוי לחתום כן**. ועיין גם קובץ מחקרים על מח' כמנהג בני רומא עמוד ט"ז.

יְהֵא שְׁלָמָא רַבָּא מִן־שְׁמַיָּא וְחַיִּים טוֹבִים עָלֵינוּ וְעַל־כָּל־יִשְׂרָאֵל.
וְאִמְרוּ אָמֵן:
עֹשֶׂה שָׁלוֹם בִּמְרוֹמָיו. הוּא בְרַחֲמָיו. יַעֲשֶׂה שָׁלוֹם עָלֵינוּ וְעַל־כָּל־
יִשְׂרָאֵל. אָמֵן:

המזן מומר נקול רס:

עָלֵינוּ לְשַׁבֵּחַ לַאֲדוֹן הַכֹּל. לָתֵת גְּדֻלָּה לְיוֹצֵר בְּרֵאשִׁית.
שֶׁלֹּא עָשָׂנוּ כְּגוֹיֵי הָאֲרָצוֹת. וְלֹא שָׂמָנוּ כְּמִשְׁפְּחוֹת
הָאֲדָמָה. שֶׁלֹּא שָׂם חֶלְקֵנוּ כָּהֶם. וְגוֹרָלֵנוּ כְּכָל־הֲמוֹנָם. שֶׁהֵם
מִשְׁתַּחֲוִים לְהֶבֶל וָרִיק וּמִתְפַּלְלִים אֶל־אֵל לֹא יוֹשִׁיעַ: וְאָנוּ
כּוֹרְעִים וּמִשְׁתַּחֲוִים לִפְנֵי מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ
הוּא. (שֶׁהוּא) נוֹטֶה שָׁמַיִם וְיֹסֵד אָרֶץ. וְכִסֵּא כְבוֹדוֹ בַּשָּׁמַיִם
מִמַּעַל וּשְׁכִינַת עֻזּוֹ בְּגָבְהֵי מְרוֹמִים. הוּא יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֵין
עוֹד מִלְבַדּוֹ. אֱמֶת מַלְכֵּנוּ וְאֵין זוּלָתוֹ. כַּכָּתוּב בְּתוֹרָתְךָ. וְיָדַעְתָּ
הַיּוֹם וַהֲשֵׁבֹתָ אֶל־לְבָבֶךָ כִּי יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל
וְעַל־הָאָרֶץ מִתָּחַת אֵין עוֹד:

עַל־כֵּן נְקַוֶּה לְךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לִרְאוֹת מְהֵרָה בְּתִפְאֶרֶת עֻזֶּךָ.
לְהַעֲבִיר גִּלּוּלִים מִן־הָאָרֶץ. וְהָאֱלִילִים כָּרוֹת יִכָּרֵתוּן.
לְתַקֵּן עוֹלָם בְּמַלְכוּת שַׁדַּי. וְכָל־בְּנֵי בָשָׂר יִקְרְאוּ בִשְׁמֶךָ.
לְהַפְנוֹת אֵלֶיךָ כָּל־רִשְׁעֵי אָרֶץ. יַכִּירוּ וְיֵדְעוּ כָּל־יוֹשְׁבֵי תֵּבֵל.
כִּי לְךָ תִּכְרַע כָּל־בֶּרֶךְ. תִּשָּׁבַע כָּל־לָשׁוֹן. לְפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ
יִכְרְעוּ וְיִפֹּלוּ. וְלִכְבוֹד שִׁמְךָ יָקָר יִתֵּנוּ. וִיקַבְּלוּ כֻלָּם עֹל מַלְכוּתֶךָ.
וְתִמְלֹךְ עֲלֵיהֶם מְהֵרָה לְעוֹלָם וָעֶד. כִּי הַמַּלְכוּת שֶׁלְּךָ הִיא.
וּלְעוֹלְמֵי עַד תִּמְלֹךְ בְּכָבוֹד. כַּכָּתוּב בְּתוֹרָתְךָ. יְהוָה יִמְלֹךְ
לְעֹלָם וָעֶד: וְכָתוּב. שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יְהוָה אֶחָד:

קדיש יתום:

יִתְגַּדַּל וְיִתְקַדַּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא. בְּעָלְמָא דִּבְרָא כִרְעוּתֵהּ. וְיַמְלִיךְ מַלְכוּתֵהּ
בְּחַיֵּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל־בֵּית־יִשְׂרָאֵל בַּעֲגָלָא וּבִזְמַן קָרִיב.
וְאִמְרוּ אָמֵן:

יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ. לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא.

יִתְבָּרַךְ וְיִשְׁתַּבַּח וְיִתְפָּאַר וְיִתְרוֹמַם וְיִתְנַשֵּׂא וְיִתְהַדַּר וְיִתְעַלֶּה וְיִתְהַלַּל
שְׁמֵהּ דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא:

לְעֵלָּא לְעֵלָּא מִן־כָּל־בִּרְכָתָא. שִׁירָתָא. תֻּשְׁבְּחָתָא וְנֶחֱמָתָא דַּאֲמִירָן
בְּעָלְמָא. וְאִמְרוּ אָמֵן:

יְהֵא שְׁלָמָא רַבָּא מִן־שְׁמַיָּא וְחַיִּים טוֹבִים עָלֵינוּ וְעַל־כָּל־יִשְׂרָאֵל.
וְאִמְרוּ אָמֵן:

עֹשֶׂה שָׁלוֹם בִּמְרוֹמָיו. הוּא בְרַחֲמָיו. יַעֲשֶׂה שָׁלוֹם עָלֵינוּ וְעַל־כָּל־
יִשְׂרָאֵל. אָמֵן:

המזן מזמר:

בָּרְכוּ אֶת־יְהוָה הַמְבֹרָךְ:

הקהל עונה, וממריו המזן:

בָּרוּךְ יְהוָה הַמְבֹרָךְ לְעוֹלָם וָעֶד:

נמוג״ס יש מומריס:

זָכוֹר לְטוֹב· שָׁבוּעַ טוֹב· בְּסִמָּן טוֹב:

אֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא· אֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא· אֵלִיָּה הַנָּבִיא· בִּמְהֵרָה יָבֹא אֵלֵינוּ עִם־מָשִׁיחַ בֶּן־דָּוִד:

אִישׁ אֲשֶׁר קִנֵּא לְשֵׁם הָאֵל· אִישׁ **בְּשַׂר** שָׁלוֹם עַל־יַד יְקוּתִיאֵל·
אִישׁ גֶּשׁ וַיְכַפֵּר עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל·

אֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא· אֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא· אֵלִיָּה הַנָּבִיא· בִּמְהֵרָה יָבֹא אֵלֵינוּ עִם־מָשִׁיחַ בֶּן־דָּוִד:

אִישׁ דּוּרוֹת שְׁנֵים־עָשָׂר רָאוּ עֵינָיו· אִישׁ הַנִּקְרָא בַּעַל שֹׁעָר בְּסִמָּנָיו·
אִישׁ וְאֵזוֹר עוֹר אָזוּר בְּמָתְנָיו·

אֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא· אֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא· אֵלִיָּה הַנָּבִיא· בִּמְהֵרָה יָבֹא אֵלֵינוּ עִם־מָשִׁיחַ בֶּן־דָּוִד:

אִישׁ תִּשְׁבִּי עַל־שְׁמוֹ נִקְרָא· תַּצִּילֵנוּ עַל־יָדוֹ בַּתּוֹרָה· תַּשְׁמִיעֵנוּ
מִפִּיו בְּשׂוֹרָה טוֹבָה בִּמְהֵרָה· תּוֹצִיאֵנוּ מֵאֲפֵלָה לְאוֹרָה·

אֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא· אֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא· אֵלִיָּה הַנָּבִיא· בִּמְהֵרָה יָבֹא אֵלֵינוּ עִם־מָשִׁיחַ בֶּן־דָּוִד:

אַשְׁרֵי מִי שֶׁרָאָה פָנָיו בַּחֲלוֹם· אַשְׁרֵי מִי שֶׁנָּתַן לוֹ שָׁלוֹם· וְהֶחֱזִיר
לוֹ שָׁלוֹם· יְהוָֹה יְבָרֵךְ אֶת־עַמּוֹ בַשָּׁלוֹם·

אֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא· אֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא· אֵלִיָּה הַנָּבִיא· בִּמְהֵרָה יָבֹא אֵלֵינוּ עִם־מָשִׁיחַ בֶּן־דָּוִד:

כַּכָּתוּב: הִנֵּה אָנֹכִי שֹׁלֵחַ לָכֶם אֵת אֵלִיָּה הַנָּבִיא לִפְנֵי בּוֹא יוֹם
יְהוָֹה הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא: וְהֵשִׁיב לֵב־אָבוֹת עַל־בָּנִים וְלֵב
בָּנִים עַל־אֲבוֹתָם:

מקורות

הבדלה על הכוס. פדר״ן פ״כ; ירושלמי ברכות פ״ה, ה״ג; נצלי נרכות, דף ג׳ ע״ח, ופסחים דף קג ע״ב, ודף קיג ע״ח; סדו׳ רס״ג, עמ׳ קכה; סמעט״ו סר׳ מג; שבה״ל, ענין שבת סוף סר׳ קכט; טור או״ח, סי׳ רלו; סהח״ק ענין הבדלה; סת״ר סר׳ כח ענין ערבית של מוג״ס; סה״ת סוף סר׳ יג. **נמוג״ס יש מומריס.** רלו שבה״ל, ענין שבת, סוף סר׳ קכט; סת״ר סר׳ כח, ענין ערבית של מוג״ס. **שבוע טוב.** רלו מת׳ פרס, דף מט ע״ח. **תליסו הנבית.** מ״ח יח, לו. רלו טור או״ח, סוף סר׳ רנה; מהו״ו סר׳ רג בשינוי; תבודהסס לענין להזכיר ג׳ פעמים; רמ״ח או״ח, סר׳ רלה, סוף ס״ח. **תליה הנבית.** מלח׳ ג, כג. **במהרה יבוא תלינו עם משיח בן דוד.** ע״פ בצלי סנהדרין, דף נח ע״ח, ע״פ ישע׳ ס, כב; ילקו״ש ישעיהו, רמז תקג, ד״ה תני ר׳. לשון תכמיס הוא בהרבה מקומות, כמו: בצלי סוכה, דף נב ע״ח; מס״ו פי״ג, הי״ב; פסז״ו (לקח טוב), תיכ׳ פ״ה, סר׳ כב. **תאר קנת נשם.** ע״פ מ״ח יט, י. **בושר שלוס ע״י.** ג׳מ׳ כה, יב. **יקומיתל.** ויק״ר (ווילנא), פר׳ ויקרא, פר׳ ח, סר׳ ג; ילקו״ש דה״ח, רמז תתרעד, ד״ה ומצאנו היהודים. **ויכפר על בנ״י.** ג׳מ׳ כה, יג. **תיש הנקרא בעל שיער.** ע״פ מ״ב ח, ח. **תיש ואזור עור.** ע״פ מ״ב ח, ח. **תיש תשבי.** ע״פ מ״ח יח, ח. **תשמיענו מפיו בשורה טובה.** ע״פ ישע׳ נב, ז. **תוציאנו מאפלה לאורה.** ע״פ ישע׳ טו, ח. **ה׳ יזכרך.** תה׳ כט, יא. **הנה תניכי שולת.** מלח׳ ג, כנ־כד.

ח״נ והערות

זכור לטוב. פיוט זה אינו מופיע במח׳ רמ״ו ובולוניא, מיוסד ע״פ אל״ף בי״ת ונאמרים רק הבתים הראשונים והאחרונים של הפיוט (השווה מח׳ ויטרי סימן ר״ג). פיוט דומה ביסודו עם הוספות רבות, נמצא במח׳ פרס, מסוף דף מז ע״א ואילך.

נמו"ס הכל מומריס:

לַיְּהוּדִים הָיְתָה אוֹרָה וְשִׂמְחָה וְשָׂשׂוֹן וִיקָר׃ (כֵּן תִּהְיֶה־לָּנוּ)׃
בְּשִׂמְחָה נוֹעַדְנוּ בַּבַּיִת (בְּבֵית הַכְּנֶסֶת) הַזֶּה׃
וּבְכָל־מָקוֹם שֶׁנִּהְיֶה שָׁם׃ יְהִי־אַדִּיר בְּעֶזְרֵנוּ׃ סְמָן טוֹב
בְּבֵיתֵנוּ׃ מַזָּל טוֹב בְּגוֹרָלֵנוּ׃ יְבָרְכֵנוּ יוֹצְרֵנוּ יוֹצֵר כֹּל׃ בְּפִרְיָה
וְרִבְיָה׃ בְּעוֹשֶׁר׃ בִּבְרִיאוּת׃ בִּנְכָסִים וּבְרוֹב כֹּל׃ בַּכֹּל יְשַׂמְּחֵנוּ
אֲדוֹן מָעֻזֵּנוּ׃ וּבְטוּבוֹ הַגָּדוֹל יַדְרִיכֵנוּ׃

נמו"ס יוס כיפור שלח חל בשבת מתחילים כאן:

כוֹס־יְשׁוּעוֹת אֶשָּׂא וּבְשֵׁם יְהוָה אֶקְרָא׃ אָנָּא יְהוָה הוֹשִׁיעָה
נָּא אָנָּא יְהוָה הַצְלִיחָה נָּא׃ אָנָּא יְהוָה׃ עֲנֵנוּ
בְּיוֹם־קָרְאֵנוּ׃ הוּא יִשְׁלַח (לָנוּ) בְּרָכָה׃ רְוָחָה׃ וְהַצְלָחָה בְּכָל־
מַעֲשֵׂה יָדֵינוּ׃ וְנֹאמַר אָמֵן׃

סְבְרִי מָרָנָן׃ (הקהל עונה: לְחַיִּים)׃
בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה׃ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם׃
בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן׃

ח"נ והערות

ליהודים היתה וכו'. נוסח פסוקי הבדלה הינו כמח' בולוניא ושד"ל. במח' רמ"ו סדר הפסוקים שונה. **ה' אקרא.** במח' רמ"ו ובולוניא נוסף כאן: "נשא ברכה מאת ה' וצדקה מאלהי ישענו" (עפ"י תה' כד, ה). **סְבְרִי מָרָנָן.** במח' רמ"ו ובולוניא: "סִבְרוּ מוֹרַי".

מקורות

מזון מעוזנו. ע"פ ש"ב כב, לג; ירמ' עז, יט. **ובטובו הגדול.** ע"פ נחמ' ט, כה. **ידריכנו.** ע"פ תה' קז, ז. **כוס ישועות.** תה' קטז, יג. **אנא ה'.** תה' קיח, כה. **עננו ביום קראנו.** ע"פ תה' כ, י. **ככל מעשה ידינו.** ע"פ דב' עז, טו. **סברי מרנן.** ע"פ מדת"ג (וירצח), פר' פקודי, סי' ב; ע"פ שבה"ל, סדר ברכות, סי' קמו; סת"ר סי' כד; רמ"ח לו"ת, סי' קעד, ס"ת; ב"ח לו"ת, סי' קעד, סק"ט. **הקהל עונה.** דע"ז ויק' י, ט, ע"פ בבלי שבת, דף סז ע"ב; שבה"ל, סדר ברכות, סי' קמו; סת"ר סי' כד. **סדר ברכות.** יין, בשמים וכו', הבדלה - סימן ביתי יבי"ה בה, זכ' ף, טח, שבה"ל, ענין שבת, סי' קל. **ברכת היין.** סדו' רס"ג, עמ' קכה; סה"ת סי' יד. **נפה"ג.** בבלי פסחים, דף קג ע"ף; סרע"ג ח"ב, סי' לח; סדו' רס"ג, עמ' קכה; סת"ר סי' כח, סדר הבדלה.

נמוג"ס מומריס:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה· אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם·
בּוֹרֵא עֲצֵי (עִשְׂבֵי מו: מִינֵי) בְשָׂמִים:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה· אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם·
בּוֹרֵא מְאוֹרֵי הָאֵשׁ:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה· אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם· הַמַּבְדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ
לְחוֹל· בֵּין אוֹר לְחֹשֶׁךְ· בֵּין יִשְׂרָאֵל לָגוֹיִם· בֵּין יוֹם
הַשְּׁבִיעִי לְשֵׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה· בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה· הַמַּבְדִּיל בֵּין
קֹדֶשׁ לְחוֹל:

ושותים את היין.

מקורות

ברכת נשמים. נצ"י פסחים, דף קג ע"ח; סהמ"ק עניין הבדלה; שבה"ל, ענין שבת, סי' קל; סת"ר סי' כח, סדר הבדלה; סה"ת סי' יד. רעו גמה"ל ח"ת, סי' רנז, ס"ק ח. **ברכת גר.** סרע"ג ח"ג, סי' קלח; סדו' רס"ג, עמ' קכה; סחג"ר; סה"ת סי' יד, וסוף סי' מא, בשחרית יוה"כ. **מאורי האש.** פדר"ח פ"כ; נצ"י פסחים, דף קג ע"ח; ב"ר (ווילנא), פר' ברא בתית, פר' יא, סי' ג; סרע"ג ח"ג, סי' לח; סדו' רס"ג, עמ' קכה; סהמ"ק ענין הבדלה; סת"ר סי' כח, סדר הבדלה. **ברכת המבדיל.** פדר"ח פ"כ; ירושלמי ברכות פ"ה, ה"ג; מכר בצבלי ברכות, דף לג ע"ח; ע"פ פסחים, דף קג ע"ב; סרע"ג ח"ג, סי' לח; סדו' רס"ג, עמ' קכה; שבה"ל, ענין שבת, סי' קל; סת"ר סי' כח, סדר הבדלה; סה"ת סי' יד; מח' פרס, דף מו ע"ב, נוסח זכה, ממנ לפני התחימה יש הוספה. **שלשה הבדלות.** ירושלמי ברכות פ"ה, ה"ב; סהמ"ק ענין הבדלה. **המבדיל בין קודש.** ע"פ ויק' י, י; יחז' כב, כו; נצ"י פסחים, דף קג ע"ב. **בין אור לחושך.** ע"פ בר' א, ד. **בין ישראל לגויים.** ע"פ ויק' כ, כו. **בין יום השביעי לששת.** ע"פ בר' ג, ג; שמ' לא, יג-יח. **לששת ימי המעשה.** ע"פ יחז' מו, ג. **שותים.** סדו' רס"ג, עמ' קכה.

ח"נ והערות

בין ישראל לגויים. כך הוא הנוסח הישן, ונוסח זה נמצא גם בסהמ"ק, ענין הבדלה; רמב"ם, הל' שבת, פכ"ט, ה"ג; מח' פרס, דף מו ע"ב. הנוסח המצונזר המקובל היום לומר הוא "לָעַמִּים".

הרומה לבנה במידומה יעמוד, וייאר רגליו ויברך. וטוב לברכה במוצ״ש:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה· אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם· אֲשֶׁר בְּמַאֲמָרוֹ בָּרָא שְׁחָקִים· וּבְרוּחַ פִּיו כָּל־צְבָאָם· חוֹק וּזְמַן נָתַן לָהֶם שֶׁלֹּא יְשַׁנּוּ אֶת־תַּפְקִידָם· שָׂשִׂים וּשְׂמֵחִים לַעֲשׂוֹת רְצוֹן קוֹנָם (נ״ב: קוֹנֵיהֶם)· פּוֹעֵל אֱמֶת וּפְעֻלָתָם צֶדֶק· וְלַלְּבָנָה אָמַר שֶׁתִּתְחַדֵּשׁ עֲטֶרֶת תִּפְאֶרֶת לַעֲמוּסֵי בָטֶן· שֶׁהֵן (נ״ב: שֶׁאַף הֵם) עֲתִידִין לְהִתְחַדֵּשׁ כְּמוֹתָהּ· וּלְפָאֵר לְיוֹצְרָם עַל־כָּל־מַה־שֶּׁבָּרָא· **בָּרוּךְ** אַתָּה יְהוָה מְחַדֵּשׁ חֳדָשִׁים:

ומומריס ג׳ פעמים:

(**סֶמֶן** טוֹב תְּהֵא לָנוּ וּלְכָל־יִשְׂרָאֵל)· בָּרוּךְ יוֹצְרֵךְ· בָּרוּךְ עוֹשֵׂךְ· בָּרוּךְ קוֹנֵךְ· בָּרוּךְ בּוֹרְאֵךְ:

ח״נ והערות

רצון קונם. כ״ה הגיר׳ בש״ס דפוס ויניציאה, שנת ר״פ; משט״ט (בובר), שמ׳ יב, סי׳ כ, ד״ה תנו דבי; ר״ח ופסקי ריי״ד על אתר; מח׳ רומניא, דף מז ע״א. ובספר נתיבות עולם למהר״ל, נתיב העבודה, סוף פי״ג, מבואר מדוע דוקא כאן גרסינן ׳רצון קונם׳, אף שבשאר המקומות הגרסה היא ׳רצון קוניהם׳. **קוניהם.** כך היא גרסה בסרע״ג ח״ב, סי׳ מח; שבה״ל, הל׳ ר״ח סי׳ קסז; ספר התדיר, סימן טו; סת״ר, סי׳ לא; מח׳ פרס, דף קח ע״א. **ופעולתם צדק.** כן הוא הנוסח בפסקי ריי״ד, ברכות דף ל ע״ב, שבה״ל הל׳ ר״ח סי׳ קסז. וכתב המעשה רוקח על הרמב״ם הל׳ ברכות פ״י הט״ז שכן היא הגרסה בגמרא שלפנינו. וכך מנהגנו. במח׳ רומניא, דף מז ע״א הנוסח: ׳שֶׁפְּעוּלָתָם בֶּאֱמֶת׳. **שאף הן.** כך היא הגרסה בשבה״ל, הל׳ ר״ח, סי׳ קסז, ובספר התדיר, סימן טו. **יוצרך וכו׳.** ר״ת יעקב, טור או״ח סוף סי׳ תכו.

מקורות

ברכת הלבנה. מס״ו פי״ט, ה״י; בבלי סנהדרין, דף מב ע״ב; פדר״ך פי׳ כח, סי׳ ח, ע״פ יבע׳ כד, טו; ילקו״ש יבעיהו, רמז תכה, ד״ס והיה; פסקי ריי״ד ברכות, דף ל ע״ב; שבה״ל, ענין ר״ח, סי׳ קסז; סת״ר סי׳ לח. **הרומה לבנה.** רמו בבלי סנהדרין, דף מב ע״ב; מס״ט שמ׳ יב, ג; סת״ר סי׳ לח; בשם ר״ת תנו; סרע״ג ח״ב, סי׳ מח; שבה״ל, ענין ר״ח, סי׳ קסז; סה״ת סי׳ טו; פסקי ריקמניטי סי׳ פו. **יעמוד.** בבלי סנהדרין, דף מב ע״ב; פסקי ריי״ד; שבה״ל, ענין ר״ח, סי׳ קסז; סה״ת סי׳ טו. **ייאר רגליו.** שבה״ל, ענין ר״ח, סי׳ קסז; סת״ר סי׳ לח. **כמוצ״ש.** מס״ו פי״ט, ה״י; שבה״ל, ענין ר״ח, סי׳ קסז; סת״ר סי׳ לח; סה״ת סי׳ טו. **טופח הברכה.** ע״פ בבלי סנהדרין, דף מב ע״ב; מס״ו פי״ט, ה״י; מס״ט (בובר), שמ׳ יב, סי׳ כ, ד״ס תנו דבי; סרע״ג ח״ב, סי׳ מח; סדו׳ רס״ג, עמ׳ לח; פסקי ריי״ד ברכות, דף ל ע״ב; שבה״ל, ענין ר״ח, סי׳ קסז; סת״ר סי׳ לח, ענין ברכת הלבנה; סה״ת סי׳ טו. **תשר כמתמרו.** ע״פ תה׳ לב, ו, שבה״ל, ענין ר״ח, סי׳ קסז בשם מחזו רבב״ח. **חוק וזמן.** ע״פ ירמ׳ ה, כב, שבה״ל, ענין ר״ח, סי׳ קסז; ע״פ תה׳ קמח, ו. **שלא ישנו.** ע״פ ירמ׳ לג, לה-לו. **ששים ושמחים.** ע״פ תה׳ יט, ו. **פועל אמת.** ריף ברכות, דף כח ע״ב; תוס׳ סנהדרין, דף מב ע״ב, ד״ס פועלו; פסקי רא״ם עמ״ס סנהדרין, פ״ה, סוף סי׳ ח; מחז״ו סי׳ רב. **ופעולתם לדק.** פסקי ריי״ד ברכות, דף ל ע״ב; שבה״ל, ענין ר״ח, סי׳ קסז. **לעמוסי בטן.** ע״פ ישע׳ מו, ג. **שהן עתידין.** סרע״ג ח״ב, סי׳ מח; מח׳ פרס, דף קח ע״ב. **עתידין להתחדש.** ע״פ תה׳ קב, כ. **מחדש חדשים.** ירושלמי ברכות פ״ט, ה״ג; בבלי סנהדרין, דף מב ע״ב; שמו״ר (ווילנא), פי׳ נח, פר׳ עו, סי׳ כד; שבה״ל, ענין ר״ח, סי׳ קסז ע״פ שמ׳ יב, ג; סת״ר סי׳ לח; בשם ס״ת. בשם מס״ו פי״ט, ה״י. **ומומריס ג׳פ.** ע״פ מס״ו פי״ט, ה״י. **סימן טוב.** ע״פ שבה״ל, ענין ר״ח, סי׳ קסז; סת״ר סי׳ לח. **ברוך וכו׳.** ע״פ ישע׳ מב, ח; ע״פ מס״ו פי״ט, ה״י; שבה״ל, ענין ר״ח, סי׳ קסז; סת״ר סי׳ לח; סה״ת סי׳ טו.

מרקד ומומר:

כַּשֵּׁם שֶׁאֲנִי רוֹקֵד בְּנָגְדֵּךְ וְאֵינִי יָכוֹל לִגַּע בָּךְ. כֵּן יִהְיוּ שׂוֹנְאַי
בְּנֶגְדִּי. לֹא יוּכְלוּ לִגַּע בִּי:

ומומריס ג׳ פעמים:

תִּפֹּל עֲלֵיהֶם אֵימָתָה וָפַחַד בִּגְדֹל זְרוֹעֲךָ יִדְמוּ כָּאֶבֶן כָּאָבֶן
יִדְמוּ זְרוֹעֲךָ בִּגְדֹל וָפַחַד אֵימָתָה עֲלֵיהֶם תִּפֹּל:

ויש מוסיפים:

דָּוִד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל חַי וְקַיָּם. דָּוִד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל חַי וְקַיָּם. דָּוִד מֶלֶךְ
יִשְׂרָאֵל חַי וְקַיָּם. אָמֵן אָמֵן אָמֵן. סֶלָה סֶלָה סֶלָה. לֵב טָהוֹר
בְּרָא־לִי אֱלֹהִים וְרוּחַ נָכוֹן חַדֵּשׁ בְּקִרְבִּי:

שִׁיר לַמַּעֲלוֹת אֶשָּׂא עֵינַי אֶל־הֶהָרִים מֵאַיִן יָבֹא עֶזְרִי: עֶזְרִי מֵעִם
יְהוָה עֹשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ: אַל־יִתֵּן לַמּוֹט רַגְלֶךָ אַל־יָנוּם שֹׁמְרֶךָ:
הִנֵּה לֹא־יָנוּם וְלֹא יִישָׁן שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל: יְהוָה שֹׁמְרֶךָ יְהוָה צִלְּךָ עַל־יַד
יְמִינֶךָ: יוֹמָם הַשֶּׁמֶשׁ לֹא־יַכֶּכָּה וְיָרֵחַ בַּלָּיְלָה: יְהוָה יִשְׁמָרְךָ מִכָּל־רָע
יִשְׁמֹר אֶת־נַפְשֶׁךָ: יְהוָה יִשְׁמָר־צֵאתְךָ וּבוֹאֶךָ מֵעַתָּה וְעַד־עוֹלָם:

הַלְלוּ יָהּ הַלְלוּ־אֵל בְּקָדְשׁוֹ הַלְלוּהוּ בִּרְקִיעַ עֻזּוֹ: הַלְלוּהוּ
בִגְבוּרֹתָיו הַלְלוּהוּ כְּרֹב גֻּדְלוֹ: הַלְלוּהוּ בְּתֵקַע שׁוֹפָר
הַלְלוּהוּ בְּנֵבֶל וְכִנּוֹר: הַלְלוּהוּ בְתֹף וּמָחוֹל הַלְלוּהוּ בְּמִנִּים וְעֻגָב:
הַלְלוּהוּ בְצִלְצְלֵי־שָׁמַע הַלְלוּהוּ בְּצִלְצְלֵי תְרוּעָה: כֹּל הַנְּשָׁמָה
תְּהַלֵּל יָהּ. הַלְלוּ־יָהּ:

מקורות

מרקד ומומר: כשם שאני רוקד. ע״פ מס״ו פי״ט, ה״י; שבה״ל, עין ר״ח, סי׳ קסז; סת״ר סי׳ לח. **כשם שאני רוקד.** רמו גאה״ל מו״ח, סי׳ תכו, ס״ק ד. **ומומריס ג״פ.** ע״פ מס״ו פי״ט, ה״י. **תפול עליהם אימתה ופחד.** שמ׳ טו, טז; ע״פ מס״ו פי״ט, ה״י; שבה״ל, עין ר״ח, סי׳ קסז; סת״ר סי׳ לח. **תמירתו למפרע.** מס״ו פי״ט, ה״י; סד״ר סי׳ קת; מחו״ו סוף סי׳ רב; טור מו״ח, סי׳ תכו. **דוד מלך ישראל.** ע״פ ב״ג ה, ג; בבלי ר״ה, דף כה ע״ב, ורש״י ד״ה דוד; ר׳ בחיי בר׳, לח, ב; רמ״ע מו״ח סי׳ תכו סוף ס״ב. **ג״פ תמן.** ע״פ מס״ו פי״ט, ה״י; שבה״ל, עין ר״ח, סי׳ קסז. **לב טהור.** תס׳ נח, יב. **תצא עיני תל הכריס.** תס׳ קכח, ל-ח; מע״ע מו״ח, סי׳ תכו, סק״י. **הללו תל נקדשו.** תס׳ קנ, ל-ו; שלה״ק, שער התורות, תות ק - קדושה, סי׳ לט.

ח״נ והערות

ויש מוסיפים. מכאן ואילך עד ״שלום עליכם׳ לא נמצא במח׳ רמ״ו ובולוניא.

הכל מומריס:

תָּנָא דְּבֵי רִבִּי יִשְׁמָעֵאל. אִלְמָלֵא לֹא זָכוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶלָּא לְהַקְבִּיל פְּנֵי אֲבִיהֶם שֶׁבַּשָּׁמַיִם. פַּעַם אַחַת בַּחֹדֶשׁ דַּיָּם. אָמַר אַבַּיֵי הִלְכָךְ נִימְרִינְהוּ מֵעִומָּד:

קדים לרנגן:

יִתְגַּדַּל וְיִתְקַדַּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא. בְּעָלְמָא דִּבְרָא כִרְעוּתֵהּ. וְיַמְלִיךְ מַלְכוּתֵהּ בְּחַיֵּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל־בֵּית־יִשְׂרָאֵל בַּעֲגָלָא וּבִזְמַן קָרִיב. וְאִמְרוּ אָמֵן:

יְהֵא שְׁמֵהּ רַ֫בָּא מְבָרַ֫ךְ. לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא.

יִתְבָּרַךְ וְיִשְׁתַּבַּח וְיִתְפָּאַר וְיִתְרוֹמַם וְיִתְנַשֵּׂא וְיִתְהַדַּר וְיִתְעַלֶּה וְיִתְהַלַּל שְׁמֵהּ דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא:

לְעֵלָּא לְעֵלָּא מִן־כָּל־בִּרְכָתָא. שִׁירָתָא. תֻּשְׁבְּחָתָא וְנֶחֱמָתָא דַּאֲמִירָן בְּעָלְמָא. וְאִמְרוּ אָמֵן:

עַל־יִשְׂרָאֵל וְעַל־רַבָּנָן. וְעַל־תַּלְמִידֵיהוֹן וְעַל־(כָּל־)תַּלְמִידֵי תַּלְמִידֵיהוֹן (דְּיָתְבִין) דְּעָסְקִין בְּאוֹרַיְתָא (קַדִּשְׁתָּא) דִּי בְּאַתְרָא הָדֵן וְדִי בְכָל־אֲתַר וַאֲתַר. יְהֵא (לָנָא וּ)לְהוֹן וּלְכוֹן שְׁלָמָא וְחִנָּא וְחִסְדָּא וְרַחֲמִין (וְחַיֵּי אֲרִיכֵי) וּמְזוֹנֵי רְוִיחִין מִן־קֳדָם מָרֵהּ שְׁמַיָּא וְאַרְעָא וְאִמְרוּ אָמֵן:

יְהֵא שְׁלָמָא רַבָּא מִן־שְׁמַיָּא וְחַיִּים טוֹבִים עָלֵינוּ וְעַל־כָּל־יִשְׂרָאֵל. וְאִמְרוּ אָמֵן:

עֹשֶׂה שָׁלוֹם בִּמְרוֹמָיו. הוּא בְרַחֲמָיו. יַעֲשֶׂה שָׁלוֹם עָלֵינוּ וְעַל־כָּל־יִשְׂרָאֵל. אָמֵן:

ומומריס זה לזה: **שָׁלוֹם עֲלֵיכֶם:** ועוניס: **עֲלֵיכֶם שָׁלוֹם** ג״פ:

שָׁלוֹם עָלֵינוּ וְעַל־כָּל־יִשְׂרָאֵל. אָמֵן:

ח״נ והערות

תנא דבי ר״י. קטע זה לא מופיע במח׳ רמ״ו ובולוניא, ומופיע בפי׳ קד״א על אתר.

מקורות

תנא דבי ר״י. בבלי סנהדרין, דף מב ע״ב; סרע״ג ח״ב, סי׳ מת. **ומומריס שלוס עליכס.** ע״פ מס״ו פי״ט, ה״י; טור או״ח סוף סי׳ תכו; שבה״ל, ענין ר״ח, סי׳ קסז; סת״ר סי׳ לג; רלו סה״ת סי׳ טו. **שלוס עליכס.** רלו בבלי ברכות, דף ו סוף ע״ב. ע״פ שבה״ל, ענין ר״ח, סי׳ קסז; סה״ת סי׳ טו. **עליכס שלוס.** בבלי ברכות, דף ו ע״ב. **ג״פ.** שבה״ל, ענין ר״ח, סי׳ קסז. **שלוס עלינו.** סה״ת סי׳ טו.

לוח ראשי תיבות

תנ"ך:

1) **בראשית** = בר'.
2) **שמות** = שמ'.
3) **ויקרא** = ויק'.
4) **במדבר** = במ'.
5) **דברים** = דב'.
6) **יהושע** = יהו'.
7) **שופטים** = שופ'.
8) **שמואל א'** = ש"א.
9) **שמואל ב'** = ש"ב.
10) **מלכים א'** = מ"א.
11) **מלכים ב'** = מ"ב.
12) **ישעיהו** = ישע'.
13) **ירמיהו** = ירמ'.
14) **יחזקאל** = יחז'.
15) **הושע** = הוש'.
16) **יואל** = יוא'.
17) **עמוס** = עמ'.
18) **עובדיה** = עוב'.
19) **יונה** = יונ'.
20) **מיכה** = מיכ'.
21) **נחום** = נחו'.
22) **חבקוק** = חבק'.
23) **צפניה** = צפ'.
24) **חגי** = חג'.
25) **זכריה** = זכ'.
26) **מלאכי** = מלא'.
27) **דברי הימים א'** = דה"א.
28) **דברי הימים ב'** = דה"ב.
29) **תהלים** = תה'.
30) **איוב** = איו'.
31) **משלי** = מש'.
32) **רות** = רות.
33) **שיר השירים** = שה"ש.
34) **קהלת** = קה'.
35) **איכה** = איכ'.
36) **אסתר** = אס'.
37) **דניאל** = דני'.
38) **עזרא** = עזר'.
39) **נחמיה** = נחמ'.

ספרות חז"ל, גאונים, ראשונים, אחרונים ושאר ראשי תיבות:

40) **אב"ע** = אבן עזרא.
41) **אבה"ע** = אבן העזר.
42) **אגב"ר** = אגדת בראשית.
43) **אד"נ** = אבות דרבי נתן.
44) **אהמ"ד** = אוצר המדרשים.
45) **אוה"ג** = אוצר הגאונים.
46) **או"ז** = אור זרוע.
47) **או"ח** = אורח חיים.
48) **אוצה"ת** = אוצר התפלות.
49) **אור"ח** = אורחות חיים.
50) **איכ"ר** = איכה רבה.
51) **אכנה"ג** = אנשי כנסת הגדולה.
52) **א"ר** = אליה רבה.
53) **בבלי** = תלמוד בבלי.
54) **בה"ג** = בעל הלכות גדולות.
55) **ב"ח** = בית חדש [על הטור].
56) **במדב"ר** = במדבר רבה.
57) **בעה"ט** = בעל הטורים.
58) **ב"ר** = בראשית רבה.
59) **ברה"מ** = ברכת המזון.
60) **בתמ"ד** = בתי מדרש\ות.
61) **גאה"ל** = גור אריה הלוי.
62) **דב"ר** = דברים רבה.
63) **דמש"ה** = דרכי משה הקצר.
64) **דע"ז** = דעת זקנים מבעלי התוספות.
65) **דפו"י** = דפוס ישן.
66) **דרש"ה** = דרך שיח השדה.
67) **הגש"פ** = הגדה של פסח.
68) **הל'** = הלכות.
69) **הלק"צ** = ספר הלכות קצובות.
70) **הר"א כ"ץ** = הרב ר' אביגדור כהן צדק.
71) **הריצ"ג** = הלכות ריי"ץ גיאת.
72) **הר"ש כ"ץ** = הרב ר' שניאור כהן צדק.
73) **הרש"ר ומדק"א** = הגהות ר' שלמה רוקקא ומנהגים דק"ק אורבינו.
74) **ויק"ר** = ויקרא רבה.
75) **זכב"ל** = זכרון ברית לראשונים, לר' יעקב הגוזר ובנו ר' גרשום, מש' תתקעה.
76) **ח"א** = חלק א'.
77) **ח"ב** = חלק ב'.
78) **חוה"ל** = חובות הלבבות.
79) **חו"מ** = חושן משפט.
80) **חיי"א** = חיי אדם.
81) **חכ"צ** = חכם צבי.
82) **ח"נ** = חילופי נוסחאות.
83) **ט"ז** = טורי זהב.
84) **יו"ד** = יורה דעה.
85) **ילקו"ש** = ילקוט שמעוני.
86) **יעב"ץ** = הרב יעקב בן צבי מעמדין.
87) **ירוש'** = תלמוד ירושלמי.

88) **כארצ״ו** = כתר ארם צובה, למדקדק הגדול ר׳ אהרן בן־אשר.
89) **כ״ה** = כן הוא.
90) **כ״י** = כתב\י יד.
91) **כנה״ג** = כנסת הגדולה.
92) **לו״א** = לוח ארש.
93) **ליקה״פ** = ליקוטי הפרדס.
94) **לק״י** = לקט יושר.
95) **לשה״כ** = לשון הכתוב.
96) **מג״א** = מגן אברהם.
97) **מד׳** = מדרש.
98) **מד״א** = מדרש אגדה.
99) **מד״ז** = מדרש זוטא.
100) **מד״ר** = מדרש רבה.
101) **מד״ש** = מדרש שמואל.
102) **מדמ״ש** = מדרש משלי.
103) **מדת״ה** = מדרש תהלים.
104) **מדת״נ** = מדרש תנחומא.
105) **מהדו״ב** = מהדורה בתרא.
106) **מהדו״ק** = מהדורה קמא.
107) **מו״ק** = מור וקציעה.
108) **מז׳** = מזמור\ים.
109) **מח׳** = מחזור\ים.
110) **מחו״ו** = מחזור וויטרי.
111) **מחמ״נ** = מחברת מנחם.
112) **מט״מ** = מטה משה.
113) **מכב״ר** = מחזור כמנהג בני רומא.
114) **מכיל׳ דר״י** = מכילתא דרבי ישמעאל.
115) **מל״ה** = מלמד התלמידים.
116) **מנ״ש** = מנחת שי.
117) **מס׳** = מסכת\ות.
118) **מס״ו** = מסכת סופרים.
119) **מש״ט** = מדרש שכל טוב.
120) **משנ׳** = משניות.
121) **משנ״ב** = משנה ברורה.
122) **משר״א** = משנת רבי אליעזר.
123) **מתע״ד** = מדרש תנאים על דברים.
124) **נמוק״י** = נמוקי יוסף (על הרי״ף).
125) **סדה״י** = סדר היום.
126) **סדו׳** = סידור\ים.
127) **סדו׳ רס״ג** = סידור ר׳ סעדיה גאון.
128) **סד״ר** = סידור רוקח.
129) **סהא״ק** = ספר הלכות איטלקי קדמון (מהד׳ י״מ תא־שמע).
130) **סה״מ** = ספר המנהגים.
131) **סה״ע עשה״ד** =ספר העיטור, עשרת הדברות.
132) **סה״ת** = ספר התדיר.
133) **ס״ז** = ספרי זוטא.
134) **סחב״ר** = סדור חיבור ברכות ּ מחזור טורינו.
135) **סי׳** = סימן.
136) **סמנט״ו** = ספר מנהג טוב.
137) **סמ״ש** = ספר מצת שמורים.
138) **סע״ר** = סדר עולם רבה.
139) **ספה״מ** = ספר המכריע לר׳ ישעיה ב״ר מאלי דטרני.
140) **ספ״ר** = ספר רוקח.
141) **ס״ק** = סעיף קטן.
142) **סרע״ג** = סידור ר׳ עמרם גאון.
143) **סרש״י** = סידור רש״י.
144) **סת״ר** = ספר תניא רבתי.
145) **ע״א** = עמוד א׳.
146) **ע״ב** = עמוד ב׳.
147) **עבו״י** = עבודת ישראל.
148) **עה״ת** = על התורה.
149) **עמ״ס** = על מסכת\ות.
150) **עמ׳** = עמוד\ים.
151) **ערה״ב** = ערוגת הבושם.
152) **ערה״ש** = ערוך השלחן.
153) **פדר״א** = פרקי דרבי אליעזר.
154) **פדר״ך** = פסיקתא דרב כהנא.
155) **פה״מ** = פירוש המשניות.
156) **פהר״ב** = פרקי היכלות רבתי.
157) **פירש״י** = פירוש רש״י.
158) **פסד״ז** = פסוקי דזמרה.
159) **פסז״ו** = פסיקתא זוטרתא – לקח טוב.
160) **פסו׳** = פסוק\ים.
161) **פסקי ריי״ד** = ר׳ ישעיה ב״ר מאלי דטרני.
162) **פסר״ב** = פסיקתא רבתי.
163) **פר׳** = פרשה.
164) **פרמ״ג** = פרי מגדים.
165) **פרע״ח** = פרי עץ חיים.
166) **פש״ט** = פסקי שכל טוב.
167) **קד״א** = קמחא דאבישונא.
168) **קה״ר** = קהלת רבה.
169) **קו״א** = קונטרס אחרון.
170) **ר׳ בחיי** = רבינו בחיי בן אשר.
171) **ראב״ד** = ר׳ אברהם בן דוד.
172) **ראבי״ה** = ר׳ אליעזר בן יואל הלוי.
173) **ראה״ע** = רבי אברהם הרופא מן־הענוים.

174) **רבב״א** = רבי בנימין ב״ר אברהם [אח שבה״ל].

175) **ר״ג מאה״ג** = רבינו גרשום מאור הגולה.

176) **ר״ח** = רבינו חננאל גאון.

177) **ריא״ז** = ר׳ ישעיה ב״ר אליה דטרני.

178) **ריבב״ן** = רבי יהודה יעל״ה ב״ר בנימין.

179) **ריה״ח** = רבי יהודה החסיד.

180) **ריי״ף** = רבי יצחק אלפסי.

181) **רמב״ם** = ר׳ משה בן מימון.

182) **רמד״ד** = ר׳ מרדכי דיסלדארף.

183) **רס״ג** = רבי סעדיה גאון.

184) **רע״ב** = רבי עובדיה מברטנורה.

185) **רעק״א** = רבי עקיבא איגר.

186) **רשב״א** = ר׳ שלמה בן אדרת.

187) **רשב״נ** = ר׳ שלמה ברבי נתן הסיג׳ילמסי.

188) **רש״ס** = ר׳ שבתי סופר מפרעמישלא.

189) **שבה״ל** = שבלי הלקט.

190) **שד״ל** = שמואל דוד לוצאטו.

191) **שדר״א** = שאילתות דרב אחאי גאון.

192) **שה״ג** = שלטי הגבורים לר׳ יהושע בועז לבית ברוך.

193) **שו׳** = שורה\שורות.

194) **שו״ט** = שוחר טוב.

195) **ש״י** = שאילת יעב״ץ.

196) **שיטמ״ק** = שיטה מקובצת.

197) **שכה״ג** = שיירי כנסת הגדולה.

198) **שמו״ע** = שמונה עשרה.

199) **שמו״ר** = שמות רבה.

200) **ש״ס** = ששה סדרים.

201) **שעה״כ** = שער הכוונות.

202) **שע״ת** = שערי תשובה.

203) **ש״ת** = שערי תפלה.

204) **שת״י** = שתי ידות [למהר״ם די לונזאנו].

205) **תד״א** = תנא דבי אליהו.

206) **תדא״ז** = תנא דבי אליהו, אליהו זוטא.

207) **תדא״ר** = תנא דבי אליהו, אליהו רבא.

208) **תה״ד** = תרומת הדשן.

209) **תו״י** = תוספות ישנים.

210) **תוי״ט** = תוספות יום טוב.

211) **תו״כ** = תורת כהנים.

212) **תוס׳** = בעלי התוספות.

213) **תוס׳ רי״ד** = ר׳ ישעיה ב״ר מאלי דטרני.

214) **תוספ׳** = תוספתא.

215) **תי״ו** = תרגום יונתן בן עוזיאל.

216) **תי״ר** = תרגום ירושלמי.

217) **תפא״י** = תפארת ישראל.

218) **תר״א** = תרגום אונקלוס.

219) **תר״י** = פי׳ תלמידי רבינו יונה גירונדי [על הרי״ף].

220) **תשב״ץ** = תשובות ר׳ שמעון בן צמח.

221) **תשב״ץ קטן** = ר׳ שמשון בן צדוק תלמיד מהר״ם.

222) **תשוה״ג** = תשובות הגאונים.

223) **תשו׳ הרי״ד** = תשובות ר׳ ישעיה ב״ר מאלי דטרני.

224) **תשו׳ רנ״ג** = תשובות ר׳ נטרונאי גאון.

א׳ **בן־זמרה**, ה׳ סרמוניטה וא׳ פיאטלי, הוספות ותיקונים לחוברת של הרב מ״ע הרטום, ״המנהג האיטלקי בירושלים עיה״ק״, נדפס בתוך סדר תפלות כמנהג בני רומה, תשע״ד, עמ׳ תסז־תעב.

דניאל **גולדשמידט**, מנהג בני רומא, בתוך: הנ״ל, ׳מחקרי תפילה ופיוט׳, ירושלים, י״ל מאגנס, תש״ם, עמ׳ 153־176.

מנחם עמנואל **הרטום**, המנהג האיטלקי בירושלים עיה״ק. מהדורה שניה מתוקנת. ירושלים, חברת יהודי איטליה לפעולה רוחנית, תשנ״א (1991).

נפתלי **וידר**, התגבשות נוסח התפילה במזרח ובמערב, ירושלים, מכון בן צבי, תשנ״ח, 2 כר׳.

סדר **חיבור ברכות**, מחזור טורין. העתקת שלמה זלמן שכטר מכ״י טורינו שאבד בשריפה. העתקה נמצאת בספריית ביהמ״ד לרבנים בניו יורק, כ״י Mic 8401.

כתר ירושלים: תנ״ך האוניברסיטה העברית בירושלים (על פי הנוסח והמסורה של כתר ארם צובה וכתבי־יד הקרובים לו, בשיטת הרב מרדכי ברויאר. פיקוח מדעי: יוסף עופר), ירושלים, בן־צבי, 2004 (מהד׳ ב).

לוח ארש לרבי יעקב אב״ד עמדין בעריכת הרב דויד יצחקי, טורנטו אוצרנו, תשס״א.

מחזור כמנהג בני רומה בכתב יד על קלף, איטליה המאה הט״ו, 2 כר׳ (אוסף ד״ד דוד וימימה יסלזון).

מחזור לפי הנהוג לקהל רומה, שונצינו־קאזאל מיורי, דפוס בני שונצינו, רמ״ו (1485–1486), 2 כר׳. יו״ל עם: קובץ מחקרים על מחזור כמנהג בני רומה, בעריכת אנג׳לו מרדכי פיאטלי, ירושלים, י״ל מאגנס, תשע״ב.

מחזור כמנהג בני רומה, [פאנו], רס״ד בערך.

מחזור כפי מנהג ק״ק רומה, עם פירוש קמחא דאבישונא לר׳ יוחנן טריויס, בולוניא, דפוס השותפים, ש׳–ש״א (1540), 2 כר׳.

מחזור כמנהג ק״ק בני רומה, ויניציאה שפ״ו (ח״ב).

מחזור כל השנה כפי מנהג ק״ק איטאלייאני, עם מבוא מאת שמואל דוד לוצאטו, ליוורנו, דפוס שלמה בילפורטי וחברו, תרט״ז (1856), 2 כר׳.

מחזור לימים הנוראים לפי מנהגי בני אשכנז לכל ענפיהם... מוגה מעובד ומבואר בידי דניאל גולדשמידט, ירושלים, קורן, תש״ל, כרך ב (יום כיפור).

מחזור מנהג איטלייאני לפי הנהוג בכל הקהילות. הגיה, תרגם לאיטלקית והוסיף הערות מנחם עמנואל הרטום, רומה, קארוצ׳י, תש״ן–תשנ״ב, 3 כר׳.

---

* אם לא צויין אחרת, המקורות הם ע״פ תוכנת ׳פרוייקט השו״ת׳, ש״ע״י אוניברסיטת בר־אילן, גירסה מספר 25.

מחזור לפסח כמנהג בני רומה כפי הנהוג בירושלים עיה״ק, ערוך מסודר והוגה ע״י הלל משה סרמוניטה ואנג׳לו מרדכי פיאטילי, ירושלים, חברת יהודי איטליה בישראל, תשע״ה (מהד׳ ג).

מחזור לשבועות כמנהג בני רומה כפי הנהוג בירושלים עיה״ק, ערוך מסודר והוגה ע״י הלל משה סרמוניטה ואנג׳לו מרדכי פיאטילי, ירושלים, חברת יהודי איטליה בישראל, תשע״ה (מהד׳ ב).

מחזור לראש השנה כמנהג בני רומה כפי הנהוג בירושלים עיה״ק, ערוך מסודר והוגה ע״י הלל משה סרמוניטה ואנג׳לו מרדכי פיאטילי, ירושלים, חברת יהודי איטליה בישראל, תשע״ה (מהד׳ ב).

מחזור לסוכות ולשמיני עצרת ושמחת תורה כמנהג בני רומה כפי הנהוג בירושלים עיה״ק, ערוך מסודר והוגה ע״י הלל משה סרמוניטה ואנג׳לו מרדכי פיאטילי, ירושלים, חברת יהודי איטליה בישראל, תשע״ה (מהד׳ ב).

ספר **מנהג טוב**, כולל מנהגים שקבץ חכם אחד מחסידי איטאליא. יו״ל ע״פ כ״י A89 של עקד ספרים בבודאפעשט. עם הערות ותקונים וציונים, מאת מאיר צבי ב״ר יוסף וויס, בודאפעשט, מ. כהן תרפ״ט.

נוסח התפילה של יהודי פרס, מהדורה מצולמת של כ״י אדלר ENA 23, שבביהמ״ד לרבנים באמריקה, עם מבוא והערות מאת שלמה טל. יו״ל ע״י מכון בן־צבי, ירושלים, תשמ״א.

סדור היעב״ץ – עמודי שמים, שערי שמים. נוסח אשכנז. מהדרה ראשונה אלטונא, שנת תק״ה־תק״ז.

סדור התפילה לרוקח. פירוש התפילה וסודותיה לכל ימות השנה, לרבינו אלעזר ב״ר יהודה מגרמייזא. יו״ל בפעם הראשונה ע״פ כ״י עתיקים, עם מקורות הערות וביאורים. ע״י הרב משה הרשלר ז״ל, והרב יהודה אלתר הרשלר, ירושלים, מכון הרב הרשלר, תשנ״ב, 2 כר׳.

סדור... מה״ר **שבתי סופר** ב״ר יצחק מפרעמישלא... ע״י יצחק ס״ן, דוד יצחקי ודוד סלמון, בלטימור מד׳, ישיבת נר ישראל, תשס״ג, 3 כר׳.

סדור רב סעדיה גאון, מהדורת ישראל דודזון, שמחה אסף, ישכר יואל, ירושלים, חברת מקיצי נרדמים, תשמ״ה.

סדור רבינו שלמה ברבי נתן, אב בית דין, חובר בלשון הערבית, ותורגם ללשון הקודש בצירוף הערות, ירושלים, חברת מקיצי נרדמים, תשנ״ה.

סדור תפלות כפי מנהג ק״ק ארם צובה, נדפס בויניציאה בשנת רפ״ז, ועתה נדפס מחדש (עם) מבואות מאת מאיר בניהו, יונה פרנקל ושולמית אליצור. ירושלים, יד הרב נסים, תשס״ז–תשס״ח. 3 כר׳.

סדר עבודת ישראל, כולל תפלות וברכות לכל השנה, כמנהג מערב אשכנז, עם ביאור ״יכין לשון׳. מחובר מסודר ומוגה ע״י ר׳ יצחק בן אריה יוסף דוב, המכונה דר׳ זליגמן בער. רעדעלהיים, תרכ״ח.

סדר רב עמרם גאון, ערוך ומוגה ע״פ כ״י ודפוסים עם השלמות וש״נ ומבוא, מאת דניאל גולדשמידט, ירושלים, דפוס מוסד הרב קוק, תשל״ב.

סדר תפלות השנה למנהג קהלות רומניא, ויניציאה, דפוס דניאל בומבירגי, שנת רפ״ג בערך.

סדר תפלות כמנהג בני רומה כפי הנהוג בירושלים עיה״ק, ערוך מסודר והוגה ע״י הלל משה סרמוניטה ואנג׳לו מרדכי פיאטילי, ירושלים, תשע״ד (מהד׳ ג).

ספר התדיר, לרבינו משה ב״ר יקותיאל איש רומה ממשפחת האדומים. יו״ל ע״פ כמה כ״י, ובעיקר ע״פ כ״י הנמצא בספריית העיר פארמא באיטליה. ע״י משה יהודה הכהן בלוי, בתוך ׳שיטת הקדמונים׳, ניו־יורק, מ״י בלוי, תשנ״ב.

מיכאל **ריז׳יק**, מסורות לשון חכמים באיטליה על פי מחזורים מימי הביניים, ירושלים, מוסד ביאליק, תשס״ט.

ספר **שבלי הלקט השלם**... חיברו רבינו צדקיה ב״ר אברהם הרופא, ירושלים, זכרון אהרן, תשע״ב.

שלחן ערוך... לקוטים וחדושי הלכות מאת מהר״ר **גור אריה הלוי**, מנטובה, דפוס יצחק בן דוד ירא ויעקב חבר טוב, שנת תפ״ב־תפ״ג, ד׳ כר׳.

שכל טוב, פסקים, לרבינו מנחם ב״ר שלמה. יו״ל בפעם הראשונה ע״פ כ״י, עם הערות ומראה מקומות. ע״י משה יהודה הכהן בלוי, בתוך ׳שיטת הקדמונים׳, ניו־יורק, מ׳ בלוי, תשנ״ב.

ספר תניא רבתי, לרבי יחיאל ב״ר יקותיאל הרופא ממשפחת הענוים, פסקי הלכות, דינים ומנהגים. יו״ל ע״פ כ״י ודפוסים ראשונים, מאת ר׳ ישראל בראון, ירושלים, מוסד הרב קוק, תשע״א.

סליחות כמנהג ירושלים לשחרית של יוה״כ

שחל בימי חול:

1) שופט כל הארץ
2) יערב חין ערכנו
3) ביום עשור קראתיך
4) בני ציון היקרים
5) ביום הלבנת פשעי
6) יצו האל
7) יה צור עולמים
8) יחידתי בצרתי
9) ישראל עם קדוש
10) אין לי ביטחון
11) דרשנוך
12) אלהי אל תבישני
13) שביה עניה

שחל בשבת:

1) שופט כל הארץ
2) יערב חין ערכנו
3) ביום עשור קראתיך
4) ביום הלבנת פשעי
5) יצו האל
6) יה צור עולמים
7) ידידי אל ברכוהו
8) שרי קודש היום
9) יום שבת וכפורים
10) אלהי קדם מעונה
11) אין לי ביטחון
12) אלדי אל תדינני
13) שביה עניה

סליחות כמנהג ק״ק רומה לשחרית של יה״כ

שחל בימי חול:

1) שופט כל הארץ
2) יהי נועם עתה
3) יערב חין ערכנו
4) ביום עשור קראתיך
5) שחר קמתי להודות
6) בני ציון היקרים
7) ביום הלבנת פשעי
8) ישן אל תרדם
9) יצו האל
10) יה צור עולמים
11) ידידי אל ברכוהו
12) ביום כפרת עוני
13) שכולה גלמודה

שחל בשבת

1) שופט כל הארץ
2) יהי נועם עתה
3) יערב חין ערכנו
4) ביום עשור קראתיך
5) שחר קמתי להודות
6) בני ציון היקרים
7) ביום הלבנת פשעי
8) ישן אל תרדם
9) יצו האל
10) יה צור עולמים
11) ידידי אל ברכוהו
12) ביום כפרת עוני
13) שרי קדש היום
או יום שבת וכפורים

מַפְתֵּחַ הַפִּיּוּטִים וְהַתְּפִלּוֹת

אב ידעך מנער 492
אבינו מלכנו 22
אדון אביר 390
אדר בתאר נכון 438
אהבת צדק ותשנא רשע 70
אהל פשה 446
אהלך אין תם 337
אהללך בקול רם 293
אהלת מתוחים 213
או״א אל תעזבנו 284
או״א היה עם פיפיות 72
או״א מחול לעונותינו 284
או״א תבא לפניך תפלתנו 17
אודך בקול ערב 434
אוחילה לאל אחלה 365
אור נגה עטית 345
אות קדשיך אמנתי 341
אז ביום כפור סליחה 147
אזכר סלה לשם פה 366
אזרת עז מלפנים 361
אילי מרום אומרים הלולו 198
אין לי בטחון 270
אין ערך אליך 184
אך אומרים לפניך 194
אל אדיר רב חילו 441
אל בפלסך כל מעשים 516
אל נורא עלילה 481
אלהי אל תבישני בדיני 274
אלהי אל תדינני כמעלי 276
אלהי עד שלא נוצרתי 456
אלהי קדם מעונה 267
אלהים דר מרומך 502
אליך נשאתי את עיני 338
אמיצי שחקים ממעל 189
אמרתי לפושעים 288
אנא אזן שועת 343
אנא אלהים סלח לנו 379
אנא ה״א סלח לנו 285
אנא חן בטי תפלה 439
אמן אמונים יכון 473
אעשה למען שמי 382
אפננת ערוגים 449
אצתי צום כפור 469
אשא דעי למרחוק 181
אשמינו תבלע 520
אשמתי אהבתי כל דברי 452
אשען במעש אזרח 333
אשפך תחנה 471
אשפכה לפניך שיחה 185
אתה אל רחום וחנון 440
אתה הבדלת אנוש 489
אתה נותן יד 488
באור דברי נכוחות 362
באנף לא תאניפנו 196
בטרם שמש בחדרו 507
בטרם שמש יבא 500

ביום הלבנת פשעי 242
ביום כפרת עוני 255
ביום עשור קראתיך 236
בישיבה של מעלה 41
במה אקדם ה׳ 450
במקדש א׳ והיכליו 463
בני ציון היקרים 240
בקצף לא תשפט 196
ברוך אלהי עליון 84
בת עמי לא תחשה 461
דלתיך הלילה לשבי 75
דרשנוך בכל לב 272
האוחז ביד מדת משפט 206
האומרים אחד ה׳ אלהינו 209
היום תאמצנו 394
המאמירים באימה 356
המכירים את המון רחמיך 197
הנקרא לאב זרע 493
השכבה לרבנים 46
ובבא אהרן אל קדש 443
ובכן אך חנון ורחום 189
ובכן ולך תעלה קדשה 200
ובכן שרפים עמדים 198
ובכן תתקים לנצח נצחים 193
וידוי 222, 450
ויום טוב היה עושה 376
ויקראו זה אל זה 204
וכשחטאו אבותינו במדבר 513
ונתנה תקף 353
ושרפי קדש יודעי 197
זכור לטוב שבוע טוב 554
חטאתו היום תעביר 337
חמל על מעשיך 496
טבע זיו תארה 494
ידידי א׳ ברכוהו 253
ידך פשט ופתחה 459
י־ה אשר גאה גאה 85
י־ה נמצא ולא נרצה 143
י־ה צור עולמים 250
יהי נעם עתה 231
יהיו נא אמרי פי 504
יה״ר לפני אבינו שבשמים 424
יום אדיר ומיחד 386
יום אמיץ זה 290
יום אשר אשמנו יצלל 388
יום יעלה נקראה 77
יום מימים הוחס 175
יום שבת וכפורים 262
יחידתי בצרתי מבכה 257
יפוצו איביך 530
יעלה תחוננו מערב 71
יערב חין ערכנו 233
יצו הא לדל שואל 247
יר״מ וכו׳ שתאמץ אהבת אמוניך 377
יר״מ וכו׳ שתהא שנה זו הבאה 376
ירצה עם אביון 88

ישן אל תרדם 245
ישראל בחירי א ילידי איתניך 79
ישראל עם קדוש 264
כי אמרתך לא תפיל 193
כל ברואי מעלה ומטה 135
כל נדרים 42
ליושב תהלות לרוכב 189
לעולם יסלח ויכפר 335
מי העומד בהראה 138
מי ימלל גבורות 347
מי יערך אליך 200
מערב ועד ערב אנצחה 495
מסוד חכמים ונבונים 170
מתני אחזו חלחלה 171
מתרצה ברחמים 527
נפילת אפים 526
נפשי עז תדרכי 216
סדר העבודה 366
סלח נא לעון העם 90
סליחות 458
עב קל ממרומך 505
עד יום מותו תחכה 177
עד לא מכון 213
על חטא שחטאנו לפניך 18
עת שערי רצון להפתח 509
עתיק ואין להתם 348
צפה בבת תמותה 179
קדוש אדיר בעליתו 150
רבש״ע קדם כל דבר 222
רחום וחנון חטאנו 526
רשות לסדר העבודה 362
שביה עניה בארץ נכריה 279
שופט כל הארץ 229
שושן עמק אימה 172
שחי לא יחידה 137
שחר קמתי להודות 238
שכולה גלמודה 282
שנת אוצרך הטוב 378
שמע קולי 37
שרי קדש היום 259
תוכחה לרבינו בחיי החסיד 216
תמה בלוית עדנה 335
תפילה על הפרנסה 93